[illegible]
[illegible]
[illegible]
Л. Гершоновичъ

זה הספר

שאגת אריה

אשר חבר הארי הגדול שבחבורה · שר התורה · מאיר עיני חכמים בפלפול עמוק וסברא ישרה
לאמיתה של תורה · גאון הגאונים · עוצם חריפתו ובקיאתו נורא כאחד הראשונים ·

N =21=

מאור הגולה

כבוד מוהר"ר אריה ליב ראש ישיבה בהגאון מוה' אשר זצוקללה"ה בעל המחבר ספר טורי אבן
אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק מיץ המעטירה

החבור הנפלא והנחמד הזה נודע ביהודה ובישראל גדול שמו

נדפס שני פעמים פעם ראשונה בפד"א ושניה בברין והן עתה הדפסנוהו פה פעם שלי שית

אלו המעלות אשר נתוסף עתה מה שלא היו בדפוסים הראשונים :

(א) הוגה מרוב הטעיות אשר עלו בהם והרבה הגהות הצגנו על שולי היריעה ומראה מקומות רבות אשר נשמטו בדפוסים ישנים :

(ב) הר"ת הרבים עד מאוד שהיו בדפוסים הראשונים נפתרו והאותיות אשר נבלעו בהם יצאו למשפחותיהם מן התיבה :

(ג) ניתן ריוח בין ענין לענין והפסק נקודה בין מאמר למאמר למען יתענג הקורא בו :

(ד) עוד הצגנו לוח הסימנים והמפתחות מש"ס ורמב"ם אשר הביאם הגאון המחבר :

(ה) עוד נוסף מהרב המגיה קונטרס אחרון מלא כף נחת דברי חכמים להעיר את המעיין בדברי הגאון המחבר ז"ל בכמה מקומות אשר נסמן שם בפנים כעין כף איש כזה : ☞

נדפס ע"י מ
כבוד מוהר"ר

הרב מסלאוויטא
נ"י

שמואל אברהם

שפירא

2297

בסלאוויטא

בשנת הוא המנהיר עיני חכמים בהלכה לפ"ק

ШАГАСЬ АРІЕ т. е. ВОРЧАНІЕ ЛЬВА
СЛОВУТА
Въ Типографіи А. Ш. Шапира. 1832

Печатать позволяется, съ тѣмъ: чтобы по напечатаніи представлены были въ Ценсурный Комитетъ три Экземпляра, Вильно, марта 16 1832 года. Ценсоръ Левъ Боровскій

הסכמות הרבנים המאורות הגדולים הגאונים המפורסמים עיני העדה עמודי התווך אשר כל בית ישראל נשען עליהם חכמי רבני מדינת ליטא וואלין ה"י

הרבים וכן שלמים התלוו תלוה לדרות דבש מנווית
המרי מרי דביש עלתי ותמתי נייחין מיזוסיו
חלקים ומנחים מסמחין **שאגת אריה** וקול
לביה ביש הוויות דחבייי ורבנא
יקר מחבני טבא ה"ם כבוד נאון נאונים רבן של בני
הגולה פאר הדור המפורסם מוה' **אריה ליב**
רחם יסיבה בהגאון מוה' חאר זצוקללה"ה
חאר היה קולו נשמע כמעט מסוף העולם עד
סופו וכחאר הפיץ מורו חור המאיר לכל הגולה רחו
חורו כמדור חאר חם ושלום חס היה מסתכח התורה
בפלפולו היה מהדרה וכחם הובח לדפוס ספרו הנחמד
וחביב שאגת אריה לקטו חורות ויעש פארות ונתקבל
לחב"י ור"מ בק"ק מין המעטירה ונעת זקנתו הוסיף
לחסוף זרוע קדשו בספרו הנפלא והנחמד טורי מבזחלק
קטן מחיבוריו הגדולי' ואך למחסור דבר שפתים להעיד
על השמם בנהרים אך דחביבי מחוד ושקלי כ"ע לבני
לבני לבנין שמעתתא לזחת החיבורים האלו יקרי
מליחות והנה קם ונתעורר הרב המופלג החריף והבקן
מהור"ר משה אריה ליב מקהילתינו לעשות רצון חכמים ולשמח נפשות
תמימים לחור ולהדפיס אלו החיבורים והנה הרב הנ"ל שוקד על חיבורי הגאון
ז"ל ובירר וליבן דבריו הקדושים בכמה מקומות והמה בכתובים אלו · אך דלא
ליהוי חברות, להגאון הנ"ל חאר מן ערוך אליו ז"ל משך את מלהדפיסם
את דברי הגאון בעוחתא חדא והנה אחרי שהרב הנ' טרח בנפשו ומחודו וכוחתו
רצוים לזכות את הרבים לרוות צמחון החושקים לאהבת החיבורים היקרים האלו
לזאת אחרנו להודיע ולגדור גדר בפני עוסי עולה שלא יהו אלו ח"ו שלוחי מצוה ניזוקין
שלא יבא שום אדם להדפיס החבורי' האלו ולחוקקן משך זמן שנה אני' מיו' כלות הדפוס
של כל אחד מהחיבורים האלו והשובר ח"ו ליקוס בהרור מציג ורבנא בו אלה
ולטוחת דרבנן והשומע יחול על ראשו ברכות ערוכות ויעלו מכל עקות והמסייע
להרב הנ"ל להוציא מחשבתו לאורה לפחוח לו שערי עזרה יזכה לעת קיבוץ שה
פזורה בב"ח היום יום ך' לחודש אדר ר' תקבן נדחי לפ"ק פה ק"ק ווילנא
הכ"ד המעתי' אברהם אבלי בלומ"ח הרב ה"ג מוהר"ש זלה"ה
נאום החותם **ישכר בער** בחמ"ו הרב ה"ג מוה' תמחום זלה"ה :

הרב המופלג מוה' **משה אריה** מק"ק
ווילנא נבדח רבה הלח
חיקלע לאתרתי · ובידו מגילות ספרים אחר מכבר
מקוקים מהגאון הרב **שאגת אריה** ז"ל ·
ורצון הרב הנ"ל להתעסק במלוה
להעלות במשבח הדפוס שנית הספרים מהגאון הנ"ל
ולחקן הטעיות אחר נפלו בדפוס הרחמון וגם להוסיף
עוף מעלו · וכבר הסכימו עמו בזה כמה גדולי זמננו
לכן אמרתי גם אנכי אתן לפועל טבא שבחי · וזכות
הגאון בעל המחבר ז"ל יעמוד לו להוצי' מחשבתו ולפעול
בנלח · ומהרחמי לאחר ירחת ה' בלבבו להיות לו לעזר
וסמך גם אנכי מובטלקבל עמו ספר אחר יבא מבית
הדפוס כ"ד הבעה"ח יום עש"ק חי"ת כסלו תקנ"ג
פה ק"ק בריסק לליטע :

נאום' **אריה ליב** מבית קלמלפונין חונה פה ק"ק
בריסק י"ו :

זה ספר הנקוב בשמו **שאגת אריה** אשר חיבר
כנור הרב הגאון החסיתי
החריף הגדול לאמיתה של תורה קדושת שמו זורח
מוה' חריה ליב זללה"ה אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק
מין המפורסם. כל הרואה בחיבורו הטהור מתפלא
מגודל הריפתו ובקיאותו בש"ס בבלי וירושלמי ופרי"ף
ורמב"ם ותוס' כאחד מן הראשונים וגם רואה שלם
חכמתו ורב תבונתו : עוקר הרי הרים בפלפולו הוך
והגעים מחיר עיני הכמים בהלכה בסברא ישרה
ובורה לאמיתה של תורה ורבים התלוו תלוה להעות
מאורו ואינם שביעים כלל במאיות הללו · ע"כ קס
ונתעורר הרב המופלג בתורה ותיק ומנוק"ג
מוה' משה חריה ליב מק"ק ווילנא י"ו וכתת רגלו
ועדת טרחת יתירה להבי' הלחוח הקדום והטהור ספר
שאגת אריה הנ"ל וגם ספר טורי אבן מהמחבר הגאון
החסיתי הנ"ל לבית הדפוס המפורסם בזה"ק הב"ד דק"ק
הרב החסיד המפורסם בזה של קדושים הב"ד דק"ק
סלאוויטע י"ו שמלבד ההיזר והיופי של הדפוס מוסקלה שהמה בעלמם מעניחים
שיהים מעוקה מכל עשות ושיבוש שלא יפל ח"ו לבר שהיו מתוקן מתחת יד
ורשותם כמודע ומפורסם כל זה בכל העולם · והנה הרב מוה' משה חריה הנ"ל
מחמת שהיה שוקד על חיבורי הגאון החסיתי הנ"ל ותיקן הטעיות אחר נפלו
בחיבורי קודם הנ"ל בדפוס הרחמון גם הוסיף מדיליה לבדר וללבבלחה מקומות
דברי הגאון החסיתי הנ"ל והנם כי לא היה לי פנאי ולא היה הזמן גרמא לפקח
על דבריו רק כי רואה רחיתי שכמה גדולים וחכמי זמננו תמכו ידיהם עלין מוה
ומוה גם אנכי אמרתי לפעלא טבא ייאר וקלילה לפום אדם לפרונקנדר ולהטיב גבול
הרב המופלג בתורה מוה' משה חריה ליב הנ"ל משך שנה אני' מיום כלות הדפוס
של כל ח' וח' מהחיבורי' האלו והשובר ליקו בהרור מציג ורבנא בו על האלה
הכתובה בתורה והמסייע והתומך ידיו של הרב מוה' משה חריה הנ"ל יבורך
בברכת כהנים ושמח חיים ושלום · וגם אני כשיגמר הספר מהדפים אקח ספר
אחד בל"ג במקח אחר יוסף עליו דברי המחבר לכבוד התורה הקדושה ולכבוד
הגאון החסיתי המחבר ספר שאגת אריה וטורי אבן הנ"ל חותם היום יום ה'
ח"ך טוב לעמינו בני ישראל תקנ"ג לפ"ק פה ק"ק חוסטרהה :

נאום **חיים** כהן רפפורט חונה פה ק"ק חוסטרהה י"ו

הרב החריף מוהר"ר משה חריה ליב מק"ק ווילנא
אחר נתן חל לבו לדפוס מחדש ספר שאגת
חריה עם תוספות חידושי' מתקבלים אחר פילפל בדברי
בעל ש"ך אחר כבר בהסכמה עלה מרבני חכמי ק"ק
ווילנא ומהרי רבנים וגדידים כתה קהלות המתמדים
בעם לקבל כ"ח במקח השוה אחר יוסף ע"פ המחסף
מוה' משה חריה הנ"ל חף אני לח חמבע מלקבל בל"ג
ספר ח'ובענין הבאת גבול כבר רחיתי רבנים וחכמים
חמכו את ד"ת שאין צריכין חיזוק חיסור לח תציג גבול
על זמננו"ל ולפחכי נמנה עמהם בחיסור מוסיפוכוללו
עם שחרי מסכימים כ"ד בשה"ח ח' ד' חשון שנת
טוב ומטיב הדרש לנו הקטן **דוד** חונה פה ק"ק
נלוווהרדק

הנה רחיתי רבים וכן שלמים מתאוים ומשתוקקים שיודפס ספר שאגת חריה
וטורי אבן עם הגהות וחידושי הרב הנ"ל והתנדבו כולם כרחוי לכל נדיבי
עם קום לקבל את הספרים מיד הרב הנ"ל ע"כ גם אנכי בחתי על החתום להיות
בחחד מהם הכ"ד הבוחב היום יום ד' ח' דר"ח מרחשון תקנ"ג פה ק"ק מיר :
נאום הק' **דוד** בה"ה מוהר"ר זללה"ה חונה פה ק"ק מיר הנ"ל :

גם אנכי רחיתי שגאוני זמננו הסכימו להעלות על הדפוס ספר שאגת חריה
וטורי אבן להגאון רבבבב"ג מוה' חריה ליב אב"ד דק"ק מין עם תוספת
ביאורים נחמדים של הרב החריף והבקן כמוה' משה חריה כ"י וגם אנכי רחיתי
בדברי הרב הנ"ל דברים נחמדים ונעימים ע"כ גם אנכי מסכים לדבר מלוה רבה
כזה והנני מקבל עלי בל"ג לקבל ח"ה ספר אחד מידו כשיגיע מבית הדפוס כ"ד
הבא עה"ח יום ה' ח"ח דסוכות תקנ"ג פה ק"ק ניסווטו **מאיר** חו' פה ק"ק הנ"ל

ראותי שגאוני זמננו יברכם ה' הסכימו לעלות
על הדפוס שני ספרי הגאון רבבבה"ג
שאגת אריה וטורי אבן עם הדברי 'מחודשי'
של הגדוכחי הרב החריף המפו'
מוהר"ר משה ליב מווילנא· וגם אנכי רחיתי בתוספת
הרב הנ"ל דברים נעימים וכוכחים לזאת קבלתי עלי
בל"ד לקבל מספרים הנ"ל כפ"ע לאור במחיר אחר
יוסף עלינו ח"ה ולרחה בחתי עה"מ יום ב' ט"ו אלול
תקכ"ך לפ"ק פה מינסק י"ו :

נאום **יצחק** בח"ר מוהר"ר הערץ נר"ו פיהם רחב"ד
דפה :

אליהו בח"ר מוה' יעקב יו חובב"ק סלאבחדקא :

הסבמת הרב המאוה"ג הגאון המפורסם פאר הדור והדרו בק"ש מוה' **יעקב** נר"ו אב"ד דק"ק קארלין יע"א:

איקלע לחתרין האי גברא רבא ה"ה הרב המופלג החריף ובקי מוהר"ר ליב נ"י ובידו מגילת ספר כתוב אחר מותה נפשו לקבוע בדפוס ולעשותו כוון את ספר שחת חריה וספר עורי חבן מהגאון החתיתי מופת הדור רבנאל כל בני הגולה מוה' חריה ליב ז"ל אחר אותנמובאו היה בק"ק מינ וישנו אחר הספרים הנ"ל מרוב חיבת הקודש חיים נמנעים כלל. ורבים מתאוים להתר-מי יפקנו מים חיים מבארות עמוקים אחרי קודם הגאון ז"ל. ועוד זאת נתן הרב הנ"ל את לבו ועיונו לבאר את כל דבר הקשה בחיבורים הללו אחר מרוב עמקם לא יושגו ורחים כמוקשי טורח ויגע בכתה יגיעות בעיון שכלו לבאר אותן מקורן ומוצאן הכל עשה יפה בעתו ויעש בדים ויצלח פחרות בדברי כנים ומיוסדים על חדני השכל היבר. ע"כ מהרתי מאד לחזק ידי עושה מעשה כחלה. וכאשר רחיתי רבים וכן שלמים מגדולי דורינו נתנו עדיהן ובחותמיהם זיכו להר' החריף הנ"ל ותמכו ידיו גם אנכי חתרתי ידי תיכון עמו להסכים ולחזק ידיו בהדפסת הספרי' הנ"ל ויבוא"ג חי"ה גם אנכי מקבל הספרי' הנ"ל כשיגיעו לאור מהדפוס במחיר אשר יוסת עליו ולרחיה חתמתי אור ליום ב' ט' טבת תקנ"ג לפ"ק פה ק"ק קארלין: נאום **יעקב** בלה"ח מוה' אהרן זללה"ה מומה פה ק"ק קארלין:

ואחרין בא אחיו הרב הגדול החריף והבקי המפורסם כמהו' **יצחק** נ"י:

גם אנכי רחיתי דרכו הטובה של הרב המופלג החריף מוה' מאה חריה נ"י מק"ק וולנא אשר הטעים על עמו להדפיס אניה ספרי גאון עוזינו מופת דורו רשכבה"ג מוה' חריה ליב זלה"ה ספר שחת חריה וספר עורי חבן אשר המה מחיים נפש שוקקה לדבר ה' וכעת חיים נמצאים ויאיר חילים וגם הטיב אשר עשה הרב החריף הנ"ל שהסכיף מדילים לבאר את כל דבר הקשה בספרי קודם ברחבות העיון והרב הנ"ל ביאר דבריו בדברים נחמדים גם לקט חורות מדברי חכמי מופלגי הדור לותת מהרתו לכל יאר לבב וחפץ בתורת ה' לחזקו ולחמצו ולחתוך את ידיו בקבלת הספרים מידו לאחר שיגלו מבית הדפוס וגם אנכי מקבל בל"נ הספרים הנ"ל מיד הרב הנ"ל יום ב' ט' טבת תקנ"ג לפ"ק: נאום **יצחק** בר"ח מוה' אהרן זלה"ה:

הסבמת הרב הגדול החריף ובקי סיני ועוקר הרים בק"ש מוה' **דוב בעריש** אב"ד דק"ק לויצק:

גם אנכי מסכים ומעה לדבר מעה הלז להבי' לבית הדפוס הני ספרי דבי רב החי גאון רבן של כל בני הגולי' בעהמ"ח ס' שחת חריה ועורי חבנעס הגהו' הרב המופלג המפורסם מוהר"ר מאה ליב נר"ו וגם פלפלתי עם החים הלז בעל מניה ורחיתי כי יאר הולך ורחוי לחותו מיעטל' ומיחת ליה להגאון בעהמ"ח מיכים דבריו ג"כ לבאר דברי המחבר וגם אני נתתי חדרוף ועלי לקבל ג"כ כפי אשר יוסת עלי הרב מהמניה דברי המחבר לכבוד התורה ולומדיה

דוב בער יע"ו מלונסק:

יען כי כבדה העבודה על הפועלים להעתיק מהעתקה הישנה כי מלאו הגליונות מרשמי פתרון הר"ת ותיקוני הטעיות ולפעמים נתחלפו להם הדברי' והוצרכו לשמירה יתירה מהשגחת המגיהים דפה עב"ו היה מן הנמנע לשרש אחר כל הרולי הטעיות מהדפוסים הישנים גם נפתרו ארבעה ר"ת ושני הגהות בטעיות ואנכי לא הייתי משך איזה זמן במקום הדפוס לזאת הצנתי לוח הטעות והזו

לוח הטעות

דף	עמוד	שורה	טעות	תיקון
א	ג	כ"ו	פ' אחת ·	פרק אחד
ה	ד	ל"ו	צולתא ·	צלותא
ו	ג	כ"ה	משטורת :	משמורות
שם	ד	שם	דסחמא :	לסתמא
שם	ד	כ"ו	סמוך ·	סמך
ח	א	ל"א	דתרומה ·	דתרומות
שם	ד	נ"ה	לחלוק ·	לחלק
י	א	ו	שלא ·	אלא שלא
	ב		בהגה"ה אליבא דר"י ·	אליבא דרבינא
יא	ג	כ"ו	של אחר שתיים	של שתיים
יב	א	כ"ב	שעת שחיטה	שש שעות (והיינו הך)
שם		ל	ובין בין	ובין
לו	א	ל"ט	עבודה	עבודת
לג	ד	א	בהא	ובהא
שם		כ"ח	נראה לי	ניחא לי
לד	ד		בפ"ב דעירובין	בו' צ"ו
לה		ל"ב	י"א	ד"א
שם	ד	ט"ו	אפי' לשמרן	דהיינו שלא מבוון בהנחתן
לח	א	ט"ו	ראיה לומר	ראיה יש לומר
שם		כ"ד	קדושה	קדושתה
לט	ד		חוזר	וגו' וגומר
מ	ב		עם כלי	זכוכית עב"ז
מה	ד	נ"ה	ר' יהודא	ר' ישמעאל
מז	א	ס"ו	כ"כ	עור כתב
נא	א	מ"ז	אי חי	
נב	ג		והוא שמח	ישמח
שם	ד	י"א	בשבעה	בשביעי

דף	עמוד	שורה	טעות	תיקון
נג	ב	מ	י"ט ראשון	יו"ט אחרון כו'
שם	ג	נ"ג	ק"ז	נ"ז
נד	ד	ה	דאי	דאי דיש
שם		ה		שאל לאו
שם		ו		דסלקין דסלקא
נה	ב	כ"ו	נמי לומרן	נמי צריך לומר
שם	ג	ח	דלא תעברו	דלא תבערו
שם	ד	ט"ו	מספקא ליה	מספקא לי
			בסוף עמוד באיסור שנ	באיסור שני
נו	ב	ה	כל א' אלה מ"ב	כל א' מ"ב אלה
שם		ל"ד	דפליג איסור	דפליג אאיסור
נז	ב	ח	שלא כדרך	דנביל שלא כדרך
נט	ג	יב	אפי' בעמו	בעזרה כצ"ל
סא		א	המתחלת מה"ת שייכא	לסוף העמוד וצ"ל שאסורים מה"ת בכזית ואין לוקין עליהם א"כ תקשה לך הא דרפ"ק רביצה דתנן ב"ש אומרים שאור בכזית כו'
סר		ז	למה לי	למה להו
שם	ג	מ"ג	לא יראה ולא ימצא	לא ימצא ולא יראה
שם	ד	נ"צ	בריה דרבא	דרב אויא
סז	ג	י"ד	סי' פ"ח	סי' פ"ט
סח	ב	ס	קירושי שניה	קושיא שניה
עא	ב	ב"ג	ובשילהי הקן	ובשילוח הקן
שם	סוף	ע"ד	כתב עליו	כתב עוד
פג	א		מוה' שש נ"ך	מוה' ש"ש נ"ך
ס	ד		וכלל זה	וכלל זה
פר	א		כאוכל מצה	כשאוכל
רסי'	עז		בהערה	הבערה

הקדמת המגיה והמביא לבית הדפוס

אמר המגיה והמביא לבית הדפוס אחר אשר גמלני ה׳ ברוב חסדו להכיל משא עבודת הקודש אשר היה על שכמי מגודל היגיעות אשר א״א לפורטם ורוב ההוצאות אשר עלו עלי · ושלמתי נדרי לצרף אל הספר כף נחת דברי חכמי גדולי ישראל אשר עמדו על דברי רבינו בכמה מקומות לטעון ולפרוק · זכרתי מאמרם ז״ל קריב לגבי דיהנא ואידהן והנה זה זמן מה אשר קבעתי עיוני בחיבורי רבינו וראיתי שדרך כדרך גדולי הראשונים ולרוחב לבבו לב האריה לא הספיק לבאר כל הצורך לפני תלמידי קטני הערך כמוני · אספתי כמה מקומות הצריכין ביאור לענ״ד הקלושה והצעתי לפני גדולי מופלגי הדור שיחי׳ וחזיתי לדעתם שעבידנא בזה נייח נפשא לרבינו המחבר זצוקלה״ה לקבעם בדפוס לצרפם עם הספר כמבואר בהסכמותיהם והטוב בעיניה׳ עשיתי אך משכתי את ידי לצרפם בשולי הספר בפנים להכנים דברי זולתו בדבריו הק׳ אשר אין ערוך להם · כ״א על כ״ד הקשה הצבתי בפנים כעין תבנית יד מורה באצבע לדרש מקונטרס אחרון שבסוף הספר מסיב דברים נכוחים ונעימים כפתור ופרח מהרי בשמים · מחכמי גדולי ישראל ומאשר חנני ה׳ להשיר אוזן בני גילי לשמוע בקול **שאגת אריה** : ועתה הטיבה ס׳ לטובים טובי הקהילות אשר התנדבו א״ע לבוא על החתום לקחת הספרים הקדושים אחרי צאתם מבית הדפוס המה היו בתומכי ידי להוציא מחשבתי לאורה להגדיל ולהאדיר תורת רבינו הגאון המחבר זצוקללה״ה כן יעמוד להם זכותו נצח בזה ובבא להחזיק מעוזם בתורת ה׳ כל ימי חייהם לא ימוש ספר התורה מפי זרעם וזרע זרעיהם א״ם : כ״ד המעתיר המגיה והמביא לבית הדפוס **משה אריה ליב** בלא״א המנוח מוהר״י זצללה״ה מתושבי ק״ק ווילנא :

ובגון דא צריך לאודועי שלא נתנו חכמים שיעור בהסכמותיהם על משך ששה שנים רק על גוף הספרי׳ וכמו שהיו בהדפוסי׳ ישני׳ כנהוג בכל הסכמו׳ של מדפיסי ספרי׳ ישנים · לא כן כמעשה זה הספר אשר טפחתי ורביתי בכל התיקוני׳ והמעלות אשר הצבתי על השער אסור לשום אדם להדפיס חלילה בלא רשותי ורשו׳ ב״כ וגם מצות פי מלך הקיר״ה שכל איש לא ירים את ידו להדפיס מה שחידש איזה מחבר עד משך כ״ה שנים בלא רשות המחבר וב״כ כאשר אמר לי האדון הצענזור יר״ה :

הקדמת המחבר

אמר אריה המכונה **ליב** באמ״ו הגאון המנוח מוהרר **אשר** זלה״ה תחילת כל חיבור וראשית כל דיבור לבקש רחמים מאת ה׳ שלא אכשל בדבר הלכה כמאמר הכתוב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ונאמר עבדך אני הבינני ואדעה עדותיך והנה ראוי לכל אדם לתור ולדרוש בחכמה עד מקום שיד שכלו מגעת והנה דרך זה אחזתיו מנעורי וגם עד זקנה ושיבה לא אעזבנה ולא ארפנה ללון בעומקה של הלכה והנה כל מה שכתבתי מנעורי והיה רשום אצלי הוא ממה שחידשתי על גפ״ת ופוסקי׳ כי זולת זה מה שפלפלתי לחדד את התלמידים או דרך דרוש לא העלתי על ספר כי את הכל ישא רוח ואין זה אלא הבל ורעות רוח אף שנזהרתי בכל מה דאפשר שיהיה עיקר הפילפול באמיתה של תורה מ״מ א״א שלא יתערב בו דברים שאינן לאמיתה והנה כל אלה שהיו רשום אצלי מנעורי הכל נאבדו ממני ולא נשאר בידי מהן מאומה והנה זה ימים לא כביר שנתתי אל לבי לומר קרבו ימי הזקנה והאדם לא ידע את עתו ומתי אעשה גם אנכי לביתי לבנות לי בית נאמן ויחוקו בספר מילי ואתפלל לאלהי השמים והנה שמע ה׳ לתפלתי וחנני אלהים במתנת חנם ונתן לי כפלים לתושי׳ יותר מכל מה שהיה רשום אצלי וכתבתי על הספר בדיו ואמרתי יעשנה בדפוס ויקבענו כיון ולא עלתה בידי רק מעט מזער חלק קטן מחיבורי וגם זה החלק עדיין לא נגמר בשלימות כאשר יראה הרואה מפני הוצאות הדפוס כי כבד עלי אבל שנינו בשילהי מנחות נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח כו׳ א׳ המרבה וא׳ הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים והנה כוונתי לשמים ויהיו לרצון אמרי פי כהקטר חלבים ועולה עם מנחה בלולה : ובאשר שחיבור הקטן הזה נשלם בחודש אדר הסמוך לניסן אמרתי לכתוב כאן מה שנתחדש אצלי בהא דגרסי׳ בספ״ק דר״ה (דף י״ט) שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מתיב ר״נ על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אא״ב זמנין מלא וזמנין חסר מש״ה מחללינן אא״א לעולם חסר אמאי מחללינן משום דמצוה לקדש על הראייה · ותימה לי וכי אפשר לומר כן דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר והא דמחללין את השבת על ניסן הוא משום דמצוה לקדש על הראיה הא לקמן (דף כ״א) הכי תנן להא מתני׳ על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי שבהן שלוחים יוצאים לסוריא ובהן מתקנין את המועדות ובגמ׳ על שני חדשים ותו לא ורמינהי על ששה חדשים השלוחים יוצאין אמר אביי ה״ק על כולן שלוחין יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב״ד מקודש תניא נמי הכי כו׳ ופירש רש״י הלכך בשאר חדשים כו׳ וכשלא יבאו העדי׳ היום יתעבר החודש כו׳ אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו העדים היום ויתעבר החודש לא יצאו השלוחים עד מחר שאין ב״ד מקדשין בלילה נמצא ממעטין את הליכתן מהלך לילה ויותר כיצד אם יבאו העדים ויעידו ויקדשוהו בשבת ויהא פסח בשבת יש זמן לשלוחים מהלך י״ב יום שלמים שהרי למ״ש ילכו וילכו כל ימי החול של שתי שבועות הללו שלמים ואם לא באו העדים היום לא יצאו השלוחים עד מחר וע״כ שבת של ע״פ ישבותו נמצא שלא הלכו י״ב ימים שלימים ע״כ : ומדיהיב טעמא לחילול העדים על ניסן משום דאין שלוחים יוצאים עד שישמעו מפי ב״ד מקודש הא לא״ה מעברינן ליה ש״מ דאדר הסמוך לניסן זמנין מלא זמנין חסר : ועק״ל דאמרי׳ התם א״ד אמר ר״נ אף אנן נמי תנינא על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אא״ב לעולם חסר מש״ה מחללינן דמצו׳ לקדש על הראיה אא״א זמנין מלא זמנין חסר אמאי מחללינן ניעבריה האידנא ולקדשיה למחר ודחי לה אי דמיקלע יום שלשים בשבת ה״נ הב״ע דמיקלע יום ל״א בשבת דמצוה לקדש על הראיה והשתא מאי קאמר אמאי מחללינן כו׳ ונקדשי׳ למחר הא טעמא מפורש במתני׳ בהדיא שבהן שלוחין יוצאין ואי נקדשי׳ למחר ממעטין את הילוכן · וראיתי להרז״ה שם בספר המאור שכ׳ זה שאמרו שאין שלוחין יוצאין מבערב עד שישמעו מפי ב״ד מקודש נ״ל שלא אמרו אלא בשנרא׳ החודש בזמנו ומפני הספק שמא יסכימו לעברו מפני תקנ׳ המועדו׳ צריכי׳ השלוחים להשהות עד שישמעו מפי ב״ד מקודש אבל אם עבר אותו יום ולא קידשו ב״ד את החודש מה צורך לנו להשהותם עוד הלא בידוע שהחודש מעובר ובכגון זה יוצאין בניסן אפי׳ מבערב · וזה שאמרו שבהן שלוחין יוצאין ובהן כו׳ אין יציאת שלוחין טעם לחילול השבת על ידי עדים ואין ביציאת שלוחין שום סמך וסעד לעדות העדים אלא הרי הוא כמונה והולך המעלות שיש לניסן ותשרי על כל החדשים כאלו אמ׳ הן הן החדשים שבהן שלוחין יוצאין לאחר שישמעו מפי ב״ד מקודש והן הן שיש בהן תקנת המועדו׳ כל אלו המעלו׳ יש בהן כו׳ · וה״ר שלמה ז״ל מפ׳ שיש ביציאת השלוחי׳ סמך וסעד לחלול שבת ובעיני אין נ״ל כן ע״כ · ולהאי פי׳ א״ש ההיא סוגיא דאדר הסמוך לניסן ולא ק״מ מ״מ התוס׳ הסכימו לפירש״י · והנה קושיא קמייתא יש ליישב קצת לפי׳ ז״ל דמ״ד אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מפ׳ להאי שבהן שלוחי׳ יוצאין דמתני׳ כפי׳ הרז״ה א בל לדידן דלא קיי״ל הכי דהא איתותב התם נ״ל לרש״י ותוס׳ יותר לפ׳ כפי׳ ז״ל אבל קושיא שני׳ מהא דאף אנן נמי תנינא דר״נ ודאי קשה אם״ד דיש מקום לפ׳ דיש סעד וסמך מיציאת השלוחין לחילול שבת של העדים כפירש״י ותוס׳ א״כ מאי קאמר אא״א זמנין מלא כו׳ ניעברי׳ האידנא ונקדשי׳ למחר דילמא ה״ט דלא משום יציאת השלוחין שלא למעט הילוכן אבל לפי׳ הרז״ה ניחא :

אבל עדיין ק״ל סוגיא זו וכמו שאבאר דודאי הא דמפ׳ ר״נ טעמא דמתני׳ בלשנא בתרא דהא דמחללין את השבת על ניסן ול״א ניעברי׳ האידנא ונקדשיה למחר משום דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר אין להקשות דהתינח ניסן תשרי מא״ל דתני על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי והא ליכא למ״ד דאלול לעולם חסר ואם כן ניעברי׳ לאלול האידנא ונקדשי׳ לתשרי למחר דהא ודאי לאו קושיא היא דא״כ מקלע תשרי באד״ו אבל גבי ניסן פריך שפיר ניעברי׳ לאדר האידנ׳ ונקדשי׳ לניסן למחר וכה״ג פירש״י בפ״ק דסנהדרין (דף י״ג) גבי כוליה חג בעינן בתקופ׳ אדשה · אבל אי ק״ל הא ק״ל דאמר התם מתיב ר״כ כשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדכולהו לאו משום דמצוה לקדש על הראיה כו׳ אא״א לעולם חסר אמאי מחללינן ומפני קושיא זו אסיק בתיובתא · ומאי קושיא הא איכא בן עזאי בפ״ב דמס׳ בכורות (דף נז) דס״ל נמי אדר הסמוך לניסן לעולם חסר והרי א״ל הני דשלחו למר עוקבא אנן דאמרי כב״ע דהכי תנן התם שלשה גרנות למעשר בהמה בפרום הפסח ובפרום החג כו׳ דברי ר״ע בן עזאי אומ׳ בכ״ט באדר בא׳ בסיון בכ״ט באב ואמרי׳ בגמרא במאי קמפלגי ר״ע סבר אדר הסמוך לניסן זימנין חסר זימנין מלא זמנין דמקלע ביום ל׳ זימנין דמיקלע בכ״ט מש״ה לא קביע ליה זמן וב״ע סבר אדר הסמוך לניסן לעול׳ חסר הילכך קביעי ליה זמן בכ״ט באדר · ויש ליישב זאת כתבתי במקומו ולא כתבתי זה כאן אלא שיהא פתח דברי בד״ת ובקשתי מן המעיין בדברי שלא יהא קורא כמתנמנם ניס ולא ניס אלא ידקדק בהן הטיב ואם אחר העיון והדקדוק יראה לו שאין הדבר כן ואם אפשר להודיעני אזי מה טוב ואם אראה שהדין עמו אזי אודה ולא אבוש לומר בפה מלא ברם דברי׳ שאמרתי טעות הן בידי ואם הדין עמדי אשיב על דבריו כיד ה׳ הטוב׳ עלי וה׳ בגודל רחמיו וחסדיו ישים חלקנו עם תלמידי׳ העוסקים בתורה לשמה ויזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות למען לא אבוש בעה״ז ולא אכלם לע״הב אמן סלה :

שאלה · מי הלכה כמ"ד ק"ש דלתורייתא חוזר לה · תע"ל ק"ש דלתורייתא תכתי לריך לכתורי עד כמה הוא חייב לקרות מן התורה מי פ' שמע והיה אם שמוע תרוייהו דלתורייתא או דילמא מדלתורייתא בפ' שמע לחוד סגי · או תפילו בפסוק ראשון של שמע ישראל נמי סגי מדלתורייתא :

תשובה בפרק מי שמתו (דף כ"ח) תר"י (א) (אמר שמואל) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר י"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דלתורייתא(ב) ור"י אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ספק התפלל ספק לא התפלל חוזר ומתפלל · וכתב הרי"ף ולית הלכתא כשמואל דאמר ק"ש דרבנן דק"ל ק"ש דלתורייתא ע"כ · וכן פסקו רוב פוסקים ז"ל ולא ביארו דבריהם אמאי לא ק"ל כשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואדרבה מצד הספרא היה נראה לקיימה לן כשמואל לגבי ר"ח דהוי כתלמיד לגבי שמואל כדמשכח בס"ם בכמה דוכתי ורבי יוחנן דפליג עליה דר"ח הכא ואמר ואוקי אשתיקי בשבת הדש כל היום כולו מ"מ בק"ש לא גלי דעתיה כמאן ס"ל · והכ"מ כתב בפ"ב מהל' ק"ש וכ"ל (ג) דל"ל מדאשכחן כמה ברייתות דדייקו דיני ק"ש מקראי ומשמע דרבי גמורה היא ולשמואל נצטרך לומר דלאמתכתות הם ע"כ · ואין בדבריו טעם וכי מתכתב יותר משמואל דוודאי ידע כל הני ברייתות ומתניתין נמי תנן בפ"ק דברכות (דף י"ח) בש"א בערב כל הדש יש ויקרא ובקר יעמוד שנאמר בשכבך ובקומך וב"ה כל הדש קורין כדרכן שנאמר ובלכתך בדרך ל"ש למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שבני הדש עוסקין ובשעה שבני הדש עוסקין במלאכתן ופ"ה ס"ל דק"ש דרבנן : אבל כ"ל דרחייתי הפוסקים דק"ש דלתורייתא מהא דאמרינן בהותו סוגיא מתיב רב יוסף ובשכבך ובקומך ת"ל אבין ההוא בד"ת כתיב · ובפ"ק דנדרים (דף ח) אמרינן אמר רב גידל אמר רב האומר הריני נזיר אפילו פרק זה אפילו מסכתא זו אפילו כל הש"ס כולו הרי זה נזיר ואפילו הכי אמרינן אמר רב גידל נדר נדר גדול נדר לאלקי ישראל ופריך והלא מושבע ועומד הוא ואין שבועה חל על שבועה מאי קמ"ל לאפילו זרוזי בעלמא היינו דרב גידל קמייתא ומשני הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ס"ה חל שבועה עליה ומדקאמר כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ס"מ דבשכבך ובקומך לאו בדברי תורה כתיב אלא בק"ש · תיובתא דלתורייתא וכיון דרב ס"ל כר' ק"ח דק"ש דלתורייתא ה"ל שמואל יחידאה לגבי · ועוד דקי"ל הלכתא כרב לגבי שמואל באיסורי והתום' בתמורת בפ' התכלת(דף מ"ג)גבי הא דתני' התם ורחייתם חותו רחה מצה וזכרתם רחה מצה אחרת התלויה בו ואיזו זו ק"ש דתנן מהיכן קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן כתבו בפסוקות ואיזו זו ק"ש דתנן במסכת בעלמא דק"ש דרבנן ע"כ: ולדבריהם ז"ל ק"ל לפרש דהא דקאמר לבני דקרא דבשכבך ובקומך בד"ת כתיב לאו למימרא דפרושו דקרא לשמוע דמיירי בד"ת דלריך ללמוד יומם ולילה דל"ק ע"כ הא דרב דמסכת נדרים דאמר האומר הסכים ואפילו פרק זה ואפילו מסכתא זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל פליג עלי' דשמוע לשמואל מושבע ועומד הוא ואין שבועה חל על שבועה והלכה כרב וכמש"כ · אלא ס"ל לשמוע בשכבך ובקומך בד"ת כתיב וכמו שלמ"ד ק"ש דלתורייתא מ"ע לקרות ק"ש רק פעם אחת בזמן שכיבה ופעם אחת בזמן קימה ובהכי סגי ומ"ע לקרות כל זמן שכיבה וכל זמן קימה אלא בפעם אחת לחוד סגי · ה"ה נמי לשמואל דס"ל בד"ת כתיב ההיא קרא דבשכבך ובקומך היינו אחייב לקרות בזמן שכיבה וקימה דברי תורה חיוב דבר מן התורה שריא ובפעם אחת סגי רק שיקרא בזמן שכיבה וקימה בשעה שדרך בני אדם שוכבין ובשעה שדרך בני אדם עומדין כדברי ב"ה אלא שלמ"ד ק"ש דלתורייתא לריך לקרות דוק' ק"ש מן התורה בזמן שכיבה וקימה ולא סגי בשאר ד"ת ולשמואל לא יחד הכתוב דבשכבך ובקומך לקרות פ' ק"ש דווקא אלא בשאר ד"ת נמי סגי דוהיו הדברים האלה כו' ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך דכתיב בקרא לאו אף' שמע דווקא קיימא אלא אד"ת בלחוד ואפי' בפ' שניה דכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה דכתיב בם בפ' שניה לכ"ע לאו דלתורייתא כמ"ש לקמן בס"ד · והאי לדבר בם דפ' שניה מפרש בגמרא ר"פ היה קורא (דף י"ב) דבדברי תורה כתיב וה"ק רחמנא לגבייהו תורה כי היכי דנגרסי בהו וה"ל לשמוע דודברת בם בשכבך ובקומך דפ' רחשונה אד"ת קאי שתחייב לקרות בזמן שכיבה וקימה לחיות דבר מן התורה ובפעם אחת שקרא סגי כתו בק"ש לר"ח אלא שתקנות חכמים שיהדו דווקא פ' ק"ש לקרותה בזמן שכיבה וקימה · נמצא לשמואל נמי בקרי' פ' ק"ש מקיים מ"ע של תורה כתו לר"ח אלא לדידיה בשאר פ' של תורה נמי מקיים מצות עשה זו מן התורה וחייב לקרותה בזמן שכיבה וקימה דווקא בזמנים שקבעו תורה' ולפ"ז הא דרב בנדרים לא פליג אהא דשמואל דוודאי לשמואל נמי הוה מצי לפטוריי דבשכבך ובקומך בקריית ג"ש פ' שחרית וערבית בזמן שכיבה וקימה · ולא נקט הש"ס שם בנדרים כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית אלא לבתר דתקינו רבנן לקרות דווקא פ' שמע לפתח ידי חובת מצות בשכבך ובקומך ואורחא דמילתא נקט דכל אדם מוציא את עצמו ידי חובתו מצות בשכבך ובקומך כפי תיקון חכמים שתקנו לצאת ידי חיוב מצוה זו בחמירת ק"ש דווקא: **וראיה** ברורה לדברי שהרי מקשה הש"ס שם אהא דשמואל תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואינו מברך לפניו ואם"ד אמאי יפילו תפילה מי שטעה ולא התפלל מברך לפניה ולא לאחריה ומשני הא קיי"ל כ"ש ק"ש דרבנן דלא בעי ברכות לפניה ולאחריה

שאגת אריה דיני ק"ש סימן א

אלא מה שאנו קורין דווקא ק"ש הוא מדרבנן והרי הם ז"ל כתבו הרבה פעמים בשם ר"ת ומהם בפ"ק דזבחים (דף ה) ובפרק קמא דמנחות (דף ד) דהא דאמרינן בכל דוכתא גמירי כל שבחטאת מתה באשם רועה דרעייה דרבנן היא והכי גמירא הילכתא דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה ומשום דתקון רבנן רעייה גזירה אטו לפני הכפרה נקט הש"ם באשם רועה ע"כ : וה"נ איכא למימר לשמואל דמדאורייתא צריך לקרות איזה דבר מד"ת בזמנים הללו רק שרבנן יחדו לקרות פ' זו של ק"ש דווקא מה"ט נקט בכל הני דוכתא דיליף מקראי קריאת שמע והיינו לפי מה דתקנו רבנן ועיקר קרא לעיקר קריא' הוא דאתי דמצותו מדאוריית' מש"ה פועלים קורין קריאת שמע דעיקר הקריאה דאורייתא היא אפילו לשמואל והא דקאמר הש"ם ההוא בד"ת כתיב ודייקו התוספ' מיניה מכלל דודברת בם דווקא בק"ש מיירי הא מפרש לה הש"ם גופא התם ההוא בד"ת כתיב וה"ק רחמנא אגמירו בנייכו תורה כי היכי דלגרסו בהו כלומר ההוא לא איירי דווקא מד"ת שחייבו תורה לקרות בזמן שכיבה וקימה שיחדו חכמים לצאת ידי מצוה זו פ' ק"ש דוקא אלא בד"ת ללמד לבנים איירי אבל ודברת בם מיירי מד"ת שחייבו תורה לקרות בזמן שכיבה וקימה וחכמים יחדו דוקא פ' ק"ש למצוה זו : **והכי** נמי ניחא לי דלא פליג שמואל אהאי סוגיא דמנחות פ' י"א (דף צ"ט) דגרסינן התם אמר ר' יוחנן משום רשב"י אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לומר בפני עם הארץ ורבא אמר מצוה לאומרו בפני עם הארץ : תו גרסי' התם שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יוונית קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ס"הת הזה מפיך והגית בו יומם ולילה צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוונית ופליגא דרבי שמואל בר נחמני דאמר שמואל ב"נ אר"י פסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה ראה הקב"ה את יהושע שד"ת חביבה עליו ביותר שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל א"ל הקב"ה יהושע כ"כ חביבין עליך ד"ת לא ימוש הס"ת הזה מפיך ור' אמי אמר התם מדבריו של ר' יוסי נלמד אפילו לא שנה אדם אלא פרשה אחת שחרית ופ' אחת ערבית קיים מצות לא ימוש את ספר התורה הזה מפיך : ואס"ד דהא דאמרינן אליבא דשמואל דבשכבך ובקומך בד"ת כתיב דה"פ דחייב אדם ללמוד יומם ולילה א"כ הא דאמר התם דבפ' א' שחרית ובפרשה אחת ערבית קיים מצות לא ימוש למאי נ"מ שקיים קרא דלא ימוש שהוא מדברי קבלה הלא עדיין חוב של תורה עליו ללמוד יומם ולילה : וכן למאי נ"מ קאמר ר"י דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ולמה אסור לומר דבר זה בפני עם הארץ מפני שלא יאמר בק"ש סגי ולא ירגיל בניו לת"ת כדפי' רש"י התם : והרי מ"מ מן התורה חייב ללמוד יומם ולילה מקרא דבשכבך ובקומך לשמואל דס"ל דקא משתעי האי קרא בד"ת וגם ר"י למה קרא עליה דבן דמה מקרא זה דלא ימוש דדברי קבלה ולא קרא עליו מקרא דאורייתא דבשכבך ובקומך וכ"ש האיך אמר ר' יונתן דמקרא זה אינו לא חוב ולא מצוה אלא ברכה חוב ומצוה דאורייתא נמי איכא מקרא דבשכבך ובקומך וכי אפשר דפליג שמואל על כל הני תנאי ואמוראי והש"ם לא הזכיר שם שום מחלוקת על זה : ☜ אלא ע"כ כדפירשתי דהא דמוקמינן אליבא דשמואל האי קרא דבשכבך ובקומך בד"ת לאו למימרא דחייב אדם לעסוק בדברי תורה יומם ולילה לשמואל אלא שצריך לעסוק באיזה ד"ת בזמן שכיבה וקימה ובפ' א' יצא ידי חובת מצוה זו וכדפירשתי : **וה"נ** ניחא לי ההיא דהתכלת ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בו ואיזו זו זו ק"ש דלשמואל נמי א"ש דלדידיה נמי צריך לקרות בזמן קימה ד"ת ותלויה מצוה זו במצות ציצית דזמן קימה הוי משיכיר בין תכלת ללבן ונקט ק"ש לפי מה שיחדו חכמים לפ' זו דווקא לצאת י"ח מצוה של ובשכבך ובקומך : ותמהני על התוספות שכתבו דאסמכתא בעלמא היא דהא ק"ש דרבנן שהרי שם נחלקו ר"ש ורבנן אי לילה זמן ציצית הוא או לא ודרש ר"ש וראיתם אותו פרט לכסות לילה ואמרינן ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי להו מבעיא לי' לכדתניא וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה ואיזו זו זו ק"ש אלמא דרשה גמורה היא אף ע"ג דדריש התם עוד כמה דברים מוראיתם אותו מ"מ מדנקט האי דרשה לרבנן ש"מ דדרשה גמורה היא ולאו לאסמכתא בעלמא קא מייתי לה · אבל לפי מש"כ א"ש דאפילו למ"ד ק"ש דרבנן מ"מ דרשה גמורה היא דהא מ"מ מחויב לקרות בזמן קימה איזה דבר מד"ת מדאורייתא ונקט הש"ם ק"ש לבתר תקנת חכמים שיחדו פ' זו דווקא לצאת בה ידי חובת מצות של ובשכבך ובקומך : **וה"נ** משמע לי מדברי רש"י שהרי תנן בפ"ג דברכות נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון ובגמרא ק"ש פשיטא מ"ע שהזמן גרמא הוא וכל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות מהו דתימא הואיל ואית בה מלכות שמים קמ"ל · וחייבין בתפלה דרחמי נינהו מהו דתימא הואיל וכתי' בה ערב ובוק' וצהרים כמ"ע שהזמן גרמא דמי' קמ"ל וכתב רש"י ה"ג תפלה דרחמי נינהו ול"ג פשיטא דהא לאו דאורייתא היא ע"כ · ומדברי התוס' דברי רש"י מבוארים יותר שכתבו בתפלה פשיטא כיון דכתיב ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה כמ"ע שהזמן גרמא הוי קמ"ל דרחמי נינהו ורש"י לא גרים ליה משום שהרי תפלה דרבנן היא ומאי מ"ע שייכי ביה ומ"מ יש ליישב דהא הלל דרבנן (א) דנשים פטורים מה"ט דמ"ע שהזמן גרמא הוא כדאמר בסוכה מי שהיה עבד ואשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהם מה שהם אומרים דאין השומע פטור מקריאתן כיון שהם פטורים ע"כ · הרי מבואר טעמא של רש"י דל"ג בתפלה פשיטא משום דבמצוה דרבנן לא שייך למיפטר את הנשים מטעם מ"ע שהזמן גרמא · ☜ והשתא יש להקשות לפי' רש"י אמאי פטורים נשים מק"ש לשמואל דס"ל ק"ש דרבנן דמאי מ"ע שייכי ביה כיון שהוא מדרבנן בעלמא ובדרבנן בין מ"ע שהזמן גרמא בין מ"ע שלא הזמן גרמא הכל שוה ולחייבו נשים בק"ש · ולפי מש"כ א"ש דאפילו לשמואל עיקר קריאה הוי מן התורה בזמן שכיבה וקימה אלא שיכול לפטור א"ע בשאר ד"ת וחכמים יחדו שחייב לקרות פ' שמע דווקא כדי לצאת י"ח מצוה זו הואיל ואית בה קבלת עול מ"ש וכיון דעיקר הקריאה הוי מן התורה שייך בה למימר מ"ע שהז"ג לפטור את הנשים אלא דסד"א הואיל ואית בה מלכות שמים ליחייבו מדרבנן הואיל ויחדו לפ' זו דווקא משום מלכות שמים דאית בה קמ"ל דמ"מ נשים פטורות הואיל ופטורין מן עיקר הקריאה של חיוב תורה תו לא חייבו חכמים אותן מפני קבלת עול מ"ש לחוד דלא תיקנו חכמים לקרות פ' שמע אלא מי שמחויב בעיקר הקריאה מן התורה יחדו לו זו פ' שמע דווקא לצאת בה י"ח קריאה של תורה · אבל נשים שאינן חייבין בעיקר הקריאה מן התורה לא חייבו אותן חכמים לקרות פ' שמע מפני מלכות שמים דאית בה וכיון דלא חייבו אותן בקריאת פ' שמע לא חייבו אותן בקריאת והיה אם שמוע וויאמר נמי אע"פ שעיקר קריאתן אינו אלא מדרבנן שהרי כבר יצא ידי חובת קריאה של תורה בפ' שמע דכל שלש פרשיות של ק"ש כחדא מצוה של דבריהם שווי רבנן · ומה שהקשו התוספות על רש"י מהלל דמסכת סוכה כבר ישבתי את זאת במקום אחר ואין כאן מקומו : והא דתנן ר"פ מי שמתו (דף י"ז) נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין ואלו ואלו פטורים מן התפלה : ופירש רש"י דלאו דאורייתא היא ומשמע הא קריאת שמע דאורייתא היא משום הכי את שלאחר המטה צורך בהם חייבין אע"פ שפטורים מן התפלה : לשמואל נמי ניחא דמיירי שלא קרא עדיין שום ד"ת וקורין ק"ש כפי תקנות חכמים כדי לצאת ידי חובת ובשכבך ובקומך דאורייתא :

אחר שכתבתי את כל זה מצאתי לתלמידי רבי' יונה שכתבו בפ' מי שמתו אהא דשמואל דספק קרא ק"ש שאינו חוזר וקורא משום דק"ש דרבנן אף על פי שכתוב בתורה בשכבך ובקומך ס"ל לשמואל שלא אמרה תורה דווקא ק"ש אלא שיקרא בתורה בכל מקום שירצה ומה שאנו קורין זאת הפרשה דווקא אינו אלא מדרבנן ולפיכך ס"ל אינו חוזר וקורא ע"כ וזה נוטה למאי שפירש' ודרך סלולה היא : אבל אכתי קשה לי מהא דתנן בפרק קמא דשבת (דף ט) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה : ובגמרא (דף י"א) הא תנא ליה רישא אין מפסיקין ומשני סיפא אתאן לד"ת דתניא חברים שהיו עוסקין בד"ת מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ופירש רש"י מפסיקין תורתן לק"ש דזמנה דאורייתא מובשכבך ובקומך ואין מפסיקין לתפילה ע"כ · וא"כ לשמואל דאמר ק"ש דרבנן אמאי מפסיקין לק"ש יותר מלתפלה ואי משום מצוה ד"ת דבשכבך ובקומך הרי בחברים העוסקין בתורה עסקינן ובזה יצאו ידי חובת של ובשכבך ובקומך של תורה לשמואל ולמה מפסיקין לק"ש דכיון שעוסקין בד"ת שוב אין ק"ש אלא מדרבנן : ונ"ל דלשמואל ה"ט דמפסיקין לק"ש אע"ג דלחברים העוסקים בתורה ק"ש אינו אלא מדרבנן דכיון דאית בה קבלת עול מלכות שמים החמירו בה חכמים יותר מתפלה וחייבו להפסיק לחברי' העוסקים בד"ת לק"ש יותר מלתפלה והא דאמרינן בר"פ היה קורא (דף י"ד) בעי מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מר' חייא בהלל ובמגילה מהו שיפסק אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מיבעי' · או דילמא פרסומי ניסא עדיף · א"ל פוסק ואין בכך כלום וכן הא דאמרינן התם בהאי פירקא (דף טו) גבי הא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר"י אמר לא יצא עד כאן לא קאמר ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא · וכן הא דתניא בפ"ק ובפ"ב דברכות (דף טז) ובפ"ב דסוכה (דף כ"ה) בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן וכן הא דתניא בברכות (דף טז) הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת ובירושלמי בפ"ק דברכות אמרינן ק"ש דבר תורה ותפילה אינו דבר תורה ובתוספתא תני' כשם שנתנה תורה קבע לק"ש כך נתנו חכמים קבע לתפלה ואין מכל זה ראי' דק"ש דאורייתא שהרי שמואל נמי מודה דעיקר קרי' דאורייתא היא אלא שסבירא ליה שיצא ידי חובתו מן התורה באיזה מד"ת שקורא בזמני' הללו בזמן שכיבה וקימה וכמש"ל · הרי שישבתי את כל המקומות אשר נראה מהם לפום רהיטא דק"ש דאורייתא אליבא דשמואל דסבירא ליה דק"ש דרבנן : **ומעתה** יש לתמוה על רוב פוסקים שפסקו כר"א דאמר קריאת שמע דאורייתא לגבי שמואל וכמש"ל ואין בידי שום סעד וראיה לדבריהם ז"ל שהלכה כמ"ד קריאת שמע דאורייתא מדברים המבוארים בהדיא בגמרא · אלא מהא דאמרינן ברפ"ח דמסכת סוטה (דף מ"ב) ואמר אליהם שמע ישראל מ"ש שמע ישראל אמר (ב) רבי משום רשב"י אמר להם הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרים בידם ש"מ דצריך לקרות פ' זו דשמע ישראל דווקא מן התורה וכיון דר"י ס"ל דק"ש דאורייתא קיימא לן הכי חדא דקיי"ל שמואל ור"י הלכה כר"י ועוד כיון דקיימי ר"י ור"א בחדא שיטתי דק"ש דאורייתא ה"ל שמואל דאמר ק"ש דרבנן יחיד לגבייהו והלכה כרבי' וממה שאכתב בסי' שאח"ז יש עוד ראיות דקיי"ל כמ"ד דק"ש דאורייתא ושם יתברר הדבר הטיב בס"ד ע"ש :

אחר

(א) צ"ל ונשים : (ב) צ"ל ור' יוחנן :

סימן ב׳

אחר שנתברר בסי׳ הקודם דקריאת שמע דלאורייתא תכתי נמשך גם לברר מי שמע והיה אם שמוע תרוייהו הוו מן התורה או בפרשה שמע לחוד או לפחות בפסוק ראשון של שמע ישראל לחוד סגי מן התורה . ורחיתי לבעל פ"ח בח"א סימן ס"ו שהאריך להוכיח שפשט שמע והיה אם שמוע הוו מן התורה וכתב שכן מנין דברי הרמב"ם בפ"ח מהלכות ק"ש ע"כ . וכמדומה לי שכיון למש"כ שם הרמב"ם פעמים בכל יום קורין קריאת שמע בבקר ובערב שנאמר בשכבך ובקומך כו׳ ומה הוא קורא ג׳ פרשיות אלו הן שמע והיה אם שמוע ויאמר ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד ה׳ כו׳ ומחזירה והיה אם שמוע שיש בה ציווי על זכירת שאר כל המצות ואחר כך פ׳ ציצית כו׳ וקריאת ג׳ פרשיות אלו על סדר זה מפני הוכרת יציאת מצרים שבה ומצוה מן התורה להזכיר יציאת מצרים בין ביום בין בלילה כמו שכתב שם הרמב"ם אבל בחמת הא ליתא דהא דכתב הרמב"ם בתחילת דבריו פעמים בכל יום קורין ק"ש לא קאי אלא על פ׳ שמע לחוד והא דמסיים וקריאת ג׳ פרשיות אלו על סדר זה היא הקריאת קריאת שמע היינו בלשון חכמים שתיקנו לקרות את כל ג׳ פרשיות אלו והקדים זאת לחשמעינן שכל הדינים שכתב לקמן לענין ק"ש שתמת שכל הג"פ בכלל זה . ותדע שהרי כתב וקריאת ג׳ פרשיות אלו על סדר זה כו׳ ומשמע דווקא על סדר זה תחילה שמע ואחריה והיה אם שמוע ואחריה ויאמר הוא דנקריאת ק"ש מ"מ לעולם זה קאי מירם דבריו שהתחיל פעמים בכל יום קורין ק"ש וליתא לה מקרא דהא ודאי אין סדר הפרשיות מן התורה אלא דרבנן תיקנום לקרותם על סדר זה מט"ו שכתב הרמב"ם וכדתנן ברפ"ב דברכות (דף י"ב) : ועוד שהרי אין סדר הפרשיות מעכב בדעבד ואם הקדים את המאוחר למוקדם ל"ל בה וכמו שכתב הרמב"ם גופיה בפ"ב מהלכות ק"ש הקורא למפרע לא יצא בד"א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו כסדר הוא יצא אלא דכתב הרמב"ם גופיה בק"ש גופיה ונימא ספק קרא ואיכא למימר דהא ודא

עוד כתב הפ"ח וכן מוכח ההיא דירושלמי מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה
לחמר רבי לחא ק"ש ד"ת תפילה חיינה ד"ת ואי איתא דפ' רחשונה לבד הוי ד"ת
לפלוג מתניתין בק"ש גופה חלא מעמע דכולה הוי מן התורה ע"כ · ואין זה
כלום דבמתני' בפ"ק דשבת (דף ט) הכי תנן לא יסב חדם לפני הספר סמוך
למנחה עד שיתפלל ולא יכנוס למרחץ כו' ואם התחילו אין מפסיקין
לק"ש ואין מפסיקין לתפילה ומפרש בגמרא דהתי מפסיקין לק"ש דסופו לחברים
שעוסקים בתורה קאי · וי"ל דחיירי דמירי ריפא אין מפסיקין לעניו תפילה תני
נמי סיפא אין מפסיקין לתפלה ולא מפליג בק"ש ובע"כ דריכין אמו לומר כן
שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואפילו למ"ד דחודה שמואל בעיקר קריאה
דהוי מן התורה מ"מ הכא דמיירי מחברים שעוסקים כבר בתורה אם כן יפלו ידי
חובתם של עיקר קריאה דאורייתא והא דמפסיקין לק"ש ה"ט מפני קבלת עול מ"ש
שבפ' שחע וכמ"ש בסימן שלפני זה ואם כן אכתי הוה מצי לאפלוגי בק"ש גופיה
שהרי בוחיה אם שמוע ליכא קבלת עול מלכות שמים אלא ודאי כדאמרן · עוד
כתב הפ"ח ואין להביא ראיה מסוגיין דקאמר ר"ח ספק קרא קריאת שמע ספק
לא קרא חוזר וקורא ומדמספיק לן שחומי מעמע דקא מר חוזר וקורא כולה ·
דאיכא למידחי דכיון דתיקון רבנן לקרותה כולה צריך לקרות כתיקונה וכמ"ש
הרשב"ח · גם אין להביא ראיה מדאמר בפרק היה קורא
בין פ' לפרק יחוור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אלמא
דפ' והיה אם שמוע נמי הוי מן התורה דאל"כ למה חוזר · דיש לדחות דס"ה דכיון
שהוא עסוק בק"ש יש לו לתקן כל כמה דמצי לקרות כראוי ע"כ · וכיוצא בזה כתבו
תלמידי ר' יונה אלא דטעה בין פרק לפרק דאפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן
ומספיקא אינו חוזר וקורא דה"מ בשלא קרא כלל אבל בשהתחיל לקרוא, אפילו
שמואל מודה שאם טעה יש לו לתקן כיון שהתחיל וזה הוא הנכון ואם כן גם
רבי, זו שהביא מדלא אר"ח ספק קרא והיה אם שמוע דאינו חוזר וקורא(א) דודאי
חוזר וקורא דדוקא לשמואל דס"ל דק"ש כולה אינו אלא מדרבנן מספיקא אינו חוזר
וקורא ואין צריך להתחיל כלל · אבל לדידן דיש למקנת ק"ש מיהו עיקר מן התורה
אם מספקא ליה אפי' בוחיה אם שמוע דרבנן · מ"מ חוזר וקורא מספק מ"ע
דרי לו שקרא פרשה ראשונה דאורייתא הרי כיון שהתחיל להתעסק בק"ש יש לו לתקן
אפי' של דרבנן מספיקא ואם מסופק נמי מפרשה ראשונה כיון דע"כ צריך לחזור
ולקרות מספק פרשה ראשונה של תורה זה גורם לו נמי לקרוי, אפי' של דרבנן כיון
דע"כ צריך להתעסק בק"ש מטוס פרשה ראשונה של תורה חוזר וגומר כולה וא"כ
ספק אם קרא והיה אם שמוע ע"כ חוזר וקורא אע"פ שאינו אלא מדרבנן · מיהו
הא רחי, מדלא אר"ח ספק קרא והיה אם שמוע בלא"ה לאו רחי' היא וכמ"ש
למעלה: **ומה** שנ"ל בזה הוא דקריאת פרשה שמע כולה הוי מן התורה ולא סגי
בפסוק ראשון של שמע ישראל אבל פ' והיה אם שמוע אינו אלא מדרבנן · ויש לי
להביא ראיה דכל פ' שמע ישראל ולא סגי בפסוק שמע ישראל לחוד מהא
דאמר בר"פ היה קורא (דף י"ד) בעי יחי תנא דבי ר' חייא מר' חייא בהלל
ומגילה מהו שיפסיק כלומר לשחילת שלום מפני הכבוד והיראה כדרך שמפסיקין
לק"ש כדחתן התם · אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק כו' · ואם"ד דק"ש דאורייתא אינו
אלא פסוק ראשון של שמע ישראל לחוד הא דבדיה אינו רשאי להפסיק לא מפני
היראה כגון חביו או רבו ולא מפני הכבוד אם לא מפני שהוא ירא ממנו שמא יהרגנו
והא מילתא דפשיטא היא אמאי לך דבר שבומד מפני פיקוח נפש וכך כתב הב"י
בא"ח סי' ס"ו דבאמצע פסוק שמע ישראל אין להפסיק כלל אמאי לך דבר גדול
כקבלת(ב) מע"כ ובודאי טעמא דמסתבר הוא ויש ללמוד זה בק"ו מתפילה דתנן
אפי' המלך שואל בשלומו לא יפסיק · וכ"פ בש"ע שם באמצע שואל בשלום מי
שהוא ירא ממנו כגון חביו או רבו כו' חוץ מפסוק שמע ישראל וברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד שלא יפסיק בהם כלל אם לא מפני מי שהוא ירא שלא יהרגנו
ע"כ · ומדקאמר ק"ש דאורייתא פוסק ע"כ משמרע קאי חוץ מפסוק שמע ישראל
וש"מ דהשאר נמי הוי מדאורייתא ; ומכאן יש לי רחי' נמי דהלכה כר"ח דאמר
ק"ש דאורייתא דהיינו קריאת פרשת שמע דהאי קרא דבשכבך ובקומך מהניא
פרשה דווקא קפיד · דאי כשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן וקרא דבשכבך ובקומך
בד"ת כתיב ובחיוב ד"ת שקורא בשעת שכיבה וקימה יצא ואין שיעור לדבר ואפי'
בפסוק אחד סגי אם כן מאי קאמר ק"ש דאורייתא פוסק ואשארא קאי חוץ מפסוק
ראשון של שמע ישראל הא בדיעבד אינו פוסק ס"ל תו לא הוי שאר ק"ש דאורייתא
דכיון דכבר קרא פסוק שמע ישראל יצא ידי חובת עיקר קריאת של תורה והשאר השאר
אינו אלא מדרבנן · אלא ודאי ע"כ ס"ת דנוסף קריאת פרשת שמע הוי מן התורה וחייב
לקרות את כל הפרשה מדאורייתא וכדאמרן · עוד נ"ל להביא ראיה לפרש, שמע
כולה הוי מן התורה דתניא ר"פ היה קורא (דף י"ג) הדברים על לבבך יהו
כל הפרשה צריכה כוונה ת"ל החלה עד כאן צריכה כוונה ומכאן ואילך אין צריכה
כוונה דר"ח ס"ל ר"ע ה"א תומר חשר מכאן אכתי מצוה היום על לבבך מכאן אתה למד
שכל הפרשה כולה צריכה כוונה · ופי' התוס' דיליף לה דהי כדקאמרת ה"ל למכתב
חשר צויתיך דמצוה משמע אפילו מכאן ואילך ע"כ · ומדצריך החלה לר"ח למעוטי
מכאן ואילך ור"ע אינה קרא למכתב חשר מכאי מצוה היום לכל הפרשה שצריך
כוונה ס"מ דמן התורה חייב לקרותה את כולה ולא סגי בפסוק ראשון למוד, ות"ת
ס"כ מהא גופיה יש להוכיח נמי דפ' והיה אם שמוע הוי מן התורה שהרי
כתבו התוס' אחר"ע לחמר כל הפ' כולה צריכה כוונה דמ"מ חיצטריך החלה דהי
עוד כתב הפ"ח וכן מוכח ההיא דירושלמי מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה
לחמר רבי לחא ק"ש ד"ת תפילה חיינה ד"ת ואי איתא דפ' רחשונה לבד הוי ד"ת
לפלוג מתניתין בק"ש גופה חלא מעמע דכולה הוי מן התורה ע"כ · ואין זה
כלום דבמתני' בפ"ק דשבת (דף ט) הכי תנן לא יסב חדם לפני הספר סמוך
למנחה עד שיתפלל ולא יכנוס למרחץ כו' ואם התחילו אין מפסיקין
לק"ש ואין מפסיקין לתפילה ומפרש בגמרא דהתי מפסיקין לק"ש דסופו לחברים
שעוסקים בתורה קאי · וי"ל דחיירי דמירי ריפא אין מפסיקין לעניו תפילה תני
נמי סיפא אין מפסיקין לתפלה ולא מפליג בק"ש ובע"כ דריכין אמו לומר כן
שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן והפילו למ"ד דחודה שמואל בעיקר קריאה
דהוי מן התורה מ"מ הכא דמיירי מחברים שעוסקים כבר בתורה אם כן יפלו ידי
חובתם של עיקר קריאה דאורייתא והא דמפסיקין לק"ש ה"ט מפני קבלת עול מ"ש
שבפ' שחע וכמ"ש בסימן שלפני זה ואם כן אכתי הוה מצי לאפלוגי בק"ש גופיה
שהרי בוחיה אם שמוע ליכא קבלת עול מלכות שמים אלא ודאי כדאמרן · עוד
כתב הפ"ח ואין להביא ראיה מסוגיין דקאמר ר"ח ספק קרא קריאת שמע ספק
לא קרא חוזר וקורא ומדמספיק לן שחומי מעמע דקא מר חוזר וקורא כולה ·
דאיכא למידחי דכיון דתיקון רבנן לקרותה כולה צריך לקרות כתיקונה וכמ"ש
הרשב"ח · גם אין להביא ראיה מדאמר בפרק היה קורא
בין פ' לפרק יחוור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אלמא
דפ' והיה אם שמוע נמי הוי מן התורה דאל"כ למה חוזר · דיש לדחות דס"ה דכיון
שהוא עסוק בק"ש יש לו לתקן כל כמה דמצי לקרות כראוי ע"כ · וכיוצא בזה כתבו
תלמידי ר' יונה אלא דטעה בין פרק לפרק דאפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן
ומספיקא אינו חוזר וקורא דה"מ בשלא קרא כלל אבל בשהתחיל לקרוא, אפילו
שמואל מודה שאם טעה יש לו לתקן כיון שהתחיל וזה הוא הנכון ואם כן גם
רבי, זו שהביא מדלא אר"ח ספק קרא והיה אם שמוע דאינו חוזר וקורא(א) דודאי
חוזר וקורא דדוקא לשמואל דס"ל דק"ש כולה אינו אלא מדרבנן מספיקא אינו חוזר
וקורא ואין צריך להתחיל כלל · אבל לדידן דיש למקנת ק"ש מיהו עיקר מן התורה
אם מספקא ליה אפי' בוחיה אם שמוע דרבנן · מ"מ חוזר וקורא מספק מ"ע
דרי לו שקרא פרשה ראשונה דאורייתא הרי כיון שהתחיל להתעסק בק"ש יש לו לתקן
אפי' של דרבנן מספיקא ואם מסופק נמי מפרשה ראשונה כיון דע"כ צריך לחזור
ולקרות מספק פרשה ראשונה של תורה זה גורם לו נמי לקרוי, אפי' של דרבנן כיון
דע"כ צריך להתעסק בק"ש מטוס פרשה ראשונה של תורה חוזר וגומר כולה וא"כ
ספק אם קרא והיה אם שמוע ע"כ חוזר וקורא אע"פ שאינו אלא מדרבנן · מיהו
הא רחי, מדלא אר"ח ספק קרא והיה אם שמוע בלא"ה לאו רחי' היא וכמ"ש
למעלה: **ומה** שנ"ל בזה הוא דקריאת פרשה שמע כולה הוי מן התורה ולא סגי
בפסוק ראשון של שמע ישראל אבל פ' והיה אם שמוע אינו אלא מדרבנן · ויש לי
להביא ראיה דכל פ' שמע ישראל ולא סגי בפסוק שמע ישראל לחוד מהא
דאמר בר"פ היה קורא (דף י"ד) בעי יחי תנא דבי ר' חייא מר' חייא בהלל
ומגילה מהו שיפסיק כלומר לשחילת שלום מפני הכבוד והיראה כדרך שמפסיקין
לק"ש כדחתן התם · אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק כו' · ואם"ד דק"ש דאורייתא אינו
אלא פסוק ראשון של שמע ישראל לחוד הא דבדיה אינו רשאי להפסיק לא מפני
היראה כגון חביו או רבו ולא מפני הכבוד אם לא מפני שהוא ירא ממנו שמא יהרגנו
והא מילתא דפשיטא היא אמאי לך דבר שבומד מפני פיקוח נפש וכך כתב הב"י
בא"ח סי' ס"ו דבאמצע פסוק שמע ישראל אין להפסיק כלל אמאי לך דבר גדול
כקבלת(ב) מע"כ ובודאי טעמא דמסתבר הוא ויש ללמוד זה בק"ו מתפילה דתנן
אפי' המלך שואל בשלומו לא יפסיק · וכ"פ בש"ע שם באמצע שואל בשלום מי
שהוא ירא ממנו כגון חביו או רבו כו' חוץ מפסוק שמע ישראל וברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד שלא יפסיק בהם כלל אם לא מפני מי שהוא ירא שלא יהרגנו
ע"כ · ומדקאמר ק"ש דאורייתא פוסק ע"כ משמרע קאי חוץ מפסוק שמע ישראל
וש"מ דהשאר נמי הוי מדאורייתא ; ומכאן יש לי רחי' נמי דהלכה כר"ח דאמר
ק"ש דאורייתא דהיינו קריאת פרשת שמע דהאי קרא דבשכבך ובקומך מהניא
פרשה דווקא קפיד · דאי כשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן וקרא דבשכבך ובקומך
בד"ת כתיב ובחיוב ד"ת שקורא בשעת שכיבה וקימה יצא ואין שיעור לדבר ואפי'
בפסוק אחד סגי אם כן מאי קאמר ק"ש דאורייתא פוסק ואשארא קאי חוץ מפסוק
ראשון של שמע ישראל הא בדיעבד אינו פוסק ס"ל תו לא הוי שאר ק"ש דאורייתא
דכיון דכבר קרא פסוק שמע ישראל יצא ידי חובת עיקר קריאת של תורה והשאר השאר
אינו אלא מדרבנן · אלא ודאי ע"כ ס"ת דנוסף קריאת פרשת שמע הוי מן התורה וחייב
לקרות את כל הפרשה מדאורייתא וכדאמרן · עוד נ"ל להביא ראיה לפרש, שמע
כולה הוי מן התורה דתניא ר"פ היה קורא (דף י"ג) הדברים על לבבך יהו
כל הפרשה צריכה כוונה ת"ל החלה עד כאן צריכה כוונה ומכאן ואילך אין צריכה
כוונה דר"ח ס"ל ר"ע ה"א תומר חשר מכאן אכתי מצוה היום על לבבך מכאן אתה למד
שכל הפרשה כולה צריכה כוונה · ופי' התוס' דיליף לה דהי כדקאמרת ה"ל למכתב
חשר צויתיך דמצוה משמע אפילו מכאן ואילך ע"כ · ומדצריך החלה לר"ח למעוטי
מכאן ואילך ור"ע אינה קרא למכתב חשר מכאי מצוה היום לכל הפרשה שצריך
כוונה ס"מ דמן התורה חייב לקרותה את כולה ולא סגי בפסוק ראשון למוד, ות"ת
ס"כ מהא גופיה יש להוכיח נמי דפ' והיה אם שמוע הוי מן התורה שהרי
כתבו התוס' אחר"ע לחמר כל הפ' כולה צריכה כוונה דמ"מ חיצטריך החלה דהי

(א) נ"ל ניתח דודאי : (ב) נ"ל מלכות שמים : (ג) נ"ל צריכה כוונה : (ד) נ"ל לח מעמע : (ו) נ"ל כל כך : (ז) נ"ל לר"ע : (ח) נ"ל דר"ע ור"ח: (ט) נ"ל זרם שמע :

התורה ולא קק"ל אלא להא דקאמר מכאן ואילך קריאה בלא כוונה הא כתיב על לבבכם והתניא הציב לו על על לבבכם לחוד דקא קשיא ליה לההוא מיבעי לי' לכדר"י אבל למסקנא י"ל דוהיה אם שמוע וגו' התורה כל עיקר דעל לבבכם לכדר"י ולדבר בם בדברי תורה כתיב דהרי ר' יהושיע אמר התם עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה ואמרינן מאי שנא מכאן ואילך מצות כוונה כו' הכי קאמר ע"כ מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך (א) בלא קריאה כוונה ומ"ש ע"כ כו' התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם · ההוא בד"ת כתיב והכי קאמר רחמנא תגמירו לבנייכו תורה כי היכא דליגרסו בהו · והרי למאי דקאמר לכדר"י דלדבר בם ללו מהניהו פ' דוהיה אם שמוע וקאי אלא בד"ת כתיב ממילא והיה אם שמוע וגו' התורה כיון דלדבר בם ללו עלה וקאי על לבבכם נמי ממילא משמע דלאו בכוונה מיירי כדס"ד כיון דאין מצוה בקריאת פרשה זו אלא לכדר"י אתי ופרשה והיה אם שמוע וגו' אלא מדרבנן מהשתא י"ל נמי לר"ז דאמר מכאן ואילך מצוה קריאה לאו מלדבר בם יליף לה דלדבר בם בד"ת כתיב כדדרים לה ר"י והכי מסתברא דכל למשעי בפלוגתא עדיף לן · וכיון דלר"י ע"כ והיה אם שמוע לאו דאורייתא כיון דלדבר בם בד"ת כתיב מנלן קריאת פרשה זו · ה"ג לר"ז לדבר בם בד"ת כתיב וממילא על לבבכם לכ"ע לכדרבי יצחק אתי והשתא נמי אתי שפיר דהא דר"י לכולי עלמא אתיא ולאו כתנאי אמר למילתיה ובהא לחוד קמפלגי ר"ז סבר דוהיה אם שמוע אינו אלא רבנן לקריאה לחוד בלא כוונה (ב) ור"ת סבר שאינו לכוונה בלא קריאה וזה נכון : והכי דייק לי ליישנא דגמרא דבבריית' תנית בדר"ז עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה ובדר"י תניא ע"כ מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה הרי בתרווייהו תניא במכאן ואילך דילמא ליישנא דמצות למר מכאן ואילך מצות קריאה ולמר מצות כוונה ולאו הגמרא שינה בשמויי דידיה · ובדר"ז קאמר ע"כ מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה הרי בע"כ נקט ליישנא דמצות · מצות כוונה וקריאה ובמכאן ואילך נקט קריאה בלא כוונה ולא קאמר מצות קריאה · וכן בדר"י נקט ע"כ מצות קריאה וכוונה ובמכאן ואילך נקט כוונה ולאו מצות כוונה לא קאמר אע"כ ה"ט מפום דמכאן ואילך דהיינו פ' והיה אם שמוע אינו אלא ד"ת אבל ע"כ דהיינו פרשת שמע הוי מה"ת נקט בריישא ליישנא דמצות ובסיפא (ג) לא להפריש ביניהם להלן ד"ת וה"ל מצוה גמורה והלן ד"מ ואינו קרוי מצוה כ"כ לגבי ד"ת · אבל מכל מקום ליוק זה יש לדחות קצת דלא ליפשר למיתני במכאן ואילך מצות קריאה בלא כוונה ומצות כוונה בלא קריאה וכי מצותו בכך ולא סגי בלאו הכי בקריאה בלא כוונה ובכוונה בלא קריאה הא כ"ש אי שביד לתרווייהו קריאה וכוונה דשביר למי הילכך לא מיתני ליה במכאן ואילך ליישנא דמצות למאי דקאמר קריאת שמע דרבנן וקרא דבשכבך ובקומך דפ' שמע בד"ת כתיב שפיר דקרוב לזה מקום שכיבה וקימה ואם כן הוי בשכבך ובקומך דפרשה שני' ע"כ לאו למיתרא שבא להזהיר לקרות לזה ד"ת בזמן שכיבה וקימה דהא כבר נאמר בשכבך ובקומך בפרשה ראשונה ולהא מילתא גופיה אתי ותרתי ל"ל אלא על כרחך הני תרתי בדרבנן פליגי וכמו שכתבתי והאי בשכבך ובקומך דפר' שני' ק"ק לגמרינן לבנייכו תורה כו' ועוד לפום פלוגתא לא מפסיק לשמועה לפיכך אפילו פרשת שמע הוי מדרבנן ור"ח אפילו פ' והיה אם שמוע הוי מן התורה לכל למשעי במחלוקת עדיף ולכ"ע פ' והיה אם שמוע אינו אלא מדרבנן ולא פליגי אלא בפ' שמע לחוד ללמד מן התורה ולמד מדרבנן : ולמדנו מכל זה דקי"ל ק"ש דאורייתא וה"מ פ' שמע כולה מצותה מן התורה אבל פרשת והיה אם שמוע אינו אלא מדרבנן · וכבר נתבאר למדברי הרמב"ם ואחר מוני המצות ללא מנו ק"ש אלא למצוה אחת ש"מ דסבירא ליה דוהיה אם שמוע אינו מן התורה · מ"מ לכתי ק"ל מהא דאמר בפ' היה קורא (דף ט"ו) תנא רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים והרי הא קרא דולמדתם בפ' והיה אם שמוע כתיב וש"מ דקריאתה מן התורה והא וודאי לא מסתבר דקרא דולמדתם חף על גב שנאמר כאן דאפרשת שמע קאי · והא ליכא למימר דאסמכתא בעלמא היא · הא ליתא שהרי לפני זה תנא ר"ח וכתבתם הכל בכתב ואפילו כוונות כלומר כוונות של תפילין ומזוזות צריך מי לכתבם מפום דדרים להאי דאל"כ מנלן שצריך לכתוב כוונות וכי היכא דהאי מ"ם של וכתבתם לדרשא קאי אלא ה"ע מ"ם של ולמדתם שיהא כתיב ולמדתם ע"כ לדרשא קאי אלא ה"כ האי דרשא של ר"ע ולמדתם שיהא לימודך תם דרשא גמורה היא ואינו מסמכתא בעלמא וש"מ דוהיה אם שמוע הוי מה"ת · והא ל"ל דהאי דרשא גופיה דוכתבתם אינו אלא לר' יהודה אבל רבנן ע"כ לא דרשי להכל בכתב וה"כ כיון דוכתבתם לדידהו לאו לדרשא אתי ה"נ ולמדתם לאו לדרשא אתי · שהרי הכי לתמרי התם אהא דר"ח וכתבתם הכל בכתב ואפילו כוונות ק"ל דאמר לך מני ר"ש דאמר גבי סוטה אלות אלות כתוב כוונות אינו אלא והתם הוא דכתיב וכתב את המלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפילו כוונות נמי · אלמא טעמא דר"ש משום דכתיב וכתב טעמא דר"י משום דכתיב אלות אלות אין כוונות אלא · הילכך דקתני סד"ק וכתבתם הכל בכתב ואפילו כוונות לאו למימרא דאפילו כוונות אין צריך אלא לומר דאפילו כוונות אין צריך לכתוב אלא אפילו כוונות לא חף על גב דכתיב וכתבתם אפילו כוונות לא חף על גב דכתיב וכתבתם אפילו כוונות לא חף על גב דכתיב וכתבתם

דכל ג"פ הוו מה"ת שמע והיה אם שמוע משום שנאמ' בהם בשכבך ובקומך ופרשת ציצית משום יציאת מצרים שבה לזאין זה כלום · דולטעמיך לפילו אח"ל דכל ג"פ הוו מה"ת הא מ"מ אין מעכבין זה את זה ואם קרא אחת מהן ידי חובת אותה פ' מיהו יש שהרי בכל חדא וחדא נאמר בה ליווי לעצמו · ת"כ לכתי תקשה לך ס"ד הם יכולין להתחיל ולגמור את כולה זין לבל פרק ג' לא · לטו מהן דל"ה לי' למעבד תלתא מנות חדא מנה נמי לא ליעבד בתמיה · הלא ע"כ הא דס"ד הם יכולין להתחיל ולגמור את כולה זין לבל פרק ג' לא · לא בתר טעמא אזל והתקשה גופיה לא ידע טעמא של דבר הלא דפשטה דמתניתין הכי משמע ליה · ובדין הוא דה"ל לתקשויי הם יכולין להתחיל ולגמור את כולה זין לבל פרק ג' לא מ"ט הא יש ידי חובת ק"ש של תורה בפ"ג של כיון דלאכח בריישא דתני בהדיא דסגי ליה בפ"ג הלא מינאת לי לתקשויי מינה: והשתא נקטינן להלכה דפרשה ראשונה הוי מן התורה לבל פ' והיה אם שמוע זין לה עיקר מה"ת וזין קריאתה הלא מדברי סופרים כנ"ל :

סימן ג

שאלה · במדינות הללו שקורין ק"ש וברכותיה ומתפללין ערבית מבע"י היאך ראוי להתנהג עם ק"ש לצאת ידי חובתו כתקונה תלינה להלכה דהשתא :

תשובה · ברים מסכת ברכות תנן מתיתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ומפרש בגמרא דהיינו ג"ש ופסק הרי"ף דכן הלכה והלא כהני תנאי בבריית' גמ' דתקדמי זמן ק"ש לג"ש וחכמים בגמרא נמי הכי ס"ל כסתם מתניתין · וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מה' ק"ש · וכ"פ רש"י בתחילת ההקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו ומסיים רש"י ז"ל לתה קורין אותה בבה"כ כדי לעמוד בתפילה מתוך ד"ת · והכי תניא בבריית' בברכות ירו' לפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא ע"כ · והתוספתא פי' בשם ר"ת דק"ש דבה"כ עיקר משום דקי"ל כרבי יהודה דאמר בפ' ת"ה (דף כ"ו) זמן תפלת המנחה הוי עד פלג המנחה דהיינו י"ח שעה פחות רביע ומיד שבלה המנחה כרבן דפליגי אר"י משום דאמר זמן מנחה מתחיל לפעמים מנחה אחר פלג המנחה כרבן דפליגי אר"י משום דאמר לקמן השתא דלא ניתמר הילכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ע"כ · וחני תמה דהרי הא דקאמר השתא דלא ניתמר הלכתא דעבד כמר עבד היינו משום דכיון דתפילה דרבן חזלין בספיקא להקל לבל לאבל ק"ש דהוי מן התורה כיון דמספקא לן מספיקא ניח לן למיזל לחומרא דקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכדאמרינן בפ' מי שהתו (דף כ) ת"ר יהודה אומר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא ניהו חזר וקורא מ"ט ק"ש דרבן ורמ"ה ספק קרא ספק לא קרא חזר וקורא מ"ט ק"ש דאורייתא ופסקו הפוסקים כר"ח ומספיקא חזר וקורא לחומרא וה"ג בפלוגתא דר"י ורבן דקאמר הגמרא דלא ניתמר הילכתא כמר ולא כמר וה"ל ספיקא לגבי ק"ש ניח לן למיזל לחומרא וזין יוצא ידי חובת ק"ש אחר ק"ה ע"כ · דילמא סבירא ליה לרב (א) כר"י דאמר לקמן (דף ל') תפילה בחמצע תיקנו וה"ל לסמוך גאולה של ערבית לתפילה והיה קורא ק"ש אחר ק"ה ע"כ · לדידי ליה תשובה היה להה לחרינן ר"פ תפילת השחר (דף כ"ו) מדרב נלי של שבת בע"ש מבע"י ס"מ הלכה כר"י כלומר דאמר זמן מנחה עד פלג המנחה ומכאן ואילך עייל זמן תפלת ערבית ודזין מדרבה מדר"ח ורבן לא הוו מצלו עד אורתא ס"מ זין הלכה כר"י ומסקינן השתא דלא ניתמר הלכתא כו' ודעבד כמר עבד כלומר דעבד כרבן ומצלי תפלת המנחה עד הערב עבד ודעבד כר"י דס"ל זמן תפלת המנחה עד פ"ה ומכאן ואילך עבר זמנה ועייל זמן תפלת ערבית ומכאן ואילך דעבד כר"י ומצלי ערבית מפ"ה ואילך עבד וספיר למי · והשתא תקשה לדידן לאתי דעבד כר"י ומצלי ערבית אחר פלג המנחה עבד וספיר למי ואתמי נהי דעבר זמן מנחה מפלג המנחה מ"מ לדידן דקי"ל (ב) כרבי יהושע ב"ל דאמר התם חזיה בן ע"הב זה הסומך גאולה של ערבית לתפילה זין רואה להתפלל ערבית עד הלילה דהוי זמן ק"ש וברכותיה כדי שיסמוך גאולה לתפילה הלא ודאי זמן ק"ש הוי נמי מפלג המנחה לר"י זהו רואות ר"ת · אבל מ"מ כ"ל דזין זה רואה כלל ואלשה תשובות בדבר אחת די"ל דלא קפדינן לסמיכת גאולה לתפילה אלא כשמתפלל בזמן ק"ש אבל כשמתפלל ערבית מפלג המנחה שעדיין לא הגיע זמן ק"ש ל"ל בה · וכ"ג פירש"י בפ' ת"ה (דף ל') גבי הא דאמרינן התם אבוה דשמואל ולוי כי הוה בעו למיפק לאורתא הוו מקדמי ומצלו וכך הוי מטי זמן ק"ש קרו ולא הוי סמכי גאולה לתפילה לף על גב דבשל שחרית (ג) ע"כ מוכח דבעי לסמוך · ופירש"י ומשום מסמך גאולה לתפילה כיון דמצלו קודם ק"ש לא קפדו ע"כ · והתי קודם ק"ש שפירש רש"י ע"כ קודם זמן ק"ש קאמר דהי משום קודם ק"ש הוא דלא קפדי ואע"ג דמטי זמן ק"ש נמי והא דבעי למסמוך גאולה לתפילה היינו בקורא ק"ש וברכותיה ואחר כך מתפלל הוא דבעי למסמוך ולא יפסיק בין גאולה לתפילה אבל אם רצה להקדים תפילה

לק"ש ל"ל בה שהרי בערבית קאמר (ד) ר"י תפלת בחמצע תיקנו (ה) וריב"ל פליג עליה וקאמר חיזה בן ע"הב זה הסומך גאולה של ערבית לתפילה הילכך מיבעי לתקדומי ק"ש לתפילה ולא בחמצע (ו) כר"י והרי לפילו אם יקדי תפלה לק"ש ל"ל בה ול"ל לחוש לסמיכת גאולה לתפל' בכה"ג וה"ל תכתי משום סמיכת גאולה להתפילה הרשות בידו למעבד (ז) כר' יוחנן אלא ודאי ס"מ כל היכא דבעי למסמיך גאולה לתפילה חיזו רבותי להקדים תפיל' לק"ש · והכי נמי משמע ההיא סוגיא דפ' ת"ה גופיה · וע"כ כיון דמצלו קודם ק"ש לא קפדו לפרש"י קודם לזמן ק"ש קאמר : ועי"ל כמו שפי' תלמידי ר"י הביאו הרמ"ה עצמו בפ' תפלת השחר רב נלי של שבת בע"ש מפ"ה ומצלה ולאחר ל"ה היה קורא ק"ש בשעתה תע"ג אלא הי' סומך גאולה לתפל' כיון שהי' מכוין למצוה להוסיף מחול על הקודם לא חיים לסמיכה ע"כ · ותימה לי על הרמ"ה האיך שכח דברי עצמו ול"ל לדחות בפ"ק רחיות ר"ת מהא דרב בע"ח ולחוקמי לדרב דלא כהלכתא (ח) כר"י דאמר תפלה בחמצע תיקנו · והיותר מחוור מש"כ הרשב"ח בתשו' סי' מ"ו שאלת יוצא ידי חובת ק"ש בקריאת ב"כ מפ"ה · מ"ת יכול לקרו' את הברכות שכתב שברכות ק"ש לפני' ולאחרי' היינו ברכות של ק"ש כמו ברכות התורה וברכות המזות אלא כן היה לנו לברך לקרות את שמע אלא ברכות הן שנתקנו בפ"ע אלא שתיקנו לומרם לפני ק"ש ולאחריו וכן הסכימו הגאונים עד כאן · אבל אני תמה קמאי י"ל דלאו תשו' הן לדברי ר"ת דהי כתי' ליה ע"ג דברי למסמוך גאולה לתפל' מ"ת משום מצוה להוסיף מחול ע"הק לא חיים לסמיכה· ק"ל דמ"כ מנ"ל להגמ' להוכיח מדר"ה ורבן לא מצלי עד אורתא ס"מ זין הלכה כר"י דילמא לעולם מיתמ לך דהלכה כר"י לזין זמן מנחה הלא עד פלג המנחה ומכאן ואילך עבר זמן מנחה והיכא אלא מתפלל מנחה קודם פלג המנחה ס"ל להתפלל בתר פ"ה כר"י · וכן אי עבר ולי ערבית אחר פ"ה יוצא י"ח בדעבד כר"י דעבר מנחה זמן תפלת המנחה ועייל זמן ערבית והא דלא מצלו עד לאורתא היינו לכתחילה ומשום סמיכת גאולה לתפל' (ט) וכריב"ל דקי"ל כוותיה הוא דעבדו הכי · וס"ת דהכי דייק מדלא מצלו עד לאורתא לפילו בע"ש דמשום סמיכ' גאולה לתפילה ל"ח כיון דמתני למצוה להוסיף מחול ע"הק· אלא ודאי ס"מ דס"ל לזין הלכה כר"י הא נמי לאו דאי דילמא ס"ל לר"ה ורבן כמ"ד דס"ל להוסיף מחול ע"הק אע"ג דיש בעימו דיה"כ בלבד ולא בשבת וי"ט וכדע' הרמב"ם וכמ"ש ה"ה בפ"ח מהלכ' שביתות העשור וכיון לזין מצוה להוסיף ע"כ חייבי לסמיכ' וגאולו' כר"י ס"ל אלא ע"כ מזן לזיית ליה כר"י קורא ק"ש וברכותיה ומתפלל ערבית מפ"ה וכבי עביד רב שמסיק גאולה לתפילה (י) בריב"ל ומוה נתה סברת הרמ"ם דפ"ק דברכו' שהה רחיות ר"ת דילמא רב (יא) כר"י ס"ל דאח' תפלת בחמצע תיקנו וס"ל סמיכ' גאולה לתפילה · דמ"כ מנ"ל דר"ה ורבן דלא מצלו עד אורתא משום סמיכת גאולה לתפיל' (יב) דכריב"ל ס"ל דאמר חיזה בן ע"הב כו' דקי"ל כוותי' אלא ודאי דרב היה מצלי של שבת בע"ש בסמיכת גאולה לתפילה וכדברי ר"ת ז"ל · נס מה שהחיתי רחיות ר"ת דהא דרב מצלי של שבת בע"ש ולא חיים לסמיכת גאולה לתפיל' · היינו טעמא משום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש לא חיים לסמיכה וכדברי רש"י וקרא ק"ש אחר ק"ה · נמי ליתא שהרי אחה דאמור דשמואל ולוי אמרינן כמאן כי האי תנא דתניא השכים ליצא בקרון או בספינה מתפלל עכשיו ואינו חוזר ומתפלל ואע"ג דאין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפיל' ואמר רשב"ג אומ' בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפילה ואמר במאי קמפלגי מ"ס תפלה מעומד עדיפא מ"ס מסמיך גאולה לתפלה עדיף ולפרש"י הא דקאמר מ"ס מסמוך גאולה לתפלה עדיף תע"ג דקודם זמן ק"ש לא חיים לסמיכה ש"ע ס"ק מועד שיתפלל מלהתפלל עד זמן ק"ש כדי שיתחייב לסמוך ויקיים מצוה סמיכת גאולה לתפל' מעיתפלל מעומד קודם זמן ק"ש לף על פי שאכתי לא חל עליו חיוב מצות סמיכת גאולה לתפלה · והרי הפי' ק"ק לא קאמר להקדים תפל' לק"ש ולא חיים לסמיכת גאולה לתפלה אפי' בקודם זמן ק"ש אלא בהסכים ליצא בקרון או בספינה דל"ש לו להתפלל מעומד ובלאחר מ"ש תפל' מעומד עדיף· הא לאו הכי כ"ע אפי' ת"ק מודה דסמוך גאולה לתפלה עדיף · ומ"ש אם ס"ד דרב דמצלי של שבת בע"ש בלתי סמיכת גאולה לתפלה היה ומשום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש רב דאמר כמאן · אלא ע"כ רב בסמיכת גאולה לתפלה הוי מצלי דכ"ע מודו דבכה"ג בלא חשש בני סמיכה ומ"ש שפיר הביא ר"ת ראי' לדבריו מהא דרב דע"כ גם ק"ש קרא · ומ"ת למאי דפי' דלעת"ק נמי תפילו קודם זמנו בני סמיכה והא דמתפלל ומ"ש קורא ק"ש ה"ט משום דתפל' מעומד עדיף ל"ש לרש"י לפ' כלל דמשום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש לא חיים לסמיכה ומ"ל דלא סבי לת"ק נהא טעמא לחוד דתפל' מעומד עדיף ותע"ג דכבר רמי עלי' מצות סמיכה · כבר יצאתי זה ב"ח בין זה מקומו · מ"מ רחיות ר"ת נדהה בהא דדברי הרשב"ח בשם הגאונים ועל כיוצא בזה אמרו טבא חדא פלפלתא חריפתא כו' · גם מה שמדמי ר"ת ק"ש לתפלת ערבית עלתה שזמנה מפלג המנחה לר"י יפה דחה הרמ"ם שם דל"ד דק"ש בזמן סכיבה תליא ובפלג המנחה אכתי לאו זמן סכיבה הוא · ועוד קשה לי כיון דמ"ש ר"ת אלא משום דס"ל דקי"ל דרבן דלאי לאורייתא כיון דמספקא לן מי אלכה כר"י אלו כרבן ה"ל ספיקא לאורייתא ולחומרא ס"ל קורא ק"ש וברכותיה קודם לפלג המנחה ואילך הא קי"ל דק"ש לאורייתא וכ"ש רוב פוסקים וכן עיקר כמ"ש לעיל סימן ס' · ועוד שכבר הוכחתי שם דאפילו לשמוע דאחר ק"ש דרבן

היינו

(א) נ"ל כר' יהושע בן לוי : (ב) נ"ל כר' יוחנן : (ג) נ"ל כוותי שלמה : (ד) נ"ל ריש"ל · ור' יוחנן : (ו) נ"ל כריב"ל · (ז) נ"ל כריב"ל : (ח) נ"ל כר' יוחנן : (ט) נ"ל וכר' יוחנן : (י) נ"ל כר' יוחנן :
(יא) נ"ל כריב"ל : (יב) נ"ל דכר' יוחנן :

היינו דווקא קריאת פרשׁ, וז"ל שמע מבעל מ"ת מוכח דבכ"פ צריך לקרות ליזהר דבר תורה בכ"מ שירצה בזמן שכיבה וקימה מן התורה והיינו דאמר התם אליבא דשמואל דקרא בשכבך ובקומך בד"ת כתיב כמ"ש שם ברכות • והת"ק דרבנן לשמואל היינו קריאת פ' של ק"ש דווקא הוא דהוי מדרבנן שיהו לפרשיות אלו דווקא לקרותם כדי לצאת ידי חובת ד"ת של בשכבך ובקומך שחייבה תורה • מ"כ כיון דמספקא לי הלכה כר"י דמפלג המנחה הוי זמן ערבית וה"ק שסברת ר"ת או הלכה כרבנן בכ"פ חייב לקרות לכתחלה הכוכבי"ל"ר"ת ליזהר דבר של תורה שחיובו מן התורה • דאז בק"ש שקרא מפלג המנחה לא יצא ידי חובתו דהת"ל ספיקא דילמא הלכה כרבנן וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכדאמרי' גבי ק"ש גופיה ספק קרא חוזר וקורא למ"ד ק"ש דאורייתא • ומדברי ר"ת ורוב אחרונים שמסכו אחריו משמע שפ"ג לקרות שוס דבר בלילה אחר שקרא ק"ש מפלג המנחה שהרי לא הוכירו מזה דבר • וכן מוהגים העולם במדינות הללו שהלילות קצרים מלוך ביומות הקיץ שיושנים על מטתם קודם הלילה ונמשכים בשינה זמן רב על היום וסומכים הכל על ק"ש שקרו מפלג המנחה וזה מן התימה להקל בספיקא דאורייתא וכ"ש לפי' לשמואל היו חייבין לקרות חיזה ד"ת אחר שיצאו הכוכבים כדי לצאת מספק ידי חובת של ד"ת בשכבך שחיובו מן התור' • ועוד מסתבר הדבר כיון דעיקר חובת הקריאה מן התורה לפי לשמואל והת דקאמר ק"ש דרבנן היינו דווקא קריאת פרשיות הללו שתקנו חכמים דווקא לצאת ידי חובת קריאה שם כן כיון דמחוייב לחזור ולקרות בתר צאת הכוכבים לף על פי שכבר קרא ק"ש מפלג המנחה צריך לחזור ולקרות ק"ש דווקא כפי תקנות חכמים • דהכי אמרינן בפ' מי שאחזו שם אמר שמואל ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חזינו חוזר וקורא ספק אמר אחת ויצא דאורייתא ופריך מדתנן בעל קרי מהרהר בלבו וחזינו מברך לפניה ולא לאחריה וחי ס"ד אחת ויצא דאורייתא לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך לפניה משום דיצאת מצרים הא לילה בקריאת שמע ופריך ולימת הא ולא ליבעי הא ומשני קריאת שמע עדיפא דאית ביה תרתי הרי כיון דיצאת מצרים לאורייתא לף על גב דק"ש דרבנן מ"מ תיקנו לבעל קרי לקרות ק"ש הואיל וית ביה תרתי :

והי"ה בספק קרא ק"ש ספק לא קרא לפילו לשמואל דס"ל ק"ש דרבנן מ"מ כיון דיצאת מצרים לאורייתא, מספיקא חוזר וקורא ק"ש לאית ביה תרתי כמו שכתבו התוס', שם • מ"כ לפי מה שהכתתי דעיקר הקריאה הוי מן התורה לפי זה בספק קרא אפי' לשמואל חוזר וקורא ק"ש כיון דצריך לחזור ולקרות משום ספק עיקר קריאה דהוי מן התורה חוזר וקורא ק"ש דווקא ולא סגי בשחר ד"ת ק"ש עדיפא דאית ביה תרתי • והי"נ ק"ש שקרא מפלג המנחה ספיקא הוי וכיון דמשום עיקר קריאה צריך לחזור ולקרות משחשיכה ע"כ חוזר וקורא ק"ש דאית ביה תרתי וההוא דר"ת אתי ללא כמ"ש לפי סברת התוס' עיין דאם כן אפילו לפי דעתו צריך לחזור ולקרות ק"ש דווקא מספיקא אחר צאת הכוכבים אע"ג שכבר קרא מפלג המנחה ולמעשׂ וכדאמרן **יערה** נמי לדברי רש"י שכתב ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא וכבר הקשו עליו התוס' ז"ל והרבו בקושיות דל"כ ג' פרשיות ה"ל לקרות • ושוב כתב לברך ב' לפניה וב' לאחריה בק"ש של ערבית ושוב לאותו ק"ש שוב למטתו אין משום מזיקין כדאמר בסמוך ואם ת"ח הוא ס"ל • וע"ק דל"כ פסקי כריב"ל דאמר תפילות בחצות תקנוסני בחצות ביבוק"ס בין ק"ש של שחרית לק"ש של ערבית ואמן ק"ל כר"י דאמר לקמן אינהו בן ע"הב וה הסמוך גאולה של ערבית לתפילה ע"כ • והנה אחת דפסקינן כריב"ל בבר תירוצתי למעלה יפה • גם הת לדיוק לברך לפניה ולאחריה מיתיב מתוך דברי הרמב"ן בשם הגאונים שכתבתי למעלה גם מה שהקשו אחרונים ואם ת"ח הוא ס"ל קושיא כלל דמיירי התם בקורא ק"ש ומתפלל מ"ה ולמעלה וזה פשוט וכבר מבואר זה בדברי הרמ"ן ולא נאריך מכל מה שהקשו עליו חלף זו דס"ל ג"פ הוי ליה לקרות • ואומר אני שראיתה עינו של רש"י מה שראו עיני בעלי התוס', וסבירא ליה לרש"י כהני טעמי שכתבו התוס', אחת סבירא לן כר"י דאמר זמן תפילת ערבית וק"ש הוי מפ"ה וכדברי ר"ת • ס"ל דלקן מסכינן אחריהו דתניא דמקדימי ק"ש ל"ה וכמ"ש בשם התוס', חלף דסבירא ליה דק"ש דאורייתא, כמ"ש בר"פ מי שאחזו גבי הת לתקן את שלחה המטה צורך בהן חייבין מדרבנן בתפלת משום דק"ש דאורייתא וכן פירש"י בכתה מקומות דק"ש דאורייתא, וקשה לרש"י ז"ל הרי הת דר"י ספיקו היה כמ"ש וקי"ל דספיקו דאורייתא לחומרא וגם על אחר תניא דמקדימי ק"ש לצאת הכוכבי' אין לסמוך על יחידאי מפני שעת הדחק כמה כמ' הרמ"ן דוחאי דאורייתא לפילו בשעת הדחק לא עבדינן כיחידאי במקום דרבים פליגי עלייהו ולא ליפסקא בגמר' הלכתא כיחידאי חלא בדרבנן כדאמרי' בפ"ק דנדה (דף ז ע"ב) גבי חצה שעברו עליה ג' עונות • הילכך פירש"י דבקריאת פ"ש שהם קורא על מטתו יצא משום דס"ל פ"ש הוי מן התורה וליכא למסמוך על הני עשתי דאמרן בדאורייתא אבל מפ"ש ואילך אינו חלא מדרבנן שפיר סמכינן על הני עשתי דאמרן בדרבנן • כן נ"ל ללמד זכות על רש"י ז"ל שלא יהא דבריו תמוהין וכלי עשם שפוטר ק"ש של ג' פרשיות בקריאת פ"ש שעל מטתו • ועל הזכרת יציאת מצרים שבפ' ויאמר שמעתו מן התורה לפילו בלילה כדאתמן בספ"ק דברכות דלא פיים רש"י ז"ל ע"כ כ"ל דס"ל כתר"י שאכתב לקמן בדיני הזכרת יציאת מצרי': מ"מ כ"ל דל"ת לייבב שיטת רש"י שיהא אדם יוצא ידי חובת ק"ש בקריאת פ"ש שקורא על מטתו חלא מטעמא דבשעת הדחק אחר תניא דאחר מטעמא דר"ת אכתי תקשה לך כיון דק"ש שאנו קורין מפלג המנחה ספיקא הוי

ובע"כ פ"ש צריך לקרות מספיקא אחר צאת הכוכבים דהוי זמן ק"ש בודאי לכ"ע למאי דס"ל לרש"י ק"ש דאורייתא ספק זה גורם שצריך לקרות כל הג' פרשיות של ק"ש דהכי אמרינן בפ' היה קורא (דף ט"ו) קרא ושנה ואינו יודע להיכן נטה בחמצע פרק יחזור לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה והקשו תר"י לשמואל דאמר ספק קרא קריאת שמע שפק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן : היכא אמר הכא שחוזר לראש הפרק • וי"ל שאינו דומה זה לזה דבשלמא קרא כלל אינו חוזר וקורא ק"ש דרבנן אבל בשהתחיל לקרות לפי' שמואל מודה שאם טעה יש לו לתקן כיון שהתחיל ע"כ • וה"כ היכן דע"כ צריך לקרות פ"ש מספיקא אחר צ"ה וצריך להתחיל מספיקא • בע"כ צריך לחזור ולקרות לפילו והיה אם שמוע ויאמר אע"פ שאינו אלא דרבנן אבל בשהתחיל בע"כ גומר : וה"כ הת דסגי בקריאת פ"ש על מטתו לרש"י ס"ל מטעמא דבאחר פרשיות דרבנן סמכינן על אחר תנאי דמקדימי ק"ש לצ"ה : וי"ל דרש"י ור"י פי' דתנאו סומכין על אחר תנאי דמקדימי זמן ק"ש לצ"ה והע"ג דהלכה כסתם משנה וכרבנן מ"מ בתפילה הקילו גם מפני טורח לבור להתחסף שנית לתפילת ערבית והיו מתפללין ביחיד נהגו כן להתפלל מנחה וערבית ביחד ומפני הדחק נהגו כן וכ"כ בספר המאור וכה"ג כתבו התוס' בפ"ב ר"י ז"ל ומ"ש אין רצוי לסמוך ע"ז חלא למ"ד ק"ש דרבנן אבל למאי דקי"ל ק"ש דאורייתא לא • ועוד אפילו למ"ד ק"ש דרבנן מטעמא דאין להקדים ק"ש לצאת הכוכבים אלא זמן מועט שהרי תנאי פליגי התם ברפ"ק דברכות מתימתי קורין את שמע בערבית רמ"ש מצוה שבני חדם נכנסין לאכול פיתן בע"ש והכ"ש מצוה לצאת הכוכבים וה"נ ס"ל לר' יהושע ור"ש מצוה שקידם היום בע"ש דהיינו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה וקידם היום מספק כדפי' רש"י • ורמ"ש לאמר בברייתא שני' מצוה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן דהיינו קודם בה"ש כדי שיהא להם הערב שמש בודאי יום • ל"ל ר"י הלא כהנים מבע"י הן טובלין כלומר ואינו זמן שכיבה עדיין וקרא בשכבך כתיב ר' חנינא אמר מצוה שהבעלי מכנס לאכול פתו במלח ר' אחאי ור"ל ר' אחא אמר מצוה ערוב ג"ש נכנסין להסב ופירש"י תית דאמרי בימות החול ותית דאמרי בשבתות • והרי אם באנו להקדים ק"ש לע"ה ק"ש להקדים אלא אחר"מ ורבי אליעזר אחוד שהרי שיטורת של רבי חנינא מסיק הגמרא התם שהוא מאוחר מע"ה דאמרינן הי מנייהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דת"ל דעני מוקדם ר"ח היינו ר"ש אלא לאו ס"ת דעני מאוחר כלומר לעני שהכהני נכנסין לאכול בתרומתן שהוא ע"ה ומלא קאמ' דעני מוקדם לבה"ש ס"ת דר"ח דאמר ש"מ דפשיטא לי להגמרא דאין זמן שכיבה קודם לזמן הזה• ומהא מוכח נמי דשיטורת דר"ח דשעה שבני אדם נכנסין להסב בה"ש ס"ת • ובירו' אמר אין תניין מצוה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן תנא רבי חייא מצוה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בליל שבת ומוכח התם בהדיא דהוי אחר צ"ה וכ"ש דשעה שב"ח נכנסין לאכול פיתן בליל חול דהוי אחר צ"ה שמתחרין לאכול בחול יותר מליל שבת שהכל מוכן כמו שפירש"י והתם ת"ל לר"י ולר"מ הלא כהנים מבע"י הן טובלין אמר בגמרא שפיר קאמ"ל ר"י לר"מ ור"מ הכי קאמ"ל מי שברית לאכה"מ אם דיקת קא חמינא אמת אכה"מ דר"י קא חמינא דאכה"מ ס"ת בהדיא זה נכנס וזה יוצא וה"ת לעמוד עליו וז"כ הכי שיטורת דר"מ אינו אלא מצוה יותר מבדי מהלך חמשים אמה מב"הש דכהרף עין דר"י שהרי שיטור טפילה הוי כדי מהלך ג' אמה כמ"ש התוס' והרא"ש בש"פ ממסכת שבת (דף ל"ה) ולר"ת ס"ל מצוה שקידם היום בע"ש שהוא בה"ש אפי' תימת לאכ"ה הש דר' יהודה קאי לעניין שיטורת הת אפילו לרבה שם בפ"ב דשבת לאמר בה"ש דרבי יהודה הוי תלת ריבעי מיל שהן אלף ות"ק אמה קודם ל"ה אין להקדים לקרות את שמע קודם אלף ות"ק אמה לע"ה וכ"ש דר' יהודה הוא דאמר התם בה"ש דר"י הוא אלא תרי תילתא מיל שהוא אלף ושל"ג אמה ושלים דוגר שיטורת טפי • ועוד כ"ל דע"כ ר"ת לאמר מצוה שקי"ה בערב שבת והוא בה"ש לאכ"ה הש דר"ג קאי דאמר התם בה"ש משתשקע החמה כדי מהלך חצי מיל שהוא שיעור מהלך אלף אמה אבל מקמי הכי כ"ע מודו דלאו זמן שכיבה הוא דאם כן אלא ר"ת אכ"ה הש דרבי יהודה קאי ק"ל לאחאי קאמר הגמרא דר"מ אבין האמוראים דר"י קאי דזוגר טובא לימת דר"מ אכ"ה הש דר"ג קאי וזמן טבילה אמקמי הכי דהיינו אלף וכ' אמה הוא זמן ק"ש לר"מ אלא ע"כ קיים ליה להגמרא דבהאי שיטורת אכתי לאו זמן שכיבה הוא וכ"ש דבשיטור בה"ש דר"י דהוי לר"י אפילו תרי תלתי מיל שהוא אלף ושל"ג אמה ושלים אלא זמן שכיבה וכ"ש לרבה דנפיש שיטור' דב"הש דר"י יותר מזה דלאו זמן שכיבה הוא • והת נמי אין לומר דר"ת אכ"ה הש דר"י קאי דאינו אלא כהרף עין דת"כ מאי פליג רבי יהושע עליה ואמר מצוה שהכהנים מטוהרין לאכול בתרומתן דהיינו ס"ה היינו ר"ש שהרי בה"ש דר"י שהוא כהרף עין ת"ש עליו ועיין בתוספ' והרא"ש בספ"ב דשבת ואין לי להאריך בזה מפני שאין כ"כ לענייננו **ודע** דרש"י פירש בפ"ק דברכות בה"ש דר"י מהלך חצי מיל לפני ס"ה ואיתת להת ב"הש דר"ג הוא ודר"י לרבה כדאית ליה ולרב יוסף כדאית ליה וכמ"ש וכ"ל שיש ע"ש בפירש"י : ומחזור לעניינינו הרי מתן מקדים לזמן ק"ש בכל הני תנאי ר"ת ואפ"ה לא מקדים ליה מהלך חמה קודם ל"ה שהוא כדי מהלך חצי מיל ושעה לפי חשבון מהלך חדם ביומי עשרה פרסאות ליום כדאמר בפ' מי שהיה טמא מעט יותר מחצי רביע שעה וקודם לכן לא ומן ק"ש הוא ואת שמקדימין ומתפללין ערבית וקורין ק"ש קודם לזה"ו הרבה ע"כ אחד"ת סמכין לר"י ומן ק"ש הוי מפלג המנחה והרי לא מיתמר הילכתא לא כר"י ולא כרבן

וקי"ל ק"ש דאורייתא הוא וה"ל ספיקא דאורייתא ואריך לקרות מ"ה ולמעלה פר' שמע ע"כ מפני שהוא של תורה • וא"כ ספק זה גורם שמחוייב לקרות כל ג"פ אף על פי שאינן אלא מדרבנן כדמוכח התם דקרא ועצה וא"י להיכן טעה וכמ"ש הי לכך רחוי לזהר לכל ירא שמים לקרות אחר צאת הכוכבים כל ג"פ של קריית שמע ואף על פי שקרא כבר בבה"כ מפני המנחה ולמעלה כן נ"ל :

סימן ד

שאלה • הא דקי"ל זמן ק"ש של ערבית עד שיעלה עמוד השחר אי רשאי לכתחילה להמתין מלקרות עד שיעלה ע"ה או לא :

תשובה • הרמב"ם כתב בפ"ו מהל' ק"ש וזהו זמן ק"ש בלילי מצותה משעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה ע"ה יצא ידי חובתו שלא חמרו עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן העבירה, ע"כ • ולכאורה יש לתמוה ע"ז הא תנן ברפ"ק דברכות מאימתי קורין את שמע בערבית כו' עד סוף האמורה הרשאומה דר"ח וחכמים אומרים עד חצות רבן גמליאל אומר עד שיעלה ע"ה • ואמרי' בגמרא (ד' ד) חכמים כמאן ס"ל כלומר בפי' דקרא דבשכבך בשמ' בק"ש של ערבית • אי כר"ח ס"ל ליתנו כר"ח • כלומר דדרים בשכבך דקרא כל זמן שב"ח שמקרין לילך ובשכב וזה אינו אלא עד האמורה הרשאומה·והי כר"ג ס"ל ואמאי דאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואחר כך אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אלא אדם בא מן השדה בערב ככתם לבה"כ אם רגיל לקרות קורא אם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך · הרי לדחכמי·הא דאמרו ע"ה אינו אלא מפני סייג לחוד מכלל דר"ג ס"ל להוה סייג ואפי·לכתחל·רשאי להמתין מלקרות עד קודם שיעלה ע"ה והרי בגמ'(א)ל"ח פסק שמוע הילכתא כר"ג· ואמאי פסק הרמב"ם דמצותה לכתחילה עד חצות והיינו כחכמים ולא כר"ג דהילכתא כוותי, וכ"כ הרמ"ם שם בהדיא הלכה כר"ג וצ"ל דלהחמיר להרחיק עד חצות לגבי ק"ש כמו לשאר דברים דהא חכמים ס"ל (ב) לר"ג אלא בסייג כו' ור"ג לא מצריך להרחיק ע"כ · וכ"ל דהרמב"ם מפרש כמ"ש תר"י בריש ברכות דהא דאמרי חכמים עד חצות משום סייג דכל היכי דעבר ולא קרא קודם חצות שוב אינו רשאי לקרות אחר חצות ואע"ג דאיכא זמן שכיבה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה משום סייג כמו שדנין שחייב בציצית מה"ת וחכמים פטרו מן הציצית גזיר' משום כסות לילה עכ"ל · וא"כ י"ל דר"ג לא פליג אחכמים אלא בדעבד היכא דעבר ולא קרא קודם חצות לדבקן שוב אינו קורא ולר"ג קורא עד שיעלה ע"ה אבל לכתחל' אפי' ר"ג מודה דקורא קודם חצות משום סייג ולפי' פסק הרמב"ם כר"ג · ולכאורה יש להביא ראיה לפירוש זו מהא דאמר בירו' אהא דתנן מעשה שבאו בניו מבית המשתה וא"ל לא קרינו את שמע מ"ל אם לא עלה ע"ה חייבין אתם לקרו' ומקשה בירו' ור"ג פליג על רבנן ועבד עובד כוותי, כלומר בתמי' והא ר"מ פליג על רבנן ולא ע"ש כוותי' והא ר"ש פליג על רבנן ולא עבד עובד כוותי' · והא רשב"י פליג על רבנן ולא ע"ש כוותי' · והא דר"מ גבי תיעורפין יין ושמן לחול, בשבת ור"מ מתיר ומייתי לה בגמ' דיזן פר"ח לחיל' (קף קלד). והא דר"ע גבי שדרה וגלגול, הבאה מב' מתים דר"ע מטמא וחכמים מטהרין ומייתי לה בגמ' דיזן בסמ' מיר ט' (קף נב) : והא דרשב"י גבי ספיקי שבשעת הקטן כל הספיקי מסורים ור"ש מתיר ומייתי לה בגמ' דיזן פ' מקום שנהגו (ד' כא) והשתא מ"ב הא דאמרו רבנן עד חצו· היינו דאינו רשאי לקרות מדרבנן לאחר חצות· היינו דק"ל מדר"מ ור"ש דפליגי על רבנן לקולא לאינהו מתירין וחכמי' מוסרין ולא עבד עובדא כוותייהו לקולא וה"נ כיון דלרבנן היכ·מיסורא לקרות לאחר חצות חמתי עבד עובדא כוותי' לקולא (ג) ומדר"מ פריך אר"ג במכ"ש דהשתא אפילו לקולא עבד עובדא כרבנן דפליגי עליה ומטהרי : כ"ש דה"ל לר"ג להחמיר כרבנן דס"ל דאין רשאי לקרות לאחר חצות מ"ח דלרבנן נמי אם לא קרא קודם חצות מותר ואינ לקרות לאחר חצות והא דאמרי עד חצות אינו אלא לכתחילה משום סייג · מ"כ ר"ג דלהורי לבניו לקרות לאחר חצות כ"ש·דהא אפילו רבנן מודו דבדעבד קורא לאחר חצות ומאי קשיא לו מעובדא דהני תמתי דלא עבד כוותיה שהני התם דרבנן פליגי עליה ומ"מ אומר אני דאין זה רחי' דהירו' אינו מפרש טעמ·דאחכמים משום סייג כדמפרש הש"ס שלנו אלא ס"ל דחכמים נמי מפרשי לבשכב דקרא כר"ש דהיינו כל זמן שבני אדם עוסקים לילך ולשכב אלא אר"ש אין עסק זה נמשך אלא עד האמורה הרשאומה ואחכמים עד חצות ועד אותו שעה קריין בין ובשכבך ומכאן ואילך עבר זמן ק"ש מן התורה ועיקר קושיות הירו' אינו אלא מדר"ע דבעבד עובדא אפילו להקל כרבנן דפליגי עליה : וה"נ אף ע"ג דלר"ג אחר חצות עדיין זמן ק"ש הוא כיון דרבנן פליגי עליה וס"ל דאחר חצות אינו זמן ק"ש וא"י לקרות ה"ל למעבד עובדא כוותייהו לקולא דא"י לקרות אחר חצות ואמאי אמר לבניו אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות : ותדע לך דבלא"ה ע"כ עיקר קושיות הירו' אינו אלא מדר"ע לחוד • והא מדר"מ ור"ש לק"מ הא דהתמירו כרבנן דפליגי עליהו משום דאין שיך גבי פלוגתייהו חומרא דאחרי לידי קולא הילכך עבד עובדא כרבנן ולחומרא • אבל גבי ק"ש בלאחר חצות כיון דלר"ג עדיין זמן ק"ש הוא ורשאי לקרות • א"כ בע"כ מחוייב לקרות ואי הוי עבד עובדא לחומרא כרבנן אפי' אחת ל"ל דלרבנן שוב אינו רשאי לקרות מדרבנן ה"ל חומרא דאחרי לידי קולא למאי ד"ל לר"ג דעדיין רשאי ומחוייב לקרות ממנה אתה מפקיעו ממצות ק"ש אלא כדין הילכך לא עבד עובדא כרבנן : אלא ע"כ לא קשיא ליה אלא מדר"ע דעביד עובדא להקל ולטהר כרבנן דפליגי עליה : וה"נ ה"ל לר"ג למעבד עובד' לקולא כרבנן דפליגי עליה ואמאי אמר אם לא עלה ע"ה חייבין אתם לקרות כיון דלרבנן כבר פטורין מכי עבר חצות לילה והיינו עובדא דר"מ ור"ש אבל גרסת מייתי ליה בירו' הוחיל ומייתי דר"ע לא עבד עובדא כוותיה מייתי נמי להא דר"מ ור"ש אבל עבדו עובדא כוותייהו ת"ג דעיקר הפירכא היינו אלא מדר"ע לחוד • וכן דרך הירוש' בכ"מ להביא כמה דברים שהן מענין ז' אבל גרסת ת"ג אלא שייך כ"כ לגופו ענין של אותו סוגיא וזה מבואר לרגיל בתלמוד ירו' :

וארבה למסקנת הירוש' התם יש להביא ראיה לד"פ ר"ג והכמים אלא בלכתחילה לחוד להחמיר קושיא דר"ג עבד עובדא כוותי' מאחר שנייא הכא שהיה לשינון מעתה אף מ"ע ואית דבעי מימר תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקיים ד"ח אם לא עבדין עובדא כוותי·:ומשמע דה"פ שנייא הכא שהיה לשינון כלומר הא דא"ל לקרות אם לא עלה ע"ה לשינון בעלמא בקורא בתורה ולאו משום חובת ק"ש וכדתנן נבי ק"ש של שחרית בפ"ק דברכות הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה ופריך מעתה אף מ"ע ה"ה מי יקרא ואמאי אמר להם אם לא עלה ע"ה כו' : והדר מאחר תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים כלומר אפי' בדר"ע דמחמיר ורבנן מקילי' לא עבד עובדא כוותי' לומרת דא"כ היה מבטל דברי חכמים החולקין עליו ומקילין לפיכך ביטל דעתו מפני דעתם כיון דיכול לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות כו' כלומר דוקא אם היה אדם בא קודם חצות ושנה את ר"ג אם יקרא ק"ש קודם חצות לכתחילה כרבנן או הרשות בידו להמתין מלקרות עד קודם שיעלה ע"ה כמו דס"ל לר"ג ודלא ל' עבד עובדא כוותי' והיה מורה כדברי חכמי·לקרות לכתחל·קודם חצות אלא מפני שכבר עבר חצות כשאלו אותו בניו ולא היה יכול לקיים דברי חכמים · ומ"מ ☜ לחפילו לרבנן רשאין ומחייבין לקרות אחר חצות · דלכ"ע אמאי ס"ל לא אם לא עלה ע"ה חייבין אתם לקרות כיון דלרבנן אין רשאי לקרות אחר חצות לא ס"ל למעבד עובדא כוותיה · כיון דהי' יכול לקיים דברי חכמים · וע"כ הא דאמרי רבנן עד חצות אינו אלא לכתחילה מכלל דר"ג ס"ל הוסיף סייג ואפי' לכתחילה ס"ל לקרות קודם חצות והלכה כמותו והלא כהרמב"ם ז"ל : אבל לאכתי איכא למיקם להא דתנן בסיפא למילתא דר"ג ולא זו בלבד אלא אף שאמרו חכמי·עד מתי·מצותן עד שיעל· ע"ה הקטר חלבי·ואברים·ואכתי·עד שיע"ה וכל האכלים ליום ג' מצותן עשע"ה ס"ל לאתא אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה ופריך בגמ' (ד' ט) ור"ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד ומשני ה"ק ר"ג לבניהו ואפי' לרבנן דקאמרי עד חצות מצותן עד שיעלה ע"ה והני דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מ"ה · ומשמע דמודה ר"ג בשאר דברים שאמרו חכמים עד חצות ול"פ אלא בק"ש · והשתא לפי' תר"י והרמב"ם דקאי בשיטתייהו דלרבנן אפי' סייג אינו קורא אחר חצות ולר"ג קורא ומ"מ מודה (ד) ה"ג בההוא סייג גבי קריאת שמע נמי כמו בשאר דברים שאמרו חכמים עד חצות משום סייג שהרי זמן ק"ש לכתחילה אינו אלא עד חצות לפיכך לר"ג · אבל למאי דפי' לר"ג ל"ל ההוא סייג כלל גבי ק"ש לפיכך לכתחילה תקצה לך מ"ש ק"ש משאר דברים שאמרו חכמים עד חצות דמודה בהו ר"ג :

תשובה לנכר זה לתשיק מש"כ בחידושי על מסכת זו וזה לשוני שם ס"ל למה אמרו חכמים עד חצות כו' פירש"י והטרם בלילה קודם שמגיע כדי שלא יבא לאכלם לאחר שיעלה ע"ה ויתחייב כרת וכן בק"ש לזרז את האדם שמא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה ע"ה ועבר לו הזמן · וכן נראה מפי' הרמב"ם על משנה זו · ולכאורה הי' ל"ל לפרש דכדי להרחיק מן העבירה שאמרו גבי תפילת קדשים לאו למימרא שחשו כדי שלא יבא לאכלם בעבירה לאחר שיעלה ע"ה דודאי בין יממא לליל· לא עשו אינשי כדאמר בפ"ק דפסחים (דף י"ב) גבי עדות · אלא ודאי להרחיק מן העבירה שאמרו גבי תפילת קדשים פי' כמו גבי ק"ש לזרז את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה ע"ה ובטל עשה התפילת קדשים ושוכר בלאו ללא תותירו ממנו עד בוקר : אלא דבירו·מוכח בהדיא כדבריה, ז"ל לאמר התם כדי להרחיק אם את אומר עד שיעלה ע"ה הוא סובר שלא עמוד השחר והוא אוכל ומתחייב מתוך שאת אומר לו עד חצות אפי' הוא אוכל אחר חצות אינו מתחייב · וה"פ שאמרו בין יממא לליל· לא טעו אינשי גבי עדות לווקוק לפיתא אלא בזריזין כדאמר· בהותו סוגי· לענין טעות שנות של תוך אבל סתם אינשי טעו : ותדע כפי· ז"ל לאל"כ מ"ט לא גזרו בנאכלים לב' ימים ולילה ג' אלא לאכול אחר חצות של יום השני כדי לזרז· אלא ע"כ הא שאמרו חכמים עד חצות בנאכלים ליום (ה) ה"ט אלא יבא לאכלם בחיסור לאחר שיעלה ע"ה ולא משום זירוז הילכך לא גזרו בנאכלים לב' ימים ולילה ג' מידי וכמ"ש אל התוס' בפ"ק חיזהו מקומן (ד' מ) דניכר הוא מתי יהיה שקיעת החמה אבל בלילה אינו ניכר ע"כ · אבל אי טעמא הוא משום זירוז אין לחלק בין יום ללילה וה"ל לגזור בנאכלים לב' ימים ולילה נמי : ובהכי נמי ניחא לי מ"ש לר"ג דגזר בנאכלים ליום ג' אין נאכלים אלא עד חצות וגבי ק"ש דקי"ל דהוי נמי דאוריית·א לא גזרו והשתא ג"ש דנאכלים

(א)-ל"ל ד' ח ע"ב: (ב) ל"ל תר"ג: (ג) ל"ל ר"ג ומדר"ע: (ד) ל"ל ר"ג: (ה) ל"ל ליום ג':

דבגלילי גזר שלא יבא לידי חיסור בקוסטא שיבא לאכלם אחר זמנם וכן הקטר חלבים ואברים למחר דפי' שאמרו חכמים בהן עד חצות נמי גזירה שמא יקטירם ליתר ע"ה יעשה חיסור בידים שאסור להקטיר קדשים פסולים ע"ג המזבח · אבל גבי ק"ם אף אם יקרא לאחר ע"ה ליכא חיסור אע"ג דכבר עבר זמנו כדאמרן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כלום הקורא בתורה · משום לזרו לא גזרו אבל ק"ק לרבנן דס"ל דזמן ק"ם היינו אלא עד חצות ומשום זירוז מ"ם ל"ג נמי בגלילין לפני ימים · וחולי י"ל לרבנן מה"ט דבגלילים לב' ימים נמי גזרינן והא דרהיט תנא ותני בכולי פרקין דחיזה מקומן גבי גלילים ליום ג' עד חצות וגבי גלילי לב' ימים ולילה ג' חני וגלילין לב"י אלמא גלילין עד הלילה · היינו כר"ג דהלכתא כוותי' דגבי ק"ם נמי לא גזור : ומלשון רש"י שפי' ואסרם בגלילה קודם זמנם כו' משמע שאם לא אכל קודם חצות שוב אינו אוכל אבל התו' כתבו בסוף מס' פסחים (דף ק"כ) גבי הא דת"ר אכל מצה בזה"ז לאחר חצות כו' דהגלילים ליום ג' והקטר חלבים ואיברים שאמרו חכמים עד חצות דאם עבר מלהקטיר ולאכול קודם חצות מקטיר ואוכל והולך עד ע"ה וחכמים לא עשו סייג לדבר להניח קדשים לבית הפסול קודם זמנם כדמשמע גבי ק"ם דהיכא דעשה ובא בזיון מב"ה ע"כ · וכבר נתבאר ללמ"ד דהיה היה דאפי' גבי ק"ם אלא שייך למיגזר שלא יקרא לאחר חצות דאין כאן לתלות לחיסורא משא"כ בלהקטיר ולאכול דליכא למגזר משום לחם לחיסורא וכדפי' שוב הביאו רחבי' מפ"מ (דף כ"ז) דקאמר הגמ' דמאי' דתנן הפסח היו נאכל אלא עד חצות רחב"ע היא דלעיל דס"ל דמן התורה היו נאכל אלא עד חצות ופריך וממאי דלאו"ת דילמא דרבנן ור"ע היא ומאי ת"ש מאי אלא פי' מי הוי מדרבנן לא ה"ל למימר אלא דהא לעיל גבי תודה ושלמים תני עד חצות ולא תני אלא דהפסח היו נאכל אלא עד חצות ע"כ · ל"ל דגם זה היו רחי' דהגמ' מדייק שם מדשני תנא בלישנא דגבי תודה ושלמים תני ונאכל ליום ולילה עד חצות וגבי פסח תני והיו נאכל אלא בלילה והיו נאכל אלא עד חצות ס"מ הא דלאו"ת הא דרבנן : ומלשון הרמב"ם ז"ל דבין בהקטר חלבים ואיברים בין בגלילין ליום ג' לפילו בדעבד היו אלא עד חצות שהרי כתב בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות וכדי להרחיק מן הפגיעה תמרו חכמים שלא יקטירים האימורין ואברי הבולה אלא עד חצות לילה ע"כ : ומדלא כתב שהקטירי' אותן קודם חצות לילה וכתב שלא יקטירין אלא עד חצות ס"מ דס"ל לה שהקטיר אותן קודם חצות שוב היו מקטיר · ושם בפ"י כתב כל אלו הנאכלים ליום ולילה שהן נאכלין עד שיעלה עמוד השחר וכדי להרחיק מן הפגיעה תמרו חכמים שלא נאכלין אלא עד חצות היכא נמי לדיוקא הכי ולישנא דידיה שכתבתי הכי משמע: וא"ת למאי תנן בפ"ב דמנילה כל הלילה כשר לקטירת הבזמר ולהקטר חלבים ואיברים ובפ"ג, תני לאכילת פסחים שכשרים כל הלילה כיון דמדרבנן אסור להקטיר ולאכול אחר חצות · וי"ל דמלאו"ת קאמר התם שכשר כל הלילה : שוב מי' ל"ל דוודאי בין יממא ללילה לא שנו אינשי והא דאמרו חכמים עד חצות בהני שלשה דקחשיב בפתיחתין היינו אלא לזרו ובהא פליגי ר"ג וחכמים ר"ג ס"ל כרבב"י משום ר"ע דאמר לקמן בגמ' (דף ח) זמן ק"ם של ערבית נמשך אחר עמוד השחר עד הנץ החמה משום דאיכא נמי למ"ד דגמי אחר עמוד השחר עד שיעלה עמוד השחר היינו משום סייג כמו עד חצות דרבנן דהוי משום סייג · אלא דלר"ג ק"ש קודם יותר רק מעמוד השחר ואילך וכל הלילה שם יאמר בלבו עדיין יש לי שהות ובתוך כך יעלה ע"ה ל"ל בה · והא עדיין לא עבר זמן ק"ם עד הנץ החמה אבל לא יתחיל לכתחילה עד הנץ שמא יניע הנץ ועדיין לא קרא ועבר זמן ק"ם · ורבנן פ"ל זמן ק"ם אינו אלא עד שיעלה ע"ה לפיכך צריך לזרו משום חצות · ובהכי ניחא דשמואל פסק הלכה כר"ג ורי"ב פסק הלכה כרבב"י משום ר"ע ואחי ר"ג חייבי בלכתחלה ור"ע חייבי בדעבד ור"ח ס"ם הא ק"ם לר"ג עד שיעלה ע"ה ובהקטר חלבים ואיברים ונאכלין ליום ג' תודה דאינו אלא עד חצות : אבל ס"ת לומר כן דה"ק אמאי לא גזרו בנאכלין לב' ימים ולילה ג' נמי כדי לזרו וגם מן הירוש' שכתבתי אין נראה כן · עוד כתבתי שם בתיקוני שעלה מזה ס"ל למה תמרו חכמים עד חצות פירש"י בק"ם ובאכילת קדשים והקטר חלבים ואימורי דקתני לא קתני אלא בזמן שהכל מצווין להקריב ולא נקט להו הכא אלא להודיע שכל דבר המוקצה בלילה כשר כל הלילה · וה"נ תנן בפ"ב דמנילה כל הלילה כשר לקטירת השומר ולהקטר חלבים ואיברים ע"כ · ואיני יודע מאי דחקו לרש"י לפרש כן דפשטא דמתניתין משמע דהא דקאמר ס"ל למה תמרו חכמים עד חצות להקטר חלבים ואיברים נמי קאי · ועוד אי בעינן דנקט במתני' הקטר חלבי ואיברי' אינו אלא להודיע שכשר המוקצה בלילה כשר כל הלילה ה"ל למיתני נמי קטירת השומר דמוקצה כל הלילה כדתנן התם במסכת מנילה דהא ליכא למימר דס"ל לר"ג כמ"ד במסכ' ס"פ ר"י (דף ע"ב) דנקטר אלא כמצוותו כשר ואם נקטר ביום הבאת השומר נמי כשר כדאמר התם ולפי זה אין קטירת השומר מדבר המוקצה בלילה דהא יום ולילה שוין הן לקטירתו· הא ליתא שהרי מ"ד נקטר ביום כשר ל"ל הא לר' ישמעאל דדריש לקרא דכהרים וקטיר תשבת למה תריש רשות לפ קטיר רשות יפ קטיר השומר שהוא מצוה ודוחה את השבת כדאמר· התם אם נקטר שלא כמצוותו כשר אמאי דמי שבת נקטרו מע"ם אלא מדאמר שבת ס"מ נקטר שלא כמצוותו פסול וע"כ דריש לקרא כר' עקיבא לענין תריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקטיר של שביעי' שיפ למוצאי שביעית וליף מיניה לתו' שביעית מן התורה כדאמר' בריש פ"ק דמ"ק (דף ד) · והרי מסקי"ל אם שם בפ"ק דמ"ק דר"ג ובית דינו שמעו על ב' פרקים

וכן הקטר

שלם יבא לידי חיסור בקוסטא שיבא לאכלם אחר זמנם

על תום' שביעית ובטלום ליה להו דר"ע אלא דריש לקרא דכתיב וקניר כר' ישמעא

ומדלחי קטירת השומר לר"ג מת השבת ס"מ דס"ל נקטר שלא כמצוותו פסול וחין זמן קטירתו אלא בלילה · וה"כ אמאי לא קאי אשבת ר"ג במתני' לקטירת השומר נמי דמצותו עד שיעלה עמוד השחר · דהא ודאי לא מסתבר דס"ל לר"ג כר"ש דאפי' מלאכה שאפשר לעשותו מע"ש דוחה את השבת ואליבא דר"ש אפשר לומר דאפי' תימא נקטר שלא כמצוו כשר מקום דוחה את השבת כדתנן התם בס"פ ר"י· דהא לא תאכלון שום חמץ דס"ל כר"ש בהא ויחידאי הוא · אלא ע"כ עד חצות להקטר חלבים ואיברים נמי קאי ואהאי טעמא לא נקט לקטירת השומר משום דלא אמרו חכמים בדידי' עד חצות : וא"ת ת"כ היכא תנן התם בס"ב דמנילה כל הלילה כשר להקטר חלבים ואיברים כיון דאמרו חכמים כאן עד חצות וגרסה דלמה כיון רש"י מה שמביא מתני' דמנילה · וגרסה לקמ"ת שהרי שם בסיפא תנן זה הכלל כו' דבר שטובא בלילה כשר כל הלילה ואמר בגמ' דזה הכלל לאתויי הקטרת פסחים ולא כראתב"ע דס"ל דאכילת פסחים מדאורייתא עד חצות ותו לא והרי אפי' לר"ע דפליג עליה וס"ל דאכילת פסחים מן התורה זמנו כל הלילה מכל מקום מדרבנן מודו דדינו כאכילי' ליום ג' שאמרו חכמים בהו עד חצות כדאמרן בס"פ היזהו מקומן גבי הא דתנן הפסח היו נאכל אלא עד חצות ופ"ה תנן זה הכלל לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה ע"כ בתיקוני :

ונחזור לגיירנן כשר נתבאר לעיל לפי' תר"י שפי' לחכמים משום סייג שם לא קרא קודם חצות שוב היו רשאי לקרות מהחיה דירו' ושוב מצד הסברא אי אפשר לומר כן דמפני הסייג שלא יאמר אדם עדיין יש לי שהות ובתוך כך יעלה עמוד השחר ויעבור זמן ק"ם מהאי טעמא בטלו חכמים את זה שלא יקרא קודם חצות מחצות ק"ם והיו רשאי לקרות עוד ולא תניו סייג כ"ת שלא שלא יבא לידי חיסור מצד אחר כגון סדין שבטלו מן הניצית גזירה משום כשות לילה דה"ל כלאים שלא במקום מצוה · וכן כל הני דמייתי בפ' החשא רבה (דף ג) ערל הזאה לימול כו' דבכל הני ים לחוש שלא יבא לידי חיסור של תורה בקום ועשה מצד אחר הילכך ביטלו מ"ע של תורה בשב ואל תעשה שלא יבא לידי חיסור דאורייתא בקום ועשה · אבל הכא אין סברת לגזור ולבטל מצות ק"ם בודאי מתוך דלא קרא קודם חצות מפני הסייג · אדרבה דאין חשש שלא יבא לידי חיסור בקום ועשה דיימא מוטב להחות מ"ע של תורה בשב ואל תעשה מפני חשש חיסור של תורה דקום ועשה אלא שהסייג הוא שמי מפני חשש ביטול מ"ע בשב ואל תעשה ול"ל מאי חולמת להחיר מהאי טעמא זה בפני זה · ועוד היאך אפשר לבטל עכשיו מצות ק"ם בודאי מתוך דלא קרא קודם חצות מפני סייג של ספק ק"ם אחרת שלא יבא לסתוך על שהות שיש לו ובתוך כך יעבור הזמן והיאך נניח את הודאי דק"ם זו מפני חשש הספק ק"ם אחרת הא ודאי דבר זה אין הדעת סובלו : ואל תקשה עלי מהא דרפ"ע דמס' כבורות (דף נב) דתנן התם מעשר בהמה טהור בזמן שבהמ"ק קיים ובזמן שאין בהמ"ק קיים אינו נוהג אלא בפני הבית ובלח בפני הבית ובמ' מי הכי אפילו האידנא נמי כדרב הונא דר"ר הונא גזירה משום יתוש כלומר מה"ט ביטלו רבנן לת"ע דמעשר בהמה האידנא לגמרי גזירה משום יתוש אלא יכניסו לדיר להתעשר ויתוש פטור ממעשר אלמא ביטלו רבנן לת"ע של מעשר בהמה בודאי משום חשש ספק שלא יכניס יתוש לדיר להתעשר · ועוד אין כאן חשש שלא יבא לידי חיסור בקום ועשה מלד אחר אלא מיניה וביה · ואפ"ה להאי טעמא חשש זה בטלו חכמים למעשר בהמה בודאי לגמרי והיינו מתם כפי' תר"י להאי סייג דק"ם אליבא דחכמים דאמרי על חצות · התם נמי ס"ל לפרש כן מטעמא דפי' : אבל כאן עמדתי על סוגיא זו וכ"כ בתיקוני שם גזירה משום יתוש כלומר מה"ט ביטלו רבנן לת"ע דמעשר בהמה האידנא לגמרי גזירה משום יתוש שלא יכניסו לדיר להתעשר ויתוש פטור ממעשר אלמא ביטלו רבנן לת"ע של מעשר בהמה בודאי משום חשש ספק שלא יכניס יתוש לדיר להתעשר · ועוד אין כאן חשש שלא יבא לידי חיסור בקום ועשה מלד אחר אלא מיניה וביה · ואפ"ה להאי טעמא חשש זה בטלו חכמים למ

ראשונה דר"א ובתר ע"ה דר"ג לא הפסיד מ"מ בתר חצות דחכמים הפסיד ואין רשאי לקרות אחר חצות · הלכך כיון דלא מיתני ליה ברישא אליבא דכ"ע הקורא מכאן ואילך לא הפסיד דהא לרבנן בשיעורא דידהו הפסיד מה"ט לא תני ליה כלל אבל למאי דפי' דאפילו לרבנן רשאי לקרות אחר חצות ה"ל למיתני ברישא ואמאי שביק לה עד סיפא: וי"ל דמשום ה"ט גופיה כיון דלרבנן היכא דלא קרא קודם חצות מחויב לקרות אחר חצות לא מיתני ליה הקורא מכאן ואילך לא הפסיד · דמאי איריא דלא הפסיד ואינו אלא כקורא בתורה הא אפי' מרווח רווח וילא ידי חובת ק"ש ? ואף על גב דלר"א ור"ג הא ודאי לא רווח מ"מ כיון דלא מיתני ליה אליבא דכ"ע ברישא לא תני לה אבל בסיפא אתי שפיר לכולי עלמא בין לת"ק בין לר"י :

ועוד אני תמה על תר"י שהרי קאמר הש"ס חכמים לעולם כר"ג ס"ל והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק כו' ומייתי לה מדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם כו' ואוכל קימעא ותמה על עצמך הרי שעבר על סייג זה ואכל ושתה וישן לו אטו מכאן ואילך אינו רשאי לקרות ק"ש הא ודאי לא ועוד הא תנן בפ"ק דשבת (ד' ט) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש· ומדתנן אם התחילו אין מפסיקין ש"מ דאע"ג דעבר על דברי חכמי' שאסרו כל הני משום סייג סמוך למנחה· מ"מ אם עבר על דברי חכמי' לא הפסיד התפילה דאל"כ מאי אין מפסיקין דנקט הא כבר הפסיק תפילתו וא"י להתפלל וכי חכמים דאמרי גבי ק"ש על דברי חכמים פליגי אהא· וכן הא דתנן בפרק ל"ה (ד' ל"ח) מי שהיה בדרך ולא היה בידו לולב ליטול נוטל ע"ש כלומר דמפסיק סעודתו ונוטל וש"מ אע"ג דהתחיל לאכול לא אמרינן הואיל ועבר על סייג של חכמים דהא אסור לאכול קודם נטילת לולב כמו בק"ש ותפילה ובגמרא מדמי לה לתפילה ורמי עלה מדתנן אם התחילו אין מפסיקין ולא אמרינן שוב אין רשאי ליטול · וה"נ תנן בסיפא לא נטל שחרית יטול בין הערבים ומפרש בגמרא דה"ק מצוה להפסיק סעודתו לא הפסיק יטול בין הערבים · וש"מ אע"ג דעבר על דברי חכמים באכילתו מ"מ נוטלו בין הערבים אם לא הפסיק רשאי וחייב ליטול וכי כל הני דלא כחכמים דגבי ק"ש · ודוחק לומר דשאני תפילה ונטילת לולב דמוקי לה התם בי"ט שני דרבנן כיון שאין מן התורה לא החמירו חכמי' בסייג דידהו בדעבד· אבל בסייג דק"ש דאוריית' חששו חכמים יותר שלא יבא לידי תקלה הילכך החמירו אפילו בדעבד כדי לזרזו ביותר · והא דתנן מפסיקין לק"ש אע"ג דהוי מן התורה וש"מ דאפילו בק"ש דאורייתא אם עבר על סייג רשאי וחייב עדיין לקרותו לאו ארישא דלא לאכול וחביריו קאי אלא מלתא באפי נפשי' היא ואחברים שהיו עוסקים בדברי תורה קאי כדמפרש התם בגמרא · דהא ליתא שהרי בהא סייג דאוכל קימעא כו' תני לק"ש ותפילה בהדי הדדי וש"מ דשוין הן בההיא סייג ועל שניהם ל"ג בדעבד · ועוד לשמואל דס"ל בפרק מי שמתו (דף כ') ק"ש דרבנן מאי איכא למימר מ"ש ק"ש מתפילה :

הילכך הדבר ברור מכל הני ראיות שכתבתי דלרבנן אם לא קרא קודם חצות קורא לאחר חצות וכ"כ התוס' בסוף פסחים שכתבתי למעלה מכלל דלר"ג אפי' לכתחילה א"צ לקרות קודם חצות וכיון דאיפסקא הלכתא כוותיה אפילו לכתחילה רשאי להמתין מלקרות עד קודם שיעלה עמוד השחר וכדברי הרא"ש ז"ל ודלא כאחרונים בא"ח סימן רל"ה שנמשכו אחר דעת הרמב"ם בזה · והב"י שם כתב שדעת הסמ"ג כדעת הרמב"ם וכתב משמע שהן מפרשים הא דאיפסקא בגמרא הלכה כר"ג היינו לאפוקי מר"א דאמר עד אשמורה הראשונה אבל במאי דאמרי רבנן עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה הילכתא כוותייהו דיחיד ורבים הלכה כרבים ע"כ · ואינו נכון כלל דא"כ ה"ל לשמואל למימר הלכה כחכמים · ועוד דא"כ מאי קמ"ל שמואל פשיטא דהא יחיד ורבים הלכה כרבים · וגם מה שהביא הב"י סעד לזה מדאמר בגמרא גבי מעשה ובאו בניו מבית המשתה ועד השתא לא שמיע להו הא דר"ג ה"ק ליה רבנן פליגי עילווך ויחיד ורבים הלכה כרבים · או דלמא רבנן כוותך ס"ל והאי דאמר עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה · אמר להם רבנן כוותי ס"ל וחייבין אתם והא דקאמר עד חצות כדי להרחיק כו' דמשמע בהדיא דבניו של ר"ג גופיה היו סבורין דלית הלכתא כאבוהון היכא דפליג על חכמים · ור"ג גופיה לא אמר דחייבין נינהו אלא משום דחכמים לא פליגי עליה הילכך אית לן למימר דכי פסיק תלמודא הלכה כר"ג לגבי ר"א דוקא פסק ולא גבי חכמים ע"כ· וגם זה אינו כלום דר"ג קושטא דמילתא קאמר דרבנן כוותיה ס"ל בדרשא דובשכבך· ומדסברו בניו דאי חכמים פליגי עליה ל"ה כוותיה אינו ראיה · דלא עדיפי בניו מחכמים דפליגי עליה ואפ"ה פסק שמואל הלכה כר"ג · הילכך הדבר ברור דלענין ק"ש קי"ל כר"ג דל"ל לההוא סייג ואם רצה שלא לקרות עד סמוך לע"ה הרשות בידו כן נ"ל :

סימן ה

שאלה · בפ"ק דברכות (דף ט') תנן וגומרה עד הנץ החמה ואק"ש דשחרית קאי ר' יהושע אומר עד ג' שעות שכן דרך מלכי' לעמוד בג' שעות ואיפסקא הלכתא בגמרא כר"י· אי הא דעד שלש שעות הוי עד בכלל והוי זמן ק"ש עדיין בשעה שלישית· או דילמא עד ולא עד בכלל ואין זמנה אלא עד סוף שעה שנית ומכאן ואילך עבר זמנה :

תשובה · הב"י כתב בא"ח סימן נ"ח שכתוב בהגהות מיימוני שרבינו שמחה כתב דעד תחלת שעה ג' קאמר והם דחו דבריו והעלו דעד סוף שעה שלישית קאמר וכן מוכח בירושלמי וכן פירש התוספות וכן הסכים הר"ס ע"כ וכן העלה הסמ"ג וכן כתב הרמב"ם ז"ל ע"כ · ולכאורה נ"ל לדקדק דעד שלש שעות הוי עד ולא עד בכלל דומיא דעד הנץ החמה דתנא ת"ק דאע"ג דאיכא שלשה זמנים קודם הנץ החמה ושעת הנץ החמה ובתר הנץ החמה כדאמרי' בפ"ק דפסחים (דף י"ב) ובסנהדרין (דף מ"ב) · מ"מ עד הנץ החמה דקאמר ת"ק הוי עד ולא עד בכלל ואין זמן ק"ש לת"ק נמשך בתוך הנץ החמה כלל כדמוכח בפרק מי שמתו (דף כ"ב) ירד לעבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא ובגמרא (דף כ"ה) לימא תנן סתמא כר"א דאמר עד הנץ החמה ודחי אפילו תימא רבי יהושע ודילמא כוותיקין דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה אלמא לת"ק אין זמן ק"ש בתוך הנץ דהא למאי דס"ד דמתני' כר"א ואפילו הכי תנן אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה דדוקא עד שלא תהא הנץ החמה אבל מזמן הנץ אפילו בתוך הנץ עבר זמנה· וא"כ ה"נ נימא לר"י בשיעורי דידיה דעד ולא עד בכלל· ובמתני' קמייתא תנן מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר"א וחכ"א עד חצות ור"ג א' עד שיעלה עמוד השחר· ואע"ג דאין עמוד השחר בכלל שהרי אר"ג לבניו התם במתני' אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות וכ"ד הרבה מן המפרשים דלר"ג אין זמן ק"ש משעלה עמוד השחר ודלא כרשב"י משום ר"ע דאמר התם בגמרא בברייתא דק"ש דערבית הוי זמנה עד הנץ החמה· אין משם ראיה · דשם אין שייך לומר עד ועד בכלל כמו ששייך בנץ החמה דמצינו בגמרא דאיכא שלשה זמנים וכמ"ש · משא"כ בעמוד השחר דליכא אלא שני זמנים קודם שיעלה עמוד השחר ואחר שיעלה עמוד השחר וה"ה בחצות דחכמים דליכא אלא שני זמנים קודם חצות ולאחר חצות · גם מדר"א דהוצרך לפרש עד סוף האשמורה הראשונה ולא נקט עד האשמורה ראשונה בסתם · אין לדקדק כלום · אבל מהא דת"ק דר"י איכא למידק דכמו דעד דידיה הוי עד ולא עד בכלל ה"ה לעד דר"י דידיה הוי עד ולא עד בכלל : מ"מ נראה לי דאין זה ראיה שהרי בר"פ תפלת השחר (דף כ"ו) תנן תפלת המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ומסיק בגמרא (דף כ"ז) דלר"י פלג ראשונה קאמר והוי עד ועד בכלל · ולת"ק דידיה דאמר עד הערב ע"כ הוי עד ולא עד בכלל דאין זמן תפלת מנחה בלילה · ואם כן ה"נ י"ל דאע"ג דלת"ק דרבי יהושע הוי עד ולא עד בכלל לר"י הוי עד ועד בכלל· ועוד שהרי דחי התם הש"ס במסקנא ומוקי למתני' כותיקין ואיכא למימר דלת"ק הוי נמי עד ועד בכלל ובהנץ גופא עדיין הוי זמן ק"ש של שחרית לדידי· אבל נ"ל עוד להביא ראיה לכאורה דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ולא עד בכלל שהרי נותן טעם לדבריו שכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות והרי דרכן של מלכים לעמוד בשעה שלישית וא"כ שעה שלישית לא הוי בכלל ובקומך דקרא שהרי אמרינן בפ"ק דעכו"ם (דף ד') אמר רב יוסף לא ליצלי אינש צולתא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד דילמא כיון דמפקיד דינא דילמא מעיינין בעובדיה ודחפו ליה מידחי · ועשמא דמיפקד דינא מפרש התם למעלה תנא משמי' דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריהן ומשתחוין לחמה מיד כועס הקב"ה · וכתבו התוס' בתלת שעי קמייתא פירוש בשלישית כדאמרי' בסמוך בשעה שהחמה זורחת שמלכי מזרח ומערב מניחין את כתריהן ודרכם של מלכים לעמוד בג' שעות כדאמרי' פ"ק דברכות ע"כ· אלמא שעה שלישית כבר קמו מלכים ממטותיהן ותו לא קרינן ביה באותה שעה ובקומך · מ"מ נראה שאין זה ראייה שאע"פ שגרסינן הכי תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחים כתריהן סתמא ואיכא למימר דבשעה שלישית עושין כן ומשתחוין לחמה וע"י זה כועס הקב"ה ומש"ה חייש' דילמא מיפקד דינא באותה שעה ולא ליצלי ביחיד צלותא דמוספי' · מ"מ בפ"ק דברכות (ד' ז') גרסינן תנא משמיה דר"מ בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהן מראשיהן ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה · הרי שעת הכעס הוי בשעה שהחמה זורחת באותה שעה מלכי מזרח ומערב משתחוים לחמה ובפ' חלק (ד' ק"ה) גרסינן תנא משמיה דר"מ בשעה שהחמה זורחת והמלכים מניחים כתריהן על ראשיהם ומשתחווים לחמה מיד כועס הקב"ה הרי ג"כ ה"נ גרסינן דבשעה שהחמה זורחת הוי שעת כעס מפני שבאותה שעה מלכי' משתחוים לחמה כדגרסינן בפרק קמא דברכות אלא דשם גרסינן כל מלכי מזרח ומערב משתחוים לחמה (א) ובברכות גרסינן סתמא מלכים מניחים כתריהן על ראשם ומשתחוין לחמה והרי שעת זריחת החמה שהוא הנץ החמה הוי בשעה וחומש שעה על היום לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ביום ומעמוד השחר עד הנ"ח ד' מילין שהוא חלק עשירי מן היום לפי המסקנא בפסחי' פ"ט (ד' צג) · ואפי' דלמאי דהוה ס"ד דעולא ורבא התם דמעמוד השחר עד הנ"ח הוי כשיעור מהלך ה' מילין אין עולה אלא לזמן שעה וחצי הרי שהם משתחוין לחמה בשע' שניה וזה זמן שהקב"ה כועס· וא"כ תיקשי לר"י אמאי קאמר לא ליצלי אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד משום שהקב"ה כועס בשעה שהמלכי' משתחוין לחמה· והרי הם משתחוי' לחמה בשעה שני' שהוא שעת זריחת החמה ובאות' השעה הל"ל דלא ליצלי ומה טיבה של שעה שלישית לפי' התו' דאר"י דלא ליצלי· הרי זמן הכעס חלף ועבר בשעה שני' דיומא: ומהתימ' על התו' שפי' בשעה שלישית והעתיקו כדאמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת

(א) נ"ל ובפרק חלק :

זורחת ממלכי מזרח ומערב מניחין את כתריהן והרי זריחת החמה הוא בשעה שני' דוודאי משעה שלה משהי' מזריחת החמה עד שעה משפתחו' כ"כ שיהא נמשך השתחוי' שלהם עד שעה שלישית · ותע"ג דזמן ק"ש לר"י עד ג' שעות משום שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות על היום והו שאר כל מלכים שאין משתחוין לחמה אבל המלכים המשתחוים לחמה מקדימין לעמוד עם זריחת החמה כדי להשתחות לה בעלות השחר על הארץ · ורמ"ו דהגירסי הכונה בשעה שהחמה זורחת ומלכים מניחין כתריהן בראשיהם ולא גרסי' כל מלכי מזרח ומערב שהם כל מלכי העולם וברפ"ק דברכות (ד"ז) אמרינן אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא תסיד לי שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד ג' שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך אלמא מלכי מזרח ומערב ישנים עד ג' שעות ואין עומדין בשעת זריחת החמה אלא המשתחוי' לחמה בלבד · ☜ אבל לי יודע אפני מה דחקו התו' לפרש הא דר' יוסף דווקא בשעה שלישית ומשעת שפיר' הרי יש לפרש דר' יוסף בכל אלא שני קמייתא דיומא קאמר אלא לילי משום דהקב"ה דן את העולם בשלש שעות הראשונו' ביום כדאמרינן התם והייט דקא פריך התם והא אמרת שלש ראשונות הקב"ה יושב ושופט בתורה ומצוי ליפוך : ולי נראית לעולם לא ליפוך תורה לכתיב בה אמת דכתי' אמת קנה ואל תמכור אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין · דין אלא כתיב בי' אמת הקב"ה עושה לפנים משורת הדין אלמא כל ג' שעות הראשונות של היום קאמר אלא לילי וע"כ הייט משעת דאמרן ואלא כמו שפירשו התו' · גם דברי רש"י יש ליישב הכי שפירש שם בשמו"ס בתלת שני קמייתא בשעת חרון היינו חרון משעת הדין קאמר כדאמרי' התם שני' יושב ודן את כל העולם כולו כיון שרואה שאחייב העולם כלייה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמי' · ואמרי' התם ברה"פ ובפ"ק דר"ה מלך וביכור מלך מכאן לדין ומפרש טעמא מקמי דליפוק חרון אף אלמא בשעת דין הוי שעת חרון : ויפה כיון הב"י שכתב בש"ע בח"מ סי' (תקנ"ח) לא יתפלל ביחיד מוסף בר"ה על אחר ג' שעות היום אלמא כל ג' שעות ראשונו' אין להתפלל ביחיד · ודע שכתם, ט"ז כתב שם הטעם לפי שבג' שעות הללו הקב"ה דן עולמו כו' ודוקא תוספ כיון שאין מתויב להתפלל אותה בזמן ההוא משא"כ תפלת יוצר שומה אז אין להחות ע"כ · ולפי עיין בגמ' דאמרינן בהדיא אי הכי ליחיד לפרש נמי לא ומפני מפני כיון דליכא ניבורא דקא מצלו לא קא מידחי ואין להאריך בזה יותר :

אבל יש לי להביא דברי הרי' ברור דזמן ק"ש הוי נמי כל שעה שלישי' מהא דתנן בפ"ק דברכו' (ד' י) בש"ס בערב כל מהם יטה ויקרא ובבוקר יעמוד שנאמר בשכבך ובקומך וב"ה אומ' כל מהם קורין כדברו שנאמר ובלכתך בדרך ת"כ למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שבני מהם שוכבין ובשע' שבני מהם עומדין · ואמרי' בגמ' בשלמ' ב"ה קאי מפרשי טעמייהו ומשמע דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש ת"ל בשכבך ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש · ויש לי להקשות מאי קאמר ב"ש ת"ל בשכבך קרא בבקר ובערב בשלמ' הא דקאמר בשכבך בערב דהוי בכלל זה כל הלילה ת"ש דתנן ק"ש של לילה הוי עד ע"ה כר"ג דתתניתין ברפ"ק ולא תנן ס"ל כרשב"י מאמר דר"ע לאמר בבריתא ומן ק"ש של ערבי הוי עד הנץ החמה משו' דאיכא למיפך דגני עד האי שעתא · וגם לא ס"ל כהאי תנאי דר"פ דתקדמי לזמן ק"ש של לילה לע"ה דאכתי הוי ימשך משום דס"ל דזמן שכיבה הוי מהאי שעתא אלא ס"ל כשחם מתני' וכר' יהושע בבריתא דסבירי דזמן ק"ש של לילה הוי מע"ה דהוי לילה וא"כ מתחלת זמן"ק"ש ועד סופה הוי כולה לילה ואי נימא קרא בערב הוי בכלל זה כל זמן ק"ש מתחלה ועד סוף · אבל האיך קאמר נימא קרא בבקר ולא נימא ובקומך · הא זמן ק"ש של שחרית לר"ח אינו אלא עד הנץ החמה ולר"י עד ג' שעות ולא יותר · ת"ל לכתוב קרא בבקר דבוקר מיקרי לפילו אחר ג' שעות · שהרי ברפ"ק דברכות תנן תפלת השחר עד חצו' ר"י אומר עד ארבע שעו' ומשמע שם בגמ' דהכא פליגי משום דתפלה כנגד תמידין תקנו תפלת השחר כנגד תמיד של שחר וכתמיד של שחר כתיב את הכבש אחד תעשה בבקר ולת"ק בוקר מיקרי עד חצות ולר"י לא מיקרי בוקר אלא עד ד' שעות ושעה רביעי בכלל בוקר ואכתי הוי זמן תמיד ותפלה לר"י כדאמרי' התם בגמ' · וא"ת מי כתב רחמנא גבי ק"ש של שחרית בבוקר ה"א דבשעה רביעי הוי אכתי זמן ק"ש לר"י דבדין קרוי בוקר וכ"ש לת"ק דמיקרי בוקר עד חצות מי כתב רחמנא בוקר גבי ק"ש ה"א דומיא דעד חצות להכי כתב רחמנא בקומך ללמדנו דזמן ק"ש של שחרית אלא בזמן קימה לר"ח כדאיתא לי ולר' יהושע כדאית ליה · וע"כ צ"ל דהכי דייקו ב"ש דנימא קרא בערב ובבקר בבקר תרי זימנא דמינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר בבקר תרי זימנא דייק אבל האי ליזמנא דבשכבך ובקומך לא מצינו בקרא בשום דוכתא חוץ מזה · וכיון דאי כתב רחמנא בבקר בבקר הוי משמע להקדים ומנה של בוקר וממילא הוי משמע דאין זמן ק"ש אלא בזמן קימה ולמה ליה למיכתב ובקומך דלא מצינו להאי ליזמנא בשום דוכתא אלא ב"מ בשעת שכיב שכיב ממש ובשעת קימה קימה ממש זה הוא דיוקא של ב"ש · וע"כ מד דייקי ב"ש דנימא קרא בבקר בבקר והוי משמע נמי מיני' דאין זמן ק"ש של שחרית אלא בזמן קימה ס"מ דכר' יהושע ס"ל דומנה עד ג' שעות וע"כ לר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה ג' אכתי הוי זמן ק"ש עדיין : **ועתה** לפרש הדבר באר היטיב דאמרינן שם בגמר' מאן תנא להא דתנן ואם השמש בד' שעות אתה אומר בד' שעות אתמר הא אינו אלא בשעה שכהנה אומר כאן היום הרי שם שעות אתמר הא מנה אני מקיים ואם השמש בד' שעות ואפילו מני לא ר"י ולא רבנן אי ר"י עד ד' שעות נמי ניפרוך הוא אי רבנן עד חצות נמי ניפרוך הוא ומשני אב"ש רבנן אמר קרא בבקר בבקר דמשמע שלש בקרים ואב"ש ר"י הא בוקר יתירא להקדים לו שעה אחת וטעמא דקא קאי' לי' מני לא ר' יהודה ולא רבנן משום דזמן לקיטה הוי בבקר כדכתיב ולקטו אותו בבקר בבקר ואם השמש ומשם וע"כ ואם השמש הוי בתרבע שעות כדאמרינן התם אלו מאי משמע אר"ח ב"י אמר קרא ואם השמש ומשם הוי שעה שהשמש אם ולל מזון הוי אומר בתרבע שעות · וע"כ לב"ש דקאמרי ת"כ ניתא קרא בבקר והייט ע"כ דניתא בבקר בבקר תרי זימנא וכדפריש כר' יהושע ס"ל דאמר עד ג' שעות · דלי כר"ח ס"ל דעד הנץ החמה לחוד הוי זמן קימה בע"כ צריך קרא למיכתב ובקומך דאפילו אי הוי כתב קרא בבקר בבקר תרי זימנא לאכתי לא הוי שמעת מינה דזמן ק"ש אינו אלא עד הנץ החמה דאפי' בבקר בבקר משמע להו חלקהו לבני בקרים כדדרשי תכתים דר' יהודה הוי אכתי יותר מהנץ החמה דהוי בשעה שני' לרבנן ועולה הוי שעת הנץ החמה בשעה ואחי מן היום ולמסקנת הש"ס הוי הנץ החמה בשעה ואחת מן היום וכמש"ל · ולא בע"כ כר' יהושע ס"ל דאמר זמן ק"ש של שחר הוי עד ג' שעות · ותע"ב דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה שלישית הוי עדיין זמן ק"ש ק"ש דנימא קרא בבקר בבקר תרי זימנא דמינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר בבקר תרי זימנא ולת"ק הוי משמע חלקהו לבני בקרים דה"ל שלש שעות ולר"י בוקר שני להקדים לו שעה אחת כדלעיל, גבי בבקר דגבי לקיטת המן והאי משמע עד סוף ג' שעות · ולא ת"ל דעד ג' שעות דקאמר ר"י הייט עד ולא עד בכלל ואין זמן ק"ש של שחר נמשך אלא עד סוף שעה שני' ולא יותר ת"ל לא תני קרא למיכתב בבקר תרי זימנא להא לכ"ע משמע בבקר בבקר עכ"פ לא פחות מעד סוף שעה שלישית ואלו סוף זמן ק"ש כלה כבר קודם התחלת שעה שלישית · והא ליכא למימר דב"ש ס"ל בבקר קרוי כל מרבע שעות ראשונות מן היום וכל היכי דכתיב בבקר בבקר תרי זימנא דהוי כת"ק חלקהו לבני בקרים וכיון דאתה חולק לבוקר דל' שעות לב' בקרים ה"ל ב' שעות על היום וס"ל כר' יהושע ועד ג' שעות דקאמר ר"י הוי ליה עד ולא עד בכלל · דת"ל מאי לאמר כן דל"כ למה ליה לכתוב בש"ס בקרים ה"ל בבקר בבקר דבר' יהודה לומר דבבקר בבקר דבעי מן ההוא בזמן מצ"ל כדי שיעור קריאת ק"ש ותפלה ע"כ · ולא עיין בגמ' דאמרינן בהדיא אי הכי ליחיד לפרש נמי לא ומפני מפני כיון דליכא ניבורא דקא מצלו לא קא מידחי ואין להאריך בזה יותר :

אבל יש לי להביא דברי' ברור דזמן ק"ש הוי נמי כל שעה שלישי' מהא דתנן בפ"ק דברכו' (ד' י) בש"ס בערב כל מהם יטה ויקרא ובבוקר יעמוד שנאמר בשכבך ובקומך וב"ה אומ' כל מהם קורין כדברו שנאמר ובלכתך בדרך ת"כ למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שבני מהם שוכבין ובשע' שבני מהם עומדין · ואמרי' בגמ' בשלמ' ב"ה קאי מפרשי טעמייהו ומשמע דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש ת"ל בשכבך ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש · ויש לי להקשות מאי קאמר ב"ש ת"ל בשכבך קרא בבקר ובערב בשלמ' הא דקאמר בשכבך בערב דהוי בכלל זה כל הלילה ת"ש דתנן ק"ש של לילה הוי עד ע"ה כר"ג דתתניתין ברפ"ק ולא תנן ס"ל כרשב"י מאמר דר"ע לאמר בבריתא ומן ק"ש של ערבי הוי עד הנץ החמה ולר' יהושע כדאית ליה · וע"כ צ"ל דהכי דייקו ב"ש דנימא קרא בבקר בבקר תרי זימנא דמינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר בבקר תרי זימנא דייק אבל האי ליזמנא דבשכבך ובקומך לא מצינו בקרא בשום דוכתא חוץ מזה · וכיון דאי כתב רחמנא בבקר בבקר הוי משמע להקדים ומנה של בוקר וממילא הוי משמע דאין זמן ק"ש אלא בזמן קימה ולמה ליה למיכתב ובקומך דלא מצינו להאי ליזמנא בשום דוכתא אלא ב"מ בשעת שכיב שכיב ממש ובשעת קימה קימה ממש זה הוא דיוקא של ב"ש · וע"כ מד דייקי ב"ש דנימא קרא בבקר בבקר והוי משמע נמי מיני' דאין זמן ק"ש של שחרית אלא בזמן קימה ס"מ דכר' יהושע ס"ל דומנה עד ג' שעות וע"כ לר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה ג' אכתי הוי זמן ק"ש עדיין : **ועתה** לפרש הדבר באר היטיב דאמרינן שם בגמר' מאן תנא להא דתנן ואם השמש בד' שעות אתה אומר בד' שעות אתמר הא אינו אלא בשעה שכהנה אומר כאן היום הרי שם שעות אתמר הא מנה אני מקיים ואם השמש בד' שעות ואפילו מני לא ר"י ולא רבנן אי ר"י עד ד' שעות נמי ניפרוך הוא אי רבנן עד חצות נמי ניפרוך הוא ומשני אב"ש רבנן אמר קרא בבקר בבקר דמשמע שלש בקרים ואב"ש ר"י הא בוקר יתירא להקדים לו שעה אחת וטעמא דקא קאי' לי' מני לא ר' יהודה ולא רבנן משום דזמן לקיטה הוי בבקר כדכתיב ולקטו אותו בבקר בבקר ואם השמש ומשם וע"כ ואם השמש הוי בתרבע שעות כדאמרינן התם אלו מאי משמע אר"ח ב"י אמר קרא ואם השמש ומשם הוי שעה שהשמש אם ולל מזון הוי אומר בתרבע שעות · וע"כ לב"ש דקאמרי ת"כ ניתא קרא בבקר והייט ע"כ דניתא בבקר בבקר תרי זימנא וכדפריש כר' יהושע ס"ל דאמר עד ג' שעות · דלי כר"ח ס"ל דעד הנץ החמה לחוד הוי זמן קימה בע"כ צריך קרא למיכתב ובקומך דאפילו אי הוי כתב קרא בבקר בבקר תרי זימנא לאכתי לא הוי שמעת מינה דזמן ק"ש אינו אלא עד הנץ החמה דאפי' בבקר בבקר משמע להו חלקהו לבני בקרים כדדרשי תכתים דר' יהודה הוי אכתי יותר מהנץ החמה דהוי בשעה שני' לרבנן ועולה הוי שעת הנץ החמה בשעה ואחי מן היום ולמסקנת הש"ס הוי הנץ החמה בשעה ואחת מן היום וכמש"ל · ולא בע"כ כר' יהושע ס"ל דאמר זמן ק"ש של שחר הוי עד ג' שעות · ותע"ב דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה שלישית הוי עדיין זמן ק"ש ק"ש דנימא קרא בבקר בבקר תרי זימנא דמינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר בבקר תרי זימנא ולת"ק הוי משמע חלקהו לבני בקרים דה"ל שלש שעות ולר"י בוקר שני להקדים לו שעה אחת כדלעיל, גבי בבקר דגבי לקיטת המן והאי משמע עד סוף ג' שעות · ולא ת"ל דעד ג' שעות דקאמר ר"י הייט עד ולא עד בכלל וכל שעה ג' אכתי הוי זמן ק"ש עדיין : **ועתה** לפרש הדבר באר היטיב דאמרינן שם בגמר' מאן תנא להא דתנן ואם השמש בד' שעות אתה אומר בד' שעות אתמר הא אינו אלא בשעה שכהנה אומר כאן היום הרי שם שעות אתמר הא מנה אני

מקיים ואם השמש ומשם בד' שעות ופריך מני לא ר"י ולא רבנן אי ר"י עד ד' שעות נמי ניפרוך הוא אי רבנן עד חצות נמי ניפרוך הוא ומשני אב"ש רבנן אמר קרא בבקר בבקר דמשמע שלש בקרים ואב"ש ר"י הא בוקר יתירא להקדים לו שעה אחת וטעמא דקא קאי' לי' מני לא ר' יהודה ולא רבנן משום דזמן לקיטה הוי בבקר כדכתיב ולקטו אותו בבקר בבקר ואם השמש ומשם וע"כ ואם השמש הוי בתרבע שעות כדאמרינן התם אלו מאי משמע אר"ח ב"י אמר קרא ואם השמש ומשם הוי שעה שהשמש אם ולל מזון הוי אומר בתרבע שעות · וע"כ לב"ש דקאמרי ת"כ ניתא קרא בבקר והייט ע"כ דניתא בבקר בבקר תרי זימנא וכדפריש כר' יהושע ס"ל דאמר עד ג' שעות · דלי כר"ח ס"ל דעד הנץ החמה לחוד הוי זמן קימה בע"כ צריך קרא למיכתב ובקומך דאפילו אי הוי כתב קרא בבקר בבקר תרי זימנא לאכתי לא הוי שמעת מינה דזמן ק"ש אינו אלא עד הנץ החמה דאפי' בבקר בבקר משמע להו חלקהו לבני בקרים כדדרשי תכתים דר' יהודה הוי אכתי יותר מהנץ החמה דהוי בשעה שני' לרבנן ועולה הוי שעת הנץ החמה בשעה ואחי מן היום ולמסקנת הש"ס הוי הנץ החמה בשעה ואחת מן היום וכמש"ל · ולא בע"כ כר' יהושע ס"ל דאמר זמן ק"ש של שחר הוי עד ג' שעות · ותע"ב דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה שלישית הוי עדיין זמן ק"ש ק"ש דנימא קרא בבקר בבקר תרי זימנא דמינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר בבקר תרי זימנא ולת"ק הוי משמע חלקהו לבני בקרים דה"ל שלש שעות ולר"י בוקר שני להקדים לו שעה אחת כדלעיל, גבי בבקר דגבי לקיטת המן והאי משמע עד סוף ג' שעות · ולא ת"ל דעד ג' שעות דקאמר ר"י הייט עד ולא עד בכלל וכל שעה ג' אכתי הוי זמן ק"ש עדיין : **ועתה** לפרש הדבר באר היטיב דאמרינן שם בגמר' מאן תנא להא דתנן ואם השמש ומשם בד' שעות אתה אומר בד' שעות אתמר הא אינו אלא בשעה שכהנה אומר כאן היום הרי שם שעות אתמר הא מנה אני

דוד יען חיו נכנס בגדר של חסידות דחזרייתא היה על מלכי ישראל שומרי תורה ומקיימי מצותיה ואין שבח וחסידות לדוד אלא בשית דלילה ותרתי דיממא שאחר מלכי ישראל רשאין ליתן עד חותה שעה והוא היה קם ועוסק בתורה בהן · ולישנא דגמ' דייקא כוותיה דקאמר ור"נ ס"ל כר' יהושע · ויש להקשות מהי ס"ל כר"י דקאמר דהרי ע"כ לא נחלקו ר"ח דאמר זמן ק"ש של הנץ החמה ור"י דאמר זמן ק"ש עד ג' שעות אלא דר"ח ס"ל דלא חולקין אלא בתר קימת כולי עלמא ועד הנץ החמה מיקרי זמן קימה אבל בתר הנץ כיון דכבר כ"ע חולקין · ור"י ס"ל דעד ג"ש ומן קימה הוי סכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות וכיון דהוי זמן קימה לדידהו קרינן ביה ובקומך · אבל בהא לא נחלק ר"ח עליה דר"י דזמן קימת מלכים הוי בג' שעות דהא ר"ח לחלוק במציאות דנחזי מן · וא"כ מהי ס"ל כר"י דאמר הא כ"ע מודו בזה דזמן קימת מלכים הוי בג' שעות : ולמאי דפירשתי ר"ש דר"נ דאמר ג' משמרות הוי הלילה ע"כ קמשבח דוד ר"ע שהיה קם שעה שעות שהן שתי משמרות קודם ומן דרמי' עלי' חיובא מן התורה לחיקם ולא זמן ק"ש עד הנץ החמה כר"ח א"כ רמי חיובא על מלכי ישראל לחיקם קודם הנץ החמה שהוא בשעה שני' ואכתי תיקשי לי' ג' משמרות הוי הלילה ומשך ד' משמרות הוי ח' שעות אפי' לי' תהשוב שית דלילה ודיממא עד קודם הנץ החמה שרמי חיובא לחיקם בע"כ משום ק"ש חיוב עולה לח' שעות של חשבון ד' משמרות · וע"כ ר"ח לשבחא של מידות חסידות של דוד שיהיה עולה לב' משמרות לר' נתן דאית ליה דג' משמרות הוי הלילה אלא ת"כ ס"ל כר' יהושע דזמן ק"ש משך עד ג"ש : וזה ל"ל נכון ומוכרח מדקאמר הגמ' דרבי נתן ס"ל כר' יהושע : אלא שיש להקשות על זה שהרי ר"ח גופא דאית ליה זמן ק"ש הוי עד הנץ החמה ס"ל התס ברפ"ק דברכות דג' משמרות הוי הלילה ת"כ הא רומיא דקרא דחצות לילה וקדמו עיני משמרת החיך מוקי לה ונריך לומר לדידיה דהיק ומוקי לה כרב אחי דאמר התס משמרות ופלגא ומי משמרות קרי להו אלא דאיבא דר' נתן דיתיב ליה דסתמא דגמר' לעניי דס"ל כר' יהושע דכיון דלא אשכחן ליה דס"ל דזמן ק"ש של שחרית כר"ח דאמר וגומר' עד הנץ החמה · והדרכה לפי מה שפירשתי ניחא טפי דאל"כ מהי דוחקא דרבי אחי לעניי דמשמרות ופלגא ומי משמרות קרי להו דלפ"ז נראה לפום רייהטא כאלו נתן מקום לשעות בשבחא דידיה דנראה כמשבח ת"ש במה אתין בו והוי חס ושלום בכלל דובר שקרים ארי יותר ניחא כדמתרץ הגמרא בתחילה דס"ל כרבי יהושע · אלא ע"כ כיון דלר"ח דאית ליה ג' משמרות הוי הלילה ת"ח לעניי אלא כדרב אחי קאמר ר' אחי דבהאי עניא מי אליבי' דר' נתן · דתרתי עניי ל"ל ואפשר מי שזה הוא כוונת רש"י שפירש כאן קדמו עיני משמרת דקאמר דוד קדמו לעלה מלכים קאמר שדרכן לעמוד בשלש שעות ביום בתחלת שעה שלישית דשאר מלכים דקאמר היינו מלכי ישראל וכפרישית :

וראיתי לפרי חדש בח"ח בסי' (נח) דבני מלכים דרכן לעמוד בתחלת שעה שלישית ושכן משמע בדברי רש"י הנזכר דזמן ק"ש לר' יהושע עד ג' שעות ועד בכלל וכתב וירחה לו"ט דמדקרא נקט בלשון יחיד ובקומך משמע דמיירי ג"כ בבני מלכים שיקראו בקומם וכיון דלורחייהו למיקם בתחלת שעה שלישית נריך שעה אחת בכדי שיכון עצמו ויקרא ק"ש ומעין מה שכתבו התוס' ז"ל בפרק קמא (דף ה) למתן דגבי בבית אפל וכו' ובהכי ניחא דכי היכי דקאמר ריב"ל דיוצא בק"ש של לילה קודם הנץ החמה משום דחיכא בני מלכים דגבי בהאי שעתא ס"ל ניקרו בשכבך עד ג' שעות כיון דחיכא בני מלכים דגמו וחיהו לא קאמר אלא קודם הנץ החמה: ובמאי דכתיבנא ניחא ול"ק מידי דהכהו חיכאי דגמו קודם הנץ החמה הוי מיעוט עולם ולהכי קרינן שפיר בשכבך · אבל בני מלכים הוי מיעוטא דמיעוטא ולא חשיבו לאבל בובקומך אינו נדין שהכתוב יפרסם מק"ש ע"כ : ואין דבריו נכונים כלל דא"כ לר"ח דאמר זמן ק"ש עד הנץ החמה ושעתא משום דאול אחר זמן קימה דרוב בני אדם נבד ממלכים זמן קימה שלהם מאוחר מהנץ החמה · ס"ל תיקשי לך כיון דזמן קימת כל אדם משך עד הנץ החמה ס"ל קימת יקרא ק"ש ששעת עמידה היא עד הנץ החמה · וכשעומדין כבר עבר זמן ק"ש והיה לר"ח להרחיב להם זמן יותר מהנץ החמה בכדי שיכולין לקרות ק"ש שעה אחת מהנץ קימה שהוא משך עד הנץ החמה : ולדידיה היה רחוי לקרות ק"ש שעה אחת מהנץ החמה ולהלן כתו שמתנין הרווחה למלכים שעה ס' מזמן קימה שלהם ס"ל היה לו לר"ח ליתן שעה אחת אחר זמן קימת כל אדם לזמן ק"ש : אלא ע"כ ס"ל תע"ג זמן עמידה משך עד הנץ החמה מ"מ מצאנו שחייבין בק"ש מחייבין לעמוד קודם הנץ החמה בכדי שיעור שיכולין לקרות את שמע קודם שיבוא זמנה : והא זמן קימה משך עד הנץ החמה היינו לאחר עמוד שחין חייבין בק"ש כגון נשים ועבדים וטף שפטורין וכן נכרים וס"ס ה"ה למלכים שס"ד זמן קימת המלכים הוו עד תחלת שעה ג' ותו לא הוי זמן קימה לשום אדם ס"ס להרחיב זמן ק"ש יותר מזה · ומלכי ישראל שחייבין בק"ש מחויבין לעמוד קודם כלות ג' שעות על היום בכדי לקרות ק"ש קודם זמן קימת המלכים ועוד יש בדבריו כמה נמנומים והמבין יבין מעצמו ואין לי להאריך : וע"ל דמהאי שמעתתא גופא יש לנו ראיה נכוחה זמן ק"ש הוי עד ג' שעות ועד בכלל לר' יהושע דתס"ד דעד ג' שעות ולא ג' שעות בכלל ס"ל חייבין מלכי ישראל לעמוד קודם כלות שעה שלישית להכין ס"ע ולקרות את שמע קודם כניסת שעה שלישית ס"ל תכתי שבחי דקא משבח חד נפשיה קאמר עיני המשמרת קודם זמן חיוב דמלכי ישראל לעמוד היכי משכחת לה הא ליכא אלא שית דלילה ודיממא דתרתי שעתי · אלא ע"כ דעד ג' שעות דר' יהושע עד ועד בכלל נמצא משום ק"ש אין חיוב למלכי ישראל לעמוד אלא עד שעה שלישית ס"כ אפיר קאמר אחר מלכי ישראל שהוא שית דלילה ותרתי דיממא מתחיבין לעמוד כדי לקרות ק"ש בכדי שיכולו לגמרה בתוך זמנה שהוא קודם כלות שעה שלישית על היום :

הרי ברור היוצא דזמן ק"ש של שחרית נמשך עד סוף כלות שלש שעות על היום שהוא חלק רביעי מן היום בין ביום קצר של ימות החורף בין ביום ארוך של ימות הקיץ ולעולם חצבי היום לי"ב שעות ורביע דיומא הוי זמן ק"ש של שחרית וכמ"ש הרמב"ם שם בפירוש המשנה ודע כי כל השעות המזכרות במשנה הם השעות (א) שיש מהם י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה ומה שזכר עד שלש שעות כאלו אמר עד כלות רביע היום אחד שהיה היום יום תקיפת תמוז או יום תקופת טבת ע"כ · וביאור המתחרים בקיץ שיומים ארוכות מלקרות ק"ש אם קרלו קודם שעבר עליהן רביע מן היום שפיר דמי ויוצלין ידי חובת ק"ש כן נראה לי :

סימן ו

שאלה · אלם שאינו מדבר היך יוצא ידי חובתו בק"ש וכן בשאר מצות התלויים בדיבור כגון תפילה וברה"מ וכן מדבר ואינו שומע אם יכול לצאת ידי חובת מצות הללו ע"י דיבורו או לא :

תשובה · ע"ד אלם דר בפ"ג דברכות (ד' כ) פליגי רבינא ורב חסדא רבינא ס"ל הרהור כדיבור דמי ורב חסדא ס"ל הרהור לאו כדבור דמי וכתבו התוס' והרא"ש להלכה כרב חסדא מדסקלו ועדו ר"ח ור"ת לתרוצי למילתי' ואין יוצא ידי חובתו בק"ש בהרהור עד שיוציא בשפתיו תע"ש אלא דמשמע לקמן ע"כ ובפס ר' תנחל פסקו כן · והרי"ף לא הביא לפלוגתא זו בהלכות וכ"ל משום שהביא שם הרי"ף בפס ה"ר יוחנן דאיתי דהרהור לאו כדבור דמי מדאמר במס' שבת פ' האומל מתוך חפלך ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר ופריך והתנ"י בכ"מ מותר להרהר תוך מבית המרחץ ובית הכסא אלמא הרהור כדבור דמי ומשני התם משום דכתיב והיה מחניך קדוש כלומר הא דאסר ר"י הרהור לאו משום דכתיב ולא יראה בך ערות דבר דהרהור לאו בכלל דיבור אלא משום דכתיב והיה מחנך קדוש משמע אפי' בהרהור ע"כ · וכן שהרי"ף פסק שם בפ' שואל דיבור אסור הרהור מותר אמוך אלמא דס"ל הרהור לאו כדבור דמי · ותמהני על הרי"ף אכ' שם הש"ג בפ' האומל משמע אבל אומר לחבירו הרהור שתעמוד עמי לערב שמודיעו שצריך להשכירו לימ"ש לפעולתו ע"כ · והיינו כמ"ש הרהור לאו כדבור דמי כדאמר שם בפ' האומל ואו בפ' היה קורא הביא בשמו גבי הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא שכתב וכ"ל שאם הרהר בלבו ולא הוציא בשפתיו יצא ע"כ · ע"ש דס"ל הרהור כדבור דמי וזה שומר למה שפסק בפרק האומל : והרמב"ם כתב בפ"ח מהלכות ברכות כל הברכות כולן צריך להשמיע לאזניו מה שהוא אומר והם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ע"כ · הרי שכתב לפיל לא הוציא בשפתיו אלא שבירך בלבו נמי יצא ס"ש דס"ל הרהור כדבור דמי : וק"ל שהרי בפ' כ"ד מהלכות שבת כתב וגומר ובכדתו מעשות דרכיך מעשות תפילך והדר דבר לפיכך אסור לאדם להלך בחפצו בשבת ולפילו לדבר בהן כגון שמדבר עם שותפו מה יאמר למחר או מה יקנה או מה תריך יבנה בית זה או בו ביוזה סחורה ילך למקום פלוני כ"ו וכיוצא בו אסור שאחר ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר ע"כ · אלמא הרהור לאו כדבור דמי וזה סותר למ"שכ בפ"ח מה"ב · וכ"ל דס"ל להרמב"ם דע"כ ל"פ ר"ח ורבינא אי הרהור כדבור דמי אי לא אלא גבי ק"ש דכתיב בה לשון דיבור שנאמר ודברת בם אלמא דיבור בעי שהרי אחתני' דבעל קרי מהרהר בלבו דאק"ש קאי ועלה פליגי ואיכא למילתייהו כמבואר בחותו סוגי' · אבל בשאר כל המצות אלא כתיב בהו דיבור אפילו ר"ח מודה דבהרהור נמי סגי להו הילכך בה"מ דכתב רחמנא ואכלת ושבעת וברכת אשתמ ולא נאמר בהו דיבור בהרהור בעלמא נמי סגי אפילו לר"ח דס"ל הרהור לאו כדבור דמי אלא כתיב בי' דיבור הילכך ס"ל דיבור כלל וה"ה לכל הברכות שהן מד"ס כעין ב"ת דאורייתא תיקון ובהרהור בעלמא סגי להו · ומזה תבין שמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' ק"ש ונריך להשמיע לאזניו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזניו יצא וכתב עליו הכ"מ בשם רבי מנוח ונריך להשמיע לאזניו שיתוך קריאתו בשפתיו לא שיקרא בלבו ע"כ · ולפ"ז הא דמסיים הרמב"ם ואם לא השמיע לאזניו יצא היינו שקרא בלבו ולא הוציא בשפתיו אלמא הרהור כדבור דמי דליתא להאי פירושא דגבי ק"ש מולא הרמב"ם דכיון דכתיב בי' דיבור הרהור לאו כדבור דמי כדמוכח הכא בפרק כ"ד מה"ש והא דכתב לא השמיע לאזניו יצא היינו שהוציא בשפתיו רק שלא השמיע לאזניו והיינו דלא מסיים הרמב"ם גבי ק"ש כמו שמסיים בפ' ח' מהלכו ברכות ואם לא השמיע לאזניו יצא אין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו משום דגבי ק"ש הרהור לאו כדבור דמי ס"ל · ומה שיש לדקדק על דברי הרמב"ם הלו כ"כ בתורך רב בס' כללי תורה ומצות אשר לי אין כאן מקומו : מכל מקום למדנו מדברי הרמב"ם דבק"ש אין יוצא ידי חובתו בהרהור ולדעת אחר רבותא בכל המצות אין יוצא ידי חובתו בהרהור אפילו במקום שלא נאמר דיבור ולפי"ז אין לחלם תקנה לצאת ידי חובתו בק"ש בהרהור כיון דהרהור לאו כדבור דמי · מ"מ נ"ל כיון דקי"ל שומע כעונה דמי כדאמרי' בפ' לובש הגזול (דף

(א) נ"ל הטעות :

ל"ת) מחוייב האדם לשמוע ק"ש מפי אחר המתחוייב בדבר וכמה יוצא ידי חובתו :
חצ"פ ברחיתי לאשכולי לקט שכחת בכלל ר' סימן ט' בהתפלל ושמע קדיש או
קדושה דהיכא מרבותא דס"ל שמוע דקי"ל שומע כעונה ברבי אברהם
ברבי אלמה כתב היכא חמר אחד שמע ולא ענה יצא בתקוס שיכול לשמוע כהאך דסוכה
אבל העומד בתפילה אינו יכול לשמוע לא יצא בשמיעה ודמי לדר"ו דאמר כל
הרואי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין רואי לבילה בילה מעכבת בו ע"כ .
מ"כ כ"ם אדם שאינו יכול לשמוע מ"מ לו לגאת ידי חובתו בשמיעה דה"ל אין רואי
לבילה . מ"מ רש"י ותוס' בסם בה"ג חולקין בדבר סם בפרק ל"ה וס"ל דיאחוק
ושמע . וכ"כ התוס' בסם ר"ת ור"י אלא דמ"מ אמרו אלא לאחוק ולשמוע דכיון
דשומע כעונה ה"ל הפסק . ואע"ג דאפשר דע"כ ל"פ כל הני רבוותא על ר"ת
בר אלמה אלא בשומד בתפילה דאדם רואי לשמוע אלא שאריה הוא דרביץ
עליה מחמת חיסור הפסקה וחביב לדידהו רואי לבילה . אבל בחלם אפשר שגם
הס ז"ל מודים דה"ל אינו רואי לבילה . כיון דמ"מ לו לדבר ולהוציא את עצמו
ידי חובתו ק"ש מ"מ לו לגאת ע"י שיאמע מפי אחר משום דשומע כעונה . מ"מ
כ"ל דיוצא ידי חובתו אם שומע ק"ש מאחר משום דשומע כעונה אמר נמי לגבי
אלם חצ"פ שמ"מ לו לגאת ע"י עצמו כלל ואין זה ענין לאינו רואי לבילה דבאלמת
התם כיון דכתב רחמנא מצות בילה בתחלה לכתחלה חצ"ג דקי"ל אם לא בלל
בשר : מ"מ רואי לבילה בעינן שיהי בילה לריך בילה למצוה וכל שמ"מ לקיים
מצות בילה בתחלה זו מצות בילה מעכבת בו אפילו בדיעבד : אבל הכא לכתחלה
שומע כעונה דמי וה"ל לקרות בפיו דווקא ואפילו לכתחלה בשמיעה סגי ליה ופיו
של חבירו כפיו דמי ה"כ אפילו אם אינו רואי לקרות בעצמו מחמת שהוא אלם
מ"מ לא גרע זה וכמו שמדבר רבי רחמנא שיוצא ידי חובתו בקריאת אחר
לכתחלה . הכ"ג לגאתק חצ"פ שיטל דיבור פיו מ"מ דיבור פיו של חבירו
בתקומו עומד לגאת הוא בשמיעתו משום שומע כעונה כשאר כל אדם שאינו אלם :
וים לי להביא ראיה לדברי מהר"ם בספ"ג דר"ה (דף כ"ט) לענין תקיעת
שופר שמי שאינו עבד ואינו בן מורין אינו מוציא לא את עצמו ולא את שאינו עמו .
ח"ר הונא ועצמו מוציא ח"ל רב נחמן לר"ה מ"ם לאחרים אלא אלא אתי לד
עבדות ומפיק לד חירות לעצמו נמי לא אתי לד עבדות דידיה ומפיק לד חירות
דידיה . אלא אמר ר"נ אף לעצמו אינו מוציא . תמ"ה מי שאינו עבד ואינו בן חורין
אף לעצמו אינו מוציא הרי חצ"ג דמי שאינו עבד ואינו בן חורין אינו יכול להוציא את
עצמו . מ"מ חייב בתקיעת שופר וע"כ אין לו תקנה אלא ע"י שישמע תקיעת
שופר מאחרים המחוייב בדבר . ואמאי ה"נ נימא כל שאינו רואי לבילה הבילה
מעכבת בו והוחיל ואין יכול להוציא את עצמו ע"י תקיעתו אין יוצא ידי חובתו
ע"י שהוא שומע מאחר . אלא ע"כ כל כה"ג אין לו ענין לאינו רואי לבילה ומעצמו
דאמרן . ואין לחלק ולומר דשאני תקיעת שופר משאר מצות (א) תקיעת שופר
בשמיעה תליא מילתא דתנ"ט בתר ח"ת סימן תקפ"ט בשם הכלבו והרשב"ץ
שאפילו המדבר ואינו שומע שהוא כפיקח לכ"ד אינו מוציא כיון דאינו שומע לאו כר
חיובא הוא ומעצמו משום דבשמיעה תליא מילתא דהא מברכין על השמיעה וכיון שאינו
שומע לאו בר חיובא הוא ואינו מפיק ע"כ . וכ"כ הרמ"ם בשם בה"ג הא דמברכין
לשמוע קול שופר ולא מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא
מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא דיוצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע
לתוך הבור וכו' ופעמים שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור
והכניס פיו לתוך הבור ותקע ע"כ . וכיון דבשמיעת קול שופר הוא דיוצא ולא
בתקיעת שופר מה"ט מי שאינו עבד ואינו בן חורין חצ"ג דמ"מ לו לגאת בתקיעה
של עצמו לא ה"ל כיון רואי לבילה לעיקר מצותו כשאר כל אדם . משא"כ שאר כל המצות
שתלוין בדיבור פה למצותן . והא דשומע כעונה היינו משום דה"ל כאלו הוא קורא
ומדבר בעצמו י"ל דשפיר מקרי אלם שאינו רואי לדבר אינו רואי לבילה ואינו יוצא
ידי חובתו בשמיעה מפי אחרים דעיקר מצותו לאו בשמיעה תליא מילתא : הא
ליתא דע"כ תקיעת שופר לאו בשמיעה לחוד תליא אלא בעיקר תקיעה נמי תליא
כמו מצות התלוין בדיבור דבקריאת הפה תליא מצותן וה"כ שייר דמו להדדי
דמצות תקיעת שופר בתקיעה גופיה נמי תליא דהא תנן בפ"ב דר"ה (דף ל"ב)
המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא ותנן נמי בפ"פ דר"ה חרש שוטה
וקטן אינו מוציא את הרבים ידי חובתן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אין מוציא
את הרבים ידי חובתן . ומ"ד דתקיעת שופר בשמיעה לחוד נגמור מצותו אמאי
השומע מן המתעסק ואמאי שאינו מחוייב בדבר לא יצא והא דמי שאינו עבד ואינו בן
חורין גופיה אמאי לא לעצמו אינו מוציא ואפילו את שאינו אינו נמי יוצא דהא מ"מ
קול שופר שומע . אלא ודאי כדאמרן : ועוד כ"ל להביא ראיה דאלם יוצא ידי חובתו
ע"י שמיעתו מפי אחרים ולא אמרינן דה"ל אינו רואי לבילה שהרי כתבו התוס'
בריש ערכין (דף ג') דאפי' בתוספת, הכל חייבין בתקיעת מגילה כו' טומטום
ואנדרוגינוס חייבין בתקיעת מגילה ואינן מוציאין הרבים ידי חובתן אנדרוגינוס מוציא
את עצמו ואינו מוציא את שאינו עצמו טומטום אינו מוציא לא את עצמו ולא את שאינו
עצמו . מי שאינו עבד ואינו בן חורין אינו מוציא לא את עצמו ולא את שאינו עצמו
נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת מגילה וה"ג הוסיפו אלא שחייבין בשמיעת
לפי שהכל היו בספק להשמיד ולהרוג ולאבד ע"כ . ומדאינו עבד ואינו בן חורין אינו
מוציא את עצמו ע"כ אף לעצמו אינו מוציא אלא אתי לד עבדות דידיה ומפיק לד

חירות דידיה כדאמרינן גבי תקיעת שופר וה"כ הא דחייב בתגילה ח"ת לגאת
חצ"ת שומע מפי אנשים אחרים שמחוייבין במקרא מגילה כדאמרינן לגבי תקיעת
שופר והא הכא דחצ"ג דאין יוצא ידי חובתו ע"י קריאת עצמו מ"מ יצא ע"י שמיעתו
מפי אחרים אלמא כל כה"ג לאו אינו רואי לבילה מיקרי מעיקרא דאמרן לעיל וה"ה
גבי אלם נמי דיצא הכי בכל מצות התלוין בדיבור וכדכתיבנא : ואף על פי שהב"י
כתב בח"ת סימן תרפ"ט דמי שאינו עבד ואינו בן חורין מוציא ח"ע מ"מ דלד
עבדות פמי חייב במקרא מגילה . וכתב וה"ת מה"ט יוצא ג"כ את אינו ול"ל אף
על פי שאם נדליו הוא חייב מ"מ מאחר שהוא מורכב מעבדות וחירות כיון דאין
לד עבדות ניכר לעצמו ולד חירות לעצמו אינו רואי להוציא את אחרים . ואפילו אם
תאמר אחרים מורכבים ג"כ מעבדות וחירות . וע"כ כ"ל ט"ו לדעת רש"י שסובר
דנשים מוציאין את האנשים ואפ"ה טומטום אינו מוציא אינו . ועצמו מאי טעמא דטעי
עדיף כשהמוציא הוא ודאי אחד והשומע הים . מכשהמוציא הוא טומטום אפילו
אם השומע נקבה ואפילו אם השומע טומטום דסד"א כיון דתרוייהו חד מינא
ניכוו נפקי להדדי ידי חובתן קמ"ל דלא אמרינן שהמוציא את אחרים ידי
חובתן יהא ניכר אם הוא זכר או אם הוא נקיבה . ולא תקשה מתנדרוגינוס שמוציא
את אינו להתם שאני שכבר הוא ניכר שהוא בריה בפ"ע ע"כ . ולדבריו אין רואי
מתוס' זו שהרי מי שאינו עבד ואינו בן חורין מוציא את עצמו לפ"ז : מ"מ לומר
אני שדבריו אינן דברים של טעם דאם אמת ועבד חייבין למה גרע טומטום מפני
שהוא ספק אמת אלא להוציא אפילו אנשים וגרע אפילו מאשה ולאיש מה בכך
שאינו מבורר אם הוא איש או אשה כיון דמ"מ חייב . בירור זה אינו לא מעלה ולא
מוריד . וכן במי שאינו עבד ואינו בן חורין מ"ע בדבר מפני שהוא מורכב אינו יכול
להוציא אפילו אינו כיון דמחוייב במקרא מגילה מצי לדחות . והתוס' ופוסקים
כתבי תוס' זו לדברי ה"ג אין נשים חייבות במקרא מגילה אלא במאמע מגילה
לבד כמבואר למעיין בדבריהם אבל לדברי רש"י דנשים יכולות להוציא את אנשים
ידי חובתן הדבר פשוט יותר מביאתא בכותח' דטומטום ואנדרוגינוס ומי שאינו עבד
ואינו בן חורין יכולין להוציא אנשים ידי חובתן כיון דבין איש ובין אשה חייבין במקרא
מגילה . ותתה על עצמך כולו עבד גמור מוציא אחרים ידי חובתן ואחר שנשמה
אינו בן חורין גרע טפי מפני לד חירות שבו וה"ת . ה"ל יציאת בתרעא וגיורת
בשמי שמיע . והרי שם בערכין הכי אמרינן הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין
לקרות את המגילה לאתויי מאי לאתויי נשים וכדריב"ל לאמר נשים חייבות במקרא
מגילה אלא מה היו באותו הפס ופירש"י לאתויי נשים שחייבות במקרא מגילה
וכשרים לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתן ע"כ (ב) וכ"פ התוס' אבל בה"ג לא
פסק הכי ומביאין ראיה מן התוס' ול"ל הכל חייבין במקרא מגילה כו' עד הכל
היו בספק להשמיד ולהרוג ולאבד וכת"ש למעלה אלמא הא דבה"ג ותוספתא
שהביא פליג אהדדי ול"ל . ותדע דע"כ תוספ' זו ליתי מתפרשת אלא לדעת בה"ג
דנשים אינן חייבות אלא במאמע מגילה . דאל"כ אמאי אנדרוגינוס אינו מוציא את
שאינו אינו דמוציא את אינו אלמא חצ"ג ליה מבורר ח"כ אף שאינו אינו נמי
יוצא : אלא ודאי היינו טעמא משום דנשים אינן חייבות במקרא מגילה אלא
בשמיעה לחוד אמאי טעמא אינן מוציאות שאינן מינן דהיינו זכר וטומטום מחמת
שהוא ספק : ומה שמתחייב הב"י את עצמו מדברי רש"י נעלם
ממנו דברי רש"י עצמו בסוף פ"ג דרחץ האמה דתניא
התם כה"ג גבי תקיעת שופר וכמ"ש למעלה דקאמר הכל חייבין בתקיעת שופר
וקתני התם טומטום ומי שאינו עבד ואינו בן חורין אינו מוציא לא את אינו ולא את שאינו אינו ופרש"י טומטום
אינו עבד ואינו בן חורין אינו מוציא לא את אינו ולא את שאינו אינו נמי
אינו מוציא את אינו טומטום כמותו אמת תוקע זה נקיבה וחבירו זכר ע"כ . אלמא
מחמת ספיקא לא מוציא ולא מחמת שאינו מבורר . ושוב גבי מי שאינו עבד ואינו
בן חורין לחמרי' התם בגמרא אר"ה ולעצמו מוציא ול"ל ר"נ לר"ה מ"ם לאחרים
אלא לאתי לד עבדות ומפיק לד חירות לעצמו נמי לא אתי לד עבדות דידיה
ומפיק לד חירות דידיה . ולדברי הב"י מאי קשיא ליה לר"נ מ"ם לאחרים אלא
הא טעמא לאחרים אלא משום שהוא מורכב מעבדות ומחירות מה"ט ג"כ להוציא
אחרים אפילו אינו ולאו משום אלא אתי לד עבדות ומפיק לד חירות שהרי אפילו את
היכא שהוא חייב מצ' נדליו כגון מקרא מגילה כדאמרי' ג"כ להוציא אפילו את
אינו מה"ט וכיון דטעמא משום הכי הוא י"ל לעצמו מוציא בתקיעת שופר כמו
שמוציא לגבי מקרא מגילה . אלא ודאי ליתא לדברי הב"י ז"ל : ועל פירש"י לק"מ
דס"ל לתוס' זו מסברא היא דהוה ז"ל מפ' הא דתניא בתקיעת שופר בשמיעה לחוד נגמור מצותו אמאי
המגילה היינו שכשירות ומוציאות את האנשים ידי חובתן וזה מבואר להדיא בדברי
התוס' והפוסקים לדעת רש"י ז"ל . אלא ודאי כמ"ש הוא עיקר וס"ת דה"ה אלם
נמי חצ"פ שאי' לקרות ק"ש בעצמו גם ע"י הרהור אלו ח"ת לו לגאת דהא הרהור
לאו כדבור דמי לגבי ק"ש מ"מ יכול לגאת ע"י שמיעתו מאחרים מטעם שומע
כעונה וכדאמרן ח"כ מחוייב לשמוע מפי אחרים כדי לגאת ידי חובתן דאיתיא
ליה תקנתא מצות ק"ש דמיחייב עליה וחייב בה ומחוייב לשמוע מאחר דה"ל שומע
כעונה כמו שמי שאינו עבד ואינו בן חורין מחוייב בתקיעת שופר ובמקרא מגילה
חצ"פ שאינו"ת ע"י תקיעת וקריאת עצמו. מ"מ מחוייב לשמוע תקיעת שופר ומקרא
מגילה מאחר דה"ל לאמר, כה"ג לגבי ק"ש בלאם שמחוייב לשמוע ק"ש מאחר
ולאו דוקא בק"ש אלא ה"ה בתפילה וכ"ת וא"כ לדבכל המצות שיהא ידי חובתו בהרהור
לתפילו

(א) נ"ל דעיקר :(ב) נ"ל ובתנו עליו :

לפילו היכא דלא כתיב ביה דיבור בהדיא · ראוי להזכיר את הלמים לשמוע מפי
אחרים המחוייבין בדבר כדי שהן יצאו ידי חובתם בשמיעה · הלא שים לפלפל הרבה
בזה לגבי שאר מצות תון מק"ם אם דעת הרמב"ם עיקר אם לא וכבר הוכחתי
ברחיות ברורות בכללי תורה ומצות אלי שהעיקר כדעת שאר רבותא ז"ל וכמ"ש
שם בחריבות ע"ש :

ואין לחלות הרחיות שהבחתי מהא דמי שאינו עבד ואינו בן חורין דלא"ג
לחינו יכול להוציא ח"ש בשופר ומגילה מ"מ יצא ידי חובתו ע"י שמועת
מאחר ולא אמרינן הא"ל אינו רואי לבילה דם"מ הלכם נמי לחף ע"ג דאינו יכול
לדבר ולהוציא ח"ש מ"מ יצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מאחר משום שומע כעונה ·
דילמא מי שאינו עבד ואינו בן חורין שאני דמה"ת יכול להוציא ח"ש ואע"ג דלא
עבדות אינו מחויב בדבר מ"מ אתי לא עבדות דידיה ומעיק לא חירות דהא דאמרי'
כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן היינו מדרבנן · אבל מה"ת אפי'
אינו מחוייב בדבר יכול להוציא לדעת רש"י וכמ"ש לפנינו וא"כ מי שאינו עבד לאו
אינו רואי לבילה מיקרי כיון דלאפי' לא עבדות דידיה שאינו מחוייב בדבר יכול להוצי'
את לא חירות דעצמו מדאורייתא · והא דלעצמו אינו מוציא היינו מדרבנן דהאריכו
מחוייב בדבר דוקא להוציא אחרים ידי חובתן ולחומרא אבל לא להקל מחמת זה
ולומר דה"ל אינו רואי לבילה כיון דמדינא רואי לבילה הוא להוציא ח"ש ע"י אחרי'
להוציאו ידי חובתו · אבל אלם אף"ת לעולם ע"י עצמו לא בדיבור ולא בהרהור כלל
מה"ת לאתי דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי היכ' לאימר דאינו יוצא נמי ע"י שמיעתו
מאחרים משום שומע כעונה דזה ה"ל אינו רואי לבילה שהרי בפ' ג' שאכלו
(ד' מ"ח) ח"ר יוחנן לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית
גבן ופירש"י ומכי אכיל כזית גבן מיהא מפיק ח"ג דכזית גבן שיעורא דרבנן הוא
כדאמר בפ' מי שמתו · מיהו כיון דמחוייב מדרבנן מחוייב בדבר קריון ביה ומוציא
רבים י"ח · וא"ת בקבן שהגיע לחיוב הא לא אמרי' הכי שהרוא אפי' מדרבנן לא
מחוייב דעלי' לחבוה הוא דרמי לחוכלי' ט"כ : ומדפי' דמחוייב מדרבנן מחוייב
בדבר קריון בו ג"כ הא אינו מחוייב בדבר לחינו מוציא רבים ידי חובתן אינו אלא
מדרבנן · הילכך מחוייב מדרבנן מוציא דאם"ל לאינו מחוייב בדבר מדאורייתא
אינו מוציא · הרי כיון דבה"מ מה"ת החיך יכול מי שלא אכל אלא כזית גבן שאינו
מחוייב אלא מדרבנן להוציא את מי שאכל כדי שביעה שמחוייב מן התורה · הא מ"מ
התום' לא ס"ל הכי שהקשו על רש"י מ"מ כיון שאינו מחוייב מן התורה אינו מוציא
אחרים שמחוייבין מן התורה וה"מ דס"ל דהא דאמר אינו מוציא ד"ת הוא דלי
מדרבנן לא קשה מידי וכד' הרמב"ן בפ' המלחמות בפ' מי שמתו וה"פ כדעת
התו' · ובאמת אני תמה על רש"י ז"ל דהא ח"ש לומר כן שהרי בפ' מי שמתו
(דף כ') אמרי' ח"ל רבינא לרבא נשים בבה"מ דאורייתא או דרבנן למ"מ לאפוקי
רבים ידי חובתן אע"ג דאורייתא אתי דאורייתא ומעיק דאורייתא אע"ג דרבנן הוי
מחוייב בדבר וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן הרי בהדיא
אי נשים בבה"מ דרבנן הן מוציאין את המחוייבין מה"ת ידי חובתן וה"מ דהא דאמרינן
מחוייב בדבר אינו מוציא הוא מה"ת דאי מדרבנן המחוייב בדבר מדרבנן הי' מוצי' את
המחוייב מה"ת כדס"ל לרש"י נבי מי שאכל כזית גבן שמוציא את מי שאכל כדי
שביעה מה"ט · ובכללי תו"מ אלי הבחתי עוד דאיתא שהעיקר כדברי התום'
וסייעתם דהא דאינו מחוייב בדבר אינו מוציא מה"ת הוא : וגם הן לדאות
דאיתי מהא דתמצא"ע דאמרי מי שאינו עבד דמדינא לפילו מצד עבדות חייב בשופר
ומגילה וכל המצות וה"ל מחוייב בדבר לגמרי והא לאף לעצמו אינו מוציא
וה"ה לאחרים אינו בע"כ אינו אלא חומרת בעלמא מדרבנן הילכך יוצא ידי חובתו
ע"י שמיעתו מאחרים דהא ה"ל רואי לבילה מדינא לאפי' להוציא ח"ע · ותצ"ל אלם
דמדינא אינו יכול להוציא את עצמו על ידי הרהור שפיר הוא דאיה אינו רואי לבילה :
והוא משום דיש לי להקשות לאתי מי שאינו עבד אינו מוציא את עצמו ואפילו אינו
הא ברים מסכת חגיגה תנן הכל חייבין בראיה ואמרי' בגמ' לאתויי מאי לאתויי מי
שאינו עבד ואינו בן חורין · ואמרינן ולרבינא דאמר לפטור מן הראיה מאי היכא
לתימר · ומוקי לה לדרבינא כתשובה רשאלה דמי שאינו עבד עובד את
רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ומקני' דמחוייב כתשובה אחרונה דכופין את רבו
ועושה לותו בן חורין והוה ליה כמשוחרר וחייב : וה"ג אמרינן בפסחים ר"פ
האשה (דף פז) דתנן מי שאינו עבד ואינו בן חורין לא יאכל משל רבו ופריך בגמרא
והתניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ומוקי לברייתא (א) כתם"ש הילכך לא יאכל
משל עצמו ומתניתין כתשובה אחרונה לפיכך משל רבו הוא דאינו אוכל אבל משל עצמו
יאכל הואיל ובידו לשחררו הרי הוא כבן חורין שאוכל משל עצמו הכי פירש"י
והתוספת' ע"פ שהרמב"ם בפ"ב מהלכות חגיגה ובפ"ג מהלכות קרבן פסח נראה
שמפרש הפיכא למשנה אחרונה דילפי' יאכל אפילו משלו ה"ג דפטור מן הראיה שהרי
בהל' קרבן פסח כתב מי שאינו עבד ואינו ב"ח לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו
עד שיעשה כולו בן חורין · ובהלכה ח' כתב מי שאינו עבד ואינו בן חורין פטור מפני
לא עבדות שבו ע"כ · וכבר פי' הכ"מ בפ"ב מהל' קרבן פסח טעמו משם הר"ן בן
הרמב"ם למשנה רחשונה עבדינן ליה תקנה להוציאו מחיובו ומטעם זה לוכל משל
עצמו ולמשנה אחרונה לא עבדינן ליה תקנה אמת יהיה זה גורם לעבד שיחרורו
אלא אומרים לרבו זה אינו לוכל משלך אלא קרינן ביה עבד אין ולא משל עצמו
שאינו תקנה גמורה אלא מהר ואחררו כדי שלא יאמר מן המלוה · לפיכך נתן טעם
עד שיעשה בן חורין אבל למשנה רחשונה לילפי חיוב לשחררו עבדינן תקנה במצות
שהוא חייב בהן מדברי סופרים דאלו מן התורה פטור כדלייק רבינא מאתני' בפ"ק
דחגיגה והא דקאמר התם הכל חייבים בראיה לאתויי מי שאינו עבד ואינו בן חורין
דחויב היא מקראי הא דרבינא ע"כ · מ"מ הרחב"ד אם בא בעוה הסכים לפירש"י
והתום' שכתב בפ"ב מהל' ק"ש הא דלא כהלכתא למשנה אחרונה לוכל משל עצמו
וכ"כ בפ"ג מהל' חגיגה · ובאמת דברי הר"ח ז"ל תמוהין בעיני לדבריו למשנה
רחשונה אע"פ שהוא פטור מן התורה עבדינן ליה תקנה להוציאו מחיובו · והא
הלי תקנה קלקלתו דכיון דמדין תורה אינו רשאי לאכול משל עצמו הלין תקנו
רבנן שיאכל משל עצמו הא ה"ל נאכל בלא למצוה דילפא מיסורא דאוריימא כמו
חולה וזקן כיון דאמרי עבד הוא אין מצוה של לד עבדות על שלו מצוה כדאמ' התם
בפ' האשה גבי עבד גמור · וה"נ כיון דמדינא פטור מן הראיה מפני התקנה הלין
חייבו חכמים בקרבן ראיה ומשמע שדינו ככל אדם שהרי התנה כללו בהכל חייבין
למי שאינו עבד כשאר כל אדם ומשמע שמצית עולת ראיה ושלמי שמחה כשאר כל
אדם ואפילו בי"ט · דבשלמא הא דמצית לא קשה לי מידי דהא עולות ושלמים בהו
בנדבה · אבל הא דמשמע דהרי הוא ככל אדם שיכול להקריבן אפילו בי"ט ודלי
קשה דהא ק"ל כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט : (ב) בפ"ג דגיטין ושולח
נדבה לכ"ע אין קריבה בי"ט והרי אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום
ועשה : ועוד קשה כיון דבין למשנה רחשונה בין למשנה אחרונה מי שאינו עבד פטור
מן התורה מן הראיה למה להו לרבנן למעבד ליה תקנתא למשנה רחשונה לחייבו
מ"ש מכל הני דקחשיב להו התם במתניתין דפטור מן הראיה ולא עבדינן להו
תקנתא לחייבן מדרבנן · דבשלמא גבי פסח אינא לאימר כיון דמחמת לד חירות חייב
בפסח אלא שלד עבדות מעכב עליו אע"ג לו לאכול לא משל עצמו ולא משל רבו
שפיר עבדו לו תקנתא להוציאו מחיובו אבל גבי ראיה דרחמנא פטריה לגמרי אפי'
משום לד חירות שבו בדילפי לה רבינא התם מאל פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון
אחד למה להו לתקוני לרבנן ולחייבו · אלא ודאי פירש"י ותום' והרא"ש עיקר ·
וכיון דהכי הוא למשנה אחרונה דקי"ל הכי הוא ליה מי שאינו עבד ואינו בן חורין
כמשוחרר גמור לגמרי אפי' לקולא מדאוכל פסח משל עצמו ומצית עולת ראיה
ושלמי שמחה אפילו בי"ט וכמה שכתבתי לך תקצה לך אלא לאתי אינו מוציא אחרים
ואפי' את עצמו ידי חובתן בשופר ומגילה הא הוה ליה כבן חורין גמור ואפי' לקולא
ויוציא רבים ידי חובתן וכ"ש שיוציא את עצמו · ובע"כ י"ל דהא דמי שאינו עבד
אינו מוציא בשופר ומגילה חומרת בעלמא היא ומדרבנן וכיון שכן אין מכאן ראיה
אלא לאתרי' אינו רואי לבילה אבל אלם אמי שאינו עבד ואינו בן חורין שאני הא רואי
הוא לבילה מן התורי לאפי' להוציא' את עצמו דלאתי דקי"ל כמשנ' חרוכ' ה"ל כמשוחרר
גמור ואפילו לד עבדות אלו ה"ל בר חיוב גמור מדאורייתא : אבל מ"מ אין זה
דיחוי דומיא דפסחא דמשמע דהכ"ג דר"ה משמע דמדינא הוא הא דאין מצחי
עבד מוציא אחרים ואפי' את עצמו ידי חובתו ומשום דהוה ליה אינו מחוייב בדבר
שהרי ח"ל ר"ג לר"ה מ"ש לאחרים אלא אתי לד עבדות כו' לעצמו נמי לא אתי
כו' אלמא טעמא משום הכי הוא דאינו מוציא חומרת בעלמא הוא לא
היה מקשי ר"ג כ"כ בפשיטות מ"ש לאחרים אלא כו' לעצמו נמי דילמ' הע"ג דהחמירו
רבנן לאחרים אלא · דילמא לא החמירו כ"כ לעצמו נמי לא דומיא חומרת יציאת
היא הא לעצמו אינו מוציא יותר מהא דאינו מוציא לאחרים · אלא ודאי מדינא אינו
מוציא לאחרים וכיון דמדינא הוא פריך שפיר מ"ש לעצמו מלאחרים · ועוד אם"ד
דהחמירו רבנן במי שאינו עבד הע"ג דמדינא כבן חורין הוא מ"מ שוויה רבנן כעבד
ח"כ לא היה לו להביא עולת ראיה ושלמי חגיגה אלו כשאר כל אדם ואמאי לא
החמירו עליו כלל אלא ודאי לאתי' אלמ' כ"ש הוא לכל מילי ודקא ק"ל מהא דשופר
ומגילה אמאי אינו מוציא רבי' את עצמו י"ל כיון דכ"ש דמי למ"ש דקי"ל כוותי' י"ל
דהא למשנה אחרונה ה"ל כב"ח ה"ט משום דכופין את רבו לשחררו מפני תיקון
העולם משום דליכא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול כדאמרי' התם · וא"ת
בעבד של גדול אבל בעבד של קטן אין כופין אותו דקטן לאו בר כפי' הוא כדאמרי'
בפ' השולח (דף מ) גבי ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחררי' לפלגי' וכיון
דקטן לאו בר כפי' הוא אין דין מי שאינו עבד ואינו בן חורין שלו כמשוחרר · ולד
עבדות שלו לכל דבר דין עבד עליו · דהכי אמרי' בפ' השולח (דף מב) נגמו שור
יום של רבו לרבו · יום של עצמו לעצמו · וכתבו שם התום' הייט למשנה רחשונה
למשנה אחרונה מעשה ידיו שלו דבסמוך מדמי למשוכב גט שחרור · מיהו נ"מ
אף למשנה אחרונה כגון בשל יתומין קטנים דלאו בני כפי' ניהו ע"כ · אלמא אף
למשנה אחרונה של קטן לאו כמשוחרר דמי ח"כ י"ל דהסיה מי שאינו עבד ואינו בן
חורין דחייריהו ביה גבי שופר ומגילה בשל קטן מיירי · ותצ"ע אים לי לתקדק על
דברי תום' אלו דח"כ למה מוקי הש"ס ברים חגיגה להא דקאמר הכל חייבין בראי'
לאתויי מי שאינו עבד ואינו בן חורין כמ"ח ולרבינא דדייק התם מסיפא דהסיא
משנה גופי' דתנן חוץ מחש"ו וגשים ועבדים שאינן משוחררי' ודייק לה מדלא תני
עבדים סתמא דמאי שאין משוחררין לגמרי קאמר אלא מי שאינו עבד דפטור מן
הראיה דסיפא דאתי למשנה רחשונה דלפ"ז פליג אתני' דסיפא דריש ה"ל לאוקמי לריש
וסיפא דתתני כמשנה אחרונה ורישא בשל גדול וסיפא בשל קטן ועוד ה"ל לאוקמי
למתני' ובריית' דפ' האשה תרוייהו כמשנה אחרונה ומתני' דדייקין מינה דלוכל
משל עצמו · בעבד של גדול ובריית' דאינו לוכל משל רבו ולא משל עצמו בעבד
של קטן דלאו בר כפיה הוא ולא ה"ל כמשוחרר · כבר כתבתי אלי בכללי תו"מ אלי·
גם יש לדון עוד דאפי' מי שאינו עבד של גדול אין דינו כמשוחרר לכל מילי ויתבאר שם

בפ"ד אין זה מקומו · ועוד תאי

(א) נ"ל כמשנה רחשונה : (ב) נ"ל בפ"ב דף י"ח :

מי אומר דאפי' ת"ל דמדינא למאי דק"ל כמאמה אחרונה כסופין את רבו ה"ל מי שהני עבד כמשוחרר לכ"ד והא דאיתו מוציא לה ר"ע ולא את אחרים אינו אלא חומרת בעלמא ומדרבנן מ"מ מוכח שפיר דכל כה"ג לא שייך לומר אינו רואי לבילה ואע"ג דלי"ע להוציא ר"ע מדינא כגון אלם מ"מ יוצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מאחרי, מטום שומע כעונה · דאם"ד דכל כה"ג אינו רואי לבילה מיקרי וכל היכא דמדינא ר"ע להוציא ר"ע מה"ת אינו יוצא ע"י שמיעתו מאחרי' וק"כ מדינא אין שום חילוק בין אם יצא ידי חובתו ע"י עצמו לע"י אחרים דברואי לבילה עצמו ואחרי שוין לגמרי י"ח · ובאינו רואי לבילה כמו שנ"ח לו לאלתא ע"י עצמו ה"ל כאינו ע"י אחרי' לאו כלום הוא ואינו יוצא ידי חובתו ק"כ מה הועילו חכמי' בתקנתן גבי מטה"ע לענין שופר ומגילה להחמיר שלא לצאת ידי חובתו ע"י עצמו אלא ע"י אחרים דווקא הא אחרים ועצמו חדא מילתא היא והא בהא תליא וכ"מ שאינו מועיל עי"ע · אינו מועיל נמי על ידי אחרים וכיון דע"כ ק"ל לתקן שמי שאינו יוצא ידי חובתו ע"י אחרים דל"ב תתי מפקינו ממנות שופר ומגילה לגמרי כיון דלא יצא ידי חובתו לא עי"ע ולא ע"י אחרי, והא ודאי ק"ל לרבנן לתקן כן להקל כיון דמדינא חייב דהא ה"ל כאינו רואי לבילה אפי' עי"ע אחרים דינו כב"ח לכ"ד למאמה אחרונה דקי"ל כוותי' · ק"כ לא מקיימא תקנתא דרבנן כזה כלל · ואפי' עי"ע ק"ל לתקן שלא יצא ידי חובתו דל"ב תתי מפקינו ע"י אחרים לא מקיימי תקנתא דרבנן שלא להוציא ידי חובתו דל"ב תתי לגמרי ממנות אלו והא ק"ל להקל עליו ובע"כ עשיתו כבר כרואי לבילה · וכיון דק"ל תתי לעשותו כיאו רואי לבילה ק"כ ממילא למה לא יצא ידי חובתו עי"ע הא תרוייהו חדא מילתא היא וק"ל להפרידו לחלוטין · אלא ודאי ס"מ לכל כה"ג אין לו ענין לשאינו רואי לבילה וכל היכא דמדינא ק"ל לצאת עי"ע כגון אלם · מ"מ יצא ידי חובתו ע"י אחרים מטום שומע כעונה הילכך יש כאן מקום לתקנתא זו גבי מי שמ"ע שלא להוציא ק"ע מע"ג דבע"כ ע"י אחרי' הוא יוצא ומחוייב לשמוע מהן:

וראיתי בהג"ה רפ"ק דחולין שכתב בשם ס"ג שיש שמחטין אחר מברך על שיהם כדתניא בתוס' דברכות עשרה שהיו עוסקין עשר מצות ק' מברך לכולן ומיהו ק"י מ"ה ה"ה אלם אם יוצא בברכת אחר כשאינו שומעין הואיל ואין אלם עצמו יכול לברך ע"כ · נראה דמספקא ליה אם אלם יוצא בברכת אחר מעצם שהיו רואי לבילה וכבר הוכחתי דיוצא בברכת אחר־והרמב"ם כתב בפ"ד מה' מאיסה מומחה שנתעסק והוא מבין ושומע שומע לכתחילה וכן מי שאינו שומע ה"ז שומע ע"כ וכתב עליו הרש"ש רפ"ק דחולין בנתעסק כתב ה"ז שומע לכתחילה אבל בחין שומע כתב ה"ז שומע ואין כתב לכתחילה לפי שאינו שומע הברכה אין לו לשמוע לכתחילה כדתנן רפ"ק דתרומה תרם המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה · ובכי תימרי בפ' כי קורין מהא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא רי"ח לא יצא תמ' רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה יצא ותניא לא יברך אדם בה"מ בלבו ואם בירך יצא ודווקא בדעבד אבל לכתחלה לא ע"כ · ובע"כ הא דנתעסק שומע לכתחילה אע"פ שאי"י לברך והרי מדרבה גרע טפי מאינו שומע שהרי ר"י לברך אלא ע"י הרהור ובע"כ מיירי שעשוע ברכת השחיטה מפי אחר ויי"ח מטום שומע כעונה · אין לדקדק מזה דגבי אלם נמי אמר שומע כעונה ולא אמר לגבי דידיה כל שאין רואי לבילה הבילה מעכבת בו · די"ל דהרמב"ם ז"ל לטעמיה אזיל דס"ל דבכל המצות שלא נאמר בהן דיבור בהדיא בקרא אף הרהור ואף דיבור במשמע ושניהם שוים וכמו שהוכחתי למעלה אכן דעתו ז"ל וכיון דהכי הוא י"ל הא דאלם שומע לכתחילה לדעת הרמב"ם ע"י שעשוע הברכה מפי אחר מטום דאלם נמי ר"ל הוא כיון שאפשר לו לצאת י"ח בהרכה ע"י הרהור שע"ג שומעו והוא גופי' לא מיקרי אינו רואי לבילה הניחא הואיל ואין רואי לדבר וה"ה לו לצאת ע"י דיבו"ה ל"ל אינו רואי לבילה ואינו י"ח בהרהור־דהא ליתא דבמקו' שלא נאמ' דיבו"ה בהדי' הרהו"ה ודיבו"ה כהדדי ניהו ושניהם שוין ואפ"פ שא"א לו לדבר מ"מ כיון שאפשר לו להרהר שפיר יוצא ידי חובתו בהרהור וכמ"ש וכיון דאלם יכול לצאת ידי חובת הברכה ע"י הרהור דעצמו הע"ג לכתחלה צריך להשמיע לאזניו וע"י הרהור ליכא השמעו' אזניו מ"מ כיון דבדעבד יצא בלא השמיע לאזניו ה"ל רואי לבילה ויכול לשחוט לכתחילה ע"י שעשוע מפי אחר דה"ל שומע כעונה דיש כאן השמעת אזנים ואינו נופיה יכול לצאת ידי חובתו ע"י הרהור של עצמו · אבל במקום שא"י לצאת ידי חובתו בהרהור כגון ק"ש וכ"ל דס"ל להרמב"ם דאלם שא"י לדבר לא אמרי' לגבי דידיה שומע כעונה דה"ל אינו רואי לבילה · ומ"מ מדברי הטור ז"ל יש להביא ראיה לדברי שכתב בי"ד סי' ס', וחרם המדבר ואינו שומע מע"פ שמדבר לכתחילה לא ישחוט מפני שא"י הברכה כו', והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שוחט לפי לכתחילה אם אחר מברך ע"כ יוהרי הוא ז"ל כתב בא"ח סי' קפ"ה לגבי בה"מ וצריך להשמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו ומיהו אם לא השמיע לאזניו יצא ובלבד שיוציא בשפתיו ע"כ · אלמא ס"ל דבכ"מ הרהור לאו כלום הוא כמו לגבי בה"מ וה"ה לשאר ברכות הרי ע"פ שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור אפי' בדעבד אפ"ה כתב דאלם שאינו מדבר שוחט לכתחילה בחחר מברך · ואמאי ניחא הואיל ואינו רואי לבילה דהא ק"י לצאת ע"י עצמו לא בדיבור ולא בהרהור להרהור לחודיה ז"ל לאו כלום הוא אין יוצא מי"ע שעשוע הברכה מפי אחר ואמאי נמי אלם שאינו מדבר שוחט לכתחילה ס"ל דכל כה"ג לא מיקרי אינו רואי לבילה

וכדכתיבנא וכ"כ האחרונים שם כדעת העור:

סימן ז

וע"ד מדבר ואינו שומע · אם אפשר לו לצאת ידי חובת ק"ש בקריאתו בהא

ואפי' יש לחוש הרבה בפ"ב דברכות (דף טו) תנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא ר' יוסי אומר לא יצא ואמרינן בגמ' מ"ט דר"י משום דכתיב שמע השמע לאזניך ומ"ט דר"ש אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ור"י תרתי ש"מ · ותו תניא התם ר' יהודה אומר משום רחב"ע הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו שנא' שמע ישראל · מ"ל ר"מ ה"א אומר אשר אנכי מצוך היום אחר אנכי מצוך להשמיע לאזניך אלא ודאי לרחב"ע את ישראל לא בעינן שיהא מבין את שהוא אומר ומשום הכי אמרי' בגמ' דמדינא אפי' ת"ל דמדינא יצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מאחרי' מ"מ מדרבנן אין יוצא ידי חובתו עד

בדעבד שפיר דמי שהרי הגמרא מביא שם הא דתני רבי יהודה בריה דר"ש בן פזי חרש השומר ושינו שומע תורם לכתחלה ואחר כל שקליה וטריה מביא הא בריייתא דפלוגתא דר"י משום רחב"ע ור"מ • ומסיק שפיתא לכתחלה לכבי חפי' תימא ר"י כרביה ס"ל ול"ק הא ר"י הא ר"מ • ופי' רש"י חפי' תימא ר"י דאמר בק"ש יצא דעבד אין לכתחלה לא ומתניתין דמגילה לכתחלה היא דפסיל לחרש ור"י היא : והא דתנ"מ נמי ר"י היא • ודק"ל הא דר"י בריה דר"ש ב"פ מני ר"מ היא דמכשיר לכתחלה ע"כ • הרי לפילו למאי דמסיק ר"י (ה) כר"י ס"ל מ"מ פי' מתניתין דמגילה לכתחלה הוא דפסיל לחרש ור"י היא וס"ת ב"ע נמי אינו פסול חרש למקרא מגילה בדעבד ולא תאמרינן כל שאינו רשאי לכילה לגבי חרש : אבל מקום אינה לספוקי לדעת רש"י דלרחב"ע חרש אינו פסול בדעבד אי משום דס"ל דהא דילף לה מסת אינו אלא מסתכתא בעלמא או אפשר דס"ל דדרשת גמורה היא גבי קריאת שמע מ"מ אין לפסול חרש המדבר ואינו שומע בדעבד לגבי מקרא מגילה מטעמא דאינו רשאי לכילה • ומו' דאין ללמוד שאר מצות מק"ש דגבי ק"ש דגבי קרא גבי אבל בשאר מצות מדינא אין צריך להשמיע לאזניו אלא מדרבנן לכתחלה ואין מטכח בדעבד אפילו לחרש שאינו רשאי לכילה ואע"ג דרב מתנה מדמי מקרא מגילה לק"ש • לק"מ וכמ"ש לקמן וא"כ חרש המדבר ואינו שומע אפשר דבק"ש ה"ל אינו רשאי לכילה ופטור מק"ש כיון דא"א לו להשמיע לאזניו • זהו מה שיש להסתפק בדעת רש"י ז"ל : וז"ל דהכי דייקי התוס' דהא דילף רחב"ע משמע להשמיע לאזניו לכתחלה אינו אלא מסתכתא בעלמא וא"צ אלא מדרבנן דמק"ש לכתחלה בעינן

ראב"ע : מכל מקום אומר אני שאע"ג שכ"נ לכאורה בפירוש סוגיא זו מ"מ כי דייקת בה הטיב אע"ג בדרב מתנה שמפ' למתני' דמגילה אפשר לומר כן מ"מ בדר"ח שמפ' למתני' דמסכת תרומות א"א ל"כ · דהכי אמר התם תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה ואמר מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דעבד אין לכתחלה לא א"ר חסדא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא דברי ר' יהודא · רי"א לא יצא · ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולאו בברכה תליא מילתא · ואיכא למידק מאי האי דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא כו' וברכה דרבנן אטו הא דלא השמיע לאזניו דלר"י לא יצא בדאורייתא ודרבנן תליא מילתא הא מגילה דרבנן היא ואפ"ה לר"י חרש דעבד נמי לא כדמוקי לה ר"מ למתני' דמגילה · וה"נ בההיא סוגיא דר"ח גופיה קאמר הגמרא אלא הא דתני ר"י חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחילה מני אי ר"י הא אמר דעבד אין לכתחילה לא אי ר"י הא אמר דעבד נמי לא אע"ג דתרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן מ"מ בלא השמיע לאזניו אפילו בדעבד לא יצא לר"י · ומדברי ר"ח גופיה נמי יש לדייק כן שהרי מסיים למילתיה אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולאו בברכה תליא מילתא · כלומר מילתא דהפרשת תרומה אי תרומתו תרומה או לא לאו בברכה תליא הואיל וברכה דרבנן אין מעכבת להפרשת תרומה שמשום הברכה לא יהא תרומתו תרומה · והשתא א"א בדרבנן בלא השמיע לאזניו אפילו ר"י מודה דבדעבד יצא למה לי למימר לאו בברכה תליא מילתא ואם תרם ולא בירך תרומתו תרומה · אפילו אי בברכה תליא מילתא והברכה מעכבת להפרשה מ"מ בחרש המדבר ואינו שומע שמברך אע"פ שא"א לו להשמיע לאזניו תרומתו תרומה · כיון דמ"מ בדעבד יוצא ידי חובת הברכה בלא השמיע לאזניו לר"י הואיל וברכה אינו אלא מדרבנן יצא בדעבד · אלא ודאי אפילו בדרבנן כגון ברכה בלא השמיע לאזניו נמי לא יצא לר"י הילכך אי בברכה תליא מילת' כיון דאפילו בדעבד לא יצא ה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל לפיכך איצטרך לי' למימר דלא בברכה תליא מילתא · וכיון דאפילו בדרבנן לא השמיע לאזניו לר"י לא יצא מאי האי דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא הא לאו בדאורייתא תליא מילתא אלא עיקר הטעם הוא דכיון דלא השמיע לאזניו לא יצא לר"י הילכך בין גבי ק"ש בין גבי ברכה אפילו בדעבד לא יצא אבל מ"מ תרומתו תרומה משום דלאו בברכה תליא מילתא · ובע"כ צריך לפ' הא דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא ה"פ דכיון דק"ש דאורייתא א"כ איכא למדרש לקרא דשמע גבי ק"ש דלהשמיע לאזניו הוא דאתי אבל תרומה משום ברכה הוא וכיון דברכה דרבנן אע"ג דלא יצא ידי חובת הברכה אפילו בדעבד בלא השמיע לאזניו וה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל לאו בברכה תליא מילתא ואין הברכה מעכבת להפרשה הילכך תרומתו תרומה : ומדקאמר ק"ש דאורייתא לומר דהא דלא השמיע לאזניו לר"י משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש יליף לה ולא מהסכת ושמע ישראל הנאמר אצל כל המצות יליף · ואפ"ה מדמי ברכות וכן בה"מ דבלא השמיע לאזניו אפילו בדיעבד לא יצא לר"י · והדרא קושיין לדוכתא מנלן דבשאר כל המצות לר"י בלא השמיע לאזניו לא יצא דילמא דווקא ק"ש דכתב רחמנא שמע הוא דבעי לה"ל וג"ה הוא · אבל שאר מצות לא דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי כדאמרינן לענין קריאה וכוונה בפ"ב של ק"ש ולענין הקורא למפרע דהלל ומגילה וכמ"שכ והאיך מוקי לה להאי תניא דחרש המדבר ואינו שומע דגבי תרומה כר"י הילכך ליתא להאי פירוש שכתבתי למעלה וצריכים אנו לחפש דרך אחרת בישוב סוגיא זו : ומה שנ"ל בזה הוא דודאי ר"ח אי הוי ס"ל דעעמא דר"י משמע דגבי ק"ש לחוד א"א לאוקמי למתני' דתרומות כר"י דודאי לא גמרינן שארי מצות מק"ש וכדאמרן · אלא ס"ל לר"ח דר"י אהסכת ושמע ישראל קא סמיך שנאמר סתמא וכל המצות בכלל זה דבעו להשמיע לאזניו ואי לא כתב רחמנא אלא הסכת ושמע ישראל לחוד הא ודאי הוי אומר בכל המצות בלא השמיע לאזניו לא יצא אפילו בדעבד כדאמר' גבי הקורא למפרע משום דכתיב והיו דאפילו בדעבד בקורא למפרע לא יצא ולא בעינן שנה הכתוב עליו לעכב אלא בקדשים לחוד · אלא מדכתב רחמנא עוד קרא יתירא גבי ק"ש שמע להשמיע לאזניו גלי לן על הסכת ושמע ישראל הנאמר גבי כל המצות דלא בעי גבייהו להשמיע לאזניו אלא לכתחילה אבל בדיעבד בלא השמיע לאזניו יצא · הילכך כתב רחמנא שמע נמי גבי ק"ש ללמוד דגבי ק"ש אפילו בדעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא : דאס"ד דהסכת ושמע ישראל לעכב אפילו בדעבד בכל המצות · שמע דכתיב גבי ק"ש ל"ל הא ק"ש נמי בכלל הסכת ושמע ישראל דכל המצות היא : אבל רבי יהודה דס"ל גבי ק"ש דבלא השמיע לאזניו יצא וש"מ דלא דריש שמע דגבי ק"ש דלהשמיע לאזניו קא אתי א"כ ע"כ הסכת ושמע ישראל נמי לא דריש לי' לכל המצות דאי הוי דריש לי' כיון דשמע דגבי ק"ש לא משמע ליה דלהשמיע לאזניו קאתי אלא לבכל לשון שאתה שומע הוא דאתי ולא מגלי לן רחמנא על הסכת ושמע ישראל דאינו מעכב בדעבד כדמגלי לן שמע דק"ש לר"י על קרא דהסכת ושמע ישראל דאינו אלא לכתחילה · אס"ד דקרא דהסכת להשמיע לאזניו בכל המצות קאתי אם כן אפילו בדעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא דהא לא בעי שנה עליו הכתוב ואמאי קאמר גבי ק"ש דבלא השמיע לאזניו יצא · מי נפיק ק"ש מכלל כל המצות · אלא ודאי לר"י כמו דלא דריש שמע דגבי ק"ש ללא השמיע לאזניו ה"נ לא דריש הסכת ושמע ישראל ללא השמיע לאזניו אלא ההוא בדברי תורה כתיב כדאמרינן התם : נמצא לר"י דלא דריש לא שמע דגבי ק"ש ולא הסכת ושמע ישראל דגבי כל המצות דלהשמיע לאזניו קא אתו אין צריך להשמיע לאזניו כלל אפילו לכתחילה מה"ת דמהיכא תיתי לן הא · אבל לרבי יוסי דדריש הסכת ושמע ישראל לכל המצות להשמיע לאזניו ואפילו בדעבד ה"א דבלא השמיע לאזניו לא יצא · אלא דגלי לן קרא דשמע דגבי ק"ש דהסכת ושמע ישראל דגבי כל המצות אינו מעכב בדעבד הילכך לרבי יוסי בלא השמיע לאזניו גבי ק"ש דפרע ביה שמע קרא יתירא אפילו בדעבד לא יצא אבל בשאר כל המצות נהי דלכתחילה בעי להשמיע לאזניו מ"מ בדעבד יצא בלא השמיע לאזניו · מיהו ה"מ דבשאר מצות יצא בדעבד בלא השמיע לאזניו בראוי לבילה כגון שומע אבל בשאינו ראוי לבילה כגון חרש המדבר ואינו שומע כיון דמה"ת צריך להשמיע לאזניו לכתחילה בכל המצות מקרא דהסכת ושמע ישראל בילה מעכבת בו ואפילו בדעבד לא יצא מפני שאינו ראוי להשמיע לאזניו : והא מילתא דלר"י בכל המצות דצריך להשמיע לאזניו לכתחילה משום דדריש הסכת ושמע ישראל מהא מתני' גמר לה ר"ח מדאינו שומע לא יתרום לכתחילה מני · אי ר"י היא כיון דלא דריש הסכת ושמע ישראל ללא השמיע לאזניו א"כ אפילו לכתחילה אין צריך השמעת אזנים ואמאי לא יתרום אלא ע"כ רבי יוסי היא וש"מ דדריש הסכת ושמע ישראל להשמיע לאזניו · אלא מדאמר גבי ק"ש דלא יצא ש"מ דדריש שמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו אתי ובדעבד והסכת גבי שאר מצות לכתחילה · דהא נמי ל"ל דרבי יוסי לא דריש אלא הסכת ושמע ישראל לחוד להשמיע לאזניו אבל שמע דגבי ק"ש לא דריש כלל להשמיע לאזניו אלא לכל לשון לחוד כרבנן דפליגי עליה דרבי וכיון דלא דריש לשמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו כלל אלא הסכת לחוד · כל המצות וק"ש שוין הן לענין להשמיע לאזניו ואפילו בדעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא כיון דלא גלי לן קרא על הסכת דאינו אלא לכתחילה ומנ"ל לר"ח דקאמר עד כאן לא קאמר רבי יוסי לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא דש"מ דס"ל דר"י דריש לשמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו · נ"ל דמתני' קשיתי' לר"ח דאס"ד דלר"י ק"ש ושארי מצות שוין הן לענין לא השמיע לאזניו דלא יצא כיון דשמע דק"ש לא דריש להשמיע לאזניו אלא לכל לשון לחוד ולא מגלי על קרא דהסכת דאינו אלא לכתחילה א"כ אדאפליגו בק"ש ה"ל לאפליגו בשארי מצות להודיע כחו דרבי יוסי דאפילו בשאר מצות בלא השמיע לאזניו לא יצא אבל השתא דפליגי גבי ק"ש איכא למימר דווקא גבי ק"ש לר"י הוא דלא יצא בלא השמיע לאזניו משום דכתב רחמנא שמע דלהשמיע לאזניו הוא דאתי אבל בשארי מצות יצא · אי משום דלא דריש להסכת כלל לענין להשמיע לאזניו דהסכת בד"ת כתיב כדאמרינן בגמרא ובש"מ אפילו לכתחילה א"צ להשמיע לאזניו : א"נ דריש להסכת לענין להשמיע לאזניו גבי שארי מצות אלא דדריש נמי לשמע דגבי ק"ש ללא השמיע לאזניו וממילא הסכת דש"מ אינו אלא לכתחילה דמגלי (א) על שמע דק"ש דאל"כ שמע דכתב רחמנ' גבי ק"ש ל"ל · אע"כ מדפליג גבי ק"ש ש"מ דלא אמר ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש לחוד משום שמע דכתב רחמנ' גביה והוא מגלי על הסכת דש"מ דאינו אלא לכתחלה: דהא ל"ל דרבי יוסי בכל המצות קאמר דלא יצא מקרא דהסכת ושמע · דגבי ק"ש לא מגלי לן על הסכת דאינו אלא לכתחילה דשמע לכל לשון לחוד הוא דאתי ולא להשמיע לאזניו כלל והא דפליגי גבי ק"ש להודיע כחו דר"י דאפי' גבי ק"ש דכתב רחמנ' שמע אפ"ה יצא בלא השמיע לאזניו דשמע לכל לשון לחוד הוא דאתי · דהא ליתא דהא איבא דר"ח כולה מתני' רבותא דרבי יוסי הוא דקמ"ל ואינו חושש להשמיענו לרבותא דרי"ה כדאמרינן בסמוך אהא דמוקי ר"ח למתני' דחרש לא יתרום כר"י ממאי דרבי יוסי היא דילמא רבי יהודא היא ואמר גבי ק"ש נמי דעבד אין לכתחילה לא תדע הקורא דעבד אין לכתחילה לא ודחי אליבא דר"ח אמרי האי דקתני הקורא דעבד להודיעך כחו דרבי יוסי דאמ' דעבד נמי לא דאי רי"ה אפילו לכתחילה נמי · הרי שהאי תנא מהדר למיתני להודיע כחו של רבי יוסי הילכך תני הקורא דעבד ולא חש למתני לכתחלה ולהודיע כחו של רי"ה דאפילו לכתחילה שפיר דמי · אלא ודאי הא דפליגי בק"ש משום דר"י גופיה היא דקמ"ל דגבי ק"ש אפילו בדעבד לא יצא דאלו בשארי מצות לכתחילה אין דעבד לא : וא"ת הא באמת אכתי תקשה דודאי אית לן למימר דר"י בשארי מצות נמי ס"ל דלא יצא אפילו בדעבד בלא השמיע לאזניו והא דפליגי גבי ק"ש להודיע כחו דר"י דאפילו גבי ק"ש דכתב רחמנא שמע אפ"ה בלא השמיע לאזניו יצא דשמע לכל לשון הוא דאתי ומשום דכחו דהתירא עדיף כדאמרינן בגמרא בכ"מ · הילכך ע"כ רבותא דרי"ה ודאי קמ"ל דמקיל ושביק לרבותא דר"י דמחמיר משום דכחו דהתירא עדיף · וי"ל דשאני הכא דבהא דר"י דאמ' בלא השמיע לאזניו לא יצא איכא נמי כחו דהתירא דנ"מ לענין חרש המדבר וא"ש דר' יוסי לקולא לענין ק"ש (ב) לשארי מצות דכיון דס"ל בלא השמיע לאזניו דלאו כלום הוא ולא יצא מה"ת א"ל לקרותם כלל כיון דא"א לו להשמיע לאזניו ובלא"ה לא סגי ולרי"ה צריך וחייב לקרותם אע"פ שא"א לו להשמיע לאזניו ל"ל בה לרי"ה הרי שרי"ה מחמיר לענין חרש המדבר וא"ש דמחייב ור"י פוטר הואיל ובלא השמיע לאזניו לא יצא ולאו כלום עבד הילכך פליגי בדעבד להודיע כחו דר"י ולא חש לאשמעי' לפלוגתייהו בלכתחיל' להודיע כח התירא דרי"ה · דהא דאשמעינן כחו דר"י דאפי' בדעבד לא יצא נמי איכא כח דהתירא בהא מילתא לענין דאינו שומע דא"צ לקרות ק"ש כיון דבלא השמיע לאזניו לאו כלום הוא ובהא ר"י לקולא ורי"ה לחומרא וכיון דבחד צד איכא כח התירא לרי"ה ובאידך צד לר"י · שביק תנא לדרי"ה ודר"י עדיפא ליה אי משום דקי"ל ר"י נימוקו עמו אי משום דס"ל כר"י אבל אי אמרת דלר"י ק"ש וש"מ שוין

(א) צ"ל עליה : (ב) צ"ל ושארי :

הא

שוין לענין להשמיע לאזניו דחפי' בדעבד לא יצא ח"כ הא כתו להתירא דחרש שא"ם דר' הוה לו לאשמעי' בשאר כל המצות להודיע כחו דר' גופי' ואי משום להודיע כחו דרי"ה דחפי' גבי ק"ש ח"ל להשמיע לאזניו · הא ודאי כתו להתירא דר' עדיף מלא ודאי ר' דרים לעשות דגבי ק"ש להשמיע לאזניו נמי וממילא מגלי על הסכת דשארי מצות דאינו אלא לכתחילה והשתא נקט לפלוגתי גבי ק"ש משום רבותא דר' דחפי' בדעבד לא יצא גבי ק"ש בלא השמיע לאזניו וממילא ש"מ דשארי מצות בדעבד יצא מדנקט ק"ש דווקא · ח"כ הכי דייק לה ר"ח דשאר מצות אם לא השמיע לאזניו בדעבד יצא לר' משום דדרים לעשות דגבי ק"ש לא"ל והוה מגלי על הסכת דאינו אלא לכתחילה דאי לר' בש"מ בדעבד נמי לא יצא בלא השמיע לאזניו ח"כ היאך לא לישתמיט תנא בשום דוכתא להשמיענו שיצא דר' דבכל המצות בלא השמיע לאזניו לא יצא דהא דק"ש ח"ש ללמוד ממנו מאי ס"ל לר' בשארי מצות וכ"ג תמרי בפ' הערל (ד' עב) לא ליתשמיט תנא וליתני הערל והנשמע ולימא ר"ש היא · וגם מהא מתני' דחרש המדבר וא"ש לא יתרוס דמוקי לה כר' ליכא למיקס עלה אי הא דלא"ל מעכב בדעבד אפילו בשומע שארשו לגבילה להשמיע לאזניו או דילמא אין מעכב בשארשו לא"ל אלא לכתחילה והא דלא"ל לכתחילה שיצא דר' יוסי ע"כ ש"מ מהא מתני' דחרש לא יתרוס דטכ"פ ש"מ דאריך להשמיע לאזניו לכתחילה

ומ"ש לאוקמי אלא כר' · דאי ר"ה לחפי' לכתחילה נמי

והשתא

ח"ש כל ההיא סוגיא דר"ח מוקי למתני' דחרש המדבר וא"ש כר' דדרים להסכת דגבי כל המצות להשמיע לאזניו דאי לר' ליכא שום קרא להשמיע לאזניו לא לכתחילה ולא בדעבד לא בק"ש ולא בכל המצות · והיינו דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר' יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא כלומר וכיון דאורייתא היא ושמע ק"ש דרים ליה ר' להשמיע לאזניו ולעכב דאלו בשארי מצות אינו אלא לכתחילה ברשות לגבילה כמו בתמני' דהקורא את שמע ולא השמיע לאזניו דמיירי מסתם בני אדם שאינו חרש אבל גבי ק"ש מעכב אפי' ברשות לגבילה אם לא השמיע לאזניו משום שמא שכחד דקמשמע גבי' אבל תרומה משום ברכה הוא כו' כלומר ת"ג דברכת תרומה מ"מ היא ולא השמיע לאזניו ח"מ בדעבד מ"מ ה"מ ברשות לגבילה אבל באינו רשות לגבילה ודאי מעכב והרי הרם דתנינן גבי תרומה אינו רשות לגבילה הוא ואפילו בדעבד לא יצא ידי חובת הברכה וה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל מ"מ הואיל וברכה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא התרומה דאפי' תרם ולא בירך כלל תרומתו תרומה היאך הרם נמי בתרם ת"ג דאין ברכתו ברכה דהואיל ואינו רשות לגבילה השמעת אזנים מעכב דו מ"מ תרומתו תרומה ופריך הגמרא עליה דר"ת ממתני' דר' היא דילמא רי"ה היא ור"ג דבי ק"ש נמי דעבד אין לכתחל' לה' היאך לכתחל' לא דרשה המקשה לומר אדר' לאו מה"ת קאמ' דלר' ת"ל כ' וכדתמרן: אלא לכתחילה לא דקאמר היינו מדרבנן ובין ק"ש ובין שארי מצות שוין הן מדרבנן לצריך להשמיע לאזניו : ומשני אמר הכי דקתני הקורא כו' : ועד"ז יש לפ' כל הסוגיא כולו רק ד"א נשאר לנו לבדר לפ"ז תקשה מאי פריך ואלא הא דתנן לא יצא ידי חובת הסם בא"מ בלבו והסם צריך יצא מני הי ר"ה הא אמר לכתחילה נמי יצא אי ר' דעבד נמי לא ומאי קושיא הא ודאי ר' היא דהא ס"ל בשארי מצות חוץ מק"ש לכתחילה צריך להשמיע לאזניו ובדעבד יצא · ל"ל דהא נמי ס"ש דהא ודאי הכי לא יצא ידי חובת הסם בא"מ בלבו דקאמר היינו בלבו ממש על ידי הרהור קאמר והא ע"פ ברש"י פי' בלבו צריך להשמיע לאזניו ומשמע לכאורה שמיירי בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו : מ"מ הדבר תמוה לפ' כן דתנא הכי בלבו דמשמע בלבו ממש ואינו מוציא בשפתיו והיך אפשר לפר' בשפתיו אלא השמיע לאזניו דהא אין זה בלבו · אלא ודאי בלבו ממש קאמר ומה שפירש"י בלבו שלא השמיע לאזניו · כוונתו כיון שצריך בלבו ממילא לא השמיע לאזניו ומשום דמקשה מבלבו אלא השמיע לאזניו פי' כן אבל מ"מ פי' בלבו ממש ע"י הרהור קאמר והשתא ניחא דפריך אי ר"ה האמר לכתחילה נמי יצא גבי לא השמיע לאזניו אלמא כיון דאין להשמיע לאזניו עיקר מה"ת אפילו מדרבנן נמי ח"ל להשמיע לאזניו אפילו לכתחילה ה"ג גבי בלבו מדתני' ואם צריך יצא אלמא אפילו בדעבד כדבור דמי ס"ל דהרהור כדבור דמי ואפילו לכתחילה לא יצא אם לא השמיע לאזניו דכיון דמה"ת לא בעי אלא הרהור כדבור דמי ס"ל להתי תנא שלא יצא ידי חובתו אפילו בשומע אזניו דמה"ת לא בעי להשמיע לאזניו מ"מ תיקנו רבנן שלא יצא ידי חובתו אם לא השמיע לאזניו דאי לא תיקנו רבנן שלא יצא ידי חובתו בהרהור גזירה שמא יאמר כל אדם שלא יצא ידי חובתו אם לא השמיע לאזניו ועבר על צריך להשמיע לאזניו מה"ת · אבל לר"ה דאלה"ל דחפי' לכתחילה ל"ל נה ח"כ להתי תנא דס"ל הרהור כדבור דמי אפילו לכתחילה נמי מברך בלבו על ידי הרהור ואפילו אם לא השמיע לאזניו מ"מ תיקנו רבנן שלא יברך בלבו על ידי הרהור גזירה שמא יאמר כל אדם שלא יצא ידי חובתו אם לא השמיע לאזניו מה"ת · ומ"מ לר"י ריפתי ניחא דלא יברך בלבו על ידי הרהור לכתחילה ואם חיתך מאי חריף בלבו ת"ל לחפי' במוציא בשפתיו אלא שלא"ל נמי לכתחילה לא וריפתי דלא יברך בלבו למה לי · וי"ל דמשום חרם המדבר וא"ש דח"ח לו לה"ל ומ"ל דאפילו בלבו על ידי הרהור ש"ד קמ"ל דלא וריפתי ניחא לר"י אלא סיפא ודאי קשיא דכיון דמיירי נמי מחרם דאל"כ אינה דר"י ריפתי ל"ל מאי קאמר אי מחרם ליה לחרם לה"ל וה"ל היינו ראוי לגבילה · ולר"י אפילו בדעבד לא השמיע לאזניו בהיינו ראוי לגבילה לא יצא והייט דקאמר ואי ר"י דעבד נמי לא וגבי ר"י שני בלישני וקאמר אי ר"י ה"ל לכתחילה כו' ודר"י נקט האמר ודבר"י לא נקט האמר : משום דלר"י לא שמעינן ליה דהיכי דבשארי מצות ה"ל מעכב בהיינו ראוי לגבילה ובר"ל אלה"ל לכתחילה אלא מדיוקא שמעינן לה דס"ל הכי : ותע"ג לקמן בדרב מתנא גבי מתני' דמגילה קתני דר"י נמי האמר : כיון דשני הגמרא פ"ק לעיל גבי ר"י מגבי רי"ה סגי ליה בהכי

ולא חשם הגמ' לשנות בפשט ב' :

נמצא

השתא כל סוגיא זו עולה כהוגן בס"ד וק דבר ח' צריך להבין למאי דפי' שיבא דר"י לר"ח משום דדרים הסכת לכל המצות וק"ש נמי בכלל ע"כ שמע דכתב רחמנא גבי ק"ש לעכב הוא דאתי והרי בגמרא משמע דק"ש הוא בכלל הסכת עם שארי מצות · דהכי אמרינן הרם בסוף הסוגיא לר' מהלוקת בק"ש אבל בשארי מצות ד"ה ל"י דכתיב הכסת וש"י אלמא ק"ש הוא בכלל הסכת דשארי מצות · וא"כ ה"ג לר"י לפילו תימא דדרים הסכת מ"מ אין שמע דק"ש מגלי על הסכת דשארי מצות בדעבד בלא השמיע לאזניו יצא · דאל"כ שמע דק"ש ל"ל ת"ל ק"ש מהסכת דמ"מ הא ק"ש הוא בכלל שארי מצות והילכך אינטרך שמע דק"ש לגופיה ולא לגלות על הסכת דשארי מצות בשאין לטכב · ותע"ג דאיתותב התם ר"י בהא מהא דלא יברך בא"מ בלבו דקתני וא"ם ברך יצא ומסיק

ח"ר"ח דס"ל דק"ס בכלל הסכת דס"מ הוא דס"ל כרב יוסף ח"ר' יוסי והה"מ וכו' ובהרבה מקומות תמצא כסברת במסקנא דהר"י דבשחרי מצות דברי הכל יצא דהסכת בד"ת כתיב היינו משום ר' יהודה · אבל לר' יוסי הסכת ושמע ישראל בכל המצות מיירי אלא דשמע דכתיב רחמנא גבי ק"ס מגלי על הסכת דהיינו דקאי על עכב בשחרי מצות : **וא"ת** למאי דפי' שהתם תקשה לך היה סוגיא דפ' מי שמתו (דף כ) דתנן התם בעל קרי מהרהר בלבו והיינו מדרך לא לפניה ולא לאחריה ושל המזון מדרך לאחריו ואין מדרך לפנינו · ר' יהודה אומר מדרך לפניהם ולאחריהם · וגבי' אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דלמ"ד לאו כדיבור דמי למה מהרהר שלא מתי כדיבור דמי יוצא בשפתיו · כדשמכחן בסיני ואיכא למידק טובא כיון דלרבינא הרהור כדיבור דמי וכל מלא יוצא ידי חובת ק"ש ושחרי מצות על ידי הרהור ומשום ב"ק שחסרו רבנן בד"ת מתקנת עזרא כדאמר' התם על הרהור ל"ג כדשמכחן בסיני צריכין לטבול לקריין ושם היה דיבור חס כן מ"ט אינו מדרך לא לפניה ולא לאחריה דק"ס ושל המזון לפנינו וכן אינו מתפלל כדאמר' התם היה לו להרהר בהן ויוצא ידי חובתו ע"י הרהור כשאר כל מלא כיון דמשום ב"ק אינו אלא דבד"ת ע"י הרהור חש"ג כדכיבור דמי ולענין לצאת י"ח מהני ע"י הרהור לרבינא דהה כדיבור דמי ולמה הפקיעו רבנן לבעל קרי מברכות הללו בחנם דהה ודאי ל"ל דה"ט דגרע בעל קרי משאר כל מלא דיוצא ידי חובת ברכות הללו על ידי הרהור משום דר"ל לברך ע"י דיבור גמור הילכך יוצא ידי חובתו נמי ע"י הרהור אבל בעל קרי דאר"ל מדרבנן לברך ברכות הללו ע"י דיבור גמור מתקנת עזרא שחסור לבעל קרי בד"ת ה"ל אינו רשאי לבילה לברך ע"י דיבור הבילה מעכבת בו ואין יוצא ידי חובתו ע"י הרהור הילכך ברכות הללו אפילו מדרבנן נמי אינו רשאי לבילה דרבנן תקנת עזרא שחסור בד"ת ומעכבת בברכות דרבנן אלא יוצא ידי חובתו ע"י הרהור הואיל ואין רשאי לברך ע"י דיבור גמור אבל ק"ס ובה"מ דלאחריו דמן התור"ן והרי מן התור' רשאי לבילה לברך ע"י דיבור ממש לא נתי אינו רשאי לבילה דרבנן ומעכבת בו אפילו דדבריהם מעכבת על של תורה · דהה ודאי לאו מילתא היא דכיון דהרהור כדיבור דמי לרבינא אין בין הרהור לדיבור כלום ואפילו סוף סוף בדבר ואפי' לכתחלה בהרהור סגי ליה ואין שייך כאן למימר הא לאינו רשאי לבילה: ובע"כ ל"ל כאן דה"ט דת"ק לו ללמוד ידי חובת ברכות ע"י הרהור משום דאינו רשאי לבילה הוא מטעם דצריך להשמיע לאזניו והא ת"ק ס"ל הרהור אלא ע"י דיבור גמור הילכך בברכות דרבנן ס"ל אינו רשאי לבילה מדרבנן לדבר ולהשמיע לאזניו ואתי אינו רשאי לבילה דרבנן ומעכב בברכות דרבנן · אבל ק"ס ובה"מ של תורה הן והרי מן התורה רשאי לבילה להשמיע לאזניו שהרי אינו חסור בד"ת מדלוריתא אע"ג דרבנן חסרו בדיבור לד"ת · לא נתי אין רשאי לבילה דרבנן ומעכב של תורה · מ"מ ס"מ דברכות דרבנן ס"ל ב"ק אין רשאי לבילה להשמיע לאזניו הילכך בילה מעכבת בו ואינו יוצא ידי חובתו ע"י הרהור לפיכך אין צריך לברך ע"י הרהור את הברכות בדבריהן · והשתא מתני' מני אי לימא רי"ה דס"ל צריך להשמיע לאזניו מדרבנן הא ודאי כיון דאין צריך להשמיע לאזניו מה"ת לאו אין רשאי לבילה מיקרי לפילו בברכות של דבריהן שהרי מגילה דרבנן · ואפ"ה אמר התם הכא דעבד נמי לא לתתניתן דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מהחרש מפני הרש דעבד נמי לא רבי יוסי היא ופריך ממאי דר"י היא דעבד נמי לא דילמא רי"ה היא ולכתחלה הוא דלא הא דעבד שפיר דמי · הא ע"ג דהרש ס"מ ואינו רשאי לבילה להשמיע לאזניו אפ"ה לרי"ה אמרינן לכתחלה הוא דלא דעבד שפיר דמי · וע"כ היינו טעמא כיון דליכא להשמיעת אזנים עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרבנן לא אמרינן דה"ל אין רשאי לבילה הואיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפילו בדרבנן כגון מגילה אינו מעכב בדעבד · וכר' יוסי נמי ק"ו לאותקומי ההוא דב"ק שהרי כיון דהשמעת אזנים מעכב ע"פ גבי ק"ס מה"ת כדרבי יוסי וע"כ ק"ו אלא מדרבנן כיון דליכא להשמיעת אזנים עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרבנן לא אמרינן דה"ל אין רשאי לבילה הואיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפילו בדרבנן כגון מגילה אינו מעכב בדעבד · וכר' יוסי נמי ק"ו לאותקומי ההוא דב"ק שהרי כיון דהשמעת אזנים מעכב ע"פ גבי ק"ס מה"ת כדרבי יוסי וע"כ ק"ו אלא מדרבנן לא טעמא כיון דליכא להשמיעת אזנים עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרבנן לא אמרינן דה"ל אין רשאי לבילה הואיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפילו בדרבנן כגון מגילה אינו מעכב בדעבד · וכר' יוסי נמי ק"ו לאותקומי ההוא דב"ק שהרי כיון דהשמעת אזנים מעכב ע"פ גבי ק"ס מה"ת כדרבי יוסי וע"כ ק"ו אלא מדרבנן לא אמרינן דה"ל אין רשאי לבילה הואיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפילו בדרבנן כגון מגילה אינו מעכב בדעבד · וכר' יוסי נמי ק"ו לאותקומי ההוא דב"ק שהרי כיון דהשמעת אזנים מעכב ע"פ גבי ק"ס מה"ת כדרבי יוסי וע"כ ק"ו אלא מדרבנן לא טעמא כיון דליכא להשמיעת אזנים עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרבנן לא אמרינן דה"ל אין רשאי לבילה הואיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפילו בדרבנן כגון מגילה אינו מעכב בדעבד · וכר' יוסי נמי ק"ו לאותקומי ההוא דב"ק שהרי כיון דהשמעת אזנים מעכב ע"פ גבי ק"ס מה"ת כדרבי יוסי וע"כ ק"

והיו לכתב רחמנא ל"ל ומצי לאיצטריך משום דכתב רחמנא שמע כלומר והוי ס"ד למדרשי לשמע דכתב לעיל ולא להשמיע לאזניו קמ"ל הרי דלא"ג דכל התורה כולה בלה"ק נאמרה וק"ס בכלל פה"ס הי לאו דכתב רחמנא והיו לרבי דבהוויתן יהו הוי דרשינן מינה לכל לעיל ולא להשמיע לאזניו אלמא דיותר מינה מפשטיה דקרא דשמע למדרש לכל לעיל מלהשמיע לאזניו ופה"ג אתי קרא דוהיו דדרשינן ליה רבי ללה"ק ומפיק ליה לקרא דשמע מפשטיה דכל לעיל ואתי אלא אתי שמע אלא להשמיע לאזניו לחוד • ה"ג הל"ל לר"י דכריבה ס"ל ולאו משום דממילא ס"מ • ולא עוד אלמא דקאמר לר"י דממילא ס"מ פליג אמי דהאי סברא אחרי ורבנן אחרי רבי דרים מוהיו אלה"ק ומשמע אלה"ל ולא אמרינן ממילא ס"מ דמדבעי לה"ק ס"מ דצריך להשמיע לאזניו דאי ל"ל להשמיע לאזניו בהרהור אמי סני ליה ול"ש לעון וכרבנן אמי לא אתיא דקאמר ור"י תרתי ס"מ לא הוי לה כרבי ולא כרבנן • לכבר נתייאב זאת מדברי הרמ"ם בר"פ היה קורא שמייתי סם רחיות דהלכה כרבנן דאמרי קריאת שמע בכל לשון ואחד מן הרחיות כתב ועוד דקאמר הכא ורבי ס"ל כר"י דאמר לא יצא • ולקמן על מילתא דר"י גופיה קאמר ור"י תרתי ס"מ לפי שלא היה רוצה לחלק על רבנן דהלכתא כוותייהו ע"כ • אבל לפי' הרשב"ם אדמוקי ליה בפלוגתא חדשה ואפ"ה לא אתי מילתא דידיה אליבא דהלכתא • דהא מהא דקאמר דממילא ס"מ • ס"מ דס"ל דכל היכא דלא בעי להשמיע לאזניו בהרהור אמי סני אלמא הרהור כדבור דמי לר"י ואנן קי"ל דהלכ"ד ומשמ"ל בתחילת תשובה ו' • יותר ה"ל לאוקמי לדר"י במילתא דאשכחן דפליגי בי' תנאי ואיכא כרבי ס"ל תע"ב לר"ה כרבי הא דאשתא אמי לאתי אמוקי לדר"י במילתא חדתא אלאתי אתיא למילתיה דלא להלכתא : ועוד שעיקר דברי הרשב"ם תמוהין הן דודאי בהרהור אמי שייך לעון אם צריך להרהר בלה"ק דווקא או במהרהר בכל לעון סגי ואין סברא לחלק בין הרהור לדיבור לעניו זה כלל • ותדע לך דע"כ אלל הרהור אמי שייך למימר לעון • שהרי תניא התם לר"י משום רחב"ע הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל ס"ל ר"מ הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כוונת הלב הן הן הדברים • הרי דס"ל לר"מ דס"ל להוציא בשפתיו אלא במהרהר בלבו אמי יצא • וה"נ דייק רבינא בפ' מ"ש (דף כ) גבי ב"ק דהרהור כדבור דמי מדמהרהר ק"ש בלבו אלמא לר"מ ולכתם מצנה (א) אד"ר ס"ל לה"ל וגם הרהור כדבור דמי • ולפי זה ע"כ שמע לכ"ל אתי דהא בלא השמיע לאזניו ל"ל בה ור"ל תקצה כיון דס"ל הרהור כדבור דמי אלא דבהרהור אמי שייך לעון ואלא כדברי הרשב"ם ז"ל : ור"ל הדרא קושיתינו לדוכתא דודאי פירש"י עיקר • ומה שהקשה על פירש"י ללאו היינו ממילא ' רש"י ל"ג הכי אלא ה"ג ור"י תרתי ס"מ וכן גרס הרש"ם וכמ"ל וה"ג התוס' בפ"ו דסוטה (דף לב) וגי' הרשב"ם ופירושו יחידאי היא • גם מה שהקשה מגלן דס"מ תרתי אין זה קושיא כלל דכה"ג רצות בגמרא דמר יליף הא מילתא מקרא ומר יליף מיניה מילתא אחריתא ואמרי' ואידך תרתי ס"מ והיינו טעמא משום דעל שהדרשות שקולין הן לפיכך דרשינן מיניה תרתי דהי מנייהו מפקת: עוד ל"ל להביא ראיה מהא דאמר בפ' מצות חליצה (ד' קד) דתנן התרם שמחל והחרשת שחלצה חליצתן פסולה (ג) אמר רבי ר"י לפי שאינו בוחר ואומרת לחבירתה דאמרת קריי' מעכבת לפיכך חלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ואתני' כלומר דתנן התם לא קראה חליצתה כשירה כדר"ז דאמר כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו ' והשתא אם"ד דהא דאר"י הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו ויליף לה מקר' דשמע דרשת גמורה היא ושאר כל המצות מק"ש ילפינן לה להשמיע לאזניו שהרי מדמי לה בה"מ ת"כ ה"ה קריאת של היסח הדעת אבל חליצה אלה"ל לכתחלה מה"ט • ולפי זה אם היה הוא או חרשת שמדבר ואי"ם חליצתה פסולה מה"ט גופי' דהא ה"ל לאו ראוי לבילה לה"ל ת"כ אמתי אמ"ר בפ' חלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה משום שאר"ל דקריאה לה"ל למיתר רבותא טפי לחפי' חרש וחרשת האמורי' וא"ם אמי חליצתן פסולה • דלא"ג דראוי לבילה בעיקר קריאה מ"מ הואיל ואר"ל להשמיע לאזניו בילה מעכבת בו לאתי דקי"ל כר"י משום דאב"ע לעריך לה"ל לכתחלה • ודוחק לומר דרבא ל"ל הא דר"ח ת"ר שלא לא' הלכה כר"י משום ר"ח ב"ע • ועוד דה"ק תקצה לך על כל הפוסקים שפ' כר"ח אר"ם • ואי איתא דדבא פליג עליה הא ודאי הלכה כרבא דבתרא הוא דקי"ל בכ"מ מתבי ורבא ואילך הלכה כבתראי • ועוד דלאתי דקאמר רבא ולאתי דמפרשי דבי ר"י טעמא דמתניתין לפי שאינו בוחר ואומרת משמע דחרם דמתני' היינו חרם שאינו מדבר ולא שומע ואינו שומע וכתבן חרם שבדרו בו חכמים בכ"מ את שאינו לא מדבר ולא שומע ברפ"ק דמסכת תרומות וה"ק הא דאינו שומע כדי נסיב לה במתני' : דהא באינו מדבר לחודיה חליצתו פסולה משו' שאינו רואי לבילה בותמר ואמר אבל משום ח"ם ל"ל הא וה"ל לאו שומע משמע שאינו צריכה להשתא אינו מדבר לחוד חליצתן פסולה משום שאינו שומע ואינו מדבר : וה"ה לחרש שאינו שומע חליצתן פסולה משום דמתניתין אתיא כרשב"ג דהלכתא כוותיה • ואין לומר דהאי טעמא דחרם המדבר ואינו שומע חליצתו כשירה דה"ל לאו ראוי לבילה דקריי' משום דמתניתין אתיא כרשב"ג ול"ת דהא מעכבת בו : הא ליתא שהרי בפ' מצות חליצה (דף ק"ו) אמרינן אמר מצי אמר מקרא לא תחלל שם קדשי ונקדשתי בני' הא ליתא שהרי בפ' מצות חליצה (דף ק"ו) אמרינן אמר מצי אמר מקרא לא תחלל שם קדשי ונקדשתי בני' הא מילתא גופה מנלן דאי לאו דכתיב ונקדשתי בני' הוה אמינא אפי' שוגג ומזיד בעינן ומה מזיד שחייב עליו כרת שוגג שאין חייב עליו אלא חטאת מקיש שוגג למזיד

בפירוש לא חיישינן שמא אין אנו אומרים אותו בלילה ממש דכיון דלילה הוא לענין תפלת ערבית לילה הוא להזכיר יציאת מצרים עכ"ד. ודברי תימה הן דמה בכך שלא כתיב לילה בפי' הרי כיון דכתיב ימי חייך לימים ורבי קרא מיתורא דכל לרבות הלילות ה"ל כאלו כתיב לילה בקרא בהדיא. ומ"כ כיון דלילה הוא לענין ת"ע לילה הוא להזכיר יציאת מצרים לא דמי לתפלת ערבית שאני שתקנו רבנן כנגד תמידים ופרים וכיון דלר"י אין זמן הקרבת תמיד של ב"ה אלא עד פלג המנחה וה"ה לתפלת המנחה שתיקנו כנגדו אין זמנו אלא עד אותו שעה וכיון דלילה זמן מנחה עייל זמן תפלת ערבית כדאמר בפ' תפלת השחר (דף כ"ו) והשתא לא תימר הלכתא לא כמר ולא כמר כלומר לא כר"י דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה ולא כרבנן דאמרי עד הערב דשבד כמר עבד ודשבד כמר עבד אבל הזכרת י"מ בלילה תליא מילתא אין זמנה עד ל"ה דהוי לילה. וכה"ג כתב הרמ"ה על דברי ר"ת שהלה לדמות ק"ש לת"ע לר"י וכ"מ"כ למעלה סי' ג' בשמו: ועק"ל כיון דהזכרת י"מ של לילה הוי מה"ת נהי לר"י כמו דס"ל דת"ע הוי מפלג המנחה ואילך ה"נ הוי זמן הזכרת י"מ מתותו שעה. מ"מ כיון דלדידן ספיקא הוא מי הלכה כר"י או כרבנן כדאמר השתא דלא תימר הילכתא לא כמר כו' נהי לענין תפילה דרבנן הקילו ואמרו דשבד כמר עבד ואי לילי דערבית מפ"ה ולמעלה כר"י שפיר דמי אבל הזכרת י"מ דהוי מה"ת בלילה ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא דילמא קי"ל כרבנן ☜ והא דמקיל ר"ת גבי ק"ש מפ"ה ולמעלה כר"י הא כבר כתבתי שם משום דס"ל דקי"ל כשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא: ואין להקשות לדידי דאין זמן הזכרת י"מ עד ע"ה והרי סוף זמנו הוא עד שעלה עמוד השחר וכמ"ש לקמן בסי' ד' ס"כ תקשה לך הא דתנן בספ"ב דתעלית (דף כ) זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום ודבר שמצותו בלילה כשר כ"ה ואמר בגמ' זה הכלל לתתוי מתי לתתוי תכילת פסחים ולמה כרבב"ש דס"ל דאין זמן תכילת פסחים אלא עד חצות כדתניא התם: ולפ"ז פליג היאך מתמה אתתי דברכות (דף ט) בעובדא דביני של ר"ג שבאו מב"ה ללא קחשיב תכילת פסחים עם דברים שמצותן כל הלילה כדאמרי' התם בפ"ק (דף ט') וכן בסוף מסכת פסחים דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים ובפ' חיזהו מקומן דתנן הפסח חיזהו נאכל אלא עד חצות דמוקי לה בגמרא כרבב"ש ה"ל למימר דזה הכלל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לתתוי הזכרת י"מ בלילה קא חתי דומיא דכל הלילה. וה"ה דחיזהו מהני קודם הלילה מפלג המנחה ולמעלה ולא כדברי תר"י. וה"נ תקשה למש"כ לקמן בסי' ד' י"מ של יום הוי כל היום דמ"ש לתה דקאמר הגמ' התם דזה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום וכר' יוסי דאמר לפי' סילק את השאה שחרית וסידר את המוסף ערבית אין בכך כלום ל"ל לאוקמי כיחידאי דהא רבנן פליגי עליה דר"י בסמ' מנחות (דף נט) במתני' ובריית' ה"ל לאוקמי דזה הכלל דבר שמצותו ביום כו' לתתוי הזכרת י"מ קאתי דומיא דכל היום. והא ל"ל דהא דקאמר הגמ' דו"ה היום לתתוי סידור וסילוק בזיכין ולילה תכילת פסחים קאתי ללמוד מזה לתתוי מילתא אחריתא דהא ודאי אתיא הזכרת י"מ דיום ולילה וכדאמרן והא דקאמר הגמרא ללתתוי הני קאתי משום דמשמע ליה מדקתני כל דבר הנוהג ביום וכ"ד הנוהג בלילה משמע לילה מידי אנוהג ביום שאין מצותו כ"ה. ונוהג בלילה שאין מצותו כל הלילה ומתניתין קס"ל מתניתין ללא רבנן דפליגי עליה דר"י ולא כרבב"ש דחילו לדידהו הא סילוק וסידור בזיכין לרבנן שמצותו ביום ואינו כשר כל היום ותכילת פסחים שנוהג בלילה ואינו כשר כל הלילה לרבב"ש. וה"ק לומר כן חדא לתתוי דקאמר הגמ' לפ"ש לפי"ז. ועוד דע"כ לתו כללא הוא דדבר שמצותו ביום כשר כל היום דהא תכילת ק"ש של יום שמצותו ביום ואינו כשר כל היום אלא לת"ק עד הנץ החמה ולר"י עד ג' שעות ותו לא כדתנן בפ"ק דברכות ועוד תכילת תמיד של שחר שנוהג ביום ואינו מצותו כל היום אלא עד ד' שעות לר"י ועד חצות לרבנן כדתנן ר"פ תפילת השחר (דף כו) וכן תמיד של בין הערבים שנוהג ביום ואינו מצותו כל היום אלא מכי יגיעו ללי ערב ולמעלה כדאמר, ר"פ תמיד נשחט (ד' נח). אלא ודאי אין למידין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ כדאמר בפ"ק דקדושין (דף לד) ובפרפ"ג דעירובין (דף כו) וה"כ תקשה לתתוי הזכרת י"מ קאתי ללמוד מזה דכל היום ולילה לתתוי הזכרת י"מ קאתי וכדאמרן. וי"ל דה"ט דל"ק דזה הכלל דכל היום וכל הלילה ואלו אמר לרבויי הזכרת י"מ קאתי תילתא דפשיטא היא ולא הוי קמ"ל מידי דכיון דכתיב יום ותמת בקרא גבי הזכרה כל ימי חייך פשיטא דמוהג כל היום. וה"כ כיון דמרבין מרבויי לכל לילות תילתא דפשיטא היא דמוהג כל הלילה דמהיכא תיתי לומר דבקמתן מוהג ובקמתן אינו מוהג. הילכך הדבר ברור שחייב אדם להזכיר י"מ בלילה ודאי ואפי' אם הזכיר בין השמשות לא יצא י"ח דבין השמשות ספיקא הוא וק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכדכתיבנא:

סימן ט

ולענין סוף זמן הזכרת י"מ של לילה. נ"ל דהדבר ברור שזמנו של הלילה מ"מ לאחר שעלה עמוד השחר עבר זמנו ומצ"ג דזמן ק"ש של לילה נמשך עד הנץ החמה לרבב"ש משום ר"ע בפ"ק דברכות (דף ט) וקי"ל כוותיה. שאני התם דגבי ק"ש לא כתב לילה בהדיא בקרא אלא בשכבך והרי חיכה חיטי

תלהיכם תל"ל תמת · כדתי' לקמן בפ"ב (דף יד) · כל הני ס"ל דלא כרתב"ע ובן וזמת דהא לפירושם הא בהא תליא דאם ס"ל דיציאת מצרים בלילות נמי להזכיר יציאת מצרים בלילה מצ"מ דאם ס"ל לקרות פ' ניצית נמי וע"כ הני תמורתי דס"ל דס"ל לקרות פ' ניצית בלילה מ"ל נמי להזכיר יציאת מצרים בלילה כדבעי דדרשי כל ימי חייך להביא לימות המשיח · מ"כ מתי פריך הש"ס והא בעי תזכורי יציאת מצרים · הא ע"כ להני תמורתי לא בעי תזכורי יציאת מצרים בלילה מדלא תמרי פ' ניצית ערבית ומתי קא קשיא ליה : הלכך כ"ל לפרש דפלוגתא דהנהי בתמניתין דסק"ש ופלוגתא דתמורתי בפ"ב בגמרא תרתי מילי נינהו דוודאי עיקר תקנת חכמים לקרות פ' ניצית בק"ש לא היה אלא בשביל מצות ניצית שבה ולא בשביל הזכרת יציאת מצרים וידי הזכרת יציאת מצרים תנו יוצאין בתפלת ויציב שחרית ובתפלת ותמונה ערבית אלו מדומים מכחו לך ה' אלקיכם שהוציאתנו מארץ מצרים כו' כדמפרש הש"ס · ותדע לך דהא תנן רפ"ב (דף י"ג) אמר ר' יהושע בן קרחה למה קדמה פ' שמע לוהיה אם שמוע שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע מוסב בין ביום בין בלילה ויאמר אינו מוסב אלא ביום בלבד ומ"ש מכאן תיקנו חכמים שיהא אדם קורא פ' שמע שחרית ופ' שמע של ערבית שיהא נגאל מסוף הזמן לתחלת הזמן שהוא כדי שיכוין הראשון לגאולה העתידה שהיא גאולה עתידה להתמשך עד שיעלה עמוד השחר ואין הלכה כרבי יהושע בן קרחה למה קדמה פ' שמע לוהיה אם שמוע שמוע מוסב בין ביום בין בלילה ויאמר אינו מוסב אלא ביום בלבד ומ"ש מכאן תיקנו חכמים שיהא אדם קורא פ

וה"נ כמו שק"ס דרבנן אם קרא כבר אמת ויציב · ה"נ אמת ויציב דרבנן אם קרא כבר ק"ס ולא תלה טעמא בדאורייתא ודרבנן אלא עיקר הטעם משום דכשחוזר ואומר אמת ויציב אפשר לתקן הכל משא"כ בחוזר וקורא קריאת שמע · והרי עיקר הטעם מבר מן הספר הע"פ שיש לייחס זה בדוחק גדול ליתו מרחוק · עוד פי' התו' שם בשם הרר"ם דמיירי שפיר שיתו משופק אלא אמת ויציב לבד ברי לו שקרא ק"ס והפ"ה הוי אמת ויציב דאורייתא שר"ל שפיר לא אמר אמת ויציב עם פ' ניצית אמשופק אם לא אמר לא פ' ניצית ולא אמת ויציב וה"נ לא הזכיר כלל יציאת מצרים וכולה מילתא דיציאת מצרים קרי לי' אמת ויציב לפי דעשם אמת ויציב הוי משום יציאת מצרים הילכך הוי פ' ניצית בכלל אמת ויציב ע"כ · ולפי ק"ל הא חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר שמואל מאי היא אי חוזר ואומר פ' ניצית עם אמת ויציב ואניחם יחד נכללין בשם אמת ויציב מטעמא שפי' הרר"ם דקאי ק"ל הא כיון שחוזר ואומר פ' ניצית יוצא ידי חובת הזכרה של תורה ותו אין לו אמת ויציב אלא מדרבנן וספיקא לקולא · וא"ת הא חוזר ואומר (א) ק"ו על פ' ניצית לחוד קאי לבד אמת ויציב אמת אינו חוזר ואומר דהא כבר יצא ידי חובת הזכרה של תורה בחמירתא יציאת מצרים ופ' ניצית ק"ו לומר כן שקורא לפ' ניצית לחוד בשם אמת ויציב ואין אמת ויציב אמת בכלל הא חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר דהא מדרבנן אמת ויציב קורא לשניהם ק"ל לחזור ולומר דבשלמא היכא שכולל יחד פ' ניצית עם אמת ויציב קורא לשניהם בשם אמת ויציב כיון דמיירי אפי' מאמת ויציב אמת לבד שיקרא לפ' ניצית לחוד בשם אמת ויציב הא לא מסתבר · וכ"ש שהא דקאמר חוזר ואומר אמת ויציב ליתא בחתם ויציב אמת אלא מדרבנן היכא הוא דאמת ויציב אמת ק"ל לחזור ולומר חוזר ואומר אמת ויציב · בחתם ויציב אמת מיירי דחוזר ואומרו וק"ל לחזור ולומר פ' ניצית קאי אמת ויציב אמת ויציב ואין חוזר ואומר אמת ויציב דבחמירתא אפי' יוצא ידי חובת הזכרה אם רוצה לאומרה וק"ל לחזור ולומר אמת ויציב · דמאתה הוא אלא מדרבנן שכבר יצא ידי חובת הזכרה של תורה בחמירת פ' ניצית · וא"ת הא חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר על ר' מאני תרתי קאי לו אמת ויציב אמת אינו אלא חוזר ואומר אמת ויציב בשם אמת ויציב · קשה דל"ל חוזר ואומר אמת ויציב דסיפא לא הוי דומיא דסקא אמר אמת ויציב דרישא דפי' שמספקא לו משניהם דשם הוא מספקא לו אלא תא שמע מהם וברי לו שכבר קרא ק"ש דרבנן ואינו חוזר ואומרה מספיקא וחוזר ואומר אמת ויציב דסיפא היינו שאומר ר' מהן · וזה קשה אמי אם נפרש להאי חוזר ואומר אמת ויציב על אמת ויציב לחוד על פ' ניצית לחוד דל"ל דקא הוי דוקא דל"ל לא הוי סיפא דומיא דרישא · ועוד אם נפרש חוזר ואומר אמת ויציב דעל ר' משניהם קאמר מ"מ כיון דלא מיירי משניהם ביחד פ' ניצית ואמת ויציב אלא אפילו בפ' ניצית לחוד סבי אין רשאי לכלול פ' ניצית לחוד בשם אמת ויציב · ועוד שב"ש חוזר ואומר פ' ניצית ואמת ויציב חוזר ואומר פ' ניצית אפי' שהיא מג"פ של ק"ש וכמ"ש בסמוך ועוד ק"ל כיון דמיירי שכבר קרא ג' פרשיות דשמות של ק"ש ואינו משופק אלא אם אמר פרשה ניצית ואמת ויציב בב"כ אפי' לשמוא דאמר ק"ש דרבנן צריך לחזור ולומר פרשה ניצית ואפילו אי הוי הזכרת יצ"מ דרבנן אפ"ה מחוייב לומר פ' ניצית מספיקא שהיא ר' מג"פ של ק"ש וכיון שהתחיל בק"ש בוודאי ולא מספקא ליה אלא בפ"ג של ניצית אם אמרה או לא אמרה מחוייב לחזור ולאמרה מספיקא. ולא מתוקמא דספק קרא ק"ש ספק לא קרא דאינו חוזר וקורא מספיקא אלא בכל היכא דמספקא ליה אם קרא אמנם על העיקר · אבל בודאי קרא מקצתה ומספקא ליה על האחר מחוייב לחזור ולגמרה מספיקא · וא"כ אלא חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר אמת ויציב ואפילו אי הוי הזכרת יצ"מ דרבנן אפ"ה מחוייב לומר פרשה ניצית ואפילו אי הוי הזכרת יצ"מ דרבנן אפ"ה הואיל והיא ר' מפרשיות של ק"ש וכבר קרא בבר ב' פרשיות דשמות דק"ש · ר"ל מאי קאמר חוזר ואומר אמת ויציב ואבה לגמרה מספיקא · וא"כ אלא חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר ע"כ לפרשה ניצית קאי אמחוייב לחזור ולאמרה מספיקא

וקודם הגץ החמה דזמן הזכרה של לילה לבד עברה משעה שעלה ע"ה · ואפילו ולחי לה הזכיר שוב חיזו מזכיר משעלה ע"ה אבל זמן ק"ש של לילה עדיין לה עבר עד הגץ החמה ואם ולחי לה קרא מחוייב עדיין לקרות וק"ל שמועל דמספיקא חיזו קורא דק"ש דרבנן וספיקא להקל : אבל בק"ש של שחרית ס"ל לאוקמי וכגון שלא נזכר עד שעבר זמן הזכרה דאם כן כיון דעבר זמן הזכרה כ"ש דעבר כבר זמן קריאת שמע של שחרית דזמנו קבוע מזמן הזכר, ואפי חיריה דנקט שמועל בספק קרא ק"ש דחיזו חוזר וקורא משום דק"ש דרבנן הא אפילו בודאי לה קרא חיזו קורא כיון שעבר זמן הזכרה · כ"ש שעבר זמן ק"ש של שחרית כבר · הילכך לה מתוקם הא דספק קרא ק"ש דשמועל לעלה כדאמרן · אבל סיפא דמילתא דשמועל דספק אמר אחת ויניח ספק לה אמ' חזור ואומר אחת ויניח ע"כ מיירי דעדיין לה הזכיר · דאלו הזכיר מעתה ה"ל אחת ויניח דרבנן וחיזו חוזר ואומר מספיקא · ומיירי נמי מהזכרה של יום דאלו של לילה ספק אמר אחת ותמונה מבעיא ליה למימר שהיה ברכה שלאחר ק"ש של לילה דאלו אחת ויניח ברכה שלאחריה של יום היא בספ"ק דברכות (דף י"ב) כל שלא אמר אחת ויניח שחרית ואחת ותמונה ערבית לא יצא ידי חובתו · ויש לאוקמי מילתא דשמועל כגון שלא מזכר עד לאחר ג' שעות על היום דכבר עבר זמן ק"ש של שחרית ועדיין זמן הזכרת יציאת מצרים של יום לא עבר עד הלילה שזמנה כל היום והוי סיפא דריפא דספק קרא ק"ש דמיירי נמי בעברה זמן הזכרה וזמן ק"ש לא עברה · ובסיפא ספק אמר אחת ויניח מיירי חיפכא דזמן ק"ש עברה וזמן הזכרה עדיין לא עברה הילכך חוזר ואומר אחת ויניח דעדיפא מק"ש דעברה ואפ"ה כבר ועדיין זמן אחת ויניח לא עברה כדתנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמר בגמרא מאי לא הפסיד לא הפסיד הברכות ומברך ב' לאחריה וב' לפניה בפ"ק דברכות (דף ט) הילכך אחת ויניח עדיפא טפי לחית דיוצא ידי חובתו ע"י קריאתה מידי הזכרת יציאת מצרים ויצא ידי חובת ברכה שלאחריה שעדיין לא עבר זמנה אבל אם חזור ואומר ק"ש ליתא אלא חדא הזכרת יציאת מצרים דאלו קבלת עול מלכות שמים אבא"ש כבר עבר זמנה : ובהכי ניחא לי הא דנקט ספק אמר אחת ויניח שהוא ברכה שלאחריה של שחרית ולא נקט ספק אמר אחת ותמונה שהוא ברכה שלאחריה של ערבית דאילו לפי' ר"י והר"ם ה"ג המ"ל ספק אמר אחת ותמונה ומ"ש אחת ויניח דנקט : והא ל"ל דהיינו טעמא דלא קאמר ספק אמר אחת ותמונה דערבית משום דאין מזמרין פ' ניצית בלילה כדאמר' בפ' הילכך נקט ספק אמר אחת ויניח דשחרית לרבותא דאע"ג דאומרים פ' ניצית בק"ש של שחרית וה"ק דק"ש עדיף דאית ביה תרתי כדאמר' לגבי בעל קרי דמ"ל שמועל לגבי ספק אחת ויניח עדיף לחזור ולאמרה יותר מק"ש מטעמא שפי' ר"י אבל באחת ותמונה דערבית פשיטא דמספקא חזור ואומר אחת ותמונה כיון דאין אומרים פ' ניצית ואין יוצא י"ח יציאת מצרים של לילה לדעת בהמירת אחת ותמונה ולו אמר שמועל באחת ותמונה דחזור ואומר מספיקא ה"ל כבאחת ויניח חזור ואומר מספקא אלא ק"ש דעדיפא · להתינח (א) לפירש"י דפירש ספק אמר אחת ויניח מיירי דמספקא ליה מק"ש נמי · אבל לפי' הר"ם דמיירי אלא מספקא לי' מב' פרשיות דאמצעות של ק"ש כלל אלא מפ' ניצית ואחת ויניח לבד אין שום רבותא בהא דנקט ספק אמר אחת ויניח יותר מספק אמר אחת ותמונה והוה אלא למימר נמי ספק אמר אחת ותמונה ומ"ש אחת ויניח דנקט · ועוד לקמן מוסבי דגרסי בהא דספק קרא ק"ש אר"י לחזור ול"ג אר"י אמר שמועל וכן הוא הגירסא בספרים שלנו · והרי ר"י ס"ל דמצות ניצית מוטב בלילות כדאמר' במסכתא מנחות פ' התכלת (דף מ') ר"י רמי תכלת לפרזותא דחיכמי ביתיה קסבר מ"ע שלא הז"ג היא דמוטב בלילה ונשים חייבות וכיון דס"ל דמוטב בלילות כרבנן דפליגי התם עליה דר"ש ע"כ לומרין פ' ניצית בלילה · ולדידיה הוה אלא למימר ספק אמר אחת ותמונה דערבית נמי והוי קמ"ל דהיה רבותא גופיה דקמ"ל דאחת בתרי נקט ספק אמר אחת ויניח דשחרית · ואפילו למאי דגרסי מקמי רבותא דספק קרא ק"ש אר"י אמר שמועל לה מסתבר דר"י דרמי תכלת לפרזותי דחיכמי ביתיה משום דס"ל מצות ניצית מוטב בלילות מדשמועל רבי' דהא בכל דוכתא אמר הא ר"י דשמועל אלו דרב היא והרי רב ס"ל דאין אומרי' פ' ויאמר בלילה ש"מ דס"ל דאיכו מוטב מצות ניצית בלילה · וש"מ דשמועל נמי ס"ל דמצות ניצית מוטב בלילות וא"כ אומרי' פ' ניצית בלילה וס"ל למיתני נמי ספק אמר אחת ותמונה · אבל לדידי אתי שפיר דלא הוה אלא למימר ספק אמר אחת ותמונה של ערבית דחזור ואומר מפני יציאת מצרי' שבה דודאי כיון דלא עבר זמן הזכרה של ליה כ"ש דלא עבר עדיין זמן ק"ש שלה שממנו זמנה יותר מזמן הזכרתה · וא"ת א"א לי' לשמועל למימר חזור ואומר אחת ותמונה אלא חזור ואומר ק"ש דאית ביה תרתי קבלת עול מלכות שמים ויציאת מצרים וחיזו חוזר ואומר אחת ותמונה דלית בה אלא חדא · אבל בשל שחרית שפיר משכחת ליה לחזור ואומר אחת ויניח וחיזו חוזר ק"ש כגון שנזכר לאחר ג' שעות שעבר זמן ק"ש וזמן הזכרה עדיין לא עברה הילכך חוזר ואומר אחת ויניח דעדיפא טפי דיוצא ידי חובת הזכרה בה ויוצא ידי חובת ברכה שלאחריה של ק"ש דעדיין לא עבר זמנה :

ואל תתמה על מה שפירשתי שליניח שמועל דזמן ק"ש של ערבית הוי עד הגץ החמה הרי ר"י אמר שמועל בפ"ק דברכות כר"ג דאמר במתני' רפ"ק דברכות דזמן ק"ש הוי עד שיעלה עמוד השחר · הא כבר כתב הרמ"ם בס' זמנה דזמן ק"ש הוי עד הגץ החמה · הרי מתברר לן בחר הניח בסימן זה ובסי' סימנים הקודמים דזמן הזכרת יציאת מצרים של לילה זמנה כל הלילה מ"ה עד עמוד השחר וחו לא קאי ע"ג דזמן ק"ש של ערבית נמשך עוד עד הגץ החמה ואם הזכיר קודם ל"ה לא מיבעיא מפלג המנחה ואילך דלא יצא ידי חובתו דהא ודאי יומתא הוא דלא אפילו אם הזכיר בה"ש מיד לחזור ולהזכיר מ"ה ואילך שהוא לילה ודאי · אבל בה"ש הוא ודאי דספיקא דאורייתא ולחומרא ואפילו מיירי מצרים של יום וזמנו כל היום מ"ה עד ל"ה ואם לא הזכיר עד בהם"מ חייב להזכיר בהם"מ כיון דבהם"מ ספק יומתא הוא ה"ל ספיקא דאורייתא דילמא מכתי יום הוא ולא עבר זמן הזכרה עדיין ולחומרא הילכך חייב להזכיר כן נ"ל :

סימן יא

עוד היתי לברר דבר אחד בענין ספיקות הללו של ספק קרא ק"ש ואחת ויניח שחרית ואחת ותמונה ערבית ומוכר קצת מהם בא"ח סי' ס"ו אלא ישרו דבריו בעיני שכתב בתוס' בד"ה בעל קרי דמשמע דמוטב שיאמר ק"ש שניה היכא שמסופק לו משיאמר אחת ויניח לית בה תרתי קבלת מצות וי"א אבל (בדף כא) בד"ה ספק וכו' משמע דאומר אחת ויניח שניה משום דאי חיישת שאמר אחת ויניח ה"ל מסתפקא גם קרא ק"ש · אבל הם אומר ק"ש עדיין יש ספק שם אמר אחת ויניח ע"כ אבל לפי' הר"ם משמע שיאמר פ' ניצית וגם אחת ויניח שכולה חדא מילתא היא ע"כ · ובגוף כל זה לכל הפי שקלי וטריא של התוס' חיזו אלא תיובתא דרב יוסף דאמר ק"ש דרבנן ואחת ויניח לחוד הוי דאורייתא הוא ספק קרא ק"ש חוזר ואומר כל הג"פ ח"כ גם לפי"ז קורא ק"ש וא"צ להזור ולומר ג"ו מספיקא · דכיון שע"כ חזר וקרא פ' ניצית מספיק, כבר יצא ידי חובת הזכרת י"מ של תורה ואמתא אחינת אחת ויניח חיזו אלא מדרבנן וספיקא לקולא · גם מש"כ לפי' הר"ם שיאמר פ' ניצית גם יאמר אחת ויניח שכולה חדא מילתא היא · הא נמי ליתא אלא לפי' הר"ם דכולה חדא מילתא היא אלא דבהא דאמר שמועל ספק אמר אחת ויניח חזור ואו' אחת ויניח ולא סגי לי' בהזכרת י"מ שבהזכר כבר בפ' ניצית דספק אחת ויניח דקאמר שמועל מיירי דמספקא לי' נמי אם קרא פ' ניצית ובניהם נכללין אחת ויניח ספק אמר אחת ויניח וספק אמר אחת ויניח שניהם במשמע · אבל בהא דמסיים חזור ואומר אחת ויניח חין שניהם במשמע אלא דבפ' ניצית לחוד סגי שהרי ב"ק מהרהר ק"ש מפני י"מ שבה לשמועל דאמר ק"ש דרבנן וחיזו אומר אחת ויניח שהרי תנן ואיזו מברך לא לפני ולא לאחרי, וא"כ למאי דקי"ל ק"ש דאורייתא וחזור ואומר מספיקא סגי לי' בהכי וא"צ לחזור ולומר אחת ויניח · גם מש"כ בד"ה ב"ק משמע שמוטב שיאמר ק"ש שנית כו' ובד"ה ספק משמע דאומר אחת ויניח שנית לא דק כלל לחין דברי התו' סותרין זא"ז דודאי לענין ספק אחת ויניח עדיף מטעמ' שפיר"י והיינו דבעל קרי מיירי בשלא קרא כלל שהרי בתשבו ב"ק מהרהר בלבו וחיזו מברך לא לפני ולא לאחרי, משום ק"ש דאורייתא וברכות דרבנן · ואפילו למ"ד ק"ש דרבנן היינו היכ' שהזכיר י"מ אבל מתני' שלא הזכיר י"מ אלא התירו לו לומר אחת ויניח והוי ק"ש דאורייתא ואחת ויניח דרבנן שהרי הזכיר יציאת מצרים בק"ש וחין להקשות נתקן לומר אחת ויניח ולא לומר ק"ש דעדיף לומר ק"ש דלחית ביה נמי מ"ש ע"כ וזה מבואר נמי בד"ה ספק · ואיני יודע מה הביאו לטעות זה · והב"ח כתב שם ברים לו שקרא ב"פ רחשונות וספק לו בפ' ניצית ואחת ויניח שמחמרן לו לא אמרן צריך לחזור ולומר פר' ניצית וברכת אחת ויניח אבל ברי לו שאמר כל הג"פ וספק לו בברכות שלפני' וברכת אחת ויניח ש"ל לחזור ולברך ע"כ · ואיני יודע מה חלוק יש בין שם ספק לו בפ' ניצית והו"א לחזור ולומר שניהם וכל היכא דלא שקיל מספקא לי' אלא ברכת אחת ויניח לחוד וברי לו שקרא פ' ניצית ש"ל לחזור ולברך אחת ויניח · אי פ' ניצית ואחת ויניח כאחד חשיב לי' ה"ה בחיזו מסופק אלא מאחת ויניח לבד נמי ניחא הכי ואי לאו כאחד חשיב להו במסופק בשניהם נמי בהדא סגי לי' · וחזור ואומר פ' ניצית דשייך לק"ש וכיון דהתחיל גומר מספר אפי' היכא שהזכיר כבר יציאת מצרים ושוב חין בפ' ניצית ואחת ויניח דרחא לאורייתא וכמש"כ בסימן שלפני זה כ"ש בלא הזכיר עדיין יציאת מצרים . וכיון דבש"כ צריך לחזור ולקרות פ' ניצית שוב חין למירת אחת ויניח אלא דרבנן וספיקא להקל :

ומה שכ"ל בזה הוא הדאמי כל היכא דמספקא לי' בכולי מילתא דק"ש וברכותיה חזור ואומר אח הכל מספיקא לדידן דקי"ל ק"ש דאורייתא וכמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ק"ש ספק קרא ק"ש חזור וקורא ומברך לפניה ולאחריה : אבל אם יודע שקרא ונסתפק לו אם ברוך לפניה ולאחריה או לא ברוך חיזו חוזר ומברך ע"כ : וכ"פ הטור והש"ע אם וכ"פ שהרי פוסקים · וכבר פי' ר' יונה שהטעם אבל ספק שהוא של תורה מברכין עליו · אבל בספק אם ברוך כיון שהברכות דרבנן ה"ל ספק בדרבנן וחיזו חוזר ומברך ע"כ ואם סברי לו שקרא ב' פרשיות רחשונות ונסתפק לו בפ' ניצית ואחת ויניח לחוד ע"כ חוזר ואומר פ' ניצית מספיקא אפילו אם כבר הזכיר יציאת מצרים ושוב חין דרכו לחזור ולומר ק"ש דאורייתא בקריאתו פ' ניצית מ"מ הואיל והתחיל בק"ש גומר מספיקא אבל חין חוזר ואומר אחת ויניח וכן אם נסתפק לו באחת ויניח לבד חין חוזר ואומר מספיקא דהרי כבר יצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים של תורה בפ' ניצית · וחין אחת ויניח מעכבין אלא דרבנן וספיקא לקולא וזה מבואר : ומיהו כ"ו בק"ש של יום אבל בק"ש של לילה הא ודאי יש לעיין בב'חלוקות אחרונות שנסתפק לו בפ'ניצית ואחת ותמונה שהיא ברכה של אחר ק"ש של ערבית ונסתפק לו באחת ותמונה לחוד מה דינו : ומסתבר לי כיון דק"ל לחין מצות ניצית בלילה

(א) נ"ל נפר"י :

וא"צ מדינא לקרות פ' זו כלל בלילה כדאמר בפ' היה קורא (דף יד) דבמערבא ערבית הוי כמדי דבר אל ב"י ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת והיו מדלגין את כל הפרשה וקב"ג דמסיק שם אביי הלכך מקן התחלי מתחילין דהא אתחלי במערבא וכיון דאתחלין מיגמר גמי גמרין דהא אמר רב כרבא ג' ור' רב לא יתחיל ואם התחיל גומר · מ"מ מעיקר התקנתן לא תיקנו רבנן גומר פ' ניצית בק"ש של ערבית כיון דהיו זמן ניצית בלילה אבל מאי משום דאתחלי במערבא הוא דאתחלין אלא דבמערבא ס"ל דוקא דאמרת אליהם הוי התחלה והכי אם התחיל גומר רב דוקא אמר גמי גמרין · אבל מדינא כיון דקי"ל כר"ש דאין מצות ניצית נוהג בלילה כדאמר בפ' התכלת ס"ל דוקא פ' ניצית בק"ש של ערבית אבל בשל שחרית אין מצות ניצית נוהג בלילה אפילו משום מצות ניצית שבה וכיון דאין עכו"ס · מ"מ עיקרא לא מתקנה לקריאה אלא משום מצות ניצית שבה וכיון דאין מצות ניצית בלילה משום שאר דברים לחוד לא תיקנו לקריאה · הילכך כל היכא דמסתפקא ליה בלילה אם אמר פ' ניצית ואתא ואמונה הרצות בידו רצה חוזר ואומר פ' ניצית לעצמו י"מ אזכרת י"מ של לילה רצה חוזר ואתא ואמונה ואינו חוזר ואומר פ' ניצית וצ"ע דקי"ל אם התחיל בק"ש גומר את כולה מספיקא לפילו פרשת ניצית הני מילי בקריאת שמע של שחרית אבל בשל ערבית אין לפרשה ניצית ענין לקריאת שמע כלל : ואם תאמר אם כן תקשה לך מתניתין דתקן בשל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ותקשין מיני' לרב יהודה דאמר ק"ש דרבנן אתא ויכיר לחוריתא לברוך לאחריה ומשנין מ"ט מברך מי משום י"מ הא מיכר ליה בק"ש · ונימא הא ולא ליכבי הא ק"ש עדיפא דאית בה תרתי · והכי הא דבעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחרי' סתמא תנן ובין הקריאת שמע דשחרית בין הקריאת שמע דערבית קאי דאינו מברך · והשתא תקי"ל דשחרית ק"ש דאינו מברך לאחריה דק"ש דשחרית הוי ג"פ ופ' ניצית בכלל והא מיכר ליה י"מ בפ' ניצית · אבל ק"ש של ערבית כיון דאינו אלא ב' פרשיות דאמות וק"ל לקרות פ' ניצית כלל ק"ל כמאי דאינו מברך לאחריה כיון די"מ דלחורייתא · אלא שבאמת י"ל דתנא דידן ס"ל כחכמים דפליגי עליה דבן זומא בספ"ק ולא דרשי לכל ימי חייך לרבות את הלילות ואין צורך להזכיר י"מ בלילה מן התורה הילכך אע"ג דאינו קורא פ' ניצית בלילה אינו מברך מאי ומ"ל דה מצוה י"מ · אבל מכאי קשה שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן הא דהמהרהר בק"ש מצוה י"מ שבה דהוי מה"ת וכמו שפי' התוס' וכמ"ש למעלה מ"כ מאי תנן בעל קרי מהרהר בלבו סתמא דמשמע אפילו ק"ש של ערבית מאי מהרהר ואמאי כיון דק"ש דרבנן והרי אינו מזכיר לי"מ בק"ש זו כיון דאין חומרים בה פ' ניצית מ"כ לעה מהרהר · ולמש"כ בסי' מ' דאע"ג דס"ל לשמואל דק"ש דרבנן מ"מ מודה דעיקר קריאה מן התורה שהרי לקרות אינה דבר מד"ת בזמן שביבה וקיימה מש"ה מהרהר ק"ש של לילה מאי לעשות עיקר קריאה של תורה הא דהמהרהר בק"ש דוקא משום דק"ש עדיף דאית בה תרתי ולספרים דגרסי ק"ש דרבנן ומסקי משום דק"ש אית בה עמ"ש מש"ה מהרהר בה אע"ג דאינו אלא מדרבנן כמש"כ שם רש"י ותוס' ואפי' מ"ש לי דמתניתין אתיא כרבנן דפליגי עליה דר"ש בפ' התכלת וס"ל דמצות ניצית נוהג בלילה ולדידהו אמרינן לפ' ניצית נמי בלילה כיון דמצוה שנאמרה בה נוהג בלילה וס"ל לתנא דידן דמזכירין י"מ בלילות מן התורה כבן זומא דדרים לה מקרא דכל ימי חייך לרבות את הלילות הילכך מהרהר נמי בקריאת שמע של לילה מפני יציאת מצרים של תורה הנאמרה בפרשת ניצית שבקריאת שמע של לילה · ואל תתמה על מה שפי' דמתניתין אתיא לו כרבנן דפליגי עליה דב"ש לו כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון בפ' התכלת והרי ק"ל כר"ש וכב"ש והיינו אתיא שפיר דמתניתין אלא בהלכתא · דאין זה קושיא דבלא"ה סתם משנה זו אתיא אלא כהלכתא דס"ל דבעל קרי מסור בד"ת ואמן ק"ל כר"י בן בתירא דמוקי ברייתא דאין ד"ת מקבלין טומאה כדאמר התם בנגע · אבל אין נ"ל לתרץ דקתנ"ג דאין חומרין פר' ניצית בלילה וק"ש דרבנן לשמואל מ"מ ב"ק מהרהר אפי' ק"ש של לילה ותנ"ק שאחר כל אלה אין חומרין פ' ניצית בלילה בעל קרי חומרה בלילה כביום · דהא ליתא דאם איתא דבעל קרי מצוה בק"ש של לילה מאחר כל אלה לא ה"ל לתנא למסתום אלא לפרש והמחוור כדפי' :

ונחזור לענייננו דמסתפקא לו בלילה אם אמר פ' ניצית ואתא ואמונה הרצות בידו לחזור ואומר אזכרה או פ' ניצית או מ"ש כן נראה לכאורה · אבל כי לייקא בי' ליתא אלא צריך לחזור ואומר מ"ש דוקא ולא פ' ניצית ונצטרך דמילתא כיון דמעיקר' דתקנתין מ"ש לומר פ' ניצית בלילה לדידן דקי"ל כר"ש דאין מצות ניצית בלילה · ומ"ש תקנת חכמים היא לאמרה בלילה הילכך מספיקא חוזר ואומר אתא ואמונה דאית בה תרתי י"מ ומברכת ק"ש הוא אבל פ' ניצית בלילה אין בה אלא חדא י"מ גרידא הילכך אתא ואמונה עדיפא כמש"כ התוס' גבי ספק אתא ויכיר לעניין ק"ש דחוזר ואומר מספיקא משום דאית בה תרתי · וכ"ש לה"ט אפי' ר"י דכל היכא דמספקא לי' בק"ש ובאתא ויכיר אתא ויכיר עדיפא משום דכשחוזר ואומרה לפסר שתיקנו בק"ש דרך תפילה ק"ש ואח"כ אתא ויכיר · הלי נעשה נמי גבי אתא ואמונה ערבית כיון דעכשיו אמרינן פ' ניצית בלילה קודם אתא ואמונה משום דאבני ח"כ כל היכ' דמספקא לן בפ' ניצית ואו"א אתא ואמונה עדיף דכשחוזר ואומרה לפסר שתיקנו אלא

ואין לפקפק על דברי התוספת שאמרו ספק של ק"ש ואתא ויכיר דק"ש עדיף מדב"ק מהרהר ק"ש לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואינו מהרהר בתו"י משום דק"ש עדיפא דאית בה תרתי ה"ג : ודוחק לומר דלמיתר דל"ד ספיקא לב"ק שאני ודוחק לומר דבשלמא בשל קרי שהוא בר חיובא ודאי בק"ש ובאתא ויכיר אלא דאחרי דתקנת עזרא רמי עלי' שתיקן שבילה לב"ק וקודם שבילה אסור בד"ת כדאמר התם וכיון דבשל תורה לא גזר והתירו בהרהור ולשמואל דאמר ק"ש דרבנן מ"מ רשאי להרהר בק"ש משום י"מ של תורה דאית בה תע"ג דאפשר לצאת ידי חובת ניצית מצרים של תורה ע"י אתא ויכיר · הרי כיון דמותר לו להרהר נמי בק"ש ע"י שילה זו של י"מ שבה והוא בר חיובא לקרות ק"ש הא ודאי ק"ש דאית בה תרתי עדיפא ומחוייב לקרות ק"ש לייקא כדי לצאת י"ח בתרתי ארמי חיובא עליה כיון דכבר הוסר ממנו האחרי של תקנת עזרא ע"י י"מ של תורה שבה ויכול נמי לקיים קבלת ע"ל מלכות שמים בקריאתה הא ודאי מחוייב לקיימה כיון שאין בה משום תקנת עזרא · אבל בספיקא לו אם קרא ק"ש ואתא אתא ויכיר אלא משום שאר דברים לחוד לא תיקנו לאהרה · הילכך כל היכא דמספקא ליה בלילה אם אמר פ' ניצית ואתא ואמונה הרצות בידו רצה חוזר ואומר פ' ניצית לעצמו י"מ אזכרת י"מ של לילה רצה חוזר ואתא ואמונה ואינו חוזר ואומר פ' ניצית וצ"ע דקי"ל אם התחיל בק"ש גומר את כולה מספיקא לפילו פרשת ניצית הני מילי בקריאת שמע של שחרית אבל בשל ערבית אין לפרשה ניצית ענין לקריאת שמע כלל : ואם תאמר אם כן תקשה לך מתניתין דתקן בשל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ותקשין מיני' לרב יהודה דאמר ק"ש דרבנן אתא ויכיר לחוריתא לברוך לאחריה ומשנין מ"ט מברך מי משום י"מ דרבנן אתא ויכיר לחוריתא לברוך לאחריה ומשנין מ"ט מברך לא לפניה ולא לאחרי' סתמא תנן ובין הקריאת שמע דשחרית בין הקריאת שמע דערבית קאי דאינו מברך · והשתא תקי"ל דשחרית ק"ש דאינו מברך לאחריה דק"ש דשחרית הוי ג"פ ופ' ניצית בכלל והא מיכר ליה י"מ בפ' ניצית · אבל ק"ש של ערבית כיון דאינו אלא ב' פרשיות דאמות וק"ל לקרות פ' ניצית כלל ק"ל כמאי דאינו מברך לאחריה כיון די"מ דלחורייתא · אלא שבאמת י"ל דתנא דידן דס"ל כחכמים דפליגי עליה דבן זומא בספ"ק ולא דרשי לכל ימי חייך לרבות את הלילות ואין צורך להזכיר י"מ בלילה מן התורה הילכך אע"ג דאינו קורא פ' ניצית בלילה אינו מברך מאי ומ"ל דה מצוה י"מ · אבל מכאי קשה שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן הא דהמהרהר בק"ש מצוה י"מ שבה דהוי מה"ת וכמו שפי' התוס' וכמ"ש למעלה מ"כ מאי תנן בעל קרי מהרהר בלבו סתמא דמשמע אפילו ק"ש של ערבית מאי מהרהר ואמאי כיון דק"ש דרבנן והרי אינו מזכיר לי"מ בק"ש זו כיון דאין חומרים בה פ' ניצית מ"כ לעה מהרהר · ולמש"כ בסי' מ' דאע"ג דס"ל לשמואל דק"ש דרבנן מ"מ מודה דעיקר קריאה מן התורה שהרי לקרות אינה דבר מד"ת בזמן שביבה וקיימה מש"ה מהרהר ק"ש של לילה מאי לעשות עיקר קריאה של תורה הא דהמהרהר בק"ש דוקא משום דק"ש עדיף דאית בה תרתי ולספרים דגרסי ק"ש דרבנן ומסקי משום דק"ש אית בה עמ"ש מש"ה מהרהר בה אע"ג דאינו אלא מדרבנן כמש"כ שם רש"י ותוס' ואפי' מ"ש לי דמתניתין אתיא כרבנן דפליגי עליה דר"ש בפ' התכלת וס"ל דמצות ניצית נוהג בלילה ולדידהו אמרינן לפ' ניצית נמי בלילה כיון דמצוה שנאמרה בה נוהג בלילה וס"ל לתנא דידן דמזכירין י"מ בלילות מן התורה כבן זומא דדרים לה מקרא דכל ימי חייך לרבות את הלילות הילכך מהרהר נמי בקריאת שמע של לילה מפני יציאת מצרים של תורה הנאמרה בפרשת ניצית שבקריאת שמע של לילה · ואל תתמה על מה שפי' דמתניתין אתיא לו כרבנן דפליגי עליה דב"ש לו כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון בפ' התכלת והרי ק"ל כר"ש וכב"ש והיינו אתיא שפיר דמתניתין אלא בהלכתא · דאין זה קושיא דבלא"ה סתם משנה זו אתיא אלא כהלכתא דס"ל דבעל קרי מסור בד"ת ואמן ק"ל כר"י בן בתירא דמוקי ברייתא דאין ד"ת מקבלין טומאה כדאמר התם בנגע · אבל אין נ"ל לתרץ דקתנ"ג דאין חומרין פר' ניצית בלילה וק"ש דרבנן לשמואל מ"מ ב"ק מהרהר אפי' ק"ש של לילה ותנ"ק שאחר כל אלה אין חומרין פ' ניצית בלילה בעל קרי חומרה בלילה כביום · דהא ליתא דאם איתא דבעל קרי מצוה בק"ש של לילה מאחר כל אלה לא ה"ל לתנא למסתום אלא לפרש והמחוור כדפי' :

ונחזור לענייננו דמסתפקא לו בלילה אם אמר פ' ניצית ואתא ואמונה הרצות בידו לחזור ואומר אזכרה או פ' ניצית או מ"ש כן נראה לכאורה · אבל כי לייקא בי' ליתא אלא צריך לחזור ואומר מ"ש דוקא ולא פ' ניצית ונצטרך דמילתא כיון דמעיקר' דתקנתין מ"ש לומר פ' ניצית בלילה לדידן דקי"ל כר"ש דאין מצות ניצית בלילה · ומ"ש תקנת חכמים היא לאמרה בלילה הילכך מספיקא חוזר ואומר אתא ואמונה דאית בה תרתי י"מ ומברכת ק"ש הוא אבל פ' ניצית בלילה אין בה אלא חדא י"מ גרידא הילכך אתא ואמונה עדיפא כמש"כ התוס' גבי ספק אתא ויכיר לעניין ק"ש דחוזר ואומר מספיקא משום דאית בה תרתי · וכ"ש לה"ט אפי' ר"י דכל היכא דמספקא לי' בק"ש ובאתא ויכיר אתא ויכיר עדיפא משום דכשחוזר ואומרה לפסר שתיקנו בק"ש דרך תפילה ק"ש ואח"כ אתא ויכיר · הלי נעשה נמי גבי אתא ואמונה ערבית כיון דעכשיו אמרינן פ' ניצית בלילה קודם אתא ואמונה משום דאבני ח"כ כל היכ' דמספקא לן בפ' ניצית ואו"א אתא ואמונה עדיף דכשחוזר ואומרה לפסר שתיקנו אלא

טעמו של כ"ז למעלה הטיב כן נ"ל :

דיני הזכרת יצ"מ סימן יב

שאלה · למאי דקי"ל הזכרת יצ"מ הוי מה"ת דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך אם נפיש חיובות במצוה זו של הזכרת י"מ או חיוב חיובות ·

תשובה · תע"ג דבספ"ק דתמ' ברכות תנן מזכירין י"מ בלילות תר"ת ב"ע זומא אומר לתענין תזכור כו' ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות וחכ"א ימי חייך העה"ז כל ימי חייך להביא לימות המשיח · ומשמע לכאורה דהלכה כחכמים לגבי ז' ותע"ג דסתם לן תנא בריש כב"ז הא קי"ל דסתם וחכ"א מחלוק אין הלכה כסתם

כדאמרינן

כדאמר בפ' החולץ (דף מ"ב) · מ"מ הדבר ברור דהלכה כבן זומא בהא דסתמא דגמ' בפ' היה קורא הולך כוותי' דפריך התם על הני תנאי דתנו דלית לן לומר' פ' ניצית בלילה והא בעי למדכורי י"מ ומצי למימר הכי מודים לנו חכמים לך ה' הלקיו שהלכתנו כמותך כו' אלמא סתמא דגמ' ס"ל כב"ז וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מה' ק"ש שכתב לעשי' שחין מצות ניצית מוטלת בלילה קורין אותה בלילה מפני שים בה הזכרת י"מ ומזה להזכיר י"מ ביום ובלילה צ"ל למען תזכור כו' ע"כ · ואפ' ויאמר כ"כ וכיון שמוהג בימים ובלילות ה"ל מ"ע שלא הזמן גרמא ונשים חייבות · ועב"ג דק"ם מוהג בימים ובלילו' ונשים פטורים כדתנן בפ"ד דברכות (דף כ) שחני ק"ם דחב"ג דק"ם של ערבית זמנה כל הלילה מצות הכבדים עד עלות השחר כר"ג ברפ"ק דברכות דק"ל כוותיה · מ"מ ק"ם של יום חין זמנה אלא עד הנץ החמה לר"ח ועד ג' שעות לר"י כדתנן בפ"ק דברכות (דף ט)· אבל הזכרת י"מ של לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום וכמ"ש בסי' הקודמין ה"ל מ"ע שחין הז"ג ונשים חייבות:ולפי זה יש לתמוה על נשי דידן שהרבה נשי שחין קורין ק"ם וברכותיה מפני שהן פטורין מק"ם וברכותיה וחין מהרין להזכיר י"מ כלל.אבל לומר מני דעל כיוצא בזה חמרו הגח להן ליחרחל שחם חינן נביחים בני נביחים הן וחע"פ שלפוס רחיעה נרחה כן · מ"מ כי דייקת שפיר ליתא להא מילתא· אלא ודאי לנשים פטורות מהזכרת י"מ · תדע שהרי תנן נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ם וכ"ם שפטורים מברכות שלפניה ושלאחריה דערבית ושחרית · ואם"ד לנשים חייבות בהזכרת י"מ הרי כמו שחיקנו חכמים הזכרת י"מ לאנשים מו פ' ויאמר לפירש"י והרמב"ם · מו ברכה שלאחריה של ק"ם דערבית ושחרית וכמש"ל וכלמוכח בפ"ג דברכות גבי הא דקאמר התם לא אמר מני ה' אלקיכם ה"ל לומר אמת ויציב והא בעי למדכורי י"מ ומצי למימר הכי מודים אנחנו לך ה' אלקינו כו' אלמא דכך יאמר הנוסחא של ברכה ראשונה שלאחריה דערבית כדי להזכיר י"מ · אלמא תיקנו חכמים נוסח הזכרת י"מ לאנשים שיזכרו כולם בנוסח אחד ולא שיזכיר כל ה' ואחד כפי נוסח שירלה ולזו לנשים לא תיקנו נוסח מיוחד להזכרת י"מ : ש"מ דאין נשים חייבות בהזכרה זו ובעצמה דמילתא משום דה"ל מ"ע שהז"ג שנשים פטורים · ועב"ג דק"ל כב"ז דדרים ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות הרי שמוהג בימים ובלילות מ"מ ה"ל מ"ע שהז"ג כיון דשל יומא חלף ועבר ומנה בלילה ואם לא הזכיר ביום שוב ח"ל להזכיר הזכרה זו של יום בלילה · ועב"ג דחייב נמי להזכיר י"מ בלילה הא הזכרה אחריתא היא ומשום הזכרת לילה הוא דאבל הזכרה של יום עבר ומנה וח"ל להזכרה בלילה· וכן הזכרה של לילה חלף ועבר ומנה ביומא ואם לא הזכיר בלילה ח"ל להזכיר הזכרה זו ביום אע"ג דביום נמי חייב להזכיר י"מ · ההיא מנוה אחריתא הוא ומשום הזכרה דיומא הוא דמזכיר שהרי הזכרה ביום ולילה תרתי מנות ותרתי חזכרות ניהו וכיון דשל יום ליתא בלילה ושל לילה ליתא ביום· כל חדא וחדא הזכרה מהן ה"ל מ"ע שהז"ג ולא מהני הזכרה של יום לשווי' להזכרה של לילה למ"ע שחין הז"ג · ואם של יומא מנוה אחריתא היא ושל לילה חין זמנה ביום וכן של יום ליתא בלילה היכלך נשים פטורות מהזכרת יציאת מצרים וזה ברור :

וראיתי לבעל מג"ח בח"ח סי' נ"ח שכ'כתב הכ"מ ספ"ח ים שואלי' מ"ם דדרשי' כל זמן שבני חדם שוכבים גבי קריאת שמע של לילה גבי ק"ם של יום נמי נדרוש ובקומך כל זמן שב"ח קמים דהיינו כל היום . ותי' דאם"ל דהא אמר הקור' מכאן ואילך לא הפסיד הברכות ואלו לא ה' זמן ק"ם היו ברכותיו לבטלה והא דאמר בשעה שב"ח קמים מסמכתא בעלמא הוא כו' · והקשה עליו בעל מנ"ח דלדבריו ק"ם מדאורייתא זמנה כל היום וכל הלילה · · וה"ל מ"ע שלא הז"ג דומיא דתפילה כמ"ש בסי' ק"ו ס"ב וצ"ע ליתא דהא ה"ל מ"ע שהז"ג ע"כ · הנה חף שבאמת אין דברי הכ"מ נכונים בזה אין כאן מקומו מ"מ קושיא זו של המ"ח עליו לאו כלום הוא דאפילו את"ל דק"ם של יום זמנה כל היום ושל לילה זמנה כל הלילה · מ"מ כיון דשל יום אין זמנה בלילה ושל לילה אין זמנה כל היום אלא עד ה"ה לחודי' ה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורי' וכמ"ש· והא דמצינו המ"ח ראי' מתפילה בסי' ק"ו ס"ב אינו רחי' דהתם הכי כתב הש"ע נשים ועבדים וע"פ שפטורים מק"ם חייבי' בתפל' מפני שהיא מ"ע שלא הומ"ג · הוא סבר דה"ט דה"ל מ"ע שלא הז"ג מפני שתפלת שחרית ומנחה זמנם כל היום ושל ערבית זמנה כל הלילה ממנה ואין כל התפלות מוהבין בין ביום בין בלילה ומעטרפין ביחד לעשות מנות תפלה מ"ע שאין הז"ג וא"כ ה"ה לק"ם אם ק"ל זמן ק"ם של יום מן התורה זמנה כל היום ח"כ כיון דשל לילה זמנה כל הלילה מעטרפין שתי הק"ם ביחד לעשות מנות ק"ם מ"ע שאין הז"ג · וא"ת לומר כן דא"כ מעטרפין נמי הזכרת י"מ של יום דזמנה כל היום ושל לילה דזמנה כל הלילה ביחד לעשות מ"ע של הזכרת י"מ מ"ע שאין הז"ג ולחייב נשי' ועבדים בהזכרת י"מ וכבר הוכחתי שפטורים מטום דה"ל מ"ע שהז"ג שלחת לא מעטרפין ביחד · ועוד ע"כ הא דחשיב ליה למנות תפל' מ"ע שאין הז"ג היינו מעטרפין כל הג' תפלות ביחד שהרי ק"ל תפלת ערבית רשות והיינו חוב אלא ג' תפלת של יום לבד וא"כ אכתי ה"ל מ"ע שהז"ג כיון שאין חובת תפלה מוהב בלילה ואע"פ שכתבו התוס' ואחרי פוסקים בשם ר"י דאע"ג דק"ל תפלת ערבית רשות אין לבטלה בתם דמטום מיהת חיכ· מ"מ הרי ק"ל כר"י דאמר בר"פ ת"ה(ד"כ"ו) תפלת השחר עד ד' שעות ותו לא והרי מד' שעות ולכלה זמן ת"ה ועד שסה שעות שמתחיל זמן תפלת מנחה כדאמר בפרק"ג דיומא הינו זמן תפלה כלל וה"ל מ"ע שהז"ג · והחיך כתב הש"ע שתפלה ה"ל מ"ע שלא הז"ג אלא ודאי ליתא כפי הבנת המ"ח : אבל לע שדברי הש"ע אלו מוטחקים מדברי הרמב"ם בפ"ח מה' ת והרי הרמב"ם כתב ריש ה' תפיל' דמ"ע מן התורה להתפלל בכל יום ואין מנין התפלה מה"ת ואין לה זמן קבוע מן התור'ה"ל מ"ע שאין הז"ג כיון דאין לה זמן קבוע וכל חיומת שמתפלל ביום או בלילה יצא ידי חובתו מן התורה וכיון דנשים חייבין בעיקר תפלה של תורה חותן התפלות שתיקנו רבנן לזמן קבוע חע"ג דה"ל זמן גרמא תיקנו נמי לנשים הואיל וחייבין בעיקר תפלה של תורה · ובגמרא אמרי' וחייבין בתפילה דרחמי ניהו כו' כלומר חע"ג דתפילה ה"ל מ"ע שהז"ג וכמ"ש · מ"מ הואיל ורחמי ניהו תיקנו חף לנשים ובדיני תפלה הארכתי עוד בזה ע"ש ומחזר לעניינו הרי נתבאר למו דנשים פטורות מהזכרת יציאת מצרים בין של יום בין של לילה דה"ל מ"ע שהז"ג כן נ"ל הלכה למעשה :

דיני הזכרת סימן יג

שאלה · אם אדם יוצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים ע"י הרהור אף ע"ג דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי כמ"ש מילי כמצ"כ בסימן ו' מ"מ לענין זה כדבור דמי · או דלמא הזכרת יציאת מצרים שוה לכל מילי דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי ואין יוצא ידי חובת הזכרה זו על ידי הרהור :

תשובה לפום הרינחא יש לי לדון שאדם יוצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים בהרהור בעלמא בלי דבור ואפילו לחתי דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי משום דהזכרה בלב הוי הזכרה ויש לי להביאה ראיה לזה מהא דתנן רפ"ב דמגילה (דף יז) קרחה ע"פ כלומר המגילה לא יצא ובגמרא בעי מגלן ת"ר תניא זכירה זכירה כתיב הכא והימים האלה נזכרים וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר ופריך ומחי דהאי זכירה קריאה היא דילמא עיון בעלמא ומצי לא ס"ד דכתיב זכור יכול בלב כשאול תלמוד לומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור ומה אני מקיים זכור בפה ס"מ עשמת דכתב רחמנא לא תשכח דשכחת הלב ת"ל גלי לן קרא שיהיה זכור בפה הוא הא לאו הכי ה"א זכור בלב הוא והכי מסתבר דאי לאו גז"ש דזכירה זכירה ה"א דהימים האלה נזכרים דכתיב בהו מקרא מגילה עיונא בעלמא הוא כלומר במשנה והרהור במגילה סגי ואפ"ה אנן הוינן בשפתיו יצא אלמא זכירה בלב הוי זכירה וכיון דבהזכרת י"מ לא גלי לן קרא בהרהור בעלמא סגי ליה : אלא שים לי להקשו ע"ז מהא דתנן בפ"ק דברכות (דף כ') ב"ק מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואמרי' בגמרא אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דאם"ד לאו כדבור דמי למה מברך ופריך אלא מאי הרהור כדבור דמי יוצא בשפתיו ומצי למימר בסיני ורב יוסף אמר הרהור לאו כדבור דמי דאם"ד הרהור כדבור דמי יוצא בשפתיו והשתא מ"ל לרבינא למידק דהרהור כדבור דמי דילמא לעולם אימא לך הרהור לאו כדבור דמי לענין ק"ם וכל המצות דבעי דיבור והא דק"ל למה מהרהר בק"ם משום י"מ שבה שבפ' ויאמר שיצא ידי חובתו בהרהור דזכירה בלב הוי זכירה וא"ת הל"ל הכי דא"כ למה תנן בסתמא ב"ק מהרהר וחק"ם קאי דמשמע שמהרהר בלבו כל ג"פ של ק"ם וחי משום יציאת מצרי' לחוד לא היה צריך להרהר אלא פרס' ויאמר בלבד שים בה יציאת מצרים ולא שמע והיה אם שמוע תשמ"ע בפה שמהרהר בהם חי הרהור לאו כדבור דמי · הא ליתא שהרי פריך אם אדרבה ואלא מאי הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר הר"ח כדי שלא יהא כל העולם עוסקין בה והוא יושב בטל ופריך תו ונגרום בפירקא אחרינא אמר רב אחא בר אחבא בדבר שהציבור עוסקין בו ופריך והרי תפילה דבר שהציבור עוסקין בו ותנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא ב"ק לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל בה הא לא אתחיל לא יתחיל ומצי למימר שאני תפלה דלית בה מ"ם לכאורה אבל ק"ם יש בה קבלת מלכות שמים וכן פירש רש"י שאני תפלה דל"ב מ"ם קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ם שמקבל עליו את העם לאחזן ולמלך מיוחד ע"כ וחע"פ שיש גירסא אחרת גירסא זו עיקר כמו שמוכיח שם רש"י · והרי קבלת מלכות שמים ואינו אלא בפ' ראשונה בלבד כדתנן רפ"ב למה קדמה פ' שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו שאר מצות ואפ"ה מהרהר כל ג"פ של ק"ם אלמא שוי' רבנן לכל ג"פ של ק"ם כאחד מילתא וכל היכא שאריך לקרות את מקצתה גומר את כולו · והרי הדברים ק"ו מה התם שאפילו אותו מקצתו שקורא אליבא דר"ח דאמר הרהור לאו כדבור דמי אינו אלא כדי שלא יהא כל העולם עוסקין בו והוא יהא יושב בטל ואפ"ה מקצתה גורר את כולו · כ"ש אי ליתא להזכרת יציאת מצרים יוצא בשל ידי הרהור ואמנם הרהור י"מ שבק"ם הוי כקריאה גמורה לחינו דין שמקצתה גורר את כולו · ולא מסתבר לחלק ביניהם אי משום דהוא המותחת דאם הרהור אינו כקריאה גמורה בדין הוא שמקצת יגרור את הכל משום דאידי ואידי חד ענייני הוא אבל היכא דמקצת הענין הוי כקריאה גמורה ע"י הרהור וי"ח בהרהור אינו בדין שיגרור המקצת שמהרהר לגאת י"ח למותר שאינו לגאת י"ח דתרי ענייני נינהו ואינו מתניו לחייב זה את זה ע"י זה בגרירה · ול"ל היכא דעיקר הרהור הוא מחמת פרסה דחשומה מפני קבלת עול מלכות שמים שבה בדין הוא שתגורר הרחשומה את המחוחרת לה · אבל אינו בדין שמחמת חוב הרהור מחרונה מפני יציאת מצרים שבה תגרור את המוקדמת לה ול"ל לר"ח דא"ל הא סברת דכדי שלא יהא כל העולם עוסקים בו והוא יושב בטל וכיון דחייבוהו רבנן לקרות פרשה רחשומה שים בה קבלת עול מלכות שמים מהא טעמא ופ' ויאמר נמי רמי חובה עליו מפני י"מ שבה וכיון דחייב בהרהור פרשה רחשונ' ואחרונה של ק"ם

חיוב בדין שידלג את המלעיל משה"ק קורח נמי לפרשת והיה אם שמוע ·
לכל רבינא דל"ל טעמא דכתי שלא יהא כל העולם עוסקין בו והוא יושב בטל
מלמדקדק דהרהור לאו כדבור דמי דחש"ד כדבור דמי למה
מהרהר · מ"כ כיון דחיוב קריאת שלא פ' ויאמר מפני יציאת מצרים שבה
לי הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר בב' פרשיות דשמות דכל זה חיוב שוה
ליום"כ אמר התם לקמן אר"י ספק קרא ק"ש ספק ל"ק חיוב חזר וקורא ספק אמר
אחת ויצא ספק ל"ק חזר ואומר מ"ש ק"ש דרבנן אחת ויצא דאורייתא ואמרי תנן
בבל קרי מהרהר בלבו וחיוב מברך לא לפניה ולא לאחריה וחש"ד אחת ויצא
דאורייתא לברך לאחריה ומצי מ"ט מברך אי משום יש"מ הא מיכר לה בק"ש
ולישתוק הא ולא ליבעי הא ק"ש עדיפא דחית בה תרתי · שלמה תע"ג חש"ל לר"י
ק"ש דרבנן מ"מ מהרהר כל הג"פ כתקנת חכמים מפני יש"מ לחוד אמאמר בפ"ג
דהוי מה"ת וא"כ לפילו אחת"ל דהרהור לאו כדבור דמי לענין ק"ש מ"מ מהרהר
כל הג"פ של ק"ש מפני יש"מ שבה דהרהור סגי ליה בלב הוי זכירה : ושוד
מדברי רבינא גופי' מוכח דכל ג"פ כחדא שוויתהו רבנן ומקמ' גורר את כולה
דשל"כ תע"ג דהרהור כדבור דמי הרי כיון דמ"מ חיוב מברך לא לפני' ולא לאחרי'
משום דללאו דאורייתא הן כדאמרי' התם מ"כ אמאי מהרהר בק"ש כל ג"פ בשלמא
פרשה ראשונה מהרהר בה אי משום דמה"ת היא כדאמרי' התם אי משום קבלת
עול מלכות שמים שבה לר"י דאמר ק"ש דרבנן ופ' ויאמר נמי ה"ת מהרהר בה
משום יש"מ שבה דהוי מה"ת לכ"ע אבל פ' והיה אם שמוע דללאו דאורייתא היא
וכמ"כ למעלה בסי' י"ב למה מהרהר בה כיון דללאו דאורייתא היא ולית בה
טעמא דקבלת עול מלכות שמים דמיחזי לברכות הללו דאמרן דחיוב מהרהר בהן ·
דע"כ דכל ג' פרשיות כחדא שוויתהו רבנן הילכך מקמתה גורר את כולה מ"כ היכא
דייק דחש"ד הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר דילמא משום יש"מ שבפ' ויאמר
דסגי ליה בהרהור הוא הגורם להרהר בכל הג"פ דמקמתה גורר את כולו · ולא
מסתבר לומר דש"ל לרבינא דחדא פ' שיצא ידי חובתו ע"י הרהור כגון פ' ויאמר
שיש בה י"א לא גרר לכולהו פרשיות של ק"ש לחייב להרהר בהן חש"ד הרהור
לאו כדבור דמי הואיל וחיוב יוצא י"ח אותן פ' ע"י הרהור ל"מ כלום במה שמהרהר
בהן משום יש"מ שבפ' ויאמר · אבל אי הכ"ד שפיר קא גרדא פ' ראשונה ואחרונה
של תורה לפ' והיה אם שמוע להרהר נמי בה תע"פ שחיוב מה"ת כיון דמ"מ מיחת
ע"י הרהור יצא ידי חובת אותה פ' מחיובא דרבנן שבה · הילכך שפיר מצי ע"י
הרהור שלו בה · משל"כ ברכות שלפני ק"ש ולאחריה ללאו מה"ת הן וגם משום
גרירה ליכא דהא מילתא אחרינא הן ולא שייכא לק"ש כ"כ ללאו מברכת ק"ש הן
ויכול לברך אותן בפ"ע בלא ק"ש וכמ"כ בסי' ג' ע"ש הרשב"ם בשם הגאונים
ז"ל וכ"ש ברכת על המזון לפניו דלאו משום גרירה אגב דאורייתא
תע"ג דהרהור כדבור דמי לא חייבו חכמים להרהר בהן דוקא · והא נמי ל"ל
דרבינא הכי דייק לה דהרהור כדבו' דמי משום דמתני' סתם' קתני בעל קרי מהרהר
בלבו ומשמע בין ק"ש של שחרית ובין ק"ש של ערבית מהרהר בלבו והרי לחכמים
דספ"ק דברכות במתני' ס"ל להזכיר יש"מ בלילות · לחיוב זה כלום דמתני' דמתניתין
דבעל קרי רבנן היא דילמא בן זומא היא דס"ל מזכירין יש"מ בלילות ומה"ת הוא
דהא דרים ליה מקרא ימי חייך הימים כל י"מ לרבות את הלילות כדתנן התם
וקי"ל כוותיה כמ"ש סי' י"ב אלא ודאי ש"מ שחי הרהור לאו כדבור דמי חי"ש
הוכרת יש"מ נמי ע"י הרהור : ומ"ת אכתי מאי רמיא היא זו מהא דרבינא דהרהור
גבי יש"מ לאו כלום הוא לדילן דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי דילמא רבינא לא
מק"ש דייק אלא מסיפא דתנן ובלא המזון מברך לאחריו ש"מ דהרהור כדבור דמי
דחש"ד לאו כדבור דמי למה מהרהר · הא ליתא שהרי אחר"ח שהביא על דברי
רבינא וס"ל הרהור לאו כדבור דמי דחש"ד כדבור דמי יוצא בשפתיו קא דייק הש"ס
שלא מדי הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר אר"ח אלא יהא כל העוסקין בו
ונגרום בפ' אחרינא אר"ח בדבר שהעיבור עוסקין בו והא מילתא לא שייך שלא בק"ש
שכל העול והעיבור עוסקין בו שרמיא חיובא על כל העול ולא בה"מ שחיוב חייב שלא
מי שכבר · ושוד שהרי לבית' דסבי שם שחי תפל' לית בה מלכות שמים קא דייק
הגמ' והרי בה"מ לאחריו לית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ·
אלמא עד השתא כל שקלי וטריה חק"ש קאי וש"מ דרבינא מק"ש קא דייק למילתיה
ושוד כולי סוגיא דהתם בתר דהיה פלוגתא דרבינא ור"ח מק"ש מיירי דפליגי אמורחי
אי ק"ש דאורייתא או דרבנן · ול"ח דרבינא מסיפא דעל המזון קא דייק למילתיה
ה"ל להגמ' למקבע למילתיה מסיפא ולקדומי הא דק"ש אי דאורייתא או דרבנן ·
דהא לת"ק ק"ש דרבנן ואמת ויציב דאורייתא קבל פריך עליה דש"מ לא לפני' כו' ואמ"ל
אמת ויציב דאורייתא לברך לאחרי' · אלמא ודאי רבינא מק"ש תנן בריש' קא דייק
למילתי' וש"מ הזכרת יש"מ חיוב יוצא ידי חובתו בהרהור לדילן דקי"ל כר"ח דהרהור
לאו כדבור דמי וגם ל"ל לר"ח לשנויי כדי שלא יהא כה"ג כו' ולר"ח ב"ש לומר בדבר
שחיבור טוסקין ותק"ש דקאי כדפי' תיפוק לי' דמק"ש לק"ת לר"ח דס"ל הרהור לאו
כדבור דמי למה מהרהר דה"ט דמהרהר מפני יש"מ שבה דסגי ליה בהרהור וכפי'
שם התוספ' להדיא דלמ"ד ק"ש דרבנן הא דמהרהר בק"ש משום יש"מ שבה דהוי
דאורייתא ומה"ט כתי' וש"מ דגרסי ק"ש דרבנן הוא ומצי שלא ק"ש חית בה מלכות
שמים ובה"מ דאורייתא ותפילה דרבנן וכן הגירסא בפ"ה · ולקמן דבמתני' פי'
ק"ש דאורייתא לכ"ע כיון שלא אמר אר"י דהכי מיירי מתני' שלמ"ה ר"ל גם להני
אמוראי רבינא ור"ח דאתי' מילתייהו וכל שקלי וטריא דילהו אפילו למ"ד ק"ש

דרבנן מ"מ ב"ק מהרהר בלבו לק"ש מפני יש"מ שבה דה"ל מה"ת וחפ"ה דייק רבינא
מיני' דהרהור כדבור דמי דחש"ד דלאו כדבור דמי למה מהרהר · שלמה הלכ"ד
לכל מילי וחף ידי חובת הזכרת יציאת מצרים חיוב יוצא ידי חובתו בהרהור · וכן כ"ל
עיקר דלמתי דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי ה"ה יש"ת הזכרת יציאת מצרים חיוב
יוצא ידי חובתו בהרהור ומתי דקא קשה לי' מהא דמגילה יש"ל כיון דהתי
לא תשכח דכתב רחמנא גבי זכירת עמלק מגלי לן על זכור שנאמו שהוא בפה דווקא
ולא סגי ליה בהרהור מיניה ילפינן דכל היכא דכתב רחמנא זכירה חיוב בלא בפה
וגילוי מילתא בעלמא הוא וגם הימים ההלה דגבי מגילה דחיוב עיונא בעלמא
מזכירת עמלק ילפינן לה דחיוב בלא בפה וג"ש זכירה זכירה ל"ל הלא לקראה
בע"פ לא יצא ע"ז חייתי רבא לגו"ש זו ואפשר לומר דחפילו למ"ד הרהור כדבור
דמי כיון דגלי לן לקרא גבי זכירת עמלק דזכירה חיוב בלא בפה ילפינן לכל זכירת
מיניה מה מצינו דחיוב בלא בפה וחיוב יוצא ידי חובתו בהרהור תע"ג דכדבור דמי ·
ולפי"ז ק"ש נמי למתי דס"ל להרמב"ם דהרהור כדבור דמי בכל התורה כולה חוץ
מהיכא דכ"ר דיבור בהדיא כמו גבי ק"ש דכתב רחמנא ודברת בם וכמ"ש ל' סי' ו' ·
דלדידיה יש להקשות מנ"ל לרבינא למידק הרהור כדבור דמי דהל"כ למה מהרהר
ומק"ש דייק לה כמו שהוכחתי לעילא · ושוד להרמב"ם בלא"ה ק"ק דייק
לה מסיפא דש"ס מברך לאחריו הרהור כדבור דמי דל"כ הלייך פליג ר"ח עליה
ואמר הרהור לאו כדבור דמי הא גבי ברכת המזון דלא כתיב גביה
דיבור אלא ואכלת ושבעת וברכת · כ"ש ואפילו ר"ח מודה הרהור כדבור דמי
וכמ"כ הרמב"ם בפ"ח מה"ב דביבך בלבו נמי יצא וכמ"כ שם · והשתא דילמא
תע"ג הרהור לאו כדבור דמי מ"מ מהרהר בק"ש מפני יש"מ שבה אבל ק"ש דכתב
רחמנא גבי דיבור הרהור לאו כדבור דמי · תע"כ אלין חדש יוצא ידי חובת הזכרת
יש"מ אלא בדיבור תע"ג דכתיב ביה זכירה מזכירת שמלק ילפינן לה דגלי לן רחמנ'
בהדיא זכירה בפה דווקא הוא : ולפי"ז ל"ל למסקנת דמפ' טעמא דק"ש ובה"מ
דאורייתא לרבינא דס"ל משום דהרהור כדבור דמי מה"ט מהרהר ק"ש ובה"מ
בלבו משום דאי נאמר לאו כדבור דמי למה מהרהר ע"כ ס"ל דק"ש גופיה דאורייתא היא
דאי ק"ש דרבנן ואיהו יוצא י"ח אותן פ' אלא יש"מ שבה לחוד · תבתי תקשה לך למה מהרהר
הכא לרבינא נמי הזכרת יש"מ איהו מוציא ע"י הרהור וכל היכא שחין הרהור
מוציא לגמרי ידי חובתו לרבינא מ"ל להרהר בו · אבל לר"ח ש"מ דתע"ג דחין
הרהור מוציא מ"מ בשל תורה חייבו חכמים להרהר בלבו ואפי' תימא ק"ש גופי'
דרבנן ובשכבך ובקומך בד"ת כתיב כדס"ל לר"י לקמן אפ"ה כיון די"מ שבק"ש של
תורה נמי לבה"מ הילכך מהרהר בלבו · ולפי שיטה זו ר"י לקמן לא ס"ל כרבינא
הכא דחי הרהור לאו כדבור דמי מ"ל להרהר דחל"כ תקשה לידי' דכיון דק"ש
דרבנן והזכרת יש"מ איהו יוצא ידי חובתו בהרהור למה מהרהר · אלא לפי מ"כ
למעלה בסי' ח' דחפילו ר"י דאמר ק"ש דרבנן מודה דעיקר קריאה לאורייתא היא
הכא דקאמר הגמרא אחר"י דבשכבך ובקומך בד"ת כתיב היינו שחייב אדם
לעסוק בחיוב דבר מה"ת בזמן שכיבה וקימה דווקא מדאורייתא דבעל קרי
לקרות דווקא פ' זו של שמע מ"כ אחיא דר"י אפילו אליבא דרבינא דבעל קרי
מהרהר משום מצות ד"ת שחייב רחמנא לקרות בזמן שכיבה וקימה :

ואת למתי דפי' דזכירת יש"מ איהו יוצא י"ח בהרהור מ"כ תקשה לך הא דתנן
רפ"ו דמס' סוטה (דף לב) חלו נאמרין בלה"ק מקרא בכורים וחליצה כו' והשתא
מעשה ק"ש ותפל' ובה"מ כו' חלו נאמרין בלה"ק מקרא בכורים וחליצה כו' והשתא
אמתי לא תני נמי להזכרת יש"מ במשנתינו בחיוב לשון נאמרת · והא ל"ל להזכרת
יש"מ בכלל ק"ש היא שהרי נאמרת בפ' שלישית שהיא מ' מנ"פ של ק"ש הא ליתא שהרי
מצות ק"ש נאמרת בכל לשון משמע ילפינן לה דשמע בכל לשון שאתה שומע
כדאמרינן בגמרא ובאחר ב' פרשיות של ק"ש דמדרבנן הן כעין פ' שמע דאורייתא
תיקנו · אבל הזכרת יש"מ דמה"ת הוא מנלן דנאמרה בכל לשון שהרי מ' מנ"פ
וחד מכל הני דתנן שנאמרי' בכ"ל מקרא מייתי לה התם בגמר' · ושוד שהרי ק"ש
והזכרת יש"מ חלוקי הן בזמניהם ק"ש של יום אין זמנה אלא עד ג' ס"ש ותו לא וי"ת
זמנו כל היום וק"ש של לילה זמנה עד הנץ החמה וי"מ אין זמנו אלא עד שיעלה
ע"ה בלבד וכמ"ש אלמא ק"ש והזכרת יש"מ תרי מילי נינהו · ושוד שעיקר פ'
שיצית לא נתקנה משום יש"מ שבה אלא מפני שמוזכר בה מצות ציצית לפיכך בלילה
אין מצות ציצית נוהג לגמרי' דקי"ל כב"ש דאמרה כדקאמרי' בפ' היה קורא ותע"ג דקי"ל כב"ה דמזכירי'
יש"מ בלילות מדבור' דכל ימי חייך ועיקר מצות הזכרת יש"מ אדם יצא ידי חובתו
בברכה שלאחרי' דק"ש שחרית וערבית כדמוכח התם וכבר בארתי הטיב למעלה
בסי' תת כ"ו : והתוס' כתבו שם תימה למתי שיר של יום וברכת הפירות והמצות
וקידוש של שבת ורגלים דהכי נאמרין בכל לשון חפילו אינו שומע הילכך ל"ל להני
דמתני' דנאמרין דווקא בלשון ע"כ · ולפשטייהו קשה למעלה מזה ה"ג
בסדר המשנה הלו נאמרי' בלשון פי' כל אדם בלשון שהוא שומע לחפוקי למתי שאינו
שומע בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע
ובגמ' לא משמע הכי ע"כ · ותימה הוא לומר דק"ה והלל וברכת הפירות והמצות
נאמר בכל לשון חפי' אינו שומע ומבין · ושוד מ"ש הכי מכל הני דתנן דאינן נאמרי'
אלא בלשון שומע אבל לשון פרסי למתי לא ובשלמא מב"ה והמצות אלא תיובתא להו ל"ק לי
מידי משום דל"ל דבכלל בה"מ הן דאחיב לי' במתניתין ודומיא דבה"מ דאורייתא
תיקנו רבנן לב"ה והמצות דרבנן דנאמרין בכ"ל וכדמוכ' הכא עובדא דבניתין דרבינ
דכריך ריפתא ואמר ברוך רחמנא מרי' דהאי פיתא וק"ר יצא ואברכה שלפני המזון

נמי קאי התם בפ"ק דמ"ק (דף ח) וכתב"כ הפוסקי' וקמ"ל רב דאע"ג דאמ' בלשון חול יצא ופריך עלה התם מתי קמ"ל תינח אלו נתחרטו בכ"ל כו' ובה"מ וכן מהלל ל"ק לי מידי דכיון דהלל תיקנו משום פרסומי ניסא כדמוכח בר"פ הי' קורא התם בהלל ומגילה מהו דילמא פרסומי ניסא עדיף הלכך אפילו קורא בלשון הקודש ואינו שומע ומבינו נמי יצא כדתנן בפ"ב דמגילה (דף י"ז) הלועז שמע לתורגמי יצא ואמרי עלה בגמרא והא לא ידעי מ"ש קאמרי מידי דהוה מכשים וע"ש · מתקיף לה רבינא אלו אנן התחתרים בני הרמכים מי ידעינן אלא מנות קריאה ופרסומי ניסא ה"נ כו' אלמא משום פרסומי ניסא אע"ג דלא מצות קריאה ופרסומי ניסא מי קאמר ספיר במי · והאי טעמא היכא נמי גבי הלל אבל מק"ה ודאי תקנה אחתי לא תינח לי' דמ"ש מכל הני דתנן אחין נאמרים אלא בלשון ועול אחין גירסת רש"י כגירסת התם שכתב אלו נאמרים בכל לשון גרסינן והרי כתב הרא"ש בפ' (א) כיצד מברכים (דף יח) דאשה יוצאת בבה"מ בשמיעה אע"פ שאינ' מבינה לה"ק וז"ל לדרך בלשון שהיא מכירה ורש"י הביא ראיה מדתניא הלועז שמע תלמודית יצא אע"פ שה"מ הלשון ויש להחות דפרסומי ניסא שאני כו' ע"כ · הרי שפירש בה"מ לרש"י היינו נאמר דווקא בלשון שהוא מבין והם כן פתניתין דתנן אלו נאמרים בכל לשון וא"כ בלה"ק אע"פ שהיינו שומע ומבין מיירי ולא קמ"ל מתני' מידי אלא באינה לשון נאמרים ה"כ אמאי לא תני נמי להזכרת י"מ וק"ה באינה לשון הן נאמרין ואע"ב דהזכרת יציאת מצרי' בהרהור סגי ליה וה"ל ק"ה דל"ל מזכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין בפ' ע"פ דהזכרה בלב הוי הזכרה ואין צריך דיבור פה היכא למימר דמהאי טעמא לא תני להו דפשיטא כיון דסגי להו בהרהור בעלמא דבכל לשון סגי בהרהור הלב לא שייך לשון וכמש"כ הרשב"א בחי' בפ' היה קורא גבי הא דמפ' התם (דף ט"ו) טעמא דר"י דאמר הקורא את שמע ולא ק"ל לא יצא מצו' דכתי' שמע השמיע לאזניך מפיך וחזינן שאינו שומע ומבין מיירי שמע בכל ל' שאתה שומע ור' תרתי ש"מ יוצי' הוא ז"ל דה"ק מדכ' רחמנ' שמע בכל ל' שאתה שומע דגרי' להשמיע לאזניו ה"ל להשמיע לאזניו מ"מ לפי' בהרהו' הלב סגי ובהרהור הלב לא שייך לשון ומהילה שאינו בין לה"ק לכל לשון עכ"ד ומבל כל הני דתנן התם לא סגי בהרהור הלב דהרהור לחו כדבור דמי ואינה קפידת בחזה לשון נאמרים הילכך תני להו אלו נאמרים בכל לשון ואלו בלשון הקודש · ותו"ג דרבינא דייק ממתני' דבעל קרי דהרהור כדבור דמי גבי ק"ש ותפ"ה חציב לק"ש בתתני' דנאמרה בכל לשון · לק"מ דהא נופיה קמ"ל מתני' דק"ש בהרהור סגי ליה הילכך נאמר בכל לשון · מ"מ מתני' דבעל קרי תנא קמא הוא דאמר בלא השמיע לאזנו יצא הה"נ דבהרהור ואינטריך לי' דאי ה"א דאמר בלא השמיע לאזנו לא יצא ולא סגי לי' בהרהור ואינטריך לי' לאשמעינן דק"ש בכל לשון אבל קידוש היום ויציאת מצרי' דכתב רחמנא זכירה גבייהו פשיטא לי' דבהרהור סגי ומהילה דנאמרין בכל לשון ול"ל למתניתינו ומ"מ זכירה בלב הוי זכירה ולא כמ"כ:תומר מני דהאי סברא שכתב הרשב"ץ דבהרהור הלב לא שייך לשון תמוה היא דודאי בהרהור נמי שייך לשון אם נזדמן להרהר בלה"ק דווקא או בהרהור בכל לשון סגי ואין לחלק בין הרהור לדיבור לענין זה כלל וכמש"ל עוד לפשטת הרמב"ם דגבי הא"מ לא כתב רחמנא דיבור בהרהור בעלמא סגי ליה ע"ק למה תני בפתניתין לבה"מ דנאמרים בכל לשון דבהרהור סגי ליה ועכ"ק שהרי זכירת עמלק אינו אלא בפה כדילפינן לה מלא תשכח הרי שכתב הלב אמורה ה"כ אלמא תשמה לך אמאי לא תניה בחזה לשון היה נאמרת כיון דלא סגי להו בהרהור בעלמא הילכך ודאי ליתא לה"ט דאמרן : ומה ש"ל דזה הוא דודאי כל היכא דלא גלי לן קרא שנאמר דווקא בלה"ק מילתא דפשיטא היא שנאמרת בכל לשון דמהיכא תיתי לומר לה"ק דווקא כיון דלא גלי קרא וכל הני דנאמרין בלה"ק דתנן בפתניתין כולהו מקראי ילפינן להו כדמפרש בגמרא התם הילכך קידוש היום וזכירת יציאת מצרים ועמלק מילתא דפשיטא הוא שנאמרין בכל לשון ול"ל למתניתינו אלא תיתא בלה"ק דווקא דמהיכא תיתי לומר כן · אבל כל הני דחציב בפתניתי' שנאמרין בכל לשון רבותא קמ"ל דאפי' לה"ק דוק' פ' סוטה כדפרש"י בפתניתי' דספרי אתי' לא כתיב קרא להתיר בכל לשון ה"ג נגמור מיבמה בק"ע ומה יבמה הלה לא עשה בה כל הלשונות בלה"ק סוטה תמורה לכ"ש קמ"ל אלא ומקרא יליף לה דכתיב ואתר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר · וידוי מעשר סד"א יליף מתירה מתירה מלוים מה להלן בלה"ק לף כאן בלה"ק קמ"ל מתירה מסוטה ילפינן מעמלק דמפרש התם בגמרא · ק"ם קמ"ל לאפוקי מדרבי דאמר ק"ם בכתבה הסיעו בלה"ק דווקא ויליף מוהיו בהוייתן יהו קמ"ל כרבנן דילפי מעמלק בכל לשון שאתה שומע · תפלה מנלן דר"י דאמר אל יפתח אדם ברכיו בלשון חרמית שאין מה"ם מוקמין לו קמ"ל דה"מ ביחיד אבל בציבור בכל לשון כדאמר התם · בה"מ כדפרש התוס' סד"ה גילף מברכות דהר גריזים דבלה"ק דווקא קמ"ל והכלת ובצבעת ברכת בכל לשון שאתה מברך ולא כפרש"י שפירש בה"מ לא בעי קרא דמהיכא תיתי דבעינן לה"ק דה"ק לא הוי תני לה בהדי הני כי היכא דלא תני זכירת שבת ועמלק ויציאת מצרים · שבועת העדות ופקדון כדפרש"י דסד"ה גילף משבועות הר גריזים והר עיבל דבלה"ק דווקא קמ"ל דגבי שבועות העדות כתיב נפש כי תחטא ושמעה קול אלה בכל לשון שהיא שומעת ושבועת הפיקדון כתיב תחטא תחטא משמ"ע הלכך אין מכאן ראיה דיציאת מצרי' בהרהור סגי לי' ולכאורה יש לי לה"ר דכל היכא דכתב רחמנא זכירה אינו אלא בפה שהרי ק"ם מזכור את יום השבת נפקא לן ומשמע דבהרהור לא יצא ואף על גב דכתב רחמנא זכירה

שמע מינה כל זכירות שתם שנאמרו בתורה מזכירת עמלק מפורש יליפינן להו דגלי ביה רחמנא שאינו אלא בפה שהרי כתב הכ"י בח"ח סי' רע"ו בשם הכלבו שהנשים מוציאות את האנשים י"ח בקידוש היום הואיל ואינות מן התורה כמותן כדדרשינן בפ' מי שהיתה לאמר קרא זכור ושמור כל שאינו (ב) בזכירה יצא בשמירה והני נשי הואיל ואיתנהו (ג) בזכירה יצאו בשמירה ואי הרהור כדבור דמי לענין קידוש היום הואיל ונאמר בה זכירה ק"ל מתי חריש משום שמחוייב בדבר אפי' אינו מחוייב בדבר כגון חש"ו נמי מוציאין אחרים י"ח שהרי השומע יוצא בהרהור של עצמו וא"ל להשמעות השומע להוציאו ידי חובתו משום שומע כעונה וכבר האריכתי בזה בכללי תו"מ שלי שם · אלא ע"כ דקידוש היום אינו יוצא ידי חובתו בהרהור דזכור בפה משמע וה"ה לזכירת י"מ אין י"ח בהרהור · אלא שים לבחות דל"ק ק"ה ליל"מ דשאני קידוש היום דהרי ק"ה דאורייתא אינו אלא זכירה בעלמא בלי ברכה גם ק"ל לקדש על היין מן התורה כמו שרגיל ר"ת לפרש הא דאמר בפ"ק דמו' (דף ח) מיין ושכר יזיר לאסור יין מצות כיון דשנת ופריך מאי ניהו קידוש והבדלה מוכח ושומד מהר סיני הוא ומפרש ר"ת בתמיה וכי קידוש היום על היין דאוריית' הוא וכמש"כ בדיני שבת סי' ס' וכיון דתיקנו רבנן לקדש על היין ולברך ברכת קידוש היום ק"ל מדרבנן לא יי"ח בהרהור דמסתמא תיקנו דומיא דשאר ברכות להרהור לאו כדבור דמי לגבי דידהו להחולקין על הרמב"ם וה"ה להני ברכות של קידוש · אבל זכירת י"מ אף שהיקנו בתמיד ויציאת מצרי' בהרהור סגי ליה וה"ק ק"ה דל"ל מזכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין בפ' ע"פ דהזכרה בלב הוי הזכרה ואין צריך דיבור פה היכא למימר דמהאי טעמא לא תני להו דפשיטא כיון דסגי להו בהרהור בעלמא דבכל לשון סגי בהרהור הלב לא שייך לשון וכמש"כ הרשב"א בחי' בפ' היה קורא גבי הא דמפ' התם (דף ט"ו) טעמא דר"י דאמר הקורא את שמע ולא ק"ל לא יצא מצו' דכתי' שמע השמיע לאזניך מפיך וחזינן שאינו שומע ומבין מיירי שמע בכל ל' שאתה שומע ור' תרתי ש"מ יוצי' הוא ז"ל דה"ק מדכ' רחמנ' שמע בכל ל' שאתה שומע דגרי' להשמיע לאזניו ה"ל להשמיע לאזניו מ"מ לפי' בהרהו' הלב סגי ובהרהור הלב לא שייך לשון ומהילה שאינו בין לה"ק לכל לשון עכ"ד ומבל כל הני דתנן התם לא סגי בהרהור הלב דהרהור לחו כדבור דמי ואינה קפידת בחזה לשון נאמרים הילכך תני להו אלו נאמרים בכל לשון ואלו בלשון הקודש · ותו"ג דרבינא דייק ממתני' דבעל קרי דהרהור כדבור דמי גבי ק"ש ותפ"ה חציב לק"ש בתתני' דנאמרה בכל לשון · לק"מ דהא נופיה קמ"ל מתני' דק"ש בהרהור סגי ליה הילכך נאמר בכל לשון · מ"מ מתני' דבעל קרי תנא קמא הוא דאמר בלא השמיע לאזנו לא יצא הה"נ דבהרהור ואינטריך לי' לאשמעינן דק"ש בכל לשון אבל קידוש היום ויציאת מצרי' דכתב רחמנא זכירה גבייהו פשיטא לי' דבהרהור סגי ומהילה דנאמרין בכל לשון ול"ל למתניתינו ומ"מ זכירה בלב הוי זכירה ולא כמ"כ:תומר מני דהאי סברא שכתב הרשב"ץ דבהרהור הלב לא שייך לשון תמוה היא דודאי בהרהור נמי שייך לשון אם נזדמן להרהר בלה"ק דווקא או בהרהור בכל לשון סגי ואין לחלק בין הרהור לדיבור לענין זה כלל וכמש"ל עוד לפשטת הרמב"ם דגבי הא"מ לא כתב רחמנא דיבור בהרהור בעלמא סגי ליה ע"ק למה תני בפתניתין לבה"מ דנאמרים בכל לשון דבהרהור סגי ליה ועכ"ק שהרי זכירת עמלק אינו אלא בפה כדילפינן לה מלא תשכח הרי שכתב הלב אמורה ה"כ אלמא תשמה לך אמאי לא תניה בחזה לשון היה נאמרת כיון דלא סגי להו בהרהור בעלמא הילכך ודאי ליתא לה"ט דאמרן : ומה ש"ל דזה הוא דודאי כל היכא דלא גלי לן קרא שנאמר דווקא בלה"ק מילתא דפשיטא היא שנאמרת בכל לשון דמהיכא תיתי לומר לה"ק דווקא כיון דלא גלי קרא וכל הני דנאמרין בלה"ק דתנן בפתניתין כולהו מקראי ילפינן להו כדמפרש בגמרא התם הילכך קידוש היום וזכירת יציאת מצרים ועמלק מילתא דפשיטא הוא שנאמרין בכל לשון ול"ל למתניתינו אלא תיתא בלה"ק דווקא דמהיכא תיתי לומר כן · אבל כל הני דחציב בפתניתי' שנאמרין בכל לשון רבותא קמ"ל דאפי' לה"ק דוק' פ' סוטה כדפרש"י בפתניתי' דספרי אתי' לא כתיב קרא להתיר בכל לשון ה"ג נגמור מיבמה בק"ע ומה יבמה הלה לא עשה בה כל הלשונות בלה"ק סוטה תמורה לכ"ש קמ"ל אלא ומקרא יליף לה דכתיב ואתר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר · וידוי מעשר סד"א יליף מתירה מתירה מלוים מה להלן בלה"ק לף כאן בלה"ק קמ"ל מתירה מסוטה ילפינן מעמלק דמפרש התם בגמרא · ק"ם קמ"ל לאפוקי מדרבי דאמר ק"ם בכתבה הסיעו בלה"ק דווקא ויליף מוהיו בהוייתן יהו קמ"ל כרבנן דילפי מעמלק בכל לשון שאתה שומע · תפלה מנלן דר"י דאמר אל יפתח אדם ברכיו בלשון חרמית שאין מה"ם מוקמין לו קמ"ל דה"מ ביחיד אבל בציבור בכל לשון כדאמר התם · בה"מ כדפרש התוס' סד"ה גילף מברכות דהר גריזים דבלה"ק דווקא קמ"ל והכלת ובצבעת ברכת בכל לשון שאתה מברך ולא כפרש"י שפירש בה"מ לא בעי קרא דמהיכא תיתי דבעינן לה"ק דה"ק לא הוי תני לה בהדי הני כי היכא דלא תני זכירת שבת ועמלק ויציאת מצרים · שבועת העדות ופקדון כדפרש"י דסד"ה גילף משבועות הר גריזים והר עיבל דבלה"ק דווקא קמ"ל דגבי שבועות העדות כתיב נפש כי תחטא ושמעה קול אלה בכל לשון שהיא שומעת ושבועת הפיקדון כתיב תחטא תחטא משמ"ע הלכך אין מכאן ראיה דיציאת מצרי' בהרהור סגי לי' ולכאורה יש לי לה"ר דכל היכא דכתב רחמנא זכירה אינו אלא בפה שהרי ק"ם מזכור את יום השבת נפקא לן ומשמע דבהרהור לא יצא ואף על גב דכתב רחמנא זכירה

(א) נ"ל שלשה שאכלו דף מה ע"ב : (ב) נ"ל בשמירה ישנו בזכירה : (ג) נ"ל בשמירה ישנו בזכירה : (ד) נ"ל שלשה שאכלו :

לה לכל ואפי' מדרבנן היו מיב ה"ל היו מחוייב בדבר ואפי' בדרבנן היו מחוייב בדבר היו מועיל להריס ידי חובתן כדתנן בפ' לולב הגזול מי שהיה עבד או חצה או קטן מקרח לותו ולהלל לקי טעה לחריהן מה שהן חוזרי ותקנתי בפ"ג דמגילה הכל כשרי לקרות את המגילה חוץ מהרס שוטה וקטן והא הלל ומגילה היו הלא מדרבנן ואפ"ה היו מחוייב בדבר תמ"ל י"ח ודקי"ל ז"ל מהא דכל הברכות כולן תעפ"י שיצא מועיל · כ"ל דלק"מ לדעת בה"ג דס"ל דדווק' בברכות של דבריה' הוא דאם יצא מועיל דתע"ג בדרבנן נמי היו מחוייב בדבר היו מועיל · ה"מ בהיו מחוייב כלל כגון חנ"ו אבל במחוייב בדבר כגון גדול הלא שיצא כבר מועיל בדרבנן · והא דנקט כל הברכות כולן תעפ"י שיצא מועיל תע"ג דבבה"מ היו כן כיון דכל הברכות דיעם הכי ולא יצא מן הכלל הלא קטן ברכות של תורה כמו בה"מ וברכת התורה דהוי מה"ת כדמוכח להדיא בפ' מ"ם (ד' כד) כל קרי לי' יתדע שע"כ ברכת המזון לא הוי בהאי כללא דכל הברכות תעפ"י שיצא מועיל דהא קר"י שמ"מ עד שיאכל כזית דגן דבר חיוב בה"מ מדרבנן הוא ·

☜ אבל בשל תורה אפי' מחוייב בדבר הלא שיצא כבר ה"מ ועטעמת לדברות לא מהני כלום לקרותו מחוייב בדבר בשביל זה · וראי לדבר שהא גופי' דתניא כל הברכות תע"פ שיצא מועיל חוץ מברכת הלחם וברכת היין שחס לא יצא מועי' ואם יצא היו מועיל ואמאי לא תני מי שהיה בה"מ בהאי חוץ שהרי בה"מ מי חס יצא היו מועיל ואם לא יצא מועיל שהרי היו מועיל עד שיאכל כזית דגן דה"ל לא יצא ומועיל ואם לא יאכל כזית דגן דה"ל יצא היו מועיל הרי שדין בה"מ שוה לברכת הלחם והיין בהא מילתא ואמאי לא עריב ותני לי' בהדייהו · הלא ודאי משום דל"ד להו לגמרי דתע"ג דבהאי בבא לחם יצא היו מועיל דמו להדדי לגמרי · ה"מ בבא לחם לא יצא מועי' ל"ד להדדי לגמרי · דהלו בברכת הלחם והיין שכל עצמן היו הלא מדרבנן לעולם חס לא יצא מועי' אבל בה"מ שיש לו עיקר מה"ת בהאכל כדי שביעה לפיכך לא יצא פעמים היו מועיל כגון שלא אכל הלא כזית בלבד דהיו מועיל

ועוד יש לי להביא ראיה לדברי בה"ג שהרי תניא התם לא יפרום חדם פרוסה לחורחים תח"כ יוכל עמהם כו' ובהלל ובמגילה תע"פ שיצא מועיל ומדנקט הלל ומגילה סתמ' ולא קתני ובברכת הלל ומגילה משמע דבמצות הלל ומגילה גופייהו חיירי תעפ"י שיצא מועיל ומדלא נקט שאר מצות של תורה ש"מ דווקא הני דמדרבנן נינהו הוא דחס יצא מועיל אבל במצות של תורה חס יצא היו מועיל · והא דתמ' התם בעי רבא ברכת הלחם של מצה וברכת היין של ק"ה מהי כיון דחוב הוא מפיק לו למ"ד ברכה לאו חובה היא וע"כ לא קתני לי' הלא ברכת היין של ק"ה אבל ברכת ק"ה גופיה כיון דחוב הוא מפיק פשיטא ליה דתע"ג דיצא מועיל שהרי ע"כ ליצטא כיון דחוב הוא מפיק דנקט היינו להועיל י"ח חס שמע תע"ג הלא שנה · וכה"ג דייקינן בק"ה גופיה חס שמע הלא עדה חבירו מועילו תעפ"י שיצא · וי"ל דמיירי בקידוש של י"ט או בקידוש שבת של יום הלאו דאורייתא, ניהו · וה"ג משמע לי מלשון רש"י שפי' ברכת היין שמברכין לפני קידוש מהי על אכילת מצה ומקדש ישראל לא תיבעי לך לחובה ניהו ומפיק ע"כ קסבירי הרב מקדש השבת שבקידוש שבת דשכיח ונקט מקדש ישראל שבקידוש י"ט הלא שכיח · הלא ודאי ס"ל דבקידוש שבת דמקדש השבת נמי לא מפיק דבשל תורה חס יצא היו מועיל דשוה חס ל"ל לרש"י כבה"ג וכמ"ש שם · ועוד פירש"י כיון דחובה הוא לכולי מצה חובה עליו וכן ק"ה חובה עליו ול"ח בלא הגלה כו' ומפיק ע"כ · נקט כאן ק"ה ושינה ליצטא משל מעלה דנקט קידוש שחמ' ע"כ ה"ט דלמעלה משבר לה במקדש ישראל שהוא קידוש של י"ט ואפי' של ליל י"ט חס יצא מועיל שהיו הלא מדרבנן אבל כאן דנקט קידוש שחמ"ל דמשמע נמי של שבת הוסיף תיבת היום ללמדינו דבקידוש של יום חיירי דאפילו של שבת היו הלא מדרבנן וכיון רש"י ללמדינו דבהני תרי קדושי חיירי שהיו הלא מדרבנן ולא בקידוש של ליל שבת דה"ל מה"ת דבזה חס יצא היו מועיל · ועוד י"ל דהא דקתבעיא לי' ברכת היין של קידוש משכחת לו דבקידוש גופי' אבל אי יצא מ"ה יכול להוציאו אפי' מקידוש של ליל שבת דהוי מה"ת אלא שתיירי שברכת היין של קידוש ה"ג לברך בשביל עצמו אלא בשביל חבירו וה"ל כגון שיושב ואוכל בע"ש מבע"י ואשכח לו דקי"ל פורס מפה ומקדש כדאמ' בר"פ ע"פ(ד' ק)ולדעת רוב פוסקי ה"ג לברך ברכת היין ויכול לקדש ולהוציא את חבירו ידי חובת קידוש שהרי עדיין לא יצא בעצמו וה"ג לברך ברכת היין בשביל עצמו הלא בשביל חבירו לחוד · וכה"ג מיבעי' לו לרבא ב"ה של קידוש מהי מקדש להו אפי' לאחס מדאר"ח כי היכו דר"פ הוו מקדש להו וכי הוי רבא ב"ה חריסא מדברא הוי מקדש להו אלא ודאי עובדא היכא דמי לפרושי דבשאר קידושי חיירי ולא בקידוש של ליל שבת ה"ל דקאמ' וכי הוי אחי חריסי מדברא הוי מקדש להו היינו בשביל חריסי ולא להוציאו י"ח משום שמעט כעושה הוי אלא הי' מקדש ומקרח אותן והן הן עוני' אחריו כ"ד ודבר שהיה אומר · מ"מ אי פשיטא לן בעיא דרבא ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש אי מצי מפיק אי לא שהרי הא דברכת הלחם וב"ה אחס יצא היו מועיל משום עצמה דברכה לבטלה הוא דכיון דלאו מוכה הוא לא ליתהני ולא לברך וה"ל ברכת חבירו שמברך בשבילו ברכה שלא לצורך ול"ש חס חבירו מועילו ול"ש חס חבירו מברך לו והוא עושה אחריו כיון שאין חבירו מחוייב בלאותו שעה בשלמא ברכה ה"ל ברכתו לבטלה לברך לצורך אחרים והא דנקט ליצטא דיצא ולא יצא משום דהא בהא תליא חבירו דשלי לי' מ"מ חיובא לי' לרבא ברכת הלחם של מצה וב"ה של קידוש אי לברכת הלחם וברכת היין דשלמא דמי וה"מ וה"ה שהיו רשאי לברך לו משום ברכה לבטלה אלא ללמד דמי לכל הברכות ומותר לברך לו וה"ה דכבר קידש לעצמו ויצא מ"מ הדר מקדש לאחריני' דתע"ג דהן עוני אחריו והוא לא מיבעי' לי' היה מועיל משום דקידוש של ל"ש הוי מה"ת מ"מ דאין כאן משום ברכה לבטלה כמה שהיה מברך להו ש"מ דב"ה של קידוש לכל הברכות דמי ומתילא תע"ג דיצא מועיל הדא בהא תליא וה"ה לברכת הלחם של מצה : וה"ת לדעת בה"ג הא דתנן התם במס' ר"ה לעניו תקיעת שופר הם"ו הוו מועיל לת הרבים י"ח וה"ה כל שהיו מחוייב בדבר הוו מועיל לת הרבים י"ח · והרי תקיעת שופר של תורה הוא ולא ממעט התנא לומר שהיו מחוייב בדבר כלל כגון חנ"ו הוא דהיו מועיל לת הרבים י"ח הא מחוייב בדבר תעפ"י שיצא מועיל דתל"ל ה"ל למיתני רבותא טפי דאפילו מי שמחוייב בדבר אם יצא היו מועיל וכ"ש חנ"ו ומי שהיו מחוייב בדבר כלל · וי"ל דלמאי דפי' ר"ח משום דתנן בפ"ד דר"ה (דף לג) סדר תקיעות שלש של שלש שלש ובגמ' אם תמרו מניו למידין שלש תרועות ושם תקיעות נאמרו בר"ה שתים מד"ת ו' מד"ס ואיכא למ"ד כ"ו כתבתי שם לדעת בה"ג והבתי עוד ראיות לדבריו ומסדר תקיעות ג' של ג"ג הוי מד"ס ואותן תקיעות שהן מד"ס המחוייב בדבר תעפ"י שיצא מועיל מש"ה תנן חנ"ו וכל שהיו מחוייב בדבר היו מועיל לת הרבים י"ח בתקיעת דמילתא פסיקתא היא דאפי' תקיעות הללו של ד"ס ר"ת לת הרבים י"ח מש"ה המחוייב בדבר ויצא תעפ"י שבתקיעות של ד"ס ר"ת היו מועיל שבתקיעות של ד"ת היו יכול להוציא ת"ח · כ"ו כתבתי שם לדעת בה"ג והבתי עוד ראיות לדבריו וכתבתי שכ"ד רש"י והרמב"ם והרא"ש בהשגות והרמב"ן שם, מלחמות: והשתא ה"ש דברי הגאונים שהביא העור שם ל"ל כדעת בה"ג ושייתו דכשל תורה שם יצא ה"מ לפיכך אמרו דמי שקידש לאנשי ביתו ובא לאכסים אחרי, היו מקדש להן דכיון דיצא היו מועיל ומיירי מקידוש של ליל שבת דהוי של תורה והעור הלך בשיטת התוס' וכדע' הרא"ש שם בברכות לפיכך תמה עליהם אבל לק"מ דהגאונים קיימו בשיטת בה"ג ושייתו וכמ"ש · ומה שכתב העור ובה"ג חולק שם בח אלא אחרי, שי"י לקדש מקדש להן כו' ואין פי' דברי בה"ג כפי הבנת העור דא"כ תקשה דידיה אדידיה דהא גבי של תורה כגון בה"מ ס"ל דחס יצא היו מועיל · אלא יש לפ' בתרי גווני דהגאונים שאמ' היו מקדש להן היינו להועילן י"ח משום שומע כעונה ומטעמא דאמרן ובה"ג שמקדש להן היינו שיוכן אחריו מה שהוא חומר כדאמרן לגבי הלל מי שהיה עבד או חצה או קטן מקרח לותו עונה אחריהן מה שהן חומרין וה"ג גבי קידוש דהוה אין מועילן י"ח אלא הן יוצאין בעניית עצמן וקמ"ל דחס יוצאין לקדש ה"מ להס · ותע"ג דקי"ל כל הברכות חס יצא מועיל ואפילו קידוש וב"ה של קידוש נמי דינא הכי וכמ"ש ולא הוי ברכה לבטלה ס"ל לבה"ג דה"מ לברך למי שהיו בקי דה"ה בע"ה חבל היו מברך להבקי דה"ל ברכה לבטלה כיון דלאו לברך לעצמו ותע"ג דקי"ל בה הגאוני, ובה"ג אחד ליטב, נקטי ל"ל בה כיון דלאו אד גברא אחרינא וכן דרך חו"ל כל אד ואד נקט ליצטא דידיה וצריך לעמוד על כל דברי כל אח' ואח' כמאי מיירי ה"ג הגאוני מיירי בקידוש ליל שבת דהוי של תורה וכדאמרן והבה"ג מיירי בקידוש של יום של שבת דהיינו מה"ת אלא מד"ס דאחמר' בפ"ע (דקסו) זכור את יום השבת לקדשו וכריתא על היין אין לי אלא בליה דיום מניין"ל עבור את יום אסמכתא בעלמא היא שהרי היו אומר אלא בפ"ק בלבד והיו מזכיר שום דבר מק"ה וכ"כ הרא"ד בפ"ב מה"ס ובדרבנן תע"פ שיצא מועיל ע"כ כתבתי שם בכללי תו"מ שלי : **הרי** נתבאר דטעמן של הגאונים שאמרו דמי שקידש לאנשי ביתו ובא לאכסים אחריהם ה"מ להס משום דהוחיל והיה חיבו מועיל וכדאמרת בה"ג וסייעתו וע"כ אפילו לפי סברת ז"ל ל"ח אחס יצא היו מועיל אלא בשל תורה אבל בשל דבריהן תע"פ שיצא מועיל וכמו שנתבאר ואם"ל דזכירה בלב הוי זכירה ג"כ ק"ה דאוריית' בהרהור בעלמא סגי ליה ומדרבנן משום דתיקנו ברכה בגי דיבור ה"ל אפילו יצא ק"ה אחאי ה"מ להה ידי חובתן של תורה דסגי ליה בהרהו' ה"ל למימר כעונה דומיא דוק'בעונ שהוא מחוייב בדבר ול"י הוא דומיא אבל אם יצא היו מועיל ואי משום הברכה של קידוש ושל יין הא בדרבנן אקשינן מוני' אלא ודאי זכירה בפה הוא דילפין לכולהו זכירות מזכירת עמלק דגלי לן קרא בי' זכור בפה הוא ומה"ת לא יצא בהרהור מש"ה חס יצא היו מועיל דה"ל מ"מ בדבר והשומע ממי שהיו מחוייב בדבר ל"ח שומע כעונה : ולפי מה שכתבתי אפילו לת"ד הרהו' כדבו' דמי"מ הוכרת י"מ היו אלא בפה כמו של עמלק ולרבינא התירו לב"ק להרהר בק"ש משום דהרהור כדבור דמי ויוצא בזה י"ח ק"ש ומשום ב"ק לא נאסר בהרהור כדתסכחן בסיני אבל לא התירו לו להזכיר י"מ בפה תע"ג דאפילו לרבינא ח"י מדי הרהור משום דב"ק אסור בד"ת מתקנת עזרא כדאמר' בנמרא ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה כדאמר' בפ' האשה רבה (דף ג) והרי לר"ח דס"ל הרהור לאו כדבור דמי אפ"ה לא התירו לב"ק להוציא בפה ק"ש וב"המ שא"י נמי י"ח בהרהור להמולקין על הרמב"ם תע"ג דשל תורה הן והיינו משום דיש כח ביד חכמים כו' וכדאמרן וה"ת הא דאקשי ליה ר"ח לרבה שם בפ' האשה רבה דס"ל אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה מערל הזאה חומל ועובה דחציב להו התם אמאי לא חציב להו נמי דשל תורה מזכיר שאינו יכול לבטל קרי שהיו אם תורה משום תקנת עזרא לדבריהן דבשלמא מק"ם לא אקשו תע"ג דר"ח נופי' ס"ל הרהור לאו כדבור דמי והיו יצא ידי חובתו ק"ם בהא דהרהור בלבו משום דילמא ס"ל לרבה כשמואל דאמר ק"ם דרבנן ת"ג ס"ל הרהור כדבור דמי ובהאי שנוי ניחא הא דלא אקשי ליה מבה"מ לכ"ע לאורייתא הוא ולא התירו לו אלא להרהר בו דילמא ס"ל לרבה הרהור כדבור דמי וע"י הרהור יוצא ידי חובתו : אבל י"מ לכ"ע הוי מה"ת דס"ד כ"ע מודו

לגבי

לגבי הזכרת יצ"מ הרהור לחוד כדבור דמי אמתי לח לקבי ליה מיניה • הח לק"מ דהח בלח"ה אכתי מילי טובא הם"מ לאקשויי ליה מנייהו ואפ"ה לח קאקשי להו כנון הרכבתו והבאתו מחוך לתחום ותיובתא יבלתו לחין דומין אח השבת בפסח לר"ע ורבה שאינו לוחה אח השבת מדרבנן כדאמרן רפ"ד דסוכה וכה"ג רבות בזבחים פ' התערובת ובשאר מקומות בגמרא רבו מלמות ואמו כרובלא לחציב וליול לכולהו • הרי מתברר לנו בחר הטיב דזכירת יצ"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור חלח שהיתה להרמב"ן בפי' התורה פ' כי תבא ע"פ זכור אח אשר עשה ה' אלהיך למרים שכתב שזה לוהרה ללשון הרע שיזכור אח אשר נעשה למרים הנדקת שלקתה בצרעת על שדברה לה"ר על משה רבינו אחיה וזכירה זו מ"ע היא כמו זכירת שבת ושל עמלק וכמו זכור אח היום אשר יצאתם ממצרים שכולן מצות הן ומביא לשון הספרי כשהוא אומר ולא תעשו אח כל המצות האלה הרי משה"כ בתורה אמור • ח"כ מת"ל אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה וכן הוא אומר זכור אח יום השבת לקדשו יכול בלב כשהוא אומר זכור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך • וכן הוא אומר זכור אל תשכח • וכן הוא אומר זכור אח אשר עשה כו' למרים • יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור הרי שמירת הלב אמורה ומה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכה"ג זכור אח אשר עשה לך בעמלק יכול בלבך כשה"כ לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה • הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך • ופי' כי אלמלא השמר בנגע צרעת מנגע צרעת ליאמר מאוד אלא תבוחך ועשות בה בכל אשר יורו יחכם הכהני הלוים וזכור אח אשר עשה כו' למרים שתהא מזכיר זה בפה תמיד כו' וזו מצוה מכלל התרי"ג מצות ושכחה ב"ה וכל המוציא המצות אחריו ע"כ • וכ"ל שבתחילת דברי הספרי שהביא יש ט"ס וכן צריך לגרוס זכור אח י"ה לקדשו יכול בלבך כשה"כ אמור הרי שמירת הלב אמורה ואשמור שבדברו' אחרונות קאי וזה מבואר: מ"מ למדנו מדברי הספרי הללו דגלי לן קרחמנ'גבי זכירת שבת ושל מרים ושל עמלק בכל ר' ואחד קרח יתירה ללמוד על זכור שנאמר להלן שהוא בפה מפני שזכירת הלב כבר אמורה הלח"ה ה"ק לזכור אינו אלא בלב ולא הוי ילפינן זכירה ר' מחבירתי' דגלי לן בה רחמנא לזכור בילה הוי בפה • מ"ל גבי זכירת יצ"מ דלא גלי לן על זכור בילי' שהוא בפה לוקא בהרהור בלב אמי אני ומזכירות הללו לחמרן ח"א למילף לזכירת יצ"מ דהא ה"ל שלשה כתובים בחוק לשבת ולמרים ולעמלק לכתב רחמנא קרא יתירא זכור בילהו הוי בפה דווקא ושלשה כתובים הבאים כאחד לכ"ע אין מלמדין בילי' בהרבה מקומות בגמרא • ואכתי נימא דזכירת יצ"מ בהרהור בלב אמי אני ה"ל לעניין הלכה כיון לכבר הוכחתי אנמ' שלמו לחין אדם יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור אפילו אח"ל דהסיח לספרא לא ס"ל הכי נקטינן כגמ' שלמו • ועוד הא קי"ל אחם ספרא"ר"ם היא ח"ל דס"ל לגמ' דיון ליחילתי הוא ורבנן פליגי עליה וכ"ם אם נאמר דווקא לא"ד הרהור כדבור דמי הוא ליצא ידי חובת הזכרה בהרהור • אבל לא"ד לאו כדבור דמי אינו יוצא ידי חובתו בהרהור דכ"ם דח"ם דהא פלוגתא דתנאי היא בפ' שואל אי כדבור דמי אז לא ויל"ל דההוא דספרא אחיא כא"ד ואנן קי"ל דלאו כדבור דמי

הילכך אינו יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור כן כ"ל :

סימן י"ד דיני תפילה

ראיתי לברר כאן שורש ח' אם יש לחפל' עיקר מה"ת או כל עצמה אינו אלא מד"ס • דע שהרמב"ם כתב בפ"ח מה' תפילה מ"ע להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם אח ה' כו' מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה שנ' ולעבדו בכל לבבכם ואמרו חכמים היזהר היא עבודה שבלב זו תפילה ואין מנין התפי' מה"ת ואין מצוה התפל' מה"ת ואין לחפל' זמן קבוע מה"ת ע"כ • וק"ל דבפ' מ"ם (דף ך ע"ב) תנן נסים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפילה ובגמר' אמרי' וחייבין בתפילה דרחמי נינהו מ"ד הואיל וכתיב ערב ובקר וצהרים כמ"ש שהג"ב דמי קמ"ל • והשתא ל"ל עצמא משום דרחמי נינהו ת"ל דמדאורייתא ה"ל מ"ע שלא הז"ג ולא"ב לאחו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפילה מ"מ לח לעקור ד"ת קאתו דיש"ו יהיו נסים ועבדים פטורין חלא להוסיף על ד"ת קאתו ושוה הדין ס"ד לפטורם מן התפילה משום לכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין לה זמן קבוע • וי"ל דהא דקאמר עצמא משום דרחמי נינהו היינו לחייב אח הנשים בכל ג' תפילות הקבועות בכל יום מדרבנן לסד"א דה"ל מ"ע שהז"ג ולא לחייבו אלא בתפל' א' ביום שאינו מה"ת ובכל נוסח שירצה שיה"ח בזה מחיוב של תורה קמ"ל משום דרחמי נינהו חייבין בכל התפ"ו ובנוסח שתיקנו רבנן והרמב"ן וסה"ה חלק מ"ע סי' ה' הביא עליו ואמר שכבר ביארו חכמים בגמ' שתפל' מדרבנן כמו שאמרי' בפ"ג דברכות לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון ואינו מתפלל והטעם ק"ש ובה"מ דאורייתא ותפל' דרבנן ובגמרא דסוכה אמרי' נבי תפלה דתקן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו תלוב דתקן נועלו על שלחנו אלא מפסיק והביאו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא דרבנן • והכ"מ הביא עליו מה שאמרו בפ"ק שאינו מתפלל היינו שמ"מ תפילה זו בנוסח זה פ"פ ביום אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פ"א ביום • ח"ע כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא בפ' התכלת רבה ע"כ • הנה מכ"ב דיש כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אמת אמר אבל גבי בעל קרי חזינן שלא רצו חכמים לעקור דבר מן התורה גבי דילמה אמי אמר אבל אינו יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור כן כ"ל

סימן י"ד דיני תפילה

ראיתי לברר כאן שורש ח' אם יש לחפל' עיקר מה"ת או כל עצמה אינו אלא מד"ס • דע שהרמב"ם כתב בפ"ח מה' תפילה מ"ע להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם אח ה' כו' מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה שנ' ולעבדו בכל לבבכם ואמרו חכמים היזהר היא עבודה שבלב זו תפילה ואין מנין התפי' מה"ת ואין מצוה התפל' מה"ת ואין לחפל' זמן קבוע מה"ת ע"כ • וק"ל דבפ' מ"ם (דף ך ע"ב) תנן נסים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפילה ובגמר' אמרי' וחייבין בתפילה דרחמי נינהו מ"ד הואיל וכתיב ערב ובקר וצהרים כמ"ש שהג"ב דמי קמ"ל • והשתא ל"ל עצמא משום דרחמי נינהו ת"ל דמדאורייתא ה"ל מ"ע שלא הז"ג ולא"ב לאחו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפילה מ"מ לח לעקור ד"ת קאתו דיש"ו יהיו נסים ועבדים פטורין חלא להוסיף על ד"ת קאתו ושוה הדין ס"ד לפטורם מן התפילה משום לכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין לה זמן קבוע • וי"ל דהא דקאמר עצמא משום דרחמי נינהו היינו לחייב אח הנשים בכל ג' תפילות הקבועות בכל יום מדרבנן לסד"א דה"ל מ"ע שהז"ג ולא לחייבו אלא בתפל' א' ביום שאינו מה"ת ובכל נוסח שירצה שיה"ח בזה מחיוב של תורה קמ"ל משום דרחמי נינהו חייבין בכל התפ"ו ובנוסח שתיקנו רבנן והרמב"ן וסה"ה חלק מ"ע סי' ה' הביא עליו ואמר שכבר ביארו חכמים בגמ' שתפל' מדרבנן כמו שאמרי' בפ"ג דברכות לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון ואינו מתפלל והטעם ק"ש ובה"מ דאורייתא ותפל' דרבנן ובגמרא דסוכה אמרי' נבי תפלה דתקן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו תלוב דתקן נועלו על שלחנו אלא מפסיק והביאו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא דרבנן • והכ"מ הביא עליו מה שאמרו בפ"ק שאינו מתפלל היינו שמ"מ תפילה זו בנוסח זה פ"פ ביום אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פ"א ביום • ח"ע כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא בפ' התכלת רבה ע"כ • הנה מכ"ב דיש כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אמת אמר אבל גבי בעל קרי חזינן שלא רצו חכמים לעקור דבר מן התורה גבי דילמה אמי אמר אבל אינו יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור כן כ"ל

לגבי הזכרת יצ"מ הרהור לחו כדבור דמי אמתי לח לקבי ליה מיניה • הח לק"מ דהח בלח"ה אכתי מילי טובא הם"מ לאקשויי ליה מנייהו ואפ"ה לח קאקשי להו כנון הרכבתו והבאתו מחוך לתחום ותיובתא יבלתו לחין דומין אח השבת בפסח לר"ע ורבה שאינו לוחה אח השבת מדרבנן כדאמרן רפ"ד דסוכה וכה"ג רבות בזבחים פ' התערובת ובשאר מקומות בגמרא רבו מלמות ואמו כרובלא לחציב וליול לכולהו • הרי מתברר לנו בחר הטיב דזכירת יצ"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור חלא שהיתה להרמב"ן בפי' התורה פ' כי תבא ע"פ זכור אח אשר עשה ה' אלהיך למרים שכתב שזה לוהרה ללשון הרע שיזכור אח אשר נעשה למרים הנדקת שלקתה בצרעת על שדברה לה"ר על משה רבינו אחיה וזכירה זו מ"ע היא כמו זכירת שבת ושל עמלק וכמו זכור אח היום אשר יצאתם ממצרים שכולן מצות הן ומביא לשון הספרי כשהוא אומר ולא תעשו אח כל המצות האלה הרי מ"ש בתורה חמור • ח"כ מת"ל אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה וכן הוא אומר זכור אח יום השבת לקדשו יכול בלב כשהוא אומר זכור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך • וכן הוא אומר זכור אל תשכח • וכן הוא אומר זכור אח אשר עשה כו' למרים • יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור הרי שמירת הלב אמורה ומה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכה"ג זכור אח אשר עשה לך בעמלק יכול בלבך כשה"כ לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה • הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך • ופי' כי אלמלא השמר בנגע צרעת מנגע צרעת ליאמר מאוד אלא תבוחך ועשות בה בכל אשר יורו יחכם הכהני הלוים וזכור אח אשר עשה כו' למרים שתהא מזכיר זה בפה תמיד כו' וזו מצוה מכלל התרי"ג מצות ושכחה ב"ה וכל המוציא המצות אחריו ע"כ • וכ"ל שבתחילת דברי הספרי שהביא יש ט"ס וכן צריך לגרוס זכור אח י"ה לקדשו יכול בלבך כשה"כ אמור הרי שמירת הלב אמורה ואשמור שבדברו' אחרונות קאי וזה מבואר: מ"מ למדנו מדברי הספרי הללו דגלי לן מרחמנ'גבי זכירת שבת ושל מרים ושל עמלק בכל ר' ואחד קרח יתירה ללמוד על זכור שנאמר להלן שהוא בפה מפני שזכירת הלב כבר אמורה הלח"ה ה"ק לזכור אינו אלא בלב ולא הוי ילפינן זכירה ר' מחבירתי' דגלי לן בה רחמנא לזכור בילה הוי בפה • מ"ל גבי זכירת יצ"מ דלא גלי לן על זכור בילי' שהוא בפה לוקא בהרהור בלב אמי אני ומזכירות הללו לחמרן ח"א למילף לזכירת יצ"מ דהא ה"ל שלשה כתובים בחוק לשבת ולמרים ולעמלק לכתב רחמנא קרא יתירא זכור בילהו הוי בפה דווקא ושלשה כתובים הבאים כאחד לכ"ע אין מלמדין בילי' בהרבה מקומות בגמרא • ואכתי נימא דזכירת יצ"מ בהרהור בלב אמי אני ה"ל לעניין הלכה כיון לכבר הוכחתי אנמ' שלמו לחין אדם יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור אפילו אח"ל דהסיח לספרא לא ס"ל הכי נקטינן כגמ' שלמו • ועוד הא קי"ל אחם ספרא"ר"ם היא ח"ל דס"ל לגמ' דיון ליחילתי הוא ורבנן פליגי עליה וכ"ם אם נאמר דווקא לא"ד הרהור כדבור דמי הוא ליצא ידי חובת הזכרה בהרהור • אבל לא"ד לאו כדבור דמי אינו יוצא ידי חובתו בהרהור דכ"ם דח"ם דהא פלוגתא דתנאי היא בפ' שואל אי כדבור דמי אז לא ויל"ל דההוא דספרא אחיא כא"ד ואנן קי"ל דלאו כדבור דמי

הילכך אינו יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור כן כ"ל :

סימן י"ד דיני תפילה

ראיתי לברר כאן שורש ח' אם יש לחפל' עיקר מה"ת או כל עצמה אינו אלא מד"ס • דע שהרמב"ם כתב בפ"ח מה' תפילה מ"ע להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם אח ה' כו' מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה שנ' ולעבדו בכל לבבכם ואמרו חכמים היזהר היא עבודה שבלב זו תפילה ואין מנין התפי' מה"ת ואין מצוה התפל' מה"ת ואין לחפל' זמן קבוע מה"ת ע"כ • וק"ל דבפ' מ"ם (דף ך ע"ב) תנן נסים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפילה ובגמר' אמרי' וחייבין בתפילה דרחמי נינהו מ"ד הואיל וכתיב ערב ובקר וצהרים כמ"ש שהג"ב דמי קמ"ל • והשתא ל"ל עצמא משום דרחמי נינהו ת"ל דמדאורייתא ה"ל מ"ע שלא הז"ג ולא"ב לאחו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפילה מ"מ לח לעקור ד"ת קאתו דיש"ו יהיו נסים ועבדים פטורין חלא להוסיף על ד"ת קאתו ושוה הדין ס"ד לפטורם מן התפילה משום לכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין לה זמן קבוע • וי"ל דהא דקאמר עצמא משום דרחמי נינהו היינו לחייב אח הנשים בכל ג' תפילות הקבועות בכל יום מדרבנן לסד"א דה"ל מ"ע שהז"ג ולא לחייבו אלא בתפל' א' ביום שאינו מה"ת ובכל נוסח שירצה שיה"ח בזה מחיוב של תורה קמ"ל משום דרחמי נינהו חייבין בכל התפ"ו ובנוסח שתיקנו רבנן והרמב"ן וסה"ה חלק מ"ע סי' ה' הביא עליו ואמר שכבר ביארו חכמים בגמ' שתפל' מדרבנן כמו שאמרי' בפ"ג דברכות לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון ואינו מתפלל והטעם ק"ש ובה"מ דאורייתא ותפל' דרבנן ובגמרא דסוכה אמרי' נבי תפלה דתקן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו תלוב דתקן נועלו על שלחנו אלא מפסיק והביאו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא דרבנן • והכ"מ הביא עליו מה שאמרו בפ"ק שאינו מתפלל היינו שמ"מ תפילה זו בנוסח זה פ"פ ביום אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פ"א ביום • ח"ע כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא בפ' התכלת רבה ע"כ • הנה מכ"ב דיש כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אמת אמר אבל גבי בעל קרי חזינן שלא רצו חכמים לעקור דבר מן התורה גבי דילמה אמי אמר אבל אינו יוצא ידי חובת הזכרת יצ"מ בהרהור כן כ"ל

ועל מ"ש הרמב"ן וגמ' סוכה אמרו כו' והקשו מלובב כו' עד הא דאוריית' הא דרבנן הטיב עליו הכ"מ שכבר התפלל תפלה ח' ביום הוסר לו שהוא להתפלל אותה או יאמר תפלה קצרה ביותר שהוא חייב מן התורה ע"כ • הנה מכ"ב אם נשאר לו שהוא להתפלל אותה אם"ד דמצות תפלה מן התורה דמי ללובב דלא"ג דנשאר שהוא עליו להתפלל אותה אם"ד דמצות תפלה מן התורה דמי ללובב אפילו

בתפילה שחזר ומתפלל מפני שהיה מדרבנן ע"כ · והשיב הכ"מ שפשר לומר שלא יתרו שפק התפלל שפק לא התפלל שחזר ומתפלל היינו דווקא בשלא נסתפק לו בכל תפילת היום ההוא לגמרי אם נסתפק לו כן חזר ומתפלל ולפי' נתמר דבנסתפק בכל תפלת היום ממי פטור י"ל שמתפלל תפלה קצרה וכן רבי יהודה לא היה מצלי תפל' בשורה ג"פ בין לגבל בכל יוסהיה מתפלל תפלה קצרה ע"ד שכתבתי ולא הוצרכו להזכיר תפלה קצרה זו בגמרא להיות הדבר פשוט שלא תעקר מצוה לתוריית' מתקומה ע"כ גם זה היינו נכון שהרי ר"ח התם בפ' ממי שמתו תנ' שפק קרא ק"ס שפק לה קרא חזר וקורא שפק התפלל שפק לא התפלל חיינו חזר ומתפלל ופליג הר"י דהתם שפק קרא ק"ס חיינו חזר וקורא מ"ט ק"ס דרבנן · ור"ח ס"ל ק"ס דתוריית' ושפיקא להומרא והרי שפק קק"ס ע"כ מיירי דומיא דשפק התפלל ובשפק התפלל לדעת הרמב"ם מיירי בע"כ שודאי לו שהתפלל עיקר תפל' של תור' וא"כ בשפק קק"ס מיירי נמי בכה"ג שקרא ודאי עיקר ק"ס של תורה וחיינו מסופק אלא על חוס' של דבריהן · ומ"כ מ"ש בק"ס שחזר ואומר חוס' של דבריהם ומ"ש תפל' שח"ח ומתפלל חוס' של דבריהן הא ודאי דא ודאי לאחת היא וחין טעם לחלק ביניהם · אלא ודאי חין לתפילה עיקר בלל מה"ת וכולה מילתא של ד"ס היא לגבל ק"ס יש לה עיקר מה"ת הילכך ספיקה לחומרא לגבל תפלה דכולה מילתא דידה מד"ס ספיקה לקולא · ובספר מגילת אסתר דחי את דחיות הרמב"ן כתו בעל כ"מ וכבר מתברר שדבריהן לחוין : **עוד** כתב בעל מ"ח על דברי הרמב"ן ומה שתמה עוד על דברי הרב שכתב בחבורו הגדול שזמני התפילה חינם מה"ת ואמר שם כן שלוח חיוב מה"ת להתפלל בכל יום מתי יהיה החיוב · נ"ל שלא הבינה על דברי הרב שהרי הוא כתב בבירור שמ"ע להתפלל בכל יום וכו' הרי שמעה בכל יום ושם כתב שחכ"ש שזמני תפילה חין מה"ת פירוש שחין זמנו קבוע בחיזה שעה מן היום יתפלל כי מה"ת הרשות בידו להתפלל חיזה שעה שירלה חלא שחכמים תיקנו לה זמנים בזמן הקרבת התמידים וזו פירוש תפילה כנגד תמידין תקנו לפי מ"ש המגדול עוז בתחילת ה"ת בחבור הרב וכהן הוא ע"כ · ואחרי ליה מרי' לכתוב על חביהן של ישראל הרמב"ן שכתב שלא בהשגחה לבל בחמת הרמב"ן השגיח בזעיף פקיחא לבל הוא לא השגיח בדברי הרמב"ן שהוא ז"ל לאו לדעת הרמב"ם כ"כ דודאי ס"ל דמ"ע להתפלל בכל יום פ"ח כמ"ש בהדיה והרמב"ן סם מביאו חלא שלאחר שסתר הרמב"ן את דברי הרמב"ם שכתב שמ"ע מה"ת להתפלל בכל יום מהא דספק התפלל דח"ח ותתפלל תפילו סם לא התפלל בכל יום מה"ת להתפלל תפלה חחת בלבד ולא יותר ולזה חיינו שהתפלל בחותו היום כלל מ"מ ח"ח ומתפלל מספק ס"מ דחין חיוב של תורה להתפלל בכל יום ולזה כהרמב"ם וחשם הרמב"ן שמא יעשון העוון הגדול הע"פ שחיו מ"ע מה"ת להתפלל בכל יום מתי תהיה החוב הזה המוטל עלינו מה"ת שיתפלל יום ח' בשבת חו בכל ימיו פ"ח ודבר זה לא ניתן לכתוב מרוב פגיעתו · עוד כתב בעל מ"ח בשם רבי דוד וויטל שאמר בכתר תורה שלו שכ"ל להבית רחיה שמלות תפילה הוי מדחורייתא ממה שאמ"ל ממה שכשיש חייבות בתפילה לפי שהיא מ"ע שלא הזמ"ג ואמר שפי' הוא שחין לה זמן קבוע מדחורייתא דחי מדרבנן יש לה זמן וכדתנן תפילת השחר עד חלות וכו' ואמר שאם מלות התפילה היא מדרבנן חיך חייבו בה נשים מטעם דהוי מ"ע שלא הז"ג הרי היא מלוה שהז"ג מדרבנן שאם תיקנו לה זמן אלא ודאי ממה שאמר נשים חייבות בה מפני שחין לה זמן קבוע חנו מבינים שהיא מה"ת ע"כ · וחין דבריו נכונים ומתקיים להיכא מצינו שאמרו נשים חייבות בתפילת מפני שהיא מ"ע שלא הז"ג מדרבנן חיכא למימר ותייבי בתפילה דרחמי ניהו מהו דתימא הואיל וכתיב ערב וכו' כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל הרי לכאורה משמע מכאן להוי מ"ע שהז"ג משום דחין עיקר לתפילה מה"ת שלא מדרבנן והם תיקנו לה זמנים קבועים אלא משום דרחמי ניהו תיקנו ג"כ לנשים שחייבות להתפלל · תע"ש שבתחילת דברי יעבתי את זאת לדעת הרמב"ם מ"ת החיך לפשר להבית רחיה מזה לד' הרמב"ם חין חלו שלא דברי תמה כמדומה לי שלשון הרמב"ם שכתב ברפ"ח מה"ת מ"ע להתפלל בכל יום וכו' וחין לתפילה זמן קבוע מה"ת לפיכך נשים ועבדים חייבים בתפילה לפי שהיא מ"ע שלא הז"ג וכו' ועוד וסבר שע"ז העתיקו הרמב"ם מן הגמרא ולישנא שלא הרמב"ם כ"כ לפי שיטתו דס"ל דתפל"מ מה"ת לגבל חין זמן קבוע מה"ת לפיכך ה"ל מ"ע שלא הז"ג ונשים ועבדי חייבין בה לגבל בגמ' לא לחמרו שלא משום דתפל' דרחמי ניהו וכמ"כ מ"מ שהשיב שם בעל מ"ח על ר"ד וויטל וכתב וכ"ל שחין משם רחיה כלל כי גם שתפל' היא מלוה דרבנן מ"מ מוכל לומר בה שחין הז"ג לפי שמה שתיקנו חו זמנים חינם לעיכובי רק למלוה דהא תפילה רחמי ניהו ובכל עת הוא זמן רחמים ורחיה ממה שאמ' שם וחייבין בתפילה דרחמי ניהו מהו דתימא הואיל וכתיב בה ערב וכו' קמ"ל · הנה שחפילו שאמר בה הכתוב ערב ובקר ונהרים לא חשבוהו למלוה שהז"ג מחרי היותה רחמי וכ"ם שלא יחשבנה למלוה שהז"ג על תקנת שתיקנו ת"ה עד חלות וכו' · דלתמ"ה הי' להם להזכיר שם גם את תקנתם שעשינו במשנה ולומר מ"ד הואיל וכתיב ערב כו' ואתן נמי תפלת השחר ע"ח וכו' ע"כ · הנה מש"כ כי גם שהתפילה היא מלוה מדרבנן מ"מ מוכל לומר בה שחין הז"ג על תקנת שתיקנו תפלת השחר ע"ח · חין זה שלא דחואיל בתר חיפכא שהרי הר"ד וויטל מפ' דלה"ע לא ה"ל מ"ע שהז"ג לכתיב ערב כו' משום דתפילה מה"ת היא וחין לה זמן קבוע מה"ת ה"ל מ"ע שהז"ג לכתיב ערב כו' מ"מ לא ה"ל שהז"ג לפשר להבית רחיה מהא גופיה דלכתיב ערב כו' מ"מ לא ה"ל מ"ע שהז"ג לפילו את"ל תפילה מדרבנן · הא היכא למימר דוקא משום דתפילה דלחורייתא לא ה"ל מ"ע שהז"ג הואיל ומדלחורייתא חין לה זמן קבוע והו"ל כעובה מן הקובעה תירוץ ומ"ש דלאת"ל ה"ל להזכיר שם גם את תקנתם כו' דברים שלו חין להם שחר וא"י מהו שם ומ"מ מש"כ שמה שתיקנו שלו זמנים חינן לעיכובי רק למלוה יתבדר בסי' שלח"ו בס"ד : **ונהזור** לעיניני הרי מתברר דברי הרמשונים בענין זה אי תפילה ד"ת או מד"ס ושתה נחזי לגן מה שים לדקדק בזה בס"ד

והנה יש לי לדקדק בזה למש"כ הרמב"ם בחבורו מ"ע להתפלל בכל יום שנא' ועבדתם מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם חיזה היא עבודה שבלב היא תפילה והרי בפ' היה קורח (דף י"ד) אמר בדין היא שיקדים שמע להיות שם שמוע שזה ללמוד וזה ללמד ופריך אטו והיה אם שמוע ללמד הוא דחית ליה ולעשות לית ליה והא כתיב ושמרתם ועשיתם ואמאי לא פריך נמי מלעבדו בכל לבבכם דכתיב בפ' והיה אם שמוע דקדי' לקראי דוקא שמרתם ועשיתם חי הוי קרא דלעבדו בכל לבבכם בתפילה מיירי ותפילה מה"ת היא ע"כ דלאו בתפילה חייבי · ותע"ג דברים מסכת תענית ת"ח גבי מוכירים גבורות גשמים וממאי דבתפילה דתניא ולעבדו בכל לבבכם חיזה עבודה שבלב זו תפל' ומסיק ליה ונתני מטר מרלכם בעתו י"ל דחינו חלא מסמכתא בעלמא · וע"ל לדעת הרמב"ם דמה"ע לא מייתו לקרא דלעבדו בכל לבבכם הע"ג בתפילה מיירי משום דנקט ליצנא לטעמיה דבי' ותפילה כיון דמלותה תליא בדיבור פה לאו מעשה מיקרי כדלתמ' בפ' מלות חליפה (דף קד) דמה"ע קרי' לה מעבדה משום דכתיב ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעבד וקרי' לאו מעשה הוא · ג"כ לא דייק הגמרא כולה הלי וכיון דמסכחת ליה לפירכא דידיה מוקמתם וכתבתם הכתובים בקרא בהדיה לא חש למפרך מתפלה דלחיתא מדרבנן לעבדו · עוד יש לי להקשות לדעת הרמב"ם לתפי' הוי מ"ע מה"ת וחין לו זמן קבוע מה"ת וע"כ לדידיה ז"ל כל חיוחת שמתפלל ביום לו בלילה יוצא ידי חובתו וכ"כ בס' החיוך בתלות תפילה ודבר פשוט הוא שהרי הני קרלי דמייתי להו למלות תפילה לא נאמר בהן יום דווקא ומלותו בין ביום בין בלילה בחיזה שעה שירלה : ג"כ הא דתנן בספ"ב דמגילה (דף כ') זה הכלל דבר שמלותו ביום כשר כל היום ודבר שמלותו בלילה כשר כל הלילה ה"ל למימר נמי בהחי זה הכלל דבר שמלותו ביום ובלילה כשר כל היום וכל הלילה ומתי ניהו מלות תפי' שכשר מה"ת כל היום וכל הלילה כמו שתנן פתח בריצת כל היום כשר למגילה והלל ותפל' מוספי' ה"ל למימר בספיש למלות תפילה של תורה ותע"ג דתמרבנן יש לתפי' ומיגס קבוע וחין כשרים כל היום והלילה חפ"ה כיון דמה"ת כשר כל היום וכל הלילה ה"ל למימר וכדתני פסחים לחמר התם זה הכלל דבר שמלותו ביום כשר כל היום ובלילה לחתויי מתי לחתויי מלית פסחים ולא כר"ח ב"ש דחמר התם זמן מלית פסחים חלא ע"ח מה"ת ומייתי לה מנד"ת כלחמר התם · והרי חפילו לר"ש דפליג עליה וס"ל דחלית פסחים כשר מה"ת כל הלילה מ"מ מודה דמדרבנן חינו נחכל חלא עד חלות כמו כל הנחכלים ליום חחד חיזן נחכלים חלא ע"ח מדרבנן משום סייג שלא יבא לחכלן לחחר שיעלה ע"ה כדמוכח בפ"פ מיזהו מקומן (דף כ"ו) גבי הא דתנן הפסח חינו נחכל חלא ע"ח ואפי' בדעבד חם לא חכלן קודם חלות חסור לחכול לחחר חלות וכ"ד הרמב"ם וכמ"כ למעלה בתשובה סימן ל' · ואפ"ה מייתי לה בז"ה דדבר שמלותו בלילה כשר כל הלילה תע"ג דמדרבנן חינו כשר לא"ח מ"מ כיון דמה"ת כשר תנינן לה הכשר כל הלילה מה"ת ה"ג ל"ל דבר שמלותו ביום ובלילה לחתויי תפילה הכשר כל היום והלילה מה"ת תע"ג דמדרבנן חינו כן כמו דתני לחכילת פסחים דהוי נמי כה"ג · דבשלמא שחר מלות שכשירים כל היום והלילה כגון ציצית ותפילין למ"ד לילה זמנם הוא לא קתני משום דלא שייך למימר בהו כשירים כל היום וכל הלילה שהרי מלותן מוהג ולא שייך מוהג כל היום וכל הלילה ולישה שעה מן היום והלילה חלא בדבר שנפטר ממלותו בשעה ר' חלא שכשירים בחיזה שעה מן היום והלילה שישעה מלותן כמו כל הני דחשיב להו בתתני' דבר שמלותו ביום כשר כל היום מגילה והלל ותפלת מוספין וכל הני דחשיב התם דנגמור מלותן בפ"ח מם קרא מגילה והלל והתפלל מוסף והקריב מוסף בפ"ח יצא וה"ל לעשות כל היום כולו חלא דבחיזה שעה מן היום שיקיים מלותן כשרים בכל היום לכל דבר שבוהג כל היום והלילה כולה ולא נפטר ממלותן בשעה שת' מן היום והלילה לא שייך למימר בהו כשר כל היום שהרי חין כשר לעשות בכל היום בחיזה שעה שירלה לחדרבה חין כשרים כל היום דחי לא עביד להו שעה שת' חין לה תקנה חת"כ וה"ל מעשות שח"י לתקן ומה"ט לא תני למלות סוכה שמוהג ביום ובלילה דבר שמוהג ביום ובלילה · וכן ציצית ותפלה למ"ד לילה לאו זמנם הוא לא תני להו בדבר שמלותו ביום משום דחין נגמר מלותן בשעה ר' ת"כ לחדרבה חין כשרים כל היום וכן סוכה ת"ל שכשיר כל היום והלילי מה"ט כיון דמלות כל היום והלילי כולה אבל חפי' לי מה"ת הוא ה"ל למימר דכשירה כל היום והלילה שהרי חין מלותן מוהג אלא שעה ר' מן היום והלילה · וי"ל דלא תני תנא בזה הכלל אלא מילתא דרבותא הוא זיה לילה לאפוקי מדתנא"ש וז"ה היום למר התם לאחויי סידור וסילוק בזיכין כר"י לאפוקי מרבנן דפליגי עליה דאמר התם · אבל לא חש למיתני ז"ה היום ולילה לאחויי תפי' דמילתא דפשיטא היא כיון דלא קבע לה תורה זמן בחיזה שעה מן היום והלילה דווקי כשירה כל היום והלילה : ותע"ג דבהא דתנן

התם במתני' דכל היום כשר ליכא טובא דמילתא דפזיטא הן דכשרים כל היום כיון דלא קבע להו תורה זמן קבוע ביום מ"מ תני לה · דהא קמ"ל דמצותן ביום ולא בלילה כדעריך למיתף לכל חד וחד מקרא בפ"ג בלילה · ת"כ לתתוי בזה הכלל שהני לעריך ללמדנו דבר של חידוש יותר הילכך לא מייתי בז"ה דיום ולילה למצות תפלה · תדע דהלת"ה הל"ל ז"ה דיום ולילה ולחתויי הקטר חלבים ואברים שכשרי כל היום וכל הלילה כדתנן בפ"ק דברכות · אלא ודאי משום דמילתא דפזיטא היא דהא קרא כתיב היא העולה על מוקדה ע"ה כל הלילה לא תכבה למיתני · וכה"ג כתבתי למעלה בתשו' סי' ח' דמה"ט ל"ק הגמ' דו"ה דיום וו"ה דלילה דלחתויי הוכרת י"מ של יום ושל לילה קאתי משום דמילתא דפזיטא היא · מ"מ כבר בארנו ברחיות הרמב"ן נכונים דודאי אין לתפוי עיקר מה"ת וכל מילתא דתפוי אינו אלא מד"ס: ועוד יש לי להביא ראיה מהא דתנן ר"פ מ"ש מושחי המטה וחלופיהן וחילופי חילופיהם את שלפני המטה ואת שלאחר המטה אין שלפני המטה עורך בהן פטורין ואת שלאחר המטה עורך בהן חייבין ואו פטורין מהתפלין ופירש"י דלאו דאוריית' היא ורבותינו פי' לפי שים להן עוד שהות ול"ג שאינה ל' פטור ע"כ· וס"מ לתפוי' דרבנן היא מ"מ רחיה זו יש להאות דמיירי שכבר התפלל באותו יום או לילה וה"ל עדיין יש שהות ביום להתפלל לפיכך אינו אלא מד"ס וכמ"ש כן ב"ל הרמב"ן אלא שזמן תפוי' זו של דבריהן יעבור הילכך צריך כאן לשון פטור : מ"מ רחיות הרמב"ן מכריעת דעיקר תפילה אינו אלא מד"ס וכמ"ש כן ב"ל :

דיני תפילה סימן טז

ועתה אבאר מה שהזכרתי בסי' הקודם בשם מ"ח שכת' מה שתיקנו אלו הזמנים אינו לעכוב' אלא למצוה דהא תפוי' רחמי ניהו ובכל עת וזמן רחמי אינו נכון כלל דוודאי אלו זמני תפוי' שצינו ר"פ ת"ה הם לעיכובא ואם עבר הזמן ה"ל מצוות שלא לתקן וכמש"ל בס"ד · ולכאורה יש לי להביא ראיה לזה דהא דתנן התם תפילת השחר עד חצות ר"ח עד ד' שעות ושל מוספין כל היום ר"ח עד ו' שעות ואמר עלה בגמ' אר"ח כל המתפלל תפילה של שחר לאחר ד' שעות לר"י עליו הכתוב אומר מוני ממועד הספתי ממך וגם"מ דהם מתפלל לאחר זמנו הקבוע כמו לאחר ד"ם לר"י אין לו תקנה לפיכך בדעבד · דהם"ד דאינו אלא לכתחילה וכיון דעבר זמן של לכתחלה קריון עליה מוני סו' ח"כ תקנה לאחר התם אר"י ב"ל כל המתפלל תפוי' של מוספין לאחר ז' שעות לר"י עליו הכתוב אומר מוני סו' והם"ד בעבר זמן של לכתחלה אע"ג דלכתחלה זמן של דעבד לא עבר כבר קריון עליה מוני · ה"כ ל"ל לר"י ב"ל למימר אחר ז"ם לר"י דהא ליה הלכתא כוותי' בהא · האי"ל אליבא דרבנן דה"ב מ"מ מודו דאין להתפלל תפלת מוסף לכתחלה לאחר ז"ם · שהרי אתא דתנן ושל מוספין כל היום אר"י אם ונקרא פושט כלומר דאפילו לרבנן אין לאחרה לכתחלה עד לאחר ז' שעות והמאחרה נקרא פושט כמו שפי' הפוסקי' ז"ל וה"כ הל"ל כל המתפלל תפילת מוסף לאחר ז"ם לרבנן עה"פ מני כיון דלרבנן נמי כבר עבר זמנה לכתחלה והרי הלכה כרבנן בהא · ושוב אליבא דרבנן ה"ל רבותא טפי מאליבא דר"י דאע"ג דלא עבר זמן של דעבד כיון דעבר זמן לכתחלה עליו הכתוב אומר מוני · אע"כ כל כמה דלא עבר זמן של דעבד לא נאמר עליו מוני וה"כ לאחר ד' שעות בתפילת של שחר דקאמר ר"ח דשם"ה מוני ע"כ אפילו זמן של דעבד נמי עבר דהל"כ לא נאמר עליו מוני משום זמן לכתחלה · ומ"מ הא לא תקשה לבעל מ"ח מדזמן תפילת מוספין לרבנן בז' שעות לכתחלה מכלל דלר"י אפי' בדעבד עבר זמנו לאחר ז' שעות דהל"כ ר"י היינו רבנן וס"ת זמן של שחר לר"י לעיכובא הוא ומדר"י בתפילת המוספין נשמע לכל התפילות לכ"ע דהם עבר זמנים שקבעו חכמים אפילו בדעבד לא יצא · דבהא י"ל דל"ד שאר תפילות לתפילת המוספין דאע"ג דכל התפי' כנגד תמידין תיקנו ולפיכך זמן התפי' נמשך כמו זמן הקרבת הקרבן שתיקנו כדאמר' התם מפני מה אמרו תפילת השחר עד חצות שכן תמיד ס"ם קרב והולך עד חצות כו' וה"נ אמ' בשאר תפי' התם·תפ"ה כיון דרחמי ניהו ל"ש עבר זמנו בטל קרבנו מצ"כ תפלת מוסף שאינה אלא דברי שבח בלבד ושוד שמדכריון לקרבן מוסף גופיה בתוך התפי' מצ"כ בשאר תפלות · הילכך עבר זמנו בטל קרבנו ואפילו בדעבד תו לא יצא וכה"ג כתבו הפוסקים לענין תפילת נדבה שאין להתפלל מוסף נדבה כמו שאר תפלות מה"ט דאמרן לגבי קורזיא דחשובה ודאי קשה · מ"מ נ"ל דיש ליישב משום דהתם דאתר"ח כל המתפלל תפילת שחרית לאחר ד' שעות אמ' בגמרא מאי משמע דהאי מוני ליאצי לעב

הוא לא חייש יוהא דלולב ומגילה אפשר לומר דמיירי מי"ט דראשון של חג ג"כ חה"מ
נמי לאו יום קרא הוא וכן מגילה וקורא בה י"ל דכיון דפורים מד"ק הוא ודברי
קבלה כד"ת דמי לאו יום קרא היא ול"ח לסמיכת גאולה לתפילה · ח"כ הואיל ולא
מיקני לי' לפלוגתא דרשב"ג גבי שופר דרישא לא מני לי' בכלל ההיא בבא תפילו
גבי לולב ומגילה · מ"מ ס"מ דבי"ט ח"כ לסמוך גאולה לתפלה : מ"מ להרמ"ק אין
מזה קושיא שהוא ז"ל היו גורס בגרסתנו אלא הכי כתב בפסקיו השכים לעשות לדרך
כו' מגילה וקורא ומתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא ובירך אבה"מ בין כך ובין כך קורא
ק"ש ומתפלל ולא גרסינן להיא בבא השכים ליסב בקרון כלל והא דמביאין לו
סופר ותוקע למיירי בי"ט נמי פליג רשב"ח וס"ל מסמוך גאולה לתפלה עליף וס"מ
דבי"ט נמי צריך למסמך גאולה לתפילה ואיהו לטעמיה הול כמ"ש ברי"ף מסכת
תענית : והב"י בח"ח סימן קי"ח כתב על דברי הג"ו ואין דברין נרשין להשלי קרא
סמך בעלמא הוא ובלאו הכי קרא צריך לסמוך גאולה לתפילה ושוב אין לו שהר מ"מ
במקום תפי' חול דעניי' בעת צרה היא ע"כ · ותע"ב דהשלי ושוב אין לו שהר מ"מ
מ"מ כ"ש דהשלי קרא סמך בעלמא הוא יש לו מקום· ובד"מ שם כתב אבל בכלבו כתב
כדברי הג"ו וכ"מ במהרי"ל ה' י"ט וכתב שם דבי"ט צריך לסמוך לכ"ע ונראה
הטעם הואיל ואותו היום של י"ט בעצר פעמים הוא יום צרה שומכין לוף בי"ט
לשפוך שבח לעולם אינו יום צרה · ולפעלי אין זה נכון בעת הג"ו דולפי אין טעמו
מסוס דכתיב יענך כו' וסמיך לי' כו' לאינו דברים של טעם דמה ענין יום צרה
לסמיכת גאולה לתפילה : אבל עיקר דבר זה יש ללמוד מפירש"י רפ"ק דברכות
(דף ד) גבי הא דאמר רבי יוחנן מיום בן עה"ב זה הסמוך גאולה לתפילה של
ערבית ופירש"י וסמיכת גאולה לתפילה רמזה דוד בספר תהלים לכתיב ה' שרי
וגואלי וסמיך לי' ישנך ה' ביום צרה ואמ' בברכות ירו' מי שאינו סומך גאולה
לתפילה למה"ד לשוחבו של מלך שבח ופקיד על פתחו של מלך ירא המלך ומצאו
שהפליג לף הוא הפליג אלא יהא אדם מקריב להקב"ה אלינ ומרציהו בתשבחות
וקילוסין של י"מ ומתקרב אלינ ובשובו קרוב אלינ יש לו לתבוע ערכינ ע"כ · הרי
עיקר הטעם של סמיכת גאולה לתפלה כדי לקרב להקב"ה אלינ ע"י קילוסין של
י"מ ובשובו קרוב אלינ יש לו לתבוע ערכינ כדי שתקובל תפילתנ וזה לא שייך אלא
בימי צרה שהן ימי החול שאדם מתפלל בהן י"ח ברכות שים בהן שלשת ערכינ וצרותינ
של אדם חבל לא בשבת שאין מתפלל בהן אלא שבע שאין בהן שלשת ערכינ :
ומה"ט כתבו מקצת רבוותא שאין להתפלל בשבת תפילת נדבה הואיל ואין בתפי'
שבת שלשת ערכינ אלא דברי שבח בלבד ולה"ט בי"ט נמי אין צריך לסמוך גאולה
לתפילה דהא ליכ מתפלל בהן י"ח ברכות שים בהן שלשת ערכינ והו מה שנ"ל
בטעמו של ר"ן : מ"מ כ"ל שהעיקר כדברי הב"י לתפילו בשבת וי"ט צריך לסמוך
גאולה לתפלה דגם עצמו של רש"י י"ל דליכ אלא שלש שמך בעלמא ה"נ לא פלוג
רבנן בין תפי' לתפילה וכי משמע לי מהא דכתב הרש"ם מדברי תר"י בפ"ק
(דף כ"ו) גבי הא דרב אלי של שבת בע"ש ולאחר י"ה היה קורא ק"ש בשותה
וחע"פ שלא היה סומך גאולה לתפילה כיון שהיה מכוין למצוה להוסיף מחול ע"ה
לא חיים למיכ' גם התוס' וס"פ נדהקו הרבה בהא דרב ברפ"ק דברכו' דלאחתי ל"ת
לסמוך גאולה לתפילה יולדעת הג"ו מחי(א)קת"ל כיון דבשבת אפי' בשחרית אין צריך
סמיכת גאולה לתפילה חע"ג דעיקר גאולת מצרים ביום היתה כ"ש בערבית דליכו
עיקר כ"כ כדאמר התם בפ"ק וחע"ג דבשבה שהיה מתפלל רב לא אכתי לא עייל
ליל שבת מ"מ כיון דק"ל מוסיפין מחול על הקודש מה"ת תוס' שבת דינו כשבת
לכ"ד · ועוד שהרי לא התפלל י"ח ברכות של חול שים בהן שלשת ערכינ
שבע של שבת לבד חע"כ ס"ל ל"ל דאפי' בתפילות שבע של שבת צריך סמיכ' גאולה
לתפלה · וע"ל להניח דאיה שלא כדעת הג"ו מהא דתנ' התם (דף ל) מריימר
ומר זוטרת הוו מכנפי בי עבר בשבת דרגלו ומגלו והדר נפקי לפרקן רב אחי מגלי
בהדי ביבורת ביחיד מיושב כי הוי אתי לביתיה הדר מגלי מעומד ק"ל רבנן לעביד
מר כמריימר ומר זוטרת ק"ל טריחא לי מילתא ולעבד מר כאבוה דשמואל ולוי
ק"ל לא תניא להו לרבנן קסיבת מיטן דעבדי הכי כלומר דקדמי תפילה לק"ש
ול"ח לסמוך גאולה לתפילה · והא דלאי עובדא דרב אחי נמי בשבתא דרגלי הוי נמי
כמו עובדא דמריימר ומר זוטרת וכיון דפי' הגמרא גבי עובדא דמריימר ומ"ו דהוי
בשבתא דרגלי והסמיך להו ההוא עובדא דר"ח ממילא משמע הכי ולא תקשי
לפרש ועוד דאלו בשחר ימי השנה לא היה צריך לכ"ו והכ"מ להדיא מפירש"י שם
וכ"כ הרשב"ח בחידושיו בשם רב האי גאון חע"ג דר"ח קאמר לא חזינא לרבנן
קסיבת דעבדי הכי לפשר לומר דבשבתא דרגלא קאמר אלא עבדי הכי וכו' ע"כ·
ופשוט הוא והשתא לאחי קאמר לא חזינא לרבנן קסיבת דעבדי הכי ולמה לא
הא בשבת לפילו רשב"ח מודה דמתפלל ואח"כ קורא ק"ש כיון דאין צריך לסמוך
גאולה לתפילה בשבת ותרתי תפלות ל"ל · אלא ודאי ש"מ לפילו בשבת צריך
לסמוך גאולה לתפלה הילכך ליתא למה שפסקו האחרונים בח"ח סימן קי"ח
ללורך מותר להפסיק בין גאולה לתפלה בשבת : אלא ודאי אין לחלק בין שבת
לחול לענין סמיכת גאולה לתפלה כן נ"ל :

דיני תפילה סימן יז

שאלה אי מותר להתפלל תפילת מנחה אחר התחלת שקיעת החמה דלכתי
אינה זמן רב לעלות הכוכבים דהוי לילה או דלמא מצטת שקיעת
החמה אלף ועבר זמן תפילת מנחה :

תשובה בברכות ר"פ תפילת השחר (דף כו) תנן תפילת מנחה עד הערב
ר"י אומ' עד פלג המנחה ולתנו שם תר"י תפילת המנחה עד הערב
אין לפרש עד שיעלה הכוכבים שהוא לילה ממש דע"כ אית לן למימר דעד הערב
היינו דכתב כהן אינו ר"ל אלא עד שקיעת החמה משום דהכי אמרינן בזבחים מנין
לדם שנפסל בשקיעת החמה וכו' ור"ל דמשקיעת החמה והילך אין זמן זריקת הדם
של תמיד של בין הערבים דעיקר תמיד הוא זריקת הדם וכי היכא שזריקת הדם
אין זמנה אלא עד שקיעת החמה ה"נ תפילת המנחה שמתקנה כנגדה אין זמנה
אלא עד שקיעת החמה בלבד ע"כ· הרי לפי דבריהם אין זמן תפלת מנחה אלא עד
שק"ה שהוא כדי מהלך ח' מילין עד שיעבה עמוד קודם ל"ה למשקיעת הגמרא פרק לי שהיה
טמא (דף ל) ומקשין והילך עבר זמנה · ובזבחים פ' ח"מ (דף כ"ו) אמרינן תמ'
ר"י בר חבדימי מנין לדם שנפסל בשק"ה שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל
ביום שהוא זובח אותה מקריב וביום שלי אותה זובח אי אתה מקריב · ופי' התוס'
התם ובמנחות בפ' ג' דהא דאמרינן דם נפסל בשק"ה היינו תחילת שק"ה ואיכא
עדיין כדי מהלך ד' מילין עד ל"ה שהוא לילה דלי בסוף שקיעה קאמר ל"ל קרא
פשיטא דנפסל בלילה אין יכול לזרקו ביום שלי אותה כתיב ועמוד האחר פשיטא
דפסלת בו דומיא דתימורין אלו בבריתם ז"ל · וק"ל לפי' תוס' דפי' להלה ל"ל
קרא שדם נפסל בלינה בע"ה דומיא דתימורין · שהרי שם בזבחים פריך הגמרא
מהאי דרשה דדם נפסל בשק"ה מביום הקריבו והא מבעי לי' לגופיה ח"כ ניתא
קרא ביום זובחו יכול הקריבו ל"ל ת"ל ביום שאתה זובח אתה מקריב וביום שלי
אתה זובח אי אתה מקריב · והדר פריך ודילמא הכי קאמר רחמנא אי קריב דם
הילכתא נתלכל הבשר הילכתא ולמחר ואי קריב דם למחר נתלכל הבשר למחר ולמחרתו
ולומא לאחרתי ור"ל המקשה תלתה רחמנא זמן לכילה בזריקה ולא בשחיטה וכ"מ
שם בשחט היום ומרק למחר זמן לכילתו הוי למחר וליום שלאחריו דמזריקה מניף
לב' ימים ולילה אחד של זמן לכילת שלמים · וכי תפשר לומר כן שקרא מיירי
מקרבן שמרק דמו למחרת שחיטתו הא נפסל הדם כבר בלינה וה"ל דקרא לאחמורי
הדם ואין זריקתו מתרת את הבשר בלילה · והא ל"ל דה"פ מנ"ל דקרא לאחמורי
קאתי וללמד דדם נפסל בתחילת שקיעה חע"ג דלכתי יום הוא ללמד קרא לאקולי
הוא דלאתי וללמד דחע"ג דתימורין נפסלין בלינה דם אינו נפסל בלינה ויכול לזרוק
למחרת שחיטתו ומקשי"ל קרא ביום הקריבו את זבחו תרתי דקריב דם למחר ואין
נפסל בלינה ותו מקשי"ל הא קרא דאי קרא דאי קריב דם למחר נתלכל הבשר למחר ולומא
למחרת · ל"ל מאי מצטי התם נימא קרא ביום הקריבו · זבחו ל"ל ת"מ ביום שאתה
זובח אתה מקריב וביום שלי אתה זובח ת"ח מקריב · מאי קסיה ליה וזבחו ל"ל הא
לא ידעינן לה הא גופיה דרחמי להקריבו למחרת שחיטתו דאין דם נפסל בלינה
כתימורין אלא מדכתב רחמנא תרתי הקריבו וזבחו דם"מ דיכול להקריבן אפי' בתר
יום וזביחה ואינו נפסל בלינה · אבל אי לא כתב רחמנא וזבחו אלא הקריבו לאחר יכתי
ה"ל דדם נפסל בלינה כתימורין וה"ל לזרוק אלא ביום הזביחה לאחר ולא למחרתו
והא וודאי כיון דהזביחה והקרבה שניהם בו ביום וזמן אחד לשניהם אין קפידא אי
אלה קרא לומן אכילה בזביחה או בהקרבה · אבל השתא דכתב רחמנא תרתי
זביחה והקרבה איכא למשמע מני שפיר דאפשר להקריב למחרת יום הזביחה ·
וי"ל לשיטת תוס' דה"פ שהרי רש"י פי' שם מנין לדם שנפסל בשק"ה ולא מהניא
ליה הלנה ברשם מזבח לאכשורי בזריקה למחר ע"כ והקשו עליו תוס' הניחא למ"ד
אין לינה מועלת ברשם המזבח אלא למ"ד מועלת ל"ל קרא· בלילה מ"ו לזרוק ביום
לאותו כתיב ולמחר מפסל בע"ה כתימורין ע"כ · והשתא הא דפריך למאן ה"ק
רחמנא וכו' ואי קריב דם למחר נתלכל הבשר למחר ולומא למחרת היינו אליבא
דמ"ד אין לינה מועלת ברשם המזבח דמשכחת לה לזרוק דם למחר כגון שהלינו
ברשם המזבח אלא נפסל בלינה כל"ל לייחב שיט התוס' · מ"מ ק"ל של פי' התוס'
דאי הא דקאמר מנין לדם שנפסל בשק"ה הפי' מתחילת שקיעה כל כי הא מלתא
אין דרך הגמרא לסתום אלא לפרש כיון דשק"ה משמע מאי נתלת הכוכבים בהרבה
מקומות כמ"ש שם שם תוס' בעלמן ועוד אי הא דילף דם נפסל בתחילת שקיעה
מביום הקריבו את זבחו חע"ג דבתחלת שקיעה אכתי יום הוא דבשם היום ענין לנ"ה
דמביום גופיה נפקא לן תמוהו ענין לתחלת שקיעה · ה"ל להגמרא למימר בהדיא
להאי שם היום ענין · ועוד פירשו תוס' במסכ' זבחי' דההוא דמי שהיה טמא רבנן
עבדי הרחקה כדי שלא יבא לידי לינת דם וכדי לזרוק בפסח והשמידו דבריהם
במקום כרת ע"כ · ולפ"ד אלו משמע לכאורה שלא תקנו דשק"ה והילך לא הוי
זמן שחיטה שלא בפסח לבד כדי לזרוק ושלא בשחר קרבנות וא"כ תמיד של בה"ע
מותר להקריבו אפילו מדרבנן עד ג"ה שהוא לילה · ולפי"ז פשוט זמן תפילת
מנחה שתקנו רבנן נגדה הוי עד הלילה · ובפ"ג דמנחות כתבו וי"מ דמן התורה
היינו נפסל עד ג"ה אלא דרבנן עבדי הרחקה ופסלוהו מתחילת שקיעה והשמידו
דבריהם במקום כרת לענין דרך רחוקה כדי שיאכל וריזין למהר לבא ע"כ · ומשמע
דבכל קדשים עבדי רבנן הרחקה לפסול הדם משק"ה שהרי מסיים שם והשתא הא
דמ' בפ' המנחות והנסכים (דף קכ) וברים מעילה (דף ט) לפי' זריקה מועלין
בו ומוקי לה דקבלינן סמוך לשק"ה דלא היה שהות למזרקה היה מעילה דרבנן
דעד שלא הכוכבים יש שהות לזרקו והרי היה דמעילה והיה דמנחות והנסכים
בכל הזבחים מיירי · ולפי"ז ניחא לספוקי בתפילת המנחה אי זמנה עד שק"ה כמו
זמן הרחקה דעבדו רבנן לקרבן תמיד ולא יותר או דלמא זמנה עד הלילה כמו זמן
התמיד מן התורה שקרב עד הלילה ומי דעבדו רבנן הרחקה בקרבן תמיד כמו
בהקרבת כל הקדשים שלא להקריבם משק"ה והילך כדי שלא יבא ליידי הלנת דם

(א) קסיה לה נ"ל :

ועכ"ז לכתחלה אסור לעשות כן אלא יתפלל ביחיד ואח"כ יתפלל בציבור ויכוין לצאת ידי חובת תפלה בציבור ואם לא כוון לצאת בתפלה שבציבור אלא התפלל ביחיד ואח"כ התפלל בציבור יצא ידי חובת תפלה בציבור ואין צריך להתפלל בציבור פעם שנית ואם התפלל בציבור ואח"כ התפלל ביחיד אם כוון לצאת בתפלה שבציבור יצא ידי חובת תפלה בציבור ואין צריך להתפלל ביחיד פעם שנית ואם לא כוון לצאת בתפלה שבציבור יצא ידי חובת תפלה בציבור ואין צריך להתפלל ביחיד פעם שנית ואם לא כוון לצאת בתפלה שבציבור ולא התפלל ביחיד אלא אחר כך התפלל בציבור יצא ידי חובת תפלה בציבור ואין צריך להתפלל ביחיד פעם שנית ואם התפלל ביחיד ואח"כ התפלל בציבור ולא כוון לצאת בתפלה שבציבור אלא בתפלה שבציבור כוון לצאת בתפלה שביחיד ואח"כ התפלל ביחיד ולא כוון לצאת בתפלה שבציבור ולא בתפלה שביחיד אלא בתפלה אחרת יצא ידי חובת תפלה בציבור ואין צריך להתפלל ביחיד פעם שנית ואם התפלל ביחיד ואח"כ התפלל בציבור

כ"מ לפטרו מכרת של פ"ש משום דרך רחוקה ואפי' הזיד בו · וא"כ לק"מ קושיא ג' דאמאי חשיב לזה דרך רחוקה הא מ"מ כיון דיכול לבא בתוך שאר משך זמן השחיטה כו' · וא"ת למנ"מ שאתה פוטרו מן הכרת על השני אע"פ שהזיד בו מטעם דרך רחוקה הא כיון שהי' יכול לבא בתוך משך זמן שחיטה ולא בא תיפוק ליה שחייב בהכרת על שלא עשה את הראשון · וי"ל דנ"מ אם לא היה יכול לבא בהתחלת שחיטה דזה קרוי דרך רחוקה וגם שגג או נאנס כל משך זמן שחיטה דפטור מן הכרת על הראשון דהא שגג או נאנס ופטור על השני אפי' הזיד ולא עשה הואיל והיה בדרך רחוקה בראשון : **אבל** מ"מ כי דייקת הטיב אאל"כ שהרי התם פריך ליה רבה לעולא דאמ' איזה דרך רחוקה כל שא"י לכנוס בשעת שחיטה והא טמא שרץ שא"י לכנוס בשעת שחיטה ואמרי' שוחטין וזורקין על ט"ש והשתא א"א כל שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה דקא' עולא היינו כל משך זמן שחיטה · פריך שפיר מטמא שרץ שהוא נמי א"י לכנוס כל משך זמן שחיטה · אבל א"א דהאי כשאין יכול לכנוס בשעת שחיטה דקאמר היינו תחילת שחיטה ולא לפטרו מעשיית פסח מיירי אלא לפוטרו מן הכרת אם הזיד ולא עשה את השני ומ"מ חייב לעשות את הפסח · א"כ מאי ק"ל מטמא שרץ דשוחטין עליו הא לא איירי עולא כלל מפטור של עשיית פסח וגם מאי משני עולא לרבה התם לדידי לא קשי' דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא · הא דרך רחוקה דטהור וטמא ל"ד להדדי ולאו חד גוונא נינהו ובדוחק יש ליישב זאת · גם מסוגיא ד' צ"ב ע"ב דמי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו דר"ש אמ' לא הורצה ומייתי סייעתא למילתי' מדר"ע נאמ' טמא ונאמ' דרך רחוקה מה טמא כו' נמי יש להקשות עליו ז"ל · ועיין בירו' על משנה זו דאיזה דרך רחוקה דקא' היה נתון מן המודעים ולפנים קוד' שעת שחיטה יצא לו קודם לש"ש יכול יהא חייב כו' · והכ"מ כתב שם על ד' הרמב"ם דמפ' לדרך רחוקה מהה"ח ע"ח דפשטא דסוגיא ה"מ דאמר ט"ו מילין מצפרא לפלגא דיומא ע"כ · ושלא בדקדוק כ"כ שהרי הגמ' מסיים שם וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא וזה שייך לפי פי' התוס' : אבל לפי' התוס' דהני ט"ו מילין דדרך רחוקה הוי מחצות לשקיעת החמה לעולא א"ש דודאי מחצות רמי כבר חיובא דפסח עליו ואם היה רחוק בחצות פחות מט"ו מילין שיכול לבא קודם שקיעת החמה לא הוי בדרך רחוקה ובט"ו מילין מצומצמים הוי דרך רחוקה כיון שא"י לבא קודם שקיעת החמה שמכאן ואילך נפסל הדם בתחלת שקיעה · וכ"פ רש"י בפ' מי שהי' גבי מילתא דעולא זמן שחיטה מתחילת ז' ואילך ונמשך עד שתשקע החמה ומשתשקע החמה לא דדם נפסל בשקיעת החמה כדאמר באיזהו מקומן ע"כ · הרי שפיר' נמי דדם נפסל בשקיעת החמה דאמר בפ' א"מ היינו תחלת שקיעה שהוא מהלך ה' מילין קודם צאת הכוכבים לעולא · מ"מ ק"ל לדידי' אדידי' ז"ל שהרי בפ' א"מ מפ' הא דמנין לדם שנפסל בשקיעת החמה לענין דלא מהני לי' הלנה בראש המזבח אלמא ס"ל דאינו נפסל עד צאת הכוכבים דאל"כ ל"ל לפ' לענין הלנה ת"ל דקמ"ל דנפסל מקודם הלילה משקיעת החמה ואילך אלא ש"מ דאינו נפסל עד צאת הכוכבים · ובפ' מ"ש פי' דנפסלה בתחלת שקיעה וכ"ד התו' · אבל כבר פי' דאין דם נפסל בתחילת שקיעה וכמשכ"ל : ותדע לך דאין דם נפסל בתחילת שקיעה אלא בצאת הכוכבים דווקא שהוא לילה ממש משום דאס"ד דדם נפסל בתחלת שקיעה ה"ה להקטרת קומץ במנחה נמי נפסל בתחלת שקיעה שהוא כנגד זריקת דם בזבחים כדאמרי' בספ"ק דזבחים (דף יב) וברפ"ב דמנחות (דף יג) והרי הוקש הקטרת קומץ לזריקת דם לכל מילי לענין פסול חוץ לזמנו וחוץ למקומו ובשאר דברים כדמוכח בספ"ק דמנחות (דף יב) כמו שפירש"י שם וא"כ אי אמרת דדם נפסל בתחלת שקיעה הקטרת קומץ נמי נפסל בתחלת שקיעה א"כ קשה הא דתנן בפ"ב דר"ה (דף ל) ובפר"י ובס"פג דסוכה דמשחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור ומפרש בגמ' מ"ט מהרה יבנה ב"המ ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח עכשיו נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוי עומר (א) הה"ח התיר השתא דאיכא עומר עומר מתיר ופריך דאיבני אימת אלימא דאיבני בשיתסר הרי האיר המזרח התיר אלא דאיבני בחמיס' מחצות היום ולהלן לישתרי דהא תנן הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלין בו · ומשני ל"צ דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה · א"נ דאיבני בלילה כלומר ולא יהא שהות להקריבו עד חצות ואי הוי רגילי למיכל חדש מחצות היום בז"הז אתו למיכל נמי בההוא יומא הכי ועבדי איסורא וכמו שפירש"י · והשתא אכתי תקשה למה גזר משום ההוא יומא שיהא יום הנף כולו אסור עד אורתא דשבסר כדאמרי' התם במנחות · מתחלת שקיעה ולהלן נשתרו השתא למיכל חדש וא"נ יאכלו בההוא יומא משקיעת החמה ואילך שפיר קא אכלי שהרי מתחילת שקיעה ואילך א"א להקריב את מנחת העומר ולהקטיר את קומצו כמו שדם נפסל מתחלת שקיעה ה"נ קומץ נפסל מההיא שעתא ומההיא שעתא דתחלת שקיעה קא שרי חדש בההוא יומא אע"פ שעדיין לא נתקרב העומר כיון דא"א להקריבו עוד משקיעת החמה ואילך · אלא ע"כ דם והקטר' קומץ אין נפסלין עד צאת הכוכבים ועד צ"ה מותר להקריב את העומר הילכך גזר על כל יום הנף משום ההוא יומא : **ועוד** אעידה לי שני עדים נאמנים דדם אינו נפסל עד צאת הכוכבי' שהרי משנה שלימה שנינו בספ"ב דמגילה (דף ך) כל היום כשר לסמיכה לשחיטה לקמיצה להקטרה למליק' ולקבלה ולהזיה ואי נפסל בתחלת שקיעה שהוא מהלך ד' מילין קודם צאת הכוכבים לפי המסקנא בפ' מי שהיה טמא אין כל היום כשר לדברים אלו וגם שנינו שם כל היום כשר לתפי' המוספין ולמוספין וש"מ שאין דם נפסל בתחלת שקיעה ועוד דחשיב התם באותו משנה בהדי הני דאמרן הרבה דברים שכשרים כל היום כגון מגילה והלל ושופר ולולב והני ודאי זמנם כל היום עד צאת הכוכבים הה"נ הני מצות דקרבנות דחשיב בהדייהו זמנם נמי עד צאת הכוכבים · ועוד יש לי ראי' גלוי' להא מילתא מדאמר בפ"ק דהוריות (דף ד) משל דסומכוס למה"ד לאדם שהביא כפרתו בהש"מ ספק מבע"י נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו שאינו מביא אשם תלוי · והרי בהש"מ אינו אלא שלשה חלקי מיל לכל היותר קודם צאת הכוכבים כדאמרי' בספ"ב דשבת (דף לה) ומתחלת שקיעה עד צ"ה הוי כדי מהלך ד' מילין ואי דם נפסל בתחילת שקיעה שהוא כדי מהלך ג' מילין ורבע קודם בהש"מ מה ענין אשם תלוי לכאן דהא בודאי לא נתכפר לו : אפי' את"ל בהש"מ יממא מ"מ כדי מהלך ג' מילין ורבע קודם לו כבר כלה זמן כפרה · אלא ע"כ אין דם נפסל עד צ"ה שהוא לילה הילכך בהש"מ דהוי ספק לילה ה"ל ספק אם נתכפר לו או לא · ועוד נראה להביא ראיה דלא כד' התוס' מהא דאר"י בפ"ד דזבחים ד' ל"ח ע"ב שלש מתנות שבחטא' אינן בלילה ובאות לאחר מיתה והמעלה בהן בחוץ חייב ואר"פ עלה יש מהן כתחילתו ויש מהן כסופו · חוץ ולילה כתחילתו · מיתה לא שריא כסופן · ומדקאמר אינן באות בלילה כתחילתו משמע בלילה הוא דאינן באות אבל קודם לכן מתחלת שקיעה עד הלילה באות וש"מ דתחילתן דהיינו מתנה ראשונה בלילה הוא דלא באה אבל מתחילת השקיעה ועד הלילה ל"ל בה · דהא ל"ל דאע"ג דג' מתנות שבחטאת שאין מעכבין כפרה באות לאחר תחילת שקיעה · מ"מ מתנה ראשונה דמכפרת ומעכבת כפרה חמיר מהן ואינו באה מתחלת שקיעה · כמו שחמורה מהן בכל הני מילי דחשיב ר"פ שהן כסופן כלומר כשירי הדם ולא כתחילתן שהיא מתנה ראשונה · דא"כ ה"ל לר"פ למחשיב בהדי הני מילי דכסופן להא נמי שבאות לאחר תחילת שקיעה כסופן וה"ל למחשב הא מילתא הכא והכא דאינן באות בלילה כתחילתן ובאות לאחר תחילת שקיע' עד הליל' כסופן · אלא ודאי אין דם נפסל מת"ש ואפי' מתנה ראשונ' כשיר' עד צ"ה : ועוד נ"ל להבי' ראי' מפ"ב דזבחי' (ד' כא) אר"י משמי' דאילפ' כיור שלא שקעו מבערב מקדש ממנו לעבודת לילה ולמחר אינו מקדש ורצה הגמ' לאוקמי להא דאילפא כר"ח ב"י דאמר התם מי כיור נפסלין למתירים כמתירין לאברין כאברין והיינו למחר אינו מקדש דאר"י דנפסל למחר לעבודות מתיר דהיינו דם וקומץ הואיל ולא שקעו מבע"י · כמו שדם וקומץ גופן נפסלים בערב · ואם"ד דדם נפסל בתחלת שקיעה ה"נ מי כיור נפסלין לצורך זריקה בתחילת שקיעה ואם לא שקעו קודם תחלת שקיעה אע"פ ששקעו קודם צאת הכבבים נפסל למתירים : א"כ מאי אריא דנקט כיור שלא שקעו מבערב דהיינו צאת הכבבים אפי' שקעו מבערב קודם צאת הכבבים כיון שלא שקעו קודם תחלת שקיעה נפסל לעבודת מתיר · אלא ודאי דם גופיה דמתיר הוא אינו נפסל עד הלילה שהוא צ"ה · ודוחק לפרש להאי כיור שלא שקעו מבערב דקאמר האי בערב היינו תחלת שקיעה כמו שמפרש תר"י להא דתנן ת"ה עד הערב דהיינו תחלת שקיעה דמ"מ אף אם תדחק לפרש במתני' הכי מ"מ בכ"מ אמרי' דאמורא צריך לפרש דבריו יותר כדמוכח בפ' ע"פ (דף ק') גבי הא דר"ח בדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן ע"ש : וה"נ מ"ל מדברי הרמב"ם שאין דם נפסל עד צ"הכ שכתב ברפ"ד מהל' מעשה הקרבנות כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנאמר ביום צוותו וגומר ביום ולא בלילה לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום ואין זורקים דמים אלא ביום השחיטה שנאמר ביום הקריבו את זבחו ביום הזביחה תהיה ההקרבה וכיון ששקעה החמה נפסל הדם ע"כ · ומדכתב שנאמר ביום צוותו ביום ולא בלילה לפיכך כו' ואין זורקים דמים אלא ביום משמע דלא אתי למעוטי אלא לילה לחוד · אבל עד צ"הכ זורקין דמים : ועוד נראה להביא ראיה מן הירושל' רפ"ד דברכות דתנן תפלת השחר עד חצות רי"א עד ד' שעות תפל' המנחה עד הערב רי"א עד פלג המנחה · וטעמא דרבנן משום שכן תמיד של שחר קרב עד חצות ושל בין הערבים עד הערב ולר"י תמיד של שחר אינו קרב אלא עד ד' שעות ושל בין הערבים עד פלג המנחה · ואמר עלה בירושלמי מ"ט דרבנן שנים ליום חלוק את היום כלומר תן חצי היום לאחד וחציה שניה לשני · והשתא אא"ב דאין דם נפסל עד צ"הכ היינו דמשמע להו לרבנן חלוק את היום בשוה דזמן תמיד של שחר מצפרא עד פלגא דיומא שהן ו' שעות ראשונות של היום וזמן תמיד של בין הערבים מפלגא דיומא כדאמרי' ברפ"ג דיומא (דף כח) עד הלילה שהוא שש שעות הנותרים של היום אלא א"א דדם נפסל בתחלת שקיעה כדברי התוס' חלוק את היום לשני התמידים היכי משכחת לה · הא זמן תמיד של בין הערבים אינו אלא חמש שעות חסר חומש מן היום מחצות עד תחלת שקיעה שהוא שעה וחומש קודם הלילה שהוא בצ"הכ לפי חשבון מהלך אדם בינוני ביום עשר' פרסאות למסקנת הגמ' בפ' האשה דמשקיעת החמה עד צ"הכ הוא מהלך ד' מילין ואלו תמיד של שחר הוי כל שש שעות כרבנן דאמרי עד חצות ולפי זה לרבנן דדרשי חלוק את היום ה"ל לחלק הני י"א שעות פחות חומש של יום לשנים דהרי ע"כ הוא זמן הקרבה ביום ולא יותר ותן חציו לתמיד של שחר שהוא ה' שעות וב' חומשי שעה וכזה לתמיד של בין הערבי' ואמאי אמרי' דזמן תמיד של שחר הוי עד חצות · והא ל"ל דחלוק את היום לגמרי משמע על כל היום מע"ה עד צ"הכ ולא על זמן הקרבה של יום לחוד קאי דהא כיון שנ"ל דדם נפסל בתחלת שקיעה לשיטת התוס' הוא מביום הקריבו את זבחו הרי דלענין הזריקה אינו קרוי יום אלא עד אותו שעה ולא יותר וכמו דלענין קדשי' לילה הולכת אחר היום קרוי יום זבחו הלילה שלאחר היום משא"כ בכ"מ היום הולך אחר הלילה שלפניו ויום א' מיקרי יום עם הלילה שלפניו ובקדשים להפך משום דגלי

רחמנא

(א) צ"ל האיר המזרח :

רחמנא ביום זבחו יאכל לא יניח ממנו עד בקר. ה"נ גבי קרא לענין זריקת הקרבנות דלימא קרי יום ולא עד תחלת שקיעה ולא יותר ואם תאמר חלוק הוא היום היינו י"ח שעות פחות מיעט הקריא רחמנא יום לגבי קדשים ולא יותר. ולא ולחי ס"ת לענין זריקה נמי קרוי יום עד ג"כ דעד אותו שעה לא נפסל הדם מלזרוק ולא כהתום: ושוב ים לי להביא ראיה ללא כהתום, מהא דפר' תפלת השחר דעסקינן בה דאם־אם מפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב. רי"ו עד פלג המנחה. שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פה"מ והרי קא מבעיא לן התם אחי פלג המנחה דר"י אי עד ועד בכלל או לתתא עד ולא עד בכלל ואמר ת"ש רי"ו עד פלג המנחה. תל"מ עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר"י לרבנן. תל"מ עד ועד בכלל ר"י היינו רבנן דס"ד ר"י פלג אחרון של מנחה מתרומה קאמר שהוא עד הלילה. והרי לם נפרש דעד הערב דאמור רבנן היינו עד תחלת שקיעה ולא עד ג"הכ וכדברי תר"י מאי קאמר ר"י היינו רבנן הא קיבה ת"ל לרבנן אין זמנו אלא עד תחלת שקיעה ור"י עד ג"הכ. מ"מ זה יש לדחות דה"פ תל"מ עד ועד בכלל ופלג המנחה מחרומה הוי בכלל עד פלג המנחה דקאמר ר"י וע"כ אין כל פלג המנחה בכלל אלא עד תחלת שקיעה שהוא ומזמן קודם הלילה לתסקנת הגמ' בפ' החצה ולא כשולח לדלידים ה"ל שעה ואני קודם הלילה ואיכא בין פלג המנחה דר"י שהוא שעה ורבע קודם הלילה לעד הערב לרבנן שהוא תחלת שקיעה דהוי שעה ומזמן קודם הלילה חלק ת' מעשרים בשעה. ☜ ת"כ ר"י היינו ת"ק: ושוד ל"ל להביא ראיה דזמן תפלת המנחה והקרבת התמיד הוי עד ג"הכ דאר"ח התם מדרב מתני של שבת בע"ש מבע"י ס"מ דהלכה כר"י ודחי מדרבה מדר"ה ורבנן לא הוו מתני עד מורתא ס"מ מן הלכה כר"י ומדמוכית מדרב מתני כו' ס"מ דהלכה כר"י כלומר דמפלג המנחה כלה זמן מנחה ואחר כלות זמנו עייל זמן תפלת ערבית וכמו שפירש"י ופוסד"ת דאפי"ת ק' מין זמן תפלת מנחה חלה עד תחלת שקיעה שהוא שעה ומזמן קודם לתת הכבים ת"כ כיון דכלה זמן מנחה מלותו שעה ראוי להתחיל זמן ערבית לת"ק ואמאי ר"ה ורבנן לא הוי מתני עד לאורתא הוה להו להתפלל קודם הלילה שעה ומזמן אפי' לת"ק כיון דכלה זמן מנחה אפילו לת"ק הא עייל מהשתא זמן תפילת ערבית. אלא ודאי תפ"מ עד הערב דתנן לת"ק הוי עד הלילה ממש וא"א להתפלל ערבית אלא אח"כ מע"כ ואילך. ושוד מדמוכית מדרב מתני של שבת בע"ש מבע"י דס"מ דכר"י ס"ל הא לרבנן מאי אפשר למתני מבע"י מתחלת שקיעה ואילך ודאי הא דרב מתני של שבת בע"ש דקאמר היינו מפ"מ ואילך וקודם תחלת שקיעה. ס"ל לפרש בהדיא הכי דרב מתני של שבת בע"ש מפ"מ ואילך והרי עיקר חסר מן הספר שהרי ת"ח להוכיח דרב כר"י ס"ל אא"כ דהוי לני מפה"מ וקודם תחלת שקיעה. וע"כ לת"ק ת"ח למתני של שבת בע"ש כלל ולזמן מנחה נמשך עד הלילה ולא עייל זמן ערבית כלל מבע"י ומתני רב מבע"י וע"כ לרבנן ת"ח למיתני מבע"י. אלא ודאי כר"י ס"ל וא"מ עד הערב דתנן עד הלילה ממש ולא כתר"י. ומהכא מוכח נמי דלפילו מדרבנן אין לם נפסל מתחלת שקיעה מדנקט שהרי תמיד של (א) קרב והולך ע"פ המנח, משמע דלכתחילה קרב עד אותו זמן ואפילו איסורא דרבנן נמי ליכא וכ"כ מזה למעלה. ונק"ל לדעת התוס' דמפרשי טעמא דשולח דחציב ליה דרך רחוקה בע"ו מיל מפני שי"ל להגיע לירו' בתחלת שקה"ח משום שדם נפסל בשקה"ח הא אמר התם התם מהא מילתא דשולח שולח לטעמי' דאמר שולח חיזה דרך רחוקה כל שי"ל לכתם בשעת שחיטה. ואי כדברי התוס' ה"ל למימר חיזה דרך רחוקה כל שי"ל לכתם בשעת הקרבה שהוא זריקה דהא טעמא דשולח משום זריקה הוא הואיל ודם נפסל בתחלת שקיעה ולא תלי' מידי בשחיטה: לבן כ"ל לפ' דהא דאמרי' דם נפסל בשק"ח היינו סוף שקיעה שהוא ג"ה ועד אותו שעה רחוי לזריקה והא דשולח לפ' האחה דמשמע דחין זמן הקרבת הפסח מתחלת שקיעה ואילך דמה"ט הוי דרך רחוקה לדידיה בע"ו מילין לאו משום דחין רחוי לזריקה מתחלת שקיעה ואילך משום דנפסל הדם דהא ליתא וכדמוכח מכל הני רחיות שכתבתי. אלא ה"ט משום דס"ל שאין זמן שחיטת הפסח מתחלת שקיעה דגבי שחיטתו בין הערבים כתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בה"ע ובתוך דבריו כתב אבל בשק"ה שהוא כמו שעה ורביע ע"ד רבותינו חיזו זמן השחיטה וחיזו נקרא ערבים כו' והנה אמר הכתוב שנשחטו את הפסח בתוך הערבים כי זמן השחיטה מה"ת הוא משש שעות ולתעלה עד תחלת שק"ה וכן אמר בתרבצה עבר לחודש בין הערבים פסח לה' שהוא זמן שחיטה: וכן בה"ע תשבו אותו על תחלת העשיה שהיא השחיטה ע"כ. ומבואר מדבריו דלא הקפידה תורה על בה"ע אלא פסח אלא על שחיטתו בלבד אבל לא על שאר כל עבודותיו וזריקת דמו וכ"ש זריקת דם של כל הקדשים דאין נפסלין בתחלת שקיעה אלא כזירים עד ג"ה והייט דמסיים וכן בה"ע תשבו אותו על תחלת העשיה שהיא שחיטה מדפ' שתשבו אותו על השחיטה נאמר ולא של קבלה והולכה וזריקה שכולן עשוין מיקרו. שהרי בפ"ק דזבחים יליף רב אחי בכל ד' עבודות בציון לעמה מהיל מיר דכתיב ביה ואת החיל יעשה אלמים שיהא עשיתה לשם אלמים וגבי חטאת יליף לכל ד' עבודות דבציון לעמה מדכתיב ועשה את חטאתו שתהא עשיותו לשם חטאת וגבי פסח יליף התם (דף ו) מדכתיב ועשה פסח שיהא עשיותיו לשם פסח ויליף מיניה לכל ד' עבודות דבציון לעמה מ"מ נבי פסח משמע להרמב"ן דקרא דבין הערבים תשבו אותו לא קפיד אלא על השחיטה שהיא תחלת עשיה בלבד ולא על שאר עשיות אלו. וטעמו מרחה לי משום דגלי רחמנא בפ"ח ושחטו אותו כו' בין הערבים הרי אלא קפיד על בה"ע אלא בשחיטה לבד וילמד משום מן המפורש דהאי בין הערבים תשבו אותו על שחיטה לחוד קפיד ולא על שאר עשיות. ולישנא דגמרא הכי משמע לו לחמ' שולא חיזה דרך רחוקה כל שאין יכול לכתם בשעת שחיטה ולא נקט שאין יכול לכתם בשעת הקרבה או בשעת עשייה ס"מ דלשחיטה לחוד קפיד ולא לשאר עשיות וטעמא דאמר דהאי קרא דבין הערבים תשבו אותו לשחיטה קפיד ולא על שאר עבודות דהוי נמי בכלל עשיות כדמוכח מהיכא דזבחים וכמ"ש. כ"ל דהייט טעמא דכיון דתשבו כל עשיותיו כדמוכח מהיכא דזבחים והרי שחיטה נמי לחת מן עשיות הוא שהיא ת' מד' עבודות שהתחבה פוסלת בהן כדלימא בתסכת זבחים בהרבה מקומות והרי היא בכלל תשבו דקרא ת"ח למימר מדכתב רחמנא בין הערבים תשבו אותו שתהא קבי הלי בין הערבים. דהא חיכא למימר דמשום בכלל תשבו דקרא הוי נמי שחיטה וכבר גלי לן קרא בשחיטה לחוד במקום אחר שומנה בין הערבים דווקא לפיכך כתב רחמנא גבי קרא דתשבו בין הערבים משום שחיטה לחוד שהיא בכלל תשבו דקרא ואכתי תסכחן שחיטה לחודה אבל שאר עבודות מנלן וכיון דאין לנו הוכחה מקרא דשאר עבודות שומנו בין הערבים ולא לבתר הכי אין לנו לפסול שאר עבודות לחר תחילת שקיעה. והא ודאי ת"ח ללמוד לשאר עבודות משחיטה לענין בין הערבים משום דחיכא למיפרך מה לשחיטה שכן נפסלת אלא לשם (ב) כדפי' לה הש"ם בדף' זבחים (דף ד) גבי הא דבעי למילף אלא לשמה שפוסל בשאר עבודות מוציא והא דלא פריך נמי התם להא פירכא מה לשחיטה שפסולה בפסח לחחר בין הערבים תאמר בשאר עבודות דלא. י"ל משום דאי לאו פירכא דמה לשחיטה שכן נפסלת אלא לשם חוכלין בפסח ובשאר עבודות מיעט קרא להדיא שאין נפסלין אלא לשם חוכלין כמו שפירש"י ותוס' התם ה"ת לכל עבודת נפסלין אחר תחלת שקיעה בפסח כמו שחיטה דהוי ילפינן להו להא מילתא משחיטה. אלא משום הא פירכא דמה לשחיטה שכן נפסלת אלא לשם חוכלין בפסח ת"ת. למילף לשאר עבודות לענין בין הערבים משחיטה. ת"כ הא פירכא דבין הערבים ה"ל בכלל פירכא זו דכן נפסלת אלא לשם חוכלין בפסח ובכלל פירכא זו ה"ל לאיך פירכא דבלא פירכא זו היה פוסל בין הערבים בכל העבודות גבי פסח דהוי ילפינן להו משחיטה וכדאמרן. ושוד ים להביא סייג לזה לפ' תשבו אותו על השחיטה למוד ומפני שהיא תחילת עשייה והוא מדת, בפ' הקומץ רבה (דף כט) תני דבי ר"י שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראהו לו הקב"ה בהנצבו ואלו הן מנורה ור"ח וש"ר כו' וי"ח לף הילכות שחיטה אצל, וה"ה לשאר תעשה על המוצח ופרש"י הלכות שחיטה לף היה מבין מהיכן היא מוגרעת וזה לשאר תעשה על המוצח ועשייה תחילת, זביחה וכתיב וזה אלמה הראהו בהנצבו ע"כ. הרי ל"ח הא וזה דקאי לתעשה, משחיטה לחודיה חיירי וקרי לה תעשה מפני שהשחיטה תחילת עשות התמיד היא דגבי תמידין כתיב הא קרא: מ"מ רואה אני את דברי הרמב"ן מעורבבין שמ"ש אבל בשקיעת החמה שהוא שעה ורביע ע"ד רבותינו היינו ומן שחיטה ואילו נקרא ערבים אמת אמר לשעה ורביע קודם הלילה היינו נקרא ערבים מיהו זה היינו אלא לדעת ר"י דפ' תפלת השחר דקאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה שכן תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה. והדבר ברור

להיינו

(א) נ"ל בין הערבים: (ב) נ"ל כדפריך:

דהיינו טעמא משום דאינו קרוי בין הערביים אלא עד חותו זמן וקרא קאמר את הכבש האני תעשה בין הערביים · אבל מצ"ב בשקיעת החמה שהוא שעה ורביע ליתא להא אלא כמאן דאמר דהוי מ"ל לעולה משקיעת החמה עד ל"ה הוי כדי מהלך ה' מילין הוי ליה שעה ומחצה ולמאי דמסיק דאינו אלא כדי מהלך ד' מילין הוי ליה שעה וחומש משקיעת החמה עד ל"ה אבל שיהא שעה ורביע משקיעת החמה עד ל"ה הא ליכא למ"ד הכי · אלא שהרב ז"ל עירבב שני דברים שאין שוים והשוה אותם לפוס רהיטא ולא דק דשעה ורביע מיירו גבי תמיד של בין הערביים כפ' תפה"ש וזה לא נאמר אלא אליביה דר"י והא דאינו זמן שחיטה משקיעת החמה כפ' מי שהיה טמא שולה מחרה ואליבא דידיה הוא שעה ומחצה ולפי המסקנא הוי שעה וחומש מיהו כ"ז גבי פסח דתע"ג דכתב רחמנא בין הערביים תעשו אותו מ"מ הא גלי לן קרא במ"ח דושחטו אותו בין הערביים אלא קפיד אלא על עשיה דשחיטה לחוד שיהא בשעה שקרויה בין הערביים ולא אח"כ · אבל שאר עבודותיו ואפילו זריקת דמו כשירים כל היום עד הא"כ אבל גבי תמיד של בין הערביים דכתב רחמנא ואת הכבש האני תעשה בין הערביים שתמת וכל העשוין בכלל תעשה ולא גלי לן קרא במ"ח דעל שחיטה לחוד קפיד על בין הערביים כדגלי לן גבי פסח · והא פליגי ר"י ורבנן לר"י כל העשוין בכלל תעשה בין הערביים ואפילו זריקה התאותרת מכולן לפיכך אמר תה"מ עד פלג המנחה שכן תמיד של בין הערביים קרב והולך עד פלג המנחה והאי קרב דקאמר זריקה קאי שהיא עיקר הקרבה שמכפרת ורבנן ס"ל דילפינן האי תעשה בין הערביים דגבי תמיד מתעשה דגבי פסח דמה להלן לא קפיד קרא אלא על עשי' דשחיט, לחוד ה"נ גבי תמיד לא קפיד אלא על עשי' דשחיטה שתהא בין הערביים · אבל שאר עבודותיו וזריקה בכלל כשירים עד הא"כ והיינו דאמ' רבנן תה"מ עד הערב שהוא ע"כ שכן תמיד של בין הערביים קרב להיינו זריקת דמי' שהוא עיקר הקרבן עד הערב וה"ה לתפי' המנחה שתיקנו רבנן כנגד הקרבת התמיד והרי שחיטה לאו עבודה היא ועיקר הקרבתו הוי זריקת דמו וכיון דזריקת דמו כשירה עד הא"כ ה"ה תה"מ נמי זמנה עד הערב שהוא הא"כ : ולפי"ז אני אומר דבשעורת דבין הערביים ל"פ ר"י ורבנן ולכ"ש לפי שחיטת הפסח והתמיד אלא עד פלג המנחה לחפוסי פלוגתא לא תפסינן ועבודה ליתא לכ"ע דהא ליתותב ולא נחלקו אלא בהא לחוד דלר"י תעשה בין הערביים דגבי תמיד מכולהו עשוין קאי ואפילו זריקה הילכך תמיד ותפלת המנחה שתיקנו כנגדו אין זמנם אלא עד פלג המנחה ולרבנן תעשה בין הערביים דגבי תמיד לא קאי אלא שחיטה לחוד דילמוד הסתום מן המפורש מתעשה בין הערביים דגבי פסח דגלי לן קרא במקום אחר אלא קפיד קרא על בין הערביים אלא בשחיטה לחוד · ה"ה בין הערביים דתמיד משחיטה לחוד אלא קפיד קרא אבל שאר עבודות וזריקת דמו בכלל כשרין עד הא"כ כמו בכל הקרבנות והילכך תפלת המנחה שתיקנו רבנן כנגד זריקת דם התמיד ומנה עד הערב שהוא הא"כ · ות"ת כיון דלרבנן משמע להו להאי תעשה בין הערביים דגבי תמיד של בין הערביים אלא קאי אלא שחיטה לחוד אבל שאר עבודות וזריקת דמו ומנם עד הא"כ ה"נ נימא דהאי את הכבש החחד תעשה בבקר דגבי תמיד של שחר ואתרי רבנן דעד חצות קרוי בוקר לא קאי אלא על עשי' של שחיטה לחודיה שתהא בבוקר אבל שאר עבודותיו וזריקת דמו יהו כשרין כל היום וה"ה לתפילת שחרית שתיקנו כנגד זריקת דמו שהוא עיקר הקרבן תהא זמנה כל היום אלמה תנן תה"ש עד חצות ר"י עד ד' שעות ותניא בגמרא מפני מה אמרו תה"ש עד חצות שהרי תמיד ש"ש קרב והולך עד חצות · ר"י עד ד' שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ד' שעות · ובעמייהו משום לר"י הינו קרוי בקר אלא עד ד' שעות ולרבנן נקרא בקר עד חצות כדמוכח שם להדיא גבי הא דקאמר מאן תנא להא דת"ר וחם השמש ונמס בד' שעות כו' מני אי ר"י עד ד' שעות נמי נפרוך הוא ואי רבנן עד חצות נמי נפרוך הוא · וכ"ש דהיינו טעמא כדאמ' בירו' מ"ט דרבנן כלומר דאמרי תפלת השחר עד חצות ואל בין הערביים עד הערב שנים ליום חלוק את היום כלומר תן חצי היום לראשון ואניה לשני והאי שנים ליום לאו גבי עשי' כתיב אלא גבי תקריבו כתיב דהכי כתיב זה הדשא אשר תקריבו כבשים בני שנה תמימים שנים ליום ובתקריבו הכל בכלל ואהדרה עיקר הקרבן הוא זריקת הדם שהיא עבודה המאוחרת לכולן ובעי בקר ומעילא עבודות הקודמות לה נעשו בזמן הבקר · מ"מ התינח לרבנן אבל לדידן ולאי קשה דקי"ל בזמן תפלת השחר כר"י דהינו אלא עד ד' שעות וה"ה לתמיד ש"ש שהינו קרב אלא ד' שעות לאוד כדאמר' התם ולגבי תפלת המנחה מסיק הגמרא השתא אלא דאיתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד מספקא לן בזמן תפלת המנחה וה"ה לזמן הקרבת תמיד של בין הערביים דהא הא בהא תליא אי זמנם עד פלג המנחה כר"י או עד הערב כרבנן ומספקא לא' דעבד כמר עבד · והרי עיקר ספיקא הוא אי תעשה קאי לשחיטה לחוד או אכל עשוין וה"ק ה"ל לספוקי לדידן הא תעשה דתמיד של שחר אי לשחיטה לחוד קאי או על כל עשוין · ואי אמ' דלשחיטה קאי ושאר עבודות וזריקת דמו בכלל כשרים נמי אחר זמן שקדו בקר והא לדידן אי אפשר למדרש משנים ליום חלוק את היום כדדרשו רבנן דת"כ זמן תמיד ותפי' של שחר הוי עד חצות וע"כ הא' שנים ליום דרשינן לה כדדריש לה בירו' התם אליבא דר"י שנים ליום חובה ליום שנים ליום שני פרקלטין ליום כו' וה"כ מספקא ל"ל נמי דזמן תפלת השחר הוי ע"ח משום דת"ל להאי תעשה לא קאי אלא שחיטה לחוד דזמנה עד ד' שעות והאי בקר לדידן דקי"ל

כר"י ומ"מ שאר עבודו כשירים לאחר מכאן כדאמ' רבנן גבי תמיד של בין הערביים ואפילו אי אמרת נמי דדרשינן לה להאי שנים ליום חלוק את היום אשאר עשוין ובקר אשחיטה קאי וכר"י אלא מיקרי בקר אלא עד ד' שעות אפ"ה הל"ל דתפלת השחר הוי עד חצות כמו זריקת דם תמיד של שחר משום דמהאי טעמא גופיה דמספקא לן האי תעשה אהיית קאי אי אשחיטה לחודה או אכל עבודות אחר גבי תפלת המנחה דעבד כמר עבד · ה"נ מהאי טעמא גופיה י"ל נמי גבי תפילה של שחר דעבד כמר עבד : וי"ל דאע"ג דתעשה דגבי תמיד של בין הערביים דרשי רבנן על עשיה של שחיטה לחוד אלא על שאר עבודות היינו משום דילפי רבנן האי תעשה אגב, גבי בין הערביים אגב, ואת הכבש האני תעשה בין הערביים מתעשה דפסח אגאמר אגל בין הערביים אבל תעשה דתמיד של שחר אין ללמוד מפסח אלא תעשה דידיה אכל עשיות קאי שיהו נעשי' בזמן הקרבה בקר כמו תעשה דאגל שחר קדשים דאכל עשיות קאי כדאמ' בפ"ק דזבחים וכמ"ש כל : והא דלא מקשינן תמיד של שחר לגבל בין הערביים אליבא דרבנן דהא תרוייהו גבי הדדי כתיב ונימא מה תעשה דגבל בין הערביים לא קאי אלא אשחיטה לחוד ה"נ של שחר לא קאי אלא אשחיטה לחוד אתעשה פעם שניה גבי בין הערביים ס"מ דהאי תעשי לחוד והאי תעשי לחוד· של שחר אכלהו עשוין קאי אשיון כשרי, אלא בבוקר · ותעשה בין הערביים אשחיטה לחוד כדאשכחן לתעשה בין הערביים דגבי פסח: **ובזה** נ"ל לפרש כמין חומר הא דאמ' שם בפ' תפלת השחר ת"ל ר"ח לר"י התם אמר רב כהנא כלומר גבי תפלת השחר הלכה כר"י הואיל ותקן בבחירתא כוותיה הכא מאי כלומר גבי תפילת מנחה אישתק ולא ת"ל ולא מידי · ואיכא למידק לאו משום דליפסקא התם הלכתא כר"י יהיה ה"נ הלכה כר"י לאו כולהו בחדא מחתא מחתינהו הא תרתי מילי נינהו ולא הא בהא תליא ושוב קשה הא הא דהתם הלכה כר"י לאו משום רבותא דר"י היא אלא מדאתמר ר"ח גופיה משמיה דר"כ הואיל ותקן בבחירתא כוותיה · ת"ל בתפלת המנחה אלא תקן כוותי, הא ולאי הלכה כרבנן לגביה דר"י דיחיד ורבים הלכה כרבים וגם ר"י אתאי אישתק ולא אמר לו ולא מידי · ולפי מ"ש ניחא דמה"ט מספקא להו להא ל"ל דהא בהא תליא מדהלכה כר"י בתפלת השחר דאינו אלא עד ד' שעות ע"כ תעשה לאו כל עשיות ובריקת דמם קאי · דאל"כ היה ג"כ תפלת השחר אחר ד' שעות כיון דזריקת דם התמיד הוא כשר אחר ד' שעות תפלה שתקנו כנגדו נמי נימא הכי וה"ל ל"ל דכתו דתעשה דתמיד של שחר אכל עשיות קאי ה"ה תעשה דבין הערביים נמי אכל עשיות קאי ואין זמן תפלת המנחה אלא עד פלג המנחה כהקרבת התמיד של בין הערביים וכיון דבהא דשל שחרית הלכה כר"י ממילא בשל מנחה שהוא כנגד של בין הערביים נמי הלכה כר"י דהא בהא תליא דכתו שהאי תעשה דשל שחר אכל עשיות קאי · ה"נ תעשה דבין הערביים דהא בחד קרא כתיבי תרוייהו או דילמא הא"נ דתעשה דשחרית אכל עשיות קאי ומה"ט אין זמן תפלת השחר אלחר ד' שעות דאינו אלא דתעשה דשחרית אכל עשיות קאי ה"ה תעשה דבין הערביים נמי אכל עשיות קאי ואין זמן תפלת המנחה אלא עד פלג המנחה כהקרבת התמיד של בין הערביים וכיון דבהא דשל מנחה שהוא כנגד של בין הערביים נמי הלכה כר"י ממילא בשל שחרית הלכה כר"י דהא בהא תליא דכתו שהאי תעשה דשל שחר אכל עשיות קאי · ה"נ תעשה דבין הערביים דהא בחד קרא כתיבי תרוייהו או דילמא הא"נ דתעשה דשחרית אכל עשיות קאי ומה"ט אין זמן תפלת השחר אלחר ד' שעות דאינו אלא דתעשה דשחרית

דטעמא דטולה דמתחלת שקיעה ולין וזמן פסח היינו משום דס"ל דתו לא מיקרי בין הערבים והרי לין קפידא של בין הערבים חלה על שחיטתו בלבד אבל שאר עבודותיו ורוקת דמו לאפשר להם לבתר הכי ועד נאת הכוכבים יש להם שהות לעשותם וכיון דלין קפידא על קודם תחלת שקיעה חלה בשחיטה בלבד והרי שחיטה מ"ל שהות זמן דהא אפשר להתחילה ולגומרה ברגע קטנה לפיכך אם הוא פחות מטעט מ"ו מילין מירושלים בחנות ויכול להגיע לירושלים זמן מה קודם תחלת שקיעה שכלה זמן שחיטה הרי אפשר לו לשחוט פסחו בתוך אותו זמן כ"ש וכל העבודות כשרים לאחר זמן הלכך בדרך רחוקה לא היה ושייב: וע"ל להביא ראיה להא דפי' לעיל קפידא גבי פסח על בין הערבים חלה בשחיטה בלבד ולא בשאר כל העבודות שהרי לאפרי' בפ' כל התדיר (דף נא) לאבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחט לשאינו תדיר מהו מי לאמרי' כיון דשחיט מקריב ליה • מ"ד יהב לאחר לאמרם בדמו עד דמקריב ליה לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר • ואתיקו למפשט מהא דתנן שחטו קודם חנות פסול משום שנאמר בין הערבים • קודם לתמיד כשר ויהא אמרם בדמו עד שיזרוק דם התמיד ומשני הכא במאי עסקינן כגון דקדים ושחטיה לתמיד בריחא ואמרי' מתני' נמי דייקא דקתני עד שיזרוק הדם ול"ק עד שישחט ויזרוק הדם ס"מ • ומשמע מהאי דייקא נמי דאיפשט לבעייא וכ"פ הרמב"ם וכמ"ש בדיני ברכות בם"ד • ואיכא למידק מאי פשט מפשח דשחטו קוד לתמיד דאמרם בדמו לקדים ושחט לשאינו תדיר הא בעינן תמיד קודם לפסח משום דיאמר דבר שנאמר בו בשרב ובין הערבים לדבר שלא בו אלא בין הערבים בלבד וכדתניא ר"פ ת"כ (דף נט) • וכיון דגלי רחמנא גבי פסח בהדיא שיאחר משל תמיד הלכך לפילו קדים ושחטיה מאחרין ליה לבל גבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר לכתי ים לומר כיון דשחטיה מקריב ליה • דהא מצינו כהאי גונא גבי תפילין של יד ושל ראש דאם פגע של ראש תחלה צריך להעביר על אותה מצוה ויניח של יד תחלה ואח"כ של ראש כמש"כ בפ"ו מ"ח סי' כ"ה וכ"פ פ"פ • ובעינן למתא דתנא ג' דלין מעבירין על המצות מ"מ הוחיל וכתב רחמנא בהדיא גבי תפילין והיה לאות על ידך והדר ולטטפות ביניניך מוטב שיעבור על אותה המצוה משיעבור על מש"כ בתורה. וה"ק לאמר למימר כה"ג דגבי פסח דכתיב קרא להדיא דיהא מאוחר לבל תמיד לפיכך אפי' אם שחטו יעבור על אותו מצוה של פסח ושל תמיד קדים לבל קדים שחטי לשאינו תדיר בריחא י"ל כיון דשחטי' מקריב ליה ולא יעבור עה"מ משום מעלות תדיר • וכ"ם למסקנא דמשמע דאם לא קדים ושחטי' לתמיד דזורק לדם הפסח קודם לתמיד ואמאי כיון דכתב רחמנא בהדיא דתקדום תמיד לפסח יעבור עה"מ של פסח ויקדום לתמיד תחלה כדאמר גבי תש"י וס"ר • דהא דמצינן לן בקדים ושחטי לשאינו תדיר בריחא דילמא כיון דשחטו מקריב לו מטעמא דקדים והתחיל במצותו הוא דמיבעיא לן דילמא משום ה"מ על המצות קדים לתדיר שהרי תינן למפשט לה מברכת היין ומתפי' מנחה דקדמי לבל מוסף משום דתדירי וכמ"ש שם שם והרי דומיא דהא דתפילין של יד ושל ראש • אלא ודאי ס"מ דהאי בה"ע דכתב רחמנא גבי פסח לא קאי אשאר כל עבודות אלא אשחיטתו לחוד • וה"ק גבי שאר עבודות לא נאמר בין הערבים אלא בערב לחוד • וגבי תמיד הא כתיב נמי בה"ע ושקולין הן ואין לאמ' דין קדימה על חבירו מן המקרא אלא כיון דשחיטה הקודמת לכל העבודות ונאמר בה בערב ובה"ע מאוחרת לתמיד. כ"ם שאר עבודות שמאוחרים לה • הילכך היכא דעבר ושחט לפסחו בריחא תו אין דין קדימה לתמיד על שאר עבודות של פסח מן המקרא כיון דלא קאי עלייהו בה"ע • אלא שרצו להקדים תמיד לשאר עבודות של פסח מסברא משום דתמיד תדיר הוא הילכך דמי לקדים ושחטי לשאינו תדיר • וה"ם נמי למסקנא דאם לא קדים ושחטי לתמיד לאחר הפסח מקריב לפסח בריחא לכיון דשחטי' אין מעבירין על המצות ומקריב ליה וכיון דב"הע לפסח לא קאי אלא אשחיטה לחוד ולא לשאר עבודות ס"כ שאר עבודות של פסח לבד משמע כשרים אפי' מפלג המנחה ולמעלה עד צאת הכוכבים שהוא לילה וכדתניא: והרמב"ם כתב בפ"ח מה' תמידין ומוספין תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיתריך הגל וירחה לכל שהתריך והוא משש שעות ומחצה ולמעלה עד סוף היום ע"כ • ויש יודע למה כתב עד סוף היום בשלמא מהא דשולה דפ"האשה דמשמע דאין זמן שחיטה מתחלת שקיעה וילך תע"ג דאכתי יום הוא לק"מ להרמב"ם וז"ל: דהא היכא ז"ל אינו מפרש להגי ט"ו מילין דדרך רחוקה לשולה מפלגא דיומא לאורתא אלא משערא לפלגא דיומא וכמ"כ בשמו בחבל' תשוב' וו • וכ"ם למאי דפי' לעיל מהא דשולה מהא דאחר"י דתמיד של בין הערבים קרב עד פה"מ וגם היכו ז"ל מפרש להא דאמרי רבנן דתמיד של בין הערבים קרב עד הערב דהיינו לה"כ וס"ל לאפי' שחיטת התמיד כשר עד ג'הכ דעד לה"כ קרוי בה"ע ולאלא כהרמב"ן וז"ל • אבל הא ודאי קשה לי לאמאי פסק כרבן דשמן הקרבת התמיד הוא עד לה"כ הא כיון דמסקינן התם לאלא לאיתמר הלכתא כו' ולבע"ע אלא מסקא לן מי הלכה כר"י דאין זמן הקרבת התמיד ותה"מ אלא עד פלג המנחה או הלכה כרבן דומנה עד לה"כ הילכך לגבי תה"מ דאינו אלא מדרבנן הקילו ולבע"ע: אבל לגבי הקרבת תמיד של בין הערבים דהוי מה"ת וכיון דמסקינן לן הלכתא כמאן ה"ל לאפוקי דלאורייתא ולאמרי' דילמא הלכה כר"י אלא קרוי בה"ע אלא עד פלג המנחה ומכאן ואילך עבר זמן הקרבתו הילכך מחוייב להקריבו מספק מפלג המנחה ולמטה אבל מפלג המנחה ולמעלה אסור להקריבו דילמא הלכה כר"י • והרי הוא ז"ל כתב בפ"ג מה' תפלה הא לאתדת כו' וזמן מנחה קטנה מע' שעות ומחצה עד שישאר מן היום שעה ורביע ויש לו להתפלל אותה עד שתשקע החמה ע"כ • והא דכתב עד שישאר מן היום שעה ורביע היינו כר"י והא דמסיים עד שתש"ה הוא כרבנן והיינו פי' דעכ"ע דאמר בגמרא אלאמא מספקא ליה וא"כ גבי הקרבת תמ"ד של בין הערבים של תורה ה"ל למיזל לחומרא • וה"ק ל"ל להא דכתב הרמב"ם בפ"ח מה' ק"פ שחיטת הפסח אחר חצות כו' עד סוף היום ע"כ • והרי כיון דמספקא לן בהא דבה"ע דילמא אין זמנו לאחר פלג המנחה ולא יותר ה"ל לספוקי לחומרא ולומרת ואמאי כתב זמן שחיטת הפסח הוי עד סוף היום דמשמע לפי' לכתחלה וכ"כ גבי תמיד • והרי ל"מ לכתחלה אלא אלפי' דבעד נמי לא וכמש"כ: **ועתה** נבוא לבאר שלמו לכבר נתבאר ברוחות ברורות דזמן שחיטת הפסח הוי לרבנן לאחרי שה"ע היינו עד לה"כ וכיון דעבד כאחר עבד רשאי להתפלל תה"מ עד הלילה. וה"ע מ"ל מדברי התוס' בריש ברכות שכתבו בשם ר"ת שאם שכחו להתפלל ערבית ולקרות ק"ש מבע"י משום דסמכינן להא דר"י דתפה"מ לילי הוא לענין תפלת ערבי' וה"ה לענין ק"ש • והקשו ע"ז דה"ל תרתי קולא דסתרן להדדי אלאו מתפללין ערבית מפה"מ ולמעלה כר"י דזמן מנחה כבר כלה ובומן תפי' עצמה לא קי"ל כר"י אלא כרבנן ע"כ תור"י דלאו שמתפללין ערבית מבע"י ס"ל כהאי תנאי דגמ' דס"ל משעה שקיעת החם גם משעה שב"ח נכנסין להסב דהיינו שעורת ע"ם והיא היתה מבע"י ומלותו שעה הוי זמן תפלה ע"כ • ומדבריהם מבואר שהיו רגילין להתפלל ערבית בלותו זמן שהוכיר ר"י ז"ל והרי שום מ' מן הזמנים שהוכיר ר"י לא קדים להם"מ דר' יהודה דסס"ב דשבת שהוא עכ"פ לא יותר מג' רבע מיל וכמ"כ בתשו' סי' ג' והוא זמן רב אחר תחלת שקיעה שהוא מהלך ד' מילין קודם צאת הכוכבים וכיון שהיה מנהג להתפלל ערבית אחר תחלת שקיעה שהוא סס"ד דאפי' לרבנן כלה זמן תה"מ קודם תחלת שקיעה ומתילה מלותו ומן ע"ייל תפלת ערבי' אפי' לרבנן ס"ל הוי עבדי כב"ע אפי' כרבנן יצוד מלכתחבו ובומן תפלה עצמו לא קי"ל כר"י אלא כרבנן הא אפי' כרבנן לאו ס"ד להתפלל מנחה בלותו שעה לאחר תחלת שקיעה • אלא ודאי ס"ל להתו' דומן תפילת המנחה הוי עד צאת הכוכבים לרבנן ומתילה עייל ומן ת"ע עד לותו שעה ולא כתר"י • וכ"ע דעת רש"י אפי' תה"מ עד הערב עד שחשיכה. וה"ע משמע להדיא תד' התוס' בריש ד"הניגה (דף כח) גבי החוזן ומחוסר כיפורים צריכים עבילה לקודש שכתבו דל"ל שפעמים מתחרין התמיד על הערב ממש כדאמרי' בריש פ' תפלת השחר שקרב והולך עד הערב ע"כ • אלמא ס"ל דומן תמיד של בין הערבים וה"ה לת"ע הוי עד הערב ממש שהוא לה"כ • דאלמ"כ מכתי לא תי' כלום להא שהקשו שם להא דהחשה שיש עליה לידה תו ויבא מביאה תשוה ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב דאחר תמיד של בין הערבים דשחרי ע"ש. וש"מ מכל מש"כ דומן תפלת המנחה הוי עד הלילה סנ"ל:

דיני תפלה סימן יח

שאלה • אם מותר להתחיל בסעודה קודם שיתפלל תפילת מוסף או אפשר להתחיל עד שיתפלל לתפילת מוסף קודם:

תשובה: הרש"ם בפ"ב דתענית כ' בשם ר"ת להא דתניא התם (דף בו) שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נסיבת כפים דר"מ • ר"י אומרי' ומוסף יש בהן נסיבת כפים מנחה ונעילה אין בהן נסיבת כפים ואמרי' במאי קמיפלגי ר"מ סבר כל יומא עצמא מאי לא פרסי כהני ידייהו במנחתא משום שכרות היידנא ל"ם שכרות־ר"י סבר שחרית ומוסף כל יומא לא שכיחא שכרות ל"ג דהו רבנן כו' • כ' ר"ח ס"מ מדר"י דאין לדם רשאי לאכול אלא אחר תפלת מוסף הילכך ל"ם ביה שכרות ע"כ • וכ"ל דרשאי וו יש להתוס' דאפי' אחר ל' דרשאי לאכול קודם מוסף מ"מ ל"ם בי' שכרות כדאמר בירו' פ"ע ס"פ להא דתנן התם (ד"ק) בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות יפתה בין ג' לד' לא יפתה ולמה לא יפתה כדי שלא ישתכר ופריך והלא כבר משוכר הוא ומשני יין שבתוך המזון הינו משכר שלאחר המזון משכר ופי' הרמב"ם התם דהה"ג דיין שלפני המזון הינו משכר ואם רוצה לשתות בין ג' לד' יפתה דהא לא ממעטו תנא אלא בין ג' לד' ע"כ • ג"כ לפילו אם יפתה בתוך הסעודה כיון דיין שבתוך המזון הינו משכר רחוי לנסיבת כפים ותע"פ שמסתברא לענין כהן העובד עבודה אפי' אם יפתה קודם המזון או בתוך המזון חייב משום יין ושכר אל תשת • ה"מ לענין עבודה דאיכא חיסורא דאורייתא בין לבל גבי כהן מברך דאין אסור ביין אלא מדרבנן על יין שלפני המזון ושבתוך המזון כיון שהינו משכר לא גזרו רבנן בשל דבריהן • וכה"ג כתבו התוס' בסס"ב דתענית (דף ו) גבי כהנים דאמרי' כל כהן שמכיר משמרתו כו' אסור לשתות יין כל אותו היום כו' ומדרבנן הוא דאסור ותע"פ שהינו עובד כלו' התם וכתבו שם פי' אסור לשתות יין תוך הסעודה לבל בסעודתו אותר דיין שבתוך הסעודה הינו משכר ע"כ וש"מ דכל שאסור לשתות יין מדרבנן על יין שבתוך המזון ל"ג הוחיל והינו משכר • וה"ג כיון דכהן מברך אין אסור ביין משום שכרות אלא מדרבנן על יין שלפני המזון ושבתוך המזון ל"ג • הילכך תע"פ שמותר לסעוד קודם תפלת המוסף אלא שכיחא שכרות דיין שבתוך הסעודה ולפי"ה אחיל והינו משכר ל"ג ומותר בנסיבת כפים. אבל בתפילת מנחה ולאי שכיחא שכרות מפני היין שבתה כל היום אחר הסעודה של בקר דמשכר הילכך אסור בנסיבת כפים • ותע"ג דילף התם מקרא דכהן מברך אסור בנסיבת כפים הא מסיק התם דאשמעינן שם בשם הב"ה

דהא דליתקט ברכה לעבודה מסמכתא בעלמא היא · וכתב עליו ותמוה מאוד לומר שהקיש זה אינו אלא מסמכתא והלא הקיש הוא ר"מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ולא נמצא בגמרא רמז שיהא הקיש זה מסמכתא ע"כ · ולא עיין בגמ' במקומה דאמר בהדיא להיקש זה מסמכתא הוא וכמש"כ : **ועתה** נבא לעיקר דין זה אי מותר לכתחל קודם מוסף או לא · דע דבפ"ק דשבת (דף ט) תנן לא יפתח אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לכתל ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין · ובגמרא אי סמוך למנחה לילית סמוך למנחה גדולה מאי לאו הא אינה שהות ביום טובא אלא סמוך למנחה קטנה אם התחילו אין מפסיקין · ליתא תהוי תיובתא דר"י ב"ל דאמ' כיון שהגיע זמן תפלת מנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת מנחה ומצי לאשלם סמוך למנחה גדולה כו'

ומנה דתפלת מוסף במקום קרבן מוסף קלי ובתפלה עצמה מדכרין ליה לקרבן מוסף והוחיל ועבר יומו בטל קרבנו וכמ"ש התוס' ר"פ ת"ה וכ"כ ס"פ ח"כ של מוסף קודם דה"ל מצוה עוברת כיון דאין לה תשלומין אבל של מנחה כיון דיש לה תשלומין חצ"ג דאכר תפלה יבוי ליה אכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה כדאמר התם הפ"ה כיון דאינו נפסדת לגמרי של מוסף דנפסדת לגמרי קדים לה דאם לא עכשיו אימתי ובר"פ ת"ה (דף כח) אמר ת"ר היו לפניו ב' תפלות ח' של מנחה וח' של מוסף מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו ח"ת · רי"ח מתפלל של מוסף וחו"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת והכה אין להוכיח מכאן דמצוה עוברת קדים לע"ש וע"כ ל"ק רבנן עליה דר"י ואמרי של מנחה קודמת אלא משום דאזלי לטעמייהו דס"ל במתני' דתפלת המוסף כל היום וה"ל מצוה שאינ' עוברת הלכך של מנחה תדירה' קדמי אבל במצוה עוברת רבנן נמי ס"ל דחצ"ג דאיתיו תדיר קדמי לתדירה שאינ' עוברת · דאמר"י נשמע לרבנן דבהא לא אמשינן להו דפליגי וח"כ של מוסף חצ"ג דל"ת כיון דעוברת שרי אין לה תשלומין קדמי לשל מנחה דתדירה כיון שאינ' עוברת דהא יש לה תשלומין · דזלזי ל"ד דבשלמא לר"י דס"ל דזמן תפלת מוסף עד ז' שעות וזו לא ומן תפלת המנחה עיקר ומנה עדיין לא עברה עיקר ומנה לא עברה · אבל בהיכא שאין לו שהות ביום להתפלל שאינם לפי שעה של מוסף אין לה תשלומין אפילו הכי כיון דעיקר זמן תפלת המנחה תעבור משחשיכה ושכר תפלה בזמנה יש לו לא יהבי לי' קדמי לשל מוסף חצ"ג דתעבור ומנה לגמרי משחשיכה הוחיל ותדירי ועיקר זמנה חלף ועבר משחשיכה · ומהא נמי אין להוכיח מדקאמר ת"ק מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף ולא קאמר שתמיד מתפלל של מנחה שזו תדירה וזו ח"ת וחו"כ מתפלל של מוסף דקתני למה לי פשיטא דאם לא עבר ומן מוסף שחייב להתפלל אותה · חצ"ג משום דיוקא נקט לה דהיכא דמ' דשל מנחה קדים כל היכא שעדיין נשאר שהות להתפלל של מוסף אבל כל היכא שלא נשאר שהות של מוסף קדים דזו אין לה תשלומין וזו יש לה תשלומין · דאין זה רחיה די"ל דהאי דנקט ת"ק וחו"כ מתפלל של מוסף לאו משום דיוקא נקט לה אלא היא גופיה קמ"ל דתפלת מוספים כל היום לאפוקי מדר"י דאמר שזו מצוה עוברת דאין ומנה אלא עד ז' שעות קמ"ל וחו"כ מתפלל של מוסף דאכתי לא עבר ומנה : מ"מ מהא דאר"י התם הלכה מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף יש להביא רחיה לזה דהא יש לדקדק ל"ל לר"י למימר הלכה מתפלל פשיטא כיון דקי"ל דתפלת מוסף כל היום דמתפלל של מנחה קודם · דע"כ ל"ק ר"י"ה דמתפלל של מוסף קודם אלא משום דס"ל דהוי מצוה עוברת דאין ומנה אלא עד שבע שעות אבל לאחר דקי"ל דומנה כל היום פשיטא דשל מנחה תדירה קודמת וכ"ע מודו בהא דתדיר ושאי"ת ת"ק · ות"ק הא גופיה קמ"ל דתפלת מוספין כל היום · ח"כ חצ"ג דתפלת מוספין מצפרא וקדים לשל מנחה מ"מ כיון שהגיע זמן מנחה של מנחה קודמת כדאמ' בפ"ק דזבחים (דף יב) · ח"כ קמ"ל דל"ת דשל מוסף ה"ל מקודש יותר משל מנחה כדאמ' בפ' כל התדיר (דף נ') · אבל לר"י ודאי קאי הלכה מכלל דפליגי הא ל"פ ר"י על רבנן בהאי סברא וכדלהמרן · ואי תימא להא גופיה קמ"ל דק"ל כרבנן דתפלת מוספין כל היום ולא כר"י ח"כ הל"ל הלכה כרבנן בעיקר פלוגתא דזמן תפלת המוספים אי ומנה כל היום או עד שבע שעות · וע"ק שהרי במתני' תנן ושל מוספין כל היום ולא תנן להו דר"י לימר עד ז' שעות במתני' כמ"ש התוס' במנחה ח"כ מתם לן תנא כרבנן וה"ק מתם לן תנא (א) בסיפ"ג דמגילה דחציב למוספין ותפלת המוספין בין דבריס שכשרים כל היום והאר"י הלכה כמתם מנחה ול"ל למימר הלכה מתפלל כו' וכה"ג פריך הגמרא בהרבה מקומות · וע"ק למה לי למימר ר"י הלכה מתפלל כו' הל"ל הלכה כרבנן ועוד פשיטא דהלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וחצ"ג דל"ל דהיכא דאפכי לי' דר"י לרבנן · מ"מ כל כה"ג דרך הגמרא להקשות ולתרוץ בכ"מ ומאחי שתיק הגמרא הכא מהא : ובע"כ ג"ל דר"י מילתא חדתא אגב מורחיה קמ"ל דהא דקאמר הלכה מתפלל כו' דלאו ת"ק דאמר מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף ליכא למיפק מינה מאי ס"ל בזמן שהות להתפלל של מוסף לאחר של מנחה דלזוקא מהא קודמת דחצ"ג דנקט וחו"כ מתפלל של מוסף דזוקא הוא דשל מנחה קודמת ואי לא בדליכא עדיין שהות להתפלל של מוסף דזוקא הוא דשל מנחה קודמת ואי לא דהא ליכא לאחויי כדדחיק דהא גופיה קמ"ל לאפוקי מדר"י דאמר תפלת מוסף עד ז' שעות ואי לא · אבל ר"י ע"כ לאו משום הכי נקט לה דת"כ מאי קמ"ל פשיטא דהלכה כרבנן לגבי ר"י אע"כ משום דיוקא נקט לה דזוקא מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף דהיינו בדליכא עדיין שהות להתפלל של מוסף לאחר של מנחה · אבל בדליכא שהות של מוסף קדים דאין לה תשלומין ושל מנחה יש לה תשלומין והשתא ר"ש טובא קמ"ל מה לנו לשמעינן מאילתא דרבנן דר"י והילכך נקט לה למילתא בפני עצמו"ל ק' הלכה כרבנן משום דקמ"ל מאי לנו לשמעינן מברייתא · וע"כ דכל היכא דאין שהות ביום להתפלל שתיכף של מנחה ושל מוסף של מוסף דאין לה תשלומין קודמת לשל מנחה דיש לה תשלומין בעצה ולא התפלל : והכי מסתברא דמוטב לדחות תפלת מנחה דמ"מ אין ומנה עובר לגמרי חצ"ג דאם תאמר שכר תפלה בזמנה לא יהבי לי' מלדחות תפלת מוסף לגמרי · ומ"מ הדבר פשוט בעצה ולא התפלל תפלה אחרת כנגד של שחרית דיש לו תשלומין כל זמן תפלת מנחה הסמוכה לה ואז אין לה תשלומין לאחר שעבר זמן תפלה הסמוכה לה אינה תפלת מנחה · דהיכא דאין לו שהות ביום להתפלל אלא של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף אינו יכול לקדם של מוסף לפני של מנחה דהא מוכח דאינו נפסד לגמרי דאי נפסד לגמרי של מוסף דנפסדת לגמרי קדים לה דאם לא עכשיו אימתי ובר"פ ת"ה (דף כח) אמר ת"ר היו לפניו ב' תפלות ח' של מנחה וח' של מוסף מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו ח"ת · רי"ח מתפלל של מוסף וחו"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת והכה אין להוכיח מכאן דמצוה עוברת קדים לע"ש וע"כ ל"ק רבנן עליה דר"י ואמרי של מנחה קודמת אלא משום דאזלי לטעמייהו דס"ל במתני' דתפלת המוסף כל היום וה"ל מצוה שאינ' עוברת הלכך של מנחה תדירה' קדמי אבל במצוה עוברת רבנן נמי ס"ל דחצ"ג דאיתיו תדיר קדמי לתדירה שאינ' עוברת דהא יש לה תשלומין · דזלזי ל"ד דבשלמא לר"י דס"ל דזמן תפלת מוסף עד ז' שעות וזו לא ומן תפלת המנחה עיקר ומנה עדיין לא עברה עיקר ומנה לא עברה · אבל בהיכא שאין לו שהות ביום להתפלל שאינם לפי שעה של מוסף אין לה תשלומין אפילו הכי כיון דעיקר זמן תפלת המנחה תעבור משחשיכה ושכר תפלה בזמנה יש לו לא יהבי לי' קדמי לשל מוסף חצ"ג דתעבור ומנה לגמרי משחשיכה הוחיל ותדירי ועיקר זמנה חלף ועבר משחשיכה · ומהא נמי אין להוכיח מדקאמר ת"ק מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף ולא קאמר שתמיד מתפלל של מנחה שזו תדירה וזו ח"ת וחו"כ מתפלל של מוסף דקתני למה לי פשיטא דאם לא עבר ומן מוסף שחייב להתפלל אותה · חצ"ג משום דיוקא נקט לה דהיכא דמ' דשל מנחה קדים כל היכא שעדיין נשאר שהות להתפלל של מוסף אבל כל היכא שלא נשאר שהות של מוסף קדים דזו אין לה תשלומין וזו יש לה תשלומין · דאין זה רחיה די"ל דהאי דנקט ת"ק וחו"כ מתפלל של מוסף לאו משום דיוקא נקט לה אלא היא גופיה קמ"ל דתפלת מוספין כל היום וה"ל מקודש יותר משל מנחה כדאמ' בפ' כל התדיר (דף נ') · ח"כ קמ"ל דל"ת דשל מוסף ה"ל מקודש יותר כדאמ' בפ"ק דזבחים (דף יב) · ח"כ קמ"ל דל"ת דשל מוסף ה"ל מקודש יותר משל מנחה כדאמ' בפ' כל התדיר (דף נ') · אבל לר"י ודאי קאי הלכה מכלל דפליגי הא ל"פ ר"י על רבנן בהאי סברא וכדלהמרן · ואי תימא להא גופיה קמ"ל דק"ל כרבנן דתפלת מוספין כל היום ולא כר"י ח"כ הל"ל הלכה כרבנן בעיקר פלוגתא דזמן תפלת המוספין אי ומנה כל היום או עד שבע שעות · וע"ק שהרי במתני' תנן ושל מוספין כל היום ולא תנן להו דר"י לימר עד ז' שעות במתני' כמ"ש התוס' במנחה ח"כ מתם לן תנא כרבנן וה"ק מתם לן תנא (א) בסיפ"ג דמגילה דחציב למוספין ותפלת המוספין בין דבריס שכשרים כל היום והאר"י הלכה כמתם מנחה ול"ל למימר הלכה מתפלל כו' וכה"ג פריך הגמרא בהרבה מקומות · וע"ק למה לי למימר ר"י הלכה מתפלל כו' הל"ל הלכה כרבנן ועוד פשיטא דהלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וחצ"ג דל"ל דהיכא דאפכי לי' דר"י לרבנן · מ"מ כל כה"ג דרך הגמרא להקשות ולתרוץ בכ"מ ומאחי שתיק הגמרא הכא מהא : ובע"כ ג"ל דר"י מילתא חדתא אגב מורחיה קמ"ל דהא דקאמר הלכה מתפלל כו' דלאו ת"ק דאמר מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף ליכא למיפק מינה מאי ס"ל בזמן שהות להתפלל של מוסף לאחר של מנחה דלזוקא מהא קודמת ואי לא בדליכא עדיין שהות להתפלל של מוסף דזוקא הוא דשל מנחה קודמת ואי לא דהא ליכא לאחויי כדדחיק דהא גופיה קמ"ל לאפוקי מדר"י דאמר תפלת מוסף עד ז' שעות ואי לא · אבל ר"י ע"כ לאו משום הכי נקט לה דת"כ מאי קמ"ל פשיטא דהלכה כרבנן לגבי ר"י חצ"ג משום דיוקא נקט לה דזוקא מתפלל של מנחה וחו"כ מתפלל של מוסף דהיינו בדליכא עדיין שהות להתפלל של מוסף לאחר של מנחה · אבל בדליכא שהות של מוסף קדים דאין לה תשלומין ושל מנחה יש לה תשלומין · והשתא ר"ש טובא קמ"ל מה לנו לשמעינן מאילתא דרבנן דר"י והילכך נקט לה למילתא בפני עצמו"ל ק' הלכה כרבנן משום דקמ"ל מאי לנו לשמעינן מברייתא · וע"כ דכל היכא דאין שהות ביום להתפלל שתיכף של מנחה ושל מוסף של מוסף דאין לה תשלומין קודמת לשל מנחה דיש לה תשלומין

קודם לתדיר ונראה כבר לזריקה אף"ה אם ל"ת שתא ממי לתדיר הוחיל וכבכיו שניהם רצוים לזרוק · תדיר שנראה מאוחר קודם לשאינו תדיר אף ע"פ שנראה מוקדם · ברכה ותפי' ממי התדיר ע"פ שהגיע זמן מצותו מאוחר לשאינו תדיר קודם הוחיל וכבכיו שניהם רצוים למצותן · והיינו דמדמי להו לקדים שחיט לתרוייהו ולא מדמי להו לסיפא אלא אחד שוה ג' מהן מצוה דשחיטה מייתי קדושי לרחוי להקרבה כמו גבי ברכה ותפי' דנראין למצותן ע"י הגיעת זמן מצותן :

והשתא לפ שבכיכ לחין מכאן רחיה לנהון שלמו כדאמרן דהא דקדים שחיטה לשאינו תדיר דמקריב ליה קודם לתדיר לאו היינו טעמא משום דאתחיל ביה כבר הוא אלא משום דע"י השחיטה קדים ובא זמן מצותו של שאינו תדיר והתדיר שעדיין לא נשחט אכתי ומן מצותו לא בא אבל לאחר זמן הזכרת שבת בבה"מ כבר בא ביחד עם הזכרת ר"ח וי"ט ושניהן כבר הגיע זמן מצותן ועדיף לפילו מברכת היין ותפי' דהתם זמנו דת"ת קדים ובא קודם לשל תדיר · לאחר הבא זמן שניהם ביחד בא ור"ח אינה למימר דתדיר קודם · ותע"ג דכבר התחיל בשאינו תדיר פוסק דאתחלתא לאו מילתא היא אלא מדרבנן ים מכאן רחיה להיפך דלפילו התחיל בשאינו תדיר פוסק · דהא הכא אי לאו טעמא דמשום דכיון דקדים ושחטיה לשאינו תדיר דכבר הגיע מצותו ועדיין מצותו של תדיר לא הגיע כיון דעדיין לא נשחט ואכתי לא נראה לזריקה תדיר קודם ת"ג דכבר התחיל בשאינו תדיר כשקדים ושחטו מ"מ לא אבד התדיר דין קדימה שלו מ"ה ותדיר קדים ה"ג ת"ל דהתחיל ביעלה ויבא שאינו תדיר פוסק ומקדים לרגה התדיר קודם לו · עוד נ"ל להביא רחיה לזה מדברי התוס' דאמן ר"פ כל התדיר (דף פט) כל התדיר מחבירו קודם את חבירו התמידין קודמין למוספים · מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח כו' שאמר מלבד עולת הבקר אחר לעולת התמיד תעשו את שלה · וכתבו התוס' תימה דבפ' תמיד נשחט את'מין שלא יהא דבר קודם לתמיד שאמר השלה עולה ראשונה ל"ל תיפוק לו מהכא ע"כ · ונקלי ועורי התוס' טובא בקושיא זו שם ובכ"מ · ותמ"ל דאם שכח לו עבר והתחיל בשאינו תדיר גומרו קודם לתדיר ה"כ מאי ק"ל ז"ל דילמא להכי מיצטרך קרא דהעולה דאפילו התחיל להתעסק בקרבן אחר קודם לתמיד פוסק ומקדים לתמיד תמילה דאי משום קרא דמלבד עולת הבקר דעצמה משום דתדיר הוא ומיהו יליפין לכל התדיר דקודם לשאינו תדיר כדאמר'התם בגמ' אם התחיל כבר בשאינו תדיר גומרו· קמ"ל קרא דהעולה דאם התחיל קודם לתמיד פוסק ומקריב לתמיד קודם · ת"ב פשיטא להו להתוס' דתדיר ושאינו תדיר ת"ג דהתחיל תחילה בשאינו תדיר פוסק וה"ב מעשה תדיר של תמיד דילים לה מקרא דמלבד עולת הבקר דתדיר קודם לשאינו תדי' דאפי' התחיל פוסק ה"ב קרא דהעולה ל"ל וה"ב בי"ד דאפי' התחיל בשאינו תדיר פוסק ומקדים לרגה התדיר וה"ב תאמר יעלה ויבא כן נ"ל :

דיני ברכות סימן כא

שאלה · מי שהיה יושב ואוכל בלילה ועדיין לא קרא ק"ש של ערבית נזכרה מע"ה ואילך · ה"ג בימי הספירה ועדיין לא סיפר ספירת העומר היזה מהן תקדום לי בה"מ קודם להן או הן קודמים לבה"מ :

תשובה : על דבר בה"מ וק"ש היזה מהן קודם לחבירו לכאורה בה"מ קודם לק"ש דאלו ק"ש הינו מהג אלא פ"ש בבקר ופ"ש בערב בלבד אבל בה"מ שם אוכל כמה פעמים ביום מחויב לברך ול"ל בה"מ לגבי ק"ש תדיר · מ"מ כי מעיינת בה הטיב י"ל להיפך דק"ש ה"ל תדיר דעב"פ חובה לקרותה פעמים בכל יום ות"ל לפטור ממנו כלל אבל בה"מ מי בעי לה אכל את כלל ולא יתחייב בבה"מ לעולם . ורחיה לסברת זו מהא דפ' כ"ה (סה) דחיבבינהו לן התם תדיר ומקודם היזה מהן קודם תדיר קדים משום לתדיר או דלמא מקודם קדים דקדים · ואמ' ת"ש שלמים של חמש ותמשת ושמש של יום שלמים של חמש קודמין הא לידי ולידי דיום תמשת ושמש דשלמים תדירי · ודמי ל"ר מצוי קאמרת תדיר קמבעיא לן מצוי לא קמבעיא לן כלומר שלמים לאו תדיר מיקרו שהן תדירתן חובה אלא מצוי מיקרי מתוך שבחים בנדר ונדבה מצויין הן הרבה מתמשת ושמש ויהן זה קרוי תדיר · וה"נ מה"ט לאו תדיר מיקרי הוחיל ויהן תדירתו חובה דהא אי בעי לא אכל את כלל ותע"ג שלאחר שאכל בע"כ מחוייב לברך הרי שלמים ממי לאחר שנדר ונדב בע"כ מחוייב להביהן ולהקריבן מ"מ בתר עיקר חיובן חזלין והוחיל והן חוב עליו לנדר ולנדב לאו תדיר מיקרו ה"נ הוחיל והן חוב עליו לאכול את שיתחייב לברך בה"מ ת"ג דכשאוכל את ב"כ חייב לברך בתר עיקר חיובן חזלין ולא תדיר מיקרי · ותע"ג דהיכא בה"מ דיעקרו של חובה כגון של שבת וי"ט דלא שני דלא אכל את שחייב עליו לברך בה"מ דמה"ט אמר בפ' (א) כ"מ (דף מה) דשם טעמא ולא הוכיר של שבת וי"ט בבה"מ מחזירין אותו משום דלא שני דלא אכל את הרי לגבי בה"מ הלנו ק"ש תדירי יותר שחייב עליו פעמים בכל יום : ולא תטעה לומר דהא דקאמר דשלמים מצוי ולא תדיר הן דווקא לענין תדיר ומקודם אבל לגבי תדיר של מצוי פשיטא לן דמקודם עדיף וכי מבעיא לן בתדיר ומקודם בתדיר של חובה הוא דמבעיא ליה · אבל מ"מ תדיר של מצוי לגבי דנפשיה תדיר מיקרי ליקדם לשאינו תדיר כלל · דהא ליתא שהרי חמ' התם ס"ל רב הונא ב"י לרבות חטו תדיר לאו מצוי והתניא חוזרין את הפסח כלומר לחין חייבין קרבן על שנגתו שאינו תדיר ולא חוזרין את המילה שהיא תדירה ואי תדיר הבא מכח מצוי לגבי דנפשיה שפיר מיקרי תדיר · ס"ב מאי ק"ל מאי דקרי למילה שהוא מצוי תדיר הא לגבי דנפשיה שפיר מיקרי תדיר · והשתא ל"מ למאי דמסבי התם מאי תדירי תדירי בתוספות כלומר הא דקרי למילה תדיר היינו שתדירה במצותה שכשהגיע זמנה ג"ז בריתות כדפירש"י דה"ט לא שייך נבי מצוי דבה"מ · אלא לפילו לשמואל בתרא דמסבי התם מילה לגבי פסח כי תדיר דמיא ופירש"י מפני שמצויה היא הרבה מפסח אבל מצוי דשלמים לגבי מצוי דחטאת לאו כתדירה דמי ע"כ · היינו דווקא מילה שהוגבה הרבה פעמים בכל יום לגבי פסח ת"ג אלא פ"ש בשבה תשיבה כי תדיר · אבל ק"ם שהוא פעמים בכל יום אין מצוי על בה"מ תשיבה כתדיר לגבייהו וגרע יותר משלמים לגבי חטאת דאין מצוי אלא חציבי כתדיר אף על גב דאין חטאת קבוע חובה בכל יום כ"ם דאין מצוי על בה"מ קרוי תדיר לגבי ק"ם שקבוע חובה פעמים בכל יום · ות"ת הא דאמר התם ברכת היין תדירה וברכת היום אינו תדיר ושאינו תדיר קודם ותמ"ד דתדיר של מצוי אפי' להפי' לגבי נפשיה לאו תדיר מיקרי הרי ברכת היין אינו תדיר חובה היא כבי לא שתי יין כלל אלא תדיר של מצוי לחוד הוא וקרי ליה תדיר · דבשלמא הא דרמה הש"ם לתפשוט התם לבעיין תדיר ומקודם היזה מהן קודם מהא דברכת היין תדירה אלא תע"ג דברכת היום לגבי מקודם חזיב לברכת היין התעני תדירי · ותפי' לאתי דאמי התם אאו שבת לברכת היום אהני לברכת היין לא אהני הא לא"ה ברכת היין המצוי קרוי תדיר אפי' לגבי ברכת היום התקודם · ויש מקשי דאסיק רבא דמצוי לאו תדיר הוא דלבתר הכי אסקי רבא הכי · אבל למאי דפי' דאפי' לגבי נפשיה מצוי לאו תדיר מיקרי אתאי קרא לברכת היין תדיר : וי"ל דברכת היין ה"ל תדיר שרבי חין מקדשין ומבדילין אלא על היין וכן ברכת חירוסין ונשואין אין אלא על היין וכל הני דבר שבחובה הן ות"ת להם בלא ברכת היין אבל ברכת היום אינו אלא על קידוש בלבד · ותדע דהא בעיין דתדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשאינו תדיר רצה למפשט מהא דברכת היין תדירי תע"ג דכבר קדם היום ועדיין יין לא בא · ועוד בא למפשט מהא דתנן גבי פסח שחטו קודם לתמיד כבר ויהא תמרים בדמו עד שיזרוק הדם ותמ"ד דברכת היין לאו תדיר של חובה הוא אלא בלבד ותמ"ה חשוב תדיר לגבי דנפשיה וה"ב ע"כ בתדיר דבעיין ומי בתדיר כה"ג מיירי שהוא תדיר דמצוי ואלא על חוב מדבעי למפשט מתדיר דברכת היין לבעיין · ה"ב מאי פשיטו לבעיין מפשטו קודם לתמיד דאי תמיד בא ממרם בדמו · דלמא שאני תדיר דתמיד שהוא חשוב דה"ל תדיר של חובה הלכך אפי' קדים ושחטו לשאינו תדיר קודם אבל בתדיר גרוע של מצוי לא אמרינן הכי · אלא ודאי בעיין קדים ושחטו לשאינו תדיר בתדיר חשוב כתמיד מ"ל ומדרשה למפשט מברכת היין ם"מ דהוא נמי תדיר חשוב של חובה הוי · אלא שהוא ל"ל דבעיין דתדיר ושאינו תדיר וקדי' ושחטיה לשאינו תדיר בין בתדיר של חובה בין בתדיר של מצוי בתרוייהו קמבעיא ליה ומברכת היין רצה למפשט לתדיר של מצוי ומפשח לתדיר של חובה·אי נמי בתדיר של חובה לחוד מכח קמיבעי'ליה והא דרצה למפשוט מתדיר של ברכת היין שהוא של מצוי לחוד מכח ק"ו פשיט ליה השתא בתדיר של מצוי הקל אמר הכי בתדיר של חובה החמיר מיניה לא ק"ם · מ"מ כבר הוכחתי דתדיר של מצוי אפי' לגבי דנפשיה לאו תדיר מיקרי · והכי מסתבר שהרי כל עיקר דין קדימה של תדיר לשאינו תדיר מקרא דעולת הבקר אמר לעולת התמיד יליפין לה וכמש"כ בתשוב' שלפני זו דוקא בתדיר החשוב כמו עולת התמיד דקרא שהוא של חובה הוא דקדים לשאינו תדיר· אבל תדיר המצוי בלבד כיון דאמר רבא שאינו חשוב כ"כ כתדיר של חובה ת"ש לך למילף מתמיד שיקדום לשאינו תדיר כלל ואפי' לגבי נפשיה אין דין תדיר עליו הלכך אין שום קדימה לבה"מ על ק"ם כלל כיון שאינו אלא תדיר המצוי דאפי' לגבי נפשיה אין דין תדיר עליו וכדאמרן ואף על גב דאיכא נמי בה"מ של חובה כגון של שבתות ויום טוב אלא סגי לאלא לכלל פת העשוי בה"מ ומה"ט אמר(ב)בכ"מ (דף) דבטעה בהן בבה"מ מחזירין אותו משום דלא סגי אלא לכלל פת כמו אפי' אם התו' ור"פ הרי בה"מ של חוב של ימים הללו אין תדיר לגבי ק"ם תדירה ק"ם תדירה מהן ק"ם חובה עליו פעמים בכל יום אבל בה"מ של חובה אי"ע לאלא בשבת וי"ט לבד · ואכתי יש לעיין מי ק"ם קודם לבה"מ מעשה זה שהוא תדיר של חובה לגבי בה"מ שאין אלא של מצוי או דלמא כיון דבה"מ עכ"פ הוי תדיר של מצוי לגבי ק"ם נהי דלא מהני ליה תדירתו ליקד לשאינו תדיר עכ"פ ניחא דלהכי ליה מעלת תדירתו המצוי שלא יקדם לו של חוב שאינו תדיר כמותו ולא נחשב מחמת חובתו לתדיר כיון שהמצוי מיהו מצוי יותר ושניהן שקולין ולפיזה שרלה יקדים · מ"מ סברת התשובה כ"ל עיקר כיון דכבר הוכחתי שאין שום מעלה בתדיר של מצוי אפי' לגבי דנפשיה ק"ם עדיף ויקדום לבה"מ דה"ל תדיר של חובה יותר מבה"מ שהוא של מצוי וכמתן לליתא דמי הלכך ק"ם קודם לתדיר של בה"מ כן נ"ל :

דיני ברכות סימן כב

ועתה מבאר החלק הזה שהתחלתי בסוי' הקדום בה"מ וספירת העומר היזה מהן קדם והיה אין טעם לומר דבה"מ דלחורייתא תקדום לשל ספירת העומר שאינו אלא מד"ס בזה"ז שאין ב"ה קיים לדעת ר"פ חוך מהרמב"ם ז"ל וכמו שהתבאר אצלי במ"ח · דהא ודאי לאו מלתא היא שאין דין קדימה לשל תורה על של סופרים · תדע שהרי ברכת היין שהוא מד"ס קודם לברכת היום של תורה משום שהוא תדיר וכפ' ע"פ (דף קיד) וברפ"ח דברכות (דף נח) תניא בפ"ח מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום

(א) נ"ל שנשמט שאכלו דף מח :

(ב) נ"ל שנשמט שאכלו דף מט :

ועדיין יין לפניו בה · ובה"ג מברך על היין וחתי"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר · ר"ת ברכת היין תדירה וברכת היום חילו תדיר תדיר ושחילו תדיר תדיר קודם · ואמרי' מחי ר"ת וכ"ת התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי ניהו דתדיר ושחילו תדיר תדיר קודם · ואם"ד לשל תורה יש לו דין קדימה על של סופרי' ה"נ הכא בברכת היום תלתא וברכת היין חילו חלת תרתי ואמתי קדים ברכת היין לברכת היום של ליל שבת של תורה · וכ"כ מזה למעלה סימן ג' : ואף על גב דהא דקיימה לן קידוש היום לחוריית' חילו מוסף הקידוש דוקא כמו שחלו מקדשין על הכוס דהא אמרי' בפרק הין עומדין (דף לג) דקדוש אמצי כנסת הגדולה תיקנו ומן התורה במה שחלו חומרים אותה קדשת תפלה או אם מזכיר חיזה דבר מקדושת היום סגי ליה בהכי וה"נ הין רחיה מהא דברכת היין קדים לברכת היום שחין מעלת קדימה לשל תורה על של סופרים · מ"מ בית הילל פסקי למילתייהו דלעולם ברכת היין קדים לשל יום לפילו לה התפלל ערבית עדיין ולה הזכיר נמי שום דבר מקדושת היום דברכת היום יש יד קידוש של תורה ואף"ה ברכת היין דדברי סופרים קדים לו · וה"ת הה גופיה תקשה לך כיון דקי"ל כל התדיר חו כל המקודם מחבירו קודם לת חבירו חע"פ שהכל של תורה · כ"ם שרחוי ליקדם של תורה דמקודם ואלים טפי לשל סופרים · וי"ל דהוה האותת משום קילותה דד"ת על ד"ס זו היה תקנתו להקדים תדיר דידי' לשחילו תדיר של תורה · דהה דכל התדיר והמקודם דקדמי חילו חלת שב' תנות דשריך להקדים תדיר חו מקודם לחבירתה כגון הה דאמרי' בהילו לפניו ג' תפילות מתפלל של מנחה קודם לשל מוסף והיינו דוקי' דרוצה להתפלל צריך להקדי' התדיר חבל בחילו רוצה להתפלל עדיין הרשות בידו כיון דלכתי לה יעבור זמן התפילה ואם רוצה להתעסק בדבר הרשות קודם שיתפלל לית לן בה · וה"ג לענין קדשים דאמרי' כל התדיר חו המקודם קודם הייט דווקא ברוצה להקריב צריך להקדים התדיר חו המקודם חבל בחילו רוצה להקריב עדיין הרשות בידו ומתעסק בדבר הרשות ולית לן בה · ומנה יון מעלת תדיר ומקודם חלה במנוה של תברתה חבל לה לגבי דבר הרשות וכיון דשל סופרים קלין משל תורה ה"ל נגד ד"ת כדבר הרשות הילכך אם מקדים של ד"ס הקלין לשל תורה החמורים יון כהן זילותא לשל תורה דה"ל כמקדים דבר רשות לשל מנוה דלית לן בה הילכך כל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקון לליקדם תדיר דדבריהן לשחילו תדיר של תורה כיון דהין כהן זילותא לד"ת דהה ה"ל כדבר הרשות לגבי מנוה דל"ל בה בהקדמתה וכיון שמתברר דד"ם התדיר קודמין לד"ת שחילו תדיר ה"ה ד"ת התדיר לה גרע וקדים לד"ם שחילו תדיר : **ועתה** נבוה לכ"ד אם יוסב ע"ם בשבת וי"ט דה"ל ב"הם תדיר של חובה דהה לה סגי דלה לכל פת וספירת העומר לגבי ב"ה של חובה ה"ל לימו תדיר דהה ספירת העומר לימו מוהג אלה מ"ט יום בשנה· ובה"מ של חובה שמוהג בכתות כל השנה שהם יותר מג' שבתות בשנה לבד מי"ט ה"ל תדיר לבל בחול הה ולחי יון קדימה לב"הם דידי' על ספירת העומר דהה ה"ל תדיר של מנוי לחוד ויון לו שום קדימה על שחילו תדיר·ולחי משום דב"הם של שבת וי"ט הוי תדיר של חובה הה לה מהני לב"הם של חול מילי כיון דהיהו גופי' לימו תדיר של תורה · והה"נ דיון לספירת העומר דין קדימה על ב"הם דלא"ג דספירת העומר הוי דבר שבחובה משא"כ בה"מ של חול יון קדימה לדבר שבחובה שהרי חטלת לה קדמי לשלמים מה"ט שהן דבר שבחובה משא"כ בשלמים חלה משום דחטלת ושחט קדמי טפי כדחתן בפ' ט"י וכמש"כל · הילכך הרשות בידו להקדים לימה מהן שירלה חו ב"הם לספירת העומר העומר של חול חו לחיפכה · לבל בה"מ של שבת וי"ט קדמי לספירת העומר וכמ"ש בחגב חורחי' יש ללמוד דספירת העומר וק"ם ק"ם קודם דהה הוי ליה תדיר שבחובה כן נ"ל :

דיני ברכות סימן כג

שאלה · אם רחוי לירח שמים לחוש לכתחילה למ"ש הרמב"ם בפ"ח מה' ברכות כפי שמעתי בספרים יפנים בירך על פירות החילן בפה"ע לה יצא · וי"מ אם נסתפק לו בחיוה דבר אם לברך עליו בפה"ע חו לה בפה"ה יברך עליו בפה"ה :

תשובה · לכאורה רחוי לחוש לזה דתנן בפ"ו דברכות (ד' מ) בירך על פירות החילן בפה"ה יצא ר"ע היה · דתנן יבם המעיין ונקנן החילן מביח וחימו קורח ר"ח מביח וקורח · וכ'התוס' ורחיה דהלכה כר"י דסתם לן תנא כוותי' ואם בירך על פירות החילן בפה"ה יצא ע"כ· ואפי' תימה על רחיה זו הה קי"ל דבתרי מסכתא חין סדר למשנה כדאי' בפ"ק דע"ז (ד' ח) ובפ"ט דב"ק דאפשר לומר דילמא סתם וחכ"ח מחלוקת הוא וחין הלכה כסתם וה"ג מחלוקת בתם' ביכורים וסתם בתם' ברכות חין הלכה כסתם והדרין לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים : והי' ל"ל דחתי' בפ"ג דכל כה"ג חין הלכה כסתם ואי הלה חשיב כסתם גמור מ"מ הפי סתמא חשיב כרבים ולה ה"ל ר"י יחידאי לגבי רבנן בני מחלוקתו חלה ה"ל כרבים נגד רבים כמ"ש התוס' רפ"ק דבילה גבי הה דאמרי' התם גבי שבת סתם לן תנא כר"י לענין מוקלה · והשתא דחתית להכי י"ל דאפילו לדעת התוס' רחוי לחוש לה לכתחלה דהה דפסקו התוס'כר"י היינו בשכבר בירך על פירות החילן בפה"ה דבהכי מיירי אתי' · לפיכך ה"ל לחזור ולברך כיון דהפי סתמא דברכות משוי לי' כרבים לגבי רבים ה"ל ספיקא הילכתא כתמן ודילמא הלכה כר"י דיצא וה"ה לחזור ולברך מספיקא משום ברכה לבטלה · חבל בלכתחילה הה ודאי דרחוי לחוש לדברי חכמים דלה יצא בבירך על פירות החילן בפ"ה ועיעמו של הרמב"ם דפסק כרבן דלה יצא ולה חביב להאי סתמא דברכות כרבים · וי"ל דס"ל כמ"ש התוס' שמן במס' ב"ב פ' י"נ (ד' קכ"ב) גבי הה דקאמר התם וכ"ת קל קתם לן תנא כר"י ב"ב סתם וחת"כ מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם ל"ח הפי סתמא למהוי ברכים לגבי רבים כההוא דרפ"ק דביצה ומשיימי ושמח נרע טפי כשאין מחלוקת בסמוך דאפשר לומר דהדר בי' רבי מן הסתם ממה שסתם ע"כ · וה"נ אין המחלוקת בסמוך לסתם הילכך לה חביב לי' ברבים והלכה כרבן דאפי' בעבד לה יצא : ועיע"פ שהתוס' בפ"ק דביצה חביב ליה ברבים נגד רבים אפי' היכה שאין המחלוקת בסמוך וכתבו שסמיך הגמ' בב"ב לומר חלה שסתם לן כר' שמעון דוחק דפרוך הגמ' בתחילה מה לליתא חלה שסתם לן ר"ע מקומות שני' ומחמת זה היה נרחה שפסק הרמב"ם נרחה אפי' בדעבד כ"ם לכתחילה דיל"ל דאפי' התוס' מודים לו וכמ"ש שכ' **וראיתי** להכ"מ שכ' שחלה מוסחה בדברי הרמב"ם שכ' בה בירך על פירות החילן בפ"ה הה יצא והיה נכוה דלתיתי כסתם מתני' · ומה"ע לאו נכוה היא דאין סתם משנה רחי' לכאן וכמ"ש וגם הרשב"ם שם נחי' כתב שהרמב"ם פסק כהתמים ומוסחה זו נרחית יותר נכוה בדברי הרמב"ם שהרי כתב בפ"ד מה' ביכורים הפרים ביכוריו וביה התעיין מו שנקנן החילן מביח וחימו קורח לפי שזה כמי שתין לו קרקע שהרי חבדה ע"כ · ואף על פי שהכ"מ שם כתב די"ל דלקח ע"ג דאמר מתני' ר"י היה חימו מוכרח להה בירו' חיכה מ"ד הכי וחיכה מ"ד ד"ה היה ומחבר דחיכה מ"ד הכי נקטיון כסתם מתני' דהכה וכת"ק דבכורים ע"כ · חימו כלום דבגמ' דיקו מוקי לה כר"י יון לחוש לדברי הירו' וכ"ם שבירו' גופי' חיכה מ"ד הכי כמו בגמ' דיקן גם סתמה דגמ' ירו' מוקי לה כגמ' דיקן · דהכי חמר התם הה דתנן יבם המעיין כו' ר"ח מביח וקורח דר"י עביד לת החילן בקטן · תמן תנינן בירך על פירות החילן בפ"ה יצא ר"ח בשם רבי יעקב בר חחא דר"י היה דר"י עביד לת החילן בקטן · ה"ר יוסי ד"ה היה פירות החילן בכלל פירות האדמה · ואין פרי האדמה בכלל פירי העץ הרי דסתמא דגמ' יהושל' מפ' נמי לעיעמא דר"י משום דעביד לת החילן בקטן ודלה כר"י חלה כר"י ב"ח וכגמ' : מ"מ נרחה לי ליישב מוסחה זו דבירך על פירות החילן בפ"ה יצא וע"ד שכתבתי בתחילה מכח דהאי סתם משנה ה"ל ר"י רבים נגד רבים וחולינן למומרת הילכך לגבי ברכות היכא דכבר בירך מספיקא יצא ואין חוזר ומברך משום ספק ברכה לבטלה · חבל לענין קריחה פסק לחומרת דמספק חימו קורח וכדחמר בפ' הספינה (ד' פ"ח) גבי הקונה חילן מ' בתוך של חבירו לר"מ וכ' חילונו לרבנן דמספק להו מי קנה קרקע חו לה הילכך חולינן לחומרת ומספיקא מביח דילמא קנה קרקע · וחימו קורח דילמא לה קנה ומספיקא חימו קורח כדחמר התם יום"ט משום דמספק לן חי הלכה כר"י חו כרבנן ומ"ה פסק דחימו קורח וחע"ג דהתם בגמרת היכא דמי עעמי בהה דחימו קורח מספיקא בקונה חילן מ' לר"מ וב' חילונו לרבנן חי משום דילמא מחי לחפוקי מתרומות ומעשרות ח"ל משום דמחזי כסיקרא ובוחלה ח"ע דילמא מחי לחפוקי מתרומות ומעשרות לה מהני דחימו קורח מספיקא חלה כל היכא דמספק לן חפילו חם מביח כל עיקר חו לה כמו התם דדילמא לה קנה קרקע וה"ל למיקני ולהביח ואין ביכורים וחייבין בתרומה ומעשרות מספק וחי חמרינן מביח וקורח דילמא מחי לחפוקי · חבל כל היכא שחייב להביח בודאי כמו גבי יבם המעיין ונקנן החילן דלכ"ע חייב להביח בודאי ולה מספקא לן חלה חי קורח חו לה הרי פטורים מתרומה ומעשרות כיון דה"ל ביכורים ודאי וביכורים פטורים מתרומה ומעשרות · ח"כ אמאי פסק הרמב"ם שחימו קורח מספיקא ה"ל למיקני כיון דליכא למיחש למידי וכמו דכל היכא דמספקא לן חי מביח חו לה מספק חייב להביח דבקריחה ה"ל מספק חייב להביח למיחש להחוא חסצא דחייש לה חיישין מ"מ משום טעמא דמחזי כסיקרא חפי' כל היכא דלה מספקא לן חלה בקריחה לחוד כמו יבם המעיין ונקנן החילן דבודאי חייב להביח חפ"ה חימו קורח משום מחזי כסיקרא · ועע"ג דפריך התם ודילמא ביכורים ניהו וכיון דח"ל למיקני מספיקא חע"ג דקריחה לה מעכבא ה"מ ברחוי לבילה חבל בשחימו רחוי לבילה מעכבא·וה"ג כיון דח"ל דחין רשחי לקרות מספיקא ה"ל חר"ל דקריחה ומעכבא ואחמי מביח מספק · די"ל כמו דמשני התם דעביד ליה כר"י ב"ח דאמר נקרן ושגרן ביד שליח כו' כלומר דמשלח להו ע"י שליח דח"ל קריחה ה"ג י"ל דעביד הכי· וח"כ כיון דלה פסק הרמב"ם דחם בירך על פירות החילן בפ"ה דיצא חלה משום ספיקא דילמא הלכה כר"י וחם חזר ומברך בפ"ה הע"ה ל"ל ספק ברכה לבטלה ל"כ לכתחלה רחוי לחוש לדברבן לדידהו לה יצא : חבל מ"מ נ"ל שעיקר המוסח בדברי הרמב"ם כמש"כ הכ"מ דבירך על פ"הע בפה"ח יצא · וגם מן הגמ' יש להביח רחיה דכן הלכה לפי גירסת הספרים דאמרי' בר"פ בם כ"מ(ד'לו) חר"י אמר רב קלף בח"ל זורק חת החביונ' וחוכל חת הקפריסין לתימרח דחביונ' פירי וקפריסין להו פירי והמינהו על מיני נקפה על העלים ועל התמרות קומר בפ"הע על החביונ' ועל הקפ' קומר בפ"הע ומשני הוא דאמר כר"י דתנן נלף מתעשר חמרות וחביונות וקפריסין רע"ז חינו מתעשר חלה חביונות בלבד מפני שהוא פרי · וע"כ הה דחיית על העלים ועל התמרות קומר בפ"הע כר"י דחיית · דאמר ע"כ חילן חרעת הוא ושיך בפ"הע לגדולי חילן דאלו לרבנן נהי דלאו פרי ניעהו וחילבדך עליהם בפ"הע הכל

מ"מ גם בפ"ה לא שייך לברך עליהו כיון שנהלין מן החילון ועיקר חילון לאו מרעה הוא וה"ל לברך עליהו שה"ע כ"ש דשייך לכל דבר כהתם ועל כולם שם אמר שה"ע יש חלוק ע"כ הא דתניא המברכין עליהו בפ"ה כר"י תחיה ובמסקנא דשמעתא אמר והלכתא כמר בר ר"ח דזורק את החביונות ואוכל את הקפרי ומלבני ערלה לאו פרי נינהו לגבי ברכ' נמי לאו פרי נינהו ולא מברכין עליהו בפ"ה וא"ש בפ"ה וב"מ ההלכה כר"י דאמר עיקר חילון מרעה הוא ואם בירך על פירות החילון בפ"ה יצא • הלא שהחום' ונקט פוסקים כתבו שחילון זה מעיקר הגמר' הא דאמר והלכתא כו' לגבי ברכות נמי לאו פרי נינהו וכתבו התום' והיה אומר הר"מ דלגבי ערלה לאו פרי הוא היינו משום דכל המקיל בחרך הלבה כמותו בח"ל אבל בחרך חילון ודאי הוי פרי ומברכין עליו בפ"ה וברכות ליכא חלוק בין בחרך בין בח"ל ע"כ •

מ"מ גרסת הרי"ף כגרסת הספרים וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' ברכות שכ' קפריסין של גלף מברך שלו בפ"ה מפני שחילון פרי. וס"מ דס"ל כר"י דאמר עיקר חילון מרעה הוא דהלכ"כ מה ענין בפ"ה לגבולי חילון אבל אי עיקר חילון מרעה הוא ושייך ברכת בפ"ה יצא • הלא שהחום' ונקט פוסקים כתבו שחילון זה מעיקר הגמר' הא דאמר והלכתא כו' לגבי ברכות נמי לאו פרי נינהו וכתבו התום' והיה אומר הר"מ דלגבי ערלה לאו פרי הוא היינו משום דכל המקיל בחרך הלבה כמותו בח"ל אבל בחרך חילון ודאי הוי פרי ומברכין עליו בפ"ה וברכות ליכא חלוק בין בחרך בין בח"ל ע"כ •

מ"מ גרסת הרי"ף כגרסת הספרים וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' ברכות שכ' קפריסין של גלף מברך שלו בפ"ה מפני שחילון פרי. וס"מ דס"ל כר"י דאמר

שאגת אריה דיני ברכות סימן כד

לק"מ דהא דאין מברך על המזון לפניו משום דלר"י גופיה לאו דאורייתא היא · אלא ע"כ ברכת התורה דיליף לה ר"י מקרא דרשא גמורה היא : וכ"ל דה"ט דהרמב"ם משום דק"ל אהא דר"י דס"ל ברכת התורה לפניה הוי מן התורה מהא דתנן בעל קרי מהרהר בלבו ואק"ש קאי ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו משום דמן התורה הוא כדמפרש התם בגמרא ואינו מברך לפניו · ומשמע שאין מהרהר יותר כ"א בק"ש וב"המ לבד · ולר"י היה לו להרהר נמי בברכת התורה לפניה שהרי כיון שהתירו לו להרהר בק"ש דתורה היא ממילא עי"ז נתחייב מן התורה ג"כ בברכת התורה כמו שמהרהר ק"ש ובה"מ משום דדאורייתא נינהו · ומסתמא דמתניתין משמע אפילו לא טבל לקריו ימים רבים ולא בירך היום לברכת התורה אפ"ה לא אמרו להרהר בברכת התורה · הרי משום ק"ש שהתירו לו להרהר בה נתחייב ממילא לברך ברכת התורה מדאורייתא קודם לה ואמאי לא תנן דב"ק מברך נמי לברכת התורה לפני ק"ש דקא קרי ואע"ג שאמרו קצת מן האחרונים במשכים לומר סליחות ותחנונים כיון שאינו מכוין אלא לתחנונים בעלמא א"צ לברך ב"הת לפניהם הא מ"מ הרבה פוסקים חולקין על זה וס"ל דצריך לברך וכ"נ עיקר. ועוד נראה פשוט דלא דמי ק"ש לתחנונים ולק"ש ודאי צריך לברך בה"ת קודם לה אם קורא אותה בלא ברכותיה שלא נפטר מברכת התורה באהבה רבה כדאמר' בפ"ק דברכות (דף יב) הניחא לר"ח דאמר התם הרהור לאו כדבור דמי והא דמהרהר בק"ש וב"המ לאו כלום ואין יוצא ידי חובתו ע"י הרהור זה כדאמ' התם וכיון דהרהור לאו כדבור דמי משום האי הרהור דק"ש שמהרהר אין לחייבו בברכת התורה לפניה דהא לאו עוסק בתורה מיקרי להתחייב בברכת התורה כיון דלא כדבור דמי · ולא עוד אלא שב"הת גרע משאר ברכות כגון ברכת ק"ש לפניה ולאחריה דמ"מ חייב בהן מדרבנן ואפ"ה תנן דאינו מברך · כ"ש בה"ת דאפילו מדרבנן לא נתחייב בה שהרי ב"ק אסור בד"ת ואי משום ק"ש וב"המ שהתירו לו להרהר בהן כיון דהרהור לאו כדבור דמי לא נתחייב בב"הת לגמרי ואפילו מדרבנן · אלא לרבינא דאמר התם הרהור כדבור דמי וכיון דמהרהר בק"ש שהיא ד"ת הא נתחייב ע"י בב"הת וכיון דדאורייתא היא כמו שמהרהר בק"ש ובה"מ מפני שהן של תורה · להרהר נמי בברכת התורה לפניה של ק"ש דעסק תורה היא וע"י הרהור שלה דבדיבור דמי מחויב מן התורה בברכת התורה לפניה · ולא עוד אלא שקשה יותר דאמאי תנן ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה והרי משום בה"ת דאורייתא ראוי לברך ברכת אהבה רבה שהיא אחת מן ברכת ק"ש שלפניה כדי לפטור ע"י מברכת התורה שנתחייב ע"י הרהור של ק"ש כדאמ' ר"י גופיה משמיה דשמואל בפ"ק דברכות (דף יב) השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה · וכיון שיצא ידי חובת בה"ת לפניה באהבה רבה אהבה רבה עדיף מבה"ת · דהא אית בה תרתי דיוצא בה ידי חובת בה"ת שלפניה וידי חובת ברכה אחת מברכת ק"ש שלפניה ואלו ב"הת אין בה אלא חדא משום ב"הת לחוד · דכה"ג אמ' התם לר"י גופיה דס"ל דק"ש דרבנן ואמת ויציב דאורייתא מפני יציאת מצרים שבה ומקשינן מדבעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום יצ"מ הא אידכר לה בק"ש ונימא הא ולא ליבעי הא ומשני ק"ש עדיפא דאית בה תרתי ; וה"נ לברך אהבה רבה דאית בה תרתי בה"ת לפניה שיוצא בה ידי חובתו · וברכה א' של ק"ש · דהא אמרי' בפ"ק דברכות (דף יב) דברכות אין מעכבות זו את זו דאם בירך א' מהן ולא בירך חברתה יצא ידי חובת אותו ברכה שבירך · ואף ע"ג דאיכא למ"ד סדר ברכות אין מעכבות אבל ברכות מעכבות זו את זו מ"מ רוב פוסקי' פוסקים דברכות גופיה אין מעכבין זה את זה וכ"ל דמשום האי קושיא ס"ל להרמב"ם דלית הילכתא כר"י דאית ליה ב"הת הוי מדאורייתא דע"כ למ"ד הרהור כדבור דמי לאו דאורייתא היא · מדבעל קרי אינו מברך ב"הת לפני ק"ש וכדכתיבנא · ור"י ורבי יוחנן דס"ל בה"ת הוי מדאורייתא ע"כ ס"ל דהרהור לאו כדבור דמי ומש"ה אין בעל קרי מברך ב"הת לפני ק"ש משום דע"י הרהור של ק"ש לא נתחייב לברך בה"ת לפניה · והרמב"ם לטעמיה אזל דפסק דהרהור כדבור דמי שהרי כתב בפ"א מהלכות ברכות כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ע"כ · וכיון דס"ל הרהור כדבור דמי ע"כ אין בה"ת לפניה מה"ת וכמ"שכ :

זהו מה שנ"ל לכאורה ליישב דעת הרמב"ם בזה אבל כי דייקת ביה שפיר ליתא דא"כ כיון דלפי"ז רב יהודה ורבי יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת · ע"כ ס"ל דהרהור לאו כדבור דמי מדבעל קרי אינו מהרהר בה"ת נמי · א"כ אמאי פסק הרמב"ם כרבינא דיחידאי הוא דס"ל הרהור כדבור דמי ולא פסק כר"ח דפליג עליה וגם ר"י ור"י ס"ל כוותיה דהרהור לאו כדבור דמי דהא רבים נינהו והלכה כוותייהו לגבי רבינא דהא ע"כ האי רבינא לאו בתרא הוא דסוף הוראה דנימא משום דקי"ל מאביי ורבא הלכה כבתראי אפילו יחיד במקום רבים מש"ה פסק הרמב"ם כמותו אלא רבינא קדמון הוא דתרי רבינא הוו · כמ"שכ הרא"ש בפ' הנשרפין שהרי רב חסדא השיב על דבריו דהכי אמרי' התם אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דאס"ד לאו כדבור דמי למה מהרהר · ורב חסדא אמר הרהור לאו כדבור דמי דאס"ד הרהור כדבור דמי יוציא בשפתיו ובספר המאור גרס א"ר אבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי · ועוד שהרי כבר הוכחתי למעלה סי"ו' דהרמב"ם פוסק כר"ח דהרהור לאו כדבור דמי שכתב כן בפ"ב מה' ק"ש וצריך להשמיע לאזנו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזניו יצא ומדלא מסיים ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו כמ"שכ בפ"א מה' ברכות שכתבתי למעלה ש"מ דס"ל שאם קרא ק"ש בלבו לא יצא משום דהרהור לאו כדבור דמי כר"ח דס"ל הכי · והא דכתב בפ"א מה"ב לגבי בה"מ ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו · לאו למימרא משום דהרהור כדבור דמי דא"כ קשה דידי' אדידי' · אלא ודאי הוא ז"ל פוסק כר"ח דהרהור לאו כדבור דמי · וס"ל ז"ל דע"כ לא קאמר ר"ח הרהור לאו כדבור דמי אלא גבי ק"ש דכתיב בה לשון דיבור שנא' ודברת בם אלמא דיבור בעי והרהור לאו כדבור דמי · שהרי אמתניתין דבעל קרי מהרהר בלבו דאק"ש קאי ועלה פליגי רבינא ור"ח אי הרהור כדבור דמי ומינה דייקי למילתייהו כמבואר באותו סוגיא : אבל בשאר מצות דלא כתיב בהו דבור כולי עלמא אפילו ר"ח מודה דבהרהור סגי להו · הילכך בה"מ דכתב רחמנא ואכלת ושבעת וברכת סתמא ולא נאמר ביה דיבור בהרהור בעלמא נמי סגי אפי' לר"ח דאמר הרהור לאו כדבור דמי דהא לא נאמר בי' דיבור הילכך א"צ בי' דיבור כלל · ועוד הבאתי שם ראי' שכן כוונתו ז"ל ממ"ש בפ"כד מה' שבת ע"ש והשתא תקשה לר"י ור' יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת אפילו אי ס"ל כר"ח דהרהור לאו כדבור דמי ה"מ לגבי ק"ש דכתב רחמנא דיבור הוא דאין יוצא ידי חובת מצות ק"ש בהרהור אבל הא דמהרהר בק"ש לענין הא מילתא מיהו הרהור כדבור דמי דע"י הרהור ה"ל כמדבר וקורא בתורה לענין שמחוייב לברך בה"ת לפני' כיון דלכ"ע הרהור לגבי שאר מצות וה"ה לגבי תלמוד תורה לענין בה"ת חשיב כדיבור · אלא שלענין מצות ק"ש לחוד הוא דס"ל לר"ח הרהור לאו כדבור דמי · א"כ אכתי תקשה בעל קרי אמאי אינו מברך ברכת התורה לפני ק"ש שמהרהר דהא לענין עסק התורה שמחוייב לברך לפני' ברכת התורה הירהור ודיבור שוין הן לכ"ע · ובע"כ צ"ל לדעת הרמב"ם דבה"ת לא דמי לשאר מצות שלא נאמר בהם דיבור אלא דמי לק"ש דהרהור לאו כדבור דמי משום דכיון דילפינן לבה"ת לפני' מקרא דכי שם ה' אקרא כיון דכתיב אקרא היינו כמאן דכתיב דיבור דמי דאקרא היינו דיבור ואין חייב בבה"ת לפני' אלא בעוסק בתורה ע"י קריאה ודיבור ממש אבל לא ע"י הרהור לר"ח דס"ל הרהור לאו כדבור דמי כל היכא שנא' בקרא דיבור · והשתא דאתית להכי א"כ אפילו לפי מה שפסק הרמב"ם גבי בה"מ דיצא ידי חובתו ע"י הירהור אין ראיה דלית הלכתא כר"י ור' יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת מדבעל קרי אינו מברך לבה"ת לפני ק"ש שמהרהר · דהא מודו ר"י ור"י דבמהרהר בדברי תורה א"צ לברך בה"ת · והרי להרמב"ם ע"כ נמי הכי הלכתא וכדאמרן · הילכך אין מכאן ראי' דלית הלכתא כוותייהו דבה"ת הוי מה"ת שהרי ר"ח איכא למימר דכוותייהו ס"ל · ואע"ג דלרבינא דס"ל הרהור כדבור דמי פליג עלייהו דלדידי' בה"ת ע"כ לאו דאורייתא היא מדבעל קרי אינו מהרהר בה"ת לפני ק"ש שמהרהר דהא אע"ג דכתב רחמנא אקרא גבי בה"ת דהיינו לישנא דדיבור הא ס"ל דהרהור כדבור דמי אפילו בדוכתא דכתב רחמנא דיבור כדס"ל לענין ק"ש · אע"כ ס"ל דבה"ת לאו דאורייתא היא לפיכך אינו מהרהר כמו שאינו מהרהר לפני' ולאחריה דק"ש ולפניו דעל המזון משום דלאו דאורייתא נינהו · מ"מ אין ראוי לדחות דברי ר"י ור' יוחנן דרבים נינהו מפני דברי רבינא דיחידאי הוא :

ומהא דכתיבנא נ"ל להביא ראיה דקי"ל כרב חסדא דאמר הרהור לאו כדבור דמי וכמו שפסקו רוב פוסקים ז"ל וכמ"שכ שם באותו התשו' שהרי לרבינא דאמר הרהור כדבור דמי ע"כ בה"ת לאו דאורייתא מדבעל קרי א"מ בה"ת לפני ק"ש שמהרהר וא"כ ר"י ור"י דאמ' בה"ת הוי דאורייתא כר"ח ס"ל דהרהור לאו כדבור דמי וה"ל רבינא יחיד לגבי ר"ח ור"י ור"י וק"ל הלכה כרבים · וא"ת ולרבינא דס"ל ע"כ ברכת התורה לאו דאורייתא היא האי קרא דכי שם ה' אקרא מאי עביד לי' י"ל דדריש לי' כדר' אבוה ר"פ שלשה שאכלו (דף מ"ה) דמפיק מיני' לברכת הזימון וא"נ ברכת הזימון לאו דאורייתא מפיק לה לדרשא אחרינא והכי מסתבר דודאי ברכת הזימון לאו דאורייתא ור"א מייתי להאי קרא לאסמכתא בעלמא לברכת הזימון · והשתא אתי שפיר דלא פליג ר"א אר"י ור"י דנ"ל מהאי קרא לברכת התורה מה"ת : ולענין הלכה אפילו את"ל דלרבינא בה"ת אינו מה"ת וכדכתיבנא ודאי הלכה כר"י ור' יוחנן דס"ל ברכת התורה הוי מה"ת דרבים נינהו ואע"ג דאיתותב ר"י היינו למאי דרצה למילף דב"הת לפני' מה"ת מבה"ת מק"ו משום דק"ו דידי' פריכא הוא דמה לתורה שכן לחיי עולם כדאמר התם בגמ' אבל במאי דס"ל לדידי' ולר"י דבה"ת הוי מה"ת לא איתותב והלכתא כוותיה אפילו אם רבינא פליג עליה וכדכתיבנא · וה"נ מצינן למידק מהא דפ"ב דנדרים (דף פ"א) דאמר התם מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן אמר רבינא מפני שאין מברכין בתורה תחילה דא"ר יהודא א"ר מ"ד מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פי' עד שפי' הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתי היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה א"ר יהודה א"ר שאין מברכין בתורה תחילה וש"מ דבה"ת דאורייתא דאי מדרבנן הא אמר בפ' אין עומדין (דף ל"ג) דאנשי כנסת הגדולה תיקנו להם לישראל ברכות ותפילות וירמיה קדים להו כמה דרי ובימיו עדיין לא נתקן · אלא שזה יש לדחות דבה"ת כבר התקינו בימי ירמי' אלא שהן תיקנו נוסח שלהם וה"נ אמר התם תיקנו קדוש והרי קידוש היום הוי מה"ת אלא ע"כ הם תיקנו נוסח של קידוש וה"נ אמר בפ' שלשה שאכלו משה תיקן להן ברכת הזן ויהושע ברכת הארץ דוד ושלמה בונה ירושלים אע"ג דכולהו מדאורייתא כדאמר התם · אלא ודאי

הנוסח

הנוסח שלהם אינהו תיקנו מ"מ נראה מדנענשו עונש גדול כ"כ דעל דבר זה אבדה הארץ ש"מ דבה"ת הוי מה"ת דאי מדרבנן לא היו ראוין לעונש גדול כ"כ · וכה"ג כתבו התוס' בפ"ז דסוטה (דף מ"א) גבי הא דאמרו ישראל לאגריפס המלך אחינו אתה ואמרינן שם באותו שעה נתחייבו ישראל כליי' שהחניפו לו לאגריפס והוכיחו התוס' התם שלא הי' ראוי למלכות מדין תורה אע"פ שהיתה אמו מישראל דאי מדרבנן לא היו ראוין לעונש כזה וה"נ דכוותי' ואע"ג דלא דמי קצת כ"כ להא דאגריפס הדבר מוכרע מעצמו דאי בה"ת אינו אלא מד"ס אין ראוי לעונש גדול כ"כ דאבידת הארץ · ומדאמר רבינא שהוא בתרא מ"מ אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהם משום שאין מברכין בתורה תחילה ומייתי לה מהא דר"י א"ר דש"מ דברכת התורה הוי מה"ת לראי' לדבריו אלמא ס"ל דבה"ת הוי מה"ת והאי רבינא הוי סוף הוראה ובתראי שהרי סידר הגמרא את דבריו שם אחר דברי ר' אשי שאמר התם משום דקרו לאינשי חמרי וכיון דס"ל לרבינא בתראי דבה"ת הוי מה"ת הא ודאי קי"ל כוותי' לגבי רבינא קמאי דפ' מי שמתו דס"ל דבה"ת לאו דאורייתא הוא ואפילו שאר אמוראי התם במס' נדרים לא פליגי עלי' בהא אלא דיהבי טעם אחר לסיבה זו שאין ת"ח מצויין לצאת מבניהן ת"ח אבל בהא דבה"ת דאורייתא לא פליגי עלי' הילכך נקטינן דבה"ת הוי מה"ת ובספק בירך ספק לא בירך חוזר ומברך:

דיני ברכות סימן כה

ואכתי צריך לברר למאי דקי"ל דברכת התורה דאורייתא וספק בירך וספק לא בירך חוזר ומברך מספק וכמ"שכ בסי' הקדוס אם צריך לחזור ולברך מספק כל ג' ברכות שהן ברכה ראשונה הערב נא ואשר בחר בנו כפי תקנת חכמים או בברכה א' מהן נמי סגי דהא ודאי בא' מהן יוצא ידי חובת בה"ת של חיוב דאורייתא ומסתברא לי דבאחת מהן סגי לי' דבזה יצא ידי חובת מה"ת ול"ד למ"שכ למעלה בדיני ק"ש והזכרת יצ"מ בשם ה"ר יונה דאפילו לר' יהודא דס"ל בפ' מ"ש דק"ש דרבנן ובספק קרא אינו חוזר וקורא מספיקא · דה"מ בלא התחיל לקרות כלל אבל בהתחיל לקרות ומספקא ליה בין פרק לפרק או בין כתיבה ראשונ' לשניה חוזר מספיקא לכתיבה ראשונה ולפ"א דכיון דהתחיל צריך לגמור בודאי · והשתא כיון דבה"ת מדאורייתא ובע"כ צריך לחזור ולברך מספיקא א' מן הברכות הללו כדי לצאת ידי חובת הספק של תורה וכיון שהתחיל בא' מהן בע"כ צריך לגמור את כולן בודאי כתקנת חכמים · ולא עוד אלא אפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דכל עיקר בה"ת אינו אלא מדרבנן ולדידי' א"צ לחזור ולברך מספיקא אכתי י"ל דה"מ במספקא ליה אם בירך אם לא בירך כל עיקר · אבל היכא דבודאי בירך א' מהן ומספקא ליה על השאר חוזר ומברך אותן מספיקא דכיון דהתחיל גומר כדא' לגבי ק"ש דרבנן דשאני ק"ש דלא איכפת לן אי קורא וחוזר וקורא כל היום דהא תנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה הילכך בהתחיל במקצתו גומר מספיקא את כולן אבל בספק בה"ת דקי"ל בפ' אין עומדין (דף ל"ג) כל המברך ברכה שא"צ עובר בלא תשא · ואע"ג דפי' התוס' ושאר פוסקים שאינו אלא מדרבנן הא מ"מ איכא איסורא דרבנן לברך שלא לצורך · י"ל דמספיקא אפילו בהתחיל אינו חוזר וגומר דכיון דאם בירך כבר איכא איסור דרבנן אינו חוזר ומברך · אלא שאכתי יש להקשות שהרי למאי דקי"ל ק"ש דאורייתא ובספק קרא ק"ש חוזר וקורא מספק פסק הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש דחוזר וקורא ומברך לפני' ולאחרי' מספק וכ"פ שארי פוסקים אלמא הואיל ומחוייב לחזור ולקרות ק"ש משום דה"ל ספיקא דאורייתא מחוייב נמי לחזור ולברך הברכות מספק כתקנת חכמים · ה"נ כיון דמחוייב לחזור ולברך עכ"פ ברכה א' מבה"ת מספק למאי דקי"ל בה"ת דאורייתא לחייב נמי לחזור ולברך מספיקא כל בה"ת שתיקנו חכמים · וי"ל דשאני ק"ש דהיינו טעמא כמש"כ הרשב"א בתשו' (סי' שך"א) דמעיקרא כך היתה התקנה שכל שהוא חייב לקרות צריך הוא לקרות לכתחילה בברכותי' אבל גבי שאר מצות כל שנסתפק אם עשה המצוה אם לאו אע"פ שעיקר עשיית המצוה דאורייתא או שהוא מסופק אם הוא חייב כמילת מי שנולד מהול או בשמיני דסוכה שהוא ספק שביעי לא מברכינן כלל וכו' · וכן השיב הרמב"ם לחכמי לוניל ע"כי הרי בהדיא לדעת הרמב"ם דבכל ספק מצוה אע"פ שמחוייב לעשותה מספק מ"מ לא מברך עליה וק"ש שאני וה"ה לענין בה"ת אינו מברך מספיקא אלא ברכה א' וכיון דיוצא בה ידי חובת ספק של תורה השאר אינו אלא מדרבנן ואינו מברך אותן:

וענ"ל דאפילו להני רבוותא דס"ל דבכל ספק מצוה מברכין עלייהו כמבואר בדברי הפוסקי' וכ"ד רש"י וכמש"כ שם הרשב"א מ"מ בספק בה"ת א"צ לברך אלא ברכה א' דבשלמא בספק מצוה דאורייתא כיון דע"כ חייב לחזור ולעשות' מספק דהא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא א"כ חייב נמי לברך עלה אקב"ו על מצוה זו שהרי כמו שנצטווינו לעשות המצות בודאי כך נצטווינו לעשותן מחמת ספק נמי ושייך לומר וציוונו שהרי מספק נמי נצטווינו לעשותם וה"ל לענין ברכה כודאי בר חיוב כיון שחייב לעשות המצוה זו מחמת ספק ואפילו אם כבר יצא ידי חובת המצוה זו אינו לבטלה דהא כיון דמספקא לי' נצטווה לחזור ולעשותה מספק · ולא מיבעיא להני רבוותא דס"ל הא דק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא דאתי שפיר אלא אפילו להרמב"ם דס"ל הא דקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן וכמש"כ במקום אחר · הא קי"ל דבדרבנן נמי בעי ברכה וחייב לברך על ספק מצוה וציוונו כיון דעכ"פ מחוייב לעשותה מספק אבל גבי בה"ת כיון דכבר יצא ידי חובת של ספק תורה בברכה א' השאר אין בהן אלא ספיקא דרבנן ולקולא ואין רשאי לברך יותר מברכה א' משום ספק ברכה לבטלה כדקי"ל בכל ספק ברכות דרבנן דא"צ לחזור ולברך מספיקא משום לא תשא · ומ"מ נ"ל כיון דצריך לחזו' ולברך ברכה א' לצאת ידי ספק של תורה שיחזור ויברך לכתחל' אשר בחר בנו שהיא מעולה שבבה"ת כדאמרי' בספ"ק דברכו' ומה"ט תיקנו לקורא בתורה בציבור לברך אותה יותר משאר ברכות כן נ"ל בזה :

דיני ברכות סימן כו

שאלה · הא דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אם לא בירך עובר לעשייתן אם מותר לברך אחר עשייתן או לא :

תשובה · הרמב"ם כתב רפ"יא מהלכות ברכות אם שחט בלא ברכה אפילו הפריש תרומות ומעשרות או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייתן וכן כל כיוצא בזה ע"כ אבל בהג"א פ"ק דברכות בשם הא"ז כתב וכל היכא שלא בירך מקמיה דמצוה מברך אחר המצוה ויוצא ידי חובתו · אכן בסעודה דאסור לאדם שיהנה מן הע"הז בלא ברכה דכיון דעבר ואכל והגיע ברכה אחרונה הואיל ואידחי אידחי ע"כ · והש"כ בי"ד סימן י"ט הכריע כהרמב"ם מדאמ' ברפ"ק דפסחים (דף ז) בי רב אמרי כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה דאכתי גברא לא חזי · תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו על הטבילה ואי איתא מאי ראיה מייתי מהך ברייתא דילמא דווקא טבל ועלה אבל לכתחילה לא דהא בשארי מצות נמי אם לא בירך מעיקרא מברך אח"כ · אלא ודאי ס"ל להש"ס דאי איתא דלא אמרינן אכתי גברא לא חזי ושרי לכתחילה · א"כ אפילו בדעבד אינו מברך הואיל ואידחי אידחי ע"כ · וכתב שזה ראיה ברורה · ואיני יודע מאי קאמר דס"ל להש"ס דאם איתא דלא אמ' אכתי גברא לא חזי ושרי לכתחלה א"כ אפילו בדעבד אינו מברך דמאי שרי לכתחילה שייך הכא בהא דטבילה הא א"א לו לברך קודם הטבילה דאכתי גברא לא חזי : ואני אפרש שמעתא זו לדעת הרמב"ם והא"ז דע דהכי אמ' שם בפ"ק דפסחים (דף ז') אר"י אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן בי רב אמרי חוץ מן הטבילה ושופר ואמ' בשלמא טבילה דאכתי גברא לא חזי · אלא שופר מ"ט וכ"ת משום דילמא מקלקלא תקיעה א"ה אפילו שחיטה ומילה נמי · אלא אמר ר"ח חוץ מן הטבילה בלבד איתמר תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אקב"ו על הטבילה זהו סוגיות הש"ס · ואיכא למידק מדאמרי בי רב דפליגי עליה דשמואל חוץ מן הטבילה מכלל דלשמואל אפילו טבילה נמי מברך עליה עובר לעשייתן והא אי אפשר דאכתי גברא לא חזי וכמ"שכ הרי"ף ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד איירי אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין דהא ק"ל נדה קוצה לה חלתה ומחייב' לברוכי להפריש חלה ע"כ · וכתב הר"ן שכ"ד הגאונים וכפי' התוס' בשם ר"ח וכ"ד הרמב"ם וכמ"שכ למעלה משמו וטעמא דבטבילת גר לא חזי לברך קודם טבילה דלא מצי למימר וציונו דהא אכתי נכרי הוא וא"כ ע"כ א"א לומר דלשמואל מברך קודם טבילה הא אכתי נכרי הוא · ובע"כ צ"ל דהא דקאמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן לאו למימרא שלרבות אתי דאין לך שום מצוה שאין מברכין עליה עובר לעשייתן דהא ודאי איכא טבילת גר שא"א לברך עובר לעשייתן אלא ע"כ אדיוקא קאי ולמעוטי אתי וה"ק כל המצות מברכים עליהן עובר לעשייתן דווקא אבל לא לאחר מכאן הילכך אם א"א לברך עובר לעשייתן כגון טבילת גר אינו מברך כלל · ולבי רב ס"ל דמברך אחר הטבילה ומשמע לי' להרמב"ם דע"כ לא קאמרי בי רב דמברך לאחר עשייתן אלא בטבילה דכיון דא"א לברך קודם מברך אח"כ אבל בכל המצות דאפשר לברך קודם אם לא בירך אינו מברך אח"כ · ולהא"ז מ"ל דה"ה לכל המצות לבי רב אם לא בירך קודם מברך אח"כ כדשמעינן להו גבי טבילה דאין סברא לחלק בהכי והא דנקט חוץ מן הטבילה לחוד משום דאכולי מילתא דשמואל קיימי הא דאמרת כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ואי לא אינו מברך כלל דבטבילה ליתא להאי כללא · אלא אדרבה איפכא הוא דאינו מברך עובר לעשייתן ודווקא לאחר טבילה הוא דמברך ומילתא דפסיקתא נקט דבטבילת גר מברך דוקא אחר הטביל' אבל בשאר מצות אף ע"ג דבדעבד ליתא לדשמואל מ"מ לכתחילה ודאי צריך לברך עובר לעשייתן דווקא · ועוד קמ"ל רבותא בטבילה דאף ע"ג דלא חזי לברך קודם מברך אח"כ ול"א כדר"ז דאמר כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה הבילה מעכבת בו וה"נ אע"ג דבראוי לברך עובר לעשייתן אם לא בירך מברך אח"כ בטבילה שאינו ראוי לו לברך עובר לעשייתן סד"א דלא יברך אח"כ קמ"ל דלא · והשתא מייתי שפיר תנ"ה כבי רב דתניא טבל ועלה בעלייתו מברך על הטבילה ודלא כשמואל דס"ל דאינו מברך כלל וזה ברור · ואין מכאן ראיה לדברי הרמב"ם כלל וה"נ אתי שפיר לפירש"י שפירש דאכתי גברא לא חזי כגון טבילת בעל קרי דקי"ל בברכות שאסור בדברי תורה ובברכה דעזרא תיקן טבילה לבעל קרי לדברי תורה ומשום ההיא טבילה תיקן בכל הטבילה ברכתן לבסוף ע"כ · ומשום דמשמע ליה ז"ל מדנקט בי רב ובריתא טבילה סתמא כל חייבי טבילות במשמע ומברכי אחר טבילה ודלא כשמואל וכדפי' : עוד כתב הש"ך והכי משמע להדיא מדברי התוס' והרא"ש פ' לולב הגזול שכתב שאם נטל הלולב בידו בלא ברכה דצריך לברך דע"כ ה"ט דמברך אח"כ הואיל והמצוה לא נגמרה עדיין לגמרי דבעי נענוע ע"כ · משמע הא אם גמר כל המצוה וכן בעלמא דלא שייך האי טעמא אינו מברך ע"כ · ואין

זה

זה כלום התוספת והרמ"ק לא מיירי שם (דף לט) אלא מלכתחלה היכי מצטרפת לה דיברך על הלולב שובר לעשייתן הא מדלגבי נפיק ביה ולא מיירי מדעבד כלל:

מ"מ מדברי התוס' והרא"ש ס"ל דסל"ל דאין מעכבין לאחר עשיית המצוה אפי' בדעבד דלתנן בר"פ היה קורא (דף יג) היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא שם כיון לבו יצא. כתב הרמ"ק בירושל' וא"ת תיפוק ליה דברכות אינן מעכבות ותע"ש אלא קרא כתיב בברכותיהם יצא וכן פר"ח. ורב האי גאון כתב דסדרן אינו מעכב אבל צריך לקרות את שתיהן ודייק מדקאמר הגמרא בפ"ק לא לעולם דאמר מהבה רבה ולא אמר יוצר אור וכי מצי אמר. מאי ברכות אין מעכבות ליקדם אלא שתתא דגמ' ס"ל דסדרן אינו מעכב אבל שם לא אמר כלל מעכב והא דדייק הכא בירושל' דברכות אינן מעכבו' היינו ביחיד אבל בציבור מעכבו' כהאי לעיל דקתני ג"ל המתוה וכ"כ התוס'. ואיכא למידק מאי ק"ל מהא דתנן שם כיון לבו יצא ידי חובת ק"ש ותע"פ אלא קרא כתיב בברכו' מפ"ק דקאמ' מאי ברכות אינן מעכבו' לקדם אבל שם לא אמר כלל מעכב דאמתני' לא מיירי אלא דיוצא ידי חובת ק"ש ותע"פ אלא קרא לברכות כלל ואין ברכות מעכבות לק"ש. אבל בפ"ק לא מיירי אק"ש כלל אלא מברכות עצמן דאין מעכבין זה את זה לקדום אבל שם לא אמר כלל מעכבות זה את זה ושם בירך ג' ולא בירך הכניה לא יצא ידי חובתו. והכי אמר התם (דף יח) ג"ל המתוה ברכו ברכה (א) ז' והן ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר. ואמר מאי ברכה ג' אמר שמואל אהבה רבה ור"ז אר"ל יוצר אור ואמרי' הא דר"ז מכללא איתמר דאר"ל ואת יומר' ברכו' אינן מעכבות זא"ז דאי אמרת בשלמ' יוצר אור הוי אמרי היינו דברכו' אינן מעכבו' זא"ז אלא קא אמרי אהבה רבה אלא מי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אינן מעכבות זה את זה למאי הא דאמרו יוצר אור מעכב אלא מעתה זמן יוצר אור וכי מעתה זמן יוצר אור הוו אמרי. ואמרי' ואי מכללא מאי לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מעתה זמן יוצר אור הוו ג"ל ומאי ברכות אינן מעכבות זה את זה סדר ברכות הי' דבהדיה דמיירי מיכף דבירך אחד מברכות ק"ש ולא בירך חברתה ע"ז אמר סדר ברכות אינן מעכבות אבל שם לא בירך כלל לאחרתה מעכבות זו את זו ולא מיירי כלל מק"ש. ובמתני' מק"ש מיירי דיוצא ידי חובת ק"ש עצמה ותע"פ אלא בירך ברכותיה. וה"נ ק"ל בכ"מ דברכות אינן מעכבות ויוצא ידי חובת המצוה ותע"פ אלא בירך עליה ומאי קשה ליה הא דמתני' ודפ"ק דהלדי. ובע"כ ס"ל דהכי דייק לה רב האי וסייעתו דמדמסיק הגמרא סדר ברכות אינן מעכבות אבל ברכות מעכבות זא"ז וא"כ האי ברכה ג' היינו אהבה רבה וכי מעתה זמן יוצר אור הוי ג"ל ותע"ג דכבר קראו ק"ש ושמע והיה אם שמוע ויאמר. ופ"ה כי מעתה זמן יוצר אור הוו ג"ל. והשתא אם"ד דאין ברכות מעכבות לק"ש ותע"פ אלא קרא דברכות אינן מעכבות לק"ש כבר ויצאו ידי חובתן האיך אפשר לומר אח"כ ברכת יוצר אור שהיא מברכות לפניה של ק"ש הא ק"ל כל הברכות כולן של כל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן והני ג' לפניה של ק"ש נמי ברכות מצות ק"ש הן. אלא ודאי ס"מ למאי דמסיק לסדרן אין מעכבות אבל הברכות עצמן מעכבות זה את זה ותע"כ אחר שאמרו ברכת אהבה רבה וקראו לק"ש אמרו יוצר אור דאל"כ ה"ל ברכת אהבה רבה לבטלה בע"כ ברכות מעכבות לק"ש ותע"פ שקראו כבר ק"ש מצות ק"ש תלוי ועומדת ואי יאמר יוצר אור יוצא ידי חובת ק"ש לאפרע ואם לא יאמר אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא וכשאומר אחר שקרא לק"ש ברכת יוצר אור ע"י למירתה הוא דיוצא ידי חובת ק"ש לאפרע. ומצא יוצא ידי חובת ק"ש ויוצר אור בבת אחת וה"ל כאלו מברך עובר לעשייתן דכיון דכל זמן שלא בירך אותה עדיין אפי' ידי מצות ק"ש לא יצא ובשעה שמברך אותה עדיין לא נעשה ונגמר מצותה של ק"ש שקרא כבר עד לאחר שגמר ברכתה ושפיר קא ק"ל מהכיא מתניתין דרפ"ק דמ"מ דאין ברכות מעכבות לק"ש וזה כ"ל נכון בכוונתם ז"ל: והשתא אם"ד דס"ל לרב האי וסייעתו דהא דאמרי' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן היינו מעכב דבדעבד ואם לא בירך קודם עשיית המצוה בדעבד מברך אח"כ. ומ"ש אפי' ת"ל דברכות אינן מעכבין לק"ש ויוצא ידי חובת ק"ש משעה שקראו כבר ותע"פ שלא אמרו עדיין יוצר אור. מ"מ מברך אח"כ יוצר אור כדאמרי' גבי כל ברכות התמצות דבדעבד אח"כ והא דלא ברכו ליוצר אור עובר לעשייתן קודם ק"ש לכתחלה משום דס"ל דאכתי לא מטא זמן יוצר אור כדאמר הגמ' ולא ע"כ ס"מ דס"ל ז"ל אפי' בדעבד נמי אם לא בירך עובר לעשייתן היינו מברך עוד ושפיר קא ק"ל מתני' ודפ"ק דהלדי וכדאתמרן: ולכאורה מדברי ירושל' זה נמי יש ללמוד כן אלא שהוא להיפך מסברת זו שכתבתי לדברי רב האי גאון וסייעתו ז"ל דמדדייק הירושל' מדתנן אם כיון לבו יצא דברכות אינן מעכבו' ואיכא למידק דלמא ברכות מעכבות לק"ש והא דאם כיון לבו יצא מיירי שתזכור הברכות אחר ק"ש וכדאמרי' בגמ' דיקן לגבי יוצר אור אבל היכא שלא אמר הברכות כלל מעכבות לק"ש. והא ליכא למימר דהא דקאמר בירושל' זאת אומרת דאין ברכות מעכבות בחמת ה"פ דאין מעכבו' לקדם וכדאמרי' בגמ' דיקן לענין ברכות אינן מעכבות זה את זה ליקדם קאמר וה"ק אין ברכות מעכבות לק"ש לקדום שהם קדם וקרא לק"ש קודם לברכות שלפניה אית לן בה. אבל שם לא קרא לברכות כלל אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא. דא"ת לומר כן דע"כ יש לדקדק דאין ברכות מעכבות לק"ש דאע"ג דאמרה אין מברכו' לאו כל כ"ד כדאמרי' שם בפר' מי שמתו (דף כה) והא דאמרה בק"ש עצמה מפרש התם • מ"מ מהא דתנן ר"פ מי שמתו

(דף יח) קברו את המת וחזרו הם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואינו שלה הם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פ"א לא פסוק ת"יתחילו כדאמרי' התם בגמ'. ס"מ דאע"ג דלא קרא הברכות יצא ידי חובת אותו פרק לא פ' שקרא וא"כ אע"ג דסל"ל דהירושל' מדייק מהא דהיה קורא דאין ברכות מעכבות לכתחלה דא"כ היה לו לדייק יותר מהא דפ' מי שמתו דאין ברכות מעכבות כלל. אלא ודאי מהא דפ' היה קורא נמי דייק לה הירושל' דאין ברכות מעכבות כלל וניחא לו לדייק ממתני' יותר מברייתא זו ואפי' פרשה ראשונה אחת לא פסוק ת'. והשתא קשה הא מהא דהיה קורא ת"ח למידק כן דהא ת"ל דמיירי שקורא הברכות אח"כ אבל היכא שלא קרא כלל י"ל דמעכבות אע"ג דמהא ברייתא דפ' מי שמתו ליכא למידק הכי מ"מ ממתני' לא מוכח מידי. ובע"כ ס"ל דפשיטא ליה להירושל' דהא דקי"ל כל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן מעכב אפי' בדעבד ודוקא נמי עובר לעשייתן. אבל אי אתי עשיית המצוה עם הברכה ביחד לאו כלום הוא ואין זה עובר לעשייתן דהיינו דוקא קודם עשייתה ולא בב"ת. והשתא אם"ד דברכות מעכבות לק"ש אע"ג שקורא לברכות אחר ק"ש ויצא ידי חובת ק"ש עם הברכות בבת אחת. דהא עד השתא ק"ש שקרא כבר הוי תלויה וקיימת והשתא נתמירות הברכות נעשה מצות ק"ש והברכות ביחד מ"מ לאו כלום הוא דהא אין זה עובר לעשייתן. אלא ס"מ דאין ברכות מעכבות לק"ש וש"מ דהא דקאמר לכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אפי' בדעבד דמיירי מיכף דבירך אחד מברכות ק"ש ולא בירך לפניה של ק"ש דהא אין מברכין אחר קב"ה על מצות ק"ש וכמ"ש הרשב"ץ בתשובה בשם הגאונים ז"ל וכ"כ לתעלה בסי' נ' ורחוי לברך את הברכות אחר שעבר ואין ק"ש כדתנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמרי' בגמ' מאי לא הפסיד אלא הפסיד את הברכות לאפוקי מדברי ירושל' דאת אומרת ברכות אינן מעכבות משום דס"ל להירושל' דהא דתנן שם כיון לבו יצא דמשמע דיצא מיד י"ח ק"ש בקריאתה בתורה ואינו מחוסר מעשה עוד. ואם"ד דברכות מעכבות לק"ש לא צריך למיתני שם כיון לבו יצא כיון דעדיין מחוסר מעשה של אמירת הברכות ותמות ק"ש תלוי ועומד ואם לא יקרא הברכו' לא יצא ידי חובת ק"ש אלא ודאי ס"מ דברכות אינן מעכבו' לק"ש:

וביון שהנו עוסקין בזה מכתוב מה שים לעיין בדברי הרמב"ם בהאי מילתא: דע שבפ"ק מהל' ק"ש כתב הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה רחשונה בין ביום בין בלילה בין לפניה בין לאחריה יצא לפי שאין סדר בברכות ע"כ. ומדכתב בהקדים ברכה שניה לרחשונה דיצא משמע בהקדים הוא דיצא דסדר ברכות אין מעכבות זו את זו הא זו ברכות עצמן מעכבות זו את זו ואם בירך חת' מהן ולא בירך חברתה לא יצא ידי חובת הברכה שבירך ולפ"ז הא דאמרו חת' דתנן היינו להבה רבה וכי מטו יוצר אור ע"כ הוי אמרי ליה דהכי ברכו ק' תלוי ועומדת ואי יאמר יוצר אור יוצא ידי חובת ק"ש ואם לא יאמר אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא ידי חובת הברכה דקאמרי נמי לא יצאו ידי חובתן דה"ל כבר ברכה לבטלה. ובפ"ו מהלכו' תפילה ומוספין כתב והמתוה אומר להן ברכו ברכה ג' והן פותחין וקורין שמע ברכת שלש וכו' ע"כ. והאי שמע שלש שכתב היינו אהבה רבה דקאמר שמואל אלא שהוא ז"ל פסק כרבנן דאמרי התם דאין אומרין אהבה רבה אלא אהבת עולם כמ"ש בהל' ק"ש מ"מ קשה עליו ז"ל דמשמע מתוך דבריו בהל' ק"ש דברכות מעכבו' זה את זה ע"כ כי מטו זמן יוצר אור הוי אמרי ליה ואמאי לא כתב הכא דכיון דמי שמתו

זמן יוצר אור הוי אמרי ליה ום לייבב בהוסק ואין להאריך כאן בזה:

ונחזור לענייננו מהא דמשמע דפ"ק דפסחים דאמרי' התם אר"י הבוקע צריך שיברך מאי מברך רב פפי אמר משמיה דרבה לבער חמץ ממרדכי פפא אמ' משמיה דרבה על ביעור חמץ בלבער כ"ש ל"פ דוקאי להבא משמע כי פליגי בעל ביעור מ"ש מעיקרא משמע ומ"ש להבא משמע. מיתיבי השוסה לולב לעצמו ט' נטלו לצאת בו אומר ברוך שקבש"ו על נטילת לולב שאני הכא דכבידא לאנפה נפק ביה. אי הכי לצאת בו יצא מבעיא ליה ומאני אין ה"נ כו'. וכתב התוס' ות"ת כיון דנפק היכא יברך והלא צריך לברך עובר לעשייתן. ואר"י תע"ג דנפק מכתי עוסק במצוה צריך לנטע בקריתא הלל ע"כ. ולכאורה דבריהן אינן מובנין כלל שהרי הכא קיימינן אליבא דרב פפי דס"ל בעל מעיקרא משמע אלא דס"ל דמה"ע מברכין בנטילת לולב בעל מנת לברך לו לפרך אלא לאחר שכבר נפק בו להא בעידנא דהגביה נפק ביה וכי מברך על העבר הוא דמברך והיינו דקאמר ר"י לקח על נב דנפק מכתי עוסק במצוה כו' דמשמע דמברך על להבא אם כן הדרא קושיא לדוכתיה הא ר"פ ס"ל בעל מעיקרא משמע והוה ליה לברך ליטול לולב: ונראה לי ביאור דבריהם הכי הוא ע"ד שפירש' לפני זה כי פליגי בעל ביעור מר סבר לעבר משמע פירש רבינו תם לעבר משמע טפי מלהבא אבל בכל מקום משמע נמי קאי להבא אלא ל"מ כלל להבא אלא לעבר אם כן היכי קאמר בסמוך ניחא למול לו סני דלאו היינו מהיל וכי בשביל שאין אנו יודעין לתקן יאמר שקר ע"כ. והשתא אתי שפיר דודאי הכא ה"ק לברך על העבר לגמרי משום דהא בעידנא דהגביה נפק ביה הרי ק"ל דצריך לברך עובר לעשייתן וגם אי אפשר לומר דהברכה קאי על להבא לחוד ומשום הכי צריך לנטע בשעת נטילתו דהא דמסיימי התוס' צריך לנטע בקריתא הלל לאו דוקא דהא גם בשעת הגטילה נמי צריך לנטע. הא נמי ק"ל דא"כ לא ה"ל לברך בעל דמשמע לעבר טפי מלהבא דהא מה"ע חיוב מברך על ביעור חמץ לר"פ אלא ה"ל לברך ליטול לולב כמו שמברך לדידיה לבער חמץ: אלא ודאי הברכה קאי על תרוייהו

על

(א) נ"ל אחת:

על העבר ועל להבא להה כיון דמעידנא דלגבה, נפק ביה מה"ת ונעטע דבתר הכי חיו חלת מדרבנן ז"ל למצוה של תורה בלא ברכה הילכך תיקנו בעל דמשמע לעבר על הגבהה של תורה ומשמע ממי להבא קלת על נעטע של דבריהן וה"ל עובר לעשייתן לנעטע של דבריהן ולא נפיק נעטלת לוגב מהאי כללא דאמרי' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דאי נפיק מהאי כללא ז"כ תקבי לדידיה בין מדשמוע דכיל כללא כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן בין מאמרי בי רב דלא מפקי מהאי כללא חלת עבילה לחוד ולחו נעטלת לוגב לה מפקי • חלת ודאי כדאמרן דהאי על קלי ממי על עובר לעשייתן של נעטע דדבריהן להה משמע ממי קלת להבא ומ"מ עיקר הברכה קלי על הגבהה של עבר של תורה להה לשון על לר"פ טפי משמע מעיקרא מלהבא • והשתא לפ"ד דכל היכא דלא שכיח לעשייתן לפלילו בדעבד אין לברך עוד : ומ"כ לר"פ תקשה למה תיקנו לברכה זו בעל דמשמע לעבר טפי מלהבא כיון דעל הגבהה לעבר לא שייך לברך כיון דחיו עובר לעשייתן • ואי משום נעטע דלהבא ה"ל לברך ליטול לוגב כמו שמברכין לדידיה לבער חמץ דמורה על לגמרי • חלת ודאי ס"מ דכל היכא דלא שכיח עובר לעשייתן מברך אחר עשייתן הילכך תיקנו לברכה זו בעל להורו' ממי על הגבהה של תורה לעבר וכהכיתיבה • וכ"ל לר"פ משמיה דרבא דאמר על להבא משמע לאו למימרא לגמרי משמע להבא ול"מ לעבר כלל ומ"כ לדידי' בנעטלת לוגב ע"כ חיו חלת של נעטע של דבריהן לחוד להבא וחיו מברך כלל על הגבהה של ד"ת לעבר דהה ליתא דאפילו לדידיה על משמע ממי מעיקרא חלת דס"ל דמשמע להבא טפי ממעיקרא לבל משמע ממי קלת מעיקרא דהיינו לעבר והשתא לדידיה קלי ממי ברכה זו על הגבהה של תורה לעבר • ותדע דהה גבי עבילה לאחר שעבל ועלה מברך לקב"ו על העבילה ועעמת דחיו מברך עובר לעשייתן משום דהכתי גברת לה חזי ודאי על לר"פ לה משמע כלל לעבר חלת להבא בלחוד הא לדידי' ס"ל לתקן ברכת עבילה בעין אחר דאם יברך לעבול הא לדידי' ממי משמע להבא • מ"מ תקשה וכי בעבול שחין מזו יודעין לתקן יאמר שקר ויברך על העבילה דמשמע להבא אחר שכפר עבל ועלה • חלת ודאי לר"פ על משמע ממי לעבר חלת להבא משמע טפי והשתא רב פפי ורב פפא כ"ע ס"ל דעל משמע לעבר ולהבא חלת דר' פפי ס"ל דמשמע לעבר טפי מלהבא הילכך כל היכא דאפשר לברך בעין אחר עובר לעשייתן חין לברך בעל כיון דמשמע לעבר טפי מש"ה ס"ל דמברך לבער חמץ דלגמרי להבא משמע • וכן אבי הבן מברך למול ופסח וקדשים דלא שבי דללו חיכו אחט מברכים עליהן לשחוט כדאמר בגמ' דמשמע להבא ולא על המילה ועל השחיטה דמשמע לעבר טפי מלהבא ובעבילה נפיק ביה מברכין בעל דמשמע הכי ומשמע הכי דהשתא קלי ברכה על הגבהה של תורה לעבר ועל נעטע של דבריהן להבא • וכן בעבילה מברכין בעל דמשמע לעבר ואפיר דמי כיון דל"ת לברך קודם העבילה דהה אבתי גברת לה חזי • ורב פפא ס"ל דעל משמע להבא יותר מלעבר הילכך בכל המצות דמברכין עליהן עובר לעשייתן אפיר דמי לברך בעל כיון דמשמע להבא טפי מלעבר ובעבילה דמברך אחר"כ ממי ל"ל דה כיון דמשמע ממי לעבר : ובעבילה לוגב כיון דמשמע לעבר ומשמע להבא קלי ברכת על נעבילת לוגב אהגבהה של תורה לעבר ונעטע דדבריהן להבא :

ולפי זה לאחי שהוכחתי לרב פפא על ממי לעבר משמע קלת אלא דמשמע להבא טפי מלעבר • כ"ל להוכיח מכאן בכל המצות אם לא בירך עליהן עובר לעשייתן בדעבד מברך ממי לאחר עשייתן דאם"ד דאפי' בדעבד ס"ל לברך לאחר עשייתן ס"כ תקשה לר"פ לאחי מברך בבי ביעור חמץ וכן בכל המצות לכתחלה בעל דמשמע ממי קלת לבעבר ה"ל לברך לבער וכן בשאר מצות כה"ג דלא משמע כלל לבעבר חלת להבא בלחוד דהה כה"ג ניחא טפי שתהא הברכה מבוררת לגמרי בלהבא מבירך בעל דמשמע ממי קלת לבעבר • חלת ודאי ס"מ דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתן מברך לאח"כ והתם ע"כ בירך לברך בעל שיהא משמע ממי לבעבר מה"ט תיקנו בהיכא שמברך עובר לעשייתן ממי בעל כדי שלא לחלק בין היכא שמברך עובר לעשייתן למברך לאח"כ: והרי גדולה מזו פי' רש"י ותוס' והרא"ש דבכל חייבי עבילה מברכין לאחר העבילה משום עבילת גר אז ב"ק דלא חזי לברך קודם עבילה לא חילקו וה"כ דכוותיה • ואפי' לדעת הגאון וסייעתו דדוקא בעבילת גר הוא דמברך לאחר העבילה משום דגברת לה חזי אבל שאר חייבי עבילה דאזו מברכין קודם העבילה היינו דוקא התם דאין רואי שיהיו כל חייבי עבילות דכ"ע עבלים לעבילה יחידית של גר אז של בעל קרי שיהיו עבילתן משום גברת לידה • אבל הכא כיון דכל היכא דמברך לאחר עשייתן ס"כ מברך בעל קודם עשייתן ממי מברך הכי אלא לחלק ולא עוד אלא אפי' בקודם עשייתן ממי ליכא קפידא כ"כ לרב פפא אם מברך בעל כיון שמשמע להבא טפי מלעבר לא חילקו ותיקנו בעל לעולם• אבל אי אמרת לעולם אין מברכין לאחר עשייתן ולא שייך כלל ברכה לעבר הא ודאי תקשה ל"ל לרבנן לתקן בעל דמשמע קלת לבעבר כיון דליתא לברכה בלעבר כלל ה"ל לתקן בלהבא כגון לבער חמץ דאין במשמעותו לעבר כלל דהה ודאי אין מברך לומר הואיל ותיקנו בעבילה ובעבילה לוגב בעל כדי שיהא במשמע לעבר תיקנו ממי בכל הברכות כן : והרי דעת כל הפוסקים שיש הרבה ברכות בעל והרבה מהן בלא על כדמוכח מן הגמרא והתוספתא וכמבואר בדברי הר"ן והרא"ש בפ"ק דפסחים ובדברי הרמב"ם והרא"ד בסוף ה' ברכות ולא תיקנו כולן בעל משום שלא לחלק • חלת ודאי לא שייך לומר שלא לחלק מברכה לברכה

ס"מ מהא דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתן מברך לאח"כ הילכך תיקנו בעל כדי שלא לחלק וכדאמרן • ועוד כ"ל להביא ראיה לזה מפ' ע"פ (דף קיד) דאמרי' התם היכא דליכא חלת חסח בלא ברכה הילכך תיקנו בעל דמשמע מעיקרא לאחר עשייתן ואכל ובבסוף מברך עליה על אכילת מרור ואכיל מתקיף לה ר"ח לאחר שאילת כרישו הימנו חוזר ומברך עליה חלת לאחר ר"ח מעיקרא מברך עליה בפה"ג ועל אכילת מרור ואכיל ובבסוף אכיל אכילת חסח בלא ברכה והלכתא כותיה דר"ח • וכתב התוס' ר"ח נמי נראה דסבר כר"ל דבבי כוותה אעפ"כ סבר דאין נכון לברך בעיבול שני כיון שכבר מילה כרישו דאי סבר דמ"ל בהדיא דנפיק בעיבול ראשון ואם יברך בעיבול שני הוי ברכה לבטלה ע"כ • ויש להקשות לפי"ז דכיון דליפסקא הלכתא כר"ח ס"מ דמצות צריכות כוונה וכ"פ התו' אם להדיא והשתא כל חלו דאמרי סברי דבבי כוונה ואחמת דמסדר התלמוד סבר הכי מדלתיכריך למפסק כר"ח ואי אין צריכות כוונה פשיטא דלא יברך בעיבול שני דלפילו לא בירך בעיבול ר' נפקא בי' ואי יברך בעיבול שני הוי ברכה לבטלה ואית הלכתא כוותיה דאמרה דשמואל דל"ל בפ' ראוהו ב"ד (דף כ"ח) אין צריכות כוונה ע"כ • והרי רוב פוסקים פסקו דהלכה מצות אין צריכות כוונה ז"כ תקשה דפשיטא דלא יברך בעיבול שני דהה ס"ל ברכה לבטלה • ואפילו הרמב"ם דפסק גבי תוקע לשיר דלא יצא מאם מצות צריכות כוונה מ"מ בכפלו ואכל מצה פסק דיצא מאום דקום אכול מצה אחר רחמתא והה קא אכיל וכמש"כ הר"ן בפ' רב"ל שם • חלת ודאי ס"מ דכל מצות שלא בירך עליהן עובר לעשייתן מברך אח"כ ואין כאן מאום ברכה לבטלה אע"ג דמצות אין צריכות כוונה ויצא ידי חובת מצות מרור בעיבול ראשון חלת דאין נכון לברך בעיבול שני כיון שכבר מילה כרישו • מיהו אין זה ראיה אלא לדעת הפוסקים מצות אין צריכה כוונה אבל להפוסקים מצות צריכות כוונה אין מכאן ראיה וכמש"כ התו' • ולכאורה משמע ודאי דר"ה לאחי' מברך מעיקרא בפה"ג ואכיל ולבסוף מברך עליהן על אכילת מרור ואע"ג דכבר אכיל מרור בעיבול ר' לפ"ה מברך עליו אח"כ דהיינו טעמא משום דס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ • דהה ל"ל דס"ל דמצות צריכות כוונה ולא יצא ידי חובת מרור בעיבול ר' דהה בפ"ג דסוכה (דף מח) תנן ר"י"ח ראשון של חג שחל להיות בשבת ואכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציא ברשות• ואמר ר"ה בגמ' ואמר היה ר"י עולת העופאמתלת בין החגפייס וכשבור חטאת העופהוא ולכל פטור ופריך מאי קמ"ל דטעה בדבר מצוה פטור היינו הך ומשני מהו דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה פטור היינו דעבד מצוה אבל הכא דטעה בדבר מצוה כו' ומדקאמ' גבי לולב דטעה בדבר מצוה ועבד מצוה ס"ל כוונה • דהה ודאי לא כיון לצאת ידי חובת לולב בהוצאה' זו ס"מ דס"ל מצות צ"כ • דהה ודאי לא כיון לצאת ידי נעילת לולב בהוצאה זו דהה מיירי בשכח והוציא את הלולב לרה"ר לילך אצל הבקי ללמוד וכמש"כ התוס' בפ"ג דסוכה (דף לט) גבי הא דאמרינן דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ובהיתיר סוניא גופיה גבי הא דלא' אבייי בשהפכו • מ"מ אין זה ראיה שהרי התו' כתב שם ואית ספרים דגרסי מהו דתימא מצה דרמי עליה אבל מצה דלא רמי עליה אימא לא כלומר לולב דלא שבי ליה דלא שקיל ולא ע"י אחרים אבל חטאת אפשר שיכלנה אחר ע"כ • וגירסא זו כ"ל עיקר משום דלגירסא דאוקמה ק"ל דהה ס"ל לומר דטעמא דר"י גבי לולב משום דבדבר מצוה ועבד מצוה • ואע"ג דלא נזכרו מצות ס"ל כוונה הא משמע ליה לר"י גופיה דס"ל מצות צריכו' כוונה כדמייק לה הגמ' שם בפ"ע"פ מהא דאמר' אע"פ שטיבול במחרת מצה להביא לפניו חזרת כו' • הילכך הדבר ברור דאין מכאן ראיה כלל • אבל מ"מ מדברי התוס' אלו למדנו ס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתן שוב אינו מברך עוד דא"כ ל"ל לאוקמי לכל הני לחומרתי דס"ל מצות(*)אין צריכות כוונה הא אינה לפ' כמ"ש מ"מ ראיה זו שהבאתי מפ"ק דפסחים דאם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ היא ראיה נכונה : **ועוד** נראה להביא ראיה מהא דשמואל גופיה מדאמ' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ולא קאמר אינו מברך עליו אלא עובר לעשייתן דהוי משמע לפילו לעבד נמי לא • אבל השתא דקאמ' מברך עליהן עובר לעשייתן אינו משמע אלא לכתחילה ולפי"ז אמרי בי רב חוץ מן העבילה דקאמ' לאו לאפלוגי עליה דשמואל קא אתו אלא לאוסופי קא אתו דאע"ג דשמואל נמי מודה אם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ • מ"מ ה"מ בראוי לברך עובר לעשייתן אבל עבילת גר אז בעל קרי דאינו רואי לברך קודם ה"ל אין רואי לבילה ולא יברך כלל ק"ל לפ"ה מברך אחר העבילה ומייתי תנ"ה לסייע לבי רב דמ"מ אחר העבילה חייב לברך • ול"ל דמה"ט אינה שמואל את לשנות ולקאמר כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ולא נקט קודלעשייתן אבן דרך הגמ' לומר בכ"מ• ואע"ג דאתי שלא מאי משמע דהאי עובר ליענין דלקמן הוה לכתיב ויעבור את הכוסי ס"ג והוה עבר לפניהם ויעבר מלכם לפניהם מ"מ לשון תורה ומקרא לאחר ולשון חכמים לאחר • והרי מצינו במסכת חולין ר"פ רחשית הגז דאתני' חיסי לברי' חמש רחלים כדכתיב רחלים מאתים ואיקפד עליה ר"י התם ול"ל אתני' רחלות לשון תורה לאחר ולשון חכמים לאחר כל שבן הכא דלשון עובר בלשון חכמים משמע בכ"מ להיפך שעבר כבר ולישנא דאחורי הוא ולא ליענין דלקמן ועובר לעשייתן משמע לאחר עשייתן אלא ודאי שמואל נקט האי ליענין דס"מ תרתי דבר והשתא לכתחל' מברך עליהן קודלעשייתן כדמשמע האי עובר בלשון המקרא ובדעבד אם לא בירך קודם לעשייתן מברך אח"כ משמע האי עובר בלשון חכמים שהוא אחר עשייתן • והא ל"ל דהאי

עובר

(*) ל"ל מצות צריכות כוונה :

עובר ליכא במשמע אלא לאחר עשייתן לחוד כלשון חכמים ומלן דמשמע נמי ליכא דלקדומי לשון המקרא דמ"ל קשה מאי כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דקאמר שמואל וכי לא סגי בלאו הכי אלברכה שם מברך עליהן קודם עשייתן ודאי ספיר דמי • וכה"ג דייק הגמ' בפ' התודה במס' מנחות (ד' פח) גבי הא דתנן התם היה ולחמה מן המעשר יבא ופריך יבא לא סגי ללא מייתי לא"כ דהאי עובר לעשייתן קו' לעשייתן דקרא נמי ותרתי ס"ת וכדפי': **ודע** שבמ"ש לי ליישב דעת הרמב"ם שכ' בפ"ג מה' מילה שאם היה מל את בנו מברך ק"ק ב"ו למול את הבן וכתב עליו הר"ן בפ"ק דפסחים ואין דבריו מחוורין דכי אמר הכי ה"מ לרב פפי דאמר לבער אבל לר"פ דאמר על ביעור חבי הבן נמי מברך על המילה דמילה בחבי הבן כביעור חמץ דמי דלאיהו נמי חייב אלא דאפשר למעבד ע"י אחר ע"כ והרבה מחכמי הדורות הקשו עליו כן • וכ"ל ליישב דבריו ע"ד שכ' הכאר הוכחתי למעלה לדר"פ דס"ל על להבא משמע מעיקרא נמי משמע אלא להבא משמע טפי והשתא קשה לו להרמב"ם דת"כ למה תיקנו בעל ה"ל לתקוני בלמ"ד דמבורר לגמרי להבא משמע ואלו על משמע נמי מעיקרא • ולדידי, ג"ל ת"ש לומר כמ"ש אלא דמשום דזימנין דלא בירך עובר לעשייתן ומברך אח"כ על שעבר מה"ע תיקנו בעל דמשמע נמי לשעבר הא ס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתן אובד חיוב מברך כלל וא"כ ברכה על שעבר לא משכחת לה לעולם וא"כ ה"ל לברך בלמ"ד אלא משמע כלל לשעבר אלא להבא בלחוד • הילכך מפרש ליה הכי דודאי בין רב פפי בין ר' פפא כ"ע מודו בחתר שמל מברך על המילה דת"ח לו לברך למול וכי לא סגי ללאו חיובו מל לאבל בחבי הבן שמל לכ"ע מברך למול ואפילו לר' פפא דאי על להבא משמע מ"מ כיון דמשמע נמי לשעבר קלת הוא ודאי למול עדיף אלא משמע כלל לשעבר אלא להבא לבד • ותע"ג דבתחילת הסוגיא משמע דהא דאמר חבי הבן מברך למול היינו לרב פפי להוד ס"ל דעל מעיקרא משמע אבל לר"פ ס"ל להבא משמע ל"ש לן בין חבי הבן לאחר ואבי הבן נמי מברך בעל היינו משום דלא קיש לן אכתי דעל לר"פ משמע לשעבר קלת מ"ש ל"ל לשנות את הברכה מאחר לאבי הבן • אבל לבתר דמייתי הגמ' לולב דמברך בעל וכן בעבד ועלה מברך נמי בעל תע"ג דבעבד ועלה וכן בלולב דמעידנא דלקני, נפק ביה וכי מברך עלייהו לאחר עשייתן הוא דמברך ואפ"ה מברך בעל • והשתא אם"ל דעל לא משמע כלל לשעבר מ"ש בחיך מברך בהו בעל דאיכא אלא להבא והרי הוא מסקר בברכתו ומהשתא בע"כ ל"ל דעל משמע נמי לשעבר קלת אפי' לר"פ ואפיר דמי לברך עלייהו בעל וא"כ בחבי הבן אפילו לר"פ דאלו לא בעל משמע נמי לשעבר קלת לפי המסקנא • והא דמברכין על ביעור חמץ בעל לר"פ תע"ג דמשמע קלת לשעבר אלא מברך לבער בלמ"ד ל"מ כלל לשעבר אלא להבא בלחוד • מתוך דברי הרמב"ם עלמו למדנו תשובה לזה כ"כ התם בפ"ח מה"ב וכך הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעלמו בין שבדק לאחרים משמע שגמר בלבו לבטל נעשית מלות הביעור קודם שיבדק כמו שיתבאר במקומו ע"ש • והאי משמע שגמר בלבו לבטל נעשית מלות הביעור קודם שיבדק דכתב היינו מה"ת דבביטול בעלמא סגי ליה כדאמר במס' פסחים בכ"מ וכמ"ש הרמב"ם שם, הוא"מ • אבל מ"מ מדרבנן בעי בדיקה ולא סגי לי' בביטול לחוד ממלא דמי ללולב דמלחגבהה נפק בי' ויצא ידי חובת הנטילה של תורה וא"כ לנעשע של דבריהן לא נפק הילכך מברך בעל משמע לשעבר קלת על נטילה של תורה ומשמע להבא על נעשע של דבריהן וה"ל מברכין בעל גבי ביעור חמץ דמשמע לשעבר קלת על ביטול של תורה שעבר כבר משעה שגמר בלבו לבטל ומשמע להבא על (א) נעשע של דבריהן שלפניו שעתיד לעשות וה"ל פסק התם הרמב"ם להשחט פסח וקדשים מברך בלמ"ד לשחוט ולא בעל והיינו נמי מטעמא דפי': מ"מ קשה לי על הרמב"ם כיון דלדידי, אבי הבן מברך להכניסו אחר מברך בעל ה"ל גבי טבילה נמי בטבילת גר דמברך אחר הטבילה יברך בעל אבל אחר חייבי טבילות דמברכין קודם הטבילה לדידי, ז"ל וכמשכ"ל בשמו יברכו לעבול בלמ"ד כמו אחבי הבן מברך לפי, לר' פפא להכניסו לד' הרמב"ם ומשמה מנוסח של אחר שמל שמברך בעל והרי הוא ז"ל סתם ופסק דמברך בטבילה על הטבילה דמשמע דכל חייבי טבילות מברכין כן : ועק"ל שגבי לולב פסק שם נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגבי, יצא ידי חובתו אבל אם בירך קודם שנטל מברך ליטול לולב כמו לישב בסוכה ע"כ וא"כ בחייבי טבילות נמי ניימא הכי דגר שמברך אחר הטבילה יברך בעל ואחר חייבי טבילות יברכו לעבול בלמ"ד • ועק"ל לדידי, ז"ל שפי' שמשמה שגמר בלבו לבטל נעשית מלות הביעור קודם שיבדק דת"כ לר' פפי אמאי מברך לבער בלמ"ד ה"ל לברך על ביעור כמו במברך על נטילת לולב מה"ט כיון דלגבי, נפק בי' אבל לאחי שפי' הכל דבכ"מ מברך בעל לר' פפא דמשמע קלת נמי לשעבר משום לפשמים מברך אח"כ אם לא בירך עובר לעשייתן ותע"פ שלכתחילה ראוי לברך עובר לעשייתן ומייך יותר לברך בלמ"ד אלא משמע כלל לשעבר מ"מ כיון דלפשמי' בדיעבד מברך אח"כ לא חלקו חכמים ותיקנו הכל בעל • והשתא אחי שפיר סברת התוס' ורמ"י שפי' דמשום טבילת גר ובעל קרי שם"מ להם לברך עובר לעשייתן תיקנו בכל חייבי טבילות לברך לאחר הטבילה ולכאורה קשה להא לרב פפי אחר המל מברך בעל ואבי הבן בלמ"ד וכן גבי שחיטה אחיטה חילוק בין שחיטת חולין לשחיטת פסח וקדשים אלמא לא אמרינן דאין לחלק ואם כן בטבילה אמאי אמר דאין לחלק בין טבילת גר ובעל קרי לאחר חייבי טבילות וה"ל דבחייבי טבילות שם"מ להם לברך קודם הטבילה שלא יברכו עובר לעשייתן • ולמ"ש ניחא דודאי לרב פפי לא אמרי, לא חלקו מדמברך לבער אלא משמע כלל לשעבר והרי בשם לא בירך קודם הבדיקה עובר לעשייתן ומברך אח"כ ע"כ לריך לברך בעל משמע לשעבר אלא יברך לבער אפקר בברכתו וש"מ דתיקנו רבנן גבי כל חד וחד אמאי דצייך ביה ת"ק ע"כ נמי גבי מילה נמי יש לחלק בין אחר לאבי הבן וגבי שחיטה בין חולין לפסח וקדשים • אבל לר"פ דקי"ל כוותיה כיון דס"ל לעולם מברך בעל תע"ג דמברך עובר לעשייתן ראוי לברך בלמ"ד אלא משמע כלל לשעבר אלא משום אלא לחלק בין למברך עובר לעשייתן למברך אח"כ תיקנו הכל בעל ה"ל משום אלא לחלק תיקנו בכולן לברך לאחר טבילה משום טבילת גר ובעל קרי • ובהא לא חלקו יש לי מקום עיון בדברי הרמ"ם שכתבהו סותרין זה את זה בפ"ק דפסחים למ"ש כ' בפ' התודה לעניין נע"י אלא שאין כאן מקום להאריך בזה • ונחזור לעניינו הרי מבואר דאם לא בירך על המצו עובר לעשייתן מברך אח"כ ומ"ש הב"ח בפ' אלא שאכלו לאחרי, התם ה"ר הלכך אפי' גמר מלאכול כו' כבר עמדו עליה מן האחרונים ותירלו לותו לדעת הח"ו ולא רלינו להאריך עוד בזה וכ"פ שם רמ"א בי"ד סי' י"ט ואם שחט דבר התלוי ביה רשעותא ופריך בדיקה יפחטנו אלא ברכה וכשיתלה כבר מברך על השחיטה ובלבד שיהא סמוך לשחיטה ע"כ ☜ וק"ל שהוא ז"ל כתב בח"ח סי' תל"ב ואם התחיל לבדוק אלא ברכה יברך כל זמן שלא יסיים בדיקתו ע"כ ומשמע לאחר סיסיים אין לו לברך מ"מ כבר מתברר שאם לא בירך אבל המלות עובר לעשייתן מברך אח"כ קנ"ל:

דיני ברכות סימן כז

שאלה • היו לפניו פירות האדון ופירות החילון ובירך על פירות החילון בפה"א אם יצא ידי חובת הברכה על פה"ע נמי או לא :

תשובה • בפ' כ"מ (דף מ) תנן היו לפניו מינים הרבה רי"ל אם יש ביניהם מין שבשה עליו הוא מברך וחכ"א מברך על זיהם מהן שירלה ובגמ' אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דר"י סבר מין ז' עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף לבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ופירש"י ד"ה אין ברכה אחת פוטרתן ושוב אין כאן מחלוקת ותע"ג תתן בירך על פירות החילון בפה"א יצא ה"מ בחד מינא ושעה ובירך עליה בפה"א לבל מין ומין ובירך על הגמן לא נפטר זית ע"כ והביאו התוס' את דבריו וכתב הב"י בח"א סי' ר"ו מיהו ה"ר יונה כ"ם היינו דוק' שבשעה שבירך בפה"א לא נתכוין לפטור פה"ע לבל שם נתכוין לפטור את פה"ע ול"ש לחזור ולברך וכ"כ בל בו בהדיא ברור ברש"י ותוס' ודאי ליתא להו להא דהר"י שפי' דהא דתנן בירך כו' מיירי בחד מינא ושעה כו' משמע דוק' בחד מינא הוא דמהני אבל בתרי מיני אפי' בשתכוין לפטור את פה"ע ול"ש היו לפניו פירות האדמה ופירות האילן ובירך על פה"א ונתכוין לפטור את פרי האילן יצא ידי שפסק בדעתו ר"י והיינו שביק דעת רש"י ותוס' ופסק בר"י לף שבשלבו מסייע ליה ובמתומה לי שבשלם מהרב"י דברי התוס' שהרי לא הביאם בב"י ☜ ועוד אני תמה דהא עולא דמוקי לפלוגתא בשברכותיהן שוות ה"ט המין שבשה לר"י עדיף משום דכיון דשניהם נפטרין בברכה ג' יברך על מין ז' ויפטור את המין השני הרי דמיירי במתכוין לפטור את שניהם בברכה אחת ואפ"ה קאמר בשאין ברכותיהן שוות תע"ג דמתכוין לפטור את שניהם בברכה ג' אין ברכת בפה"א פוטר את פה"ע אלמא אפי' מתכוין נמי אין פה"ע נפטר בברכת בפה"א משברך על פה"א : ועוד ק"ל להא פריך התם לעולא מהא דתניא היו לפניו לגן וזית מברך על הזית דם"מ דלאפי' בשאין ברכותיהן שוות פוטר ומאי קושיא הא הברייתא מיירי במתכוין לפטור את הזית בברכת הגמן ובהא עולא נמי מודה • ותע"ג דבסיפא דהדיא פליג ר"י ואמר מברך על הזית שהזית מין שבשה וש"מ דאפילו בשאין ברכותיהן שוות אם"ל לר"י מין ז' עדיף לאחוד ואהא לאחוד דס"ל לעולא בשאין ברכותיהן שוות אם"ל הקשה לעולא אלא מדברי ת"ק לאחוד ואהא לאחוד דס"ל לעולא בשאין ברכותיהן שוות אלא לעולא מדר"י דאמר מברך על הזית כו' אלמא בשאין ברכותיהן שוות לר"י מין ז' עדיף ואוד לאהא דקא מקשה וכי ליח ליה לר"י הא תתנן כו' קאמר וכ"ת ה"נ ליח ליה והתניא כו' • ל"ל להקשות מינה ובי' דתע"ג ליח ליה הא תתנן • מ"מ ש"מ דאפי' בשאין ברכותיהן שוות לר"י מין ז' עדיף ואלא כשולא ו"ל דאמ"ל מניח הא בריישא דאם מחמת הגמן בא הזית אמוכח מינה דברייתא קמייתא לא חיישי בשהגמן שיקר אלא קשה לעולא לבל דבריו במאי דס"ל דבשאין ברכותיהן שוות אין הגמן פוטר לא את הזית ק"ל מדברי ת"ק דקתני דפוטר ובמאי דקאמר דבשאין ברכותיהן שוות מודה ר"י דאין מין ז' עדיף ק"ל מדר"י דס' מברך על הזית • אבל אלא בריישא שני (ב) הוי ק"ל אלא מדר"י • אבל במאי דס"ל דשאין ברכותיהן שוות אין הגמן פוטר לא הוי ק"ל מת"ק • די"ל הב"ע בשהגמן עיקר ואפשר לומר דהא דאמרינן במסקנא בחמת פריך מדר"י ורבנן : ובתחילה כיון דמצא להקשות לעולא מדרישא לחוד שני

ליה

(א) נ"ל בדיקה (ב) נ"ל לא הוי ג

ני׳ בהכי חע״ב דחיכא עוד פירכא לחדת נמי מסיפא וכן דרך הגמרא בהרבה מקומות מ״מ לסברת ה״ר יונה קשה דלדידי׳ לא פריך מדברי ת״ק מידי : ועק״ל דחיכא למ״ד התם לקמן דלמא בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת ופריך למ״ד בשאין ברכותיהן שוות נמי פליגי במתי פליגי כלומר כיון דאין נפטרין בברכה ג׳ חמתי חר״י מין שבעה עדיף כיון שאין פוטר את האני בברכתו ומתי קושיא לפ״ד ה״ר יונה הא כיון דאפשר לפטור את המין האני בברכתו במתכוין לפטרו הילכך מין ז׳ לר״י עדיף ויברך עליו ויתכוין לפטור את המין האני . אלא שבזו י״ל דהתי בשאין ברכותיהן שוות דקאמרי הני חמורתי דין עולה דס״ל דל״פ דין הוי חמורת דקאמר פליגי. בכל גוונא שאין ברכותיהן שוות מיירי מדאמרי שאין ברכותיהן שוות סתמא ולמ״ד פליגי משמע לפי׳ שם הוי׳ מין דגן שברכתו במ״מ והשני מין עץ מן הלחמה שם״מ לא׳ לפטור ע״י ברכת חבירו משום ענין פ״ה פליגי . והשתא פריך שפיר במתי פליגי ולעולם פריך מדאמר בשאין ברכותיהן שוות ד״ה מברך ע״ז וחוזר ומברך ע״ז סתמא דמשמע דבכל גוונא שאין ברכותיהן שוות לא נפטר הא׳ בברכת חבירו כגון מזון וזיא והתניא מברך על המזון ופוטר את הזיא מ״מ קושיות הרמשנות ולתי קשה והכא בתמת המעיין בדברי ה״ר יונה שם ירחה שים לבון דבריו לדעת רש״י ותו׳ . ובסי ט״ז הפריו על מדותיו וכ׳ שהא דפסק בש״ע שם היו לפניו פה״ח ופה״ע כו׳ תמי׳לי ל״ל שיהא לפניו הא כ׳בס״ה שם בירך על פירות שלפניו והביאו לו יותר ממין אחר שברכתו כברכת רחמון דח״ל לברך . וכאן נמי הוי ברכת פה״ע כברכת פה״ח שאם נתכוין בתמירת בפה״ח גם על פה״ע ח״ל לברך אחי״כ בפה״ע . ואין זה קושיא כלל דהא ס״ה מיירי בדבר שברכתו כברכת הרחמן ממש לפיכך מהני חע״פ שלא היו לפניו בשעת הברכה אבל כאן דמיירי בירך בפה״ח על פירות האדץ הילכך אין נפטר פירו׳ העץ בברכה זו אלא״כ היו לפניו בשעת הברכה : והרי לפי׳ רש״י ותוס׳ אפילו בכה״ג ל״מ לפטור של עץ בפה״ח שבירך על פירות האדמה ומה שהביא רמיה מתנוזים והפוחים שמשמע מדברי הרשב״ם שברכת הא׳ פוטר את חבירו אפילו הביאו לפניו האני שבירך על הרחמן וה״ה כאן לענין פה״ע אחר פה״ח כיון שזוכה בה עכ״ד הא נמי אין רמיה דשאני מזונוזים ופוחים דברכתן שוה לגמרי ועל כיוצא בזה אמרו על הרחמן׳ אמו מצערי׳ אלא שבא להוסיף עליהן : ולענין דינא הדבר ברור שרחוי לפסוק כרש״י ותוס׳ וה״מ מסוגיות הגמ׳ וגם דברי ה״ר יונה יש לכוין כן ואפילו היו לפניו פרי האדמה ופה״ע ובירך על פה״ח בפה״ח ומתכוין לפטור את פה״ע בברכה זו לא מהני וצריך לברך על של עץ ברכה בפ״ע כן נ״ל :

דיני ציצית סימן כח

שאלה המניח תפילין ומתעטף בציצית חיזה מהן רחוי להקדים לחבירו מה תפילין קודמים לציצית או ליפכא :

תשובה בג״א בה׳ ציצית כ׳ נראה שרחוי להקדים מצות ציצית שמקולה בנגד כל המצות ושוה שתדירה יותר שמוהגת בין בחול בין בשבת בין בי״ט ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וכ״מ לה״ר יונה שם הירחה ומ״מ לאותן שמתעטפין בטלית גדולה כיון שאין דרך להתעטף אלא לאחר כל המלבושין ושאותנין מקטוריהן ברחשיהם מצות תפילין בא לפניו תחילה ומברכי׳ עליהם תחילה לפי שאין מצדירין על המצות ע״כ׳הגה מש״כ שרחוי להקדים מצות ציצית מפני שהיא תדיר׳ יותר נ״ל דהא ליתא שהרי דעת ר״פ לפי׳ כשות יום פטור מן הציצית בלילה אלא נמצא דאין מצות ציצית מוהג כלל בלילה אבל תפילין דעת ר״פ שמן התורה מוהג בלילה אלא שרבנן גזרו עלה משום שמא יבן בהן הרי דמצות תפילין תדירה ממצות ציצית שאינו מוהג בלילות מד״ת ותפילין מן התורה מוהג בלילות ומשום גזירה דרבנן לא פקע מעל׳ תדיר ממצות תפילין כיון דמן התורה מוהג בלילות כבימי׳ ואי משום דציצית מוהג בשבת וי״ט ומשו״כ תפילין הא ת״מ מה שמוהג בלילות משו״כ בציצית הוא יותר תדיר׳ מהא דשבת וי״ט של ציצית ופוד נ״ל דאפי׳ אי נימא דהלכה כמ״ד כשות יום חייב בציצית אפי׳ בלילה ותפילין אינו מוהג מן התורה בלילה וכמ״ש בדיני תפילין וציצית בס״ד וה״ל מצות ציצית תדיר מתפילין . מ״מ אין לציצית דין קדימה על תפילין דהא תפילין דבר שבקדושה הן משו״כ ציצית כדאמרי׳ בפ״ד דמגילה (דף כו) דחשיב ציצית בין תשמישי מצוה דזורקין ונרתיק של תפילין ורצועותיהן חשיב בין תשמישי קדושה דנגמין והרי בזבחים רפ״י (דף פ״ט) תנן כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכל המקודם מחבירו קודם את חבירו ובגמרא (דף ק) מיבעיא להו תדיר ומקודם אינה מהן קודם תדיר קודם משום דתדיר׳ או דלמא מקודם קודם דקדים ולא אפשטא וכיון דלא אפשטא מ״כ אין לא׳ דין קדימה על חבירו . וכ״פ הרמב״ם בפ״ט מה׳ תמידין ומוספין היו לפניו תדיר ומקודם יקדים אינה מהן שירה ע״כ . וא״כ כיון דלכ״ע אין לציצית קדימה על תפילין אפילו את״ל לציצית תדירי הא תפילין קדימי וה״ל תדיר ומקודם ואינה מהן שירה יקדים הרי רחוי להקדים תפילין לציצי׳דאי תפילין תדירי מציצי׳ ה״ל תדיר ומקודם וקדמי לציצית . ואפי׳ את״ל לציצית תדירי מתפי׳ הא מ״מ תפילין קדימי וה״ל תדיר ומקודם ואינה שירה יקדים ואי מקדים תפילין לציצית לא עבר על עשה דתורת הדין ומת״כ עבד כהלכה . אבל אי מקדים ציצית לתפילין הרי למ״ד לילה זמן תפלין הוא וכשות יום פטור מן הציצית בלילה ה״ל תפילין תדיר ומקודם משו״כ בציצית ושאשה ה״ל כהלכה : עוד אני אומר דאפי׳ למ״ד תפילין אינו מוהג בלילה וכשות יום חייב בציצית אפי׳ בלילה מ״מ אין שם תדיר על מצות ציצית דהא לאו דבר שבחובה הוא דלא חייבה תורה להתדורי בתר טלית בת חיובא כמו שחייב בתפילין ושאר מצות דלא שכיח שם יש לו טלית בת חיובא מצוה עליו להטיל בה ציצית ואי לא לא כל כה״ג אין דין תדיר עליו להקדימו לשאינו תדיר אלא מצוי מיקרי ולא תדיר . שהרי שם בני הש״ם למפשט לבניין תדיר ומקודם היזה מהן קודם מהא דתנן שלשים של תמת חטאת ושאם של היום שלשים של אתמ קודמין הא אידי ואידי דיום חטאת ושאם קודמין חע״ג דשלשים תדירי . ה״ר מצוי קאמר׳ תדיר קמבעיא לן מצוי לא קמיבעיי׳לן ופירש״י שלשים תדירי שהן מצויין מתוך שבפלגיבנבר ובנבדה מצוי קאמרת שאין תדירתו חובה אלא שהוא מצוי יותר מחבירו ע״כ . הרי חע״ג דלאחר שנדר קרבן שלשים הקרבתן עליו חובה בע״כ אפ״ה חולין בתר עיקר חיובא והוחיל ואין חובה עליו להקדים שלשים כדי להקריבן לאו דבר שבחובה הן ולא הוו תדיר אלא מצוי ה״ל חע״ג דאם לובש טלית בת ד׳ כנפות מצות ציצית עליו חובה בתר עיקר חיובו חולין וחוזל והוחיל ואין עליו חובה ללבוש טלית בת ד׳כנפות כדי שיתחייב בציצית לאו דבר שבחובה הן ולא ה״ל תדיר לדיקדמי לשאינו תדיר אלא מצוי בלבד מיקרי ואין לו דין קדימה מפני מצוותיו . ואפי׳ לת״ד כלי קופסא חייבין בציצית בפ׳ התכלת (דף מ) מ״מ אין עליו חובה לקנות טלית בת ד׳ כנפות כדי שיתחייב בציצית וה״ה דלא שכיח שם יש לו טלית בת ד׳ כנפות כדי שיתחייב בציצית לאו דבר שבחובה הן ולא ה״ל תדיר לדיקדמי לשאינו תדיר אלא מצוי ה״ל חע״ג דשם לובש טלית בת ד׳ כנפות מצות ציצית עליו חובה בתר עיקר חיובו חולין וחוזל והוחיל ואין עליו חובה ללבוש טלית בת ד׳כנפות כדי שיתחייב בציצית לאו דבר שבחובה הן ולא ה״ל תדיר לדיקדמי לשאינו תדיר אלא מצוי בלבד מיקרי ואין לו דין קדימה מפני מצוותיו . ואפי׳ לת״ד כלי קופסא חייבין בציצית בפ׳ התכלת (דף מ) מ״מ אין עליו חובה לקנות טלית בת ד׳ כנפות כדי שיתחייב בציצית וה״ה דלא שכיח שם יש לו טלית בת ד׳

חפילו בלילה ותפילין חיכו מוכן בלילה ללו שם תדיר על מנת ציצית חלק שם מצוי הוחיל וחיכו דבר שבחובה מעצמה דפי' ודומיה דשלמים דקאמר רבח דה"ל מצוי ולא תדיר מה"ט · ותע"ג די"ל דרבח דקרי לשלמים מצוי ולא תדיר דיחוי' בשלמת קר מהחי לי' חלא תפשוט מכחן מדקחמי חעשת ואפשר דקציני לשלמים דתדירי דש"מ דמקודש קודם לתדיר מ"מ תפילין דקחמי קדמי לציצית מש"ג אי מצוי כמו ציצית נמי תדיר מיקרי ח"כ שלמים דמצוין נמי תדיר הן וחפ"ה חעשת ואפשר המקודשים קדמי להן וש"מ דתדיר ומקודש מקודש קודם ח"כ ה"ה לתפילין המקודשים קדמי לציצית התדיר ואי שלמים המצוין לחו תדיר מיקרו לפיכך חעשת ואפשר המקודשים קדמי להן ח"כ ה"ל ציצית המצוי לחו תדיר מיקרי ומחילה תפי' המקודשים קדמי להו : **ודע** דבשל ע"ו בח"ח סימן תרפ"ח כתב בפ' כל התדיר מבציח לן בתדיר ומקודש ליכה מהן קודם ונשחר בספק כו' ולפ ע"ג דנשחר הבציח בספק משמע שים לפ לפסוק התדיר עדיף כיון שהיח בכלל בתורה ולין לפ דבר ברור להוציח מן הכלל כו' ע"כ · ולימי יודע מחי קחמר דהח לכל המקודם מחבירו הוח נמי בכלל בתורה ומקרחי ילפינן לה בשלחי מס' הוריות · וגם נעלם ממנו דברי הרמב"ם שהבחתי למעלה בתדיר ומקודם שספק לילה שרגה יקדים : **ונחזור** לעניינינו דלפי מה דפי' מחוייב להקדים מצות תפי' לציצית משום דתפי' ה"ל מקודם ובפ"ע ס"ח סי"ב ס' לחחר שלפש טלית מצוייצית תפילין שמעלין בקודש ע"כ ולין חלו חלק דברי תימה דלכחלי ליית חדרבה תפילין משום קדושתן רחוי להקדימן לציצית וכדחנן כל המקודם מחבירו קודם לת חבירו ולין ענין מעלין בקודש לכחן דזה מיירי שמעלין מקדושה קלה לק' חמורה ממנה חבל לין מורידין מחמורה לקלה יכהיח דפ' הקומן רבה חפילה על יד שוחש חותה של רחש משום מעלין בקודש דשל רחש קדושתה חמורה משל יד ושל רחש לין עושין חותה של יד משום דלין מורידין חבל בשני דברים כל המקודם מחבירו קודם לו וכ"ש מקודם ולינו מקודם כמו ציצית ותפי' דמקור קודם וכמ"ש · מיהו כל זה הוח לדעת הר"י והכ"א חבל המחוור דחפילו ת"ל ציצית מוהג בלילה בכחות המיוחד ליום ותפי' לינו מוהג בלילה מה"ת ולחפילו ת"ל נמי דמצוי תדיר מקרי כ"ו לינו מועיל כלום להקדים ציצית לתפי' משום תדיר ושלינו תדיר קודם ולחפילו ת"ל נמי תדיר ומקודם תדיר קודם ולח דמי לשלמים וחעשת דת"ל תדיר קודם למקודם שלמים קדמי לחעשת משום דשלמים נהי דציקרן לינו של חובה כמו חעשת שמחוייב להביח בש"כ חבל שלמים לי בעי לח כדר ונדב כלל מ"מ בכופן לחחר שהקדים חובה עליו להקריבן בש"כ חבל ציצית לעולם לינו חובה עליו ללבוש טלית בת חיובה כדי לקיים מצות ציצית וה"ל דבר הרשות לגמרי דלח ילבוש ולח יעשה ציצית ח"כ לין לה דין קדימה על מצוה לחרת של חוב · מ"מ לחי לומר דלש"ג דמצות ציצית לחו מצוה של חובה היח חפ"ה לין חיוב להקדים תפי' לציצית חפילו חימח נמי דתפי' ה"ל תדיר ומקודם לגבי ציצית ועשחת דמילחת דכל דיני קדימה כגון של תדיר ושל מקודם לינן מוהגין חלק בשחי מצות שחחד מהן תדירה חו מקודם, מחבירתה חבל לגבי דבר הרשות לית לן בה דהח חס לח ירלה להקריב חוס ח' מן הקרבנות הללו הרשות בידו ומותר לעסוק במלחכתו ונרכיו קודם הקרבה חלק שחס רוצה להקריב מחוייב להקדים ולהקריב התדיר חו המקודם קוד, לחבירו וכמ"ש בדיני ברכו' בפי' כ"ב בפ"ד ח"ל ח"כ ה"ל מקדיש לגבוה טלית המצויין קודם לתפי' לית לן בה דהח ה"ל מקדיש דבר הרשות לדבר מצוה דהח לביסת טלית זה לינו חובה עליו ולי בעי לח מלבים לי' כלל הילכך לח חיכפת לן בהקדמתו לפיכך הרשות בידו חו ללבוש תפי' קודם חו ללבוש טלית מצויין קודם לתפילין · ומש"כ בע"י דרחוי להקדים ציצית לתפי' משום שקולה נגד כל המצות הח ולחי חס היה ציצית חובה הוי חתי שפיר חבל כיון שנתברר דחס היה חובה בודחי מצות תפילין היה קודם לה משום שהוח תדיר ומקודם ולין לנו לדחות מעשת תדיר ומקודם שהוח מה"ת מפני סברת בעלמת שהיח שקולה כנגד כל המצות חלק דקולתח דמפני שלינו דבר שבחובה הוח גרס לה שלין מצות תפילין קודם לה ח"כ ה"ט נמי לח מבני שתקדם למצות תפילין ולינה שירלה תקדום · ומש"כ הכ"י ומ"ת חותן שמתעטפין בטלית גדולה כו' עד לפי שלין מעבירין על המצות דמשמע מדבריו דלין מעבירין על המצות עדיף מתדיר יפה כיון וכ"כ כן במ"ג · והוכחתי זה ברלחות ברורו, ומ"מ לין זה ענין לניהן דיקן שהרי הטעיתי דמעשת תו"מ לח מהני לתפילין לחקדומי לציצית משום דלינה לדבר הרשות דמי ה"ג לח מהני ה"ט ליקדום תפי' לטלית גדול דלח חמרינן לין מעבירין על המצות חלח בשני מצות חבל דבר הרשות חי מקדם לה ל"ל בה דהח מותר להניח המקטורין על רחשו קודם שמניח תפילין של יד וזה ברור לפיכך בין טלית גדול חו קטן חס רלה להקדים לתפילין שפיר דמי וחס רלה להקדים תפילין להן נמי שפיר דמי ועיין מש"כ סימן י"ו גבי הח דפסה ששחטו קודם לתמיד כיון ששחטו מקריב ליה משום לין מעבירין על המצות מוכח נמי הכי כן כ"ל :

דיני ציצית סימן כט

שאלה · הח דקי"ל כלשים בציצית שרי רחמנח שם הוח דווקח במקום מצוה חו חפי' שלח במקום מצוה כגון לנשים חו בטלית שחולה דפטור מן הציצית וחע"ג דלין לנו תכלת מ"מ נפקח מינה ע"י לכתה דיני ציצית וכמו שיתבחר לפנינו בס"ד :

תשובה · הנה עוד כיוצח בזה מלינו דשרי רחמנח כלשים בבגדי כהונה וגם שם מלינו שנחלקו חכמים הקדמונים בזה חי שרי דווקח במקום

מצוה כגון בשעת עבודה חו חפילו שלח במקום מצוה נמי שרי · וחחילה רחיתי לבחר הח דבגדי כהונה וחח"כ חבחר הח לכלשים בציצית הנה מלינו להרמב"ם שכתב בספ"י מה' כלשים כהנים שלבשו בגדי כהונה שלח בשעת עבודה חפילו במקדש לוקין מפני החכנס שהוח כלשים ולח הותרו בו חלח בשעת עבודה שהיח מ"ע בציצית וכ"כ בפ"ח מה' כלי המקדש בגדי כהונה מותר להנות בהן לפיכך לובשם ביום עבודתו וחפילו שלח בשעת עבודה חוץ מן החכנס מפני שהוח שעטנז חסור לכהן הדיוט ללבשו חלח בשעת עבודה ע"כ : וכתב עליו הרחב"ד בה' כלשים טעה בזה שרחי חמרי' במסכת יומח פ' בח לו כה"ג במקדש חפילו שלח בשעת עבודה מותר ובה' כלי המקדש כתב על דברי הרמב"ם לח מחוור מן הגמ' הכי חלח כל היום מותר במקדש ע"כ · ובחמת לין זה הבנה להה דקחמר הש"ס במקדש חפילו שלח בשעת עבודה מותר לחו לחכנס בהן ולבר מבגדי כהונה חלח בשעת עבודה מש"ה בכלשים חלח שרי ונקי"ל דבגדי כהונה ניתנו להנות בהן בשעת עבודה ומשום כלשים בציצית ומשום שעטנז ג"ל : מ"מ נ"ל דרחיה ברורה לכחורה לדעת הרחב"ד ז"ל דחפילו חכנס בכלשים הוח שרי שלח בשעת עבודה דהוחיל והותר כלשים בבגדי כהונה בשעת עבודה שרי לגמרי חפילו שלח בשעת עבודה חלח"ה תקשה לך דלמרי' בכולה תלמודה חטעת עוף בהה על הספק ולינו נלכל מהי דלישה חקנתה שלח לבח לידי ספק נבילה דלילחה לינו בר קרנן ומליקת חולין הוי נבילה בהא שלינו נלכל הח מ"מ חכתי תקשה היכח מצכחת לה למבית חטעת העוף על הספק הרי ע"כ צריך ללבוש בגדי כהונה בשעת עבודתה וחפילו החכנס שהוח כלשים צריך ללבשו שרי מחוסר בגדים שמיתת קי"ל למיחל עבודה כתחנן ברפ"ב דזבחים וחייב מיתה נמי כדחמ' בסנהדרין פ"ב (דף פה) · ודילמח קרנן גמור הוח והילך רשחי ללבשו מספק · דילמח לחו בר קרנן הוח ולין חטעת בהה בנדבה וה"ל חולין גמורים נמלח לובש כלשים שלח במקום מצוה ועובר על לחו דכלשי בגדים · חלח ודחי ס"מ דכלשי בגדי כהונה לגמרי שרי רחמנח חפילו שלח בשעת עבודה הילכך לית לן בה בהח שלובש חכנס של כלשים בשעת עבודת חטעת העוף הבח על הספק חפילו חח"ל דה"ל חולין לית לן לובה בלבישת כלשי' של חכנס:ות"ת ח"כ חלי חבני לדחתם בפ' בח לו חי בגדי כהונה ניתנו להנות בהן שלח בשעת עבודה חו חפילו חכנס בהן ולח בשעת עבודה חלח מדמבית חטעת עוף על הספק ס"מ דניתנו להנות בהן הלכ"כ דילמח לחו בר קרנן הוח ומהנה מבגדי כהונה שלח בשעת עבודה · הנ לק"מ דודחי לח דמי חיסור הנחה דבגדי כהונה שלח בשעת עבודה לחיסור כלשים דגבי חיסור הנחה חלית מילחת בקדושה הבח ע"י לחם והילכך חכני ביה לב ב"ד מתנה עליהן משל"כ גבי חיסור כלשים שבח חלילו ולח ע"י לחם לח שרי לד' הרמב"ם שלח בשעת עבודה לחיכי עשה ודחי ל"ת חבל שלח בשעת עבודה לח הילכך ח"ח למפשוט בעיין דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן מחטעת עוף הבח על ספק די"ל דהוחיל ולין לו לגזרת חקנה לחכול בקדשים ולח"כ מבית חטעת העוף על הספק משום חקוני גזרת לב ב"ד התנו ליהנות בהן מספק חבל שלח לעורך עבודה חכתי חיכח למבני דילמח לח ניתנו ליהנות בהן ולח התנו ב"ד על כך יש לומר שהוח שלח לעורך כלל חבל גבי חיסור כלשים שם"ד דשלח בשעת עבודה חסור שמח חית ביה משום חיסור כלשי' גבי חטעת העוף היכ בח על הספק דילמח חולין הוח ולין כחן מ"ע לדחות ל"ת דכלשים וה"ל כלשים שלח במקום מצוה · חלח ודחי כלשים דבגדי כהונה חפילו שלח בשעת עבודה נמי שרי רחמנח וכדעת הרחב"ד ז"ל : וח"ת חכתי תקשה לך מ"ש קמבית לן בגדי כהונה מי ניתנו ליהנות בהן שלח בשעת עבודה הח מ"מ תפשוט לומכח מדחטעת העוף בח על הספק ס"מ חפילו שלח בשעת עבודה נמי ליתח בחכנס משום חיסור כלשים ח"כ ה"ה לליתח משום חיסור הנחה של הקדש חפילו שלח בשעת עבודה דמ"ם הני חיסורי מחיסור כלשים לחכנס· ול"ל דשחי חיסור כלשים היינו משום דשרי חפילו שלח במקום מצוה כמ"ש התוס' במסכת מנחות פ' התכלת (דף מג) דהח כתיב לח תלבש שעטנז גדילים תעשה לך לומר שבמקום גדילים תלבש שעטנז משמע דכל לבישה שרי רחמנח ע"כ הילכך ילפינן נמי מינה לשעטנז דבגדי כהונה דכל לבישה שרי רחמנח כמו חלל ציצית · חבל חיסורי הנחה דבגדי כהונה ח"ח למילף מכלשים דכל לבישה שרי רחמנח דמה לכלשים דקיל שכן שרי בציצית משל"כ חיסור הקדש הילכך מבציח לן שפיר חי בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן כל זה נרחה לכחורה · מ"מ כי דייקת בית שפיר חין זה רחיה שרי בפ"ד דמיר (דף כט) חתני רבי יוסי ב"י לומר מנין לחטעת העוף הבח על הספק שחינו נאכלת ת"ל והזר חת זובו לומר לבא ונקיבה מקיש נקבה לזכר מה זכר מביח קרבן על הוולחי חף נקיבה כו' חי מה זכר מביח קרבן ונאכל חף נקיבה מביחה קרבן ונאכל חמרת לח חי חמרת בזכר שכן חיסור ח' תאמר בנקיבה שבני חיסורים· ומפרש הגמרח מחי שני חיסורים לחו חיסור נבילה וחולין בעזרה ודייק מינה דס"ל לרבי"י בית שחיטה לעוף מה"ת וחולין שנשחטו בעזרה לחוריית חלמח רבי לן רחמנח מהקישה נקיבה לזכר

שמביחה

שמביאה תחלת העוף של הספק ואי לא הוי חלא איסור ח' הוי נהכל נמי
ח"כ אין כאן משום איסור פלוים לכהן משום לבנט דבגדי כהונה דהא מקצתן
נקיבה לזכר שמביאה קרבן על הספק ולא חיישינן לאיסור כלאים ותע"ג דקאמר לא
ח"ת בזכר שכן איסור ח' כו' ולא קאמר דבזכר איכא ב' איסורים ובנקיבה ג' שהרי
איכא נמי איסור כלאים דלבנט · לק"מ דאיסורא ח' וב' איסורים דקאמר לא
חשיב אלא האיסור שבאין ע"י איכילה דהיינו איסור נבילה וחולין בשורה שאסורים
באכילה שהרי אהא קאמר לה אי מה זכר מביא קרבן ונאכל כו' אמרת כו' אבל
איסור כלאים אינו אלא בשעת עבודה ולא בשעת אכילה וע"ש בסוגיא ובתוס' וש
לי בזה דיקדוקי דברים ואין זה מקומו · וממ"כ תבין שים להקשות דברי הרמב"ד
דידיה אדידיה הא דמתיר לבנט של כלאים שפלו בשעת עבודה לאש"כ בה'
ציצית ולפנינו מכתוב בזה בס"ד הרי מפורר שאין מכאן ראיה לסברת הרמב"ד :
ואין להביא ראיה נמי לדברי הרמב"ם מהא דאמרי' בפ"ק דמנחות (דף ה) דתניא
התם כשהוא אומר מן הבקר למטה אתה ת"ל אלא להוציא את הטריפה והלא
דין הוא מה בעל מום שמותר להדיוט אסורה לגבוה טריפה שאסורה להדיוט
קמ"ל דין שאסורה לגבוה כו' ואם הבאתה כשהוא אומר מן הבקר למעלה אתה
תלמוד לומר להוציא את הטריפה ואמרי' מאי אם הבאתה ואמ"ר נחמן ב"ש משום
ר"ל כלאים תוכיח שאסורין להדיוט ומותרין לגבוה כלומר בבגדי כהונה · ופריך
מה לכלאים שכן הותרה מכללן לגבי הדיוט בציצית ומאי למו ציצית צורך הדיוט
היא מצוה היא ואמ אלא מה לכלאים שמצותו בכך · ואי כדברי הרחב"ד שכלאים
בבגדי כהונה הותרה לגמרי אפילו אלא לצורך עבודה ק"ל מאי קאמר מה לכלאים
מצותו בכך הרי אפילו אלא במקום מצוה הותר לגמרי בבגדי כהונה (וכן יש
להקשות לר"פ שפירש לכלאים בציצית ארי לגמרי אפילו אלא במקום מצוה
בלילה או לבשים ופשה שהכתוב לקמן בס"ד) : וי"ל דמ"מ גבי עבודה לא הותר
אלא במקום מצוה אלא משום מיגו דהותר במקום מצוה הותר נמי אלא במקום
מצוה והרי במקום מצוה שהיא עיקר הגורם להתיר נמי אלא במקום מצוה מצותו
בכך משכ"ב גבי טריפה שלעולם אין מצותו בכך אהרי אפשר בכשירה · גם אין
להביא ראיה לד' הרמב"ם מהא דאמרי' בר"פ ד' מיתות (דף מט) אמר רבא אמר
רב כהורה ק"ר הונא כ"מ שמצו מכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר כו' לאפוקי
מהא דתנן בה"ג משמע בח' כלים והדיוט בארבעה בכתונת ומכנסים מגינפת
ואבנט כו' ותני' מנין אלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר ומכנסי בד יהיו על
בשרו ותנא מ"ט לקדמיה לכתונת משום דלקדמי' קרא וקרא מ"ט לקדמיה
משום דמכסיא לכולה גופיה עדיפא ליה · ופירש"י מ"ט לקדמיה לכתונת הואיל
ומכנסים קודמים לקדמיה קרא כתונת בד קודם ילבש ומכנסי בד וגומר ע"כ ·
ואינה למידק כיון דהתנא סדרה דקרא נקט אלפילו במקום שאין סדר
הלביאה כן כמו הכא גבי כתונת ומכנסים לקדמי לכתונת
משום לקדמי' קרא תע"ג דסדר הלביאה הוי מכנסים קודם לכתונת הא כן
כ"ש במקום שאין קפידא בסדר הלביאה להקדים בגד לבגד שאין ראוי לתנא
לשנות מסדרה דקרא והא הכי קרא בגבי ז' בגדים של כה"ג דיה"כ הכי כתיב
כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ואבנט בד יחגר ובמגפת בד
יצנוף הרי שהקדים קרא לבנט למגפת ואמאי הקדים התנא למגפת קודם לאבנט
ולא נקט לבנט קודם למגפת כסדרה דקרא · אלא ע"כ ה"ט לקדמי' תנא למגפת
ונקט לאבנט לבסוף ולאו קרא ליפכא כתיב משום דקרא חייבי מבגדי כה"ג דיה"כ
דהאבנט הוא של בוץ כדכתיב ואבנט בד יחגר ולא הי' באבנט זה כלאים כדאמר
בפ"ק דיומא (דף י"ב) מ"ל ליפכא קפידא כלל אי קדים לאבנט קודם למגפת
אם ירצה לבל התנא למיירי מאבנט של כהן הדיוט דק"ל כרבי דאמר התם מאבנט
של כהן הדיוט הוי של כלאים ולא כרחב"ם דפליג עליה ואמר דהוי של בוץ דהא
הלכה כרבי מחבירו וכ"פ הרמב"ם · וכיון דאבנט של כהן הדיוט הוי של כלאים
ולא שרי ללבשו לעורך עבודה אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה וכדברי
הרמב"ם ע"כ מ"מ לו ללבוש את האבנט אלא באחרונה אחר לבישת כל בגדים כדי
לסמוך לעבודה כל מה דאפשר דאם מפסיק בין לבישת האבנט להתחלת העבודה
בלבישת בגד אחר הרי מלובש בכלאי בשותו שע"שעוסק בלבישת בגד אחר אלא לעורך
העבודה ועובר בלאו אלא תלבש שעטנז בתוס הילכך מוכרח ללבוש מגפת קודם
לאבנט כדי שלבישת האבנט יהיה סמוך לעבודה לפיכך נקט תנא לאבנט בתר מגפת
גבי כהן הדיוט ואין זה משום שמו' סדרה דקרא חייבי מאבנט של
כה"ג של בוץ הילכך קפידא אם מקדימו למגפת אבל בשל כהן הדיוט הילכך קפידא
תנא ליה בתחלה·ומשכ"כ גבי כתונת ומכנסים דבין בכה"ג בין בכהן הדיוט הילכך
קפידא להקדים למכנסים קודם לכתונת ואפ"ה לקדמי' קרא לכתונת לקדמי' נמי
תנא ולא רצה לשנות מסדרה דקרא : והבאתה לדעת הרמב"ם אתי שפיר אבל
לסברת הראב"ד דמותר כלאים לאבנט אפי' שלא בשעת עבודה ק"ל אפי' גבי
אבנט של כהן הדיוט נמי הילכך קפידא אי לובשו קודם למגפת כמו גבי אבנט של
כה"ג דיה"ל תקשה לך אמאי שינה התנא מסדרה דקרא ולקדמי' למגפת
לאבנט והתם בכתונת ומכנסים הילכך קפידא בהקדמת מכנסים מ"מ לקדמי'
לכתונת משום לקדמי' קרא · מגפת ואבנט הילכך קפידא בלבישתן להקדים ק'
לחבירו כ"ש דה"ל להתנא להקדים אבנט למגפת משום לקדמי' קרא · די"ל
דלק"מ דהא דאקדים קרא אבנט למגפת משום קפידא הוא ואין תמיהות לזה
יותר מזה אלא שק"ק להוציא ב' דברים פחות ותע"ג דשוין הן בע"כ צריך להקדים

לאחד מהבינו וכדאמרי' בפרק"ב דתניגה גבי את השמים ואת הארץ את הארץ
ל"ל להקדים שמים לארץ דהי לאו את הוא"ג דשמים כתיבי בריבה מ"מ לא הוי
אמרי' להקדים שמים לארץ והאי דאקדמי' קרא משום דק"ל להוציא ב' דברים
כך' וכמו שפירש"י התם וכזה מוכרחים אנו לומר בהרבה מקומות · וכיון דהא
דאקדמי' קרא אבנט למגפת משום קפידא הוא הילכך לא חש התנא
למנקט סדר דקרא גופיה לאו משום סדרא נקט לה הכי אלא משום שק"ק
להוציא ב' דברים כך' וכדאמרן אבל גבי כתונת ומכנסים כיון דמכנסים קודמים
ואפ"ה לקדמי' קרא לכתונת ק"מ בדווקא משום קפידא נקט לה הכי ומשום
דמכנסיא לכולי גופי' עדיף ליה הילכך לקדמי' ליה משום דאקדמי' קרא בדווקא
ומשום קפידא : והרמב"ם מכאן יש לתמוה לדברי הרמב"ם דהא תנן בה"ג משמע
בח' כלים כו' מוסיף עלהן כה"ג חושן ואפוד ומעיל וכתונת והבאתה לדבריו ז"ל ה"ל
לכה"ג לילבש בגדים אלו שאינו אלא שם זהב ואין בו משום כלאים קודם לאבנטו
שהרי בח' בגדים הוא משמע בשאר ימות השנה דלו היה אבנטו של כלאים לד"ה
בדאמרי' התם בשם' יומא וכן בשאר בגדים היו מהן של כלאים כדכתיב בקרא
והיה לו למעוך לבישת בגדים של כלאים שמוך לעבודה ולא לאחר לבישת אין אחר
לבישת בגדי כלאים ומפסיק ביניהן לעבודה בלבישתו ומצא בשעת לבישתו הוא
מלובש בכלאים בחגם אלא ואמי אין קפידא בזה דבגדי כהונה אין בהן משום איסור
כלאים אפילו אלא בשעת עבודה וכד' הרחב"ד ז"ל : ועק"ל על דברי
הרמב"ם ז"ל דהם"ד דבגדי כהונה יש בה משום איסור כלאים ח"כ בשעת עבודה
היכא שרי מטעם דאתי עשה ודחי ל"ת הא אמרי' בפ"ק דזבחים היכא אמרי' דאתי
עשה ודחי ל"ת כגון מרשת במילה ח"כ סדין בציצית דבשילמא דמעכב ללאו מקיים
לעשה אבל אי בשילמא דמעכב ללאו לא מקיים לעשה לא דחי · והבאתה הרי כלאים
דבגדי כהונה דלובשם קודם שמתחיל בעבודה דבשילמא דמעכב ללאו לא מקיים
לעשה דעבודה ופ"ה עשה דעבודה דוחה לל"ת דכלאים ח"כ לגמור מיני לכל עשה
דוחה ל"ת אפילו בשילמא דמעכב ללאו לא מקיים לעשה אלא ע"כ ס"ל דהא דאמרי'
כלאים בבגדי כהונה לגמרי לאתחרי ואפי' אלא בשעת עבודה ולאו משום דאתי עשה
ודחי לל"ת דהא כל כה"ג ח"ת לעשה לדחות ל"ת כיון דלא מקיים לעשה
בשילמא דמעכב ללאו : ועק"ל לדעת הרמב"ם ז"ל מהאיכא סוגיא דפ' בא לו
גופיה דלהא דאיבעיא להו בבגדי כהונה ניתנו להנות בהן או לא ניתנו ליהנות בהן
אמרי' ת"ש לא היו יושבים בבגדי קודש שהוא הלא הא הלוכי מהלכי · ואמי בדין
הוא דהלוכי נמי לא וסיפא מיעטריכא ליה פושטין ומקפלין ומניחין מותרתחת דאיכא
פושטין כו' תחת דאיכא ה"מ בבגדי כהונ' מסתבר דכגון דאיכא בהן חר"פ לא תיתי תחת דאיכא
שלא תימא כנגד דאיכא ה"מ מסתבר דכנגד דאיכא דהם"ד תחת דאיכא מיפוק ליה
משום כלאים דהא איכא לבנט ונהי נמי דניתנו ליהנות בהן הא מתהני מכלאים :
ואינה למידק למגפת נמי הא מסתברא דמיירי בשאר בגדים דלא מתהני מכלאים
לפושטין ומקפלין כו' ואמאי לא קאמר לה אריבה דמילתא דדייק אינה הוא דלא הא
הילוכי מהלכי ודאי בדין הוא דהלוכי נמי לא כו' ה"ל למימר והכ"מ דהלוכי נמי לא
דהם"ד הלוכי אפיר דמי ואינה ליה משום כלאים דהא איכא לבנט אם מלובש בהן דרך לביאה כדרך
שלובשין בשעת עבודה הלכך הא הילוכי מהלכי ולית לן בה משום כלאים לבנט
אבל אם פושטן ומניחים תחת הראשיהן כיון שאינו דרך לביאה יש בו משום
איסור כלאים וכמ"ש התוס' בפ' התכלת (דף מח) בשם ר"ת וכ"מ לפנינו בס"ד·
ועוד ק"ל דת"כ לרחב"ם ולהכי תמורתי דפ"ק דיומא (דף ו) דס"ל לחבנט של כהן
הדיוט הוי של בוץ ת"כ ליכא שום כלאים בבגדי כהונה של כהן הדיוט ובבגדי כהונה
של כהן גדול היה כלאים שהרי חבנטו של כה"ג כ"ע מודו דהוי של כלאים וגם
בשאר בגדיו היה כלאים ולדברי הרמב"ם הא דהותר לכה"ג ללבשן בשעת עבודה
הוי מטעמא דאתי עשה ודחי ל"ת אבל בשל הדיוט כיון דליכא משום איסור כלאים
ת"ל לדחות ל"ת בשעבודת הדיוט · ולפי זה לא היה רשאי כה"ג לעבוד שום עבודה
כל ימות השנה אלא ביה"כ לחוד דאיכא בשירים אלא בו אבל בשאר ימות השנה כיון
דלפשר בכהן הדיוט בלאי דחיות הל"ת אין לו לקיים העשה דעבודה
בכה"ג ע"י דחיות הל"ת · דכ"הג אמרי' בפ' שבת פר"ח דמילה (דף קלב) גבי
בשר בחלי במקוה בשרת יקוץ דפריך לחבי איב' דר"ש דאמר בשר שאינו מתכוין מותר
אפי' במקום דהוי פסיק ריש"א ולא יעות האי בשר ל"ל הא ל"ל דבר שאינו מתכוין
ומשני בשאינו מצוי הבן לקוץ בשרת בנו קמכוין · הדר פריך ואי איכא אחר לעבוד
אחר כדר"ל דאמר כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהן
מוטב ואם לאו יבא עשה ודחה ל"ת ומשני ליכא אחר· הרי אפי' גבי מילה דעיקר
המצוה מוטלת על אבי הבן מ"מ היכא דאיכא אחר עדיף ע"י אחר שלא לדחות הל"ת
כ"ש מ"ע דעבודה שהיא אינו מוטלת על כה"ג יותר מכהן הדיוט דכיון דאפשר
בכהן הדיוט בלאי דחיות הלא תעשה דכלאים דאינלעשות ע"י כהן גדול כיון דאפשר
לקיים שניהם · והרי בכולי גמ' דאמרי' דכה"ג אם רצה לעבוד כל השנה כולה הרשות
בידו כדתנן בפ"ק דיומא שכה"ג מקריב חלק בראש ותנן בפ"ב דתמיד בזמן שכה"ג
רוצה להקפיר היה עולה בכבש כו' ותנן נמי בפ"ב דתניגה (דף יז) גבי יום טבוח
שהל לחר השבת חוץכה"ג מתלבש בכליו שלא לקייסדברי החומרי' עשרת לחר השבת
ופי' חוץ כה"ג מתלבש בכליו היינו בבגדי כהונה שלו לעשות עבודה שהיה רגיל לעבוד
בי"ט כמו שפי' התוס' הימנו שהרי מן הירושלמי וכ"מ דבשאר ימות השנה אם רצה לעבוד
עובד וה"נ אמרי' בהרבה מקומות דכה"ג עובד בשאר ימות השנה ומקרא מלא דבר

הכתוב ודהטלות לחרן את הערות בין הערבים יקטירנה והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה והכל יתות הסנה קלי אלמא הע"ג דאפשר ע"י בנו שהם הדיוטים מ"מ עביד לה אהרן הם רואה ואחתי ליף מכאן לכל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת לע"ג דיכול לקיים את שניהם מ"מ אתי עשה ודחי ל"ת דהיה עבודת אחר יתות הסנה דאפשר בכהן הדיוט ואתה יכול לקיים הל"ת דכלאים ואפ"ה עביד לה אהרן שהוא כה"ג ע"י אחיות הל' ולא כר"ל. ועוד אפי' למ"ד אבעשו של כהן הדיוט הוי מתי של כלאים כמו של כה"ג הא מ"מ בשל כהן הדיוט ליכא משום כלאים אלא אבגד להוד ואלו בשל כה"ג היה עוד בגדי' של כלאי' לבר מאבנט והרי הלובש כלאים לדבר הרשות עובר בל"ת על כל בגד ובגד וה"כ אפי' לדידיה כיון דעבודת אחר יתות הסנה אפשר ע"י הדיוט שאין ל"ת של כלאים נדחה ע"י עבודתו אלא בבגד ג' אין לעשותה ע"י כה"ג שעובר בל"ת של כלאים על כל ג' וה' מבגדיו שהן של כלאים והשתא אם"ד דבלא שעת עבודה ליכא בבגדי כהונה משום כלאים ולא אמרי שלא בשעת עבודה ואתי ל"ת וכדשעת הרמב"ם ז"ל לא משכחת לו לכה"ג שיעבור בשאר יתות הסנה אלא ע"כ ס"ל דכלאים בבגדי כהונה הותרה לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה ולזה משום לתת דשעה דוחה ל"ת הותרה הלכך רשאי כה"ג לעבוד כל יתות הסנה אפי' למ"ד אבעשו של כהן הדיוט הוי מתי של כלאים לכה"ג הותרה לגמרי בבגדי כהונה

ועוד ק"ל דתנן בפ' כל הזבחים (דף ע"ז) אברי חטאת שנתערבו באיברי עולה רמ"ה יתן למעלה ורוזה אלי תחת אשר החטאת מלמעלה כאלו הן עשים והשתא כשמתעסק בשאר חטאת ליתן למעלה הע"ג דרוזה אלי כאלו הן עשים הם עובר על לאו דכלאים שלא במקום מצוה ואפי' רבנן דפליגי עליה התם ואמרי תעבר צורתו ויצא לבית השריפה היינו מטעמא דלית ליה רוזין כדמוכח בגמרא אבל משום כלאי' לא חייבי'. תו תנן התם איברין באיברין בעלי מומין רמ"ה אם קרב רמ"ה מהן יקרבו כל הראשים ותנן התם תמימין בדם בעלי מומין ישפך לחוצה כום בכוסות רמ"ה אם קרב כום אי' יקרבו כל הכוסות ולא חיישינן לאיסור כלאים בשעה שעוסק להקריב דם ואיברין בעלי מומין ואפילו רבנן דפליגי עליה דר"ח הוא מטעם אחר כדאמ' התם ולא משום איסור כלאים ותו תנן התם מתן ד' במתן ג' רמ"ה יתנו במתן ד' ריש יתנו במתנה אחת. מ"ל ר"ח הרי הוא עובר על כל תגרע מ"ל ר"י הרי הוא עובר על כל תוסיף מ"ל ר"ח לא נאמר כל תוסיף אלא כשהוא בשלמו ואכתי תקשה נהי דכשיתן במתן ד' אין כאן משום כל תוסיף לר"ח מ"מ בשעה שעוסק ליתן מתן ד' מן הדם על מתן ג' מלובש בכלאים שלא במקום מצוה. שהרי הא דמתן ד' במתן ג' לאו בשלמ מיירי אלא אפילו בכוס בכוסו' ממי מיירי כדאי' התם ואפ"ה אסור משום כלאים בבגדי כהונה לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה. ועוד מ"ל להביא ראיה לזה מהא דאמ' בפ"ב דיומא (דף כ"ד ע"ב) במה מפיסין רמ"ח בבגדי קודם. ויהיב טעמא משום דמ"ח בבגדי הוא דילמא אגב חביותיה מיקרי ועביד ואפ"ה להאי טעמא ע"כ צריכים המפיסין ללבוש כל הד' בגדים ואפילו אבנט שהוא של כלאים דאל"כ אכתי ליכא למיחש דילמא אגב חביותיה מקרי ועביד אלא רבנן ואפילו ר"ש דפליג עליה ואמר בבגדי הוא הא יהב טעמא משום בעלי זרוע לחמי ובעלי הא לא"ה מודה דמפיסין בבגדי קודם כדר"ג ואפילו אבנט. ועוד מדנקט ר"ג בבגדי קודם שתמיד כל ד' בגדים במשמע ואפילו אבנט כדמוכח התם אפ"ה דפ' תמיד רמשיחה מסתברא דכנגד רמשיחה הוי ס"ד תמיד רמשיחה תיפוק ליה משום אבנט דהוי של כלאים ומאי קושיא דילמא הא לתנן לא היו ישנים בבגדי קודם כו' תמיד רמשיחה מיירי בשאר בגדי כהונה חוץ מן האבנט דהוי של כלאים. ואע"ג דבפ"ג דתמיד גרסינן ואיבעית אימא בחותן שאין בהן כלאים פ"מ להני שנוי קמאי לא אתרינן הכי ובפ"ו דיומא ליתא לגמרי להאי איבעית אימא וע"ש במפרשים אלא פ"מ כל היכא דאתי בגדי כהונה שתמת כל ד' בגדים ואפילו אבנט במשמע ואתאי הא ה"ל כלאים שלא במקום מצוה. אלא ודאי פ"מ לגמרי התיר רחמנא כלאים בבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה ואע"ג דלא שרי אלא במקדש וכמ"ש לקמן הא פיים הוי במקום קודם בלבסת הגזית בהיה שבנוי בקודש כדאי' התם. הרי מתברר לנו בהדיא דאיות ברורות דכלאים בבגדי כהונ' שרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה וכ"ד התוס' שם בפ' התכלת בשם ר"ת וכתבו דכן מוכח בתוספתא דכלאים דתניא בגדי כהונה ובגדי כה"ג אין בהן משום כלאים בגדי כה"ג שיצא במדינה חייב במקדש בין לצרת בין שלא לצרת פטור ולפיכך יתבאר זה בס"ד:

דיני ציצית סימן ל

ואחר שנתבאר בכלאים של בגדי כהונה שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה במקדש. עתה נבוא לעיקר הענין בכלאים בציצית אי שרי במקום מצוה דווקא או אפילו שלא במקום מצוה. דע שהתוס' בפ' התכלת ובפר' כל הבשר בחס' חולין (דף קי) כתבו בשם ר"ת דכלאים בציצית שרי לגמרי אפילו שלא במקום מצוה כגון בטלית שהולה או לשאה חייבת בציצית. ויש לי כאן מקום שאלה לדעת הרמב"ד דכבר נתבאר דס"ל ז"ל דכלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה ואלו לענין ציצית שלא במקום מצוה לא ס"ל הכי שהרי כתב הרמב"ם בפ"ג מה' ציצית נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הציצית מן התורה כו' טומטום ואנדרוגינוס חייבין מספק והגי' עליו הרמב"ד בהשגת דווקא בציצית שאין בה כלאים ע"כ. ותיכף למידק מ"ש לענין עבודה דשרי כלאים אפי' שלא במקום מצוה ולענין ציצית במקום מצוה אין שלא במקום מצוה והנה התוס' שם בשם ר"ת פי' לענין ציצית שרי כלאים לגמרי אפי' שלא במקום מצוה ומ"מ בתחילה גמג' ר"ת לומר דכלאים בבגדי כהונה לא שרי אלא במקום מצוה דשעת עבודה לחוד הא פי' שם התוס' טעמו משום דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך לומר שבמקום גדילים תלבש שעטנז משמע דכל לביש שרי רחמנא ושוב שבטלית העשוי להתלות חייב הכתוב בכלאים אבל בגדי כהונה לא לבש אלא בעידן עבודה והאי ועוד דבריהם סתומים. והרמ"ם ז"ל כתב דציצית דבריהם בביאור שכתב ועוד כלאים בציצית הותר בטלית המיוחד ללבישה שעיקרו עשוי להתלות הילכך כל זמן לבישתו הותר בין ביום בין בלילה אבל גבי כהנים לא הותר אלא במיוחדין לעבודה הילכך דווקא בעידן עבודה שרו ע"כ. אבל להקל גבי בגדי כהונה אפי' שלא במקום מצוה ולהחמיר גבי ציצית דלא הותר אלא במקום מצוה כל' ואין לשנות ז"ל כיון דפשטי' לן בכלאים גבי בגדי כהונה שרי לגמרי ח"כ מהי קמבעי לן מי ניתנו ליהנות בהן או לא תפשוט לן מדשרי כלאים דילהו אלא במקום מצוה ה"ה הנתנו דמ"מ הא מהא. ואע"ג דל"ל דהא דקתמר דכלאים דבגדי כהונה שרי לגמרי היינו לבתר דליפשטי לן דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן אפי' שלא בשעת עבודה הלכך מהשתא ילפינן מיני' לענין כלאים והכי משמע להדיא מדבריו דילף לכלאים מדציתנו ליהנות בהן. ת"ת הא כבר הוכחתי למעלה מדקתמר הכי נמי מסתברא לסיפא למילתא ולא מריעא דמ"מ דפשיטא ליה להגמרא דבגדי כהונה לפילו שלא במקום מצוה אין בהן משום כלאים אף על גב דלהכי לא ליפשטי לן דבגדי כהונה ניתנו ליהנות והשתא ודאי תקשה כיון דבגדי כלאים פשיטא דשרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה מכל מקום שרי מן הדין אפי' בשעת עבודה מני ה"ל למיסר משום כלאים דהוי איסור הבא מעצמו ולא שייך לומר יבא עשה ודחה ל"ת שהרי בעידנא דמעכב ללאו לא מקיים לעשה ואפ"ה שרי רחמנא הילכך היכא דמיגו דהותר בשעת עבודה הותר לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה אבל לענין ליתנו ליהנות בהן ליכא למימר דהותר בשעת עבודה שהרי בחותן שהוא לא נאסר אלא משום עיקר הקדישן הוא כדי לעבוד וליהנות מהן בשעת עבודה ואפילו אם נלקחו ממעות הלשכה הרי לב ב"ד מתנה בהן להתנות ליקח מהקדש זה בגדי כהונה ולהנות בהן בשעת עבודה ולא רכיב מעול עלייהו איסורא בשעת עבודה אלא שלא בשעת עבודה לחוד הילכך ל"ל בהא מיגו להותר בשעת עבודה הותר לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה מה"ט מבציעא לן דאי ניתנו ליהנות בהן בשעת עבודה אע"ג דלענין איסור כלאים פשיטא לן דהותר לגמרי אבל קושיא רחשוה קצה. וכ"ל דלק"מ דבבר בתחיל הרמ"ם אם מדברי התוס' דה"ט דהותר כלאים בבגדי כהונה לגמרי משום דלא ניתנו תורה למלאכי השרת דכשיגמור עבודתו יפשוט מיד ולא יהנה עליו כלל הילכך כשהתירה התורה לביתה לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה אבל בהנתה תחת ראשו ליכא למימר הכי הילכך אסורה על"ד. והיינו טעמא נמי דגבי ציצית שלא במקום מצוה אסורה דל"ל הא טעמא דלא ניתנה למלאכי השרת. ואפילו לבר מזה בלילה שאינו זמן ציצית נמי אסורי משום כלאים דהא אפשר להפשיטו קודם הלילה. ועי"ל דהא דכתב הרמב"ד בה' דווקא בציצית שאין בה כלאי' לטומטום ואנדרוגינוס דקי' בהם ספק אשה וא"ל ע"ג דס"ל דבגי' הם אפילו שלא במקום מצוה שרי כלאים בציצית לגמרי מיגו במקום מצוה. מ"מ מיגו דשרי לאיש שרי נמי לאשה לא אתרינן דנשים עם פ"ע הן ולא אתרינן מיגו ממין לשאינו מינו. וכדאמ' בפ' אשה (דף ס"ג) דטבעת שיש עליה חותם הוי תכשיט לאיש ואשה שילמה בו חייבת חטאת אף ע"ג דחציץ הרועים יוצאים בשקים ולא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם משום דנשים עם פ"ע הן וה"נ דכותיה ורחשון נ"ל עיקר:

ועתה אבוא לפ' ר"ת כפי מה שהעתיק הרמ"ם את דבריו כי דבריו מסודרים ובדברי התוס' במסכת מנחות נפלו טעיות הרבה וז"ל הרמ"ם ז"ל הר"ן ז' שמואל הכלאים אין בו משום כלאים ואפילו בטלית פטורה ומסיק דהאי טלית פטורה מיירי בהטיל למוטלת ודקדק ר"ת מדקתמ' ואפילו ולא קתמר אפילו בלא וי"ו משמע דבלא טלית פטורה מיפטריך לאסמעינן דתכלת אין בו משום כלאים כי ההיא דפ' טרף בקלפי אר"ש משום בר קפרא תומר היה ר"מ אבני עולה שניתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן ואפילו בשבת ומוכח התם מדקתמר ואפי' בוי"ו דתרתי מילי אתי לאסמעינן וה"ג (א) לאסמעינן אין בו משום כלאים אפילו בלילה וא"ג דלאו זמן ציצית הוא לגמרי התיר הכתוב כלאים בציצית ואין בו משום כלאים כלל ואפי' לכבשו בלילה וכן משמע מהא דקתמר גבי סדין בציצית גזירה משום כסות לילה ולא קתמר גזירה שמא יתכסה בו בלילה וכן לגבי בגדי כהונה דפ' התכלת דטלית שהולה חייבת בציצית מל' יום ואילך משום דגרמי' כשלו ומשתרי בה כלאים וא"ג דפטורה מדאורייתא אלמא כיון דהותרה לגמרי אפילו בשבת ובספרי תניא אם היתה מיוחדת ליום ולילה חייבת בציצית ושוב תניא התם ר"י בן בבא אומר ביחוד בטלו חכמים כסות שאם אין בציצית אלא פעמים שבטלה מתכסה בה הילכך נראה דכלאים בציצית שרי בטלית של איש בין לאיש בין ביום בין בלילה ואפ"ה תניא מ"ש שם"ג כיון דכסות לילה פטור ע"כ ואיני יודע מאי קאמרי כיון דפי' דכסות יום קייב בציצית אפילו בלילה ס"כ אין ללמוד מהא דלגמרי

(א) ג"ל אתי לאסמעינן:

דלגמרי היתר הכתוב כלאים בציצית לפילו שלא במקום מצה דהא לילה זמן מצותו
היא בכסות יום ומכסות לילה ודאי לא חיישי דהא לסור מטום כלאים כדאמר
גזירה מטום כסות לילה דלדברי ר"ת פי' כסות המיוחד ללילה אלמא איסור
כלאים מוהב בו. ועק"ל דהאי תכלת לדברי ר"ת אין בו מטום כלאים מיירי מכסות
יום וקש"ל דאין בו מטום כלאים בלילה אין זה רצותה דהא מילתא דפשיטא היא
כיון דס"ל כסות יום חייב בציצית בלילה אין לחלק בין יום ללילה ופשיטא דאין
בו מטום כלאים בלילה ואין כאן מטום רבותא בשבת דריסת דמילתא דשמואל:
מ"מ בעיקר דברי ר"ת ורחייתו מכאן אכתי יש לו מקום דשמואל בשבת דריסת
קמ"ל תכלת אין בו מטום כלאים ולזה מילה אקלי אלא מילת מצוה ה"נ אמה
קמ"ל דברי תכלת ואין בו מטום כלאים · ונפ' כיסוי הדם (דף ק"י) דאר"י התם
מילת מצוה כל ל' יום פטורה מן הציצית כ' התוס' י"מ דהם הוא של כלאים כגון עת
תכלת דאסור, כיון דפטורה מדאורייתא ואור"ת דאין לחוש דאמר ברים התכלת
תכלת אין בו מטום כלאים ואפי' בטלית פטורה ומסיק כגון הטיל
למוטלת פי' טלית שיש בו ציצית כגר ולא בעי למימר כגון שאמ"כ הסיר
הרחטוים וקמ"ל דלא הוי פסולה מטום תעשה ולא מן העשוי דה"ב ל"ל
למימר אין בו מטום כלאים ליתא הטיל למוטלת כסירה אלא הא קמ"ל
כל טלית לחיתתי בה כלאים להיינו בתכלת מותר בכל עניינים בין להתעטף
בין להניח תחתיו ובין לו בין לחבירו בין לאשתו בין ביום בין בלילה לגמרי שרי
ביה כלאים ע"כ · ולכאורה משמע דר"ת דייק לה מדקאמרהפילו בטלית פטורה
כגון שהטיל למוטלת ולא הסיר את הרחטוים וה"ל שמות שלא לצורך אפ"ה אין
בשנייה מטום כלאים ש"מ דבכל ענין שרי כלאים בציצית · אבל ה"א לומר כן דאי
נלמד הא מ"מ מילתא מופלי' בטלית פטורה דקאמר שמואל בסיפא ה"ק תכלת אין בו
מטום כלאים דריסת לא קמ"ל מידי והרי לר"ת תרי מילי ניכוו מדקאמר ואפי'
בו"ו וכמש"כ מי התוס' בשמו בפ' התכלת · ועוד סיפא דאפי' בטלית פטורה
דהיינו הטיל למוטלת ואפי' לא קמ"ל אלא אין בו מטום תעשה ולא מן העשוי לחוד
שרי פריך הגמרא התם והא אמרה רבי זירא חדא ושמעת דאמר ר' זירא הטיל
למוטלת כסירה ומשני חדא מכלל דברייתא אתמר ומדפריך הא אמר' ר' זירא חדא
ושמעת ש"מ דלא קמ"ל דהא דאפי' בטלית פטורה אלא הא לחוד דהטיל למוטלת
כסירה וכאידך דר' זירא דאל"כ מאי פריך הא טובא קמ"ל דאפי' אלא במקום
מצוה שרי כלאים · אלא ע"כ דהטיל למוטלת לא דמי לשלא במקום מצוה דהכא אם
ציצית תקמתי ובתרתי וה"ל שניהם במקום מצוה וכדפירש"י והאמרה ר"ז חדא ושמעת
לטיל הטיל למוטלת כסירה וכיון דמתכבר בהך בתרתי כ"ש בקמתי מי הוי פסיק
לבתרתי פשיט' לאין בה משום כלאים דהא כולה ציצית מיקרו ע"כ אלא דברי ר"ת אלו
דפר' כ"ה היינו היא דאיכא דר"ת בפרק התכלת · וה"ק ולא בעי למימר כגון
שאמ"כ הסיר הרחטוים וקמ"ל כו' כלומר ולא משמעינן שמואל אלא הא לחוד דאין
בו מטום תעשה ולא מן העשוי דה"ב ל"ל למימר אין בו מטום כלאים כלומר בשבת
דריסת דאין בו מטום כלאים ל"ל ומדקתני ואפי' בו"ו ע"כ שרי מילי ניכוו · אלא הא
קמ"ל כל טלית כו' כלומר בשבת דריסת קמ"ל הא אבל בשבת סיפא דאפי' בטלית
פטורה דהיינו הטיל למוטלת ולזי תעשה ולא מן העשוי הוא דקמ"ל · והרי דבריו
ז"ל בפ' כ"ה ובפ' התכלת הן ושניהם רחיה אחת הוא וזה ברור לי בכוונתו ז"ל:

מ"מ כבר מתבר הרחב"ד ז"ל חולק על סברת זו וס"ל דלא הותר כלאי ציצית
אלא במקום מצוה דוקא וכ"כ דעת הרמב"ם שכתב בפ"ג מהל' ציצית כסות
של פשתן אין מטילין בה תכלת כו' גזיר' מדבריהם שמא יתכסה בה בלילה שהיו
זמן חיוב ציצית ומצוה עובר על ל"ת בשעה שאין שם מ"ע שחובת הציצית ביום ולא
בלילה שנאמר ורחיתם אותו בשעת רחיה ע"כ · הרי לדידיה ז"ל אפי' כסות יום
שם מתכסה בו בלילה פטור מן הציצית ואם הוא של כלאים עובר עליו · והנה
לכאורה יש לי להביא רחיה גדולה לדעת ר"ת מהא דאמר בפ"י דיבמות גבי הא
דאמר התם אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ופריך מסדין בציצית דמן התורה
שרי וגזרו רבנן מטום כסות לילה ופטרו אותו מן הציצית ומשני שב ואל תעשה שהיו
וכתבו התוס', וה"ת סדין בציצית היכא הוי שב ואל תעשה דכי מיכסי בטלית דבת
חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידים וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מחייב עד
אחר שיתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר והשתא אתה מחייב
להדיא מהריטא וכך אמר במנחות ולאחר שיתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא ·
וה"ת בפ' מי שמתו משמע דשהות לבוש כלאים ואין פושטן לא חשיב שב ואל תעשה
אלא עמוד ועשה ואור"י דאפי' כלאים דעיקר האיסור בשעת לבישה אלמא בלאחר
אבל כאן לא מתחייב עד לאחר שיתעטף כדפי' ע"כ · והשתא היכא למידק
כיון דאיסור כלאים הל עליו בשעת עטיפה וה"ע לציצית לא חלה עד לאחר שיתעטף
ה"כ הא דאמר בכ"ת בגמ' ומהן בפ"ק דבילה לענין אחין ה"ע דכיסוי דומה ל"ת
די"ע היכא אמר דאפי' עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציצית דבדיעבד דמעקר ללאו
קא מקיים לעשה · הא אחרינא גבי כלאים בציצית הוא להיפך דהא בשעת עטיפה
דמעקר ללאו דכלאים אכתי לא מקיים לעשה דציצית דליתא למצותה עד לאחר
עיטוף ואמאי שרי · אבל לדברי ר"ת דאמר הואיל ושרי במקום מצוה שרי אפי' שלא
במקום מצוה נמצא דכלאים בציצית לגמרי שרי אפילו שלא במקום מצוה שלא
דהתירה במקום מצוה גורם להתיר נמי שלא במקום מצוה והשתא אתי שפיר הא
דשרי רחמנא להתעטף בכלאים בציצית אע"ג דבשעת עיטוף עובר בלאו ובעדיין ליכו
מקיים לעשה משום דהא אפי' שלא במקום מצוה נמי שרי משום הואיל ובמקום
מצוה שרי והא דשרי רחמנא במקום מצוה היינו היכא דבמקום דמעקר ללאו קא

מקיים לעשה ומשכחת לה כגון היכא שכבר מעוטף בטלית שחייב בציצית דהשתא
כשמטיל בו תכלת של כלאים הא בדיעבד דמעקר ללאו דכלאים בשעת עטיפה מקיים
נמי לעשה דציצית דחלה עליו מאחר שכבר עומד ומעוטף בה וכיון דמשכחת לו
ל"ג דציצית דבדיעבד דמעקר ללאו מקיים לעשה דאפי' לכתחלה ל"ת דכלאים וזה
גורם להתיר כלאים בציצית לגמרי אפי' שלא במקום מצוה כלל וכ"ש דמותר
להתעטף בכלאים בציצית במקום מצוה ה"ג דבדיעבד דמעקר ללאו לא מקיים
לעשה אלא גרע משלא במקום מצוה לגמרי דאפי' לא הוי משכחת לה בכלאים הא
דבדיעבד דמעקר ללאו מקיים לעשה הוי מטור כלאים בציצית לגמרי אפי' במקום
מצוה וכ"ש שלא ב מ"ת כיון דכ"ל הואיל ובמקום מצוה שרי ושפיר אמר דבכלאים
בציצית דאמר דאתי עשה ודחי ל"ת מטעמא דבדיעבד דמעקר ללאו הוא וכיון דרחוי
להתיר בדיעבד זו דיבא עשה וידחה ל"ת ההוא עידנא גורם להתיר לגמרי בכל עת
אבל לדעת הרמב"ם והרא"ש דכלאים בציצית לא שרי אלא במקום מצוה היכא
שרי להתעטף בכלאים בציצית הא בדיעבד דמעקר ללאו לא קא מקיים
לעשה וכל שכן דקשה טפי היכא דאמר הש"ס דכלאים בציצית בדיעבד דמעקר
ללאו מקיים לעשה דהא ודאי ליתא וכמ"ש אבל אכתי תשובה לזה תרווה לפמיו
בסי' ל"ג: **ועתה** נבוא לעיקר הנדון דלדברי הרמב"ם כסות יום פטור
מן הציצית בלילה וה"ה דאסרו סדין בציצית גזירה מטום כסות לילה ע"כ היינו
אפי' כסות יום שלובשו בלילה וש"מ דאפי' בגד שחייב בציצית אם לובשו שלא בזמן
מצותו יש בו מטום כלאים דהא ל"ל דאע"פ דלמברא זו כסות יום פטור מן הציצית
בלילה אפ"ה אין בו מטום כלאים דכסות שמוהב בו מצות ציצית אפי' שלא בזמן
מצותו אין בו מטום כלאים דהואיל ובזמן מצותו שרי שלא בזמן מצותו נמי שרי
והאי גזירה מטום כסות לילה דקאמר היינו כסות המיוחד ללילה דפטור מן הציצית
אפי' ביום וכיון דלעולם אין מצות ציצית מוהב בו הילכך לעולם יש בו מטום כלאים
דהא ליתא דכיון דאפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה לאו בתר הכסות אזלינן
אלא הזמן הוא דקא גורם לחייב ולפטור ה"ה כמו שאזלינן בתר הזמן להקל לפטור
כסות יום מן הציצית בלילה כ"ש דאית לן למיזל בתר הזמן להחמיר ולחייב אפילו
כסות לילה בציצית ביום הואיל ומן רחי' היו ורחיתם אותו קרינן ביה· וה"ה לך
למעטא ורחיתם אותו דקפיד על הרחיה אלא על זמן רחיה ל"ש כסות המיוחד ליום
ול"ש כסות המיוחד ללילה חייב ואלא בזמן רחיה שניהם פטורין והאי גזירה מטום
כסות לילה דקאמר הע"ג דחייב בציצית אפ"ה שלא בזמן מצותו יש בו מטום כלאים
אבל לפי' ר"ת האי גזירה מטום כסות לילה היינו דווקא בכסות המיוחד ללילה
לעולם אין מצות ציצית מוהב בו אפי' ביום הילכך יש בו מטום כלאים אבל כלאים
בציצית בכסות בת חיובא שרי אפי' שלא במקום מצוה כגון לבשים אותו לבשים
והנה יש לי להקשות לפי' ר"ת דהא אמרי' בפ"ב דברכות (דף יד) דמעברא
ערבית הוי אמרי דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם אמת כלומר
והיו מלבנין פרשת ציצית מטום שאין מצות ציצית מוהב בלילה ואי כסות יום חייב
בציצית אפי' בלילה הע"ג דכסות לילה פטור מן הציצית אין טעם לדילוג זה כיון
דמ"ת מצות ציצית מוהב בלילה וכי מילתא פסיקתא היא לעולם אין אדם לובש
כסות יום בלילה ואע"פ שהתוס' הקשו התם למ"ד ציצית חובת טלית הוא ואפילו
מונחת בקופסא אפ"ה חייבת בציצית היכא משכחת שיהא הזמן גרמא וי"ל דהתם
היה כסות המיוחד ללילה פטור ע"כ· אי יודע מאי קא ק"ל למ"ד ציצית חובת טלית
יותר מלמ"ד ציצית חובת גברא הוא הא מ"מ לא חייבה תורה ללבוש טלית בת
חיובא כדי לקיים מצות ציצית אלא שאם יש לו טלית בת חיובא ולובשו חייב להטיל
ציצית והשתא לדידיה נמי תקשה היכא משכחת שיהא הע"ג אלא מאי שית לך למימר
דמה"ט ה"ל הע"ג דבלילה עדיף ללבוש טלית בת חיובא הע"פ אלא יש בו ציצית וה"ל
להטיל בו ציצית משא"כ ביום ה"ג למ"ד ציצית חובת טלית הוא ואפי' כלי קופסא
חייבת בלילה דשמא להשהות טלית בת חיובא בלי הטלת ציצית משא"כ ביום חייב
להטיל בו ציצית: ועוד ק"ל מהא דאמר בפרק התכלת (ד' מג) ר"י רמי תכילתא
לפרזומא דחיצבי ביתיה ומתרך בכל ספרא להתעטף בציצית ופריך מדרמי קסבר
מ"ע שלא הז"ג הוא אמאי מתרך בכל ספרא ופרא ומדק"ל מדרמי אמאי מתרך
בכל ספרא מסתמא דאי לא היה רמי וס"ל דה"ל מ"ע שהז"ג לא היה ק"ל אמאי מתרך
הא אכתי תקשה אמאי מתרך בכל ספרא כיון דכסות יום חייב בציצית אפי' בלילה
אין הלילה מפסיקתו וה"ל כולו כאחד יומא הריכא דהא נמי ק"ל השתא מדרמי אמאי
מתרך כיון דאין לילה מפסיקתו וכמו שפירש"י מדרמי תכילתא לכסות אשתא קסבר
כסים חייבות דה אלמא קסבר מ"ע שלא הז"ג הוא דומיא בין יום בין בלילה
דאי ז"ג כסים פטורות ס"ל דלילה דומיא אמאי מתרך אלא פשיטא רחמנא כשמתעטף
בה כשהיתה חדשה ה"ל לברך הא מכאן ואילך יומא הריכא הוא דהא אין לילה
מפסיקתו ע"כ והרי אכתי לא אסיק אדעתיה דהוי מצוי מכסות לילה לכסות יום
עד לבסוף דף' ההיא דמדר"י מצוי כר' דתניא תפילין כל זמן שמניחן מתרך עליהם
ד"ר ח"ה כל שעתא נמי ר"י היינו נויא הוי ולא שרי ליה לגלויי כוליה יומא ומ"מ
מצטרף כי מצוי מכסות לילה לכסות יום· הע"כ ס"ת לדידן דקי"ל לילה לאו זמן
ציצית הוא אפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה הילכך הלילה מפסיקתו ורחוי
לברך בכל ספרא אפי' אי לא שרי לגלויי לפיכך פריך מדרמי אלמא ס"ל לילה
זמן ציצית ואמאי מתרך בכל ספרא וכיון דכסות יום פטור מן הציצית בלילה ה"ה
דה"ה להיפך דכסות לילה חייב בציצית אפי' ביום וע"כ האי גזירה משום כסות לילה
דקאמר בסדין בציצית היינו כסות של יום הוא של לילה ולובשו בלילה וס"ת דכלאים

בציצית

ציצית בגון בלילה לפי שרי לפי' בכסות שעהב בו מצות ציצית ביום ומה שהקשה ר"ת מהא דאמר תכלת אין בו משום כלאים ואפי' בטלית פטורה ומדאמר ואפי' בו"ו משמע דתרי מילי נינהו וקמ"ל דתכלת אין בו משום כלאים אפי' שלא במקום מצוה • ק"ל שהרי התם מפרש הגמ' מתי טלית פטורה הטעיל למוטלת כלומר שהיה לו ציצית והטיל לו עוד ציצית אחר' של כלאים ופריך והא אמרה ר"ו חדא זמנא דאר"ו התם הפיל למוטלת כשירה ופירש"י כיון דמתכשר בהני בתרתי כ"ש בקמתי אי הוי פסיק לבתרתי פשיטא דאין בה משום כלאים דהא כולה ציצית מיקרו ע"כ ומשני חדא מכלל חברתה איתמר והשתא אי קמ"ל ר"ו דהא דתכלת אין בו משום כלאים דאפי' שלא במקום מצוה שרי תכלת של כלאים הא ודאי לענין דאין בו משום כלאים דמיירי היה הוי רבותא ברישא דאפי' שלא במקום מצוה אין בו משום כלאים יותר מסיפא דאפי' בטלית פטורה דהטיל למוטלת דאין בו משום כלאים היה ציצית מיקרי ולא קמ"ל שלא דהציצית כשירים וכ"ש מתי ואפי' בטלית פטורה דקאמר לענין כלאים דמשמע דקמ"ל רבותא בסיפא לענין כלאים יותר מרישא הא אדרבה ברישא היכא רבותא לענין כלאים יותר דאע"ג שלא במקום מצוה הוא אפ"ה אין בו משום כלאים וכ"ש סיפא דכמקום מצוה דמי דהא כולה ציצית מיקרי דאין בו משום כלאים ומתי ואפי' דקאמר• אבל לי הא דתכלת אין בו משום כלאים דקאמר תיתי כפשוטה דווקא במקום מצוה מתי שפיר הא דנקט ואפי' בטלית פטורה הע"ג דיש כאן יותר על המצוה אפ"ה אין בו משום כלאים דכולה ציצית מיקרי כיון דהטיל למוטלת כשירה: **אחר** זה ראיתי להרחב"ד בפי' למס' תמיד בפ"ק שכתב על דברי ר"ת הללו שלא שכדפס הרבה בטעות ותכתוב תמיהת דבריו והוא זה מצינו תחייבי לאוין מדאוריתא רמי ליבוס לחתי עשה ודחי לל"ת שלא גזי' ביהה רחשוה חטו ביהה שני' ולא תאמרין כיון דאיסתרי ביהה רחשוה איסתרי ביהה שניה וכן מצינו גבי מדרים ונדבות בי"ט ולא תאמרין מינו דאיסתרי י"ט לגבי תמידין ומוספין איסתרי נמי גבי מדרים ונדבות ומס"ה השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה • ובפ"ד דחים פליגי בזר שמשמש בשבת לבל בכהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה ד"ה חייב ולא תאמרין כיון שמתנה תורה רשותלכהן לחלל שבת במקדש שיהא רשות להם לחלל לפי' שלא לצורך עבודה ומס"ה דווקא נקט זר שמשמש דהיינו לצורך עבודה חלו דבריו ז"ל • ואני אומר דאין כ"ז רבי' דלא תאמרין בביהה שניה דחיל ואיסתרי איסתרי משום דהתם אחר ביהה רחשוה חזלה לה מצות יבום לגמרי מיבמה זו ולא תחזור עוד לעולם מצותה לבל גבי כלאים בציצית לפי' בלילה דאין מצות ציצית מוהג אפ"ה כשיהיה היום תחזור למצותה לא פקע מצות ציצית מכאן וה"ל כבמקום מצוה הלכך אמרי' דחיל ואיסתרי איסתרי וכן גבי טלית שחולה ולגבי אשה נמי אמרי' דחיל ואיסתרי איסתרי שהרי עדיין מצות ציצית יש כאן אלא בעלמא אמרי' דחיל ואיסתרי איסתרי דעכשיו לאחר ביהה רחשוה שני' ליכא למימר דחיל ואיסתרי בביהה רחשוה איסתרי דעכשיו לאחר ביהה רחשוה פקע מצותו לגמרי אלא כל כל לדם • ומה שהביא רבינו מנדרים ונדבות אני תמה עליו דמתני ענין זה לזה וכי גבי הא דכלאי' אמרי' דחיל ושרי במקום מצוה בציצית שרי כלאים לגמרי לפי' שלא בציצית דימית ה"ל דחיל ושרי בתמידין ומוספין שרי נמי בנדרים ונדבות הא לא אמרינן אלא דחיל ואיסתרי בהאי בגד במקום מצוה איסתרי שלא במקום מצוה בהאי בגד עצמו אבל דחיל ואיסתרי בדבר זה שרי נמי בשארן כמו דחיל מתמידין ומוספין לנדרים ונדבות ודאי לא אמרינן • לק"ב בטלית איסור מלאכה דשבת וי"ט לגמרי דחיל ושרי בתמידין ומוספין שרי לפי' לדבר הרשות לפי' שלא במקדש • והרי ר"ת לפי שיטתו דכסות המיוחד לליבה לעולם אין מצות ציצית מוהג בו אסור בכלאים והיינו גזיר' משום כסות לילה דקאמר לפי שיטתו ז"ל• ומה"ט מוכח לה דחייתו מכאן שחילל שבת שלא לצורך עבודה ובלא"ה הא דזר שמשמש בשבת עיקר הפלוגתא הוא משום אין איסור חל על איסור הוא דלהמרי' התם ואין ענין כאן שחילל שבת שלא לצורך עבודה לכאן: עוד כתב הרחב"ד שם דלא שייך לומר כיון דאיסתרי אלא ביפת תואר וכיוצא בזה שהיו מתמת דחייה עשה את ל"ת שהרי יפת תואר היו עושה שום מצוה בביאתו כי אם דנתנה לו רשות כדי שלא יבא עליה באיסור לבל במקום שהוא מתמת דחייה עשה את ל"ת שם היו מותר כי אם בעידנא דמקיים קיום עשה וה"נ כלאים בציצית היו מותר אלא בעידנא דמקיים עשה בגון ביום ולא בלילה • ואין לומר לפ' ר' יעקב • דלעיל דמסיק דאיסתרי בשבת עבודה לפי' ר' יעקב • וההיא דמתמת דחמר שמחל תכלת אין בו משום כלאים לפי' בטלית פטורה לאו דתרי מילי נינהו: ומהא דטלית שחולה פטורה מן הציצית כל ל' יום אין להביא ראיה לחפשר לומר אין הכי נמי דיש בה משום כלאים כיון דפטורה מן הציצית כל ל' יום ועוד דפטורה דטלית שחולה היינו דומה לפטורה לילה משום בלילה היינו מובה לשום חלם ופטור, דטלית שחולה יש בחובה אבל בעל הטלית ע"כ • הכא מש"כ אלא אמרי' דאיסתרי איסתרי בתרתי דאפי' בטלית פטורה דאפי' בלילה אין בו משום כלאים ואפי' בשבת אין בו משום כלאים ואפי' בשבת עבודה אין בו משום כלאים ואפי' בשבת עבודה לא אמרי' דאיסתרי אלא בשבת עבודה דקאמר היינו בשאר בגדים שאין מיוחדין לעבוד וזה נראה להרחב"ד דוחק לפר' כן דוק"ל הא היכא ז"ל מתי ס"ל בהא כר"ת דכלאים דבגדי כהונה אפי' שלא בשבת עבודה שרו וכמש"כ למעלה בתחו' שלפ"ז בשבו מ"כ ע"כ גם הוא ז"ל נראה לפ' ההיא דערכין כפיר"ת ז"ל • מ"מ תדחיות ר"ת מהא דטלית שחולה יפה הסיב• ומה שדחה רחיות ר"ת מדאמר ואפי' בטלית פטורה דמשמע דתרי מילי נינהו דלא תרי מילי נינהו • קשה דהא הוכיח ר"ת מהא דפ' טרף בקלפי דכל כה"ג דנקט ואפי' בו"ו ודאי תרי מילי נינהו• מ"מ למש"כ בהא דטלית שחולה בתי' שני' דטלית שחולה יש בחובה אבל בעל הטלית לפיכך אין בו משום כלאים אבל השוחל • ול"ל דקמ"ל דהא דתכלת אין בו משום כלאים לרבות טלית שחולה קא אתי • אבל מ"מ תיכתי קשה מסיפא דקאמר ואפי' בטלית פטורה מתי אפי' דנקט הא ודאי הא דבטלית שחולה אין בו משום כלאים נראה להו דרבותא יותר מטלית פטורה דסיפא דהיינו הטיל למוטלת וכמש"כ• ול"ל דהא ודאי תרי מילי נינהו וקמ"ל דהא דתכלת אין בו משום כלאים דרישא לאפי' אם מטיל בסדין של פשתן כל הר' חוטין של תכלת שהוא לשם מצוה אין בו משום כלאים הע"ג אין דינו אלא בג' חוטין והשתא בשני חוטי לבן של מינו סגי ליה לאין בו משום כלאים אפ"ה אם מטיל בסדין כל הר' חוטין של תכלת שהוא כלאים לית לן בה • וכהא דאמ' שמואל התם (דף לט) משמי' דלוי חוטי לשם פוטרין בשל פשתן ואע"ג דאמרה שמואל חדא זימנא נקט לה הכא משום דבעי לסיים עלה ואפי' בטלית פטורה ורבותא קמ"ל לא זו דחוטי לשם פוטרין בשל פשתן דכולו מן השוה הוא אלא אפי' בטלית פטורה שהוא הטיל למוטלת דיש כאן ציצית יותר על מצותו דהא קיימי קמאי והרי כל זמן שקמאי ובתרתי קיימי ולא פסק להד מינייהו תרוויהו פסולין וכמו שפירש"י דהא דקא' אלא מאי פטורה הטיל למוטלת והאמרה ר"ז חדא זימנא לעיל הטיל למוטלת כשירה וכיון דמתכשרא בהאי בתרתי וכ"ש בקמתי אי הוי פסיק לבתרתי פשיטא דאין בו משום כלאים דהא כולה ציצית מיקרו ע"כ • משמע כ"ז שמשום קיימין שמשום אין פוטרין לטלית זה מחובת ציצית אלא כ"ש פסק לחד מינייהו העומד פוטר את הטלית •ומ"מ אפי' בעוד שמשום קיימין הע"פ אין פוטרין את הטלית אפ"ה אין בהן משום כלאים דשם ציצית על שמשום כיון דאם פסק לחד מינייהו מתכשר בחיוב מהן שמתייר או בקמתי או בבתרתי : וכבר הוכחתי כן בחמו' ר' בם"ד : והיינו אפילו דנקט לה מיבעי' דאלא אין בו משום כלאים אם מטיל כל הד' חוטין של תכלת בסדין של פשתן כל הד' חוטין הן ממצות ציצית אלא דאפילו בטלית פטורה שהוא הטיל למוטלת דאין מצות ציצית אלא בד' מהן ולא עוד אלא בעוד שמשום קיימין שמשום פסולין אפ"ה אין בו משום כלאים אפי' בשמשום קיימין דשם ציצית על שמשום כיון דאי פסיק לחד מינייהו מתכשר בחיוך • והשתא הוי רבותא טפי בהא דאפי' בטלית פטורה דסיפא יותר מרישא לענין איסור כלאים דמיירי היה •**ואע"פ** שהרמב"ם כ' בפ"ג מה' ציצית הטיל ציצי' על ציצי' אם נתכוון לבטל את הראשונה מתיר הראשונה הו חותכה וכשירה ואם נתכוון להוסיף הע"פ שחתך ד' משתיהן ה"ז פסולה • שהרי כשהוסיף פסל את הכל וכשהתיר הו התך התוספ' נמצא הפתר נעשה מן העשוי שעשייתו הראשונה פסולה היתה ע"כ • הרי שלא הכשיר אלא הבגי לחוד אחר שחתך את הראשונה ודווקא בנתכון לבטל את הראשונה • ולפ"ז אפילו בטלית פטורה דקאמר שמוחל להיינו בהטיל למוטלת דאין בו משום כלאים ע"כ לא מיירי אלא בחתך את הראשונה דהו נתכשר בשניה • דאלו בעוד שמשום קיימין תיפוק ליה דיש בו משום כלאים מפני הראשונה דהא אין שם ציצית עליה כיון שאין לה תקנה לפטור את הטלית מאחר שנתכשר ביטלה • דהא ודאי לא מסתבר כיון דהי' כבר שם ציצית עליה קודם שהטיל לשניה אין בה משום כלאים דמה לנו בלעבר כיון דל"ת להיות לה שם ציצית להבא כמו שהיה מוטלת עכשיו בטלית זו שלא ודאי לא חיירי אלא לאחר שחתך את הראשונה דמתכשר בשניה ולא קמ"ל מידי• לענין איסור כלאים דפשיטא דאין בה משום כלאים דהא ציצית גמורה היא אלא הא לחוד קמ"ל דהטיל למוטלת כשיר• וה"ק אכתי תקשה מתי ואפי' בטלית פטור' דנקט הא לענין כלאים דמיירי בה הוי רבותא ברישא דמילתיה יותר מסיפא • הא מ"מ ר"פ הסכימו לפירש"י וכבר האריכתי שם בזה: וז"ל שם ק"ל ע"ד הרמב"ם שכתב בהטיל ציצית על ציצית בתחלה להוסיף שניהם פסולין מהא דאמר בפ' המתקים (דף פה) אר"ח לעולם חיוב חייב אלא בדבר שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס וים בו להוסיף ואם הוסיף גרע ומתו אין לנו אלא תפילין ואחד"י • ופריך והא אכיסה ציצית שעיקרו מד"ת כו' ומשני בציצית מתי ס"ל לי ס"ל קשר עליון לאו דאורייתא הוי לחודיה קאי כו' ואי ס"ל קשר עליון דאורייתא גרוע ושותד הוא • והשתא אכתי אכיסה למפרך והאיכא ציצית בהטיל ציצית על ציצית אלא גרוע ושותד דמעיקרא קודם שהטיל הציצית הב' היו הציצית הראשונים כשרים ובכשיו כשהטיל הב' • הוה לגרע ופסל לראשונים • ושוב קשה לי מתי נעשתה לדבר אחר שיכול לבטל את הראשונות ונפסלו דכיון שנעשו בהכשר אחיך אפשר לבטלן ולפסלן כיון שאין בהן שום פסול כי מבטלן אינו אלא מתי הוי • וכי ספר תורה או תפילין ומזוזה שנכתבו בהכשר כדיעם וכי אפשר להוציאם מהכשירן ע"י ביטול ויהו נפסלין מכאן ולהבא ע"י שיבטלן : הא לא שמעת

ואי אית ליה מילתא לא אישתמיט שום תנא או אמורא להשמיענו חידוש גדול כזה : ומיהא לי דהרמב"ם לטעמיה דסבירא ליה גבי גט כה"ג שלאחר שכתב כדינו בהכשר יכול לבטלו ולפסלו ואינו חוזר ומגרש בו שכ"כ בפ"ו מהלכות גירושין השולח גט ביד השליח ובטל כו' לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת וכן אם פירש בעת שביטלו והוא ביד השליח ואמ"נ שלאחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם ע"כ · הרי דס"ל ז"ל דלא"פ שנכתב הגט כהלכתו אם מבטלו אח"כ בטל לגמרי ואינו חוזר ומגרש בו לעולם · וה"נ לא"פ שציצית לא שרי הלזו נעשו ונתלו בבגד זו כהלכתן אם מבטלן מתורת ציצית בטלין לעולם ונפסלו וא"א להם להחזר להכשירן עוד · ומ"מ רוב פוסקים כסולן חלקו עליו בזה וס"ל דלא"ג שבטלו מתורת גט אם רצה לגרש חוזר ומגרש בו וא"א לגט שנכתב כהלכתו להבטל מתורת גט ע"י ביטולו · ומחלוקתן תלוי בחלוקת גירס' בגמרא כמ"ש התוס' והפוסקים והזכירו הה"מ שם פ"ב מין ביטול מועיל לציצית שנעשו כהלכתן ואם הטיל ציצית על הציצית לא"פ שמתכוון לבטל את הראשונות כשחותך לשניות חזרו הראשונות להכשרן כ"ו כתבתי שם : **ונחזור** לשנייניו בדין כלאים בציצית שאנו עוסקים בו כבר נתבאר שדעת הרמב"ם והראב"ד עיקר דכלאים בציצית שלא בזמן מצותן כגון בלילה דס"ל נמי בזה הרמב"ם והראב"ד שלא כדר"ת דלא' כשות יום חייב בציצית אפילו בלילה אלא לפי' כשות יום בלילה פטור מן הציצית ויש בו משום כלאים וכן לנשים או בעלית שחולה יש בו משום כלאים משא"כ כלאים דבגדי כהונה אפילו שלא במקום מצוה נמי שרי : מ"מ ראוי לדעת מ"ש לעניין כהונה דשרי שלא במקום מצוה לעבודה וכלאים בציצית לחסור שלא במקום מצוה כגון בלילה לחינו זמן ציצית לד' הרמב"ם וכמו שמתבאר וכ"כ למעלה לד' הראב"ד דה"ט משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהא זהירין להפשיט עם גמר העבודה הילכך שרי לגמרי לבד כלאים לציצית לפשר להזהר שלא ללבשן אלא בזמן מצותן וכן בר חיובא הילכך שלא במקום מצוה אסור : ע"ל דה"ט דכיון דהא דשרי רחמנא ללבוש כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה ע"כ לאו משום דמ"ע דעבודה דוחה לל"ת דכלאי"ה בעידנא דמעיקר דלאו לא מקיים לעשה שהרי בשע' לביצה דעובר על ל"ת דכלאים אכתי הינו מקיים לעשה דעבודה עד לבתר הכי והרי כל כה"ג אין עשה דוחה ל"ת שלא ע"כ כלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי במקדש אפי' שלא בשעת עבודה דהא אין עשה לחלק בין שעת עבודה לשלא בשעת עבודה כיון דלא שייך כלל טעמא דעשה דוחה ל"ת אבל בגדי כלאים בציצית דשרי רחמנא הא אכתי לא מיתלי טעמא דאתי עשה ודוחה ל"ת הוא דהא בדין הוא דליתי עשה דציצית ולידחי לל"ת דכלאים דהא בעידנא דמעיקר דלאו מקיים לעשה דהלאו והעשה תרוייהו בהדי הדדי קא חיילי בשעת לביצה ס"ל אין לנו לחלק במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה אין לנו:ע"ל דלמאי דפסקו רוב פוסקים כרבה דאמר בפ"ג דפסחים(דף מו)גבי האופה מי"ע לחול לחינו לוקה משום דאמרי' הואיל ומיקלעו ליה אורחים חזו ליה ואליבא דידיה אמר התם דלאחריתא לא מחייב הואיל וחזי לכשויי דס ליפור כלומר אם היה אם דס ליפור לחייב בכשוי הוי אתי עשה דכשוי ודוחה לל"ת אל תיסור די"ע לפרש"י ולפי' ר"ת תריסה אל כלאים כמ"ש התוס' שם משמו ומשמע התם להדיא דלרבה דאמר הואיל ליכא כלל תיסור מה"ת כל היכא דחיכ לאימת הואיל גבי הא דאמ"ליה רבה לר"ח לדידך לית לך הואיל היכך חופין מי"ע לשבת ע"י עירוב תבשילין כו' · משמע לדידיה לאיתי ליה הואיל ל"ש הא דחופין מי"ע לשבת משום דליכא תיסור כלל מה"ת · וא"כ ה"נ מה"ט שרי כלאים דבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה הואיל ושרי בשעת עבודה י"ל הואיל ואי מיקלע ליה בהתיר שעתא לשבוד עבודה מותר לו ללבוש בגדי כהונה של כלאים השתא נמי שרי ודמי ממש לההוא הואיל ואי מיקלע ליה אורחים · ולה"ע ניחא לי ההוא תוספתא דמס' כלאים שמביאים שם התוס' בפ' התכלת דתניא בגדי כהונה ובגדי כה"ג אין בהם משום כלאים בגדי כ"ג שיצאו למדינה חייב בשעת לכתו בין לשרת בין שלא לשרת פטור ע"כ · וכ"ל דבסיפא דברייתא זו ה"ג בגדי כהונה ובגדי כ"ג שיצאו במדינה חייב ופשוט הוא · ובודאי טריך טעם מ"ש מקדש ממדינה דהא ת"ג לחין מדינה ראוי לעבודה מ"מ כיון דחפילו שלא בשעת עבודה שרי במקדש אין טעם נכון לחייב במדינה כיון דבמקדש שרי בכל ענין ובין להאי טעמא שכתבתי הא דשרי שלא בשעת עבודה משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת בין להאי טעמא דהא דשרי כלאים בבגדי כהונה לאו משום דאתי עשה ודמי ל"ת הוא הילכך חפילו שלא בשעת עבודה נמי שרי הא כיון דאיתתרי כלאים שלא לעורך בבגדי כהונה אין לחלק בין מקום למקום ובכ"מ ליתתרי · אבל להאי טעמא בתרא שכתב' דמה"ט שרי חפילו שלא בשעת עבודה משום הואיל ואי מיקלע ליה עבודה חזי לי' אתי שפיר דהאי הואיל לא שייך אלא במקדש דרחוי לעבודה אבל במדינה לא חזי לעבודה לא שייך האי טעמא לפיכך אם מלובש בבגדי כהונה במדינה חייב וכ"מ בזקהאי טעמא לפיכך אם לובש בגדי כהונה בליל שבת וי"ט דקי"ל בפ"ב דשבת (דף כד) טועת שבת בשבתו ואם טועת חול בשבת ואם טועת חול בי"ט ואין חבריס פדרים על ע"ם וי"ט קריבין בשבת וי"ט ולה"ט קאתי שרי ללבוש בגדי כהונה בליל שבת וי"ט ולה"ט אסור ולוקה דהא ליכא למיתר הואיל ומקלע לי' לעבודה דהא אין שום עבודה בליל שבת וי"ט שדוחה אותם · והתוס' שם כתב דהא דמדינה חייב ול"ע אי לילה דומה למדינה דחייב מדרבנן והאי טועה שוגג דמטעם הנזכר דפ' בח לו דעת לעשות לה' הפרו תורתך בדרבנן נמי שייך הפרה ניהו

דיני ציצית סימן לא

אחר שנתבאר בסימן הקודם דכלאים בציצית לא שרי רחמנא אלא במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה לא והילכך עומע וס ומהדרינהו הט"פ שחייבין בציצית מספק מ"מ כלאים בציצית לא שרי להו וכדברי הראב"ד וכמ"כ שם : יש לי לעיין לדעת הני רבוותא דס"ל דסדין בציצית הט"ג לחין מטילין בו תכלת מ"מ חיי'בלבן של מינו שם גם טומטום ואנדרוגינוס חייבין בציצית של מינו בסדין דלא"ג דקי"ל התכלת אינו מעכב את הלבן ואם אין לו תכלת מטיל לבן · ה"מ ברחוי להטיל תכלת נתי הילכך כיון דמה"ת רחוי להטיל תכלת בסדין דלא"ג בציצית שרי רחמנא חף על גב דרבנן גזרו עליו משום כשות לילה הוה ליה רחוי לבילה כיון דמן התורה שרי · אבל גבי דידהו כיון דבלא ההיא גזירה דמשום כשות לילה נמי כלאים בציצית לא שרי להו משום ספק חשש וה"ל לאו מינו רחוי לבילה דמצות תכלת · דהא מה שאינן רחוים לתכלת מחמת ספק קרוי נמי אינו רחוי לבילה כדלמרי' בפ' הספינה (דף פח) גבי הקונה חילן מ'בתוך שדה חבירו לר"מ וב'חילות לרבנן דמספקא להו אי קנה קרקע'אי לא קנה הילכך מביא ואינו קורא מספק דמחמת ספק אינו רשאי לקרות מטעמא דמפרש התם דפריך ודילמא ביכורים נינהו ובעי קריאה ומשני קריאה לא מעכבא ופריך והאר"ן כל הרחוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו רחוי לבילה הבילה מעכבת בו וה"נ כיון דאינו רחוי לקריאה מספק דילמ'לא קנה קרקע קריאה מעכבת בו : ומשני לה התם דעביד בענין שאינו חייב בקריאה · וה"מ בכל שאינו רחוי מחמת ספק ה"ל אינו רחוי לבילה · ה"נ כיון דאין רחוי להטיל תכלת בסדין מחמת ספק דילמא ה"ל כלאים שלא במקום מצוה ה"ל אינו רחוי לבילה דתכלת וכל כה"ג תכלת מעכב את הלבן ואפילו בלבן של מינו נמי פטור · וה"נ יש לעיין בכ"מ שהבגד או שהגברא אינו חייב בציצית אלא מחמת ספק אי מטיל ציצית של מינו בסדין של פשתן דהא כיון דאינו רחוי לבילה דתכלת מחמת ספק חיסור כלאים תכלת מעכב ללבן ואפילו מן הלבן נמי פטור · אלא שבהא גופיה יש לעיין דהבי תניא בפ' התכלת (דף מ) סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין ופרש"י דב"ש לא דרשי סמוכים למיתרי כלאים בציצית והאי דמקיו לשון פטור וחייב ולא נקט לשון חסור ומותר משום דציצית מובה הוא לבגד אפי' אינו לובשו ומיסור והיתר נמי בהא תליא כיון דלב"ש פטור ה"ל כלאים שלא במקום מצוה ושובר עליו משום כלאים

(א) נ"ל והייגו טעמא : (ב) נ"ל לבגדי כהונה :

כלאים ולב"ה דמחייבי ליה בציצית דדרשינן סמוכין ואין כאן משום כלאים ומותר ללבשן ע"כ. ור"ת הקשה עליו הרבה דמשמע מדבריו דב"ש לא פטרי אלא מתכלת אבל בלבן מחייבי והרבה דחק ר"ת בזה. וק"ל למה לי פי' דודאי ב"ש פטרי לגמרי מתכלת ומלבן ודע"ג דתכלת חיטו מעכב את הלבן ה"מ בראוי לבילה להטיל בו תכלת אין הבילה של תכלת מעכבת בו אבל בסדין כיון דב"ש לא דרשי סמוכין ואינו ראוי לבילה של תכלת משום חיסור כלאים הבילה מעכבת בו ואפילו לבן חיטו מטיל. ומה"ט נקט לשון פטור וחייב ולא נקט לשון חסור ומותר משום לבן דאם מטיל לבן ליכא חיסורא אלא דא"ל להטיל ומשום לבן נקט לשון פטור. וראיתי להרמב"ן בספר המלחמות בפ"ב דשבת שכתב סדין בציצית ב"ש פוטרין. פי' פוטרי אפי' מלבן ואע"ל דאפי' חיסור יש בו משום תכלת ומעמייהו דב"ש לית להו סמוכי למיפרי כלאים בציצית וכיון דתכלת ליכא לבן נמי ליכא ואפי' למ"ד אין מעכבין זה את זה מ"מ טלית שחסור בתכלת לא חייבתו תורה בלבן וכי כתיב ועשו להם ציצית כו' בנגד הראוי לתכלת לקמר כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. הרי שבגדים שנאמרו כאן אינן אלא לא נמר ולא פשתים ע"כ קרובים דבריו לדברי ור"ת אפי' למאי דקי"ל דמה"ת כלאים בציצית ארי הרי מ"מ כיון דרבנן גזרו עליה משום גזירה לכסות לילה או משאר טעמים דמפרש התם הא מ"מ כיון דמדרבנן אינו ראוי לבילה דתכלת חמתי מעיל בו לבן הא היינו דפרק הספינה חציב ליה אינו ראוי לבילה דקריי' משום דל"ת לו לקרות מפני ה"ט דמפרש התם אי משום דילמא מפקע לי' מתרומות ומעשרות ג"כ משום דמחוי כשיקרא והא הכא דמה"ת ראויין לקריי' דהא הכי טעמי אינן אלא מדרבנן ואפ"ה כיון דמדרבנן אינו ראוי לקריי' ה"ל אינו ראוי לבילה ול"ת לו נמי להביא כל עיקר ה"נ נימא הכי. דבשלמא למאי דס"ל להכי רבותא דבסדין של פשתן מעיל לבן ע"ג דאינו ראוי לבילה דתכלת מדרבנן לק"מ דשמי הכא טעמי ביכורים דהא דמביא אינו אלא מספיקא כדאמרי' ר"מ בחילק ורבנן בב' חילוקות מספק, להו אי קנה קרקע אי לא קנה הלכך היכ' למיתי דבמקו' ספיק' אתי אינו ראוי לבילה ורבנן ומפקע ליה ואינו מביא. ולא מיבעיי' לדעת הרמב"ם הא דקי"ל ספיק' לחומרא' לחומרא אלא מדרבנן אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומפקע מחיובא דספק הבאה שאינו אלא מדרבנן דהם אמרו והם אמרו. אלא אפילו להחולקין עליו וס"ל דספיקא לחומרא לחומרא הוי מה"ת אפ"ה אין ללמוד ודאי מספיק, דהם אמרו בספק דאתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומפקע לי' מלך ללמוד אנו מזה לודאי דחמיר מיניה. אבל מ"מ גבי ספק אם הבאה גברת בר חיובא הוא הא ודאי יבא אינו ראוי לבילה דרבנן דאסרו תכלת בסדין ויפקע נמי מחיובא דלבן הנלוז הואיל ואינו ראוי לבילה מדרבנן מפקע מספק בר חיובא כדאמ' לגבי ביכורים. וכ"מ אפילו לר"ת דס"ל דכלאים בציצית ארי לגמרי אפילו אינו אלא מה"ט דאינו ראוי לבילה מה"ת לתכלת דהא אפילו אי נאו בר חיובא הוא אם מטיל תכלת ל"ל כה. אפ"ה כיון שאינו ראוי לבילה מדרבנן ליתי וליפקע ספק חיוב דידיה כדאמ' התם גבי ביכורים. ועוד ק"ו הדברים ומה התם דאם קוצה אילן ג' לר"מ וב' אילנות לרבנן בר חיובא הוא משום דקנה קרקע כמו שחייב להביא חייב נמי לקרות והא דאינו ראוי לבילה מדרבנן אמי אינו אלא מחמת ספיקא דילמא לא קנה קרקע. אפ"ה אתי אינו ראוי לבילה מדרבנן מחמת ספיקא ודחי לספק חיובא דהכא. כ"ש הכא דאינו ראוי לבילה מדרבנן מחמת ודאי דהא אפילו בר חיובא ברור מסרוהו בתכלת אינו דין שאתי אינו ראוי לבילה ודאי רבנן ודחי לספק חיובא דידיה. וי"ל דשאני הכא כיון דהאי אין ראוי לבילה גופיה דרבנן הי"ל גבי ספק בר חיובא גבי ודאי בר חיובא נמי חיישה ואפ"ה לא גזרינן בודאי משום אינו ראוי לבילה לפטרו לגמרי מלבן. ק"ל לך לומר האי אינו ראוי לבילה לחשין לגבי ספק ולא לגבי ודאי. כיון דהאי עשמא גופיה דספק שייך נמי לומר בודאי. אבל גבי האי אינו ראוי לבילה דגבי ביכורים הא לא גרם להאי אינו ראוי לבילה אלא דספק גופיה שם כאן ולא שייך האי אינו ראוי לבילה בודאי בר חיובא. שפיר אמר התם להאי אינו ראוי לבילה. מ"מ לענין הלכה ל"ל דלמאי דמסתפינא בסי' שלפ"ו דכלאים בציצית לא ארי רחמנא אלא במקום מצוה ואצל בר חיובא דווקא וכדעת הרמב"ם והראב"ד ולא כר"ת ז"ל ק"ל ספק בר חיובא אין ראוי לבילה דתכלת מה"ת אתי ספק אין ראוי לבילה ודאי מספק חיובא דלבן דידיה ודאי לגמרי להיות דביכורים ועדיפא מיניה מחמת ההוא ק"ו דאמרן. וכה"ג מצינו להתוספות בספ"ה דמנחות (דף נב) גבי הסולת קרבנותיו ממד"ה אי שכחבו ור"ת נהי דסמיכה לא מעכבא מ"מ ערל ושמא שא"י לסמוך ניחא כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבא בו וכן בהיתה דקלים ודכריות ודנזיר דכל היכי דל"א למחוך משום ספק חציב ספיר אין ראוי לבילה כדאמרינן בפרק הספינה גבי ביכורים. ומסקו דמדאמר בתורת כהנים מזבו ולא מנגעו ובפ"ק דחגיגה ממעטו מתח מרחייה מקרא דובאת שמה והביאתם שמה ס"מ דשאר קרבנות מצלת ולא חיישינן לענין סמיכה דראוי לסמיכה ע"כ. הרי דפשיטא להו דמחמת ספק חציב שפיר אין ראוי לבילה אלא דגבי סמיכה לא חיישינן אפילו לודאי מדגלי קרא. אבל גבי תכלת ולבן אלא קרא אפילו מחמת ספיקא נמי חציב שפיר אין ראוי לבילה וכדפי' רש"י: **ובהכי** ניחא לי שמעתא דפסחים (דף פח) דתניא התם ה' שמעורבו עורות פסחיהם זה בזה ומפלחת יבלת בת' מהן כולן יוצאים לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני ופריך ומייתי מותר הפסח על תנאי אי דידי בעל מום האי דחייתי השתא נהוי פסח אי דידי תם הוא האי דחייתי השתא נהוי אלמים אלא משום דאלו פסחא לא בעי סמיכה ואילו

מותרו בעי סמיכה הא תינח קרבן חגיגה קרבן נזיר מאי ק"ל אלא משום מתנות דאלו פסח מתנה ג' ואלו אלמים ב' אהן ד'. מנ"מ והתנן כל הציתין על מזבח החיצון שנתן במתן ג' כפר' אלא משום דאלו פסח בשחיטה ואלו אלמים בזריקה מאי נ"מ והתניא כל הציתין בזריקה שנתן בשחיטה יצא חימר דקא חמרינן דאי עבד לכתחילה נמי. וזהו סוגית הגמ' וכ' התוס' ה"מ דעבד וה"ה דאלכולהו חמר הכי אסחיטה ואחתות ואחתר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה מותר אז משום סמיכה אלא מעכבא אז לא יעשה המחוסר בהלכתן יבנם לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובן אלא כהונן כי כבר רובם עשו פסח ע"כ. ודברי חימה הן דלאו דוקא ה' שנתערבו עורות פסחיהם דה"ה ב' שנתערבו ואפי' דינא הכי אלא דרך התנאים כן כתו ה' חבורות של ה' ה' בס"פ מי שהיה (דף ל"ח) ושם בפ' האשה (דף פ"ט) תניא ואלו עוד אלא אפי' חמשה ושנו סיבולת כו'. וכ"ל דה"ט דאע"ג כל הציתין בזריקה שנתן בשחיטה יצא ה"מ בראוי לבילה ליתן בזריקה אבל בחינו ראוי לבילה ליתן בזריקה אם נתנן בשחיטה לא יצא וכל מחמת ספק חציב שפיר חינו ראוי לבילה והכא כיון דהוי ספק פסח וה"ל ליתן בזריקה וכו', ושמעתא בפלוגי מס' פסחים דס"ל זריקה בכלל שחיטה שפיר בכלל זריקה ה"ל חינו ראוי לבילה אם אלמים הן שנתנו זריקה כמצותן ובילה דזריקה מעכבא בו. הילכך ל"ש להביא על תנאי אי דידי תם הוא נייהוי האי דחייתי השתא אלמים דהא ה"ל אלמים פסולי כיון דחינו ראוי לבילה דזריקה מסוס ספק דילמא פסח הוא. והיינו דמתרץ הגמרא אימר דאתר דעבד לכתחילה נמי וכיון לכתחילה אלמים נזריכים זריקה וה"ל לזרוק מספק דילמא פסח הוא חינו ראוי לבילה הוי והבילה זריקה מעכבא בו. ולפ ע"ג דלמאי דמסתי בתחלה מסוס סמיכה ע"כ בחינו ראוי לבילה דסמיכה נמי חינו מעכב אפילו בודאי חינו ראוי. וכ"ש בספק שהרי הערל והטמא מצלחין קרבנותיהן דע"ג דודאי חינו ראוי לבילה דסמיכה וכמ"ש בס' התוס' ושמעתא מסוס דגלי בי' קרא דאינו מעכב ראוי לסמיכה וה"ה לה"ט דאלו פסח מתנה ג', ואלמים ב' אהן ד' דאפילו בחינו ראוי לבילה לא מעכב כדמוכח ההיא דתנן בפ"ח דזבחים (דף פ) מתן ד' לבר"י יתנו במתן ג' כדי שלא יעבר על בל תוסיף וכ"ש דמסוס שמא יהיה מותר לה"ט לא שייך עיכובא כלל. מ"מ כיון דבלה"ה לא קתו ה"ט מחמת פירכא אח' לא חש לה הגמרא. ובהכי נמי ניחא הא דמסיק הגמרא אימר דקא אמ' דעבד אההוא שעיי' דאלו פסח בשפיכה ולא מסיק הכי אשעיי קמתי דאלו פסח לא בעי סמיכה ואלו פסח מתנה ג'. מסוס דאתי תקשה לכיון דלא מעכב בדעבד סמיכה ומתן ד' יכנס לידי ספק כרת. אבל הא דזריקה שנתן בשפיכה דמעכב אפילו בדעבד בחינו ראוי לבילה אתי שפיר דאין לו תקנה לעשות פסח על תנאי מה"ט. ודע"ג דהא גופיה צריך טעם דאמאי אינו ראוי לבילה לענין מתן ד' כדמוכח התם דזבחים ודשמעתין וכמ"ש אין זה מקומו: **ונחזור** לעניינים דאפי' להכי רבותא דס"ל דבסדין של פשתן מעיל לבן וחייב בציצית אבל דבר חיובא ודאי ובגד שהיה בת חיובא בודאי אבל טומטום דשפיקא הוי וכן אנדרוגינוס למאן דס"ל דהוי נמי ספק בפ' הערל ס"ל דנגד דבת חיובא הוי מספיק' אם היה של פשתן ס"ל להטיל בה אפילו לבן האחיל ואינו ראוי לבילה דתכלת מן התורה כן נ"ל:

דיני ציצית סימן לב

שאלה חיומתי ראוי לבדך על העלית של ציצית אם בשת שמתעטף בו או בשעה שמחזיק בידו ורוצה להתעטף בו:

תשובה דבר זה תלוי במשכ"ל בסי' ל"ב בשם התו' שפי' דחינו חייב בציצית בשעת עיטוף אלא לאחר שמתעטף כבר אל עליו חובת ציצית ע"כ אין לברך קודם עיטוף. ולפ ע"ג דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן מ"מ קודם דקודחין לברך אל שמוך לעשייתן. ומה"ט תמ' בפ' ז' דמנחות (ד"ה) תפילין מחיתתי מברך עליהן מבשת קשירה עד שעת הנחה אבל לא קודם קשירה ה"ל קודם דקודחין לעשייתן כמש"כ הפוסקים וא"כ היכן דחין המצוה חלה עד לאחר העיטוף אין ראוי לבילה דתכלת מה"ת אתי ספק אין ראוי לבילה ודאי מספק חיובא דלבן דידיה ודאי לגמרי להיות דביכורים ועדיפא מיניה מחמת ההוא ק"ו דאמרן. וכה"ג מצינו להתוספות בספ"ה דמנחות (דף נב) גבי הסולת קרבנותיו ממד"ה אי שכחבו ור"ת נהי דסמיכה לא מעכבא מ"מ ערל ושמא שא"י לסמוך ניחא כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבא בו וכן בהיתה דקלים ודכריות ודנזיר דכל היכי דל"א למחוך משום ספק חציב שפיר אין ראוי לבילה כדאמרינן בפרק הספינה גבי ביכורים. ומסקו דמדאמר בתורת כהנים מזבו ולא מנגעו ובפ"ק דחגיגה ממעטו מתח מרחייה מקרא דובאת שמה והביאתם שמה ס"מ דשאר קרבנות מצלת ולא חיישינן לענין סמיכה דראוי לסמיכה ע"כ. הרי דפשיטא להו דמחמת ספק חציב שפיר אין ראוי לבילה אלא דגבי סמיכה לא חיישינן אפילו לודאי מדגלי קרא. אבל גבי תכלת ולבן אלא קרא אפילו מחמת ספיקא נמי חציב שפיר אין ראוי לבילה וכדפי' רש"י: **ובהכי** ניחא לי שמעתא דפסחים (דף פח) דתניא התם ה' שמעורבו עורות פסחיהם זה בזה ומפלחת יבלת בת' מהן כולן יוצאים לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני ופריך ומייתי מותר הפסח על תנאי אי דידי בעל מום האי דחייתי השתא נהוי פסח אי דידי תם הוא האי דחייתי השתא נהוי אלמים אלא משום דאלו פסחא לא בעי סמיכה ואילו מותרו בעי סמיכה הא תינח קרבן חגיגה קרבן נזיר מאי ק"ל אלא משום מתנות דאלו פסח מתנה ג' ואלו אלמים ב' אהן ד'. מנ"מ והתנן כל הציתין על מזבח החיצון שנתן במתן ג' כפר' אלא משום דאלו פסח בשחיטה ואלו אלמים בזריקה שנתן בשחיטה יצא חימר דקא חמרינן דאי עבד לכתחילה נמי. וזהו סוגית הגמ' וכ' התוס' ה"מ דעבד וה"ה דאלכולהו חמר הכי אסחיטה ואחתות ואחתר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה מותר אז משום סמיכה אלא מעכבא אז לא יעשה המחוסר בהלכתן יבנם לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובן אלא כהונן כי כבר רובם עשו פסח ע"כ. ודברי חימה הן דלאו דוקא ה' שנתערבו עורות פסחיהם דה"ה ב' שנתערבו ואפי' דינא הכי אלא דרך התנאים כן כתו ה' חבורות של ה' ה' בס"פ מי שהיה (דף ל"ח) ושם בפ' האשה (דף פ"ט) תניא ואלו עוד אלא אפי' חמשה ושנו סיבולת כו'. וכ"ל דה"ט דאע"ג כל הציתין בזריקה שנתן בשחיטה יצא ה"מ בראוי לבילה ליתן בזריקה אבל בחינו ראוי לבילה ליתן בזריקה אם נתנן בשחיטה לא יצא וכל מחמת ספק חציב שפיר חינו ראוי לבילה והכא כיון דהוי ספק פסח וה"ל ליתן בזריקה וכו', ושמעתא בפלוגי מס' פסחים דס"ל זריקה בכלל שחיטה שפיר בכלל זריקה ה"ל חינו ראוי לבילה אם אלמים הן שנתנו זריקה כמצותן ובילה דזריקה מעכבא בו. הילכך ל"ש להביא על תנאי אי דידי תם הוא נייהוי האי דחייתי השתא אלמים דהא ה"ל אלמים פסולי כיון דחינו ראוי לבילה דזריקה מסוס ספק דילמא פסח הוא. והיינו דמתרץ הגמרא אימר דאתר דעבד לכתחילה נמי וכיון לכתחילה אלמים נזריכים זריקה וה"ל לזרוק מספק דילמא פסח הוא חינו ראוי לבילה הוי והבילה זריקה מעכבא בו. ולפ ע"ג דלמאי דמסתי בתחלה מסוס סמיכה ע"כ בחינו ראוי לבילה דסמיכה נמי חינו מעכב אפילו בודאי חינו ראוי. וכ"ש בספק שהרי הערל והטמא מצלחין קרבנותיהן דע"ג דודאי חינו ראוי לבילה דסמיכה וכמ"ש בס' התוס' ושמעתא מסוס דגלי בי' קרא דאינו מעכב ראוי לסמיכה וה"ה לה"ט דאלו פסח מתנה ג', ואלמים ב' אהן ד' דאפילו בחינו ראוי לבילה לא מעכב כדמוכח ההיא דתנן בפ"ח דזבחים (דף פ) מתן ד' לבר"י יתנו במתן ג' כדי שלא יעבר על בל תוסיף וכ"ש דמסוס שמא יהיה מותר לה"ט לא שייך עיכובא כלל. מ"מ כיון דבלה"ה לא קתו ה"ט מחמת פירכא אח' לא חש לה הגמרא. ובהכי נמי ניחא הא דמסיק הגמרא אימר דקא אמ' דעבד אההוא שעיי' דאלו פסח בשפיכה ולא מסיק הכי אשעיי קמתי דאלו פסח לא בעי סמיכה ואלו פסח מתנה ג'. מסוס דאתי תקשה לכיון דלא מעכב בדעבד סמיכה ומתן ד' יכנס לידי ספק כרת. אבל הא דזריקה שנתן בשחיטה דמעכב אפילו בדעבד בחינו ראוי לבילה אתי שפיר דאין לו תקנה לעשות פסח על תנאי מה"ט. ודע"ג דהא גופיה צריך טעם דאמאי אינו ראוי לבילה לענין מתן ד' כדמוכח התם דזבחים ודשמעתין וכמ"ש אין זה מקומו: **ונחזור** לעניינים דאפי' להכי רבותא דס"ל דבסדין של פשתן מעיל לבן וחייב בציצית אבל דבר חיובא ודאי ובגד שהיה בת חיובא בודאי אבל טומטום דשפיקא הוי וכן אנדרוגינוס למאן דס"ל דהוי נמי ספק בפ' הערל ס"ל דנגד דבת חיובא הוי מספיק' אם היה של פשתן ס"ל להטיל בה אפילו לבן האחיל ואינו ראוי לבילה דתכלת מן התורה כן נ"ל:

דיני ציצית סימן לב

שאלה חיומתי ראוי לבדך על העלית של ציצית אם בשת שמתעטף בו או בשעה שמחזיק בידו ורוצה להתעטף בו:

תשובה דבר זה תלוי במשכ"ל בסי' ל"ב בשם התו' שפי' דחינו חייב בציצית בשעת עיטוף אלא לאחר שמתעטף כבר אל עליו חובת ציצית ע"כ אין לברך קודם עיטוף. ולפ ע"ג דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן מ"מ קודם דקודחין לברך אל שמוך לעשייתן. ומה"ט תמ' בפ' ז' דמנחות (ד"ה) תפילין מחיתתי מברך עליהן מבשת קשירה עד שעת הנחה אבל לא קודם קשירה ה"ל קודם דקודחין לעשייתן כמש"כ הפוסקים וא"כ היכן דחין המצוה חלה עד לאחר העיטוף אין ראוי לבילה דתכלת מה"ת אתי ספק אין ראוי לבילה ודאי מספק חיובא דלבן דידיה ודאי לגמרי להיות דביכורים ועדיפא מיניה מחמת ההוא ק"ו דאמרן. וכה"ג מצינו להתוספות בספ"ה דמנחות (דף נב) גבי הסולת קרבנותיו ממד"ה אי שכחבו ור"ת נהי דסמיכה לא מעכבא מ"מ ערל ושמא שא"י לסמוך ניחא כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבא בו וכן בהיתה דקלים ודכריות ודנזיר דכל היכי דל"א למחוך משום ספק חציב שפיר אין ראוי לבילה כדאמרינן בפרק הספינה גבי ביכורים. ומסקו דמדאמר בתורת כהנים מזבו ולא מנגעו ובפ"ק דחגיגה ממעטו מתח מרחייה מקרא דובאת שמה והביאתם שמה ס"מ דשאר קרבנות מצלת ולא חיישינן לענין סמיכה דראוי לסמיכה ע"כ. הרי דפשיטא להו דמחמת ספק חציב שפיר אין ראוי לבילה אלא דגבי סמיכה לא חיישינן אפילו לודאי מדגלי קרא. אבל גבי תכלת ולבן אלא קרא אפילו מחמת ספיקא נמי חציב שפיר אין ראוי לבילה וכדפי' רש"י: **ובהכי** ניחא לי שמעתא דפסחים (דף פח) דתניא התם ה' שמעורבו עורות פסחיהם זה בזה ומפלחת יבלת בת' מהן כולן יוצאים לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני ופריך ומייתי מותר הפסח על תנאי אי דידי בעל מום האי דחייתי השתא נהוי פסח אי דידי תם הוא האי דחייתי השתא נהוי אלמים אלא משום דאלו פסחא לא בעי סמיכה ואילו מותרו בעי סמיכה הא תינח קרבן חגיגה קרבן נזיר מאי ק"ל אלא משום מתנות דאלו פסח מתנה ג' ואלו אלמים ב' אהן ד'. מנ"מ והתנן כל הציתין על מזבח החיצון שנתן במתן ג' כפר' אלא משום דאלו פסח בשחיטה ואלו אלמים בזריקה שנתן בשחיטה יצא חימר דקא חמרינן דאי עבד לכתחילה נמי. וזהו סוגית הגמ' וכ' התוס' ה"מ דעבד וה"ה דאלכולהו חמר הכי אסחיטה ואחתות ואחתר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה מותר אז משום סמיכה אלא מעכבא אז לא יעשה המחוסר בהלכתן יבנם לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובן אלא כהונן כי כבר רובם עשו פסח ע"כ. ודברי חימה הן דלאו דוקא ה' שנתערבו עורות פסחיהם דה"ה ב' שנתערבו ואפי' דינא הכי אלא דרך התנאים כן כתו ה' חבורות של ה' ה' בס"פ מי שהיה (דף ל"ח) ושם בפ' האשה (דף פ"ט) תניא ואלו עוד אלא אפי' חמשה ושנו סיבולת כו'. וכ"ל דה"ט דאע"ג כל הציתין בזריקה שנתן בשחיטה יצא ה"מ בראוי לבילה ליתן בזריקה אבל בחינו ראוי לבילה ליתן בזריקה אם נתנן בשחיטה לא יצא וכל מחמת ספק חציב שפיר חינו ראוי לבילה והכא כיון דהוי ספק פסח וה"ל ליתן בזריקה וכו', ושמעתא בפלוגי מס' פסחים דס"ל זריקה בכלל שחיטה שפיר בכלל זריקה ה"ל חינו ראוי לבילה אם אלמים הן שנתנו זריקה כמצותן ובילה דזריקה מעכבא בו. הילכך ל"ש להביא על תנאי אי דידי תם הוא נייהוי האי דחייתי השתא אלמים דהא ה"ל אלמים פסולי כיון דחינו ראוי לבילה דזריקה מסוס ספק דילמא פסח הוא. והיינו דמתרץ הגמרא אימר דאתר דעבד לכתחילה נמי וכיון לכתחילה אלמים נזריכים זריקה וה"ל לזרוק מספק דילמא פסח הוא חינו ראוי לבילה הוי והבילה זריקה מעכבא בו. ולפ ע"ג דלמאי דמסתי בתחלה מסוס סמיכה ע"כ בחינו ראוי לבילה דסמיכה נמי חינו מעכב אפילו בודאי חינו ראוי. וכ"ש בספק שהרי הערל והטמא מצלחין קרבנותיהן דע"ג דודאי חינו ראוי לבילה דסמיכה וכמ"ש בס' התוס' ושמעתא מסוס דגלי בי' קרא דאינו מעכב ראוי לסמיכה וה"ה לה"ט דאלו פסח מתנה ג', ואלמים ב' אהן ד' דאפילו בחינו ראוי לבילה לא מעכב כדמוכח ההיא דתנן בפ"ח דזבחים (דף פ) מתן ד' לבר"י יתנו במתן ג' כדי שלא יעבר על בל תוסיף וכ"ש דמסוס שמא יהיה מותר לה"ט לא שייך עיכובא כלל. מ"מ כיון דבלה"ה לא קתו ה"ט מחמת פירכא אח' לא חש לה הגמרא. ובהכי נמי ניחא הא דמסיק הגמרא אימר דקא אמ' דעבד אההוא שעיי' דאלו פסח בשפיכה ולא מסיק הכי אשעיי קמתי דאלו פסח לא בעי סמיכה ואלו פסח מתנה ג'. מסוס דאתי תקשה לכיון דלא מעכב בדעבד סמיכה ומתן ד' יכנס לידי ספק כרת. אבל הא דזריקה שנתן בשחיטה דמעכב אפילו בדעבד בחינו ראוי לבילה אתי שפיר דאין לו תקנה לעשות פסח על תנאי מה"ט. ודע"ג דהא גופיה צריך טעם דאמאי אינו ראוי לבילה לענין מתן ד' כדמוכח התם דזבחים ודשמעתין וכמ"ש אין זה מקומו: **ונחזור** לעניינים דאפי' להכי רבותא דס"ל דבסדין של פשתן מעיל לבן וחייב בציצית אבל דבר חיובא ודאי ובגד שהיה בת חיובא בודאי אבל טומטום דשפיקא הוי וכן אנדרוגינוס למאן דס"ל דהוי נמי ספק בפ' הערל ס"ל דנגד דבת חיובא הוי מספיק' אם היה של פשתן ס"ל להטיל בה אפילו לבן האחיל ואינו ראוי לבילה דתכלת מן התורה כן נ"ל:

להה הכלאים דפרק מ"ש דאמר התם המוצא כלאים בבגדו פושטן תפי' בשוק ואין כבוד הבריות דוחה את ל"ת הכלאים תע"ג דאב ואל תעשה נדחה מפני כבוד הבריו' כדאמר התם · והה הכא תע"פ שכבר לבש בשוגג וכשנודע לו שוב אינו עושה מעשה תפ"ה בתר תחילתו חולקין אם"ל ללבישה בלא מעשה · וה"נ תנן בספ"ק דתמ' תכות (דף כב) היה לבוש כלאים כל היום אינו חייב חלא נחת אמרו לו חל תלבוש חל תלבוש והוא פושטו ולובשו כל היום חייב עכ"ל · ואמר ר"ת עלה בגמ' לא פושטו ולובשו מתם חלא תפילו שהה כדי לפשוט וללבוש נמי חייב והרי קי"ל לגבי בו מעשה אין לוקין עליו תפ"ה חשבינן ליה כעושה מעשה בשהה כדי לפשוט וללבוש וחייב הואיל ותחילת הלבישה ע"י מעשה בהה נערך כל משך זמן הלבישה אחר תחילתה לחייב עליו בשהה כדי לפשוט וללבוש כחלו בכל שהיה ושהיה עושה מעשה·ובפ"ב דתמ' שבועות (דף כד) מבעיא לן גבי טומאת מקדש אי במזיד צריך שיהיה כדי השתחויה לחייב מלקות או לא ומ"מ אי צריך שיהיה חייב תע"ג דבהה שעושה מעשה אינו עושה מעשה חלא בתר תחילתה חזלינן תפ"ה לו חלא ע"י מעשה בשעת כניסתו למקדש · ולא תימא דכל הני ה"ט דחזלינן בהו בתר תחילתן משום דהתחלת המעשה היה בהיסור שנכנס למקדש בטומאה או שנכנס כלאים בתחילה בשעת לבישה בהיסור · והיינו דהתוספתא בבגדו בפרק מ"ש תע"ג דהתחלת הלבישה בשוגג היתה מ"מ אם היסור עלה בשעת הלבישה תע"ג דהוה לה ידע לפיכך כל משך זמן הלבישה נערך תחר תחילתה שהיתה בהיסור וע"י מעשה והרי עכשיו כשעשה מעשה בידים כיון שהתחלת הלבישה היתה בהיסור וע"י מעשה וה"ל כקום ועשה וחין כבוד הבריות דוחה אותה לפיכך פושטו ואפי' בשוק. דהה ליתא שהרי מבעיא להם בפ"ב דשבועות ובפ"ג מינין (דף מ) בעזר בקבר אי נערך מבעיא להם בתם כנון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדול ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה ועוד אמר התם בפ"ג מינין (דף מ) גבי היכא דטומאה וביאה בהדי הדדי לחייב משום טומאה ומשום ביאה ומוקי לה מר בר ר"ח בכנון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא לחייב והרי הכא תחלת הכניס בהיתרא הוי בשידה תיבה ומגדל ופ"ה כשבא חבירו ופרע עליו את המעזיבה חייב חלמא תע"פ שתחלת הכניס בהיתרא כי בא לכ"ע חיסורא הע"פ שהיו עושה מעשה שבא עליו היסור · מ"מ תחלת המעשה של היתרא גורם לחיסור שלאח־ שעה להזיז מחצב כשעשה מעשה בידים · ועוד דהיכא דעיקר דהיסור למלקות דגבי טומאת מקדש ע"כ מיירי מי שתחלת הכניסה בהיתרא היה שהרי לא שייך שיעור שהיה כדי השתחויה חלא בטומאת בשורה דבשעה שנכנס עדיין היה טהור ולא הי' שום חם חיסור עליו בשעת הכניסה כדאמר התם ופ"ה תחלת מעשה הכניסה של התיר גורם לחיסור הבא מלילו לחחר שעה בשב ואל תעשה להיות מחצב נקוט ועשה להתחייב עליו תע"פ שהמעשה של כניסה בהיתר היתה · וכ"כ מזה בדיני טומאת מקדש ע"כ מיירי מי שתחלת הכניסה בהתירא היה שהרי לא שייך שיעור שהיה כדי השתחויה חלא בטומאת בשורה דבשעה שנכנס עדיין היה טהור ולא הי' שום חם חיסור עליו בשעת הכניסה כדאמר התם ופ"ה תחלת מעשה הכניסה של התיר גורם לחיסור הבא מלילו לחחר שעה בשב ואל תעשה להיות מחצב נקוט ועשה להתחייב עליו תע"פ שהמעשה של כניסה בהיתר היתה · וכ"כ מזה בדיני טומאת כהן חם"ד בהריכות ע"ש · והרי נרחין הדברים ק"ו מה התם שבשעת כניסה של היתר לא עבידת היסור דחי לחחר שעה דהה חפשר חלא יטמא בשורה ולא יבא חבירו ויפרע עליו את המעזיבה תפ"ה בשבא היסור לחחר שעה חשבינן ליה כעושה מעשה מחמת תחלת המעשה של כניסה דהתירא דבשעה שמתעטף בסדין בלא ציצית תע"ג דבשעת עיטוף יכלי לא נתחייב בציצית מ"מ הה חחר העיטוף עבידה דחי בודחי חיוב מצות ציצית עליו אינו דין שיהא נחצב נקוט ועשה הה דעומד ומלובש בלא ציצית ע"י תחלת המעשה של העיטוף תע"פ שבהיתרא היתה שעדיין לא חלה עליו מצות ציצית :

אבל מה שכ"ל בזה הוא הה דסדין בציצית חציב שב ואל תעשה משום דחין הלבישה מחורה מלד עלמה חלא מחמת חסרון מעשה של מצות ציצית דרמי רחמנא עליה ולא דמי לחיסור כלאים דהלבישה מלד עלמה מחורה הילכך חין הלובש בגד בת חיובא בלא ציצית חציב כעושה מעשה בידים שאין עושה חיסור בלבישה זו חלא שחיסר מצות שב ואל תעשה · והכי משמע לי מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ח מה' חניגה הרחייה החמורה בתורה היא שנרחה פניס בעזר'כי"ט הרחון של הג ויביח עמו קרבנו של'כיון שנתקבלו כיון שנתקבלו הבהמ'ומי שבא בעזר' ביום ה' ולא הביח עולה לא דיו חלא שעשה מ"ע חלא עבר על ל"ת שנאמר ולא יראו פני ריקם ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ע"כ · ותפ"ד דכל היכא דאמר רחמנא כשתעשה ואת עשה זאת כגון כשהתה לובש עליו את חרבע כנפות עשה ציצית שם עבר ולא עשה מה שציוותה התורה לעשות אותה מעשה הגורם לקיום ציווי של תורה היה נעשית בקום ועשה בחיסור · הואיל ועשה אותה במעשה בלתי קיום המצוה שחייבה אותה תורה ע"י מעשה זו חלא מצות ציצית חציב שב ואל תעשה מפני שאין חיובא בת חלא לאחר העיטוף וכדברי התוספות · ה"כ ה"ל מי שבא לעזרה ולא הביח עולה לחייב מלקות שהרי אותו גורם ללא ירחה פני ריקם להיינו הטיית פנים ע"י ביאתו בעזרה היא נעשית בקום ועשה בעזרה וביאתו ורחיית פניו בעזרה שהיא מעשה הוא עיקר וגוף העבירה · כמו שהלובש עליו בלא ציצית לשם החיוב בת בשעת עיטוף חשבת למעשה של עיטוף בעבירה · חלא ודאי ס"מ דס"ל ו"ל לכל כה"ג אין מעשה הרחשון הגורם לחיוב ציווי של תורה היא העבירה חלא חיסרון הציווי של תורה היא העבירה שחיסר מצוה של תורה הילכך לא ס"ל קום ועשה חלא שב ואל תעשה לפיכך אין לוקין עליו · וה"ג גבי סדין בציצית ס"ל שב ואל תעשה : ותדע לך דהה דמצות ציצית אם לבש עליו בלי

ציצית אין בלבישה שום חיסור חלא שחיסר מצוה של ציצית בשב ואל תעשה · וכ"ת בוה שם אין לו ציצית דע"ת דהלבישה מחמת עלמה יש בה חיסור בלא ציצית כיון דאין לו לחסור ללבוש טליח בת חיובא · חבל הי מחרת דאין בלבישה שום חיסור חלא שמחוייב להטיל ציצית היכא דלא חפשר ליח לן בה · והרי תנן בספ"ק דתמ' תכלת הלבן ותניח אתם (דף לח) אין לו תכלת מטיל לבן והרי אמן נמי אתם הלבן ותניח אתם שהרי אמן אין לו לחוד ואם"ד כל היכא שלובש בגד בר חיובא בלתי מצוותו דרמי רחמנא עליה שביד חיסורא במה שעומד ומלובש בו · ה"כ היכא שאין לו תכלת אחיך מטיל לבן ולובש לעליה זה הה קעביד חיסורא בלבישתו ועובר על מ"ע דתכלת · והה ל"ל דכיון דאין לו תכלת ותכלת אין מעכב את הלבן דתרי מצות נינהו הואיל ותי מ"ע דלבן ודאי לא"ע דתכלת כמו שמצות עשה דתכלת דוחה לל"ת דכלאים · דהה ליתא דאפי' הואי דהאי עשה מהאי עשה לדחות זו מפני זו · חלא ודאי ס"מ דאין שום חיסור בלבישה הבגד בלי ציצית חלא שחיסר מצוה והיכא דאין לו ל"ל בה ולפיכך אין לו תכלת מטיל לבן ול"ל בה : וכיון שתי' קושית התוס' דיבמות מעתה קס לן דבשעת עיטוף מצות ציצית חלה עליו מדמברכין להתעטף בציצית וא"כ רחוי לברך על העלית עובר לעשייתן בעוד שאוחו הטלית בידו ורוצה להתעטף בו לא בשעת עיטוף דאין זה עובר לעשייתו כיון דכבר חלה עליו מצות ציצית · ובהה שכ' דאין עשה דוחה מה שים לפלפל בזה בדברי הפוסקים שכתב בסי' שתמ"ו בס"ד· ומ"מ מהה שכ' למדנו דאין שום חיסור בלבישה עלמה. וכ"כ המרדכי בה' ציצית בשם ר"י שכ' חטו חסור לכנס לבית אפילו בו מזוזה ומעקה כו' ומהתימה שד' ר"י בתוס' שכ' לתעלה סותרין את ד' ר"י חלו שבמרדכי · והרי מבחר הטיב דמצות ציצית חלה בשעת ע"ט ☜ הילכך רחוי לברך קודם העיטוף בשעה שאוחו הטלית בידו ורוצה להתעטף בו דה"ל עובר לעשייתן ולא בשעת העיטוף כן נ"ל :

דיני ציצית סימן לג

ודע להה שכתבתי בסי' הקודם דאין עשה דוחה עשה לאו כ"ע שוין בדבר · דכ"ל דהרמב"ם וסייעתו חולקין בדבר וס"ל דעשה דוחה את עשה חברת, וכבר האריכתי בזה בחי' ומפני שהוא רבות התועלת לחשתלת בו מ"כ וזה טופס דברי הרמב"ם כ' בפ"ו מהלכות יבום היתה היבמה חסורה על יבמה חיסור לאו חו חיסור עשה חו שהיתה אני ה"ז חולצת ולא מתיבמת · ומ"מ נריכה חליצה מפני שים בה לקוחין הואיל וקדושין תופסין בהן הרי היא זקוקה ליבום · ומן הדין הי' שיתיבמו שהיבום מ"ע · וכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת יבא עשה וידחה את ל"ת · אבל חכמים גזרו שלא יתיבמו חייבי לאוין ושניות גזיר'שמא יבא עליה פעם ב'והרי ביאתו חסור'והין עסמוכה שניהמה שניהם ה'בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו החסורה לו משום עשה ואע"ל אני ה"ז קנה קנין גמור ומוליחה בגט והיא וכל נרותי' מותרת לזר שהרי נפטרו ע"כ · ☜ ויש לי לתמה רבתי על מ"ש אם עבר ובעל יבמתו החסורה לו משום עשה אקנה ומוליחה בגט והיא ונרותי' נפטרו ומותרת לזר·הרי חייבי עשה מה"ת לא רמי ליבו'דהה אין עשה דיבום רחוי לדחות את עשה מהאי עשה דחייבי עשה כגון מצרית וחלומית בתוך ג' דורות דאפי' חולצת דהאי עשה מהאי עשה ות"ש אם עבר ובעל לא מיבעיא אלא נפטרה נרתה חלא אפילו היה עלמה לא נפטרה ונריכה חליצה · ובגמרא בפ"ב דיבמות (דף כ) אהה דתנן התם חלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזר, ונתיני לישראל כו' דחולצת ול"מ פריך חלמנה לכה"ג מן החירוסין יבא עשה וידחה ל"ת ואמר רב אמר קרא ובעלה יבמתו אחין ת"ל יבמתו ואת"ל יבמתו יש לך יבמה ש' שעולה לחליצה ואין עולה ליבום ואיזה זו חייבי לאוין · ואתיב רבא מדתניא פעם דכה וכרות שפכה אם בעלו קנו וחם"ד חייבי לאוין מדאורייתא לחליצה רמיא ליבום לא רמיא אם בעלו אמאי קנו · חלא ת"ר גזיר' ביאה דאשה כיוצא בה אי מה ביאה דאשה מיוחדת חייבי לאוין אף חייבי לאוין מיוחדין אי מה ביאה דאשה עשה ול"ת אף חייבי לאוין עשה ול"ת אי מה ביאה דאשה אינה מיוחדת אף חייבי לאוין אינן מיוחדין אי מה ביאה דאשה אינה עשה ול"ת אף חייבי לאוין אינן עשה ול"ת

ה"ה דאין עשה דיבום דוחה לפי' לעשה גרידא דמצי לומלמ דהאי עשה מהאי עשה·
והא נמי הא דכתב הרב המגיד שם בשם בה"ג והא דרב מקיימי בשאמנה מן הגשואין
לע"ג דמדאורייתא לאו בת יבום היא רבים רחמנ'להליכה ע"כ · הא נמי לאו דוקא
הוא בחלמנה מן הגשואין דה"ה בחייבי עשה גרידא מקיימי הא דרב ולא נקט
חלמנה מן הגשואין אלא משום דקתמר לה הגמ' להדיא: **וראיתי** להטור סכ'
בח"ה ריש סי' קנ"ד דיבמה שהיא ליבם בלאו אז בעשה אז בחי'
חולצת ורוצה חולצת אז מחייבת ואין חליצתה פוטרת צרתה אבל חליצת צרתה
פוטרת אותה כדפי' לעיל ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ומוציאה בגט
ע"כ · הרי גם הוא ז"ל כתב ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטר צרתה וחחייבי עשה
נמי קאי והוא תימה כיון דמדאורייתא לית ליבום אחמי קנאה ואחמי מוציאה
בגט הא חליצה בעיא · והרמב"ם מסיים שם ואלמנה שהיא חלמנה מן הגשואין ובא
עליה כה"ג לא נפטרה צרתה אחיעשה אחיעשה דוחה את ל"ת ועשה והוחיל ול"ק מן התור'
קנין גמור לא הותרה צרתה לזר עד שתחלק ע"כ · והרי כמו אחין עשה דוחה לל"ת
ועשה · ה"נ אימו דוחה לעשה גרידא כדאמרי' בשלהי חולין שלח תשלח אין לי אלא
לדבר הרשות לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח ופריך טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו
הכי ה"א לדבר מצוה לא מכדי היתי לי"ת ועשה והיתי לי"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת
ועשה · ומשני ל"ק כגון שנטלה ע"מ לשלח ללאו ליכא עשה הוא דליכא סד"ח יבא
עשה וידחה עשה קמ"ל · ותתמה ומאי חולמת דהאי עשה מהאי עשה · וכיון
דפשיטא ליה להגמ' דאין עשה דוחה לעשה משום מאי חולמת ק"ו כמו שחלמנה
מן הגשואין אינה פוטרת צרתה וה"ה לעשמה כדמוכח התם משום דלא רמיה קמיה
ליבום דאינה דוחה לעשה ול"ת ה"נ חייבי עשה גרידא כיון דאין עשה ליבום דוחה
אותה לא נפטרה צרתה ואפי' היה עשמה לא נפטרה ובחייבי חליצה: גם בההוא דשלוח
הקן דברי הרמב"ם תמוהין שכתב בפ"ו מ"ג מה' שחיטה אסור ליטול אם בנ' בני'
אפילו לטהר בהן את המצורע שהוא מצוה ואם לקח חייב לשלח ואם לא שילח לוקה
אאין עשה דוחה לל"ת ועש'ועשה ול"ת דוח'עשה ע"כ·ומדכתב שאין עשה דוח' לל"ת
ועשה משמע דלא מיירי בנטלו ע"מ לשלח דל"כ לאו ליכא לאין עשה לחוד'ועוד דאי
בנטלו ע"מ לשלח מיירי כיון דלאו ליכא אם לא שילח מאחי לוקין על עשה · וגם
מדסתם לה משמע דמיירי בנטלו ע"מ לשלח · ומדיהב טעמא דאין עשה דוחה
ל"ת ועשה משמע נמי הכי וטעמא בלא נטלו ע"מ לשלח דליכא עשה עשה ול"ת הוא
דאינו דוחה אבל בנטלו ע"מ לשלח דליכא לאו עשה עשה לטהרת מצורע דוחה
לעשה דשלוח הקן · ומשמע דה"ט דס"ל ז"ל דעשה דוחה לעשה ולאו משום דגדול
השלוח שבין אים לאחתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה יאחה
על האים והאי מצורע כאה לאו מטהר אסור ליטול אם בני' אפילו
הרמב"ם כללא כייל אאין עשה דוחה הא ל"ת ועשה ולאו לאטהרת מצורע לחודיה
קאי ומשמע לל"ת ועשה אינו דוחה הא עשה לעשה אחרת גרידא דוחה: והלזו
לפרש דברי הרמב"ם ללכאורה דבריו סותרין זא"ז דבאחלה כתב אאין עשה דוחה
את ל"ת ועשה משמע הא לעשה גרידא דחייב ומסיים ועשה ול"ת דוחה עשה
משמע דוק'עשה ול"ת הוא דדוחה לעשה אבל עשה גרידא אינו דוחה לעשה אאחרת:
אבל הדבר ברור לכוונתו הכי הוא דודאי עשה דקום ועשה כגון יבום וטהרת
מצורע דוחה לעשה דמצוה הוא שב ואל תעשה אאת כגון חייבי עשה מצרי ואדומי
בתוך שלשה דורות ושילוח הקן בנטלו ע"מ לשלח לילכי אלא עשה לחוד מסוס
דעשה כה"ג דוחה לל"ת ברובן ככולן בשב ואל תעשה הקונאתי עשה ודאי להו חע"ג
דל"ת תמיד מעשה כדאמרי' בפ"ק דיבמות בפיטה דעליה · אאת מ"ע דקום ועשה
חליס למדאי אפי' לל"ת של שב ואל תעשה דחמיר מיניה כ"ש דעשה דקום ועשה
דאוי לדחות לעשה הקלה של שב ואל תעשה · ומ"מ אין עשה דקום ועשה דוחה
ל"ת ועשה דשב ואל תעשה כגון אלמנה מה"כ ושילוח הקן בלא נטלו ע"מ לשלח
דליכא עשה ול"ת דמיירי הרמב"ם מיניה התם והיינו ריש דבריו דאין עשה דוחה
ל"ת ועשה הא עשה גרידא של שב ואל תעשה כגון מצרי ואדומי דאי והא דמסיים
ועשה ולא תעשה דוחה לעשה היינו עשה ולא תעשה של שב ואל תעשה דוחה
לעשה של קום ועשה כגון אלמנה מן הגשואין דוחה לעשה דיבום נמצא ריש
וסיפא דבריו ז"ל ג' הן ואין סותרין זא"ז · מ"מ ס"ל ז"ל דעשה דקום ועשה
דוחה לעשה חברתה של שב ואל תעשה והרי בנמ'אמרי' מאי חולמת דהאי עשה מהאי
עשה ומשני סד"ח דעשה דמצורע חליס עפי מאחר עשה קמ"ל תשלח לחפי' לדבר
מצוה לא משמע הא אחר עשה לא חליס אימו דוחה לעשה חברתה · והא
ל"ל דעשה השלוח הקן הוי נמי כמו עשה דקום ועשה כיון לחפילו אם נעלה מחוייב
לשלחה · ת"ש ל"ל להרמב"ם לפרש לחייב לשלח אם לקחה לטהרת מצורע משום
דאין עשה דוחה ל"ת ועשה תיפוק לי' חפי' לא היה שלוח הקן אלא מ"ע לחוד אין
עשה דטהרת מצורע דוחה אות'כיון דהוי קום ועש' כמות'ומאי חולמת דהאי עשה
מהאי עשה · אלא ודאי בחר עיקר מצוחה לזולגן שהוא בשב ואל תעשה שלח ליקח
אם על הבנים· ועוד אי תמה על הרמב"ם שכתב שאסור ליטול אם ע"ב לטהרת
מצורע משום דאין עשה דוחה ל"ת ומשמע הא בנטלו ע"מ לשלח ללאו ליכא
עשה הוא דליכא עשה דטהרת מצורע דוחה הא ל"ל קרא לתשלח לדבר
מצוה אלא להא דליכא אלא עשה כדאמרי' בגמרא: ודס' כ"מ לא נתעורר בכ"ז
רק הקשה על מ"כ הרמב"ם אאין עשה דוחה ל"ת עשה ול"ת יש להמוה להה
מיקרא אין כאן אלא ל"ת בלבד אלא תקח ואם לקחה אין כאן אלא עשה בלבד ·
וי"ל דקרא הכי משמע תשלח ל"ת החס ואם תקחנה מעל הבנים כו' · אבל אכתי
קשה היינו לר"י דאמר שלח מיעקרא משמע ומש"ה סובר להטוען שם עה"ב לוקה
ואינו משלח אבל לרבנן דאמרי משלח ואינו לוקה · קרא הכי משמע לא תקח החס
ואם לקחת שלח וא"כ מיעקרא אין כאן אלא ל"ת ול"ע ע"כ · ולק"מ לחש"ה היכא
שעבר ונטל ולא שילח ביטל לעשה ול"ת דבשעת נטילה מיד ביטל ל"ת אלא תקח
ואחר שלקח ואינו משלח ביטל נמי לעשה דשלח תשלח· נמצא ח"ש לטהרת מצורע
חא"כ מבטל לעשה ולא תעשה: ☜ וח"ת מאי פריך טעמא דכתב רחמנא תשלח
כו' עשה ול"ת הוא כו' דלמ'קמ"ל קרא אלא יעול חס עה"ב לטהרת מצורע לעוך
המשולחת דעל שעת הנטילה אינו עובר אלא בל"ת לחוד והעשה של שילוח בחר
שנטלה הא ודאי סופו לקיים כשישלחנה כמצותה וסד"ת יבא עשה וידחה ל"ת אלא
תקח קמ"ל קרא תשלח אלא· ועוד בע"כ ח"ת ליטול חס על הבני' לטהרת מצורע
אפילו בלא קרא תשלח אלא לעוך המשולחת דאינו עובר אלא בלאו תקח לחוד
והעשה יקיים כשישלחנה כמצותה ומוטב שיקחנה לעוך המשולחת דאינו
עובר אלא בלאו לחוד משיקחנו לעוך השחוטה שעובר בלאו ועשה· ודמי להא דמר"ל
כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם ח"י לקיים את שניהם'מוטב כו'· והא דאינטרי'תשלח
לדבר מצוה ולא אמרי'הא אפשר'לקיי'את שניהם'בלקיחת הבני' י"ל דמיירי שאין הבני'
רואים לטהרת מצורע ח"ב כגון שרובן'על הבני'שאי יבי'בשילוח לו אלא אם אין
אפרוח ח'דחייב בשילוח כדאמרי'בגמ'ולט"מ בשיקוב'לפורי'וי"ל דהא בלא"ה תקח'
לך למאי דמשני התם כגון שנטלה ע"מ לשלח ללאו ליכא עשה אינו אלא ואיתי עשה
ולידחי עשה והשתא היכך ס"ד דליתי עשה וידחה עשה הא אפשר לקיים העשה
דטהרת מצורע בלתי דיחוי העשה דשילוח הקן שיקח אותה לעוך המשולחת ועוד
אפי' אם נטלה ע"מ אלא לשלח הא כשיקחנה למשולחת ע"כ סופו לשלחו אינו עובר
בלא כלום לכ"ע אפי' לר"י דאמר שלח מיעקרא משמע כדמוכח בגמ' להדיא
וכן פירש"י · וא"כ היכך ס"ד דיבא עשה וידחה עשה כיון דאפשר לקיים שניהם
אלא ע"כ ס"פ דכולי שמעתא דאריך אתי ליפורי' לטהרת מצורע ולא מצא חא"כ
יטול חס ע"ב לעוך המשולחת וח"ת לקיים העשה של טהרת מצורע
חא"כ תוח'לעשה'ול"ת של ש"ק: **ונחזור** לדעת הרמב"ם והנה כ"ל לייישב דבריו
דלהנה דמשני כגון שנטלו ע"מ לשלח ללאו ליכא עשה אלא לאו דאין עשה דוחה
עשה מהאי עשה משני ס"ד הואיל ואמ'מר גדול שלוח כו' והאי מצורע כמה לאו
מטהר אסור בתשמיש המטה דכתיב ויבא מתוך להלן שבעת ימים להלן ו אחמו
מכאן שאסור בתשמיש המטה מהו דתימא כיון דאסור בתשמיש המטה ליתי עשה
דידיה ולידחי עשה דשילוח הקן קמ"ל · וליכא למידק דע"כ הא דאמר ס"ד הואיל
ואמר מר גדול שלוח כו' והאי מצורע כמה לאו מטהר אסור בתשמיש המטה היינו
כמ"ד בפ"ק דמ"ק (ד' ח) ימי סיפורו ק"ו לימי חלוטו · דהלו למ"ד התם ימי
ספורו ולא ימי חלוטו אין כאן משום גדול השלוח דהא כל כמה לאו מטהר
בגיפורי' דע"י בא לימי ספורו לא יצא עדיין מימי חלוטו לימי ספורו ומותר בתה"מ
וה"נ פרש"י דלתיתא כמ"ד ימי ספורו ק"ו לימי חלוטו · וא"כ לכתי תקשה למ"ד
ימי ספורו ולא ימי חלוטו תשלח לדבר מצוה ל"ל פשיטא דמאי חולמת לעשה דע"מ
מעשה דשילוח הקן כיון דלדידיה ל"ל טעמא דגדול השלוח · והא ל"ל דהאי מ"ד
ל"ל הא דרשא דתשלח לדבר מצוה · הא משמע התם דכ"ע אית להו הא דרשא
דבתחלה מצני ל"ל דעבר ושלחי לאם ולאו עברי' עשה הוא לחזיר ליתי עשה
ולידחי עשה קמ"ל ופריך הניחה לתקן דתני קיימו ולא קיימו אלא לתקן דתני
ביטלו ולא ביטלו כמה לא שחטי' לא עברי' ללאו ותו לר"י דאמר שלח מיעקרא
משמע אפי' עשה נמי ליכא · ומתמת זה מצני כגון שנטלו ע"מ לשלח · ומפריך
ותו לר"י כו' ול"ק דר"י ל"ל הא דרשא ס"מ דכ"ע אית להו · ח"כ לכתי מאי מצני
משום גדול השלוח הא למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו מאי חיכא למימר ובע"כ
ל"ל למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו עשה דקום ועשה דוחה בכ"מ לעשה דשוח"ת
וסד"ת דיבא עשה דע"מ וידחה לעשה דשח"ק בנטלו ע"מ לשלח הא ל"ל עשה דשוח"ת
קמ"ל דלא ומהכא ילפינן לה מדאיצטריך לתכתיב תשלח לר"מ דל"ל· ס"מ דבעלמא
כה"ג עשה דוחה לעשה בשוח"ת הא ל"ל לגמור מיניה מה הכא אין עשה דקום
ועשה דוחה לעשה דשוח"ת ה"נ בעלמא דח"ק לשתוק קרא ומיניה ומהיכא תיתי
לעשה יהיה לעשה אלא ס"מ דגלי קרא דהכא הוא דלא אבל בעלמא כה"ג
דחי· והא דפשיטא ליה להגמרא דאמרי' מאי חולמת דהאי עשה מהאי עשה
היינו למתן לתמר ימי ספורו קל וחומר לימי חלוטו לדדיה ליכא למגמר
מדכתיב רחמנא תשלח לדבר מצוה דטעמא דרבי רחמנ'הא בכ"מ עשה דוחה עשה·
הא י"ל דאע"ג דאין עשה דוחה עשה אאי עשה דטהרת מצורע דאלים טפי מש'
גדול השלוח סד"א דידהה קמ"ל דלא· אבל לת"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו לא
אלים עשה דטהרת מצורע מאחר עשה כיון דלית ביה משום גדול השלוח ח"כ
גמרינן מיניה דווקא הכא הוא דלחיו דוחה משום רבוי דקרא דתשלח הא בעלמא כה"ג
דחי· והא דחס"ד דגלי קרא הכא וגמרינן מיניה · ח"כ לשתוק קרא מתשלח לל"מ
ומהיכי תיתי אתדחה עשה לעשה אלא ס"מ דגלי קרא לומר כאן הוא דל"ל הא
בעלמא דחי : וח"ת לכתי מאי פריך ומאי חולמת דהאי עשה מהאי עשה וא"ל
לעמויי משום גדול השלוח דהוי לאו להלכתא דהא מתן קי"ל יתי ספורו ולא ימי
חלוטו כמ"ש לקמן בס"ד · ה"ל לעמויי דגלי קרא דתשלח למגמר מיניה הא בעלמא
כה"ג עשה דוחה לעשה · וי"ל משום דבעמי קמת ל"ל דעבר ושקלו ובשיטת ר'
דשנטלו ע"מ לשלח מסיים הגמרא עשה הוא לחיכא ליתי עשה ולידחי עשה כלו'
אלא לא כתב רחמנא תשלח ה"ל ליתי עשה כו' קמ"ל לאו משמע דבעלמא

הלי קרח ס"ח דעשה דמי עשה · והשתא פריך שפיר ומתי חולמת והלילה ס"ד בלה רבוי דהלי קרח דעשה דוחה עשה לפיכך מצני דסד"ח בלה קרח דעשה דטהרת מצורע לאיס טפי משום גדול השלו' וכמ"ד ימי ספורו ק"ו לימי חלוטו אבל למתי דקי"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו ע"כ גמרינן מיניה דכל כה"ג עשה דוחה עשה וכה"ג תמצא הרבה בפ"ק דיבמות בשיטת עליה · והא דל"ק הגמרא קמ"ל קרח למגמר מיניה וכמ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו דהלכתא כוותיה י"ל דהא מלתא דפשיטא היא אבל למ"ד ימי ספורו ק"ו לימי חלוטו קמ"ל דסד"ד בלה קרח דעשה דטהרת מצורע דהי לעשה דס"הק משום דהלים טפי דגדול השלום · אבל למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו דלא הלים עשה דטהרת מצורע משאר עשה הא דכתב רחמנא תשלח לד"מ דטהרת מצורע ע"כ לאורויי כאן הוא דלא דחי הא בעלמא כה"ג עשה דקום ועשה דוחה לעשה תברתה דשב ואל תעשה · והרי הרמב"ם פסק כמ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו אכ' בפי"ח מהל' טהרת מצורע כיצד מטהרין את המצורע כו' וחכ"ב מכניס בנדיו וטובל כו' ומוקב ז' ימים ומסור בהן בתה"מ שנאמר ממוך לחהלו מלמד שמסור בתה"מ ע"כ ולאו דימי חלוטו לא כתב שמסור בתה"מ ס"מ דפוסק כמ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו והדין עמו שהרי כולהו תנאי בפ"ק דמ"ק הכי ס"ל · ור"י ב"י דחמ' התם ימי ספורו ק"ו לימי חלוטו יחידאי הוא ושוד דרבי הב"כ מחבירו פליג עליה התם בזה וכיון דלמתי דקי"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו ע"כ עשה דקום ועשה דוחה לעשה דשב ואל תעשה ס"ם פסק הרמב"ם והטור · וכ"פ התחרונים דעשה דיבום דקום ועשה מה"ת דוחה לעשה דס"ע דשב ואל תעשה לפיכך אם עבר ובעל קנה ופטורה ערתה ומותרת בעל · מ"מ מכתי ק"ל לד' הרמב"ם בהא דשה"ק שכתב שעשה לא יבול אם עה"ב לטהרת מצורע משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דמשמע הא בשלו ע"מ לשלם ללאו לכיכ עשה הוא לכיכך עשה דטהרת מצורע דוחה לאותה · ומתני הא לפילו לשיטתו דעשה דוחה עשה ס"ה עשה דטהרת מצורע אינו דוחה לעשה דשה"ק · שהרי הא גופי' ס"ל ללמוד דעשה דוחה עשה אלא מהא מדגלי רחמנא תשלח לדבר מצוה מכלל דבעלמא דחי הוא מלד הסברא אמר מתי חולמת דה"ע מהתי עשה וכדכתיבנא · ומ"מ במתי שכתבתי יש ליישב ד'הרמב"ם ושייעתו בהא דס"ל לענין יבום דח"ע אם בעלו קנו ופטורו הערות : מיהו כ"ז שכתבתי הוא לפ' דהיה דשלהי חולין לדעת הרמב"ם אבל כי דייקינן הטיב ס"ל לומר כן ואח משום דק"ל דהא אמעוי' קמא פריך ותו לר"י דאמר שלח תעיקרא משמע לפילו עשה נמי ליכא ואלא מסיק כגון שנטלה ע"מ לשלא כו' עד גדול השלום כו' והתי מצורע כמה אלא מטהר בתה"מ והחיך אפשר לצמוי אחד"י דגדול השלום ומשום דאסור בתה"מ הא שמעינן ליה לר"י בהדיא אם בפ"ק דמ"ק ימי ספורו ולא ימי חלוטו והשתא לדידיה ל"ל תשלח לד"מ הא אפי' בנטלו ע"מ לשלא אלאו לכיכ עשה היכא מתי חולמת דהתי עשה מהתי עשה דטהרת מצורע דוחה לעשה דשה"ק · שהרי הא גופי' ס"ל ללמוד דעשה דוחה עשה אלא מהא מדגלי רחמנא תשלח לדבר מצוה מכלל דבעלמא דחי הא מלד הסברא אמר מתי חולמת דה"ע מהתי עשה וכדכתיבנא · ומ"מ במתי שכתבתי יש לייסב ד'הרמב"ם ושייעתו בהא דס"ל לענין יבום דח"ע אם בעלו קנו ופטורה הערות : מיהו כ"ז שכתבתי הוא לפ' דהיה דשלהי חולין לדעת הרמב"ם אבל כי דייקינן הטיב ס"ל לומר כן ואח משום דק"ל דהא אמעוי' קמא פריך ותו לר"י דאמר שלח תעיקרא משמע לפילו עשה נמי ליכא ואלא מסיק כגון שנטלה ע"מ לשלא כו' עד גדול השלום כו' והתי מצורע כמה אלא מטהר בתה"מ והחיך אפשר לצמוי אחד"י דגדול השלום ומשום דאסור בתה"מ הא שמעינן ליה לר"י בהדיא אם בפ"ק דמ"ק ימי ספורו ולא ימי חלוטו והשתא לדידיה ל"ל תשלח לד"מ הא אפי' בנטלו ע"מ לשלא אלאו לכיכ עשה היכא מתי חולמת דהתי עשה מהתי עשה דטהרת מצורע דוחה לעשה דשה"ק · שהרי הא גופי' ס"ל ללמוד דעשה דוחה עשה אלא מהא מדגלי רחמנא תשלח לדבר מצוה מכלל דבעלמא דחי הא מלד הסברא אמר מתי חולמת דה"ע מהתי עשה וכדכתיבנא · ומ"מ במתי שכתבתי יש לייסב ד'הרמב"ם ושייעתו בהא דס"ל לענין יבום דח"ע אם בעלו קנו ופטורה ערתה ומותרת בעל · מ"מ מכתי ק"ל לד' הרמב"ם בהא דשה"ק שכתב שעשה לא יבול אם עה"ב לטהרת מצורע משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דמשמע הא בשלו ע"מ לשלא אלאו לכיכ עשה הוא לכיכך עשה דטהרת מצורע דוחה לאותה · ומתני הא לפילו לשיטתו דעשה דוחה עשה ס"ה עשה דטהרת מצורע אינו

קפידא דקא קפיד רחמנ'לכתוב על העזרה לחוד קא קפיד שלא כיון שע"ז לכתוב את העיר בפ"ע ע"כ הייב לכתוב כל התור'כולה מריעה לסיפ'וכ"מ היכא שכתב את כל התורה ובלה וקרע ולא נשתייר מלא העזרה לתורה יוצא ידי חובתו מצוה זו • ח"ל בדעבד שעבר וכתב את העזרה לתורה יוצא ידי חובתו ולמעלה למעלה כיון שע"כ את התורה פ' פ' לחוד ורחמנ'את'כתבו לכם את העיר'בע"כ ללו עזרה לתורה במשמע דהה אין כותבין פ' פ' וה"ל כאלו כתב רחמנ'להדיא ועתה כתבו לכם התורה שים בה עזרה זו ועל כל התורה קפיד רחמנ'לכתוב ואם חסר או בלה לפילו חוזר ח' לא יצא ידי חובת מצוה זו עד שתהא כתובה כולה לפניו וה"מ להדיא מד'

ונ"ל הרמב"ם שהרי כתב כלומר כתבו לכם תורה שים בה עזרה זו : להביא ראיה לסברת זו מהדיוק דסנהדרין דאמר אהא דרבא מיתיבי תבי וכותב לו ס"ת לעצמו אבל אינהו בעל מחרים מלך אין הדיוט לא דתע"ג דהה ודאי לא קשה מהי פריך מלך אין הדיוט לא דילמא כ"ת דלגבי הדיוט אם בלה או חסר והעזרה קיימת ח"כ בעבר וכתב העזרה לחוד יצא ידי חובתו • ואלו מלך לא יצא ידי חובתו עד שתהא כולה כתובה לפניו מריעה לסיפ'דהה דהה לגבי דידיה על כל התורה קא קפיד ואלו העזרה לתורה שנא' וכתב לו את משנה התורה הוצאת'דהה לאלו קושי'היה דאבי מליבי'דאמרי'פריך דתקון וכותב לו ס"ת לעצמו דמיירי משעת כתיב'וע"ז דייק מלך אין הדיוט לא דמשעת הדיוט משעת כתיב'דל"ל לכתוב אם הניחו לו חבותיו ואמאי הא מ"מ מחוייב לכתוב מפני הטירחא המוטלת עליו אלא אי קשי'הא קשי' אאכ"ד דאין מצוה לכתוב את כל התור'כולה אלא מפני העזרה לתורה אלא מפני שאין כותבין התורה פ' פ' מצות כתיבת העזרה גוררת לכתוב את כל התורה כולה • ש"כ הא ליכא ל"מ בין מלך להדיוט דבהדיוט אם הניח לו חבירו ס"ת שכתבה בחייו מריעה עד העזרה ולא הספיק לגומרה עד שמת • כשהבן כותב את העזרה וגומרה קיים מצוה זו אל ועתה כתבו לכם את העזרה שבתי כתב הוא את העיר'ולא נכתבה פ' פ' שהרי כולה כתובה לפניו ואלו מ"ד לפי'לא כתב אבין אלא תיבה או אות מ' והוא כתב וגמר את כולה לא יצא ידי חובתו כיון שלא כתבה כולה מריעה לסיפא • אלא ודאי ס"מ לפלוגי הדיוט בכה"ג לא יצא ידי חובתו דה"ק קרא ועתה כתבו לכם תורה שים בה עזרה זו ואם כתבה כולה מוך מצות מ' שהניח לו אבין כותבה בה לא קיים מצוה זו כלל • מ"מ ק"ל מכ"ל דמלכתב רחמנ'כתבו לכם את העזרה לכל התורה במשמע משום שע"כ את התורה פ' פ' הא מותר לכתוב כל תומש ותומש מה' תומשי תורה כל אחד וא' בפ"ע כדאמ' בהמוקין (דף ס) אין קורין בחומשין בבה"כ מפני כבוד ציבור וס"מ דניתן לכתוב דאל"כ בלא"ה אפילו איסורא ליכא למיקרי בי' כדאמ' התם גבי ספר תפארתא • וכ"כ הרמב"ם להדיא בה' ס"ת פ"ו מותר לכתוב התורה כל תומש ותומש בפ"ע וחין בהן קדושת ס"ת אבל לא יכתוב מגילה בפ"ע שיהא בה פ' כו' ע"כ • וא"כ אין לנו ללמוד מפני שאין כותבין את התורה פ' פ' שיהא חייב לכותבה כולה מריעה לסיפא אלא הא למוד שיהא חייב לכתוב משנה תורה שים בה אזרה זו אבל חרבעה חומשי תורה הראשונים אין לנו אע"פ שמת לכותבם • ובגרסיי פ"ד (דף לא) אמר רבי יוסי ברבי חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנא' כתב לך פסקל לך כו' ופריך ועתה כתבו לכם השירה הזאת ומשני השירה לחודיה ופריך תו למעט תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל ומסיק אלא פלפולא בעלמא • ופי' הר"ן למעט תהיה כו' ואי שירה לבדה קאמר מאי סהדותא חיכא ע"כ • ומשום דסיפא דקרא למעט תהיה לי מגלה על ריעה דקרא דוקא כתבו לכם את העיר'דלאו אזרה בלחוד קאמר אלא אכל התור'כולה מיירי וא"א לכל התורה הוי בכלל כתבו לכם את השירה הזאת • אבל אין זה נראה שכבר פי' הרא"ם למעט תהיה לי כו'ואי לא ניתנה להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד ע"כיל"כ כתבו לכם את השירה בשירה לחודה מיירי ולמעט תהיה לי ה"ק שהשירה הזאת תעיד על ישראל אם יקיימו מצות התורה הו לא • וא"א שניתנה תורה לכל ישראל ולעולם כתבו לכם את השירה שירה ממש קאמ' • ואי משום שאין כותבין את התורה פ' פ' בס' משנה תורה לחודה סגי ומ"ל דמ"ע לכתוב את כל התורה ג"ע • מ"מ למדנו שאפילו לא הניחו לו חבותיו כתובה אלא כ"ש אפילו תיבה א' או אות א' לבד והוא גמר והשלים את הכל לא יצא ידי חובת מ"ע זו :

דיני ס"ת סימן לה

ויש לעיין אם נשים חייבין במ"ע זו של כתיבת ס"ת כתנשים או לא דהה י"ל דתע"ג דנשים פטורים מת"ת מ"מ מצות כתיבת ס"ת לאו בת"ת תלוי ותרי תילי נינהו דלא שייכי להדדי כלל : אלא שראיתי להרמב"ם בסה"ע שלו סכ' מצוה י"ח הוא שיעשו שיהא כל איש ממנו כותב ס"ת לעצמו ואם א"א לו לכתבו אריך שיקנהו או יסכור מי שכתבהו לו והוא תמרו כתבו לכם את השירה הזאת ואין מותר לכתוב לותה פ' פ' כי רצה בתמרו את השירה שכוללת זאת השירה ע"כ • ואחר תצלום מצין מ"ע תחיב נשים חייבות בהן וכ' הלכה י"ח ואין הנשי' חייבו'בהן ע"כ • וזו תימה מצין לו זאת ואפי' לפי מה שמשמע לכאורה מד' הרמ"ם דעיקר מצות כתיבת ס"ת הוא משום כדי ללמוד בה וכמ"ש לקמן בסי' שלח"ו מ"מ הא כתבו רבותא דנשים מברכות בה"ת הוהיל וחייבו' למוד מצות הגוהגת בהן וכמ"כ הב"י בא"ח בסוף סימן מ"ט שהו"א וכיוצא בהן ה"כ יכולנו לפטור את כל שאין חייבות בהרבה מצות כגון מ"ע שהזמן גרמא בישראל אלא העולם כולו מדין מצות כתיבת ס"ת שהרי הרבה מצות שאינו נוהג בישראל אלא בכהנים ואפי' בכהנים הדיוט אינו מוהג הרבה מצות אלא בכהן גדול לבד והרבה מהם מצות המלךואינו מוהג בכל הדם. תע"כ הה נלו מילתא היא ה"ל ס"ד דאין לו טעם לפטור את הנשים ממצוה זו • וכ"כ לעיל ס"ד דאין מצות כתיבת ס"ת תלוי כלל במצות ת"ת דאין לו רמיה מהנשים פטורין מת"ת שיהא פטורין מכתיבת ס"ת • ואין להביא ראיה לד' הרמב"ם מהא דאמ' בפ' השולח (דף מה) ס"ת תפילין ומזוזות שכתב מין ומוסר עכו"ם ובעד חשא וקנן כותי וישראל מוסר פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל אימתו בקשירה יצאו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה • והשתא הא דתפילין שכתבו נשים ועבדים פסולין אתי שפיר דהה אין בקשירה דמ"ע שהוא לו אי משום שאין זמן תפילין לי נמי שבת וי"ט לאו זמן תפילין כמו שפירש"י. אבל לענין ס"ת דמ"ד הנשים חייבות בכתיבת ס"ת וה"ע עבדים דהה נמי אין להה לה מצוה כל מילי כדאמר' בכ"מ • מנלן דפסולין לכתיבת'דאין לנו ללמוד מתפי' דפסולין לכתוב דבעלמא אין תפי' שאינן במצות ס"ת הה מצוין עליה דבעלמא אין אדם מצווה לכתוב אי משום דאין בקשירה אי משום דאין מקיימין מצותה כמו מין וחבירו י"ל דילפינן ס"ת מתפי'דכמו דאין מקשקשין דוקשרתם וכתבתם ה"נ אין רואין לכתוב ס"ת מה"ט גיפיה אי משום שפטורין ממצותה או מפני שאין מקיימין מותה אבל לענין נשים ועבדים אין נו ללמוד ס"ת מתפי' דה"ה שאין בקשירה תפי' הילכך אין בכתיבה אבל במצות ס"ת הא אינהו ודאי כתיבתה נמי כשר בהן • אל ודאי נשים ועבדים פטורים מע"ע דכתיבת ס"ת והשתא דמי לתפי'דגלי קרא דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ה"ה דליכא למילף לכתיב' ס"ת מינייהו שהא נשים ועבדים פסולין לה מה"ט אבל אין זה רמיה כלל דהה נשים ועבדים פסולין נמי לכתיבת מזוזה לף על גב דחייבין במזוזה כדתנן בפרק מי שהיו (דף כ) משום דגברי בעי חיי נפי לא בעי חיי • וע"כ ה"ט דפסולין לכתיבת מזוזה מצות משום דהאי קרא דוכתבתם גבי מזוזה כתיבי וברשיון כל שאינו בוקשרתם דתפילין אינו נמי בוכתבתם דמזוזה דסמיכי קראי אהדדי • וא"כ יליפינן לס"ת ממזוזה דתע"ג דחייבין במזוזה פסלן קרא לכתבן מהקישא • ה"נ פסולין לכתיבת ס"ת תע"ג דחייבין במצות ס"ת • הלכך דעת הרמב"ם שפטרו ממ"ע של כתיבת ס"ת לא נחברר לי ועיין ליה תלמוד • ועוד קשי"ל על דבריו ז"ל מהא דאמר בפ"ק דקדושין (דף ל"ד) ורפ"ג דעירובין (דף כ"ו) אהה דתנן כל מ"ע שלא הז"ג נשים חייבין לחין למדין מן הכללות דהה ת"ת ופריה ורביה ופדיון הבן שלא מ"ע שהז"ג היה ונשים פטורים • ומלא חשיב נמי למצות כתיבת ס"ת דמ"ע שלא הז"ג היה ונשים פטורים מ"מ נשים חייבות בה • ודוחק לומר דמ"ע דכתיבת ס"ת הוא בכלל ת"ת דקא חשיב לי' ההה ודאי תרי תילי נינהו וכמ"ש לקמן בסי' שלח"ו בס"ד :

דיני ס"ת סימן לו

מיהו כ"ו בדורות הראשונים אבל בדורות האלו כתב העור בי"ד סי' ר"ע ו"ל וכתב ת"ה הרא"ש שוה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדין בה אבל היזדקנו שכותבין"ת ומניחין אותה בבה"כ לקרות בהן ברבים מ"ע על כל אדם מישראל אאר יהו מצות לכתוב חמשה חומשי תורה ומצה ונמרח ופי' להגות בה הוא ובניו • מצות כתיבת התורה הוא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם וע"י הנמ' ופי' ידע פי' המצות והלימוד על בוריו לכן הן הן הספרי'שאר מצוה לכתבן ע"כ וכתב הב"י שכ"כ ה"ר ירוחם בשם הגאונים מ"מ תמה הב"י עליהם על שהחליף מצות כתיבת ס"ת בנמ' ופי' ואי משום שצבור מניחין אותה בבה"כ הל"ל שגם עבדיו חייבין לכתוב ס"ת וילמדו בהן ולא לפטרן מכתיבת ס"ת • ומסיק הב"י שלא בחו אלא לחדם לנו חיוב כתיבת חומשים ונמ' ופי' שגם הן בכלל מצות כתיב' ס"ת וזה יותר מצוה מלכתוב ס"ת והניחו בב"ה לקרות ברבים אבל לכתוב ס"ת לקרות בו זהו עיקר מצות כתיבת ס"ת גם החידוש עכ"ד • וכן כ"ל עיקר דע"כ ס"ת לפטור עכשיו מחצות כתיבת ס"ת מפני שאין לומדין בה לקטנו עכשו מצות כתיב'ס"ת משום כדי ללמוד בה היה דע"כ אם יש לו ס"ת בשום ענין שיהיה כיון שיכול ללמוד מחנה קיים מצוה זו ס"כ אחאי אמר רבא לעיל שהניחו לו אבותיו לחדם מצוה שיהא לו ס"ת שכתב הוא בעצמו מאלו וכיון דזהו עיקר המצוה הוא שיהא לו ס"ת שכתב הוא בעצמו אלו אבותיו • אלא ודאי עיקר המצוה אין לחלק בין דורות הקודמי לאלו • ובזה נתחזן דברי הפריסה שמביא הב"י דדוקא בימיהם שהיו לומדין בע"פ היו צריכין ללמוד מס"ת אבל בזה"ז שכשאה לנו היתר לכתוב ספרים דפין דפין כ"ו בפ"ע ס"כ אמה לנו לזלזל בכבוד ס"ת הם ללמוד מתוכה אלא לצורך נמצא בדורות האלו אין לומדין מתוכה ליכא בהם מ"ע וכ"ע עיקר ע"כ ליתא דס"כ אם הניח לו אביו או אחיו מצוה לכתוב מאלו וכדאמרן מ"מ יכולני לפטור מדין אחר ממצות כתיבת ס"ת בזה"ז משום דאפילו בימי אמוראי לא היו בקיאים בחסרות ויתירות כדאמר ליה רב יוסף לאביי בפ"ק דקדושין (דף ל) לימא בקיאים בחסירות ויתירות אמן לא בקיאין • והרי ס"ת שחסר או יתר אפי' אות א' פסולה ס"כ אין בידינו לקיים מצות זו • ואע"ג דאל"ר הב"י שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב מאלו לאו משום שהיה מצוה זו מוהג בימיו אלא דיכול קא"ל כמו סדר קדשים דגמרינן משום דרוש וקבל שכר • ומ"מ הדבר ברור דמ"מ מדרבנן חייב לכתוב ס"ת בזה"ז מט"מ דאל"כ היתה תורה משתכחת מישראל והה מה"ט שרי רבנן לפי' בימי אמוראי למכתב

מילתא חדתא ור"י ור"ל מעייני בה, לגבתא בשבתא כדאמר רפ"ג דמס' תמורה (דף יד) והאידנא הותר לכתוב תורה שבע"פ וכולהו מטעמא דלא ליתכח תורה מישראל. וכיון דצ"ב צריך לכתוב חמשה חומשי תורה רחוי לכתוב כדיני קדושת ס"ת לכ"ד ולה"ע אם הניחו לו חבותיו ס"ת ח"ל לכתוב משלו כיון שמ"מ יש לו ס"ת לעמוד ממנה תו ל"ל לכתוב יותר וכיון דהיכא לאפלוגי בין דורות רחשונים שבימי חמוראי לדורות אלו מה"ט שכ' הגהות ומרדכ"פ ח"כ אפי' מדרבנן בטלה מצות כתיבת ס"ת בדורות הללו לגבל אלו היינו בקיאים בחסירות ויתירות והי' מ"ש של כתיבת ס"ת מהג מה"ת לא הי' טעם זה מספיק לבטל מ"ע של תורה דודאי מצוה זו בפ"ע היא ולא מטעם מצות ת"ת היא וכמ"כ אלא כיון דאין אנו בקיאי' בחסירות ויתירות ובזה"ז נתבטל מ"ע זו מה"ת מה"ט ואין לנו לחייב אלא משום מצות ת"ת כדי שלא יפחת תורה מישראל כ"ז ל"פ אלא בימי חכמים גבל לא בזה"ז מה"ט הגהות ומה"ט יש לנהוג קלת לפטור את הנשים בזמן הזה ממצות כתיבת ס"ת לגמרי כן נ"ל:

דיני תפילין סימן לז

שאלה הא דתניא במנחות ס"פ הקומץ (דף לו) אין לו זרוע פטור מן התפילין מי פטור גמי משל ראש מו"מ פטור אלא משל יד בלבד משל בשל ראש חייב:

תשובה הדבר פשוט ס"פ שפטור משל יד חייב בשל ראש דהא תנן ר"פ התכלת (דף לח) תפלה של יד אינו מעכב את ש"ר ושל ראש אינו מעכב את של יד. אלא ש"מ דשל יד ה"מ דשל יד מ"מ את ש"ר היכא שאתחייב בשניהם הוא דאין מעכבין זה"ז ואם הניח את מ' מהן ידי חובתו תפילין שהניח יצא י"ח. אבל היכא שאין לו זרוע דפטור מתפלה של יד מ"מ נמי להניח את של ראש. ודמי להא דאמר בס"מ כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ות"ב דתרתי מצות נינהו כמו ציצית ותפילין ובודאי לא שייך לומר דאם פטור מציצית פטור גמי מתפילין מה"ט דכל הראוי לבילה דמי עניו זה אצל זה אלא במאי דפטור פטור ובמאי דחייב חייב. מ"מ גבי תש"י ושל ראש היכא דאמר גמי מתני'

חייב בם"ר ולא מצכב הא דחיו רחוי לביצה לכ"ז שבין עיניך יהיו שתים • ס"מ דאפי' בוודאי חיו רחוי לביצה לכ"ז שבין עיניך יהיו שתים כגון בחין לו זרוע ומי חין הביצה מעכבת בו ותע"ש שחין רחוי לתפ"י חייב בם"ר • ועטמת דמילתא דלא חמרינן בהא כל שחיו רחוי לביצה כ"ל דה"ט משום דלא חמרה תורה שיהא על יד שיך לשל רחש לחיזה מצוה חן המובחר שבעטת משך הנחת של רחש יהיה גם של יד עליו משום לתא דידיה דשל רחש ולא תליא רחמנא זה בזה כלל כמו מצות ציצית ותפילין שכל חד מנוה בפ"ע היה ולא מיבך שייכא להדדי כלל אלא דשם שייכים מוחנין עליו להם מילתא לבד קפיד רחמנא שכ"ז שבין עיניך יהיו שתים ויחלוק ס"ר קודם ולא לתידי לחריבי • הלכך כ"ל שמי שחין לו זרוע מניח של רחש לחוד ומברך עליו והא דתניא חין לו זרוע פטור מן התפילין בפ"י לחוד מיירי לכבל בפ"ר חייב • חחר שכתבתי כ"ו מצחתי בשלטי הגיבורים בה"ת שכתב ע"ם ר"י ח"ו חין לו זרוע שנחתכה הזרוע השמחלית למעלה מן הקיבורת פטור מתפלה של יד ע"כ • הרי שלא פטור אלא מתפילין של יד ומשמע לכל בתפלה של רחש חייב וכמש"כ כן כ"ל :

דיני תפילין סימן לח

שאלה • אם תפילין לחסורין בהיסח הדעת או לא תל"ל שחסורין בהיסח הדעת לזה לא דבר נקרא היסח הדעת ואם יש שיעור לדבר או לא :

תשובה • ע"ד היסח הדעת בתפילין בספ"ג דמנחות (דף לו) אמרי' אמ' רבה בר רב הונא חייב חדם למשמש בתפילין בכל שעה ק"ו מציץ שחין בו אלא מזכרה ר' אמרה תור' על מצחו תמיד אלא יסיח דעתו ממנו תפילין שים בהן מזכרות הרבה עלכ"ו • וכתבו כל הפוסקים ז"ל כרבה בר רב הונא • וק"ל דבפ"ק דיומא (דף ו') אמרי' לימר טומחת המת רב נחמן אמר התורה היא בציבור ורב ששת אמר לחייב היא בציבור ומסיק הגמ' כתנאי לתניא לין בין שיטנו על מצחו מרפה לין בין שיטנו על מצחו מרפה דר"ש ר"ח עומדו על מצחו מרפה לין עומדו על מצחו מרפה ל"ל ר' הגח לכה"ג ביה"כ שטומחה הותרה בציבור מכלל דר"ש סבר לחייב היא בציבור ומפרש הגמ' טעמא דר"ש דכתיב תמיד לרצון מלי תמיד שיטת תמיד על מצחו מי מסכחת לה מי לא בעי למיטל לבית הכסח מי לא בעי מינח אלא תמיד מרפה הוא • ופריך לר"י נמי הא כתיב תמיד כדרבה בר רב הונא דאמר חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כו' תפילין כו' עלכ"ו • ומשמע לר"ש דדרים לתמיד מרפה הוא דאתי ותע"ש שיטנו על מצחו תמיד מרפה לית לי' אלא יסיח דעתו ממנו דאי דרשת הא לא אתרש הא • והא מדלקמיה ליה ר"ש לר"י כה"ג ביה"כ יוכיח ואני ליה הגח לכה"ג ביה"כ שטומחה הותרה לו בציבור מכלל דכ"ע מודו דלכה"ג ביה"כ טומחה הורפה לו אלא לר"ש משמש רצוי לית הוא דלקח על פי שיטנו על מצחו מרפה ולר"י משום דטומחה הותרה לו בציבור : וכיון דקיימא לן טומחה לחייב היא בציבור וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ד מהלכות ביאת מקדש וכן פי' הרשב"ח בתשובה וכ"ע עיקר וכמו שלוכיח לקמן • וכיון שטומחה לחייב היא בציבור ואריך רצוי לית ע"כ הא דכה"ג ביה"כ מרפה ס"מ לקח על גב לחיו על מצחו מרפה כר"ש : והשתא קרא דתמיד לתמיד מרפה הוא דאתי ולא אלא יסיח דעתו ממנו • ומעתה אין לנו לאסור היסח הדעת תפילין לכ"ש • ויותר ק"ל על הרמב"ם בזה שפסק שטומחה לחייב היא בציבור ובפ"ד מה"ת כתב חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהן עליהן אלא יסיח דעתו מהן לפי רגע לח' שקושטן גדולה מציץ שהציץ אין בו אלא שם לח' וחלו יש בהן כ"ן שמות של הוי"ה בשל ראש וכמותן בשל יד ע"כ • והמה תרתי דסתרן אהדדי • ועכ"ל שהרמב"ם פסק שם בפ"ד מה' ביאת מקדש ואין הציץ מרפה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד ע"כ • ותימה תקשה לדידיה כה"ג ביה"כ יוכיח והרי הוא ז"ל פ' טומחה לחייב היא בציבור שוב מצחתי בכ"מ שכתב בשם הר"י קור"קוס דאיכא למידק דבגמ' תקשו לר"י ומני דקסבר טומחה הותרה בציבור ומחחר שפסק רבי' טומחה לחייב בציבור והוי תרתי דסתרן ותירץ שפובר רבי' שחותה קושיח אינו מוכרחת לומר כן ותירץ לו כן לרווחה דמילתא ע"כ • ואיני יודע כיון דר"י ור"ם חבאה לקושיא מלן תשיב ומלן ספין ומלן רקיע לומר שאין זו קושיא מוכרחת :

ועתה לפרש דמנח אמינא לה טומחה לחייב היא בציבור חדא דקי"ל הלכה כר"ם בהיסורי לגבי ר"י ועוד דבפ' כילד צולין (דף פט) ס"ל לר"ח ור"י טומחה לחייב היא בציבור לגבי פסח ומה"ט אמר אהא דתנן התם לפי שרחלים כהנים טהורים וכלי שרת טמחים יעשו בטומחה דווקא שטומחת הסכין בט"מ כו' אבל טומחת הסכין בטומחת שרץ כו' מוטב יאכל בטומחת שרץ בלחו ולא יאכל לבשר בטומחת הגוף שהוא בכרת ואפי' רבה דפליג התם וס' אפי' טמחים נמי עבדי לחו משום דס"ל טומחה התיר היא בציבור חלא משום הקישא דקרא דליתקש טומחת הגוף לטומחת בשר לכתיב והבשר חשר יגע כו' ולטולם ס"ל טומחה לחייב בציבור דאל"כ ל"ל למילף מהקישא • ושוד בפ"ג דזבחים (דלג) קאמ' הגמ' בהדיח מכלל דתרוייהו ס"ל כלומ' לגבי ורבה טומח' לחוי היא בציבור ונגבי פסח קאי התם וס"ל דכל הני חמורתי וגם אבי ורבה דבתרתי ניהו דטומח' לחייב היא בציבור ואין הלכה כר"ש לגבייהו דאמ' הותרה בציבור • והא ל"ל דס"ל להפוסקים ז"ל כסברת התום' בפ"ק דיומא (ד' ה) דמקשה הגמ' התם ועד שאתה מפריש מטומאת ביתו כלומר לכ"ג קודם יה"כ הפרישהו מטומאת התת אמ' רבה ואת אומרת טה"מ הותרה היא בציבור והקשו התום' מהניח דפ"ג דזבחים דס"ל טומאה לחייב היא ותירך בשם ר"י דאתת אומרת קשיא ולית לה ס"ל אלא סבר טומאה לחייב היא • ועוד תירך דבזבחים לענין פסח מיירי ואפשר לומר נהי דפסח כיון דאתי בכטופיה חשיב כך"ל ודוחה את השבת ואת הטומאה מ"מ כיון דאלו כל ישראל מייתו חד פסח בשותפות מהדרינן אטהורים אפי' למ"ד ט"ה היא בקרבן ציבור גמור הבא בשותפות וכדאמ' לקמן בחילו של אהרן הצ"ג דומיא קביעה ליה ודחי הא"ם ואת הטומאת' כקרבנו ציבור מ"מ כיון דקרבן יחיד היא מהדרינן אטהורי' לכ"ע וכו' ע"כ • וה"כ י"ל הצ"ג דס"ל לכל הני חמורתי לגבי פסח דטומאה לחייב היא מ"מ גבי קרבן ציבור לפסח בשותפות וכדאמ' לקמן בחילו של אהרן הצ"ג דומיא קביעה ליה ואת

דמ"ר יהודה אין מעוברת אחר אינו מעוברת וה"ה לכתחלה ע"כ · ולמש"כ ח"ס עפי' דהא דאר"ם אם מת"ט עיבר ליכא דלעבד לעוברה תחזקינן קמי' והא דאמר רבא ותנ"ה דלפי' לכתחלה מעברין לטומאתה מת דלוורייתא קאי :

וא"ת ח"כ מאי קאמר ר"ם חלת מ"מ ביקש רחמים על עצמו אימת דמהני בטומאה דרבנן שהרי לפי' למאי דמסיק שביקש רחמים על עצמו מפני שעיבר ניסן בניסן הא אמרי' התם לר"נ שאם עיברו וקידשו מקודש ומעובר לעבד חלת כיון דאין מעברין לכתחלה ביקש רחמים על עצמו חע"ג דאם עברו מעובר ח"כ הל"ל שביקש רחמים על עצמו שעיבר מפני טומאה דרבנן לכתחלה חע"ג דאם עבר מעובר · וי"ל דלמאי דקאמר שעיבר ניסן בניסן דהיינו ביום ל' של אדר ועבר לתימרא דרחמנא דכתיב החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן וביום ל' של אדר הוחיל ורחוי לקבוע בו ניסן קרינן ביה ואין אחר ניסן ח"ם דחע"ג דאם עבר מעובר כיון שעיבר על דברי תורה ביקש רחמים על עצמו אבל אי אמרי' שעיבר מפני הטומאה חע"ג שאין רחוי לעשות כן לכתחלה הוחיל וטומאה דרבנן היה · מכל מקום כיון דאם עבר מעובר כדעבד ונם לא עבר על דברי תורה בהא שעיבר לא היה צריך לבקש רחמים ע"ש · ולפי מה שפי' רבא דאמר גבי פסח טומאה דחויה היא וגבי שאר קרבנות יבור הותרה היא כת"ק דהאי בריית' ס"ל· ושוב ב"ל הא דאמר התם בחילו של אהרן חע"ג דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן וטומאה דחויה היא אלא ע"כ חילו חלת מדרבנן גזי' אלו קרבן יחיד שאין קבוע לו זמן שחילו דוחה טומאה · דלחלת"ה הא חלת הטומאה דחויה היא בחילו של אהרן על יה"כ מה"ת הוא אלא מפני' לת"ל טומאה הותרה היא · אלמאי תקשה לכה"ג ביה"כ עד שתתה מפריסו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת התת מאי אמר טומאה הותרה בציבור כדאמרי רבא · הא מ"מ בחילו של אהרן די"כ טומאה דחויה היא · ושוב שהרי פרו של אהרן די"כ נמי קרבן יחיד הוא כדתנן בפ"ב דתמורה (דף יד) ת"ל ר"מ כלומר לת"ק דכייל קרבן ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה אבל קרבנות יחיד לא והלא פר יה"כ וחביתי כה"ג ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה ומסקינן ביומא פ' הוליכו לו דת"ק נמי מודה בפר יה"כ קרבן יחיד הוא ואי טומאה דחויה היא מה"ת אלא חילו של אהרן מטומאת דקרבן יחיד הוא ה"נ עד"א מה"ת אלא פר יה"כ מה"ט גופי' והרי עיקר כפרת יוה"כ תלוי בפר כדאמרי' בכולו מסי' יומא ת"כ הדרה קושיא לדוכתי' הפרישו מטומאת התת משום פר כה"ג דטומאה דחויה היא אלא ועיקר הכפרה תלוי' בו ול"ל הוחיל וקרבן ציבור דיה"כ תלוי בפר כדאמרי' בר"פ טרף בקלפי (דף מ) פר מעכב את השעיר הינו קרבן ציבור ולמ"ד טומאה הותרה היא בציבור ה"ה דהתיר היא אלא פר · דהא ליתא דמ"מ הינו קרבן יחיד לכ"ד · דאלכ"ש מאי פריך ר"מ לת"ק והלא פר יה"כ דקרבן יחיד הוא כו' דילמא שאני פר יה"כ הוחיל וקרבן ציבור תלוין בו הינו קרבן ציבור אלא ואפי' דאין אלא קרבן יחיד לכ"ד · ועוד מאי מצני ר"י לר"ם מהא דכ"ג ביה"כ יוכיח שאין עודו על מנחו ומרצה הכא לכה"ג ביה"כ שטומאה הותרה היא בציבור מאחר דתקשה כה"ג ביה"כ בשאת עבודת פר יוכיח שאין עודו על מנחו ומרצה בין על טומאת כהן בין על טומאת הס הפרי· אלא ואפי' מאן דס"ל טומאה הותרה היא בציבור מה"ת לא שני לו בין קרבן ציבור לקרבן יחיד הקבוע לו זמן כגון פר וחיל של יה"כ ומדרבנן הוא לא חשו הכמים להפרישו מטומאת בחילו של אהרן וכיון דמדרבנן בעלמא הוא לא חשו הכמים להפרישו מטומאת התת משום פר וחיל של אהרן : שוב ראיתי להתוס' שכתבו אהא דאמר' בחילו של אהרן כו' ות"ל והא כולהו מקרח נפקה לן בפ' כ"ל ויבדר משה את מועדי ה' הכתוב קבע מועד אחד לכולן · מ"ם דים מהן שהטומאה בהם טומאה וים מהן דחוי · וי"ל דת"ל טומאה הותרה היא בכולן הותרה מדלוורייתא אלא מדרבנן גזר אהא דהוי קרבן יחיד דלהדרי' מטהורין · ולמ"ד טומאה דחויה היא בכולהו דחוי' היא מדלוורייתא ע"כ · ברי סבירא ליה נמי דמדרבנן היא דמהדרינן מטהורים בחילו של אהרן ובדפי' זכיון שכן ק"ו לפסח מעתה אף אינו בא לציבור בשותפות מ"מ יותר קרבן יבור מפר וחיל של אהרן שמ"מ הא כל ישראל חייבים בפסח · וע"כ אלא ל"ל דלמ"ד טומאה הותרה היא לדבי פסח דחוי' היא מה"ת אלא מדרבנן בעלמא (א)(דלמ"ד טומאה הותרה היא בציבור ח"ת)וא"כ לרבא דס"ל לפי' התוס' דטומאה הותרה היא ע"כ הא דס"ל בזבחים (דף לב) טומאה דחויה היא לבדי פסח אלא ל"ל דמה"ת היא אלא מדרבנן בעלמא הוא דדחוי' בדי וזה מן התימה דע"כ התם מה"ת קאמר דס"ל לרבא דטומאה דחויה היא אלא דדחוי' דמהרי' התם אר"י ס"מ מדעולא דאמ' התם ביה במקצת שניה ואפ"ה אמ' מצורע שחל שבע"פ ורחה קרי בו ביום ועבד מכניס ידיו לבהונות · רובן עמהי מתים ועשו וזין הוחיל והותרה לטומאתן הותרה לזיבתן והקשה אבי לר"י מי דמי מצורע התירה הוא הוחיל ואיתתרי משתברא מצורע התירה להא חידחי להה לא חידחי ס"ל רבא מדרבא חיפכא משתברא התירה הוא להא משתרי להה לא חיפתרי טומאת' דחוי' היא מה לי אחי דיחוי מה לי אחי דיחוי מכלל דתרוייהו ס"ל טומאה דחויה היא בציבור וכיון דס"ל לרבא דמקום התירה לא אמרי' הוחיל ואיתתרי חיפתרי ואפ"ה אמ' לדידיה ברובן עמהי מתים ועשו וזין הוחיל ואיתתרי חיפתרי משום דטומאה דחויה היא לגבי פסח ס"מ דדחויה היא מה"ת דהס"ד מדרבנן אבל מה"ת הותרה היא כיון דהתירה לא אמרין הוחיל וכי משום דרבנן תיקנו שטומאה דחויה היא אאל פסח להחמיר נימא להקל

(א) ערוה מיותר

חדם למשמש בתפילין מייתי לה הש"ס במנחות בספ"ג ובפ"ק דשבת (דף יב) גבי הא דתני דבי ר' ישמעאל חדם בתפילין ע"כ עם חסיכה מ"ט כדרבה דמייב חדם למשמש בתפילין כל שעה כדי שלא יסח"ד מהם מידכר דכיר בשתותא בלי תפלוקתא ודלי הילכתא פסיקתא היא: ועוד שמעתא ס"ג דדרשינן להתי תמיד דגבי ציץ לעלא יסיח דעתו ממנו מ"מ חיכא נמי למילף בין סיכנו על מצחו בין שיכנו על מצחו מרפא ולקו מתמיד ילפינן לה דהא תמיד מיבעי' לו שלא יסיח דעתו ממנו שלא משום דחמר אתא ביומא מ"ע דר' דכתיב על מצחו ונשא ואהרן ור"ש דחמר תמיד מרפא הא כתיב על מצחו ונשא אהרן את עון קדשי מרפא ולקו מתמיד מיבעי' לו שלא יסיח דעתו ממנו לפחות נשבר הציץ שלא יהא מצחו מגולה ור"ש אומר מצחו מצחו לה משמע לן · הרי בין ר"י בן ר"ש לר' שמעון שלא חד קרא רחמנא לנשבר הציץ דחין מרפא לחודיה קאתי אבל חינו על מצחו בלא קרא יתירא מסברא ס"ל דמרפא · והא לפלוגי ר"י דדריש להו תמיד לשלא יסיח דעתו ממנו ולא ילפינן תמיד מרפא לא ילפינן שלא לנשבר הציץ דחינו מרפא לחד אבל חינו מרפא · שלא ס"ל דתרי קראי אינהו הכא מצחו דמצחו מצחו משמע ליה ואתי חד קרא לחעוטי נשבר הציץ וקרא שני לחינו על מצחו דחינו מרפא · וש"מ דמסברא בלא קרא יתירא אמר' דחינו על מצחו מרפא מהשתא חית לן למימר דר"ש נמי ס"ל דהא קרא דתמיד לשלא יסיח דעתו ממנו הוא דאתי דכל לחעוטי במחלוקת עליך ואין לנו לעשות מחלוקת חדשה בין ר"י ור"ש דלר"י אסור בהפך הדעת ולר"ש מותר · שלא דכ"ע דרבי תמיד שלא יסיח דעתו ממנו שלא לבר"ש כיון דמצח מצחו משמע לן ש"מ אינו לו ואין כאן שלא חד מישועי לנשבר הציץ לחוד הוא דאתי להכי חבל לחינו על מצחו כל כמה דל"ל מישועי יתירא מסברא דתמרי דמרפא · ולר"י מצח מצחו משמע לן ש"מ חיכא כאן תרי מישועי ומישוע הבאי ע"כ לחינו על מצחו דחינו מרפא אתי · ואע"ג דבתחילת הסוגיא אמר חדר"ש דתמיד לחינו על מצחו דמרפא הוא דאתי והכ"ג אמרינן ור"ש דאמר תמיד מרפא הא כתיב על מצחו ונשא וש"מ דמסברא בלא קרא אמר לחינו על מצחו חינו מרפא וא"כ י"ל הא לגריך קרא על מצחו ונשא לר"י לחינו על מצחו שלא חינו מרפא היינו לבתר דכתיב תמיד לרצון דיותר משמע פשטי' דקרא דלתמיד מרפא הוא דאתי מלמדרש אמר לשלא יסיח דעתו לחינו במשמע כ"ש · אבל אי לאו תמיד לרצון מסברא אמר לחינו על מצחו חינו מרפא וא"כ ר"ש דאמר חינו מצחו ונשא על מצחו מרפא ע"כ מתמיד יליף לה · ואכתי לדידיה ל"ל למידרש מתמיד שלא יסיח דעתו ממנו · והיינו דפריך ור"י נשבר הציץ מנ"ל ונימ לחיכא למימר של מצחו ונשא לנשבר הציץ אתי תו ל"ל לאקושי לקרא דתמיד ממשמעותיה דמשמע דתמיד מרפא הפילו חינו על מצחו מלמדרש לשלא יסיח דעתו ממנו קא אתי לחינו במשמע כ"כ · ומצי ל"ל ממצח מצחו וא"כ על מצחו ונשא לשחינו על מצחו חינו מרפא הוא לאתי ומשמע שבקי' לקרא דתמיד לחינו לחיק ומוקי מגפשי' לשלא יסיח דעתו ממנו הוא לאתי ולא לתמיד מרפא · דא"כ הא ל"ק הא לר"י לא יסיח דעתו ממנו הוא לאתי ולא לתמיד מרפא · דא"כ הא ל"ק הא לר"י לכתוב רחמנא שלא תמיד ועל מצחו ונשא וי"ו דעל מצחו ל"ל בלא"ה של מצחו ע"כ דרשינן לתמיד לשלא יסיח דעתו ועל מצחו ונשא לשחינו על מצחו חע"פ שלא נשבר חינו מרפא · דהא"כ תמיד לשחינו על מצחו מרפא אתי ועל מצחו ונשא לנשבר הציץ דחינו מרפא לחוד וע"כ על מצחו ונשא כי אתי למעוטי נשבר הציץ ומשלה חית לן למידק דווקא נשבר הציץ הוא דחינו מרפא אבל לא נשבר חע"פ שחינו על מצחו מרפא אתי ועל מצחו ונשא לנשבר הציץ לשחינו על מצחו חינו מרפא קא אתי לר"ש מסברא ידעינן דחינו על מצחו חינו מרפא על מצחו ונשא ל"ל חע"כ לנשבר הציץ הוא דאתי דחינו מרפא ומשלה חית לן למידק טעמא דנשבר הא לא נשבר חע"פ שחינו על מצחו מרפא וע"כ כי כתב רחמנא לתמיד לשלא יסיח דעתו ממנו אתי ו"ו דעל מצחו לר"י דמשמע ליה ל"ל: והא"נ תקשה לר"ש כיון דמצח מצחו לא אתי אלא חד קרא דעל מצחו ונשא ע"כ למעוטי לנשבר הציץ הוא דאתי דחינו מרפא לשלא יסיח דעתו ממנו אבל חינו על מצחו דחינו מרפא הוא דאתי ל"ל קרא הא מסברא ידעינקלה דחינו על מצחו חינו מרפא לנשבר הציץ הוא דאתי ולמידק מיניה הא לא נשבר חע"פ שחינו על מצחו מרפא ותמיד לרצון לר"ש ל"ל · והא ל"ל דהא שלא משמע לו לר"ש מצח מצחו היינו לבתר דכתיב תמיד ולא ילפינן לנשבר הציץ מתמיד דלשלא יסיח דעתו ממנו אלא משום דלר"ש מצח מצחו משמע לן ש"מ דחינו על מצחו חינו מרפא

וכי בלא זיז קלות רחם מי שרי הלא מיסר מורת שתים מעליו ושוכר על פן תזבח חת ה' לחקי' כמבואר בדברי רז"ל במדרש · ותזן נמי במסכת מכות שחוק וקלות רחם מרגיני' חת ה' הדם לידי עבירה ואפילו תת"ל לחזן איסור קלות רחם מ"ת הלא מדרבנן בלבד כ"ל לגילוף דתפי' אסורי' בהסח דעת על קלות רחם מק"ו מזיז תיפוק לו דבלא"ה אסור בקלות רחם מדרבנן תפי' בלא תפי' · שהרי הכי ק"ו דילוף הסח הדעת בתפי' לאסור בק"ו מזיז אימו הלא מדרבנן דהא ק"ו פריכא הוא דמה לזיז שכן הסח בגלוי תאמר בתפי' שאין מתופין עור כמ"ש התוס' ביומא שם ופי' דזיזו ק"ו גמור מה"ת הלא מדרבנן · וה"ק מי דלילוף תורת בזיז מעי תפי' כדפי' מ"מ כיון דלילוף בתפי' לד תשובות זה עפי שים בהן תוכרות הרבה ספרת הוא שתן הדין ים לחכמים לתקן למעשה בהן כ"ש ע"כ · והרי קלות רחם בלא תפי' ניתי מאסור מדרבנן מצ"ל מ"ת בכל הסח הדעת מאסור בתפי' דומיא דזיז ואסור להסיח דעתו ומחשבתו מהם בעודן עליו וכ"ד הרמב"ם ושייעתו ומצ"ל ר"י שמדברי רבינו משה מצא חי' לדבר זה מיני יודע מי' קאמר שהרי יהוע שמתם ר"י שמביא ר"י הוא הרמב"ם והרי מדברי הרמב"ם מוכח ליפכא וכמש"כ : ועוד שהרי הרמב"ם כ' בפ"ד מה"ת חייב אדם למשמש בתפילין כ"ו שהן עליו שלא יסיח דעתו מהם ליפלו רגע מ' דקדושתן גדולה מקדושת הזיז שאין בו הלא שם ת' והלו יש בהן ד"ת שם על הזיז בשל רחם וכמותן בש"ע ע"כ : והרי מחברר דכל היסח דעת אסור בתפי' כדברי הרמב"ם והרמב"ן וסייעתם ז"ל וכן כ"ל עיקר :

דיני תפילין סימן מ

אחר שמחברר בסימן הקודם דכל היסח הדעת אסור בתפי' אחכתי נצטרך לברר כמה פיטור היסח הדעת דהא ל"ל דהיסח הדעת היינו שלא יפריד מחשבתו מהם כלל דהא ודאי קושיות ר' יונה הזקה היא דא"כ היאך פיטת ערתי מותר בתפי': ועק"ל דא"כ תורתו ותלמודו מתי נצטרך שהרי מצותן כל היום ואיכא למ"ד לילה נמי ומן תפילין היא גם היאך אפשר לכה"ג לעבוד עבודה כיון שאסור להסיח דעת מן היזן ח"כ בע"כ יסיח דעתו מן העבודה כי ת"ל לאדם לחשוב בב' הפרים כל': ובשבת ר"פ מפנין (דף קכז) תמ' פ"ח הוצרך דבר אחד לגל מערוותיה ר' יהודה אומר אפי' הלך ר"י ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה תלך אחרוך ד' אמות וכשם ומפי עשתה משום שלא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה הא לאו הכי היה חולך מצ"ג דדבר מלכות היה בינו ובינה כדאמ' וגריך לדבר ביזוב הדעת וא"ת לעולם דעתו תמיד על תפי' כל תעך זמן שאפשו הדברים בינו לבינה : וכיוצא בזה מצינו מעשים רבים שהיה לחכמים עסקים רבים עם גדולי מלכות ואחר ב"ח והיו תפי' עליהם : מ"מ מדברי הר"ן למדתי תירץ לדבר שכ' שם בסוכה אלא דרבנן דפי רב אחי כל אימת דמשמש בהו מברכי וז"ל שהיו מברכין עליהם לשמור את התפי' כלומר מהסח הדעת או כיוצא בזה ולא ידעתי למה השמיטוה פוסקי הלכות להא דרבנן דפי רב אחי : והפשר דה"ט דאינהו הוי ק"ל בתוך כ"ד שיעור של זמן שהם חייב למשמש בהן אבל אינן לא ק"ל לאי נברך כ"ן שמשמש בהן לפשר שמשמש שלא בשעת חיוב ומצאנו מברכין לבטלה ע"כ : נמצא הא דאמר שלא יסיח דעתו מהן לאו למימרא שיהא דעתו עליהן כ"ו שמונחין עליו אלא יש שיעור וזמן קצוב לדבר שיותר מאותו זמן הקצוב לא יסיח דעתו מהן ובתוך אותו הזמן לא מיקרי היסח הדעת והדעת נוטה כן דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואיך אפשר שכל היום כולו תמיד יהיה דעתו עליהן וא"כ אפשר לכל אדם לזהר שלא ע"פ שעוסק במלאכתו ובשאר עסקיו שיהא דעתו על התפי' שעליו מוזהר לזמן הקצוב לשיעור היסח הדעת וה"ק י"ל דשיעור שיש לשיעור היסח הדעת היאך לא ביארו חכמים בתפי' שהוא כדי הילוך מהא למה כדמפ' התם בסוכה היא שיעור היסח הדעת דבר שיעור זה שרי ואין בו משום היסח הדעת ויותר מזה הוי שיעור היסח הדעת לאיסור · ואל תתמה אם יש שיעור לאיסור היסח הדעת היאך לא ביארו חכמים שיעורו בהדיא דכיוצא מינו בר"פ שואל (דף קמח) ובר"פ המביא (דף ל) גבי תוס' יה"כ דהוי דאורייתא והכי נמי דיזן אכלי ושתי עד שחשיכה כו' וכתבו התוס' משמע שיש שיעור לתוס' יה"כ מדאינעריך להפסיק מבע"י דהא ודאי לא היו אוכלין ממש עד שחשיכה דאכלי איסורא מדאורייתא וכו' ובפי' התוס' לא הזכר השיעור כו' ע"כ · וכ"כ שארי פוסקים נמצא למדנו מכאן כדי מהלך מהא למה עכ"פ אין כאן משום היסח הדעת מהותרו לו ליזן בתפילין כדי מהלך מהא למה : ואל תתמה כיון דילפינן מתמיד שלא יסיח דעתו מן היזן ומיניה ילפינן לתפילין ח"כ אין זמן קצוב להיסח הדעת דאל"כ לא מיקרי תמיד וכדתנן בתמורות (דף לא) גבי לחם הפנים לרבנן הלו מוכנין והלו מניחים ועפחו של זה כנגד עפחו של זה שנא' לפני ה' תמיד · ולהו בכ"מ ליפשא דתמיד פי' שוה למעלה תמיד גבי תמידים דפי' מיום על יום דאין מקריבים הלא ח' בבקר וזמנו עד ד' שעות לר"י ועד חצות לרבנן כדאמר בר"פ תפלת השחר (דף כו) והשני ב"ה וזמנו מאחר חצות עד הערב לרבנן ולר"י עד פלג המנחה כדאמר התם וכאמר תמיד בגרות ולרוב רבותא לבד מהרמב"ם אין מצות הלקה ביום הלא בלילה בלבד ותחלת זמנן הוי אחר תמיד וקטרת של ב"ה כדאמר בר"פ ת"ש (דף נט) והלי תמיד הוי מליקה ללילה כמ"ש רש"י בפי' התורה · והלי תמיד דגבי לחם הפנים נופיה לר"י שם בתלי' דאמר הלו גוטלין והלו מניחין לחם היתה תמיד ופליג אח"ק ומפרש בגמ' דאמר"י ומה הני מקיים לפני ה' תמיד שלא יהו לחם חלות לחם אלא תמיד ותמיד לאו למימרא

שיסב הדבר בלי הפסק הלא תמיד בלחמו וזמן הקבוע לו שלא יעבור וזמן קביעתו תמיד לעולם · וכיון דתמיד מסב בזמנו ומועד הזמן קבוע לעולם וכיון שכך ומצוה להיות פנוי פחות ופנוי יותר כל אד ואד בזמנו תמיד קרינן ביה למילתיה וה"ל זמן לאסור היסח הדעת קבוע לעול' שאסור להסיח דעתו מן היזן יותר ממצוה זמנו ולעולם אותו זמן שוה שבל אותו זמן הין בו משום היסח הדעת ורבינו יותר על אותו הזמן קרוי היסח הדעת שפיר קרינן ביה תמיד לילתיה · והא דפרש"י התם גבי הא דיזן אדם בתפילין שיש ערתי אבל לא שיש קבוע משום שמא יפיח בהם ולא פי' משום דיותר מכדי שיש ערתי היכא אסור משום היסח הדעת · י"ל משום דהתם תניא אוכלין אכילת ערתי חין לסוכה וחין ישנים שיש ערתי חוץ לסוכה מ"ט אר"מ גזירה שמא ירדם · ול"ל לחבי הלא הא דתניא יזן אדם בתפילין כו' ליתוש שמא ירדם · ול"ל לרש"י דאסור היסח הדעת בתפי' אימו הלא מדרבנן וכמש"כ בשי' הקדו' מצ"ה לא פירש דהא דאסור שיש קבוע בתפילין הוא משום היסח הדעת הל"ל מפי פריך לחבי מאחי לא חיישינן גבי תפילין ירדם לאסור לשיה ערתי כדחיישינן לה גבי סוכה דלמא ס"ל דאסור שיה תוך לסוכה היכא דליכא ערתי אלא משום דאיכא למיחש שמא יפיח בתפי' כדי שיהו התולות בזויות עליו וליכא מיניה התם דאסור להרהור מצוה כנגד גר תוכיח ולהסתפק ממי סוכה כל ו' כ"ש שלא יפיח בתפי' ותצ"ע דבשמא קבע נמי הא ל"ל דלמא לא יפיח והכאי אחי פריך לחבי מתפי' לסוכה הא שאני תפי' דה"ט דל"ח לשמא ירדם דלמא לא ירדם ואפי' אם ירדם אכתי אפשר דלא יבא לידי איסור דלמא לא יפיח בהם אבל גבי סוכה אם ירדם ואחי עביד איסורא דאורייתא הלכך חיישינן לשמא ירדם · ול"ל דמשמע ליה לרבי דבתפי' נמי אם ירדם קרוב לודאי שיפיח בהן שכן אורחא דמילתא ויבוא לידי איסור של תורה · ותדע לך דצ"ב בהא תצטרך לשמא ירדם בתפי' איכא למימר לחי' של תורה הלצ"ב אחי מוכיח אבל מדל"ח לשמא ירדם בתפי' דה"ט לו לבא אל לידי איסור דרבנן דל"ח לשמא ירדם חוץ לסוכה דאם ירדום עביד איסורא של תורה · אלא ודאי כדאמרן · ות"ת ואבי גופיה מנ"ל דלשמא דלמי' שיהא קבוע בתפי' הוא שמא יפיח דילמא משום מי' היסח הדעת דרבנן ומה"ט ל"ג שמא ירדם · וי"ל משום דשמא משום שמא יפיח הוי הפכים דיזן ביום רגה חולן רגה מניח בלילה חולן ואימו מניח וה"ט משום דביום אין דרך ליזן קבוע ל"ח שמא יזן קבוע אבל בלילה דדרך ליזן קבוע חיישינן דילמא יזן ואחי גזרינן ערתי אטו קבוע בלילה מ"ד לילה קבוע אלא משום היסח הדעת דרבנן הא ל"ל כנזי' לנזי' · ותצ"ע בקבוע אית בי' משום לשא דאיסור דאורייתא מה"ט גזרינן ולפי"ז הא דאין ישנים ש"ש חוץ לסוכה מסכמת ליה בכל נוסחא ואפי' ביום דומיא דריסת אוכלין אפי' ערתי חוץ לסוכה דמיירי בכל נוסחא ואפ"ה לר"ח גזי' שמא ירדם : והשתא תקשי לי חבי שפיר מה"ת דתניא יזן אדם בתפי' ערתי בתפי' דמיירי ביום דזילו בלילה אפילו ערתי אסור ול"ח ביום לשמא ירדם ויבא לידי מי' של תורה דיפיח בהם וגבי סוכה אפי' ביום גזי' שמא ירדם · אלא דאכתי איכא למידק מה"ת דאפי' בשעה שמי שיך היסח הדעת ואלא כל' ה"ר יונה והרש"ש מהא דתניא שם בפ"ב דסוכה היזן בתפי' ורמה קרי אותו ברצועה ואימו אותו בקלינא ד"ר יעקב וחכ"ק יזן אדם בתפי' ס"ת אבל לא שיש קבוע וכתה ערתי כדי הילוך ק' אמה · וכתבו התוס' מתוך הלשון משמע דר"י שרי אפילו ערתי קבוע דהל"ק במתני פליגי ע"כ : והשתא מי דר"י ל"ח לשמא יפיח בהן מ"מ תיפוק לי' דשיש קבוע מסורה משום הס"ה · תצ"ל דבשעה ל"ח להס"ה משום דיזן כאן קלות רחם וכדעת הר"י · אבל לק"מ שהרי שוד פי' הקס התוס' וי"ל דכלהו מודו בפ"ק דאסור ופליגי בתלי' דר' נתן בסמוך דברי ליזן בתפילין ביום שלין דרכו ליזן שיש קבוע ובלילה חולן אפי' לע"ש דילמא מיתלף ויזן ס"ק ור"י לא חיים לי' דילמא מיתלף ע"כ · ותירוץ זה כ"ל עיקר דאילו לתירוצא ק"ל מהא דאמר בפ' הקומץ (דף לו) ועד מתי מיזן ותפילין קלי עד שתשקע החמה ר' יעקב אומר עד שתשלה רגל מן השוק וחכ"ח עד זמן שינה ופי' התוס' דר"י ומכחיש ס"ל דלילה זמן תפילין אלא דחיישינן שמא יזן בהן ועביד ר"י הרחקה טפי מדרבנן ע"כ · והשתא בשלמא דרבנן דרבנן ל"ק דהא דאמר יזן אדם בתפילין שיש ערתי מיירי ביום ול"ח שמא יזן קבוע דהיזן דרך בני אדם ליזן קבוע ביום · והא דאמרי עד זמן שינה היינו בלילה דחיישינן לשינת קבוע שזה דרכן של בנ"א בלילה · אבל דר' יעקב אדר"י ודאי קשה כיון דתניא בתמי' סוכה ליזן אפי' שינת קבוע בתפילין לפי' התוס' וס"ל נמי בלילה זמן תפילין הוא מלא מצריך לחלון אחת"ה כת"ק ח"כ לא מיבעיא דמשתשלה רגל מן השוק דה"ל להלון אלא אפי' לזמן שינה ח"ל לחלון כיון דאפי' שינת קבוע נמי שרי ליזן בתפילין הא ליכא למיחש לחידי וכ"ש שיזן דאחוי להרחקה יתירה משתשלה רגל מן השוק והא נמי ליכא לפרש לר"י אפי' שינת ערתי וביום אסור ליזן בתפילין דגזר אפי' על שינת ערתי דיום משום גזירה דשינת קבוע דה"ל מפי פריך לחבי אהא דמפרש ר"ח להא דאין יושנים שינת קבוע לסוכה גזירה שמא ירדם אהא דיזן אדם בתפי' ול"ח לשמא ירדם אפי' הא דאין ישנים ש"ש חוץ לסוכה מיירי נמי מביום לק"מ דהא מיכא ר"י דאסור שינת ערתי וביום בתפי' גזירה שמא ירדם

ויש קצת ודלמא ההיא ברייתא לגבי סוכה תחיל כר"י · חלה ודאי פשיטא ליה דליכא למ"ד דלאסור ס"ע ביום דכ"ע מודו דביום ל"א לשמח ירמס · הילכך פי' בתרא של התוס' עיקר והשתא ח"ם ול"ק דר"י אדר"י דהא דשרי ס"ע בלילה ול"א לדילמא מיתלך היינו קודם ומן שהלכה רמ"ה אבל לבתר הכי תפי' אם חינו רוצה ליתן כל עיקר חיים ליתא יתן בהן קצת הילכך מצריך ליה לחלוץ · הרי נתברר ממ"כ דעד שיעור מהלך מהה לחמה אין בתפי' משום הסח הדעת ויותר מזה יש בהן משום הסח הדעת בכל ענין תפי' חינו עומד בשחוק וקלות ראש כלל · מ"מ הא דעד מהלך מלא לחמה אין בהם משום הסח הדעת נראה לי להלכה אבל לא למעשה :

דיני תפילין סימן מא

שאלה · אי מותר להניח תפילין בשבת וי"ט אם ירגיל לחזור עורך חע"ג דקי"ל דלאו ומן תפילין הן או אסור להניח בהן תפילין וגם ראוי לברר אי קי"ל כמ"ד לילה ומן תפילין הוא או לאו וא"ה גם שאר הילוקי דינים היוצאים מעיקרים הללו וכמו שאבאר בע"ד :

תשובה · ע"ד תפילין אי מותר להניח בשבת וי"ט או לא · דע דבפ' הקומץ (קף לו) ובפ"ב דעירובין (קף מ) תניא ושמרת את החוקה הזאת מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט דר"י הגלילי רע"ק לא נאמרה חוקה זו אלא לפסח בלבד ום"ל לר"ע לילה זא"ה מ"מ ר"ע נמי מודה דשבתות וי"ט לאו זא"ה וס"ל התם מקרא מחרינא דתניא רע"ק יכול יניח תפי' בשבתות וי"ט ת"ל והיה לאות על יד ולטוטפות ב"ע אי אריכי אות יניח בשבתו"ט שהן נופלן אות ונ"ל חע"ג דכ"ע מודו דשבתות וי"ט לאו זמן תפילין הוא מ"מ ס"ב דלרי"ה דמשמע להו מקרא דמימים ולא כל ימים ומהא נופיף משמע נמי לילות וקרא דושמרת תחרוייהו משמע קאי · בין לילות בין דשבתות וי"ט לאסור להניח תפילין בשבתות וי"ט ואם הניחן שוגר בלאו או בשגגה כדאמר בפרק ב' במיחן בלילה כדאמר התם תר"ח כל המניח תפילין לאחר ס"ה שוגר בשגגה ריש"ן שוגר בלאו · אמר ליתא בדר"ח קמפלגי דאמר כ"א שני ימים ואל תהי לך לאות ולא לזכרון אות ומר לית ליה דר"ח · ומסיק דכ"ע ס"ל דר"ח והכא בהא קמפלגי דמ"ד השמר לאו להשמר בשגגה · ומ"ד השמר בשגגה נמי לאו וכיון דבלילה שוגר בשגגה דושמרת הא"ל דבשבתות וי"ט נמי שוגר בשגגה · והא הכי מותר לשמרת לשבתות וי"ט נמי מקרי כמו שמקרי לדידיה לשבתות דכ"ל נמי מהאי קרא אבל לר"ח(א) דמוקי לקרא דושמרת לפסח ושבתות וי"ט לחיוב ומן תפי' כ"ל מקרא מחרינא דוחיה לאות מחוקת הוק דמשמע להו קרא אבל מותר להניח בהן תפילין בידו דהא כהאי קרא ליכא חוקה ואם רצה להניח בהן תפילין הרשות והא דתניא בפ' במיחן בלילה כדאמר התם תר"ח כל המניח תפילין לאחר ס"ה עובר בשגגה ריש"ן עובר בלאו · אמר ליתא בדר"ח קמפלגי דאמר כ"א שני ימים ואל תהי לך לאות ולא לזכרון אות ומר לית ליה דר"ח · ומסיק דכ"ע ס"ל דר"ח והכא בהא קמפלגי דמ"ד השמר לאו להשמר בשגגה עשה · ומ"ד השמר בשגגה נמי לאו וכיון דבלילה שוגר בחוקת דושמרת הא"ל דבשבתות וי"ט נמי שוגר בחוקה זו

לאו דומיא דמשמרת בלבישתן בשבת • מ"מ גם מדברי הרמב"ם למדנו דרי"ה במעוטי דידיה דמימים פרט לשוי"ט מי מקרא דר"ע סמיך וכדפי' • ולא"ת הא דתמ' בירושל' פ"ב דברכות ר' הבוה בשם ר"ח הנותן תפי' בלילה עובר בעשה ומ"ט ומשמרת את החוקה הזאת כו' ימים ולא לילות ימימה פרט לשוי"ט ליתי דבעי מימר נמשמעות מן הדא והיה לאות על ידכה יצא שוי"ט שכולן הוא ולא כן כתיב מימים ימימה ליה לך חלא כיי דמר ר' יוחנן כל מילתא דלא מהוורין מסמכין לה מן התורין סגין • והשתא מאי פריך ולא כן כתיב מימים ימימה הא מ"מ חילעריך והיה להוא דהל"ב ה"ק למעט חלא שבתות לחוד ולא י"ט • לק"מ דלאו אי"ט קא פריך חלא משבתות לחוד ל"ל למעוטי מוהיו לאות הא מקרא דמימים ימימה נתעטו עכ"פ שבתות מימה וכדפי' • והדרבה מכלן רמיה לדברי מדפריך ולא כן כתיב מימים ימימה • ומאי קושיא הא ר"ע דדרים מוהיו לאות לא דרים מימים ימימה לתפילין חלא ס"ל דבחוקת הפסח הכתוב מדבר וס"ל דלילה ומן תפילין היה שלא ע"כ רי"ה נמי דרים לוהיו לאות והדר' ברייתי' דוהיו לאות דמייתי ביהו רי"ה תני לה הילכך פריך שפיר ולא כן כתיב מימים ימימה דמשמע מיעי שבתות עכ"פ ול"ל למעט לשבתות נמי מוהיו לאות לא ה"ל למעט מימים חלא י"ט להוד • ור"ש נמי הא דמשני כל מילתא דלא מהוורין כו' דמ"מ תקשה תרי קראי לשבת ו"ט מימים ימימה והיה לך לאות ל"ל • אבל למ"ש ניחא ואריכי דהי מימים ימימה לא נתעטו חלא שבתות לחוד ולא י"ט כתב רחמנא והיו לך לאות לי"ט ואי מוהיו לך לאות הע"ג דנתעטו שבתות וגם י"ט דהא תרוייהו גופן אות ה"א דמחיובא היעטו אבל חיסורא ליכא כתב רחמנא מימים ימימה למימרא דחיסור נמי ליכא דלאורתא ושתרת עלייהו נמי קאי : **וראיתי** להב"י בח"ס סי' כ"ט מסתפק בזה לר"ע אי הוי קרא דוהי' לך לאות דמשמע שבת וי"ט לומר דחסור להניח בהן תפי' אלא דלמא מחיובא קא ממעט להו ולא מחיסור, וכבר נתבאר מהא דר"ס דברי לבדורי תפי' בי"ט דמחיובא ממעט להו אבל חיסור ליכא • אבל ק"ל מהסיא שמעתא דהקומץ דאמר ר"ח ורבר"ם מלמד בהו בהורתא ופריך מי אמ'רבר"ם הכי והאמר ספק חציה כספק לא חציה לא חולץ ולא מניח הא ודאי חציה חולץ ומצני התם בע"ם תיתמר ופריך תו מאי קסבר אי קסבר לילה זמן תפילין שבת נמי ז"ת ואי קסבר שבת לאו זמן תפי' לילה נמי לאו זמן תפי' דמחיובא דמשמעטי שבת ממעטי לילות וכדרי"ה • ומשני ג"ל מהיכא דל"ל לר"ע מוהי לאות יצאו שבתו"י ט"ו שהן נופן אות • וס"ד דאפי' לר"ע אסור להניח תפי' בשבת והי"א לי"ט שהרי רבה דס"ל כוותי' דדרים לחוקה זו לפסח נאמרה ושבת וי"ט נתמעטו מוהי לאות קאמר ספק חציה לא חולץ הא ודאי חציה ע"ם חולץ • והא ל"ל דהא דחולץ בע"ם בודאי חציה לאו משום דחיכא חיסורא בהנחת תפי' בשבת מצד עצמו של מצות תפי' כדחיכא לרי"ה דהא אלא ה"ט דודאי חציה ע"ם דחולץ משום דילמא אתי לאתויי ד"ת ברה"ר כדאמר בפרק במה אשה (דף סא) וה"כ י"ט דאין בו משום חיסור הוצאה מותר להניחם לפיכך שרי לשדורי תפילין ביום טוב דאי אפשר לומר כן דה"כ כי מצני ההוא (א) בשוי"ט אתמר מאי פריך מיני קסבר אי קסבר לילה זמן תפילין שבת נמי זמן תפילין מה בכך מ"מ ודאי חציה חולץ אע"ג דומן תפילין היה משום דרבנן גזרו דילמא אתי לאתויי ד"ת ברה"ר • אע"כ ה"ט כמו שפי' התוס' דהפי' לרב דאמר בפ' ב"ח (דף סד) כל שאסרו חכמים מפאת שהוא מקצת מלאכה אסרו חכמים אפילו מודה רב דאע"ג דאסרו מפאת לרה"ר בחצר שרי לר"ל לבאר בחצר דילמא אתי לאתויי ד"ת ברה"ר • אבל תפילין כיון דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה מידכר דכיר להו • דמה"ט אמר יוצא אדם בתפילין ע"ם עם חציה משא"כ בשאר דברים דאסור לצאת בהן ע"ם עם חציה ע"כ • וא"כ הא דודאי חציה חולץ ע"כ כיון דשבת לאו זמן תפילין הפי' לר"ע דליף מוהיה לאות אסור להניח תפילין מצד עצמן כמו לרי"ה • וכיון דשבת מצ"ה הוא אין לחלק בין שבת לי"ט שהרי י"ט נמי מוהיה לאות נתעטו מהאי תפילין • וא"כ תקשה מאי שרי ר"ש לשדורי תפילין בי"ט • ול"ל דודאי לר"ע מוהיה לאות לא נתעטו שוי"ט מתפילין אלא ממצוה אבל רשות הוא ואם תניחן ל"ל בה והא דודאי חציה חולץ ה"ט דילמא אתי לאתויי ד"ת ברה"ר ואסרו נמי בחצר מה"ט דילמא מיאחלי ואתי לאפוקי ברה"ר • ומ"מ פריך שפיר אי לילה זמן תפילין ואאתי תפילין ואאתי לאפוקי ברה"ר • ומ"מ דריך תיובתא דרבה דאמר דחציה חולץ דכיון דשבת זמן תפילין אלא דמשמע בהן כיון שמקיים מצות תפי' בהנחתן עליו הילכך מדכר דכיר ולא לדילמא מיאחלי אבל אי שבת לאו זמן תפילין הע"פ שמונחים עליו אינו חייב למשמש בהן דהוחיל ואינו עושה מצוה בהנחתן עליו ואינו חסורי, בהם"ה משמוש למה ליה הילכך חייבין לדילמא מיאחלי לפיכך ודאי חציה חולץ ואפי' בחצר נמי אסור לצאת בהן. הילכך אדר"ע דס"ל שבת לאו זמן תפילין הע"ג דמוהי לאות ל"ת למעטו חלא ממצוה אבל מרשות לא • מ"מ מדרבנן אסור אפי' בחצר דילמא מיאחלי הוחיל וליכא מצוה בהנחתן עליו ואינו חייב למשמש בהן • ואדרבה מכלן ג"ל לה"ר דלר"ע דמעטו שוי"ט מוהי לאות מחיובא הוא דמעטו להו קרא אבל חיסורא ליכא • דאם"ד דאפי' נמי ליכא בהנחתן מה"ת מ"מ אי אפשר שיתברר לקמן בסי' שלא"ן בס"ד דלר"י ה"ה דחציה חוברה מה"ת אלא להניח תפי' בלילה חין להלך בין חלילה להנחה ובשאר חסורין מה"ת מ"ל מדרבי"ה ובשאר לר"ע דאם חיתא דחציה חסורא לר"ע ל"ש מהא דאמר בפ"ק דביצה אין בין חציה מה"ת לחציה מדרבנן אלא דחציה חסורא מה"ת חציה אין בין חציה מה"ת לחציה מדרבנן אלא דחציה חסורא מה"ת אלא דחציה חסורא

כו' וכדברי מבי : וע"כ נהגו בריית תקצה לרבה אע"כ דהתי וקידם עליו היום לאו בבהמ"ס מיירי כהיה דברכות אלא בצה"כ מיירי • וע"כ הרמ קושיא לדוכתא דלמתי השמיט הרי"ף להה דרבה דבספק חשיכה אין מניח. ומ"מי שמכאן רמיזה למש"ל סימן שלח"ו דהרי"ף ס"ל מי שלא ההלכה כמ"ד לילה לאו זמן תפילין היה וע"כ אין נ"מ בהא דרבה כלל וכמש"ל לדעת הרמב"ם • וע"כ לדידן דקי"ל לילה זמן תפילין היא מה"ת להני פוסקי' שפסקו כרב דכל שאסרו חכמים לגזרת בו לרה"ר אסור לגזרת בו לחצר בספק חשיכה לא חולץ ולא מניח כרבה • וע"כ לדידהו ז"ל יש חילוק בין שבת לי"ט בהא מילתא דאע"ג דמה"ת שניהם שוין דלאו זמן תפילין הן ואם רונה מניחים הפ"ה בשבת אסור מדרבנן להיות תפי' עליו תפי' בבית משום גזי' שמא יבא בהן לרה"ר וכי"ת מותר להניחן לכתחלה לחין בו חיסור הוצאה • ויש לי להביא סייג לזה דה"ט דלרבה בספק חשיכה לחינו מניח לאו משום דאסור בהאי מצד עצמן הוא אלא משום גזי' שמא יבא בהן לרה"ר ודווקא בשבת הוא דאסור אבל בי"ט ל"ל בה דאי היה איסור בהאחן בשבת מצד עצמן היה אסור בי"ט ממי ח"כ אמאי מצני ההוא בע"ם שיתמר הא דרבה דספק חשיכה לא חולץ ולא מניח ואלו י"ט שיירי ול"ק ההוא בע"ם וצי"ע שיתמר שהרי בשרייתא דרי"ה ורב"ע דמר מתעטף להו מתימים ימימה ומר מתעטף להו מוסיף לך לאות נקבי לתרוויהו לשבתות וי"ט • אלא ודאי כדאמרן : והכי משמע לי מדברי רש"י כמש"כ בשעתא דרבה דספק חשיכה לא מניח משום דס"ל כרב רבי' דבסהדרין ספ"ו (דף סח) גבי כשאלה ר"ש נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפי' גער בו משום איך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות ופירש"י לחלוץ תפי' של חבין דקסבר שבת לאו זמן תפילין היא ואסור להניחן שמא יבא בהן לרה"ר ע"כ • ואיכא למידק ל"ל לפ' דקסבר שבת לאו זמן תפילין היא תפי' ל"ל שבת זמן תפילין היא מ"מ אסור להניחן כדמוכח בריש המוצא תפי' מכניסין זוג זוג כו' ובפ' ב"ח אמאי לא אמר דתנן ולא בתפי' ואם יבא לומר חייב חטאת ח"ר ספרא דחפילו לת"ד שבת זמן תפילין היא תפ"ה לא יבא : ובע"כ ה"ט דפי' ז"ל דס"ל שבת לאו זמן תפילין הוא משום דאתו, כתבו שם לחלוץ תפי' • פ"ה של ר"ת אע"ג דלא היה ר"ת זו מתקום אחד קרי ליה איסור שבות שאסרו חכמים לגזרת בו לרה"ר אסור לגזרת בו לחצר וה"ה לחפי' יושב במקום ת' אסור ע"כ • והרי ע"כ לא אסור לגזרת בתפי' לחצר אלא דרב אלא לת"ד שבת לאו זמן תפי' היא ואין בהן משום איסור היסח הדעת כיון דאין מלוה בהאחן וחייבין שמא יבא בהן לרה"ר • אבל לת"ד שבת זמן תפי' היא הואיל ומקיים מצות תפי' בהאחן עליו יש בהן משום היסח הדעת אפי' רב מודה דמותר לגזרת בהן לחצר וכ"ש בבית שהרי הכיון דאסורים בהיסח הדעת מידכר דכיר ולא חיישינן שמא יבא בהן לרה"ר וכיון דר"ת לא זו ממקום ת' מחמת חוליו ואפ"ה אסור לו בתפי' משום שבות ש"מ דס"ל שבת לאו זמן תפי' היא ואפי' בבית אסור משום שבות • ומכאן ק"ל על הרמב"ם דסס בהל' שבת כתב דהא דאסור בחצר אליבא דרב דפסק כוותיה היינו בחצר שאינו מעורבת אבל לא במעורבת ולפי זה כ"ש בבית אליבא דאסורא : ה"כ ל"ל לר"ת לחלוץ תפי' משום איסור שבות כיון דלא זו ממקום ת' • ואפשר שהוא ל"ל מפרש נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפי' לאו לחלוץ תפי' של חבין ק"ו אלא לחלוץ תפי' של עצמו קאמר אלא לפון נכנס לא יהא שפיר להאי פי' ויש ליישב בדוחק ואין להאריך בזה • ומחזר לענייננו לדין הנחת תפי' בשבת וי"ט דבי"ט לכ"ע שרי ובשבת אע"ג דאיכא איסור, בהאחן אלא משום עצמן מ"מ למאן דפוסק כרב אפי' בבית אסור להניחן ואפי' בין האמשות לא מניח כרבה בר"ה אבל למאן דפוסק כרב עכני אפי' בשבת מותר לחלוץ בהן וכ"ש בבית ותו לא מידי :

דיני תפילין סימן מג

ועתה לבאר אם לילה זמן תפי' היא או לא בפ' הקומץ אמר ת"ר תפי' מהימתי מברך עליהן משעת הנחתן כיצד היה מסכים לחלוץ לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניחן וכשגיע ומנם ממשמש בהן ומברך עליהן ועד מתי מניחן עד שתשקע החמה ר"י"ז עד שתלבה רגל מן השוק וחכ"ז עד זמן שינה ומודים חכמים ור"י שאם הלחן לחלוץ לב"ה או לכנוס לבית המרחץ ושקעה החמה שוב חינו חוזר ומניחן ופי' התוספת ר"י וחכמים ס"ל לילה זמן תפי' אלא חייבין שמא יבא בהן ועבד ר"י הרחקה טפי מדרבנן ע"כ • ומשמע מדבריהן דר"י וחכמים הוא דס"ל לילה זמן תפי' אבל ת"ק ס"ל לילה לאו זמן תפי' • והא דקתמר ת"ק הי' מסכים לחלוץ לדרך ופרש"י ומתיירא שמא יאבדו מניחן אע"ג דלמ"ד לילה לאו זמן תפי' המניחם בלילה עביד איסורא דאורייתא שעובר על אזהרה דושמרת וכמ"ש • הא אמר לקמן אר"ח ואם לשמרן מותר ופירש"י ואם לשמרן אלא יאבדו מותר להניחם חפי' לאחר שקיעת החמה ע"כ • וכיון דמתיירא אלא יאבדו הוא דמניחן היינו לשמרן ומותר להניחן לכ"ע אפי' לת"ד לילה לאו זמן תפי' • אלא אפי"ז ק"ל דא"כ ר"ח אמאי לא אמר מותר אלא יאבדו הכי קת"ל הא בהדיא תניא כדפירש"י תפי' שהניחן קודם עלות השחר מברך עליהן משעת הנחתן ומשעת הנחתן אמאי לא אמר בפ"ק דברכות בק"ש אחרים אמרו אחרי שזמן תפי' כיחרים ע"כ הרי שזמן תפי' חינו כשהאיר היום מיד ועלה עמוד השחר אלא לאחר זמן מסירתה אבירו ברחוק ד"ח וע"כ הא דתניא הי' מסכים לגזרת לדרך יש לפ' במסכים ביום לאחר עמוד השחר דשוב אין איסור להניחם דהא ק"ל מעשה ע"ה יעמוד הוא וזמן תפי' הוא מה"ת אלא שעדיין לא הגיע זמן של הפריסה שהוא מסירתה את חבירו ברחוק ד"ח ויכירנו הילכך מותר להניחן בשביל שלא יאבדו • אבל להניחן בלילה לחיכא לחיסורא דאורייתא סד"ת אפילו לשמרן בשביל שלא יאבדו נתי אסור קת"ל ר"ת דברי • ואל תתמה על מה דפי' הכי מסכים לגזרת דלרך דתניא דמיירי להאחר שעלה עמוד השחר • דכ"ה גי מניחו ליצנא הכי' מסכים לחין פי' בהסכתה קודם היום אלא שמסכים והקדים לגזרת קודם זמן הקבוע לדבר זה דמיירי בית • דהכי תניא בס"פ ת"ה (דף ל) המסכים לגזרת לדרך מביחים לו סופר ותוקע לוכף ומשכיבו מגילה וקורח בה וכשגיע זמן ק"ש קורח • והאי המסכים לגזרת לדרך ע"כ פי' לאחר ע"ה וקודם זמן ק"ש דאלו קודם ע"ה אינו יוצא ידי חובת סופר וכולך ומגילה כדתנן בספ"ב דמגילה (דף כ) • ויש ללמוד לפי שיטת התוס' דלמ"ד לילה זמן תפי' ליכא למ"ד שצריך לחזור מדרבנן תיכף לאחר שקיעת החמה אלא לר"י כדאיתא ליה ולחכמים כדס"ל אבל עד אותו זמן ל"ג רבנן משום שמא יבא בהן • והא דקתמר ת"ק עד מתי מניחן עד שתשקע החמה ואע"ג דס"ל לילה לאו זמן תפי' משום דס"ל לילה זמן תפי' היום ומ"מ לפילו למ"ד לילה זמן תפי' מודה לחסור להניחן לכתחלה משתשקע החמה מדרבנן כדקתני סיפא מודים חכמים ור"י שאם הלכן כו' • והכי נמי משמע מהא דאמר לבני בספ"ק דביצה (דף טו) הי' בא בדרך ותפי' בידאבו ושקעה עליו החמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו ופי' שם התוס' דמיירי בחול שהיא וסק"ל יש לו לסלקו ופק"ל לילה לאו זמן תפי' ע"כ • ומדמוקי להא דבני למ"ד לילה לאו זמן תפי' ש"מ דאי לילה זמן תפי' ליכא למ"ד לצריך לחלוץ מדרבנן משום דאיכא למ"ד לילה זמן תפי' ק"ל למאן דאמר הא דאבני לא לחלוץ משום דאיכא למ"ד לילה זמן תפי' וכמ"ש לקמן • וק"ל לפי"ז לאמר התם אר"נ הלכה כר"י ר"ח ורבה בר"ה מצלו בהו בחורתא ופריך ומי ס"ד בר"ה הכי והא"ר בר"ה ספק חשיכה ספק לא חשיכה לא חולץ ולא מניח הא ודאי חשיכה חולץ ומנני התם בע"ש חיתמר • והשתא לאאי ס"ד דהא לאמר רבה ספק חשיכה כו' מיירי בחול ומדודאי חשיכה חולץ ע"כ כת"ק ס"ל לאמר עד שתשקע החמה ולא יותר ואם"ד לת"ק לילה לאו זמן תפי' והרי למ"ד לילה לאו זמן תפי' עובר עליהן מה"ת בלילה בחורה דומתרת ת"כ ספק חשיכה ספק לא חשיכה לאאי חינו חולץ הא כיון דספק חשיכה הוא ה"ל ספיקא דאורייתא דילמא לילה הוא וקי"ל בספיקא דאורייתא לחומרא והרי להתוס' חין לחלק בהא חיסורא דהנחת תפי' בלילה למ"ד לאו זמן תפי' הוא בין הנחה לחלילה ובניחן חסורין מה"ת • אבל פי' שם דהא דנני מערבא מברכי בתר דמסלקי תפי' לשמור תוקף דהוקף כשמסלקין סמוך לסקיעת החמה דדרשינן יומם ולא לילות ומהוייב לסלקן כדאמר בשמוך הניח תפי' אחר סק"ה עובר בעשה ע"כ • אלמא מחוייב לסלק ולהלן מה"ת למ"ד לילה לאו זמן תפי' וה"ל בספק חשיכה אאאי חינו חולץ מספיקא • וי"ל בהאחן דהאי מקשה לא אסיק אדעתיה הא דר"ח ור"י לקמן דהמניח תפי' אחר שקיעת החמה שיהא עובר בלאו או בעשה אלא ס"ד דמחוייב קא ממעט קרא לגילוח מן התפי' אבל אם מניחן ל"ל בה • ובמסקנא אסוגיא אמר ת' רבינא הוי יתבינא קמי' דר"ח והשתא הניח תפי' וה"ל לשמרן קא בעי להו מר וה"ל לין וחויתי לדעתי' דלאו לשמרן הוא בעי וסבר הלכה וחין מורין כן • וכתבו התוס' בספ"ב דיבמות (דף כו) דקי"ל כר"ע דאמר לא נאמרה הוקה זו אלא לענין פסח בלבדו בהקומץ רבה פסקינן לילה זמן תפי' עד שעת שינה ור"ח ורבינא מסקי התם הלכה וחין מורין כן אלא כל הלילה זמן תפי' כר"ע דאמרינן ע"כ • ואני תמה על מש"כ דבהקומץ פסק לילה זמן תפי' עד שעת שינה דהא ליכא מ"ד הכי שהרי לל"ק דר"ע אמר התם הלכה כר"י ליכא לאמרי אר"ע חין הלכה כר"י והא ר"ח ורבה"ם מצלו בחורתא ההוא פלוגי • הרי לל"ק הלכה כר"י חין זמן תפי' מדרבנן לילה אלא עד שתלבה רגל מן השוק דקיים לן כמש"כ התוס' בהקומץ וכמש"ל • ואפילו לשעת בתרא דאר"ע חין הלכה כר"י אלא למיתרת דהלכה כחכמים דאמר' עד זמן שינה • דא"כ מאי פריך והא ר"ח ורבה בה"ה מצלו בהו בחורתא ול"ל למיתר ההוא פלוגי • הא למאי דפסקי ר"ג כחכמים עד זמן שינה מי שפיר מצלו בהו בחורתא • אלא ודאי הא דאר"ע חין הלכה כר"י לומר דהלכה כת"ק דמניחן עד שתשקע החמה ואע"ג דס"ל לילה זמן תפי' • והא ר"ח ורבה"ם מצלו בהו בחורתא : פשיטא לי הא דקתמ' ר"ג חין הלכה כר"י אלא משום שיהא הלכה כחכמים דא"כ ליתא הלכה כחכמים אלא למיתר הלכה כת"ק והא דלא אמר הלכה כת"ק לפי שהדבר שנוי במחלוקת ולא מזכר בו לשון רבים ולא לשון יחיד ע"כ • וע"ל כיון דל"ל דס"ל להאי לישנא הלכה כר"י אלא מדרבה חין הלכה כר"י אמר אע"ג דליתא להא דס"ל להאי לישנא הלכה כת"ק דלילה לאו זמן תפי' גם להא דאמרי דספ"ק דביצה דס"ל נמי הכי אלא כר"ח דס"ל לילה זמן תפי' דבתרתא הוא • מ"מ כיון דלהאי לישנא לא אמר הלכה כר"י הדרינן לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים : ועוד דק"ל בבל סופרי הלך אחר המיקל וומנם של מכחים מחומר, מבל"ר"י הלכה כחכמים דומן תפי' עד זמן שינה • ואפשר שלזה כיוון התוס' בשיטתן אלא שקיצרו בלשונם : **ודע** שלשיטה זו של התוס' נרחה לל"ג כמרחת מוסחת דיקן בההוא עובדא דר"ח חבך והניח תפי' דמשמע דהניח לכתחלה אחר שחשיכה דהא ליתא דהא כ"ע מודו דאסור להניחן לאחר שת"ש כדאיתא ומודים ר"י וחכמים שאם חלך כו' חינו חוזר ומניחן ור"ח דעבד כמאן דלא ס"ל חבך ולא חלך תפי' וכ' הרמ"ם שכן נ' הרי"ף ולפיכך יתבאר זה היטיב דס"ד • אבל רש"י כ"ל שיש לו שיטה אחרת בהניח שמעתא דהא דקתמ' שם מודים חכמים ור"י

שאם חלצן כו' חייב חוזר ומניחן פי' בלילה לאו זמן תפי' הוא כהחמ' לקמן ע"כ ·
הרי דכלהו תנאי ההיתה ברייתא ס"ל בלילה לאו זמן תפי' לפיכך כ"ע מודו שאם
חלצן חייב חוזר ומניחן · ול"פ חלק במוכחין עליו כבר מבע"י חייתי ליה בלצן
ולדידיה ז"ל ל"ל דהא דאמר התניח תפי' לאחר שקי"ש דשובר על מזהרת ושמרת
היינו דוקא במניחן לכתחילה אבל במוכחים מבע"י ל"ל כה וה"ל לחלצן
מה"ת וכשיטת הרמב"ם שלכתוב לקמן בסי"ד חלק דרבנן גזרו עליהו לחלצן לר"י
משכבלה רגל מן השוק ולחכמים מזמן שינה · מ"מ לק"ש דאמ' עד מ"י מניחן
עד שחש"ה יש לי להסתפק מלי ס"ל כי ס"ל דמה"ת צריך נמי לחלצן בלילה כיון
דלאו זמן תפי' הוא כמו שאסור להניחן לכתחלה וכהא נמי פליג ר"י וחכמים
דס"ל חצ"ג בלילה לאו זמן תפי' ה"מ שלא להניחן לכתחלה אבל ל"ש לחלצן מה"ת
או דלמא בחליצה מודה ק"ק דס"ל מה"ת והא דחלצן להו משום ק"ש דמדרבנן
אגזרו משום יין בהן ואין חיסור מה"ת חלא בהנחה לכתחלה בלבד ·
ומה שהבריחו לרש"י לפר' כן ולפי דכ"ע ס"ל בלילה זמן תפי' כר"ע דהלכתא
כוותיה חלא דרבנן גזרו עליה משום שמא יין בהן כיל מעוס דק"ל דלי מדרבנן
מפ בין חליצה להנחה דהנחה מודים ר"י וחכמים שאינו מניח משום שקי"ש החמה
ובחליצה מתחרים למר כדחית ליה ולמר כדחית ליה · לי ליכא למגזר משק"ש מיד
בהנחה לשמא יין בהן · ה"נ נגזור נמי בחליצה · ולי ליכא למגזר בחליצה יניח נמי
לכתחלה משום"ש עד שתלכה רגל מן השוק לר"י ועד זמן שיכה לרבנן · לפיכך
פי' הנחה חשורה מה"ת לילה לאו זמן תפי' הוא · והרי משק"ש הוי לילה ואסור
להניחן אבל חליצה אינו חלא מדרבנן ומשום שמא יין בהן ולא גזרו עליו חלא
לאחר זמן לכל חד כדחית ליה · ולפ"ז יש להפשפק עוד בשעת שק"ק דלא
חצ"ג דר"י וחכמים דמחלקין בין חליצה להנחה ס"ל להנחה דברי תורה וחליצה
מדבריהן · מ"מ ת"ק דלא מחלק בין חליצה להנחה ואוסר שניהם · מש"ה י"ל דס"ל
לילה זמן תפי' וכר"ע דהכא חלא שאוסר שניהם משק"ה ואילך מדרבנן גזי שמא
יין בהן חלא דס"ל דמשק"ה ואילך חיישינן לשמא יין בהן וגזרינן · ולשיטת רש"י
לק"מ מהא דפריך להא דרבה דמלי בחורתא מדלא"ר ספק חשיכה שפק לה
חשכה לה תולן הא ודאי חשיכה חולכוכת"ק דמ"מ בספק חשיכה חיינו חולכלחי"ל
לת"ק לילה לאו זמן תפי' ה"מ להניח אבל לחלוץ חיינו חלא מדרבנן וספיקו להקל ·
ולמאי דס"ד הא פשיטא דמודה ת"ק בחליצה דחיינו חלא מד"ס מ"מ למאי דמסתי הוא
בע"ש חיישתר מכאי חיכא למימר דלת"ק חליצה נמי מה"ת היא · ומ"מ לשיטת רש"י
כל לשמרן תפי' להניח נמי ארי שרי להא דתפי' מחיישתי מברך עליהן משעת
הנחתן כיון היה מזכיר לנחת לדרך ומחיישתי שמא יחבדו מניחן מפ' תפי' שהניחם
קודם עלות השחר וה"מ שלא מחיישתי שלא יחבדו היינו לשמרן מותר להניחן
קודם עלות השחר · וה"נ פי' בהא דר"ח אם לשמרן שלא יחבדו מותר להניחם תפי'
לאחר שקיעת החמה ע"כ ; והא דפירש"י גבי עובדא דר"ח קסבר הלכה לילה זמן
תפי' היה ואין מורין כן שמא ישכחם ויבן בהן מדקאמ"ל לשמרן קא בעינא ע"כ ·
ומדפי' קסבר הלכה לילה זמן תפי' מכלל דמ"ד לילה לאו זמן תפי' לא שפיר דמי
למעבד הכי ס"מ דלפילו במוכחים עליו מבע"י צריך לחלצן משכבלה למ"ד לילה
לאו זמן תפי' הוי · ול"ל דרש"י ל"ג בהאומ עובדא דר"ח והחך ולא שלק תפי' מת"ל
דלכ"ע אפי' לק"ק תפי' לי לילה לאו זמן תפי' מ"מ ס"ל לחלצן מה"ת · חלא גרס
כגי' הס' שכ' הרמ"ם והחך והוי מנח תפי' וגי' הס' שלנו והחך והניח תפי' ושפי
הגי' ר"ח הן ופי' שהניח לכתחילה תפי' לאחר שתחשך וס"מ (א) לילה לאו זמן
תפי' הוי לאו זמן תפי' הא שבר על חזרת דשמרת כיון שהניח לכתחילה והיינו
דקמ"ל לרבינא לשמרן בעינא לשמרן שרי אפי' להניח לכתחילה אפי' למ"ד לילה
לאו זמן תפי' היה · ויש לי להביא ראיה להאי פי' דאפי' למ"ד לילה לאו זמן תפי'
מה"ת ה"מ בהנחה אבל לחליצה ל"ל הא מהא דאמר בירו' פ' היה קורא ר' אבוה
בשם ר"ח המותן תפי' בלילה עובר בעשה ומ"ע ושמרת את החוקה כו' ימים ולא
לילות ימימה פרט לשבת וי"ט · והא ר' אבוה יתיב ומתני' ברשות ותפי' עלוהי
ומשמי מלמדין הי' בידו · ואית דשני מימר לה אמר חלא המותן
אבל שאם הי' עליו מבע"י מותר · הרי בהדיא להאי דס"ל עשויי עליהם חלא בהנחה
אבל חליצה ל"ל הא וכשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל :

ולהרמב"ם יש שיטה אחרת שכ' בפ"ד מה"ת ומן המותן תפי' ביום ולא
בלילה כו' עד שבת וי"ט הן עצמן לות וכמ"שכל סי' מ"ת ·
עוד כתב מי שהניח תפי' קודם שתשקע החמה ושכחה עליו תפי' הן עליו כל הלילה
מותר ואין מורין דין זה לרבים חלא מלמדין את הכל שלא יניחו תפי' עליהן בלילה
חלא יחלצו אותן משתשקע החמה וכל המניח לכתחלה אחר שתשקע החמה עובר
בלאו שנ' ושמרת את החקה הזאת וגו' מימים ימימה · עוד כתב ואם לא חלץ תפי'
משתשקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן ונמצאו עליו כדי לשמרן מותר
ע"כ פסק כרי"ה לילה לאו זמן תפי' בד"א להניח אבל לחלוץ מ"מ חלא שאין
מורין כן · וכתב עליו הכ"מ שטעמו שפסק כרי"ה הוא כיון שהרי תפלי דברייתא
דעד מתי מניחן כלהו ס"ל לילה לאו זמן תפי' הכי ק"ל דאין הלכה כר"ע מחבירו
ואיני יודע מי הגיד לו דהני תנאי ס"ל לילה לאו זמן תפי' הא לעיל מהתו"ר"י וחכמים
ס"ל לילה זמן תפי' ולפשר דת"ק נמי ס"ל לילה זמן תפי' מה"ת וכמ"שכל ·
ובשובדא דר"ח השתיק הכ"מ שלא חלק תפי' שכתב להא דאר"ח ואם לשמרן
מותר היינו דמ"מ לחלצן אבל להניח לכתחלה לא כדמשמע מעובדא דר"ח ע"כ ·
ואיני יודע החיך משמע מעובדא דר"ח תפי' לפי גי' זו להניח לכתחלה פלי

לשמרן שאסור · והא י"ל מעשה שהיה כך היה · ועם ח"ת לפ' הא דר"ח אם
לשמרן מותר לחליצה לחוד קאי ולא להנחה שהרי היא עיקרת דר"ח לחיוב
מיתרת דר"ח קאי שאסור לפני זה להמניח תפי' לאחר שקיעת החמה עובר בעשה ·
והרי לדעת הרמב"ם אינו עובר חלא בהנחה ולא בחליצה ועלה קאי ואם לשמרן
מותר ואינו עובר בעשה חלמא תפי' לכתחלה כדי לשמרן · ועוד
אם"ת לפרשבדעת הרמב"ם שהי לשמרן מחליצה קאי ולא להנחה דה"כ מאי חיישתי
לשמרן תפי' שלא לשמרן ח"ל לחלוץ תפילו לת"ד לילה לאו זמן תפי' חלא שחין
מורין כן לדעת הרמב"ם כעובדא דר"ח והרי אכתי לא הוי לי' ס"ל דמהפך מלי מורין כן
לו חלא ות"ב מאי לשמרן מותר דקאמר ר"ח ואהניה קאי : וע"ל שהרמב"ם מפ'
כגי' רש"י שכתבתי דהני תנאי ר"י וחכמים ס"ל לילה לאו זמן תפי' הילכך מודו
דלאחר שקיעת החמה אינו מניח מה"ת אבל בחליצה ליכא חיסורא מה"ת חלא
מדרבנן לפיכך ח"ל לחלוץ משתשקיעה החמה מיד חלא לאחר מכאן כל חד כדחי"ל · וכבר
בחרתי טעמו של רש"י שמפ' כן חלא שכבר כתבתי שטעמו של ת"ק לא מתברר מי
ס"ל בין חליצה בין הנחה חשור מה"ת או שניהם מדרבנן דס"ל לילה זמן תפי' חלא
דרבנן גזרו תפי' לחליצה משש"ה שמא יין בהן : ול"ל שהנחה חשורה מה"ת
כר"י וחכמים וחליצה לחוד מדרבנן · ואפשר דס"ל להרמב"ם דטעמו של ת"ק הכי
דכל לשמועתי' בחלוקת מתנאי דברייתא עדיף לן · ומאן הני תלתא תנאי
ור"ש ס"ל לילה לאו זמן תפי' · ור"ע ור"מ ור"י ס"ל אם בעירובין לילה זמן תפי' ·
וה"ג ס"ל לר"מ דאמ' הלכה כר"ע בלילה הלה חולקין מניח ויוצאין בקיבוי דפליג עלי'
הא ואמר אינו מניח תפי' בלילה ליכא למיקם עלי' דידיה אי מה"ת אינו מניח
לילה לאו זמן תפי' מי מדרבנן · וחצ"ג הא ל' תנאי כנגד ל' תנאי מ"מ החכמים
עדיפי לן דרבים ניהו · וחצ"ג הא פלוגתא ת"ק ור"ג הא לעולם תפי' מפ' הגמ'
בתרי ליתני דכ"ע שבת ומן תפי' וחפי' להניח ליתני דמפ' דפליגי אי שבת ומן תפי'
אלו לא · מ"מ הא להלי ליתני נמי הא ס"ל ת"ק שבת ומן תפי' וי"ל דה"ל בחוק'
זו בחוק' תפי' (ב) בחוק' הפסח וחצ"ג דק"ל שבת לאו זמן תפי' · מ"מ חכמים הכא עדיפי לן
דר"ע דיליף לה מוהי' לאות אבל לילה זמן תפי' · ועוד ליכא למימר
מת"ק דהפסח דלפשר לומר ר"מ הוא כדאמר' הפסח ועוד ליכא למימר
דמוקי ליה כר"ש שבת לאו זמן תפי' כדס"ד הפסח ובדר"ש פליגי · ועוד להאי
ליתני דאמר"ע הלכה כר"י ס"ל לילה לאו זמן תפי' ואפי' להאי ליתני דאמר מין הלכה
כר"י וכת"ק ס"ל הא פ' ת"ק נמי ס"ל לילה לאו זמן תפי' · גם ר"י ור"ע דאמר
המניח תפי' אחר שק"ה עובר בלאו או בעשה הכי ס"ל · ועוד הא דאמ'
להי' בא בדרך ותפי' ברחבו פירשו החוס' דאחול חיירי וס"ל לילה לאו זמן תפי' וכיון
דכל היכי תנאי ומורחי הכי ס"ל לילה לאו זמן תפי' ס"ל להרמב"ם דאין לחוש
לת"ק כולן מתלכה · והא דקאמר קסבר הלכה (ג) דלא"ת · חלא ה"פ לדעת הרמב"ם
ואין מורין כן לאו למימרת קסבר הלכה (ג) דלא"ת · חלא ה"פ לדעת הרמב"ם
קסבר הלכה דת"ק לחלצן אם היו עליו מבע" חצ"ג לילה לאו זמן תפי' ולא כת"ק
(ד) דר"ן וחכ"ש ואין מורין כן · ובדס"ד הוה עובדא דר"ח אחר שלק תפי'
וכגירסת הר"ף אבל בהנחה לכתחלה מודה ר"ח לחכמי מן התורה מותרת · והו
טעמו של הרמב"ם בדין הנחת תפי' ואפי' לשמרן אוסר הרמב"ם בהנחה בלילה מן
התורה ולא כר"ח לאחר לשמרן מותר אפילו בהנחה · ולא הזיר הרמב"ם בלשמרן
חלא דת"ל לחלץ ומורין כן וכיו שפירש הכ"מ · אבל בהנחה לחשור מן התורה
אפילו לשמרן אסור : **ונ"ל** דה"ט דלא פסק הרמב"ם כר"ח לאחר שם לשמרן
מותר ואפילו להניחם לכתחלה בלילה לר"ח מותר וכמ"ש למעלה משום
דמשמע ליה ול"ל דה"ר"ח שם לשמרן מותר היינו שהיו מניחן לשם מצוה חלא
אחרים תורה להניחן בל לה חל"ל מניחן לשם מצוה · שהרי מוסיפת את החוקה
למועדה מימים ללילות דימים ולא לילות · ולא מסרה תורה לילות חלא דומיא דימים
מה ימים חתה מצוה לת"ת חוקת תפי' למצוה אף לילות לחזור קרא עלה שלא
להניחן היינו דוקא במניחן לשם מצוה · כיון דרבוי דימים ומיעוטי לילות גלי לן
רחמנא בחד קרא ש"מ אית לן למידרש למיעוטי דומיא דריבויא · וכל שהיו מניח
בלילה לשם מצוה ל"ל הא וכל חלא לשם מצוה לשמרן קריא ליה משום דחין דרך
להניחן אלו לשם מצוה מניח אלו בשביל לשמרן ובלא"ה חין דרך להניחן · ולי תימא דלפי'
חלא לשם מצוה נמי אסור להניחן לשמרן דוקא הוא דקאמר ר"ח דקרא דוסמרת לכל
גוונא קאתר חון מלשמרן · תקשה לך מנ"ל לר"ח להוציא מכלל חוהרה דקרא לפי
לשמרן חלו אתיר רחמנא מי רמיזה בחוהרייתא יותר מכל גווי דאתהר רחמנ' עלייהו
חלא ודאי כד אתמרן לכל שמניח שלא לשם מצוה ארי ולא אתהר רחמנא חלא במניח
בל לילה לשם מצוה לבד ומטעמא דאתמרן · וכיון דהאי לשמרן דשרי ר"ח היינו כדפי'
בהניחן בלא כוונת מצוה יש ליתן טעם נכון לפסק הרמב"ם חלא כר"ח אלא בכל
גוונא אסור להניחן · ומשום דיש להקשות מנ"ל לר"י ור"ח דלאחרי כל המניח תפי'
עובר בלאו בעשה וקא מוקים לה לאהרת ושמרת דאתהר רחמנא דדיוקא דקרא
דימים דקא ממעט לילות ולא קאי אהרת ושמרת אנופיה דקרא כלל דמיירי מימי'
אדרבה ה"ל להוקמיה אהרת ושמרת דקאי אחתי דחיירי בגופיה דקרא מן ימים
בהדיא ואהזר' קדא ושמרת אתמת תפי' ביום דוקא ולא קאי אהזרה לילה דחיירי
ביה דיוקא דקרא כלל · ולא מיטעא רחמנא לילות חלא מחוב כמו שמיטעא רחמנא
כשות לילה מצינית מורחיתם אותו אבל חיסורא ליכא ואפ בא להניח תפי' בלילה
ל"ל הא · חדא דכל כמה דחפשר לן לאוקמי אהזרה דקרא לגופי' ליח לן לאוקמי
לדיוקא כמ"ש הרמ"ם בת"ק גבי אבל לשלא פרע ולא בירם חייב מיתה בשם
הר"מ

(א) נ"ל לילה זמן תפלין : (ב) נ"ל חלא בחוקת הפסח : (ג) נ"ל לילה זמן תפלין : (ד) נ"ל דר' יצחק :

הר"מ מרוטנבורק • והדעת נותה כן • ועוד שהרי הגיבא דר"ע דאמר לה נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד דייקינן הגיבים שם בערובין ואמרי' התם ואלא הא דתנן הפסח והמילה מצות עשה לימת אלא כר"ע דהי ר"ע כיון דמוקי לה בפסח לאו נמי היכא כר"ח אר"ח דאר"ח כ"מ שנאמר פן ואל ימין שלח ל"ת ומצי חפי' תימא ד"ח השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה• אלמא לר"ע מוקמינן הגי לחזרה לזמנה ולא תמרי' דהגי לחזרה דוממרת דהייגי בחוקת הפסח דאזהר קרא שלא לעשות הפסח שלא בזמנו • שהרי אדר"ע פי' דקרא דוממרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה כדפרש"י הגי מימים ימימה מצה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן ע"כ • וימת דאזהר קרא שלא לעשות הפסח שלא בזמנו • אלא ע"כ כיון דאפשר לן למידרש הגי לחזרה לגופיה למצות פסח בזמנו דהיירי ביה קרא בהדיא ליה לן למידרש ליה לדיוקא דקרא ולחזרת לאסור פסח שלא בזמנו הוא דאתי • דכל כמה דאפשר למידרש לן מגופיה דרשינן ליה מגופיה ולא לדיוקא • ה"נ ל' למידרש הכי אדר"ה דל"ל דהגי קרא ושמרת בחוקת חפי' הכתוב מדבר דאזהר קרא מגופיה דהיירי ממצות חפי' ביום ולא לדיוקא ומנ"ל לר"י ור"ח דגיבא דרי"ה לאסור להניח חפי' בלילה•אלא ע"כ דה"ט דדרשינן גיבא דרי"ה דאזהרת ושמרת לדיוקא לחייב חפי' בלילה קא אתי דאילו אזהרת חפי' כתב לקרא בהדיא כבמה נוכתי • וכדאמר' בפ' התכלת (דף מג) כל שאינו מניח חפי' שוכר בשמונה עשה וע"כ מוקמינן ליה לדיוקא ולאזהרה שלא להניח בלילה הוא דאתי דלכתי לא שמעינן ליה בשום נוכתא ואע"ג דגיבא למידרש לגופיה לאזהרת יומת ולעבור עליו שוד בעשה זו • מ"מ כל היכא דגיבא למידרש למילתא אחריתא ולא מוקמינן לה לעשה יתירה כדאמר' בפרק כל שעה (ד'כד) דאף על גב דאי אכל פוטיתא לוקה מרבע נמלה לוקה חמש עירעה לוקה שם אכל מקום היכא דגיבא למידרש דרשינן ולא מוקמינן לה ללאו יתירא • אבל גיבא דר' עקיבא למוקי לה בחוקת פסח ע"כ חפי' מי דרשינן לה לדיוקא ולאזהרת פסח שלא לעשות שלא בזמנו הוא דאתי כגון שלא לשחטו קודם חצות של ערב פסח לשם פסח • ע"כ לאזהרה יתירה הוא דקאתי כדאמר בפרק תמיד נשחט (דף סח) שחט קודם חצות פסול משום שנאמר בין הערבים בפ"ק דזבחים (דף ח) תניא גבי פסח בשאר ימות השנה לשמו פסול שלא לשמו כשר ונעשה, לשמו פסול משום שנא' בין הערבים וכמה פעמים שנה הכתוב בקביעותו ומנו בי"ד בין הערבים כמו שפירש"י שם שלמת הזיר הכתוב כמה פעמים שלא לשחוט את הפסח שלא בזמן בין הערבים וה"ל לאוי הבאים מכלל עשה דוקא בין הערבים ולא בזמן אחר • וגם לאו גמור אמי היכא לשחוט את הפסח שלא בזמנו לשם פסח ולא לשם שלמים כדאמר' בפ"ב דזבחים (ד'כט) ר"י יהגי מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב שלא לשחטו שלא יעשה בו מעשה הין לוקין עליו מילקה לא לקי לאו מיהו היכא וכ"פ הרמב"ם פי"ט מה' פסולי המוקדשין המחשב בקדשים שוכר בלאו שלא יחשב שלא יעשה שהין לוקה משום שהין בו מעשה • וכיון דאפי' אי מוקמת לה לדיוקא לא אתי שלא לאזהרה יתירה יותר אית לן למוקמי לגופיה ולאזהרה יתירה מלמוקמי לדיוקא ולאזהרה יתירה לכל לגופיה עדיף לן לאבל גיבא דרי"ה דסבירא ליה דמוקה זו בחוקת תפילין הכתוב מדבר ניתא יותר למוקמי לדיוקא ולאזהרת תפילין בלילה אתי דלכתי לא שמעינן לה בשום נוכתא מלמוקמי לגופיה ולאזהרה יתירה אתי דכבר שמעינן לה וכיון דאית לן למוקמי לדיוקא מוקמינן לה ולא מוקמינן לאזהרה יתירה ובלא לעורך • וכיון דהכי הוא ר"י דס"ל כל המניח תפי' לאחר שקיעת החמה שוכר בלאו ע"כ ל"ל דר"ח לחמר שם לשמרן שוכר דכיון דהאי לשמרן פי' שלימו מכוון להניחן לשם מצות תפי' וכדפי' לעיל וה"כ הא דשוכר בלאו היינו בשלא הניחן בשחתן בלילה לשם מצות תפי' והרי בר"ה (ד' כח) מסקינן לכ"ע דאפי' שלא בזמנו שם מכוון לשם מצוה עובר על בל תוסיף• ח"כ ע"כ צ"ל דהאי לאזהר רחמנא על הנחת תפי' בלילה לשם מצוה בלאו דוממרת שלימו שלא בזמנו אלא לאו דוממרת על הנחת תפי' בלילה לשם מצוה כדאמר' בפרק' דעירובין לענין שבת למ"ד שבת לאו זמן תפי' הוא ה"ה בלילה לאו זמן תפי' הוא • וע"כ האי לאו דוממרת ללאו יתירה הוא דקא אתי לעבור על ב"ת ועל חזרה דוממרת • ח"כ אכתי תקשה לר"י דאמאי גיבא דרשת להא חזרה דוממרת לדיוקא לאו למילתא אחרי אלא ללאו יתירה ה"ל למידרש יותר לגופיה לאזהרת חפי' ביממת לדיוקא ולאזהרה יתירה • כיון דל"ג דרשת לי' לדיוקא נמי לא אתי אלא לאזהרה יתירה למדרשי לגופיה עדיף • בשלמא לר"ח גופיה לאו אתי ליה המניח תפי' לאחר שקיעת החמה עובר בעשה ניתא לאו על גב דהמניח תפי' לאחר שקיעת החמה כבר מוזהר בלאו דב"ת כשמכוון בהנחתן לשם מצוה מ"מ דרשינן לאזהרת ושמרת לדיוקא ולאזהרת חפי' בלילה קא אתי דאילו אזהרת חפי' כבר כתב לקרא בהדיא בכמה נוכתי • וכדאמר' בפ' התכלת (דף מג) כל שאינו מניח תפי' שוכר בשמונה עשה וע"כ מוקמינן ליה לדיוקא ולאזהרה שלא להניח בלילה הוא דאתי דלכתי לא שמעינן ליה בשום נוכתא ואע"ג דגיבא למידרש לגופיה ולעבור עליו שוד בעשה זו • מ"מ כל היכא דגיבא למילתא אחריתא לא מוקמינן לה לעשה יתירה כדאמר' בפרק כל שעה (ד'כד) דאף על גב דאי אכל פוטיתא לוקה מרבע נמלה לוקה חמש עירעה לוקה שם אכל מקום היכא דגיבא למידרש דרשינן ולא מוקמינן לה ללאו יתירא • אבל גיבא דר' עקיבא למוקי לה בחוקת פסח ע"כ חפי' מי דרשינן לה לדיוקא ולאזהרת פסח שלא לעשות שלא בזמנו הוא דאתי כגון שלא לשחטו קודם חצות של ערב פסח לשם פסח • ע"כ לאזהרה יתירה הוא דקאתי כדאמר בפרק תמיד נשחט (דף סח) שחט קודם חצות פסול משום שנאמר בין הערבים בפ"ק דזבחים (דף ח) תניא גבי פסח בשאר ימות השנה לשמו פסול שלא לשמו כשר ונעשה, לשמו פסול משום שנא' בין הערבים וכמה פעמים שנה הכתוב בקביעותו ומנו בי"ד בין הערבים כמו שפירש"י שם שלמת הזיר הכתוב כמה פעמים שלא לשחוט את הפסח שלא בזמן בין הערבים וה"ל לאוי הבאים מכלל עשה דוקא בין הערבים ולא בזמן אחר • וגם לאו גמור אמי היכא לשחוט את הפסח שלא בזמנו לשם פסח ולא לשם שלמים כדאמר' בפ"ב דזבחים (ד'כט) ר"י יהגי מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב שלא לשחטו שלא יעשה בו מעשה הין לוקין עליו מילקה לא לקי לאו מיהו היכא וכ"פ הרמב"ם פי"ט מה' פסולי המוקדשין המחשב בקדשים שוכר בלאו שלא יחשב שלא יעשה שהין לוקה משום שהין בו מעשה • וכיון דאפי' אי מוקמת לה לדיוקא לא אתי לאזהרה יתירה יותר אית לן למוקמי לגופיה ולאזהרה יתירה מלמוקמי לדיוקא ולאזהרה יתירה לכל לגופיה עדיף לן לאבל גיבא דרי"ה דסבירא ליה דמוקה זו בחוקת תפילין הכתוב מדבר ניתא יותר למוקמי לדיוקא ולאזהרת תפילין בלילה אתי דלכתי לא שמעינן לה בשום נוכתא מלמוקמי לגופיה ולאזהרה יתירה אתי דכבר שמעינן לה וכיון דאית לן למוקמי לדיוקא מוקמינן לה ולא מוקמינן לאזהרה יתירה ובלא לעורך • וכיון דהכי הוא ר"י דס"ל כל המניח תפי' לאחר שקיעת החמה שוכר בלאו ע"כ ל"ל דר"ח לחמר שם לשמרן שוכר דכיון דהאי לשמרן פי' שלימו מכוון להניחן לשם מצות תפי' וכדפי' לעיל וה"כ הא דשוכר בלאו היינו בשלא הניחן בשחתן בלילה לשם מצות תפי' והרי בר"ה (ד' כח) מסקינן לכ"ע דאפי' שלא בזמנו שם מכוון לשם מצוה עובר על בל תוסיף• ח"כ ע"כ צ"ל דהאי לאזהר רחמנא על הנחת תפי' בלילה לשם מצוה בלאו דוממרת שלימו שלא בזמנו אלא לאו דוממרת על הנחת תפי' בלילה לשם מצוה כדאמר' בפרק' דעירובין לענין שבת למ"ד שבת לאו זמן תפי' הוא ה"ה בלילה לאו זמן תפי' הוא • וע"כ האי לאו דוממרת ללאו יתירה הוא דקא אתי לעבור על ב"ת ועל חזרה דוממרת • ח"כ אכתי תקשה לר"י דאמאי גיבא דרשת להא חזרה דוממרת לדיוקא לאו למילתא אחריתא ללאו יתירה ה"ל למידרש יותר לגופיה לאזהרת חפי' ביממת לדיוקא ולאזהרה יתירה • כיון דל"ג דרשת לי' לדיוקא נמי לא אתי אלא ללאו יתירה למדרשי לגופיה עדיף • בשלמא לר"ח גופיה לאו אתי ליה המניח תפי' לאחר שקיעת החמה שוכ

ה"ל לחשמעינן רבותא תפי' במתניתן אחרינא נמי שרי כדמשמע לכאורה מפירש"י
שפי' מתי תיריה ברחשו שכבר היה מלובש בהן מבע"י דקא נקט חביי תפילו מתחתן
אחרינא נמי ותפילו לאחר שקיעת החמה מצלן מונחין בקרקע התירו לו חכמים
להניח ברחשו ולהכניסן ע"כ . וזולתי חביי לא ה"מ למיקט למילתיה במתניתן
על אחרינא לרבות הרמב"ם וכמ"כ . תלת ה"פ מתי תיריה ברחשו כלומר מתי קמ"ל
חביי דלא"ג דלסור מדרבנן לגמרי בשבת בתפי' דרה"ר מ"מ בהיו ברחשו שרי משום
בזיון תפי' ומ"ל להלצן דמנקט וק"ה תלתא משום רבותא דק"ה נמי קמ"ל
ולא משום רבותא לילה לחוד . וזה ניחא נמי לפי' התוס' דהא ודאי בשת שייה
דק"ה משום רבותא דשבת קמ"ל ולא משום רבותא לילה דכבר אמרינן לה
מצבא קמייתא דהיה בא בדרך תפילו מתחן על חרשת כבר תנינן לה במתני' דשרי
להניחן לנחת בהן בשבת כ"פ כשהן כבר מבע"י ברחשו : מ"מ ק"ל למאי דפסק
הרמב"ם דהמניח תפי' בלילה עובר בלאו ואמאי לא חזיב הרמב"ם להאי לאו
דהמניח תפי' בלילה במנין הלאוין שמנה בס' מצות שלו גם בפי"ט מהל' סנהדרין
שמנה שם כל הלאוין שלוקין עליהן אמאי לא מנה להאי לאו בהדייהו ללקות עליו
והרי בפ"ג דמסכת מכות (דף כב) גבי הא דתנן ים חורש תלם ת' וחייב עליו משום
שמונה לאוין פריך ולחשוב נמי הקיזן את בהרתו ואזהרתו מהכא השמר בנגע צרעת
וה"נ אמר בפר"ח דמילה(דף קנ) דהשמר בנגע צרעת בקוזן את בהרתו הכתוב
מדבר והיו לו לגמור וה"נ תנן במסכת נגעים פ"ט התולש סימני טומאה והכוהו
את המחיה עובר בלא תעשה ואמר עלה בפ' המניח (דף נג) אתמר אחד מחייב
חייב אחד מצלם רבי חייב . וכ"פ הרמב"ם בפ"י מהלכות טומאת צרעת דעובר
בל"ת ולוקין עליו . גם בפי"ט מהל' סופרים מנה בכלל הלוקין האוחז סי' צרעת
או שכוהו אלמא לה"מ השמר הוי לאו גמור ולוקין עליו . ה"נ לילקי המניח תפי'
אחר שקיעת החמה שבת מכלל לאו הוא אתרת . והנה כ"ו שכת' הוא לדעת הרמב"ם
מ"מ כ"ל דיל"ל דהכל לשמרן מותר תפילו להניח לכתחלה וכדברי ר"ח דהא ליכא
תלן דפליג עליה בהדיא בגמרא . ודקא ק"ל מנ"ל לר"ח ור"י דהאי מזהרה
דומיא דחזוקי דימים ולא לילות קאי דילמא לעולם דקרא קאי דאם אינו מניח
תפי' ביום עובר בשעה דמזהרה עליה . אבל לילה מחזיבא לחוד הוא
דמשמע להו דקרא דומיא דימים ולא לילות אבל לאסורא ליכא אלא דשות
הוי ואי בבי מניח . וי"ל דלק"מ דהכי כתבתי בסימן מ"ח דרי"ה נמי ס"ל
דקרא דומיא למצוה ס"ו מ"ע מיהו לילות אבל לאסורא לחוד הוא
דמשמע להו דקרא דומיא דימים ולא לילות אבל לאסורא ליכא אלא דשות
הוי ואי בבי מניח . וי"ל דלק"מ דהכי כתבתי בסימן מ"ח דרי"ה נמי ס"ל
דקרא דומיא למצוה ס"ו מ"ע מיהו לילות אבל לאסורא ליכא אלא דשות

תפי' מ"ז וז מצני ל"ק הא דמנטרח כו' יוליכה למילק לתתי דס"ד דלבני דמנטרח לגמרי חיירי ופ"ה ארי לי' גבי קידש עלו היום להניח ידו עליהם עד שיגיע לביתו וה"ל להלן ס"ב תקשה לי' מתניתין דפ' במה תצא תנן לא יצא החיש בתפי' בשבת · והכ"מ התם במתני' דפ"י דעירובין ובברייתות דמייתי לה התם דהמונח תפי' לא ארי להכניסן הלא משום בזיון תפי' בלבד הוא דל"ה לא ותקשה לתבי · ועוד לבתר דמוקי לי' לברייתא דמנטרח וס"ד דמנטרח לגמרי מחמת גנבי וכלבי חיירי · ה"ל לתקשויי דעדיפא מיניה לי דמנטרח לחתי ארי להוליכן כשהם בדרכו דרך מלבוש בקב"ה עד שמגיע לבית הסמוך לחומת או לבה"מ · הנ תנן לא יצא החיש בתפי' · הלא שאין זה קושיא כ"כ דהא דמוקי ליה לברייתא דמנטרח היינו בבית הסמוך לחומה או לבה"מ הוא דמנטרח אבל בדרך או בבה"מ לא מינטרח · אבל מהא דתבי ודחי קשה דחב"ג דמהתם המונח תפי' י"ל דה"ט דשלא במקום בזיון תפי' אסור משום דמניחן בשבת בתחילה אבל במונחין עליו מבע"י ל"ל כה והיינו ההוא דתבי · מ"מ מהא ללא יצא החיש בתפילין ודחי קשה מלא מפליג משמע דבכל גוונא אסור ותפי' היו עליו מבע"י נמי לא יצא · הלא ודחי ר"ה שהקשה זאת הוי ס"ד דחב"ג דתבי והיינו ברייתא מיירי דמנטרח לגמרי מ"מ מ"מ לתלן משום דס"ל לילה זמן תפי' היא וכ"ע חוקה זו אלא בפסח וכר"ע ואם מניחן בלילה ל"ל כה אלא שהות הלכה ואין מורין כן וה"ה החש בשוע"ט נמי ל"ל כה וחב"ג דלאו זמן תפי' היא · ואפילו לר"ש מודים לך לאותם שמיעט רחמנא אלא מחובת אבל הרשות בידו אם רצה להניח מניח ותפי' אסורה דרבנן ליכא אלא כיון דשכיחא עלו חמה וכבר עייל לילה צריך להניח ידו עליהם אלא ירחום כיון שהות הלכה וא"מ כן · וכן בקב"ה נמי מניח ידו עליהם אף ע"ג דאגד שבת מ"מ להניח ידו עליה, דהא תפי' לכתחלה מות לעלה בתפי' בשב"מ כיון דקב"ה היינו חשיכה צריך להניח ידו עליה, מחמת לילה דהוי הלכה וא"מ כוותה דקטן לה היא בבא דקב"ה ותיפוק ליה דה"ל לילה · י"ל דקטן"ל דתפי' בקב"ה נמי במניח ידו עליהם סני וא"ל לתלן · והא דמשמע בתמיתין דשבת ועירובין דלא יצא בתפי' בשבת היינו משום דס"ל כרי"ה דלילה לאו זמן תפי' היא והמניחן בלילה ע"ע חוזרת ומברת · והכ"מ שבת וי"ט לאו זמן תפי' היא ואסור להניח בהן תפי' דחיכוה נמי מהתם קרא דחיתים ימיתם לימעטו עם הלילות וקאי חוזרת ומברת נמי עלייהו ומ"מ אם יצא חייב חטאת משום דדרך מלבוש עבידא ואיסורא דומברת לא משו עליה כמשא ולאו כפרש"י דאיסורא משוי ליה כמשא וכמש"ל ומדס"ד דר"ה דלחבי והניח ברייתא ס"ל לילה זת"ה ואפ"ה בשקשה עלו חמה מניח ידו עליהם וכן בקב"ה מניח ידו עליהם משום לילה דהוי הלכה וא"מ כן. וא"מ דאפי' בי לילה זמן תפי' היא מיהא למ"ד לצריך לתלן מיד משתשקע החמה וכמ"ש בהלכה כוון דאפי' בי לילה זמן תפי' היא אפ"ה ס"ל לת"ק לצריך לתלן משתש"ה בי מיד אלא ודאי ס"ל נמי כר"ח דהלכה לילה זמן תפי' היא והלכה כחכמים שלא לתלן עד זמן שיגיה אלא שמ"מ כן לפיכך צריך להניח ידו עליהן :

דיני תפילין סימן מה

ובהא דהיה מצכים לעלות לדרך כתב שם העור ואם צריך ליל לדרך יכול להניחן קודם ומנם בלא ברכה ולכציעיו ומנם ממשמש בהן ומברך · והר"פ כתב כיון דקי"ל לות"ה אלא שאין להניחן בלילה משום גזירה שמא יבן בהן מי שרוצה לעלות לדרך יכול להניחן קודם ומנן ולברך עליהן מיד וה"ה אלא כתב כן ע"כ ימשמע דס"ל להר"פ דהא דתנן הצכים לעלות לדרך מניחן וכציעיו ומנן ממשמש בהן ומברך דהיינו כמ"ד לילה לאו זמן תפי' היא אבל למאי דקי"ל כר"ע דשבת וי"ט לאו זמן תפי' היא מקרא דוהי' לכם, ות"ק ס"ל לו"ת אם מברך עליהם עד שיגיע ומנם דכיון דרבנן גזרו אלא להניח תפי' בלילה לכתחלה מצ"פ דבמי' מצכים לעלות לדרך שרו להניחם מפני שמירתן אין רוחו לברך עד שיגיע זמן הנחתן מדרבנן וה"ע משמע לי מדברי רש"י שכתב תפי' שהניחן קודם עלות השחר מיברך עליהן משעת הנחתן ומשעת זמן הנחתן לאחר בפ"ק דברכות בק"ש אחריים מוזרים משהיה מבירו ברחוק ל' אמות ואחר התם לתפי' כאחריים כלומר להנחת תפי' כאחריים ע"כ · והרי לאחר עה"ש לכ"ע ימתח הוא ומזן תפי' הוא מה"ת אפי' למ"ד לילה זמן תפי' ואפ"ה אין מברך עליהם עד שיגיע זמן הנחתן של דבריהם שהרי תשהיה את תבירו רחוק ד' א' ול"ת כיון שהשירו לו להניחן קודם לזמן הזה לכתחלה הוא תפי' שמירתן הצ"פ שלפרש"י הני תנאי ס"ל לילה זמן תפי' מה"ת מ"מ ס"ל לברך עליהן לאחר שעה"ה מיד דהגיע זמן הנחה של תורה ואפי' אין מברך עליהן עד שירחה את תבירו ברחוק ד' א' ול"ת הצ"פ שהשירו לו להנחה מ"מ אין לברך עד שיגיע זמן הנחה של דבריהם לכתחלה ולישנא דבריית הכי משמע מדנקט מניחן וכציעיו ומנן מברך ולא קתני וכשילה עה"ש ממשמש בהן ומברך · מ"מ לאו מברך עד שיגיע זמן של דבריהן קאמר · והוחק לחלק בין הא דהניח קודם זמנם של תורה לאפי' ס"ל דהני תנאי ס"ל לילה זמן תפי' וה"ה לו לברך בשעת הנחתן הילכך מותרין מלברך עד שיגיע זמן דדבריה, הואיל דפ"י לברך בשעת הנחה דאין זמנם כל עיקר לפיכך מותרין מלברך עד עיקר זמנם · אבל למאי דקי"ל לילה זת"ה ובשעת הנחה מלותן מה"ת הואיל ויכול לברך מיד בשעת הנחה אסורין ברשו' חכמי' בשביל שמירתן לא להתירן מלברך עד עיקר זמן דדבריהם· דאין לאו דבריהם של טעם דאי אית' דרשו להקדים ולברך לכתחלה קודם עיקר הנחתן הכי אמנין ברשות ל"ש אם מותרין בזמן הנחתן של תורה ל"ש אם מניחם קודם זמן של תורה מ"מ כשמגיע זמן של תורה לאח"כ רשאי להקדים ולברך עליהן מיד ולא לאחר עד זמן עיקר הנחה של דבריהם · ג"ו מ"מ דתפי' במניחן ברשות לא חילקו חכמים ואינו מברך עליהן עד זמן הנחה של דבריהם לכתחלה לכל אדם · ועוד נ"ל דדברי הר"פ תפי' כשיטת התו' נמי לא מתיא דהא לדבריהם ז"ל ר"י וחכמים חלוק זמן הנחתן דלת"ק אפי' דתוך ד' לתלן עד לילה זמן תפי' הוא ומדפליגי ר"י וחכמים ג"כ לתלן עדיין עד לאחר זמן ולאו מהחילת זמנם דקאמר ת"ק תפי' מחיתתי מב"ש כו' וכשיגיע זמנם ממשמש בהן ומ"ש אלא שאין לברך

(א) נ"ל זמן תפילין היא

לברך עליהן עד שיאיר היום ל"פ עליה מ"ג דס"ל לילה זמן תפי' הוא לפי שיטה זו • ואי למ"ד לות"ה מברך עליהם מיד כשמניח בלילה ביוצא לדרך ח"כ ה"ל לר"י וחכמים לפלוגי' ת"ק בריבא כדליפליגי עליה בסיפא מה"ט גופי' משום דלמ"ה חלה ודאי מ"ג דס"ל לות"ה מ"מ אין רחוי לברך עליהן קודם זה כ"א לפי' כשמניח בלילה ברשות כגון הא דיוצא לדרך וה"ה להשמיד שברח הר"פ חלה לשיטת רש"י והרמב"ם דלשיטתם כ"ע לפי' לר"י וחכמים ס"ל דלמ"ה מה"ט חלה בד"ה בהגהה לכתחילה אבל בהלילה מ"מ ת"ת : ולשיטה זו י"ל דלתאי דקי"ל למ"ה במניח ברשות חכמים כגון ביוצא לדרך מברך עליהם גמי מיד כשמניחם בלילה • ועוד אני אומר דלפי' לשיטת הרמב"ם ליתא להא שברח הר"פ דכיון דס"ל ו"ל דמה"ט לפי' לשמרן חסור להניחן לכתחילה בלילה ע"כ הי' מכשים לנפשי' מניחן דקתני היינו במכשים לאחר שעלה עמוד השחר דהגיע זמן הנחה של תורה דמשע"ה יום הוא ובדיין זמן הנחה של דבריהם שהוא משירלה לת חבירו ברחוק ד"מ ויכירנו עדיין נמ הגיע • ולהלן במכשים בלילה מ"מ להניחן לכתחילה לדעת הרמב"ם בשום ענין לפי' בתיירא שלא יהבדו גמי מיכא חיסורא דאורייתא לתאי דפסק הלכ כר"מ והמ' ואם לשמרן מותר וכמש"כל וכיון דלפי' במניחן לאחר שעלה עמוד השחר ברשות הכתים לפ"ה חינו מברך עליהן עד שהגיע זמן הנחה דדבריהם • ה"ה לדיקן דקי"ל לות"ה מה"ת חלה דרבנן גזרו עליה לפי' בתניחן בלילה ברשות חכמים ביוצא לדרך לחין לברך עליה עד שיגיע זמן הנחתן דדבריה"ר וה"מ לקיים שברת הר"פ חלה לשיטת רש"י לחוד דס"ל הני תנאי כולן ס"ל ללות"ה וכל לשמרן מותר • דלפי"ז לפשר לפרש דהאי היה מכשים לנפשי' לילך לדרך דקתני מכשים קודם חור היום ומש"ה חינו מברך בשעת הנחתן חע"ג דמניח ברשות לשמרן המותר לשיטת רש"י מ"מ כיון דלילה לאו זמן תפי' הוא לברך עליהם ה"ת ה"ל לברך עליהם בחוהו שעה כשמניחן אבל לאתי דקי"ל לילי זמן תפי' היה כיון דמניחן ברשות לשמרן המותר אפי' לשיטת רש"י מ"מ כיון דלילה לאו זמן תפי' הוא לברך עליהם ה"ת ה"ל לברך עליהם גמי עליהן • מ"מ כשר מתברר לפי' רש"י גופיה בתפי' לפ ס"ל הה דהר"פ ז"ל :

דיני תפילין סימן מו

והא לתאי דהיה בח בדרך והיה יושב בבה"מ דספ"ק דביצה הביאו הרי"ף בהלכות תפי' וברש"י דשירובין וז"ל גרסינן בי"ט פרק רחצון היה בח בדרך ותפילין ברחצו ושקשה עליו החמה מניח ידו עליה' עד שמגיע לביתו היה יושב בב"ה ותפי' ברחצו וקידם עליו היום מניח ידו עליה' עד שמגיע לביתו ואי חיכה בית הסמוך לחומה לתי מניחן בה מיטערן מניחן בבית הסמוך לחומה • והשיג עליו הרו"ה בס' התאור ספ"ק דביצה • וי"ל לטעין שקיעת החמה לח קי"ל כוותיה לתאי משום דחסקינן בדוכתיה לילה זמן תפי' היא הלכה ואין מורין כן הלכך ה"ל להניח ידו עליהן • והרמב"ן ז"ל בס' המלחמות השיב על זה דאיתי לר"ח ורש"י ז"ל שפי' כולה כגון שהתחיל עליו בדרך בע"ש וכן הדעת נוטה שאילו היה בחול לח היה צריך להניח ידו עליהן משום לשמרן הוא ותפילו היה הבית הסמוך לחומה משת מרת ואם לשמרן ה"ז מותר • ותפילו לת"ד עובר בעשה ושוב בלאו כדחיתח בחם' מנחות ואם חסור יחלן ויניח בידו ולמה מניח ידו עליהן הלא כולה בע"ש היא חמורה ולטעין השימוי בבריית והלשון שנה חבי לומר בדרך שקשה עליו החמה ובבית המדרש קידם עליו היום דרך הטעין תפס לו שהבא בדרך מסתכל בשקיעת החמה חליו והיושב בבה"מ לתקיעות וקידום ב"ד לפיכך כתבה רבינו הגדול ז"ל ע"כ • ולפ היה הרמב"ן צריך לכל זה להא כבר הוכחתי למעלה דהרי"ף ז"ל פוסק כמ"ד לילה לאו זמן תפי' היא וה"מ מדברי הרמב"ן לאו מבואר שהכשים דלמ"ד לילה זמן תפי' היא וקי"ל כוותיה : בשקשה עליו החמה בחול ה"ל להניח ידו עליהן • והטור והמחרונים שם בח"ח פסקו כלבי תפילו בחול בשקשה עליו החמה חע"פ שבפקו כמ"ד לילה זמן תפי' היא ה"ה כיון דהוי הלכה ואין מורין כן : מניח ידו עליהם מפני הרואים וכבר הוכחתי כן למעלה דהא לתאי חיתא כמ"ד לילה זמן תפי' היא ואפ"ה צריך להניח ידו עליהם ותפילו בחול • ומש"כ הרמב"ן והלשון שנה לתאי כו' דרך הטעין תפס לו כו' הוא לחוק: ועק"ל מי תרוייהו בבח לתאי בע"ש מיירי אלא שדרך הטעין תפס לו לערבינהו וליתני היה בח בדרך ושקשה עליו החמה או שהיה יושב בבה"מ וקידם עליו היום מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו • אלא ע"כ דבח בדרך בחול מיירי ודיושב בבה"מ בע"ש מיירי וכיון דתרי ענייני הן ומש"ה לח עריך להו בחדא בבח • ומה שהקשה אחלו היה בחול כו' ואם לאסור יחלן ויניח בידו ולמה מניח ידו עליהן כבר עמדו עליו התוס' שם בכ' וח"ת מי מיירי בחול לתאי מניח ידו עליהן התם בידו וי"ל דלמא משתלפי ליה מידו ע"כ : מ"מ לתי תמה של הטור והמחרונים שכתבו שם היה בח בדרך ותפי' ברחצו ושקשה עליו החמה יניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו ואם יש בית סמוך לחומה שאתתרין שם חולין ומניחן שם • היה יושב בב"ה ותפי' ברחצו וקע"ה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו ואתאי לח חלקו בהא דיושב בב"ה בין היכא דמיטערי מחמת גנבי ללח מטער מהמת גנבי כדמוקי לה התם בגמ' להא דלבני מיטערה מחמת כלבי ולח מחמת גנבי הלכך הוחיל והם כבר ברחצו ס"ל לחלוס מרחצו בקידם עליו היום • אבל אי מחתן לחרעה אסור להניחן הוחיל ומטערה מחמת כלבי אבל אי לח מטערה מחמת כלבי וגנבי תפילו מחתן לחרעה מנח להו ברחצו והרו"ה שם בס' התאור וה"ר יונתן ברש"י דשירובין בפי' הלכות חילקו בזה **ואני** מסופק היכא דמחתן לחרעה ולח מיטערה מחמת גנבי וכלבי אי שרי להניחן לכתחלה ברחצו בלילה כמו דשרי להניחן בשבת לכתחלה

בכה"ג • ועשמע דמלתח דיש להחמיר בלילה יותר מבשבת משום דבשבת ח"ת בתקנה אחרת כי אם בהגחה ברחצו דהא ח"ח להביאם בידו משום איסור הוצאה דשבת ואי לח שרית ליה להניחן ע"כ יהא מוטלין אם בצווין לפיכך שרו ליה רבנן להניחן ברחצו משום צווין תפי' אבל בלילה בחול דהא אפשר להביאן בידו חלח דחיישינן לדלמא משתלפי ליה מידו וחשש רחוק הוא לכך ברחצו דמדינא הא הלכה דח"ל לחלן בלילה חלח דחין מורין כן שרו ליה רבנן ובמניח ידו עליהן סגי אבל במחתן על חרעה דלכ"ע מדינא חיכא חיסורא מדרבנן להניחן בתחלה בלילה לח שרו רבנן במחתן על חרעה להניחן ברחצו כיון דאפשר בתקנה להביאם בידו ואי משום חשש דלמא משתלפי מידו כיון דחשש רחוק הוא משום לתא דידיה לח שרינן לאסורה דרבנן אל הנחת תפי' בתחלה בלילה • והכי מסתבר לכאורה דאל"כ תקשה לך ל"ל לאתאי למימר תרתי היה בח בדרך ושקשה עליו החמה והיה יושב בבה"מ ויקדם עליו היום• הרי קידם עליו היום היינו שקשה עליו החמה שהוא בלילה ומבשת דקידם עליו היום שמעת מינה להא דשקשה עליו החמה דהשתא בקידם עליו היום דהוי תרתי לילה ובשת אפ"ה במניח ידו עליהם סגי בשקשה עליו החמה דלח הוי חלח חדת משום לילה לח כ"ש דבמחח ידו עליהן סגי ות"ל לחלן • והח ל"ל דקמ"ל דאפי' בליל החול נמי צריך להניח ידו עליהן מפני הרואים חע"ג דהוי הלכה חלח בחין מורין כן לחול • דל"ב מאי פריך אהא דאמרי הא דאמרה הא דלח מיטערה מחמת כלבי וגנבי ח"ת לעולם בלילה מבשת מעשמת לפי' : ונקטינן בשמת מכתבתי מסי' מ"ח עד הכא דקי"ל כר"ע דבשת וי"ט לאו זמן תפי' הוא מוהיה לך לחות • הילכך בי"ט ליכא חיסורא במניח בו תפי' • וא"כ כ"מ בח"ת דהוי פלוגתא דרבוותא אם בכלל י"ט הוא או לא לענין הנחת תפי' מסקינן דאין לילמ' מזות תפי' נוהג בו אלא לת"ל דפטור מן התפי' אם מניח בהן ליכא חיסורא מעיקרא דהיכ ובשבת נמי לפ"ד ר"פ דפסקו כר' שמעי ב"ש דכל מ"ב שאסרו חכמים לגזרת בו לר"ה בר בהגר ארי מותר להניח בו תפי' ובלבד שלא יגע בהן ברה"ר וכתתן בפ' ב"ח : ולענין לילה קי"ל לילה זמן תפי' הוא ות"מ מדרבנן אסור לכתחלה להניחן משתשה"ח ואם מותחן עליו מבע"י ח"ל לחלן עד זמן שינה כרבנן חלח שהוא הלכה וחין מורין כן ברבים • הילכך בע"ב שמתפללין במתה סמוך לחשיכה בתפי' בשחשיכה צריך לחלן כיון שמתפלל ברבים ה"ל כהורחה והרי הוא הלכה וחין מורין • וכ"ד קלת מחרונים והיכא שהיה יושב בב"ה ותפי' עליו ושכחה לו בחול מניח ידו עליהן עד שמגיע למקום המשתמר רשמן דכיון דהוי הלכה וחין מורין כן צריך להניח ידו עליהן • וה"מ בהיו ברחצו אבל אם מניחן בחדר חע"ג דחין מטערין לח מחמת כלבי ולח מחמת גנבי חע"ג דבשבת וכן בליל שבת שרו ליה רבנן מפני צווין תפי' להניחן חוג זוג ה"ט משום דלח אפשר בע"ח • אבל בליל חול כיון דאפשר להביאם בידו לח שרו ליה רבנן להניחן בתחלה בלילה דהיכא חיסורא מדרבנן הוחיל ואפשר בע"ח ומשום חשש רחוק דילמא משתלפי ליה מידו לח שרינן ליה להניח בתחלה • ובשכשים לנפשי' לילך בלילה מניחן וחע"ג דלח שרי להניח בלילה לכתחלה לתפי' היכא דלח מיטערן מחמת גנבי וכלבי שהכשים לנפשי' לילך לדרך ל"ח שמא ישן בהן כיון שהכשים ועוד לדרך כבר וכמ"ש בס' בב"ש סימן ל' • ולענ"ד תפי' היינו מתיירא שמא יאבדו נמי שרי למתיירא שמא יאבדו לטעין להניח לכתחלה בלילה היינו לח מעלה ולח מוריד כלל וכמ"ש בס' אלא משום שהכשים לנפשי' לילך לדרך הוא דשרי ל"ח לטעין הילכך תפי' לח מתיירא שמא יאבדו נמי שרי • ועפ"י פי' שרש"י שהכשים לנפשי' לילך לדרך ומתיירא שמא יאבדו היינו לטעין הני תנאי ס"ל לילה לאו זמן תפי' והמניחן בלילה עובר על לאוהרת ואמרת • לפיכך ח"ת להניח בלילה לכתחלה אלא במתיירא שלא יאבדו בלבד דה"ל לטמרן וכלאחר"ח התם ואם לטמרן מותר • אבל למאי דקי"ל לילה זמן תפי' אלא דרבנן גזרו שלא להניחן לכתחלה בלילה שמא ישן בהן בהכשים לנפשי' לילך ל"ח ושרי • ועפ"ש מתש"ב דטעמא דהכשים לנפשי' לילך לדרך משום שמא יאבדו הוא דשרי מ"מ לח מצינו לו חבר ואין קורלוי להחריך בזה: ומ"מ חע"ג דבהכשים לנפשי' לילך לדרך שרי להניחן בלילה מ"מ אינו מברך עליהם עד שירלה את חבירו ברחוק ד"ח ויכירנו בקידם עליו היום ואם לא מצינו לו חבר ואין קורלוי להחריך בזה: זהו מה שכ"ל בדינים אלו :

דיני תפילין סימן מז

שאלה: הח דקי"ל דס"ת ותפי' צריכים עיבוד לשמן ויש פוסקים דמעורה

נמי בעי עיבוד לשמה· אם עיבוד לקדושה חמורה מהני לקדושה קלה מהנה או לא:

תשובה · בח"מ סימן ל"ג כתב ב"י ואם עיבד לשם מזוזה נראה דלא"ת לכתוב בו תפי' לא מיבעיא להאומר דמזוזה ס"ל עיבוד לשמה דכי עיבד לשמה לאו כלום הוא · אלא תפי' לדעת האומר דמזוזה צריכה עיבוד לא מהני משום דקדושת תפי' חמורה מקדושת מזוזה כדלקמן בפ' התכלת · אבל אם עיבד לשם ס"ת מהני לכתוב בו תפי' דקדושת ס"ת חמורה מק' תפי' כדאמר בפ' מי שמתו · דבעית שיש בו תפי' מתיר לשמה בו ע"י שיתיחס בכלי בתוך כלי ובס"ת אסור עד שיוציאנה ואם אין לו ב"ת אחר צריך לעשות מחיצה גבוה י"ט כי וכ"פ שם בש"ע הרי שפסק להדיא דמקדושה חמורה לקדושה קלה מהני וה"ל כאלו נעבד לשמה · ולכאורה יש להקשות ע"ז הא ברים ובחים תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה כו' שמעון אחי עזריה אומר שחטן לשם גבוה מהן כשרים לשם נמוך מהן פסולין כיצד ק"ק שנחטכן לשם ק' קלים פסולין · ק' קלים שנחטכן לשם ק' קדשים כשרים כו' · הרי ק"ק אפי' לק' גבוה מהן נמי פסולין וס"מ דאפי' מתמירתא לקלתא לא מהני וה"ל כאלו נזבחו שלא לשמה · וה"ה לענין עיבוד ה"ל נמי כעבד שלא לשמה ואפי' לשמעון ח"ב דאמ' לשם גבוה מהן כשרים ס"ה הנלי קרא ולא יחלל את קדשי ב"י במורם מהן אין מתחללין כדאמ' התם בגמרא (דף י) אבל לענין עיבוד לשמה הלא גלי קרא אפי' מגבוה לנמוך נמי ח"ל לא מהני · וי"ל דשאני קדשים דה"ט דאפי' גבוה לנמוך לא מהני משום דכיון דהקדישן לשם ק' קלים אע"פ שנחטכן לשם גבוה מהן כנון ק' קדשים · ח"מ לקדושת הגבוה לחול על קרבן זה כיון שלא הוקדש בשבילו : והרי ח"מ לענין זבח זה לזבח אחר וה"ל שלא לשמה כיון דלזה קדושת הגבוה חל עליו בשעת שחיטה הילכך לא עלו : אבל לענין עיבוד כיון שעיבד לשם ק' תמורה חזרו קדושה חל עליו שהרי אין כאן קדושה אחרת שמעכבתו מלחול וכיון שחלה עליו קדושה חמורה קדושה קלה נמי בכלל דהא בכלל מתחיל מנה הילכך מהני מגבוה לנמוך · מ"מ הדבר צריך ראיה דאפשר דמחמורה לקלה מהני דילמא ל"מ עד שיעבד בפי' לשם חזרו קדושה אבל לא לק' אחרת היתמו · ואין להביא ראיה לזה מהא דתניא בפ' הקומץ רבה (דף לג) ס"ת שנגלה ואפי' שנמו אין שונין ממנו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק' קלה · והשתא ל"ד למזוזה בעי עיבוד לשמה מהני מירתא מורידין תיפוק ליה משום שלא נעבד לשם מזוזה אלא לשם ס"ת ותפלין וכה"ג דייק הגמרא התם הא מורידין שונין הכא פתוחות והכא סתומות · אלא ודאי מחמורה לקלה מהני עיבוד ומזוזה קלה מס"ת ותפי' · מיהו להני פוסקים דס"ל למזוזה לא בעי עבוד לשמה אין מזה ראיה · ועוד יש לדחות דילמא התם אין תנא לא בעי עבוד לשמה כלל וכת"ק דרמ"בג בס"פ השולח(דף מה) · מ"מ יש להביא ראיה מהא נופיה הא מורידין שונין והא בעי כתיבה לשמה וכיון שנכתבו לשם ס"ת ותפי' היתך שונין מזוזה · והא ל"ל למיירי שנשנית כתיבה ועיבוד התנה שיהא עיבוד וכתיבה זו לשם ס"ת או תפי' כ"ז שרצוי למצותן וכשבלה יהיה עיבוד וכתיבה זו למזוזה · וכה"ג מצינו בספ"ק דעירובין (דף יג) גבי הא דאר"פ התם דאפי' לת"ד דאין מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת אפ"ה תורה דשמא כתיבת מהני · וכתבו התוס' וה"ת היכא מכשיר הכא ר"פ בס"ת אפי' למאן דבעי לשמה והא תנן בר"פ כל הנשי שמע קול סופרים מקרין חיט פ' מנחת פ' כו' פסול לגרש בו · וע"ל בגמרא בסופרים העשוי להתלמד וס"ת נמי חציב ליה הכא עשוי להתלמד · וי"ל להתלמד דהתם לא נכתב כלל להכשיר הנשי אבל ס"ת כותב שהם לדעת כן אלם יעטרנו ימחקו ממנו פ' סוטה ע"כ שמא תנאי כזה מהני שכותב לשם ס"ת ואם יעטרנו יהיה לפ' סוטה דבעי נמי לשמה · ה"נ מועיל תנאי כזה שכותב לשם ס"ת או תפי' וכשבלה יהא כתיבה זו לשם מזוזה · ועי"ש לכ"ע דהא פריך התם הא מורידין שונין והא בעי עיטרו ואי מיירי שנכתבו ע"מ שיהא כשר למזוזה ולא לשעטנז משום דאין רצונות עושין ואפי' הכי פריך התוס' · ואפ"ה שמא יהיה למזוזה ס"כ בע"כ עיטרו מהל"מ · ועי"פ שכתבו דמשעטנז משום דאין רצונות עושין והא בעי עיטרו ואי מיירי שנכתבו ע"מ שיהא כשר למזוזה ס"כ בע"כ עיטרו נמי בשעת כתיבה · ולאחר שנגמר כתיבה חזרו למזוזה לעריכה עיטרו מהל"מ · ועי"פ שכתבו התוס' הא דלא מוקי במ

דלמ"ד לאו מילתא היא ס"ל להתנות תיפוק ליה דמ"מ צריך להתנות מעיקרא משום כתיבה ועבוד לשמה · די"ל דוקאי תנאי של סופר ומעבד משום לשמה לכ"ע בני בשעת כתיבה ועיבוד ומתנאי זה לא חיישי אלא מתנאי של בעלים בשעת הזמנה דלמ"ד מילתא בעי לאתנויי עלייהו נמי בשעת הזמנה מ"מ י"ל דמשום כתיבה ועיבוד מ"מ תנאי כלל אלא לחרי' דמסתמא כותב תפילין לדעת כן שהם יעכבו לעשות מת' ס"ר ס"ו מ"מ ס"ר ועשו ומהני כיון שמהני התם בסתמא לגבי מגילת סוטה לפי' התיספת שכתבו אבל ס"ת כותב בסתמא כו' · הא ליתא דמסתמא הלכה כת"ק דלא התם לחין מוחקין לה מן התורה · וכ"כ מד' הרמב"ם בפ"ג מה' סוטה שכתב וחמ"כ מביא מגילה של שור טהור כמו ס"ת וכותב עליה לשמה של האשה כמו הגט ע"כ · ומסתימת דבריו משמע דלחין מוחקין לה מה"ת כת"ק ול"מ סברת ר"פ וח"כ מדמשמ"י עושין ס"ר וה"נ מצ"ר לי לאו משום לחין מורידין היו עושין של יד ול"ח משום כתיבה ועבוד לשמה · ס"מ לפי' בקדושה לכוותיה וזוה לו כמו תס"ר וס"י כתיבה ועבוד לשמה מזו לחברתה מהני וכ"ם דמחמירתא לקילתא דמהני · מ"מ הא יש לדחות קצת לפי' ס"ה בלא שום רגיה לומר דס"י וס"ר לענין כתיבה ועיבוד לשמה חדא מילתא הן וכשנעבד וכתיב לשם ס' מהן מהני נמי לחברתה כלומר כיון שעשה וכתיב לשמה על זו וכמ"כ · אבל מ"מ מהא דס"ת שנאבה כו' הא ודאי רגיה גמורה היא דכתיבה ועבוד לשמה מחמורה לקלה מהני וכדברי הב"י ז"ל :

דיני תפילין סימן מח

ועתה ראוי לברר בהני תלתא ס"ת תפי' ומזוזות לזוה מהן קדושתה חמורה מחברתה ואם נעבד או נכתב לשמה של זו מהני לקלה בקדושתה ממנו · והא ודאי פשיטא דמזוזה קדושתה קלה מס"ת ותפי' כדאמר ס"ת שנאבה ותפי' שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק"ק · ס"מ דמזוזה קלה מהם ואם נכתב או נעבד לשמן מהני נמי למזוזה · אלא מס"ת ותפי' יש לעיין אם ס"ת קדושה חמורה מתפי' או תפי' קדושה חמורה מס"ת ס"ל קדושתן שוות זו לזו · ואין להוכיח מהיות בריית' גופי' דתניא ס"ת שנאבה ותפי' שבלו אין עושין ממנו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק"ק ואי קדושה ס"ת חמורה מתפי' מאי ניריא דקתני ס"ת שנאבה אין עושין ממנה מזוזה ת"ל דתפי' דקדושתן חמורה ממזוזה נמי אין עושין מס"ת שנאבה וה"ל למיתני דאין עושין ממנה תפי' וכ"ש למזוזה הקלה בקדושה מתפי' · ושוב מסי"ד דס"ת קדושה חמורה מתפי' ל"ל כלל לס"ת שנאבה לכיון דקתני תפי' שבלו אין עושין ממנה מזוזה כ"ש לס"ת דקדושתה חמורה מתפי' דאין עושין ממנה מזוזה · תע"כ דקדושת ס"ת ותפי' שוין הן ול"ל מס"ת שנאבה אין עושין ממנה תפי' · וכן תפי' שבלו אין עושין ממנו ס"ת ותע"ג דאין כאן משום הורדה מקדושתן כיון דקדושת שניהן שוין והא מיבעיא לן בר"פ בני העיר אי תורה בתורה שפיר דמי לעניין מס מותר למכור ס"ת יפן ליקח בו חדש ולא מיפשט לפ"ה תפי' ת"ל דבקדוש שוה אין בו משום הורדה אין עושין מס"ת ותפי' ומתפי' ס"ת מעשות דכיון דקדושת שניהן שוה כתיבה ועיבוד לשמה של זו לא מהני לחברתה · דע"כ לא מהני אלא מחמור לקל וכמ"ש לאבל בשוין מזו לזו ל"ש העיבוד וכתיבה לפיכך ס"ת שנאבה ותפי' שבלו אין עושין ממנו מזוזה מטעמא דאין מורידין הא מזו לזה תפי' אלא"ה אין עושין משום עיבוד וכתיבה אלא לשמה · והשתא מ"ש הא דנקט בברייתא ס"ת ותפי' כיון דשוין הן בקדושה ל"ל ללמוד חדא מחברתה בק"ו דמ"ע ממנה מזוזה · דאין זה רגיה לחע"ג דקדושת ס"ת חמורה מתפי' אפ"ה לא נקט ס"ת שנאבה מ"ע ממנו תפי' משום אין מורידין די"ל דמה"ט נקט מ"ע ממנו מזוזה למידק מיניה הא מורידין עושין דמ"מ המזוזה נמי לא בעי ערטוט כדדייק הגמ' הא מורידין עושין והא בעי ערטוט וס"ת ותפי' ק"ל אלא ערטוט כמו שכתבו התוס' התם ומוקי ליה בתנאי · והאי תנא ס"ל כמ"ד המזוזה נמי לא בעי ערטוט והילכך קתני נמי ס"ת שנאבה תע"ג דאיכא למילף מס"ת מק"ו מתפי' דמזוזה נמי פ' סתומות כדדייק התם ותפי' למאי דלחי לה מ"מ מ"ל דל"ח לה לקלר כ"כ הא נקט ס"ת שנאבה תע"ג דמק"ו מתפי' איכא למימר מהכא מידי דקדושת ס"ת ותפי' שוין · מ"מ מה שהביא רגיה הב"י דקדושת ס"ת חמורה מעל תפי' מהא דבית שים בו תפי' מותר לשמש בו ע"י שיניחם בכלי בתוך כלי ואלו לגבי ס"ת לא מהני כלי בתוך כלי כמ"ש בסי' הקדוש · אבל אין זה רגיה לדעת הרמב"ם שפסק שדין ס"ת שוה בזה לתפי' ובשתיהן בכלי בתוך כלי סגי להו לכתי מגלת דקדושת ס"ת התורה מתפי' · אבל מ"מ הדבר ברור מעצמו ול"ל לזה רגיה שהרי הא תפי' ק"ח הוא לגבי מזוזה דמ"ט שנאבה מ"ע ממנו מזוזה לפי שאין מורידין הרי פרש"י התם משום דמזוזה אין בה אלא ב' פ' ובתפי' איכא ד' פרשיות וכ"ם ס"ת שיש בה פרשיות הרבה מאוד דקדושתה חמורה מתפי' שאין בהן אלא ד"פ בלבד · משמע נקטינן אם עיבד לשם ס"ת מהני נמי לתפי' ומזוזה והאם עיבד לתפי' · למזוזה שקדושתה קלה ממנה מהני אבל לא לס"ת החמור ממנה ואם עיבוד למזוזה הקלה משלשתן ל"מ אלא למזוזה בלבד וכדברי הב"י ז"ל ואם עיבד לתפ"י מהני לפ"ד וה"ה מיפך דשתיהן חביבה כחדא מלת וכמ"כ כל כנ"ל :

דיני מילה סימן מט

שאלה · ההגרים הנמצאים במדינה זו שמהבן למול ח"ע אחר י"ג שנה אם מותר ומצוה ליברוא למול אותם או לא :

תשובה · הרמב"ם כתב בפ"י מה' מלכים ומלחמותיהן המילה נצטוה בה אברהם וזרעו בלבד שנאמר אתה וזרעך אחריך יגל מזרעו של יצחק שנא' כי ביצחק י"ל זרע ויגל זרעו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בתורתו ובדרכו היצרה והן המתחייבין במילה לאמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר יצחק ויעקב חייבין במילה והוחיל ונתערבו היום בני יצחק בב"ק יתחייבו הכל במיל' בשתיהן ואין נהרגין עלי' ע"כ · ומ"ש הרמב"ם ואין נהרגין עליה כותנו' לומ' שאין יודע לו מסיום דבריו דקאי שכתב הוחיל ונתערבו היום ב"י בב"ק הוא דאין נהרגין עליה משום דל"ח להרוג מספק ד'למא מב"י הוא שחינו חייב במילה אבל אם היה ברור למ שהוא מב"ק שנצטוו עליה לדעתו ז"ל נהרגים עליה ולו תפשר לחריצת דמילתי' דמי קאי שכתב שב"ק חייבין במילה דמ"מ אין נהרגין עליה הע"פ שחייב בה וזה כ"ל עיקר בכוונתו ז"ל למעיין שם בהלכה שאח"ו כ"ם מצות מילה אע"ג בב"ג אלא בזרע אברהם בלבד ובזרעו נמי אלא במקצתן בבני יצחק וב"ק בלבד ולא בבני ישמעאל ועשו דל"ב עליה מ"מ הוחיל ב"י בזוה"ו חייבין למול מספק הוחיל ונתערבו בב"ק ואע"ג דאין נהרגין עליה לדעת הרמב"ם · אבל לדעת רש"י אין נראה כן דאמר בפרק ארבע מיתות (דף נ"ח) כל מצוה שנאמרה לב"נ ונצטית בסיני וביום השמיני יתול ליצחק נאמרה ולא לב"נ · ומצי שנאמרה לב"נ ונצטית בסיני ביום השמיני יתול ליצחק נאמרה ולא לב"נ · ומצי ההוא למיסרי שבת הוא דאתי ביום ואפי' בשבת ולבסוף קאמר תיבעית אימא מילה מצוה שנאמרה לאברהם הוא דמוהר ליה רחמנא אתה בריתי תשמור כו' ואתה וזרעך לן מיבעי אחריהם לא ופריך אלא מצוה בני ישמעאל לחייבו ומצי כי בייתק יקרא לך זרע · בני יצחו לחייבו בייתק ולא כל יתק · מתקיף לה ר"ח אלא מצוה בני קטורה לא לחייבו הא"ר ב"ח · ואיתימא ריב"ח את בריתי הפר לרבות בני קטורה ופרש"י ב"ק שהן שהם שנולדו לאברהם הן עצמן לא לחייבו ומימ השתא אלא מל אברהם כל בניו שהיה לו בחיו לרבות בני קטורה שהן שנולדו לבדן ולא זרעם אבל אברהם נצטוו בכל הנולדים לו ע"כ הרי שפי' ז"ל דהא דקאמ' לרבות ב"ק היינו שהן עצמן אבל לא זרעם · וק"ל ע"ד הרמב"ם דמחייב לכל זרע בני קטורה במילה מ"מ דמשמע הא דפריך ב"ק לא לחייבו משום דזרעם הוא דלא מצוה ב"ק לא לחייבו לרבות ב"ק נמי שהן עצמן אבל לא זרעם קשה אי משמע דלחתי בעית אימא לחוד הוא דק"ל דמצי מילה מצוה לאברהם כו' ומשמע ב"י ועשו מבייתק יקרא לך זרע אבל לא לבניו קאמר ק"ל להקשות הכי להכי אמר' התם כל מצוה שנאמר לב"נ ונצטית בסיני לא מצית ב"י לחייבו דפריך לפני זה דלהאי שנוי לחוד פריך הכי ודברי לדעת הרמב"ם גם אלו מצית ב"י לחייבו קאמ' ה"ל להקשות הכי להכי אמר' התם כל מצוה שנאמר לב"נ ונצטית בסיני לזה ולזה נא' · לב"נ ולא ניצטית בסיני ליזרע נא' ולא לב"נ · ופריך מילה דנאמר ונצטית ביום הח' יתול ול"נ לב"נ והא"ל לפרך אלא מצית ב"ק לא לחייבו הוחיל ולא נצטית · אבל לפרש"י ה"ם דהא דאמר נאמרה ולא נצטית ליזרעאל נאמר ולא לב"נ היינו מסיני והילך אבל עד סיני היה מוהב נמי בב"נ כמו שפי' רש"י התם נאותו סוגיא · וה"מ התם ולפי"ז עד סיני היה מוהב מצות מילה בכל זרע אברהם בב"י ועשו וב"ק כמו כ"מ שנאמר ולא נצטית היה הילכך ליכא למיפרך להאי שנוי אותן שהם לא ליחייבו להשתא בזרעם היה מוהב מצות מילה עד סיני הן עצמן לא כ"ם ולא ק"ל אלא לשנוי בתרא לחוד דמשמע להו לכל זרע אברהם מאזהרת ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך מבייתק יקרא לך זרע אבל אחר בניו לאו דזרעו מיקרי ולא היה מצוקרא כלל בכלל אזהרה זו דאתה וזרעך · ול"ב בני קטורה אותן שהם עצמן ל"ל כיון דלאו זרעו הם ולא היו מעולם באזהרה זו של אתה וזרעך · ועוד ק"ל לדעת הרמב"ם מאי ק"ל אלא מעתה בני קטורה לא לחייבו דלפי' מזרעם קאי מאי ק"ל דילמא ה"נ כמו שזרע ישמעאל ועשו פטורין מבייתק ה"נ זרע ב"ק פטורין מה"ט · נופיה ומכ"ל דחייבין דפריך כ"כ בפשיטות · אבל לפרש"י דאותן שהם עצמן פריך ש"מ דמתמה בניחותא אלא מל אברהם כל בניו שהיו ולא נקט אלא ב"ה כו' משמע דהא דר"י לאו אותן שהיו ר"ח מיתמר דפריך ב"ק לא ליחייבו אלא בעלמא מיתמר · וי"ל דהא דקאמר לרבות ב"ק הן וזרעם קאמר · ואפי' ת"ל דהא דר"י נמי אותן שהיו אלא מה"ט דכתיב ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריהם להן וזרעם בכלל זה : עי"ל דהא דפריך ב"ק לא ליחייבו להן וזרעם קאי ואפ"ה לא פריך אלא משנוי בתרא משום דלשנוי קאמר ל"ק אלא מזרעם לחוד דמשני וילך אבל לא אתן וזרעם דעל מיני לשנוי בתרא קשה להן וכל זרעם אחריהם מש"ה הלימא ליה

ליה לאקשויי מהאי שטרי יותר משטרי קמח וכו' משני לה ב"ה לרבות ב"ק מהן וזרעם קאי אלא שב"ז מכאי קאה מנ"ל לר"ח שבני קטורה הן וזרעם מייבין דפריך כ"כ בפשטות היכך מה שפי' בתחלה הוא עיקר · אבל מכאי ק"ל בין לפרש"י בין למש"כ לדעת הרמב"ם דהא דפריך ב"ק לא ליחייבו מהותן אלא להוד פריך ולא מזרעם מאחי לה פריך אלא דחיירי לעיל מיניה בני עשו לא ליחייבו ונקט ב"ק דלא חיירי בהו עד השתא ☜ · והכי ה"ל למפרך אלא מעתה עשו גופיה לא לחייב דכיון דלא הוי בכלל אתה וזרעך ממשעותי דביצחק ולא כל יצחק וימית דלא מל יצחק אתם כל בניו · אבל לאו קושיא היא דודאי מל אותו אברהם נאמר ביצחק ולא כל יצחק וכשטולדו יעקב ועשו מכאי לא נודע חיוב מהן הוא הנקרא ע"ש זרע אברהם אם יעקב או עשו עד לאחר שנתגדל והיה יעקב הולך בתומו ולדקתו של אברהם נתברר דהאי כי ביצחק יקרא לך זרע עליו נאמר ולא על עשו אבל כשהיו בני ח' ימים שחייב למול עדיין לא נודע חיוב מהן יקרא זרע אברהם ומספק היה יצחק חייב למול שמים · ת"ל כ"ו שיצחק היה קיים לא נודע שעשו הוא בכלל ביצחק יקרא לך זרע אברהם אפשר שיוליד עוד בנים ובלייהו מכאי משטעי דלא כל יצחק אבל עשו בכלל ביצחק עד לאחר שנת ולא הניח בנים יותר מיעקב ועשו משכבשו נתברר דיעקב הנדיק הוי בכלל ביצחק יקרא לך זרע ועשו הרשע הוא בכלל מישוט דלא כל יצחק :

אבל ב"ק פריך שפיר דלא לחייבו אברי ביצחק יקרא לך זרע אמר רחמנא אבל אחר בניו הינן נקראו זרעו כלל בשעת לידה מיד · מ"מ עדיין ק"ל על הרמב"ם ז"ל אברי מניו נקרא בהדיא אמל אברהם את יצחק בנו בשמ"א דכתיב בשמ ה"ה נמול אברהם ויצחק בנו בש"ג דלא בכלל זרע אברהם הוא וב"כ יצחק עשמו ג"כ נתרבה מאת בריתי הפר כמו ב"ק · ת"כ מ"ם ב"ק לחייבין במילה הן זרעם מהאי רבויא ואו יצחק שנתרבה מהאי קרא גופיה היכו חין זרעו לא · י"ל דהאי ביצחק יקרא לך זרע לדעת הרמב"ם ללו למשוטי יצחק עשמו אתי דהא כתיב בתריה וגם את בן האמה כו' כי זרעך הוא אלמא יצחק עשמו קרוי זרע אברהם אלא האי ביצחק יקרא לך זרע דמשמע יצחק עשמו אלא דדרשינן ביצחק ולא כל יצחק ואזרע יצחק אלא דמקשת דקרוי זרעו זרע אברהם ומקשת לא אבל זרע יצחק עשמו בכלל לא · דאיכא ל"ל דביצחק ולא כל יצחק אבל יצחק עשמו כל זרעו קרוי זרע אברהם דלא מסתבר למדרש הכי דזרע יצחק עשמו יהיה עדיף מזרע יצחק הנדיק אלא ע"כ ה"ק זרע יצחק עשמו בלל לא ומ"מ יצחק עשמו זרעו מיקרי · וח"ת תקשה לדעת הרמב"ם דמל"ל דרבוי דאת בריתי הפר לרבות זרע ב"ק אלא ולא זרע יצחק עשמו ואיתא דאיכא ב"ה אחותן אשה עשמן אלא ולא חורשם ח"ם לאיצחק עשמו ל"ל רבויא דאת בהדיא כתיב ביה כי זרעך הוא אלמא הוא עשמו קרוי זרע לאברהם אבל לדעת הרמב"ם קשה · ותומר לפי תשופה לזה יש ללמוד מדברי הרמב"ם עשמו שכתב אמרו חכמים שב"ק שהם זרעו של אברהם שבאו אחר יצחק עשמו ויצחק מייבין במילה · ביאור דבריו דלא נתמעטו מכלל אתה וזרעך אחריך אלא בני יצחק עשמו שנולד כבר כשנאמר מקרא זה כי ביצחק יקרא לך זרע כלומר במקצת זרע יצחק אבל זרע יצחק עשמו בלל לא · אבל ב"ק אלא נולדו עדיין לא נתמעטו מכאן וה"ל הן וזרעם בכלל אתה וזרעך הילכך הן וזרעם חייבין במילה ומ"מ לפיעורך קרא דאת בריתי הפר לרבויא ב"ק דלאכ"ב ה"ל ביצחק יקרא לך זרע אתי למשוטי הכל בין שנולדו כבר בין העתידים להולד · אתי קרא דאת בריתי הפר לרבויא וגלי על קרא דכי ביצחק יקרא לך זרע דלא כולהו איתמעטו מיניה ומסתברא דבני יצחק עשמו שנולד כבר איתמעטו ולא ב"ק אלא נולדו עדיין · כן נ"ל לפרש סוגיא זו לדעת הרמב"ם · מ"מ יש לתמוה קצת עליו ז"ל וכי מיגרע גרע זרע יצחק הנדיק מזרע ב"ק הרשעים דלאו זרע יצחק מקמתו קרוי זרע לאברהם ולא כולהו זרע ב"ק כל זרעם קרויין זרע והרי זה כיניבא בחרשת וגיורת בשמי אמיתי:

ועוד ק"ל מש"ד דב"ק מצווין על המילה מהא דתנן בפ"ג דנדרים (דף ל) אלו נהנה מן הערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי ח"ה אלו אינו נהנה ממולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי ח"ה והשתא אמאי פסק תנא למילתיה דבמולי מן הערלים אסור במולי ח"ה ומן המולין חיפכא ומשמע דכל ח"ה איתיהו אלא דיש לבד מישראל והרי ב"ק כיון דחייבין במילה כישראל יהיו נמי בכלל מולין ולא בכלל ערלים וק"ל דב"ק דאע"ג דמצווין על המילה מ"מ יש בכלל ערלים ובכלל מולין חין מטעמא שמפרש שם במתני' שאין ערלה קרוי אלא ע"ם ח"ה שכ' כי כל הגוים ערלים כו' · דא"כ קשה מהא דפ"ב דעכו"ם (דף כ"ו) דאמר מנין למילה בעכו"ם שהיא פסולה רב אמר ואתה את בריתי תשמור ר"י אומר יכול מי שאין ביניהו ערבי מהול וגבעוני מהול חיכף לבייהו למ"ד המול יכול ח"כ ומ"ד את בריתי תשמור ליכף · ופריך ולמ"ד המול יכול חיכף והתנן שה"ב מן ערלים כו' אלמא הא"ג דאמילי כתנן דל"מ דמי אלא חיכף בייהו ישראל שמהו אחיו מחתת מיכה ולא מלהו · למ"ד אתה את בריתי תשמור חיכף למ"ד המול יכול ליכף ולמ"ד המול יכול חיכף והתנן ח"ב ממולים כו' אלמא הא"ג אלא דמילי דמי · ומחתת קושיא זו אביך להוה אורחא ומסיק חיכף בייהו אלא והשתא הל"ל חיכף בייהו ב"ק ללמ"ד ואתה את בריתי תשמור חיכף דבני ישמעאל בריתי נינהו כיון דמצווין על המילי' · ולמ"ד המול יכול ליכ' דהא אמרת הא"ג דמהילי כמתן אלא מהילי לגבי ישראל דמה"ט לעניין נדרים אין בכלל מולין כישראל ויש בכלל ערלים כה"ה : אלא שבזה י"ל הא"ג דב"ק קיימין במילה אבל

ח"מ אבל כאן אין שום ס"מ בזה כיון שפוסק כר"י דגר עצמו מביא וקורא והא
דלא נטלו חלק בארץ אין מגרע כלל לענין קריאה אלא ודאי כדפי' הוא עיקר וס"מ
דס"ל ז"ל דאברהם לחוד נקרא אב לכ"ע ולא יצחק ויעקב ואפ"ה גר מביא וקורא
דבשביל אברהם לחוד יכול לומר להבותיו וס"כ בבני קני תוכן מצה לת"ק דפליג
עליה דר"י ס"ל תמו מיצרזל בלא"ה נמי מביא וקורא שהרי מצטרף ב"ק הן
שנקראו זרע אברהם אלא ודאי ס"מ דאין ב"ק קרויין זרע אברהם ומ"מ בעינן תמו מיצרזל לת"ק בבני
יכול להיות תמת דב"ק קרויין זרע אברהם ומ"מ בעינן תמו מיצרזל לת"ק בבני
קני משום דבשביל אברהם לחוד ס"י לומר נשבע להבותיו ל' רבי אלא דידיה לחודיה
ודאי קשה וכמ"ש: ואין להקשות לפרש"י דמפ' להלן את בריתי הפר לרבות ב"ק
על זותן שצה שעולדו לאברהם לחוד קאי ולא על זרעם מהכיח מוגיא דפד"מ
גופיה דלהכי לפריך והרי מילה כו' משני בליעצה קמת ההוא למיצרי שבת הוא
דלחי ובלעצה בתרת משני מילה מעיקרא לאברהם הוא דלזכר רחמנא כו' אלא
וזרעך אין אינם תחרינא לא ואיכא למידק מלי פריך והרי מילה שנת' לבני נח
שבת ואלא את בריתי תשמור בחלי היה עושה לומר דכל בני נח נצטוו על המילה
דהא בסיפ' דהלי קרא נופיה דוזאלא את בריתי נאמר בהדי' אלא וזרעך דמשמע
לבל אינם תחרינא לא ול"ל לצטווי דמילה לא נשנית בסיני אלא משום למיצרי שבת
הוא דלחי ת"ל דהא ודאי לא נאמרה לבני נח אלא לאברהם וזרעו לחוד כדכתיב
בקרא בהדיה וכדמשני בליעצה ב' ובודאי המקשה והמתרץ מעיקרא לא היו עושין
בזה דוול קרי בי רב הוא וצע"ק ל"ל הא דקאמר והרי מילה שנאמרה לבני נח היינו
לזרע אברהם לחוד ואפ' ישראל קודם מתן תורה בכלל בני נח הם דומיא דמלי
דלמרי' אלא נאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני כו' ואלו אין לנו אלא ג"ה ושיבא
דר"י ופירש"י הא דג"ה נאמרה לבני נח היינו ליצרל דוקא בעוד שהיו בני נח ולא
לאחר בני נח הא ע"כ לא יתכן בני ישראל כתיב · השתא תיכא למידק לצטוי קמת
דמשני ההוא למיצרי שבת הוא דלחי דה"ל נאמר' ול"ל הא לא"ה בני נח מזרע
אברהם מצווין עלה ועוד אפי' למלי דמשני דה"ל נאמר ולא נשנית משמע דוק מסיני
והיכך הוא דאין בני נח מוזהרין עלה אבל עד סיני בני נח מזרע אברהם
מוזהרים עלה כדאמ' גבי ג"ה ושיבא דר"י ומ"ש ס"ל בס"פ ג"ה (דף קא) דג"ה
נוהג בעמלה דה"ל למיתי אמור מכן נוהג בבני נח משמ"כ בעמלה והשתא היכא
מזרע אברהם מוזהרי' עלה להוה ליצני אי בני ישמעא ועשו הא ודאי לאו
בכלל זרע אברהם הן וכדאתמן הסודר מזרע אברהם מותר בבני נח ואפי' בב"י ועשו
מי מותר הלא זרעו מיקרו והיכא אמור שלא ביצרל לחוד ובע"כ ג"ש מונח לצטויי
קמת שנאמר מילה לבני נח שלא בב"ק לחוד דתע"ג הלא זרע אברהם הן מ"מ
לאיתרבו מאת בריתי הפר ואי לפירש"י הא לא איתרבו שלא אותן שצה לבד ולא
זרעם: ע"כ כפי' הרמב"ם דהן וזרעם איתרבו מהאי קרא הילכך לצטויי
קמת למילה לא נשנית בסיני מסיני ואילך ל"ש ליצרל לחוד וב"ק פטורים מסיני
ואילך אבל לצטויי בתרת חציב מילה מנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה
נאמרה וב"ק מי חייבין והשתא הרמב"ם פסק כהאי שיטה ול"ק הלל"ק לדעת
הרמב"ם הא דקאמר בפ"ב דעבו"ם היכ' ביניהם חצה ול"ק ג"ב ב"ק מצוה לצטויי
קמת ב"ק פטורין מסיני ואילך ולא הוו בכלל ואתה את בריתי תשמור מסיני
ואילך וכ"ם לחינן בכלל המל יומל וכמצ"ל לבל לפירש"י קשה: ואומר אני כי
דייקת היטב יש לייצב זאת לפרש"י ואחדרבה לפי' הרמב"ם קשה מכאן לכאורה
שהרי ע"כ לצטוי בתרת נמי ה"ל מילה כלא נשנית בסיני כיון דהלי ביום למיצרי
שבת הוא דלחי כל כה"ג לכ"ע ה"ל כלא נשנית ולישראל נאמרה ולא לבני נח מסיני
ואילך אפי' ת"ת דבכלל את בריתי הפר היו ב"ק וזרעם היינו דווקא עד סיני
ולא מסיני ואילך דהא פריך התם והרי פריה ורביה שנאמרה לבני נח ואתם
פרו ורבו ונשנית בסיני לך אמור להם שבו לכסלהלילכם ולישראל נאמרה ולא לבני נח
ומשני הוא לכ"ד שבמינן צריך מנין אחר להתירו הוא דלחתך ת"ת כיון דצריך
לצטוי בסיני לחיזוק דבר חדש ה"ל כלא נשנית ולישראל נאמר' ולא לבני נח וצ"ל
מילה נמי ה"ל כל"ע מה"ט כיון דסיום למיצרי שבת הוא דלחי ולי לצטויי בתרת
ל"ל הלי סברת תקשה לי והרי פ"ו כו' תע"ל כ"ע חית להו הלי סברת ול"כ כיון
דמילה נאמרה ולא נשנית אלא ל"ל דב"ק ה"ל בכלל את בריתי הפר הן וזרעם
היינו עד סיני אבל מסיני ואילך לחי הילכך כ"ל לפ' לפירש"י דודאי הני הרי צטויי
ל"פ ולכ' ביניהם מידי דודאי מילל"ת נאמרה לבני נח מעול' ולא נשנית בסיני לכ"ע
וה"פ לפריך והרי מילה דנאמרה לבני נח כו' וג"ב כו' ומשני בתחלה הא דאמר'
מילה נשנית בסיני ליתא ההוא למיצרי שבת הוא דלחי וה"ל כלא נשנית כמו פ"ו
והדר קאמר הא דאמרת דמילה נאמרה לבני נח הא נמי ליתא דמשיבא לן לאברהם
הוא דמוהר כו' אתה וזרעך אין כו' וכדמסיק דלא מיקרו זרעו אלא ישראל לחוד והא
דמרבה במסקנא מותן בריתי הפר ב"ק היינו אותן שצה לחוד וכדפירש"י: מ"מ
קושיא זאת יש לי לייצב לדעת הרמב"ם דודאי לצטויי בתרת תע"ג דהלי ביום
השמיני למיצרי שבת הוא דלחי אפ"ה ה"ל נשנית בסיני ועדיין ב"ק חייבין
והא דלא חציב פ"ו נשנית בסיני מטעמא דלכ"ד שבמינן כו' הוא דלחי ה"פ ההוא
כלומר קרא דסיני לך אמור כו' לאו למצות פ"ו אתי ולא חייבי ביה כלל אלא לכ"ד
שבמינן לחודיה קאתי ופ"ו ל"ש בסיני כלל אבל מילה תע"ג דהלי קרא דביום השמיני
למיצרי שבת הוא דלחי אפ"ה מצות מילה נמי חייבי וה"ל נשנית בסיני וב"ק
חייבין להוה צטויי ימ"מ אין זה טוב לי לכיון לצטויי קמת ה"ל מילה ל"ש בסיני ואפי'
ב"ק וזרעם הוו בכלל את בריתי הפר לדעת הרמב"ם פטורין מסיני ואילך ת"כ

מצלן לעצות מחלוקת חנם בין שני קונח לבתרא כיון דה"ל הל"פ וכמ"כ לפירש"י:
וע"ק לדעת הרמב"ם מה שהקשתי למעלה להא ודאי ב"ק לאו בכלל זרע אברהם
הן כדמוכח ההוא דפ"ג דנדרים ולמ"ל דב"ק לאו בכלל זרע אברהם הן ודאי את
בריתי הפר אינו מרבה אלא אותן שצה לבד ולא זרעם ואפילו קודם סיני לא הוזהרו
על המילה לא תקשה הא דאמרי' שם בפ"ב דעכו"ם לתלי דמסיק לישנא
אחרא כו' ופריך מי היכא למ"ד לחצה לא והכתיב ותקח ציפורה צר ומשני קרי ביה
ותקח ופריך והכתיב כתיב ותכרת ומשני קרי ביה ותכרת דמשמע לאחר ועבד להרמב"ם
ודאי ניחא שהרי מצה מתדין נסב והפיר לומר דאמרה לחיים ג' מלמכי מדין שהיה
עמהם ומדין מב"ק הם כדלקמן בפ' חי שרה ואפילו לצטוי קמת דפ' ד"מ נמי
אתי שפיר דזה היה קודם סיני שהיו ב"ק מיובין עדיין במילה ולפירש"י ל"ל שהיה
ג' מיצרזל בהדייהו ואמר לו ועבד: ועתה נבא למהן שלא הוזהרו אותן שצה לבד ולא לזרעם אפי' קודם סיני
כ"ם לאחר סיני וכ"ש שלאן לה יבא עכשיו מחמת תערובות ב"ק עם בני ישמעאל
וה"ק אין בגילת ההגריים שבמדינה זו שום מצוה והיינו נמי דפסיק התם ותני בפ"ב
דעכו"ם ישראל מל את העכו"ם לשם גר כו' שבכל הנכרים שבעולם מיירי ואפי'
בב"ק ועוד מני תמה על הרמב"ם אפילו לפ"ד בב"ק וזרעם נצטוו על המילה
אפ"ה לאחר שבלבל סנחריב מלך אשור את כל האומות ועתה הכל פעורין מן
המילה דהא מ"ט התירו ליהודה גר עמוני לבוא בקהל כדתנן בתם' ידים ומייתי
לה בפרק"ד דברכות (דף כח) בי ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבה"מ וה"ל
ר"ג אסור אתה לבוא בקהל ה"ל ר"י וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין כבר עלה
סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר כי אסיר התירו לבוא בקהל וכ"פ
כל הפוסקים והרמב"ם מכללן שכתב בפי"ב מהל' איסורי ביאה כשעלה סנחריב
מלך אשור בלבל כל האומות וערבן זה עם זה והגלה אותן ממקומן ואלו העכו"ם
שבתוך מצרים עתה הגשים אחרים הם וכן אלו האומים שבאלה אלוס והוציל ונתערב
ד' אומות אסורים האמורים בכל ה"ה שהן מותרין הותר הכל שכל הפורש מהן
להתגייר חזקתו שפורש מן הרוב לפיכך גר שמתגייר בזה"ז בג"מ בין אלומי בין
מצרי בין עמוני בין מואבי בין כותי בין שאר האומות ה' זכרים נקיבות מותרין
לבוא בקהל מיד ע"כ ואפי' להחולקין וס"ל דמצרי אסור לבוא בקהל אפי' עכשיו ה"ט
משום דלמצרים נתן קיצבה מ' שנים כדתנן התם אבל בשאר כל האומות מותו
ודאי נתבלבלו כולן כמ"ש הה"מ התם וס"פ ועיין בתוס' פ"ק דסוטה (דף ח)
וה"ק כל האומות פטורין עכשיו מלמול אפי' לדעת הרמב"ם כ"ש שכבר נתברר
שהעיקר כפירש"י דאין ב"ק נתרבו למילה אלא אותן שצה לבד ולא זרעם ה"ל
ההגריים שבמדינה זו אין מצות מילה מוטל בהן כלל כן נ"ל:

דיני מילה סימן נ

שאלה · תינוק שנימול ואחר שנימול וסילק המל את ידו ממנו רואה שנשתיירו
בו נימין אחין מעכבין את המילה אם צריך לחזור עליהן או לא:

תשובה · הא מחלוקת בין הפוסקי' הט"ז סי' רס"ד כתב המל כ"ז שמתעסק
במילה חוזר בין על נימין המעכבין בין על אחין מעכבין פירש מתנה
ימין חוזר אלא על המעכבין וה"ל לחזור על אחין מעכבין פי' מיירי בשנתן לו חוזר
על המעכב אבל אינו חוזר על אחין מעכבין אבל בחול חוזר על הכל בין מעכבין בין
אחין מעכבין ע"כ הרי שכתב דבחול צריך לחזור אפי' על אחין מעכבין מ"מ לשומו
מנומגם קלת שכתב גבי שבת דה"ל לחזור על אחין מעכבין וה"ל למימר אחין רשאי
לחזור על אחין מעכבין דהא מיסורת נמי חיכא: והרמב"ם כתב בפ"ב מהל' מילה
המל כ"ו שעוסק במילה חוזר בין על נימין שמעכבין בין על אחין מעכבין פי' על
נימין המעכבין חוזר על אחין מעכבין אינו חוזר וה"ל כתב עושין כל צרכי מילה
בשבת מוהלין ופורעין ומוללין וחוזר על נימין המעכבין אע"פ שפי' ועל נימין אחין
מעכבין כ"ו אלא פי' ע"כ ומשמע דבשבת דוקא בחול מיירי וקת"ל לאפי' בחול
ה"ל לחזור על אחין מעכבין לאחר שפי' ודלא כדעת הטור ובסיפא קת"ל בשבת דעד
אלא פי' דשאי לחזור אפי' על אחין מעכבין אבל לא לאחר שפי' ועל המעכבים חייב
לחזור אפי' לאחר שפי' וכ"פ הב"י דעת הרמב"ם אע"פ שבכ"מ פי' עוד דהכל לענין
שבת מיירי ולעיל דהוי עסק בדין נימין קתני לה והכא דעסק בדיני שבת קתני לה
מ"מ כתב הדהתם נדהה עיקר ודבר ברור הוא דפי' השני אין לו אחר שיכפיל
הרמב"ם דין ה' כ"פ הרי דס"ל לאפי' בחול ה"ל לחזור על נימין אחין מעכבין את
המילה לאחר שפי' · אבל ק"ל לדעת הרמב"ם דהא תניא בפר"ח דמילה (דף קלב)
המל כ"ו שעוסק במילה חוזר בין על נימין המעכבין בין על אחין מעכבין פי' על
נימין המעכבין חוזר על נימין אחין מעכבין אינו חוזר ואחר מתן תגא פי' אינו חוזר
אר"י ר"י היא דתניא י"ד שמ"ל בשבי' מפשיט את הפסח עד החזה דברי ר"י ומו על
ר"י ב"ב והכ"ת מפשיטין את כולו ודאי נמתני ע"כ לא קאמר ר"י התם משום דלא
בעינן זה אלי ואמרו אבל הכא דבעינן זה אלי ואמרו ה"נ אלי לחנוזה אלי ואמרו התנאה
לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה כו' הרי דמשום זה אלי ואמרו דדרשינן התנאה
לפניו במצות צריך לחתוך את הנימין שלאחר שפי' תע"פ אחין מעכבין וע"כ הא לתנן
פי' על אחין מעכבין אינו חוזר היינו בשבת דוקא דכיון אחין מעכבין וכבר פי'
תע"ג דהיה בהו מצוה משום זה אלי ואמרו לא מחללינן עלייהו שבת אלא על המעכבין
בשבת אבל בחול ודאי חוזר עליהן תע"פ אחין מעכבין משום התנאה לפניו במצות
דדרשים לה תנא מזה אלי ואמרו ותע"ג דלחבת שחול דרים לה התם ואמרו הוי חומה

שאגת אריה דיני מילה סימן נ נא

לו מה הוא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון מ"מ אפי' את"ל דאבא שאול פליג אחכמים הא קי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד אבא שאול ע"כ ל"פ אחכמי' ומודה דואנוהו להתנאה במצות אתי אלא שמוסיף עוד למדרש דלהוי דומה לו נמי אתי דאס"ד אבא שאול ל"ל הא דרשא דהתנאה לפניו במצות א"כ מאי פריך ע"כ לא אמר ר"י התם כו' אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו מאי קושיא דלמא אבא שאול היא דל"ל האי דרשא דהתנאה לפניו במצות אלא ע"כ כ"ע דרשי ליה הכי להתנאה לפניו במצות הלכך בחול חוזר עליהן בע"כ אפי' לאחר שפי': וכ"ל כיון שהרמב"ם בחול נמי מחלק בין פי' ללא פי' דבפי' אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין ש"מ דס"ל ז"ל דלא שייך התנאה לפניו גבי מילה אלא בעוד שלא פי' ולא סילק ידיו ממנו אבל לאחר שפי' וסילק ידיו ממנו אין כאן משום התנאה לפניו במצות שיתחייב לחזור ולהתחיל מחדש דכיון דפי' אתחלתא מילתא אחריתא הוא והואיל וליכא עיכוב מצוה בדבר בדעבד א"צ לחזור ולהתחיל מחדש משום זה אלי ואנוהו וסברא זו מוכרחת לדעת הרמב"ם מדמחלק בחול בין פי' ללא פי' ש"מ דס"ל דבפי' לא שייך ה"ט דהתנאה לפניו במצות דהא בחול ליכא טעמא אחרינא לחלק בינייהו אלא מש"ה וכיון דהכי הוא אתי שפיר ול"ק מידי שהרי הגמ' מסיק התם אהא דבעי מאן תנא פי' אינו חוזר אמרי נהרדעי רבנן דפליגי אדר"י היא דתנן ד' כהנים נכנסין ב' בידם ב' סדרים כו' אלו מושכין ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנאמר לפני ה' תמיד ר' יוסי אומר אפי' אלו היו נוטלין ואלו היו מניחין אף זה היה תמיד ופירש"י ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא אתחלא אחריתא ונמצא שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פי' נמי כי הדר אתי אתחלתא אחרינא הוא ולר"י דאמר כי שקלי והדר מתחלא נמי תמיד הוא דחדא מילתא היא ה"נ פי' חוזר אע"פ שאין מעכבין דכולי' גמר מלתא היא ע"כ · ואיכא למידק דאע"ג דמוקי כרבנן דפליגי עליה דר"י וס"ל דכל כה"ג לא מיקרי תמיד ואתחלתא אחריתא הוא אכתי איכא לדחויי כדדחינן דע"כ ל"ק רבנן אלא גבי לחם הפנים דל"ש התם ה"ט דהתנאה לפניו במצות אבל גבי מילה דאיכא משום התנאה לפניו במצו' ה"נ דאפי' פי' חוזר וכדדחי מה"ט להא דר"י ובע"כ צ"ל דבשלמא עד השתא דאכתי לא אסיק אדעתיה דבפי' ה"ל אתחלתא אחריתא מן התורה אלא ס"ד דמן התורה פי' כלא פי' דמי וכולי חדא מלתא היא והא דאינו מפשיט את הפסח אלא עד החזה לר"י וטעמא משום דפי' הוא אינו אלא מדרבנן ולחומרא דבפי' שוויה רבנן כאתחלתא אחריתא א"כ דחי שפיר דדלמא גבי מילה דבעינן זה אלי ואנוהו ל"ג להקל שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין בפי' כיון דמן התורה פי' כלא פי' דמי ואכתי איכא משום זה אלי ואנוהו אבל למאי דמסיק דלרבנן דפליגי עליה דר"י בפי' ה"ל אתחלת' מן התורה מדפליג ר"י ואמר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחים אף זה היה תמיד מכלל דלרבנן אין זה תמיד מן התורה ואתחלתא אחריתא הוא תו ליכא בפי' משום זה אלי ואנוהו דכיון דכבר גמר לכל מצותו והא התחלה אחרת היא אין כאן משום התנאה לב"מ מעתה אחר שנגמר כל מצותו ופי' הימנה ואינו רשאי לחזור מעתה על שאין מעכבין וש"מ מהא דבפי' אינו חוזר אפי' בחול דכיון דחשיב ליה להתחלה אחרת אין כאן מעתה משום זה אלי ואנוהו דאס"ד דבחול צריך לחזור עליהם דאכתי יש בהן משום זה אלי ואנוהו דלענין התנאה לפניו במצות ל"ש לומר ה"ט דאתחלתא אחריתא היא דמ"מ איכא משום התנאה לפניו והא דפי' אינו חוזר בשבת דוקא דכיון דמן התורה אתחלתא אחריתא היא א"א לחלל עליהן את השבת כיון דאין מעכבין את המילה : הא לאו מלתא היא דאי אכתי אע"פ שפי' איכא משום התנאה לפניו במצות אע"ג דאין מעכבין את המילה רשאי וחייב לחזור עליהן כיון דעדיין איכא הידור מצוה וכמו שמילה עצמה דוחה את השבת ה"נ משום הידור מצוותה רשאי לדחות את השבת דהכי אמרי' בפ' ר"י (דס"ד) א"ר היו לפניו ב' חטאות א' שמינה וא' כחושה שחט שמינה ואח"כ כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט וה"נ אי בפי' לרבנן מ"מ איכא משום התנאה לפניו אע"ג דאין מעכבין מותר לחזור ולחלל עליו את השבת משום הידור מצוה כמו שמחללין את השבת לשחוט שמינה אחר ששחט כבר כחושה ומשום הידור מצוה דשמינה אלא ע"כ הא בהא תליא דכיון דפי' אתחלתא אחריתא היא לרבנן ה"נ ליכא משום התנאה לפניו כיון דכבר נגמר כל מצותו וא"כ אפי' בחול א"צ לחזור לאחר שפי' ואע"ג דאמרי' התם בפר"י איתמר שחט ב' חטאות של ציבור וא"צ אלא אחד א"ר ואתימא ר"א חייב על השני כו' ואפילו נמצאת הראשונה כחושה אלמא משום הידור מצוה לא ניתן לחלל עליו את השבת הא פריך התם דרבה אדרבה ומשני סמי כחושה מקמייתא ואף ע"ג דמשני עוד שנויי איבעית אימא ההיא ר"א אמרה מ"מ נקטינן כשנויי קמא דל"פ וכ"ד הפוסקי' בכ"מ דלמעוטי במחלוקת עדיף ועוד הא דא"ל רבינא לר"א התם נמצאת הראשונה כחושה בב"מ מהו אד"ר אזלא וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות · ועכ"ל דה"ט של הרמב"ם משום דפסק כר"י דכל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ולדידיה הא דאיצטריך רחמנא למישרי מילה בשבת אף ע"ג דמקלקל הוא משום דר"א דאמר מה לי מתקן מילה מה לי מתקן גברא וכמש"ל סימן נ"ב· והשתא אס"ד דאפי' לאחר שפי' מן המילה אפ"ה איכא מצוה משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות וראוי לחזור אפי' ע"צ שאינן מעכבין את המילה וכיון דאין מעכבין מעתה אין כאן משום מתקן מילה לחייב עליהן מה"ת דהא אין כאן משום תקוני גברא וה"ל מקלקל בחבורה דפטור ואמאי אין חוזר עליהן ליתי מצות מילה של ציצין שאין מעכבין דרבנן אפי' את"ל דהתנאה לפניו במצות אינן אלא מדרבנן ולידחי מקלקל בחבלה דאין בה איסור אלא מדרבנן וכמו שמצות מילה דאורייתא בציצין המעכבין דוחה תיקוני גברא דחבלה דאורייתא ה"נ אי בציצין שאין מעכבין אע"פ שפי' אכתי רמי מצות מילה מדרבנן לחזור עליהם ליתי ולידחי איסור מקלקל בחובל דרבנן דהא בדאורייתא בציצין המעכבין אף ע"פ שפי' חוזר ולא ניחא לי' להרמב"ם לאוקמי לסתמא דברייתא זו וכל שקלי וטריא דאמוראי דלא כהילכתא דאתיא כר"ש לדעתו ז"ל דפוסק כר"י הילכך מפרש לה דהא דהתנאה לפניו במצות אינו שייך לומר גבי מילה בציצין שאין מעכבין אלא כ"ז שלא פי' אבל לא לאחר שפירש ואפי' בחול א"צ לחזור עליהם ואפי' מדרבנן לפיכך בשבת אין רשאי לחזור עליהם לאחר שפירש משום איסור שבות דמקלקל בחבלה דאיסור' מדרבנן ואפי' מצוה של דבריהן אין כאן שתדחה השבות מפני' הרי נתבארו דדברי הרמב"ם נכונים בטעמן שאין צריך לחזור ע"צ שאין מעכבין את המילה לאחר שפיר' ואפי' בחול ויפה עשה הב"י בש"ע שהשמיט לדעת הטור אע"פ שרמ"א מביאו שם ובפרט שהוא מילתא דרבנן הילכך נ"ל בתינוק חלש קצת אע"פ שאין בו משום סכנת נפשות אלא חשש חולי בעלמא ראוי לסמוך ע"ז שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין את המילה אפילו בחול לאחר שפירש :

דיני מילה סימן נא

ועתה אבאר בשבת אם חוזר על ציצין שאין מעכבין לאחר שפי' והא ודאי לא מבעיא לן אם חייב לחזור או לא דהא אפי' בחול אינו חייב לחזור וכמ"ש בסימן הקדום כ"ש בשבת אלא הא ודאי יש לעיין אם רשאי לחזור או לא והטור בי"ד בסימן רמ"ו כתב גבי שבת וחוזר על ציצין המעכבין אע"פ שפי' ועל שאינו מעכבין אם פי' אינו חוזר ואם לאו חוזר ובה"ע כתב דאע"פ שאין מעכבין חוזר אע"פ שפי' וא"א הרא"ש לא כ"כ ע"כ · וכ"ל דה"ט של בה"ע משום דהא דתניא פי' אינו חוזר על שאינן מעכבין במסקנא מוקי לה כרבנן דפ' עלי' דר"י והוא ז"ל ס"ל דהלכה כר"י משום דסתם לן תנא כוותיה בספ"ב דמגילה (דף כ) דתנן התם ז"ה דבר שמצוותו ביום נוהג כל היום ואמ' בגמ' דלאתויי סידור וסילוק בזיכין אתי וכר"י דאמ' אפי' סילק את הישנה שחרית כו' אף זה תמיד ואע"ג דקי"ל דבתרי מסכתא אין סדר למשנה והכא פלוגתא במנחות וסתמא במגילה וי"ל דילמא סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם · מ"מ האי סתמא דמגילה עדיף משום דתני לה גבי הילכתא פסיקתא דהא תנא בסיפא דבר שמצוותו בלילה כשר כה"ל ואמ' בגמ' דלאתויי אכילת פסחים ודלא כראב"ע ולדעת קצת פוסקים הלכה כההוא סתמא אע"ג דאיכא נמי סתמי כראב"ע משום דתני לה גבי הלכתא פסיקתא כמ"ש התוס' והפוסקים ועוד שהרי שם בפ' שתי הלחם (דף צ"ט) גבי פלוגתא דר"י ורבנן אמ' אר"א מדבריו של ר"י נלמד אפי' לא שנה אדם אלא פ"א שחרית ופרק א' ערבית קיים מצות לא ימיש את ס"ת הזה מפיך ואפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שו"ע קיים לא ימיש כדאמ' התם ומשמע דלרבנן לא קיים בזה ל"י ובפ"ק דנדרים אמר' אר"ג א"ר האומר אשכים ואשנה פרק זה או אשנה מס' זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל ואמ' מאי קמ"ל דאפי' זרוזי בעלמא היינו דר"ג קמייתא ומשני הא קמ"ל דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית מש"ה חייל שבועה עלי' אלמא רב כר"י ס"ל דאי בעי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מלא ימיש וש"מ דהלכה כר"י הילכך חוזר נמי על ציצין שאינן מעכבין אע"פ שפי' ואפי' בשבת דלא אתחלתא א' היא אלא גמר מעשה ראשונה היא וכר"י כנ"ל טעמו של בה"ע· ולפי"ז כ"ש שבחול דחוזר וחייב לחזור בין בחול בין בשבת דכיון דלא אתחלתא אחריתא היא אלא כגומר מעשה ראשונה חשיב אכתי איכא משום התנאה לפב"מ · ולפנינו אכתוב עוד בזה · והרמב"ם פסק דעל שאין מעכבין אינו חוזר בשבת אם פי' ומשמע שאין רשאי לחזור וקשיא לי דלפי"ז ודאי משמע דהלכה כר"י בנו של ריב"ב דע"פ שח"ל בשבת דאינו מפשיט א"ה אלא עד החזה בלבד ולא כולו דהא משהגיע לחזה פורש מן ההפשט ועוסק בהוצאת אימורין והרי ר"י דמויי מדמי להו להדדי וכמ"שכ בסימן הקדום והרי הרמב"ם כ' בפ"א מה' ק"פ גבי סדר עשיית פסח ותולין ומפשיטין את כולו ואח"כ כ' חל י"ד להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ע"כ ש"מ דס"ל דבשבת נמי מפשיט את כולו ואמאי הא כיון דפי' אינו חוזר וגו' וכמ"ש גבי מילה בציצין שא"מ וההיא דפסח פי' הוא וכמו שפרש"י שם מפשיט א"ה עד החזה והיינו פי' דתנן במסכת תמיד גבי הפשטו שהיה מתחיל מן הרגלים והיה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש כו' ואח"כ הכרעים ומירק והפשיט כו' ש"מ משהגיע לחזה סילק ידיו מן ההפשט והתחיל להתעסק בניתוח קצת וגבי עולה דכולו כליל מירק והפשיט ומנתח הידים תחילה אחר הראש וגבי פסח נמי משהפשיט עד החזה דיכול להוציא אימוריו בלא נימין קורען ומוציאן מיד וה"ל פי' מן ההפשט וקאר"י שוב אין גומר ומפשיט משום דכיון דפי' הוי חזרה מילתא דאתחלתא לנפשה שלא לצורך גבוה דומיא דציצין דלא מעכבין ע"כ · והשתא התם דליכא משום הת"ל במצות גבי הפשיטו דפסח ואפ"ה אע"פ שפי' חוזר וגומר גבי מילה דאיכא משום הת"ל במ' כ"ש שאם פי' דחוזר אע"פ שא"מ · אע"ג דלהרמב"ם ליתא להאי ק"ו דהא פי' בסי' הקדום דלפי המסקנא ס"ל דבפי' אין בו משום הת"ל ב"מ מ"מ אע"ג דק"ו ליתא אפ"ה לא גרע הא דציצין שא"מ בפי' מפי' מן ההפשט דגבי פסח ומ"ש דגבי פסח גומר ההפשיטו אע"פ שפי' וגבי מילה א"ח בפי' ועק"ל שבפ"ה מה' תמידין ומוספין כתב גבי לחם הפנים אלו מושכין ואלו מניחין ועפחו של זה בצד טש"ז שנאמר

לפני

לפניה תמיד ע"כ הרי שפסק כרבנן ס"כ היכא שפי' לחתלתא ס' היה ואחתי פסק בש"ס סח"ל בשבת שמפסיקו לת כולו הה כיון דפי' ס"ח אלא שבוה י"ל דהרמב"ם לא ס"ל הה דפירש"י דנבי פסח היה פורש מן ההפסד כשמניע לחזה אלא ס"ל שהיה מפסיק לת כולו ביחד ואח"כ היה מוציא לת הימורין ולא היה מפסיק בהולאת הימורין אלא בשעת ההפסד וה"ת מדבריו להדיא שכתב שם בה' קי"פ והולין ומפסיקין לת כולו וקורעו וממחה לת קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש ומוציא לת הימורין ומותנם בכלי ע"כ הרי בהדיא לאחר שהפסיק לת כולו היה מוציא לת הימורין ולא בשעת ההפסד כמו שפרש"י והשתא ניחא דפסק כרבנן דמפסיק לת כולו כיון דלא פי' מן ההפסד ודמי לניתין שמ"מ שחזר עליהן כ"ו אלא פי' · אבל מ"מ גופיה דמשתמ דפ' ר"ח דמילה קשה לפרש לפי דעת הרמב"ם דס"ל דלא פי' מן ההפסד בשעת הפסד כמו שפרש"י והשתא ר"י נמו של ריב"ב ורבנן דידיה בשלא פי' ואפ"ה לר"י אינו מפסיק אלא עד החזה בשלמ שיכול להוציא לת הימורין ואינו מפסיק לת כולו ולפ"ז הה"נ בניתין שמ"ש לא פי' אלא פי' אינו חוזר ורבנן בשלא פי' חוזר כמו נבי ההפסד הה"ל לא פי' ומפסיק לת כולו ס"כ מ"ק ר"י מתן תנא פי' אינו חוזר ר"י היה הה לא חייש ר"י בפי' אלא בשלא פי' ואפ"ה ס"ל דח"ח ס"כ ההיא ברייתא דתני בשלא פי' חוזר על שמ"מ רבנן היא ולא ר"י אבל בפי' לא ידעינן מאי ס"ל לרבנן ואכתי היכא למיבעיא תיקו תנא פי' ח"ת להה חיישו לה מיירי בפשי' אלא בשלא פי' :

ונ"ל דהש"ג דוקא קוגיא זו דפ' ר"ח דמילה ס"ל דכשמפסיק עד החזה ה"ל פי' מן ההפסד אליבא דר"י וכמו שפרש"י דהה ודאי ח"ת לפרש בש"ח מ"ש ס"ל להרמב"ם דסוגיא דר"פ ר"י (ד' פג) אליבא דרבה ס"ל ע"כ לתין בזה משום פי' מן ההפסד כשמפסיק עד החזה אלא מפסיק כולו ביחד ואח"כ טוטל לת הימורין ואינו מפסיק בהן בשעת ההפסד דא"ר התם ר"י דאמר התם עומר היה בש"ת מג' סתין ובחול מחתם ור"י נמו של ריב"ב דאמר שאינו מפסיק לת הפסח בשבת אלא עד החזה אמרו דבר אחר דכמה דאפשר לא טרחינן ואיכא למידק דהה משמע לר"י טעמא דר"י נמו של ר"י ב"ב הוא הא לאינו מפסיק אלא עד החזה משום דפי' הוא הה בשלא פי' מוכה לתש"ג דאפשר טרחינן כדשמעת ליה גבי מילה דאפי' בניתין שמ"מ בשלא פי' חוזר כדאתי שהיה בירייתא דמוקי לה ר"י כוותיה ור"ל מ"ק רבה דאינו ור"י אמרו ד"ח הא פליגי בהדי הה לדידי דתש"ג דאפשר טרחינן בשלא פי' ולר"י הא כשקוטר בשבת ג' סתין עדיין לא פי' מן הקנידה ואפ"ה אסור לגמור ולקוטר עד חמש משום דכיון דאפשר לא טרחינן ואפי' לאחי דאתי הגמ' דברי רבה היינו מט"ח ואפי' לאחי דאתי הגמ' דברי ר"י בפ"ק דף ב"ח ר"ח היינו דלא להקל אפי' בפי' חוזר גבי מילה משום זה אלי ואמרו אבל בהה אלא בשלא פי' לר"י נמו של ר"י ב"ב לעולם טרחינן וטעמא דאינו מפסיק אלא עד החזה משום דכיון דאפשר לא טרחינן ואפי' לר"י דאמר לאחר שקצר כשיעור ג' סתין ה"ל כפי' ומש"ה לר"י כיון דאפשר ל"ע בפי' ואפיר דמי להה דמפסיקו עד החזה ולא יותר דטעמא משום דפי' הוא וכיון דאפשר לא טרחינן בפי' הה ליתא הה במסקנא אמר מתן תנא פי' ח"ח רבנן דפ' עליה דר"י גבי לחם הפנים היא דס"ל דבפי' לחתלתא ח' היא ומה"ת הוא הא דפי' ח"ח דמה"ט לא דחי דילמא גבי מילה משום זה אלי ואמרו אפי' בפי' חוזר כדאתי מה"ט לדר' יוחנן משום דכיון דמה"ת חשיב ליה לחתלתא ח' ח"ח לומר כאן דאתי שבת משום זה ח"ו וכמ"ש לעיל בסי' כ' · והרי לר"י אמרינן ליה שם בפרק שתי הלחם גבי בן זקנתא שבחל ממנו כגון אלי שלמדתי כה"ת מהו שחלמוד חכמת יונית והשיב לו נא ולמוד בשבה שאינו לא מן היום ומן הלילה דס"ל להה דכתיב לא יאים הוא דוקא והגית בו יום ולילה וס"מ הלא ס"ל כר"י דהה לדידיה אמרי התם דפ"ק שו"ע קיים לא יאים וכמ"ש לעיל בסי' כ' · והרי לר"י אמרינן ליה שם בפרק שתי הלחם גבי בן זקנתא שבחל ממנו כגון אלי שלמדתי כה"ת מהו שחלמוד חכמת יונית והשיב לו נא ולמוד בשבה שאינו לא מן היום ומן הלילה דס"ל להה דכתיב לא יאים הוא דוקא והגית בו יום ולילה וס"מ הלא ס"ל כר"י דהה לדידיה אמרי התם בשבת היה נקבר ביחיד ובמגל ו', ובקופה ו', ובחול בג', ובג' מגלות ובג' קופות אמרו ד"ח והשתא לי אמרת דהה דר"י דמי לפי' דר"ח נמי ע"כ לפי' דמי לחל"כ מאי אמרו ד"ח דילמא ע"כ ל"ק ר"י אלא משום דפי' אבל בהה דר"ח דמי ללא פי' אלא פי' דבשבת ס"ל דבשלמה אלא ע"כ הי הה דר"י דמי לפי' הא דרתם"ה נמי לפי' דמי ח"כ היכא דמי התם להה דרבה ע"כ ל"ק ר"י הכא שא דליכ' פרסומי מלתא אבל התם גבי ג' דליכא פרסומי מלתא כרבנן ס"ל וכי תפשר לומר דמשום פ"מ מחללין את השבת בשלמה ה"ל כפי' דאסור מה"ת ח"ו הא ר"ח ל"ל לפי' ובע"כ הא ר"י דאמר בשבת היה בא מג' סתין נמי אלא פי' דמי וח"כ היאך ס"ד דרבה בתחילה למימר דר"י ור"י ב"ם ריב"ב אמרו ד"ח הא טעמא דר"י ב"ם ר"י משום דפי' הוא ור"י חט"ג דלא פי' ס"ל נמי דל"ט בדאפשר ח"ו ב"ם ר"י היינו דרבה דכשמפסיק עד החזה היינו פורש מן ההפסד ואפ"ה לר"י ב"ם ר"י היינו מפסיקו יותר דחט"ג דלא פי' כיון דאפשר ל"ט ה"ג נבי עומר בהא דר"י חט"ג דכלא פי' דמי כיון דאפשר ל"ט והיינו דקאמר רבה דאינהו אמרו ד"ח והשתא ח"ם דפסק הרמב"ם כרבנן דאיבא דרבה דמפסיק לת הפסח כולו ביחד ואח"כ טוטל לת הימורין ואפי' בשבת ס"ד כיון דלא פי' וכדאמר' גבי ניתין שמ"מ בשלא פי' חוזר וח"ת מה לא פי' מן ההפסד עד גמר ההפסד ח"כ תקשה לך הא אמר שם בפ' כל כתבי (דף קי) הה"ח אמר מר עוקבא מאי להדרו ליה מבריה לר"י ב"ם ר"י ב"ב שם מתילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט לת הפסח מעורו ופריך מי דמי התם טלטול הגא מלאכה ומשיק דסקיל ליה בברזתי ופרש"י בהתיכות דקות מפסיק וחותך דרך הפשט בכך ולא מלאכה הוא אלא שבות ע"כ · ולמ"ש מאי ק"ל הכא מלאכה הא כיון דלא פי' מן ההפסד עד גמר כל ההפסד אין כאן משום מלאכה לכ"ע ח"ו מהגיע לחזה פי' מן ההפסד וכו' יוחנן ואיכא משום מלאכה לרבנן דפליגי עליה לר"י גבי לחם הפנים והכי פריך והכא מלאכה ודילמא ס"ל לר"י כרבנן ומאי להדרו ליה מבריה וכיון דסתמא דגמרא אוקלה כר' יוחנן דפירש מן ההפסד כשמגיע לחזה ואלא כרבה הכי הלכתא ומאי פסק הרמב"ם כרבה אבל אין זו קושיא כי כן דרך הגמרא להקשות סתמא אליבא דאמת ולה"ב וכה"ג מצינו בפרש"ב דכתובות (דף טו) דפריך סתמא דגמרא וכיון דרוב נשים בתולות נשאת כי לא ראתן עדים מאי הוי ואח"ר פריך הכא לחול בתמוז אחר רובא בר"פ המוכר פירות (דף נב) ואמן קי"ל כשמואל דפליג עליה התם ואמר אין הולכין בתמון אחר הרוב והכא הרבה בגמרא כמ"ש התוס' והפוסקים בב"מ מיהו כ"ז כתב לייש דעת הרמב"ם מ"מ אינו מוכרח דאפ"ה אתי דר"י דבשבת היה בא מג' סתין ובחול מה' דמי לפי' אפ"ה אין כאן איסור של תורה אי קוצר בשבת ה' סתין ה"ה ס"ל קוצר ג' סתין צריך להרבות בהרקה ואיכא חילול שבת מ"מ וכמש"ל סי' כ"ט ע"ש :

ונחזור לעניינינו לכ"ד שם מותר לחזור בשבת ע"י שמ"מ לת המילה לאחר שפי' והנה הרחיות שהבאתי לדעת בה"ע ס"ל דיש להחות לותן דאי משום שתם מצינה דספ"ב דמגילה ר"פ לא ס"ל דכה"ג ה"ל הילכתא פסיקתא ופסקו כראב"ע להומרא לדריך לאכול מנה של אפיקומן קודם חצות וכדאמ' בספ"ב דפסחים אכל מנה לאחר חצות לראב"ע לא יצא ומהא דרב גידל אמר רב דפ"ק דנדרים דקאמ' הגמ' הה קמ"ל דאי בבי פטר נפשי' בק"ם אחרית וערבית מש"ה חייל שבועה עלי' האי אי בבי פטר נפשי' בק"ם דקאמ' לאו אקראי דוחגית בו יומם ולילה קאי להה ולאי לא פטר נפשיה מיניה בק"ם כרבנן דפליגי עליה דר"י אלא לקרא דבשכבך ובקומך קאי דמיניה פטר נפשיה בק"ם וא"ת כיון דלא נפטר בזה מחיוב דוחגית בו יומם ולילה לאחי חייל עליה שבועה וי"ל כמ"ש שם הר"ן שפי' להאי פטר נפשיה לקרא דבשכבך ובקומך קאי וכתב הש"ג דדרשינן ומנחתם שיהא ד"ת מתולדין בפיך וק"ם שו"ע לא סני לאכי מ"מ כל מידי דאתא מדרשא הש"פ שהוא מה"ת כיון שאינו מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו ע"כ וכ"ם האי קרא דוחגית בו יום ולילה אל"ע בתורה אלא קרא דד"ק הוא דשבועה חלה עליו · ☜ ומהתימה על הרא"ם שפי' שם והלא מושבע ועומד הוא לכתיב והגית בו יומם ולילה וה"ק לר"ג פטר נפשיה ממנו בק"ם והיינו כר' וכ"כ הרא"ם שם כר"ג אלמא קי"ל דלא זה נקרא תמיד וה"ה דלאפי' פי' חוזר אף ע"ג שמ"מ את המילה לא אתחלתא מחריתא הוא ובפ' ר"ח למילה פוסק כהאי ברייתא דפי' אינו חוזר והתם דאתחלתא מחריתא הוא כר' יוחנן דאמר מכאן רמיזה לדברי בעל העיטור ותש"ג דקאמר התם בפ' שתי הלחם אר"י משום רשב"י לפילו לא קרא אלא ק"ם שחרית וערבית קיים לא יאים ודבר זה אסור לאמרו בפני ע"ה ורבה אמר מצוה לאומרו בפני ע"ה אלמא רבה דבתרא הוא ס"ל כר"י מדמקייים לא יאים בק"ם איכא למימר דרבה לדבריו דרשב"י דקאמ' ס"ל דבק"ם קיים לא יאים ואסור לאומרו בפני ע"ה אלרבה לדידך דס"ל דבק"ם קיים לא יאים מצוה לאומרו בפני ע"ה ולדידיה גופיה י"ל דס"ל כרבנן דפליגי עליה דר"י ולא קיים בק"ם לא יאים· עוד אפשר לי לומר בטעמא של בה"ע דלפי' בפי' חוזר על ניתין שאינו מעכבין את המילה אפי' בשבת תש"ג דהלכה כרבנן דפליגי עליה דר"י משום דבפ' האורג (דף קו) ס"ל לר"ם כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ויליף לה מדלינעריך קרא למיפרי מילה הא חובל בעלמא חייב ור"י ס"ל דלפי' מקלקל בחבלה פטור והתם מתקן הוא כדר"ח דס"מ ס"ל מתקן מילה מ"ל מתקן כלים ולר"י ס"ל בהש חוזר בשבת על ניתין שאינו מעכבין אפי' לאחר שפי' ל"ל בה כיון דמקלקל בחובל פטור דשרי רחמנ' מילה בשבת אינו אלא משום מתקן מילה היינו דוקא בניתין המעכבין הוא ה"ל מתקן מילה אבל בשאינו מעכבין ל"ל בה דאין כאן משום מתקן מילה כיון דמה"ת ס"ל לבה"ע כיון דמדרבנן צריך לאחוז עליהן ותש"ג דאיכא איסורא מדרבנן במקלקל בחבלה אפי' לר"י ס"ל לבה"ע כיון דמדרבנן צריך לאחוז בחול על ניתין שאינו מעכבין הא ש"פ שפי' אלמא מדרבנן מילה טהנ בהן אתי מצות מילה דרבנן ודחי שבת במקלקל בחבורה דרבנן כמו שמצות מילה של תורה דוחה שבת במלאכה של תורה במתקן מיל"ה"נ דרבנן דחי איסורא דרבנן והה דתניא פי' חוזר על ניתין שאינו מעכבין ר"ם היא דמקלקל בחובל חייב ולא אתי מצות מילה של דבריהם ודחי מלאכה של תורה דמקלקל בחבלה חייב ובטל העיטור פוסק כר"י הילכך חוזר נמי על ניתין שאינו מעכבין אפי' לאחר שפי' מ"מ הא כבר נתברר היטב בסימן הקדוש לדעת הרמב"ם שלאחר שפי' אפי' בחול מ"ל לאחוז על שאינו מעכבין מ"כ ממילא בשבת איסורא נמי איכא משום שבות כן נ"ל :

דיני מילה סימן נב

שאלה · תינוק שצריך למלו קודם שמיני לילידתו מפני פיקוח נפש אם צריך למלו ע"י הכשרים למול דווקא או אפי' ע"י הפסולין נמי שפיר דמי דאין עליו אם מצות מילה כלל בתוך זמנו וגם אם נימול בתוך זמנו מ"מ בלילה לאחר זמנו או בלילי שמיני אם צריך לאחוז ולהטיף ממנו דם ברית או לא :

תשובה · בדבר תינוק שנימול בתוך זמנה יתים לילידתו אם צריך להטיף ממנו דם ברית או לא כבר הוכירו זה המחרונים בי"ד סימן רס"ב

והש"כ

והש"כ שם הכריע לגריך להטיף והביא ראיה מהא דחמ' במסכת מנחות (דף עב) דקאמר ר"ח בר"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו אמרו כו' עד והש"ד נקצר אלא כמצוותו כאן אמתי דהי שבת ע"ש ה"ל שם מל תוך ח' יצא אמתי מילה דהי שבת לימהליה מע"ש כו' ע"כ ואני אומר דאין מזה הכרע רק נעתיק דברי הש"ס הללו התם תניא היו' עומד ומקריב מנחת שומר ונטמא שם יום אחרת אומר לו הבא אחרת תחתיה ואם לאו אומרי' לו הוי פקח ושתוק ד' רבי ראב"ש אומר בין כך ובין כך ח"ל הוי פקח ושתוק אבל השומר שנקצר אלא כמצותו פסול אמר רבב"ח אר' ראב"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו אמר' דתנן כלל אר"ע כל מלאכה שאפשר לו לעשות מע"ש הינו דוחה את השבת וס"ל כרבי שמעון דאמר קציר השומר מצוה דתנן ר' שמעון אומר מה הריש רשות חוץ קציר רשות יצא קציר השומר שהוא מצוה ואם"ד נקצר אלא כמצותו כאן אמתי דהי שבת נקצריה מע"ש אלא מדחי שבת ס"מ נקצר אלא כמצותו פסול · ומזה דייק הש"ך גבי מילה נמי אם"ד נימול בתוך ח' אלא כמצותו כאן אמתי דהי שבת לימהליה מע"ש · ואיני רואה מזה דחיה דולטעמיך לפילו את"ל דאם נימול בתוך ח' לא יצא ולאו כלום עביד מ"מ לפשר למול אחר שמונה וכאן ובכתבן קטן נימול לשמונה לתשבה לעשרה כו' ק"ו אכתי תקשה לר"ש אמתי מילה דהי שבת לימהליה לאחר שמונה לכ"ע מילה כשירה היא והא ל"ל דודאי אי אתרין למיל' בתוך זמנו כשירה שפיר איכא למיפרך ואמתי דהי שבת לקדם ולימהליה מע"ש אבל הא ודאי לא תקשה כיון דמילה לאחר זמנה כשירה לאחר ולימהליה לבתר שבת דאין רחוי לאחר ולהחמיץ את המצוה עד לבתר זימניה דהא זריזין מקדימין למצות : הא לאו מילתא היא דודאי לר"ע דאמר כל מלאכ' שאפשר לעשות מע"ש אינו דוחה את השבת הכ"ע אם ק"ח לעשות מע"ש ואפשר לעשותה לאחר שבת אינו דוחה את השבת דאין חילוק בין להקדים לבין לאחר לענין דיוקי שבת שהרי פריך התם ורבי לאו תלמידו דר"ש הוא והתניא אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל ר"ש בתקוע כו' ומצי סבר לה כדיהך דר"ש אר"ש בח ורחה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כל הלילה ולא הי' מתחיין להן עד שתחצך ומאי רחיה היא זו מהקטר חלבים ואברים מדמקדימין להו להקטיר בשבת מע"ג דאפשר להו לאחר עד ליל מ"ש דה"ה לקצירת העומר מע"ג דאפשר לאחר מקדימין להו משום זריזין מקדימין למצות אבל בקצירת העומר שפיר איכא למימר אם"ד נקצר אלא כמצותו כאן לקדם ליה לקדומי ואין כאן שום חסרון אלדבה יש כאן זריזות· ועוד דפריך התם ורא"ד לא שמיע לי' אלא שהי הכא שהרי דחתה שחיטה את השבת ולרבי ה"נ דחתה שחיטה את השבת שאת לב"ע אי לאו משום דדחתה שחיטה כבר את השבת קודם להקטרה לא הי' מהני הא דחביבה מצוה בשעתה וזריזין מקדימין למצות להקטירן בשבת אלא היה להו עד שתחצך הואיל ואפשר לעשותן אחר שבת וא"כ ה"נ גבי מילה נמי הואיל ואפשר למול אחר שבת אמתי דהי שבת לימהליה אחר שבת : אבל נעלם מבעל ס"ך דברי התוס' שם שכתבו אמתי דהי שבת נקצריה מע"ש ואף ע"ג דלכתחילה מצותה בלילה כיון דדיעבד כשר לא הוי דוחין דתמיד דכתיב ביה במועדו לומר דהתי שבת ומסתברא דדוחין דתמיד בעינן ע"כ וכיון משום דדוחין דתמיד קא חתין לה ק"ו דוקא קדשים הוא דגמרי' להו מתמיד דקדשים מקדשים ילפי' אבל מילה מתמיד לא ילפינן ואע"ג דאפשר למול אחר זמנו מ"מ דוחה את השבת כדי למול בזמנו כמצותו וה"ג לפילו את"ל דאם מל קודם זמנו יצא מ"מ דוחה את השבת כדי למול בזמנו כמצותו·ותדע דע"כ הני הוא כמ"ש לגבי מילה לא אמרינן כהאי סברא דאי חיתא למילה אלא בזמנה כשירה אמתי דהי שבת דהא בפ' ר"ח דמילה (דף קל"ב) ילף ר"י מביום השמיני ביום ורחב"י ילף לה מבשמיני שמיני ואפילו בשבת ואמר' האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מבן שמנת ימים נפקא ואכתי מיבעיא ליה חד למעוטי ו' וחד למעוטי ט' דאי מחד ה"א ו' הוא דלא מעטי זימניה אבל מת' ואילך זימניה הוא אלא מתורתא כדר"י · והשתא לר"י ל"ל קרא למעוטי ו' הא כיון דכתב רחמנא ביום לפילו בשבת ממילא למעוטי ו' דאי ו' שפיר דמי אמתי דהי שבת לימהליה מע"ש ה"ק ביום לפילו בשבת ולא בשבת ממילא למעוטי ו' דאי ו' שפיר דמי אמתי דהי שבת לימהליה גבי קדשים לחוד משום דמסתברא דדוחין דתמיד בעינן אבל גבי מילה והשתא הכא מי לא כתב רחמנא אמיני למעוטי ו' ה"ק דבו' לפילו לכתחלה שפיר דמי ולא אמרי' מדדחי שבת ס"מ דאין רחוי למול בתוך ח' : כ"ש השתא דמיעטא רחמנא מלמול לכתחלה קודם ח' אפ"ת דבדיעבד שפיר דמי דלא אמרינן אמתי דהי שבת לימהליה מע"ש : ☜ אלא שזה יש לדחות דאינו דומה כ"כ דודאי אחד אמיני לגופיה ואע"ג דכתיב ביום ואפי' בשבת דס"מ מדדחי שבת לאו מל אלא בזמנו לא יצא אכתי תקשה לך להה מצמה שלימה שאינו בספר"ח דמילה (דף קל"ו) קטן נימול לה' לעד' לי' לי"ח לי"ב לא פחות ולא יותר הא כיצד כדרבו נימול לח' (א) גולד בהש"ת אל ע"ש נימול לעשרה י"ע לאחר שבת נימול לי"ח אי י"ע אל ר"ה נימול לי"ב והשתא אם"ד דקודם יום ח' ולאחר יום ח' שניהן שוין דהיכא שאל מצות מילה קיים אלא אלא קיים מצוה מן המובחר של מילה בזמנו ח"כ בגולד לב"ה נימול לעד' משום יום ח' אל מחר הוא נימול ואמת בהש"ת יום הוא ונימול לעד' אמתי הא איהוי מצוה לא מצהינן ויתהליה יום ח' אל היום לאחת ב"ה יום הוא וח' אל היום זמנו ואע"ג דא"ל בה"ש אם לילה הוא ואם מתהליה ח' אל היום ל"ל תוך שמונה מ"מ קיים מצות מילה בדיעבד תיפלו לפי זמנו שהרי השתא נמי שאתה מולהו ח' אל מחר הא ל"ל איכא למאת בה"ש אם יום הוא ובח' אל מחר ה"ל לאחר זמנו ומ"ש דאשו הכמים לספק למאת בה"ש אם לילה לאחר זמנו ולא אשו לספק למאת יום הוא למולו בח' אל היום משום מצות מילה אלהו קודם זמנו אלא ודאי ש"מ דאם מלו קודם זמנו לא קיים מצות מילה כלל לפיכך ה"ל למולו בח' אל היום משום למאת בה"ש לילה הוא ובח' אל היום ה"ל קודם זמנו ולא מקיים מצות מילה כלל אבל אם מולו בח' אל מחר אפי' את"ל דבה"ש אם יום הוא וה"ל לאחר זמנו מ"מ קיים מצות מילה בדיעבד וכ"ש אקשה לפי הבנת הבעל ש"ך הא דימול לעשרה ולי"ח ולי"ב ואמתי בבה"ש אם אל ע"ש נימול לעשרה דמהלינן ליה בודאי לאחר זמנו וכל שכן היכא שמהלינן לעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר בחל י"ע לאחר שבת אלו אמי י"ע אל רוח השבת נימהלינן בע"ש היכא אמולד בה"ש אם אל ערב שבת דהשתא מרווחינן תרתי חדא למאת מהלינן ליה בזמנו דבה"ש אם יאמתא הוא ואפי' אי בה"ש אם לילה הוא מ"מ מוטב להקדימו למולו מעכשיו מאשתא מולו לעשרה ויותר דעכשיו הוי תרתי לריעותא חדא דבודאי הוי בתר זמנו ועוד שיהוי מצוה לא מאהינן אלא ודאי ש"מ דכל היכא דמולו קודם זמנו לא קיים כלל מצות מילה אלא ה"ל כאלו נכרית הגיד ואין לו ערלה בזמנו ואלו היכא שמולין אותו אחר זמנו אמי נהי דלא קיים מצות מילה בזמנה מצות מילה מיהו קיים הילכך מאחרין לי' ולא מקדמינן לי' דבזה מקיים מיהת מצות מילה ובזה לא עשה ולא מידי · וכיון דהכי הוא דדבר ברור הוי לאם אל קודם זמנו לאו כלום הוא ע"כ הא דכתב הרא"ש בשם הר"ם בפר"ק דמילה בזולתו בתוך זמנו ס"ל להטיף ממנו דם ברית בזמנו לאו משום דבדיעבד ס"ד אלא משום דס"ל דה"ל מצוות שא"י לתקן בהטפת דם ברית ולא כהש"ך ואחר החחרונים שכתב לקמן שהביאו לאם אחר דח"ל להטיף דם ברית ע"כ יצא ידי חובתו בדיעבד לדיתא וכמ"ש : ועוד הקיף ס"ד לאם אל בתוך ח' שיצא ידי חובתו מצות מילה בדיעבד הא מצמה שלימה שאינו בפ"ק ר"ח דמילה (דף קלו) מי שהיה לו שני תינוקות ח' למול אחר שבת וח' למול בשבת ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב ח' למול בע"ש וח' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"ח מחייב חטאת ור"י פוטר וטעמא מפרש בגמרא משום דסיפא במל את של ע"ש בשבת דפוטר ר"ח משום דעשה בדבר מצוה ואעשה מצוה אבל ריפא במל את של אחר שבת בשבת לא עבד מצוה וס"ת היכא דמל בתוך ח' ד"ל להטיף דם ברית ואם לאו כלום הוא וא"כ ע"כ ה"ט דמלו ל"ה היכא אמל בתוך ח' ד"ל להטיף דם ברית לאו משום דבדיעבד קיים מצות מילה אלא משום דחביב ליה כמצוות שא"י לתקן וכמ"ש · ועוד הרי גבי פדיון הבן כתיב ופדוים מבן חודש תפדה ואם פדה בתוך שלשים יום ונתאכלו המעות לשמואל אין בנו פדוי ואפילו לרב דא' בנו פדוי ה"ט משום מידי דהוה אלומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום כו' וכדאמ' בפ' ר"ח (דף מ) ואלומר מעכשיו דכ"ע אין בנו פדוי כדאמ' התם וה"נ הא כתיב מבן שמנת ימים ומעלה אם אל קודם לזמן שקבעה תורה לא עשה ולא כלום כדאמ' לגבי פדיון הבן אלא שהתם ים תקנה לדבר לחזור ולפדותו בזמנו אבל הכא אל"ת לתקן ואתבטל מצותו לגמרי ובהטפת דם ברית ס"ל להי רבותא דאין זה תקנה הילכך ל"ל להטיף ואין לדחות דש"ה גבי פדיון הבן אלא מצינו כלל למצות פדיון בתוך שלשים משום מקום אבל גבי מילה מצינו לילוד בית ומקח כסף שנימולין לאחד כדאמ' בפ' ר"ח (דף קלה) הילכך אפי' נימלין לשמונה אם עבר ומל בתוך זמנו בדיעבד יצא הואיל ומצינו למצותו שנוהג בתוך הזמן דאין זה כלום דהא אין דבר אלא כמצותו מדבר כמצוותו כדאמ' בפ' ר"ח (דף קלה) הילכך אפי' נימלין לשמונה אם עבר ומל בתוך זמנו ה"ט מובא במקדם (דף פד) גבי לן בכר בדם שכן לן בכר בהימורין ויוצא בכר במקדם כלומר בדיעבד אם עלה לא ירד שכן יוצא בכר בבמה ופרי עלה וכי דנין דבר אלא כמצותו מדבר כמצוותו כדאמ' : **והב"י** שם כתב להא דתנן בפ"ב דתגילה אין מולין ולא טובלין ולא מזין בלילה ולא מלין וכולן שעשה מבעוד יום השחר כבר והיכא דעבר ומל בלילה מפסיק דאמתי' דאמתי' מעמת דאינו כבר וא"כ יצטרך להזור ולהטיף ממנו דם ברית וכ"כ הג"מי' ואם הדבר כן יש לתמוה על הפוסקים

(א) עסר בכא גולד לב"ה נימול לע'

הפוסקים שלח הזכירוהו ולפשר שהם סוברין שח"ל להטיף וכ"ע מד' הרמ"ם שכתב בפ"ו ממילה דקטן שנימל בתוך שמונה ח"ל להזור ולהטיף וכ"כ מדברי תשו' הרשב"ח שהכתוב בסימן רס"ד ולפי"ז ל"ל שמה שנימו וכולן שעשה מעשלה עמוד השחר כשר דמשמע שהם עשו בלילה פסול לה קאי למילה שלח לחיוב ע"כ · ואחלי"כ דכיון דכייל מילה עם חיוב דהחי והכולן לה קאי למילה וחלילה לומר כן לכל הדעות ברור שהם עשו בלילה פסול ולה כלום עבד לכל ח"ת ס"ל להפוסקים שח"ל להטיף משום דלה מיתקן בהטפה וה"ל מעוות שחי"ל והשתח שפיר תינח דמשעלה עמוד השחר הוה כשר לכל הם מל בלילה לה עבד ולה כלום ולדרבה גרע טפי מדיוק דתנן בהדיח דהם עשאן בלילה כגון שטבל והיה בלילה יש לו תקנה לחזור ולטבול ביום ולהו הם מל בלילה מהי דעבד עבד ואין לו תקנה : וה"ת למ"ש בהה דתנן לגבי מילה והם עשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע הה בלילה פסול כיון דמ"ת ה"ל מעוות כו' וה"ל לחזור ולהטיף · תשו' לדבר זה מבוארת מד' הרשב"ח בתשוב' שהביא הב"י דהם צריך למולו בתוך זמנו כיון דאין עליו שם מצות מילה יכול למולו לפני ע"י הפסולין למול כגון עכו"ם ושחר פסולים וקמ"ל דמשעלה עמוד השחר כשר והם צריכים למולו לרפואה צריך למולו ע"י הכשרים למול דווקא לבד בלילה כיון דמילתו פסולה אין שם מצות מילה עליו ויכול למול לפני ע"י פסולין ועוד כ"מ לכאורה גוונא והדבר מבואר מלעיל · ומ"מ לתה רוחה מתש"כ הב"י ולפי"ז ל"ל כ' דמשמע שהם עשו בלילה פסול כו'לגם הוא הבין דלד' האומר דח"ל להטיף קיים מצות מילה בזמה שחל בתוך זמנו וכן הביאו מקצת האחרונים שנמשכו אחר הב"י וליתא דלא מדרבה ביעל בידים לת מצות מילה ואין לו תקנה כלל לפילו בהטפה וכמו שהוכחתי למעלה ברחיות ברורות : וה"ת למחי שהוכחתי דשם מל בתוך ח' לת עשה ולא כלום ולא עשה מצוה כלל בזה ח"ש תקשה היה משה גופיה דמי שהיה לו ב"ת ח' למול אחר שבת ואח' למול בשבת ושבח ומל לת של אחר שבת בשבת חייב למחי היתה לר"ש דאמר בפ' האורג (דף קו) כל המקלקלין פטורין חוץ מהובל ומבעיר וליף למקלקל בהובל דחייב מדאיטריך קרא למיסרי מילה הה הובל בעלמא חייב אלא לר"י דאמר התם דמקלקל בהובל נמי פטור והתם מתקן הוה כדר"ת דא"ה מה לי לתקן מילה נ"ל לתקן כלי כלומר דמילה מתקן גברה הוה שמקיים מצות מילה ע"י חבלה זו וא"כ בחל לת של אחר שבת בשבת לחחי חייב כיון דמל בתוך זמנו לא עשה שום מצוה בחבלה זו ואין כאן משום מתקן גברה ה"ל מקלקל בחבלה זו ולפטור וזה תימה לומר לר"י פליג מרבותיו ר"ת ור"י דשניהם תופים ללאחר שבת בשבת חייב אלא ולחי ס"ת דמל בתוך זמנו הפ"ה מקיים מצות מילה וה"ל מתקן גברה לחייב אפי' לר"י אלא שבזו י"ל דהה בלא"ה ע"כ הה מתני' דלא כר"י כדלאמר בכריתות פ"ד (דף יט) דאמר רב גידל התם דמתעסק בשבת פטור ופריך מהא מתני' דמל לת של אחר שבת בשבת דחייב ומאי הכא לתיקוני הוחיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב והרי לר"י דאמר מקלקל בחבורה פטור מתעסק בחבורה נמי הה דמל לת של אחר שבת בשבת דחייב בלא"ה דלא כר"י תליבא דר"ע · ת"ש לפי' ק"ל הרמב"ם שפסק בספ"ז מהל' שבת כר"י שכתב כל המקלקלין פטורין כיצד הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השתחה כו' ה"ז פטור ע"כ · אלמא מקלקל בחובל פטור וא"כ הה דשרי רחמנא מילה בשבת משום דתיקוני גברה הוא משום שמקיים מצות מילה ובפ"ג מהל' שבת"ב כתב וכן מי שהיה לו ב' תינוקות ל' למול בשבת ול' למול בע"ש או בח' בשבת ושכח ומל שניהם בשבת פטור מתעלת כו' אבל אם לא היה אחד מהם רואוי למול בשבת ושכח ומל בשבת מי שהיו רואוי למולו בשבת חייב חטאת ע"כ · ומשמע דאפילו מל לת של אחד בשבת בשבת דה"ל בתוך זמנו נמי חייב הואיל ואין לו אלא ל' משם והוא היו רואוי למולו בשבת שבתי שריפת קאי דמיירי נמי מהי למולו בח' בשבת דבשבת עדיין הוא בתוך זמנו ואפ"ה חייב והשתח אם אירחא דבחל בתוך זמנו לא עשה מצוה אחאי חייב הה ה"ל מקלקל ותיקוני גברה נמי ליכא כיון דלא עשה מצוה במולו בתוך זמנו · עוד ק"ל שכתב הרמב"ם שם חומן שבת למול לפנות היום יום השבת ואמרו לו לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת שבת ומצוה מוטל בשבת ולא עשה מצוה ואמר רגיל אני וזריז ובמהרה למול אם לא השלים אלא עד יציאת שבת ה"ז חייב חטאת שהרי התרו בו ע"כ · ואחאי חייב כיון שלא השלים ולא עשה מצוה אין כאן משום תיקוני גברה וה"ל מקלקל בחובל דפטור לדידיה דפסק כר"י אלא שבזו י"ל דמ"ת יש כאן משום תיקוני גברה דאותו מקצת שמל בשבת לכשיגמור לאחר שבת גם זה נחשב מן המצות ואלו לא מל לת זה המקצת בשבת היה צריך למולו בחול הלכך גם זה נחשב מתקוני גברה לעניין ה"ל מתקן ומ"מ כיון דלא השלים לגמרי בשבת לא ניתן שבת לדחות אלו וחייב לבל מהניא התעוקות ולאי קשה לדעת הרמב"ם וכמש"כ · ואולי י"ל דלא"ג דשמל בתוך זמנו לא עשה כלום לפ"ה לעניין שבת חייב משום מתקן גברה שהרי מחתת שמלו מ"פ שמלו אלא כדין ולא עשה מצוה לפ"ה כיון דל"ל למולו מעתה בזמנו ה"ל מתקן גברה שהרי אם לא מלו היה צריך עדיין למולו : ונחזור לענייננו הרי נתברר לנו ברחיות ברורות דכל היכא שנימול התינוק בתוך שמו, אין בזה שום מצוה כלל ואפילו להני רבוותא דס"ל דח"ל להטיף מתמו דם ברית בזמנו לאו משום דשמשעד קיים מצות מילה אלא מהרבה ביעל מצותו לגמרי וה"ל מעוות אח"י לתקן ושמל בתוך זמנו אין אם מצות מילה עליו הלכך אם צריך למול בתוך שמונה משום פיקוח נפש רשאי למולו לפני ע"י הפסולין למול כגון נכרי וכיוצא בו וכ"ש מוהים בזה לפי' מתן דס"ל דח"ל להטיף וכמש"כ ולא כהבנת האחרונים דמתן דס"ל ח"ל להטיף דשמשעד י"ח מצות מילה וח"ח למולו לפ"ד חלא ע"י הכשר למול לילה כמש"כ :

דיני מילה סימן נג

ועדיין יש לעיין בשבר ומל בלילה למחי דקי"ל דחפי' מילה שלא בזמנו אינו נימול חלא ביום אם קיים בדשמשעד מצות מילה או לא חש"ג דכבר הוכחתי בסי' שלפני זה דשמל בתוך שמונה לא עשה כלום ס"ה ה"ל מחוסר זמן שעדיין לא מצי זמן המצוה לגמרי לפיכך גרע טפי מבל בלילה ולאחר זמנו הוחיל וכבר הגיע זמנו עדיף טפי ושמשעד ח"ל דילפ·והם דתנן אין מוהלין ולא טובלין ולא מזין עד שתנץ החמה וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע שהם מל בלילה לא יצא היינו דוקא בלילי ח' דה"ל עדיין מחוסר זמן עד היום והלילה לעניין מצות מילה מיקר שייך לשבעת הימים שלפניהם דעדיין מחוסר זמן מבל לילות דשתר יום השמיני כיון דכבר מצי זמן מצוותו חש"ג לבתחלה לא בדשמשעד שפיר דמי והרי בהה דאין טובלין חלא יצא בלילה הויינו דוקא בלילי ז' של זב וזבה וטמא מת דזמן טבילתן למחר מבל לאחר שעבר ז' שלהן טובלין בלילה חפי' לבתחלה כדמוכח בכ"מ והחי לא טובלין לא בלילי ח' חלא בלילי ז' לחוד שלא הגיע עדיין זמן טבילתן עד למחר ה"ג י"ל דהחי דאין מוהלין דתנן דמשמע דחפי' בדשמשעד לא יצא לא בלילי ח' לחוד שלא הגיע עדיין זמנו עד למחר דומיא דלא טובלין מבל שחר לילות חש"ג לבתחלה לא בדשמשעד שפיר דמי · עוד מני מסתפק לומר דאת"ל דשם עבר ומל בלילה דיצא בדשמשעד חש"ג דבתוך זמנו לא יצא היכא שמל בלילי ח' מהו מי נימא הא דלבתחלה מלמול מתורת לילה לתמשעד ובדשמשעד שפיר דמי או דילמא מתורת מהוסר זמן הוא דמתמשעד ושייכא לבשבעת ימים שלפניה ומחלקה הלילה מן היום לעניין זה ולא מציא זמן מצות מילה עד עצומו של יום השמיני יהלילה דר"ת ס"ל דשמר בפ' הערל (דף עב) דמילה שלא בזמנה נימול ביום ובלילה הה ודאי כיון דכל הלילות כשירים למול הה לילי ח' נשתנה מהם ע"כ משום מחוסר זמן הוה חבל למחי דקי"ל כרבנן דתמרי התם בין בזמנו בין שלא בזמנו חינו נימול חלא ביום ים לעניין בהה לילי ח' דספול למול מי משום פסול לילה ודמי לשאר לילות מי משום פסול דמחוסר זמן ודמי לז' ימים שלפניה ומתני' דספ"ב דמגילה דמשמע שהם מל בלילה דספול ל"ל דתיקיש כר"ת ס"ם דשמר שלא בזמנה נמול ביום ובלילה ולדידיה הה דמיעט רחמנא לילי ח' מלמול ע"כ משום מחוסר זמן מיעטו וכמש"כ : ובהכי ניחא הה דתמה הב"י על הפוסקים שהשמיטוהו וכמש"כ בסי' שלפני זה דל"ל למחי דקי"ל כרבנן שם מל חפי' בלילי ח' בדשבר יצא ומתני' ר"ת היינו הך לומר דכיון דהיום הולך אחר הלילה שלפניה והלילה עם יום שלאחריה יום ח' מיקרי בכ"מ חוץ מלעניין הכילת קדשים כדלמר' בס"פ לותו ואת בנו (דף פ"ג) וכיון דלרבנן כל הלילות נמי אין רחויין למצות מילה יותר מסתבר לומר דספול ליל ח' הוא משום דתת דלילה כמו כל הלילות דדמי להו מלומר דהלילה נשתנה מיומו דתנ"ג דיום ח' רחוי למול וכבר הגיע זמן מילה חפ"ה הלילה מחוסרת זמן עדיין ומיתך שייכא לו' ימים שלפניה דאין זה תימה דכ"ג מצינו לעניין מחוסר זמן דבפ"ק דזבחים (דף יב) לחמרי ר' שפוטריקי רמי כתיב שבעת ימים יהיה תחת אמו והא לילה חזי וכתיב מיום הח' ירצה הא לילה לא חזי הא כיצד לילה לקדושה יום להרלאה וכתבו התוס' תימה ת"ל מיום שוחו ול"ל דכתיב וביום הח' ול"ל דאי לא כתב חלא שבעת ימים ה"א אם שחט בלילה אם עלה לא ירד והשתא קמ"ל דאינו מחוסר זמן ותרד דאין פסולו בקודש ובפ"ב נמי תנן מחוסר זמן שנשחטו בחוץ אינו בכרת אלא אם עלה לא ירד מוכח התם דקרוי מתקבל לפתח אוהל מועד וחייב כרת בחוץ ע"כ אלמא מיעט רחמנא לליל ח' משום מחוסר זמן ומיתך שייך לו' ימים שלפניו ולא ליום לילי זה שהוא שמיני ואין פסול חלא משום לילה כשאר כל הלילות ואם עלה לא ירד וה"ל לר"י חלא מעתה מחוסרי כפרה למימרא לילי יום ח' ה"ל מחוסר זמן שבשלים עדיין עד היום של ח' ואפי' אם עלה ירד להאי יום הח' למעוטי ליל יום ח' ולאו משום לילה חלא משום מחוסר זמן ובשלים אתת לאפי' אם עלה ירד להא תנן בפ"ב זובחים (דף קי"ב) גבי אחוטי חוץ לאותו ואת בנו ומחוסר זמן פטור ומפרש לה במתני' מחוסר זמן בין בנופו בין בשלים חיזה מחוסר זמן ובשלים הוא והוא היולדת והמעורב שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין ומדפטור מחוסר זמן בשלים ש"מ דאם עלה ירד וכמש"כ התוס' והא בודאי קושית היא על פי' התוס' אלו · אפ"ה הה בפ' אותו ואת בנו (דף פ"ח) מסיימי התוס' ועי"ל דכ"מ הה דפסול משום מחוסר זמן דפסול אף בשמה לבל פסול לילה בשמה לבל ליכא בשמה לשמועל בשלחי זבחים ע"כ · והשתא אתי שפיר כיון דאין ב"מ בין פסול לילה לפסול מחוסר זמן חלא בשמה לילה בשירה ומחוסר זמן פסולה השתא אתי ב"מ ליכא למימר גבי מחוסר כפרה דהא כל שאינו גידול וגידול אינו קרב בשמה קנקה כדלמרי' בספ"ב דזבחים

ספיר פריך התי נמי מציוס צוותו נפקא ותי משום ס"מ דהס עלה לה ירד ר"י כר"י ס"ל דלילה נמי הס עלה ירד ולה כר"ס דהמר ר"פ המוצה מקדם דהס עלה לה ירד דהס ק"ל ר"י ור"ס הלכה כר"י: הרי נתברר דבליל ח' לעניו קרבן פסוק משום מחוסר זמן וה"ל ליל ח' לעניו מילה הוי נמי מחוסר זמן ולה דמי לשאר כל הלילות וכדתמר': **נ"ל** דים לנו לברר זאת מה"ת דפ"ק דקדושין (דף כ"ט) דילף התם דתין תמה מצוות למול תת בנה מדכתיב כתבר זה אותו ולה אותה וכתבו התוס' וה"ת ת"ל דמ"ש שהו"ג הוה שגיטול בה' לילותו ונשים פטורים וי"ל כיון דמיום הח' והלאה תין לה הסק לאו ו"ג הוה וה"ת תכתי מ"ע שהו"ג הוה דתין תלין תין דיום כדתמר' בפ' הערל וי"ל דתתיל כמ"ד התם דמילה שלה בזמנו מותר בין ביום בין בלילה ע"כ. וק"ל הה ר"ח ב"ם הוה דס"ל בפ' הערל (דף ע"ב) דמילה שלה בזמנו מותר מיערב"ש ה"ה בלילה ורבן פליגי עליה התם וס"ל דה"ת ילפה ביום והלכה כרבים וכ"פ ז"ל וזה דוחק לגוקמי מתתת דהמ"ם דלה כהלכתת ועק"ל ה"כ לרבן כתבר זה אותו למה לי דהה ודאי הי אותו מיותר הוה לגמרי וע"כ לדרשת אתה ואי רבן מ"ל להאי אותו לדרשת אחרינת לה הוי שתיק הגמ' מיניה והל"ל ורבן האי אותו מ"ל לדרשת פ'. ועק"ל דלמאי דמ"ל להתוס' דמילה ה"ל מ"ע שהו"ג לרבן דס"ל דמילה שלה בזמנו הוי מותר בלילה ה"ל כמו שמילת הבנים הוי מותר בנשים הה"ל ממילת עבדים ימי נשים פטורות והוי מוזהרות על מילת עבדים כמו הנים ה"ל תקשה לך הה דס"פ החולן (דף מ"ח) דה"ר מ"ע דרשב"ן דכתיב כל עבד תים מקנת כסף עבד תים ולה עבד תשה כלומר ותשה שקנתה עבדים ולה תלו מי לה הוי בהאי דינה שלה עבד תים אתה מל בע"כ ואי אתה מל בזתים בע"כ ורבן ההוא מ"ל לכדשמואל כו'. והשתא הס"ד דכשים הוים מצוות למול את עבדים לרבן דהלכתא כוותייהו וסברי דמיל שלה בזמנה הוי מותר בלילה ה"ל מתי ק"ל עבד תים ולה עבד תשה בתמים הה ודאי עבד תשה הוי מילתו מעכבתה מלאכול את הפסח כיון דהוים מצות למולן וה"ד לעבד תים. ולפ"ת דרשב"ן יליף מהאי קרא דעבד תים אתה מל בע"כ כו' ס"ל כר"ת ב"ם דמילה שלה בזמנה מותר אפי' בלילה ולפ"ז נשים חייבות למול את עבדים דה"ל מ"ע שלה הו"ג ולה מיעט רחמנה מצוות ולה אותה אלה שהוים מצות למולן וה"ל כרשמואל ה"ל לאוקמי לרבן כהלכתא ועבד תים דווקא קאמר קרא עבד תים ולה עבד תשה משום דהוים מצות למול את עבדיה לפיכך הוים מעכב' מלאכול את פסחה: אבל אי אמרת דהס מל בלילה בדעבד יצא ידי חובת מצות מילה נמצית מצוה זו מחלקת לב' חלקים מצוה ת' היא למול ומצוה ב' הוא למול ביום והס לא מל ביום ת"ם מצות מילה מיהו קיים בדעבד נמצי מצות מילה לא הוי מצות עשה שהזמן גרמתה דהא מצוה זו מוטלת לעולם והמצוה השניה הוא דהוי מ"ע שהו"ג הילכך כתב רחמנה אותו ולא אותה לתשוטי תשה ממילת בנים ומ"מ במילת עבדים לא מיעט קרא ודאי חייבת והשתא ח"ם הא דאמרת לכ"ע עבד תים ולה עבד תשה בתמים אבל אי אמ' דאין מצות מילה מוטלת בלילה כלל ואפי' בדעבד לרבן לאו כלום עבד הא ודאי מ"ע שהו"ג הוא ול"ל אותו לתשוטי אותה וגם מאי מתמה עבד תים ולה עבד תשה כיון דה"ל מ"ע שהו"ג ונשים פטורים ממילת בנים ועבדי' גם קטי' קאמית שהקשו דה"ל מ"ע שהו"ג משום שנימול בח' לילידתו הא נמי קטנה היא ומה אתי' כיון דמיום הח' והלאה תין לה הסק לאו ו"ג הוא תיו מוכרת הע"ג דלכתורה בלא"ה לאו קטנה היא דהא תין ו"ג לשמיני זה אלא כל תימת שאל שמיני שלו חייב למולו תין זה ו"ג כיון דאין ליום ח' זה זמן פטור לעולם אלא כל תימת שאל מצות מילה מוטלת בו ים לפרש דבריהם דק"ל מליל ח' דאע"ג דאין ו"ג לשמיני עלמו מ"מ ה"ל ו"ג משום דלילה דשמיני כל תימת שאל תין מצות מילה מוטלת בו. וה"ק בע"כ ל"ל ליל ח' נמי דאין לאו משום מחוסר זמן הוא דמתמעט דה"ל מ"ע שהו"ג דהא אפי' בדעבד במחוסר זמן לא יצא אלא משום לילה כשאר כל הלילות מתמעט ובדעבד יצא וה"ל מ"ע שלא הו"ג וא"ת תרתי כל הלילות וגם ליל ח' מה בהן יצא ידי חובתו בדעבד: אבל מ"מ נראה דה"ת ללמוד מכאן לליל ח' שאם מל בו שיצא ידי חובתו דלאו משום מחוסר זמן מתמעט אלא משום לילה כשאר כל הלילות דהניחא לרבן דס"ל דאפי' מילה שלה בזמנה מיע"כ אלא ביום ה"ל הכי אבל לר"ת ב"ם דה' מילה שלה בזמנה מותר ביום ובלילה וה"ל ע"כ ליל ח' משום מחוסר זמן הוא דמתמעט ולדידיה אותו ולה אותה ה"ל מ"ע שהו"ג כיון דאיתו נימול בליל ח' אלא ודאי כמו שפי' התו' הוא עיקר כיון דמיום הח' והלאה תין לה הסק לה ו"ג הוא אבל מ"מ דבשאר כל הלילות בדעבד יצא דאלת"ה ה"ל ו"ג ודאי וכמ"ש: **והרמב"ם** כתב בפ"ה מהלכות קרבן פסח הקטן תין מילת עבדיו ועבילת שפחותיו מעכבתו מלהתמות על הפסח שכ"כ עבד תים להוציא את הקטן זכתב עליו הכ"מ ויש לתמוה דתניא בתלילתא וכל עבד תים ולה עבד תשה וקטן תנין ת"ל מקנת כסף מ"מ ונרחה שרבינו הי' גורס וכל עבד תים ולה של תשה וקטן ע"כ: וקשה לי דה"ק דהרמב"ם גורס ולה של תשה ה"ל לכתוב גבי תשה נמי דתין מילת עבדים מעכבתה מלהתמות על הפסח כ"ש גבי קטן ע"ו ל"ת ג"ע דנרס, הכי במכילתא דתי לה מפני גמ' דיקן דפ' החולן דתמתה עבד תים ולה עבד תשה בתמים דה"מ דגבי תשה נמי פטיעת לי' לגמ' דיקן דמילת עבדים מעכבתה מן הפסח"מ מ"מ אכתי יש לתמוה על הרמב"ם דמתעט מעבד תים עבד קטן דה"ק מתי מתתה הגמ' עבד תים ולה עבד תשה בתמים דילמת עבד תים למעוטי קטן לחוד הוא דאתי ומ"ל לרשב"ן ורבן למידרש מתים דרשת דיקה וי"ל למעוטי קטן ל"ל קרא דפטיעת כיון דפטור מכל המצות ולה רמי חיובא עלי למול את עבדיו דאין מילת עבדיו מעכבתו והיו מתתה עבד תים ולה עבד תשה דלקטן ל"ל קרא למעוטי והרמב"ם דנקט תים ולה קטן לרווחת דמילתת נקט ול"ל קרא להכי. לך קשה שהרי הרמב"ם פסק דעבילת תמוהיו מעכבתו מן הפסח שכתב שם וכן בעבילת תמוהיו לשם עבדות מעכבתו מפסח ודבר זה מפי הקבלה שהעבילה לשפחות כמילה לעבדים והכי נמי תשמ' מהא דכתב נבי קטן דאין עבילת שפחותיו מעכב מכלל דבגדול מעכב ואמתי וכי חוב עלין לעבול שפחותיו לשם עבדות הא שם רוצה מקיימה בזכרותה וה"ד ודמי לעבד של קטן דל"ל קרא לתשוטי מה"ט וכדת' לד' הרמב"ם וכ"ל לעבד מקנת כסף דמילתו מעכב את האדון מן הפסח והרי נבי עבד נמי בכה"ג היכא שקנה עכו"ם מן הגוי ואינו רוצה למולו אין מילתו מעכב את האדון מן הפסח כיון דאינו חייב במצות מילה הה עכו"ם גמור הוא ולה חייבה תורה למול אלא יליד ביתו ומקנת כסף אמולד מן הנשמה שבעבה כבר לשם שפחות דבעל כרחו רמי חיובו על האדון למולו אבל עבד נכרי לה' ולה מיבעי' לר"י דאמר בס"פ החולן (דף מח) דעבדים שאין מלין מותר לקיימן אלא תפי' לר"ע דפליג עליה התם וס"ל דאין מקיימין ומשמע התם ס דמה"ת אין מעכבין דהה ת"ל ר"י ה"מ לומר ויעשה בן אתתך ואפי לית בלוקח עבד בהם"ת ולה הפיק לתולו(א) הכ"מ הה אתר התם ה"מ היכא דלה פסקה למילתה אבל היכא דפסקה פסקה כלומר ואפי' לר"ע מקיימן ושוב אתר התם אתם אין עבד שמותר לקיימו זה שלקחו רבו ע"מ שלה למולו ושוב אתר התם אתם עיר ת' היה בה"י ולה רצו עבדים למול ובלבו שתפם על י"ב חדש וחזרו ומכרו לנכרים הרי בכי גווני אפי' לר"ע מקיימין ות"ל אפי' תימת דשפחות שלה טבלו דינם כעבדים שלה מלו ואין מקיימין לר"ע ת"ם בהני גווני דמקיימין עבדים שלה מלו שפחות שלה טבלו אפי' מקיימין וכיון דאין חוב עליו להטבילה לשם שפחה אתתי מעכב עבילתה מעשיית פסחו ושוב מסתבר אפי' לעבד בגווני דאין רצוני לקיימו עד שימול אין מעכבו מפסח דלה אתרת תורה ומלתה אותו אז יאכל בו ולה קודם שמולו שלה בשבר שרתי למול מצות מילה על האדון למולו אבל אם אין רצוני לקיימו לע"ג דמקיימו אין מעכבו מפסחו וה"ל כשובר על אחד מאחר איסורים שבתורה שאין מעכבו מפסחו שלה אתרת תורה אלא כל בן נכר לה יאכל בו שהרי מותר לעבדו ולה לאחד מאחר עבירות שבתורה כמש"כ הרמב"ם שם ודלה כתשתע מפירש"י בפירוש התורה בפרשה בה מקרא דכל ערל לה יאכל בו כמש"כ בתו"ס אין זה מקומו וכ"ש בשפחה שלה טבלה אפ"ת דבשותה אין מעכבין את העבדים שלה מלו שפחות שלה טבלו אתי מין מעכבין ת"ת אין מעכבין מפסחו ופשיט' למש"כ להרמב"ם דקטן אין עבילת עבדיו מעכבתו מן הפסח הוחיל ולה רמי מצות מילת עבדים על הקטן ול"ל קרא למעוטי קטן דה"ה בעבילת השפחות אפילו גבי גדול אתי אין רחוי לעכב מפסחו ובדוחק יש לחלק ביניהם ואין נראה:

ונראה לעיון דיקן ויהיה אתך שיהיה מ"מ לתלמוד מדברי הרמב"ם הללו דס"ל ז"ל דלאפי' דבר דלה רמי חיובא עליה כמו עבילת תמוהיו אפ"ה מעכבו מלעשות את פסחו ולפ"ז ז"ל אפי' את"ל דאין לאדם למול את עבדיה משום דה"ל מ"ע שהו"ג אפ"ה מעכבתו מן הפסח דלה גרע מעבילת התמהות ואתה אין רואה מה דס"פ החולן דתמתה עבד תים ולה עבד תשה דס"מ דאשה חייבת למול את עבדים וע"כ בעבר ומל בלילה בדעבד ס"ד דאל"כ ה"ל מ"ע שהו"ג ונשים פטורים ואתי מעכבתה מן הפסח דה"ל תע"ג דפטורות אפ"ה מעכבה מן הפסח דלה גרע מעבילת התמהות ואי משום דכתב רחמנה אותו למעוטי אותה דס"מ דלאו ו"ג הוא משום דבדעבד במל בלילה יצא. תף לא תברת דכבר פי' הריטב"ם אם בקדושין הא דנשים פטורים מת"ע שהו"ג ה"מ במצוה דנפשה אבל הכא במצוה דבנה ה"מ דמחייב דלה גרע מב"ד דמחוייבים למולו להכי לימלכך קרא למפטרה ע"כ"ר נתבאר מדבריו דלה שייך למפטרה מלמול את בנה משום דה"ל מ"ע שהו"ג ואשתא דאתית להכי אין רואה כלל דאם עבר ומל בלילה בדעבד כבר מהא דפ' החולן. והא דתמתה הגמרא עבד תים ולה עבד תשה אפי' בלא דעת הרמב"ם בהא לעבילות תמהוהיו מעכבתו מהשתא נמי אתי שפיר דע"כ לה מיעט רחמנה אותו ולה אותה אלה ממילת בנה אבל עבדים חייבת: ויש לי ליתן טעם לזה דלה דמי מילת העבדים למילת הבנים למילף מיניה לפעור את האשה משום דבמילת הבן כל היכא שאשה קיים אבל להתקיים מצותו ע"י האב לפיכך אפי' אין לו אב לא פקע רחמנה ולפיכך הוא פטורה לעולם וכה"ג אמר בפ"ק דקדושין (דף לד) ואי כתיב פ"ו ולא כתיב תורה ה"ת תים דסיפוק בידו לעשות אין אשה דאין סיפוק בידה לעשות לא תתחייב כלל ופירש"י סיפוק בידו לעשות לכבד את תבירו שאין אתת תחרים עליו לא תתחייב כלל ואפי' פטורות ע"כ אבל במילת עבדים שלעולם אין המצוה מוטלת על אחרים אלא עליה בלבד חייבת והכ"ת ב"י סי' רס"ב כ"ע דברי רמ"ה שם שפסק עבר

(א) נ"ל הכתוב מדגר

עבר ומל בלילה צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית מלו בתוך ח׳ וביום יצא היינו ע״פ מש״כ בד״מ דהגמ״י והרא״ש ל״פ דאפשר דעדיף בתוך ח׳ מאלו נימול בלילה אבל לדעתי א״א לומר כן כדמוכח להדיא במנחות כו׳ אמאי דחי שבת גם מש״כ רש״ל וב״ח ופרישה דנימול בלילה בדיעבד כשר גם מש״כ הרא״ש בפר״א דמילה דנימול בתוך ח׳ כשר וא״צ להטיף דם ברית קשה עלייהו הך ש״ס דהתם דמוכח דלא יצא דא״א כשר אמאי דחי מילה שבת לימהליה מע״ש כו׳ אבל באמת נימול בלילה לא יצא אפי׳ בדעבד כדאיתא בש״ס התם מדדחי שבת אלמא אפילו דעבד פסול ע״כ וכבר דחיתי דבריו בסי׳ שלפ״ז דאין זה ענין לההיא דמנחות ומ״מ אפי׳ לפ״ד דיש ראיה משם דבמל בתוך ח׳ לא יצא מ״מ אינו ראיה משם בלאחר זמנו ובלילה דלא יצא די״ל בלילה הואיל וכבר הגיע זמנו עדיף טפי וכדפי׳ בתחילת תשובה זו: ומ״מ סברת רמ״א הוא להיפך דבתוך זמנו יצא ובמל בלילה לא יצא וכ״ל דה״ט לדעתו ז״ל דלילה גרע טפי דתוך זמנו וביום נהי דאין זמן מילה לזה משום דה״ל מחוסר זמן אפ״ה זמן מילה הוא למי שהגיע כבר זמנו משא״כ בלילה דאינו זמן מילה כלל למאי דקי״ל אפי׳ שלא בזמנו אינו נימול אלא ביום ומ״מ גם מדעת הרמ״א משמע דבתוך ח׳ הואיל ויצא א״צ להטיף דם ברית אבל בלילה דלא יצא צריך להטיף דם ברית ולדידיה אע״ג דלא יצא א״צ להטיף דם ברית לדעת הר״ש והרא״ש דהא במל בתוך ח׳ א״צ להטיף לדידהו ז״ל אע״ג דבודאי לא יצא וכמש״כ בסי׳ שלפ״ז: מ״מ מדברי הרמב״ם נ״ל שבלאחר זמנו ובלילה נמי לא יצא שכתב בפ׳ א׳ מה׳ מילה אין מלין לעולם אלא ביום אחר עלות השמש בין ביום הח׳ שהוא זמנו בין שלא בזמנו שהוא מתשיעי והלאה שנא׳ ביום השמיני ביום ולא בליל׳ אבל משעלה עמוד השחר כשר ע״כ מדהקדים וכתב אין מלין אלא ביום בין ביום הח׳ בין שלא בזמנו ואח״כ כתב מל משעלה עמוד השחר כשר משמע דבלילה אפילו בדעבד פסול ל״ש בליל ח׳ ל״ש שלא בזמנו נמי פסול וגם מדברי הטור וש״פ נמי נראה כן וכ״ל להביא ראיה לזה מההיא דספ״ב דמגילה דאהא דתנן ולא מלין יליף בגמרא דכתיב וביום השמיני ימול וכתבו התוס׳ קשה דבפר״א דריש האי קרא לומר אפי׳ בשבת ומבן שמונת ימים דריש ולא בלילה וי״ל דהכא מייתי הדרש״א הפשוטה יותר כראיית נגעים ע״כ: ותירוץ זה נראה דוחק דאטו מבן שמונת ימים דדרשינן ימים ולא לילות לאו דרשא פשוטה היא ועוד דהאי קרא דומבן שמונת ימים קדים שנאמר בפ׳ מילה וקרא דביום השמיני נאמר בת״כ אבל הדבר ברור דהגמ׳ רוצה למילף דאין מלין אלא ביום אפי׳ שלא בזמנו משום דמ״ל להאי לא מלין דתנן אפי׳ שלא בזמנו מיירי דאין מלין אלא ביום והא א״א למילף מבן שמונת ימים דלא מיירי אלא בזמנו ולפיכך ס״ל לר״א ב״ש דשלא בזמנו נימול ביום ובלילה דקרא דמבן שמונת ימים לא ממעט אלא ליל שמיני לחוד אבל רבנן דס״ל דשלא בזמנו אינו נימול אלא ביום ילפי׳ לה התם מוי״ו דוביום השמיני ימול לפיכך נקט הגמ׳ להאי קרא דוביום השמיני ימול למילף מיניה דאפי׳ שלא בזמנו אין מלין אלא ביום דמשלא בזמנו נמי מיירי מתני׳ וזה ברור · וכיון דמתני׳ מיירי נמי משלא בזמנו וקתני סיפא וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע הא בלילה פסול ש״מ דכל היכא שנימול בלילה אפי׳ שלא בזמנו נמי לא יצא: ודע שהתוס׳ תירץ שם דאי לאו אותו ולא אותה ה״א דהאי דנשים פטורות ממ״ע שהז״ג היינו היכא דליכא כרת דומיא דמצה שמחה והקהל דלית בהו כרת ומנייהו ממעטינן נשים אבל מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה י״ג בריתות ה״א דמחייב בהו נשים למול את בנייהו קמ״ל אותו דלא ע״כ ולפ״ז יש לדון אם נשים חייבות במילת עבדים אלא שאין רצוני להאריך עוד בזה: רק אזכיר עוד ד״א והיא פליאה נשגבה ☞ דע דבתשובת הרשב״א סי׳ תתע״ז הובא תשובת מהר״מ מרוטנבורק ששאלת על מילה שלא בזמנו אם מותר למול בלילה נראה דאפי׳ מילה שלא בזמנו אינו אלא ביום כ׳ ועוד דבמסקנא מוקי פלוגתא מוביום דת״ק דריש מוביום אפילו שלא בזמנו ור״א ב״ש לא דריש וקי״ל כת״ק בהא דאפי׳ מאן דלא דריש וי״ו וי״ו ה״א דריש כדאמר ר״א בן פדת בתר הכי גבי והנותר והודה לו ר׳ יוחנן ע״כ · ונחלפו להרב ז״ל הדברים דגבי נותר הוא שנא׳ וי״ו ה״א והנותר לפיכך כ״ע מודו דאפי׳ שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום ובהא הודה ר״י לר״א אבל גבי מילה לא נאמר אלא וי״ו יתירא של וביום השמיני לחוד לפיכך לא דריש לה ר״א ב״ש וא׳ שלא בזמנו נימול ביום ובלילה · מ״מ הדבר ברור דהלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכמו שכתב שם הרב ז״ל וכ״פ כל הפוסקים ז״ל הרי נתברר דאם מל בלילה ל״ש בליל ח׳ ל״ש שלא בזמנו לא עשה כלום ואפילו בדעבד לא יצא ומ״מ א״צ להטיף דם ברית כנ״ל:

דיני מילה סימן נד

אחר שנתברר בשני סי׳ הקודמים היכא שנימול קודם שמונה א״נ אחר זמנו ובלילה לא עשה כלום אכתי צריך לברר אי צריך להטיף בשניהם דם ברית או לא והנה הרא״ש כתב בפר״א דמילה שבה״ג פסק דקטן שנולד מהול א״צ להטיף ובגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ופי׳ר״י דה״ט דגר כיון שהיתה לו ערלה דין הוא דצריך הטפה יותר מקטן שלא היתה לו ערלה והקשה הר״ש א״כ קטן שנימול תוך ח׳ יהא צריך הטפה כיון שהיתה לו ערלה ונימול שלא בזמנו ואינו כן מדאמר בשלהי פ׳ היכא דקדם ומל של שבת בע״ש שלא ניתנה שבת לדחות ועוד דגר שנולד כשהוא מהול לא יהא צריך הטפה ולא פלוג ופי׳ הוא הטעם משום דמסתבר דבין גר בין קטן צריכים הטפה וכן מוכח מדאיצטריך ערלתו למעוטי קטן ודווקא בקטן דגלי גלי ובגר דלא גלי לא גלי ע״כ · וא״י כוונתו בהא דקאמר הר״ש בקטן דגלי גלי אי בהא מילתא דנולד מהול לחוד קאמ׳ דמיעט קרא מערלתו אבל לא בשאר נימולין שלא כדין כגון בלילה או ע״י הפסולין למול · א״ד הא דקאמר בקטן דגלי בכל מילת קטן שלא כדין קאמר ומסתברא דבכל קאמר דאם לא כן מנלן בנימול תוך ח׳ דאין צריך להטיף אלא על כרחך בכל דין קטן קאמר דאין צריך להטיף דילפינן לה מנולד מהול: ונראה לי להביא ראיה לזה דבריש פ׳ הערל (דף ע) תניא אר״א מנין לערל שאין אוכל בתרומה נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה כו׳ רע״א א״צ ה״ה אומר איש איש לרבות הערל ואמ׳ ור״ע האי תושב ושכיר מאי עביד ליה ומסיק לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול וקסבר צריך להטיף ממנו דם ברית ור״א לטעמיה דאמר דגר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר קטן כשנולד מהול א״צ להטיף ד״ב · והשתא אס״ד דבנימול שלא כדין כגון בתוך זמנו או בלילה לכ״ע צריך להטיף אפי׳ למ״ד נולד מהול א״צ להטיף ה״ט משום שלא היתה לו ערלה א״כ אע״ג דס״ל לר״א בנולד מהול דא״צ להטיף ה״ל לאוקמי להאי איש איש דלאתויי נימול שלא כדין אתי וה״נ קשה מנ״ל להגמ׳ אדר״ע דלרבות נולד מהול אתי דילמא לרבות נימול שלא כדין אתי אלא ודאי אין לחלק בין נולד מהול לנמול שלא כדין ואי צריך להטיף בתרווייהו צריך ואי א״צ בתרווייהו א״צ הילכך לר״א דס״ל בקטן א״צ אפי׳ בנימול שלא כדין נמי א״צ וע״כ קרא לערל דאסור בתרומה הוא דאתי ולר״ע דאמר בקטן צריך ע״כ בנימול שלא כדין דהיתה לו ערלה כ״ש דצריך · והא ל״ל דנימול בלילה גרע טפי מנימול בתוך זמנו ואע״ג בנימול תוך זמנו א״צ להטיף דם ברית בנימול בלילה צריך וכדברי הרמ״א שכתבתי בסי׳ שלפ״ז והא דלא מוקי ליה ר״א לנימול בלילה דצריך משום דס״ל כר״א ב״ש דאמר שלא בזמנו נימול ביום ובלילה ואי משום ליל שמיני הא לדידיה לא נפסל ליל שמיני אלא משום מחוסר זמן דה״ל תוך זמנו וכמש״כ ועוד הא כתבתי שם דה״ט דגרע נימול בלילה מנימול בתוך זמנו משום דבלילה אינו ראוי למול כלל לשום אדם אבל תוך זמנו נהי דלא חזי לזה חזי למי שהגיע זמנו ה״ט שייך נמי בליל שמיני למ״ד שלא בזמנו נימול בלילה · דאפ״ה תקשה ל״ל לאוקמיה לדר״ע בנולד מהול ה״ל לאוקמי בנימול בלילה ור״ע כרבנן דפליגי עליה דר״א ב״ש ואמרי שלא בזמנו נמי אין נימול אלא ביום ועוד כיון דה״ט דגרע נימול בלילה מתוך זמנו משום דבלילה אינו זמן מילה כלל משא״כ בתוך זמנו א״כ לפי״ז ה״ה אם מל אותו הפסולין למול כגון נכרי ושאר פסולין נמי צריך להטיף דם ברית דהא דמו ללילה שאין להם צד היתר למול לעולם וא״כ אכתי ה״ל לאוקמא לקרא בנימול ע״י פסול אלא ודאי ש״מ דאין חלוק בין נולד מהול לנימלי׳ שלא כדין לענין הטפה וכדאמרן · ועוד דבשלמא אם אמר׳ דבנימול בתוך זמנו יצא למאן דא״ל דא״צ להטיף שייך לומר דנימול בלילה הואיל ואינו זמן מילה כלל גרע טפי ולא יצא לפיכך צריך להטיף אבל לפי מה שהוכחתי למעלה דבתוך זמנו נמי לא יצא ואפ״ה א״צ להטיף משום דה״ל מעוות שא״י לתקן בהטפה א״כ אף בלילה כ״ש דאם גרע טפי דה״ל מעוות ועוד כיון דשניהם שוין בהא דאפי׳ בדעבד לא יצא שוב אין לחלק דבהטפה ליכא נ״מ בין גרע טפי ללא גרע כולי האי דאי בזה ה״ל מעוות שאינו יכול לתקן ע״י הטפה ה״ה בזה נמי כיון דהטפה אין מתקן את המעוות · והאחרונים לפי מה שהבינו דנימול בתוך זמנו יצא לפיכך א״צ להטיף לה״ט יש לומר דלילה גרע טפי והילכך בלילה אפי׳ בדעבד לא יצא וצריך להטיף לתקן את המעוות אבל לפי האמת בנימול תוך זמנו נמי לא יצא ואפ״ה א״צ להטיף ש״מ דה״ל מעוות וא״י לתקן ע״י הטפה וכיון דאין הטפה מתקנו מה לי גרע טפי מה לי עדיף טפי וא״כ יש ראיה מהא דפ׳ הערל אפי׳ מר״א דס״ל נולד מהול א״צ להטיף ומדלא מוקי ליה בנימול בתוך זמנו ש״מ דא״צ להטיף אע״ג דלא יצא וכמ״ש למעלה מהא דמל של א׳ בשבת בשבת דס״פ ר״א דמילה דאיירי ביה ר״א גופיה א״כ ה״ה בנימול בלילה נמי נשמע מיניה למ״ד שלא בזמנו אינו נימול אלא ביום דא״צ הטפה וזה ברור: **וה״נ** מ״ל מדברי הרמב״ם שכתב בפ״ב מהל׳ מילה הכל כשרים למול כו׳ אבל נכרי לא ימול כלל ואם מל א״צ לחזור ולמול שנית ע״כ וכ״ל דה״ט דס״ל דכל היכא שנימול שלא כדין ה״ל מעוות שא״י לתקן ע״י הטפה וא״צ להטיף ולפ״ז ה״ה בכל הנימולין שלא כדין כגון בתוך זמנו אי נמי בלילה נמי דינא הכי ואע״פ שהכ״מ פי׳ שם דהרמב״ם ספוקי מספקא ליה אי מילה בנכרי כשירה או פסולה לפיכך פסק דלכתחל׳ לא ימול ואם מל א״צ לחזור ולמול שנית ע״כ · אין דבריו נכונים דאי ספיקא הוי מספק ודאי צריך לחזור ולמול שנית דה״ל ספיקא דאורייתא דהא מאן דא״ל מילה בנכרי פסולה מקרא יליף בפ״ב דעכו״ם או מהמול ימול או מאתה את בריתי תשמור וכל ספיקא דאורייתא לחומרא וגבי מילה גופיה פסק הרמב״ם בפ״א מהל׳ מילה דאנדרוגנוס ויוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות וקטן שנולד כשהוא מהול נימולין לשמונה ואין מילתן דוחה שבת משום דספיקא הוו ואפ״ה נמול לח׳ משום דה״ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וה״נ אי ספיקא הוי הוי לן למיזל לחומרא אלא ודאי כמש״כ הוא עיקר והכ״מ מפני שסבר דכל היכא דלא יצא צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית כדמשמע מדבריו בב״י גבי מל בלילה וכמש״כ בשמו בסי׳ נ״ב הוא שגרם לו לדחוק בדברי הרמב״ם אבל באמת הא ליתא דאע״ג דלא יצא א״צ להטיף דה״ל מעוות שא״י לתקן בהטפה וכמש״כ: והש״כ שם בסי׳ רס״ב כתב והראיה שהביא שם הר״ש מדקאמר שם בפר״א דמילה דהיכא דקדם ומל של שבת בע״ש דלא ניתנה שבת לדחות אלמא א״צ להטיף דם ברית כיון דלא ניתנה שבת לדחות לאו ראיה היא נהי דלא יצא מ״מ ל״נ שבת לדחות אלא על מצות מילה ממש

ולא

שאגת אריה דיני מילה סימן נד נה נו

דיני שבת סימן נו

שאלה · מי שעבירת כלים חדשים הלקחים מן העכו"ם שריין בשבת ויום טוב או לאכורים :

תשובה · בפ"ב דביצה (דף י"ו) תנן חל להיות אחר שבת בש"ק מעבירין את הכל מלפני שבת וכ"ה לומרים כלים מלפני שבת ואחר שבת בשבת ובגמ' כל"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט ר"ל גזירה שמא יעלו ויעברו ד"ש ברה"ר אמר ליה אביי אם לו בור בחצירו מאי איכא למימר אמר ליה גזרינן בור אחטו בור ברשות הרבים התינח שבת י"ט מאי איכא למימר גזרו י"ט אחטו שבת רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה ק"ל אבי התינח כלים דבני סחיטה ניהו כלים דלאו בני סחיטה ניהו מאי איכא למימר ק"ל גזרינן הני אחטו הני רב ביבי אמר גזרינן שמא יסחוט תניא כוותיה דרב ביבי כלי שעשאת מע"ע אין מעבירין אותו בי"ט גזרינן שמא יסחוט רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי ק"ה אדם מי אדם נראה כמקר זה סוגיות הגמ': והרי"ף הביא שתיהם דר"י ור"ב ובציך לטעמיה דרבא ורבא וכתב עליו הרא"ש ותמהני לתה התירך לפרש משנה זו דמה שייך טעבירת כלי התידנה ועוד לפי הטעמי' שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט לכן נראה לפרש דרבא עיקר להלכתא כוותיה לגבי דר"י וכן מצינו שעשו זה גבי לולב ושופר ומגילה וכן רבא בתרתה הוא ומלתו ב' שעשים אסור להטביל כ"ח בי"ט ע"כ : ☜ וכל דברין תמוהין בעיני דמה שתמה על הרי"ף דלמה התירך לפרש משנה זו דמה שייך טעבירת כלי התידנה דברי תימה הן הלא קושיא מתורגמתא בהברתה שכתב ועוד לפי הטעמי' שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט ק"ל הביא ללמוד מה"ט להתיר טעבירת כלי חדשים בי"ט וזה תימה שהקשה תרתי קושיין דסתר' דהדדי ומ"כ הרא"ש דטעמ' דרבה עיקר משום שמצינו זה הטעם גבי לולב ושופר ומגילה אי אתה עליו וכי מצן פלינ מהא גזירה דרבה דגזרינן שמא יעביר ד"ח ברה"ר דהא בשופר ולולב ע"כ ליכא טעם אחר אלא הא גזירה דרבה לאחר והכי מסיק רבא גופיה דמפרש הכי טעמא דטבילת כלים בי"ט מפני שנראה כמתקן דטעמא דשופר משום גזירה שמא יעביר ד"ח ברה"ר כדאמרי' ברפ"ד דר"ה (דף כח) ואפי' ר"י דמפרש בפ"ק דמגילה (דף ד') טעמא דמגילה מפני שניסיהם של עניים נשותות למקרא מגילה ע"כ הוא מי מודה להא גזירה דרבה שהרי בשופר ולולב ליכא אלא משום גזירה דרבה אלא שמפר' גבי מגילה ט"ו דכ"מ במקדש קיימ"ל אין שבות במקדש לטעמא דרבה ורי ולטעמא דידי' אפי' במקדש אין קורין את המגילה בשבת וכמ"כ התוס' הס"ע כאי דאמרי' דיכבי טעם אחר טע"כ בשבת מודו דאיכא לתגזר משום הא דרבה ולאסופי לטעמא דידי' הוא דקאתי ולפנינו יחבאר לתנ"מ : ועוד אני תומר תע"ג דבלולב ושופר ומגילה אית להו הא גזירה דרבה ס"ה אהן דברים של מצוה וחובה עליו לעשות הלכך איכא למגזר טפי שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"ח ברה"ר מתוך שהוא בהול לצאת י"מ כדאמרי' ברפ"ד דר"ה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאי' בתקיעת שופר גזרינן שמא יעלו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"ח ברה"ר וה"ט דלולב וה"ט דמגילה גבי מקרא מגילה קתמר רבה נופיה הני ליעבד הכל חייבין במקרא מגילה והיינו טעמא דשופר וה"ט דלולב ופרש"י הכל חייבין ומתוך שהוא מתוייב בדבר הוא בהול לצאת י"ח ע"כ·ומשמ"ע גבי טבילת כלים דאין כאן משום מצוה ודבר שבחובה לפיכך אינו בהול כ"כ הלכך לא חייבי אתר אמורי שמא יעבירנו ד"ח ברה"ר ותע"ג דברפ"ד דסוכה (דף מ"ב) גבי לולב קאמר רבה הה"ט לולב בשבת לא גזור' שמא יעלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד כו' וה"ט דשופר וה"ט דמגילי' ולא קאמר הכל חייבין בטבילת לולב ואין הכל בקיאין גזירה כו' י"ל הטעם דרבה לטעמא אחיל לחדי' שלא במקום מצוה דאינו בהול כ"כ נמי חיים לשמא יעבירנו ד"ח ברה"ר כדמשמעין ליה גבי טבילת כלים דאיי להאי טעמא דשמא יעבירנו מה"ט נקט לה גבי לולב סתמא גזרינן שמא יעלנו בידו ול"ק מטעמא דהכל חייבין בטבילת לולב הוא דחייבין לה משום דלדידיהו לפלוגי בדבר הרשות כמו טבילת כלים נמי חייבין לה ומה דנקט רבה גופיה גבי מקרא מגילה לטעמא משום דהכל חייבין במקרא מגילה כו' גזרינן כו' וה"ט דשופר וה"ט דלולב תע"ג דאיכא לדבר הרשות נמי חיים לשמא יעבירנו ד"ח ברה"ר משום דסבירא ליה לרבה תע"ג לדבר הרשות כמו טבילת כלים גזרינן משום שמא יעבירנו מ"מ במקום מצוה לא חייבין לה לבטל את המצוה משום דלא שכיחא כ"כ שיעביר ד"ח ברה"ר אי לאו משום הא גופיה אמצוה גרמו ליה שהוא בהול ביותר לצאת י"ח מתוך שהכל חייבין בה ואין הכל בקיאין בו ומתמת בהילת מצוה איכא למגזר טפי שמא יעבירנו וה"ל מלתא דשכיחא שגגת העברת ד"ח ברה"ר הלכך גזרו במקום מצוה נמי משא"כ לגבי דרבה איכא למגזר שמא יעבירנו מה"ט נקט לה גבי לולב סתמא גזרינן שמא יעלנו בידו ול"ק מטעמא דהכל חייבין בטבילת לולב הוא דחייבין לה משום דלדידיהו לפלוגי בדבר הרשות כמו טבילת כלים נמי חייבין לה משום דלדידיהו לפלוגי בדבר גופיה גבי מקרא מגילה לטעמא משום דהכל חייבין במקרא מגילה כו' גזרינן כו' וה"ט דשופר וה"ט דלולב תע"ג דאיכא לדבר הרשות נמי חיים לשמא יעבירנו ד"ח ברה"ר משום דסבירא ליה לרבה תע"ג לדבר הרשות כמו טבילת כלים גזרינן משום שמא יעבירנו מ"מ במקום מצוה לא חייבין לה לבטל את המצוה משום דלא שכיחא כ"כ שיעביר ד"ח ברה"ר אי לאו משום הא גופיה אמצוה גרמו ליה שהוא בהול ביותר לצאת י"ח מתוך שהכל חייבין בה ואין הכל בקיאין בו ומתמת בהילת מצוה איכא למגזר טפי שמא יעבירנו וה"ל מלתא דשכיחא שגגת העברת ד"ח ברה"ר הלכך גזרו במקום מצוה נמי גזרינן לה אחטו בשבת ויום טוב או לאכורים :

תשובה · בפ"ב דביצה (דף י"ו) תנן חל להיות אחר שבת בש"ק מעבירין את הכל מלפני שבת וכ"ה לומרים כלים מלפני שבת ואחר שבת בשבת ובגמ' כל"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט ר"ל גזירה שמא יעלו ויעברו ד"ח ברה"ר אמר ליה אביי אם לו בור בחצירו מאי איכא למימר אמר ליה גזרינן בור אחטו בור ברשות הרבים התינח שבת י"ט מאי איכא למימר גזרו י"ט אחטו שבת רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה ק"ל אבי התינח כלים דבני סחיטה ניהו כלים דלאו בני סחיטה ניהו מאי איכא למימר ק"ל גזרינן הני אחטו הני רב ביבי אמר גזרינן שמא יסחוט תניא כוותיה דרב ביבי כלי שעשאת מע"ע אין מעבירין אותו בי"ט גזרינן שמא יסחוט רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי ק"ה אדם מי אדם נראה כמקר זה סוגיות הגמ': והרי"ף הביא שתיהם דר"י ור"ב ובציך לטעמיה דרבא ורבא וכתב עליו הרא"ש ותמהני לתה התירך לפרש משנה זו דמה שייך טעבירת כלי התידנה ועוד לפי הטעמי' שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט לכן נראה לפרש דרבא עיקר להלכתא כוותיה לגבי דר"י וכן מצינו שעשו זה גבי לולב ושופר ומגילה וכן רבא בתרתה הוא ומלתו ב' שעשים אסור להטביל כ"ח בי"ט ע"כ : ☜ וכל דברין תמוהין בעיני דמה שתמה על הרי"ף דלמה התירך לפרש משנה זו דמה שייך טעבירת כלי התידנה דברי תימה הן הלא קושיא מתורגמתא בהברתה שכתב ועוד לפי הטעמי' שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט ק"ל הביא ללמוד מה"ט להתיר טעבירת כלי חדשים בי"ט וזה תימה שהקשה תרתי קושיין דסתר' דהדדי ומ"כ הרא"ש דטעמ' דרבא עיקר משום שמצינו זה הטעם גבי לולב ושופר ומגילה אי אתה עליו וכי מצן פלינ מהא גזירה דרבא דגזרינן שמא יעביר ד"ח ברה"ר דהא בשופר ולולב ע"כ ליכא טעם אחר אלא הא גזירה דרבא לאחר והכי מסיק רבא גופיה דמפרש הכי טעמא דטבילת כלים בי"ט מפני שנראה כמתקן דטעמא דשופר משום גזירה שמא יעביר ד"ח ברה"ר כדאמרי' ברפ"ד דר"ה (דף כח) ואפי' ר"י דמפרש בפ"ק דמגילה (דף ד') טעמא דמגילה מפני שניסיהם של עניים נשותות למקרא מגילה ע"כ הוא מי מודה להא גזירה דרבא שהרי בשופר ולולב ליכא אלא משום גזירה דרבא אלא שמפר' גבי מגילה ט"ו דכ"מ במקדש קיימ"ל אין שבות במקדש לטעמא דרבא ורבא ולטעמא דידי' אפי' במקדש אין קורין את המגילה בשבת וכמ"כ התוס' הס"ע כאי דאמרי' דיכבי טעם אחר טע"כ בשבת מודו דאיכא לתגזר משום הא דרבא ולאסופי לטעמא דידי' הוא דקאתי ולפנינו יחבאר לתנ"מ : ועוד אני תומר תע"ג דבלולב ושופר ומגילה אית להו הא גזירה דרבא ס"ה אהן דברים של מצוה וחובה עליו לעשות הלכך איכא למגזר טפי שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"ח ברה"ר וה"ט דלולב וה"ט דמגילה גבי מקרא מגילה קתמר רבה נופיה הני ליעבד הכל חייבין במקרא מגילה והיינו טעמא דשופר וה"ט דלולב ופרש"י הכל חייבין ומתוך שהוא מתוייב בדבר הוא בהול לצאת י"ח ע"כ·ומשמ"ע גבי טבילת כלים דאין כאן משום מצוה ודבר שבחובה לפיכך אינו בהול כ"כ הלכך לא חייבי אתר אמורי שמא יעבירנו ד"ח ברה"ר ותע"ג דברפ"ד דסוכה (דף מ"ב) גבי לולב קאמר רבה הה"ט לולב בשבת לא גזור' שמא יעלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד כו' וה"ט דשופר וה"ט דמגילי' ולא קאמר הכל חייבין בטבילת לולב ואין הכל בקיאין גזירה כו' י"ל הטעם דרבא לטעמא אחיל לחדי' שלא במקום מצוה דאינו בהול כ"כ נמי חיים לשמא יעבירנו ד"ח ברה"ר כדאמרי' ברפ"ד דר"ה הכל חייבין בשופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזרינן שמא יעלנו בידו ו

לבה לידי תקלה זו של הבערת ד"ח בר"ה מיהו כ"ז לגבי חשיבת דרבה אבל שאר חמורתי ל"ל כלל לענמה יעברנו אף במקום מצוה למוד מתוך שלחם בהול בה אבל לדבר הרשות לא גזרינלה לפיכך יבבי להיסו טבילת כלי בשבת עשם אחר: ועוד אני תמה היאך פסק כרבה ורבא ולא כרב ביבי הא חניא כוותיה דר"ב דטעמא דטבילת כלים משום שמא יבואו עוד אני תמה דאמתי כתב דלטעמא דר"ב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט הא לגבי דידהו אמי שייך למגזר שמא יבואו מלהטבילן עד י"ט שהוא פעמי ובתוך כך אחי לידי תקלה שיתחיל בהן בלא טבילה ואי משום דאחי' התם כלי שנעשה בחב הטומאה אין מטבילין אותו בי"ט אלא מטבילין אותו בי"ט אלא כיון דוולד הטומאה מדרבנן לא גזרינן משום שמא יבואו ס"ל להרמ"ם דטבילת כלים חדשים אינו אלא מדרבנן הלכך לא גזרינן בהו משום שמא יבואו ח"כ אמאי כתב דלטעמא דרבא ורבה אסור להטביל כלים חדשים בי"ט הרי כיון דאחי' בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ס"ת דבדרבנן אינו נראה כמקנן וה"ב לא גזרינן לשמא יבואו ד"ת דאי אינה למגזר בדרבנן שמא יבואו ד' אמות ה"ל למגזר אמי י"ט אלא שבת וה"ט דבדרבנן לא גזרינן משום דאינו להוט כ"כ להטבילן כיון דאין טבילתן מן התורה וכמ"ש התוס' ח"כ מה"ט שרי טבילת כלים חדשים לרבה ורבא כיון דאין טבילתן אלא מדרבנן ליכא למגזר משום שמא יבואו דרבה גם אין בהן משום מתקן דרבה ואפ"ל להרמ"ם דטבילת כלים חדשים מה"ת כדעת מקצת פוסקים דס"ל הכי ח"כ דמו לכלי שנעשה בחב הטומאה דאין מטבילין אותו בי"ט לכ"ע והא ל"ל דאע"ג דס"ל להרמ"ם דטבילת כלים חדשים אינו אלא מדרבנן מ"מ משום גזירה דרבה אסור להטביל בי"ט ומי משום דהתם פריך אהא דגזר רבה בור בהאירו אטו בור ברה"ר וי"ט אטו שבת ומי גזרינן והתניא בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ואי אינה נגזור הא אטו שבת ומשי ולד הטומאה היכי משכחת לה גבי כהנים דאינם זריזין הן משכחת לה גבי כהנים זריזין הן הא לא"ה גזרינן ולד הטומאה דרבנן אטו חב הטומאה דאורייתא ח"כ גבי טבילת כלים חדשים שמוהג בכהנים ויזרחלים אע"ג דאינו אלא מדרבנן מ"מ גזרינן מלטעול כלים חדשים אטו טבילת כלים של חב הטומאה לטהרתן · דל"ב אמאי כתב הרמ"ם דלטעמא דר"י מותר להטביל כלים חדשים הא לדידיה אמי גזרינן הא אטו שהרי מצוי דר"י אמר התם איתיבי כל הני תיובתא ושני ליה כדשנין ואחז מהני תיובתא הא דולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ול"ת נגזור הא אטו הא ושני לי' כהנים זריזין הן כדאמי רבה · ועוד קשה אמאי כתב דלטעמא דרבה אפי' שהוא כמתקן אסור להטביל כלים חדשים הא כיון דאינו אלא מדרבנן אמי אלטעמא דולד הטומאה ולטעמא דרבה לא גזרינן הא אטו הא ול"ת אפי' שהוא יום לטהרת כלים חדשים אינו דאינו אלא מדרבנן מ"מ לגבי טבילת כלים חדשים שמוהג בכהנים ויזרחלים אינו אלא מדרבנן מ"מ גזרינן הא אטו הא ושני לי' כהנים זריזין הן כדאמי רבה · ועוד קשה אמאי כתב דלטעמא דרבה אפי' שהוא כמתקן אסור להטביל כלים חדשים הא כיון דאינו אלא מדרבנן אמי אלטעמא דולד הטומאה ולטעמא דרבה לא גזרינן הא אטו הא ול"ת אפי' שהוא יום לטהרת כלים חדש

התורה נ"מ דהא דר"י לענין טבילת כלים מדשים שלא בהו לרשותו מעי"ט דלטעמת דר"ב ל"ג בהא אמת יהא כדאמ' לענין טומאה סה כפ' ב' דביה כלי שנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט אלמא בכה"ג ל"ג לטמא יהא ה"נ לא חיישינן בכלי חדש' שלא בהו לרשותו עד י"ט לטמא יהא כיון דלא הפסר לו להטבילן מעי"ט שהרי עדיין לא היו לרשותו אבל לטעמת דר"י אפי' בכה"ג אמור להטביל כלי חדשים ולא דמי לכלי שנטמא בי"ט שהרי התם לדאמר ר"י גזירה שמא יסחוט וגזרינן בכלים דלמו בני מחיצה ניהו אלו כלים דבני מחיצה לקני ליה אבל דת"כ לאמלי ל"ג נטמא בי"ט אלו נטמא בשני"ט ומשני טומאה בי"ט מלתא דלא שכיח היה ונטמא משום דחייב לחדש כלי שנטמא בי"ט ברגל הלכך ל"ג ביה רבנן אבל לטעמת דר"ב דרבה שני בגמרא הכי מ"מ הא אמר' לחיבא דר"י חיישיבי כל הני תיובתא ושני ליה כדאמרן והרי ה"ט לא שייך גבי טבילת כלי חדשים דאפי' אל י"ט שכיחת ואיכא למגזר בהו אי"ט אלו דשי"ט לר' דגזר הא אלו הא ת"כ נ"מ בה"ט ר"י שהביא הרי"ף לאסור טבילת כלים חדשים שלא בהו לרשותו עד י"ט אסור להטבילן דלמא לטעמת דר"ב כה"ג שרי ות"כ אין רחיה דס"ל להרי"ף טבילת כלי זכוכית חדשים אינן מן התורה מ"מ המחוור דטבילת כלי זכוכית אינן אלא מדרבנן וכמש"כ במ"ש ויש ללמוד מזה כ"ח דיהו שרי להטביל בהמ"מ דשבת וי"ט דלמא יהא דר"ב לא חיישינן כיון דאין טבילתן אלא מדרבנן ודמי לכלי שנטמא בולד הטומאה ומשום שמא יסחוט דר"י הש"ג דאיכא למגזר בהו דרבנן אלו דלורייתא ולא דמי לכלי שנטמא בולד הטומאה דל"ג אלו שנטמא בהב הטומאה משום דלא מצכחת לה אלא בכהנים דוריזין הן משל"כ טבילת כלי חדשי' דמשכחת לה בכהנים וישראלים מ"מ כיון דאין אלא שבות בעלמא ל"ג על בהמ"מ ולהרמב"ם ס"ל ג' בשבת הדחק על שבות בהמ"מ זהו מה שכ"ל לדעת הרי"ף: **והרמב"ם** כתב בפ"ד מהלכות י"ט כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא יהא אותו בטומאתו ע"כ והוא נטמא של ר"ב דת"כ וק"ל דבפ' כ"ד מהלכו' שבת כתב לאסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי אבל חדש טמא מותר לטבול מפני שהרואה כמקר ואין מזין עליו בשבת ע"כ וה"ט דרבה וה"ל כמזכי שערה כבי תרי דבשבת נקט נטמא דרבה ובי"ט נטמא דר"ב ובוד כיון דתניא כוותיה דר"ב הה ודאי ליתא לדרבה ואפילו אית"ל דס"ל דמ"ד אמר חדש ומר אמר חדש מ"מ מ"מ גבי שבת נקט נטמא דרבה ובי"ט נטמא דר"ב ה"ל למכתב לדרבה ור"ב תרוייהו במקום אחד או בשבת או בי"ט וי"ל דס"ל דרבה ל"פ אר"ב דהא תניא כוותיה אלא שרבה בא להוסיף עוד טעם אחר מפני שהרואה כמתקן כלי וכ"מ לענין שבת כמ"ש לפניו בפ"ד מה"ט גבי שבת נקט לטעמת דרבה אבל גבי י"ט נקט לר"ב משום דתניא כוותיה גבי י"ט כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא יהא והוא משום דק"ל לטעמת דרבה דמפרש מפני שהרואה כמתקן כלי אתא למימר דכלים שנטמא בי"ט מטבילין אותן בי"ט ואי טעמת משום מתקן מ"ל נטמא בי"ט לגמרי מעי"ט הרי התיקון שוה בשניהם ואפי' נטמא בי"ט לאיסור להטביל מה"ט דמתקן דבשלמא לרב' ור"י דטעמת משום גזירה דהעברת ד"ח ומחיצה בנטמא בי"ט ל"ג משום דטומאה בי"ט מלתא דלא שכיחא היא כדאמרי' בגמרא וכן לר"ב משום שמא יהא דווקא בנטמא מעי"ט הוא דגזרינן דח"ח מותר להטבילו בי"ט משהי ליה עד שהוא פנוי ממלאכה ובתוך כך איכא למיחש לתקלה לבל השתא דגזרו על טבילת כלים בשבת וי"ט שהוא פנוי ממלאכה בע"כ צריך להטבילו ביום המעשה וכיון שהיו מרוויח כלום דסוף סוף צריך לבטל ממלאכה בשבת טבילה תו לא משהי לה ומטבילו סמוך לטומאת'ולא חיישי לידי תקלה הלכך כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט לבל בנטמא בי"ט כ"ש אסור עליו מלהטבילו היום דלמא בתוך כך אתי לידי תקלה לבל לרבה דמפרש מפני שמתקן כלי להטבילה מצד עצמו אית ליה אסור דרבה אין טעם להתיר משום מלתא דלא שכיח למעבד חסורא ובנטמא בי"ט ל"ש אמאי שרי להטבילו: ועוד"ל שהרי הגמרא פריך לטעמת דרבה דלמא שרי מפני שהרואה כמקר תניא בשבת בי"ה כ' מל"ל לאמר רבה מי איכא מידי דבשבת שרי וביה"כ לאסור אלא בשבת שרי בי"ה כ' נמי שרי ופריך והא אמתיון ליה לרבה גבי המוסק בשיניו בשבת דל"ל הואיל ומשני הדר ביה רבה מהניא והדר פריך ומאי דמהני הדר דלמא מהאי הדר כלומר וס"ל לחדש לאסור לטבול בי"ה כיון דאיכא בין כרהרה כמקר נרהה כמתקן ומשני לה ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בע"ב ובין בי"ה כ' ואיכא למידק מנ"ל לרבה דאיכא ליה הואיל ובשבת שרי בי"ה כ' נמי דלמא ליה הואיל כדאמרינן לה גבי המוסק בשיניו ובי"ה כיון דאיכא נרהה כמקר לאסור לטבול אלא מפני שרואה כמתקן אלא מיהו ה"מ לחדש טמא לאסור לטבול בי"ה כ' בהגיע זמן טבילתו קודם י"ט ודאי שנטמא מעי"ט לאו אותו בי"ט גזירה שמא יהא בטבילתו ואפי' בלא גד נרהה כמקר נרהה כמתקן מ"מ הרי כלים בי"ט אע"ג דנרהה כמתקן אפ"ה ל"ג בנטמא בי"ה וע"ב לר"ב דגזר שמא יהא לאו בנטמא בי"ט תליא מלתא ובטומאת ערב כארץ ובאלה הוא דמטבילין אותן ביום טוב אלא אפילו בטומאה חריבתא כטומאת מת ובגו אלו הוזה והזה ביום טוב על הכלי אף על פי שכבר נטמא ימים רבים קודם לי"ט דהא טומאה חריבתא הוא אם אל שביעי של טמא מת בי"ט מטבילין אותן בי"ט דכיון דלא הגיע זמן טבילתן קודם י"ט לא ליכא למגזר שמא יהא והא דתניא בי"ט מטבילין אותן ביום טוב לאו למימרא דווקא נטמא ביום טוב דיהא הכי אלא מלתא פסיקתא נקיט דבנטמא בי"ט אין זמן טבילתן קודם י"ט וכן ריש"י דקתני כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט דווקא נקט בעי"ט דכיון שנטמא בעי"ט ורוצה להטביל בי"ט ע"כ לאו טומאה חריבתא היא של טומאת ז' אלא של טומאת ערב וכיון דהיה יכול להטביל אותו מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט משום גזירה שמא יהא אבל ה"ה בטומאת מת ואל ז'שלו בי"ט כיון דא"א להטבילו קוד' לכן היה לו לתפס זמנו מ"מ מטבילין אותו בי"ט ולא שייך למגזר ביה שמא יהא בבשלמא לרבה ור"י דגזרו משום העברה ומחיצה ובע"כ גזרינן נמי היה לאו והא דלא גזרינן י"ט אלו מעי"ט ה"ט משו' דטומאה לא מלתא דלא שכיחא היא ומשום הכי לא גזרו בה אלא בשלמא הכי מ"מ אמר' לחיבא דר"י חיישיבי כל הני תיובתא ושני ליה כדאמרן והרי ה"ט לא שייך גבי טבילת כלי חדשים דאפי' אל י"ט שכיחת ואיכא למגזר בהו אי"ט אלו דשי"ט לר' דגזר הא אלו הא ת"כ נ"מ בה"ט ר"י שהביא הרי"ף לאסור טבילת כלים חדשים שלא בהו לרשותו עד י"ט אסור להטבילן דלמא לטעמת דר"ב כה"ג שרי ות"כ אין רחיה דס"ל להרי"ף טבילת כלי זכוכית חדשים אינן מן התורה מ"מ המחוור דטבילת כלי זכוכית אינן אלא מדרבנן וכמש"כ במ"ש ויש ללמוד מזה כ"ח דיהו שרי להטביל בהמ"מ דשבת וי"ט דלמא יהא דר"ב לא חיישינן כיון דאין טבילתן אלא מדרבנן ודמי לכלי שנטמא בולד הטומאה ומשום שמא יסחוט דר"י הש"ג דאיכא למגזר בהו דרבנן אלו דלורייתא ולא דמי לכלי שנטמא בולד הטומאה דל"ג אלו שנטמא בהב הטומאה משום דלא מצכחת לה אלא בכהנים דוריזין הן משל"כ טבילת כלי חדשי' דמשכחת לה בכהנים וישראלים מ"מ כיון דאין אלא שבות בעלמא ל"ג על בהמ"מ ולהרמב"ם ס"ל ג' בשבת הדחק על שבות בהמ"מ זהו מה שכ"ל לדעת הרי"ף: **והרמב"ם** כתב בפ"ד מהלכות י"ט כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא יהא אותו בטומאתו ע"כ והוא נטמא של ר"ב דת"כ וק"ל דבפ' כ"ד מהלכו' שבת כתב לאסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי אבל חדש טמא מותר לטבול מפני שהרואה כמקר ואין מזין עליו בשבת ע"כ וה"ט דרבה וה"ל כמזכי שערה כבי תרי דבשבת נקט נטמא דרבה ובי"ט נטמא דר"ב ובוד כיון דתניא כוותיה דר"ב הה ודאי ליתא לדרבה ואפילו אית"ל דס"ל דמ"ד אמר חדש ומר אמר חדש מ"מ מ"מ גבי שבת נקט נטמא דרבה ובי"ט נטמא דר"ב ה"ל למכתב לדרבה ור"ב תרוייהו במקום אחד או בשבת או בי"ט וי"ל דס"ל דרבה ל"פ אר"ב דהא תניא כוותיה אלא שרבה בא להוסיף עוד טעם אחר מפני שהרואה כמתקן כלי וכ"מ לענין שבת כמ"ש לפניו בפ"ד מה"ט גבי שבת נקט לטעמת דרבה אבל גבי י"ט נקט לר"ב משום דתניא כוותיה גבי י"ט כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא יהא והוא משום דק"ל לטעמת דרבה דמפרש מפני שהרואה כמתקן כלי אתא למימר דכלים שנטמא בי"ט מטבילין אותן בי"ט לבל בנטמא בי"ט כ"ש אסור עליו מלהטבילו היום דלמא בתוך כך אתי לידי תקלה לבל לרבה דמפרש מפני שמתקן כלי להטבילה מצד עצמו אית ליה אסור דרבה אין טעם להתיר משום מלתא דלא שכיח למעבד חסורא ובנטמא בי"ט ל"ש אמאי שרי להטבילו: ועוד"ל שהרי הגמרא פריך לטעמת דרבה דלמא שרי מפני שהרואה כמקר תניא בשבת בי"ה כ' מל"ל לאמר רבה מי איכא מידי דבשבת שרי וביה"כ לאסור אלא בשבת שרי בי"ה כ' נמי שרי ופריך והא אמתיון ליה לרבה גבי המוסק בשיניו בשבת דל"ל הואיל ומשני הדר ביה רבה מהניא והדר פריך ומאי דמהני הדר דלמא מהאי הדר כלומר וס"ל לחדש לאסור לטבול בי"ה כיון דאיכא נרהה כמקר נרהה כמתקן ומשני לה ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בע"ב ובין בי"ה כ' נמי דלמא ליה הואיל כדאמרינן לה גבי המוסק בשיניו ובי"ה כיון דאיכא נרהה כמקר לאסור לטבול אלא מפני שרואה כמתקן אלא מיהו ה"מ לחדש טמא לאסור לטבול בי"ה כ' בהגיע זמן טבילתו קודם י"ט ודאי שנטמא מעי"ט לאו אותו בי"ט גזירה שמא יהא בטבילתו ואפי' בלא גד נרהה כמקר נרהה כמתקן מ"מ הרי כלים בי"ט אע"ג דנרהה כמתקן אפ"ה ל"ג בנטמא בי"ה וע"ב לר"ב דגזר שמא יהא לאו בנטמא בי"ט תליא מלתא ובטומאת ערב כארץ ובאלה הוא דמטבילין אותן ביום טוב אלא אפילו בטומאה חריבתא כטומאת מת ובגו אלו הוזה והזה ביום טוב על הכלי אף על פי שכבר נטמא ימים רבים קודם לי"ט דהא טומאה חריבתא הוא אם אל שביעי של טמא מת בי"ט מטבילין אותן בי"ט דכיון דלא הגיע זמן טבילתן קודם י"ט לא ליכא למגזר שמא יהא והא דתניא בי"ט מטבילין אותן ביום טוב לאו למימרא דווקא נטמא ביום טוב דיהא הכי אלא מלתא פסיקתא נקיט דבנטמא בי"ט אין זמן טבילתן קודם י"ט וכן ריש"י דקתני כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט דווקא נקט בעי"ט דכיון שנטמא בעי"ט ורוצה להטביל בי"ט ע"כ לאו טומאה חריבתא היא של טומאת ז' אלא של

ס"ל להתה"מ ס' ומתוך מס"כ יתברר לך דטבילת כ"ח שלה בחולילו עד שבת וי"ט לרבה ור"י לאסור להטבילן דגזרינן לטו דשרב שבת ויום טוב והא דלה גזרינן גבי טומאה בכהאי גוונא דיום טוב לטו דעי"ט משום דטומאה בי"ט ל"ם וה"ט לה שייך גבי טבילת כלים חדשים ולרבה בי"ט שרי דה"ל כמכשירין שהי לספר לצשות מעי"ט והוחיל ולה בה לילו עד י"ט ובשבת לאסור ולר"ב בין בי"ט בין בשבת שרי בכה"ג דכיון דלה בה לילו עד שבת וי"ט לה גזרינן שמא יעשה כמו שלא גזרינן גבי טומאה בשעתא בי"ט וה"ה בשעתא בשבת שרי להטבילו בשבת לטעמא דר"ב:

ומ"ש ס"ל לקיים את כל דברי תמורתי ודברי הרי"ף והרמב"ם והשתא י"ל דל"פ הני תמורתי ותר היה ליה למר דלה כל חד מוסיף מדחברי ולהכא ל"מ בה"ט משום דחמתי"כ בטעמא דחבריה · וכבר נתבאר דטעמא דרבה ור"י הדא הוא ולהכא ל"מ לדיוק מידי ביניהו ולהן כלה ג' טעמים לאיסור טבילת כלים בי"ט אי משום גזירה שמא יעבירנו או יסחוט דרבה ור"י או משום שמא יפשה דר"ב ה"ל משום דחחזי כתחקן וכדרבה וס"ל בטעמא דר"ב דאסור להטביל כלים בין השמשות משום שמא יפשה ולטעמי דהני תמורתי שרי דהה לה גזרינן על השבות בין השמשות וס"ל בטעמא דחחקן דרבה בכלי שנטמא בי"ט שה"ל בשבת שמא יפשה ל"ג כיון דלה נטמאו קודם שבת וי"ט ולרבה ור"י ומי שרי לקף על גב דבשבת דטלמא גזרינן דשבת לטו דע"ם הפ"ה כיון דבי"ט לה גזרינן די"ט לטו דבי"ט משום דטומאה בי"ט לה שכיחא מסתברא דבי"ט זה לה שכיח פ"ל בשבת ומי לה גזרינן דלולינן בתר לד קילותא די"ט והרי שבת זה לה דמי לשבת דעלמא דשכיחא בה טומאה וגזרינן דשבת לטו דע"ם לגבי בשבת זה הוחיל וח"ל בו י"ט לה שכיחא בה טומאה ולה גזרינן לגבי משום מחקן דרבה לאסור שהרי מוכל נפש וס"ם מכשירי מוכל נפש בשבת זה לאסור כמו בשבת דעלמא · וס"מ בטעמא דרבה ור"י לעניו טבילת כלים חדשים שלה בלו לילו עד י"ט ולה היו בידו מבי"ט משום שמא יפשה דר"ב ליכא ומשום מחקן ומי ליכא כדלאמר גבי כלי שנטמא בי"ט לגבי משום דרבה ור"י ליכא דלא מצ"ע דגבי טומאה ל"ג די"ט לטו דבי"ט היינו משום דטומאה בי"ט לה שכיחא לגבי לגבי טבילת כלים חדשים ל"ל הכי דבי"ט ומי שכיח שיבוא לילו כ"ח מן העכו"ם ושוב ס"מ בטעמא דרבה ור"י לעניו טבילת כלים חדשי' של זכוכית דרבן דמשום מחקן דרבה ושמא יפשה דר"ב ליכא דכיון דטבילתן ליו מן התורה אין כאן משום מחקן ולה גזרינן בדרבן לשמא יפשה כדלאמר גבי כלי שנטמא בולד הטומאה ושרי להטבילו בהם"ת דשבת זה הוחיל וח"ל בו י"ט שכיחא בה טומאה ולה גזרינן לגבי משום מחקן דרבה לאסור שהרי מוכל נפש וס"ם מכשירי מוכל נפש בשבת זה לאסור כמו בשבת דעלמא · וס"מ בטעמא דרבה ור"י לעניו טבילת כלים חדשים שלה בלו לילו עד י"ט ולה היו בידו מבי"ט משום שמא יפשה דר"ב ליכא כדלאמר גבי כלי שנטמא בי"ט דגבי טומאה ל"ג די"ט לטו דבי"ט היינו משום דטומאה בי"ט לה שכיחא לגבי לגבי טבילת כלים חדשים ל"ל הכי דבי"ט ומי שכיח שיבוא לילו כ"ח מן העכו"ם ושוב ס"מ בטעמא דרבה ור"י לעניו טבילת כלים חדשי' של זכוכית דרבן דמשום מחקן דרבה ושמא יפשה דר"ב ליכא דכיון דטבילתן ליו מן התורה אין כאן משום מחקן ולה גזרינן בדרבן לשמא יפשה כדלאמר גבי כלי שנטמא בולד הטומאה ולרי להטבילו בהם"ת דשבת זה הוחיל וח"ל בו י"ט שכיחא בה טומאה ולה גזרינן לגבי משום מחקן דרבה לאסור שהרי מוכל נפש וס"ם מכשירי מוכל נפש בשבת זה לאסור כמו בשבת דעלמא · וס"מ בטעמא דרבה ור"י ליכא דלא מצ"ע

בעברה לא חזי ליה בשום תקנה אלא בטבילה ל"ד לפיכך אסור משום מתקן לבל כלים חדשים יש להם תקנה להשתמש בהם בלא טבילה ע"י שיתן בתוכה לנכרי ויחזור וישאלנו ממנו דה"ל כשואל מן הנכרי דל"ל טבילה כמ"ש המרדכי בפ"ב דביצה וכ"פ האחרונים ז"ל וכיון דיש לו תקנ"ל להשתמש בו בלא טבילה אין בטבילתו משום מתקן ומתי להוי דר"י דמעלין את המדומע בחד ומהו דכיון דלפסר לי בזמן שיגיו בלד זה ואוכל בלד אחר חף שמעלה אותו ל"ל בה משום מתקן ה"נ כיון דלפסר להשתמש בהן בלא טבילה ע"י שיתן בתוכה לעכו"ם כי טביל להו ל"ל בה משום מתקן וצ"ל להטבילן · אבל נרחין דברי הה"מ נכונים ומתי תשובות בדבר דהוי בפ' מטל להם דמשני הוי דאמר כר"ש ב"ק פריך עלה ומי סבר ליה כוותיה והא מיפלג פלוג עלויי דתניא ר"י מעלין את המדומע בחד ומהו רשב"ג אומר נותן עיניו בלד זה ואוכל בלד אחר ומשני דר"י עדיפא מדרשב"ג כלומר לרשב"ג תע"ג דלפסר תקנתא ע"י שיתן עיניו בלד זה כו' אפ"ה אין מעלין · הרי דס"ל תע"ג דלפסר ע"י תקנה במתן עיניו אפ"ה אין מעלין משום מתקן ה"נ גבי טבילת כ"ח תע"ג דלפסר ע"י תקנה ליתן בתוכה לנכרי אפ"ה אין מטבילין משום מתקן ולפסר לומר מדתנן ר"ח מעלין מכלל דרבנן פליגי עלויי וס"ל אין מעלין והלכה כרבנן וכ"פ הרמב"ם בפי' המשנה ולא כר"י · ועי"ל דלפי"ר מודה בטבילת כ"ח לאסור משום מתקן תע"ג דלפסר בתקנה תע"ג דגבי מדומע ס"ל הואיל ולפסר בתקנה דמעלין להה בפ"ק דחולין (דף ז') גבי ר"מ שחכל עלה על ירק בבית שלו לפריך ודילמא ר"מ נתן עיניו בלד זה כו' וכתבו התוס' ור"ת הה דתנן ספק חציה מעברין את המדומע הא ודאי חציה לא כיון דלפסר ע"י נתן עיניו יהא מותר להפרים בשבת כדאמרי' גבי מדומע דמעלין מה"ט ולהכי לא חציב תיקון בשבת כשר ולה וי"ל שאני מדומע שכבר היה מתקן אבל טבל לא טבל לא שרו ע"י דלפסר ליתן עיניו ע"כ · וה"ע טבילת כ"ח להחילת טבל דמי ולא שרי להטבילן משום דיש להם תקנה ליתן לנכרי במתנה ועי"ל דר"י מודה בטבילת כ"ח דאסור תע"פ שיש להם תקנה ול"ד למעלין את המדומע דשרי הואיל ויש להן תקנה ע"י שיגיו עיניו דאפי' היה שהי קודם שהעלה אותו כשר גמר בדעתו מחיה לד יעלה אותו להה אין להם שום מעשה תע"כ גומר במחשבתו קודם ומשנה שגמר בדעתו להעלותו מלד זה כשר ניתקן · ושוב אין במעשה של העלאה משום מתקן כיון דל"ח למעשה זו תע"כ קדמה לו מחשבה של נתן עיניו ומשנת מחשבה כשר מתקן קודם שבא לידי מעשה של העלאה ואפ"ה אוסר רשב"ג לעשות מעשה המעלה על מחשבתו לבל גבי טבילת כ"ח תע"ג דלפסר בלא טבילה ע"י שיתן במחשבה לנכרי אפ"ה כל כמה שלא נתן לנכרי כיון דאסור להשתמש בהן בלא טבילה מחי כמתקן כיון דב' תקנות הללו של טבילה ומתינה לנכרי תרי מילי ניעהו אפי' ר"י מודה לטבילת כ"ח אסור משום מתקן משנ"ב גבי מעלין את המדומע לחלל ניהו ול"ח להעלאה משום מתקן חדר"י וגם זה נכון :

דיני שבת סימן נז

וראיתי לבאר הטיב מה שכתבתי בסי' הקודם דבשב"ת דשבת ו"ט לעטמת דד"ב גזיר אטמ יאטה אסור להטביל כלים חדשים ולעטמת דשאר חמורתי שרי וכיון דהני חמורתי ל"פ אהדדי לכ"ע אסור משום אטמ יאטה לכאורה מדברי רש"י לא משמע הכי דהכי חמרי' התם בפ"ב דביצה כלי שעטמת מע"י אין מטבילין אותו בשב"ת ר"ש שורי חומר חף בחול אין מטבילין אותו מפני שריך השרש אטמ ופריך ות"ק לא בעי השרש אטמ אמר רבה משכחתיהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי במחשבתו נכרת מתוך מעשיו קמפלגי וה"ק כגון דנקט מנא בידי' ורהיט וחזל בשב"ת מ"ש אחי דקא רהיט וחזל מידע ידע דבעי השרש אטמ ומ"ש מחמת מלאכתו הוא דקא רהיט ופירש"י מתוך מעשיו דקא רהיט במרוצה מידע ידע דבעי השרש אטמ והייט דרהיט כשבור להספיק קודם יציאת היום וכשירצה שלא יספיק הואיל ובא למקום גומר טבילתו ומתניתין להשתמש בו עד שיגריב אטמו למחר הילכך בשב"ת די"ט אסור משום למטביל בי"ט שלא לעורך לבל בחול לא מחינן ביה במחשבתו נכרת שלשרש אטמ הוא מתכוין מתוך מעשיו של מרוצתו ע"כ · ומדפי' הלכך בשב"ת די"ט אסור משום למטביל בי"ט שלא לעורך משמע דוק בשב"ת די"ט גופיה הוא דאסור לשמח בשב"ת יאמת הוא ומנא מטביל בי"ט ס"ל י"ט דהא אין לו שהות להשתמש בו אחר הטבילה אפילו חולין ללא בעי השרש אטמ וה"ל כמטביל בי"ט לעורך חול דאסור אבל בין השמשות דע"ש שרי להטביל דהא אפי' אי בין השמשות לילה הוא ה"ל טבילתו לעורך י"ט שיכול להשתמש בו בי"ט גופי' כל היום ואי משום שבות הא ק"ל דלא גזרו על השבות בשב"ת ותע"ג דמכלי שעטמת בע"ט מיירי דאיכא משום גזירה אטמ יאטה אפ"ה ל"ג בשב"ת · אבל אחל"כ משום דק"ל דהא הא דקאמר ורהיט וחזל בשב"ת לאטבולי' לאו דווקא בשב"ת אלא אפילו אי מלפניו דאל"כ מאי קאמר הא דקרסיס מידע ידע דבעי השרש אטמ הא ע"כ לא ידע מדאיכא בשב"ת דספק לילה הוא לאטבולי' אלא ואפי' כפי' להספיק קודם שיאת היום ואפי' שקודם בשב"ת אטמ ספק לילה קאמר וזה פשוט ומוכרח · וא"כ הא דקאמר ת"ק אין מטבילין אותו בשב"ת די"ט הא בחול שפיר דמי בדרהיט וחזל קודם בשב"ת לאטבולי' דבכה"ג הוא דמחשבתו נכרת דלאו בשב"ת נופיה אפי' בחול אין מטבילין אותו ומחינן בי' דבכה"ג ע"כ אין מחשבתו ניכרת

ואי הא דבשב"ת דת"ק די"ט גופיה אירי הואיל דלאטבולי' שמור לו מלפניו הא אין מטבילין כלים בי"ט : אלא ואפי' בבשב"ת דע"ש אירי ורהיט שמור לו מלפניו דחול הוא ואפ"ה בשב"ת שלו אסור אי משום גזיר' אטמ יאטה ואי משום דס"ל להאי תנא דשב"ת אירי לומר דאירי מגברת אלא יש לומר דאסור להטביל כלים בי"ט הא מסיים רבה התם במתבשלו נכרת מתוך מעשיו כ"ע ל"פ כ"פ כגון דחיטטה בפתות מכעדשה ואפי' לשולי מ"ם מדהא לא גזיר הערב אטמ נמי לא גזיר ומ"ם הא הוא אלא גזיר הא הערב אטמ גמיר והשתא ל"ל לרבה להוקמי בחוקימתא מבחוץ דחיטטי בפתות מכעדשה ועשתא ת"ק משום דהוי הוא אלא גמיר ה"ל להוקמי בההוא גברא גופיה דעסיק בזיה ת"ק ואפי' הוא דפליגי והא דאמ"ס שורי חף בחול אין מטבילין אותו מההוא גברא גופיה קאי דרהיט בי"ט שמור לבה"ש אטמ להטביל כלים דמהתי חיסור טבילת כלים בי"ט לא גמיר אפי' הא נמי לא גמיר ות"ק סבר הא הוא אלא גמיר כו' · ודוחק לומר דס"ל לרבה אלא שייך לומר לת"ק (א)מדהא לא גמיר היינו פחות מכעדשה שהוא מה' טומת' ומה"ת · הא נמי הערב אטמ דהוי נמי מה' טומתה ומה"ת לא גמיר · אבל מאלא שייך לומר לת"ק ושוב טבילת כלים אזלינן אלא מדרבנן דה"ל מדרבנן לא טעמת מעשה אלא בשב"ת דבשב"ת אסור להטביל כלים משום גזירה שמא יעשה כן בחול דאין הוא שב"ת אלא כחול ומה"ת לא גזרו

ומצה לבוש כלאים תרין לחורי חד לחמר מותר מלן דלחוסר ד"ת
מלן דמהיה כדהתר"ו גדול כבוד הבריות שדוחה את המצוה בל"ת תני לין מדקדקין
לה במת ולה בכלאים בב"מ מ' ר"י הוי יתיב ותני תמן מיתיא מלן דנפק לה
ח"ל כלום מלן דיתיב לה לחמר לי' כלום: ר"ח הוי יתיב ותני ח"ל חד לקבריה
את לבוש כלאים ח"ל ר"ח שלוף מלחך והב לי': וסבר ר"ח כלחורי דשרי ח"ל
בכלאים דרבנן ח"ל בכלאים לחוריית דוחי המוצה כלאים בבגדו לין חכמה ולין
תבונה לנגד ה' ולריך לפשוט לפי' בשוק לבל לם לדם רוחה כלאים בבגדי חבירו
והלובש כלאים ח"י לין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות יסתוק
ולה יפרים משוגג ע"כ וגם בע"ד סימן ג' שלטיק להלי תי' בתרת ח"כ בגדון
דיון ח"ל להודיעו בר"ה שלא משום כבוד הבריות יסתוק ולה יפרישו משוגג · מ"ת
ק"ל ע"ז מהא דלחמרי' בפ"ג דמכות (דף לו) רבינה הוי חויל לבתרי' לחמר בר ר"ח
בשבתא דריגלא לישפסק קרני' דחטוי' ולה ח"ל ולה מידי כד מטי לביתי' ח"ל מהתם
לישפסק ח"ל חי לחמרת לי מהתם שדיתי' ופריך והה לחמר מר גדול כבוד הבריות
שדוחה את ל"ת שבחורה ומשני הה תרגמ' רב בר שבא קמי' דרב כהנא בלאו
דלא תסור ומתח"ל חי לחמרת לי מהתם שדיתי' משמע שהקפיד עליו על שלא ח"ל
מהתם כדי למיסדי"ם ח"מ לא"ג דלא ידע הי' מחוייב רבינה להודיעו וי"ל דלאו משום
שהקפיד עליו על שלא ח"ל מהתם קא"ל הכי חלה בניחות' קא"ל הכי לי לחמרת לי
מהתם שדיתי' כלום הייתי מחוייב להפשיטו ולאו דלא ספיר עבד על שלא ח"ל ותרתי
קמ"ל בהא חדא דאין כבוד הבריות דוחה ל"ת של תורה ותו קמ"ל דד' ניצית
מעכבות זה את זה כת"ק ולא כשמוע דפסיק התם כר"י דא' בחתי' לאין מעכבין
זה את זה · לבל קשה מהא דלמ' התם חיכא לחמרי מהתם ח"ל ח"ל מאי דשתך
למיסדיהו והא למ' מר גדול כבוד הבריות כו' הא תירגמה רב בר שבא קמיה דרב
כהנא בלאו דלא תסור ה"ג כרמלית דרבנן היא · והשתא תקשה לפי' לחתי דס"ד
דרבינה דמחוייב למיסדי' כשידע מ"מ לא הי' לי' למימר מהתם אלא משם נזו י"ל
למאי דס"ד דרבינה דאין כבוד הבריות דוחה את ל"ת אלא תסור דרבנן דקיל
כ"ש שאינו דוחה ל"ת לפי' בשב ואל תעשה וכיון דמ"ת מחוייב להפרים את חבירו
מהיסורא משום כבוד הבריות לא דחינן ליה לבל למאי דקי"ל לחפי' ל"ת נדחה
מפני כבוד הבריות בשב ואל תעשה ואל קופרים לפי' בקום ועשה אלא הלובש שוגג
ח"ל להגיד לו דמה שמעת מלהגיד לו שיוא שב ואל תעשה ונדחה מפני כבוד
הבריות ה"ג דאל תורה הוא והא דפריך והא תירגמה רב בר שבא אלאו דלא
תסור אלו למימרת דשפיר עביד רבינה על שא"ל מהתם אלא למר בר רב אחי
פריך דס"ד דבר"ה הי' מעשה כליצנא קמיה ואמאי לא שדי לי' מהתם ומשני
כגרמלית דרבנן היא מעשה · ואין להביא ראיה לדבריהם מהכא דתנ"ל לליצנא
קמיה אי לחמרת לי מהתם שדיתי' ולא ח"ל מ"ט לא ח"ל מהתם אמאי לא הקפיד
עליו בזה לאין זה מוכרח: אבל מ"מ מדברי התוס' ר"פ שבועת העדות (דף ל)
ב"ל שמוכיחין על סברת זו לחמ' התם ח"ר בר ר"ה היו טורחא מדרבנן לידע
בשהדותא ושלא בי' מילתא למיזל לב"ד דוחר מיני' לאסהודי קמי' לא ליזל ח"ר
שיש ברי"ר לאסהנמי הניא מלא שק לו קופה ואין דרכו ליטול ה"ז לא יטול וה"מ
בממונו אבל בחיסורא אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה' כ"מ שיש בו חלול
השם אין מוכיחין כבוד לרב וכתבו התוס' מיהו תימה דהכא שב ואל תעשה הוא
ובפ' מי שמתו מוכח דשרי בחיסורא דפריך גבי מוצה כלאים בבגדו פושטו
לפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטעמא לחת מצוה משום בזיון
החת ומשני שב ואל תעשה שאני ותי' ב' דכשעשין חיסורא על ידו לא מיקרי
שב ואל תעשה והכא כדפ"ה כגון שבאת השבה לפני התכה להתירה להשה ותלמיד
זה יודע שבעלה חי ובממונה שרי לפי' מוניתי ממון ע"י מבעליו אלא כדין ומלא
שק לו קופה דמייתי רחיה כגון שרוצה לחבר ליטול והשתא נמי ניחה הא לחינטרך
לשמויי התם שאני ממונא לחיתיהב למחילה ע"כ: הרי דס"ל ג"ל דכיון דע"י
שתיקתו נעשה חיסור בידים ה"ל בקום ועשה ואין נדחה מפני כבוד הבריות וא"כ
ה"ה שם רוחה את חבירו מלובש בכלאים ח"ג נפשקו לו ליטותיו בר"ה והוא לא
ידע שם חינו מודיעו ה"ל כעושה מעשה בידים ואינו נדחה מפני כבוד הבריות
ואייב להגיד לו: אלא אתי' התוס' עוד שם דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו
קוברין לכן שב ואל תעשה שרי תלא דבקרובים לא דחי כבוד דילהו פסח ומילה וכן
לפשוט בשוק גנאי גדול כגנאי את מצוה להכי פריך מינ' אבל הכא גבי עדות ליכא
גנאי כ"כ ולא שרי בחיסורא לפי' בשב ואל תעשה ומ"מ לגנאי דמצה שק לו
קופה והשתא נמי דפריך ממצה שק לו קופה במכ"ש פריך וה"מ לשמויי שב ואל
תעשה שאני כדמשני בחר הכי אלא דפשיט מעתי שאני מתון דחיתיהב למחילה לו
שמא אחתי לא יסיק לדעתיה אחי שמויי ע"כ ולפי"ז אין רחיה לנידון דיון דשם
שוחק מלהפרים את חבירו מן החיסור ה"ל כקום ועשה · מ"מ מד' הרמב"ן
בתה"ש שער הכללים כ"ל דע"כ ס"ל כתירוץ הבני של התוס' שב"כ להחת דמשני
הגמרא גבי ולאחזוהו שב ואל תעשה שאני כתב דים מוסחת עתיקת דמוסף ונרסי
וכ"ת לילף מנזיר מה לנזיר שבן יעשו בשאה וכ"ת נילף מכהן מה לכהן שאני לאו
שהוא בבל והשתא תשמע לפוס הני מוסחי דכל לאו דטומאה נדחה מפני כבוד
הבריות דכולהו לאין שאינו שוה בכל הן ואיתמי לי כולהו סוגיה לעיל דבא בטומאה
בחים שהוא בטומאה לפילו בטומאה דחורייתא ומלבנין ע"ג חרומת של מתים
לקרחת מלבי ישרל לפילו בשאין בהן פותח טפח ואפי' היא טומאה דחורייתא ע"כ
ומדילפינן מנזיר מטומאה למת מצוה ושרי גבו משום כבוד הבריות דה"ה דמשום

כבוד החבל דבא בטומאה ומשום כבוד המלך לפתח לקרחתו שרי להו לטומאת ול"ת
שאני מת מצוה דהוי גנאי גדול לכן נדחה חיסור טומאה דכהן ונזיר לגבי' חבל
הא לחבל ומלך ל"ד לה ואסור ס"ת דאין לחלק לגבי כבוד הבריות בין גנאי גדול
לחיכא גדול וכל היכא דשרי חיסורא משום כבוד הבריות בכל עניו שרי לפי' היכא
דליכא גנאי כלל אלא העדר כבוד בעלמא דחבל ומלך ומתח מצוה ילפינן
מיני להעדר כבוד שרי ולפי"ז שב ואל תעשה הדחין מפני כבוד הבריות בכל
החיסורין דילפינן לה מפסח ומילה שנדחין מפני מת מצוה ה"ה שנדחין מפני
העדר כבוד בעלמא ודלריה ע"כ הא דלמרי' בשבועות ה"ת במשנה לחבל בחיסור'
אין חולקין כו' אם"ד דמה שעשה אינו רש ע"י שתיקתו חשיב שב ואל תעשה אם כן
בחיסור מי ח"ל להעדיף משום כבוד הבריות חע"פ שהוא גנאי קטן חע"כ ה"ט
דבחיסור' חייב להעדיף משום זה חשיב לקום ועשה שאין נדחה מפני כבוד הבריות
כיון דע"י שתיקתו נעשה חיסור בידים: **והנ"ל** משמע לי מדברי רש"י בפרק"ק
דמגיל' (דף ג') דלמרי התם ח"רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא
מגיל' עדיף מדר"י ב"ה ת"ת ומקרא מגיל' מקרא מגילה עדיף מדסמכו על בית רבי
ת"ת ומת מצוה את מצוה עדיף מדתנן מבטלין ת"ת להוליאת המת ולהכנסת
כלה עבודה ומת מצוה את מצוה עדיף מולאחזוהו דהגן לאחזוהו מת"ל הרי
שהי' הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא למרת
לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא לאחזוהו כן אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחזוהו
הוא דאינו מטמא אבל מיטמא למת מצוה בעי רבא מקרא מגילה ומת מצוה הי
מנייהו עדיף מקרא מגילה עדיף משום פרסומי ניסא ח"ל את מצוה עדיף
משום כבוד הבריות בתר דבעיא הדר פשטא את מצוה עדיף דחמי' מר גדול כבוד
הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה ופרש"י את לא תעשה דכתיב לא תוכל להתעלם
וכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם בגון זקן וחינו יודע בכוונו ע"כ · ואינו
למיקל דהא תנ"ג דמת מצוה דוחה לפסח ומילה מול לאחזוהו מפ"ה מיבעיא ליה
לרבא דילמא מקרא מגילה עדיף ואם כן מהי תולמת דמשום דכבוד הבריות דוחה
להשבת אבידה למילף מיניה דמת מצוה עדיף מקרא מגילה יות· מהא דמת מצוה
דוחה לפסח ומילה ל"ק מיבעיא ליה דילמא מקרא מגילה עדיף · ולא עוד הא
דלרבה פסח ומילה חלימא טפי מהשבת אבידה דהוי דבר שבממון דקיל וכיון
דת"ש למפשוט מפסח ומילה דגדול כבוד הבריות שידחה את מצוה למקרא
מגילה כ"ש שחין לפשוט מהשבת אבידה דקילא דכבוד הבריות דוחה למקרא מגילה
וע"כ ה"ט דל"מ למפשוט מהא דפסח ומילה משום דהא מקרא מגילה נמי דוחה
לעבודה וה"ה דעדיפא נמי ממילת בנו משום פרסומי ניסא ואם כן ה"ג ח"ת
למפשוט מדחי כבוד הבריות להשבת אבידה שדחתה נמי למקרא מגילה דהא
ודאי מקרא מגילה נמי דחיא להשבת אבידה דהא רוחה חבירו מניחה
והולך לו למקרא מגילה מק"ו דעבודה ומילה דחי להו והרי הדבר ברור דעבודה
ומילה דוחין להשבת אבידה דקילא דהוי דבר שבממון ילא ע"כ רש"י בשיטת התוס'
חמרה דהא להשבת אבידה חשיב ליה כקום ועשה כגון בשרוצה לחר ליטלו
ומהשתא ודאי אין מקרא מגילה דוחה להשבת אבידה דכיון דמקרא
מגילה דרבנן הא ק"ל דאין ב"ד מתקין לעקור דבר מה"ת בקום ועשה אלא שב ואל
תעשה כדאמרי' בפ' האשה רבה (דף ל) ופ"ה כבוד הבריות דמ"ת עדיף ממקרא
מגילה שהוא בקום ועשה וא"כ ס"ת דכבוד הבריות דמ"ת עדיף ממקרא
מגילה שדוחה לקום ועשה להשבת אבידה ואלו מקרא מגילה לא דחי לה וה"ה ליכא
למימר דעבודה ומילה נמי יוכיח ש"יהין להשבת אבידה ואינו דוחה למקרא מגילה
אף אני אביא כבוד הבריות דמת מצוה דרש"י שדוחה להשבת אבידה אפ"ה
לא תדחה למקרא מגילה · דמה לעבודה ומילה דקילין שכן נדחין מפני מת מצוה
לפיכך דין הוא שידחו מפני מקרא מגילה משא"כ מת מצוה לא"ת שנדחה מפני
שום מצוה כמו שאין מקרא מגילה נדחת מפני שום מצוה אפי' מפני עבודה
מדר"י ב"ח וכיון דמצינו לד חמור במת מצוה לענין השבת אבידה משא"כ במקרא
מגילה דלא"ת שדחתה לותה בקום ועשה ל"כ דין הוא שיהא מת מצוה עדיף
ממקרא מגילה ומה שיש לעיין בזה יתבאר בדיני מגילה בס"ד והשתא שמעתא דפ'
הל"מ (דף לה) גבי ויהא קבורת מת מצוה דוחה את השבת אין מתנגד למת"כ
והשבת אבידה מבוארים מעצמן למבין לכן לא רציתי להאריך בזה: **ומתוך** מש"כ
יפרוש
יש לנו רחיה ברורה לעיון דיון דכל כה"ג דע"י שיפחוק ולא
את חבירו מהיסור חשיב ליה בקום ועשה וחינו נדחה מפני כבוד
הבריות חלא בדבר שבממון דקיל דחיתיהב למחילה אבל לא
בחיסורא מדפשטינן רבא דכה"ג דמת מצוה דוחה למקרא מגילה את השבת
אבידה וע"כ ה"מ דמקרא מגילה חינו דוחה להשבת אבידה וע"כ ה"מ משום דחשיב
ליה קום ועשה ואין ב"ד מתקין לעקור דבר מה"ת בקום ועשה אלמ"ד דכל כה"ג
חשיב שב וא"ת ח"כ לא מוכח מידי מהא דכבוד הבריות דוחה את ל"ת להשבת
אבידה שתדחה למקרא מגילה דהא כיון דהשבת אבידה חינו חלא שב ואל תעשה
דין הוא שמקרא מגילה נמי תדחה לותו ק"ו מדתדחי לפסח ומילה ס"ו בהמתן
ואין לדחות דילמא הא דפשטן רבא מהא דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה
את ל"ת שבתורה היינו בלאו דלא תסור דרבנן כדאמר בפ' ס"מ וכהיא דהקומץ
רבה וכדתרגמוה רב בר שבא קמיה דרב כהנא ואפילו בקום ועשה של חיסור
דרבנן כבוד הבריות דוחה לותה כיון דהיא דחלך ואבל דפ' ס"מ וכהא דכרמלית
דרבנן דפ' הקומץ רבה ועלעול מבנים לבית הבפה בשבת דס"פ המוליא ודעלעול
התת

המת מפני הלויקה דפ' התניגע לבל מקרא מגילה היו דוחה לגו"ל דר"ת דרבנן בקום ועשה וס"מ דכבוד הבריות דמת מצוה דוחה דיסור דרבנן בקום ועשה עדיף ממקרא מגילה שיין בה כח לדחות דיסור דרבנן של קום ועשה · דהא גופיה מנ"ל לרבה דילמא הה"ג דמקרא מגילה משום פרסומי ניסא דוחה נמי לדיסור דרבנן בקום ועשה · לבל לפירש"י ז"ל דהדבר מוכרע ומוכרח מעצמו היינו מקרא מגילה דרבנן יכולה לדחות השבת לביזה דה"ל קום ועשה ולפ"ה כבוד הבריות דוחה אותה מקרא דוהתעלמת וס"מ דכבוד הבריו דמת מצוה עדיף ממקרא מגילה והה תרגומה רב בר שבא להאי דגדול כבוד הבריות בלגו ל"ת ולא תרגמו בלגו דהשבת לביזה הלא ס"מ דהשבת לביזה לא תשיב אבל ולא תעשה ומדקאמר שדוחה את ל"ת משמע בדבר של לא תעשה מירי ומפני כבוד הבריות מותר לעשותו דיין זה דיוק דודאי כל לאוין שבתורה חפי' של קום ועשה כגון לגו דלא תסיס דמים בביתך דעשית מעקה וכגון הלבת המת שהוא בלגו דלא תלין נבלתו על העץ הלא קום ועשה וקברו ל"ת מיקרי בכולה תלמודא ובהדיא תנן בס"פ נגמר הדין (דף מו) ולא זו בלבד הלא כל המלין את מתו עובר בל"ת הלמת ל"ת קרי לה לבל הא דלא מוקי לה בלגו דהשבת לביזה מבו דמשמע דהמת רוצה להגדיל כבוד הבריות עד למעלה שיין בכל המלות דוגמתה שדוחה את ל"ת שבתורה משו"ב בכל המלות ולי מהשבת לביזה מירי הא ליכא נמי עבודה ומילה דדוחין לוחה ס"ו מלגו דלא תסור דרבנן מירי לחפי' פסח ומילה שיין דוחין לוחה לפשמים בקום ועשה וכדאמר בס"פ השבח (דף קמ) ערל הוחה שיומל העמידו דבריהן במקום כרת והא דליומל לעניו מילה מירי כדמפרש התם שיומל דהיכי כשם שיין מביאין לוחו דרך רה"ר כך אין מביאין לוחו דרך גנות כו' וכמה דברים של שבות ליכא שמילה נידחת בפניהם כדאמר בפ' שבת ועירובין הרי פסח ומילה בכל המלות שבתורה : ומ"מ הא דהשבת לביזה נמי בכלל הא דאמר מר גדול כבוד הבריות ולא נפיק מהא כללא הילכך מייתי רבא דיהיה מיניה למת מצוה דעדיף ממקרא מגילה ויש"ל לתיובי מיניה ולא מהא דמצה שק או קופה דמתני' הוא בס"ב דב"מ ולא מבריית דמתניתין לוקוחיו לפי כבודו שם מקר דוהתעלמת משום דהא דאמר מר מגדיל לכה"ב · ו"ל שדעת הרמב"ם נמי כן שכתב בפ"י מהל' כלאים הדוחה כלאים של תורה על חבירו חפי' היה מהלך בשוק קופץ לו וקורע מעליו מיד חפי' היה רבו שלמדו חכמה שיין כבוד הבריות דוחה לא תעשה המפורש בתורה ולמה נדחה בהשבת לביזה מפני שהוא לגו של מתוולתה נדחת בטומאת המת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו מפני הטמועה למדו לאחותו חיו מטמא לבל מטמא הוא למת מצוה ע"כ ולי ס"ל דהשבת לביזה הוי שב ואל תעשה ס"כ מה עניו השבת לביזה לרוחה כללגי של תורה על חבירו דה"ל קום ועשה הלכך חיו נדחה מפני כבוד הבריות והשבת לביזה ה"ל שב ואל תעשה ודיין הוא שתדחה ותני ק"ל מהשב לביזה שנדחה מפני כבוד הבריות לכללים שחיו נדחה הלא ס"מ דס"ל דהשב לביזה נמי קום ועשה הוא כמו כללים הלא ה"ט דנדחה מפני כבוד הבריות משו"כ כללים מפני שהוא לגו של ממון דקיל · מ"מ סוף דבריו קשה מאוד שכתב ולמה נדחה בטומאת המת לחתי ק"ל מי על טומאת כהן וניזר ק"ל לחתי נדחה מפני כבוד הבריות דמת מצוה ס"כ מתי קאמר הואיל ופרט הכתוב ולאחותו הא טומאת כהן וניזר לא מולחותו אחת הלא מלאביו לאביו חיו מטמא לבל מטמא הוא למת מצוה כדאמר בר"פ ע"ו וכה"ג ותי למה נדחה בטומאת מת דקאמר הייט הולך לשמוע את פסחו ולמול את בנו דילפינן לה מולאחותו דמטמאים למת מצוה מ"מ מכתי תקשה מה ענין הולך לשמוע את פסחו ולמול את בנו לכללים דק"ל ולמה נדחה הא זה ה"ל שב ואל תעשה וזה ה"ל קום ועשה · ועוד מתי קאמר הואיל ופרט הכתוב ולאחותו מ"מ נגמור מיניה · ועוד בתחלה דקאמר ולמה נדחה בהשב לביזה הל"ל נמי הואיל ופרט הכתב והתעלמת ול"ל למיתר מפני שהוא לחו של ממון ובדוחק יש ליישב ולא שיין להקשיך בזה מפני שיש מוגש לומר דיין כל כך :

ועתה נבוא לדברי הרמ"ם שהתחלנו בתחלת תשוב' זו שמפרש להא דאין מדקדקין לא בתת ולא בכלאים בב"ה דבכלאים דרבנן מ"ל דמלי תורה אלא כיון שהלובש שוגג מ"ל הרוחה לוחו להפריחו מהשו כבוד הבריות וק"ל דמלי טעין בה"מ מ"ה וכי בבה"מ שייך כבוד הבריות יותר ממקום אחר והטור בי"ד סימן ס"ג כתב המוגה כלאים בבגדו אם הם לחורייתא פושטו ואפילו בשוק ואם הם כלאים דרבנן והוא בשוק מ"ל לפושטו וכן אם הוא בבה"מ מ"ל למהר בשבילו לגתת משם וכ"כ התחרוים משמע שהוא מפרש להא דאין מדקדקין בכלאי בה"מ דטעמא לגו משום כבוד הבריות הוא אלא משום ביטול בה"מ והרי תירוץ הא' של הרמ"ם וסבר ר' יוחי כתחרוץ השני וכן תירוץ החחרון בכלשוב שוגג מ"ל הרוחה לומר לו הוי טעמא משום כבוד הבריות כמ"ש הרמ"ם להדיא וכ"כ שם הטור ומשמע ולחי תירוץ הב' בכלאים דרבנן משום כבוד הבריות הוא וכדאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה דתרגומה רב בר שבא בלגו אלא תסור ולגו משום ביטול בה"מ ואין לנו ללמוד מכאן לכללים דרבנן משום ביטול בה"מ תרי · ועוד קשה לי הא דאין מדקדקין בחת בב"הת מ"מ לפרש בדרבנן דהא טומאת לבל המת דלוחייתא הוא אלא שבוו י"ל דהא דאין מדקדקין בחת בבה"מ לגו אלא משום דאין לנו ללמוד מכאן להוצאת המת מיירי וכמו שכתב הרמב"ן בס' תה"ד שדעת ההוצאה והרמ"ם גופו בפ"ב דכתובות סי"מ כן · ומהא גופיה תמיה לי על הרמ"ם שדברין שותרין וא"ו דכאן מפרש להא דאין מדקדקין לא בתת ולא בכלאים בב"ה ובשוכח דר"י וה"ל לפשוט משום כבוד הבריות ושם בפ"ב דכתובות אין מדקדקין בבה"מ כהן שיושב בבה"מ וטומאה מהלכת עליו אין מעריכין אותו לגלות דקסבר מותר טומאות לת"ת וגמ' דילן פליגי דלא סריא אלא בבית הפרס וה"ל לבל בטומאה דהורייתא לא ובכלאים שם היה יושב בב"הת ולבוש כלאי"ן מזקיקין אותו להפשיטו ומייתי תרי עובדי דכהן יתיב ולא ת"ל ר"י לגלות ושוב מייתי עובדא לחריגא ר"ת כו' ת"ל חד לחבריה לת לבוש כלאים כו' ע"כ. הרי דלחו משום כבוד הבריות החיו אלא משום ת"ת דוחה לגיחור כלאי"ן וטומאה וחדרבה משמע לישב טעמת משום מצות ת"ת הא ל"ה מייתין להגיד לו כדי לפרוש מן הטומאה ולפשוט לת הכלאים ולא לחרי משו"כ כבוד הבריו יפחוק ולא יפריעו משונג ובחתת ת"כ פ"ב דכתובו' הוא מדברי הרמב"ן בס' תה"ד שער האמונה והמה תרתי דסתרן מהדדי והרמב"ן מסיים שם וכן הענין הזה שנוי בירו' פ' מ"ם דנזרסי' התם מהו שיטמא כהן לת"ת ר"י הוי יתיב ומתני ושל מיתת מתן דיתיב לת ת"ל כלום ע"כ : ולעניו הלכה כבר נתבאר שדעת רש"י והרמב"ם והרמב"ן וכ"ד התוס' לחד תי' שכל שב"י שיכוק יעשה מבירו חיסור של תורה בקום ועשה חייב להגיד לו כדי להפריחו מן החיסור וחיו נדחה מפני כבוד הבריות וגם הסמ"ג פי' ההוא דחין מדקדקין בכלאים נב"ת בכלאים דרבנן דוקא והכי משמע מהחיא דרפ"ק דמגילה וכת"ס לפיכך ההולך בשבת בר"ה וחבירו רוחה שנפסקו לו ת' מן הציצית חייב להגיד לו כדי שיפשוט עליהו מעליו וחין נדחה מפני כבוד הבריות וה"ה בכלאים נמי דיעה הכי ולא בהעור והתחרוים בי"ד סי' ס"ג כן כ"ל :

דיני שבת סימן נט

שאלה לי שרי למול בשבת ע"י ג' מוהלין להיינו שת' יומל והשני יפרע לו ללמד כיון שאפשר לעשות ע"י מוהל ת' שימול ויפרע יין מחללין לת השבת ע"י ג' מוהלין :

תשובה דבר זה נחלקו בו החחרוני' בי"ד סי' רס"ו ולחי שבתר הדבר נלר הטיב בס"ד בדפ"ו דמנחות (דף סג) תנן ר' חנינא סגן הכהנים חומר בשבת הי' נקדר ביחיד ובמנל ת' ובקופה ת' ובחול בשלשה בג' קיפות ובג' מגלות ומפ' בגמ' טעמא דר"ח משום כיון דאפשר לומר ע"י חדם ת' לא טרחינן ע"י ג' ול"כ ה"ה גבי מילה נמי הואיל ואפשר למול ולפרוע ע"י אחד לא טרחינן בשנים ומע"ג דרבנן פליגי התם עלי' דר"ח ואמרי ת' שבת ות' חול בשלשה ומ"מ תע"ג דאפשר טרחינן י"ל דה"ט דרבנן משום פרסומי מילתא דקנירת שומר בשבת להוליא מלבן של נקוקים דאמרי קנירת השומר דווקא במ"ם ה"ל כלה האפר · שהרי בריסח דהה מתני' חנן ריש"ת שומר הי' בח בשבת תג' שיין ובחול מחמת וחכ"ת ת' שבת ות' חול מחמת הי' בח ואמרי בגמרא אמר רבה ר"י ור"ח בגן הכהנים אמרו דבר אחד מי לח אמר ר"ח התם כיון דאפשר לח טרחינן ס"ל דבר"י כיון דאפשר לח טרחינן ודחי הגמרא ממתי דילמא ע"כ לח קאמר ר"י הכח אלא דליכא פרסומי מילתא אבל התם גבי שבשה דליכא פרסומי מילתא חיכא כרבנן ס"ל וא"כ גבי מילה אלא אייל ה"ט לכ"ע כיון דאפשר ביחיד לח טרחינן. ובע"כ ל"ל כן דתודו רבנן בדאפשר לח טרחינן שהרי התם לדבנה ע"כ לח קאמר ר"ח התם דחי בחד חי בג' צורך גבוה מתעביד כהלכתו אבל הכח אלא חיתעביד צורך גבוה משום דס"ל לר"י דבחתם (א) שכיח מילתא טפי חיתא כרבנן ס"ל ושוב חר"י התם ר"י ור"י בנו של ריב"ב אמרו דבר אחד דחני' ר"ש בשבת מפשיט את הפסח עד החוה וחכ"ח עד שיפשיט את כולו מי לח אמר ר' יהודה בנו של ר' יוחנן בן ברוקח התם כיון דאפשר לח טרחינן ה"ג כו' ודחי מחתי דילמא ע"כ ל"ק ר"י הכח אלא דליכא בזיון קדשים אבל התם דליכא בזיון קדשים חיתא לך כרבנן ס"ל ח"כ ע"כ ל"ק ר' יהודה בנו של ר' יוחנן בן ברוקח התם אלא דתחתעביד ליה צורך גבוה ול"ל להחולי שבתא חיתא כרבנן ס"ל אלא חיתעביד ליה צורך גבוה וגריך לחחולי שבתא חיתא כרבנן ס"ל אלא חני חלתא תילי תלוי מדחיין להו הא דתומר נקדר בשבת בשלשה ושהיה בה מנ' סחין בשבת ושחין להפשי' את הפסח אלא עד החוה וטעמא דכולהו משום כיון דאפשר לח טרחינן אלא שהגמרא דחי דלא אמרו דבר אחד דתע"ג דאלתא דילמא חשיב ליה לאפשר ולא טרחינן דחברים לח חשיב ליה לאפשר וטרחינן וכדאמרפ הגמ' טעמא דכל חד וחד ות"ל ע"כ טעמא דרבנן ס"ל בכל הני אלתא דטרחינן ה"ט דחשיבה להו לח לאפשר מטעמא דחחמין לבל באפשר כגון גבי מילה תודו אלא טרחינן דהא נפ' כל כתבי (ד"ק נ:) גבי הפשט הפסח אמר בשלשה ר"י הא חיתעבד ליה צורך גבוה אלא רבנן מ"ט ומפר' משום כל פעל ה' למעוהו והכא מאי למעוהו כיון דאפשר לח טרחינן ר"ח אלא יסריח ר"ח אלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבילה הא ל"ה חפי' רבנן מודו אלא טרחינן בדאפשר וע"כ הא דאמרי רבנן דבשבת נקדר בשלשה ה"ט משום דחשיב להו כלא לאפשר משום פרסומי מילתא · מ"מ יש לדחות רחי' זו לטעמא לרבנן דפליגי תנאי ס"ל תע"ג דאפשר טיטרח טרחינן והא דמפ' חתורמי טעמא דמפשי' את הפסח לרבנן משום שלא יסריח הו שלא יהא קדשי שמים מוטלין כנבילה להו משום דבלא"ה לרבנן לא טרחינן לדיחת אלא משום דמשמע להו הא דן רבנן מפשיט את כולו לא דשות הוא אם רצה מפשיטו כולו ואם חיגו רוצה בהפשט עד החוה סגי ליה אלא חיזבי רבנן להפשיטו את כולו ולא סגי ליה בהפשט עד החוה לחוד וה"ג ספרים שלנו בפ' ר"י עד שיפשיט את כולו ולשעת

(א) ל"ל שכיח מילתא :

דעד משמע דלא סגי ליה בלא"ה והיינו ע"כ משום הני טעמא דר"י ורבא בפ' כל כתבי : **אחר** שכתבתי זאת מצאתי לרמ"א בתשו' סי' ע"ו שכתב בזה הרבה והביא ההיא דפר"י ותמצית דבריו הוא דמדמי הגמ' הא דר"י דבשבת היה עומר בא משלשה סאין אע"ג דבחול הי' בא מה' להא דר"ח דבשבת היה נקצר ביחיד ולא בג' ש"מ דריבוי במלאכה ולרבוי בגברי שוין לענין חילול שבת ואמר' התם בעא רבא חולה שאמדו לב' גרוגרות ויש ב' גרוגרות בב' עוקצין וג' בעוקץ א' הי מנייהו מייתינן ב'מייתינן דחזי ליה או דילמא ג' דקא ממעטי קצירה ואמר פשיטא דג' מייתינן דע"כ לא קאמר ר"י התם אלא דכי ממעט באכילה קא ממעט קצירה אבל הכא דכי ממעט באכילה קא מפשא קצירה ודאי ג' מייתינן וכ' התוספת והא דאמר' גבי ינוקא דאישפוך חמימי להחם אגב אימי' בעירובין עד דהא ליכא אלא איסור דרבנן ובמקום מילה דהיא גופי' דחיא שבת לא גזרינן והשתא לפי זה מאחר דשרי להרבות במילה במלאכה ה"ה בתרי גברא נמי ואע"פ שמפ' התוס' שם בע"א מ"מ לענין דינא משמע דאית להו האי תירוצא ע"כ ואיני יודע מנא לו דאית ליה להתוס' הא תי' לענין דינא דהא הכי כ' התוס' שם והא נמי דשרינן בעירובין גבי ינוקא דאישפוך חמימי' להחם אגב אימי' היינו ע"י נכרי כדפ"ה וכן ר"ח ואפי' מיירי ע"י ישראל ניחא דהכא ליכא אלא איסורא דרבנן ובמקום מילה דהיא גופי' דחיא שבת לא גזרינן הרי מספקא להו ובנשון אפי' כתבו כן והא רש"י ור"ח פי' דהיינו ע"י נכרי אבל לא ע"י ישראל וכ"ד הרשב"א והר"ן וכמש"ל : עוד כתב רמ"א שם ויש לדקדק דווקא ג' בעוקץ א' אבל ג' בב' עוקצין משמע דאסור הואיל ולא ממעט בקצירה דאל"כ ה"ל לאשמעינן רבותא טפי וה"ה בתרי גברי במקום שיש לעשות בחד גברא דהוא דומה לזה וכמו שנתבאר ואח"כ כ' ואפשר לענין חולה נמי שרי ג' גרוגרות בב' עוקצין והא דנקט ג' בחד עוקץ לרבותא דבעיא קאמר דהא דאפילו בכה"ג אסור והא דקאמר דקא מפשא קצירה לכן אינו מביא שתים היינו דווקא לר"י דחייש לריבוי' מלאכה אבל לחכמים בכל ענין שרי ע"כ ונעלם ממנו דברי הר"ן בפ"ב דבילה דכ' ע"כ לא מבעיא לן אלא בכה"ג דבשתים בב'עוקצין דאיכ'ריבוי בקצירה אבל משמע דפשיטא לן דשתים בעוקץ א' ושלשה בעוקץ א' ב' מייתי ג' לא מייתי דלרבוי בשיעורא אסור וכ' הב"י בא"ח סי' שכ"ה שכ"כ הרשב"א בפ"ק דחולין והרא"ש בתשוב' וכ"פ שם בש"ע אמדוהו לב' גרוגרות ולא מצאו אלא ב' בב' עוקצי' וג' בעוקץ א' כורתין העוקץ שיש בו ג' ואם היו ב' בעוקץ א' וג' בעוקץ א' לא יכרתו אלא עוקץ שיש בו שנים ע"כ וא"כ ה"ה ב' בשני עוקצין וג' בשתי עוקצין לא יכרתו אלא ב' בלבד דלרבוי בשיעורא אסור ☜ ועוד נראה דבכה"ג ב' בשתי עוקצין וג' בב' עוקצין הדבר פשוט יותר מביעתא בכותחא דאסור ולא הוצרכו הפוסקים לדבר בזה ואפילו התוס' בשנוי' בתרא מודים בזה דאסור דכיון דלא צריך החולה אלא לב'ויש כאן ב"פ שנים ב'בב' עוקצין וב' בעוקץ אחד ועוד א' בעוקץ א' דהיינו ב' בשני עוקצין ושלשה בשני עוקצין של נדון הרמ"א א"כ א"א למפסק הגרוגרות השלישי דהא לא אמדוהו אלא לשני גרוגרות בלבד ואם פסק הגרוגרות הג' הרי חילל שבת שלא לצורך פיקוח נפש וחייב חטאת ואפילו לפסוק תחילה להעוקץ שבו גרוגרות א' וזה אינו מספיק לחולה שהרי אמדוהו לב' גרוגרות ובע"כ צריך לפסוק עוד א' מן העוקצים שבהם ב' גרוגרות נמי אסור כיון דבהא לחוד סגי לי' יפסוק העוקץ שבו ב' גרוגרות והרי מרבה באכילה ומרבה בקצירה שלא לצורך ואפי'רבא לא מבעיא ליה אלא במרבה בקצירה וממעט באכילה ואפ"ה פשיט ליה הגמ'לאיסורא אבל במרבה תרווייהו שלא לצורך אפילו רבא פשיטא ליה דאסור ולא חידשו הפוסקים אלא במרבה באכילה לחוד אבל בקצירה אינו לא מרבה ולא ממעט דהיינו ב' בעוקץ א' וג' בעוקץ א' דלר"ח ורש"י והרשב"א והר"ן אסור דאזלינן בתר אכילה וכיון דמרבה באכילה אסור והתוס' בתי' ב' בתר קצירה אזלי והואיל ואינו מרבה בקצירה אע"ג דמרבה באכילה לית לן בה נמצא עכשיו כל היכא דמרבה באכילה וקצירה כגון שיש כאן ג' גרוגרות ב' בשני עוקצין וא' בעוקץ אחד אסור לפסוק בתחילה העוקץ שבו א' דא"כ צריך נמי לפסוק העוקץ השני שהרי אמדוהו לב' גרוגרות ומרבה באכילה וקצירה שלא לצורך ואפילו רבא לא קא מבעיא ליה דכה"ג אסור אלא פוסק הב' שבעוקץ א' ודי בזה דממעט באכילה וקצירה וכל היכא דמרבה בקצירה וממעט באכילה כגון ב' בב' עוקצין וג' בעוקץ א' מבעיא ליה לרבא ופשיט הגמ' דכל למעוטי קצירה אע"ג דמרבה באכילה עדיף ושפיר דמי מלמעט באכילה ולהרבות בקצירה והיכא שאינו לא מרבה ולא ממעט בקצירה אלא שבצד אחד מרבה באכילה כגון ב' בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד בהא נחלקו רבוותא לדע'רש"י וסייעתו מעוטי באכילה עדיף ולהתו'בשנויי בתרא הוו יל וליכא כאן מיעוטי קצירה שניהם שוין ואם ירצה להרבות באוכלא מרבה ולית לן בה ודברים ברורים הם ורמ"א לא דק בזה כלל : **ועתה** אבאר סוגיא זו מה שנוגע לנידון דידן כבר נתברר שריבוי באוכלא אע"פ שאינו מרבה בקצירה ובמלאכה לדעת רוב פוסקים אסור ודעת הר"ן שם בפ"ב דבילה דאפילו מן התורה הוא אסור וההיא דניחוס ליה אגב אימי' דעירובין ע"י עכו"ם דווקא קאמר ולא ע"י ישראל דכל לרבוי בשיעורא אסור מן התורה והביא ראיה לזה • והשתא איכא למידק טובא דמדמי הגמ' הא דר"י דבשבת הי' עומר בא מג' סאין אע"ג דבחול הי' בא מה' להא דר"ח דבשבת הי' נקצר ביחיד ולא בג'ש"מ דריבויי במלאכה ולרבויי בגברי שוין לענין חילול שבת וכיון דריבוי מלאכה אסור מן התורה לרבוי לגברי נמי אסור מה"ת דאל"כ ה"ל להגמ' לדחויי להא דא'רבה ר"י ור"ח אמרו ד"א ע"כ לא קאמר ר"י אלא לרבויי במלאכה דאיכא איסורא דאורייתא אבל לרבויי גברי דאינו אסור מה"ת ל"ל בה אלא ע"כ ריבויי גברי נמי אסור מה"ת כמו רבוי מלאכה ואע"ג שכ' הר"ן שם בי"ט שאוכל נפש הותר בה ריבוי מלאכה ל"ל בה כמש"ל ה"מ היכא שהוא בטורח א' בב"א כהא דניחוס לי' אגב אימיה כמש"כ שם הר"ן אבל להרבות במלאכה שאינו בטורח אחד כהא דר"י גבי עומר אע"ג דשבת הותר' אצל קצירת העומר כל שקוצר יותר מצרכו הא ודאי חייב חטאת דאפילו בי"ט כה"ג אסור מה"ת וה"ה לקרבנות ציבור שדוחין שבת כה"ג חייב חטאת כדאמרי' התם שחט ב' חטאות של ציבור וא"צ אלא א' כו' ופשוט הוא וכ"ז שלא כדע' הרמ"א • וק"ל דא"כ מאי דחי התם הגמ' להא דרבה ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא דליכא פרסומי מילתא אבל התם דאיכא פרסומי מילתא כלומר לפרסם הדבר שקצירת העומר במוצאי יו"ט להוציא מלבן של צדוקים אימא כרבנן ס"ל וכי אפשר לומר כן כיון דלר"י ריבוי גברא אסור מה"ת כריבוי מלאכה וכי משום פרסומי מילתא להוציא מלבן של צדוקים שרינן איסורא דאורייתא לחלל את השבת שלא לצורך גבוה ועוד למאי דקי"ל דריבוי מלאכה אסור מה"ת וא"כ הה"נ לרבויי גברי א"כ הלכה כר"ח דא' בשבת הי' נקצר באדם א' ודלא כרבנן דאמרי א' בשבת וא' בחול הי' נקצר בשלשה בני אדם והרי הרמב"ם בפ' ד' מה' תמידין ומוספין פסק כרבנן ועוד אי ריבוי לגברי אסור מה"ת א"כ א"א למול בשבת ע"י ב' מוהלין ואיסור דאורייתא הוא א"כ תקשה הא דפר"א דמילה (דף קלג) דתניא מהלקטין את המילה ואם לא הילקוט ענוש כרת מני א"ר כהנא אומן מתקיף לה ר"פ אומן לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבידתו פלגא דמצוה אלא אמר ר"פ גדול ומחי ק"ל לר"פ אומן לימא כו' אתון עבידתו פלגא דמצוה הא אסור מה"ת למול ע"י ב' מוהלין בשבת : אבל מה שנ"ל בפי' דשמעתא הוא דבין להר"ן דס"ל דריבוי במלאכה אסור מה"ת ובין לר"י והרשב"א דכ' שם הר"ן משמס דס"ל דריבוי מלאכה אינו אסורה אלא מדרבנן לא דמי רבוי דגברא לרבוי מלאכה דאע"ג דרבוי מלאכה אסורה התם מן הדין הוא שתאסר ריבוי מלאכה כגון להחם חמין יותר ממה שהו'צרכי חולה שיש בו סכנת נפשות כמו הא דנחים ליה אגב אימי' אע"פ שהוא טורח מלאכה א' וכגון שתים בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד דשתים מייתינן ג' לא מייתינן משום דאין ראוי לחלל את השבת יותר על רשות שנתנה תורה הילכך ריבוי מלאכה נוסף מלצרכי פיקוח נפש אסורה אי מה"ת אי מדרבנן אבל ריבוי גברא כיון דאין כאן חילול שבת יותר על הצורך אלא כשיעור שנתנה תורה רשות מה לי נעשה חילול זה של רשות שנתנה תורה ע"י א' מ"ל ע"י שנים ואפילו ע"י מאה ש"ד הילכך ודאי ל"ד ריבוי דגברי לריבוי דמלאכה דההיא דחולה שאמדוהו לב"ג ולההיא דנחים ליה אגב אימיה דבהא כ"ע מודו דאסור אי מה"ת אי מד"ס:והא דמדמי הגמ' ורבה האי ריבוי מלאכה דה' סאין דר"י לריבוי דגברי דשלשה בני אדם דר"ח ה"ט משום דהתם הכי תנן רי"א עומר הי' בא בשבת משלש סאין ובחול מחמש וחכ"א א' שבת וא' חול משלש הי' בא ואמר בגמר' רבנן סברי עשרון מובחר משלש אתי ול"ש בחול ול"ש בשבת אלא ר"י מאי קסבר אי קסבר עשרון מובחר לא אתי אלא מה' אפי' בשבת נמי אי משלש אתי אפילו בחול נמי אמר רבא קסבר ר"י עשרון מובחר בלא טירחא אתי מחמש בטירחא אתי מג' בחול מייתינן מה' דהכי שביחא מילתא בשבת מוטב שירבה במלאכה א' בהרקדה ואל ירבה במלאכות הרבה וכיון דה"ט א"כ אין כאן ריבוי מלאכה בקצירת ה' סאין יותר מאם קוצר ג' סאין אי משום שמרבה בקצירה ובשאר מלאכות בה' סאין יותר מג' סאין אפ"ה אין בזה חילול שבת בה'סאין יותר מג' שהרי אם לא יקצור אלא ג'סאין וימעט בקצירה מ"מ ירבה במלאכה א'בהרקד' הרבה פעמים ומה לי אם מחלל שבת בהרבה מלאכות כגון שיעשה עשרה מלאכות כל מלאכה פעם אחת ומ"ל אם יעשה מלאכה א' עשרה פעמים סוף סוף בין בזה בין בזה מחלל שבת עשרה פעמים מ"ל עשרה פעמים בחד מלאכה מ"ל עשרה פעמים בעשרה מלאכות אין כאן לא תוספות ולא גרעון לענין חילול שבת בזו מבזו• ומן הדין אין בין זו לזו כלום אלא דס"ל לר"י דמ"מ מוטב שירבה במלאכה א' ואל ירבה במלאכות הרבה אע"ג דאין בין זה לזה כלום לענין חילול שבת אפ"ה קפיד ר"י על שם מלאכות הרבה משם מלאכה א' לזה שפיר דמויי מדמינן הא דר"ח דבחול היה נקצר בג' ובשבת ביחיד דמוטב שיחלל היחיד את השבת יותר בקצירתו לבדו ואל יחללו ג' בני אדם אע"ג דכל א'וא' ימעט בחילול שבת יותר מאלו קוצרו א' א' דשיעור הקצירה של ג' סאין אם א' קוצרם מחלל שבת יחידי בכל הג' סאין ואם יקצרו ג' כל א' אינו מחלל שבת אלא בקצירת סאה א' לבד אמרי'מוטב שיחלל אדם א' הרבה פעמים דדמי לירבה במלאכה א' בהרקדה לר"י ואל ירבו לחלל בג' דדמי לאל ירבה במלאכות הרבה דר"י דאדם א' דמי למלאכה א' והרבה בני אדם דמו למלאכות הרבה • ולחכמים כיון דמ"מ צריך לחלל את השבת ואין חילול מרובה בזה מבזה אין חילוק בין מלאכה א' פעמים הרבה ובין מלאכות הרבה פעמים מעוטין ובין אדם א' בחילול רב לבין כמה בני אדם כל א' וא' בחילול מועט כיון דאין כאן חילול בריבוי מלאכה בזה מבזה ובעי רבא חולה שאמדוהו כו' שתים מייתינן דחזי ליה כו' ואדכ"ע קמבעיא ליה הא ומסיק הגמרא פשיטא ג' מייתינן כו' דכי קממעט באכילה קא מפיש בקצירה ודאי ג' מייתינן דמיעוט מלאכה עדיף לן ואפילו ר"י לא קאמר אלא דכי ממעט באכילה כו' • ולפ"ז הא דשני מוהלין בשבת ודאי דמי להא דר"ח דבחול בג' ובשבת ביחיד ולחכמים דס"ל דבשבת נמי בג' אי טעמייהו משום דס"ל דאין לחלק בין ג' לא' כיון דסוף סוף אין כאן ריבוי מלאכה

ה"נ

ה"ג מותר למול ע"י ב' מוהלין בשבת לחין רבוי מלאכה בב' מוהלין ממוהל ל' ולי
טעמא דרבנן דמן הדין רשוי לאסור מדרבנן לקטר בשבת בשלשה אלא משום פרסומי
מלתא לא גזרו רבנן לקטר ביחיד ולהו איסור דדבריהם משום פרסומי מלתא דהן
אמרו והן תמרו ס"ב ע"ב מוהלין אסור למול בשבת אלא ע"י מוהל ל' דווקא ·
ומ"ש לדברי התוספת בשמוי בתרת דאיסא ליה לגבי חיומיה אפי' ביארתא סרי ע"כ
טעמא דרבנן בשבת נקטר בג' משום פרסומי מלתא הוא והא לא"ה אינו
נקטר אלא ביחיד דל"ל קשה השתא בין ג' ליחיד דאין כאן משום ריבוי מלאכה
ואפ"ה אסור ריבוי מלאכה לא כ"ש דאסור וההוא דאיסא ליה לגבי חיומיה כמתן לא
כר"ח ולא כרבנן אלא ולהי טעמא דרבנן משום אלא חיכפת לן כלל אפילו בריבוי
מלאכה כ"ש בין יחיד לג' דל"ל בה· אבל לרש"י ומייתו דאיסא ליה לגבי חיומי'
היינו ע"י נכרי דוקא וב"מ דריבוי מלאכה מלתא היא אי מן התורה אי מדרבנן יש
להסתפק בטעמא דרבנן לפ"ו וכדפי' וכ"מ לכ"ל לעניין ב' מוהלין בשבת אי סרי מו
לא ולהאי פי' לר"ח דאמר בשבת נקטר ביחיד כ"ש דאין למול ע"י ב' מוהלין דהשתא
הכא דאיכא משום פרסומי מלתא אפ"ה אסור גב' גבי מילה אלא שייך פרסומי
מלתא לא כ"ש דאסור בב' מוהלין הלכך לפום הרשיטא דסוגיא זו מסתברא דאסור
למול בשבת ע"י ב' מוהלין דכיון דלר"ח קטירת העומר אסור בריבוי גברי ואפילו
רבנן דפליגי עליה איכא למימר דע"כ לא אמרו גבי עומר בשבת בשלשה אלא משום
פרסומי מלתא(א) והכא מסתבר לומר יותר דכל מצוני במחלוקת עדיפא לן ולא פליגי
לא פליגי ר"ח ורבנן בכל מילי דאילו בשבת לא אסור מן התורה במקטר אלא הבלה זו דמילה
רבנן עליה דר"ח אלא גבי עומר לחוד ומשום פרסומי מלתא אבל בשאר דוכתי
מודו ליה · ועוד נראה לאפילו להתוס' בסוגייה בתרת דהא דניחוס ליה לגבי חיומיה
אפילו ע"י ישראל סרי הא אי' בעלמא משום דהכא ליכא אלא משום דרבנן וכמקו'
מילה דהיא גופיה דחיא שבת לא גזרו והיינו דווקא התם דאי ניחוס ליה לגבי
חיומיה לא היה נימול בשבת בזמנו וכמ"ש התוספות בפ"ק דביצה (דף ח) בד"ה
אע"ג דחמירה לנכרי שבת משום יום טוב מ"מ לא גזרו רבנן אבל משום מצוה אחרת
(ב) היינו מתירין חמירה לנכרי במלאכה דאורייתא כדמוכח בפ' הדר ההוא יוקד
דאשתקיד חמיתיה אחו לקמיה דרבא ס"ל נשחליה לחמיתיה אי צריכא נחייתו ליה לגבי
חיומיה ולכאורה משמע דביום המילה היה שהיו צריכים לחמתו כדי למולו וקודם
המילה היה לו לאחר המילה מסוכן הוא ובלא חיומיה מחללין עליו שבת כו' ע"כ
וביון שהיה צריכין להחם כדי למולו ואם לא ניחוס ס"ל למולו בשבת בזמנו מפני
הסכנה הלכך ביון דליכא אלא איסור דרבנן והוחיל ומילה בזמנה דחיא שבת בתקנו'
שתדחה מצות מילה לא גזרו רבנן אבל בהא דב' מוהלין בשבת לחא לן למיסרי
איסור דרבנן ולרבוי בגברי כיון דאפשר לקיים מצות מילה ע"י מוהל ל' וביון דלא
צריכי מילה הוא אי בעלמא כה"ג לרבוי גברי אסור ה"נ אסור כיון דאפשר למצות
מילה להתקיים ע"י אחד גברא לא שריון שבות דדבריהן ע"י ב' גברי ורמ"ח לא
דק נמי דזה הלכך נראה לאסור למול בשבת ע"י ב' מוהלין משום שבות דרבנן
כיון דאפשר ע"י מוהל אחד · ומה שהביא רמיא שם הרמ"ה שמותר למול ע"י ב'
מוהלין בשבת מקרנן תמיד ומוספים של שבת דלא מיתתמיט שום תנא דלא היה
מעשהו בשבת כמעשהו בחול וכן לעניין פסח תמ' בפ"ק(דף סח) כמעשהו בחול
כך מעשהו בשבת שהי' נשחט ונפשט כמו בחול והיה הרבה כהנים וישראלים
מתעסקין בו ומחללין שבת חע"פ שהיה אפשר בכהן ג' וכתב שכן מצא בתוב בשם
התרומה והביא רמיא זו מתמיד ולו דבריו ז"ל · ואומר אני שאין זה רמיא כלל
דהא קי"ל אין שבות במקדש וגבי פסח גופיה תנן התם בפ' תמיד נשחט כמעשהו
בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחין את העורה אלא ברצון חכמים ואח"ח
בגמ' אלא ברצון ר"ח דאי רבנן כיון דשבות הוא אין שבות במקדש והפי' רב חסי
דאמר התם אפ"ת רבנן שבות לריכה התירו שבו' · אע"ג דלא התירו הכא דתניא
ומוסף שבות לריכה היא דברוב עם הדרת מלך כדאמרי' בפ"ג דיומא גבי מי
שהלה חיברים מן הכבש למוצאי י"ט שהיו פסחים שהיו מרובים ולא היה שהות
לכהנים לעסוק בשחיטה והשתא שהיה מרובים בהקריבה וזה ברור : עוד כתב
שם רמ"ח ואי אלו מלאכות המיתה דיותר טוב לעשות ע"י ב' מוהלין כדי
שלא יעשה שום מ' מהן מלאכה שלימה וה"ל כב' שעשו מלאכה ביחד דפטורין וכמו
זה עוקר ושה מניח : תלא שבאמת בכל ענין שרי דמאחר דמילה דוחה שבת הוי
אללו כחול לכל דבריו וכמו שמבואר אצל פקוח נפש ע"כ · ובזה הוסיף תמה על
תמה דמה ענין ב' שעשו מלאכה ביחד לב' מוהלין להתם היינו עד שיעשה
עקירה והנח וביון שעשו ע"י שנים פטורים לכל מ' לא עשה מלאכה שלימה
וכן בב' שהוליאו חפץ מ' ביחד חין הולאה נעשית ע"י אח' לפיכך פטורין כדאמר'
בפ"ק דשבת אבל הכא אם מל ולא גמר ה"ז ודאי חייב דהא המלאכה לא
תליה וגמרה בגמר מילה דווקא אלא בהתחלת מילה הא ה"ל חובל וכדאמר' התם
גבי אתי בהמ"מ ה"ל ולא תסניק ור' מסניקנה ושבד ולא אסניק דחייב ואע"ב
כשעשה ע"י ב' חייב כל אחד ואחד משום חובל זה בהתחלה וזה בגמר המילה
וזה פטור ומהתימה שהוא ז"ל בעלמא הביא שם הא דאתי בהמ"מ שם למעלה מזה ועוד רמיא שכח מיד
הא ומע"כ וכמ"ש אצל פקוח נפש הוא אלא אם כ"כ שם למעלה מזה ועוד רמיא מעצין
פיקוח נפש דכתב הרמב"ם והעור בשבת הוא אלו כחול גמור ולכן כתב העור סי'
שכ"ח דמותרין לחולה ולא מתלילין אותו נמילה משום שהיא אלו כחול גמור לכל
הלריך לו וב"כ הרא"ש סוף יומא בשם מהר"ם ה"כ אין מנדקדקין בפיקוח נפש
לעשות האיסור הקל מאחר שהוא כחול וה"ה בשבת יכולין לעשות מלאכה ג' כמו

בחול וה"כ במילה נמי דהא יכולין לפיקוח נפש דוחה שבת ממילה שהיא ג' מאחרין
אל תדם דוחה שבת כ"ש פיקוח נפש : וה"כ במקום דאיסור מילה אסור נמי בפיקוח
נפש דמהיכי תיתי חם לה ממילה · ש"מ דאין חלוק ע"כ · ואין זה רמיא הדא
דרחב"ב לחוד הוא דילף לפיקוח נפש ממילה בשלהי יומא (דף פה) ובאחר תעלי
פליגי עליה התם וילפי לה מקרא ג' ובמסקנא יליף לה שמואל מותי בהם ולא שימות
בהן וה"ר לבולהו אית להו פירכא בר מדשמואל ושוב וכי אנן דנין לחסור מה"ת
למול ע"י ב' מוהלין אלא מדרבנן אנן דנין עלה לאסור ג' הב"ג דנזרו גבי מילה
בפיקוח נפש לא גזרו אפני שלא יבא הדבר לידי סכנה והרבה דברים הקילו חכמים
גבי פיקוח נפש מה"ט כמבואר בגמ' ופוסקים ז"ל ושוד יש לחלק בכחה גוונא ונם
כל מש"כ הרמ"ח בזאתו תשובה אינן ברורים כלל ורוב דבריו בחנם הוא בעלמו
עליהם ואין להאריך בביאורם כי הדברים נלוים מעלמן למבין :

ונחזור לכ"ד דהיכא שנעשית דפ' ר"י משום דאסור למול בשבת ע"י ב' מוהלין
וכבר עלה בדעתי לחלק בין הא דבשבת נקטר ביחיד לב' מוהלין דהתם
אסור מדרבנן לרבוי בגברי עשוהו כלאו מרבה במלאכה אלא לצורך מלוה כלל אבל
גבי מילה לר"י דס"ל בפ' התורע (דף קו) דמקלקל בחובל נמי פטור ואע"ג דאמרי
דחמירא מילה בשבת משום מה לי מתקן נברא מה לי מתקן מילה כלומר היי מובל
דמילה ה"ל מתקן ולא מקלקל מחמת שמקיים מלות מילה ע"י חבלה זו וכמש"ל
בדיני מילה ס"ק ל"ך לך לאסור ע"י ב' מוהלין ולעשות כאלו מרבה במלאכה אלא
לצורך מלוה כלל דהא אין איסור מן התורה בקלקל בחבלה אלא הבלה זו דמילה
אסורה משום דהמלוה מחשב לה למתקן הא לאו הכי ליח לן בה · והשתא מש"ל
סרי אם אתה עושה כאלו הוי אלא במקום מלוה ס"כ אין כאן מתקן אלא מקלקל
ול"ל בה ואם אתה עושה כאלו במקום מלוה ס"כ דחיא שבת : והא ס"ל לך לחפוס
את החבל בתרין רחשים לעשותו כמתקן מפני המלוה ואפ"ה אסור מדרבנן כאלו
אלא במקום מלוה דהי הא לא הא ואי הא לא הא מ"מ אכתי התינח לר"י אבל לר"ש
דס"ל התם מקלקל בחובל חייב ס"כ כמו שאסור לרבוי בגברי גבי קטירת העומר
ה"נ יש לאסור גבי מילה ואין כאן משום תרתי דסתרי · והר"ן כתב שם בפ"ב דביצה
לפי סיעתו דלרבוי בציעור/אסור"ת בשבת ואפ"ה בי"ט סרי כהאמר התם מתלה
חשא קדירה בשר הע"פ שם"ל אלא להתיבה ס' ממלא מחוש כו' ה"ט שבשבת
דחויה היא אצל חולה ולא התורה לפיכך כל שביכר מלאכה אסור אף תוספתו
כמוהו ומיתסר מדאוריית' אבל י"ט שהוכל נפש מותר בה דלפילו אפשר מע"י
סרי כ"ש מרבה על העיקר ובלבד שיהא בעורת ס' תוספתו כמוהו ע"כ וה"כ י"ל
גבי מילה נמי סרי הותרה בשבת ס"כ לרבוי גברי ל"ל בה לפפי' לרבוי מלאכה
דחסירה מה"ת במקום דיחוי אפ"ה היכא שהותרה כמו בי"ט סרי אפי' מדרבנן
כדאמרי' מחללה חשא כו' כ"ש לרבוי גברי דאין איסורו אלא מדרבנן וכמש"ל ·
ובמקום שהותרה כמו גבי מילה דהותרה בי' בשבת בין בי"ט ל"ל בה ואפי' מדרבנן
סרי ומותר למול ע"י ב' מוהלין אע"ג שאלכתי תקשה ע"ז מהא דבשבת נקטר ע"י ב'
ס' והרי שבת גבי קטירת העומר נמי הותרה ואפ"ה לרבוי בגברי אסור · ובע"כ
לפ"ד הר"ן אלו ל"ל דאע"ג דבי"ט לקיל ריבוי מלאכה סרי אפי' מדרבנן במקום
התיר שבת דחמיר אפי' ריבוי גברי לקיל נמי אסור מדרבנן · וע"ד שפי'
התוס' בפר"י וה"כ נהי דיש לנו מ"ד דאתהדר למול ע"י ב' מוהלין בי"ט לקיל
בשבת דחמיר מיהו אסור · ותדע לך דבי"ט לקיל במקום התיר רבוי גברי סרי
דהא ס"ל דהותר בי"ט אפי' ע"י כמה גברי סרי לעשותו כמו ס' מביא את האור
וס' שופת את הקדירה וס' נותן את התבש וכו' דבשבת בכה"ג כל ס' וס' חייב
כדאמרי' בפ"ד דביצה (דף לד) וב"ט בוודאי כה"ג סרי לכתחלה אלא שיתעסק
הגמרת והפוסקים ז"ל בשום תוכחא לאסמעינן דכה"ג אסור אלא ולהי סרי לכתחלה
וה"כ נקוט מיהו פלגא ביד דשרי למול ע"י ב' מוהלין בי"ט · אלא דבשבת דחמיר
אכתי יש לן לדמויי להא דר"ח סנן הכהנים דס' גבי עומר דבשבת נקטר ביחיד
אלמא לרבוי בגברי בשבת דחמיר אסור וה"ה דאין למול ע"י ב' מוהלין בשבת
והרי ס"ל ע"כ ל"ש רבנן עליה דר"ח אלא גבי עומר דשרי לרבוי בגברי משום
פרסומי מילתא אבל במקום אחר מודו לי' וכמש"ל · מ"מ כ"ל דע"כ לא אפי
לרבנן דפליגי עליה דר"ח ואמרי דבשבת נקטר בשלשה לדידהו לרבוי בגברי
שפיר דמי בכל דוכתא אפי' בשבת דחמיר ול"ד גבי עומר דהו משום פרסומי
מילתא · אלא"ה תקשה לך אתני' דפ"ק דמגילה (דף ג') ודפ"ה דביצה (דף
ל"ו) דתנן אין בין י"ט לשבת אלא שאוכל נפש בשבת אלא אי אינו אוכל נפש
לרבוי גברי סרי כגון גבי מילה ובשבת אסור וכה"ג פריך הגמרת התם אמאי לאין
בין י"ט לשבת מהא דתנן מטלטלין פירות דרך אהובה בי"ט אבל לא בשבת ומשני
לא קשיא הא ב"ש הא ב"ה דתנן כו' · והלא ליכא למימר דתניא ר"ש היא דס"ל
מקלקל בחובל נמי פטור · ומילה ה"ש לדריך קרא לאיסורי משום תיקון מילה
ולדידיה אפי' בשבת נמי סרי לרבוי גברי בשבת אסור גבי מילה וכמש"ל · הא בפ"ק
דמגילה אמ', עלה דהא מתני' דאין בין י"ט כו' הא לעניין מכשירי אוכל נפש זה
וזה שוין מתני' דלא כר"י דמתיר לקמכשירי (ג) ה"ב הרי מתני' לא מתוקמי כר"י
והא ל"ל דהאי תנא ס"ל כר"י בחדא ופליג עליה בחדא · דכל כה"ג דרך הש"ס
לתירך ולעמויי הכי וכמ"ש הרמב"ן בס' המלחמות כמה פעמים אלא ע"כ כר"ש
נמי אתיא וה"ב תקשה · הא אכתי אינה בין י"ט לשבת הא דרבוי גברי לגבי מילה
דבשלמא למש"כ הר"ן דרבוי מלאכה בשבת אסור מה"ת ובי"ט סרי אם"ל אלא
לגבי אוכל נפש דשרי בי"ט והרי הוא אוכל נפש דתנן דהוי בין י"ט לשבת

וה"ל

(א) נ"ל והכי : (ב) נ"ל לא היינו : (ג) נ"ל לאוכל נפש :

וה"נ י"ל לליבת התוס' דפר"י שכתבנו למעלה והדבר מובן מלליו · אלא הא ריבוי גברא דמילה ולפי קצה אם ד"ל דבי"ט שרי ובשבת אסור אמתי לא תניין לה בהא לחין בין י"ט לשבת אלא ולפי ס"מ דלרבנן כל לרבוי גברי בכל דוכתא בשבת שפיר דמי ול"ל גבי עומר ומצוה פרסומי מילתא ומתני' לחין בין רבנן היא וס"מ דבין בי"ט בין בשבת לרבנן שרי לרבוי בגברא והלכתא כוותיהו לפיכך שרי נמי למול ע"י ג' מוהלין בשבת וכ"ם בי"ט · אבל מ"מ עוד יש לי לומר לפיכך טעמא רבה לחין למול ע"י ג' מוהלין בשבת ולאו מצוה לתא לפיכך לא הרחמן שהתחיל ולא גמר וכמ"ש הב"י בי"ל סימן רס"ו שכתב גרסינן בפר"ק דמילה מהלקטין את המילה ואם לא הלקוט עמוס כרת מני אר"ב לומן מתקיף לה ר"פ ולימא להו לחא עבדי פלגא דמצוה לחון עבדיתו פלגא דמצוה ופירש"י מהלקטין בניצין המעכבין ולימא לחא עבדי פלגא כלומר כשהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אחתי חייב לימא להו לכו לחם וסיימו המלחמה · ויש לדקדק מדבריו מה לחיובא דכרת ליכא לאסורא מיהו ליכא הוחיל ולא גמר המצוה ולפי"ז יש לומר אלא יחולו ב' מוהלין מילה ג' בשבת כגון שיתנו ביניהם שוה יחול וזה יפרע אלא המל הוא יפרע ע"כ · כ"כ שם הרמ"ח ל"ח המומן הבני דמותר לכתחלה דוא פשוט דהוא עיקר המוהל למל ולא פרע כאן לא מל כו' אלא נראה לחלק הרחמן מותר לכתחלה כו' ע"כ וכ"כ מדברי כל האחרונים דיותר מסתבר לאסור מצוה הרחמן שהתחיל ולא גמר מן הבני · אבל לדידי מצאתי למצוה לחתי אל הבני ים לומר דליכא קל עביד איסורא ועצתא דמילתא מצוה דאמרי' התם המל כ"ז אלא פי' חוזר לפי' על ניצין שאין מעכבין את המילה פי' על ניצין שאין מעכבין אינו חוזר · והטעם דכ"ז אלא פי' כולה חדא חילול הוא אבל מצפי' אם חוזר ה"ל התחלתא דחילול לגמרי' והוחיל ואין מעכבין אינו חוזר והצאתא אם הכל נעשה ע"י מוהל ג' והמל הוא יפרע וכיון דלא סילק ידיו מן המילה ולא פי' אין כאן אלא חילול ג' מהתחלת המילה עד שגמרה שהרי לפי' על שאין מעכבין יש רשות בידו לחזור ואין כאן חילול חדש אלא כל שחרבה בחבורה בעוד אלא פי' אין בו משום חילול חדש ואין כאן חילול שבת במילה זו שמל ופרע אלא חילול ג' : אבל אם ג' יחול והבני יפרע יש כאן ב' חילולין של המל ושל הפורע שהתחיל לאחר שסילק המל את ידו · וכיון שנפסד למילה זו להתקיים ע"י חילול ג' לא ניתנה לדחות ב' חילולין בפני מילה זו : ולפי טעם זה יש לאסור ע"י ב' מוהלין למול לפי' בי"ט דכיון דנפסד לקיים למילה זו ע"י חילול ג' לא ניתנה לדחות בפני ב' חילולין ול"ל לריבוי מלאכה דשרי בי"ט לפי' לכתחילה דאתם מ"מ אין אם אלא חילול ג' משא"כ כאן לחיכא ב' חילולין וכיון דנפסד ע"י חילול ג' אין לנו לעשות ע"י ב' חילולין · ומצאתא חיכא למימר דלפי' לרבנן דפליגי עליה דר"ח ואמרי דבשבת נמי הי' נקלר בג' בני אדם היינו דווקא גבי קצירת העומר משום פרסומי מילתא אבל גבי מילה לפי' רבנן מודו כיון דנפסד בחילול ג' אין לנו לעשות ע"י ב' חילולין · ולא עוד אלא אם לדון לחפי' איסור תורה ים לעשות ע"י ב' חילולין היכא דנפסד לעשות ע"י חילול ג' כגון גבי מילה · והא דשרו רבנן ע"י אלמה גבי עומר היכא למימר דה"ט משום דחפי' אם נקלר ע"י אדם ג' כל אלא כפו שחוזו וקוצר לפירש וחוזר דמי · ואפי' ע"י אדם ג' יש כאן חילולין הרבה ואין ריבוי חילולין ע"י אלמה מע"י ג' · וכיון דאין ריבוי חילולין בזה מבזה · אם נקלר בג' ל"ל בה · ור"ח דל' בשבת ביחיד מדרבנן הוא דאסור לי' ורבנן ל"ח לה כיון דאין כאן חילול יותר · ול"ב משום פרסומי מילתא קל ארו כיון דאין כאן תו' חילול בג' מביחיד : אבל גבי מילה דהיכא תוס' חילול בשני מוהלין יותר ממוהל ג' י"ל דאסור מה"ת · והא דתניא התם המל כ"ז אלא פירש חוזר בין על ניצין המעכבין בין על שאין מעכבין · פי' על ניצין המעכבין חוזר למימרא דס"ל למעבד הכי לכתחלה לפרוש ולחזור · להא ודאי כיון דנפסד לו לעשות ע"י חילול ג' אין לנרוס בידים לעשות ע"י ב' חילולים אלא בדעבד קאמר שאם עבר ופי' על ניצין המעכבין מתוייב לחזור ולחתוך את הבצת כתחלת מילה · והא דלקאמר ר"פ אתא לאם לא הלקוט עמוס כרת אלר"כ דלחתוך קאי לומן לימא להו אלא עבדי פלגא דמצוה לחון עבידתו פלגא דמצוה אלא ע"ג דעביד איסורא ע"י שסילק ידיו מן המילה וגרם ע"י זה שני חילולין במילה זו וה' לפסר לגמור הכל בחילול ג' אם לא הי' מסלק ידיו מן המילה בחתצ מ"מ ג"ח יכול לחייבו כרת ע"ז שהרי כיון שהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה ג"כ ג"ח לחייב על שסילק ידיו בחתצ אלא כאן חילול שבת במעשה אלא ע"י מעשה שב ואל תעשה שלו גרם שיבא לידי חילול שבת בגרמא דיליה ולא ע"י מעשה ולפי' אם הוא בעצמו חוזר וגומר אין זה משום חילול שבת וכי גומר אח"כ ברשות אין ניתנה שבת לדחות על ניצין המעכבים ומתי דעבד אלא כדין על שסילק ידיו כבר עבר וג"ח בתקנה וע"ז ג"ח לחייבו דהא אין זה משום חילול אלא גורם לבא לידי חילול · והא ל"ל דכיון דשבת הותרה אצל מילה לפי' בשפסר לעשות אלא ע"י חילול אפ"ה הרשות בידו לעשות ע"י חילול כדאמרי' בפ"ק דיומא (דף ו' ע"ב) גבי עומאה לר"ע דאי' היתר היא בניבור דלעיבא ב' דהתם לפי' חיכא ניבורים וטמאים בהסיח דעת אבל עבדי טמאים ואפי' לעיבא קאמר ג"ל לאהדורי לאחויי טהורים מבית אב אחר · הא ליתא דפ"ר ר"ח דמילה (דף קלב) אמר בשר ע"פ שים בהרת יחול דר"י ופריך הא ל"ל קרא דשאין מתכוין הוא ומותר · אמר אבי ל"ג אלא לר"י דא"ר דס"ת אסור : ופריך ואבי אמר"ס אתי בשר אחי עביד ליה : ת"ר מצרעי בחומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קמכוין : ואי חיכא אחר

לעביד אחר דאמר"ל כ"ת שאתה מונע עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת · ומצאי לליבא אחר · והרי לרעת הילפין לה מבשר מני הותרה אצל מילה כמו שבת הילפין לה מבושם אפי' בשבת ואפ"ה אמרי' דת"ת אחר לעביד אחר והה"נ גבי שבת דאמרי' כה"ג · וכ"כ הטו"ז סימן ר"ס כתב הר"ן הלוי שם האחד יודע למול ואין מל אחר מי שהוא יודע למול דהא מילה היא פסיק ריישי' לגבי' שהוא מתכוין לתקן את בנו אבל לגבי אחר לא מיקרי מתקן ושרי ע"כ · וס"ת אע"ג דשבת ונרעת הותרה אצל מילה אפ"ה אם אפשר למול בהתירא לא דחינן לשבת ונרעת מקמי מילה והה"נ כיון דאפשר לעשות ע"י חילול ג' אין לנו לעשות ע"י ב' חילולין הא אפי' לחר' ה"ל מבושם נמי הוי חילול אלא ע"י חבירו הוי חילול יותר הא"ל פסיק ריישי' והא נמי אין לומר דודאי כל היכא דאפשר לעשות בלתי איסורא כלל כגון היכא דאיכא אחר גבי נרעת לעביד אחר · אבל גבי מילה בשבת כיון דאפי' אם נעשה הכל ע"י מוהל ג' א"א בלתי חילול שבת אחר נמי לעשות ע"י ב' מוהלין כיון דכבר נדחה שבת אצל מילה זו וא"א בלא חילול שבת · וכה"ג אמרי' בפ"ק דר' ישמעאל במסכת מנחות (דף עב) גבי הקטר חלבים ואברים שדוחה שבת ת"ג דכשרים כל הלילה אפשר לחתה שחיטה את השבת חילול נמי דחו שבת וה"ג כיון דע"כ א"א למילה בשבת בלתי דחיות שבת וכיון דכבר דחתה שבת בע"כ ת"ג דאפשר ע"י חילול ג' אחר לעשות ע"י ב' חילולין נמי · הא ליתא הא"ל דכבר דחתה שחיטה א"א לחול לא מהני אלא אפשר לחיכא נמי אפשר למילתא דאפשר דאמרי' התם אר"ש בא ורחה כתה חביבה מצוה בבתיה שהרי הקטר חלבים וחברים כשרים כל הלילה וא"א להן עד שתחשך · ולפי"ז בע"כ ל"ל בין התיר דאוכל נפש בי"ט ובין התיר למילה בשבת הא בי"ט לריבוי מלאכה ולפי"ז בע"כ ל"ל בין התיר דאוכל נפש בי"ט ובין התיר דאפשר לעשות ע"י עצמו וכמ"ש הרא"ש בפ"ב דיומא בשם מהר"ם: **הילכך** כ"ל ברור לחסור למול ע"י ב' מוהלין בשבת ואלא אפשר לעשות ע"י ג' אלא לע"י ב' · להא ליתא כדאמרינן אהא דקאמרי' עומר דשרי לרבנן בשבת ע"י ג' בני אדם ועצתא לאו משום פרסומי מילתא כמ"ש לעיל אלא משום כיון דאפשר לעשות ע"י חילול ג' אסור לעשות ע"י ב' חילולין לפיכך אסור לאלר ידיו כשהתחיל למול עד שיגמור הפריעה אבל אם אירע שסילק ידיו תו אין חילוק בין ג' לב' ומותר לאחר לגמרה הכיון דאם יגמור נמי מי שהתחיל למול ג"ח בלתי ב' חילולין תו ליח לן בה אם נעשו ע"י ג' או ע"י שנים ובכ"ז שבת וי"ט אין הן כן כ"ל:

דיני קידוש סימן ס

שאלה · הא דתניא בפ' ע"פ וכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין וק"ל דקידוש היום הוי מ"ת אי על היין דווקא מ"ת אם לאו דוק"ל על היין:

תשובה · הא מלתא מתלוקת דקמתני דתניא בסוגיא דפ"ק דמזיר (דף מב) מבשר נמי הותרה אצל מילה כמו שבת דילפינן לה מבושם אפי' בשבת ואפ"ה אמרי' דת"ת אחר לעביד אחר והה"נ גבי שבת דאמרי' כה"ג · וכ"כ הטו"ז סימן ר"ס כתב הר"ן הלוי שם האחד יודע למול ואין מל אחר מי שהוא יודע למול בשבת אם יש אחר מי שהוא יודע להא מילה היא פסיק ריישי' לגבי' שהוא מתכוין לתקן את בנו אבל לגבי אחר לא מיקרי מתקן ושרי ע"כ · וס"ת אע"ג דשבת ונרעת הותרה אצל מילה אפ"ה אם אפשר למול בהתירא לא דחינן לשבת ונרעת מקמי מילה והה"נ כיון דאפשר לעשות ע"י חילול ג' אין לנו לעשות ע"י ב' חילולין הא אפי' לחר' ה"ל מבושם נמי הוי חילול אלא ע"י חבירו הוי חילול יותר הא"ל פסיק ריישי' והא נמי אין לומר דודאי כל היכא דאפשר לעשות בלתי איסורא כלל כגון היכא דאיכא אחר גבי נרעת לעביד אחר · אבל גבי מילה בשבת כיון דאפי' אם נעשה הכל ע"י מוהל ג' א"א בלתי חילול שבת אחר נמי לעשות ע"י ב' מוהלין כיון דכבר נדחה שבת אצל מילה זו וא"א בלא חילול שבת · וכה"ג אמרי' בפ"ק דר' ישמעאל במסכת מנחות (דף עב) גבי הקטר חלבים ואברים שדוחה שבת ת"ג דכשרים כל הלילה אפשר לחתה שחיטה את השבת חילול נמי דחו שבת וה"ג כיון דע"כ א"א למילה בשבת בלתי דחיות שבת וכיון דכבר דחתה שבת בע"כ ת"ג דאפשר ע"י חילול ג' אחר לעשות ע"י ב' חילולין נמי · הא ליתא הא"ל דכבר דחתה שחיטה א"א לחול לא מהני אלא אפשר לחיכא נמי אפשר למילתא דאפשר דאמרי' התם אר"ש בא ורחה כתה חביבה מצוה בבתיה שהרי הקטר חלבים וחברים כשרים כל הלילה וא"א להן עד שתחשך · ולפי"ז בע"כ ל"ל בין התיר דאוכל נפש בי"ט ובין התיר דאפשר לעשות ע"י עצמו וכמ"ש הרא"ש בפ"ב דיומא בשם מהר"ם: **הילכך** כ"ל ברור לחסור למול ע"י ב' מוהלין בשבת ואלא אפשר לעשות ע"י ג' אלא לע"י ב' · להא ליתא כדאמרינן אהא דקאמרי' עומר דשרי לרבנן בשבת ע"י ג' בני אדם ועצתא לאו משום פרסומי מילתא כמ"ש לעיל אלא משום כיון דאפשר לעשות ע"י חילול ג' אסור לעשות ע"י ב' חילולין לפיכך אסור לאלר ידיו כשהתחיל למול עד שיגמור הפריעה אבל אם אירע שסילק ידיו תו אין חילוק בין ג' לב' ומותר לאחר לגמרה הכיון דאם יגמור נמי מי שהתחיל למול ג"ח בלתי ב' חילולין תו ליח לן בה אם נעשו ע"י ג' או ע"י שנים ובכ"ז שבת וי"ט אין הן כן כ"ל:

שאגת אריה דיני קידוש סימן ם

והבדלה תע"ג דמזרות נמי מיסר נפשיה מחפצא הוא דהא הריטי מיר קאמר דתלה בדנפשיה ס"מ דמיסר נפשיה מחפצא לאו מלתא הוא ק"ל נגמור מיניה דשבועות נמי תע"ג דמיסר נפשיה מחפצא אפ"ה חיילי לחדר מצה וקרא דלה' עלייהו קאי וקרא דדברו אנדרים קאי • עוד כתבו התוס' וע"ק מאי מצני בתר הכי כגון שבשבע לשתות וחזר ונדר בזמירות דאתיא זמירות וחיילא לשבועה אכתי תקשה הרי מושבע ועומד מהר סיני כלומר דאין לך מושבע גדול מזה שבשבע לשתות ולפיכו נדבר מזה בע"ה • עוד כתבו התו' דקידוש היום לאו דאורייתא דכתי' זכור ושמור ודרשינן זכרהו על היין אסמכתא היא ע"כ • כלומר על היין הוי אסמכתא דעיקר קידוש היום ודאי הוי מה"ת כדאמר בהדיא פ' מי שאמתו (דף כ) מ"מ אינו מוכרח די"ל דעל היין הוי נמי מה"ת ומסיימי התוס' שם לכן נראה לר"ת דנדרים בתמיד וכי מושבע ועומד מהר סיני כלומר ל"ל קרא מיותר לאסור יין מצה וכי מושבע כו' ע"כ • הרי ס"ל לר"ת דעל היין אינו מה"ת וכ"ד הרמב"ם שכתב בפ' כ"ע מה"ס דקידוש והבדלה היין מה"ת ועל היין מד"ס : **וראיתי** להרחב"ן בסוף ספרו שכתב שם הקשה לו ר"מ מהא דפ' מושבע ועומד מהר סיני הוא דק"ל מתני' דנדרי' דקתני שהנדרי' חלין על דבר מצה כדבר תורה ומשל"ת פי' ר' יעקב הלרפתי והשיב לו דה"פ התם במיר וכי מושבע ועומד הוא מהר סיני על קו"ה שהוקרך קרא מיין ושכר יזיר למיסריה הלא אין מושבע עליו מהר סיני אלא מצינו בקר'בפי' שקידוש והבדלה על היין אלא שחכמים דרשו וזכרהו על היין • ולא נראה לאי פי' דהא כל התורה מדרש חכמים הוא ואם שדרשו חכמים הוא מצה של תורת בעל פה היא ונתנה בסיני אלא כ"ל פי' מושבע ועומד מהר סיני הוא וכיון שמצה לקדש על היין מן התורה אין נדר המיר בסתם אל עליו אלא במפרש שיאמר הריני מיר מיין מצה דהיינו קידוש כדתנן בנדרים שהנדרים חלים עד"מ סוכה שאני עושה לוכב שאני טוטל תפילין שאני מניח אלמא במפרש חיילא ולא בסתם ותו לא מידי ע"כ • ותימה לי על פי' דמפ' הא דנדרי' חלין על דבר מצה דוקא במפרש אבל בסתם לא שדרב' בסתם חלין עפי דהא אפי' שבועה דלא חיילא במפ' אפ"ה בסתמא חלין ע"י כולל דמינו דחלין על דבר הרשו אלא דבר מצה דהכי אמ' בירושלמי ומביא הרי"ף בס"פ שבועות שתים בתרא ובשילהי פסחים שבועה שלא לוכל מצה אסור לאכול מצה בליל פסח שבועה שלא לוכל מצה בליל פסח לוקה ולוכל מצה בליל פסח שבועה שלא לאכול בכל יום בכל סוכה שבועה שלא לאכול בכל סוכה לוקה ויושב בכל סוכה • ופעמא דכשבשבע בפירוש על מצה וסוכה של מצה לא חיילא שבועה עליה דאין כשבשין לעבור על המצוה אבל בשבע במצה ולא בסתמא מינו דחייל על מצה ולא בעלמא חייל נמי על של מצוה ע"י כולל • תלמא אפי' שבועה דלא חיילא על דבר מצוה במפרש אפ"ה בסתמא חיילא • נדרים שחלין במפרש כדתנן סוכה שאני עושה כו' לא כ"ם דחלין בסתמא ; ותע"ג לשיטה זו דמפרש מושבע ועומד מהר סיני ואין מירות חל עליו והא תע"ג דמירות כולל יין מצוה עם יין רשות אפ"ה לא חיילא ע"י כולל על יין מצוה • מ"מ ל"פ גמ' דיקן בהא על גמרא ירושלמי דהכא אדר"ם קיימינן דל"ל כולל כדתנן בפ"ג דשבועות שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות כו' חייב ור"ם פוטר • ומ"ל בגמ' בכולל דברים המותרין עם דברים האסורים ור"ם לעיתים ליה כולל והירוש' תיית למאי דקי"ל דשבועה חיילא ע"י כולל בתצה דשב ואל תעשה כנבילות ה"ג חיילא ע"י כולל במצה דקום ועשה כמצה וסוכה • ואפי' מאן דפסק דלא כירוש' וס"ל דאין שבועה חיילא ע"י כולל על מצוה דקום ועשה תע"ג דעל מצוה דשב ואל תעשה חיילא • מ"מ ליכא למ"ד דמפרש חייל עפי מתסה דהרי שב ואל תעשה קף על גב דלא חיילא במפרש דבסתמא חיילא כהיא דשבועות לרבן דר"ם ס"מ דסתמא חייל עפי ממפרש וק"ו לנדרים חיילא במפרש • כ"ם דחיילא בסתמא ואי מירות לנדרים מדמית לה כדעת הרחב"ן וחיילין על דבר מצוה במפרש כ"ם דחיילין בסתמא והדרא קושיא לדוכתא מאי פריך מ"ו מהר סיני הא נדרים חיילין על דבר מצוה בין בסתם בין במפרש :

ובע"ב ג"ל דה"ט דהרחב"ן דבסתם לא חיילי נדרים על דבר מצוה קף על גב דבמפרש חיילא משום דבסתמא אמרי' דלא כיוון לנדור אלא מדבר הרשות ולא לבטל את המצוה דלומדנא דמוכח הוא דלא כיוון לבטל את המצוה אבל היכא דפירש פירש • והשתא לא קשה מידי מזירות' דוודאי נדרים חיילא על דבר מצוה בסתמא ק"ו ממפרש מיהו ה"מ בשהיה דעתו בשעת הנדר על דבר מצוה אבל בלא"ה לומדנא דמוכח היא שלא היה כוונתו לבטל את המצוה ק"כ מאי פריך מ"ו מהר סיני הוא מה בכך הא מ"מ חיילא על דבר מצוה דקידוש והבדלה בסתמא בשהיתה דעתו וכוונתו על דבר מצוה קידוש והבדלה בשעת קבלת מירות אלא דמן הסתם לומדין לדעתיה שלא היה כוונתו על דבר מצוה דקידוש והבדלה והא לאו מטעמא דמושבע ועומד מהר סיני לחינן עלה והכי ה"ל למיפרך מאי היא קידוש והבדלה הא בסתמא אין דעתו על דבר מצוה : ועק"ל מאי פריך מושבע ועומד מהר סיני הוא ולוקמי דמירי דקיבל עליו איסור מזירות בפי' גם מקידוש והבדלה ודוחק לומר דלזה ק"ל קרא דפשיטא דחייל בפי' מידי דהוי מנדרי' דחיילא בפי' יעוד דק"ב מאי קאמר כי הא דר"ל שבועה שאסתה כו' הא מכתי תקשה מושבע ועומד מהר סיני הוא וכמו שהק' התוס' בקושיא שניה • וע"ק לי כיון דמירות לנדרים מדמית להו לדעת הרחב"ן ק"ב הדרא קושיו' התוס' לדוכתא דחדרבה להכי ליטעריך קרא מיותר לומר דחייל עליה מירות:וע"ק לי כיון דא בסתם לא חיילי על דבר מצוה ה"ט משום דמסתמא אין דעתו על דבר מצוה לקבל עליו מירות בפי' גם מקידוש והבדלה ודוחק לומר דלזה ק"ל קרא דפשיטא דחייל בפי' מידי דהוי מנדרי' דחיילא בפי' יעוד דק"ב מאי קאמר כי הא דר"ל שבועה שאסתה כו' הא מכתי תקשה מושבע ועומד מהר סיני הוא וכמו שהק' התוס' בקושיא שניה • וע"ק לי כיון דמירות לנדרים מדמית להו לדעת הרחב"ן ק"ב הדרא קושיו' התוס' לדוכתא דחדרבה להכי ליטעריך קרא מיותר לומר דחייל עליה מירות:וע"ק לי כיון דא בסתם לא חיילי על דבר מצוה ה"ט משום דמסתמא אין דעתו על דבר מצוה לקבל עליו מירות בפי' גם מקידוש והבדלה ודוחק לומר דלזה ק"ל קרא דפשיטא דחייל בפי' מידי דהוי מנדרי' דחיילא בפי' יעוד דק"ב מאי קאמר כי הא דר"ל שבועה שאסתה כו' הא מכתי תקשה מושבע ועומד מהר סיני הוא וכמו שהק' התוס' בקושיא שניה • וע"ק לי כיון דמירות לנדרים מדמית להו לדעת הרחב"ן ק"ב הדרא קושיו' התוס' לדוכתא דחדרבה להכי ליטעריך קרא מיותר לומר דחייל עליה מירות:וע"ק

דבר מצוה דהתינח בשאר נדרים דבדעתו תלוי מילתא אבל מירו' לאו בדעתו תלוי דהא אפי' לא מר אלא מחד מנהון הוי מיר מכולן לרבנן ק"ב כיון דים כח למירות לחול על דבר מצוה במפרש כמו נדרים להרחב"ן דמדמי מירות לנדרים ק"ב בסתמא תע"ג דאין דעתו לחול על דבר מצוה דקידוש והבדלה כיון דאם פירש חייל גם עליהו איסור מירות בסתמא דאין דעתו עליהו מאי הוי • הא ממילא חיילין כמו שאם לא מר אלא מחד מנהון והשאר לא היה בדעתו שיחולו אפ"ה אין מירות לחלוין והוי מיר מכולן ממילא אלא ברצונו ה"ג כיון דיין קידוש והבדלה איתנו בתורת מירת ואיסור מיר רכיב עלייהו אפי' אם פיר' להדיא חוץ מיין קידוש והבדלה אפ"ה מירות חל עליהם כיון דאין מירו' לחלוין כ"ם בסתמא תע"ג דאין דעתו עליהם כיון דבמפרש חיילא השתא נמי חיילא לרבנן ור"ם כיון דאמר לעולם אינו מיר עד שיצא מכולן ק"כ כיון דלא היה דעתו בסתמא על יין קידוש והבדלה לא להוי מיר כלל כיון דאיתנהו בתורת מירות במפרש ה"ל מירות לחלוין • אבל למ"ם דאין מירות כדין שבועות דלא חיילא על דבר מצוה להא מיתסר נפשיה אחפצא כדותייהו אתי שפיר כיון דלעולם ק"ל למירות לחול על קידוש והבדלה בשום ענין אין יין קידוש והבדלה כלל בכלל איסור מירות וה"ל כמו גרוגרות ותאנים דלא שייכין כלל לאיסור מירות • ה"ג יין קידוש והבדלה לא שייך כלל לאיסור מירות וכי שרי הכא לא ה"ל מירות לחלוין כיון שאינן בדין מירות כלל • ואתי נמי שפיר הא דמירות חיילא על הא דרבא ולא חיילא על קידוש והבדלה משום דקידוש והבדלה הוי מצוה דרמי רחמנא עליה בע"כ מעצמו ועוד שק"ל לפעור מהם בשום ענין אבל הא דרבא דנשבע לשתות הוא בא ע"י עצמו ויצמו בשאלה הילכך איסור מירות חל עלה • וחילוק זה בין איסור הבא מאליו לבא ע"י עצמו אמרי' שם בפ"ב דשבועות דחדר"ל דתע"ג דאיסור הבא' מאליו חייל על איסור ע"י כולל איסור הבא ע"י עצמו לא חייל ותע"ג דמירות הוי נמי איסור הבא ע"י עצמו ויצמו בשאלה כמו שבועות מ"מ כיון דשוין הן אתי קרא דמיין ושכר יזיר ורבי לאסור יין מצוה בכה"ג • אבל לא מסתבר להגמרא שתחול מירות דנזיר מקידוש והבדלה עלייהו דהא ה"ל בא ע"י עצמו ויצמו בשאל' • ותע"ג דבשבועות אפי' בכה"ג כגון שנשבע לשתות וחזר ונשבע שלא לשתות לא חייל וכדתקן בפ"ג דשבועות (דף כח) שבועה שאסתה כוס זה וחזר ואמר שבועה שלא לאסתה • על הא' חייב משום שבועת ביטוי ועל השניה משום שבועת שוא משום דיליתא מפיו לעקר להא ק"ל לה לחול על שבועה ראשונה • מ"מ גלי קרא דמיין ושכר יזיר דמירות חיילא על שבועה והיינו ק"ר שבועה שאסתה וחזר ואמר הריני מיר ולא קאמר רבותא טפי דמירות חייל על קידוש והבדלה דהוי מן התורה לפי' שיטה זו חלה ודאי לא חייל מטעמא דאמרן :

ובלא"ה ק"ל להדעת הרחב"ן שמחלק בין סתם למפרש לענין נדרים דבסתמא לא חייל על דבר מצוה כלל דאין דעתו לא חלים כולה

הכי למיחל על דבר מצוה כמפרש • בין שנאמר משום חומרא דעתו דבסתמא לא חלים כולה כיון לבטל את המצוה וכהיא דפ"ג דנדרים (דף כה) אלו הייתי יודע שאצא ביניהם הייתי חומר פ' ופ' אסורין ואבא מותר לאביו מותר ור"ל היתר חכם והרי במס' נדרים ס"פ ר"ש (דף סו) תנן פותחין בי"ט ושבתות ברשאנה היו חומרין חותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר"ע ולימד שהתר מקצתו הותר כולו ומדפותחין בי"ט ושבתות ס"מ דהנדר חל נמי עלייהו בסתמא והכי פותחין פי' • (א) רב פפא כגון שנדר להתענות בהן והרי בשבת וי"ט אסור להתענות מן התורה ואין שבוע' חיילא עלייהו ואפ"ה נדר בסתמא חל עלייהו ואפי' הכי פותחין בהו משום דמסתמא לא חיילא משום חומרא דעתו הוא • הא מדפותחין בהם היינו שאומרים לו הלא ידעת שבשבת וי"ט חלין בתוך ימי נדרך היית עונד ואם תאמר לא מתירין אותו דזהו פתח לנדרים • מכלל שנדר בסתמא ולא היה דעתו בפי' על שבת וי"ט • ואפ"ה חייל עלייהו • ול"ק חומרא דעתו דלא היה כוונתו לבטל את המצוה • הלא שבוה י"ל להרחב"ן דמפרש להאי פותחין לאו בנדר להתענות ונהי דהוי איסור של תורה הלא בנדר מדברים פרטיי' שיש בהן מניעת עונג שבת של הבריות כגון שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין של רשות וכ"פ הר"ן בפ"ג דנדרים • מ"מ למאי שהוכחתי דל"ק לומר הא בסתמא לא חיילא נדרים על דבר מצוה להרחב"ן דעתמא משום דלא חלים הוא הלא משו' חומרן דעתו דוחק לחלק בין מצוה של תורה לשל דברי סופרים דהא חומרן דעתא שייך נמי במצוה דד"ס כמו בשל תורה אלא האי חומרא לאו מילתא היא בין בשל תורה בין בד"ס:ובהכי ניחא מ"כ הטור בי"ד סי' רע"ו וכן אם נדר להתענות זמן יתוש וחירב בו שבת וי"ט של הנדר גם עליה'וכתב עליו הב"י זה פשוט כיון דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות אפי' נדר לעשות בשבת וי"ט לבד של מצוה זה ע"כ:והרי אתה רואה שהרחב"ן מחלק ביניה' והמפרש למס' מיר כתב וה"ת והתנן חומר בנדרים כו' על דבר מצוה כו' ל"ק הא לא הוי אלא כגון דא' יעיבת סוכה עלי לחומר חותה עליו ואין מאכילים את האדם דבר האסור לו אבל אם אמר אלא חצב בסוכה אין בדבריו כלום ע"כ:ואפשר לפרש דבריו כמ"ם דנדרים מיתסר חפצא עליה מצ"כ שבועות ומירות אלא דס"ל דנדרים חלין בכל גונא ומיתסר חפצא עליה חלין נמי על דבר מצוה ומיתסר נפשיה לחפצא כגון שאמר אלא תעשה דבר פ' תע"ג דחייל ע"ד רשות מ"מ על דבר מצוה לא חייל משום דמיתסר נפשיה לחפצא דמי למירות ושבועות ויש מי שפי' כן אין זה מקומו ועיין בהר"ן מ"ם בריש פ"ק דנדרים(דף ב) ע"ב מ"מ מה שפירש המפרש על הא דרבא דאמר שבועה שלא אוכל כו' וכ"ת

מ"ם

(א) ג"ל רוב פוסקים

מ"ם נשבע מפי עצמו מנשבע מהר סיני הכי אמרי' לה בהדיא במס' שבועות שבועה שהוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל על הא' חייב משום שבועת ביטוי ועל הב' חייב משום שבועת שוא והתם מפרש טעמא · מיהו איכא לן למשמע מינה מדקאמר חייב על הב' לע"ג דה"ל נשבע לבטל את המצות דצוותה עלינו תורת חיים להיות נשבע לשתות יין ע"כ ול"ל דהוה מהלך בין נשבע מהר סיני לתין מורות תל עליו כגון קידוש והבדלה לפי שיטה זו דהוי מה"ת ובין שבועה שבאה עליו ע"י עצמו לבל מה דמשמע להדיא מדבריו דגם נבי שבועה יש לחלק כן ליתא דדווקא במורות לחוד אמר כן מרבוי המיין ושכר יוצר לפי שיטה זו אבל לא בשבועה ומה שהביא רמיה מתוני' דשבועה שאוכל אהרבה משם רמיה להיפך מדחייב על השני' משום שבועת שוא מפני שיצאת שבועה לשקר מפיו ס"ל דתין שבועה חלה על שבועה והכי משמע שם בגמ' בהדיא וזה ברור· מ"מ נתברר לנו די"ל הא דקאמר הגמ' מנשבע ושומד מהר סיני בניחותא קאמר לה ולא בתמיה ולא קשה מידי מה שהקשה התו' וכמ"ש · מ"מ עדיין ק"ל על שיטה זו דקידוש והבדלה על היין הוי מה"ת ותין מורות חל עליו מהת תתן בפ' ג' מיין (דף מד) תומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ומבחגלחת שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו ושומד ותגלחת הותרו מכללבתגלחת מצוה ובמת מצוה · ובגמ' ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה מה טומאה שהיא סותרת הותרה מכללה · יין שאינו סותרת תינו דין שיותר מכללו · תמר קרא מיין ושכר יוצר לאסור יין מצוה כיין רשות ופי' המפרש לאסור יין מצוה שנשבע עליו כו' והתי דמותר בק"ו לא תציב הותר מכללו מטום ללא חל עליו משומ מורות מטום דמנשבע ושומד מהר סיני הוא והותר מכללו לא תצוב ליה תלא היכא דחייל ותמר כך מיתתרי בהו ע"כ וזה פי' לפי שיטתו דעל יין קידוש והבדלה אין לאסור מורות תל עליו מ"מ אכתי תקשה הרי לשיטה זו הא דמורות תלה על שבועה ואינ' תלה על קידוש והבדלה ה"מ מטום דשבועה ה"ל לאסור הבא על ידי עצמו ויצא בשלה מנשב"ע קידוש והבדלה וכמנשב"ע ל"ש כולה סוגיא דהתם לא אתי שפיר לפי"ו דתמר התם וטומאה לא תותר מכללו ק"ו מיין מה יינשאינו סותר לא הותרה מכללה טומאה שסותרת אינו דין שלא תותר מכללה וכש"כ הא דכתי למילף לטומאה בקל ותומר מיין שלא תותר מכללה מ"מ למילף שלא באיסור הבא על ידי עצמו כגון שנשבע לטמא ותזר ואמר הריני נזיר דומיא שלא הותר מכללו דיין ללא מצטרת לה שלא בנשבע לשתות לחוד שם כן מתי תמר קרא לאכזיו ולאתו לא יטמא אבל מטמא הוא לאת מצוה מה ענין את מצוה לכאן לחלף על גב דמטמא למ"מ דאינו בשלה ולא בא על ידי עצמו · מ"מ בנשבע לטמא ותזר ואמר הריני נזיר לא תותר מכללו ק"ו מיין דהא שבועה יצאו בשלה ובא ע"י עצמו וה"ג ללמדה שתותר מכללה מדהותר מכללה אבל מ"מ לחמיר מצבועה וה"נ קל' התם וחגלחת לא תותר מכללה ק"ו מיין וכו' ע"כ בנשבע לגלח ותזר ואמר הריני נזיר מיירי דומיא דיין · מ"ק מ"ק התם אמר רחמנא ראשו ור"ר זקנו · מה בכך אפ"ה לא תותר מכללו בנשבע לגלח מק"ו מיין מטום דשבועה קילא מנשב"ע תגלחת מצוה דמטורע לחמיר לאינו בא ע"י עצמו ואינו בשלה הילכך לחי לנזירו' · ועוד מאי קאמר וטומאה ותגלחת לא תותר מכללו ק"ו מיין הא כיון דביין לא מצטחת לה לא הותר מכללה מלא בנשבע לשתות · דילמא לה"נ בטומאה ותגלחת בכה"ג שנשבע עליהם נמי לא הותר מכללו הא בתמיהין לא תנן לטומאה ותגלחת הותר מכללו מלא בתגלחת מצוה ובמ"מ · ותע"ג דבתמיהין תנן תותר ביוצא מן הגפן שלא הותר מכללה · וטומאה ותגלחת הותרו מכללן מצטרת להותר' מכללן לטומאה ותגלחת הוי דומיא דלא הותר מכללו ליוצא מן הגפן · שהוא בנשבע עליהן דבע"א לא מצטחת לה לא הותר מכללו ביוצא מן הגפן · מ"מ מתני' גופי' קשה להא מסיים התי הותר מכללו לטומאה ותגלחת בתת מצוה ותגלחת מצוה הניינו של מצורע · והרי לא הותר מכללה ליוצא מן הגפן בכה"ג לא מצטחת לו שלא בנשבע · והרי ל"ל לטומאה ותגלחת נמי בכה"ג לא תותר מכללה משום דקיל ול"ב אין כאן תומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ותגלחת · ועוד תמרי' התם ויין יסתור את הכל הו יסתור ל' יום ק"ו מטומאה ותגלחת שהותר מכללם וסותרים · יין שלא הותר מכללו כו' הא דומיא שלא הותר מכללו דיין ל"ל לטומאה ותגלחת נמי לא הותר מכללו הניינו בנשבע עליהם והרי לא רבי קרא שהותר מכללו שלא בתגלחת מצוה ותת מצוה תחמירי שאינן בשלה ולא באין על ידי עצמו שלא מתליהן · ואל יוכיח שבועה שיצאה בשלה ובאה על ידי עצמו דקילא ואיכא למ"מ שלא הותר מכללו לגבי שבועה · וה"ב תקשה התם ותגלחת לא תסתור כלל ק"ו מיין שלא הותר מכללו נמי לא אתי שפיר מהאי טעמא דתמרן · וכן הא דתקשה ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה דסותרת והותר מכללו הא הותר מכללו דטומאה מטום מת מצוה תחמיר וק"ו ללמוד ממנו ליין דיותר מכללו מלא שבועה דקילא שיצאה בשלה והוי לאסור הבא ע"י עצמו · שלא ולאי אין לחלק בין איסור הבא ע"י עצמו ויצאו בשלה כמו שבועה · לאינו בשה ע"י עצמו ולאיתא בשלא כגון תגלחת מצורע וט"מ · וכיון דגלי רחמנא בטומאה ותגלחת שבאחין מפני מת מצוה ושל מצורע ה"ה לבאחין מפני השבועה כגון שם נשבע לגלח ולטמא וחזר ואמר הריני נזיר מגלח ומטמא · משב"ב גבי יוצא מן הגפן שם נשבע לשתות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ק"ו מיין דהא שבועה יצאו בשלה ובא ע"י עצמו וה"ג דקאמר וה"ב דיין קידוש והבדלה אבי לאסור בשתות ח"ב אתי שפיר כל הני ק"ו דקאמר הותר מכללו ואסור לשתות ח"ב אתי שפיר כל הני ק"ו דקאמר וה"ב דיין קידוש והבדלה אבי לאסור בשתות חסור כיון דאין חילוק בין שבועה לשאר איסורין ואיכא למימר דכילף לאיסור שבועה לגבי טומאה ותגלחת מאיסור יין דמנופי' עדיפא לן למילף דגלי בהו קרא דהותר מכללו בתת מצוה ותגלחת מצוה ה"ה שהותר מכללו לגבי שבועה · אבל לשאר שבועה · אבל לשאר בתרת דאתי מיין ושכר יוצר רחמנא לגבי יין לאיסור שפיר ילפינן לאיסורי יוצר מהדדי טומאה ותגלחת מיין כיון דלא גלי קרא בדידהו נופייהו דאין חל על איסורי· ולפי"ו מהת אכתי קשה לפסקת הרא"ן והמפרש דכיון דצריך לאחלק בין איסור שבועה דבא ע"י עצמו וקילי לשאר דבר מצוה ה"ב ק"ח למילף מדאחל איסור יין על איסור שבועה דקיל לשאר בתרת דה"ה לאייל איסור טומאה דנוזר על איסור טומאה דכהן דאחמיר שאינו בשלה ובא מאליו וכיון דאתי תגת דים תורם תלם ה' ה"ב ק"ל : כהן ונזיר חבית הטומאה דחייב משום נזיר הא"ל · הא אין

מ"מ אכתי שמעתא זו לריכא עיונא והקדוקא דלמאי דפי' והרמב"ם ז"ל : ס"ת דים חילוק בהא דנשבע וחזר ואמר הריני נזיר בין יין לשאר טומאה דאלו נשבע לשתות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו · ואם נשבע לגלח שוא והתם מפרש טעמא · מיהו איכא לן למשמע מינה מדקאמר חייב על הב' לע"ג דה"ל נשבע לבטל את המצות דצוותה עלינו תורת חיים להיות נשבע לשתות יין ע"כ ול"ל דהוה מהלך בין נשבע מהר סיני לתין מורות תל עליו כגון קידוש והבדלה לפי שיטה זו אבל מה"ת ובין שבועה שבאה עליו ע"י עצמו לבל מה דמשמע להדיא מדבריו דגם נבי שבועה יש לחלק כן ליתא דדווקא במורות לחוד אמר כן מרבוי המיין ושכר יוצר לפי שיטה זו אבל לא בשבועה ומה שהביא רמיה מתוני' דשבועה שאוכל אהרבה משם רמיה להיפך מדחייב על השני' משום שבועת שוא מפני שיצאת שבועה לשקר מפיו ס"ת דתין שבועה חלה על שבועה והכי משמע שם בגמ' בהדיא וזה ברור· מ"מ נתברר לנו די"ל הא דקאמר הגמ' מנשבע ושומד מהר סיני בניחותא קאמר לה ולא בתמיה ולא קשה מידי מה שהקשה התו' וכמ"ש · מ"מ עדיין ק"ל על שיטה זו דקידוש והבדלה על היין הוי מה"ת ותין מורות חל עליו מהת תתן בפ' ג' מיין (דף מד) תומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ומבחגלחת שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו ושומד ותגלחת הותרו מכללן בחגלחת מצוה ובמת מצוה · ובגמ' ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה מה טומאה שהיא סותרת הותרה מכללה · יין שאינו סותרת תינו דין שיותר מכללו · תמר קרא מיין ושכר יוצר לאסור יין מצוה כיין רשות ופי' המפרש לאסור יין מצוה שנשבע עליו כו' והתי דמותר בק"ו לא תציב הותר מכללו לא חל עליו מטומאה מיוחדת מטום דמנשבע ושומד מהר סיני הוא והותר מכללו לא תצוב ליה תלא היכא דחייל ותמר כך מיתתרי בהו ע"כ וזה פי' לפי שיטתו דעל יין קידוש והבדלה אין לאסור מורות חל עליו מ"מ אכתי תקשה הרי לשיטה זו הא דמורות תלה על שבועה ואינ' תלה על קידוש והבדלה ה"מ מטום דשבועה ה"ל לאסור הבא על ידי עצמו ויצא בשלה מנשב"ע קידוש והבדלה וכמנשב"ע ל"ש כולה סוגיא דהתם לא אתי שפיר לפי"ו דתמר התם וטומאה לא תותר מכללו ק"ו מיין מה יינשאינו סותר לא הותרה מכללה טומאה שסותרת אינו דין שלא תותר מכללה וכש"כ הא דכתי למילף לטומאה בקל ותומר מיין שלא תותר מכללה מ"מ למילף שלא באיסור הבא על ידי עצמו כגון שנשבע לטמא ותזר ואמר הריני נזיר דומיא דיין שלא הותר מכללו דיין ללא מצטרת לה שלא בנשבע לשתות לחוד שם כן מתי תמר קרא לאכזיו ולאתו לא יטמא אבל מטמא הוא לאת מצוה מה ענין את מצוה לכאן לחלף על גב דמטמא למ"מ דאינו בשלה ולא בא על ידי עצמו · מ"מ בנשבע לטמא ותזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ק"ו מיין דהא שבועה יצאו בשלה ובא ע"י עצמו וה"ג ללמדה שתותר מכללה מדהותר מכללה אבל מ"מ לחמיר מצבועה וה"נ קל' התם וחגלחת לא תותר מכללה ק"ו מיין וכו' ע"כ בנשבע לגלח ותזר ואמר הריני נזיר מיירי דומיא דיין · מ"ק מ"ק התם אמר רחמנא ראשו ור"ר זקנו · מה בכך אפ"ה לא תותר מכללו בנשבע לגלח מק"ו מיין מטום דשבועה קילא מנשב"ע תגלחת מצוה דמטורע לחמיר לאינו בא ע"י עצמו · ועוד מאי קאמר וטומאה ותגלחת לא תותר מכללו ק"ו מיין הא כיון דביין לא מצטחת לה לא הותר מכללה מלא בנשבע לשתות · דילמא לה"נ בטומאה ותגלחת בכה"ג שנשבע עליהם נמי לא הותר מכללו הא בתמיהין לא תנן לטומאה ותגלחת הותר מכללו מלא בתגלחת מצוה ובמ"מ · ותע"ג דבתמיהין תנן תותר ביוצא מן הגפן שלא הותר מכללה · וטומאה ותגלחת הותרו מכללן מצטרת להותר' מכללן לטומאה ותגלחת הוי דומיא דלא הותר מכללו ליוצא מן הגפן · שהוא בנשבע עליהן דבע"א לא מצטחת לה לא הותר מכללו ביוצא מן הגפן · מ"מ מתני' גופי' קשה להא מסיים התי הותר מכללו לטומאה ותגלחת בתת מצוה ותגלחת מצוה הניינו של מצורע · והרי לא הותר מכללה ליוצא מן הגפן בכה"ג לא מצטחת לו שלא בנשבע · והרי ל"ל לטומאה ותגלחת נמי בכה"ג לא תותר מכללה משום דקיל ול"ב אין כאן תומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ותגלחת · ועוד תמרי' התם ויין יסתור את הכל הו יסתור ל' יום ק"ו מטומאה ותגלחת שהותר מכללם וסותרים · יין שלא הותר מכללו כו' הא דומיא דלא הותר מכללו דיין ל"ל לטומאה ותגלחת נמי לא הותר מכללו הניינו בנשבע עליהם והרי לא רבי קרא שהותר מכללו שלא בתגלחת מצוה ותת מצוה תחמירי שאינן בשלה ולא באין על ידי עצמו שלא מתליהן · ואל יוכיח שבועה שיצאה בשלה ובאה על ידי עצמו דקילא ואיכא למ"מ שלא הותר מכללו לגבי שבועה · וה"ב תקשה התם ותגלחת לא תסתור כלל ק"ו מיין שלא הותר מכללו נמי לא אתי שפיר מהאי טעמא דתמרן · וכן הא דתקשה ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה דסותרת והותר מכללו הא הותר מכללו דטומאה מטום מת מצוה תחמיר וק"ו ללמוד ממנו ליין דיותר מכללו מלא שבועה דקילא שיצאה בשלה והוי לאסור הבא ע"י עצמו · שלא ולאי אין לחלק בין איסור הבא ע"י עצמו ויצאו בשלה כמו שבועה · לאינו בשה ע"י עצמו ולאיתא בשלא כגון תגלחת מצורע וט"מ · וכיון דגלי רחמנא בטומאה ותגלחת שבאחין מפני מת מצוה ושל מצורע ה"ה לבאחין מפני השבועה כגון שם נשבע לגלח ולטמא וחזר ואמר הריני נזיר מגלח ומטמא · משב"ב גבי יוצא מן הגפן שם נשבע לשתות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ק"ו מיין דהא שבועה יצאו בשלה ובא ע"י עצמו וה"ג דקאמר וה"ב דיין קידוש והבדלה אבי לאסור בשתות ח"ב אתי שפיר כל הני ק"ו דקאמר הותר מכללו ואסור לשתות ח"ב אתי שפיר כל הני ק"ו דקאמר וה"ב דיין קידוש והבדלה אבי לאסור בשתות חסור כיון דאין חילוק בין שבועה לשאר איסורין ואיכא למימר דכילף לאיסור שבועה לגבי טומאה ותגלחת מאיסור יין דמנופי' עדיפא לן למילף דגלי בהו קרא דהותר מכללו בתת מצוה ותגלחת מצוה ה"ה שהותר מכללו לגבי שבועה · אבל לשאר שבועה · אבל לשאר בתרת דאתי מיין ושכר יוצר רחמנא לגבי יין לאיסור שפיר ילפינן לאיסורי יוצר מהדדי טומאה ותגלחת מיין כיון דלא גלי קרא בדידהו נופייהו דאין חל על איסורי· ולפי"ו מהת אכתי קשה לפסקת הרא"ן והמפרש דכיון דצריך לאחלק בין איסור שבועה דבא ע"י עצמו וקילי לשאר דבר מצוה ה"ב ק"ח למילף מדאחל איסור יין על איסור שבועה דקיל לשאר בתרת דה"ה לאייל איסור טומאה דנוזר על איסור טומאה דכהן דאחמיר שאינו בשלה ובא מאליו וכיון דאתי תגת דים תורם תלם ה' ה"ב ק"ל : כהן ונזיר חבית הטומאה דחייב משום נזיר הא"ל · הא אין

איסור טומאה דמיר אחיה וחיילה על איסור טומאת כהן דקדים ובדומק יש לומר דלמאי דק"ל בפ' יוצא דופן דמופלא סמוך לחים כדרו כדר (א) וה"ה וה"ה לגזיר' כדמוכח בספ"ד דגזיר (ד' כט) ואיסור טומאת כהן חל עליו מדהגדיל והביא ג' שערות • והשתא מכחת לה במופלא סמוך לחים אקיבל עליו גזירו' איסור עליו ברגע של הבחת ג' שערות להשתא איסור טומאה דכהן וגזיר ה"ל לגבי דהאי איסור בת אחת • וכה"ג אמרי' בספ"ד אחים כגון דלחייתי ג' שערות בשבת דאיסור שבת ואיסור ערות בהדי הדדי קא אתיין דזה הוקק • ועוד מאי קאמר הא חנא איסור כולל ליה הא מכחת לה גבי שבועה נמי באיסור בת אחת דה"ג שנשבע שברגע של הבחת ג' שערות תחול עליו השבועה שנשתה וחייתי ג' שערות בי"ט דאיסור תרים דשבוע' וי"ט חל עליו באיסור בת אחת דהא מופלא סמוך לחים שבועתו שבועה מה"ת • אבל ע"י חבין לא מכחת לה דה"ג בספ"ג דגזיר הא אין החים מדיר את בנו בגזיר ומן התורה הוא כדאמר"י שם בספ"ג דגזיר הא אין מדירו בגזיר אלא עד שיגדיל ולמ"ד מופלא סמוך לחים מן התורה נדרו נדר אין חבין יכול להדירו אלא עד אותו זמן ואפי' בהדירו קודם לכן כשמגיע אותו זמן בטלה גזירת חבין מעליו כדמוכח התם ואין להאריך בזה כאן :

אבל מ"מ כ"ל דהמחוור בהסיק שמעתא הוא דודאי כמו דגלי רחמנא יין דגזירות אחיילא על שבועה דנשבע לבטל שבועתו הה"נ דאיסור טומאה ואגלאת נמי חיילין על שבועה שם נשבע לבטל ולעולם אזה"ל כמו שלשה איסורי גזיר לא הותר מכללם לגבי שבועה דקדים להו דגמרינן לכולהו מיין דגלי קרא יתירא דמיין ושכר יזיר דחיילא על שבועה דנשבע לשתות • תדע שהרי שם אמר הריני גזיר מן הטומאה או מן האגלאת ה"ז גזיר וכל דיקדוקי גזירות עליו לרבנן כתבון התם והרי טעמא דרבן משום דכתיב מיין ושכר יזיר דחפילו לא נדר חלה מיין לחול הוי גזיר מכולן כדאמר בגמ' והכתי בגזר טומאה ואגלאת מכלן דהוי גזיר מכולן וכ"ש מי אמרי' דטומאה ואגלאת הותרו מכללו אבל שבועה ויין לא הותר מכללו ח"ק ללמדן מיין כיון דקילין מיני' חלה ש"מ דכל שלשה איסורי גזיר אין הן בכל מילי ומאי דגלי רחמנא גבי חד מהנהן גמרינן לכולהו מיני' וה"ה דה"ל לעניז דלא הותר מכללו ועומאה ואגלאת הותרו מכללו חע"ג דלמאי דיין לא הותר מכללו לגבי שבועה הני נמי דאמרי' לגבי דידהו מאי מפוש דלא הותרו מכללו לגבי מת מצוה ואגלאת מצוה הא גבי יין למ"ל כה"ג יין של מצוה לבד משבועה דלא הותר מכללו וחי קידוש והבדלה הא לפיר"ת חינן מה"ת ולהמפרש לקמן הותרו מכללו קרינן להו • וי"ל דלא"ג דלא שייך ביה לא הותר מכללו לגבי מצוה לבד משבועה ק"ו מיהו אימא חע"ג דלא שייך ביה לא הותר מכללו לגבי מצוה כיון דלילכא סוס יין של מצוה חוץ מיין של שבועה דשוה בכולן וכה"ג מצינו בפ' החובל (דף פח) גבי הא דבעי למילף התם דעבד פסול לעדות ק"ו מאשה ופריך מה לאשה שכן חייסה רחוי למילה תאמר בעבד שהוא רחוי למילה וכת' התוס' חע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא ע"כ וה"ה חע"ג דלא שייך לגבי יין יין של מצוה ק"ו מיהו אימא דלא מכחת לה ההוא קילותא דהותר מכללה אבל מצוה גבי דידי' ה"ה אינו אותה כו' וכן כל הני ק"ו דים לפ' הכי אבל מ"מ לפי' המפ"ם והרא"ן דלעיל לפ' לפי שיטתם דים חילוק בין שבועה לקידוש והבדלה ומשום דקילי דבהא ע"י עלמו ויצאו בשלה אכתי לא אתי שפיר הא דקאמר ויין תותר מכללו ק"ו מעומאה ואגלאת כו' אמר קרא מיין ושכר יזיר דבע"כ הני ויין תותר מכללו דקאמר מיין דשבועה קאמר דהא לא"ל ליין של מצוה אחרת והיינו אפשר לומר דמקו"ח מעומאה ואגלאת דה"מ בחגלאת מצורע ואת מצוה דמה להנך שכיחין בשאה ובאין מצויין מכ"ש בשבועה אבל לדידי אתי שפיר דודאי לי לא כתב רחמנא מיין ושכר יזיר ה"ק כמו שעומאה ואגלאת הותר מכללו בחת מצוה ומצורע ה"נ הותר מכללו לגבי שבועה דמ"מ כיון דאין לחלק בין שבועה לשאר דבר מצוה והשתא קאמר לילף ליין שהותר מכללו לגבי שבוע' דמשכחת לה נמי גבי יין מק"ו מנכו דידהו ומשני אמר קרא מיין ושכר יזיר וכו' והשתא גלי קרא גבי שבועה דלא הותר מכללו גבי יין ולילפין לעומאה ואגלאת נמי מיין דלא הותר מכללה אבל שבועה דשבועה מצבועה עדיפא לן למיגמר ולא למילף מחת מצוה ואגלאת מצוה דכיון דלאו בק"ו גמרי' להו מיין לא שייך למפרך על בחת מצוה דהא ליין דלא הותר מכללו לגבי מצוה כיון דלא מכחת לה ליין מצוה לבד מיין דשבוע' ודבר זה מוכרח מעצמו לחלק דהכי:ועוד קשה לי מה דקאמ'בכולה שמעתין דיין לא הותר מכללו אמאי הא הותרה מכללה לגבי קידוש והבדלה ומה שפי' המפרש זה לא הוי הותר מכללו כיון דלא נאסר מעולם אבל קידוש והבדלה ח"כ ה"נ נימא גבי עומאה ואגלאת הכי דלא נאסר מעולם אבל קידוש והבדלה ח"כ דלא הותרו מכללו מה"ט דהא קרי ליה הותר מכללו והא לא חין טעם להלק ביניהם אלא ודאי יין קידוש והבדלה חינן מה"ת והשתא ודאי אתי שפיר דיין לא הותר מכללו אבל שבועה הכא שנשבע לשתות ושכר הכי אמר הכא ח"ק דיין מזרות וחילוף של שבועה ובעומאה רבה אינא למילף, מעום דקי"ל המקדש וטעם אלא לוגמיו יצא כדאמר בפ' ע"פ(דף ק) והוא פחות מרביעית כמו שהוכיחו התוס' וכ"פ הפוסקים וה"ה להבדלה נמי סגי בחלא לוגמיו דהא קידוש ושכר דין אחד הוא הגזיר חייב עד שיהא רביעית יין ואפי' כמזיג שתיית כוס של קידוש והבדלה דסגי להו בחלא לוגמיו הוי חלי שיעור לענין איסור לגזיר אחיו חייב עד שיהא יותר מעשיור אלא לוגמיו הילכך מחמת איסור מזירות לא נאסר דיין של קידוש והבדלה כיון דאינו אלא חלי שיעור ואע"ג דאמר ק"ל כר"י דאמר ביומא ד' ע"ד חלי שיעור אסור מה"ת מ"מ ה"מ לחלי שיעור של איסור מזירות לחול על דבר אלוה של קידוש והבדלה שהרי הרמב"ם כתב בפ"ה מה"ם שבועה שאוכל פחות מכזית גבילה וטריפה חייב בשבועה ע"כ • אלמא אפילו שבועה אלה על פחות מכשיעור של איסור אע"ג דאסור מה"ת מ"מ הואיל ואין לוקין עליו אילו שבועה עליה ה"נ דאילו ד"מ על פחות מכשיעור דמירו' וכיון דדבר אלוה דקידוש והבדלה סגי ליה בפחות מכשיעור של איסור גזיר אין כח לפחות מכשיעור לבטל מלותה אבל בהא דרבא דאמר שבועה שנשתה וחזר ואמר הריני גזיר לא"ש לקיים שבועתו אע"ג שותה כדי רביעית דהא אין שתיה פחות' מרביעית ולעניז שבועה נמי אמרינן הכי כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מה"ם וכמה יהא חייב כ"ל שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר האיסורים ע"כ • וא"כ ה"ה בנשבע שישתה חינו יוצא ידי חובת שבועתו עד שישתה רביעית נמלא שיעור דבר אלוה דקיוס שבועתו ושיעור איסור גזיר שניהם שוין בשיעור ברביעית לפיכך אמר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני גזיר אתיא גזירו' וחל על שבועתו כיון דא"א לו לקיים שבועתו אע"ג שותה כדי רביעית כשאר איסורים ש"מ דכל שהוא למכות ולא מלוה זו : אבל ח"ל לומר כן שהרי ר"ש ס"ל כ"ם למכות כדאי' בהסיק שמעתא דפ"ק דגזיר ולרבנן נמי הא כתיב מיין ושכר יזיר ח"ל רבנן התם לעוז על איסורי גזיר שמלטרפין זה עם זה ור"ם לית ליה לירוף דתניא רש"י כל שהוא למכות ולא חמרו כזית חלא לעניז קרבן אלמא ס"ל כ

שכן יש בשאלה ומ"מ ואפי' איכא למיפלג מכהן לעשה ולא תעשה שאינו שוה בכל ומצוה לעשה ולא תעשה שיש בשאלה ואפי' איכא להו והשתא דמיר לא חייל שבועה שניה על דבר מצוה דכוותה אלא על דבר מצוה ומוכח וכיוצא בהן מ"מ ליתי עשה דמצה ומוכח שאינו בשאלה ולהחמיר לאיסור שבועה שב"ג דהוי עשה ולא תעשה דכתיב לא יחל דברו וגו' ל"ת וככל היוצא מפיו יעשה זהו מ"ע שפ"ה החיל ושבועה קלי דיש בשאלה אחת עשה ואפי' לה כדאמרי' גבי תגלחת רחם המיר בשב"ג דכתב- הל עליו איסור מיוחד אחי עשה דתגלחת מצורע ואפי' לה ה"ל גבי שבועה נימא הכי נמי בשב"ג דחיילא על דבר מצוה ע"י כולל ליתי עשה דמצוה ולידחי לה ולכאורה קושיא לשיטת היא"ג ול"ק דהא בפ"ב דנדרים מפרש טעמא דנדרים חלין על דבר מצוה משו"כ בשבועות משום דכתיב לשם כי יחול נדר לה' לשפוי' שמיע להן לה' לא יחלל דברו ודברו דכתב רחמנא דמשמע דברו לא יחל אבל מיחל הוא לשפוי' שמיע להו השבע שבועה לה' ופריך גבי שבועה נמי כתיב לה' וה"נ נימא לשפוי' לה' לא יחל ומסיק הא דאמר יפיבת כוכה עלי כלומר דנדרים מיפסר הפקעה לשפוי' לפיכך חלין על דבר מצוה הא דאמר שבועה אלא חצב בסוכה כלומר שבועה דמיפסר נפשי' מן הפקעה לא חיילא על דבר מצוה דאינו מצוה ולא כל כמינו להפקיע ח"ע ממנו היכא דרשין לה יחל דברו אבל מיחל הוא לשפוי' שמיע להשבועה והשתא ח"ס לא לשם נשבע אלא על דבר מצוה לחול ח"ל לחול כלל כיון דמיפסר נפשי' לשפוי' אבל בכולל דבר הרשות עם דבר מצוה בשבועה חיילא ע"י כולל וכיון דחיילא הא ואפי' מיפסר לנדרים דכיון דיש להם כח לחול עד"מ לקמן ע"ג דיש בשאלה תו לא שייך מצוה ואפי' להו משום דכתיב לה' ה"נ גבי שבועה היכא דחיילא על דבר מצוה כגון ע"י כולל תו לא שייך מצוה ואפי' להו דהא לה' עליייהו קאי נמי כמו שקאי על נדרים ואין לחלק בין נדרים לשבועות אלא בתחילת חלות הנדר והשבועות כל היכא שנדר או נשבע על דבר מצוה לבד דבנדרים חיילין הוחיל ומיפסר הפקעה משפיה אבל שבועות ח"ח לחול על דבר מצוה לחוד הוחיל ומיפסר נפשי' לחפקעה הוא אבל בכולל דבר מצוה עם דבר הרשות דשבועה נמי חלה ע"י כולל על דבר מצוה תו לא שייך מצוה ואפי' להו כמו שלא דמי מצוה לנדרים דהא לה' משבועה נמי קאי כמו שנדרים ואין חילוק ביניהם אלא בתחילת חלות שלהן דנדר חל בכל ענין לפי' על דבר מצוה לחול ושבועות ח"ח להן על דבר מצוה לחוד לחול אבל בכולל דשבועה נמי אלא חלה אין דבר מצוה מבטל ואפי' להו כמו שאינו דומה לנדרים אבל מ"מ מסוגיא זו דמיר אכתי יש לעיין בה הרבה דגמ' דיקן פליגי אגמ' ירו' בהא שהרי לרבנן היכי מיין ושכר יותר מצעיף ליה לשפוי' לא נזר אלא מהר מהכון הוי נזיר מכולן ור"ש דרים לה לאסור יין מצוה שנשבע לשתות כיין רשות ואמרי' ורבנן נמי ההוא מצעיף לי' לאסור יין מצוה כיון דאמר קרא מיין מלי ושכר ש"מ תרתי והשתא ל"ל למימר דלרבנן שכר אחיא להאי דרשא ולפ"ז דרבנן כיחידאי אתיין דהא אמרי' התם ור"ש היינו טעמא דכתיב שכר שכר לאלופי שכר שכר למקדם מה גבי נזיר יין הוא דליתסר אבל שאר משקין לא אף גבי מקדש כו' לאפוקי מדר"י דאמר אבל דבילה קטילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב מכלל דרבנן דר"ש כר"י ס"ל דחייב גבי מקדש בכל משקין המשכרין ואייתר לה שכר לאסור יין מצוה הוא דאתי הל"ל דרבנן ס"ל דשבועה חלה על דבר מצוה ע"י כולל כדברי הירו' והה"נ לגזירה דדמו לשבועה וכמ"ש בסימן שלפני זה דחלין על השבועה שנשבע לשתות קודם המזירות ע"י כולל דכשכולל יין של רשות עם של מצוה דשבועה דבשלמא לר"ש איסור כולל ליתי לי' כדאמרי' בתוקו סוגיא ואריך קרא לרבוי דבמזירו' חלה ע"י כולל אבל לרבנן ה"ל למימר דאתיא להו איסור כולל ופשיטא ועוד הרי קרא לרבוי למזירו' דחיילא על השבועה דהא איסור כולל הוא ופשיטא דאי לאו רבנן ע"כ איסור כולל אית להו כדתנן בפ"ג דשבועות (דף כג) שבועה שלא לאכול ולאכל נבילות כו' חייב ור"ש פוטר ומוקי לה בגמ' רב ושמואל ור"י בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים דאל"כ לא חייל שבועה על דבר מצוה ור"ש לטעמיה דלית לי' איסור כולל וה"ל למימר רבנן התם לשפוי' גבי שבועה אמרי' איסור כולל ודוקא לאוקמי' לסתמא דסוגיא אבל מדיר כר"ל דאמר התם לגבי שבועה לא אמרי' איסור כולל לכולי עלמא הוחיל והל"ל איסור הבא ע"י עצמו הוא לית להלכתא כר"ל לגבי ר"י כ"ש הכא דרב ושמואל ורבא נמי כר"י ס"ל • אלא ואפי' ס"ל אפי' מאן דאית לי' איסור כולל ה"מ בנשבע לקיים את המצוה כגון שלא יאכל נבילות ושתוט אבל לבטל את המצוה אפי' ע"י כולל נמי לא חייל הילכך אינטרוך קרא אפי' לרבנן דאית להו כולל לאסור יין מצוה דאי לא אתא ה"ל לא חל אפי' ע"י כולל על דבר מצוה דיין שנשבע עליו כמו דשבועות בכה"ג לא חלין על דבר מצוה אפי' ע"י כולל • ועק"ל מסוגיא זו דשמעי' בתרא אמרי' ור"ש ל"ל איסור חל על איסור דתני' רש"ח החוכל נבילה ביה"כ פטור ופי' התוס' דמיירי כגון שנשבע שלא לשתות יין ולא מנשבע לשתות מיירי וקמ"ל קרא דמיין ושכר יוצא דתנ"ג דבשלמא אין איסור חל על איסור דתפ"ה מיר' חייבי על שבועה ופי' התוס' מוכרח הוא דאי דפי' המפרש אין לו שחר כלל כלשון הרוחה ירחה מעצמו ומדקאמר להאי דמצעיף ליה להאי מיין ושכר יוצא בנשבע שלא לשתות דר"ש לטעמיה דלית לי' איסור חל על איסור ול"ק הכי בשנוי קמ"ל דמצעיף ליה להאי קרא דמיין ושכר יוצא בנשבע לשתות דר"ש לטעמיה דלית לי' איסור חל על איסור • מכלל דאפי' מאן דאית ליה איסור חל על איסור כולל כמו נבילה ביה"כ דהא איסור יה"כ כולל הוא שכולל דברים המותרין עם דברים האסורים אפ"ה קרא קרא שאיסור מיוחד הוא על שבועה זו שנשבע לשתות אבל אי לאו קרא לא חייל וא"ת אפי' לאפי' מאן דאית לי' כולל בנשבע לקיים את המצוה

שלא לאכול ולשתות דבר האסור אפ"ה בנשבע לבטל את המצוה כגון נשבע לשתות כוס זה של יין וחזר ונשבע שלא לשתות יין כלל דומיא דמיר לא חייל שבועה שניה על דבר מצוה דכוס זה שנשבע לשתות לפיכך לכולי עלמא אפי' מאן דאית לי' כולל קרא לרבוי דמיר' בכה"ג חיילא אע"ג דכולל הוא והיינו דלא כהירושלמי וכיון דגמ' דיקן ליתי לה כלל שתחול שבועה על דבר מצוה ס"ל ה"ה בנשבע שלא לאכול כתה ימים אע"ג דחלין על יום אחד חיילא על שבתות ו"ט לא חיילי • והכי נמי לי דקדוקי דברי הרבה ונס לרווחא דעומקא של הלכה דיש נדר בתוך נדר ממש נדרים ועוד כתה מקומות ועיין בב"י י"ד סימן רט"ו ס"ק ס"ג בשם תשב' הרשב"א ואחר פוסקים ואפי' שחין אסקים אתה בדיעים הללו לא לחריך בזה רק הוחיל ותתא לידעו מגב גררא כתבתי זה לעורר את המעיין עליו :

דיני קידוש סימן סב

שאלה י"ט הסמוך לשבת בין לפניה בין לאחרי' ואין לו יין לקידוש היום אלא רביעית ח' אם עדיף שיקדש עליו בשבת או שיקדש עליו בי"ט עדיף :

תשובה הדבר ברור שקידוש ליל שבת עדיף מקידוש ליל י"ט שקידוש ליל שבת הוי מן התורה לכל קידוש ליל י"ט אינו אלא מדברי סופרי' כמ"ש הפוסקים רק בהא ים להסתפק קידוש היום דשבת וי"ט חזיה מהן קודם להא קידוש של יום אפי' של שבת אינו אלא מד"ס כמ"ש הרחב"ד בהגנו' בפ"ק מה"ם • וכ"ל דיש לדקדק זאת מסוגיא ח' דפרק התכלת (דף מט) דאמר התם בעי מינ' ר"ח ב"ש מר"ח ליבור שלין להם תמידים ומוספים חיזה מהם קודם והיכן עלה היכי דמי חלימת תמידי' דיומא ומוספי' דיומא פסיעת תמידין עדיפא דה"ל תדיר ומקודם אלא תמידין למחר ומוספין דהחילונה תמידין עדיפא שכן תדירה או למאי מוספין עדיפא דה"ל מקודם וכיון דלא מיפשט בעיין התם הדבר ברור לאיזה מהן שירצה יקריב דכה"ג חיבעית לן בפ' טבול יום תדיר ומקודם חיזה מהן עדיף ולא מיפשטא ופסק הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין דאיזה שירצה יקדים ופירש"י תדיר ומקודם תדיר בכל יום ומקודם שהוא י"ט הוא דאי לאו י"ט ליכא מוסף ומוספין לא הוי אלא מקודם ליפסח לאחרינא תמידי' מקודמי' יותר ממוספי' דתמידין קרבי בריפשא • וגבי תמי' דלמחר ומוספין דהחילונה פי' מוספי' דהחילונה מקודם ניהו דהוא שבת קודם ותמידי' למחר לא ה"ל מקודם דלמחר חול הוא • ליפסח לאחרינא מוספין ה"ל מקודם קודם תמידין דמוספין יקרבו היום ותמידי' לא יקרבו היום עד למחר ע"כ והכא לליפסח בחרא מלוה שזמנה היום מיקרי מקודם ושזמנה למחר זמן לא ה"ל מקודם ח"כ הדבר ברור בי"ט שח"ל בפ' בשבת דקידוש היום של שבת קודם דה"ל תדיר ומקודם הוחיל וזמנו היום ושל י"ט הוא לא תדיר ולא מקודם הוחיל ולא זמנו עד למחר ובי"ט שח"ל בע"ם ה"ל של י"ט מקודם הוחיל וזמנו היום ושל שבת תדיר והרשות בידו לקדם עליו ב"ש שהוא מקודם או להניחה עד למחר לשבת שהוא תדיר לכיון דלא מיפשטא בעיין שניהן שקולין הן ולליפסח קמח של רש"י לית בזה שום מעלה וחשיבות מה שזמנו היום על מה שזמנו למחר ומקודם מיקרי מה שמצותו ביום קודם כמו שבת של י"ט:והכה בחותו סוגי'לקמן:גבי כדי לשבת ושבני י"ט של ר"ה פירש"י שמוספי שבת מקודם השב קדישא מי"ט כ"ב בי"ט שח"ל בע"ם קידוש היום של שבת קודם דה"ל תדיר ומקודם השבת קדש טפי מי"ט אבל בי"ט שח"ל במ"ם בין לליפסח קמח בין לליפסח בתרא של שבת עדיף דה"ל תדיר ומקודם אי משום זמנו היום ואי משום השבת קדישא מי"ט ולילה בין ליפסח קמח לליפסח בתרא אלא הא לחוד בי"ט שח"ל בערב שבת לל"ק של שבת עדיף דה"ל תדיר ומקודם דקדים טפי מי"ט ולליפסח בתרא של י"ט מקוד' הוא הוחיל וזמנו היו' ושל שבת ה"ל תדיר והרשו' בידו להקדי'חיזה שירצ' מ"מ אני אמה על הני תרי ליפני דרש"י מהא דאמרי' בפ"י דזבחי'(ד'ג)חיבעי'להו תדיר ומקוד'אי'מהם קוד'תדיר משום דתדיר או דלמא מקודם משום דקדים וחמר ת"ם התמידין קודמין למוספין וחע"ג דמוספין קדישי חנו שבת למוספין אחני לתמידי' לא אחני ת"ם מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח • חנו ר"ח למוספי' דידי' אחני למוספי שבת לא אחני ת"ם מוספי ר"ח קודמין למוספי ר"ה חע"ג דר"ה קדושה • חנו ר"ה למוספי דידיה אחני למוספי ר"ח לא אחני וס"מ דקרי מקודם מה דקדשי יותר מחבירו חע"פ שהכל קריבין ביום ג' כגון תמידי' ומוספי' ומוספי שבת עם מוספי ר"ח ושל ר"ח עם ר"ה חע"פ שכולן ומנם ביום ג' וזה קשה לליפסח בתרא של רש"י ולליפסח קמח קשה להרי חפילו של ר"ח קרי ליה מקודם טפי משבת שהרי רגה למפשט לבעיין מדמוספי שבת קודם לר"ח משום שהוא תדיר חע"ג דר"ח קדשי טפי משבת וכ"ם ר"ה דקדים טפי אפי' מדר"ח כדאמר חע"ג דר"ה קדשה • כ"ם דקדשה טפי משבת דהא אפי' ר"ח קדים טפי משבת ואפי' למאי דמשני חנו ר"ח ור"ה למוספין דידי אחני כו' היינו ביום זה שים לו שני קדושות אחני קדושה חמורה למוספי קדושה קלה ממנה אבל מ"מ בקדושה ג' ר"ח ור"ה קדישין כפי משבת וטעמא כדפרש"י בזבחים מוספי ר"ח מקודשין משל שבת משום דחיקרי מועד ולהאי טעמא כל י"ט מקודשים טפי משבת משום דכולהו חיקרי מועד כדכתי' אלה תעשו לה' במועדיכם ולכלהו י"ט הנאמרי'שם בפ'קמי ושע"ג דר"ח נמי חיקרי מועד ואפ"ה קאמר הגמ'דר"ה קדשי מדר"ח ל"ל דה"ט משו'דר"ה חסורה בעשיית מלאכה מן התורה מה שא"כ בר"ח ואף על גב דשבת חמיר טפי מר"ה לאסור אפי' במלאכת אוכל נפש ובסקילה משא"כ בר"ה ושאר י"ט מ"מ כיון

דשבת לית מיקרי מועד וי"ט מיקרי מועד מקדשי טפי משבת אף על
פי שחמיר מהן לענין מלאכה אבל ר"ח ור"ה שניהם קרוין מועד אהני לן מה
שר"ה ושחר י"ט אסורין במלאכה דקדשי טפי מר"ח שמותר בעשיית מלאכה מ"ל
הא ר"ח מיקרי מועד לא ידעינן ליה אלא מקרא דדברי קבלה דקרא עלי מועד
כדאמר בפרק כילד שולין (דף ע"ו) ואע"ג דר"ח נמי כתיב בהדיה פרשה דאלה
תעשו לה' במועדיכם אפשר לומר דלאו עלי' קאי כמו דלא קאי לשבת וכו' י"ט ג
ר"ה דלקדמי לשבת למיתניה בריישא קודם לי"ט ש"מ דמיירי בי"ט אבל להיות אחר
שבת ה"ל מקודם להחידוש ותדיר לתמיד חמיש דבש ין (א) אבל לדידיה תקשה
כיון די"ט מקודם משבת והתנא מקדים למיתני לשבת בריישא קודם לי"ט ה"ל
תדיר דהחידוש ומקודם לתמיד ומכלן למפשט מיניה לבעיין דמקדם דהחידוש ותדיר
לתמיד הא לאו מילתא היא דתע"ג דחקדמיה לשבת קודם לי"ט מ"מ אפשר
לאוקמי מפי' לפירש"י בי"ט שאל להיות קודם לשבת אלא שדרך התנא למיתני בכ"מ
שבת קודם לי"ט משום דשבת קביעי וקיימא וי"ט ג"כ מקדשים ליה חביבא ליה
שבת לחקדומי לי"ט והרי רש"י גופיה מפי' לפי שיטתו דס"ל דשבת מקודם מר"ה
מפי' הכי משמיה דר"ה אמ"ל קודם לשבת שפי ולהכי צריכים שפה שמת יהרגו
ב' י"ט של ר"ה הא' ובו' בשבת ויעברנו בכל יום ב' כו' ע"כ ה"ל לפי שיטתו
מקודם למתר ותדיר דהחידוש ע"כ ס"ל נמי הכי משמיה דר"ה אלא שמדבריהם
כן הלכו מקודם עדיף מתדיר ה"מ בדיומו אבל בשל מתר ותדיר דיומא פשיטא לן
דמקודם למתר לא עדיף מתדיר דהחידוש ולא מבעיא לן אלא בתדיר למתר
הוא דיל"ל דעדיף ממקודם דהחידוש אבל לא מיפשיטא שהרי ס"ל ר"ח תניתוה התמידי
אין מעכבין את המוספין ולא המוספין מעכבין את התמידין ה"ל למיתני הכא
ולקדם כו' אלא פשיטא ליה ליה ודאי דיומו למחר מקדם ותדיר עדיף אלא לאו
למתר ותני אין מעכבין זה את זה אלמא כי הדדי ניהו והשתא מ"ל דמיירי
מתמידים למתר ומוספין דהחידוש דה"ל תדיר דיומיה ומקודם למתר הילכך מקודם הוא
ושל מתר הוא לא עדיף מתדיר דהחידוש וכי הדדי ניהו אבל מקודם דהחידוש
ותדיר למחר דומיה דבעיין לשולם אימא לך דמקודם קודם הוא ואיל והחידוש הוא
עדיף מתדיר שהיו אלא של מתר · אלא ודאי הא פשיטא לן דאי מוספין דהחידוש
קדמי לתמידים למתר אלמא מקודם עדיף ה"ה לשל מתר רחוי ליקדם לתדיר
דהחידוש וכיון דעכ"פ ש"מ דמתני' דשל מתר לא עדיף מתדיר דהחידוש
הה"נ דמקודם דהחידוש תע"ג דזמנו היום לא עדיף מתדיר של מתר דאין לחלק בין
של היום לשל מתר ואי מקודם עדיף מתדיר ל"ש של היום ל"ש של מתר עדיף ואי
גרע מיניה בין של מתר בין של היום גרע היכך בימים נמי י"ט אחל
להיות אחר שבת דר"ט מקודם תע"פ שהוא של מתר ושבת דתדיר ה"ל דהחידוש
אפ"ה אי אמרת מקודם עדיף מניהו למתר · וכיון דלא מיפשט בעיין ומספיקא כי
הדדי ניהו מ"ל הרשות בידו להניח היין לקידוש היום של י"ט למתר המקודם ושבת
התדיר תע"ג דהחידוש הוא תיבטל דכמו שאם בודאי כי הדדי ניהו אין מוסיף
מעלה של היום לשל מתר ה"נ לדידן דמחמת ספיקא כי הדדי ניהו נמי אמרי'כי:

ואין לחלות לשנין קידוש היום אפי' בי"ט אחל להיות בע"ש ואפי' לפי' רש"י
דשבת ה"ל תדיר ומקודם מ"מ של י"ט דהחידוש עדיף משבת אלמא למתר משום
דאפשר שיזדמן לו יין עד למתר לקדש עליו ויוצא ידי חובת שניהם אבל אם מניחו
לצורך שבת למתר של י"ט דהחידוש ודאי יבטל ואין שפק מוציא מידי ודאי והא
דמבעיא ליה במוספין דהחידוש ותמידים למתר דאי אמרת תדיר עדיף מוספין
דהחידוש בטילין דמניחם לצורך תמידים למתר ול"ת אין שפק מוציא מידי ודאי
דהא אפשר שיזדמן לו כבשים עד למתר לתמידים משום דתמיד עשוי ביקור
מרבעה ימים קודם לשחיטתו כדאמרי' בהשוחט סוגיא ופשיטא אם יזדמנו לו כבשים
ח"ת להקריבן למתר לתמידים כיון אלא נתבקרו ד' ימים קודם ודאי הוא
הילכך תמידים למתר תדירי עדיף ולפ"ז הוקשה נקט לבעיין במוספין דהחידוש
ותמידים למתר דהלו לאיפכא מוספין למתר ותמידים דהחידוש אפילו אם ל"ל
מקודם עדיף מתדיר מ"מ מקריבין מותן לתמידים למוספין למתר אפשר שיזדמן
לו כבשים מחרים עד זמן הקרבתן דהא מוספין אין טעונין ביקור קודם הילכך ה"ל
שפק וודאי ואין שפק מוציא מידי ודאי דה"ל ליתא דה"ל כיצד רצה למפשט לבעיין
דמוספין דהחידוש ותמידין למתר תמידין עדיפי מהא דאין פותחין משום
עלאים אלא למתרין יקרבו לצורך מוספין דקדשי תמידין תדירי יבטלו · ומתני'
דמיירי שאל להיות ר"ה המקודם קודם לשבת התדיר ומלא קרבי בר"ה דקדיש
ומקודם ש"מ תדיר עדיף דילמא מיירי שר"ה המקודם ח"ל אחר שבת התדיר הילכך
קרבי בשבת התדיר וקדיש דאם לא קרב בשבת תבטל תמידים של שבת דודאי
אבל לצורך מוסף ר"ה הא אפשר שיזדמנו לו כבשים עדיין ואין שפק מוציא מידי
ודאי ועלמא בעיין מוספין דהחידוש ותמידין ללמתר דודאי הוא מקודם
עדיף אלא ודאי ש"מ שכל היכא שכמדומה לו שלא יזדמנו לו כבשים למתר דרך
מציאות אפשרי לא מתרינן לילמא יזדמנו לו על ידי נס סיבה רחוקה ואי מקודם
עדיף מניחין אותן לצורך מוספי מחר ותמידים דהחידוש בטלים וה"ה בניהו לילן
נמי אמ' הכי ועוד ע"כ אין זה סברא לומר דאי מקודם עדיף אף ה"ה תדיר דהחידוש
קודם למוספין למתר משום דאפשר שיזדמנו לו כבשים לצורך מוספין של מחר
משא"כ בתמידי מחר דל"ת משום תמיד טעון ביקור קודם · הא נמי אפשר
שיזדמנו לו טלאים מבוקרים ד' ימים קודם שהרי התם פריך רבינא והא איכא בפר

(א) ג"ל לדידי

דתלתא בשבתא וגרסת רש"י לפרא דחד בשבתא והני ששה שבעה הוו ופירש"י דבשלמא דבין הערבים ודב' וג' איכא למימר שיחזר ביום א' אחר טלאים המבוקרים ד' ימים קודם כו' ע"כ · א"כ מאי מבעיא מוספים דהאידנא ותמידין דלמחר הא ודאי מוספין דהאידנא קדמי דעבר יומו בטל קרבנו ואלו לצורך תמידים עדיין אפשר שיזדמנו לו מבוקרים ד' ימים קודם אלא ודאי ש"מ כדאמרן וא"כ ה"נ בנידון דידן אם אין לו יין אלא כדי כוס א' לקידוש היום וחל י"ט המקודש סמוך לשבת דתדיר בין מלפניו בין מלאחריו אם אינו מצפה שיזדמן לו יין דרך מציאת אפשרי · לשמא יזדמן לו יין ע"י איזה סיבה רחוקה לא חיישינן הילכך אם ירצה להניח היין על קידוש היום דלמחר הרשות בידו ואם ירצה לקדש עליו היום הרשות בידו כיון דלא איפשט בעיין דתדיר ומקודש איזה מהן קודם שניהן שקולין הן וכמ"שכל · ואל תדחה בקש את דברי לומר דבשלמא למאי דס"ל דתדיר עדיף ממקודש בודאי אתי שפיר דתדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידנא ולא חיישינן לשמא יזדמנו לו כבשים מבוקרים ע"י איזה סיבה רחוקה לצורך תדיר דלמחר ולא ידחה בודאי את המקודש לגמרי דאין לנו להכנים את התדיר העדיף בספק דדילמא לא יזדמנו לו כבשים למחר לצרכו אבל למאי דלא איפשט בעיין ומחמת ספיקא כי הדדי נינהו א"כ מוטב יקדש עליו האידנא מלהניחו למחר דדילמא יזדמן לו יין ע"י איזה סיבה למחר ויקיים קידוש היום דלמחר נמי אבל אם יניחנו לצורך מחר ממילא יבטיל קידוש היום דהאידנא לגמרי דע"כ אי אפשר לומר כן שהרי ר"ח רצה לפשוט לבעיין מדתנן התמידי' אינן מעכבין את המוספין כו' אלמא כי הדדי נינהו והרי אע"ג דלדידיה כי הדדי נינהו הרשות בידו להניחו לצורך מחר · ולא אמרינן כיון דכי הדדי נינהו יקריבו היום דאלו לצורך מחר אפשר שיזדמנו לו עדיין וש"מ דלא חיישינן לה ה"נ בנידון דידן לא חיישינן לה הילכך מסוגיא זו דפ' התכלת עולה לנ"ד למאי דלא איפשט בעיין וכהדדי נינהו די"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה די"ט ה"ל מקודש ושבת ה"ל תדיר הרשות בידו להניח היין של קידוש ליום המחרת בין שהוא שבת בין שהוא י"ט ושל היום ההוא תבטיל : אבל מ"מ נ"ל דשל יומו קדים מיום המחרת דאפי' את"ל מקודש עדיף מתדיר והיום שבת אפ"ה יקדש היום ושל מחר בטל וכן אם היום י"ט אפי' את"ל דתדיר עדיף יקדש היום ושל שבת התדיר כיון שאין זמן מצותו עד למחר תבטיל ודבר זה יש ללמוד מסוגיא א' דפ' כל התדיר (דף צא) דאמרי' התם איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחט לשאינו תדיר מאי מי אמרי' כיון דשחט מקריב ליה או דלמא יהב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב לי' לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר ומשמע ודאי דלאו משום דכבר שחט לי' הוא דמבעי' לן(א) דילמ' מזלזלינן ביה למרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר אלא ה"ה בכל דבר מצוה שהגיע כבר זמנה וזמן חברת' עדיין לא הגיע מבעיא לן כגון הכא דהשאינו תדיר שנשחט כבר הרי ראוי למצותו להקריבו ולזרוק את דמו והתדיר שלא נשחט עדיין אינו ראוי למצותו להקריבו ולזרוק דמו שהרי אמר התם ת"ש ד"א ברכת היין תדירי וברכת היום אינו תדיר ותדיר ושא"ת תדיר קודם ומשני ה"נ כיון דאתי' כמאן דשחיט לתרווייהו דמי תו אמר ת"ש דאר"י הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ומשני ה"נ כיון דאתיי' זמן תפל' מנחה כמאן דשחט תרוייהו דמי ומדמדמי ברכות ותפי' להא דקדים ושחטי' דמדמקדימין ברכת היין לברכת היום ומנחה למוסף אע"ג דזמן מוסף קדים ובא לזמן מנחה וברכת היום קדים לברכת היין דכבר קידש היום ועדיין יין לא בא והרי גבי ברכה ותפי' ל"ש להאי טעמא דזלזל אי מקדמינן א' לחברתה ש"מ דמש"ה מבעיא בקדים ושחט לשאינו תדיר ברישא הואיל ושחטי' וזמן מצוותו מוכנת וראוי עכשיו אבל התדיר שלא נשחט זמן מצותו עדיין אינו ראוי ומוכנת · והשתא א"ש דמדמי לי' ברכה ותפי' שהרי זמן מוסף דמצפרא קדים לשל מנחה דלא הגיע זמנה אלא מחצות ולמעלה וברכת היום זמנה קדים לברכת היין שכבר קידש היום כו' ואפ"ה ברכת היין ותפי' מנחה קודמין · וה"ה לקדים שחטי' לשאינו תדיר ברישא ודחי כיון דעכשיו כבר מטי נמי זמן מנחה וכבר בא יין כמאן דשחט לתרוייהו דמי והשתא(ב) את"ל כל היכא דקדים שחטי' לשאינו תדיר ברישא מקריב לי' קודם לתדיר הואיל וכבר הגיע זמן מצותו ואע"פ שאינו תדיר אין לו שום מעלה אפ"ה קדים מקריב לי' ברישא קודם לתדיר הואיל ומצותו מוכנת ומזומנת משא"כ התדיר כיון שלא נשחט עדיין אין מצותו מזומנת עדיין אע"פ שבידו לשחטו ולהזמינו למצותו · והשתא נראין הדברים ק"ו לבעיין דפ' התכלת במקודש דהאידנא ותדיר דלמחר דמקודש דהאידנא שכבר הגיע זמן מצותו השתא וזמנו של התדיר לא יחול עליו מצותו עד לאחר זמן וגם אין בידו לזמן מצוותו היום ועוד אפילו את"ל תדיר עדיף ממקודש מ"מ המקודש יש לו עכ"פ מעלת מקודש לא כ"ש דמקודש דהאידנא עדיף מתדיר דלמחר · ולא מיבעי' דמקודש דהאידנא קדים לתדיר דלמחר אלא אפי' קרבן דהאידנא שאינו לא תדיר ולא מקודש עדיף לשל מחר התדיר ומקודש דומיא דקדים ושחטי' לשאינו תדיר ברישא : **ובע"ב** נ"ל דההיא בעיא דר"ח ב"א דפ' התכלת דמקודש דהאידנא ותדיר דלמחר הי מנייהו עדיף באת"ל קא בעי לה את"ל תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטי' לשא"ת ברישא דיהב לאחר דממרס בדמו ומקריב לתדיר קודם לו מקודש דהאידנא ותדיר דלמחר מאי אבל את"ל בשחטי' לשאינו תדיר דכיון דשחטי' מקריב לי' קודם לתדיר כ"ש מקודש דהאידנא אתדיר דלמחר דמקודש דהאידנא עדיף וכדאמרן והרי שם במסקנא דשמעתא דפ' כל התדיר דאם קדים שחטי' לשאינו תדיר קדים ומקריב לי' קודם לתדיר ומעתה כ"ש למקודש דהאידנא דקדים לתדיר דלמחר אפי' את"ל תדיר עדיף ה"מ בשניהם זמנם היום אבל מקודש דהאידנא ודאי עדיף מתדיר דלמחר מק"ו משאינו תדיר ואינו מקודש בקדים ושחטי' הואיל ומזומן למצוותו קדים לתדיר לפי המסקנא · דהכי אמרי' התם א"ל רב אחא בריה דרבא לר"א שחטו קודם חצות פסול משום שנאמר בין הערבים קוד' לתמיד כשר ויהא אחר ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד אלמא אע"פ דקדים ושחטי' לפסח אפ"ה תמיד קודם לו ודחי הב"ע דקדים ושחטי' לתמיד ברישא א"ל רב אחא סבא לר"א מתני' נמי דיקא דקתני עד שיזרוק הדם ולא קתני עד שישחוט ויזרוק הדם הרי לפי המסקנא מוכח מדלא קתני עד שישחוט ויזרוק הדם דמיירי בקדים ושחטי' לתמיד ברישא והשתא דוק מיניה לאידך גיסא דווקא משום דקדים ושחטי' לתמיד הא לא קדים ושחטי' זריקת הפסח קדים להקרבת התמיד וה"ה לקדים ושחטי' לשאינו תדיר ברישא כיון דשחט מקריב לי' וכ"ש דמקודש דהאידנא עדיף מתדיר דלמחר : והרי איפשט בעיין דפ' התכלת דמקודש דהאידנא עדיף מתדיר דלמחר מההיא דפכ"ה · ואל תתמה ע"ז דמצינו בהרבה מקומות הכי דלא איפשט בעיין בדוכתא ואיפשוט לן ממקום אחר בעיין דהני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא בפ' ד' דנדרים דלא איפשטא במקומה ואיפשט לן מדאמרי' ר"ה בדר"י בפ"ק דיומא ובפ"ק דקדושין הני כהני שלוחי דרחמנא · גם בעי' דרמי ב"ח בפ"ק דנדרי' אי בעיקרא קא מתפים או בהתירא קא מתפים ולא איפשטא התם ולדעת הרמב"ן איפשטא מפ"ג דנזיר וכמ"שכ הר"ן שם משמו וכהנה רבות בתלמוד · ולפי"ז כיון דמקודש דהאידנא עדיף מתדיר דלמחר א"כ בי"ט שחל להיות בערב שבת בנידון דידן מקדש עליו בי"ט ושל שבת תבטיל · ולא מיבעיא לדידי די"ט יש לו מיהת מעלת מקודש אלא אפי' לפרש"י די"ט אין לו שום מעלה לגבי שבת אלא של שבת ה"ל תדיר ומקודש אפ"ה די"ט שמצותו השתא עדיף וקדים לשל שבת דלאחר זמן וחייב לקדש עליו בי"ט היום ושל שבת דלמחר תבטיל כדאמרי' גבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא · והא וודאי אין טעם לחלק בין תדיר לחוד כההיא דפ' כל התדיר ובין תדיר ומקודש כמו שבת לגבי י"ט לפרש"י אלא ודאי כמו קדים לשאינו תדיר ברישא קדים לתדיר ה"נ י"ט דקדים לשבת עדיף משבת שלאחריו אע"פ שהוא תדיר ומקודש לפירש"י והיכא שחל י"ט בשבת אפי' למש"כ די"ט ה"ל מקודש וה"ל תדיר ומקודש דלא איפשטא בפ' כ"ה דאיזה מהן קודם ואיזה שירצה יקדים ה"מ בשתיהן של היום אבל בתדיר ומקודש של מחר של היום קדים משום דכבר הגיע זמן מצותו כ"ש תדיר דהיום כגון שבת שעדיף וקדים לי"ט של מחר המקודש ואל תטעה לומר דאע"ג דשאינו תדיר קדים לתדיר בקדים ושחטיה(ג) דילמא מקודש אפ"ה את"ל דמקודש עדיף מתדיר י"ל דמקודש אלים טפי ואפילו דלמחר עדיף מתדיר דהשתא הא ליתא שהרי אתינא למיפשט שם לבעיין דקדים ושחטי' לשאינו תדיר מהא דתנן שלמים של אמש חטאת ואשם של יום של אמש קודם לשל יום הא דיום דומיא דאמש וה"ד דקדים שחטי' לשלמים חטאת ואשם קדמי הרי אע"ג דחטאת ואשם לאו תדיר הן אלא מקודש מ"מ מדקדים ושחטי' לשאינו מקודש אפ"ה מקודש קודם הה"נ לקדים שחטיה לשאינו תדיר תדיר קודם ואם איתא הא אף על גב דמקודש דאלים קדים לשאינו מקודש אפ"ה תדיר דגרע מיניה לא עדיף משאינו תדיר בקדים ושחטיה אלא ודאי ל"ש כ"ש מקודש דלמחר דלא אלים מתדיר דהאידנא ותדיר דהאידנא עדיף :

שוב ראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ט מהלכות תו"מ עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה תחילה מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש הרי דס"ל ז"ל דבשאינו מקודש נמי היכא דקדים ושחטיה מקריב ליה קודם למקודש מ"מ אע"פ שלכאורה נראה כן דבעיין דהתכלת איפשט לן מהא דכל התדיר אכתי יש לי לדון בו דאע"ג דבקדים ושחטיה לשאינו תדיר מקריב ליה קודם כדסלקא שמעתא דפ' כ"ה אפ"ה אין לפשוט ממנה לבעיין דהתכלת למקודש דהאידנא ותדיר דלמחר דשל האידנא עדיף ושל מחר תבטיל לגמרי ומקריבו למוספין דהאידנא וממילא תמידין דלמחר בטילין לגמרי וכן בנדון דידן דמקדש האידנא ושל מחר בטל לגמרי משום די"ל דע"כ לא קאמר בקדים ושחטיה לשאינו תדיר מקריב ליה הואיל וכבר מזומן למצותו וקדים לתדיר ה"ט משום דאין התדיר נדחה לגמרי מהקרבה דהא אפשר להקריבו אחר שאינו תדיר אבל בציבור שאין להם תדיר ומקודש אלא כדי לא' מהם אם אמרת להקריבו למוספים דהאידנא תמידין דלמחר בטילין לגמרי דהא אין לו מה להקריב אכתי י"ל את"ל תדיר עדיף ממקודש אפי' תדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידנא כדי שלא תבטיל התדיר לגמרי דאלים טפי מפני המקודש והה"נ איפכא את"ל מקודש עדיף מתדיר אפי' של מחר עדיף מתדיר דהאידנא באין לו אלא כדי לא' מהם כדי שלא ידחה המקודש דאלים טפי לגמרי מפני התדיר הקל ממנו וה"נ לענין קידוש היום דנ"ד נמי נימא הכי · ויש לי להביא סייג לסברא זו שהרי בפ' כ"ה אבעיין דתדיר ומקודש איזה מהן קוד' אמר ת"ש התמידין קודמי' למוספין כו' עד למוספי ר"ח לא אהני וכמש"ל ועוד מייתי מברכת היין קודם לברכת היום ומהא דאר"י הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף אע"ג דברכת היום ומוסף קדשי וכתבו התוס' וצריך לדקדק בפ' התכלת גבי התמידין אינן מעכבין את המוספין דאיכא כי הך בעיא דתדיר ומקודש ולא פשיט מיניה מידי דלא מייתי הכא ראיות דהתם והנהו דהתם ל"מ הכא ע"כ · ובע"כ אני מוכרח לפרש דלק"מ דבפ' כ"ה שניהם קריבים בזה אחר זה ואין שום א' מהם בטל לגמרי אלא דמבעיא איזה מוקדם ליקרב ואיזה מאוחר ממנו והילכך פשיט ליה מכל הני דמייתי

(א) נ"ל דלא (ב) נ"ל אפשר לומר (ג) נ"ל אפ"ה דלמא מקודש את"ל פו'

דמייתי התם שתין כוס ס' בטל לגמרי חלה דזה מוקדם וזה מאוחר ממנו דומיא דבעיין התם הבל בעיין דפ' התכלת הוי בגונא דהדיעה התדיר ומקודם חייזה מהם קודש וחבירו בטל לגמרי כגון ניבור שתין להם חלה כדי לס' מהם חי תמידי' דתדירי עדיפא ומוספין בטילין לגמרי ס"ל חיפכא ופסיט ליה מכה"ג שהחמר קרב והבירו בטל לגמרי ודה ברור ומוכרח יום"מ דים להלק בין מה שים לו דין קדימה על הבירו ומ"מ תין חבירו בטל לגמרי ובין שתין לו חלה כדי ס' מהם שהס' קרב והשני בטל לגמרי ס"כ תפשר לומר הע"ג דחיפסט בעיין שני דפכ"ה דקדים ושחטיה לשחיטו תדיר ברישא דמקריב ליה קודם ה"ט משום דמ"מ התדיר יקרב מחריו אבל בההיא דהתכלת דתין להן חלה כדי לס' מהם תכתי ס"ל לת"ל דתדיר עדיף ממקודם הע"ג דמקודם הוא דהחידנא והתדיר הוא על מחר תפ"ה מוטב שיבטל המקודם דהחידנא הקל משיבטל התדיר דלמחר לגמרי החמיר ועדיף מיניה מ"מ תין זה רחיה מוכרחת לחלק בין דין קדימה להיכא דבטל לגמרי דהע"ג דהגמרא לת מייתי להני פסיטותא דפכ"ה בפ' התכלת ודפ' התכלת בפכ"ה משום דבכל דוכתא ניחת לי להביא פסיטותא דמי דלעיין המוקדם להקרבה והשני יקרב מחריו מביא בפכ"ה דמיא לבעיא דהתם · והיכא דהשני נדחה לגמרי מביא בפ' התכלת דמי להתם אבל לפי התמת תפשר שתין לחלק ביניהם וכיון דחיפסט לן לעניו קדימה הע"פ שחבירו יקרב מחריו דקדים שחטיה לשחיטו תדיר דמקריב ליה קודם לתדיר ה"ה דאל היום קודם לשל מחר הע"ג דעדיף מיניה בשלת תדיר ומקודם מ"מ מדברי הרמב"ם מוכח להדיא כמ"ש בתחילה שכתוב בפ"ח מה' ת"ומ לת מצאו חלה שני כשעים שם יקריבו חותן למוסף היום תין להן תמידים למחר הרי הדבר שקול שם הקריבו למוסף היום הקריבו ושם רצו להניחו למחר להתמידין יניחו ע"כ הרי דס"ל דלה חיפסט בעיין דפ' התכלת הילכך כתב דהדבר שקול ושם רצו להניחו למחר לתמידין יניחו והע"ג דגבי קדים ושחטיה לשחיטו תדיר ברישא כתב שם בפ"ט עבר ושחט ושחט שחיטו תדיר ולא הפחות בקדושה תחילה מקריבו וחט"כ שוחט את התדיר ולא את המקודם ומ"מ ס"ל בעיין דפכ"ה חיפסט וכע"כ ס"ל דס"ל דשתי בין היכא שה' מהן נדחה לגמרי לבין היכא שיקרב מחריו לכל היכא שיקרב מחריו הוחל וקדים שחטיה לשחיטו תדיר ולא לשחיטו מקודם מקריב ליה קודם הוחל ומ"מ התדיר ומקודם ממי יקרב והיינו בעיין דקדים שחטי' לשחיטו תדיר דחיפסט לן לפי המסקנא וכמ"ש לבל כל היכא שה' מהן נדחה לגמרי כבעיין דפ' התכלת התדיר ולא המקודם קרב ושחיטו תדיר ומקודם נדחה לגמרי ולפי' זמנו היום והתדיר ומקודם ומה למחר הוא נדחה לגמרי בפניהם ושם ס' תדיר וס' מקודם הדבר שקול ולזיה מהן שירלה יקריבו וחברו בטל לגמרי: הילכך נקטינן בי"ט הסמוך לשבת בין לפניה בין לחריה וחן לו חלה שיעור רביעית כדי קיפום ס' בלבד כיון דשבת ה"ל תדיר וי"ט מקודם למתי דלה חיפסט בעיין דהתכלת כדעת הרמב"ם שקולין הן והרשות בידו או לקדם היום או להניחו על קיפום של מחר בין שהוא שבת בין שהוא י"ט מיהו ה"מ קיפום של שבת של יום וקיפום י"ט בין של יום בין של לילה דחין להם עיקר מה"ת כמ"ש בתחילת תמו' זו הילכך שקולין הן לבבל קיפום של ליל שבת דהוי מה"ת הע"ג דעל היין חינו חלה מד"ס כיון דעיקר הקידום הוא מה"ת לפיכך קדים לי"ט שבל עיקרו של קידום חינו חלה מד"ס והיינו דתניא בפ' ע"פ (דף קה) כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ושם חין לו חלה כום ס' חומר עליו קידום היום מפני שקידום יום קודם לכבוד יום וכבוד לילה ומיניה פריך התם לר"ל ב"י דחמר מי שלח קידש בש"ס מקדש והולך כל היום כולו ולי חיתא לישבקי' עד למחר ולעבד ביה תרתי ומשני חביבה מלוה בשעתיה אמת מקדש בליל שבת וקידוש יום השבת בטל לגמרי הע"ג דחיכא בהדיה כבוד היום דעדיף מכבוד לילה כ"ש דקדים קידוש ליל שבת לקידוש ליל י"ט והת ולדי הת לת דמי לבעיין דהתכלת לתוספי' דהחידנא ותמידים דלמחר דחמר כי הדדי ניהו ולת חמרינן חביבה מלוה בשעתיה דהתם תרי מילי ניהו וכן קידוש יום שבת ו"ט תרי מילי ניהו הילכך הרשות בידו לבטל של יומו מפני של יום המחרת הוחל ושקולין הן לבבל קידוש ליל שבת דומיא דתמי שבת מהני הת דחביבה מלוה בשעתיה שלח ליבטלי' עד למחר ועיין תס"ב הפוסקים ז"ל גבי הפטרת רחש חודש ותנוכה ודין להחריך בזה כן ג"ל:

דיני י"ט סימן סג

שאלה טיסה שילומה בי"ט של עלרת חו ר"ה ושוכות בזה"ז שהביאה בחזקת טומחה חם יש קפידת לקרות לה שם חלה קודם שתחפה ולהניחה עד מוצאי י"ט חו הרשות בידו לחפותה כולה ולקרות לה שם חלה לחחר החפיה:

תשובה בפ' חלו טוברין (ד' מו) תנן כילד מפרישין חלה בטומחה בי"ט ר"ח לת תקרת לה שם עד שתחפ' בן בתירת חומר תטיל בדינן מר"י לת זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל ירחה ושם החמיצה החמיצה ומוקי לה בגמ' דכ"ע טובת הנחה חיכה מחון והכח בהוחל קמפלגי ר"ח סבר חמרינן הוחל ולי בבי מיתסל עליה מחוני' הוח ור"י סבר לת חמרינן הוחל וכתבו התוס' הקשה בקו' ח"כ יקרת לה שם ולח"כ תחפה מבשר הוחל ולי בבי מיתסל עלה ולר"י כיון דיכול לבשות בלת הוחל חין לנו לבשות ע"י הוחל ע"כ וב"ת ח"כ לחתי שרי ר"ח לחפות משום הכל דחה וחדה חזיל ליה כדלקמן בלת הוחל יכול לבשות ע"י הטלה לגוף ולחור"י דהכי עדיף טפי מהטלה לגוף דהכא למיחש שלח תזהור יפה ויבא לידי חימוץ ע"כ ולכיון דכל היכא דחפשר לבשות בלת הוחל חין לנו לבשות ע"י הוחל ח"כ י"ל דע"כ לת שרי ר"ח לחפות קודם קריחת שם משום הוחל דכל חדה וחדה חזיל לי' חלה בי"ט של פסח משום חמץ שפי' התום' בשחר י"ט עדיף טפי לקרות שם קודם חפיה ולהניחה עד הערב דהת שם החמיצה לית לן בה חלה קודם קריאת שם משום הוחל כיון דים לה תקנה בלת הוחל חין לבשות ע"י הוחל גם בפרש"י שלפנינו מבואר להדיח כסברת ר"י שכ' וח"ל קרת עליה שם מני למיפח לה הוחל וחי בעי מיחסל עליה כו' וכל כתה דחפשר למיבעד שפיר בלת שום הוחל ניחת למיעבד ע"כ · וק"ל על פרש"י ותום' דהת חמרי' התם חיתמר החופה מי"ט לחול רח"ח לוקה לת חמרינן הוחל ומיקלעי ליה חורחי' חזיח ליה רבה חמ' חינו לוקה חמר הוחל ובסיפה דמעתתת חמרי' חמ' רמי ב"ח הת דר"ח ורבה מחלוקת דר"ח ור"י היח דר"ח סבר חמרינן הוחל ור"י סבר לת חמרינן הוחל ולהוחיל דמלחכת י"ט קחי ולת להוחיל לחי בעי מיחסל עליה שהרי חחי התם ע"כ לת קחמר ר"ח התם דחמר הוחל חלת דבעידנת דקח עיילו לתמורת כל חדה וחדה חזיח לי' לדידי' כו' וע"כ לת קחמר ר"י התם דלת חמרינן הוחל חלת דחיכת חדה חלת לדידי' ולת לחורחים כו' והשתת לפרש"י ור"י מכ"ל דשליגי ר"ח ור"י בהוחיל דילמת בחופה מי"ט לחול כ"ע מודו לחמרי' הוחל כרבה וה"ג בחתני' כ"ע מודו דבדלת תפשר בלת הוחל ספיר חת' הוחל ובדתפשר חין לנו לבשות ע"י הוחל לכ"ע ובהת לחוד פליגי חי מוזהרין עליו בבל ירחה ובבל ימלח ומחילה הת דהוחיל בהת תליה דלר"ח מוזהרין עליו בב"ח וכ"ה הת ודלי לת תפשר בלת הוחיל שהרי ח"ח לקרות שם קודם משום חשש חימוץ שהרי חחר קריחת שם חי תפשר לחפותה ובע"כ צריך לחפותה תחילה ולח על גב שתם חופה תחילה לת שרי חלת על ידי הוחיל וכל חדה וחדה חזי ליה הת כיון דחי תפשר בלת הוחיל חפי' על ידי הוחיל ספיר דמי ולר"י דס"ל לת זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל ירחה ובבל ימלח ים לו תקנה בלת הוחיל ע"י קריאת שם קודם שתחפה ומשו' חשש חימוץ ל"ל בה חלת זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל ירחה ושם החמיצה החמיצה ומוקי לה בגמ' דכ"ע טובת הנחה חיכה מחון לחפות תחילה משום הוחיל דכל חדה וחדה חזי לו להת כיון דחי תפשר בלת הוחיל לפיכך חין לנו לבשות על ידי הוחיל חלת ע"כ חין חילוק בין תפשר ללת תפשר ומתן לתית ליה הוחיל בכל בוגנא תית ליה ומתן לליח ליה בכל בוגנא ליח ליה והשתת ע"כ רבה כר"ח ור"ח כר"י ומ"ש דלת כפרש"י ור"י:ובל"ל דלק"מ דהת לחמר רמי ב"ח ור"י סבר לת חמרינן הוחיל ללו ממתני' דמר לה הת חיכת למיתני כדתחיון חלת חבריתה סמיך דחמר התם ר"י לת קיבלה להת דרמי דחמר ר"ת ור"י בהוחיל פליגי משום דתניא ת"ל ר"י לדבריך הרי הוח עובר משום לת תעשה כל מלחכה ושתיק ליה ולי חיתא לימת ליה טעמת דידי משום הוחיל ומדקחמר לי' לדבריך הרי הוח עובר משום לת תעשה כל מלחכה ס"מ מן התורה ליח ליה לר"י הוחיל וכיון דמן התורה ליח ליה הוחיל הת ודלי חין לחלק בין תפשר ללת תפשר ושע"ג דסמיע ליה לרמב"ח הת ברייתת ל"ק ליה הת דר"י משום דר"ז שני לה התם דילמת ליהדר ליה במכילתת מחריתת ושע"כ תפפי' ת"ל דתמן דתית ליה הוחיל תפי' בדתפשר נמי חית ליה מ"מ ל"ל דרמי להדיח הת ברייתת סמוך דתל"כ מכ"ל לרמי דר"י ל"ל הוחיל להת ר"י לת חייני במתני' כלל מקריחת שם חלה חימתי קורת לה מי קודם שתחפה חו לחחר שתחפה שהרי ל"פ במתני' שת ר"ח חוסר לקרות לה שם קודם שתחפה משום חשש חימוץ ולר"י שפיר רמי ושם רוחה קריח לה שם קודם ושם תחמין ליח לן בה דלת זהו חמץ שמוזהרין עליו חבל חסור לחפותה קודם קריאת שם בהת לת שמעינן לר"י דליח ליה הוחיל ומחמיר בהת יותר מר"ח ול"ל דר"י תרתי קולי חית לי' שם רוחה חופה קודם משום חשש חימוץ דהדר ליה חלת משום דסמיע ליה לר"ח דחוקת חופה קודם משום חשש חימוץ דהדר ליה לת זהו חמץ ושם רוחה קורת שם קודס· חלת ודלי הת לחמר רב"ח ורי"ס לת חמרינן הוחיל חבריתת סמיך ומינה יליף דקח"ל לדבריך ה"ה עובר על לת תעשה כל מלחכ"ס מ"ל ל"ל הוחיל:ותדע לך שעוד ל"ע כ"ח רב"ח מההי בריית'קחימתי בהת לחר"י ליח ליה הוחיל לחל"כ לחמ"ל קחמר הת דרבה ור"ח מחלוקת ר"ח ור"י היח ולת לב"ד לחמר במתני' תטיל בגוון מדלג לוגי דהת כיון דמ"ל מדחר"י מפ' ומנחתו עד ערב דחווקת הוח לבל לחפות קודם קריאת שם חמור כל שכן בן בתירת דקחמר תטיל בגוון לחין מערית ליה במעשה כל שכן דשמע מינית דלחפות קודם קריאת שם חסור משום דליח ליה הוחיל והל"ל בן בתירת ור"י סברי לת חמרינן הוחיל ומ"ט שביק לבן בתירת ולת קחמר חלת ר"י לחוד חע"כ משום דמבן בתירת ליכת לשמעת מינית מידי ד"ל דס"ל חס רוחה שלת לקרות לו שם עד שתחפה שפיר דמי דחית ליה הוחיל חלת בהת לחוד פליג חדר"ח ולחלו ר"ח ס"ל קורת שם עד שלת תחפה דווקת ולת סגי ליה בהטלת גוון משום דליכת למיחש דילמת לת יזהר יפה ויבא לידי חימוץ ולבן בתירת לת חיישינן להכי וס"ב בדר"י נמי ליכת למימר הכי ומ"ל דר"י ל"ל הוחיל חלת ודלי ס"מ לחבריתת סמיך בהת דקחמר ר"י לית ליה הוחיל וכדלחמרי':

הדי יסבתי דע"ס ור"י דלפי' ר"ח ס"ל הוחיל וקי"ל כוותיה כמו שפ"ר פ"ל לפ"ה כל היכא שתפשר לבשות בלת שום הוחיל חין לנו לבשות ע"י הוחיל ח"כ י"ט שחיו של פסח חפי' לר"ח לחסור לקרות שם קודם שתחפה בשחר י"ט עדיף טפי לקרות שם קודם חפיה ולהניחה עד הערב דהת שם החמיצה לית לן בה חלה קודם קריאת שם משום הוחיל וחחל ח"כ י"ל דע"כ לת שרי ר"ח לחפות קודם קריאת שם משום הוחיל וכתבו התוס' הקשה בקו' ח"כ יקרת לה שם ולח"כ תחפה מבשר הוחיל ולי בבי מיתסל עלה ולר"י כיון דיכול לבשות בלת הוחיל חין לנו לבשות ע"י הוחיל ע"כ וב"ת ח"כ לחתי שרי ר"ח לחפות משום הכל דחה וחדה חזיל ליה כדלקמן בלת הוחיל יכול לבשות ע"י הטלה לגוף ולחור"י דהכי עדיף טפי מהטלה לגוף דהכא למיחש שלח תזהור יפה ויבא לידי חימוץ ע"כ ולכיון

כו' וכ"מ מדומה דפי' הכתוב ברים שמעתא הוחיל וחי בעי מיתסל עליו ל"ג אלא ה"ג ר"ח סבר אמרי' הוחיל ור"י סבר לה אמרינן הוחיל וה"פ ר"ח סבר שרי לחפות' דאף ע"ג דסוף סוף חיכא חדא דלא הזיא ליה אין כאן חיסור מלחכה הוחיל וכל חדא וחדא חזי ליה דמצי למיסקל מכל חדא פורתא ור"י סבר לה אמרינן הוחיל דהא סופו ליטול ו' מהן לחלה הילכך כיון דטובת הנאה חיכה ממון ולא עבר עלה מנחתה עד הערב ויערף ע"כ וה"כ כיון דלכ"ע לה אמרינן להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה תו לק"מ הא דהקשו רש"י ותוס' דל"כ תקרוק לה סם וחמ"כ תאפה מעטם הוחיל ותמ"ע דהא לה אמרינן להתי הוחיל לכ"ע וה"כ אין לנו רשו' לכל היכא שאיפשר לעשות בלא הוחיל אין רשו' ע"י הוחיל ולפי"ז בשאר י"ט נמי שרי לחפות קודם קריאת סם אפי' לפי' ר"ח ליכא להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה להי"ר דלפי' דפרש"י דכ"ע חפי' ר"ח ליכא להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ומעתה דאמרי' לה תקרוק לה סם עד שתאפה הוא כדי שלא תתמיך ויעבור עליה בבל יראה הוא משום דס"ל טובת הנאה ממון והרי התם תניא רבי אומר הלכה כר"ח ולפי' דפרש"י דהא דאסור לר"ח לקרות סם קודם שתאפה משום חשש חימוך הוא משום דס"ל טובת הנאה ממון וס"ל כדילי' ושובר עליה בבל יראה ס"ב הא דאמ' רבי הלכה כר"ח לאו מכולה מילתא דר"ח קאי אלאו לר"ח טובת הנאה ממון והרי בספ"ב דקדושין (דף נח) גבי גונב טבלו של חבירו דפליגי רבי ור' יוסי ב"י מהדר הגמ' לכולהו ליכא דהתם דכ"ע ס"ל טובת הנאה חיכה ממון אלמא רבי טובת הנאה חיכה ממון ס"ל ואלא כר"ח ובב"ב ל"ל לר"ק רבי הלכה כר"ח אלא בהא לחוד דס"ל דאמ' הוחיל למחי דמוקי רמב"ח לפלוגתא דר"ח ור"י בהוחיל אבל לא בטובת הנאה ממון להא לר' טובת הנאה חיכה ממון ס"ל והשתא אמ"ד לר"ח הוחיל אלא בלא תאפר ח"כ למחי קא שרי רבי לחפות קודם קריאת סם משום הוחיל בכל חדא וחדא חזיא ליה כיון דלדידיה טובת הנאה חיכה ממון ואין מוהר על אלא בבל יראה הא תאפר להכיחה עד הערב ותע"פ שתחמוך ליה לן בה ור"ל לשום הוחיל והא אמרי' כל היכא דתאפר בלא הוחיל לא שריגן לי' ע"י הוחיל ולרבי הא תאפר בלא הוחיל ולמחי שרי לחפות קודם קריאת סם ע"י הוחיל דבשלמא ר"ח ה"ס לדילי' כיון דס"ל טובת הנאה ממון לא תאפר בלא הוחיל דהא מניחה עד הערב תתמוך ושובר עליה בבל יראה הילכך שרי ליה ע"י הוחיל אבל לרבי דס"ל טובת הנאה חיכה ממון קשה אלא ע"כ ס"מ דלמחי דבעי רמי ב"ח לחוקמי פלוגתייהו בהוחיל ותפ"ה שרי רבי ע"י הוחיל תף ע"ג לדילי' תאפר לעשות בלא הוחיל דס"מ דלמחן דחית ליה הוחיל תפי' דתאפר נמי שרי ע"י הוחיל ותפי' למחי דהמי ר"פ התם דע"כ לא קאמר ר"ח התם דאמרי' הוחיל אלא בעידנא דקא עיילי לתנורא כל חדא וחדא חזי ליה לדידי' אבל הכא דלאורחי כו' מ"מ התי הוחיל דגבי תפיות י"ט ודחי אמרי' לר"ח ולרבי דת' הלכה כר"ח ום"מ מדר' דאמ' הוחיל תפי' בהתאפר ובהתמרן ות"כ חיכא למיתעבד מיניה לשחר י"ט דלר"ח נמי ב"ג התאפר בלא הוחיל ע"י הוחיל נמי שרי דמדרבי ב"ז ע"ב של פסח נשמע לר"ח נמי בשאר י"ט וכמ"כ. ומיהו זה אינו אלא לגי' רש"י ופירושו דהוחיל וחי בעי מיתסל עליו לא אמרינן לכ"ע אבל הרי"ף והרמ"ם והתוס' ועוד כתה פוסקים דס"ל דטעמא דר"ח לחו מפני דס"ל טובת הנאה ממון דכ"ע טובת הנאה חיכה ממון אלא דס"ל לר"ח דאמ' הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ובב"ב הא דלא שרי ר"ח לקרות סם וחמ"כ תאפה מפני הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ה"ט דכיון דתאפר לעשות בלא הוחיל אין לעשות ע"י הוחיל ח"כ בשאר י"ט נמי אסור לחפות קודם קריאת סם מ"מ כ"ל הוחיל ולגי' רש"י ופי' הוכחנו דתפי' בתאפר נמי אמרינן ע"י הוחיל וה"ה למ"כ התוס' סם ועי"ל הוחיל וחי בעי מיתסל עלה לא שכיח ל"ת להתיר כו' ע"כ ולפי"ז אין רשו' לומר דבתאפר לא אמרינן הוחיל ח"כ ה"נ בשאר י"ט אע"ג דתאפר לקרות סם קודם תפיה ולהניחה עד הערב וא"ל להוחיל תפ"ה שרי לעשות ע"י הוחיל ולחפות קודם והנ"ל למ"כ התוס' סם בשם רשב"ח אכ"ל שדעת רש"י כיון שהסכל מצרפן וסופו ליטול ו' על כולן נמצא שטרח בדבר שא"ר לזכילה אלא מעטם הוחיל שרי לחי בעי לה מפרים ח"ח לחלה אלא בע"י פורתא מכל חדא וחדא וכל חדא וחדא חזיא לי' וכיון דכי נמי לא תקרוק לה סם עד שתאפה לא שרי אלא ע"י הוחיל ומ"מ יקרוק לה סם קודם שתאפה הוו תרי הוחיל ותרי הוחיל לה אמרינן ע"כ ח"כ בשאר י"ט נמי שרי לחפות בלא קריאת סם דהא ליכא אלא חד הוחיל ולית לן בה

ועיין מש"כ בזה בדיני פסח בסי"ד ובח"ח סי' תק"ו בן נ"ל:

דיני י"ט סימן סד

שאלה במקומות אלו בסיס הללו מצויים טריסות כמו כסירות מחמת בדיקות הריחה אם מותר לשהותו בהמה בי"ט או לא:

תשובה בפ"ד דביצה (דף לד) גבי דרסה או טערפה בכותל (א) ושחטה מע"ל ושחטה כשרה ומריכה בדיקה בשר ר"י מר"ו מהו לשחטה בי"ט מי מחזקין ריעותא בי"ט או לא ולא תיפשוט בעיין ופרש"י בשלמא שחר בהמות אע"ג דמתמרין מיפשיה ובדקין מיהו סמכין מהוזפ ורוב בהמות אין טריפות ע"כ וכתב הר"ן כיון דלא מיפשוט בעיין ומסתברא דנקטינן בה לחומרא דה"ל ספק דאורייתא ולחומרא ע"כ ובהג"ה בסה"י כתב אבל במקום שהטריפות מצויות כמו הכסירות אסור לשהותו בהמה בי"ט ע"כ ס"מ דס"ל נמי דאמרינן לחומרא אבל הרש"ם כתב מדאמרי' התם ס"ל תניא אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קעביד ואר"י הכא ברעפים שמעתא הוחיל וחי בעי מיתסל עלויו ל"ג אלא ה"ג ר"ח סבר אמרי' הוחיל ור"י סבר לה אמרינן הוחיל וה"פ ר"ח סבר שרי לחפות' דאף ע"ג דסוף סוף חיכא חדא דלא הזיא ליה אין כאן חיסור מלחכה הוחיל וכל חדא וחדא חזי ליה דמצי למיסקל מכל חדא פורתא ור"י סבר לה אמרינן הוחיל דהא סופו ליטול ו' מהן לחלה הילכך כיון דטובת הנאה חיכה ממון ולא עבר עלה מנחתה עד הערב ויערף ע"כ וה"כ כיון דלכ"ע לה אמרינן להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה תו לק"מ הא דהקשו רש"י ותוס' דל"כ תקרוק לה סם וחמ"כ תאפה מעטם הוחיל ותמ"ע דהא לה אמרינן להתי הוחיל לכ"ע וה"כ אין לנו רשו' לכל היכא שאיפשר לעשות בלא הוחיל אין רשו' ע"י הוחיל ולפי"ז בשאר י"ט נמי שרי לחפות קודם קריאת סם אפי' לפי' ר"ח ליכא להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ומעתה דאמרי' לה תקרוק לה סם עד שתאפה הוא כדי שלא תתמיך ויעבור עליה בבל יראה הוא משום דס"ל טובת הנאה ממון והרי התם תניא רבי אומר הלכה כר"ח ולפי' דפרש"י דכ"ע חפי' ר"ח ליכא להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ומעתה דאמרי' לה תקרוק לה סם עד שתאפה הוא כדי שלא תתמיך ויעבור עליה בבל יראה הוא משום דס"ל טובת הנאה ממון והרי בספ"ב דקדושין (דף נח) גבי גונב טבלו של חבירו דפליגי רבי ור' יוסי ב"י מהדר הגמ' לכולהו ליכא דהתם דכ"ע ס"ל טובת הנאה חיכה ממון אלמא רבי טובת הנאה חיכה ממון ס"ל ואלא כר"ח ובב"ב ל"ל לר"ק רבי הלכה כר"ח אלא בהא לחוד דס"ל דאמ' הוחיל למחי דמוקי רמב"ח לפלוגתא דר"ח ור"י בהוחיל אבל לא בטובת הנאה ממון להא לר' טובת הנאה חיכה ממון ס"ל והשתא אמ"ד לר"ח הוחיל אלא בלא תאפר ח"כ למחי קא שרי רבי לחפות קודם קריאת סם משום הוחיל בכל חדא וחדא חזיא ליה כיון דלדידיה טובת הנאה חיכה ממון ואין מוהר על אלא בבל יראה הא תאפר להכיחה עד הערב ותע"פ שתחמוך ליה לן בה ור"ל לשום הוחיל והא אמרי' כל היכא דתאפר בלא הוחיל לא שריגן לי' ע"י הוחיל ולרבי הא תאפר בלא הוחיל ולמחי שרי לחפות קודם קריאת סם ע"י הוחיל דבשלמא ר"ח ה"ס לדילי' כיון דס"ל טובת הנאה חיכה ממון לא תאפר בלא הוחיל דהא מניחה עד הערב תתמוך ושובר עליה בבל יראה הילכך שרי ליה ע"י הוחיל אבל לרבי דס"ל טובת הנאה חיכה ממון קשה אלא ע"כ ס"מ דלמחי דבעי רמי ב"ח לחוקמי פלוגתייהו בהוחיל ותפ"ה שרי רבי ע"י הוחיל תף ע"ג לדילי' תאפר לעשות בלא הוחיל דס"מ דלמחן דחית ליה הוחיל תפי' דתאפר נמי שרי ע"י הוחיל ותפי' למחי דהמי ר"פ התם דע"כ לא קאמר ר"ח התם דאמרי' הוחיל אלא בעידנא דקא עיילי לתנורא כל חדא וחדא חזי ליה לדידי' אבל הכא דלאורחי כו' מ"מ התי הוחיל דגבי תפיות י"ט ודחי אמרי' לר"ח ולרבי דת' הלכה כר"ח ום"מ מדר' דאמ' הוחיל תפי' בהתאפר ובהתמרן ות"כ חיכא למיתעבד מיניה לשחר י"ט דלר"ח נמי ב"ג התאפר בלא הוחיל ע"י הוחיל נמי שרי דמדרבי ב"ז ע"ב של פסח נשמע לר"ח נמי בשאר י"ט וכמ"כ. ומיהו זה אינו אלא לגי' רש"י ופירושו דהוחיל וחי בעי מיתסל עליו לא אמרינן לכ"ע אבל הרי"ף והרמ"ם והתוס' ועוד כתה פוסקים דס"ל דטעמא דר"ח לחו מפני דס"ל טובת הנאה ממון דכ"ע טובת הנאה חיכה ממון אלא דס"ל לר"ח דאמ' הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ובב"ב הא דלא שרי ר"ח לקרות סם וחמ"כ תאפה מפני הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ה"ט דכיון דתאפר לעשות בלא הוחיל אין לעשות ע"י הוחיל ח"כ בשאר י"ט נמי אסור לחפות קודם קריאת סם מ"מ כ"ל הוחיל ולגי' רש"י ופי' הוכחנו דתפי' בתאפר נמי אמרינן ע"י הוחיל וה"ה למ"כ התוס' סם ועי"ל הוחיל וחי בעי מיתסל עלה לא שכיח ל"ת להתיר כו' ע"כ ולפי"ז אין רשו' לומר דבתאפר לא אמרינן הוחיל ח"כ ה"נ בשאר י"ט נמי אסור לחפות קודם קריאת סם דהא ליכא להתי הוחיל וחי בעי מיתסל עלה ומ"מ יקרוק לה סם עד שתאפה הוו תרי הוחיל ותרי הוחיל לה אמרינן ע"כ ח"כ בשאר י"ט נמי שרי לחפות בלא קריאת סם דהא ליכא אלא חד הוחיל ולית לן בה

ועיין מש"כ בזה בדיני פסח בסי"ד ובח"ח סי' תק"ו בן נ"ל:

דיני י"ט סימן סד

שאלה במקומות אלו בסיס הללו מצויים טריסות כמו כסירות מחמת בדיקות הריחה אם מותר לשהותו בהמה בי"ט או לא:

תשובה בפ"ד דביצה (דף לד) גבי דרסה או טערפה בכותל (א) ושחטה מע"ל ושחטה כשרה ומריכה בדיקה בשר ר"י מר"ו מהו לשחטה בי"ט מי מחזקין ריעותא בי"ט או לא ולא תיפשוט בעיין ופרש"י בשלמא שחר בהמות אע"ג דמתמרין מיפשיה ובדקין מיהו סמכין מהוזפ ורוב בהמות אין טריפות ע"כ וכתב הר"ן כיון דלא מיפשוט בעיין ומסתברא דנקטינן בה לחומרא דה"ל ספק דאורייתא ולחומרא ע"כ ובהג"ה בסה"י כתב אבל במקום שהטריפות מצויות כמו הכסירות אסור לשהותו בהמה בי"ט ע"כ ס"מ דס"ל נמי דאמרינן לחומרא אבל הרש"ם כתב מדאמרי' התם ס"ל תניא אין מלבנין את הרעפים

(א) נ"ל ושחטה

לבעיית הר"י וצ"ע עכ"פ לדינא בדיקה הא קי"ל כר"י ז"ל דבעינן בדיקה ולכאורה ק"ל ז"ל דהא דאמרינן התם אי מצאו בכיסו ולא ידע מאימתי נפל אסור משום דאמרינן רובא דעלמא לא עבדי איסורא ואפילו הכי בעינן בדיקה ולא סגי בחזקת היתר ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק התם דאפילו לא מצאו בכיסו אלא שראה שנפל ממנו ואינו יודע אימתי נפל אסור משום דאמרינן רובא דעלמא לא עבדי איסורא ואפילו הכי בעינן בדיקה ולא סגי בחזקת היתר ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק התם דאפילו לא מצאו בכיסו ולא ראה שנפל ממנ

שמחה מה"ת חלה בשלמי שמחה לחוד • שוב ראיתי בחוס' סכ' לגלו מעוס דאין לו במה ישמח ומ"ת מ"כ ת"ל מצוך קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה וי"ל דאי מהתם ה"מ דלא בעינן זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום שיוכל לשחטה בו ביום אבל הכא שאינו יכול לשחטה בלילה לא לבעי מיצטריך לך למעט ע"כ • מ"מ מה שפי' הוא נכון • אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מה' י"ט ו' ימי הפסח ומ' ימי החג עם שאר י"ט כולן מצורין בהספד ותענית ואייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל העולים עליו שנאמר ושמחת בחגך כו' ע"כ שהשמחה המצורה כאן היא קרבן שלמים כו' ים בכלל הוא שמחה לשמח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו כיצד הקטנים נותנין להן קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין כפי ממונו והחנשים חוכלין בשר ושותין יין אלא שמחה אלא בשבר ואין שמחה אלא ביין ע"כ ועי"ש שהאכילה ושתיה במועדי מ"מ לא יהא אוכל ושותה כל היום כו' ע"כ וכ"כ מל' הר"ן שכת' בדף ד' דסוכה אהא דתנן התם הבלל והשמחה שמונה והשמחה לאכול בשר שלמים כו' וע"ג דכי מיקלע יום ראשון בשבת אי אפשר בשלמים כו' אפ"ה ליתא לשמחה בשבר של חולין או בשאר מיני שמחות אלא אמרו חין שמחה אלא בשבר אלא למעוטי מן המוכחר אבל לא לעכב ע"כ וכ"כ רש"י בדבורה לזה דשבשאר מיני שמחות נמי יוצא ידי חובת מ"מ ומ"ת מהא דאמר בפ' כ"ג (ד' פ) אימתי היו ישראל מתנה טוחים ואחנה טהורים מ"ר מעמדין אחד מהן בשרץ ועולה אחר משלחן ר' מהן לדר"ר ויטמאנו בשרץ קשבר שוחטין ומורקין על טמא שרץ ויטמאתו בשאר מדחיהו אחה מחגיגתו השתא נמי מדחיהו אחה מפשחו לאשר לעביד בשני בשת נמי לאשר לעביד בו' דה"ל ח' שלו • קשבר עולה כולן חשלומין דרחשון ניחא דחני ברחשון חזי בכולהו וכל היכא דלא חזי ברחשון לא חזי בכולהו ואיכא למידק מ"ל למיתר קשבר כולן חשלומין דרחשון דילמא ס"ל כולן חשלומין זה לזה ואע"ג דלא חזי ברחשון חזי בכולהו ודקא קשיא לי' ויטמאנו בשת • מעוס דס"כ אחה מדחיהו משלמי שמחה כל שבת ימי הפסח ול"ח לו לקיים מ"ע של ושמחת בחגך בהן אלא ע"כ מ"ע זו של ושמחת לאשר לקיים בכל מיני שמחות מה"ת ואע"ג דאיכא מצוה חן המוכחר בשלמי שמחה דוקא מ"מ חקנתא זו ניחא כיון שאינו נאכר לגמרי מ"ע זו של שמחה חקנתא דעולה • כדאקשי עליה ר"נ אחם מחן ליית דעקר סיכי, ומשכני ורהיט ואפי' עולה לא קאמר לחקנתא דיני' אלא מש"ה דס"ל דף"ח בעניו אחר מעוס שאינה מדחי, מחגיגתו דס"ל כולן חשלומין דרחשון הן • ואין לחאות דה"ט דפ"ח שאינה ליה להגמ' קשבר עולה כולן חשלומין דרחשון הן דכיון דס"ל שוחטין ומורקין על טמא שרץ אלא מעמדין אחד בשרץ ע"כ כ"כ ס"ל לאמר בפ' מי שהיה טמא (דף נו) פשח שני חשלומין דרחשון ולא כרבי דף' רגל בפ"ע הוא והרי כחבו החוס' בפ' אלו דברים (דף ס"ע) וא"ת אי שוחטין ומורקין על טמא שרץ אמאי כחב רחמנא טמא אין עושה פשח פסיעה לכאי כחיב הים לפי אלו חכאו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה כדמוכח בפ' כ"ג • ונראה לרשב"ם דאיצטריך לאשמעינן דחייב בפשח שני אלא ניחא דמיפשר מעוס דשני חשלומין דרחשון הוא דחזי ברחשון חזי בשני אלא חזי ברחשון לא חזי בשני כדאמר לקמן גבי חגיגה בכ"ל ע"כ • ולפי"ז עולה דס"ל שוחטין ומורקין על טמא שרץ ע"כ ס"ל נמי דשני חשלומין דרחשון ומשמע להגמ' דכמו דפשח שני חשלומין דרחשון ה"ל אמרי' לעניו חגיגה נמי כולן חשלומין דרחשון דכמו דלגבי פשח נחנה חורה חקנה שמי אלא עשה את הרחשון עשה את השני ה"ל לעניו חגיגה לנוהג כל שבעה לחשלומין כדאמר בפ"ק דחגיגה (דף ט) חשלומין דרחשון הוא דכתיב גבי פשח לחין חברא לחלק בין שני חשלומין הללו של פשח וחגיגה לעניו פשח חשלומין דרחשון ולעניו חגיגה חשלומין זה לזה וכיון דס"ל לעולה לפשח שני חשלומין דרחשון ה"ל ע"ס ס"ל הכי גבי חגיגה • מ"ה חאני קשבר עולה כולן חשלומין דרחשון ואע"ג דה"מ לעניו דמ"ע אין מעמדין אחד בשרץ מפני שאחה מדחיהו משלמי שמחה • מ"מ כיון דבע"כ מוכרח לומר חלינה לעולה כולן חשלומין דרחשון חד מחרי טעמי נקט דבשלמי שמחה אי אפשר לומר חלינה לעולה דס"ל כולן חשלומין זה לזה ה"ק ודאי קשה מכ"ל דלא ס"ל הכי והא דלא מעמדין ליה בשרץ י"ל ע"כ אחה מדחיהו משלמי שמחה אבל למע"כ דבלא היה קושיא מוכרח לומר דס"ל לעולה כולן חשלומין דרחשון חע"ג דהמ"ל נמלא אחה מדחיהו מחגיגה ומשלמי שמחה ולא קאמר אלא חגיגה לחוד בהא שפיר י"ל הלא מחרי טעמי נקט: אבל אי אפשר לומר כן דודאי אפי' עולה פשח שני חשלומין דרחשון אי אפשר לומר חלינה לעולה דס"ל לגבי חגיגה כולן חשלומין זה לזה ורחיה לאשר מה"ט דפ"ק דחגיגה דאמר התם לותו אחה מוגג ואי אחה מוגג כל ז' ה"כ למה נאמר שבעה לחשלומין אחי חשלומין ר"ח חשלומין דרחשון ר"ח חשלומין זה לזה אחי ביניהו אר"ו חגר ביום ז' ונחפשב ביום השני חיכא ביניהו ר"ח חשלומין דרחשון כיון דלא חזי ברחשון לא חזי בשני ר"ח חשלומין זה לזה ע"ג דלא חזי בר' חזי בשני • ופריך ואי אר"י הכי והא אמרינן ליה גבי מיר שבחמה בלילה נמי מביא חלחת ע"ג אלא נראה לקרבן מחמת טומאה ים לו חשלומין אר"י שאני טומאה דים לה חשלומין בפשח שני מחקיף לה ר"פ הניחא למ"ד פשח שני חשלומין דרחשון הוא אלא למ"ד פשח שני חשלומין זה לזה ע"ג דלא חזי בר' חזי בשני • ופריך ואי אר"י שני רגל בפ"ע הוא ע"כ לדעניו חגיגה נמי חלינה לעולה דס"ל בפשח שני חשלומין זה לזה ור"נ אמרינן להיפך לה פשח שני חשלומין דרחשון גבי חגיגה נמי חשלומין דרחשון ה"ק אפיר שני ר"י שאני טומאה דאחיל ים לו חשלומין בפשח שני ודקא ק"ל לר"פ למ"ד פשח

שני רגל בפ"ע מאי חיכא למימר • הא מדס"ל לר"י גבי חגיגה דכולן חשלומין דרחשון בע"כ ה"נ ס"ל גבי פשח דשני חשלומין דרחשון ולאו רגל בפ"ע הוא והא ודאי אפיר קאמר ר"י שאני טומאה דאחיל ים לו חשלומין בפשח שני דע"כ חשלומין דרחשון הוא לר"י כמו דס"ל גבי חגיגה דכולן חשלומין דרחשון אלא ודאי ס"מ דהשלומין דפשח והחגיגה חרי מילי נינהו ואפשר דבהא חשלומין דרחשון ובהא חשלומין זה לזה והכ"מ מהא דעולה גופי' מדקאמר קשבר עולה כולן חשלומין דרחשון כו' ומדס"ל מאן דלא חזי ברחשון מחמת טומאה לא חזי בכולהו ס"מ דפשח שני רגל בפ"ע הוא ובפ"ח מה' חגיגה פשח לעניו דשבת כולן חשלומין דרחשון הוא: **ומבאן** נ"ל חסו' לדברי הרשב"ם שפי' דלמ"ד שוחטין ומורקין על טמא ערך בבע"כ ס"ל דפשח שני חשלומין דרחשון הוא חלה כחב רחמנא גבי פשח דס"ל לאמר קאמר קשבר עולה שו"ז על טמא ערך ע"כ ס"ל פ"ם חשלומין דרחשון הוא לפי' הנראה בפני הטומאה יש לו חשלומין כמו שאינו גבי פשח שני דע"ג דחשלומין דרחשון הוא חפ"ה אין לו חשלומין בפ"ע וה"ה נמי בטומאת ברחשון גבי חגיגה יש לו חשלומין חפילו למ"ד כולן חשלומין דרחשון דשאני טומאה הואיל ויש לו חשלומין בפשח שני מ"מ חקשה הוי דלא חשלומין דרחשון חלינה לעולה שו"ז על טמא ערך ע"כ ס"ל דפ"ם חשלומין דרחשון הוא לפי' הנראה בפני הטומאה יש לו חשלומין כמו שאינו גבי פשח שני דע"ג דחשלומין דרחשון הוא חפ"ה אין לו חשלומין בפ"ע וה"ה נמי בטומאת ברחשון גבי חגיגה יש לו חשלומין חפילו למ"ד כולן חשלומין דרחשון דשאני טומאה הואיל ויש לו חשלומין בפשח שני מ"מ חקשה הוי דלא חשלומין דרחשון חלינה לעולה שו"ז על טמא ערך ע"כ ס"ל דפשח שני ח

ליה בהכי הילכך לא חיכפת לן בהא דמטמאין ר' מהן בתת ואי אפשר לו בשלמי שמחה בו' ימי הפסח דהא חין מצות שמחה חלה עליו בשלמי שמחה כיון דבטלת קודם הרגל ויכול לקיים מצות שמחה בשאר כל מיני שמחות שבידו לקיימן וכ"כ הרמב"ם בספר המצות חלק העשין סי' כ"ד ושין השמחה הוא שנקריב שלמים טכ"פ כו' בכלל ר' ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ לשמוח בהם בכל מיני שמחה ומזה למכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני תיקוק לקטנים ולנשים ולשחוק בכל מיני ניגון ולרקד במקדש לפד כו' ע"כ וכ"כ מדבריו בחיבורו שכת' לחעלה וכ"כ ה־תוב"ן ותכחוב דבריו לקמן והרי כ' הר"ן והמרדכי ושלמי חגיגה שם הוא עדיין קודם יום ו' של רגל מותר להטמחות כיון שיש עדיין שהות להטהר ולהביח לותן קודם שיצח הרגל דיש להן תשלומין כל שבעה ומשום חובות הלבו חין מוזהרין מלהטמח בטומחת ערב חלא בשבעה של רגל דמכחן ולילך עבר זמנם ר"ל בליל יום רחשון של רגל וכמ"ש כולן תשלומין דרחשון ומכן חלא חזי ברחשון לא חזי בכולן וכמ"ש לעיל מהחיה דפ' כ"ל לבל מיום רחשון עד יום ו' ולא עד בכלל שם מטמח את עלמו בטומחת ערב לית לן בה ר"ן שם הביח כבר לחובות הללו ברגל מטמח חין כאן חיסור להטמח את עלמו חפילו בטומחה חריכתה מיהו ה"מ מחמת חובת שאם מביחים ברגל פטח מחמת יולח ידי חובתו מכל הרגל לבל משום שלמי שמחה שחייב להכחל חותן בכל ימות הרגל וחין לך יום מימי הרגל שחינו חייב בהן חי חפשר לטמחות ר"ש בכל ימות הרגל חף ע"ג דלפשר לקיים מצות שמחה בשחר כל מיני שמחות וכמש"ל מ"מ הואיל וכבר הגיע רגל חל עליו נמי מצות שמחה בשלמי שמחה ור"ל להפקיע ר"ש ממנו ע"י הטומחה ול"ד למטמחין חת ר' מהן בדרך דפריך ויטמחנו בתת ולא חייבין להפקיעה דשלמי שמחה כמו דחיים התם להפקיעה דשולת רחי הואיל וחפשר לקיי' מצות שמחה בשחר מיני שמחות דשלמי הכח שמטמח ר"ש קודשהרגל לחכתי לח חל עליו חיוב מצות שמחה וכשיגיע הרגל כבר הוח טמח וחינו חל עליו מ"ע דשמחה חלח בשחר מיני שמחות והואיל וחינו פקע מיניה מצות שמחה לגמרי לית לן בה שם מטמח ר"ש לבל הכח שכבר הגיע רגל ועדיין הוח טהור חל עליו מ"ע דשמחת הרגל בשלמי שמחה נמי ר"ש להפקיע חת עלמו מחמת ע"י טומחה זהו מה שכ"ל בפורש עניו זה של ובגבלתם לח תגעו דמשכחת לה ברגל והדברים פרוחים למבין : והשתח חשה דפטורה משולת רחיה וחגיגה כדחנן רפ"ק דחגיגה וחפי' מרחיית פניס בשורה נמי פטורה וכמש"כ התוס' שם והכריחו הדבר ברחיות ברורות מגמרת דיהן ולח כגמרת ירושלמי ר"ל כי חמרי' דמחייבי בשמחה מוזהרת נמי ברגל בלחו דבגבלתם לח תגעו כדי שלח תפקיע ר"ע משלמי שמחה שמוטל עלי' להא ע"כ עיקר חומרה זו של ובגבלתם לח תגעו ברגל משום עולת רחיה וחגיגה בטומחת נבילה שהיח טומחת ערב ניו מוזהר עליה חף ביום השביעי של ימות הרגל וכשלח הביח עדיין עולת רחיה וחגיגה חבל בהביחם כבר לית לן בה ומחי ברגל מתמת לחר"י וחניח כוותיה דמשמע דכל ימות הרגל בחומרה זו של ולחי משום שלמי שמחה קחמר דבגבלתם לח תגעו ברגל לחע"ג דבנבילה טומחת ערב היח מ"מ חסור ליגע בה ברגל כדי שלח יפקיע ר"ע משלמי שמחה וחע"ג דשם בכל כבר ביום זה של הרגל שלמי שמחה יכול לטמחות ר"ע בטומחת ערב דנבילה ועד הלילה יעבוד ויעריב שמשו וחפשר לקיים מצות שמחה בשלמי שמחה בלילה הא ר"מ בכל יום מימי הרגל מוחר על ובגבלתם לח תגעו קודם שיכל עדיין לת שלמי שמחה בו ביום וכיון דשם חייבת נמי בשלמי שמחה מוזהרת נמי על לזו דובגבלתם לח תגעו ברגל כיים דהא עיקר חומרה זו משום שלמי שמחה הוא והרי היא נמי חייבת בה בכל ר' חמרי' דשם חייבת בשלמי שמחה ושאר מוזהרין בה נמי מנא לן דלא נימא דין מוזהרין בה ברגל כיון דשם רגל לשאר כל השנה ואין לה ענין לחומרה זו של ובגבלתם לח תגעו ברגל כיון דשם רגל חלוק הללה משאר ימות השנה מותרת לטמחה ר"ע ברגל חפי' בטומחה חריכתה דטומח'מת כ"ם בטומחת ערב דנבילה והשתח חתי שפיר דרבנן ו"ל לטעמייהו חולי דהרחב"ד דס"ל דנשים פטורים משלמי שמחה כמש"כ בפ"ק חגיגה ר"ל חין לה ענין לחומרה זו של ובגבלתם לח תגעו ברגל כיון דשם רגל חלוק לה משאר ימות השנה מותרת לטמחה ר"ע ברגל

דולטעמך הא לאביי נשים אינן בבל תאחר כיון דאינן לא בראי' ולא בשמחה ואמאי לא חשיב ללאו דבל תאחר דנשים פטורים אלא מאי אית לך למימר כיון דטעמא דאינ' בבל תאחר הוא משום דתלה רחמנא לבל תאחר בהבאה דכתיב ובאת שמה והבאת שמה וכיון דליתא בהבא' לא משום ראיה ולא משום שמחה לית' בבל תאחר ה"ל בכלל הא דתנן התם כל מ"ע שהז"ג דנשים פטורות דהואיל דפטורה ממ"ע שהז"ג הוא הגורם לה נמי לפטור מלאו זה דבל תאחר כ"ש דלאו דבנבלתם לא תגעו ברגל דה"ל בכלל מ"ע הללו דכל עצמו של אזהרה זו הוא כדי שלא לבטל מ"ע הללו של ז"ג ה"ל לאו זה בכללן מ"מ אין זה מוכרח די"ל דהיינו טעמא דלא קתני במתני' חוץ מבל תאחר אפילו לאביי דאמר אשה בעלה משמחה ואינה עוברת על בל תאחר היינו דווקא בקרבנות דתלינהו רחמנא ברגלים דכתיב ובאת שמה והבאת שמה אבל צדקה דא' רבא שם בפ"ק דר"ה וצדקה מחוייב עלי' לאלתר דהא שכיחי עניים אשה נמי עוברת על בל תאחר בצדקה כיון דלא תליא ברגלים והה"נ לשאר מתנות עניים כגון לקט שכחה ופיאה וכיוצא בו שעוברת עליהם בבל תאחר לאלתר כמו בצדקה כמש"כ התו' שם (דף ד) (ד"ה ומעשרות) דאפי' לאביי אשה עוברת עליו בבל תאחר וכיון דבהאי ל"ת דבל תאחר איכא מילי שנשים נמי עוברת עליהם כגון צדקה ושאר מ"ע דלא תלינהו רחמנא בובאת שמה דרגלים מה"ט לא קתני במתני' להאי חוץ מבל תאחר אע"פ שיש לפלפל בזה הרבה כבר כתוב אצלי במקום אחר אין זה מקומו ומ"מ אע"פ שאין מהא דבל תאחר הכרח למש"כ אפ"ה בלא"ה י"ל כן דלא חשיב להאי לאו דובנבלתם לא תגעו בהאי חוץ אליבא דאביי מה"ט דאמרן ונחזור לענייננו הרי נתברר לנו בראיה ברורה דאשה נמי חייבת במצות שמחה דרגלים כאיש :

דיני י"ט סימן סז

וממש"כ בסי' הקדום תבין שיש לתמוה הרבה על מש"כ הרא"ש בסוף מס' יומא גבי עיה"כ וא"ר סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בהש"ס רמז לטבילה זו כו' ואי משום דאר"י חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל טומאות אפילו מטומאת מת ולהזות עליו ג' וז' והאידנא אין לנו טהרה כו' אין חוב לטבילה זו ואין לברך עליה ע"כ · ומשמע מדבריו אם אפשר לטהר א"ע מכל טומאה אפילו בזה"ז חייב לטהר א"ע אפי' ביה"כ יש חיוב לטהרה זו · ולד' הה"נ בר"ה חייב לטהר א"ע אם אפשר לו להטהר מכל טומאה והא ודאי ליתא דאפילו אם תמצא לומר דר"ה ויה"כ בכלל מועדות הם שבזה נחלקו רבוותא קמאי כמש"כ הרא"ש בסוף מסכת ר"ה ושאר פוסקים וכ"נ עיקר ויש בידי ראי' מפ' ב' מדות במס' מנחות (דף צא) דאמ' התם לאיל למה לי אר"ש לרבות אילו של אהרן כלומר דיה"כ ופריך אילו ש"א מבמועדיכ' נפקא סד"א ה"מ דציבור אבל דיחיד לא ש"מ דיה"כ בכלל מועד הוא וה"ה לר"ה מ"מ אינן בכלל רגלים לענין זה ואין חייב אדם לטהר א"ע בהם דהא הא דמוקמינן להאי לאו דובנבלת' לא תגעו ברגל דווקא בע"כ ה"ט משום כדי שיכול לקיים מצות של חובת הרגל כמו ראי' וחגיגה ושמחה שאי אפשר לקיימן בטומאה וכיון דבר"ה ויה"כ אין בהן א' מכל חובות הללו אין להם ענין שיתחייב אדם לטהר א"ע בהן דמ"ש אינהו משאר כל ימות השנה וזה אפילו בזמן שבה"מ היה קיים אין חייבין לטהר בר"ה ויה"כ אבל בזה"ז אפילו אם היה לנו אפר פרה כמו שהיה בזמן אמוראים כמש"כ התוס' בכ"מ מ"מ אפי' בג' רגלים אין לנו ענין לטהרה זו ואין אנו חייבין בה דכיון דבעוונותינו חרב בה"מ ואין לנו שום חוב מחובת הרגל הצריכי' טהרה אין לנו ענין לטהרה זו · דמ"ש רגלי' לדידן לענין טהרה מכל ימות השנה וזה ברור · וכן ראיתי להרמב"ם שכ' בספי"ו מה' טומאת אוכלין כל ישראל מוזהרין להיות טהורין בכל רגל מפני שהן נכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים וזה שנא' בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה א"מ ע"כ הרי שכתוב בהדיא דה"ט שמוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שנכונים לכנס למקדש ולאכול קדשים וש"מ תרתי חדא דאין ר"ה ויה"כ בכלל טהרה זו דהא אין בהן א' מכל אלה וש"מ דבזה"ז אינן חייבים לטהר א"ע אפי' בג' רגלים כיון דאין לנו מקדש וקודש · ומ"מ מש"כ ואם נטמא אינו לוקה צריך טעם למה והכ"מ כתב בת"כ ובנבלתם לא תגעו ברגל אחרים אומרים יכול אם נגע בנבילה ילקה · ת"ל ולאלה תטמאו הוי אומר רשות ומשמע לרבינו דלת"ק נמי אינו לוקה ברגל ע"כ ולא דיבר נכונה דלאחרים דאמר רשות ודאי ל"ש כאן מלקות ומה ענין ללמוד מרשות דאחרי' לאיסור רגל דת"ק שלא ילקה ברגל אבל כוונת הרמב"ם הוא משום דכיון דהא דמוקמינן להאי לאו דובנבלתם לא תגעו ברגל הוא משום כדי שיוכל להביא קרבנות של חובת הרגל וכיון דאפילו אם אינו מביא חובת הרגל אינו בר מלקות דהא אינן אלא בעשה א"כ אין להחמיר במטמא א"ע ברגל וגורם לבטל חובת הרגל יותר מטהור המבטלן :

דיני י"ט סימן סח

אעפ"י שביארנו בסי' הקודמים דמצות שמחה נוהג בזה"ז בשאר מיני שמחות אעפ"י שאין לנו שלמי שמחה מ"מ הדבר ברור שליל ראשון של י"ט אין מצות שמחה נוהג בו מה"ת וכמ"ש לפנינו בס"ד אע"ג דמדברי הרי"ף (א) ר"פ א"מ ל"מ הכי שכ' שם שאין אבילות נוהג מה"ת אלא ביום המיתה ולא בלילה שאחריו והקשה הרי"ף מדאמרי' התם אבל אינו נוהג אבילתו ברגל דאי אבילות דמעיקרא הוא אתא עשה דרבי' ודחי עשה דיחיד וש"מ דאיכא חיובא דאורייתא בתר דנפק ליה יומא קמא דהוא יום מיתה לק"מ דה"ק אבל אינו נוהג אבילתו לד"ה אפילו למ"ד יום ראשון תופס את לילו מדאורייתא דאי אבילות כו' ע"כ והרי האי אבילות דמעיקרא למ"ד יום מיתה תופס לילו מה"ת היינו שמת בעי"ט וליל יום מיתה הוי לילה ראשונה של י"ט ואפ"ה קאמר דאתי עשה דרבים דשמחת הרגל ודחי לעשה דיחיד ואי ס"ל דליל יו"ט ראשון אין מצות שמחה נוהג בו מה"ת אלא מדרבנן היכא אתי עשה דרבנן ודחי לאבילות של תורה בקום ועשה למ"ד יום מיתה תופס לילו מה"ת אלא ע"כ ס"ל דשמחה נוהג בליל יו"ט ראשון מה"ת ואתא עשה דרבים ודחי לעשה דיחיד וק"ל מהא דפסחים (ד' עא) דקאמר והיית אך שמח לרבות ליל י"ט ראשון ת"ל אך חלק ומפרש מאי ראית מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני ליל י"ט ראשון שאין שמחה לפניו ש"מ שאין מצות שמחה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת · והנ"מ מהא דפסחים דאמר עולא אר"א שלמי' ששחטן מעי"ט אין יוצא בה משום שמחה דבעינן זביחה בשעת שמחה · ומתיב ר"י חגיגת י"ד יוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה ואמאי הא בעינן זביחה בשע' שמחה א"ר אידי ב"א בשעיכב ושחטה אר"א הנ"מ דאלת"ה הא מתניתא מאן קתני לה בן תימא לבן תימא הא פסול לה בלינה ש"מ ☜ ואי בליל י"ט א' מצות שמחה נוהג מה"ת מאי ק"ל הא פסול לה בלינה דילמא לעולם מיירי ששחטה בערב פסח כמצוותו ולא בעינן זביחה בשעת שמחה ויוצא בה משום שמחת ליל י"ט ראשון קאמ' דאכתי לא איפסל לה עד בוקר אע"כ אין מצות שמחה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת ואפי' אי ליתא להא דעולא אר"א בע"כ לא מתוקם אלא בשעיכב ושחטה : מ"מ נ"ל דמדרבנן מיהו נוהג מצות שמחה בליל י"ט ראשון והיינו דאמר במסכת ביצה בכ"מ שהתירו חכמים כמה דברים משום שמחת י"ט ולא מפליג בין ליל י"ט ראשון לשאר לילות וימים של י"ט ש"מ דמדרבנן מצות שמחה מיהו נוהג בו ועכ"ל להביא ראיה מדאמרי' בפ' ע"פ (דף קח) גבי ארבע כוסות של ליל פסח שתאן בבת אחת ואמר רבא עלה ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא ופירשב"ם ידי יין יצא משום שמחת י"ט כדתניא לקמן ושמחת בחגך במה משמחו ביין ע"כ וכ"כ התו' שם ידי יין יצא פירוש ידי שמחת י"ט דס"ד הואיל ותיקון ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת י"ט אא"כ יצא ידי ד' כוסות ע"כ והרי הוכחנו שאינו נוהג מצות שמחה בליל י"ט ראשון אלא ש"מ דמדרבנן מיהו נהוג וא"ת לפ"ז אמאי לא מוקי להא דבן תימא בשלא עיכב ושחטה ויוצא בה משום שמחה דקאמר ידי שמחה של ליל י"ט ראשון דרבנן קאמר ואע"ג דאי אמרי' בעינן זביחה בשעת שמחה · אי אפשר לומר כן דודאי כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וכיון דידי שמחה של תורה אינו יוצא ידי חובתו בשחטן מעי"ט ע"כ א"א לרבנן לתקן לצאת ידי שמחה של דבריהם בשחטן מעי"ט · אבל הא גופיה תקשה דילמא לא בעינן זביחה בשעת שמחה בשל תורה והשתא בשל דבריהם נמי לא בעי זביחה בשעת שמחה וכיון שכן י"ל שתיקנו רבנן לשחוט שלמים מעי"ט לשמח' הלילה של דבריהם וכעין דאוריית' תיקון דלשמחה בעי נמי שלמי שמחה · וי"ל דהא לא מסתבר להגמרא לומר שיתקנו רבנן קרבן לשמחה של דבריהם שלא מצינו בשום מקום שיתקנו רבנן קרבן שאין לו עיקר מן התורה אע"ג דתיקנו חגיגת י"ד למ"ד לאו דאוריית' היא כדאמרי' בפ' א"ד (דף עא) הא מפרש התם טעמא כדי שיהא הפסח נאכל על השובע אבל הכא כיון דאפשר לקיים שמחת ליל י"ט ראשון של דבריהם בשאר מיני שמחות ל"ל שתיקנו שלמי שמחה לזה השתא נקטינן מש"כ בסי' אלו דמ"ע זו של שמחת י"ט נוהג מה"ת אפי' בזה"ז וא' אנשים וא' נשים חייבין במצוה זו ואע"ג שאין לנו קרבן מ"מ אפשר לקיים בשאר מיני שמחות וה"מ כל ימי' והלילות של י"ט אבל לילה ראשונה של י"ט אין מצות שמחה נוהג מה"ת ומ"מ מדרבנן נוהג בה מצות שמחה ואגב אורחין למדנו דהא דחייב אדם לטהר א"ע ברגל אינו נוהג בזה"ז וכמ"ש כן נ"ל :

דיני י"ט סימן סט

שאלה ספק אמר הלל בי"ט ספק לא אמר אם חוזר ואומר מספק או א"צ לחזור ולומר מספק :

תשובה ברפ"ב דברכות (דף יד) אמר בהלל ומגילה מהו שיפסיק אמרת ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא כו' ומדקאמר סתמא הלל דרבנן משמע דכל קריאת הלל אפי' של י"ט אינו אלא דרבנן וא"כ ספיקא דרבנן להקל ככל ספיקא בדרבנן אלא שהרמב"ן מספק עלינו שכתב בס"ה שורש א' על הלל שהוא מה"ת ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטווינו בה כמ"ש וביום שמחתכם ובמועדיכם ובר"ח ותקעתם בחצוצרות כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוונו על שמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ר"ח בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה ושם במסכת ערכין (ד' יא) אמר מניין לעיקר שירה מה"ת מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה וא"כ אפשר שנדרוש בי"ט שכתוב ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללן · ובעל מגילת אסתר השיב עליו א' אני שלא נתחייבו בכל מיני שמחות שבעולם שא"כ יהו נושאין נשים במועד ומפורש אמרי' במ"ק אין נושאין נשים במועד לפי שאין מערבין שמחה בשמחה ע"כ וליתא דודאי נצטוונו בכל מיני שמחות וכמ"של והא דאין נושאין נשים במועד הא תשובתו בצידו משום שאין מערבין שמחה בשמחה ומקרא יליף לה התם מ"מ אני תמה על

(א) צ"ל ס"פ היה קורא :

על הרמב"ן ז"ל דכלל של י"ט בכלל מצות שמחה הוא ס"ל כר"ן דס"ל דנשים חייבות במצות שמחה מה"ת וכמ"ש בה"ג בחיבות בהלל של י"ט ס"ל תקשה הא דתקבפ"ג דסוכ'(ד'לח)מי שהי'עבד או חגה או קטן מקרין לותו עונה לחבריהן מה שהן אומרין ועשית מסו'דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא לחברי'ידי חובתן דהא בגדול מקרא לותו קתני סיפא דעונה לחבריו הללויה מני ותהלל של סוכות קאי התם ותמתי שונה לחבר לחגה ועבד מה שהן אומרים הא חגה נמי חייבת בהלל כמו נים וה"ה לעבד דהא גמר לה לה מחגה כיון דבכלל מצות שמח' הן . והא ל"ל דתפ"ג דעיקר סירה בי"ט מה"ת הוא ובכלל שמחה הוא ס"ה הין הלל מיוחד דווקא למצוה זו מה"ת ובסירה לחברת נמי סגי ליה אלא שחכמי'ייחדו את ההלל דווקא למצוה זו והין נשים חייבות בה משום דה"ל מ"ע שהז"ג אלא פוטרת מ"ע בסירה לחברת אם תרצה ללא מסתבר לומר כן דאי היתה הין סברא לפטור את הנשים מקריאת הלל דכיון דחייבות בעיקר סירה כנשים כמו שיחדו סירה זו לנשים ה"ה ל"ל לייחד סירה זו לנשים נמי לגמרי י"ח כיון דסין הן בעיקר סירה מה"ת ועוד ללא היתה שמיע הגמ' בשום דוכתא להשמיענו זאת דנשי' חייבות בסירה אלא ודאי דאי היתה הין סברא לפטור נשים מסירה ס"ל דמעברין לגזור ביה"כ תענית ואסור לו לאכול כך מעברין למיר בין ולישראל בתרומה ס"מ דבין ב"ש בין ב"ה ס"ל דמעברין לגזור ביה"כ עירובי תחומין וחצירות כשבת וכן הלכה ע"כ וכ"כ הרמ"ם ורבים תמהו על רש"ו דדילמא הא דמעברין לגזור ביה"כ מעירובי תחומין מיירי ולא מעירובי חצירות והרבה תירוצים נאמרו על זה ואין בהם ממש לכן לא הטריח להעתיק אותם ולהשיב עליהם : ול"ל דהכי דייק לה הרי"ף דע"כ עירוב והולאה ליה"כ דאם"ל דאין בו חיסור הולאה חיסור תחומין נמי לא נהיג ביה דהא בהא תליא דהא בפ"ק דערובין (ד'יז) אמרי'תני ר'חייא לוקין על עירובי תחומין ד"ת ואקשה עלה ר' יוחנן ללא שניתן לאוהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו אר"ח מי כתיב לא יוצא איש אל יצא כתיב וכתבו התוס' דבין ר"י ובין ר"ת ס"ל הולאה מלא יצא כדמשמע בכ"מ ובכי משמע פסיתה דקרא שאל יצא בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שעושין בחול ומבר ר"י אפי' לא"ד תחומין דאורייתא לא לקי דכיון דמהאי קרא נמי ס"ל חיסור הולאה דהוי במיתו' ב"ד ור"ח מבני מי כתיב אי יוצא דהוי עיקר קרא בהולאה דאו ודאי לא הוי לוקין עליו תע"ג דלתחומין נמי אחי אל יצא כתיב וכיון דעיקר קרא בלשון יציאה לוקין עליו אף על גב דאיתי' נמי לחיסור הולאה ע"כ וכיון דחיסור הולאה ותחומין מחד קרא נ"ל לחיסור בשבת ה"כ ביה"כ אם"ד דלית'לחיסור הולאה'חיסור'תחומין'נמי ליתא ומדמעברין לגזול ביה"כ אפי' ס"ל דמיירי מעירובי תחומין מדנהיג ביה חיסור תחומין חיסור הולאה נמי נהיג בי' וכיון דעיקר עירובי חצירות ותע"ג הלא ק"ל כר"ש דלאמר תחומין דאורייתא ה"מ תחומין דלפים אמה אבל תחומין די"ב מיל הוי מן התורה לדעת הרי"ף כאם"כ בספ"ק דעירובין ורבנן גזרו אלפים אמה לתחום שבת ואי תחומין די"ב מיל אינו נוהג מן התורה ביה"כ לא הוי גזרי רבנן על תחומים דלפים של דבריהם נמי כיון דליכא למגזר משום לתא דד"ת ומדמעברין ביה"כ אלמא גזרו על תחומים דלפים אמה דדביהן ס"מ דתחומין די"ב מיל נהיג מן התורה ומדנהיג חיסור תחומין חיסור הולאה נמי נהיג ביה דהא תרוויהו מחד קרא נפקא לה ואי גבי שבת וכיון דליפת ליה"כ מעבת לחדא מניהו ה"ה לחיוך ואע"ג די"ש חיסור תחומין נהיג ביה כדאמרינן במסכת ביצה ותפ"ה הין בו חיסור הולאה וכ"ה בפ"ק דביצה (דף יב) התם ס"ש משום דגבי הולאה אמר מתוך שהותרה הולאה לצורך התרה נמי אלא לצורך ולא מיבעיא לדעת התוס' וסייעתם דס"ל דהולאה אלא לצורך לגמרי חסור בי"ט אלא ודוקין עליו הרי נוהג חיסור הולאה נמי בי"ט אלא אפי' לדעת רש"י וסייעתו דס"ל דהולאה שריא לגמרי בי"ט ותפילו אלא לצורך לגמרי מ"מ הא ס"ל להש"י שביקרה של הולאה נאסרה בי"ט אלא משום חגה דשרינן ליה משום מתוך הילכך גבי תחומין דליכא למימר הכי בחיסורייהו קיימי מ"מ זה חינו אלא לדעת הרי"ף דס"ל תחומין די"ב מיל חסור מן התורה מהאי קרא דאל יצא אי"ב מיל ובפ"ק דחמרן אבל הרמ"ם דס"ל דאין לתחומין עיקר כלל מן התורה אפילו של י"ב מיל ובפ"ק דביצה כתב כדברי הרי"ף הא ודאי קשה : **ובהא** מילתא דתחומין די"ב מיל דס"ל להרי"ף דהוי מן התורה יש לי לומר דבר נחמד בהשיתא דמעתא דרפרס דע דבמסכת יומא (דף סו) אמ' עתי אפי' בשבת ופריך למאי הלכתא אמר רב שבת לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו אמר רפרס זאת אומרת עירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה לי"כ ולא ידעי אם הגמרא אמרה זאת אומרת דרפרס ושו בפ"ג (ד'י"ב) דכריתו' אמר הכי עתי אפי' בשבת קתני עתי אפי' בשבת אמר רפרס זאת אומרת עירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה לי"כ ממאי שאני עשיר המשלח שכשורו בי"ה בכך אלא דרפרס בדותא היא וזה תימה דבמסכת יומא דכולי מכילתין מיירי מדיני יה"כ לא מסיק עלה דרפרס בדותא ואלו במסכת כריתות אלא מייתי לה אגב גררא מסיק עלה הכי והתום' במסכת יומא אם כתב אמר רפרס כו' אמר בפ' אמרו לו דרפרס בדותא היא . דפריך עליה ודילמא שאני עשיר המשלח להשכורו בי"ה בכך אלא דרפרס בדותא היא ע"כ ולא כתב שום טעם למה לא מסיק לה הכא הכי ובכריתות כתב אלא דרפרס בדותא היא ובפ' שני שבידי אתא נמי הא דהכא ולא דחי דילמא שאני עשיר המשלח כו' כדאמר הכא אלא דגלים הוא ד"ת עניים במקומן ועשירים במקום אחר ע"כ : ומי יתן שהי' מרגין למו רבותינו אפילו מקום ג' שהגמרא מייתי דברי חיזה אמור' במקום ג' בשבת ובמקום אחר מייתי לה ודחי ליה בב' ידים כהך דהכי ולא שוב אלא שבמקומן במסכת יומא לא דחי ליה כמ"כ . הילכך נ"ל לפ' הא דמסיק בכריתות דהא דרפרס בדותא הוא משו' דמתני' אם תברייתא גרידא ולא הביאו אם דברי ר' שמת ולחיתמר עלה אבל ביומא

על כל פ' ופ' ועל כל גרה שלא הבא עליה'כשגגתן היו אומרין לותו על גאולתן כלאור ייתא דמי ע"כ וכ"כ דעת כל הפוסקים דהלל די"ט לאו דאורייתא הילכך ספק אמר ספק לא אמר אינו חוזר ואומר כן ל"ל :

דיני יה"כ סימן ע

שאלה ראוי לבאר אם יה"כ שוה לשבת לענין הולאה מרשות לרשות וכן לענין שאר מלאכות או יש חילוק ביניהם ואיכא מלאכות שאסורים בשבת וביה"כ מותרים :

תשובה בפ"ג דכריתות (דף יג) דייק רפרס ממתני' ובריי'תא דאין עירוב והולאה ליה"כ ודחי לה הגמ' ומסיק הא דרפרס בדותא היא וכתב הרי"ף בפרק קמא דביצה וקיימא לן דיום טוב צריך עירובי תחומין ות"ל עירובי חצירות ושתופי מבואות אבל יה"כ צריך לאפי' עירובי חצירות ושתופי מבואות דתניא ת"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגזול ביה"כ תע"פ שחייב בתענית ואסור לו לאכול כך מערבין למיר בין ולישראל בתרומה ס"מ דבין ב"ש בין ב"ה ס"ל דמעברין לגזול ביה"כ עירובי תחומין וחצירות כשבת וכן הלכה ע"כ וכ"כ הרמ"ם ורבים תמהו על רש"ו דדילמא הא דמעברין לגזול ביה"כ מעירובי תחומין מיירי ולא מעירובי חצירות והרבה תירוצים נאמרו על זה ואין בהם ממש לכן לא הטריח להעתיק אותם ולהשיב עליהם : ול"ל דהכי דייק לה הרי"ף דע"כ עירוב והולאה ליה"כ דאם"ל דאין בו חיסור הולאה חיסור תחומין נמי לא נהיג ביה דהא בהא תליא דהא בפ"ק דערובין (ד'יז) אמרי'תני ר'חייא לוקין על עירובי תחומין ד"ת ואקשה עלה ר' יוחנן ללא שניתן לאוהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו אר"ח מי כתיב לא יוצא איש אל יצא כתיב וכתבו התוס' דבין ר"י ובין ר"ת ס"ל הולאה מלא יצא כדמשמע בכ"מ ובכי משמע פסיתה דקרא שאל יצא בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שעושין בחול ומבר ר"י אפי' לא"ד תחומין דאורייתא לא לקי דכיון דמהאי קרא נמי ס"ל חיסור הולאה ותחומין מחד קרא נ"ל לחיסור בשבת ה"כ ביה"כ אם"ד דלית'לחיסור הולאה'חיסור'תחומין'נמי ליתא ומדמעברין לגזול ביה"כ אפי' ס"ל דמיירי מעירובי תחומין מדנהיג ביה חיסור תחומין חיסור הולאה נמי נהיג בי' וכיון דעיקר עירובי חצירות ותע"ג הלא ק"ל כר"ש דלאמר תחומין דאורייתא ה"מ תחומין דלפים אמה אבל תחומין די"ב מיל הוי מן התורה לדעת הרי"ף כאם"כ בספ"ק דעירובין ורבנן גזרו אלפים אמה לתחום שבת ואי תחומין די"ב מיל אינו נוהג מן התורה ביה"כ לא הוי גזרי רבנן על תחומים דלפים של דבריהם נמי כיון דליכא למגזר משום לתא דד"ת ומדמעברין ביה"כ אלמא גזרו על תחומים דלפים אמה דדביהן ס"מ דתחומין די"ב מיל נהיג מן התורה ומדנהיג חיסור תחומין חיסור הולאה נמי נהיג ביה דהא תרוויהו מחד קרא נפקא לה ואי גבי שבת וכיון דליפת ליה"כ מעבת לחדא מניהו ה"ה לחיוך ואע"ג די"ש חיסור תחומין נהיג ביה כדאמרינן במסכת ביצה ותפ"ה הין בו חיסור הולאה וכ"ה בפ"ק דביצה (דף יב) התם ס"ש משום דגבי הולאה אמר מתוך שהותרה הולאה לצורך התרה נמי אלא לצורך ולא מיבעיא לדעת התוס' וסייעתם דס"ל דהולאה אלא לצורך לגמרי חסור בי"ט אלא ודוקין עליו הרי נוהג חיסור הולאה נמי בי"ט אלא אפי' לדעת רש"י וסייעתו דס"ל דהולאה שריא לגמרי בי"ט ותפילו אלא לצורך לגמרי מ"מ הא ס"ל להש"י שביקרה של הולאה נאסרה בי"ט אלא משום חגה דשרינן ליה משום מתוך הילכך גבי תחומין דליכא למימר הכי בחיסורייהו קיימי מ"מ זה חינו אלא לדעת הרי"ף דס"ל תחומין די"ב מיל חסור מן התורה מהאי קרא דאל יצא אי"ב מיל ובפ"ק דחמרן אבל הרמ"ם דס"ל דאין לתחומין עיקר כלל מן התורה אפילו של י"ב מיל ובפ"ק דביצה כתב כדברי הרי"ף הא ודאי קשה : **ובהא** מילתא דתחומין די"ב מיל דס"ל להרי"ף דהוי מן התורה יש לי לומר דבר נחמד בהשיתא דמעתא דרפרס דע דבמסכת יומא (דף סו) אמ' עתי אפי' בשבת ופריך למאי הלכתא אמר רב שבת לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו אמר רפרס זאת אומרת עירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה לי"כ ולא ידעי אם הגמרא אמרה זאת אומרת דרפרס ושו בפ"ג (ד'י"ב) דכריתו' אמר הכי עתי אפי' בשבת קתני עתי אפי' בשבת אמר רפרס זאת אומרת עירוב והולאה לשבת ואין עירוב והולאה לי"כ ממאי שאני עשיר המשלח שכשורו בי"ה בכך אלא דרפרס בדותא היא וזה תימה דבמסכת יומא דכולי מכילתין מיירי מדיני יה"כ לא מסיק עלה דרפרס בדותא ואלו במסכת כריתות אלא מייתי לה אגב גררא מסיק עלה הכי והתום' במסכת יומא אם כתב אמר רפרס כו' אמר בפ' אמרו לו דרפרס בדותא היא . דפריך עליה ודילמא שאני עשיר המשלח להשכורו בי"ה בכך אלא דרפרס בדותא היא ע"כ ולא כתב שום טעם למה לא מסיק לה הכא הכי ובכריתות כתב אלא דרפרס בדותא היא ובפ' שני שבידי אתא נמי הא דהכא ולא דחי דילמא שאני עשיר המשלח כו' כדאמר הכא אלא דגלים הוא ד"ת עניים במקומן ועשירים במקום אחר ע"כ : ומי יתן שהי' מרגין למו רבותינו אפילו מקום ג' שהגמרא מייתי דברי חיזה אמור' במקום ג' בשבת ובמקום אחר מייתי לה ודחי ליה בב' ידים כהך דהכי ולא שוב אלא שבמקומן במסכת יומא לא דחי ליה כמ"כ . הילכך נ"ל לפ' הא דמסיק בכריתות דהא דרפרס בדותא הוא משו' דמתני' אם תברייתא גרידא ולא הביאו אם דברי ר' שמת ולחיתמר עלה אבל ביומא

דליתיה להרב שמת מחבריתא דייק רפרם למילתי' שפיר ולאו בדותא הוא משום דליכא למידק מאי קשיא לו להרב שמת עתי ואפי' בשבת למאי הילכתא דילמא מצו' מיסור תחומין קא מתי קרא לרבויי חס חין לוק גוו' ותחוך בחוך י"ב מיל התחום כדאמר התם (דף סח) גזירה חין גזיר' חלא חחוכה מצלחו חפי' חוך לתחום ע"כ לר"ח דס"ל תחומין דחורייתא שילוח העביר לחרך גוי' דומה לחיסור תחומין כדחנן התם עברה סוכות מירושלים עד לוק חשנים רים ו' ומחלה לכל מיל וחתי קרא דעתי לומר שמצלחו חפי' חוך לתחום וכבר נאמר רש"י מזה שכחב למאי הלכתא מה חילול שבת יש שהוצרך להחירו חי משום תחומין דרבנן בשלמא ניחא ע"כ • מ"מ לדעת הרי"ף וסייעתו דס"ל התחומין די"ב מיל הוי מה"ת דילמא להכי חתי עתי שחותר לשלחו חוך לי"ב מיל חס חין לוק גזור ותחוך בתוך י"ב מיל דשלמא הת דאמ' התם גזירה חין גזירה חלא דבר המחגגר ויורד כלומר ההר יהיה גבוה מחוך עד שכשהוא העביר ממנו נופל ומתגגר חברים חברים ותפן נמי התם לח היה מגיע לחלי ההר עד שנעשה חברים חברים ובפ"ק דחולין (דף יח) יליף מיניה דחולין בחר רובא ולא חיישינן דילמא טריפה הוא הרי שהי' ממית חת העביר בידים ואית ביה משום נעילת נשחה להוי חב חלחכה· ואפי' לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור הרי חיירו לבני נח שמוליחו מידי חבר מן החי כדאמרי' בפסחים (דף ע) גבי הם חט חטאת בשבת בחוך לע"ו ול"ש חתי ק"ל לר"ש עתי חפילו בשבת למאי הילכתא דילמא מתי קרא למיסרי חב מלחכה דנעילת נשמה· די"ל משום דס"ל לר"ש כיון דהאי עתי גבי שילוח העביר כתיב משמע דאתי קרא למיסרי חיסור שבת הנעשה בשבת שילוח העביר ולא מיירי מיסור הנעשה בשבת ש"ש גניע כבר לגוף שהוא אחר שילוחו ואע"ג דר"ש אמר התם (דף סו) והמשלח חת העביר לעזאזל יכבס בגדיו זורקו בבת רחבו ומטמא בגדים קסבר לחיפתו מן הגוף זהו שילוחו • הת פליגי התם רבנן עליה ואמרי מיימתי מטמא בגדים מבעי' חין לחומת ירו' ור"ש רבא לחוקמי לקרא דעתי חפי' לחיבת דרבנן אבל מיסור תחומין קשיא לכל הרי"ף וסייעתו מיסור תחומין די"ב מיל הוי מה"ת לכ"ע ובע"כ ל"ש דס"ל לר"ש דמשום חיסור תחומין ל"ל קרא למיסרי שבת שהרי בלא"ה יה"כ חיסור תחומין מוהג ואפ"ה אתר רחמנא שילחנו ואע"כ ר"ש ע"כ לית ליה האי סברא דשמעי' יה"כ דהכפרו בכך מש"ה מ"ל לומר שאם הי' חוגה כו' ואת"ל חי ס"ד דים עירוב והוצחה ליה"כ כשבת אתי שפיר ל"ש ל"ל קרא למיסרי אפילו בשבת הרי בשאל בחול נמי בשבת אתי ואתר רחמנא ש'שלחנה אינו ע"כ ס"ל לר"ש דאין עירוב והוצחה ליה"כ ודייק רפרם למילתי' שפיר מדר"ש ולאו בדותא היא אבל בכריתות דדייק לה מבריית' ס"ל דבדותא היא ועתי אפי' בשבת דניחא אתת משום חיסור תחומין חינטרך למיסרי • ומ"מ לפ"ז מדיליף רפרם ביומא מחילתא דר"ש דאין עירוב והוצחה ליה"כ ואפ"ה חיסור תחומין מוהג בו דמש"ה הא דיליף רפרם מחילתא דר"ש לאו בדותא היא ש"מ דאע"ג דאין עירוב והוצחה ליה"כ אפ"ה חיסור תחומין מוהג בו והיינו דלא כמש"ל לדעת הרי"ף דפ"ק דביצה ☜ מ"מ דבר זה נכון לדעת הרי"ף וסייעתו דס"ל דתחומין די"ב מיל הוי מה"ת אבל לדעת רוב פוסקים אין לתחומין עיקר מה"ת כלל ע"ל סי' ל"ב :

ונחזור לענייננו כבר נתבאר שדעת הרי"ף והרמ"ם דעירוב והוצחה ליה"כ וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מה' שביתת עשור אבל דעת רש"י בפ"ג דיבמות (דף לד) נראה דס"ל דאין עירוב והוצחה ליה"כ שהרי מביח שם מתני' בכריתות דים חוכל מבילה מחת וחייב עליה ד'חטאות רמ"ח חס הי' שבת והוצחה בפיו חייב ופרש"י אבל משום יה"כ לח מחייב אהוצחה דקסבר אין עירוב והוצחה ליה"כ והכי מפ' בכריתות ע"כ והרי התם בכריתות אמר אהח דרפרם דבדותא היא וה"ק אם היה שבת והוצחה בפיו חייב אף משום שבת ש"מ דס"ל לרש"י דהח דקא' הגמ' הח דרפרם בדותא היא היינו דאין רחייתו ראיה אבל מ"מ עיקר דבריו לח נראו דאין עירוב והוצחה ליה"כ • מ"מ אני תמה לתה נחבטו הרחשונים והאחרונים בזה כי הדבר ברור דים עירוב והוצחה ליה"כ ולית' לדרפרם בזה ועיקר מילתי' מי בדותא היא להא ים לתמוה מ"ט דרפרם דא' אין עירוב והוצחה ליה"כ דמ"ש מלחכה זו של הוצחה מכל המלחכות שחסורין ביה"כ כשבת ובע"כ ל"ל דה"ט דרפרם כהאמר בסוגיא דפ"ק דביצה (דף יב) ואתותו סוגיא גופי' יעבור לך דלית הלכתא כוותי' ואתתיק אותו סוגיא תנן התם בפ"ח אין מוליחין לא את הקטן ולא את הכלוב ולא את הס"ת לרה"ר וב"ה מתירין ובגמ' תני תנא קמי' דר"י ב"ה הטוחש עולות נרחה בי"ט לוקה מ"ל דאמר לך אני ב"ש היה לא אחרין מתוך שהותרה הוצחה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דה"ל לא אחרין מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי ב"ה מ"ש אתוך כו' פתקף לה רבה מאי דב"ש וב"ה בתוך פליגי דילמא בעירוב והוצחה לבשת ואין עירוב והוצחה לי"ט פליגי דב"ש סברי עירוב והוצחה לבשת ועירוב והוצחה לי"ט וב"ה סברי עירוב והוצחה לבשת ואין עירוב והוצחה לי"ט כדאמינא ולא תוליחו מעצמא מבתיכם ביום השבת בשבת אין בי"ט לא מתקף לה ר"י אלא מעתה לפלגו בחבנים חלא מלחא חיפלגו בחבנים ש"מ בתמוך פליגי ש"מ ואף ר"ש בתמוך פליגי כו' זהו סוגיות הגמ' התם וס"ל לרפרם כרבה דבעירוב והוצחה לי"ט פליגי ולב"ה דקי"ל כוותייהו אין עירוב והוצחה לי"ט ודייקי לה מדכתיב ולא תוליחו מעצמא אתוך בתיכם ביום השבת בשבת אתמר אין בי"ט דקיל לא וה"ג יש לדייק ביה"כ לא דהא יה"כ נמי קיל מבשבת בשבת זהו במיתת ב"ד החמור ויה"כ אין זהו אלא כרת דקיל מתיתת ב"ד ח"ב כמו שפי' שם התוס' טעמא דאין עירוב והוצחה לי"ט דשאני הוצחה דגרוע היא מכל שאר מלחכות

ט"כ וכיון דטעמא דרפרם מש"ה הוא ושרי דברי רבה נהמו במסקנא ודייק לה ממתני' מלמ חיפלגו בחבנים ש"מ בהוצחה שלא לצורך פליגי וכיון דטעמא דב"ה מש"ה הוא אם כן יה"כ אלא הותרה הוצחה לצורך הוצחה הוי בכלל כל מלחכות ואייב עליו כרת • ול"מ לפי התוס' דפי' שם להוצחה שלא לצורך אוכל נפש ואמחת י"ט אסירת מן התורה ואייב עליו מלקות ואלא מתרינן בה מחוך ש"כ יה"כ ואתי אסירת הוצחה לגמרי אלא אפי' למאי דס"ל לרש"י התם להוצחה בי"ט אריח עליה ואלא לגמרי אפי' שלא לצורך כלל הרי אפילו לשיטת רש"י כתב התוס' דעיקר הוצחה מחסר' בי"ט ואלא אריח אלא משום מחוך· שכתבו וא"ת כיון דב"ה אית להו מחוך אמאי אין מתירין אפילו טלטול מבנים וכל דבר אפילו חינו צורך י"ט וי"ל דודאי התם"כ דמלחוריית' הוצחה הותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזור על דבר שחינו צורך י"ט לכיון דעיקר הוצחה נחסרה יש לחסור בדבר שאין לצורך י"ט כלל ע"כ והרי יה"כ לא שייך לומר מחוך חעש"י שמלחכה גרועה היא חייב עליה ואלא מתעטיון היא מבוש השבת כדפרם"י התם דכ"ע יש חיסור הוצחה ליה"ט מוטבירו קול במחנה דישנו בשאר מלחכות וירמיס היה מזהירין על השבחות שהן חמורין והלוחי יאמינו ע"כ ותדע לך דע"כ רפרם גופיה מודה דחיכא לח"ד יש עירוב והוצחה ליה"כ דהא חניא בספ"ה דסוכה (דף נד) ובפ"ק דע"ז (דף קיד) יה"כ שחל להיות בע"ש לא היו הוקצין וה"ט מפי' היה"כ חמור בשבת לענין חיסור מלחכה מש"ה כ"ע ל"ש דקיל מינים שהותר בו חוכל נפש חם חל בע"ש היו חוקצין שהוצחה קל והכנסם חמור ואמר שם בשבת ר"י היה דחי ר"ע כיון דאמ' חלבי שבת קריבין ביה"כ ליתקע כי היכא דליידע דחלבי שבת קריבין ביה"כ ודחי כהנים זריזין הן ופריך וליתקע כי היכא דליידע דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה • תר"י לפי שחין דומין שבות להציר ור"ש ברי' דרמ"ח שבות קרובה הזירו שבות רחוקה לח הזירו : והרי לרפרם מכחי תקשה ביה"כ שחל להיות בע"ש ליתקע שהרי הכנסם חמור מן היוצח דביה"כ הוצחה שרי ובשבת אסור דה"ל שבות לחסור חלא ט"כ ה"ט דרפרם כהאמרי' מפני דס"ל דטעמא דב"ה בהוצחה שלא לצורך בי"ט דשרי מפני מצוטי דבים השבת שנאמר בירמיה ולא בי"ט וה"ה ליה"כ ולא ח"כ לב"ש ליית ליה האי סברא דס"ל להיפך בי"ט נאסר"ה ליה"כ נמי והא דתנן יה"כ שחל להיו' בע"ש לא היו חוקצין ב"ש היו ורפרם חליבא דב"ה קאמר דלכתחלה אוקמיי' • מ"מ יש לדחות דחזיה זו דהא דל"ר אין עירוב והוצחה ליה"כ מן התורה קאמר שהרי דייק לה מקרא דעתי ואפילו בשבת ומדר"מ דל' חס היה שבת והוצחה בפיו חייב חטאת דחיכ בהא חלא חלא על מלחכה של תורה חבל מדרבנן מודה רפרם להוצחה דאסורה ביה"כ וכמו שנזכרו בו על חיסור הוצחה ה"ג תיקנו בו שירובי חצירות וכיון דמ"מ חיסור הוצחה מוהג בו מדרבנן כמו שמוהג בשבת מן התורה הילכך כשחל יה"כ בע"ש ס"ל לתקוע בו להכירה והא דל"ר אין עירוב והוצחה ליה"כ לא כמו שפירש"י שם ביומא עירוב כדי נסבא חלא דהא בהא תליא חלא תיקנו רבנן עירובי חצירות חלא בשביל חיסור הוצחה שנזכרו מדאורי' לרשות גוי' משום הוצחה מר"י לר"ש ע"כ דוחקי חפי' לרפרם כיון שחיסור ה הוצחה מוהג בו מדרבנן ה"ה שתקנו בו עירובי חצירות חלא כמו שפי' התוס' שם בכריתות עירוב והוצחה לבשת פי' נתערבה הוצחה עם שחר מלחכות לבשת ולא נתערבה הוצחה עם שחר מלחכות דיה"כ ע"כ וכ"ג פי' התוס' בביצה שם בשם הר"ח כהן גבי הא דאין עירוב והוצחה לי"ט· ולפי"ז כ"ש דאין רחיות הרי"ף רחיה מהא למתערבין לגדול ביוה"כ דאפי' אי מיירי בעירובי חצירות הא מ"מ מדרבנן מוהג בו אפילו לרפרם ולא ה"ל גזי' לגזי' דהוצחה ביה"כ חינו אלא מדרבנן גזי' אטו שבת ומזרו מרשות לרשות גזי' משום הוצחה מר"י לר"ש ע"כ דכל כה"ג כולי חדא גזי' היא כדאמר בגמרא בהרבה מקומות והשתא חכמים מדמיין ביה"כ כמו בשבת לגמרי שלא תחלוק : מ"מ הדבר מוכרע מעצמו לדיקן דקי"ל כב"ש וב"ה גבי י"ט פליגי במתוך ע"כ ליתא לרפרם שאי אפשר להעתיד דבריו אלא למאי דמ"ל דבה התם דפליגי בעירוב והוצחה לי"ט וכיון דנמדאו דברי רבה בחותו סוגיא ממילא דברי רפרם דקאי בשיטתו נמי נראו ואייבין כרת על חיסור הוצחה ביה"כ כשאר כל מלחכות וזה דבר ברור אין בו שום ספק כלל :

מ"מ כ"ל להביא רחיה ממקום אחר דרפרם דא' אין עירוב והוצחה ליה"כ לאו אליבא דכ"ע קאמר לה דע"כ מודה דחיכא למ"ד יש עירוב והוצחה ליה"כ דהא תנן בפ"ק דמגילה (דף ז) אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זומנו בידי אדם וזה זומנו בהכרת ואי אית' הא מכחי אוכא לענין הוצחה אפי' לח"ד דחסורה ביה"כ לרפרם מדרבנן מ"מ בשבת זומנו בידי אדם וביה"כ אפי' בהכרת אינו אלא ואפי' רפרם מודה לב"ש חייב עליו כרת ואינו אלא משום כב"ה ומחני' ב"ש היא • ואל תתמה דסתם לן תנא כב"ש במקום ב"ה דהא אוכא סתם עול סתמא אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דמ"ל נמי הגמרא בפ"ב דביצה (דף לו) כב"ש דמ"מ את הקטן כו' ולפ"ז כב"ה · ועכ"ל להביא רחיה לזה מהא דתנן בפ"ד דכריתות (דף יט) חלב ומותר לפניו ואכל ת' מהם ואינו יודע אינו חייב אלא אחד מהם אכל חצחו נהה ואחותו עמו בבית שנג בח' מהן ואינו יודע באיזה מהן שנג שבת ויה"כ ועשה מלחכה בין השמשות ואינו יודע באיזה מהן עשה ר"ח מחייב חטאת ור"י פוטר אר"י לח נחלקו אלא העושה מלחכה בין השמשות שהוא פטור שהרי חומר מקלת עשה היום ומקלת עשה למחר ובגמרא תניא ת"ל ר"י ליקדקתם מחרי ופריך מאי ת"ל דת"ל לקדקתם מחרי ומשני הכי ת"ל הגביה בין השמשות מאי כלומר הגביה תפן בין השמשות שבין שנת ליה"כ כדי להוציאו להגבהה מחייב מיד שיש

הגבהה

הגבהה שהיא הוצאה כגון שהוא סמוך לרשות הרבים מהו היכא מסכחת לה מקלתו היום ומקלתו למחר כדפירש"י ז"ל דקדקינן מחרי והרי (א) שע"מ דר"ן מפ' התם מצוה מת"כ מי בשבת עשה חייב מי ביה"כ עשה חייב ועשמת דר"י הרי הוא אומר אשר תעשה בה על שיעשה במה תעשה ולרפרש בהגבהה בין השמשות אחתי חייב לר"ח הא אין כאן מת"כ דאם היתה ההגבהה בי"הכ פטור דהא אין עירוב והוצאה ליה"כ אלא ע"כ כדפי' דרפרש כרבה ס"ל דס"ס וה"ה בעירוב והוצאה לי"ט פליגי ולב"ש כשם שיש עירוב והוצאה לי"ט ה"נ יש ליה"כ ור"ח כב"ש ס"ל דקי"ל ר"ח שמותי הוא ופי' התוס' ר"פ ר"ח דמילה בשם הירוש' דשמותי היינו שהוא מתלמידי ב"ש ושומר תמיד בציצות ב"ש ופשט מהא דס"ל לר"ח כב"ה דב"ש הודו לב"ה ע"ש ור"י דילוף עשמת מאשר תעשה בה מצוה חלב ומותר ונשחו נדה ואחותו הוא דמייתי דאלו מצוה שבת וי"הכ ל"ל אליבא דהאי ברייתא כיון דבכל מלאכות אפי' ר"ח מודה מצוה שאני אומר מקלתו עשה היום ומקלתו עשה למחר ולא מצאתי לה דחייב לר"ח מצוה מת"א אלא בהוצאה לאוד וכיון דלרפרש אליבא דב"ה אין עירוב והוצאה לי"הכ מסתמא ר"י לא סבירא ב"ה ואמר כב"ש ובלא קרא נמי פטור דא"ל ההגבהה היתה ביה"כ והרי אין עירוב והוצאה לב"ה אליבא דרפרש אלא ולאי כדאמרן • וא"ל להביא ראיה דקי"ל יש עירוב והוצאה לי"הכ מהא דאמרי' ברפ"ד דר"ה (דף נע) בי"הכ תעבירו שופר בכל מרכסם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ואמר ר"ה ושם ב"ד מחי ושם ב"ד בזמן ב"ד לחפוקי אלא בזמן ב"ד אלא ה"ג א"ר התם אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין ומשמע וודאי דה"ט אלא בזמן ב"ד אלא מצוה גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה דמה"ט נמי גזרו בי"ט אלא ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה כדאמרי' בגמרא וה"ג אמרי' התם בר"ה שחל להיות בשבת דבזמן היו תוקעין נמי כל זמן שב"ד יושבין דווקא ומשמע מצוה לחוש ב"ד עליה' ולא חיישינן כ"כ לשמא יעבירנו ד"א בר"ה וש"מ דיש איסור הוצאה בי"הכ מה"ת דלא מדרבנן לא שמענו אלא ע"כ ה"ט מצוה די"ט קיל דלחוש בשבת גזרו אטו יו"ט אבל לא גזרינן שמא יעבירנו משמ"כ שבת לחמיר ואם"ל דבי"הכ אין בו איסור הוצאה אלא מדרבנן כ"ש לא גזרינן שמא יעבירנו : אלא ודאי יה"כ יש בו איסור הוצאה מה"ת וחייב עליו כרת כשאר מלאכות וכיון דחמיר דכרת גזרו מצוה שמא יעבירנו אבל י"ט דקיל לא גזרינן לב"ש. עוד יש להביא ראיה מהא דאמרי' בפ"ב דיומא (ד' עו) עובר ובלבד שלא יוציו מתוך חפות חלוקו ופירש"י שפת חלוקו להגבי' שולי חלוקו של זרועו דה"ק כשמלבש אלא כשמשאו על זרועו ואת"ג היולא בעלית מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת ע"כ ואיזה הכפורים קמי התם ופשיטא דאפילו בי"הכ אין איסור הוצאה אלא מדרבנן כ"ש לא גזרינן שמא יעבירנו משמ"כ שבת לחמיר ואם"ל דבי"הכ אין בו איסור הוצאה אלא מדרבנן כ"ש לא גזרינן שמא יעבירנו : אלא ודאי יה"כ יש בו איסור הוצאה מה"ת וחייב עליו כרת כשאר מלאכות וכיון דחמיר דכרת גזרו מצוה שמא יעבירנו אבל י"ט דקיל לא גזרינן לב"ש. עוד יש להביא ראיה מהא דאמרי' בפ"ב דיומא (ד' עו) עובר ובלבד שלא יוציו מתוך חפות חלוקו ופירש"י שפת חלוקו להגבי' שולי חלוקו של זרועו דה"ק כשמלבש אלא כשמשאו על זרועו ואת"ג היולא בעלית מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת ע"כ ואיזה הכפורים קמי התם ופשיטא דאפילו בי"הכ אין איסור הוצאה אלא מדרבנן כ"ש לא גזרינן שמא יעבירנו משמ"כ שבת לחמיר ואם"ל דבי"הכ אין בו איסור הוצאה אלא מדרבנן כ"ש לא גזרינן שמא יעבירנו : אלא ודאי יה"כ יש בו איסור הוצאה מה"ת וחייב עליו כרת כשאר מלאכות וכיון דחמיר דכרת גזרו מצוה שמא יעבירנו אבל י"ט דקיל לא גזרינן לב"ש. עוד יש להביא ראיה מהא דאמרי' בפ"ב דיומא (ד' עו) עובר ובלבד שלא יוציו מתוך חפות חלוקו ופירש"י שפת חלוקו להגבי' שולי חלוקו של זרועו דה"ק כשמלבש אלא כשמשאו על זרועו ואת"ג היולא בעלית מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת ע"כ ואיזה הכפורים קמי התם

☜ וא"ת היש איסור הוצאה בי"הכ מה"ת דלא מדרבנן לא גזרינן כולי האי משום מפני שנראה אלא שהטור מ"ח סימן תרי"ג פי' הטעם שלא יוציא כדי שיזכור ולא יבא לידי שחיטה ס"ל הכי מזה ראיה : מ"מ יש להביא ראיה מדאמרי' התם התם דקאמרי' עובר תינח יה"כ דליכא מגעל שבת דליכא מגעל מאי ה"ג הרי"ף והרא"ש ומדאלי טעמא דתינח י"הכ דליכא מגעל משמע דאילו היה בו מגעל ס"ל במקום דליכא מגעל ביה"כ כגון במקום דליכא שכנת עקרב דמותר במגעל כדאמרי' בפ"ב דיומא (דף עח) דליכא נמי למיגזי מי שרי לעבור בנהר או דילמא חיישינן דילמא נפיל המגעל ואתי לאתויי ל"ת בר"ה • וא"ת להאי מסור, דאפי' לרש"י דלא מדרבנן הא ודאי לא חיישינן להכי ומ"ט דמתני' דאסר התם ואפי' לרש"י דלא גרס תינח י"הכ אלא ה"ג שבת דליכא מגעל מאי • מ"מ מבואר להדיא דאין חילוק בין שבת לי"הכ אלא מקום דליכא מגעל אבל אי הוי מגעל בי"הכ אי' שהוא לשבת הוא וכדאמרי' ובהא דמגעל שקלי וטרו רבינא ור"א דבתרתי ניהו והלכתא כוותייהו לגבי רפרש : ובספ"ג דיבמות (דף לד) תנן שנים שקידשו אחי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את אל זה לזה ואת אל זה לזה הרי אלו חייבים עליהם מקום ח"א ואם היו אחים מקום אשת אח • ואם היו אחיות מקום אשה אל אחותה ואם היו נדות מקום נדה ובנמ' מתן תנא דח"ל איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור את אחת אר"י ר"ר ר"מ היא דתנן ים תוכל אכילה ר' וחייב עליו ד' חטאות ואם ר' טמא שאכל חלב והוא מותר מן המוקדשים בי"הכ • רמ"ח אם היה שבת והוציאו בפיו חייב ח"ל לר"מ איסור חל על איסור ומהדר נהי דאיסור חל על איסור ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור את אחת אית ליה עיהור מעיקרא לא אסור אלא בחלב ה"ל טעמא מינו דאסור בחתיכות עהורות איסוף ביה נמי איסור עלוי חלב • ואלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה • וקדש' מינו דאיסוף ביה איסור הגאה איסוף ביה לגבי חלב • ואכתי להדיוט הוא אסור לגבוה ארי • ה"ל מותר מינו דאיסוף ביה איסור לגבי גבוה איסוף ביה לגבי הדיוט • אבל עליה י"הכ מינו דאיסוף ביה לגבי חולין איסוף ביה לגבי גבוה • אבל איסור את אחת דהכא לא איתפרש בגמרא ופרש"י דאכילת הכי איסור את אחת דבשקיעת החמה אל עליו איסור אכילת י"הכ ואיסור הוצאה שבת בשת אחת וכתבו התוס' וק' לר"י דמה ענין זה איסור את אחת דאפי' למ"ד אין איסור אל איסור אפי' איסור את אחת הכא אל ל"ש אפי' בזה אחר זה ואפי' יעשה אכילה והוצאה בזה אחר זה ואפי' חלו שבת ו"הכ בזה אחר זה שבשביל איסור מלאכות שבת אם הוא בתחילה לא יעבור איסור אכילת י"הכ לחול אחריו שעליין לא נאסר זה מחמת שבת וה"ה אי תיפכא ואור"י דאיסור את אחת היינו איסור הוצאה דשבת ואיסור הוצאת י"הכ כדפי' דנקט שבת לאפוקי חיובא ע"כ וכ"פ הרי"ף שם בהלכות ומ"מ מפי' ז"ל דהי עיהוב והוצאה ליה"ה וחייב עליו כרת מדחייב חטאת על שבתו ותע"ג דהתם שחל שתתא דגמ' קאמר לה תלת ר"י ז' רב והרי רפרש בתרתה הוא מ"מ כיון דסלקו שמעתא הכי בפ"ג דיבמות דבהא דר"מ אכיא איסור את אחת מצוה הוצאת שבת ויו"הכ אי הכי הלכתא וכה"ג כ' הפוסקים בהרבה מקומות וכ"כ ז"ל בשם ר' חננאל בספ"ב דקדושין גבי טובת הנאה תמון כיון דסלקא שמעתא הכי הלכתא הכי וכ"ש למאי דפי' לעיל דהאי זאת חוקת דאמרת דרפרש דמסכת יומא מדר"ש דייק לה • ה"ל דזאת חוקת דאמרת קאמר ולי' לא ס"ל ומסתברא להלכה כרב לגבי ר"ש דחלמיד דהוא וכ"ש דר"י דאמ' מצוה דרב מצוה דכרב רבי' ס"ל והא דרפרש דמס' כריתות דדייק לה מברייתא נדחו להא מסיק עלה דבדוחק היא : ואף על פי שהרמב"ם בפי' המשנה פי' טמא שת"ח טו' הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיניח ד' שעות בשעת המטוייתי כשיגיע לפרקן וחל עליו איסור חלב ואיסור קדשים נטומאה בשעה ה' הרי חלו ד' איסורי' באין כאחת ע"כ • מ"מ פי' תמוה מאוד דאי מתני' מיירי בכה"ג ה"ל לרב דאיכא בינייהו איסור כולל ואיסור מוסיף דילמא אין כאן אלא איסור את אחת לאוד וכגון שלאחר שנשחה שחל עליו י"הכ הניח ד' שעות בו ביום ועוד הא כה"ג מוקי לה הגמרא כל האיסורין דמתני' דיבמות בהאיסור את אחת לאוד וכגון שלאחר שנשחה שחל עליו י"הכ הניח ד' שעות ולי' לאוקמי הכי בשחל עליו האי קודם הבאת ד' שעות מ"ש מ"ש לאוקמי לב' אי חלו אי חלב וקדשים בטומאה בכה"ג : ועוד הא בתמ' כריתות מפ' לה הגמרא בהדיא ל"ל טעמא מינו דאסור בתחיכות טהורות איסוף ביה בו נמי אי עלוי חלב אשא אי חלב קדים לאי טומאה וחל עליו תשוב איסור כולל ויותר יש להפליג על הרמב"ם שכ' שם וחייב ג"כ במשילה על אכילה הוותא לפי שקודם שהיתה הבהמה קודש אי אסור לאכול חלבה ומותר להנות בו ולפי שהוקדש נאסר בהגאה ומינו דאיסוף ביה איסור הגאה איסוף נמי לענין איסור אכילה דחייב על אכילתו אפי' משילה וזהו איסור מוסיף ע"כ : ותימה רבה היא כיון דאיסור חלב ואי' קדשים בטומאה מיירו בחיסור את אחת ובטעמא קודם שהביא ד' שעות אם בהמה זו כבר היתה קודם לחל"כ אי חלב קדים שחל עליו בהבאת ד' שעות ועליין אי קדשים בטומאה ליתא כיון שהיתה עליין חולין וכיון שמיירי שהיתה קודם כבר קודם הבאת ד' שעות ל"כ איסור משילה נמי ה"ל לאיסור את אחת עם איסור חלב ואיסור קדשים בטומאתה. וכתלמוה שהקשו להרמב"ם לפר' כן מצוה לא עשה לא תעשה לא נתקיים לה לאיסור את אחת בש"ס ולא מצינו לרב לאוקמי בהכי דילמא בטעמא אחר הבאת ד' שעות אבל אכתי לא הוציא כלום דמנ"ל לרב לאוקמי בטעמא אחר הבאת ד' שעות ושוב שהרי הרמב"ם גופי' מסיים שם ואר"מ דוגמת אי' באיסור את אחת והוא כי הוציא בפיו בשבת אכילה שהוא חייב שתים מצוה מוציא מרשות לרשות בשבת וכן בי"הכ לפי שהי' שבת והי' י"הכ בתין כת' ע"כ • הרי שמפ' לאיסור את אחת דר"מ כפי' הרי"ף והתוס' ק"ל למה לו ללמוד למשכח איסור את אחת באיסור חלב וקדשים בטומאתה סוף דבר דברי הרמב"ם תמוהין ות"ח להולמן כלל :

ומ"מ נס על פי' התוס' והרי"ף ק"ל מדקאמר מתן תנא דחית לי' איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור את אחת ס"מ דבעי לאשמועי תנא דחית לי' איסור את אחת שאינו לא כולל ולא מוסיף דהא איסור את אחת דמתני' דיבמות שהם אינם ואשת אח כה"ג הוא שכשקידש ראובן את אשתו נאסרה עליו בשם אחת ואשת אח ☜ ואע"ג דאשת אח אינם איסור מוסיף נגד אשת אח ס"מ מצורה לכל העולם ובמיתת ב"ד לחמיר ומשום אשת אח היא מצורה שלא על אחיו לבד ובכרת דקיל מ"מ אשת אח בהא נגד ס"מ אינו לא כולל ולא מוסיף כלל אלא איסור את אחת גרידא ואלו לי' שבת ו"הכ אינו כן דהא בספ"ג דף ג"ה (דף קו) פריך התם ור"ה ל"ל איסור כולל והתניא שבת ו"הכ שגג ועשה מלאכה מניין שחייב ע"ז בעלמו ועל זה בעלמו ת"ל שבת היא י"הכ היא דר"ש כו' ופירש"י והני איסור את אחת דהא בהדי הדדי חתו בשקיעת החמה מיהו לי' לחמרת בשלמא דהיית לי' לר"ה בחיסור כולל או מוסיף דחילי על אחר לי' איכא למימר משה"ה מתחייב חתרוייהו דהא נמי לי' הוי לפסר דקדמי' חד לחבירו חתי חבירו והל עליו דשבת לגבי הכי איסור מוסיף הוא דאי הוי י"הכ קדים הוי חייב על זדון מלאכה כרת וכי חתי שבת איסוף בי' מיתת ב"ד ו"ה לגבי שבת איסור כולל דשבת חסורה במלאכה ומותר בהכילה מינו דאיסור בהכילה משום י"הכ איתסר ליה מלאכה משום י"הכ אלא לי' חמרת באיסור כולל ואיסור מוסיף לא חילא כי חתי אהדדי לחמי חילי תרוייהו ע"כ • ומשום הא קושיא מהפך דר"ה לדר"ע הכי הוי איסור כולל לגבי שבת שכולל לי' אכילה עם לי' מלאכה משא"כ לשבת ושבת הוי לי' חמור לגבי י"הכ שהותו במיתת ב"ד לחמיר משא"כ בי"הכ ואפילו להאי פי' שפי' שם רש"י ותוס' דס"ד לשבת חמיר ליה קדים משום דקביע וקיימת ו"הכ ה"ד הוא דקביע לי' אפ"ה ע"כ שבת הוי לי' חמור ו"הכ איסור כולל וכדאמרן • ול"ל מ"ה מחייב ר"מ שחים אהוצאת שבת ו"הכ משום דשבת הוי איסור חמור ו"הכ הוי איסור כולל ואפי' לי' הוי קדים תד לחבירו מחייב משום דחילי אתרוייהו • ול"מ לרש"י דקי' ליה לאיסור חמור איסור מוסיף הוי איסור מוסיף לית לי' אלא א

א"ל דמה"ט מחייב לי' אהוצאת שבת וי"הכ תרתי דהא ר"יה דלית לי' איסור כולל איסור כולל באיסור חמור אית לי' כדאמרי' התם וכן אי' הנאה לפי' התוס' לא הוי אלא איסור חמור כמ"שכ שם ואפ"ה אמרי' אקדשי' מיגו דאיתוסף ביה אי' דהנאה איתוסף ביה לגבי חלב אלמא להאי תנא איסור חמור חשיב וחייל על אי' אחר וכיון דאיסור חמור אליס טפי איכא למימר מה"ט מחייב ר"מ על הוצאת שבת וי"הכ תרתי אבל במתני' אי' אשת איש ואשת אח נהי דאיסור א"א הוי איסור כולל ואיסור חמור לגבי אשת אח מ"מ אשת אח אינו אלא איסור בת אחת לחוד מנ"ל דחייב תרתי לר"מ דילמא אינו חייב אלא משום אשת איש לחוד · הילכך נ"ל לפרש דהאי איסור בת אחת דיש אוכל אכילה אחת היינו חלב מן המוקדשין וס"ל לרב כהני אמוראי דמוקי לה בפ"ג דשבועות (דף כד) האי מוקדשין היינו בכור דקדיש מרחם דפריך התם לרבא דאמר אפילו באי' הבא מעצמו אמרי' כולל מהא מתני' דיש אוכל אכילה אחת כו' וא"א מ"ל חמש כגון שא' שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב ומשני כי קתני אי' הבא מאיליו אי' הבא מעצמו לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור דקדושתו מרחם ועוד משני שבועה דאית ליה שאלה ל"ק והרי הקדש הא אוקמינן בבכור ורב נמי כרבא ס"ל דהכי אוקי רב התם למתני' דתנן התם שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות חייב בכולל דברי' המותרים עם דברים האסורים אלמא אית ליה כולל אפילו באי' הבא מעצמו כרבא וא"כ חלב המוקדשים דת' מוקי לה כדרבא בבכור דקדושתו מרחם ואתי אי' חלב ואי' מוקדשין בהדי הדדי וכדאמרי' בס"פה דכריתות גבי וולדות קדשים למ"ד בהוויתן הן קדושים כלומר בשעת לידתן אי' חלב ואי' מוקדשים בהדי הדדי קאתו וה"ה לבכור דקדושתו מרחם אי' מוקדשים דידיה עם איסור חלב בהדי הדדי אתו · אע"ג דבאי' מוקדשין א"ל מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף בי' לגבי חלב אפ"ה א"ל לגבי אי' מוקדשין אינו אלא איסור בת אחת לחוד ואפ"ה חייל אאי' מוקדשין ש"מ דאית לי' איסור בת אחת והא דאמרי' שם בכריתות אקדשי' מיגו כו' היינו לשאר אמוראי התם בשבועות דלא מוקי למתני' דווקא בבכור : וא"ת לדידי נמי תקשה האיך יליף לאיסור בת אחת דיבמות מאיסור בת אחת דחלב מן המוקדשין הא חלב הוי איסור חמור דבכרת דחמיר ומוקדשין אפילו לרבי אינו אלא במיתה בידי שמים דקילי מכרת כדאמרי' בפ' כ"ש (דף לב) וכ"ש לרבנן דאמרי התם הזיד במעילה אינו אלא בלאו וי"ל אע"ג דחלב בכרת מ"מ ה"ל אי' קל הואיל והותר מכללו אצל חיה כמ"שכ התוס' שם בשבועות לענין שבועה כ"ש לגבי אי' מוקדשים דיכול לבא לידי כרת דקרי ליה איסור חמור בפ' ג"ה (דף ג) דהוי איסור חלב קל לגבייהו ולאינך אמוראי בשבועו' דל"מ למוקדשים דמתני' בבכור לא תקשה דא"כ מתני' דיבמות דא"ל איסור בת אחת מני די"ל דאתיא כתנא דיש אוכל אכילה אחת דכיון דא"ל איסור כולל ואיסור מוסיף כ"ש איסור בת אחת וכדאמר בפ"ג דיבמות (דל"ג) השתא ר"י באיסור כולל מחייב ב' באיסור בת אחת מבעיא ובע"כ צ"ל כן לפי' תוס' והרי"ף דס"ל אין עירוב והוצאה לי"הכ א"כ ליכא במתני' דכריתות איסור בת אחת א"כ לרפרס מתני' דיבמות מני אלא ודאי כדפי' · וא"ת למאי דפי' אמאי קאמר רב מתני' ר"מ היא הא מת"ק ש"מ לכל הני איסור חל על איסור וי"ל משום דת"ק לא ידעינן מני נקט ליה ר"מ היא והוא ומחלוקתו קאמר וכה"ג מצינו בפ' כ"ש (דף כז) גבי זה וזה גורם דמייתי לה מר"א דעצי אשירה ור"א ומחלוקתו קאמר כדפירש"י שם ולמאי דפי' אין מכאן ראיה דיש עירוב והוצאה לי"הכ מ"מ כבר נתברר בכמה ראיות ברורות דיש עירוב והוצאה לי"הכ וליתא לדרפרס :

דיני יה"ב סימן עא

ואני תמה עוד מנ"ל לאיסור הבערה ביה"כ דאע"ג דגבי דידי' ל"ל ה"ט שכ' גבי הוצא' לרפרס מ"מ מטעם אחר י"ל דלית' לאי' הבערה ביה"כ דבר"פ דפסחים (דף ה) יליף ר"ע דתשביתו שאור מעי"ט ולא בי"ט מדכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור וכתיב כל מלאכה לא תעשו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה וא"ר ש"מ מדר"ע הבערה לחלק יצאת' ופי' התוס' לחלק יצתה מדקרי לה אב מלאכה ועוד או' ריב"א דלמ"ד ללאו יצאתה לא הי' אסור בי"ט כיון דאין שם מלאכה עלה ע"כ וכיון דאין שם מלאכה עלה י"ל דאינו בכלל לאוי מלאכה שנאמרו בי"הכ ושריא לפי פי' ריב"א וא"ת לפי' ריב"א הא דאמר במס' שבת (ד' קי"ד) עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין בי"הכ יכול אף של יה"כ בשבת ת"ל בשבתו דר"י רע"א עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שמקריבין בי"ט יכול אף בי"הכ ת"ל בשבתו כשתמצא לומר לדר"י נדרים ונדבות קריבין בי"ט וכי איצטריך קרא לי"הכ לדר"ע נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט וכי איצטריך קרא למישרי בי"ט · והשתא אס"ד דלמ"ד הבערה ללאו יצאת אין איסור הבערה בי"ט א"כ מנ"ל להגמ' דפליגי בנדרים ונדבות אי קריבין בי"ט או לא דילמא דכ"ע אין קריבין בי"ט משום שחיטה שהיא אב מלאכה וא"א לשום קרבן בלא שחיטה אלא שר"י סובר הבערה ללאו יצאת ושריא בי"ט ול"צ קרא להתיר חלבי שבת בי"ט שהרי בהקטרה אין בו איסור אלא משום הבערה לחוד כדאמר בפ"ג דיבמות (דף לג) דקאמר זר ששימש בשבת במאי בהקטרה והאר"י הבערה ללאו יצאת ור' עקיבא לטעמי' דפ' קמא דפסחים דאמר הבערה לחלק יצאת ואסירא בי"ט ואיצטרי' קרא למישרי עול' שבת בי"ט אלא ש"מ דאפי' למ"ד ללאו יצאת אפ"ה אסיר' בי"ט ודלא כפי' ריב"א וי"ל דשתי תשו' בדבר חדא למאי דפי' דאי הבערה ללאו יצאת לא אסירא בי"הכ כמו בי"ט ואס"ד דס"ל לר"י דהבערה ללאו יצאת ל"צ קרא דעולת שבת לר"י למשרי לעולת שבת בי"הכ כמו שא"צ לדידי' למישרי לעולת שבת בי"ט כיון דתרווייהו שוין בהא דהבערה שריא בהו כיון דהבערה ללאו יצאת בשבת אלא ודאי ס"ל לר"י דהבער' לחלק יצאת ואסירא בי"הכ ובי"ט והא דלא בעי קרא לע"ש בי"ט ע"כ ה"ט משום דס"ל נדרים ונדבות קריבין בי"ט כדמפ' הגמרא ולפי"ז מוכח ע"כ למ"ד הבערה ללאו יצאת כמו דשריא בי"ט לפי' ריב"א ה"כ שריא בי"הכ מה"ת · אבל עיד יש תשו' לדבר דודאי ר"י ס"ל הבערה לחלק יצאת ולא ללאו דאמרי' בפ"ק דשבת (דף יב) דר"י קרא פעם אחת לאור הנר בשבת והטה וכת' על פנקסו כו' לכשיבנה בה"מ אביא חטאת שמינה ומדמחייב חטאת על הבערה ש"מ דלא ס"ל דללאו יצאת אלא חייב עליה על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ככל המלאכות אלא שר' נתן א' התם שקרא והטה וכת' על פנקסו כו' אבל לת"ק קרא וביקש להטות ועיין בפ"ק דיבמות בסוגיא דעליה גבי לא תבערו מה תלמוד לומר וע"ש בתוס' ואין זה מקומו ואל תטעה דליכא איסור הבערה ביה"כ מהא דאמר בפ"ה דיומא (דף נג) ומנין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכיסה ענן הקטורת א"ה הא אם לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר א' מכל סמני' חייב מיתה ופריך ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה רקנית אר"ש הב"ע כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רא"א אפילו תימא שהזיד בזו ובזו והב"ע דעייל שתי הקטרות א' שלימה וא' חסירה אביאה לא מחייב דהא עייל שלימה אהקטרה מחייב דקא מקטיר קטרת חסירה ואכתי תקשה לר"א דשני כגון שהזיד בזו ובזו תיפוק ליה כיון דעייל ב' הקטרה דה"ל אחת שלא לצורך דהקטרה א' אמר רחמנא ולא ב' הקטרת וחייב עליה כרת דחמיר ממיתה משום שחילל יה"כ שלא לצורך גבוה והשתא ל"ל קרא דלא ימות דחייב מיתה על הקטרה חסירה תיפוק ליה דחייב עליה כרת דחמיר ממיתה משום הבערה שלא לצורך גבוה די"הכ ולא מבעיא היכא שקטרת שני' חסירה אלא אפילו שלימה נמי חייב עליה אפי' כרת משום שחילל יה"כ שלא לצורך ול"ל דמיירי שהזיד באיסור הקטרה ושגג על איסור הבערה די"הכ דא"כ לא הועיל ר"א כלום וה"ל לאוקמי כר"ש כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה כיון דלמאי דמשני נמי לומר כגון שהזיד בב' איסורי' ושגג באיסור ג' דהבערת יה"כ · ועוד דאמאי מקשה הגמ' ותיפוק ליה דעייל ביאה רקנית עדיפא מיני' ה"ל לאקשויי ת"ל דאפי' כרת דחמיר ממיתה נמי מחייב כיון דעייל קטרת חסירה וה"ל מבעיר בי"הכ שלא לצורך גבוה אלא ע"כ אין איסור הבערה בי"הכ מה"ת א"נ יש להוכיח מכאן דאפי' אם תמצא לומר דיש איסור הבערה בי"הכ מ"מ לר"י דס"ל הבערה ללאו יצאת גבי שבת ה"ה גבי י"הכ אין בו אלא לאו בעלמא ולית ביה כרת וכמ"ש לפנינו בס"ד ואתיא ההיא סוגיא כר"י אבל כ"ז שיבוש וליכא למידק מיני' מידי דודאי הבערה אסורה מה"ת בי"הכ וההיא סוגיא אתיא אליבא דר"נ דא' הבערה לחלק יצאת וחייב עליה בשבת וה"ה לי"הכ נמי והא דק"ל ת"ל דחייב כרת על הבערה שלא לצורך לאו כלום הוא דלא ק"ל להגמ' אלא על הא דאמר שאם חיסר אחת מכל סמניה דחייב מפני שמעייל בפנים קטרת חסירה תיפוק ליה דבלא"ה חייב על ביאה זו משום דעייל ביאה רקנית לפנים ובלא קטרת חייב על ביאה זו משום ביאה רקנית אבל הא לא ק"ל תיפוק ליה דחייב כרת משום הבערה שלא לצורך דההוא כרת לאו משום ביאה קא אתי עליה אלא משום חילול י"הכ ולא תליא כרת זו לביאה כלל ולא ק"ל אלא על קטרת חסירה דמחייב ליה קרא על שעת ביאה ומשום ביאה ות"ל דבלאו קטרת חסירה חייב מיתה על ביאה זו משום ביאה רקנית וזה ברור · ומהא דתנן בפ"ד דשבועות (דף לג) גבי שבועות העדות משביע אני עליכם כו' שהדליק את גדישי בי"הכ הרי אלו חייבין ואמרי' בגמרת לאפוקי מדרבי נחוניא בן הקנה שהי' עושה את י"הכ כשבת לתשלומין כו' ואי אין איסור הבערה לי"הכ אם כן אפי' כר"נ נמי אתיא מ"מ אין מכאן ראי' דלר"י דא' הבערה ללאו יצאה בשבת דאפ"ה מודה דבי"הכ חייב עליו מטעמא שאכתב לקמן בס"ד דאם לא כן ה"ל לאוקמי כר"נ ב"ה דכרת פוטר מהתשלומין ואפ"ה תנן דחייבין משום דס"ל כר"י דאין בו כרת דהבערה ללאו יצאת דע"כ מתני' לא אתיא כר"י דקתני סיפא ושהדליק גדישי בשבת הרי אלו פטורין ואי ר"י האמר הבערה ללאו יצאת בשבת ואין בה כרת ומיתת ב"ד ואמאי פטורין ועוד דקתני רישא ושחבל בי חבירי הרי אלו חייבין ואי"הכ קאי כמו שפרש"י אלא כולה מתני' דלא כרבי נחוניא בן הקנה וממתני' דפ"ק דמגילה ד' ז' דתנן אין בין שבת לי"ה אלא שזה זדונו בהכרת אין להוכיח דאליבא דר"י איכא איסור הבערה לי"הכ מה"ת דא"ל מתני' ר"נ היא דאמר הבערה לחלק יצאת ומההיא דפ' מקום שנהגו (דף נד) דאמר דמברכין על האור במוצאי י"הכ מפני שהיה אסור בהבערה כל היום אינו ראיה כלל די"ל דמ"מ מדרבנן מיהו אסור אבל מ"מ נ"ל דאפי' למ"ד הבערה ללאו יצאה אפ"ה חייב עליה בי"ט וכ"ש בי"הכ דודאי שם מלאכה עליה ול"ד לאיסור הוצאה בי"ט לרבה בפ"ק דביצה ולי"הכ לרפרס דאין בהם איסור הוצאה כמ"ש בסי' הקדום דשאני הוצאה דאי לאו דרבי רחמנא מאל יצא איש ממקומו לר"י במס' עירובין א"נ מוילו משה ויעבירו קול במחנה כדאמר ר"פ הזורק (דף צו) לא הויא בכלל אזהרת מלאכה הנאמרים גבי שבת משום דמלאכה גרועה היא ואינו בכלל לא תעשה מלאכה דמה לי מוציא מר"הי לרה"י מה לי מוציא מר"הי לר"ה כמ"ש התוס' במשנה קמייתא דמסכ' שבת והשתא דגלי לן קרא גבי שבת ס"ל לרבה ולרפרס בשבת דגלי גלי בי"ט וי"הכ דלא גלי לא גלי ואינו בכלל אזהרת מלאכות הנאמרים בי"הכ וי"ט דהא בשבת נמי אי לא

דגלי קרח לח היתה בכלל מזהרת מלאכה דשבת חף על גב שהיתה במשכן כדחמרי' בפרק במה טומנין (דף מט) הם העלו חת הקרשים מקרקע לעגלה וחתם לח תכניסו מר"ה לר"י הם הוריהו כו' משום דמלאכה גרוע היה חבל הבערה חדרבה חי לח נחמר קרח יתירה דלח תבערו חם ביום השבת היה חייב כרת ומיהה כחו של חחר מלחכות דהח לר"ג דפליג חר"י וחמר הבערה לחלק יצחת ממילה הויח בכלל חחר מלחכות דשבת וחייב עליו כרת ומיהה דהח מלאכה מסובה היח וגם היתה במשכן בפישול סמוכין כדחמר התם חלח דגלי קרח יתירה דלח תעבדו לר"י דהבערה ללחו יצחת והוליחה מכתוב מכלל עונש מיתה וכרת של מלחכת שבת וחינו חלח בכלל לחוין דשבת חבל בי"ט דלח גלי קרח להוליחה מכלל חזהרת חחר מלחכות די"ט הח ודחי בכלל היח דהח מלאכה חסובה היח כחחר כל המלחכות פולן ומסיכח חיתי לן להוליחה מכללן כיון דלח גלי קרח וה"ה גבי יה"כ הויח בכללן לחפי' לרפרש · ות"מ מסחבר לי דלר"י דחמר הבערה ללחו יצחת גבי שבת ס"ה נמי גבי יה"כ חינו חל בלחו ולח בעונש כרת של יה"כ חע"ג דלח גלי קרח גבי יה"כ להוליחה להבערה מכלל עונש כרת דיה"כ כדגלי גבי שבת ס"ל דחי חיתי לן להוליחה מכלל עונש דחחר מלחכות כיון דמלאכה חסובה היח כמותן ולח גלי נמי קרח להוליחה מכללות"מ הדשת נוטה דילפינן יה"כ משבת בק"ו לה מילתח ומה שבת דחמיר דבמיתה חינו חייב על הבערה כרת חלח מלקות בלבד יה"כ דקיל דבכרת לח כ"ש דחינו חלח בלחו ולח בכרת כחחר מלחכות וליכח למיפרך מה ליה"כ שכן חייב עליו משום עינוי משו"כ בשבת דחין זה פירכח מעינוי למלחכה ומיהו שבת חמיר דמיתה חינו חייב על הבערה כרת חלח מלקות בלבד יה"כ דקיל דבכרת לח כ"ש דחינו חלח בלחו ולח בכרת כחחר מלחכות וליכח למיפרך מה ליה"כ שכן חייב עליו משום עינוי משו"כ במיתה: **אלא** דחכתי ים לעיין עוד ד"ח לענין חיסור הבערה דיה"כ והוח דחמ' בירושלמי מהו להדליק נר של חבטלה וחי"ט קלי חזקיה חמר חסור מתני' פליגי על חזקי' לח תבערו חם בכ"מ ביום השבת בשבת חי חתה מבעיר חבל מבעיר חתה בי"ט ר' נחום חחותי דר' חילפ בשי קמיה ר"י ס"ל לח תלחכו ולח תעשו ופי' הס"מ בפ"ק מה' י"ט הס"ל לפי שביום השבת מיותר הוח דהח בשבת מיירי קרח לעיל מיניה וביום השבישי כו' והי' לי בחומרו לח תבערו חם בכ"מ ע"כ והרי מ"חי מיעוטי דביום השבת לימעטו כל חתה מבעיר ביה"כ חע"ג דמלאכה חסובה היח יתירה דקרח דביום השבת למעוטי חחר ימים המקודשים דליתנו בחיסור הבערה כלל וחע"ג דברים כלל גדול תניה הבערה ללחו יצחת דר"י רס"ח לחלק יצחת ולדברי הירו' חקשה מנ"ל ללחו חו לחלק יצחת דילמח למיסרי הבערה בי"ט לחוד הוח דחתי כ"ל דלח קשה מידי משום דחס"ד דהחי קרח דלח תבערו לחו לגופי' חתי לשבת עלמו למר כדחית ליה ולמר כדחית ליה חלח לדיוקח לחוד חתי ולמיסרי הבערה בי"ט לח ה"ל למכתבי' גבי שבת כיון דל"ל קרח לגופי' כלל חלח לדיוקח לחוד למיסרי י"ט חלח ודחי לשבת נמי חיצטריך ללחו חו לחלק ומיתורח דביום השבת כ"ל נמי התיר הבערה לי"ט וכיון דהירושל' ל"פ חגמרח דין חכתי תקשה מנ"ל חיסור הבערה ליה"כ והרי בין לר"י ובין לר"ע הבערה חסורה ביה"כ מן התורה דהח ר"י דרים משולח שבת בשבתו למיסרי להקטיר חלבי שבת ביה"כ והרי הקטרה חין בה משום מלחכה חלח הבערה ס"מ דחחר הבערה חסורה ביה"כ חפ"ח בשלמח לר"ע דחיצטריך ליה למיסרי עולת שבת בי"ט וביה"כ חפי' עולת שבת חסור להקטירן ומ"מ דחית ליה חיסור הבערה חפי' בי"ט וה"נ קחמר גבי השבת שחור דמצי"ע לחי בי"ט הח כחיב לח תעשו מלחכה חלמח ליח לי' ההוח מעוטח דביום השבת חי חתה מבעיר חבל חתה מבעיר בי"ט ויש ☜ ול"ל כיון דהבערה הוי בכלל חחר מלחכות בשבת וי"ט ויה"כ וכמ"ש שם ושלח כדברי הריב"ח ול"ל חלח דיתורח דקרח דביום השבת למעוטי דלך למעט מיני' ת"ט דקיל שחינו חלח בלחו לבד והותר בו חוכל נפש חבל הבערת יה"כ דחתיר שכן בכרת ולח הותר מכללו חלל חוכל נפש לח תמעטי וחיסור הבערה כדקחי קלי חלל יה"כ בלחו ועונש כחחר מלחכות בע"כ. והשתח להחי סברח חיכח רחיה מהח השבועות דמוקי לסהדלין חת גדישו ביה"כ דלח כר' נחוניח בן הקנה ודחי חין חיסור הבערה ביה"כ מעטוטי דביום השבת למעט מיניה י"ט ג"כ חפי' כר' נחוניח בן הקנה חתיח וס"ל לחתח דיקן כמעלה דבלח"ה מקני דדרים מישוטי מביום השבת לי"ט וה"ה ליה"כ חלח למ"ש במעלה דבלח"ה מקני דלח כר' נחוניח בן הקנה חינו רחיה"מ יש בידי רחיה ברורה לליכח למ"ד דחין חיסור הבערה ביה"כ בין לר"י דס' הבערה ללחו יצחת בין לחתן דמעטח מיניה מעטח הבערה בי"ט מיחורח דביום השבת מ"מ יה"כ דחמיר לח נתמעט מיניה מעטח דחמרן והוח מדחתן בפ"ד דיומח (דף מו) בכל יום היו שם חדבע מערכות וביום חתם דר"מ ובגמ' חר"ח משום בר קפרח חומר היה ר"מ חיברי עולה שניחותרו עושה להם מערכה בפני עלמה ומודרן וחפי' בשבת ופריך וחפי' בשבת תניחת וביום חתם ומי חיתח מני פריך. הח עובח קמ"ל בר קפרח דלר"מ עושה להם מערכה בפני עלמה בשבת דחע"ג דחתן וביום חתם מלמח עושה להן מערכה בפ"ע ביה"כ וס"מ דה"ה לשבת נמי הח ליכח למיפך מיה"כ לשבת דהח ח"ל דס"ל לר"מ ביה"כ חו כר"י דהבערה ללחו יצחת ולח מיחסר הבערה לגמרי מה"ת ח"כ ס"ל כמחן דמעטם להבערה בי"ט מיחור דביום השבת ומיניה חימעט נמי יה"כ מחיסור הבערה חבל שבת חי לחו דחשמעינן לן בר קפרח לח ידעינן לה · חלח ודחי דפשיטח ליה להגמרח דחסור להבעיר ביה"כ מה"ת לכ"ע וליכח מחן דשרי ומילתח דפשיטח היח ובלח בר קפרח ידעינן לה לשבת חי"הב לר"מ ותו לח מידי:

דיני יה"ב סימן עב

אחר שנתברר לנו בחר היטב שמוה יה"כ לשבת לחיסור הולחה והבערה לכ"ע חכתי נשחר לנו לברר דבר חחד והוח חם חנו מלווין על לחו דמחמר ושל שבישת עבד ובהמה ביה"כ כשבת חו לח דהני וודחי חינן בכלל דמלאכה לחפי' בשבת שהרי לחו דמחמר פרט לן קרח גבי שבת לחו בפ"ש דכתיב לח תעשה מלחכה חתה ובהמתך כדחמרי'ר"פ חי שהחשיך (דף קנג) ושבישת עבד ובהמה לחפי' לחו ליכח לאו עשה למעט יום עבדך ואמתך ונרך ותחמור ואין ללמוד יה"כ משבת דהח יה"כ קיל משבת לעניו עונש ואין לחידון קל מחמור להחמיר עליו וממתני' דמנילה (ד' ו) דחין בין יה"כ לשבת חלח שבת ודומו בידי חדם ויה"כ ודומו בהכרת ליכח למיפשט הח דמשמע דשחר מילי שניחס שוין דחמתי' לח מיירי חלח מחלכה גמורה דגופיה דחייב עליו בשבת מיתה ויה"כ כרת חבל לחו דמחמר דחינו חייב עליו חפי' בשבת כדחמר בר"פ חם ס"ה וכ"ש שביחות עבד ובהמה חזה לח מיירי חדע דהח יה"כ שרי בקניות ירק ותהחמה ולמעלה ובשבת חסור כדחמר בספי"ד דמס' שבת (דף קיז) ופ"ה ל"ק לה ש"מ כדחמרן ולהני רבוחח דס"ל דחפי' בי"ט מוחרין על שביחות עבד ובהמה חלו יה"כ לכ"ש מוחרין עליהם כי מספקח ליה להני רבוחח דס"ל חין חדם מצווה על שביחות עבד ובהמה בי"ט יה"כ לחתי נדמי להו חי לשבת וחסור חו לי"ט ושרי · וכ"ל להביח רחיה דלחו דמחמר חייב עליו ביה"כ כשבת שרי בחולן ס"פ ג"ה (דף קח) חמר חדרי"ה חתם דל"ל חין חיסור חל על חיסור בחיסור כולל חבל חיסור כולל בחיסור חמור חית ליה ופריך ורי"ה ל"ל חיסור כולל והחניח שבת ויה"כ שגג ועשה מלחכה מנין שחייב על זה בעלמו ושל זה בעלמו ת"ל שבת היה יה"כ הוה דרי"ה · רע"ח חינו חייב חלח חתח · ופרש"י והני חיסור בח חחת כו' עד חילי תרוויהו וכחו שהחקחי לשונו למעלה סי' ע"ח וחמר שלח רבן משמיה דר"י ב"ח כך הגיעת של מגנה זו וחיפך משום הני קושיח והשתח מי חמרת בשלמח דים חיסור מחמר ביה"כ בשבת וכן שחר מלחכות כגון הולחה והבערה חסורין בו כמו בשבת חיינו דחיצטרכן שבת היח ויה"כ הוח דשבת היח ק"ל לחייב משום שבת חס חל בו יה"כ · ויה"כ היח קמ"ל דחייב משום יה"כ חס חל להיות בשבת · דחך מחברייה לח ילפינן ודחי לח כחב רחמנח חלח שבת היח ה"ח דחייב עליו משום חיסור שבת לחוד דה"ל חיסור חמור שחייב על זדונו מיתת ב"ד דחמיר חבל חינו חייב משום יה"כ דקיל שכן בכרת כחב רחמנח יה"כ הוח לחייב נמי משום יה"כ ודחי כחב רחמנח יה"כ דחי חיסור כולל בחיסור חמור חית ליה ופריך ורי"ה ל"ל חיסור כולל והחניח שבת ויה"כ שגג ועשה מלחכה מנין שחייב על זה בעלמו ושל זה בעלמו ת"ל שבת היח ה"ח דחייב עליו משום חיסור שבת לחוד דה"ל חיסור חמור שחייב על זדונו מיתת ב"ד דחמיר חבל

איסור על מי שהיה מותר מחמת איסור דרבנן גריר מי איסור שני וה עי״ז לחזל אפי׳ על מי שהיה אסור ועומד מחמת איסור דרבנן והרי הא מתני׳ דים לוכל אכילה ס׳ וחייב עליו ד׳תעלות ואפס ס׳ מפרש בגמ׳ דה״ל איסור מותר באיסור מוסיף דאכתי להדיוט הוא דאסור מ״מ לגבוה ערי ה״ל מותר מינו דאיסורא איסור לגבי גבוה איתוסף ליה לגבי הדיוט והרי הוי איסור דאיתוסף לגבוה אין בו חיוב תעלת אם עבר והקריבו לגבוה ומ״מ ע״י איסור גבוה גריר לאיסור מותר על ידו לחייב תעלת על אכילתו משום מותר ומ״כ ה״ה לאיסור מחמר גריר ע״י כולל לעשר מלאכות לחייב עליהם תעלת משום שבת ויו״ט פ״ב שהתוס׳ כתבו שם ואיסור כולל ל״ל והתניא כו׳ פ״ה ותע״ג דאיסור בת אחת היא מתן לית ליה איסור כאלו לית ליה איסור בת אחת ומ״ע לר״י דהא בפ׳ ד׳ אחין (דף לד) פריך הש״ת באיסור כולל מחייב תרתי באיסור בת אחת מבעיא אלמא אפי׳ מתן דל״ל איסור כולל מני סבר איסור בת אחת לכך נראה לר״י דהשתא ס״ל דלאו איסור בת אחת הוא אלא חשוב שבת קדים משום דקביעא וקייתא • מ״מ הן בעלמא הקשו על פירושו שכתבו לפל קשה דלאי איסור בת אחת הוא ס״כ שבת היא ל״ל פשיטא דחייב משום דשבת קדים ע״כ הילכך העיקר כפירש״י שקושיות הגמ׳ היא מתחת דס״ל מתן לית ליה איסור כולל לית ליה איסור בת אחת וגם קושיות ר״י ניע קשה כ״כ למבין :

אבל אין לפרש סוגיא זו דהא דפריך ור״י הגלילי לית ליה איסור כולל ה״פ דמשמע ליה להמקשן ולר״י ב״ח דמשני מחמת קושיא זו אינו דוחקי דהא ע״ג דלית ליה איסור כולל מ״מ אפשר דאיסור בת אחת אית ליה וכדאמרי׳ בפ׳ ד״ח והא וודאי לא קשיא ליה ולא כפירש״י אלא שבשרי דהע״ג דאיסור בת אחת אינו אלא מחמיר בעלמא לחול מה״איסור כולל ה״מ היכא דב׳ האיסורי׳ בשני אחת אינם שוים כגון שיש באחד איסור כולל או איסור מוסיף על חד וחד מהבריה או שבאחד אין בהם אחד מכל אלו אבל היכא דבאחד מהם איכא איסור כולל או איסור מוסיף ולית בחבירו כה״ג האיסורי׳ שיש בו או איסור כולל ולא מוסיף אע״פ שבת בת אחת עם חבירו לא חייל ואינו חייב אלא על אותו איסור לחוד שהוא איסור כולל או איסור מוסיף דכמו באיסור כולל או איסור מוסיף מחייב לחול על איסור אחר אחד קדוש אלמא איסור כולל ומוסיף חשובים להחמיר כאיסור קדוש ה״נ לדהקל דאמרי׳ הכי היכי דאיכא האיסורי׳ בשני אחת ואחד מהם הוי איסור כולל או איסור מוסיף חשוב הוי איסור כאיסור קדים ואינו חייל וחבירו לא חייל בהאיסור בת אחת • מיהו כל זה לע״ד איסור אל על איסור באיסור כולל או מוסיף אבל מתן לית ליה איסור אל על איסור אפי׳ באיסור כולל ומוסיף דכמו אלא חשיבא לגבי איסור קדים לחול עליה ה״נ לא חשיבא בשני אחת לעכב על איסור השני אחל בשני אחת עמו מלחול ובהיתר אין בשני אחת וחייב על שניהם קרבן דהי מיניהו מפקת וה״ה לאפי׳ דס״ל לר״ה דבאיסור כולל לא חייל ובאיסור כולל באיסור חמיר חייל אם איסור אחד איסור כולל לגד והשני איסור כולל באיסור חמור היכא שאחין שניהם בשני אחת איסור כולל באיסור חמיר לחוד חייל וחייבין עליו חטאת וה״ל כאיסור קדים והשני אינו אלא איסור כולל לחוד לא חייל ואינו חייב עליו קרבן • והשתא פריך הכי דע״כ ס״ל לר׳ יוסי הגלילי איסור כולל לחוד מדחייב על שבת ויה״כ על כל ל׳ ול׳ חטאת דאם״ל לית ליה לרי״ה איסור כולל לחוד אלא איסור כולל באיסור חמיר דווקא לית ליה לאפי׳ מאי מחייב בשבו׳ובי״כ הרי שבת הוי איסור כולל מאום שבכולל אחר מלאכו׳ שאין האורין ביה״כ כגון מחמר והוי נמי איסור חמיר שחייבין עליו מיתת ב״ד משו״ה יה״כ ויה״כ אינו אלא איסור כולל לחוד שכולל איסור אחר אחמר בשבת עם איסור מלאכה האסורה בשבת וה״ל שבת כאיסור קדים ושבת אחת שבת חייל יה״כ לא חייל ולא לחייב חטאת אי הכי אלא ע״כ אית ליה לרי״ה איסור כולל לחוד וכיון דאיסור כולל לחוד חשיב נמי כאיסור קדים שהרי חל נמי על איסור שוב אין לחלק בין איסור כולל לחוד לאיסור כולל עם איסור חמור ומ״ה חייב אפי׳ על שבת ויה״כ לרי״ה שהרי שניהם חשובים כאחת לחול על איסור קדים ובאיסור בת אחת תרוייהו חיילי לחייב עליהן ולהכי פירושא מוכח דלאו דמחמר אינו מוהג ביה״כ דאל״כ ליכא בשבת אלא איסור חמיר לחוד בלא איסור כולל וביה״כ איסור כולל בלא איסור חמיר ומאי קשה ל״ל דלהדרבה כיון דליה לרי״ה איסור חמור בלא איסור כולל ואיסור כולל בלא איסור חמיר ושניהם לחוד אינם חלין על איסור קדים הכא דבאחת בת אחת תרוייהו חיילי להכי פירושא מוכח דאי

אמר בהמת חבירו בשבת נמי עבד איסורא דאורייתא כמ"ש הר"ן בפ"ק דעכו"ס בשמעתא דבכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה דמפרש הש"ס משום איסור מחמר והביא רמיה לדבר זה וכיון דאיסור מחמר נוהג בבהמת שחבירו אלו בע"כ ה"ל איסור שבת איסור כולל מחמת איסור מחמר דאוה לכל אדם תע"פ שאין לו בהמה שהרי כמה בהמות איכא בשוק ומוכ בהם איסור מחמר אבל איסור שביתת עבד ובהמה שחבירו אלו בעבדו ובהמתו ואם אין לו עבד ובהמה אין איסור כזה אסור לו שחבירו מוזהר על שביתת עבד ובהמה של אחרים ז"ל דאפי' ת"ל שאין שביתת עבד ובהמה מוכ בי"הכ מ"מ לא הוי שבת איסור כולל לגבי י"הכ אלא איסור מחמר לחוד וי"הכ לגבי שבת הוי איסור כולל לכ"ע מ"ה כתב רחמנא שבת היה לה"מ ללמדו מי"הכ דהוי איסור כולל ושבת אינו אלא איסור מחמר בלא איסור כולל לגבי מתן לילית ליה עבד ובהמה וקמ"ל קרא שבת היה לאפי' לדידיה דשבת אינו לגביה אלא איסור מחמר לחוד בלא איסור כולל אפ"ה חייב משום שבת היכא שחל בי"הכ : ומנה למיעוט לה דמתן לילית ליה עבד ובהמה לא הוי לדידיה שבת איסור כולל ולא תאריך דמ"מ הוי איסור כולל הואיל דמתן לילית ליה עבד ובהמה ה"ל שבת לגבי י"הכ איסור כולל משום זה הוי איסור כולל אפי' למתן לילית ליה • שהרי בפ"ג דכריתות (דף יד) תנן הבא על בת בתו חייב עלי' משום בת בתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ומ"ל ונילה • ר"י תומר מס עבר זקן ושאלה חייב עליה משום אשת אב • ומוקי לה בגמרא לדר"י בחייבי מיתות ומפרש מאי איסור מוסיף איכא הכא דאיכא ברת לאשת מנו דאתוסף איסורא לגביה ברית אתוסף איסורא לגביה דידיה טעמא דאיכא ברת לאשת הא ליכא ברת לאשת לא אתרי הואיל ואלו היה לו ברת הוי איסור מוסיף אשתו נמי לילית ליה הוי נמי איסור מוסיף • וכן כתב הרמב"ם בהדיא בפ"ד מהלכות שבועות כל אלו שתאסר זו הברורה עליהן בחייבי מוסיף לריך שיהיה האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן ותוסיף איסור אחר לזה אבל אם אין מצויין אין לומרי' הואיל אלו היה לזה בית או אחים היתה נאסרת על זה ויתוסף בה איסור לזקן שהרי אין אם עתה לא בן ולא אח וכן כל כיולא בהן ע"כ • ה"נ לא אמרי' אלו ה"ל עבד ובהמה ה"ל איסור כולל אשתו לילית ליה נמי הוי איסור כולל • אע"ג דיש לאחר שאשתי אתם לכיון לליכא ברת לאשת לא הוי איסור מוסיף לאם אלו ה"ל עבד ובהמה כיון דאשת הוי איסור כולל למתן לילית ליה • לדידיה לילית ליה נמי הוי איסור כולל שהרי אם אבת זה איסור כולל למתן לילית ליה מ"ה הוי כולל לכל אדם • ומ"ש אשתי אשתי אפשר לבא לידי איסור כולל דהא בידו לקנות עבד ובהמה אין כ"ל לחלק בזה • ולענין הלכה כ"ל שאיסור שביתת עבד ובהמה אינו נוהג בי"הכ למתן לילית ליה אלו נוהג בי"ט מאום לקיל מאבת ה"ג י"ה נמי הא קיל מאבת בעונג וכיון דלא ריבה בה רחמנא שביתת עבד ובהמה אינו נוהג בו ואין למדין מאבת לחמיר לי"הכ דקיל אחין למידין קל מחמור להחמיר עליו אבל איסור מחמר הוי בכלל מוהרת איסור מלאכה הנאמר בי"הכ שהרי מלאכה זו אדם בעלמו גורם לה שתעשה ע"י בהמה וה"ל בהמה זו כנרגניך החוב בו שחייב עליה וה"ה מחמר אלא שהתורה הקילה בלאו זה של מחמר שאין חייבין עליה ומ"מ לענין הבערה ללאו יצתת ופ"ה אסורה בי"הכ מדאורייתא כמ"ש למעלה וה"ג לכותיה כיון שאין לבהמה דעת וכי חול מחמת שמושתא לקלא וחולא מחמתו ושוחה את המלאכה ודומה לליבה והרות מסייעתו לחייב לגבי שבת כלחמרי' בפ' לא יחפור (דף רו) ובדיני י"ט בחיבורי הגדול יתבאר הדבר עוד בהורך בס"ד וכאן את לקצר כן נ"ל :

דיני יה"ב סימן עד

שאלה הא לתנן בפרק בתר' דיומא (ד' פ) אכל אוכלי שאין רחוין לאכילה או שהה מעקרן שאין רחוין לשתי' פטור אי הני פטור אכל אסור או לאחת פטור ומותר לכתחילה :

תשובה הטו"לח סי' תרי"ב כת' והא דבעינן שיעור דוקא לחייבו כרת או חטאת אכל איסורא איכא בכ"ג אכל מדבר שאינו רחוי לאכילה כ' חבי"ה דאפילו איסורא ליכא עוד כתב אם שהה מעקה שאין רחוין לשתי' כגון ניר או מוריים או חומץ אי פטור אכל אסור אכל חומץ מוג חייב ע"כ • ולפי הנראה דבריו סותרין זא את זו דגבי אוכלין שאין רחוין כתב בסס אבי"ו דאפילו איסורא ליכא וגבי מעקין שאין רחוין לשתיה סתם וכ' דפטור אכל אסור וכבר הקשה כן הב"י ותי' דהטוח לאבי"ה מיירי בפחות מכשיעור והטוח דמעקין שאין רחוין לשתיה מיירי בכשיעור עכ"ל • ואין זה נכון דהא ה"ל להטור למתוס אלא לפרש חע"ג די"ל דהא כ' אכל מדבר שאין רחוי לאכילה • כ' חבי"ה כו' לאחרים דברו דסליק מיניה קאי למיירי מפחות מכשיעור כ' אכל איסורא ליכא בכ"ש מ"מ אין דרכם של הפוסקים למתוס אלא לפרש• ונק"ל דאחמתי כ' הטור דין פחות מכשיעור גבי אוכלין ודין כשיעור גבי מעקין ה"ל למכתב דין פחות מכשיעור וכשיעור גבי אוכלין ונילף מעקין מיניה ג"כ ליפסוק עוד אחי הב"י ז"ל דווקא בשאה ניר או מוריים או חומץ אבל דברים האלחין ע"י טיבול הוא דקאמר אכל איסורא ליכא בשאין רחוין לשתיה וכי קאמר חבי"ה דאפילו איסורא ליכא בשאין רחוין למאכל אדם כלל ע"כ וגם זא אינו מח לי דא"כ ה"ל להטור לאשמעינן אחי הלדים או גבי אוכלין או גבי מעקין מ"מ הגבי אוכלין נקט בשאין רחוין כלל וגבי מעקין נקט בשאלין ע"י טיבול :

וע"ק להה במתני' תנן אכל אוכלין שאין רחוין לאכילה ושהה מעקין שאין רחוין לשתיה ושהה ניר לו מוריים פטור ומתחת לאוכלין ומעקין בהדה בבא לפטור ע"כ תרוייהו פטור אכל אסור קאמר שהרי נקט לניר ומוריים בהדייהו שאכלין ע"י טיבול ולדברי הב"י אוכלין שאין רחוין לאכילה תנן ע"כ לאו בשאין רחוין כלל מיירי לפטור ומותר אלא מאוכלין דומיא דניר ומוריים דמעקין מיירי לפטור אכל אסור וה"כ אחיך אפשר לומר להטור שביק לדיניה דמתני' דמיירי מאוכלין לפטור אבל לאסור ולא כתב לה וכת"ד אם אוכלין שאין רחוין כלל אלא מכר בשאה הא אין דרך העור להשמיט מה דתנינן לה בתני' ולכתוב במקומו דין אחר עכ"פ היה לו להביא דין האוכלין בהדיא : אבל הדבר ברור ללרלב"ה בין אוכלין ובין מעקין שאין רחוין בתרוייהו ס"ל לפטור ומותר בכל גוונא ומשום דקשה דברי העור להדדי אין לנו לבדות חילוקים שאין להם עיקר ואם איתא להא מילתא ס"ל לכתוב בהדיא ולא לסתום • ומ"מ הרמב"ם פליג אהא דרלב"ה שכתב בפ"ב מה' שה"ע אכל אוכלין שאין רחוין לאכילה אבל מעקין שאין רחוין לשתיה כגון עצבים המרים וקרופים הבאוגים או שאתה מעקי' שאין רחוין לשתיה כגון ניר או מוריים ומומץ אי אפשי אכל ואתה מסס הרבה פטור מן הכרת אבל מכין לאחו מכת מרדות שאתה מוזר במיס חייב ע"כ : ונעשה פלוגתייהו ס"ל דתלינ בני הגמרא דאהא דתנן שאין ניר או מוריים פטור אמר הא מומץ חייב אתני' מני רבי היא דתניא ר"ש אומץ מעצ את הגפן דרש רב גידל מבירי דגרס אין הלכה כרבי לשנה נקט כ"ע מנו ושנו אלא אמע רב גידל ואיקפד אמר אימר דאמר אכא דשבד לכתחילה מי אמרי אימר לאמרי אכא פורתא טובא מי אמרי אימר דאמרי אכא אי מוזג מי אמרי והו ני ספרים דיקן וגי' הרא"ש וס"ל לאבל הרמב"ם שכ' גבי ניר ומוריים ומומץ אי לכתחילה אכל ואתה מהן הרבה לפטור ס"מ אלא היה גורס להא בשבד בדרב גידל אימר דאמרי אכא פורתא טובא מי אמרי אלא בין פורתא בין טובא בשותה מומץ אי פטור בשאר כל המעקין שאין רחוין לשתיה ולפ"ה אר"ג אימר דאמרי אכא לכתחילה מי אמרי אימר דאמר אמר מה"ת ה"ט לכל שהו דכיון דאתי לאצטרופי איסורא קל לאכול וה"ק ה"כ כיון דבשותה מומץ אי טובא חייב כרת בשותה פורתא אינו איסורא מה"ת כמו אלו שיעור על אוכלין ומעקין רחוין בי"הכ דלאסור מה"ת כדאמרינן התם • אלא אין לחלק בין אלו שיעור לאוכלין ומעקין הרחוין לשתיה שיעור שלמה ה"ל מאכל דחוי נהנה ממנו אבל מומץ אי פורתא אינו רחוי לשתי ואין נהנה ממנו כלל ולא ליתסרכיון דעשתה דאלו שיעור לאסור מטום דאי לאצטרופי שוב אין לחלק בין אלו שיעור הרחוי לשאינו רחוי • סוף סוף הא אי לאצטרופי ואיסורא קל אכל ואה נקט בתחילה אימר דאמרי אכא דשבד לכתחילה אי אמרי קודם נקט אימר דאמרי אכא פורתא טובא מי אמרי כיון דלא לאסור לכתחילה פורתא אלא מטום דבטובא חייב כרת ה"ל למנקט אפכא • וי"ל דלא זו אף זו נקט ולי הוי נקט תחילה טובא מי אמר דאפילו בדשבד כרת אמי מחייב אבל בשאר אוכלין ומעקין שאין רחוין דאפילו בטובא נמי פטור אין לנו רחוק אלא אסור לכתחילה וזא מה שנ"ל בעצם מחלוקת הרמב"ם ורא"ש דזה והוא נכון מאוד והשתא יש ליישב דברי העור קאי אג"ג דבאוכלין שאין רחוין לאכילה כתב דברי הבי"ה דפטור ומותר לכתחילה ופ"ה כתב גבי מעקין פטור אבל אסור ואחומץ לחוד קאי אסליק מיניה והרי אפי' פורתא מחומץ אי אסור מטום אני שיעור ואע"ג דהעור לא כתב הא דבטובא חייב לאו מטום דס"ל כהרמב"ם אלא לגבי הרא"ש בטובא חייב והעור דרכו להלך בדקדוקי הרא"ש אבל בכ"מ אלא ה"ט שהשמיע דבשותה טובא חייב מטום אלא קשה לו כמה מיקרי טובא כמ"כ הב"י אבל מ"מ מובא דבטובא חייב ס"כ בפורתא ס"ל אני שיעור ואסור אסר מעקין שאין רחוין דיש כאוכלין שאין רחוין דפטור ומותר לכתחילה כיון דאפילו בטובא אסס נמי פטור מ"מ וזא דוחק קצת בדברי העור לומר דלא נקט להאי אבל אסור אלא מטום חומץ לחוד ולא לניר ומוריים דנקט בהדיא: **ועתה** נבא לעיקר הדין אע"פ שהתאחר לבני הספרים והפוסקים דגרסי אימר דאמרי אכא פורתא אין רחוי לשתות הרמב"ם • מ"מ ס"ל עיקר כדאתמו ז"ל דבאוכלין ומעקין שאין רחוין אף על גב דפטור אסור אכל איכא ורא"י דמתיר נראה לטעמים חזל דאמר בפרק כ"ם (דף ד"ל) כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן למעוטי אוכל הלב אי פטור וה"ה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן למעוטי שאם היתה אלב של שור הנסקל ע"ג מבשל בפטור וכתב שם המרדכי בשם רא"י דכל איסורין שבתורה שרי לאכלן אלא כדרך אכילה או להטות מהן אלא דוקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורין שבת הוא דפטור אבל אסור מיהו אדם שהוא בריא יזהר בדבר ע"כ • הרי דס"ל ז"ל דכל פטור שאמורים בכ"מ אין איסורי שבת דפטור ומותר קאמר וה"ה מאמת ליה להא

פטור דתקן לגבי יה"כ אלא לוכלין ומשקין שאינן ראוין לפטור ומותר קאמר (א) והרי דעת התוס' והרא"ש והר"ן והריטב"א הוא דאינו כן אלא להי פטור דתקן גבי שלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור לגבי יה"כ אלא אוכלין ומשקין שאינן ראוין להיות פטור אבל איסור הנאה מקודשת ומתני' הא שרי להנות מהן שלא כדרך הנאתן ותי' דמ"מ מדרבנן אסור וכמ"ש בשמ' בדיני קדושין בס"ד וכבר הכיתי שם שכ"כ עיקר וש"מ דפטור שאמרו גבי שלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל איסור הם"כ להאי פטור דתקן לגבי יה"כ אלא לוכלין ומשקין שאינן ראוין להיות פטור אבל איסור • ודע שהש"ך סי' קל"ה העתיק דברי רא"ש הללו בסתם להלכה ולא ס"ל לבו אלא דברי שאר פוסקים שהבאתי דהאי פטור דבשלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל איסור הם"כ אבל אוכלין ומשקין שאינן ראוין לגבי יה"כ הוי פטור אבל איסור וכ"כ אבל נראה עיקר ש"כ ה"ה להאי פטור דגבי לוכלין ומשקין שאינן ראוין ביה"כ הוי פטור אבל איסור וכדע' הרמב"ם ולא כדברי רא"ש והטור שהביאו :

דיני יה"ב סימן עה

ואבתי יש לי לעיין חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות לוכלין ומשקין שאינן ראוין לרפואה כיון דאי"כ לרפואה כדברי התם בשלא כדרך הנאתן לרפואה נבי רבינא (פסחים כ"ה) דהוי שיף לברתי' דגוהרקי דערלה דקאמר התם בל"ב מילי דרך הנאתן שבדיעבד ודברי לרפואה וראיתי להר"ן שכתב שם דאיתי מי שכתב דמתרפאין בכל איסורי הנאה של דבריהן כגון תמך שבבר של יו הפסח וכלאי הכרם בח"ל אפי' הולי שאין בו סכנה מיהו לענין אכילה אין לנו להפסיד שעשאן כשל תורה שלא להתרפאות בהם שלא במקום סכנה ע"כ ומלמדו דמתרפאין באיסורי הנאה דדבריהן מדמתרפאין בשלא כדרך הנאתן ופ"ה ס"ל לענין אכילה אין לנו ס"מ דס"ל דשלא כדרך אכילתן לאסור באיסור תורה מדבריהן אין מתרפאין בחולה שאין בו סכנה ק"כ ה"ג אסור בי"כ בשאינן ראוין לאכילה ואתיה בחולי שאין בו סכנה לו לפסיד בשאינן ראוין ברי טפי דאין בם אוכל ומשקה עליה'והיל ואינן ראוין וה"ל כעפרא בעלמא לבל בשלא כדרך אכילתן אם אוכל עליו לפיכך חמור טפי דהם בי"כ בשלא כדרך אכילתן לאסור וחייב עליו כרת וכמ"ש בסימן שמ"ו וחלו על שאינן ראוין פטור עליהן • וה"ג בשר בחלב וכלאי הכרם לוקין עליו אף בפי' בשלא כדרך אכילתן והנאתן כדאמ' אם בפ' כ"ג וחלו בשאינן ראוין מסתברא דאפי' בשבר בחלב וכלאי הכרם נמי פטור עליהם שהרי מותן טעם לפגם בשבר בחלב נמי שרי ועשאן משום דאינן ראוין לגר כדאמ' בפ"ב דעכו"ם ס"מ דאוכלין שאינן ראוין קילי טפי משלא כדרך אכילתן • הילכך י"ל אפי' לת"ל דבשלא כדרך אכילתן אין מתרפאין מ"מ בשאינן ראוין מתרפאין ביה"כ ומותר לאכלן לרפואה אפי' שלא במקום סכנה משום דקילי טפי : ונהי דאסרו רבנן את שאינן ראוין ביה"כ אפ"ה כיון דאין אם אוכל עליו לא חמיר מאי הנאה של תורה שלא כדרך הנאתן דמתרפאין בהן אפי' שלא במקום סכנה ומסתברא לי דאוכלין ומשקין שאינן ראוין אפי' לרפואה אסור דכיון דאוכלן אחשביהו וכ"ג כתב' הרמ"ם בר"פ כ"ם מהל' דאין ראוין לגבי תמך מרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אף לאחר זמנו וכגון שנפסל מלאכול לבלב דומיא דת"ש דעיפשה יש רוצים לומר לאו דווקא הנאה ה"ה נמי אכילה דעפ"י בעלמא הוא • ולא מסתבר דאע"ג דבטל דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל לי' אסור וכ"כ הרב הברצילוני כו' ע"כ • הרי אע"ג דנפסל מאכילה בלב ועפרא בעלמא הוא אפ"ה אסור וה"ג גבי יו"כ אמרי' הכי : ומהתימה על הטור שבח"ח סימן תמ"ב הביא במסקנא הסכמת חביו דבאכילה אסור הא דתרכו קודם זמנו וגבי יו"כ הביא דברי הב"י דבאוכלין שאינן ראוין אפי' איסורא ליכא וכבר נתבאר שלא כי שדבריו סותרין דברי חביו הרמ"ם ז"ל אלא שדבריו סותרין זה את זה ועיין בפ"ג דשבועות (דף כד) גבי אלא כדרבא דאמר שבועה שלא לאכול ואכל עפר פטור ט"ש התם כיון דמיקרא אכל והדר אחשבא ליה חבובי מחצבי כו' והדברי מבוארים מעצמן לכל"מ ומ"ש להתריך בזה • ובשאינן נקעינן לאוכלין שאינן ראוין לאכילה וכן משקין שאינן ראוין לבתיה בע"פ שפטור עליהן בי"כ אסורא מיהו ליכא ואפי' לרפואה בחולי שאין בו סכנה אסור כן נ"ל :

דיני יה"ב סימן עו

והואיל ואנו עוסקי' בענין זה אמרתי להעתיק מש"כ בחדושי גרסינן בפ"ה דמסכ' כריתות (דף כג) ס"ל רבא לר"ע ומי אר"ש איסור חל על איסור כלומר דמחייב התם בתתי' אחר"ש התוכל נבילה בי"כ פטור וכ' התוס' ומ"ת מתי פריך דילמא שאני גבי יו"כ מש"ה לא חל על איסור נבילה משום דאין רק איסור כולל אבל הכא גבי נותר ס"ל איסור מוסיף דאמיר מאיסור כולל כדאמר לעיל וכן בפ"י יומסן ד' ע"ז ע"ב דקאמר כה"ג הבא על אחותו דלמא אין איסור חלמא הל על איסור אחותו וקאמר ר"ש הא מני ר"ש היא • ומאי מייתי דילמא שאני יו"כ דאיסור כולל הוא אבל באיסור מוסיף מודה ר"ש • וי"ל להש"ס יש לר"ש לית ליה אף איסור מוסיף בתניא הבא על אחיו אביו אחות אמו כו' ודבריהם אחוקים מאוד במה שפי' שם טעמא דהביא הגמ' הכא והתם להא דר"ש דאוכל נבילה ביו"כ לחייבו אלא משום איסור כולל ולא הביא הא דאבא על אחותו (ב) ע"ש שהוא איסור מוסיף • ולדידי לק"מ דע"כ

(א) ע' תוס' קידושין שם • (ב) נ"ל אחת אחיו : (ג) נ"ל אמרו לו :

ר"ש ל"ל איסור מוסיף דיו"כ הוי איסור מוסיף לגבי איסור נבילה משום דקי"ל בפ' כ"ם כל התמורים שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן וטעמא משום דאכילה כתיב בהו • והא ודאי גבי יו"כ אלא כתיב בי' אכילה אלא כל הנפש אשר לא תעונה תכרת מי אכילה כתיב בי' כגון אוכל חלב חי כדתניא התם וכ"ש בשר בחמה חי כמ"ש התו' שם הפ"ה חייב משום לא תעונה די"כ • ובפ"ב דיומא (דף פ) לא פטרינן אלא באוכל אכילה גסה דיו"כ משום דכתיב אשר לא תעונה פרש למזיק לבל אלא בדרך אכילתן דהיינו מזיק הא ודאי חייב • הרי איסור יו"כ הוי איסור מוסיף אחפץ' דנבילה אלא כדרך אכילתן ארי' משום דאכילה כתיבי בה ואם אכלה חי פטור ומשום יו"כ חייב • ומדפטר ר"ש אוכל נבילה ביו"כ ס"מ דאפי' באיסור מוסיף לית לי' איסור חל על איסור ומ"ת הא תתן בפ"ג דכריתות ים אוכל אכילה אחת וחייב עליו ד' חטאות ואפ"ה אינו אלא אכל חלב • והוא נותר • מן המוקדשים • ביו"כ • ומ"ל בגמ' לכל הני דמתני' באיסור כולל ואיסור מוסיף וקאמר אל עלי' יו"כ מיבו דאיסור לגבי חולין חיסוף בי' לגבי גבוה • והאי מיבו דקאי"מ ס"ל ואפאי אביק לאיסור מוסיף דיו"כ דאלים טפי ונקט איסור כולל דידיה דקיל וע"ק לי' הא ר"ר בר' כ"ל פ"ג דשבועו' אם למחר אחת ליה איסור כולל מ"שבועה שלא לאכול תאנים והזר ואמר שלא אוכל תאנים ונעבים • מיבו דחייל לתעבים חייל נמי אתאני' ומקשה ליה מהא דים אוכל אכילה אחת • ואי איתא מצכחת לה חמש כגון אם שבועה שלא לאכול תמרים וחלב מיבו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב • ומאי קושיא דילמא לית לי' להאי תנא איסור כולל והא דמחייב לי' משום טומאה ע"י כולל משום דס"ל כר"ש דמסיק אם בספ"ה דכריתות חבם דמחייב לי' משום נותר אחלב הע"ג דלית לי' איסור חל על איסור לא באיסור כולל ולא באיסור מוסיף • דבקדשים גלי רחמנא דאיסור חל על איסור דתני' אחר לה' לרבות את האימורין ואימורין קאי עלייהו בחי' לאו וחלב קאי עלייהו באיסור כרת וקאתי איסור טומאה' חייל עליה : תדע שכן הוא כו' אי אמרת בשלמא דאיסור יו"כ אינו אלא כולל לחוד ס"ש ע"כ ס"ל להאי תנא איסור כולל אף שלא במוקדשי מש"כולל חי"כ: אלא אי אמרת דיה"כ הוי איסור מוסיף ס"ש ס"ל להאי תנא כר"י דאית לי' איסור מוסיף ולית ליה איסור כולל • וי"ל משום דאסם מצילות דחייב משום מן המוקדשי' נמי חייב עליו אף שלא כדרך אכילתן משום דמעילה בין למ"ד הויל במעילי' בלאו בין למ"ד במיתה ילפינן לה בגז"ש אם אחר מתרומה כדפרש"י בפ' כ"ם (ד' לב) • וכיון דלא כתיב אכילה בגופי' לוקין עליו אף שלא כדרך אכילתן כדאמר' התם לענין שבר בחלב תע"ג דילף לה מגז"ש דשבר שבר' טרפ' דכתיבי גבי אכילה אפ"ה לוקין עליו אף בשלא דרך אכילתן דאמ"ט לא כתב רחמנא אכילה בגופי' לומר שלוקין אף שלא כדרך אכילתן • והשתא ניחי שפיר כיון דאמ"ר ליה משום מוקדשין שאסור שלא כדרך אכילתן ס"ל לא הוי' יו"כ נגד איסור מוקדשים דקדים לי' יו"כ אלא איסור כולל לבד ולא איסור מוסיף • דמחייב עלי' משום איסור נותר ס"מ דאקדשים ואקרב' קודם יו"כ מדנעשה כבר נותר • וס"מ דאית לו איסור כולל אף שלא במוקדשין והשתא פריך שפיר ות"ח מ"ל אחפץ כו' • וזה שלא כדעת התוס' בפכ"ם (ד' כו) גבי שאני הכל לתוכו עשוי • והא דתמרי' התם דאקדשי מיבו דאיסור הנאה אתוסף בי' לגבי חלב ולא נקט גבי מוקדשין הא איסור מוסיף שלא כדרך אכילתן כיון דאידי ואידי איסור מוסיף הוא • אבל מתרי טעמי נקט דלא ס"ל בפ"ג דשבועות (ד' כד) קרי לאיסור מוקדשין איסור כולל מיבו דחייל אבשר ושור חייל נמי אחלב וכ' התוס' דהא לא' בפ' (ג) אלו מקדשה מיבו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אכילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי לי' מוסיף אלא משום שהוא חמיר על קל ע"כ : ת"כ הדרא קושיא לדוכתא חמאי לא חשיב לאיסור מוקדשים איסור מוסיף משום שנאסר שלא כדרך אכילתן • אלא שדברי רש"י עצמן סותרין זא"ז שבפ"ג דיבמות (ד' לד) פי' שאיסור מוקדשין הוי איסור מוסיף שב' הוקדשה מיבו דאיתוסף איסור הנאה על החלב משום זרות • איתוסף בי' נמי איסור אכילה משום זרות ותע"ג דאסור וקאי בשלא כדאכילה ס"ל נותר מיבו דאיתוסף איסור למזבח משום נותר איתוסף נמי לכהן משום נותר הרי הכל תרי משום איסור מוסיף ע"כ• וה"ג ס"ל לרש"י בפ"ק ג"ה (דף קא) גבי איסור כולל באיסור חמור חיב לו באיסור הנאה ס"ל לאיסור מוסיף וכ"ד הרמב"ם בפ"י"ד מה' מ"א • ועי"ש שאין דעת התו' כן אלא ס"ל לאיסור הנאה איסור חמור בעלמא ולא באיסור מוסיף וכ"כ מוה במ"א ע"ש בחילוקי • וחגב אורחין למדנו להחוכל ושותה בי"כ שלא כדרך אכילה ואפילו חייב משום לא תעשה כתיב גבי אכילה אלא אסר לה תעשה כתיב והרי לא נתעלה : ות"ת ת"ל תקצה הא לאו"ל בפ"ב דיומא (דף פא) מפני מה לא נאמר מזהרה בעינוי משום שלא אפשר היכא נכתוב נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית ולמה ל"ל למ"ה לא כתב רחמנא לא יאכל משום דאם כן בשלא כדרך אכילתן תימא במעמא בהזהרה זו אלא יאכל ואלו י"כ אסור וחייב עליו אפילו בשלא כדרך אכילתן • הא לק"מ דאע"ג דבהזהרת לא יאכל תימא במעמא שמוזהר שלא בדרך אכילתן אפ"ה עכ"פ היכא למימא מיני' דמוזהר עליו ומוטב לכתוב רחמנא לא יאכל אלא נקוט מיהו פלגא דיקא דמוזהר מיהו בחוכר יו"כ דרך אכילתן • ומהשתא אלא כתב מידי אחפי' בדרך אכילתן ליכא משום מזהרה בעינוי כלל : הילכך קל' נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית משמע ואפי' יו"כ בעינן

בעין ככותבת שהוא יותר מכזית אבל בכזית כי היכא דליתא בעוכא בהדרה נמי ליתא מ"מ ס"מ לחייב וי"ל דבעלמא כדרך הכילה ופתים כן כ"ל :

דיני חמץ סימן עז

שאלה רחוי לבאר הא דתמרינן ברפ"ק דפסחים (דף ד) דבדיקת חמץ דרבנן דמלהוריית בביטול בעלמא סגי ליה וה"ג חמ' בכתה מקומות דמגן הא והגה רס"י פ' התם דנפקא לן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב הוי והתום' פי' בשם ר"י דמלהורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמחר שביטלו הוי הפקר ולית מרשותו ומותר מדאמר אבל אתם רואה של אחרים ע"כ והר"ן רפ"ק דפסחים ביאר הדבר וכתב דלע"ג דהפקר כה"ג לא מהני ביטול בלב מהני ועוד דביטול הוא דלאמר ליבטל ולהוי כעפ"ר ואלו הפקר כה"ג לא מהני ה"ט דהני דמתי דברשותי דלינים לא מי מפקר לי בכה"ג שחני חמץ שלינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו ומה"ט בגילוי דעת בעלמא לא ניחא ליה דלהוי וכותים בגויה כלל סגי ע"כ. וכ"ל להביא ראיה דביטול מדין הפקר מהני וע"ד שפי' הר"ן מפני שאינו ברשותיה מהני בכה"ג דהא אר"ח בפ"ק דפסחים (דף ו) ג' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו וחמ' מהן חמץ משש שעות ולמעלה וה"ט דאינו ברשותיה מפני שהוא אסור בהנאה וקאמר התם דמשום דחמץ משש שעות ולמעלה אסור בהנאה ואינו ברשותיה מהני בעלמא אינו יכול לבטל ליה לבתר איסורו ופריך והתניא היה יושב בבית המדרש וזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחר שבת וי"ט בעלמא שבת מסכת לי' כגון שחל להיות י"ד בשבת אלא י"ט בתר איסורא הוא אר"ח ב"י הכא בתלמיד יושב לפני רבו שעסקיו וזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ותתיירא שמא תחמיץ קדים ומבטל לי' מקמי דתחמיץ דיקא נמי דקתני היה יושב בב"ה מ"מ ואיכא למידק מאי פריך אלא י"ט בתר איסורא הוא דילמא התי תנא בר"י הגלילי ס"ל דאמר בפ' כל שעה (ד' כח) דחמץ אפי' בפסח נמי מותר בהנאה והא ודאי לדידיה חמץ בפסח ברשותיה קאי ודידיה הוי דהא רחוי להסיקו תחת תבשילו אלא לפני כלבו לרבנן דס"ל דביטול חמץ בכל דבר שהוא מבערו כדתנן ר"פ כל שעה וכיון דדידיה הוא וברשותיה קאי ה"ל מצי מבטל ליה אפילו בפסח וכ"ש דתקשה מאי דיקא נמי דקאמר דילמא לעולם מיירי דהחמיץ כבר ואפ"ה נקט היה יושב בב"ה דאז לא מתחית בה"ת היה נותנו לנכרי לר"י הגלילי דסרי חמץ בפסח בהנאה ה"ל היה מסיקו תחת תבשילו דסרי ב"ש אלא ש"מ דביטול מהני מתורת הפקר ודוקא מחמת שחמץ אינו ברשותו הוא דמהני בהפקר כה"ג ע"י ביטול בלבו וה"ל לר' יוסי הגלילי כיון דחמץ מותר בהנאה והרי הוא ברשותו ע"כ לא מהני ביטול אלא הפקר גמור וה"ה דתניא דבי"ט מבטלו בלבו אלא כרי"ה דחיית דהא לדידיה לא מהני ביטול והשתא תקי לפרש"י דטעמא דמהני ביטול משום דכתיב תשביתו נפקא ליה ה"ל לר"י נמי מהני ותקשה לן הא דתמרן וכיון דהא דמהני ביטול מתורת הפקר נגעו בה מסתבר לי' הא דקי"ל ברפ"ק דפסחים (דף ה) דחמץ של אחרים וקיבל עליו הנפקר אחריות עובר עליו בבל יראה ובבל ימצא מטעמא דכיון דאלו מגבב ואלו מיתבר בעי לבטולי ברשותי' קאי ודידיה דמי. דבחמץ זה לא מהני ביטול ש"ט שביטלו עובר עליו דבעלמא בחמץ שלו מהני ביטול מדין הפקר אבל חמץ זה שאינו שלו אלא שהיה רחמנא לעבור עליו בבל יראה משום גזרה לממון אלא מגבב או מיתבר בעי לבטולי ברשותי' דמי חש"ג דבכל התורה כולה דבר הגזרה לממון לאו כממון דמי ואפי' לר"ש דס"ל כממון דמי ה"מ היכא דליתא בעינא אבל הכא דליתא בעינא מודה דלאו כממון דמי כלאחר' התם ה"ט כי מבטלו ומפקירו מאי הוי הא קודם ביטול נמי לאו דידיה הוא אלא שחייבו רחמנא משום גזרה לממון והרי אחר ביטול והפקר חכתי גזרה לממון הוא כדמעיקרא ועוד מאי ביטול והפקר שייך בחמץ שלו מאי מבטל ומאי מפקר דהא מילתא דחייבו רחמנא משום גזרה לממון לא שייך ביטול והפקר. ולכאורה יש לי להביא ראיה לזה מדאמרינן בפ' כ"ש (דף כו) ריש"ק חץ ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ואם נותר עליו עובר בבל יראה ובבל ימצא טעון שריפה חמץ שיצאו בבל יראה ובבל ימצא הוי דין שיטענו שריפה ה"ל כל דין שאתה קורא להחמיר וסופו להקל הוי דין אלא מצא עליו לשורפו יהא יושב בעל והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם ככל דבר שאתה יכול להשביתו ופרש"י ותע"ג דאמר בפ"ק לר"י בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר גבי פלוג שיעור מיהו קולא הוא במי שהוא רוצה לצאת בשעירא בתוך ל' לחמרי' זקוק לבער וכשאין עליו לשרפו יהא יושב ובטל ולא יבערנו ע"כ : ואיכא למידק מה הסיבו הכתים לר"י לא אלא עליו לשרפו יהא יושב ובטל הרי מה"ת בחמת מצאי אלא סגי אז בביטול או בביעור היכא אלא ביטלו ועל ביעור זה היכא אלא נחלקו ר"י וחכמים במה מבערו דר"י סבר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים סברי במערה וזורה לרוח או מטיל ליס נמי סגי ליה וכדהתן ר"פ כל שעה ומ"ש כ"ע מודו דבביטול לחוד סגי אין התורה ואחר שב ואל תעשה ס"ל לבערו ס"ל אין בדינו של ר"י תחילתו להחמיר וסופו להקל דאם לא מצא עליו היכא יהא יושב ובטל אלא מחוייב לבטלו והרי ביטול מועיל לעולם מה"ת אפי' במצא עליו לשרפו

(א) נ"ל אחר :

בעינן ביעור חמץ אלא שריפה נמי סגי ליה ובאם לא מצא עליו בע"כ לר"י ממויב לבטלו ואין לו תקנה אחרת דבמפרר וזורה לרוח או מטיל ליס לא סגי לר"י אלא בשריפה דוקא או בביטול אם ס"ל לשרפו. ס"כ אין זה תחילתו וסופו להחמיר ולעולם לא יבא בטל דהא אפשר לו לתקן ע"י ביטול דמהני לעולם קודם זמן איסורו ואי משום לאחר זמן איסורו דאין לו תקנה ע"י ביטול דהא לאו ברשותי' קאי ולא מצי מבטל ליה לר"י נמי לא יבא ובטל דהא לאחר זמן איסורו מודה ר"י דמי דבמפרר וזורה לרוח או מטיל ליס סגי ליה לפרש"י . אבל למש"כ דאיכא גוונא דלא סגי לי' בביטול אלא בעי ביעור דוקא מה"ת ומאי ניהו המץ של אחרים שקיבל עליו הנפקר אחריות אפי' שפיר לגבי חמץ זה דינו של ר"י סופו להקל אלא אלא מצא עליו לשרפו לפרש"י . אבל למש"כ דאיכא גוונא דלא סגי לי' בביטול אלא בעי ביעור דוקא מה"ת ומאי ניהו חמ

למימר כבר בטלתי לחמץ זה קודם זמן איסורו ועוד דאפילו לת"ל התרתי ספק שמי התרתיה כל כה"ג לאו התרתיה היא כלל דהיכי דמי התרתיה ספק היכא שהדבר עומד להתברר לאחר זמן דעביד איסורא אלא שבשעת התרתיה הוא כגון שבועה שאוכל בכר זה היום ועבר היום ולא אכלו דמייתינן התם דבשעבר היום ולא אכלו נתברר דעביד איסורא ועבר על שבועתו אלא שבשעת התרתיה ה"ל התרתי ספק דשמא לא יעבור דהא יש לו שהות לקיים עוד את שבועתו כל כה"ג ה"ל התרתי ספק דאיכא למ"ד שמי התרתיה לכל בדבר שהיו עומד להתברר לעולם אי עביד איסורא אז לא כגון שוחט את הפסח על החמץ דהם ביטלו היו עובר עליו והדבר עומד בספיקא וא"א להתברר לעולם אי עבר אימורא דרחמי אז לא דהא אפשר לו להתגלגל לעולם דבהתירא קא שחיט שביטלו קודם זמן איסורו כל כה"ג ודאי לכ"ע לאו התרתיה היא וא"כ היכי משכחת לה לזוק על לאו זה דלא תשחט על חמץ והא ל"ל דמיירי כגון שקנה חמץ בע"פ לאחר זמן איסורו (א) ברשותו שנתחמץ חלוט עיסה לאחר חצות היום של ע"פ דלחמר זמן איסורו ברשותו קאי ולא מצי מבטל ליי. מ"מ הניחא לר"י דאמר בפ' כ"ש (דף כח) לחמץ לפני זמנו עובר עליו בל"ת ואסור בהנאה אלא לר"ם דאמר התם חמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומותר בהנאה היכי משכחת לה לזוקי על לאו זה כיון דמותר בהנאה כל זמן שחיטת הפסח עד ליל פסח הא ודאי ברשותי קאי ומצי מבטל ליי עד ליל י"ט והרי מצי למימר בטלתי לחמץ זה בלבי אלמה תנן התם גפ' ת"ג ד' ס"ג גבי השוחט את הפסח על החמץ דס"ח לר"ח התם חמץ לפני יי"ד לאחמו חייב כו' ומ"מ דס"ל לזוקין על לאו זה ואתאי הא לידיי' ברשותי' קאי בע"פ כיון דברי בהנאה ואע"ג דל"ל למשוח הא גופי' דס"ל דברי בהנאה וברשותי' קאי מ"ט אין ביטול מועיל לו דהא מה שביטול מועיל מותרת הפקר אע"ג דכל כהאי גוונא בהפקר לא מהני היינו טעמא משום דכיון דלאו ברשותי' קאי בגילוי מילתא בעלמא דלא ניחא ליה דלהוי דיירי' סגי לי' וכמשכ"ל בשם הר"ן וכיון דלר"ם חמץ בע"פ ברי בהנאה אין ביטול מועיל לע"פ להגלגל מלאו זה של לא תשחט על חמץ שנוהג בע"פ כיון דאכתי ברי בהנאה ברשותי' קאי ולא סגי ליה בביטול בעלמא הא מ"מ אע"ג אין ביטול מהני לר"ם בע"פ הא הפקר גמור ודאי מהני ואפי' הפקר בינו לבין עצמו נמי מהני לריב"ל דאמר בפס"ד דנדרים (דף מה) דבר תורה הפקר בפני שלשה הוי הפקר וכמ"כ כל הפוסקים חוץ מן הרמב"ם והרי אכתי מצי למימר הפקרתי את החמץ בינו לבין עצמי והיכא משכחת לה למלקות על השוחט את הפסח על החמץ. ואע"ג דשם בתוס' נדרים רלה הגמ' לומר בתחילה אליבא דר"י דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וא"כ משכחת לה להחי מלקות דהא אפי' אם הפקיר לאו כלום הוא כיון דעדיין לא אתי לרשות זוכה וא"כ י"ל דר"ם כר"י ס"ל מ"מ הא לא קיימו התם במסקנא הכי אלא אע"פ דלא אתי לרשות זוכה מצי הוי הפקר אלא ודאי לאיכא חמץ לזין ביטול והפקר מועיל לו להיימו חמץ של אחרים שמופקד בידו וקיבל עליו אחריות ושפיר משכח לה בשוחט את הפסח על החמץ כזה שזין מועיל לו הפקר וביטול כלל וכי קא שחיט ודאי בחיסורא קא שחט ☜ דהא ודאי כמו שעובר על חמץ כזה בבל ירחה מה"ת משום דגבי חוברת דלא ימצא בבתיכם לא כתיב לך ומשמע דאפילו בשל אחרים עוברים בבל ירחה היכא דקבל עליו אחריות ה"נ כתיב לא תשחט על חמץ ולא כתיב על חמצך דמשמע דאפי' לא דיליה עובר עליו וכדאתמר התם דמלא כתיב על חמצך דאפילו זין לו ושוחט ויש לא' מבני חבורה עובר על לאו דלא תשחט ומ"מ קבלת אחריות בעי וכמו שיתבאר לפנינו בסי' הבאים בס"ד. ודוחק לומר דלר"ם משכחת לה לזוקין על לאו זה דלא תשחט על חמץ כגון דלא זו ידי עדים מתחת ידו משעה שבא חמץ זה לרשותו עד שעה שחט את הפסח על החמץ ודעתו שלא הפקירו משעה שקנה עד אחר שחט את הפסח על חמץ זה דכיון דלר"ם חמץ בע"פ ברי בהנאה וביטול בלב אינו מועיל לע"פ כיון דאכתי חמץ ברשותיה קאי ולא מהני אלא הפקר גמור להוציא מרשותו והפקר בלב לאו הפקר הוא וכדעת הר"ן ז"ל ואף"כ מוכיחו בפה א"כ אפשר למיקס עליה דמילתא אם הפקירו בפה קודם שחיטה אז לא דזה דוחק מאוד ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מהא דתנן בפ' ח"ש (דף מו) כיצד מפרישין חלה בעומתה בי"ט דא"א לא תקרא לה אם עד שתאפה בן בתירא חומר תעיל בעון אר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל ירחה ובבל ימצא אלא מפרש' ומנחתה עד הערב ואם החמיצה ובגמ' ליימ בעומתה קמפלגי דר"א סבר עומתה הגלה ממון ורי"ס עומתה הגלה אינה ממן דלא הגלה אלא מה שראוי לאכילת אדם ועומתה הגלה ממון הוא והכא בהוחיל ואי אפשר לאכילת אדם ור"א סבר לא אתרינן הוחיל ופרש"י עומתה דבר מועט כו' והיינו עומתה הגלה שים לו לישראל בחלה זו ברשותי לתתה לכהן שירצה וביטול דבר מועט מהומכו של כהן בסביל שיתנה לו ע"כ ואתי שפיר בגמ' ל"ל ר"א לדבריך הרי עובר על בל ירחה ובל ימצא ומשמע דזה עיקר טעמו של ר"א דס"ל אלא תקרא לה אם עד שתאפה ועוד לפרש"י במסקנא דשמעתא דהוחיל ואי אפשר מיתסיל עליה לכ"ע לא אתרינן וה"ג הכא בהוחיל קמפלגי ואו לא ואהוחיל דמלאכת י"ט קאי דר"א סבר שרי לאפוקה חף על גב דסוף סוף איכא חדא דלא חזי ליה אין כאן איסור מלאכה הוחיל וכל חדא וחדא הזיא ליה דמני למיסקל מכל חדא פורתא ורי"ס לא אתרינן הוחיל דהא סופו ליעול ח"מהן לחלה הילכך כיון דעומתה הגלה אינה ממון ולא עבר עלי'

(א) ג"ל לאו

מינתה עד הערב וי"פ ע"כ וא"כ הא לא תקרא לה אם עד שתאפה דקאמר ר"ח היינו דאסור לקרוא לה אם קודם שתאפה ומשום כל ירחה לחמץ ובע"כ טעמא דאדבר עומד להתברר לאחר זמן דעביד איסורא אלא שבשעת התרתיה אפיקא הוא כגון שבועה שאוכל בכר זה היום ועבר היום ולא אכלו דמייתינן התם דבשעבר היום ולא אכלו נתברר דעביד איסורא ועבר על שבועתו אלא שבשעת התרתיה ה"ל התרתי ספק דשמא לא יעבור דהא יש לו שהות לקיים עוד את שבועתו כל כה"ג ה"ל התרתי ספק דאיכא למ"ד שמי התרתיה לכל בדבר שהיו עומד להתברר לעולם אי עביד איסורא אז לא כגון שוחט את הפסח על החמץ דהם ביטלו היו עובר עליו והדבר עומד בספיקא וא"א להתברר לעולם אי עבר אימורא דרחמי אז לא דהא אפשר לו להתגלגל לעולם דבהתירא קא שחיט שביטלו קודם זמן איסורו כל כה"ג ודאי לכ"ע לאו התרתיה היא וא"כ היכי משכחת לה לזוק על לאו זה דלא תשחט על חמץ והא ל"ל דמיירי כגון שקנה חמץ בע"פ אחר זמן איסורו (א) ברשותו שנתחמץ חלוט עיסה אחר חצות היום של ע"פ דלחמר זמן איסורו קאי ולא מצי מבטל ליי. מ"מ הניחא לר"י דאמר בפ' כ"ש (דף כח) לחמץ לפני זמנו עובר עליו בל"ת ואסור בהנאה אלא לר"ם דאמר התם חמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומותר בהנאה היכי משכחת לה לזוקי על לאו זה דלא תשחט על חמץ והא ל"ל דמיירי כגון שקנה חמץ בע"פ אחר זמן איסורו ברשותו קאי ולא מצי מבטל ליי. מ"מ הניחא לר"י דאמר בפ' כ"ש (דף כח) לחמץ לפני זמנו עובר עליו בל"ת ואסור בהנאה אלא לר"ם דאמר התם חמץ לפני יי"ד לאחמו חייב כו' ומ"מ דס"ל לזוקין על לאו זה ואתאי הא לידיי' ברשותי'

גירסא זו וולחי ים רחים מדאמר ר"ח לא תקרא לה שם עד שתפסח אבל קודם חפיה לא משום חיסור חימוץ ולא דאמרינן יקרא לה שם קודם חפיה ויבטלנו או יפקירו ותו לא שובר עליו דחצ"ג דכדידיה דמי משום הוחיל ולחי בעי מיתבל עליה הא בדידיה נמי מהני ביטול או הפקר קודם שתחינן כדאמר בתלמיד היושב לפני רבו כו' דקדים ומבטל מקמיה דתחינן אלא ודאי ס"מ דה"ט דס"ל לר"ח דלא תקרא לה שם עד שתפסח משום דכל כה"ג דעבדיו לאו דידיה הוא חצ"ג דלחי בעי מיתבל עליה כל כמה דלא חיתבל עליה לאו דידיה הוא ולחי אפשר לו לבטל או להפקיר ה"נ בחמץ של החרים שקיבל עליו מחריות כיון דכל כמה דלחיתי הדרת בעינא לאו דידיה הוא לענין ביטול והפקר ולא מהני ליה להגיל מלעבור על בל יראה ומ"ש ס"ז הא דאמר התם במסקנא עד כאן לא קאמר ר"י התם אלא אמרי' הוחיל אף לחיכא חדא כו' ופירש"י ולחי קשיא הא דאמר ר"י לא זה חמץ שמוהרין עליו כו' אחת ליה הוחיל ולחי בעי מיתבל עליו אפי' לחומר כו' ונראה בעיני לחן הוחיל בזה בדבר שאינו אלא לדיעתא הוחיל ולחי בעי מייתי ליה לרשותי' דח"כ הקדם הקפ"ל לכל אחה רואה של גבוה ולא פליג ר"ח הא לחי בעי פריק ליה והוי דידיה ומשום הכי ל"ג רש"י אלא ר"ח סבר אמרי הוחיל והחוחיל המלחכת י"ע קאי ואני אומר דק' חדא מחוחרת בחברתה דודאי הוחיל כזה לא אמרי' כל מקום לכולי עלמא מעטמא דפירש"י אלא דגבי בל יראה לחוד הוא דחיית ליה לר"ח החי הוחיל כמו שחמיר לענין קיבל עליו מחריות אע"ג דבכ"מ דבר הגורם לממון כה"ג לאו כממון דמי ואיש ליה הוחיל זה מעוחת הנאה לחפי' לגבי בל יראה לאו כממון דמי אפי' לר"ח ורי"ם דבבל יראה נמי הוי הוחיל לא אמרי' וח"ם הא דלא מהני הגמ' הוחיל דרבה דהחופה מי"ט לחול להוחיל דחי מיתבל עליה דהא אפי' ר"ח לית ליה אלא בבל יראה לחוד והא דק"ל לרש"י מהא דחבל בחמץ רואה של גבוה התוספות תירלו זה בד"ה הוחיל חי מיתבל עליה ות"ם נמי מאי דקאמר ליה לרש"י ותום' לר"ח תקרא לה שם ותח"כ תחפה משום הוחיל ולחי בעי מיתבל עליה דהא אפי' ר"ח לית ליה להאי הוחיל אלא בבל יראה לחוד וכדאפי' ום"מ לרש"י ס"ם בהא דטובת הנאה מעון בין בל יראה לכל מקום דחל"כ ה"ל להקל ממי בהאי הכי ולק"מ מאחי לא תקרא לה שם כו' ום"מ הא דלא מהני ביטול והפקר לר"ח מה"ט כיון דלא אמרי' הוחיל ולחי בעי מיתבל עליה בכ"מ לאו בדשותיה קאי ע"כ מה"ט ל"מ נמי בקיבל עליו מחריות יעוד כיון דבכ"מ לא אמרי' להאי הוחיל וה"ג טובת הנאה היא מעמת אלא משום דבל יראה אחי משום דהחמיר רחמנא בבל יראה גבי קיבל עליו מחריות מה דלא מציגו בכ"מ וכיון דל"מ ביטול לענין טובת הנאה והאי הוחיל ע"כ לא מהני נמי בקיבל עליו מחריות דה"ק להחמיר בלחד יותר מן המלחד וע"ש בלה"ט שבסוף הספר:

ודע שים לי קושיא עצומה בהא שמעחת הכהן משמע דס"ל לר"י טובת הנאה ממון ר"י ס"ל דחיגו ממון ולא זהו חמץ שמוהרין עליו ובין למאי דמשני דבהוחיל פליגי ע"כ לר"י חיגו ממון ס"ל דאי ממון הוא הא ולחי מוהרין עליו · ועיש לי לחחומה דהא בפ"ק דב"מ (ד' יא) אמר לחיקמיגהו של חדם קודם לו חצ"ל עומד בניגוד ופריך מהא דחנן מעשה בר"ג וזקנים שהיו בחים בספינה חר"ג עיטור שאני עחיד לחוד חנון ליהושע ומקומו מוסכר לו ועיטור כו' ניחן לעקיבא כו' וכי ר"י ור"ע בגד שהיו של ר"ג היו עומדין ומשני ר"ג מעלטלין מגד קרקע הקנה להן ופריך רבא וכי לא היה להן סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הנאה היא ממון לקנות ע"ג קרקע וקאמר הגמ' ולא הוא מחנות כהונה שאני נחינה כיון דחליפין הוא קנוי לקנות ע"ג קרקע מעלטלין מגד קרקע נחינה חליפין היא · ור"ם משני החם דעת אחרת מקנה לחון שאני · והרי למאי דקי"ל והוא שעומד בגד שהיו דווקא הוא דקונה לו ל"ל דר"ג מעלטלין מגד קרקע הקנה להן ובע"כ טובת הנאה ממון דאי ממון ס"ח להקנות במעלטלין מגד קרקע גם למאי דמשני (א) ר"ע דעת אחרת מקנה לחון שאני ע"כ טובת הנאה ממון ס"ל דאל"כ אין כאן דעת אחרת שמקנה להן דכיון דטובת הנאה היא ממון ס"ח להקנות להן המחנות דהא לאו דידיה ניהו והא ליח ליה בהו אלא טובת הנאה לחוד והא היא ממון שיכול להקנות לאחרים · והא ההוא עובדא דר"ג והזקנים חניון לה בחמ' מ"ם פ"ה ותנא בסיפא דהחיא מחני' אר"י עיטור שאני עחיד למוד נחון לאב"ע ומקומו מוסכר לו אלמא ס"ל לר"י טובת הנאה ממון ס"ח להקנות לאחרים אלא דקשיא לי' מהא דחמר עולא טובת הנאה ממון והחם פריך ליה מחחני' דהחם וה"ל למיפרך ממי מהא מחני' דמ"ם דלמאי דס"ל והוא שעומד בגד שהיו ע"כ ס"ח דטובת הנאה ממון · ודע שים בהא דטובת הנאה ממון קושיות רבות ועצומות ומבוכה רבה בדברי הפוסקים ובפרט בדברי הרמב"ם וכבר עמדתי עליה וכחבתי בה קונטרס מיוחד ואין חיבור קטן זה מכיולתו ואם יגזור ה' בחיים להוציא לאור חיבורי הגדול שם יחברר יפה בס"ד · ונחזור לענייננו הרי מחברר כאן דאיה ס' דבחמץ של מחרים וקיבל עליו הפקר מחריו לא מהני ליה ביטול והפקר · וע"ל להביא ראיה לד' מהא דאמר בפ"ק דפסחים (ד' ו) דאי משכח ליה לחמץ לבטח חיסורא לאו בדשותיה קיימי ולא מצי מבטל ליה לאחר ח' ב' דברים אין

(א) נ"ל ר"ם:

בדשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא בדשותו ואלו הן בור בור"ה וחמץ משעה שעות ולמעלה כלומר דע"כ הא דשובר עליו אינו אלא שלו הא כיון דאסור בהנאה לאו בדשותיה קיימי וכיון דלאו בדשותיה קיימי אין רשות לעבור עליו משום בל יראה · אלא שאפ"ה עשאו הכתוב כאלו הוא שלו אם כן אי אפשר לבטלו כיון דאינו שלו · והשתא אם"ד חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות מהני ליה נמי ביטול אף על פי שאינו שלו ואלו מיגנב או מיתגיב אי מיתגיב קאי ובעי לעלומי כדידיה דמי וכשם דכדידיה דמי לענין לעבור עליו ה"נ הוי כדידיה לענין דמהני ליה ביטול אם כן מנלן להכריח דחמץ אינו ברשותו של אדם כיון שאסור בהנאה ומדאינו ברשותו מ"מ לו לבטלו · הרי למאי דקי"ל כר"ם דחמץ לאחר הפסח במקנה שרי בהנאה כל חמץ בפסח חצ"ג אינו שלו ולאו ממונים הוא גורם לממון מיהו הוי · דהא חני' בפ' כ"ם (דף כח) החוכל חמץ של הקדש במועד מעל ו"ח לא מעל ומוקי ר"י דפליגי בדבר הגורם לממון מ"ד מעל קסבר כממון דמי ומ"ד לא מעל קסבר לאו כממון דמי · ור"ח בי"ח דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ד לא מעל כר"י כלומר דא' חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ואין כאן גורם לממון ומ"ד מעל כר"ם דחמץ שעבר עליו הפסח מותר וה"ל גורם לממון ☜ וכיון דכל חמץ בפסח גורם לממון הוא לר"ם דקי"ל כוותיה בהא דשרי חמץ שעבר עליו הפסח · הא ודאי כל חמץ בפסח שהוא שלו יותר בדשותיה קאי וכדידיה דמי חצ"ג דאסור בהנאה מחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות דהא חפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי הפ"ה בקיבל עליו מחריות לאו כממון דידיה דמי ומ"ה אינטריך קרא דלא ימצא לרבויי דשובר עליו בבל יראה בקיבל עליו מחריות מעשים הוחיל וכי אינטריך הדר בעינים לאו בדשותיה קאי כדאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ה) ואלו בחמץ דידיה גורם לממון הוי ולמ"ד כממון דמי החוכל חמץ של הקדש ב מועד מעל ומשני התם דה"ט דאי ממון דמי אמרי' מהני ביטול לחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות חצ"ג דאסור בהנאה מחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות דהא חפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי הפ"ה בקיבל עליו מחריות לאו כממון דידיה דמי ומ"ה אינטריך קרא דלא ימצא לרבויי דשובר עליו בבל יראה בקיבל עליו מחריות מעשים הוחיל וכי אינטריך הדר בעינים לאו בדשותיה קאי כדאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ה) ואלו בחמץ דידיה גורם לממון הוי ולמ"ד כממון דמי החוכל חמץ של הקדש ב מועד מעל ומשני התם דה"ט דאי ממון דמי אמרי' מהני ביטול לחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות חצ"ג דאסור בהנאה מחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות אפי' לאחר הפסח דיהיו ליה בדשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה לאחר ח' ב' דברים חיכן לעבור בהנאה בהנאה מ"מ דעדיף טפי דגורם לממון חיכף לאחר הפסח דיהיו ליה ביטול לחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות חצ"ג דאסור בהנאה מחמץ של חרים שקיבל עליו מחריות לא מהני ביטול ולא מצי מבטל ליה לאחר ח' ב' דברים חיכן לעבור בהנאה בהנאה מ"מ דעדיף טפי דגורם לממון חיכף לאחר הפסח דיהיו ליה ביטול ל

שעות ולמעלה והכא לזה צריך שנקדים עיקר ח' דע דבחמץ של עכו"ם שתחת ידו וקבל עליו לחריות לכיכה ב' תקנות מלעבור על כל ירחה מה שלא מהני לחמץ שלו ח' שמהני יחד לו בית כדתני' בפ"ק דפסחים (ד' ו) יחד לו בית אין זקוק לבער ופיר"ת דבקבל עליו לחריות מיירי כמ"ש התוס' וכ"ל רוב פוסקים ועוד יש לו תקנה בעשיית מחילה עשרה עפחים כמ"ש הר"ן שם והה"מ בפ"ד מה' חמץ ומצה בשם הרמב"ן וז"ל וקנת מן החרונים ז"ל והדבר ברור לי דהני ב' תקנות לחחרון לחם לא עשאן קודם זמן חיסורו אלא לכשעה לפחר זמן חיסורו ולפי"ז בתוך הפסח שפיר דמי ולא דמי לביטול דלא מהני לעבר חיסורו משום לחמץ לפחר זמן חיסורו חיינו שלו וחיינו ברשותו אלא שעשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה וכיון שחיינו ח"ח לבטלו ולהפקירו משו"כ ב' תקנות הללו דה"ט דמהני בחמץ של לחרים שקבל עליו לחריות משום כיון דיהב לו בית לו עשה לפניו מחילה ללו ברשותו הוא ורחמנ"ל לא יעלה בפחיכם מה שמצוי ביהך יפא זה שחיינו מצוי ביהך דע"י מחילה ויהב בית ללו ברשות ישרחל לא קרינן ביה בימך ובגבולך וכמש"כ הס ז"ל והא מונח בביתו של נכרי ולגבי ישרחל לא קרינן ביה בימך ובגבולך ולהוליאם מרשותו שהרי הבית והרשות לא נחסר כלל וזה ברור:איס לי מקום עיון בזה לחע"ג דרבי רחמנא לעבור בבל יראה על חמץ של לחרים ואל גבוה בקבל עליו לחריות חייט דווקא בחוך הפסח דהא מקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם נפקא ליה חס • אבל בעשה דביום הרחשון חשביתו דלא רבי רחמנא לחמץ של לחרים בקבל עליו לחריות מנין לנו שחייב להשביתו דהא לעניין חיסור בל יראה מי לא לגלי קרא לא היה עובר עליו ח"כ בחוך הפסח דגלי קרא גלי אבל הוי עשה דחשביתו דמיירי נמי משם שעות ולמעלה ועד הלילה וכיון דלא גלי אין לנו שיהא חייב להשביתו בקבל עליו לחריות דודאי אין ללמוד משם שעות ולמעלה דמיירי קרא דחשביתו דקיל אבל יראה בחוך הפסח לחמיר דהא בל יראה חיינו עובר משם שעות ולמעלה עד חוך הפסח וכמש"כ הרחב"ד והב"ח בפ"ק ופשוט הוא שע"פ שמדברי רמ"י בפ' המניח לא משמע הכי לכאורה יש לייחב דבריו וכה"ג כחבו התוס' ברפ"ג דפסחים (דף מב) דחנן אלו עוברין בפסח כוחח הבבלי ובכר המדי כו' שרמ"י פי' אלו עוברין לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא וחיינו נראה לר"ח דמשמע כל הך מרבינן מכל מחמצת לא חחכלו ואפי' בחכילה לא היה מחייב חי לאו דרבים קרא ומהיכא תיתי בל יראה ובל ימצא ע"כ • וה"נ חי לאו דגלי קרא לחייב להשביתו מע"ש חפי' חמץ שלו לא היה צריך להשביתו מהיכא תיתי אלא לחריות • וחין להביח ראיה מהא דחמרי' בפ' מי שהיה (דף כה) בפרטי דלא יפחירו ממנו עד בקר דכתב רחמנא גבי פסח חי חחי קחמעט לא יראה ולא ימצא דחמי ליה דהא חיינו לוקה דה"ל לאו דגיתק לעשה והחי חיינו לוקה כו' והחי לאו הניתק לעשה דבל יראה הוא עשה דחשביתו והשתא ח"ש בשלמח דכמו שעובר על בל יראה ובל ימצא בחמץ של לחרים שקבל עליו לחריות ה"נ בעומד והשביח לקי • חחי שפיר דה"ל ניתק לעשה דחשביתו אלא חי חמרת דעשה דחשביתו לא לקי אלא לאחר חמץ דידיה לחוד הא כיון דהלאו דבל יראה הוא בין בחמץ דידיה בין בחמץ של לחרים שקבל עליו לחריות ומצה שחין העשה שוה ללאו כל כה"ג לא חשיב ליה לאו הניתק לעשה וכמש"כ הרמב"ם בפ"ח מהלכות חמורה ולמה לוקין על החמורה והרי לאו שבה ניתק לעשה שנ', ושם החר וגו' יהיה קודם מפני שים בה עשה ושני לאוין ושוב שחין הלאו שבה שוה לעשה שהביעור והשותפין אין עושין חמורה שם החירו הע"פ שהן מוחרין אלא ימירו ע"כ • וה"נ חיינו שחין העשה דחשביתו אלא לאו בחמץ דידיה חין הלאו שוה לעשה • אלא ודאי ס"ח דהעשה דחשביתו בחמץ של לחרים שקבל עליו לחריות נמי לקי דהשתא ה"ל ספיר לאו הניתק לעשה כיון דהלאו והעשה שניהן עוין אבל אין זה רחיה דהרמב"ם ע"כ ל"ג הכי כנ', ספרים שלנו דמשמע לא יראה ולא ימצא כו' דה"ל לאו הניתק לעשה דהא כחב הרמב"ם בפ"ח מה' חמץ ומצה חיינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא חל"כ קנה חמץ בפסח או מחנו כדי שיעשה בו מעשה וכו' הרי דס"ל לוקה על בל יראה בעשה בו מעשה וס"ח ל"ג כנ', המכרת והין להביח רחיה מד' הרמב"ם להיפך מלקי בקנה או מחנו חע"ג דלאו הניתק לעשה, חין לוקין עליו ס"ח דלא חשוב לי לאו הניתק לעשה ובע"כ ה"ע משום דחין הלאו שבה שוה לעשה דהלאו הוי בין בחמץ שלו בין בחמץ של לחרים שקבל עליו לחריות אבל העשה חינו אלא בחמץ שלו ולא בקבל עליו לחריות • וי"ל דלכ"ח משום דמסקינן בפ"ק דפסחים דבין בבחים בין בגבולין עובר עליו על ב' לחוין הללו של בל יראה ובל ימצא וכיון שים בו ב' לחוין לא חחי עשה דחשביתו ועוקר לב' לחוין כדחמרי' בפ"ק דחמורה(דף ד' ע"ב)וכמש"כ הרמב"ם לגבי חמורה בעשה לח', ולמה לוקין על החמורה מפני שים בה עשה וב' לחוין ולכאורה מוכרח לומר כן בדעתו ז"ל דלרחוי בל יראה ובל ימצא ה"ל ניתק לעשה דחם לא כן חחחי כחב בקנה או מחנו לוקה משמע דמשמע לוקה חרבעי' כחדא מלקות שהוא מ' הל"ל לוקה שלשים חדא בבל יראה וחדא בבל ימצא לכן חיינו לחוי ניחו חלא ע"כ ס"ל ניתק לעשה חלא דלא חחא חד עשה ועוקר חרי לחוי וחייב על לאו ח', וס"מ דעשה דחשביתו מחמץ של לחרים שקבל עליו לחריות נמי קלי דלל"כ חפי' חד לאו נמי לא עקר כיון שאין הלאוין שוין לעשה וכמש"כ לגבי חמורה בעשו השני • כן היה נראה ונכון מלד הסברא לבל מה שעשה שחברי הרמב"ם עשאו בהא דה' חמורה לא משמע כן שכתב בעשו הב' שלוקין על

התמורה משום דלא הוי ליה ניתק לעשה הוחיל שאין הלאו שוה לעשה ואפ"ה חיינו מחייבו על התמורה אלא לרבנים ותו לא חע"ג דחיכא שני לאוין לא יהלילפנו ולא יאיר וכבר כתבתי עליו בחי' בזה"ל • מ"מ יש לחמוה על הרמב"ם דהני חרתי עשיי שכתב סותרין זה חת זה דלפי עשה הא' שכתב ולמה לוקין על התמורה מפני ש"ם בה עשה ושני לאוין ומשמע דמ"מ חתי עשה ועקר לאו ח' ולוקה מ' לחוד על הבני ולעשה הב' שכתב שאין לאו שבה עשה שוה לעשה ולא ה"ל ניתק לעשה כלל ורחוי לעקות על התמורה שמונים משום חרי לחוי דתמורה דכתיב לא יהלילפנו ולא יאיר לחותו ועוד שחסיים שם ומצחת חומר שהיחיד שהאיר הרי התמורה קודם ואפילו האיר בשעת לוקה מ' ע"כ והרי לפי טעם הב' לוקה שמונים מבעי' ליה כיון דאין הלאו שבה שוה לעשה וכ"ש שקשה למחי דחסיים שם והחח' מן השותפין שהאיר או מי שהאיר בקרבנות ליבור הוחיל ויש לו בהן שיתפין ה"ו לוקה ואין התמורה קודם ע"כ ומהכ' לוקה שחשבת כשחים שלקות מ' ותו לא והרי לפ"ד לביבור ושותפין מוחרין אלא ימירו ולדידהו לא ניתק לעשה לחוי חתמורה ח"כ חפי' לפי טעם ח' לוקה פ' מבעיח ליה ועק"ל לפי מחי דמפרש להה דחנן ברפ"ב דתמורה אין הביבור והשותפין עושין תמורה היינו שהן מוחרין אלא ימירו אלא שאם האירו אין תמורתן תמורה ואין הקדושה חלה על התמורה ע"י הא חמרי' שם בתמורה כל ל"ת שבתורה, עשה בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה חינו לוקה חוץ מנשבע ומיחר ופוקל את חבירו בשם וח"ל ר"י לחנה לא חיתני מיחר דביבורו עשה מעשה כלומר שעושה מחולין קודש שהתמורה קדושה ולפ"ד הרמב"ם לביבור ושותפין מוחרין על התמורה ולוקין עליה חע"פ שאין התמורה קדושה על פיהם הרי לוקין בתמורה חע"פ אלא עשו בדיבורם מעשה ואחי' אר"י לא חתני מיחר כו' הא חיכא מיחר חע"ג אלא עשה מעשה חפ"ה לוקה וח"כ אחמי סחי מיחר: ועק"ל שהרי הא לוקה בנשבע ומקלל חבירו בשם חע"ג דאין בהם מעשה מקרא יליף לה חהם וגזירת הכחוב הוא ח"כ מיחר דשותפין וביבור אלא עושין מעשה בדיבור, כיון דאין התמורה קדושה על פיהם אחמי לוקין ודע שהרמב"ם כחב למעלה מזה כל המיחר לוקה כו' וחע"פ אלא עשה מעשה מפני השמועה למדו שכל חל"ת שאין בה מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומיחר ומקלל הבירו בשם ג"לאוין או ח"ח שיהא בהן מעשה כלל ולוקין עליהם • וכחב עליו הכ"מ ויש לחמוה דהא אחמרי' בגמרא לחר"י לחנה לא חיתני מיחר דבדבורו עביד מעשה ח"כ למה כחב רבינו שאין בו מעשה ולא חש לחר"י ע"כ ולא קשה מידי דהרמב"ם לשיטתו יפה כת' דמיחר חע"פ שאין בו מעשה לוקה להיות חלל קרבן ביבור ושותפין אלא שים לחמוה עליו חיפכח וכמש"כ: עד כאן בחידושי ולפניט בסי' הבחים יחבחר דדעת הרמב"ם דאין לחוי בל יראה ובל ימצא ניתק לעשה ושם יחבחר כל ענין זה על מחכוחחו בס"ד:

ועי"ל להביח רחיה לזה מהא דילף ר"י בפ"ק דפסחים (דף ה) חך ביום הרחשון חשביתו שאור מע"ש ולו חיינו אלא בי"ט עצמו ת"ל לא חאכל על חמץ קיים וה"נ יליף לה רבא התם ופריך ולימא כל הד וחד כי אחיט ואכי זמן אחיטה אחמר רחמנא ופי' התוס' ע"ג לחמת הוא אלא אחמר לעשה דחשבתו על חמץ כל חד וחד כי אחט בפ' ת"ש השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"ת כיון דחשכחן דהוסיר על ההשבתה והוסיר אלא לשחוט פסח על החמץ סברא הוא שבזמן אחיטה הוסיר על השבתה ע"כ והשתא מי אמרת דחוסרת השבתה הוי דומיא דחוסרת אחיטה וכל מה דאסור באחיטה כיוצא מזה מוזהר על השבתה כגון חמץ של לחרים שקבל עליו לחריות שמוזהר עליו באחיטה וכמש"כ בסי' שלפ"ו דאל"כ מלקות אלא תשחט לא תשחט לא משכחת לה וכמש"כ שם ה"ה דמוזהר עליו על השבתה מ"ש הא אמרת דאין זמן אחיטה אמר רחמנא דסברא הוא כיון דמוזהר על השבתה מש"ה הוסיר נמי על השחיטה אלא לשחוט כ"ז דשהי לחמץ שלו בפיסר חיכון שכבר הגיע זמן השבתה ואין השביתו אין לו לשחוט עד שיבער החמץ של לחיסור אלא מי אמרת דאין חוסרת השבתה בחמץ שקבל עליו לחריות אף ע"ג דודאי בחוסרת אחיטה אחיטה מהשתא ע"כ אין חוסרת אחיטה משום דשהי, לחמץ שלו בחיסור הוא חמץ של לחרים שקבל עליו לחריות דשהי' נמי בהשתרה בע"פ של זמן אחיטה הפסח(דף ה') מוזהר עליו על השחיטה וכיון דאין חוסרת אחיטה משום מצות השבתה דרמי עליה אלא חע"ג דאינו מוזהר עליו על השבתה מוזהר עליו על האחיטה מעתה אכתי תקשה אימת כל חד כי אחיט ועל השבתה אינו מוזהר עד י"ו ואפ"ה מוזהר על האחיטה כיון דחרי מילי ניהו ובע"כ לא אלי' רחמנא זה בזה • אבל מ"מ אין זה ראי' שהרי לדעת הרמב"ן וסייעתו אין מוזהר על בל יראה ובל ימצא אלא במשהא החמץ בביתו ובדשותו אבל במוניאו מרשותו שוב אינו עובר עליו ור"ל להשביתו כלל ובמש"כ בסימן פ"ג בס"ד והרי בפ"ת ס"ג (דף סג) חר"ל לעולם אינו חייב עד שיהא עמו בעזרה אבל אם אין עמו בעזרה אינו מוזהר על לא תשחט על חמץ משום דבעינן על בסמוך כדאמר התם ח"כ ע"כ הני חרי מילי להשבתה ולא תשחט על חמץ אי אתה מוצא שיהא מוזהר עליו על חמץ אחר ובמקום דאיתא להא ליתא להא אם הוא הדין ברשותו אינו מוזהר על האחיטה אלא ודאי לר"י דאמר התם ואפ"פ שאין עמו בעזרה משום דלא בעינן על בסמוך מ"מ הא כ"ם אם הוא עמו בעזרה

דה"ל על בסמוך שחייב והיינו ליענה לחע"פ שחין שמו בעזרה דקח' ר"י דמשמע דכ"ם דחם הוח שמו בעזרה דחייב וכיון דהכי הוח ס"כ בשמו בעזרה חייב על השחטה ע"כ ללו מטעמח דחוזרת השבתה הוח·מיהו לחמ"ל סי"פ ג' לענין עשה דהשבתה לח סגי ליה במועיח מרשותו לחחר זמן חיסורו חפי' לד' הרמב"ן וסייעתו וחע"ג דמהכי לענין שלח לעבור עליו על בל יראה ובל ימלח חין זה רחי' ועוד חפי' להחולקין על הרמב"ן וס"ל דחפי' בחין החמץ בביתו וברשותו חפ"ה עובר עליו מה"ת מ"מ בחמץ של חחרים שקבל עליו חחריות חין מוזהר על השבתה ובל יראה חס"כ החמץ בביתו וברשותו ומה"ט מהני ליה מחיצת עשרה ויחוד דלחו ברשותיה קחי כמ"ש שם הה"מ בשם הרבה פוסקים והח בכה"ג מוזהר על השחטה וכל עצמו ס"ח מונח למלקות דלח תשחט שלח בחמץ של חחרים שקבל עליו חחריות והרי לר"ל חינו חייב עד שיהח שמו בעזרה וחע"פ שחינו מוזהר על השבתה וכן לר"י חייב בחמץ של חחרי שקבל עליו חחריו' חפי'(א) בשמו בעזרה חע"פ דבכה"ג חינו מוזהר על השבתה וחפ"ה מוזהר על השחטה וס"מ דטעמח דשחיטה מסוס השבתה היח וכ"ם למחי שפי' התוס' בשם ר"י ז"ל דכל היכח שמשכח חת החמץ על מנת לבערו ליח לן בה ושפיר דמי חפי' לכתחיל וחין כחן לח מנוח השבת' ולח בל יראה ובל ימלח עד שיעבדו עליו כל ימות הפסח ולח יבערנו וכמ"ל בסי' פ' בסי"ד ס"ב ע"כ היחח לחוזרת שחיטה חע"פ דליתח לחוזרת השבתה דח"ס דחין חוזרת שחיטה שלח בחין משכח חותו ע"מ לבערו חבל במשכח בכה"ג חכתי לח משכחת לה ליתח לחוזרת שחיטה כמו דליתח לחוזרת השבתה דחמ"ל דחמים שבלב ניתנו ולח"ל לעבדים להכחישנו וגרע טפי מהתרחת ספק דחיכח למ"ד דשמיה התרחה דהתם לחר התרחה עומד להתבדר דעביד חיסורח חבל הכח לעולם ס"ל להתברר חס שהיי' לחמץ זה ע"מ לבערו חו לח כמ"ש בסי' שלפ"ז חלח על כרחך דבמשכח חותו ע"מ לבערו חע"ג דליתח לחוזרת השבתה לדע' ר"י חוזרת שחיטה מיהו חיתי' וחייב עליו וס"מ דליתח לחוזרת שחיטה חע"ג דליתח לחוזרת השבתה חס כן ה"נ י"ל דליתח להזהר בשבתה בחמץ של חחרים שקבל עליו חחריות וחפ"ה חוזרת שחיטה חיכח ושפיר משכחת לו למלקות דלח תשחט על חמץ חפי' לר"ם דס"ל חמץ קודם זמנו מותר ומהני ליה הפקר קודם י"ט בזמן שחיטת הפסח בחמץ שקבל עליו חחריות דלח מהני ליה ביטול ולהפקר כלל וכמ"ש בסימן שלפ"ז · ומ"ש בתבן דע"כ הח דמהני ביטול לחמץ מחורת הפקר נגעו בה וכמ"ש בסימן שלפ"ז וכד' התוספות והר"ן דחי ביטול מהני מגזרת הכתוב מדכתיב תשביתו ולח כתיב תבערו והשבתה בלב הוי השבתה וכדפרש"י תקשה לך מ"ם דלענין שלח לעבור על לח תשחט על חמץ ביטול מהני כדמוכח להיפך מהח דתנן ההולך לשחוט חת פסחו ומכר שים לו חמץ בביתו דמבטלו בלבו ומהני ליה לענין שיהו עובר על לח תשחט ומ"ם דלח מהני בחמץ של חחרים שקבל עליו חחריות ושיהו ברשותו לענין לח תשחט כמו דמהני לענין שלח לעבור עליו בבל יראה בכה"ג וחדרבה עיקר מלקות דלח תשחט לח משכחת לה לר"ל דחמר עד שיהח שמו בעזרה חלח בכה"ג בחמץ שקבל עליו חחריות דלח מהני ליה ביטול כמו דמהני לגבי בל יראה לגמרין ללמוד מה בל יראה דלח לענין ביטול דמהני לגבי בל יראה לגמור להח מילתח דמי וחי לח לגמרין לה דלח תשחט לענין חמץ שקבל עליו חחריות ושיהח ברשותו מלחוי דבל יראה ה"נ לענין ביטול לח לגמור מיניה וחע"פ שביטלו לח להני שלח לעבור על לח תשחט כיון דלח גלי קרא שחיטה מהשבתה ובל יראה לפיכך בקבל עליו חחריות ושיהו ברשותו דלח גלי גבי שחיטה דהיו עובר עליו לח מהני וחפ"ה חפקירו חינו שלו ושיהו עובר חלח על חמץ של חבתו חו של זורק חו של ח' מבני חבורה כדחמרי' התם דחס חין לו לשחוט ויש לו לח' מבני חבורה דחייב משום מי כתיב לח תשחט על חמנך לח תשחט על חמץ כתיב ואמר ח"ה חפילו ח' בסוף העולם נמי חמר קרא לח תשחט ולח יהיו לח תשחט על חמץ הבך דקיימי' בלח יהיו חין השוחט עובר על לח תשחט דהח חינו חייב על לח תשחט חלח השוחט בלבד חס יש חמץ לח' מהני דקיימי בלח יהיו כמ"ש התוספות שם בשם ר"י וכיון דהפקר מהני לענין לח תשחט מ"ה ביטול דמחורת הפקר נגעו בה דמהני לענין בל יראה מהני נמי לענין לח תשחט מה"ט נוסיף · ומ"ש לרש"י ז"ל חין זה קושיח דס"ל ז' לחמץ שקבל עליו חחריות לח מהני ליה יחד לו בית ומחיצת עשרה וכמו שכתב הרמב"ן והר"ן דהכי משמע מתה שפי' להח דיחד לו בית דבלח קבל עליו חחריות מיירי וי"ל דה"ק חפי' מוניקו מרשותו נמי לח מהני ושוב בל יראה וכמו בלח מהני לענין בל יראה ה"ק לח מהני לענין לח תשחט על חמץ חבל ביטול בגלי קרא דמהני ביטול דמהני לענין בל יראה ה"ק מהני לענין לח תשחט ה"ק לח מהני לענין לח תשחט דגמרין לה מיניה וכי קחימנן חמץ לבחר רבוחת וי"ל וכמ"ש:וחכתי נרים לייבב הח דחמר זמן שחיטה חמר רחמנח דכיון בלח גמרין לח תשחט על חמץ להשבתה הח חיתי בשחיטה מה בלילה בשחטו ממש מיירי וכל חד כי שחיט · כ"ל בלח קשה מידי דהח חיכח למידק מר"י ורבח

(א) נ"ל בחין עמו:

דילפי להחי תשביתו דמיירי מע"ט מקרח בלח תשחט על חמץ הנחמר בפרשה כי תשא ולח ילפי לה מקרח בלח תזבח על חמץ דפרשת משפטים דקדים בלח ולחי דח"ח למילף מלח תזבח דהחוח בשוחט ממש מיירי וכל חד כי שחיט ולחו מוזמן שחיטה מיירי חבל קרח בלח תשחט הנחמר מחומר ל"ל חי לחוזרת שחיטה חחת הח כבר נחמר לח תזבח לחוזרה ו וחע"ג דחיכח למימר לבעבור עליו בב' לחוין הח מ"מ כל היכח דחיכח למידרש דרשינן ולח מוקמינן לה בלחוי יתירה כדחמ'בפ' כ"ם (דף כד) לפיכך דרשי לה ר"י ורבח לזמן שחיטה וחע"ג דהשתח נמי דדרשי לה לזמן שחיטה היי קרח דתשביתו ל"ל כיון דכבר נפקח לן מלח תשחט לזמן שחיטה חחת לק"מ דלח מבעיח להעח רש"י ור"י דס"ל בלחו בבל יראה נתק לעשה מהח עשה דתשביתו ק"ל קרח היי דתשביתו לזמוקי לחוי לומר שחין לוקין עליהם·חלח חפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דחין לחו דב"י נתק לעשה נמי חתי שפיר דעשה ול"ת תרתי מילי נינהו ומוזחרח דקרח הוח לכתוב עשה עם לח תעשה ביחד לעבור עליו בעשה ולח תעשה חבל לחוי יתירה כל היכח דחיכח למידרש דרשינן לה לפיכך דרשי ללח תשחט לזמן שחיטה ושחר תנחי ומוזהרי דילפי להח דתשביתו מע"ט מקרחי מחריני מסוס דכיון ללח תשחט לח משכח להו לזמן שחיטה ע"כ מוקמינן ליה ללחוי יתירה וזה ברור לי בכוונת ר"י ורבח :

ונחזור לסיוון דיקן הרי מחברר דחין לנו רחיה מכל זה להיל עלי'מנח השבתה בחמץ של חחרים שקבל עליו חחריות חבל מ"מ מני לומר מתקומו הוח מוכרע ומוכרח דעשה דתשביתו ח"ב בחמץ של חחרים שקבל עליו חחריות וחייב לבערו מעשה עשית ולמעלה כתו שחייב לבער מלחוחו עשה חמץ שלו דכיון דגבי עשה דהשבתה כתב רחמנח תשביתו שחור מבתיכם משמע דמשמ"ע בין שחור בידי' בין שחור של חחרים חייב להשביתו מביתו ולח גלי ביה קרח דחשחור בידיה דווקח קח מזהיר כמו שגלי בלחו בבל יראה ובל ימלח דכתיב לח יראה לך שלך לי יהיה רחה רחה חבל חתה רחה של חחרים נמי חסור · וח"כ בהח דתשביתו דלח גלי קרח חין לנו ע"ל להשביח חת של חחרים מביתו והח חיכח למימר דחע"ג דחינו עובר על בל יראה ובל ימלח בשל חחרים תעשה דתשביתו מיהו עובר חלח על כרחיך ה"ט דכמו דילפינן התם שחור שחור דבתים והגבולין מהדדי בכל מילי בין להקל בין להחמיר כדחמרינן התם מה שחור החמור בבתים עובר על בל יראה ובבל ימלח ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים חף שחור החמור בגבולי' כן ומה שחור החמור בגבולין שלך חי חתה רחה חבל חתה רחה של חחרים ושל גבוה חף שחור החמור בבתים כן ה"נ ילפינן שחור דהשבתה מעשחור דרחי' בנו"ם לחתה רחה של חחרים ושל גבוה להקל בשלח קבל עליו חחריות וה"ה דילפי'לה להדדי להחמיר דבקבל עליו חחריו' חייב להשביח ותדע לך דע"כ גמרינן לשחור דהשבתה משחור דרחיה בגזירה שוה וכדחמרן דחל"כ תקשה מנלן דחייב להשבי'משם שעות מבורו' שיהן ומערו' דהח גבי השבתה לח כתיב גבולך דהני נמי במשמע כדחמר התם לגבי רחייה חלח ודחי ס"ח מבתיכם יהן לי חלח בתים הני מנלן כדחמר התם לגבי רחייה חלח ודחי ס"ח דילפינן שחור שחור לגזירה שוה וכדחמרן וחם כן שמע מינה נמי דחפילו חמץ של חחרים שקבל עליו חחריות נמי חיתח בשעות השבתה מהח גזירה שוה גופיה :

דיני חמץ סימן עט

ועתה חבחר היכח שלח ביערו ולח יחד לו בית חו עשה לפניו מחיצה עשרה קודם זמן חיסורו ועשה מחיצה חו יחד לו בית קודם ליל י"ט חע"ג דהח ודחי מהני ליה על להבח הח דיחד לו בית ומחיצה עשרה וחפי' בשעה ודחי מהני על להבח מלעבור על בל יראה ובל ימלח וכמ"ש בכל ת"מ ים לענין כיון דלח עשה לב' תקנות הללו קודם זמן חיסורו חע"פ שעשאן קודם הפסח חפ"ה ח"ל לחמור בהגחה לחחר הפסח משום קנסח · ות"מ מסתברח לי דחס עשה לתקנו הללו קודם ליל י"ט חע"פ שלח עשאן עד לחחר שש שעות וכבר נחמר החמץ בהגחה לדעת רוב פוסקים שפסקו כר"י בלפני זמנו שחסור בהגחה חס הוח על עכו"ם ועבר עליו הפסח מותר בהגחה וכדחמן ושל עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהגחה וחע"ג דשל ישרחל חסור בהגחה כדחמנוהתם וחפי' של עכו"ם שלח שקבל עליו חחריות נמי חסור בהגחה כדחמרינן בפ' כ"ם (דף לח) גבי ישרחל שהלוה חת עכו"ם על חמנו חחר הפסח כו' · חפ"ה כיון שעשה לתקנות הללו בערב פסח ועדיין לח עבר על בל יראה עד הלילה חע"ג דכבר עבר על עשה דתשביתו מלחחר שש שעות הח לח מינו דקיים ר"ם בשל ישרחל שלח שעבר עליו הפסח בחיסור · דהח חמ' רבח התם קנסח קנים ר"ם הוחיל ועבר על בל יראה ובל ימלח משמע מתה דווקח משום בל יראה ובל ימלח דחחירח קנים חבל לח משום עשה דהשבתה דקיל מל"ת כדחמר בפ"ק דיבמות בשמעתח דעלי' בהח לח מינו דקנים : וכל כה"ג כיון דלח מינו בגמר' ובפוסקים להדיח חין לנו לומר כן מדעתיהו וזה ברור:דק דבר מחד מכתו' עוד מה שנוגע לענין זה והוח בפכ"ם ס"ל לר"י דחמץ לפני פסח ולחחר פסח חסור בהגחה מן התורה וחיפסקה היכח'בגמ' בהדי'בלחחר זמנו כר"ם וכלפני זמנו רוב פוסקי'פסקו כר"י והרב בה"מ ובה"ע פסקו כר"ם דכמו שהלכה כמותו בלחחר זמנו דחינו עובר בולח כלום ע"כ הלכה כמותו נמי בלפני זמנו וזה תורף דבריהם וכמ"ש הרמ"ם בפ' כ"ם וכ"ל להביח

דיני חמץ סימן פ

מידן כל זה ביחד לו ביחד ועשה לו מחיצה קודם הפסח אפילו אחר שם שעות

אבל אם לא עשה לאחד מצני תקנות הללו עד תוך הפסח אכתי יש לעיין

בזה אי שרי בהנאה לאחר הפסח או לא ולכאורה דבר פשוט הוא כיון דלא עשה ח'

מב' תקנות הללו קודם הפסח וכבר עבר עליו בבל יראה בתוך פסח קודם שעשה

לתקנות הללו דאסור בהנאה משום קנסא דר"ם ומה שעשה ח' מן התקנות הללו

בתוך ימי הפסח אינו מועיל אלא על להבא אלא לעבור עליו בבל יראה אבל על

לעבר היתיל ועבר עליו אין לך לתקנסיה ולאסור בהנאה דמה לי אם עשה אלו בחי'

כל ימי הפסח ומה לי מקנחס ואפילו בשעה שעה ח' באיסור יש בו משום קנסא

דר"ם. מ"מ כי דייקת בים הטיב יש לעיין טובא דהא ס"ל כסברת ר"י שכתב ברפ"ק

עשה לפניו מחיצה עשרה קודם שעבר עליו כל ימי הפסח אפילו למפרע לא עבר

על ב"י שהרי כתב התוס' בפרק כל שעה (דף כט) בשם ר"י שהמשכיר חמץ

בפסח ולעשו לבערו אינו עובר בחולו שהי'ועשתה מעות אלא יראה ניתוק לעשה

לכן אינו עובר כשמבערו לבסוף ע"כ וכיון דס"ל ז"ל כשמבערו בתוך ימי הפסח

הפי' על למפרע אינו עובר בבל יראה ה"ה בחמץ של אחרים שקבל עליו לאחריות

שים לו תקנה ע"י ייחד בית או מחיצה עשרה זהו ביעורו ואי עביד להו בתוך ימי

הפסח אפי' על למפרע לא עבר על בל יראה ושרי בהנאה לאחר הפסח כיון דלא

עבר עליו כלל. מ"מ מד' הרמב"ם משמע לי דלא ס"ל כסברת ר"י שכתב ברפ"ק

מה' חמץ ומצה אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא חמ"ק קנה חמץ בפסח או

חמצו כדי שיעשה בו מעשה אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו

אלא הניחו ברשותו הע"פ שעבר על שני לאוין אינו לוקה מה"ת אפי' אלא עשה בו

מעשה ואכין חזותו מכת מרדות ע"כ ומדמחייב מלקות בקנה חמץ או שחמצו ש"מ

דלא ס"ל לאלו בבל יראה ובל ימצא ה"ל ניתוק לעשה דהא פשק בפי"ח מהל'

סנהדרין וכל לאו שניתק לעשה כגון לא תקח אם על הבנים לא תכלה פרוט שרך

אין לוקין עליו אלא מ"ל לא קיים עשה שבשם ע"כ וז"ל דהא דמחייב מלקות בקנה

או חימצו היינו דווקא בעבר עליו כל ימי הפסח ולא ביערו דלא קיים העשה

דתשביתו וה"ג אלא ביטלו בידים ע"י מעשה הפ"ה לוקה דס"ל בלאו הניתוק לעשה'

אפי' נתבטל מחליו אלא ע"י מעשה כגון שלקח אם על הבנים ותתה מחליה ח"כ

שכילה פחות שהה וטרף לליקה כמ"ש שם ובסו' הלכות שחיטה דמ"כ לא הוה ליה

לאתוסי אלא לפרש אלא ודאי ס"ל בקנה או חימצו לוקה מיד וה"פ שביער לאחר

זמן קודם שיעברו ימי הפסח אינו מתקן לתפרע דהני לאוי לבל יראה ובל ימצא

לא ניתקו לעשה ולפי"ז בחמץ של נכרי וקבל עליו אחריות אם לא ייחד לו בית או

עשה מחיצה עשרה עד תוך ימי הפסח כבר עבר על בל יראה קודם לכן ואסור

בהנאה לאחר הפסח אפילו קנסא · ולכאורה ק"ל ע"ד הרמב"ם מהא דתנן רפ"ק

דביצה ד' ו' ב"ש אומרים אסור בביות וחמץ בבכורות וכו"ש זה וזה בבות ואמרי'

בגמ' מ"ט דב"ש ס"ל לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי אזור ואנא תמינא מה חמץ

שאין חימוצו קשה בבות אסור שחמוצו קשה לכ"ש אסור לכתב רחמנא, למה לי לומר

לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה וב"ה גריכא כו' ופריך וב"ש ליה הא

דאמר רבי זירא פתח הכתוב באזור וסיים בחמץ לומר לך זו אזור זהו חמץ ומצני

לענין אכילה כ"ע לא פליגי כי פליגי לענין ביעור ב"ש סברי לא ילפינן ביעור

מאכילה וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה והרי לתסקנא נמי דפליגי לענין ביעור

ע"כ טעמי דב"ש אכתי הוא משום דס"ל ליכתוב רחמנא חמץ כו' ואנא תמינא ומה

חמץ כו' ואי כדעת הרמב"ם דאיכא גווני לאוקי על בל יראה ובל ימצא בעשה

מעשה כגון שקנה או חימצו ס"ל מאי קאמר לכתוב רחמנא חמץ כו' הא ק"ל בשם

תוכות (דף ה) ובכ"מ דאין מזכירין מן הדין לכ"ע · וה"נ אמרי' בהדי' ברפי"ג

דזבחים (דף קו) וכי מזכירין מן הדין ואפי' למ"ד עונשין מן הדין אין מזכירין

מן הדין וס"ל כי לא כתב רחמנא אזור ומק"ו מחמץ אחיא ה"מ לחם קנה אזור

או חימצו בתוך הפסח אין לוקין עליו דהא אין מזכירין מן הדין אמטו להכי כתב

רחמנא לאזור בהדי' לומר שלוקין עליו בכה"ג · וע"ל דלק"מ דהרמב"ם לטעמי'

דזל בק"ח דפ"ב מה"מ דאכלו אסורו, מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה כו' שומע

אני שכל שאינו כו' תלמוד לומר ולהו הבא מכלל עשה עשה הוא ובגמל כו' נאמר את

זה לא תאכלו מעתה הגרה כו' הרי למדת שכן בל"ת אע"פ שים בהן סימן אי

וכ"ש אזור בהמה טמאה והיה שמא שאין בהם סי' כלל שאסור מכילתה בל"ת יתר

על עשה הבא מן תורה תאכלו לפיכך האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית לוקה

מה"ת וכתב עליו הה"מ בבא זו מפורשת בספרא בפרשת ושב ועד שאין לתמוה על מה

שלא שלאו ניתי בהמה וחי' שמאין בה מק"ו החזיר שפן וארנבת ממה שאמרו אין

מזכירין מן הדין מק"ו לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מן עשה מה"ת בפירוש

וכיון שכן אפשר לומר שאלהן לבא מק"ו ע"כ וה"נ י"ל דכיון דאיכא עשה דאל כל

הרשעים תשביתו אזור מבחיכם ועשה זו על כל ימי הפסח קאי הילכך מזכירים

מן הדין היתיל ואיכא עשה על אזור בהדיא אפי' לא כתב רחמנא אזור לגבי

ביעור והוי מיתיזין לה מדין ק"ו מחמץ אפ"ה הוה לוקין עליו היכא דעביד מעשה

בידים בקנה או חימצו דכל היכא דאיכא עשה בהדיא מזכירין מן הדין כד' הה"מ

ז"ל : ומ"מ מדעת התוס' משמע לי דלא ס"ל כסברת הה"מ דבפ' כ"ש (דף

מז) דתניא התם במיש מין לי לאלו מיש שאר מאכלין תניא ק"ו ומה מיש

שאין

מידן

חמץ שעבר עליו הפסח בהנאה אפילו אחר שם שעות

בעבר על עשה דהשבתה שרי בהנאה לאחר פסח ולית בו משום קנסא דר"ם :

(א) נ"ל נסוף סימן ע"ז :

שחין מפיגין טעמן מאסור שאר מקרן שמפיגין טעמן לא כ"ש רבי חומר בחמיס חין לי אלא חמיס שאר מקרן חניז ת"ל ובשל מבושל מ"מ ואמרי' מקי ביניהו חיכא ביניהו לי אלא קדר וכו' התוס' ות"ח והיכא יליפינן בשאר מקרן מק"ו הא חין מזהירין מן הדין ו"ל דהאי ק"ו חינו אלא מגלה בביטול דקרא חיירי הפי' בשאר מקרן והרי לפני זה כ' התוס' היכא ביניהו לי קדר פי' לי לוקה עליו אלא לא אבל לכ"ע פשוט הוי ועשה נמי חית בי' דלמי מחמת דבר אחר הוא והיכא עשה דכ"ש לי הם ע"כ ואי הוי ס"ל כדעת הרמב"ם והה"מ דכל היכא דהיכא עשה מזהירין מן הדין ח"כ מאי ק"ל היכא ילפינן שאר מקרן מק"ו ממים הא חין מזהירין מן הדין מאי קושיא הא כיון דהיכא עשה הכי אם לי הם בהדיא שפיר מזהירין מן הדין אלא ודאי ל"ל האי סברא: ולפ"ת התוס' ע"כ כדעת ר"י ס"ל דלאו דכל ירחה וכל ימצא ה"ל לאו הניתוק לעשה והין לוקין עליו דמ"ל לכ"ע מאי קאמר הגמרא לכתוב רחמנא תחמץ ולא בעי שאור נמי כו' דילמא משה כתב רחמנא שאור ללקות עליו בעשה מעשה שקנה או חימצו ת"ל ודאי ס"ל כדעת ר"י דלאו דכל ירחה ה"ל ניתוק לעשה ואפילו השתא דכתב רחמנא שאור בהדיא אפ"ה חין לוקין עליו וכ"כ התוס' להדיא בפרק מ"ש טמא (קף לה) גבי הא דקאמר התם בפרטי דלא יבחרנו ממנו על בקר מאי קמשמע לן ירחה ולא ימצא כאן משמע כמו שפי' ר"י דלא ירחה ה"ל לאו הניתוק לעשה ע"כ:מ"מ קשה לי מדברי התוס'דס"ל דלא"ג דהיכא עשה מפורשת אפ"ה חין מזהירין מן הדין דמ"כ מאי קאמר הגמרא לכתוב רחמנא תחמץ ולא בעי שאור לגבי ביעור ומק"ו הוי ילפינן לה הא כיון דמשכחת לה מלקות גבי שאור בקונה או חימצו ת"ל דחין מזהירין מן הדין ואע"ג דס"ל ז"ל דלאו דכל ירחה ה"ל לאו הניתוק לעשה חין לוקין עליו מ"מ הניחא לר"י דאמר בפ"ג דמכות (קף טו) גבי לאו הניתוק לעשה ביטלו ולא ביטלו ופירש"י והתוס' דביטלו לא הוי אלא בביטול בידים כגון שנטל אם על הבנים והרג את האם בידים הוא דלוקה אבל אם נתבטל העשה מאליו כגון שמתה מאליו אינו לוקה לפיכך גבי לאו דכל ירחה לא משכחת לה לביטלו בידים לעשה דהא אם אבדו בידים בתוך ימי הפסח בכל ענין שהוא חפי' שלא ע"י שריפה אלא כגון שזרקו לנהר או כיוצא בו הרי נתקיים העשה לרבנן דפליגי עליה דר"י בר"פ כל שעה (קף כח) דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכ"ש אף מפרר וזורה לרוח או מטיל ליס ואפיר לומר דב"ש כחכמים ס"ל ואי יצא לו ולא ביער החמץ עד שעבר עליו הפסח הרי לא ביטלו בידי אלא מאליו נתבטל העשה ואין לוקין עליו וכיון דלא משכחת ליה מלקות בשלמו בכל ירחה שפיר קאמרי ב"ש ליכתוב רחמנ' חמץ ושאור מק"ו מהי אבל לר"ל דתני התם בידים הוא קיימו ולא קיימו כלומר אם קיים לעשה בתוך כדי ביעור לאחר עבירות הללו או לאחר תוכרת ב"ד חינו לוקה ואם לאו לוקה אפילו לא נתבטל עדיין העשה לגמרי אפ"ה לוקה הואיל ולא קיימו כמו בפרקין התם ולדידים משכחת ליה מלקות בשלמו דבל ירחה לא"פ שניתק לעשה בקונה או חימצו לעשה מעשה ולא קיימו בתוך כדי ביעור לעבירה זו לאוכרת ב"ד ת"כ כיון דמשכחת לה מלקות בשלמו דבל ירחה מהי קאמר לכתוב רחמנא חמץ ושאור מק"ו ילפינן לה הא חין מזהירין מן הדין ואלא ע"כ מ"ם דכל היכא דהיכא עשה מפורשת כגון הכא מזהירין מן הדין ואלא כדברי התוספו' ז"ל: ות"ת מתה שכתבנו נתברר להרמב"ם שלו דבל ירחה אינו ניתוק לעשה ולר"י ניתוק לעשה: **ודע** שהע"פ שדעת רש"י כדעת ר"י דלאו דבל ירחה ה"ל ניתוק לעשה ולהכי בפרטי' מהי קא ממעט לן ירחה ולא ימצא דמני ליה פי' לא ירחה והי נרחה תשבותיה לעול' ה"ו בעמוד והשבת כל ימות המועד מ"מ בהא פליג עליה וס"ל דהע"ג דמבערו בתוך ימי הפסח הפ"ה על הימים שעברו עבר בבל ירחה ואינו מתקן למפרע מהרי בפסחים (קף ו) אהא דאמר"י ת"ר הבודק צרי שיבטל ופרי"מ"ט הי נימא מסום פירורין הא לא תניא ת"ר גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלוי וכי מסכחת לה לבטלי ומצי למימר מסכחת לה לבתר חיסוריה ולא ברשותיה קיימי ולא מצי מבטליה ופרש"י ודעתו עלוי'חסובה היא בעיניו וחם עליה לשורפה ומסהה לפי' רבע ת' ונמצא עובר על בל ירחה ובל ימצא לבל מבעיטלה אינו עובר דלא כתיב שלא תשביתו ומדכתיב וחם עליה לשורפה ומסהה לפי' רבע ת' ומסיח לע"פ שמבערו בתר הכי מ"מ עובר עליו בשלא רבע ת' . וה"ב אמר סם המוצא חמץ בפיחו ביו"ט כופה עליה את הכלי ופרש"י ואיהו בבל ירחה לא עבר להא ביטלו בלבו מלחתחול ומשמע כל היכא שלא ביטלו עובר בבל ירחה לע"פ שסופו לבערו ודעתו לבערו במוצאי י"ט והא ליכא לאוקמי דבשביעי של פסח מיירי שהוא י"ט והם לא ביטלו הא ודאי במוצאי יום טוב זה עבר על בל ירחה כיון שעבר עליו כל ימות הפסח ולא קיים לעשה להשבתה . להא פירש ביטלו בלבו מלחתחול אלמא ביום טוב רחמנן מיירי שדרך לבטלו מערב יום טוב אלו ביום טוב אחרון אחתחול דידים לבתר חיסורא הוא ולא מצי מבטל ליה ובוד אחרים הסם חמצו של נכרי טובא לו מחיצה עשרה טפחים ופרש"י מיהו האי לבעיל לא אפשר לי במחיצה ומשום חד יומא סגי ליה בכפיות כלי ובלילה יבערנו ומלכתב ובלילה יבערנו אלמא מיירי בביום טוב אחרון וקי"ל כרשב"ג דמ"ם דס"ל לרש"י דלא"ג דלאו הניתוק לעשה אין לוקין עליו מ"מ עובר על בל ירחה כשמבערו עד שעת ביעורו: וק"ל לשעת ר"י ז"ל דס"ל דאין עובר על בל ירחה כשמבערו לבסוף דמ"ב למה אמרו הבודק צריך שיבטל מפני שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלויה וכשימצא לאחר איסורים דלא מצי מבטל ליה מה בכך דלא מצי מבטל ליה אכתי הא כשמבערו לבסוף לא עבר על בל ירחה והא ודאי לאו ברשיעי עסקינן שעובר על ד"ת במזיד ועוד דמ"ב כ"פ אלא שמא יאמר לדברי חכמים שאמרו הבודק צריך שיבטל אלא ע"כ הכי פרושו ודעתיה עלויה ולא בטל מחליו כמו

פירורין וכמו שפי' התוס' וכיון דלא מהני ביטול לבתר איסוריה יעבור על בל ירחה משעת מציחה עד שעה שיבערנו אבל אי הוי מהני ליה ביטול כי משכח לה ח"ל לבטל בשעת בדיקה אלא כי משכח לה לבטליה בלאותו רגע של שעת מציחה שא"א שהות זמן לזה כמו שצריך שהות לבער ח"ב כדפרש"י ודעתי עלוי' כו' עד אלא תשביתו וכמ"ש כל וכוותא דחד"ג דולחי סופו לשורפו ובדעתו לשורפו הא להו ברשיעי עסקינן אלא ה"ק מתוך שהם עליה לשורפה משעת מציחה ובל שעת שריפה עובר על בל ירחה וזה ברור לי בכוונתו ז"ל . ולא קשה מידי מה שהקשה התוס' שם עליו . ודאי כל' ר"י הא כיון שסופו לבערו בע"כ לבסוף הא חפי' על למפרע לא עבר עליו אלא ע"כ בביעור דלהבא אינו מתקן למפרע לפיכך צריך ביטול . וי"ל לל' ר"י דחיישינן שמא ימצא גלוסקא יפה בשביעי של פסח שהוא י"ט ולפ"ד התוס' (א) מ"ש לו לבערו חפי' לא ביטלו וכמ"ש ז"ל בפ"ק דכתובות וכיון דע"כ יפחה חת החמץ עד הלילה ממילא נתבטלה העשה דתשביתו ומ"מ לו לקיימה עוד כיון שכבר עברו ימי הפסח ומצא עובר על גלוסקא יפה שמצא לפיכך לחמרו הבודק צריך ביטול . מ"מ כבר מתבאר שדעת רש"י דאף דלאו דבל ירחה ניתוק לעשה מ"מ אף שבערו בתוך הפסח לא מפרע קודם הביעור עובר על בל ירחה ולדעת הרמב"ם חפי' לאו הניתק לעשה הינן לאוי דבל ירחה ובל ימצא ולדעתם ז"ל בניזון דיכן אם לא ייחד בית או עשה מחילה קודם הפסח כבר עובר על בל ירחה וה"ל חמץ שבחל שעבר עליו הפסח דאסור בהנאה וחפי' לדעת ר"י ז"ל דע"כ לא קאמר אלא במבערו מן העולם בתוך ימי הפסח הוא דאין עובר על למפרע דהא מעשה לאו הניתק-לעשה קאמר לה והרי העשה דתשביתו הוא לר"י בשריפה דווקא ולרבנן תשביתו בכל דבר שאתה מבטלו כדאמרי' בפ' כ"ש אבל הא לייחד לו בית או עשה לו מחילה שפיר אינו בכלל עשה זו ומקרא מחרינא הוא דאתי מסוס שנאמר לא ימצא מי שמצוי ביד ימא זה אחין מצוי ביד כדאמרי' בגמרא וכדפי' הפוסקים ז"ל אבל מ"מ ע"י זה לא קיים עשה דתשביתו לפיכך ע"י לא תיקן אח הל"ת למפרע וכיון דעובר עליו בבל ירחה היכא מסוס קנסא דר"ש ואסור בהנאה אחר פסח:

דיני חמץ סימן פא

ועתה נחזור על הרחשונות כבר נתברר בהני לאוי דבל ירחה ובל ימצא דעת ר"י ז"ל דה"ל לאו הניתק לעשה ומותר להשהותו על מנת לבערו בתוך ימי הפסח ואם ביערו חפי' על למפרע אינו עובר ודעת הרמב"ם דלא ה"ל לאוי הניתק לעשה ואין לוקין עליו ומ"מ אם ביערו בתוך הפסח מצוה ואפי' לדעת ר"י ז"ל דעת רש"י ממוצע ביניהם דס"ל ז"ל דה"ל לאוי הניתק לעשה ואין לוקין עליו אבל מ"מ חפי' אם ביערו בתוך הפסח ואפי' משכח לאותו כדי לבערו וביערו אפ"ה כל מה שעבר עליו מימי הפסח קודם הביעור עובר על בל ירחה ובל ימצא . והנה סברת ר"י ק"ל מאחר שי"ד כל שמשכח לאותו על מנת לבערו ליח לית בה ום"ד ת"כ תקשה הא דתנן בפ' חלו עוברין (ד'מו) כיצד מפרישין חלה בעומאה בי"ט רש"י ז"ל לא תקרא לה שם עד שתפיחה בן בתירא לומר תטיל בעון אר' ז"ל והו החמץ שמוטחרין עליו בבל ירחה ובבל ימצא אע"ג מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ובגמ' תניא ת"ל ר"ש לדבריך הרי הוא עובר על בל ירחה ובל ימצא ומה"ט ס"ל לר"ש דלא תקרא לה שם עד שתפיחה דלא שרי אלא ע"י הואיל והרי ר"י גופיה פי' התם לר"ש דכל היכא דמצי למעביד בלא שום הואיל לא שפיר דמי למעבד ע"י הואיל והכא משום חיסור בל ירחה ש"מ למעבד אלא ע"י הואיל וכמ"ש למעלה בדיני י"ט והא חפי' שם תחמיץ יכול להשהותו ע"מ לבערו אחר י"ט ושוב חינו עובר בשותו שהיה ולמה התירו לחמות קודם קריחת שם ע"י הואיל הא אפשר להשהותה בהתיר בלא שום הואיל והא ליכא למימר דהאי כיצד מפרישין חלה בעומאה בי"ט דקתמר היינו בי"ט אחרון שהוא ז' של פסח ולא בי"ט ראשון דהתם לכולי עלמא קודם שם קודם שתפיפה דווקא ואם החמיצה לית לן בה דה"ל לא תקרא לחמוס שלא לפי כיצד מפרישין חלה בעומאה בי"ט אחרון . ושוב בלא"ה סברת ר"י תמוה מאוד לומר שהשהה ע"מ לבערו שפיר דמי ואין עובר עליו דהא בע"ג דקי"ל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו מילקות הוא דלא לקי לבל חיסורא ואלו חיכא בע"פ שקיים העשה לבסוף דומיא דלאו שאין בו מעשה דקי"ל לאין לוקין עליו והא ודאי חיסורא חיכא וה"ל לאו הניתק לעשה מ"ה נתקו רחמנא ללאו זה לעשה לומר שאם עברת על לאו זה תקנתו בקיום עשה זו לפטור מן המלקות אבל מחיסורא לא פלג . ותמה על עצמך לאוי דגזל ומכשול ופיחה ולאוים שבירים דכל הני ה"ל לאוי בכלל"ש דאמרי' התם בפ"ג דמכות וכי מותר לכתחילה לעבור על לאוין הללו כשכוונתו בשעת עבירות הללו לקיים העשה שבו כגון לאוים שבירים על מנת להחזירה וגזל על מנת להשיב ומשכון על מנת להחזיר ופיחה ע"מ להפרים לרבנן דאמרי' ליה ולר"ש כדאית ליה כדאמרי' התם והא ודאי ליכא למ"ד הכי ובהדיא אמר בפ' הכותם (קף ס) גבי הא דאמאל דוד לסנהדרין מהו לעטול גדישים של שעורים דישראל ליתן לפני בהמתו ע"מ לבלם גדישים של עדשים דפלשתים שלמו ליה חבוד יפה רשב"ג גזלה יבלם ת"ש בפ' שנזול ע"מ להשיב רשב"ג מיקרי ואע"ג דבשעבדה דוד י"ל כיון דאיתו מציב לו הגזלה עלמה אלא שנותן לו דבר אחר תחי שלו עשים הליפי שעורים לפיכך נקרא רשב"ג הא ת"מ מקרא דחבלה יפיב משמע דבבל ענין נקרא רשב"ג אפילו בגזל ע"מ להחזיר לותו דבר בעלמו ואפי' שואל מדעת בעלים הוי גזלן ואפי' איתו מחסרו

ואינ

(א) נ"ל מ"ש לפפר:

מה"ת וחץ לוקין עליה ק"כ תקשה לך הא דרפ"ק דביצה דתנן בש"ס שאור וחימוץ מקלקלו כדתמר בש"פ המפקיד (ד' מח) בשמעתא דחבית (ע"ב) וכל שוא הוי ע"מ להחזיר • ובר"פ חזקת כסף (קף סא) תמר לה תגמובו דכתב רהמנח"ל לכדתימא לה תגמובו ע"מ למיקט לה תגמובו ע"מ לעלם תעלומי כפל ותשתע לפי בנוב ע"מ להחזיר לו הגניב' בעלמה למיקט הכי היה וע"מ לעלם תעלומי כפל לפ"ם עובר על לאו דלה תגמובו והרי לאו דגניבה ה"ל כלאו הניתק לעשה הוחיל ואיתיה בתעלומין כדתמר התם בפ"ג דמכות גבי הא דפריך והרי גזל ומכן כו' משכח"ל בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא בטלו ומשני התם כיון דחייב בתעלומין מיגו לוקה ומשלם וע"ש בתוס' וה"ג מעמע בשילהי חולין בגמ' ההעוטל חם על הבניס דלאו דגניבה ה"ל לאו הניתק לעשה • ולדעת ר"י ז"ל צריך לחלק בין כל הני לאוי דתמרן כיון שעשה מעשה בידים היכא חיסורא חפי' חם עושה ע"מ לקיים העשה שניתק אליהם ובין לאו דבל יראה ובל ימצא דלא קעביד מעשה לפיכך חם משכח אותו ב"מ לבערו ולקיים העשה שבו לא קעביד חיסורא כלל ולפי"ז בלאוי דבל יראה ובל ימצא נמי היכא דעביד מעשה בידים כגון בקנה או חימצו בתוך הפסח נמי היכא חיסורא חפי' משכח אותו ע"מ לבערו והשתא לפי"ז י"ל דלא פליגי ר"י והרמב"ם מהדדי דאי אית לה להא דתמרן לא הוי שתיק הגמ' מיניה ללמדנו בהדיא • ועוד שהרי הוכחת ר"י הוא מדתמר בפ' כ"ם (ד' כט) האוכל חתך של הקדש במועד מעל ו"ח לא מעל ומוקי לה רב חסי דבפלוגתא דר"י הגלילי ורבנן קתפלגי תנן דתמר מעל כר"י כלומר דס"ל חתך בפסח מותר בהנאה ואפסדים להקדש להא חוי למיפרקי' ולהסיקו תחת תבשילו וכתב התוס' חכען הוכיח ר"י שהשתא חתך ודעתו לבערו חיגו עובר בהותו שהייה דאי תמרת דעובר חכתי אתאי מעל לר"י הא מיד שיפדה חותו הוא שלו ומודה ר"י דשלקתי אתה רואה שלא ודאי לא עבר ועשאת לא ירחה ניתק לעשה ולכן חיגו עובר כשמבערו לבסוף ע"כ • ואי ס"ל לר"י דבלאו הניתק לעשה היכא דעביד מעשה אפי' שעשה ע"מ לקיי' העשה עביד חיסור ק"כ אכתי אתאי מעל(א) לר' יהודה שהרי הכא קעביד מעשה בידים שע"י שפוד אותו קושה חתך זה מן ההקד' ומיד הוא שלו ואע"פ שפוד אותו ע"מ לבערו הא כיון דע"י מעשה זה של פדיון כביכ עליה חיסור בל יראה תו לא אתאי ליה הא ניתק לעשה להתירו לכתחילה לפדותו ואתאי מעל לר"י כיון דאסור לפדותו מעיקרא בל יראה ובל ימצא • ועק"ל לסברת ר"י דל"כ מותיר בפסח דה"ל לאו הניתק לעשה דוחכותר בחם תשרפו כדתמר בפ' כ"ע (דף ד) חם מותיר ע"מ לשרוף לא עביד חיסורא וזה חידוש גדול ואי אית לה להא דתימתין הגמ' להשמיעינן זאת ואדרבה בכ"מ מסדר קדשים ומש' פסחים מוכח דאיפכא אלא שבזו י"ל דמש"ה אסור להותיר ע"מ לשרוף משום דמבטל לעשה דוחכותו אלא הבשר בלילה הזה דבכלל עשה זו הוי לאכלו כולו לבתרי ולא להותיר ממנו כלום כדמוכח התם (דף פה) דקתמר אבל בעלם שים בו מוח שובר ואוכל וא תתמה שהרי יבא עשה וידחה ל"ת וש"מ דמעות עשה דוחכותו אלא הבשר על כל הפסח קאי ולא שני ליה בכזית ממנו: מ"מ הרווחנו במה שכתבתי לדר"י דלא תקשה עליו ז"ל מהא דתמרי' בפ' קמץ דתמורה (ד' ז) לא יאמרו ממנו עד בקר בת הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר שתן לוקין עליו דר"י ר' יעקב אמ' לא תן הפסח הוא אלא משום דה"ל לאו שתן בו מעשה וכל לאו שתן בו מעשה אין לוקין עליו מכלל דר"י סבר לוקין עליו ופריך ור"י האי המותר ממנו עד בקר למאי אתא וכתבו התוס' וה"ת מיעטריך להורות לנו דין שריפה וי"ל דמן הסמיכות קא פריך למאי הילכתא כתב הכא שמוך ללאו לי לאו למתוקי אתא לכתבים במקום אחר ע"כ • והשתא לפיר"י מאי פריך הא מע"ג דתן לוקין לר' יעקב על לאו דלא תותירו משום דתן בו מעשה אפ"ה הא כיון דמ"מ חיסורא חיכא אפי' במותיר ע"מ לשרפו להכי נתקי' רחמנא לעשה למימרת דבכה"ג אפי' חיסורא ליכא ולמש"כ אתי שפיר דהא אפי' דתקי' לעשה אפ"ה חיסורא חיכא משום עשה דהכילת קדשים אבל מ"מ קשה עליו ז"ל כל הני קושיות דתמרן • עוד קשה לי ע"ד ר"י ז"ל דס"ל במשה את חמלו ע"מ לבערו ס"ד וחיגו עובר עליו על בל יראה ובל ימצא מהא דאר"ש בפ"ק דפסחים אך ביום הראשון תשביתו שאור מע"ש ומ"מ חיגו חלא בי"ט הרי כתיב כל מלאכה ל"ת ומינה להבערה שהוא אב מלאכה ואמר רבא עלה ס"מ מדר"ש דלא תמרי' מתוך שהותרה הבערה לצורך ה"נ שלא לצורך ופי' התו' דף ח' מתוך שרי מע"ג דבעינן צורך היום קאי הכא אם שמבער הוי צורך ע"כ • והשתא לפ"ד ר"י ז"ל ע"כ הלי תשביתו דביום הראשון לכתוב רחמנא מע"ג דמותר להשהותו לכתחילה ע"מ לבערו מ"מ בחיגו משכח ע"מ לבערו כמו דעובר על בל יראה ה"ל עובר על עשה דתשביתו וה"ל מנ"ל דל"ל לר"ש מתוך דילמא חית ליה ולפ"ה בי"ש לא לכיון דיכול להשהות, עד סוף הפסח במשכח ע"מ לבערו ה"ל אין בהבערה זו צורך כלל כיון דהפסר בלא"ה ולפי' למאן דלית ליה מתוך נמי חסור ומע"ג דים פוסקים ס"ל למאן דלית ליה מתוך חפי' שלא לצורך כלל ארי וכ"ד רש"י בפ"ק דביצה (דף יב) הא התוס' חולקין עליו וס"ל דלפי' למאן דלית ליה מתוך בחיגו צורך קאי וגם הם ז"ל הסכימו לדעת ר"י ה"כ הקשה מנ"ל לרבא דר"ש ליה ליה מתוך ובע"כ צ"ל דר"י כשיטת רש"י ס"ל למאן דלית ליה מתוך חפי' שלא לצורך כלל נמי ארי והא דכתבו התוס' כאן מי חית ליה מתוך חפי' בי"ט נמי ארי הם"ל דבל יראה ובל ימצא ס"ל לר"י דמותר לבערו אפי' בי"ט ואפי' לר"ש דאוסר משום דהוי כמו שאר ב

בכוית וחמץ בכזיתא ובה"ג זה וזה בכוית ואמרי' לעיל מכילה כ"ע לא פליגי דזה וזה בכוית כי פליגי לענין ביעור מאי נפקא מינה בהא פלוגתא בכמה שיעורא דאסור לענין ביעור כיון דלשולם אפי' בשיעורא רבה אין לוקין עליו ולענין איסורא אפי' בכ"ש אסור מה"ת אלא ודאי ס"ת דבפחות מכשיעור אפי' איסורא גרידא אמי ליכא והשתא ג"מ טובא בהאי שיעורא: וכ"ל ליתן טעם לדבר דמ"ש לענין בל יראה לענין איסורא כלל בפחות מכשיעור משכ"כ בכל הים ריס משום דאמרינן התם דהא דהני שיעור אסור מה"ת הוא משום דחזי לאצטרופי איסורא קאכיל וה"ט אלא שייך לומר בהיסורי מכילה דקי"ל חס לוכל כזית בכדי שיעור מכילת פרס ומצטרף וחייב עליו הרי אחס אכל מכשיעו כל שהוא בשיעור ויאכל בכדי מכילת פרס עד שיאכל עמו לשיעור כזית נמצא הוי כל שהוא שאכל כבר באיסורא לגופיה דהא חיכו מצטרף ומצלים לשיעור מכילה אבל גבי בל יראה אפי' אם יצלים לבחר זמן לשיעור כזית חיכו עובר אלא על תכלן ולהבא וכ"ו שאהא אלו פחות מכזית ליכא איסורא כלל למפרע אפי' לבחר שהצלימו לכזית חיכו עובר על שהוא פחות מכשיעור כלל לשעבר אלא על להבא משהא שהצלים לכשיעור וכיון דא"א לעולם שיבא לידי איסור על שהוי' וז על פחות מכשיעור לענין בל יראה לאפרע ליה לן בה ותע"ג דליף התם לחני שיעור מקרא דכל חלב מ"מ עיקר טעמא הוא משום דחזי להצטרופי איסורא קא לכל וכמ"ש שם התוס': הרי נתברר דאפי' אם"ל דלאו בל יראה הוי לי' ניתק לעשה דתשביתו מ"מ אפי' במשהא ע"מ לשערו אפ"ה עובר על בל יראה ובל ימצא ניתק לעשה כלל לדיתא להאי סברא:

בסימן אחמ"ו דאין לאו בל יראה ובל ימצא ניתק לעשה כלל לדיתא להאי סברא:

דיני חמץ סימן פב

ואבתי אמרתי לברר אי הכי לאוי דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאוי דניתק לעשה דתשביתו או לא והנה לדברי הרמב"ם שכ' דלאו דתמורה לא הוי ליה ניתק לעשה משום שאין הלאו שוה לעשה שביכור והשותפין מוזהרי' על התמור' ואם המירו אין התמור' קדושה על פיהם ה"נ י"ל דלאוי דבל יראה אין עוין לעשה דעל לאוין אלו נפשים כמי מוזהרין עליהם כל מל"ת בין שהוא"ג בין שלא הוא"ג נפשים חייבות כדתנן בפ"ק דקדושין ד' כ"ט ואלו עשה דתשביתו לכתורה נראה דאין הנפשים חייבות בה ה"ל מ"ע שהוא"ג בנפשים פעורות וכיון דאין הלאוין אוין לעשה לא ה"ל ניתק לעשה ולוקין עליהם: ותחילה תחזר דעת הרמב"ם מה דמשמע מדברין דהא דמיעט רחמנא דאין הביכור והשותפין עושין תמורה דמ"מ מוזהרין על לאו דלא ימיר אלא שאם המירו אין תמורתן תמורה והא בפ"ק דתמורה מרבינן אחס לתמורה מקרא ופריך טעמא דרבי קרא לאחס הא לא רבויי קרא ה"א כי עבדה תמורה לא לקיל הא השוה הכתוב אחס לאיש לכל עושין שבתורה מאיש או אחס כי יעשו מכל חטאת החדש ומשני חילבך מהו דתימא ה"מ עושה השוה בין ביחיד בין בציבור אבל הכא כיון דעושה אינו שוה בכל הוא דתנן אין הביבור והשותפין עושין תמורה אחס כי עבדה לא לקיל קמ"ל: הרי אין הביבור והשותפי' מוזהרין על התמורה כלל דהא מה"ט הוי מיעוט דלאו"ג דהשוה הכתוב אחס לאיש לכל עושין שבתורה אפ"ה לא לקיל החיל וליתא בביבור ובשותפים ום"ל דאחס לא יקחו לא יקחו אלא שם מעשה אבל להו שאין בו מעשה אורם כליעה קמ"ל דרם"י אפי' ה"ג ה"מ לאו שם מעשה אבל להו שאין בו מעשה חימא לא קמ"ל ולכתורה נראה דגי' זו עיקר לגי' קמייתא ק"ל מהא דרפ"ט ריבמות ד' פ"ד דאמר התם לא יקחו לא יקחו מלמד שהחשה מוזהרת ע"י החים ופריך מדר"י אמ' רב נפקא ומשני מי מהאי ה"מ לאו השוה בכל אחינו שוה בכל לא והדר פריך והרי טומאה דלאו אחינו שוה בכל ועושה ככתב רחמנא בני אהרן ולא בנות אהרן הא"ה ה"מ נפשים חייבות מ"ט לאו משום דר"י מ"ר. ומשני לא דגמרינן מלא יקחו ומ"ל ה"נ גבי תמורה למה לי קרא דנפשים חייבת נגמור מלא יקחו דלאו"ג אחינו שוה בכל נפשים חייבו' ותע"ג דליכא למיגמר מטומאה דנפשים פעורי' הא קי"ל קולא וחומרא לחומרא מקשינן וה"ה למאי דמשני התם מ"ד קיחה חיצטרכא לי' סד"א לגמור מטומאה קמ"ל. מ"ל השתא ככתב רחמנא קיחה נגמור תמורה מיניה לחומרא וקרא למה לי והא"ה דים להקשות חיפכא לא יקחו למה לי לגמור מתמורה לחומרא דלאו אחינו שוה בכל נפשים חייבת ועוד השתא ככתב רחמנא קרא גבי תמורה וגבי לא יקחו דלאו אחינו שוה בכל נפשים חייבת בני אהרן לחטוטי בנות אהרן ככתב רחמנא קרא גבי טומאה ל"ל בין דאחינו שוה בכל להו לכתח למיגמר מלא יקחו להו לא יקחו ותתירה ה"ל ב' בתובין הבאים כח' ואין מלמדין. וכ"ל לא"ג לה הרמב"ם אלא גרם כגי' דכליעה קמ"ל דרם"י והשתא לא מיבעיא דלא ק' להרמב"ם מהכא אלא סיוע נמי מסייע ליה לביבור ושותפין דאחינו בתורת תמורה דאל"כ ה"ל לתורה וגם יקחו ב' כתובים הבאים כח', ובני אהרן למעוטי בנות אהרן כ"ל דבשלמא לי' כתב רחמנא לא יקחו תמורה לא תיתי מיניה להו ה"ל לאו שאין בו מעשה אלאלכתוב תמורה ותע"ג דאחינו שוה בכל נפשים חייבת וגמר לקיחה מיני' אלא ודאי ס"מ לביבור ושותפין דאחינו בתורת תמורה והשתא תמורה לא צריך קרא אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לחוד וח"ת למגמר לקיחה מיני' ולא ה"ל ב' כתובים הבאים כח' כן נ"ל לייסב דברי הרמב"ם בזה. ומ"מ גס על גי' זו קשה הא לתר"י החס ללאו לחנם לא תיתני מימר דבדבור עביד מעשה ומה"ט חשיב הגמ' החס ללאו דמקדים תרומה לביכורים לאו שם מעשה בו מעשה והחיך קאמר הגמ' לחמורה דסד"ת ה"מ כו' אבל ללאו שאין בו מעשה לא. ועיין בזה בתוס' ד"ה ל"ל דת"ל דלאוי דבל יראה ובל יתמצא לא שייכי אהדדי ואין לעשה להוחיל ואין לעשה אחינו מוהג בנפשים ולית לני' דיון דפ' האשה ובל יראה ובל ימצא אין לוקין עליו משום דה"ל ניתק לעשה אבל מ"מ כ"ל דודאי נפשים נמי מלוות על מ"ע זו דתשביתו תע"ג דה"ל מ"ע שהזמן גרמא משום דכיון דהא מ"ע להשבתה חלה מע"ט משם שעות ומעשה ונמצכין עד שיעבור פסח והרי בפסח ליכא בהאי עשה זו להשבתה ללאוי דבל יראה ובל ימצא נמי ועל לאוין אלו אפי' נפשים מלוות להא העשה שעשאן אלים ומלוות עליה גרמא נפשים חייבת וכיון דמלוות על הלאוין אף העשה שעשאן אלים ומלוות עליה וכ"ג כתבו התוס' בפ"ק דקדושין (דף לד ד"ה מעשה) בשם הר"י מגאי דאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט משום די"ט עשה ול"ת ושריפת קדשים אינו אלא עשה שאינה חייבת בעשה די"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה בי"ט וכ"ת הא"ב אמאי לא לעשותו תנא דלא אשמעינ"ך אלא עשה עם לאו מי אית לך למימר דעשה עם עמו לאו אף אלאו אלים ולא דחי ליה עשה ע"כ ואף אנו נאמר אפשר דלאו עם עמו עשה אף העשה אלים ותע"ג דהוי זמן גרמא נפשים מלוות על העשה נמי ומה"ט גופי' אמאי לא לעשותו תנא דלא אשמעינ"ך לאין נפשים מחוייב להשבית חמץ משם שעות ומעשה אלא ודאי דמלוות עשה שהזמן גרמא נפשים עמו לאו כיון דנפשים מלוות על אלאו אף העשה שעמו אלים ומלוות עליה וכיון דהאי עשה דתשביתו בתוך המועד דאלים שיבא עמו לאו דבל יראה ובל ימצא ומוהג בנפשים ע"כ מלוות לגמרי על עשה זו דהשבתה ואפי' בשי"ט משם שעות ומעשה דאכתי אינו עובר על בל יראה ובל ימצא מ"מ מלוו' על עשה זו דהשבתה דכיון דכלל רחמנא למלות השבתה משם שעות ומעשה עם השבתה דתוך המועד וכתב השבתה ג' לכולן בע"כ ה"מ לומר שנפשים מלוות במקלת מעה ולא בכולה וע"כ אית לך לתיזל לחומרא ומלוות על כל מ"ע זו דהשבתה ואפי' משם שעות ומעשה ותע"ג דהתו' נקטי אפי' אמאי לי' ללאו דלא דחי לי' עשה מכלל דליתא לעשה אלא ללאו לחוד לאו דוקא הוא אלא דהתוס' החס לישנא דריפת קדשים ל"ל יותר אלא בחילופי הלאו סני להו אבל מ"מ לפי האמת כמו שהעשה מאלים ללאו ה"ל הלאו מאלים לעשה וכדאמרן מהאי הוכחה גופי' וכיון דהכי הוא מלות עשה דהשבתה מוהג בנפשים הלאוין שוין לעשה ואכתי ה"ל ניתק לעשה ואין לוקין עליו: וע"ל דלאוי דמשמע מד' הגמ' דרים תמורה דה"ל דהמ"ר לוקה משום דה"ל תרי לאוין וחד עשה ולא אתא חד עשה ועקר לב' לאוין הא"ה"ל לאו דניתק לעשה ויחיד המיר אינו לוקה אבל ביבור ושותפי' לוקין החיל וליתא בעשה זו דתמורה ס"ל דאין לעשה שייכות בתמ"ר ול"ל מה"ט דנפשים חייבת בתמ"ר אלא ודאי ס"מ זו דהשבתה הל"ל אלא מחמיר בנפשים מבחומים דאילו חים שקיבה אחת אין עושין בחול הפסח דעבוד מעשה אינו לוקה על בל יראה ובל ימצא אלא אחת מן' דעשה השבתה עיקר ליה מיהו לחד לאו מהני תרתי דבל יראה ובל ימצא ואלו אחס תלקה אמורים על שתיהן דהא בדיד' ליתא לעשה וכדמ' גבי חומס שבים שם בפ"ק דתמורה אחס יפדה הוא מחזיר ואינו לוקה אחס כהן הוא לוקה ואינו מחזיר וה"ה דכותיה והא ה"ל שתחמיר בחשה יותר מבחים דה"ל כיבוד בתרתי וגיורת בחמי אמיית ולא פטרה תורה מ"ע שהזמן גרמא אלא שפתה חרופה דהיא לוקה והוא אינו לוקה. הא מ"מ הוא מביא קרבן כדאמרי' התם והא אפשר לומר דמעונה חמיר מתלקות כדאמר בפ"ג דכתובות (דף לב) ושוד בלא"ה לא דמי כל כך להתם וכיון דמ"ט חייבת בעונת השבתה בתוך המועד חייבת נמי בהשבתה דמשם שעות ולתעלה דהשבתה ה' ולפניהם נדבר עוד בזה בסי' (א) בס"ד: **ונחזור** למילתן דידן ותחילה לתתיק מש"כ בהי' ק"ל ע"ד ר"י דס"ל דבל יראה ה"ל ניתוק לעשה הא אמר ברפ"ק דפסחים דבין בפתים בין בגבולין עובר על כל ל' בפני לאוין אלו דבל יראה ובל ימצא וא"כ לא אתי חד עשה דתשביתו ועקר תרי לאוי דהכי אמרי' רפ"ק דתמורה(ד'ד) ה"ל מבוי וכל לאו שניתק לעשה לא לקי והא מימר לאו שניתק לעשה לקי ולא דתנן לא שחדש רשלי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הכ' ומשני ה"ל תרי לאוי וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וה"נ ניתא הכא: ורחיתי להתוס' ברפ"ה דחולין (דף פח) גבי הא דאמר' התם הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה שכ' דהיינו דווקא היכא שהב' לאוין סתוכים זה לזה משום דאמר אלא לקי אלאו אלא תגזל משום דניתק לעשה דושביב את הגזילה תחיכא נמי לאו אלא תעשוק דא"ר בפ' המקבל היינו עשק היינו גזל ולמה כתבים בב' שמות לעבור עליו בב' לאוין אלא ודאי דווקא היכא דב' לאוין סתוכין קאמ' אלא עקר להו חד עשה ע"כ: ולכתורה דבריהם תמוהין מאוד דהדרבה חיפכא אמר בר"פ ח"ב (דף סח) דא"ר אלו לא תגזל ל"ל דאתיא במה הלך אחריו ולא תגזל לכתוב שכר שכיר בתוך ופריך שכיר בהדיא כ' בי' לא תעשוק שכר שכיר ומשני לעבור עליו בב' לאוין וזהו עושק זהו גזל דאמר בהמקבל היינו דעל כרחך שכר שכיר עובר על שניהם וה"נ חשיב שם בברייתא על תגזל דהא' לאוין שעובר על כתיבת שכר שכיר ואולי ים לכוין דבריהם עפ"י מש"כ שם בר"פ ח"ב ואלוקמתי בגזל גופי' ולעבור עליו בב' לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן לכתוב שכר שכיר בחם אינו עוין לקי ספיר ע"כ. וג"ו נראין ביאור דהא בהאי קרא דהשיב את הגזילה כתיב נמי אל תעשק עשק וה"ל נמי ניתק לעשה כמו גזל ולא לקי אכתיבת שכר שכיר נמי וכ"ל דה"פ

דבריהם

(א) כ"ל בסימנים הבאים:

דבריהם ז"ל לחלוי לסיומתייהו דהיכא דהכי לחוץ סמוכין לא אתי חד עשה ועקר להו משכ"כ בחיוכו סמוכים חד עשה עקר לשניהם הילכך כי מוקמי' ללחו דגזל מצכ'שכיר דהשת'ב'לחוץ דשכ'שכיר לא תגזל ולא תעשוק דסמוכי'בחד קרא לא אתי חד עשה ועקר ב' לחוץ ולקי בחד מנייהו אבל אי מוקמינן ללא תגזל לגזל מתם ואע"ג דאתי בתה הלד מריבית והוותה לעבור עליו בב' לחוץ כיון דהכ' לחוץ אינן סמוכים אתא חד עשה דוהשיב את הגזילה ועקר לשניהם ואינו לוקה אחד מנייהו ט"כ ל"ת דכתב רחמנא ל"ל כיון דאתיא בתה הלד ומ"מ ש"מ דכל היכא שאין הב' לחוץ סמוכים חד עשה עקר להו דאל"כ לחוקמי בגזל ולעבור עליו בב' לחוץ וכ"מ למלקות כן כ"ל לייסב עיקר דבריהם הע"פ שאין לסומכ מכוון · אבל מ"מ אין זה רחיה לאע"ג דאפי' תימא דבאינו סמוכים נמי אמרינן דלא אתא חד עשה ועקר ב' לחוץ אפ"ה לא מ"ל בגזל ולעבור עליו בב' לחוץ בלאו דלא תגזל ובלאו דאתיא בתה הלד מריבית והוותה דהה על לאו דבתה הלד בלא ניתק לעשה נמי אין לוקין עליו דהה אין מוזהרין מן הדין וכמ"כ שם התום' (בד"ה אין ה"כ) וא"כ מסום הה דניתק לעשה אלאו דלא תגזל נמי לא לקי דהה חד עשה עקר לאד לאו והרי הכא ח"ל לעקור אלא לאלו (א) דב"ת דאלו לאו דאתיא בתה הלד בלא"ה לא לקי עליה אבל כי מוקמינן לה בשכר שכיר ולעבור עליו בב' לחוץ הרי שניהם בני מלקות כיון דכתיבי בהדיא ואע"ג דה"ל לחוץ הניתק לעשה כיון דלא אתא חד עשה ועקר לב' לחוץ לוקה על לאו דשני ח"כ אהניי לן הה דלא עבר בב' לחוץ ללקות על ל' מסה"ת למה קאמר הגמ' בסוף מרוץ (דף יז) דגזלן אינו בכלל מלקות מ'מסו' דניתק לעשה תיפוק ליה כיון דלא אתא אלא בתה הלד אין מוזהרין מן הדין ואלו ל"ת הה שדינן לי' שכר שכיר וי"ל דאי אלו ניתק לעשה הוי מוקמינן לה אגזל מתם ואע"ג דאתא בתה הלד כ"מ ללקות עליו והה דר"ל הגמ' התם דלר"י לוקין על גזל היינו למאי דס"ד התם דלר"י לוקין על לאו שניתק לעשה ח"כ ע"כ לאו דגזל לגופי' אתא ומסום מלקות : ותדע דהכי הוא שהרי בפ"ג דמכות (דף טו) רמה עולא לדייק לחומש מגירם מחזיר ואינו לוקה מסום דה"ל לאו שניתק לעשה מסום שלא יאמר לו תהי' לאשה בחומש ולגנתר ממוניה שם רע שלא עשה מעשה כו' חומש לא כ"ש למה נאמר שם אינו ענין לפניו תנוהו ענין לאחריו שאם גירש יחזור והרי בהאי ק"ו יש ללמוד נמי חומש ממוניה שם רע לפניו ללא יוכל לשלחה כל ימיו ולא יוכל לשלחה דכתב רחמנא גבי חומש ל"ל וע"כ הא דכתב רחמנא הלאו בהדיא גבי חומש הע"ג דאיכא למילף בק"ו מסום דאין מזהירין מן הדין אבל לאיסורא בעלמא איכא למילף חומש ממ"ר בק"ו והל"ל חומש דלא יוכל לשלחה ב' לאחין וא"כ הע"ג דבאם אינו ענין ילף לה לניתק לעשה מ"מ ילקה עלי' דלא אתי חד עשה ועקר ב' לאחין אלא ואלו כדפי' אם כמ"כ לדעת התום' מסום שאין הב' לאחין סמוכים : מ"מ דברי התום' דר"פ ח"כ תמוהין דהה על לאו דכופא שכר שכיר אינו לוקה דה"ל לאו שאין בו מעשה ועוד דפריך הגמ' אם ולחוקמי' בריבי' ואוותה ולעבור עליו בב' לאחין והרי ריבי' ל"ל לאו שניתק לעשה דוחי אחיך עמך להדר לי' כי היכא דמחי לר"ח דקי"ל כוותי' והכי ס"ל לרבא גופי' בפ' ח"כ ובפ"ק דתמורה דריבי' קלוקה יונה בדיינים וכיון דלא סמוכים הלאחין אתא חד עשה ועקר ב' לאחין לדעת התום' ואלו ללאו דגזל וא"כ מה"ט דלא מוקי לה בגזל ח"ת לחוקמי בריבי' לרבא ומאי ק"ל ולחוקמי בריבי' : אבל מ"מ יש להביא ראיה לדע' התום' מדאמר בפ' ח"ל (דף סב) ר"נ ורחב"י פוטרין את המלוה והערב מפני שיש בהם קום ועשה ומפ' בגמרא משום דאמרין להו קומו והחזרו וה"ל ניתק לעשה והרי המלוה עובר בה' לאחין כדאמרי' ואתא חד עשה ועקר להו וע"כ ה"ט משום דהלאחין אינן סמוכים ובהכי ל"ל התם מ"כ התום' בשם ר"י בפ' כ"ם דבל ירחה ובל ימצא ה"ל ניתק לעשה ואע"ג דה"ל ב' לאחין ח' אל בל ירחה ואח' אל בל ימצא אתא חד עשה ההשבתה ועקר לב' לאחין משום דאין סמוכים הב' לאחין דבל ירחה ובל ימצא זה לזה ע"כ כתבתי בחיוכי : וא"כ משום הה לק"מ על סברת ר"י :

אבל ק"ל אי הכי עשה דתשביתו משו ללאו דבל ירחה ובל ימצא לניתק לעשה לומר שאין לוקין עליו ש"כ הה דאמר בפ"ק דפסחים דכ"ע תמן משם שנות ולמעלה אסור מלמאמר אבי תרי קראי כתיבי כתי' שבעת ימים שאור לא ימצא וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור הא כיצד לרבות י"ד בניסור ופי' התום' בשם ר"י נופי' למיתורא דקרא קא דרים והשתא אפי' תימא דהאי קרא דתשביתו בי"ט מיירי אפ"ה לאו קרא יתיר' הוא דמיבעי'לן לנתוקי ללאוי דבל ירחה ובל ימצא לעשה לומר שאין לוקין עליו ומ"מ אינו רחי' דלאו ניתק לעשה הם הא פי' התו' שם עוד מדכתיב ודרשינן לקמן אך חלק פריך אבל על פי'ר"י קשה לידי' תדירי' וכמ"כ · ואין להקשות מש"ד דתשביתו מצוי להו לאחוי הניתק לעשה והרי לפ"ז לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כל שאינו שורפו אע"פ שמבטלו ע"י דבר אחר לא קיי' לעש"ב (ב) ולר"ל דאמר קיימו ולא קיימו בעשה מעשה שקנה או שחשבו לוקין עליו ועוד לר"י אפי' בלא עשה מעשה נמי לוקין דהה בפ"ג דמכות שם ס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולרבנן הם מבטלו בכל דבר קיים לעשה דהשבתה ואין לוקין עליו והשתא כיון דכ"מ בהה פלוגתא דר"י ורבנן לבנין מלקות במבטלו אלא ע"י שריפה לקי ח"כ אחיך ילף ר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה מק"ו מנותר הא כיון דע"י ק"ו זה במבטלו אלא ע"י שריפה לוקה הא קי"ל אין מוזהרין מן הדין · ונם ל"ל לרבנן למימר לי' כל דין שאתה בן תחילתו להחמיר כו' תיפוק ליה דאין מוזהרין מן הדין ואפ"ה ת"ל דם"ל לרבנן דאין בו מעשה אין לוקין עליו מ"מ בקנה או חמצו כל היכא אלא קיים עשה שבו לוקין עליו · ונם הא דהדר ר"י ודנו דין אחר בתה מצינו מנותר הא על בתה מצינו נמי אין לוקין עליו וכמ"ש התום' בפ"ק דמילה ובכ"מ וי"ל דהא דאין מוזהרין מן הדין היינו דווקא בשם בתנו ללמוד שהוזהרה בק"ו או בתה מצינו אבל שם בתנו ללמוד דבר אחר מן הדין כגון הא דר"י דילף מק"ו או בתה מצינו דבריפה מנותר אע"ג דע"י דין זה כ"מ נמי למלקות ל"ל כיון דאין אנו לומדין למלקות נופיה מן הדין אלא שממילא נורם דין זה לבא לידי מלקות וכבר ים לי מקומות מסייעים להאי סברא ומקומות מדאין לכאורה להיפך ונריך לבארם אבל אין זה מקומו · מ"מ אי אתה מוצא על עיקר הדבר היינך אפשר לומר דבל ירחה ובל ימצא ניתק לעשה דתשביתו הא אינו אלא לאוי שקדמה עשה כתו בא אל המקדש טמא דאמרי' בפ"ג דמכות דה"ל לא תעשה שקדמו עשה ולוקין עליו וטעמא משום דלא ה"ל לאו הניתק לעשה אלא ח"כ אי אפשר לקיים העשה אלא לאחר עבירת הלאו כגון עשה דשריפת נותר אי אפשר לקיים אלא"כ עבר על לאו דבל תותירו אבל הכא העשה דוחלאו מן התחלה אפשר לקיים קודם עבירת הלאו אלא שיעמוד את מחניהם וכמו שפירש"י דזהו פי' ל"ת שקדמו עשה ולא אמה דכתיבי בתורה הל"ת קודם לעשה אלא מילתא אגב"כ הכא העשה דהשביתו לא משו להו לבל ירחה ובל ימצא ניתק לעשה דהה יכול להתקיים הע"פ אלא עבר על לאוי דבל ירחה ובל ימצא ואפשר דאפי' ר"ל דם"ל לפרש"י התם ל"ת שקדמו עשה אין לוקין עליו אפשר דמודה הכא משום דהתם העשה והל"ת שניהם חלין בבת אחת ואי אפשר לזה בלא זה דהה עשה דוחלאו אי אפשר לחול עליו בלתי ל"ת אלא יעמדו וכהל"ת אי אפשר לחול בלתי העשה וכן הה דתנום לתאי דס"ד התם דהוי לאו שקדמו עשה נמי כה"ג הוא אבל הה עשה דהשבתה חלה משם שנות ולמעלה קודם אלא תעשה שאינו חל עד הלילה דמשתה עובר על בל ירחה ובל ימצא ושוב לא אפשר נמי לעשה דהשבתה אלא ל"ת דבל ירחה ובל ימצא כמ"ש בל ימצא בבתיכם ופ"ג דעירובין בל ירחה ובל ימצא במוניהו מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ליה מן התורה ואינו עובר עליו אבל לעניין עשה דהשבתה לא מהני ואם לא הוניהו מרשותו קודם שם שנות ולמעלה בהא אין לו תקנה אלא בביעור דווקא בהא ש"ל דאפי' ר"ל מודה לדוקין עליו דדווקא בהא דהשבת אבל המקדש טמא הוא דס"ל דאין לוקין עליו משום אלא קדים ומנה של עשה קודם אלא תעשה אלא חל עליו בבת אחת דהא דקרי ליה ל"ת שקדמה עשה לאו קדיתא זו קאמר אלא קדמה קודם עבירות אלאו קאמרי'וה מבואר'וא"ת למאי דפי' דמשום בל ירחה במוניהו מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ואלו משום עשה דהשבתה הא ס"ג אלא בביעור דווקא ח"כ תקשה מגלן לנשים חייבת במ"ע ו דהשבתה הא ל"ל מ"ע שהזמן גרמא דהשת'ב לא שייכי הני שנוי שבתבתי לעיל אלא משום ללאוי דבל ירחה ובל ימצא מאלמי לעשה דהשבתה שאתם הא השת'ב שייכי הלאוין לעשה כלל כיון דאית להו תקנתא בלתי קיום העשה והעשה באפי' נפשה קאי ולא ה"ט שבתבתי לעיל משום שלא תאמר בחמה יותר מבחים לגבי דידיה ה"ל לאו שניתק לעשה ואין לוקין עליו ואשה חלקה כיון שהוכחנו דאין כאן ניתק לעשה דהשבתה חיש נמי לוקה בעשה מעשה שקנה או שחשבו ואכתי אין לנו שנשים חייבת בעשה זו דהשבתה והא ודאי אי אפשר לומר דאינן חייבת וכמשכ"ל : ים לי לומר ולטעמך בלא דידי נמי תקשה לרלר"י דא' אינביעור חמץ אלא שריפה וא"ת לקיים העשה דתשביתו אלא ע"י שריפה דווקא והרי ללאוי דבל ירחה ובל ימצא במבערו מן העולם ע"י אזה ענין ש"ייסב סגי ליה דהא מעשה אינו נרחה ולא נמצא כלל בעולם ולדידיה נמי לא שייכי הלאוין לעשה כלל כיון דאית להו תקנתא בלתי קיום העשה והעשה ב

הא לאו שקדמו עשה הוא ולא חשיב לאו שניתק לעשה כדאמרי' בפ"ב דמכות ע"כ הרי שר"י ז"ל גופיה לא חשיב לא עשה ללאו תוליו לאו הניתק לעשה תיתי לאו שקדמו עשה משום דעשה ו' תפסר להתקיים קודם עבירת הלאו ולא משום שנת' במקרא לעשה דבניתי ה' יתכל קודם לא תוליו מן הבית שהוא ל"ת וכן ויעלתו מן המחנה נאמר קודם ל"ת דולא יטמאו הוא דחשיב ליה לאו שקדמו עשה דלאו בהכי תליא אלא משום שתפסר לקיים העשה קודם עבירת הלאו הוא דתליא מילתא וכמו שפירש"י התם ועיין בפ"ג דיומא (דף לו) גבי בלאו הבאה קא מיפלגי וע"ש בתוס' וה"כ ה"ה דבל יראה ובל ימצא לא ה"ל ניתוק לעשה כיון דתפסר לעשה להתקיים קודם עבירת הלאו וגם בהא דלא תוליו מי תפסר לומר דה"ל לאו הניתוק לעשה ואין לוקין עליו הא בהדיא אמר בפ"ו דשחטים (ד' פה) ת"ר אחי המוליו בשר פסח מחבורה לחבורה חייב עד שיניח הוליא כתיב ביה כשבת מה שבת כו' הא שם מניח חייב ש"מ דלא ה"ל לאו הניתק לעשה וע"ש על גי' רש"י ותוס' ובל לגי' ספרים דידן אחי ספיר דהאי דמי ליה הוא משום דזה מיפסל בנותר וזה מיפסל ביוצא ואגב תורתן למדנו דנשים מוזהרות על מצות עשה דהשבתה כן נ"ל :

דיני חמץ סימן פג

שאלה בחמץ שלו שלא ביטלו קודם זמן איסורו אם יש לו תקנה בתוך הפסח מלעבור על בל יראה :

תשובה לדעת הרמב"ן וסייעתו יש ויש תקנה קלה לזה שלא שקוד לזה תמרתי לברר מה שנגנו מקצת מן האחרונים בדבריהם ז"ל הטור בח"מ סימן ת"מ בת' ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל ישראל חבירו או אצל עכו"ס וקבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שכתבו כיון שקבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו והר"י כתב שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו וזה הסכים ז"ל הרא"ש ז"ל וכתב עליו הב"י ישראל שהפקיד כו' עד אין עובר עליו כ"כ הר"ן בפ"ק דפסחים בשם הרמב"ן לענין הפקיד אצל עכו"ס ומדברי הר"ן שכן הוא דעתו והרשב"ץ כ"כ שם בשם קצת גאונים גם לענין הפקיד אצל ישראל לומר שאין המפקיד עובר עליו וכתבו שהביא ראיה מדתני' בתוספתא בפסחים למה נאמר כו' עד ואינו ברשותו וכתב הר"ן מינה ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן צריך ביעור וכתב הרא"ש שם"ר יונה היה אומר לעולם ברשות המפקיד הוא כו' עד והיינו דתוספתא מיירי בעכו"ס שהוא ליישראל על חמצו כדתנן בפ' כ"ש וכ"כ הרמב"ם שכתב בפ"ג מישראל שהפקיד חמצו אצל עכו"ס עובר בבל יראה ובל ימצא עכ"ל הב"י ובכל מאי"כ הכא ל"ל כלל ופלוגתא בין דברי הגאונים כפי שהביא הטור דבריהם לדברי הר"ן בשם הרמב"ן דלאו הגאונים שמיירי בקבל עליו הנפקד אחריות וקבלת אחריות אל הנפקד היא גרמת למפקיד שאינו עובר עליו וכמ"ש כיון שקבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו אלמא טעמא מאי"ה הוא אבל אם לא קבל עליו הנפקד אחריות הוי טעמא בבית המפקיד שאינו עובר עליו אבל לר' הר"ן בשם הרמב"ן לאו בקבל עליו הנפקד אחריות תליא מילתא אלא הוי טעמא שמחמת שאינו עובר עליו כיון שאינו בביתו ודרשותו הוי טעמא שמחמת שלו אינו עובר עליו דלא שייך בביתו ובגבולו תורה לא יראה ולא ימצא אלא בביתו ובכל גבולך אבל אם אינו בביתו ובגבולו אע"פ שהחמץ שלו אינו עובר עליו וכמו שיתבאר : ומהתימה על הב"י שמסיים וכ"כ הרמב"ם שכתב ישראל שהפקיד חמצו אצל עכו"ס עובר כו' והא הרמב"ם לא הזכיר כלל בדבריו שקבל עליו העכו"ס אחריות לפיכך עובר עליו אבל בקבל עליו אחריות י"ל דסל"ל דאינו עובר עליו וכדברי הגאונים שהרי לדבריהם כפי העתקת הטור קבלת אחריות לנפקד מציל על המפקיד מלעבור עליו אבל כולה חדא סגנא היא ולעתיק דברי הר"ן בפ"ק דפסחים ת"ר עכו"ס שנכנס לתצירו של ישראל ובלקו בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער ייחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא ופרש"י כו' אבל ר"ת פי' דבקבל עליו אחריות עסקינן ופ"ה כיון דייחד לו בית הרי ה"ל כמקבל עליו אחריות של חמצו של עכו"ס בביתו אל עכו"ס דברי שהרי אפי' חמצו של ישראל כל שהוא ברשות העכו"ס אינו עובר עליו והכי איתא במכילתא כו' סבר הרב ז"י דהאי שהרי אפי' חמצו של ישראל כל שהוא ברשות העכו"ס אינו עובר עליו אלא דברים דבריו דמיירי בקבל עליו הנפקד אחריות קאי ולא היא דאפי' לא קבל עליו אחריות כיון דאינו ברשותו של ישראל אינו עובר עליו והאי אפי' קאי להא דסליק מינה דה"ל כמקבל עליו אחריות כו' בביתו של עכו"ס דברי כיון דאינו ברשותו של ישראל שהרי אפילו חמצו של ישראל כל שאינו ברשותו אינו עובר עליו . ולפי הבנת הב"י דהאי שהרי אפילו חמצו של ישראל כו' בקבל עליו העכו"ס הנפקד אחריות מיירי וכדי הגאונים ס"ל דלולי לענין ב"י אתר הנפקד בקבל עליו אחריות ולא אתר המפקיד ז"ל מאי רהיט הוא לנפקד ישראל שיקבל עליו אחריות דאינו עובר אם החמץ בביתו של עכו"ס מהיכא שהנפקד עכו"ס וקבל עליו אחריות כל שהוא ברשות העכו"ס דאינו עובר דשאני הכא דהנפקד הוא עכו"ס והרי לענין בל יראה אתר נפקד חולין ומה"ט גופיה מדרבה בנפקד ישראל יהא עובר עליו כיון דאתר נפקד חולין : אלא ודאי הדבר ברור כמ"ש שלא הר"ן ברשות אלא מילתא ולא בנפקד ומפקיד : והכי"מ ממ"ש שם הר"ן ומיהו ה"מ בדאורייתא אבל מדרבנן חמצו של ישראל שהוא ברשות עכו"ס צריך ביעור דהא תנן לקמן אבל עכו"ס שהלוה את ישראל על חמצו חפ"ה עובר עליו ומוקימנא בשהרהינו

שלא יסכת ויאכלנו כופה עליו את הכלי ולמוצאי יו"ט שורפו ובי"ט לא מצי לאתברי' וחף ע"ג דקי"ל מחוך שהותרה כו' דה"מ היכא דאיכא צורך היום קצת אבל הכא ליכא דהא נפיק ידי חובתו בביטול ע"כ • ומשמע להדיא מדבריו דאם לא ביטלו מותר לשורפו בי"ט ואמאי הא כיון דבטלו ח"ל לשורפו בי"ט אלמא לדידיה ז"ל לא אמרינן מחוך חלא בדאיכא צורך היום קצת כי לא ביטלו מאי הוי אחכתי ח"ל לשורפו בי"ט כיון דים לו תקנה ע"י הוצאה מרשותו ה"ל כשריפתו שלא לצורך כלל ולא אמרינן בזה מחוך : ואולי י"ל דס"ל כמ"ד התוס' בפ"ק דכתובות (דף ו') שפי' דהוצאה שלא לצורך היום כלל מסורה ולא אמרינן מחוך ומצא חמץ בתוך ביתו דאמר' בפ"ק דפסחים דכופה עליו כלי ולא אמרינן לשורפו מפני שמוך מחוך היינו משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו אבל אין לומר דמיירי בשביטלו דמ"מ מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דמצוה דרבנן נמי אמרינן היכא דאיכא למימר מחוך ע"כ • ובהא ס"ל להר"ן בהתוס' דמצוה דרבנן נמי אמרינן משום מחוך הילכך הצ"פ דים תקנה מה"ת ע"י סיוע"מ מרשותו כיון דמדרבנן לא מצי ליה בהכי לפיכך אם לא ביטלו מותר לשרפו ומ"מ בביטלו בהא לא ס"ל כהתו' ולא אמרינן ליה לשורפו משום מחוך דהתם דרבנן נמי ליכא בשריפתו וכמ"ש אבל חלא שלא יסכת ויאכלנו כופה עליו את הכלי וסגי ליה בהכי לפי שעה עד מוצאי י"ט ולפ"ז נראה דאין לומר דבהוצאה מרשותו סגי ליה מה"ת שלא לעבור על בל יראה כיון דרוב פוסקים ס"ל דלא אמרינן מחוך חלא בצורך קצת אבל בשלא לצורך כלל לא אמרינן מחוך ומדאמר רבא ס"מ לר"ש דלא אמרינן מחוך משמע דלמ"ד מחוך שרי לשורפו בי"ט ואין להוכיח דשביתו מע"ט קאי קרא והרי לפי' למ"ד מחוך אי אפשר לשורפו בי"ט כיון דים לו תקנה ע"י הוצאתו מרשותו ה"ל שלא לצורך כלל ולא אמרינן מחוך : ועק"ל ע"ד הרמב"ן מהא דילף ר"י דאין ביעור חמץ אלא בשריפה מק"ו מעותר שאינו בבל יראה ואמרו לו כל דין שאתה דן בתחילתו להתמיר וסופו להקל אינו דין דאם לא מצא עשים לשורפו יהא יוצא בעל ובערי לדבריו ז"ל האי פלוגתא דר"י ורבנן ע"כ אינו אלא באם אינו מוצא את החמץ מרשותו דאז במוצאו מרשותו סגי ליה בהכי וק"ל ביעור כלל וק"כ מאי קאמרי רבנן דסופו להקל הא אין סופו להקל דאם לא מצא עשים לשורפו לר"י מחוייב להוציאו מרשותו דוקא ותחילתו וסופו להחמיר הוא : וק"ת בהיכא שא"א להוציא את החמץ מרשותו ע"י חזה סיבה סופו להקל הואיל ואם לא מצא עשים לשורפו לר"י הא מ"מ הרי אפשר להפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו והפקר חפילו בינו לבין עצמו מהני מה"ת לד' רוב פוסקים חוץ מהרמב"ם כמ"ש בדיני חמץ והרי אפשר להפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו והא תקנה זו אפשר לעולם וק"ל לעשות מניעה מלהפקיר רשותו ואם נאמר לדעתו ז"ל כמו דגלי קרא דבקבל עליו תחריות על החמץ עובר על בל יראה ה"נ ברשות שאינו שלו אלא שקבל עליו תחריות כגון שהוא שוכר או שואל עליו וק"ש שאין דין שומרין בקרקע ובמחובר לקרקע מיירי שקבל עליו תחריות בפי' כדיליה דמי לענין בל יראה ועובר עליו כמו שעובר על חמץ בכה"ג וכמו הלא מהני הפקר וביטול בחמץ שאינו שלו אלא שקיבל עליו תחריות וכמ"ש למעלה וא"ש שביטל והפקיר אחכתי עובר עליו דאמתי חל הביטול והפקר הא בלא"ה לא דילידה הוא וכמ"ש שם ס"ב ברשות כה"ג לא מהני ביה הפקר וק"ל מצאתה לה סופו להקל בדינו של ר"י • ואם ליתא דמיגלגו ואתי ללמוד בדבר זו את הרשות מנוף החמץ תדע דהא כתב רחמנא גבי חמץ לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים וגבי רשות כתב נמי ביתך וגבולך למעוטי של אחרים לפ"ד הרמב"ן ותרתי ל"ל גילוי הרשות מהחמץ או החמץ מהרשות דשל אחרים ליתי לן בה אלא ודאי לא נמרינן לה מהדדי ועוד בל"ת לא מסתבר למילפינהו מהדדי: ואם נאמר הרמב"ן כד' ר"י ול"ק ס"ל דאל יראה ובל יראה ל"ל ניתוק לעשה ומשמע ע"מ לבערו ליתי לן בה ואפיר דמי חפילו לכתחלה אם מבערו לבסוף קודם שיעבור עליו כל ימות הפסח מיהו ה"מ במבערו לבסוף דלא מקיים העשה דתשביתו שניתק לאי' אבל אם לא מבערו לבסוף אלא שעשה לו חיוב תקנה תחלת שיעור עובר ע"י תקנה זו בבל יראה כגון בחמץ שקבל עליו תחריות ויפר לו בית מו עשה לפנין מחיקה עשרה בתוך ימי הפסח נהי דמהני ליה מלעבור על בל יראה מכאן ולהבא ע"י תקנת הלוו ח"ם אין זה מוציאו מחיסור בל יראה לדמפרש מסכנם פסח עד עתה לחינו מצילו מלעבור עליו למפרע אלא העשה דתשביתו שניתקו חלים והרי אין העשה דתשבתו אלא בשריפה לר"י וכבל דבר שאתה מצווה לרבנן נמי ומ"מ מבערו מן העולם לגמרי אבל בל היכא דהחמץ בעין אלא שעשה לו תקנה ע"י דבר אחר שמהני שלא לעבור על בל יראה וב"י נהי דמהני להבא אבל על שעבר לא תיקן ע"ז ובכ"מ למעשה ולפי"ז חמץ של מחריס שקבל עליו מחריות אם לא עשה לו תקנות הללו ביתו או בית חו מחיצה עשרה קודם הפסח ח"ח לו לעשות לתקנו, הלוו בתוך הפסח דא"כ עובר על בל יראה לשעבר אלא מחוייב להשביתו ולבערו מן העולם דוקא כדי לתקן את הל"ת לשעבר ע"י העשה שניתקו חליה שהוא ע"י השבתה והעשרה מן העולם דוקא אבל מהני יחד לו בית או מחיצה עשרה בשעשאן קודם הפסח דוקא אבל בתוך הפסח לא מהני למפרע וה"ה נמי להאי תקנה דמוציאו מרשותו לשעבר לא מהני ואם לא עשאו קודם פסח מחוייב להשביתו ולבערו דוקא מעשה לשעבר אלא עשאו אלא ע"י תקנה אלא שמוציאו מרשותו דוקא • והשתא ח"ם הא דא"ר לר"י כל דין כו' דאם לא מצא עשים לשורפו יאבד בטל וכיון דבתוך הפסח אין לו תקנה על למפרע את"כ מחוייב גמרי ואף ע"פ שעל להבא במוציאו מרשותו סגי ליה מ"מ מעשה לשעבר מחוייב להשביתו דוקא

ולרבנן במשביתו בכל דבר סגי על לשעבר ולר"י לא סגי ליה בהכי אלא בשריפה דוקא לאין עשה להשבתה שניתקו אלים לאוי לבל יראה ובל ימצא אלא בשריפה וכיון דמעשה להשבתה שניתקו אלים לאוי לבל יראה ובל ימצא אלא בשריפה לשעבר בלבד לרבנן אם לא מצא עשים לשרפו והוא לא מוציאו מרשותו ולא ביטלו קודם הפסח כיון דמקיים מצות עשה דתשביתו בכל דבר מחוייב להשביתו דוקא מעשה לתקן לשעבר אבל לרבי יהודה לאין מצות השבתה אלא בשריפה דוקא היכא דלא מצא עשים לשרפו ואינו מוציאו מרשותו לחוד סגי במצא דינו של ר"ש סופו להקל בלא מצא עשים לשרפו לרבנן בע"כ צריך לבערו מן העול' כיון דע"י ביעור שלא על ידי שריפה מקיים לעשה דתשביתו לפיכך צריך לבערו מעשה לשעבר ולא סגי ליה במוציאו מרשותו אבל לרבי יהודה לאין ביעור חמץ אלא שריפה דוקא ובמבערו מן העולם שלא על ידי שריפה לא מקיים לעשה דהשבתה ואינו מתקן ועי"ז לשעבר בלא מצא עשים לשורפו במוציאו מרשותו סגי דהא ע"י הוצאה זו נמי מתקן להבא מלעבור על בל יראה כמו ע"י ביעור ואי מעשה לשעבר הא במבערו מן העולם שלא ע"י שריפה נמי אינו מתקן לשעבר הרי דינו של ר"י סיפו לה"ל בלא מצא עשים לשורפו לרבנן ע"כ צריך ביעור מן העולם מעשה לשעבר ולר"י כיון דאין ביעור זה מתקנו לשעבר שלא להבא לחוד במוציאו מרשותו נמי סגי להבא וביעור זה ל"ל : ובהכי ל"ל דאלת"ה תקשה לסברת הרמב"ן דבמוציאו מרשותו סגי ות"ל דר"י ורבנן בתא מבערו מי בשריפה דוקא או בכ"ד באינו מוציאו מרשותו הוא דוקא וכי בשופטני עסקינן שהפקר לו להוציאו מרשותו וסגי ליה בהכי והוא אינו מוציאו אלא מאבדו מן העולם ומצות השבתה שאנו ע"י ביעור מן העולם היכא משכחת לה ואנו לרבנן דאמרי במפרר ושורה לרוח או מ בטיל ליה הוי מצות השבת' הרי במוציאו מרשותו להטילו ליס או לרוח הא סגי ליה בהכי ול"ל תו לזרותו ולהטילו • אם לא שתאמ' במטילו ליס שברשותו ובזורה ברשותו לרוח הא אין זו אלא דברי רוח ודאי ס"מ כדאמרן אלא מהני מוציאו מרשותו אלא במוציאו קודם הפסח אבל בתוך יתי הפסח לא סגי ליה בהכי משום לשעבר אלא בהשבתה וביעור מן העולם דוקא • אלא סברת הרמב"ן דמצות השבתה שאי אפשר לומר כן דהמשבית את חמצו ע"מ לבערו דאינו עובר עליו וכסברת ר"י ז"ל וא"כ ניכיס מנו לחזור על כל הצדדים לקיים את דברי הרמב"ן בזה בשמוי רוויחא כי דברי מוכרחים הן מה שהוכיח הוא ז"ל מל"ל כיון דגבולך לכתב רחמנא למה לי ושוב אביא ראיה לדברי ז"ל לפנינו בס"ד :

ומה שכ"ל בזה הוא זה דודאי אע"ג דמהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא במוציאו מרשותו משום דגבי חומרה שלהן כתב רחמנא גיכך וגבולך וכל שאינו שוב אינו עובר עליו ואפי' במוציאו מרשותו גיכך וגבולך מ"מ לענין מצות השבתה אינו נמצא בביתו ולא נראה בגבולו אפיר דמי להא לא קרינן ביה לא ימצא בבתיכם ולא יראה בכל גבולך כיון דאינו ברשותו מעתה אבל מ"מ לענין מצות השבתה אינו כן אלא כל היכא שמוציאו מרשותו קודם חיסורו אהוא קודם שם שעות של ע"פ ח"ל אפי' מוציאו מרשותו לאחר זמן חיסורו ואפי' בתוך הפסח אלא שעליו לא התחיל שוב לא עליו מצות השבתה מה"ת אפי' לאחר זמן חיסורו ולאחר שהחמיץ וח"ל להשביתו ולבערו מן העולם כלל אבל אם היה ברשותו לאחר שהחמיץ מעתה אלא שגי ליה מעתה בהוצאה ולא בשריפה היינו ביעור מן העולם אי לר"י בשריפה אי לרבנן בכל דבר ומשמע מבתיכם כשהוא ברשותך ביום הראשון אהוא לאחר זמן חיסורו אתה חייב להשביתו ולבערו מן העולם דוקא ולא סגי ליה בהוצאתה מרשותך • והשתא ניחא הא דאמרו לו לר"י כל דין שאתה דן כו' לא מצא עשים לשורפו יהא יוצא בטל ממצות השבתה קאמרי דיצא בטל לפף ע"ג דמחוייב להוציאו מרשותו אם לא מצא עשים משום שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא להא אפי' בפסח נמי סגי ליה ובע"כ מחוייב להוציאו מרשותו כדי להנצל מאיסור בל"ת להבא דאלו לשעבר אין לו תקנה מ"מ יצא בטל ממצות השבתה דאין מצותו אלא בשריפה דווק, ואתי שפיר נמי הא דק"ל כיון דבמוציאו מרשותו סגי ליה ח"כ השבתה מן העולם היכי משכחת לה דלאחר זמן חיסורו אם החמץ ברשותו ולא סגי ליה בהוצאה מרשותו ויחא נמי הא דדייק רבא מדקאמר ר"ע תשביתו מעי"ט דאי בי"ט הא כתיב כל מלאכה לא תעשו הא"ל חמרי, מתוך דאי אתמרו מתוך בי"ט נמי הא הבערה לצורך הוא דכיון דאל עליו מצות השבתה כבר ובעדיין החמץ בביתו וברשותו לא סגי ליה במוציאו מרשותו משום מצות השבתה ואי ס"ל מתוך ואאי שרי משום לצורך היא משום מצות השבתה : ובהכי נמי ניחא לר"י הגלילי דס"ל דחמץ בפסח אחה בהנאה ולדידיה הפקר גמור מהני אפי' בתוך הפסח דהא מה דלא מהני ביטול לדיקן בתר זמן חיסורו הוא משעת"ח דכיון דאסור בהנאה ברשותיה קאי ומשום דכיון לדידיה ביטול מה"ט גופיה דכיון דלדידיה הוא וברשותיה קאי ח"ח לצאת מרשותיה ע"י גילוי דעתיה דביטול : אפ"ה הפקר גמור ואפי' מהני והרי יכול להפקיר

כיון

כיון דדידהו חל עליו הפקר גמור וכולר"ם דס"ל חמץ שעבר עליו הפסח ארי בהגמ'וס"ל בפ' מרובה ובפ' הזהב דבר הגורם לממון כממון דמי והרי לאחר הפסח וכיון דלדידיה גורם לה חון כממון דמי כל חמץ בפסח ברשותיה קאי ומצי להפקירו תפ' לאחר זמן ליסורו וכמשכ"ל בסימ' הקודמים : וה"כ לרי"ה ור"ם היכי משכחת לה למצות השבתה שיבערו מן העולם לגמרי טורח זה למה תטו בשופטני עסקינן שיכול לתקן ע"י הפקר בעלמא וטרח נפשו לבערו מן העולם : אבל למש"כ אתי שפיר דלהח- ליסורו לא שני בהפקר אלא לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא אבל לענין מצות השבתה כיון שלא הפקירו קודם זמן ליסורו לא שני ליה חש"כ מבעיתו מן העולם לגמרי והיינו מצות השבתה דכתיב רחמנא : ובהכי נמי ס"ל קושית עצומה מה שיש לי להקשות בה"ד, חכמים לר"י כל דין כו' לא מצא עשים לשורפו יהא יוצב ובטל לתמה על עצמך למאי יצב ובטל להרי לענין שלא לעבור על לאוי דבל יראה ובל ימצא אם מבערו מן העולם ע"י חיזה ענין שיהיה שוב ביטלי היינו עובר עליו מכלוהבה לכיון שאחב החמץ מן העולם שוב אין נזקראה ולא מצא ח"ב תפי' לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כל היכא שאין בידו לשרפו ולקיים מצות שריפה תפ"ה מחוייב לבערו מן העולם ע"י ענין אחר כדי שלא יעבור עוד בבל יראה ובבל ימצא אם להבא ותע"ג דלאו יוצא ידי חובת השבתה ע"י שמבערו שלא ע"י שריפה מ"מ מהני ליה שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא אם להבא משא"כ בחוזה ענין שיהיה ולהוליכו מן העולם דלאו מקן דלי לפשר לו למעבד תרתי מצוה חדא מצוה נמי לא נעבד בתמיה וח"כ אם לא מצא עשים לשורפו כמו שלרבנן מבערו מן העול, בכל דבר שיכול להשביתו ומקיים בזה מצות השבתה ה"נ לר"י תע"פ שאינו מקיים ע"ז למצות השבתה תפ"ה מחוייב לבערו מן העולם בכל דבר שבידו משום ליסור בל יראה ובל ימצא ולא נחלק ר"י על חכמי אלא בלשפשר בשריפ, אבל בלא לשפשר כגון שלא מצא עשים לשורפו מבערו בכל דבר בע"כ ובהא ר"י וחכמים סוין ח"כ אין כאן סיפו להקל תפי' לר"י ומתי קאמרי רבנן לר"י לא מצא עשים כו' הא לא יצב בעל ומחוייב לבערו מ"מ לר"י כמו לרבנן. אלא ולמי כמ"ש לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא במועילו מרשותו תפי' לאחר זמן ליסורו ותפי' בתוך הפסח נמי מהני אבל ימצא מצות השבתה בל שלא הועילו מרשותו קודם זמן ליסורו שוב אין לו תקנה בענין אחר אלא בהשבתה ולא שני ליה במועיל מרשותו משום מצות השבתה ואם לא מצא עשים לשורפו לרבנן דס"ל דמצות השבתה בכ"ד לא שני ליה במועילו מרשותו אלא מחוייב להשביתו בכל דבר אבל לר"י דבמשביתו בכ"ד אינו מקיים למצות השבתה ח"ל להשביתו ולי משום בל יראה ובל ימצא הא במועילו מרשותו נמי שני להו מצא אינו אלא ר"י סופו להקל בע"כ בל"מ עשים לשורפו : ומ"מ אין להוכיח מכאן דבמועילו מרשותו עכ"פ מהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא וכדברי הרמב"ן ז"ל דאל"כ אין בדינו של ר"י סופו להקל בלא מצא עשים לשורפו ואם לא מצא עשים לשורפו מ"מ לא יצב בטל דמשום לאוי דבל יראה ובל ימצא ע"כ מחוייב לבערו בכל דבר כיון דאין להם תקנה בענין אחר . והא ודאי יש להחת לתפי' חש"ל דלא מהני במועילו מרשותו תפי' לענין לעבור על בל יראה ובל ימצא תפ"ה משכחת לה בדינו של ר"י סופו להקל בלא מצא עשים לשורפו וה"ד בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דסגי להו ביחד לו בית או מחיצה עשרה וכמש"ל וה"נ כמו שהני ב' תקנות מהני להו קודם זמן ליסורו ה"נ מהני לבחר זמן ליסורו ותפי' בתוך הפסח נמי מהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא ומה שאין מהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא הוא משום דאין לו תקנה בענין אחר אלא בהשבתה ולא שני ליה במועיל מרשותו משום מצות השבתה ואם לא מצא עשים לשורפו ל-בגן דס"ל דמצות השבתה בכ"ד לא שני ליה במועילו מרשותו אלא מחוייב להשביתו בכל דבר אבל לר"י דמשביתו בכ"ד אינו מקיים למצות השבתה ח"ל להשביתו ואי משום בל יראה ובל ימצא הא במועילו מרשותו נמי שני להו מצא אינו אלא ר"י סופו להקל בע"כ בל"מ עשים לשורפו : ומ"מ אין להוכיח מכאן דבמועילו מרשותו עכ"פ מהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא וכדברי הרמב"ן ז"ל דאל"כ אין בדינו של ר"י סופו להקל בלא מצא עשים לשורפו ואם לא מצא עשים לשורפו מ"מ לא יצב בטל דמשום לאוי דבל יראה ובל ימצא ע"כ מחוייב לבערו בכל דבר אבל לר"י דמשביתו בכ"ד לא שני ליה במועילו מרשותו אלא מחוייב להשבית

חת"ס דברי ה"ר יונה ז"ל הם כחלום הצריך פתרון ואין דרכו של הר"י לדבר דרך רמז וחידה רק לפרש דבריו הטיב בכ"מ כידוע:

אבל הדבר פשוט בעיני שאין כוונת הגאונים לפטור את המפקיד מבעמח דקבלת אחריות של הנפקד דזה ודאי לא מצלה ולא מוריד כלל לענין פטור המפקיד דלכתי ממונא דידיה הוא ומ"ש שהנפקד קיבל עליו אחריות נלע"ד קיבל עליו אחריות ועיקר פטור המפקיד בהא לחוד תליא הואיל ואינו ברשותו וכמו שמציינו הגאונים ז"ל ולא הזכירו הגאונים בדבריהם קבלת אחריות של הנפקד אלא משום דכתבו שהנפקד חייב בפשעו והיינו דוקא בקיבל עליו אחריות מכל נלע"ד קיבל עליו אחריות מ"ש ברשותו אינו חייב לשמרו כשלא מתה רוחה של אחרים ומשום סיפא דהפקידו אצל ישראל חבירו דהנפקד חייב לשמרו משו"ה נקט וקיבל עליו אחריות ולא אחריות הפקידו אצל נכרי דכיון דהנפקד אלו בר מעבר על בל ירחה הוא משום פטור המפקיד משו"ה אינו מרשותו לחוד סגי ליה. וגם ה"ר יונה הבין דברי הגאונים ע"ש שפי' דברי ז"ל פשוטים ומובנים היטב וה"ק לעולם ברשות המפקיד וחייב לשמרו מן התורה ומ"מ כשחייב בפשיעה לאו דוקא בפשיעה אלא כל שהוא ברשותו אפי הוא בבית אחרי כשאינו בפשיעה דמי הואיל ועיקר הממון שלו הוא והבית רשות מהא דאמרי' וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש וכי הבית גורם לחייב הוא עיקר ממון הגורם והרי ממון הדיוט המונח בבית הקדש וגנבו חייב הגנב בכפל ומתון הקדש היינו בבית הדיוט וגנבו פטור הגנב מן הכפל. וכדמוכח התם מההיא פלוגתא דקתני שחייב בחריותו דמחייב ר"ש התם בכפל משום דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי אלא מ"מ תלי רחימתא בבית איש לאו בבית תליא מילתא אלא בנעל הממון תליא מילתא. ה"נ לא שנא וזה ברור ומה שטען הרמ"ע כיון שהשואל הגביה הגמ' דשכירות לא קניא מהא דתנן לוקח בהמה ולבית דירה חמ' מפני שמכניסו לתוכו ע"ז ומש"ה שכירות קניא כי קא מעייל ליביתו הכשיה קא מעייל ולקיבל גב דמשני דה"מ דיהב לו בית אינו זקוק לבבר משום דלפקה רחמנא בלשון לא יצא מי שתני דיהב יצא זה שאינו מניח דיהב לו משום דשכירות קניא לעניבל ירחה אלא ה"ק כיון דקיבל עליו אחריות מן הדין לאו כלום הוא ולאו ממונא דידיה הוא אלא דבלי לן רחמנא בקרא דלא יצא לדלא כתיב לך דלפי' בשל אחרים עליו אחריות כמי עומד עליו ומדלפקה בלשון לא יצא לקיבל עליו אחריות היינו דוקא כשהוא דיהב לבית אבל לא דיהב לו בית ע"ג דשכירות לא קניא מ"מ אין זה מניח בידך כשהפקידו אצל אחר כיון דשאה ושכירות לא קניא מפני שהשואל הנפקד ביטל לשמירת ממונו לא קרינן ביה ביטול ואולי ס"ל להרמ"ם כר' אחרים שכתב הגמ' משרי משמע בפ"ק דשכו"ס דלחומר אחר שכיר קניא אבל מ"מ סוגיא דהתם לא משמע הכי לחמרי' התם ישראל שכבר פרה מכהן ולכהן שכבר פרה מישראל ע"פ שמוכרו עליו לא יהיב דיך התם מסיפא דתני וכהן שכבר פרה מישראל ע"פ שמוכרו עליו לא יהיב דיך אלא משום דכתיב לא יצא ואפילו לא קניא ע"פ אין זה מניח בידך אבל ב

לאחר הפסח ולפניו יתבאר :

דיני חמץ סימן פר

וממש"כ בסי' שעברו למהנו כמה דברים ולבאר כל ג' וה' בפ"ע תדע לחם מונח החמץ מרשותו לפילו בתוך הפסח סגי' לי' בהכי מה"ת לענין שלא לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא ומ"מ לענין עשה דהשבתה ל"מ לי' בהכי ואם לא הוציאו מרשותו קודם זמן איסורו לא סגי ליה עד שיערטנו לר"י בשריפה דווקא ולרבנן בכל דבר שהוא מאבדו : והע"ג שכתבתי למעלה דילפינן שאור דהשבתה מאלור דרחי' לכל מילי מ"מ הכא גלי קרא בהדיא דנבי רחיה במוניו מרשותו סגי דכתיב לא יראה בכל גבולך ולא ימצא בבתיכם וכל אלו מבואו ומגבולו תו ל"ל בה אבל גבי השבתה ס"ק ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם והלי השבתה היינו שריפה לר"י וכל דבר שתשביתו לרבנן אבל במוניו מרשותו לא סגי ליה לחל"כ מלות השבתה זו לא מתקיים לה וכמש"ל וים רחיה לזה עוד מהא דליף ר"י לחין ביעור חמץ אלא שריפ' שו מק"ו ומבין אב מאותר והא ליכא למיפרך מה לאותר שכן תקנה אלא בביעורו מן העולם לפיכך טעון שריפה תאמר בחמץ שיש לו תקנה במוניו מרשותו ומצי ליה בהכי כדעת הגאונים וסייעתם וכ"כ מזה למעלה אלא והלי לחמץ בפסח אם לא הוציאו מרשותו קודם הפסח נהי דים לו תקנה בזה אפי' בתוך הפסח לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא לענין מלות השבתה אין לו תקנה אלא בביעורו מן העולם דווקא ואפי' שפיר ק"ו ובבין אב דר"י : אלא לתכתי יש לעיין בזה מסוגיית דפ"ק דפסחים דליף לחמץ מפז שעות ולמעלה לאור מסוס דתרי קראי כתיבי כ' שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות י"ד לביעור והשתא בין לפירש"י אפי' דק"ל מדכתיב שבעת ימים כו' משמע אפי' שעה ג' בתוך ז' ימים וכ' ביום הראשון תשביתו הרי שהה בו שעה ג' בין לפר"י בתוס' למיקורא דקרא לו מדכתיב אך חלק פריך מאי פריך כיון למלות השבתה ולאו דבל יראה תרי מילי ניתנו ומוניו מרשותו ליתי' בבל ימצא ואיתא בהשבתה ס"ב קרא דתשביתו ילמו מיותר להא לילטריך דבתוך הפסח לא סגי ליה במוניו מרשותו עד דמשביתו לגמרי וגם ילמו קושיא דשבעת ימים משמע אפי' שעה ג' כו' דילמא בבל ימצא אף שעה ג' במשמע אבל בהשבתה ליתא עד י"ט וכן תלך לק"מ דילמא מע"ג דחלה בל יראה ובל ימצא מיד בבניסת ליל י"ט אף"ה במוניו מרשותו סגי לי' עד חלות היום של י"ט דחלה עליו מלות השבתה ואין לו תקנה אלא ביעור : וכ"ל לדעת הגאוני' וסייעתם דה"פ דהא דקאמר חביי כ' ז' ימים שאור לא ימצא כו' הוא משום דכבר כתבתי בסי' הללו דילפינן בגז"ש שאור דהשבתה משאור דלא ימצא לבל מילי והשתא הבי ק"ל מדכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא דמשמע דעובר על לאו דלא ימצא בל שבעה וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מ"ש דאשון דפרט ליה הרי דכמו שעובר על בל ימצא בל ז' ה"נ מלות השבתה בל ז' היא מ"ש דפרט קרא ליום ראשון במלות השבתה אלא לרבות י"ד אחת ואחי ראשון קודם לבל שבעה קאמר . וא"ת כיון דילפינן להא מילתא שאור לגז"ש השבתה אלא ימצא נילף נמי מיפכא לא ימצא מהשבתה מה השבתה משע שעות ומעלה אף בל ימצא נמי משע שעות ומעלה וה"ל ליתא וכמ"ש תוי"ט להא חיתקום השבתת שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה וכתיב בערב תאכלו מצות כדמשמע לקרא ולא קודם הערב וס"ל להקישא עדיף מגז"ש כדאמר' בפ' השולח (דף מח) ובפ"ק דובחים (דף מח) ואפילו למ"ד התם דגז"ש עדיף מהקישא י"ל דשאני הכא דשכח עליו הכתוב שבעת ימים שאור לא יראה ולא ימצא לך שאור ולא יראה לך חמץ ז' ימים למימרא דז' ימים אין משע שעות ומעלה לא ושוה ים לייסד בכתה גוונא אבל אין להקריך עוד בזה וכולם סוגיות מ"ש לתתי דקי' ותו לא מידי :

דיני חמץ סימן פה

ועוד יש ללמוד דחמץ שקבל עליו הנפקד מחריות אין זה מניח ומניל על המפקיד תלבון - שכל כל יראה ובל ימצא חף על פי שהוא בחריות הנפקד ובביתו אפ"ה המפקיד נמי עובר עליו כיון דעיקר הממון של המפקיד וכן דעת הרמ"ם ובהג כולי עלמא מודים וכמש"כ והרי הסווינו את המחלוקת בין החכמים דאפי' הגאונים מודים בזה אלא שפוטרים את המפקיד מבל יראה והוליל מרשותו ול"ק היא ביתו וגבולו וכדעת הרמב"ן והר"ן ז"ל . וה"ת כיון דבמוניו מרשותו לחוד סגי מ"ב כ"ש דהם קבל עליו הנפקד מחריות והוא ברשותו לחין הנפקיד עובר עליו בלאוו משום קבלת מחריות של הנפקד מגרע גרע . וי"ל דמ"מ ללמאי דהוי ס"ל להרמ"ם והטור והשו"ע דקבלת מחריות של הנפקד ומה שהוא ברשותו בענין שהנפקד רשוי לעבוד על בל יראה הוא הגורם להניל את המפקיד מלעבור עליו דכיון לבל כה"ג חוקמי רחמנא ברשות הנפקד לענין לעבוד עליו בב"י לחומרא ה"נ לקולא נמי בתר נפקד חלינן ואינו ברשותיה של מפקיד בלל ואיכא לתימר בכה"ג דהפי' מהרבן נמי מ"ל בישור ובהכי סגי ליה והם הפקידו בכה"ג חצל הנכרי ועבר עליו הפסח מיהו בהכי כמו חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח וכדמשמע להדיא מדברי הפוסקים שהביאו הכי את דעת הגאונים ז"ל . אבל למה שהכחתי לעיל מדברי הפוסקים לפשוט את המפקיד מלל מבו' הוצלת מרשות המפקיד וכיון שקבל עליו מחריות של הנפקד אינו מעלה ומוריד בלל להוציאו מרשות המפקיד וכיון דהכי הוא גם הפקידו לו בית מי אמר דיהב לו בית להחמיר נמי אמר דמילתא היא ובחמץ שלו עובר עליו אבל אם הוא שהכניסו לביתו בלא ידיעתו ולא רלה שיהא לו בית להחמיר עליו אינו עובר עליו אלא אם כן שהכניסו לביתו בידיעתו ולא מיחה בידו ואין החמץ שלו לגמרי שלא קבל עליו מחריות לחוד וגם הוציאו מרשותו ל"ג רבנן וכמש"ל חפ"ה ביהב לו בית המפקיד בית לגמרי, למילתא היא ואפי' מה"ת עובר עליו דהם קבל עליו מחריות ותחתת היהב ה"ל כמונח ברשותו . ול"ד לקולא אמ' דיהב לו בית בשל נכרי וקבל עליו מחריות מהי אבל לחומרא לא אמרינן ובחזקת שלו שברשותו נכרי חצ"ם ביהב לו בית אין עובר עליו מיהו מה"ת ובשל אחרים אלא שקבל עליו מחריות והפקידו אצל נכרי חצ' דאפילו מדרבנן מהני ושפיר דמי אפי' יהב לו הנכרי הנפקד בית נמי מהני ולית לן בה דע"י יהב בית לית ל"ש ה"ל כמונח ברשותו ומסתברא דהא מילתא דיהב לו בית לקולא אמ' ומהני בקבל עליו מחריות על של נכרי לחומרא לא אמרינן . דאלת"ה אלא דיהב לו בית לחוד תליא מילתא בין לקולא בין לחומרא ותע"ג דשכירי לא קניא מ"מ הכא שאני דהפקה רחמנא בלשון לא ימצא אבל בשכל שאני בידך דפליגי בין לחומרא ונימא דהאי מלי קרא לאסור' מיירי מחמץ שלו שברשות אחרים אלא שיהב לו בית ובתיכם דמשמע הקנו לך לאסור חמץ של אחרים שקבל עליו מחריות שברשותו אלא שיהב לו בית דהע"ג שהיו מלי מ"ם לאסור בתיכם קריין ביה כיון דשכירות לא קניא . דהא ליתא דכיון דמהנה לא ימצא דלא כתיב לך מדרבנן לחמץ של אחרים שקבל עליו מחריות לאסור ודווקא בחמצו בידך לאפוקי יהב לו בית בבל בחמץ שלו בעינן בתיכם הקנו לו אבל בהיו קנו לו מ"ם שחמצו בידו אין עובר עליו . דהא ל"ל דחתי חזית דחלת לקולא בחרוויהו אחרבת כיון לחומרא ונימא דהאי מלי בידך דגלי קרא לאסור' מיירי מחמץ שלו שברשות אחרים אלא שיהב לו בית ובתיכם דמשמע הקנו לך לאסור חמץ של אחרים שקבל עליו מחריות שברשותו אלא שיהב לו בית דהע"ג שהיו מלי מ"ם לאסור בתיכם קריין ביה כיון דשכירות לא קניא . דהא ליתא דכיון דמהנה לא ימצא דלא כתיב לך מדרבנן לחמץ של אחרים שקבל עליו מחריות לאסור ודווקא בחמצו בידך לאפוקי יהב לו בית א

מחריות הוא הרי לא חפיק רחמנא לאסור בקבל עליו מחריות חלא במצוי בידך ובחיכם הקטי לך מיירי בחמץ דידיה והוקבע בקטי לך לגמרי ולא בידך בית לו בית וכ"ש בקבל עליו מחריות לחוד דבטיל הקטי לך ולא במצוי בידך ע"י יחד לו בית : ועי"ל כיון דמצינו למיקם לן קרא גבי חמץ שני דבריס משמ"כ בכל התורה כולה חדא דבקבל עליו מחריות עובר עליו מע"ג דבכל דוכתא כה"ג לאו כלום הוא תפי' למ"ד דבר הגורם למטון כמטון דמי דהא כל כמה דאיתי' להדרא בעינא כדאמרי' בגמרא וחדא דיחד לו בית מהני הכא מע"ג דלא מהני בכל דוכתא דהא שכירות לא קניא משתברא דבדין חידוש הוא דאמרי' להחמיר ביחד לו בית דמהני כאן משמ"כ בכל מקום ובקבל עליו מחריות נמי הא גלי לן קרא הכא לכדידיה דמי משמ"כ בכל מקום מ"כ הרי כאן שני דבריס על חידוש אבל אי אמרי' דבהא דמצוי בידך מהני דיחד לו בית לבקל לא מיבעיא דהיכן כאן ב' דבריס על חידוש חלא תפילו חידוש א' לחוד דמיהם לן רחמנא שהוא בקבל עליו מחריות לחוד הכא לגבי התם ה"ל כדידיה מישתי' לחידוש זה דלא חיכם קרא הא דקבל עליו מחריות אמ"כ מצוי בידו ולא ניחד לו בית וכל כה"ג נמי לא הוי להחמירין בכל דוכתא תפיסת מרובה לא תפיסת מיעט תפיסת ה"כ היכן לנו לתפוס ולהרבות במה דלא מצינו בקרא בדידיה שהחמיר כאן יותר מכל התורה כולה ותי"ו ה"ל עיקר דחילו אתי קרא אכתי קשה חיכך הוא דלא יועיל מי שהיו מצוי בידך י"ל דקאי נמי אחמץ דידיה ואע"ג שהוא ברשותיה חלא ניחד לו בית לבקר היכן עובר עליו וכ"ש בקבל עליו מחריות לחוד דמהני הא דיחד לו בית ובחיכם הקטי לו בחמץ דידיה בבית ה' אע"פ שיחד לו בית למפקיד היינו עובר עליו כיון דשכירות ל"ק ובתר חד מכייהו אזלינן להקל או בהיינו מצוי בידו אע"פ שהקטי לו הוא בהיכן קטי לו אע"פ שהצוי בידו · חלא שים לחתוש דלחומרא דרבנן ולא להקל מ"מ אכתי קשה מדרש להחמיר בכה"ג דבמצוי בידך אע"פ שהיו ברשותו עובר עליו בין על חמץ שלו בקבל עליו מחריות ובחיכם בין שלו בין קבל ע"מ להחמיר דבביתו לא מהני יחוד אע"פ שהיו מצוי בידו ה"ג הכי בחיכם בחמץ דידיה לחוד קאי חלא מהני יחד וכיון דהכי בחיכם מיירי מחמץ דידיה נמי למטוטי יחוד מ"ם ומכ"ל לדרוש הא דהיו מצוי בידו להקל וצ"ל דע"כ בחמץ דידיה ביחד לו בית היו עובר עליו מצ'מצוי בידך שהרי גבי לח ירחה כתיב נמי בכל גבולך דמשמ"גבולו ורשותו שלו אבל במוציאו מרשותו שפיר דמי והתם לח מיירי מבל מחריס וקבל עליו מחריות דהא לך כתיב אלך אי אתה רואה ואע"פ לא אסרה תורה אלא בגבולו ורשותו ולא במוציאו מרשותו אע"פ שיחד לו בית לא קרינן בים גבולו כיון דשכירות לא קניא והכא לא כתיב לא ימצא לרבות מצוי בידו ומ"מ בחמץ בחמץ דידיה אם היו ברשותו הקטי לו אע"פ שיחד לו בית ומצוי בידו היו עובר עליו כ"ם בחמץ של אחרים וקבל עליו מחריות דע"י מצוי בידו לחוד לחיו עובר על לח ירחה וכיון דעל לח ירחה היו עובר בכה"ג ה"ה לחיו עובר על לא ימצא בכה"ג הא לפ"ל אסור אחור דבל ירחה ובל ימצא מהדדי בנו"ם בין להקל בין להחמיר כדאמרינן בגמרא ובע"כ הא מצוי בידך לא תדרשי חלא לקבל עליו מחריות לחוד דלא מיירי בידך ירחה חלא קרא דלא ימצא לחולין הלכך מסתברא כדכתיבנא דיחד לו בית להחמיר לא מהני מידי כן כ"ל :

דיני חמץ סימן פז

ובעור שאנו עסוקי' בהא דאמרי' אין ביעור חמץ חלא שריפה וחכ"ח אף מפר' וזור'לרוח או מטיל ליס רחיתי לברר דע' הפוסקים בזה · הרי"ף והרמב"ם פסקו כרבנן וכן דעת הרבה פוסקים והסום' כת' נראה דהלכה כר"י דסתים לן תנא כוותי' בפ"ב דתמורה וכ' הרמ"ם פכ"פ דמ"ו והע"ג דסתיק ר"י הכן לא סתקינן דלא ניתוסב חלא מדברי עצמן וכ"פ בסמ"ה וכ"פ הר"ב וה"ר מהמחר רבא לעיל ג"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה והגאונים פסקו כחכמים וכ"כ בה"ג והר"י ז"ל ואי משום סתמא דתמורה קי"ל בחרי מסכתות אין סדר וא"כ הלכה כרבי ע"כ · וק"ל הא בפ"ק דקדושין פסקו הרי"ף והרמ"ם כר"ש דאמר התם במתני' חדש בח"ל אסור מה"ת משום דסתם לן תנא כוותי' במסכ' ערלה דתנן התם אסור מה"ת בכל מקום וה"ג פסקו בפ' כ"ג בסתם משנה דתנן התם ברוך על פירות החילן בפ"הא יליף הע"ג דמ"ל בגמרא כר"י דאמר עיקר חילן מדבנן הוא ולא כרבנן דפליגו עלי' במסכת ביכורים והע"ג דבחרי מסכתא הוא · ובע"כ ה"ט משום דהע"ג דחין סדר למשנה ומ"ל פתם וחא"כ מחלוקת הוא חפ"ה ההוא פתמא משוי ליה להוה יחידאי דסתים לן תנא כוותי' לרבים והע"ג דרבים פליגי עליה ה"ל כרבים לגבי רבים וסתיקא הוי · ומהברי התו' למתני' דבר זה וכתב"ל בדיני ברכות וכמ"ש חלאי בדיני חדם שלי · וכיון דספיקא הוי לגבי חדם פסקו כר"ח לחומרא ולגבי ברכות הא קי"ל ספק ברכות להקל לפיכך פסקו בברוך על פירות החילן בפ"הא דיליף וא"כ ה"ג ה"ל למפסק כר"י לחומרא דאין ביעור חמץ חלא שריפה כיון דהתם פתמא דתמורה נמי כרבים הוי וה"ל כרבים לגבי רבים ואזלינן לחומרא דבשריפה דחומרא הוא · וע"ל דה"ט דהגאונים והרי"ף שפסקו כרבנן להקל ולא חשבו לדר"י וסתם מצא לחומרא משום דק"ל דהלכה כחכר"י ודן דין ח' מותר יאנו בבל תותירו והמחמ בבל תותירו מה מותר בשריפה חף חמץ בשריפה וה"ל חסם תלוי וחמתא הטוף הבא על הספק לדבריך יוכיח שאנו חומרים בשריפה ואתה חומר בקבור, ומשק ר"י לם כן תקשה לרבנן דלדידהו לילפי מנותר דהא ליכח פירכא · והע"ג שכתב

הרמ"ם דלרבנן מיכח למיפרך מה לנותר שכן קודם לכן רבוי להחמיר ולשריפה וחריפה החמירה כדחי' בשלהי תמורה ואם רצה להחמיר ע"ג לשרוף חת הקבדין רשחי ע"כ · מ"מ הדבר קשה למה לא הביאו רבנן לתוס' שבת דף לא ע"ב ותבין זו שכוח לכל והביאו תוי' שאינו חלא ל"ד ר"י לחוד ותכוח קושיח זו מסתבר להגאונים דהחי ק"ו דר"י ודין חת' מנותר לחמץ שבשריפה חינו חלא למחי דס"ל לר"י שלמו אבל לפי החמת ח"ת ללמוד להם לחמץ מנותר כלל וכל מה שהביאו הרב רבנן מהברייו חינו חלא לומר דחפילו למחי דס"ל לר"י גופי' חיכח נמי פירכא על דין זה לחמץ בשריפה ולפיכך במסקנא דהבכחו דחי' מדברי' להחמיר ביחד לו בהכי דחלו למחי דס"ל לרבנן בלא"ה חין דינו של ר"י דין : ועתה חפרש הדבר והוא דהא חיכח למיפרך חהא ק"ו ובתה מינו דר"י דמה לנותר שכן חין התיר לחיסורו תחמר בחמץ בפסח שכן קל דים התיר לחיסורו חחר פסח והא ולחי הא דים התיר לחיסורו פירכ' רבה היא וה"ג לחמרי' בפ' ח"ע (דף מד) מערת ליתן טעם כעיקר כו' מכלן חתה דן לכל התורה כולה מה מיר כו' וים התיר לחיסורו עשה בו טעם כעיקר כלחים כו' וחין התיר לחיסורו מינו דין כו' וה"ג חר"ם בפסמ"ק דקדושין דכלחים מהגין בח"ל ק"ו מחדם שים היתר לחיסורו כ"ם כלחים שיין התיר לחיסורו וח"כ ה"ג גבי חמץ שבשר חיכח למיפרך הכי ובע"כ ל"ל לר"י דילף לחמץ מנותר לטעמי' חול דס"ל חמץ שבשר עליו הפסח חסור בהנחה מה"ת כדחמר בפ' כ"ם ולדידי' חמץ בפסח נמי חין התיר לחיסורו לחבל לדידן דק"ל חמץ שבשר עליו הפסח מנותר כדחמר התם הא ולחי ח"ת לנו ללמוד חמץ מנותר דבשריפה משום דהיח פירכת דחמרן זהו מה שכ"ל בטעמן של הגחונים וסייעתם ובחמת קלת קשה לי דהיכח יליף ר"י חמץ מנותר חפילו למחי דס"ל לחמץ שבשר עליו הפסח חסור בהנחה חכחי חיכח למיפרך מה לנותר שכן בכרת לעילם תחמר בחמץ שכן חינו בכרת חלא בתוך הפסח חבל לחחר הפסח חפי' לר"י חינו חלא בלאו ולא בכרת כלל התם ום לייסב בהוחק : **ונחזור** לע"ז ומה שהביח הר"ב רחי' מדחמר רבא לעיל ג"מ חין ביעור חמץ חלא שריפה זו ליני מבין הא רבא חליבא דר"ש קס"ל ג"מ מדר"ש חין ביעור חמץ חלא שריפה וכי היכח לימח לדר"י מה"ט דרבנן פליגו עליה ה"ל לימח לדר"ש מה"ט נופי' והרי חמר רבא התם ג"מ נמי מדר"ש חלא חמרינן מתוך שהותרה הבערה לעורך הותרה נמי אלא לעורך והיינו כב"ם וחנן ק"ל כב"ם הא' מתוך כדחמרי' בפ"ק דבילה (דף יב) ובעוד שחנו עסוקין בעין זה מכחו"מה ק"ל בהא דר"י יליף החמץ בשריפה ק"ו מנותר שהיו בבל ירחה ובל ימצח עיון שריפה חמץ שיצחו בבל ירחה ובבל ימצח חין חין שבשון שריפה וח"ו לו כל דין שחתה חן תחילתו להחזיר וסופו להקל חינו דין לח חלח עני לשורפו יהח יוסב ובטל והתור'חמר' תשביתו שאור בכל דבר שחתה יכול להשביתו · ותימה לי לרבנן דס"ל כל דין שסופו להקל חינו דין ל"ל למימר להחי סופו להקל בלא חלא עשים לשורפו הוחו מילתא חלא שכיחא והרי רוב פיעמים חין סופו להקל בים לו עשים הל"ל מה לסופו להקל בודחי בכל פעם לעולם · הא בשלהי תמורה במתני' תנן חלו הן הקבדין וחביב לכולהו נקבדין ובתר הכי חביב לכל הני שדיון בשריפה וחביב לחחן בפסח בהלייהו ואמרי' בגמ' להשרפין לחפרן מותר והקבדים לחפרן לחסור ופי' התום' לה"ט לנשרפין כיון שסוה הכתוב לשורפו משך חיסורו לעולם ע"כ · והשתח לי לחמרת לחמץ מן הנשרפין הוח לח לחפרו מותר ולח חינו מן הנשרפי' לחפרו לחסור ח"כ לעולם דין זה של ר"י להקל לעניין לחפרו ולי' נראה שים סיוע מזה לפירש"י דמפ' הא לחר"י חבל בפסח ביטורו הפסבתו בכ"ל היינו לחחר חיסורו וח"כ הא לחר"י חין ביעור חמץ חלא שריפה חינו חלא קודם חיסורו והרי בקודם חיסור לכולי עלמא לחפרו מותר כנ"ל בר"פ כ"ם חרבו קודם זמנו מותר בהנחתו חחר זמנו ועשחו משום לנפסל קודם שחל עליו שם חיסור מלכילת כלב וכמו שפי' התום' שם וח"כ לעניין לחפרן ליכח כ"מ בין ר"י לרבנן לחחר חיסור חפי' לר"י חינו בשריפה וח"כ לחפרו לחסור וקודם חיסורו חפי' לרבנן ל"ל לחינו בשריפה חפ"ה לחפרו מותר הוחיל וקודם זמנו כבר נפסל מלכילת כלב והשתח חין בדינו של ר"י סופו להקל כלל משום לחפרו ום לייסב קלת לפיר"ת נמי וחין להאריך בזה : ועוד ים סיועא לפי' רש"י דחינו בשריפה לר"י חלא קודם זמן חיסורו דוקא דהא בר"פ כ"ם (ד' כח) תנן ריש"ל חין ביעור חמץ חלא שריפה וחכ"ח חף מפר' וזורה לרוח או מטיל ליס ולכח למיפרך מדחמרי' רבנן חף מפר' מעמ' דהם רואה לשורפו שפיר דמי חלא שמ"ע ומפר' כו' נמי סבי והרי סם בשלהי תמורה תנן כל הנקברים לח יפרו וכל הנשרפין לח יקברו ר"ח סם רלה להחמיר על עלמו לשרוף חת הנקברים רשחי ל"ל חינו מותר לעמות וכיון דס"ל לרבנן דחינו רשחי לעמות לשרוף חת הנקברים ח"כ בחמץ בפסח כיון דלדידהו לחו מן הנשרפי' הוח חמץ מותר ותם יפרו לשרוף דרשחי חבל לפירש"י ניחח דהא טעמח דחינו רשחי לשרוף חת הנקברים חפ' התם בגמ' משום דנקברין חפרן לחסור ונשרפי' חפרן מותר ותם יפרו לשרוף חת הנקברין חתי לידי תקלה לחמרי' לחפרן וכיון דהא דחר"י חין ביעור חמץ חלא שריפה היינו קודם זמן חיסורו דוקא חתי שפיר דחפילו לרבנן תם רלה לשרוף ליח לן בה ותם חתי למיחרי' לחפרן שפיר דמי דהא מרכן קודם זמנו מותר בהנחתו לחחר זמנו כדדבת חבל לפיר"ת דחינו בשריפה לר"י חלא לחחר חיסורו דוקא ולא קודם חיסורו

וח"כ

וז"כ הא דאר"י אין בישור חמץ אלא שריף היינו לאחר איסורו ועלה קאמרי רבנן אף מפרר ומשמע ואי שריף להו נמי שפיר דמי והאי קשה מאחי כיון דאין בו חמץ לרבנן בשריפה ז"כ אפרו אסור ואינו רשאי לשרפו בילמא אתי לידי תקלה למשריי' לאפרן כהאמרי רבנן בתמורה זהו מה שנ"ל בדינים אלו :

דיני חמץ סימן פח

שאלה נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקבל עליו הישראל אחריות של פשיעה לחוד ולא אחריות של גניבה ואבידה ועבר עליו הפסח אצל הישראל אי שרי להנות ממנו אחר הפסח או לא :

תשובה בפ"ק דפסחים (דף ה) אמרי' ת"ל רבה לבני מחוזא בעירו אמירה לבני חילא מבחייכו כיון דאלו מיתבד או מינגב ברשותיכו קאי ובעיתו לצלומי כדילכו דמי וכתב הרמ"ם י"ח דווקא שומר שכר דחייב בגניבה ואבידה אבל שומר חנם לא ודייקא מלישנא דאלו מינגב או מיתבד וכ"כ ר"י ובה"ג כתב דאפי' שומר חנם נמי ומינגב ומיתבד בפשיעה קאמר ומשום דבעי למימר ובעיתו לצלומי הוצרך לומר מינגב ומיתבד . והרמ"ם הכריע שם אפי' שומר חנם נמי אינו חייב . מ"מ מד' הרמב"ם למדנו דמשום אחריות של פשיעה נמי אינו עובר בבל יראה ובל"ף שדעת הרמ"ם אינו כן הא כל עיקר טעמו אינו אלא מהא דסתם פיקדון שומר חנם הוא וכבר הזכיתי רחוקה זו : ומה שמצאתי מד' הר"ן שד' רש"י נמי כהרמ"ם לא מצינו להדיא לרש"י שכ"כ דהא אהא דהפקידו אצלו כו' פרש"י הפקידו אצלו וקבל עליו אחריות כמדפרש ואזיל זקוק לבער וייחד לו בית כלו' לא קבל עליו אלא ש"ל הרי הבית לפניך הניחו בו' מן הנוירות אינו זקוק לבער ע"כ . ומצאתי מפי' דווקא הפקידו אצלו וקבל עליו אחריות בפירוש הא הפקידו אצלו סתמא לא הוי כקבל עליו אחריות וה"ק פי' ייחד לו בית כלו' לא קבל עליו כו' משמע כיון דלא קבל עליו בפירוש מסתמא אינו חייב באחריותו ואלא כל הר"ן . ונעתה י"ל מי מצוה דס"ל דנכסי נכרים לגמרי מתמטעו מדין שומרים ואפילו מן הפשיעה מי נמי נהי דמדין פשיעה לא מתמטעו אפ"ה צריך לקבל עליו אחריות בפי' דאלו אחריות דפשיעה דסתם פיקדון אין מזקיקו לבערו אפ"כ קבל עליו גניבה ואבידה נמי והאי קבל עליו אחריות דקאמר רש"י ז"ל היינו אחריות של גניבה ואבידה שאינו חייב בסתמא אפ"כ קבל עליו : ומה שהזקיקו להר"ן לפרש לשיטת רש"י דהאי בריית בסתמא מיירי אלא דבהפקידו אצלו בסתמא ס"ל כש"ח אבל בייחד לו בית פטור אפי' מן הפשיעה מצאתי מפורש דק"ל מאי פסקא דהפקידו אצלו מסתמא מקבל עליו אחריות וביחד לו בית מסתמא אינו מקבל עליו אחריות דאלי חיובא דבשור ופטורא דהפקידו אצלו וביחד לו בית הרי אינו אלו בהפקידו ויחד לו אלא בקבל עליו ולא קבל עליו אחריות לחוד הוא דאלו מילתא לפיכך פי' דכולה בריית בסתמא מיירי לר' רש"י ומסתם הפקידו אצלו דיש כשומר חנם וחייב בפשיעה וביחד לו בית אין דין שומר חנם עליו . אינו מוכרח דהא הרמב"ם נמי כרש"י ס"ל בהא דהא דייחד לו בית דאינו זקוק לבער דלמא קבל עליו אחריות מיירי אבל בקבל עליו לא מיירי ולא כפי' התוס' בש"ס ולדידיה ש"מ לפ' כתו שפי' הר"ן לר' רש"י דהא ס"ל להרמב"ם דבקבל עליו אחריות דפשיעה לחוד אינו עובר עליו בבל יראה . וע"כ ש"מ לפ' דבהפקידו אצלו דווקא לבער דמיירי בסתמא ומשום הכי עליו שומר חנם דאכתי אתמי זקוק לבער כיון דאינו חייב אלא בפשיעה אלא בע"כ מיירי בקבל עליו בפירוש אפי' אחריו'דגניבה ואבידה'וכיון דהכי הוא ע"כ סיפא דייחד לו בית מיירי באלא קבל עליו כן וז"כ לאו בהפקידו וייחד חלילה מילתא אלא בקבל עליו בפירוש אחריות של גניבה ואבידה או באלא קבל עליו הוא דחלילה מילתא . וע"ד שתמה ז"ל לדעת הרמב"ם דבני זקוק לבערו נקוט הפקידו אצלו וגבי אינו זקוק נקט ייחד לו בית ה"נ תפרש כן לפירש"י . ומ"מ אין לה"ר מדנקט הכי תנא נמי יחד אינו זקוק לבער וגבי הפקידו זקוק לבער דע"כ פי' הר"ן לדעת רש"י הוא אמיתי ותיקן מכאן ואילך שומר חנם חייב לבער . ואין זה מוכרח דהא פירש ר"ת ורוב פוסקי' דהא דייחד לו בית נמי בקבל עליו אחריות מיירי וכיון דייחד לו בית ה"ל כביתו של נכרי וא"כ לא תליא מילתא בקבל עליו אחריות או לא אלא ביחד לו בית תליא התירוץ דלעיל'ג דקבל עליו אחריות האי ייחד מילתא אלעבור על בל יראה . ומחוור לגירסת דיקן כיון דלהרמב"ם בקבל עליו אחריות פשיעה לבד אינו עובר על בל יראה וכן דעת ר"י ו"ל כמ"ש הרמ"ם בשמ' ותב"ע שהרמ"ם הולך עליהם הם עיקר רהייתו הוא מדתניא הפקידו אצלו זקוק לבער וסתם פקדון ש"מ משמע כבר הזכיתי רחוקה זו למעלה ומדרבא למאי דס"ל להרמב"ם והרבה פוסקים דכל חומץ שמתמטעו מדין שומרי' לא נתמטעו אלא מגניבה ואבידה אבל בפשיעה אינו חייב אלא בשומר חנם ולפי זה אין לחלק בין פשיעה לבין גניבה ואבידה אלא דבפשיעה אינו עובר על בל יראה כיון דלא נתחייב אלא בשומר חנם ולא עוד אלא שדברי הרמ"ם נופלים קצת דידיה לדידיה כמש"ל בסי' ט"ו כהי דאין רחוי לסתור לכתחילה להקל בהיסורה דאורייתא והיכי דלא קבל עליה אחריות דגניבה ואבידה אלא אחריות פשיעה לבד חייב לבערו קודם הפסח ואפי' ביטול לא מהני ליה כיון דלאו דידיה הוא וכמ"ש בתשובה הקודמת מ"מ היכא דעבר ולא ביערו ועבר עליו הפסח והרי חמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן ולא עוד אלא שהרי מקיים היסורא מאחר היסורי דרבנן שאינו אלא משום קנסא קנסא כדאמרינן קנסא קנסא ר"ש הוליל ועבר עליו בבל יראה וכ"ג רחוי לסמוך על העיקל ואפי' בהגאה לאחר הפסח כן נראה לי :

דיני חמץ סימן פט

שאלה חמץ של ב' שותפין של ג' מהן הוי חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה משום קנסא דר"ש ואל אפי בית משום ההוא קנסא אותו חמץ מהו לאחר הפסח :

תשובה שאלה זו כ"ל שמחלקת לב' חלקים אם שותפות זה הוא של ישראל ונכרי

(א) נ"ל נא תציב :

ונכרי או של ב׳ ישראלים והאחד מכר את חלקו בכ״מ שהוא לנכרי והשני לא מכר ולאחר הפסח חלקו הב׳ ישראלי׳ או הישראל ונכרי את החמץ של שותפו׳ ונבאר עתה חלק זה של נכרי וישראל דאמרן וזה נחלק נמי לב׳ חלקים אם חלק הנכרי ואם חלק הישראל והנה ע״ד חלק המגיע לעכו״ם לאחר החלוקה הדבר ברור בעיני דשרי בהנאה לאחר הפסח דהא קי״ל בדרבנן יש ברירה ואמרי׳ הוברר הדבר דזהו חלקו המגיעו משעה ראשונ׳ וה״ל חמץ של עכו״ם שעבר עליו הפסח ומותר בהנא׳ כדתנן בפכ״ש וכה״ג אמרי׳ בפ׳ משילין (דף לז) גבי ב׳ שלקחו חבית ובהמה בשותפות דרב אמר חבית מותרת כלומר מותר לכ״א להוליך חלקו למקו׳ שעירב משום דיש ברירה ושמואל אמ׳ חבית נמי אסורה משום דאין ברירה ומסיק התם הגמרא איבא דר׳ אושעיא דחבית מותר׳ דבדרבנן יש ברירה ובדאורייתא אין ברירה דריש מר זוטרא הלכה כר׳ הושעיא וכ״פ ז״ל דהכי קי״ל וה״נ הא דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אינו אלא מדרבנן ומשום קנסא הואיל ועובר עליו בבל יראה דקי״ל כר״ש דס״ל הכי כדאמרי׳ בפכ״ש וכיון דבדרבנן יש ברירה חלקו של עכו״ם ודאי שרי ודבר ברור הוא : רק הואיל ואתא לידנו נימא בי׳ מילתא דאמרי׳ בסוף פ׳ חלק (ד׳ קי״ב) אמר ר״ח בהמה חצי׳ של עיר הנדחת וחצי׳ של עיר אחר׳ אסורה עיסה חצי׳ של עיר הנדחת וחצי׳ של עיר אחרת מותרת מ״ט בהמה כמאן דלא פליג׳ דמיא עיסה כמאן דפליג׳ דמיא ודבר ברור הוא דהא דאמר ר״ח עיסה מותרת אזלא כמ״ד יש ברירה אפילו בשל תורה הילכך עיסה מותרת דכשפלגי לה אמרי׳ ברירה דחלק של עיר א׳ זהו חלקה המגיע לה משעה ראשונה ולא נאסר בהנאה דאלו למ״ד אין ברירה י״ל דחלק שביד עיר אח׳ לאחר חלוקה הוא של עיר הנדחת ושל עיר הנדחת הוא ביד עיר אח׳ והחליפו של זה לזה ושל זה לזה דהא שללה של עיר הנדחת אסור מה״ת וכדאמר גבי חבית למ״ד אין ברירה אסורה מה״ט דאמרן : וה״נ אמר בפ׳ השולח (דף מז) גבי ישראל ועכו״ם שקנו שדה בשותפות למ״ד אין ברירה טבל וחולין מעורבין זה בזה והרי הרמב״ם פסק בכ״מ דבשל תורה אין ברירה ומהן בפי״א מה׳ שמיטה האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירי׳ זה לזה חלקו ביובל כו׳ ע״כ · והיינו כמ״ד אין ברירה ובפ״ד מה׳ עכו״ם כתב בהמה חצי׳ של עיר הנדחת וחצי׳ של עיר אחרת שהיתה בתיכה ה״ז אסורה ועיסה שהיא כן מותרת לפי שאפשר לחלקה ע״כ : ☜ ויש לתמוה עליו אמאי עיסה מותרת הא פסק בשל תורה אין ברירה ועיר הנדחת מה״ת אסור ועוד יש לתמוה הרבה עליו ז״ל בדיני ברירה אין זה מקומו מ״מ בנדון שלנו חלקו של עכו״ם שרי דמדרבנן יש ברירה :

דיני חמץ סימן צ

מיהו כ״ז בחלקו של עכו״ם אבל בחלק המגיע לישראל בזה ודאי יש לדון הרבה מי אמרי׳ כיון דיש ברירה חלקו ודאי אסור בהנאה דה״ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח או דלמא כיון דקי״ל אין ברירה בשל תורה א״כ הא דבדרבנן יש ברירה ע״כ קל הוא שהקילו חכמים בשל דבריהם לסמוך על ברירה ולקולא הוא דאמרי׳ יש ברירה כגון גבי חבית דמותרת מה״ט דיש ברירה אבל לחומרא כמו הכא דאי אמרת יש ברירה וזהו חלקו של ישראל המגיעו משעה ראשונה ואסור לא אמרי׳ · אלא אדרבה אמרי׳ אין ברירה לקולא ומה שביד ישראל הוא חלקו של עכו״ם ומותר בהנאה : ונ״ל דדין זה תליא באשלי רברבי דע דשם בפ׳ השולח תניא ישראל ועכו״ם שלקחו שדה בשותפו׳ טבל וחולין מעורבין זה בזה ד״ר ר״ש בג״א של עכו״ם פטור ושל ישראל חייב משום דס״ל יש ברירה ורבי ס״ל אין ברירה הכי מפ׳ לה בגמ׳ ופירש״י טבל וחולין מעורבין זה בזה אין לך כל חטה שאין חצי׳ טבל וחצי׳ חולין שחלק העכו״ם פטור ואף לאחר שחלקו התבואה הלוקח מן העכו״ם צריך לעשר ואף ישראל צריך לעשר את שלו מיני׳ וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפריש מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור אבל כי מפריש מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו כו׳ ולת״ק אין ברירה ואפי׳ חלקו בספיקא הן עומדין ע״כ · הרי לפרש״י למ״ד אין ברירה אף לאחר חלוקה אמרי׳ דחלקו המגיעו מעורב מחצה שלו ומחצה של חבירו · א״כ בנדון שלנו חלק המגיע לישראל אסור בהנאה ממ״נ אי יש ברירה וזהו חלקו למפרע ה״ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואפי׳ את״ל אין ברירה הרי אמרי׳ דכל חלק וחלק מעורב ממחצה שלו וממחצה של חבירו והרי חלקו המגיע לישראל מחצה שלו אסור בהנאה ואע״ג דמחצה של עכו״ם שבתוך חלקו שרי בהנאה ה״ל מחצה על מחצה ואין חמץ שעבר עליו הפסח שרי ע״י תערובות אלא ברובא דהתירא ולא במחצה על מחצה · מ״מ התוס׳ חלקו שם על רש״י וכ׳ ונראה דאין תקנה לטבל זה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של עכו״ם או חציו ולא ידעינן כמה ואי מעשר מיני׳ ובי׳ שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עכו״ם או איפכא או מקצתו ולהאי פי׳ למ״ד אין ברירה מספקינן שמא הגיע ליד ישראל כל חלקו של עכו״ם וכיון דהכי הוא מספיקא חלק שביד ישראל מותר בהנאה דאמרי׳ אין ברירה להקל בדרבנן וזה שבידו חלקו של עכו״ם הוא ושביד העכו״ם הוא חלקו של ישראל וה״ל שביד ישראל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ושרי בהנאה : והנה לכאורה ק״ל לדעת התוס׳ דלמ״ד אין ברירה י״ל דילמא החליפו חלקו של זה לזה כולו או מקצתו או שמא לא החליפו כלל וכיון דאיכא לספוקי כל הני ספיק׳ א״כ אמאי אמר ר׳ יוחנן חבית אסורה וטעמא משום דלית ליה ברירה אפילו בדרבנן מה בכך דהא אע״ג דאין ברירה מ״מ איכא למימר דשמ׳ לא החליפו כלל וכל אח׳ ואחד אמרי׳ דזהו חלקו המגיעו משעה ראשונה וכיון דתחומין דרבנן ה״ל ספיקא דרבנן ולקולא ואפי׳ חבית לישתרי · אבל לפרש״י אתי שפיר דלמ״ד אין ברירה ודאי כל חלק וחלק מעורב בו מחצה של חבירו לפיכך חבית אסורה משום דיש בחלקו בודאי מתערוב׳ תחומין מחצה על מחצה משלו ושל חבירו · וי״ל דס״ל לר״י כרב אשי ברפ״ק דביצה דאמר דבר שיש לו מתירין כמו שאינו בטל אפי׳ באלף ה״נ ספיקא אסורה גבי ספק ביצה שנולדה בי״ט וה״נ תחומין דבר שיש לו מתירין הן כדאמר ר״א בסוף מסכ׳ ביצה גבי האשה ששאלה מחברתה מים ומלח לעיסתה דאפי׳ באלף לא בטיל לענין תחומין וה״ה דספיקא אסור דהא לר״א ביטול וספיקא שוין הן ואם כן רבי יוחנן דאמר אפילו חבית אסורה משום אין ברירה ס״ל כר״א דדבר שיש לו מתירין לא בטיל ואפילו ספיקא נמי אסור וכיון דאין ברירה ה״ל ספיקא דילמא החליפו של זה לזה כולו או מקצתו אע״ג די״ל נמי דילמא לא החליפו כלל ה״ל ספיק׳ ובדבר שיש לו מתירין כגון תחומין אזלינן לחומרא : ומכאן תשובה לד׳ הרמב״ן בס׳ המלחמות בפ״ב דפסחים (דף כד) דכ׳ לר״י דבר שיש לו מתירין בטיל ודלא כר״א ובדיני חדש שלי יתברר זה באורך בס״ד : וא״ת עוד לר׳ אושעיא דאמר התם חבית מותרת וטעמא משום דמדרבנן יש ברירה משמע דאלו אפי׳ בדרבנן אין ברירה הי׳ חבית נמי אסורה אע״ג דה״ל ספיקא אלמא ס״ל נמי דבדבר שיש לו מתירין ספיקא אסור א״כ אכתי אמאי חבית מותרת דהא אע״ג דבדרבנן יש ברירה הא כיון דבדאורייתא ס״ל אין ברירה לחומרא אלמא ס״ל דה״ל ספיקא דדינא אי יש ברירה או לא ובשל תורה אזלינן לחומרא ובדרבנן לקולא וכיון דדבר שיש לו מתירין ס״ל דספיקא לחומרא וה״נ אע״ג דבדרבנן הוא ה״ל למיזל לחומר׳ ולאסור דילמא אין ברירה וזהו חלקו של חבירו אלא ע״כ ר׳ אושעיא ל״ל דרב אשי דדבר שיש לו מתירין ספיקא אסור אלא ס״ל כשאר אמוראי התם דספיקו מותר ואפ״ה אי אין ברירה בדרבנן הוי אמרי׳ דחבית אסור׳ וש״מ כדפירש״י דאי אין ברירה בודאי בכל חלק מעורב מחצה משל חבירו ואין כאן ספיקא אלא איסור ודאי אבל לפי׳ התוס׳ ע״כ ספיקא הוי דהא י״ל שמא לא החליפו כלל של זה לזה · והא ליכא למימר דאע״ג דס״ל לר׳ הושעיא ספיקא בדבר שיש לו מתירין אסור ה״מ בספק א׳ לחוד אבל בס״ס שרי הילכך כיון דס״ל אין ברירה בדרבנן וה״ל ספיקא דדינא אי יש בריר׳ או לא לפיכך חבית מותרת דה״ל ס״ס ספק דילמ׳ יש ברירה את״ל אין ברירה אכתי י״ל דילמא הגיע לכל חד וחד חלקו · דהא ליתא שהרי פריך התם לר״ה דאמר חבית מותרת אלמא יש ברירה מהמת בבית ולו פתחים הרבה דאם חישב להוציאו בא׳ מהם משימות המת אינו מטהר את שאר הפתחים למפרע משום דאין ברירה ומשני כי לית ליה ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ברירה והשתא למה לו למימר משום בדרבנן הוא אפי׳ אי תחומין דאורייתא נמי אתי שפיר דה״ל ס״ס כיון דמספקא לן אי יש ברירה או לא אבל גבי המת בבית אע״ג דמספקא לן מ״מ א״א לטהר את הפתחים למפרע דהא אין כאן אלא ספק א׳ דילמא יש ברירה דאי אמרת אין ברירה תו ליכא ספיקא אחרינא דודאי טמא למפרע · אלא ודאי ליתא לה״ט דכה״ג לאו ס״ס הוי דשני הספיקו׳ חד שמא הוו דאם אתה אומר ספק דילמ׳ יש ברירה ושרי וע״כ ה״ט דשרי משום דכיון דיש ברירה אמרי׳ דלכל חד הגיע חלקו וא״כ אי אפשר לך לומר את״ל אין ברירה דילמא הגיע לכל חד חלקו דהיינו הך וע״כ צריך אתה לומר את״ל אין ברירה ולא הגיע לכל חד חלקו א״כ ודאי אסור כיון דלא הגיע לו חלקו · וגרע מההיא דפ״ק דכתובת (דף ח) גבי האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסר׳ עליו דלא הוי ס״ס דילמ׳ בקטנות׳ זינתה ופיתוי קטנה אונס הוא את״ל בגדלותה דילמא נאנסה ואונס בישראל שרי דשם אונס חד הוא וכמ״ש התוס׳ התם וה״נ דכוותי׳ וגרע טפי · דהתם מ״מ התרי ספיקא ה״ל בתרי עניני דילמא בקטנותה זינתה א״נ נאנסה בגדלותה אבל ס״ס זו שניהם חד עניני הן ספק דילמא יש ברירה והגיע לו חלקו והיינו גופי׳ ספק השני את״ל אין ברירה דילמא הגיע לו חלקו הא ודאי אין זה כי אם חד ספיקא לחוד : וי״ל דלא דמי ספיקא דדינא לשאר ספיקא דאע״ג דדשיל״מ ספיקא אסור ספיקא דדינא כי האי דמספקא לן אי יש ברירה או לא ספיקא לקולא הילכך אי הוי ס״ל לר׳ הושעיא אין ברירה בדרבנן אע״ג די״ל שהגיע לכל חד חלקו מספיקא אסור דדילמא לא הגיע אבל הא דס״ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה דה״ל ספיקא דדינא אפי׳ בדשיל״מ אזלינן לקולא דספיקא דדינא אלים טפי לענין זה משאר ספיקות · ותדע שכן פסקו כל הפוסקים דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה וחבית מותרת אע״פ שפסקו כר״א דדשיל״מ אפי׳ בדרבנן ספיקא אסור · אלא ודאי ש״מ דיש לחלק בין ספיקא דדינא לשאר ספיקות וכדאמרן :

והנה התוס׳ הכריחו שם פי׳ ז״ל משום שהקשו על פירש״י וקשה דאמרי׳ לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן לא מצינו דמייתי ביכורים אלא חד בר חד הא אפילו למ״ד אין ברירה יש לו בודאי חלק בו דמחייב בביכורים והמותר שהוא חולין מצי מקדיש ליה כדאמרי׳ בפ׳ הספינה ודוחק לומר דלא מצינו דמייתי ביכורים כהלכתן שלא יצטרך להקדיש קאמרי׳ דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמרי׳ ע״כ ☜ מ״מ דברי התוס׳ אינן מובנים לי כלל במ״ש והמותר שהוא חולין מצי מקדיש ליה כדאמרי׳ בפ׳ הספינה דהקדש מה טיבו לכאן שהרי אפי׳ למ״ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ״מ מודו בקנין פירו׳ דמביא כגון המוכר שדהו לפירו׳ או בזמן שהיובל נוהג דאינו אלא קנין פירות שהרי גוף הקרקע סופו לחזור ביובל ולא קאמר אלא דאינו קורא

משום

משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכיון דאפי' בקנין פירות לכ"ע מביא ביכורים מ"מ האחים שחלקו אפי' אח"ל לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לכ"ע מביא ביכורים אפי' דלאו אב בר אב אחד · והא דאר"י התם מי לאו דאר"י קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצינו דאר"ח אר"י האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא מצינו דמייתי ביכורים אלא אב בר אב עד יהושע בן נון לא מצינו דמייתי ביכורים וקורא קאמר ומשום קריאה לחודיה קא ס"ל לר"י דלא מצינו אח בחד בר חד אבל הבאה הא ודאי שפיר מביא והכי פרש"י לא מצינו מביא וקורא אלא ביאה אל"כ מאפילה בימי יהושע כו' ע"כ · הרי להקורא לחוד ק' לר"י אבל מ"מ מביא לכ"ע ומשום קריאה הקדם אין לו ענין כלל והא דאמרי' בפ' הספינה דמקדים ליה התם ס"ם דמשום מביא הוא דמקדים ליה דהכי אמרי' התם דבקונה אילן ק' לר"מ וכ' אילונות לרבנן דמספקא להו אי קנה קרקע ומביא וקורא הוא לא קנה קרקע ואינו מביא כלל הילכך מביא מספק אבל אינו יכול לקרות מספק ופריך ודילמא להו ביכורים ניהו ומעייל חולין בעזרה ומצי למקדים להו והתם לוקח הוא דמקדים להו משום דילמא להו ביכורים ניהו וה"ל חולין בעזרה אבל הכא כיון דאפי' אין ברירה וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ מביא לכ"ע וה"ל ביכורים וודאי ל"ל לאקדומי הא אין כאן משום חולין בעזרה · אבל אי קשיא על פרש"י הא קשיא מאי קאמר ומ"ד לאו כקנין הגוף דמי לא מצינו דמייתי ביכורים כו' והאי לא מצינו דמייתי מייתי וקורא קאמר ומקריאה קא ס"ל וכמו שפרש"י הא אפי' אי אין ברירה מ"מ קורא דהא ים לו בודאי חלק בו שים לו בו קנין הגוף דמחייב בקריאה : מ"מ נ"ל דהא נמי לא קשה מידי על פי' רש"י דהא אמרי' בספ"ב דב"ב (דף כו) אמר עולא אילן המסוך למעיר בתוך י"ו אמה נזקו הוא ואין מביאין ממנו ביכורים ועשמת משום דכתיב אשר תביא מארצך שיהא כל הגידולין מארצך כמו שפרש"י התם והרי כמו לענין הבאת ביכורים דקפדינן לקרקע שלו מארץ שיהא כל שיעור יניקת האילן שהוא י"ו אמה קרקע שלו ואם לאו אינו מביא ה"נ לענין קריאה שקפדינן שיהא בקרקע זו קנין הגוף ולא סגי ליה בקנין פי לחוד לענין קריאה ל"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אם אין לו קרקע כשיעור יניקת האילן שהוא י"ו אמה סביב לאילן שים לו בה קנין פירות הגוף אלא קנין פירות לחוד ל"מ לענין קריאה ומביא ואינו קורא אלא קרינן ביה מן האדמה אשר נתת לי ה' דמהאי טעמא ל"ל אינו קורא בקנין פירות לחוד משום דלאו כקנין הגוף דמי כיון דאין לו קנין הגוף בכל קרקע של שיעור כל יניקת האילן והשתא אתי שפיר הא דר"י דקאמר · לא משכחת לה דמביא וקורא אלא אב בר חד ואביכורי פירו' האילן קא קשה לי' דהא כל ז' מינים שמשתבחה בה א"י חייבין בביכורים והרי כיון דאחים שחלקו לקוחות הן כל אחד ואחד מן הקרקע מקצתו שים לו בה קנין הגוף ומקצתו קנין פירות וכדפי' רש"י גבי ישראל וכהני שקנו שדה בשותפות לא"ד אין ברירה כל חטה וחטה הניה מחלקו של ישראל וחלישה מחלקו של כהני ואין לו כדי שיעור יניקת האילן כולו קנין הגוף לא משכחת לה דמייתי וקורא בפי' האילן אלא אב בר חד · ותו"ק דאמרי' התם כי אתא רבין אר"י א' האילן המסוך למעיר כו' מביא וקורא אע"ג דאמרי' התם ישראל לית להו בביכורים אלא משום דלא מצי למיעבד הכי משום דאיכא כהני ומשום דאמרי' התם אחים שחלקו מביאין ביכורים אע"ג דאין לו כדי שיעור יניקת האילן כולו קנין הגוף אלא מקצתו קנין הגוף ומקצתו קנין פירות ואפי' הכי מביא וקורא אלא ודאי משום דאיכא כהני ומשום דאמרי' התם אחים שחלקו מביאין ביכורים אע"ג דאין לו כדי שיעור יניקת האילן כולו קנין הגוף אלא מקצתו קנין הגוף ומקצתו קנין פירות הכי נמי דמי ומשום הכי מצי למיעבד הכי אע"ג דלא מצי למיעבד הכ

אינו חייב בקריי' דשמא החליפו של זה לזה וכמו שבספק הבאה כההיא דפ'הספיג' אינו קורא מספיקא משום ספק מחזי כשיקרא ה"כ בספק קריי' אע"פ שהוא חייב בהבאה ודאי אפ"ה אינו קורא מספיקא משום ספק מחזי כשיקרא דדילמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכשאומר מן האדמה אשר נתת לי מחזי כשיקרא כיון דלאו כקנין הגוף דמי · ואע"פ שהרשב"ם פי' התם משום דמחזי כשיקרא שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלה וקא משקר כו' ע"כ · ולפי' משמע להאי מחזי כשיקרא משום דדילמא לאו ביכורים כלל נינהו לאו דוקא דאפי' בודאי ביכורים נמי שייך מחזי כשיקרא אי קא קרי ואינו חייב בקריי' א"נ בספק חייב בקריי' חיישינן לספק מחזי כשיקרא אלא הרשב"ם קושטא דמילתא קאמר כיון דהתם מספקא לן דילמא לאו ביכורים כלל נינהו איכא נמי למיחש להאי מחזי כשיקרא דמפ'הוא ז"ל וה"ה דמשום קריי' לחוד שייך מחזי כשיקרא אם אינו חייב לקרות וקא קרי וכדפי' וזה ברור וה"ט דלא קאמר הגמ' מאי בינייהו כדרך הגמ' בכ"מ משום דאיכא בינייהו הא דאמרן: והשתא ע"כ ר"י דא' אי לאו דאר"י כו' ל"מ דמייתי ביכורים אלא חד בר חד ומשום קריי' קאמר דלא מצינו דמייתי וכמ"ש ע"כ ס"ל דהא דאינו רשאי לקרות מספיקא ה"ט משום מחזי כשיקרא לפיכך אפי' בודאי הבאה וספק קריאה נמי חיישינן למחזי כשקרא ואינו קורא מספיקא וה"ל אינו ראוי לבילה דקריי' וממילא קריי' גרמי נמי להבאה דאינו מביא אבל לר"מ דמפ' טעמא דאינו קורא מספיקא משום דילמא מפקע לה בודאי הבאה וספק קריי' חייב לקרות מספיקא כיון דודאי בכורים נינהו הא פטורין נינהו מתרומות ומעשרות· והשתא מ"ל דמייתי ביכורים וקרי אף על גב דאין ברירה וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ קרי מספיקא לחומרא דילמא לא החליפו ואפי' את"ל דהחליפו לית לן בה כי קרי דהא ליכא למיחש למידי דלמחזי כשיקרא לא חיישינן ולדילמא מפקע להו ליכא דהא ביכורין ודאי' נינהו ואינו נוהג בהן תרומות ומעשרות· והרמב"ם ז"ל פוסק כר"מ דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אלא לדילמא מפקע להו הילכך אף על גב דפסק דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אפ"ה קרי מספיקא דכיון דטעמ' דלקוחות הן היינו משום אין ברירה והרי הא דאין ברירה ספיקא הוא דילמא החליפו ומספיקא מחזירין וכיון דאיכא לספוקי נמי דילמא לא החליפו ובני קריי' נינהו מספיקא חייב בקרייה נמי כיון דליכא למיחש למידי הילכך מייתי בוודאי וקרי מספיקא וכיון דרשאי לקרות חייב לקרות מספיקא דהוה ליה ספיקא דאורייתא והשתא ליכא למימר לא מצינו דמייתי או דקרי אלא חד בר חד דכ"ע נמי מייתי מודאי וקרי מספיקא : וטעמא דפסק כדר"מ משום דילמא מפקע להו ולא פסק כר"א דאמר משום דמחזי כשיקרא דהא רב אשי בתרא הוא ומרי דגמ' טפי מר"מ נ"ל דה"ט משום דהא בפ"ט דכתובות (דף פה) ובפ"ג דגיטין (דף כו) מסיק סתמא דגמ' דלמחזי כשיקרא לא חיישינן ולפי מ"ש ע"כ הרמב"ם בשיטת התוס' אמרה דאלו לפרש"י כיון דאפי'אין ברירה מביא ביכורים ואינו קורא בודאי משום דא"ל שיעור יניקה של קנין הגוף ביחד והא לא מ"ל דמייתי דקאר"י דמייתי וקרי קאמר א"כ להרמב"ם אכתי תקשה הא אלא ודאי כד' התוס' ס"ל וכמ"ש · אבל מ"מ יש לדחות דאפי' אי הרמב"ם כרש"י ס"ל לא תקשה לדידיה הא דר"י דל"מ לה דמייתי וקרי אלא חד בר חד משום דהתם בפ' השולח מקשינן אהא דר"ל דהמוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג מביא ואינו קורא משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מהא דתנן הקונה ב' אילנות בשל חבירו מביא ואינו קורא הא ג' מביא וקורא ומשני הב"ע בזמן שאין היובל נוהג וה"נ מקשה התם מהא דתניא הקונה אילן וקרקע מביא וקורא ומשני נמי הכי ולבסוף מסיק והשתא דאר"ח מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון ד"ה מביא וקורא לא קשיא הא ביובל א' הא ביובל ב' ואע"פ שרש"י פי' יובל ראשון של התחלת מנין היובלות בשעת ביאת הארץ מדברי הרמב"ם נראה שאין מפרש כן אלא יובל ראשון ללקיחתו שהרי כתב שם בפ"ד מה' בכורים המוכר שדהו או שמכר אילן וקרקע בזמן שהיובל נוהג ה"ז מביא וקורא ביובל ראשון בלבד שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שתחזור לו הקרקע אבל אם חזר ומכרה ביובל ב' הרי זה מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא הפירו'וקנין פירות אינו כקנין הגוף · ולפי"ז אע"ג דהאחים שחלקו מזל"ז ביובל משום דא"ב וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ ביובל א' שאחר החלוקה מביא וקורא משום דלא סמכה דעתו כדאמרי'גבי לוקח גמור וע"כ ר"י דקאמ'לא מצינו דמייתי אלא חד בר חד ל"ל דר"ח אלא כדס"ד מעיקרא ואין חילוק בין יובל ראשון לשאר יובלות דאלו לר"ח לק"מ דמ"ל דמייתי ביובל ראשון אחר חלוקת האחים וכן בדור שני ביובל ראשון אחר חלוקתם וכן בכל דור ודור ביובל א' אחר חלוקתם אבל למאי דמסיק כדר"ח לק"מ ומ"ל דמייתי וקרי בכל דור ביובל ראשון אחר חלוקת'ואם כן אינו ראי' שהרמב"ם בשיטת התוס' קאי מ"מ כבר נתברר בראי' עצומה שפי' התוס' עיקר :

ואת אפי' לפי' התוס' מ"ק ר"י לא מצינו דמייתי ביכורים ואהבא' גופי' פריך דמחמת שאינו ראוי לבילה דקריי' הוא גורם להבאה דלא יביא נמי הא התם בפרק הספינה משני אהא דפריך מאר"ל דר'זירא דעביד להו כר"י ב"ח דא' בנרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא וה"נ כיון דאפשר למעבד כדר"י ב"ח לגרום שלא תחול עליו חובת קריאה ואין קריאה גורמת לפטור מן ההבאה אלא מביא א"כ אכתי ה"ל לר"י לומר לא מצינו דקורא אלא בחד בר חד דאלו הבאה הא ודאי משכחת לה כמו התם· וי"ל דהכי קא ק"ל למאי דמצינו בכולה תלמודא במשנה וברייתא בהרבה מקומות אין מספר מביא וקורא דלמאי דתני קורא ש"מ דלא עביד לה כר"י ב"ח והשתא ל"מ דהא בקורא לא משכחת לה אלא בחד בר חד אלא אפי'ההבאה גופיה לא מצינו כיון דלא עביד לה כר"י ב"ח דספק של קריי' היא גופיה גורמת להבאה דלא יביא ואילומי קא מאלים לפירכא דידיה דלמאי דאמרת קורא ש"מ דחל עליו מצות קריי' ולא עביד ליה תקנה כר"י ב"ח לפטור מן הקריי'השתא ל"מ דאינו קורא אלא אהבאה נמי ק"ל אמאי יביא דספיקא דקריי' הוא גורמת לו ממילא דלא יביא וכדאמרן · ועוד הביאו ראיה שם בתו' בפ' השולח דלא כפירש"י מהא דאמרי'בפ'יש בכור גבי חמש סלעים דבכור ולא חצי חמש דכ"ע אית להו דר"א דאמ' האחים שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות משמע אי לקוחות הן פטורין אפי' למ"ד חמש ואפי' חצי חמש דאפי' חצי חמש ליכא ע"כ · וכיון דפי' התוס' עיקר דבחלוקת אחים או שותפים איכא נמי לספוקי שמא החליפו חלקם לגמרי של זה לזה למאן דל"ל ברירה א"כ בנ"ד חמץ שישראל ונכרי שותפין בו וחלקו אחר הפסח אע"פ שלא מכר הישראל חלקו לנכרי קודם הפסח אפי' הכי החמץ שהגיע לחלקו של ישראל מותר דה"ל ספיקא דרבנן דכיון דקי"ל אין ברירה בדאורייתא בשל דבריהן ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא : הרי נתברר דין חמץ שישראל ונכרי שותפים בו ולא מכר הישראל את חלקו קודם הפסח :

דיני חמץ סימן צא

ואבתי נשאר לנו לעיין בחמץ שב' ישראלים שותפין בו והא' מכר חלקו לנכרי קודם הפסח בכ"מ שהוא והשני לא מכר וחלקו אחר הפסח והא ודאי פשיטא לי דחלקו של המוכר לנכרי ודאי מותר דכיון דבדרבנן יש ברירה הא הוברר הדבר שזהו חלקו והרי מכרו לנכרי אבל חלקו של השני שלא מכר לנכרי מהו דהא א"א לך שתתיר חלקם של שניהם ולתלות להקל בדרבנן ולומר דחלקו של המוכר הוא ביד שלא מכר והחליפו של זה לזה וכן חלק של המוכר שהגיע לידו אחר החלוקה נמי תתיר משום דנימא איפכא שלא החליפו ויפה ביררו וכל א'הגיע חלקו לידו דהרי זה הוי תרתי דסתרן אהדדי דאם החליפו חלק שביד המוכר ראוי לאסור ואם לא החליפו חלק שאינו מוכר ראוי לאסור וכיון שא"א לך להתיר את חלק שניהם וה"נ אי אפשר לך לאסור שניהם דהא מחצה מכל זה השותפים הוא חלק המוכר הילכך מסתבר להתיר חלק שהגיע ליד המוכר אחר החלוקה דאיס טפי כח התירא דידיה כיון דקי"ל בדרבנן יש ברירה אמרי'זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה ותולין את הקלקלה במקולקל זה שלא מכר אמרי' דזהו חלקו המגיעו וכיון שלא מכרו אסור משום קנסא דר"ש · ודבר זה סברא גדולה היא לתלות את האיסור בשל זה שלא מכר את חלקו כיון דבין אי אמרת יש ברירה בין אי אמרת אין ברירה חציה המגיעו לחלקו אין לו תקנה ויש בו משום קנסא דר"ש ואין לו נם והמלטה ממנו והשני שמכר את חלקו הא איכא לתלות להתירא דזהו חלקו המגיע לו והרי מכרו דהא מדינא כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא מדרבנן הא קי"ל כל בדרבנן ספיקא להקל אלא משום דא"א לך להתיר את שניהם דממ"כ של אחד מהן של איסור הוא ומאי חזית לתלות האיסור בזה יותר מבחבירו סברא זו לא שייך אלא בששניהן שקולין הן וא"א לתלות האיסור בזה יותר מבחבירו א"כ שפיר אמרי' מאי חזית אבל היכא דכח התירא של א' מהן אלים משל חבירו כגון הכא שפיר תלינן את של התיר בזה דאלים כח התירא דידיה ושל איסור בשל חבירו דלא אלים כח התירא דידיה וא"א לך להקשות מאי חזית דהא חזינן ביה טעמא רבה להתיר את של זה דאלים כח דהתירא דידיה יותר משל חבירו דבדידיה י"ל יש ברירה וזהו חלקו המגיעו והרי מכרו ובשל חבירו ליכא למימר הכי · ודבר זה עדיף יותר מהא דאמרי' בפ"ט ממסכת נדה (דף ס) דתניא התם תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה ואמוצאת כתם בחלוקה והשאילה חלוקה לאשה אחרת קאי לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת דברי רשב"ג אמא אע"ג דמקלקלה לחברתה עי"ז דסופרת ז' צריכה לספור עוד ז' ושומרת יום כנגד יום צריכה לספור עוד יום א' אפ"ה תולה בה כיון דאיס כח התירא דידה מדידהו ק"ו בנידון דידן דאיס כח המוכר יותר כיון דא"ל בחלקו יש ברירה משא"כ בשל חבירו דאי אמרת יש ברירה כ"ש שחלקו אסור דתולה האיסור בו ואפי' לרבי דפליג התם אדרשב"ג ואמר אינו תולה לפיכך שתיהן מקולקלו'היינו דווק' התם דסופרת ז'ושומר'יום כנגד יום אע"פ שלא טבלו בחזקת טהרה הן כאו טבלו כבר כיון שהגיע כבר זמן טבילתן וא"כ מאי חזית אבל הכא יש כאן לתלות יותר האיסור באינו מוכר מבמוכר וכדאמרי' ועיין בדברי אחרונים בי"ד סימן ק"צ וסימן קי"א ובתהה"א ולא רציתי להאריך בזה ובמקומו בדיני מאכלות איסורות יתבאר הדבר יותר בס"ד זהו מה שנ"ל בדינים הללו :

דיני מצה ומרור סימן צב

שאלה כמה בני אדם שאופין מצות של מצוה בתנור אחד ויש לחוש שמא נחלפו המצות של זה לזה ואין אדם יוצא ידי חובתו במצה גזולה מה תקנה יש לדבר :

תשובה בהגמ"י בפ"ו מה' חמץ ומצה כתב בשם הרוקח שטוב ללמוד לומר כל מי שיגיע לידו מצה שלי ה"ה לו במתנה כדאמרי'בפ'לולב וערבה מלמדין אותן לומר כל מי שיגיע לולבו לידו ה"ה לו במתנה ע"כ · וק"ל ע"ז כיון דקי"ל

דק"ל דבדאורייתא אין ברירה וכלאחרי' בפ"ב דביצה (ד' לח) והרי למ"ד אין ברירה ואפי' כה"ג לא מהני לענין מתנה כמו דל"מ לענין הפקר כלאחרי' בפרק מרובה (ד' סב) דתניא התם ר' יהודה אומר אחרי' בשה"ב עומד ואומ' כל שלקטו עניים היום יהיו הפקר ר' יוסה אומר לעולם אומר לעולם ערב שבת אומר כל שלקטו עניי' היום יהיו הפקר ומהפיך הגמ' התם דר"י לדר' יוסה משום דמעיקרא ליה לר"י בעלמא דל"ל ברירה ופירש"י עשמא דלא אלאי' דבי לקטו הוברר שהפקר הוחיל ואין בשה"ב יודע אחרי' דשמ' לא לקטו יותר על דיכסו וה"כ ה"נ אף אנו אומר הבי קודם שיגיע מתנו לחבירו דכשיגיע לידו הרי היא לו במתנה כיון דאין ברירה לא אמרי' הוברר הדבר למפרע אחל עליו שם מתנה בשעת חלוקה הוחיל ואין בשה"ב יודע בשעת חלוקה שיגיע מתנו לחבירו וע"כ הא דתנן גבי לולב דלוריי"ת מלמדין אותן כו' לחתוך ליה כמ"ד יש ברירה בשל תורה דהא מ"ש היינו יוצא ידי חובתו בלולב הגזול והשאול כלאחרי' בפ"ג דסוכה · ומ"ש הא דלאו יוצא ידי חובתו במה"ג אלמא הוא כמ"ד אפי' ברירה בשל תורה דהא מצה של מעשר שני לר"מ בלוש ושלח לחבירו ואכלה חבירו ויצא ידי חובתו בפסח משום דלחתיך לחם לחם מחלה מה להלן שריסותיכם שלכם ולא של גבוה ה"נ כן וה"ק לענין גזל נמי אינו יוצא ידי חובתו מצה שאכלו חבירו דכשנתנה לו הרי היא שלו ואין ברירה ולא מהני לו מתנה דקאמר כל מי שיש לו דבר שאינו שלו כיון דשעת חלוקה עדיין לא הגיע מתנו ליד חבירו ואפשר דס"ל להרוקח כמ"ש הרמ"ם שם בתחילה בירו' אמרי' מצה גזולה אין לברך עליה לר"ת ע"ש שכ' בדרך נימוק ה' ומסיים הרמ"ם שאין מצתו של משה בזמן הזה אלא מצה שלוקחין אותה בשוק ואוכלין אותה לזכר שלא הספיקה בה שעת חמה לחמץ ואפילו לר"ת שאומר שאין מצה גזולה אין לברך עליה לר"ת ע"ש שכ' בדרך נימוק ה' ומסיים הרמ"ם שאין מצתו של משה בזמן הזה אלא מצה שלוקחין אותה בשוק ואוכלין אותה לזכר שלא הספיקה בה שעת חמה לחמץ אלמא דאפי' לר"ת דאמר אין ברירה בשל תורה מ"מ מצה שלוקחין אותה בשוק אינה גזולה דכיון דאין הבעלים יודעין מי לקחה ומי לא לקחה לא חשיב גזל כלל ואפי' לר"ת דאמר אין ברירה בשל תורה מ"מ מצה שלוקחין אותה בשוק אינה גזולה מהא גמ' דשבת (דף מז) דתניא יצחק בנו של רבי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו מעשרות ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו תרומה גדולה ומעשר ראשון ומעשר עני אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו תרומת מעשר אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו מעשר שני ומעשר הקדש אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו חלה אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו ראשית הגז אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו בכורים אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו מתנות כהונה אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו מעשר בהמה אינו לוקה משום גזל ואפי' אכלו אחד מהן קודם שיפרישו ממנו מעשר עני

משום דהני זווי לאו למלוה ולאו לפיקדון דמו כדין ברפ"ג דקדושין (קף נט) וכן בקדושי שטר ולא נתקדש השטר עד לאחר זמן חלות הקדושין אבל בביאה בלאחר זמן ס"ל דהא אין כאן שום דבר שתחול עליו הקדושין וזה ברור ופשוט: והבר זה מתברר יותר מד' התוס' בפ"ג דקדושין גבי כגון דכתב ליה לכשיתקדש בו' וכיון דס"ל לקדושי ביאה לחול לאחר זמן אלא למפרע משעת ביאה ואילך ואם כן הכי הריני בועלך ע"מ שירצה אבא הפלו למ"ד דע"מ לאו כמעכשיו למי ס"ל אלא במעכשיו דאל"כ אפילו אם רצה האב מ"מ לקדושין לחול בלאבאי אלא ס"ק אם ירצה האב יהיה הקדושין חלין למפרע משעת ביאה ואילך וכיון דהכי ס"ל גיטך אם אתי והריני בועלך ע"מ שירצה אבא מ"מ אלא בלמפרע הרי כאן משום ברירה ולמ"ל אין ברירה לנו מהני: ובהכי ל"ל מה שכתב הרמב"ם ברפ"ו מה' אישות הטעם לפסק הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי רצה האב מקודשת לו רצה או שפסק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ע"מ אלא ימתין אבי שמע ואיתה אינה מקודשת ע"כ: וכ"כ ס"פ · ויש לתמוה בזה שכתב הרמב"ם ברפ"ו מה' אישות הטעם לפסק הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא היינו שימת' אין דמקדש ע"ז בפסק או מת אינה מקודשת ה"ל לומר אין מקדשין כמתוכח בפ"ג דקדושין (קף סה) וי"ל כרבה האב אמאי אינה מקודשת דקי"ל בדרבן יש ברירה ס"מ הא דאמרי' בהתוריית אין ברירה משום ספיק הוא ולהאמרה וכמ"ש הר"ן בפ"ג דגיטין קף כ"ה גבי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון וכ"כ הרמב"ם כתב הר"ן אם וכיון שכן ברבה האב אמאי מקודשת בודאי דילמא אין ברירה ואינה מקודשת ואם בת אחר וקידשה ניחום לקדושי שני ואע"ג דכתב הר"ן בפ"ג דגיטין בשם הרמב"ן ז"ל דכי קי"ל כשתם אמאי דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא אינה דר' הוא דקי"ל דאמר התם בפ' האומר דע"מ אלא יאמר הוא ע"כ הא לד' הרמב"ם אי אפשר לומר כן וכמ"ש · ולאמאי שפ' ניחא דבאלמא בריית דאמירי במקדש בביאה דהא הריני בועלך אקני ס"ל כר' ס"ל למ"ד אין ברירה אפילו הכא אמי אינה מקודשת כיון דס"ל לקדושי ביאה לחול אלא בלמפרע הא ודאי כל כה"ג למ"ד אין ברירה לא אמרי למפרע אבל באמאי דתנן שתתן על שירצה אבא אינה מקודשת אבל באמאי דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא אינה מקודשת בינתים ולהכי מיירי אמי ס"מב"ם וצ"ע דס"ל אין מקדשין בתנאי שאינו בא לעולם כמ"ש ע"מ כשאמר מעכשיו אמי ס"ל כיון דקי"ל כמ"ד כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו אלא ודאי ס"ל כמ"ד ע"מ שירצה אבא אינה אלא בקדש בכסף ושטר כיון דלא"ס לקדושין אלו לחול למפרע ומעכשיו משום דאין ברירה אמאי מקודשת אע"פ שירצה האב לא מהני אלא בדאין קדושין חלין אלא ברצון המקדש וכיון דקדים במעכשיו וא"ת להם לקדושין אלו לחול במעכשיו משום דאין ברירה אפי' בלהבא לא יחלו דהא אין קדושין לתנאין וי"ל דה"מ לאמרי' כל האומר ע"מ כמעכשיו דמי בשפיר להם לחול מעכשיו אבל הכא כיון דקדושין אלו ס"ל להן לחול במעכשיו דעתו שיחולו באמאי דשפיר להו לתיחל ואפילו בלהבא נמי ס"ל

ואת למ"ל תקשה לך הא דתנן בפרפ"ק דיומא ו' ימים קודם י"הכ מפרישין כה"ג מביתו כו' ותקשין כהן אחר מחתיו כו' ר"ל אף אשה אחרת מתקשין לו שמא תמות אשתו כו' ס"ל ס"ל כן לדבר סוף ובפ"ג ל' י"ג ומי סבי ליה בתקנת ביתו ס"ר והא לאו ביתו הוא דמקדש לה והא כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו הוא כיון דס"ל ב' בתי' ור"ל וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד ב' בתים ומסיק דס"ל ה"ז גיטך ע"מ שלא תמות חברתך אי לא מיתת חברתה מינכרא ואי מיתת הא קיימת הא ופריך ודילמא מיתה חברתה בפלגא דעבודה ואיבעי מילתא למפרע דגיטא דהא לאו גיטא הוא ואביר ליה עבוד' בב' בתים ומסיק אלא דמנכרא לתרוייהו לחדא ס"ל ה"ז גיטך ע"מ שלא תמות חברתך ולחדא ס"ל הרי זה גיטך ע"מ שתכנס לב"כ דאי מיתת הא קיימת הא ואי כו' מאי תמר' דילמא מיתת חברת' בפלגא דעבוד' כו' אי חזי לה דקד בבי למיתת קדים איהו ואייל לבה"כ ומשוי לגיטא דהא גיטא למפרע זהו סוגיות הגמרא: ויש לי לתירק כל טורח זה לר"י למה דמקדש עוד אח' ומנכרא לאחיסס על תנאי ועוד שפוסל אשה ס' מן הכהונה בכל שנה ושנה והרי תנן בפ"ל דיבמות ל"מ"ג מי שהיה נשוי לב' נשים כו' היתה ס' כשרה ו' פסולה כלומר להכוונה אם היה הולך לפסול שלא יפסול את הכשר' מן הכהונה משום לא יפסיק אדם מי בורו ואחרי' צריכים להם כדאמר' התם בגמרא ובפ"ב דיבמות (דף קיב) משום שמא יהיה ולד בן קיימת ומצא אתה מצריכה כרוז לכהונה גזרו בזה שהלך בשלה וגרתה למד"הי וח"ל את בשלך שלא תחלן ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא גרתה · הרי שהרבה חששו חכמים שלא לפסול אשה מן הכהונה בחנם וא"כ למה מקדש כה"ג אשה אח' בכל שנה וע"ז מוכרח לגרס על תנאי משום ב' בתים ס"ל לקדש אשה אחת על תנאי אם תמות חברתך תהא מקודשת לי ולאשתו יאמר ה"ז גיטך על מנת שאכנס אני לב"הכנ כו' וכדאמרי' גבי גירושין · ועוד"ל דאפי' טורח זה למה ס"ל לקדש אשה אחרת ע"מ שאם תמות אשתו מאותו שעה תהא זו מקודשת לו דבזה יגלו ידי כל התשבות ואפי' אם תמות אשתו בפלגא דעבודה ליתא לן בה דהא אין שניה מקודשת לו אלא להבא משעת מיתת אשתו ואילך ועד אותו שעה הרבה אשתו היתה דהא בכה"ג ס"ל ליתן גט על תנאי לאשתו כלל ותע"ג דאמרי' כל כמה דלא כניס לה לאו אשתו היא הא כשיטה זו היינו הכנסת חופה והרי יכול להכניסה לחופה נמי על תנאי דהא דאמרי' בפרפ"ג דיבמות לפי שאין תנאי בחופה לאו

למימרא דאין תנאי מועיל בחופה אלא שאין הדבר רגיל לעשות חופה על תנאי וכמ"ש התוס' והפוסקים התם אבל ביאה דאתני ודאי מהני וזה ברור ופשוט ואין לומר דהתי כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא התי כניסה היינו ביאה וס"ל לבעול על תנאי משום בעילת זנות אם ליתא לכניסה בכ"מ פי' חופה ולא ביאה ועוד ע"כ התי כניסה דכה"ג לאו ביאה היא אלא חופה לחוד להכי ס"ר דאמר לקח אשה אחרת מתקיין לו משמע דקאי אריבעה דתנ"ק דאמר ז' ימים קודם יה"כ מפרישין כ"ג מביתו כו' ועלה קאמיף ר"י דלקח אשה אחרת מתקיין לו בתוך ז' ימים דאי הא דר' תקודם ז' ימים אלו אלא בלמפרע משעת ביאה ואילך וכיון דהכי ס"ל גיטך אם אתי והריני בועלך ע"מ שירצה אבא ס"ל אלא בלמפרע הרי כאן משום ברירה ולמ"ל אין ברירה לנו מהני: ובהכי ל"ל מה שכתב הרמב"ם ברפ"ו מה' אישות הטעם לפסק הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי רצה האב מקודשת לו רצה או שפסק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ע"מ אלא ימתין אבי שמע ואיתה אינה מקודשת ע"כ: וכ"כ ס"פ · ויש לתמוה בזה שכתב הרמב"ם ברפ"ו מה' אישות הטעם לפסק הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא היינו שימת' אין דמקדש ע"ז בפסק או מת אינה מקודשת ה"ל לומר

הרחצוה בפלגא דעבודה הילכך אי אפשר לקדשה על תנאי שיהא הקדושין חלין מכאן ולהבא מחיתת הרחצוה והילך משום תקנת כפרתה · להה ס"ל לר"י בספ"ק דשבועות (דף יג) דכהנים וכהן משוח מתכפרים על טומאת מקדש וקדשיו מדם הפר ויצרע מדם השעיר שבפנים וליף לה התם מדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו וכל הכהנים בכלל ביתו הם כדכתיב בית אהרן ברכו את ה' וכיון דלאחתו בכלל ביתו הוה כדאמר ר"י במתני' וכפר בעדו ובעד ביתו זו אשתו היא ומי מתכפרת מדם הפר על עון זה · והרי תנן במסכת יומא פ"ה (דף נג) שתחילה היה מזה מדם הפר לפני ולפנים ואח"כ היה שוחט את השעיר ומזה ממנו וכן בהיכל וכן במזבח הזהב כולן דם הפר קודם דהוה לדם השעיר נמצא כפרת כהנים בעון זה קדמה לכפרת ישראל ש"כ אם היה מקדש לשמיהם ע"מ שלא יהולו הקדושין על לאחר מיתת רחצוה מיכף למיתת דילמא תמות אשתו הרחצוה בפלגא עבודה אחר מתן דם הפר וקודם מתן דם השעיר ש"כ במתי' תתכפר אשה זו על טומאת מקדש וקדשיו כיון דזה דם הפר לא תתכפר להה בשעת הותת דמו מכאי היה אשת כהן גדול שהרחצוה היתה קיימת עדיין ודם השעיר נמי היה מתכפרת שהרי בשע' מתן דם שעיר כבר מקודשת היה לכהן גדול ומעתה ניתקה כפרתה מדם השעיר שאין מתכפרת בו וחלה עליה כפרת דם הפר ואינו שכבר הזה דם הפר קודם שהיתה אשת כה"ג ומעת' קרמת מכאן ומכאן ומתכפרת לפי' בעות כהנים נמי אין מתכפרין בדם הפר אלא וכרי כהונה בלבד ואשת כה"ג דרבי רחמנא ביתו זו אשתו אבל לא בעות כהנים לפיכך אפי' בת כהן ח"מ לקדש על תנאי דאמרן משום דהוה חשש גופיה דפי' הילכך ח"מ לקדש על תנאי שאם תמות אשתו זו מקודשת מאיתה רחצוה והילך ומהני אפילו לאחר שאשתו להה ח"מ לקדש בכ"ג אין כאן משום בדירה אפ"ה תקנת כה"ג היא דכיון דאם עכ"פ יש לו בית אבל תקנת החשה ליכא שם תמות קמייתא בפלגא עבודה וכדפי' מהי אמרת שיקדש את הבעייה ע"מ שאם תמות הרחצוה להה מקודשת למפרע קודם התחלת עבודה ואת הבעי' יגרש על תנאי שתכנס לבה"כ וכקושיא קמייתא דידי דשכשיו אין כפרת שניי' נעשרת לאפילו אם תמות רחצוה בפלגא עבודה בין כפרת דם הפר לכפרת דם השעיר לא תהא נעשרת כפרה להה גיעלי מילתא למפרע דשעת הזאת דם הפר היתה אשת כה"ג וכפרתה תלוי' בו הא ולהי אי אפשר כיון דמחמת כפרה שניי' שלא תהא נעשרת אי אפשר אלא ח"כ מקדשה על תנאי שיחול הקדושין למפרע הרי ח"מ לחול הקדושין למהי דהני חיו אליבא דר"י דלית ליה בדירה · הילכך מפני תקנת כה"ג ותקנת אשתו הבעי' שלא תהא נעשרת כפרתה אי אפשר לקדשה על תנאי אלא בע"כ מקדשה בלא תנאי ומגרש את שתיהם על תנאי דאין כאן משום הבדר כפרה לבעי' במיתת רחצוה ולא משום אין בדירה דהא כי חזי דבעי למיתת קדים ובייל לבה"כ ומשוי לגיטא כו' דתנאי זה הוחיל ותלוי בדעת עצמו אין בו משום בדירה ובאם לא תמות הרחצוה ח"ל גיטא דבעי' גיטא למפרע ואין בתנאי דידה משום אין בדירה הוחיל ותנאי לגיטא בשב ואל תעשה הוא אין כאן משום בדירה ומתכפרת עם כל ישראל בדם השעיר וא"כ לא קשה מידי מהא דיומא ושפיר אפ"ל דלא אמרי' אין בדירה אלא ח"כ אמר לכשיהי הדבר כן שתחול למפרע משעת אמירה ואילך אבל אם התנה לכשיהיה כן שתחול מכאן ולהבא לית לן בה ואין בזה משום בדירה ומהני לכ"ע · וכל דיני בדירה הנאמרים בכ"מ בגמ' הכי הוא שם"מ שיחול התנאי מכאן ולהבא אלא ח"כ חל למפרע כגון אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב ובין השמשות שהוא שעת קניית העירוב עדיין לא בא החכם וכשיבא החכם בשבת לא' מן הרוחו' בע"כ נ"ל הוברר הדבר למפרע שבין השמשות שהוא שעת קניית העירוב קנה לו עירובו לאותו הרוח וכן שני לוגין שאני עתיד להפרים בע"כ כשמפרים נראין לחול אם תרומה ומעשר למפרע ולא משעת הפרשה ואילך שהרי מיחל ושותה מיד לפיכך לא מהני למפרע למאן דלית ליה בדירה וכן הלכה דריש פ' כל הגט (דף דך) אמר לגבר כתוב ותיתה שתרצה תגרש בו פסול לגרש בו ובגמרא כתוב לתיתה שתרצ' בפתח תחילה דפסול משום דאין בדירה התם נראין לומר הוברר הדבר למפרע שבשעת כתיבה נכתב לשמה של זו הלכו במכאן ולהבא לא מהני מידי כיון למפרע לא נכתב לשמה של זו הא בשעת כתיבה לשמה : וא"ת למאי דפרים' דלא אמרינן אין בדירה אלא למפרע אבל במכאן ולהבא לא תקשה לך הא תניא בפרק מרובה (דף סט) ר"ח שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עניי היום יהא הפקר ר' יוסה אומר לעתותי ערב אומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר ופריך והא שמעי' לר"י דלית ליה בדירה גבי הלוקח יין מבין הכותים ומשום קושיא זו מהפך דר"י לדר"ל ומתי קושיא דילמא הא דאחר"י דבעות כל שילקטו עניים היום יהא הפקר דמהני היינו במפקיר מעכ"ל לקיטה והילך ולא למפרע ואפי' למאן דלית ליה בדירה בכה"ג מהני · וי"ל משום דהתם ע"כ ה"ט דמ"ד כל שילקטו היום יהיה הפקר ומתנה כן בשחרית ולא ס"ל לעתותי ערב אומר כל שילקטו ומתנה כן לאחר לקיטה על לעשבר דעדיף טפי דזה ח"י כלל לבדירה משום דס"ל כר"י דאחר התם גזל ולא נתייאשו הבעלים שהיום יכולין להקדיש זה לפי שהיו שלו וזה לפי שהיו ברשותו והה"נ שהיו יכולין להפקיר מה שנטלו עניים בתורת גזל כדאחרי' התם ואם כן בע"כ מ"ד שחרית אומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר דמהני היינו במפקיר מעכ"ל לקיטה והילך ולא למפרע ואפי' למאן דלית ליה בדירה בכה"ג מהני · וי"ל משום דהתם ע"ט דמ"ד כל שילקטו היום יהיה הפקר ומתנה כן בשחרית ולא ס"ל לעתותי ערב אומר כל שילקטו ומתנה כן לאחר לקיטה על לעשבר דעדיף טפי דזה ח"י כלל לבדירה משום דס"ל כר"י דאחר התם גזל ולא נתייאשו הבעלים שהיום יכולין להקדיש זה לפי שהיו שלו וזה לפי שהיו ברשותו והה"נ שהיו יכולין להפקיר מה שנטלו עניים בתורת גזל כדאחרי' התם ואם כן בע"כ מ"ד שחרית אומר כל שילקטו

עניים היום יהא הפקר היינו שיהא הפק' למפרע קודם לקיטה דאז במכאן ולהבא לאחר לקיטה לא מהני אחירה דידיה כלל כיון דבשותו שעה היו ברשותו מעתה אין ההפק' חל על פיו וכיון דהתי כל שילקטו יהא הפקר ח"מ להפקר לחול אלא בלמפרע ע"כ מדין בדירה תיתן עלה ולתתן לדית ליה בדירה לא מהני מידי והרבה התרכתי בזה בחבורי ובאחרתי התם הטיב סוגיא זו דפ' מרובה ובדברי התוס' שם גם בארתי סוגיא דכיסין תלוגין רמי ליה דבלהי מס' מעילה ודפ"ג דערובין שם מה שלכאורה נראה מסס כמתנגד לסברת זו שכתבתי וחזקתי עוד דברי במסמור' בל ימוט :

ועתה נבא לכ"ל שהתחלנו בסוי' שעבר דדברי הרוקח ברורים שטוב ללמוד ולומר כל מי שיגיע לידו מצה שלי הרי הוא לו במתנה וכדתנן מלמדין אותן לומר כל מי שיגיע לובלי לידו הרי הוא לו במתנה ומתנה שיהא במתנה במכאן ולהבא ללאחר שבא ליד חבירו ולכ"ע מהני לפילו למתן לדית ליה בדירה כיון דלאו מתנה על למפרע אלא במכאן ולהבא ומ"מ מהני במכאן ולהבא שיחול המתנה ע"פ שלאחר שבא ליד חבירו ואינו ליד חבירו ולא דמי להה דלאר"י גזל ולא נתייאשו הבעלים כו' זה לפי שאינו בידו וה"נ אינו יכול להפקיר ללאחר שבאו ליד עניים במכאן ולהבא משום דאין ההפקר חל ע"פ ללאחר שבא ליד עניים דכבר יצא מרשותו דס"ה שבא ליד הגזלן וליד עניים בתורת גזל לפיכך יצא מרשות בעלים אבל הכא גבי לובלי ומצה לא בא ליד חבירו מצתו ולובלו בתורת גזל אלא בשעות נתחלף על זה לזה ואלו ידע הי' טועל את שלו ולא של חבירו אלא שטעה וכסבור שלו הוא טועל לא יצא מרשות בעלים ובידו להקדיש ולהפקיר וליתן במתנה לכל מי שירצה וזה ברור : ועיין בתוס' ספ"ב דקדושין (ד' נו ב ד"ה מתקיף לה ר"י) מש"כ בשם ר"מ ותמצא כדברי ועיין בירוש' פ"ד דסוכה על מצה זו לכל מי שיגיע לובלי לידו הרי הוא לו במתנה ותמצא רחיים לדברי ולא רציתי להעתיק ולהאריך בזה והמעיין יבין מעצמו · ועכ"ל דלפילו לר"י דאמ' גזל ולא נתייאשו הבעלים אינו יכול להקדיש ולהפקיר וה"ה ליתן במתנה אינו יכול ה"מ ללאחר אבל לגזלן ולאי יכול למחול לו ולוליתנו לו את הגזילה במתנה וזה ברור אם כן כל מי שיגיע לובלי לו מצתי לידו הרי הוא לו במתנה בלא"ה ולאי מהני ום לזה רחיות הרבה אלא שאינו ענין לנ"ד כ"כ לפיכך לא כתבתי' יהרי כתבתי' כדברי נ"ל היטב בס"ד :

דיני מצה ומרור סימן צד

ברם נראיים אנו למידע הא דמצה גזולה לפסולה מ"ט לי משום מצוה הבאה בעבירה ומ"מ לענין מרור דאין יוצא ידי חובתו במרור גזולה או לא ד"מ דלאיתיא מגו"ס כיון דמצה במרור מי איתיא מקרא לפסולא מרור גזול מי פסול דכל דפסל רחמנא במצה במרור מי פסול מהקישא דמצה ומרור ואפי' במרור בזה"ו דרבן כדמוכח בפ' כ"ש (דף לט) גבי הא דבעי רמי בר חמא מהו שיצא אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים כו' במצה לאורייתא הוא דלא נפיק אבל מרור דרבנן נפיק כו' אמר רבא מסתברא מצה ומרור וכמ"ל בדיני מצה ומרור ואי מצה גזולה אינו פסולה מקרא זה אלא משום מצוה הבאה בעבירה והא הוי פסול דמצוה הבאה בעבירה לגו גבי מצה נאמרה אלא כללא הוא בכל המצות דמצוה הבאה בעבירה פסולה אי מדאורייתא ומקרא דאת הגזול ואת הפיסח יליף לה בפ"ג דסוכה (דף כט) והאי קרא גבי קדשים כתיב ומעתו ילפינן לכל התורה כולה ואי מדרבנן וקרא דמסתיא בעלמא וכמ"ל סימן ל"ז ולהני רבוותא דפסקו דבדרבנן מצוה הבאה בעבירה לית לן בה ומה"ט פוטר בי"ט שני כשר הוחיל ואינו אלא מדרבנן וכמ"ל בדיני לולב ח"כ הה"נ מרור הגזול כשר הוחיל ואינו אלא מדרבנן וזה"נ ואפי' אי האי פסולא דמצוה הבאה בעבירה מה"ת הוא כיון דל"נ גבי מצה עשה אלא כלל הוא לכל התורה כולה ורבנן בדידהו לא חשו להה פסולא דמצוה הבאה בעבירה ח"כ מצה בכלל כל המצות של תורה ולא נפק מכללא דהאי מצות דרבנן ולא חיישינן למצוה הבאה בעבירה ולא שייך לפסול מרור גזול מהאי הקישא דמצה ומרור במרור בזה"ו דרבנן · והכי משמע לי מד' התוס' בפ' ע"פ (דף קיד) דתניא התם גבי מרור אכלן דמאי מרור יצא בשאר כתיב התוס' אבל ולאי לא יצא אע"ג דמעשר ירק דרבנן כדאמרי' גבי מצה בפ' כ"ש אבל לא בטבל ומ"ל בטבל עבול מדרבנן ואיתקוש מרור למצה ובדאמרי יצא נמי במצה משום דאי מפקיר נכסיה וחזי ליה וטעמא דהאמירו בזודאי דרבנן דטבל לאורייתא מפיק התם מלא תאכל עליו חמץ יצא זה שאינו משום בל תאכל טבל ואיתקוש מצה לחמץ ע"כ · ואיכא למידק למה פי' טעמא דטבל לאורייתא לא משום לא תאכל עליו חמץ דהיינו דרייתא מ"ל התם כר"ש דל"ת אין איסור חל על איסור ולית ליה לבלהתי כוותי' דזה וכמכ"ל סי' י"ו וטעמא דמתני' דאינו יוצא ידי חובתו בטבל משום מצוה הבאה בעבירה הוא וכמו שפירש"י וכמ"ש שם הל"ל דה"ט דאינו יוצא ידי חובתו במרור של טבל משום מצוה הבאה בעבירה דלאתיא דהיה בעבירה כהלכתא : אלא ולאי ה"ט משום דמשמע להו להתוס' דהא דתניא אכלן דמאי יצא אבל ולאי לא תפילו בזה"ז מיירי דאינו למרור אלא מדרבנן ואי טעמא משום מצוה הבאה בעבירה ס"מ דאפילו בדרבנן חיישינן למצוה הבאה בעבירה ותקשה

מבריית, זו לשמואל לה' רפ"ב דסוכה דיוצא בי"ט שני בלולב הגזול הואיל וחיובו חלה מדרבנן למצה הבאה בעבירה לח חייבין וכמו שפי' התוס' התם ולי מסוס הקישא דמצה למרור הא לענין מצה הבאה בעבירה לח שייך הא הקישא וכמש"כ לפיכך פי' דטעמא דחבל בולדי טבל דלח יצא משום לח תאכל עליו חמץ הוא וכיון דהוי קרא גבי מצה גופי' כתיב מהני הקישא דמצה ומרור דבמרור דזה"ז מי לח יצא וא"ת לענין פסולא משום מצה הבאה בעבירה לח מהני הקישא ודע"ג דבמצה חייבין לה במרור של זה"ז לח חייבין לה : והנה מצינו להר"ן בפ"ג דפסחים ולהרב המגיד בפ"ז' מה' חמץ ומצה שהביאו להחוח דירו' דפוסל מצה גזולה משום לח עבירה מצה ומשום הלה המצות והיינו מצה הבאה בעבירה דגמ' דילן ס"ל במרור בזה"ז דרבנן ליח לן בה וגם הרמ"ם הביח ירוס זה בסוף דבריו משמע דלח בריח ליה הא טעמא דגו"ם לפסול מצה גזולה • ובחמת יש לי לתמוה וכי חפשר ללמוד מהאי מאתכם דלייחין לה מהלה למצה לפסול מצה שהיו שלו חלה של גזל והאי לי כחב רחמנא גבי מצה גופי' להאי מאתכם שפיר הוי ממעטין מיני' של גזל כמו דממעטין מלכם דגבי לובב של גזל חבל השחא דגבי מצה לח כחב רחמנא בהדיח למאתכם חלה דמייחין לה בגו"ם ללחם לחם מהלה והרי בחלה נופיה של גזל חייב בחלה כדלחמרי' בר"פ הגוזל (דף נד) הרי שגזל סאה של חיטים וטחנה וחפחה והפרים ממנו חלה חין זה מברך חלה מחאן לחבל מ"מ חייב בחלה חפי' לי שיעי במקומה עומדת ולח קנה הגזלן בשיעי כדלחמרי' החם ס"ב ס"ח להחמיר במצה הלמד למעט של גזל יחר מן חלה המלמד דכל כה"ג ה"ל בפל חמור מן העיקר וכדלחמרי' בר"פ הזבחים (דף מח) חשכחן שחיטה בשולה למזוה קבלה ניחי למעו'חשכחן שחיטה וקבלה לעכב מכלן חמר רב חלח בר חהבה ולימיתמ רבה בר שילח ק"ו מה חטח' שהבחה מכח עולה מעכבת עולה שבחה חטח' מכחה חימו דין שחעכבת מה לחטח' שכן מכפרת על חייבי כריחות חמר רב הונה הא ק"ל לרב חלח בר חהבה כלום מינו בפל חמור מן העיקר ופרש"י בפל כו' למד חמור מן המלמד כגון חטח' שבאת מכח עולה דעיקר לפון בעולה כחיב ע"כ • והרי החם חטח' חינה למילה משולה חלח למצה וחלו עיכובא גבי לידה עלמה כחיב כדלחמרי' החם חפ"ה קרי לי בפל ק"ו הכח דגבי מצה לא כחיב מלכם כל עיקר וכולה מילחא לידה מחלה ילפינן לחמרי' לא יהא בפל חמור מן העיקר וכיון דבחלה של גזל חייב בחלה ס"ח למעט מינים מצה גזולה וכדלחמרי' • ולפי"ז למאי דפסק בח"ח סימן תרמ"ט בס"ע דיוצא ידי חובתו בלולב הגזול בי"ט שני דבדרבנן לח חייבין למצה הבאה בעבירה וכ"ד הרבה פוסקים הע"פ שחין דעת הרמ"ח שם כן ה"ה דיוצא במרור הגזול בזה"ז שחינו חלח מדרבנן • ובסוף חשובת מהרי"ו כחב מהר"ח נסחפק כיון דמרור חיחקוש למצה וגזל פסול ס"כ ישרל לח יעקר מרור מן הקרקע מידי דהוי מחסח דס"ל ר"ה להכי דמובי חסח כו' בפ' לולב הגזול ע"כ • ויפה כיון שחלה טעמא לפסול גזל גבי מרור משום דליחקוש למצה דלו משום מצה הבאה בעבירה ל"ל בה ומ"מ כבר נחברר דחין לפסול לח מצה ולח מרור בזמן שבמ קיים דהוי מה"ת חלח משום מצה הבאה בעבירה וה"ל בזה : יחברר הדבר יותר בחרוכה בס"ד והו מה שכ"ל בזה :

דיני מצה ומרור סימן צו

שאלה מי שחין לו למצה של מצוה של התיר חלח של חדש או של חיסור חחר מי מחרינן יצח עשה דמצה וידחה ל"ת או לח :

תשובה בדבר זה ראוי לעיין בחרבעה דברים ובחרה ס' לפ' • ראשונה הא דחניא בפ"ב דפסחים (דף לה) יכול יוצח חדם ידי חובתו בטבל חלח נחקן כל כ"כ שנטלה ממנו תרומה גדולה ולח נטלה ממנו תרומת מעשר מעשר ראשון ולח מעשר שני ואפי' מעשר עני מניו ת"ל לח תאכל עליו חמץ מי שחיסורו משום בל תאכל חמץ יצח זה שחין חיסורו משום בל תאכל חמץ : הרי דמהקשח דמצה לחמץ ילפינן דחין יוצח ידי חובתו בטבל ומ"ב ה"ה לשחר חיסורים נמי שחין חיסורו משום בל תאכל חמץ • חבל הא ליחח שחרי ח"תרי"חתם ואיסורח דחמץ להיכח חזלה חר"ם הא מני ר"ם היח דחמר חין חיסור חל על חיסור חלינ דרמ"ח החוכח נבילה בי"ה פעור והרי האי חמץ ע"כ חיסור כולל ל"ל דהא דמעט' מצה של חיסור מלח חאכל עליו חמץ ה"פ משום דסיפ' דקרח שבעת ימים תאכל מצות ומקישינן מצה לחמץ מה חיסור חין יוצח ידי חובתו בטבל ומ"ב כיון דאו היה חמץ לח היה עובר על לח תאכל עליו חמץ דהא חין חיסור חל על חיסור לפיכך חין יוצ' מי ידי חובתו מצה שהביאו להחוח דירו' ע"כ הא חנא חיסור כולל ליח ליה דהא חמץ בפסח ה"ל חיסור כולל מינו דחכל על שחר חבוחה שהינו של חיסור חל ממי על של חיסור ועוד שהרי טבל חסור בחכילה וארי בהנחה ואלו חמץ בפסח בהנחה נמי חסור והרי חיסור הנחה לפרש"י והרמב"ם ה"ל חיסור מוסיף ולפי' התוס' ה"ל חסור חמור וכמ"ש בדיני יה"ב חלמח חפי' חיסור כולל עם חיסור חמור או חיסור מוסיף ל"ל ותקן ק"ל חפי' חיסור כולל לחוד חל על חיסור וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' חיסורי ביחה וכדי מוכח בנמרח בכ"מ • וח"כ לדידן דלח ק"ל כר"ש החם יוצח ידי חובתו במצה של חיסור ואי חפשר לנו למעט של חיסור מהאי הקישא דמצה לחמץ דהא חיסור'משום בל תאכל חמץ כיון דחיסור חל על חיסור בכה"ג • ואף ע"ג דרבינא שני החם חפ"ת רבנן מי שחיסורו משום בל תאכל חמץ בלבד הלח חף משום בל תאכל טבל יצח זה שחין חיסורו משום בל תאכל חמץ בלבד הלח חף משום בל תאכל טבל הא לימו דברים בגמרח דלמרי' מידי בלבד כחיב הלח מחוסרחא כר"ש וזהו ברור • ובמחני' תנן החם חלו דברים שחדם יוצח ידי חובתו בפסח כו' בדמחלי כו' חבל לח בטבל ולח במעשר ראשון הלח נטלה תרומתו ולח במעשר שני והקדש נפדו וכחב הר"ן טעמח דכל הני משום דה"ל מצוה הבחה בעבירה וגרסינן בירושלמי מצה גזולה מסור לברך עליה תר"ה ע"ש בוגע בדרך ניחץ ה' ר"י ז"ל חין עבירה מצוה ז"ל ודין הלה המצות הם עשיתן כמצוותן הרי הן מצות ואם לאו חין מצות ע"כ בגמרח דמחי הא לח חזי ליה ומשני מינו דחי בעי מפקיר לנכסיה והיי עני ואוכל דמחי השחא נמי חזי ליה ופרש"י דמחי לח חזי ליה ומחרי לקמן מי שחיסורו משום בל תאכל חמץ השחא נמי חזי ליה ופרש"י דמחי לח חזי ליה ומחרי לקמן חיסור חחר ז"ל ה"ל מצוה הבחה בעבירה ע"כ • וזה מן התימה כיון דחיכח טעמא דמצוה הבחה בעבירה להחי חנא דס"ל כר"ש הקישא דמצה לחמץ למה לי חיפוק ליה משום מצוה הבחה בעבירה ובפרט ק"ל של רמ"י ז"ל שהרכיב בב' הטעמים ביחד משום הקישא ומשום מצוה הבחה בעבירה וכיון דחיכח טעמא דמצוה הבחה בעבירה הקישא ל"ל • וע"ל לפרכיח להכי חרי טעמי דחיכח של חיסור ז"ח דיצח מ"ע דמצה ודחה חותה ולחיסור כזה לח סני לן בטעמא דמצוה הבחה בעבירה דכיון דרחוי לת"ע דמצה לדחות חת ל"ת של חיסור זה הרי חין כחן עבירה ולדרבה חפי' מצוה יש כחן לפיכך לריכים לומו להקישא דמצה לחמץ ולחו משום הקישא לחוד לח סני לן חלח לר"ש חבל לרבנן דלדידהו לח שייך למדרש להחי הקישא כיון דס"ל חיסור חל על חיסור בחיסור כולל ה"ח חפי' בחיסור חמור דחין עשה דמצה רחוי לדחות חותה חם עבר וחכל יוצ' ידי חובת מצה בדעבד לפיכך לריכים לומו לטעמא דמצוה הבחה בעבירה להיו יוצ' בזה בעבד דכיון דחין ל"ת זו רחוי לדחות חפני עשה דמצה הרי כחן עבירה בחכילתו וה"ל מצוה הבחה בעבירה : **ועתה** חבחר הדבר הרי בפ"ק דיבמות בשיטת עליה מסקינן דחין מ"ע דוחה לל"ת שיש בה כרת ושעמא דמילתא משום דהא דעשה דוחה ל"ת ילפינן לה מכלחים בניצית דשרי רחמנא מסמוכים דלח חלבש שעטנז גדילים תעשה לך ודווקא דומיח דכלחים דה"ל ל"ת גרידא היא דחמרי' דחתי עשה ודחי לה חבל ל"ת שיש בה כרת חמיר חין עשה דחי לה והדבר ברור לי דה"ה דחין עשה דוחה ל"ת שיש בה מיתה בידי שמים דחמיר מל"ת גרידא ולח הוי דומיח דכלחים בניצית והא דחמרי' חתם חין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת הל"ל דהינו דוחה חפי' ל"ת שיש בה מיתה בידי שמים דקילי מכרת כ"ש ל"ת שיש בה כרת דחמיר מיניה כדחמרי' בפ' כל שעה (דף לב) היינו משום דהחם מיירי מיבום דערוות שכולן בכרת וחין בהן מיתה בידי שמים נקט ל"ת שיש בה כרת וה"ה ל"ת שיש בה מיתה בידי שמים דלח דחי דוחל בחר טעמא • והשתח חתי שפיר דכל הני חיסורי דחכיב בחתני' חין רחוי לדחותן מפני מ"ע דמצה דהא טבל במיתה בידי שמים כדחמרי' בפ"ק הגזרפי' ומעשר ראשון שלח נטלה תרומתו היינו טבל דבמיתה ומעשר שני שלח נפדה חע"ג דהינו במיתה ס"ה הינו נדחה מפני עשה דמצה דה"ל ל"ת ועשה דכתיב לח תוכל לחכול בשעריך מעשר דגוך כו' הרי ל"ת וסיפ' דקרח כי חם לפני ה' חלהיך תחכלנו ומשמע לפני ה' חין במקום חחר לח וה"ל לאו הבח מכלל עשה וקי"ל לאו הבח מכלל עשה עשה הוח וה"ל מ"ש שלח נפדה עשה ול"ת ות"ח לעשה דמצה לדחות חותה ול"מ לרבי דס"ל סם בפ' הגזרפי' ונפ"כ דס"ל הזיד בחעילה בחיתה הא חין עשה דוחה ל"ת שיש בה מיתה חלח חפי' לרבנן דס"ל הזיד בחעילה בזוחרה בעלמא וחין בה מיתה כיון דקי"ל דחין יוצח ידי חובתו במצה גזולה וכדברי הירושלמי ח"כ מה לי גזל להדיוט מה לי גזל לגבוה וכל זמן שלח נפדה יש כחן משום גזל גבוה • ותע"ג דמוקי לה בגמ' לעולם שנפדה ומחי לח נפדה לח נפדה יש כחן עשה כהלכתו כגון שחיללו ע"ג קרקע ורחמנח חמר ונחן הכסף וקם לו חפ"ה ה"ל גזל חע"פ שנפדה דכיון דרחמנ' קפיד חהקדש

שלא לפדותו ע"ג קרקע כל שלא נפדה כהלכתה לא נפק מתורת גזל דדעת גבוה
ים שחין גזל דרחמנא יוצחת מרשות גבוה בחילול ע"ג קרקע וה"ל גזל מעליח וכיון
דכל הני לישורין דתנן במתני' לאו נידחין מפני עשה דמצה לפיכך היכא דעבר
והכל לפי' בדעבד לאו יוצח י"ח משום דה"ל מצה הבחה בעבירה כיון דלאו
רחוי לכתחלה • והשתח חתי שפיר דלא לחתיל עשה משום כר"ם ודלא
כהלכתח לחפי' כרבנן נמי חתיא ע"ג דה"ל לאו לישור חל על לישור בחישור
גולל וח"ל לן למילף מהקישח דמצה לחמץ שאינו יוצח י"ח במצה של לישור לפ"ה
בעל הני לאו יוצח ידי חובתו מעשה משר דהוחיל ואין עשה דמצה דוחה לאו
בלכתחלה לפיכך בעבר ואכל לאו יוצח י"ח לפי' בדעבד משום מצה הבחה בעבירה
וכדחמרן • והח דפריך דחמי הח לא חזי מ"ע דמחי לאו יוצח בו י"ח מצה משו'
שפיר דהח כיון דעבל השבול לחרומת מעשר לחורייחח לאו יוצח בו י"ח מצה משו'
דחתיר דבמיחה ואין עשה דמצה דוחה לאוחו ה"ה לדמחי דהוי טבול לחרומ' מעשר
מדרבנן כל דחקון רבנן כיון דחורייחח חיקון ואינו יוצח בו י"ח וכדחמר' בגמ'
אבל לא בעבל פסיעה ל"ל בעבל טבול מדרבנן שורשו בעלין שאינו נקוב • ותמי
דבריית' דחמעט לעבל שלא נעלה כל קרבו מלא חחלב עליו חמץ ולא מה"ט
דחמרן ה"ט משום דבבריית' קחני ואפי' מ"ע מיון דמשמע שהופרש ממנו הכל לבד
ממ"ע והרי בחסכת מכות בפ' חלו הן הלוקין (דף טו:) אמ' רב אבל טבל של מעש'
עני לוקה ויליף לה התם מקרא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר
ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעש' עני ואת' רחמנא לא תוכל
ומשמע דעבל של מעש' עני אינו עובר עליו אלא בלאו זה גרידא אבל אינו חייב עליו
מיחה כשאר עבל • וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ו מה' מ"א החוכל כזית מן העבל
קודם שיפרוש ממנו חרומ' גדולה ותרומ' מעש' חייב מיחה בידי שמי' כו' אבל החוכ'
מדבר שיעבל' ממנו חרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפריש ממנו מעשרות
ואפי' לא נשאר בו אלא מעש' עני ה"ז לוקה משום חוכל טבל ואין בו מיחה שאין
עון מיחה אלא בחרומה גדולה וחרומת מעש' כו' ע"כ וקלסתי' שים ריבו הרלב"ד
ז"ל שם בהשגות חע"פ שהשם' בפ' יש מותרות (דף (א) נראה כמשתפקים בזה
ומדברי הרמב"ם לחדע טוב דאפי' טבל אלא הופרש ממנו מעש' שני אין בו חיוב
מיחה אלא מלקות בלבד שהרי כתב שאין שום מיחה אלא בחרומה גדולה ותרומת
מעש' בלבד וכיון דבעבל של מעשר שני ומעש' עני אין בו מיח"ה ע"ש דקחני בבריית'
ולא מעש' שני ואפי' מעשר עני מיון דה"ל לאו גרידא ואין בהם מיחה וסל"ח דאחי
עשה ודחי להו ואין לכאן משום מצה הבחה בעבירה לחדרבה אפי' מצה יש בכאן יש
דקי"ל דאחי עשה ודוחה לל"ת קמ"ל אלא אפי' לל"ת גרידא ואע"ג דברים דבריית' יש נמי
דעשה דמצה אינו דוחה שום ל"ת אפי' ל"ת גרידא ואע"ג דברים דבריית' יש נמי
ולא נעלה ממנו חרומת מעשר ללמוד לעבל חרומת מעשר נמי מהאי הקישא
יליף לה ל"ד דכיון שים בה מיחה ואין רוצה לכחחילה לעשה דמצה לדחות ל"ת דיל'
דחיינר אפי' בדעבד ל"ל קרא אלא יוצא ידי חובתו דהא פסיעה ה"ל מצה הבחה
בעבירה אלא מגב גררא דמעשר שני ומעשר עני נסיב לה נמי למעש' דאמוראי ע"ג
יליף בפ' אלו מציאות (דף לב) מוחתא אלמא חלא מישוטי וא"ל אלא לזקן ואינו
לפי כבודו לחוד דמפרש הש"ם התם וכמה רבות בגמ' ואכ"מ לפשר עוד לומ' דנקט
נמי מעש' דאמון שנעלה חרומתו בחצרת ליפנה דר"י שהניח הגמ' התם בפ'
חם"ה התניא ר"י יכול לא יהא חייב אלא על עבל שלא הורם ממנו כל עיקר
הורם ממנו חרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעש'
שני ואפי' מעשר עני מניין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך וכו' • והשתח חתי שפיר
דאע"ג דלדיקן ליח לן דר"ש חפ"ה בכל הני דחתני' אינו יוצא י"ח מצה כיון שאין
חיסורים הללו נדחין מפני מ"ע דמצה לפי' בדעבד אינו יוצא י"ח משום מצה
הבחה בעבירה מה"ט נקטי רש"י והר"ן להחי טעמח • והח דנקט רש"י נמי
להקישא אע"ג דלא חיישא אלא לר"ש דלית הלכחח כוותיה משום דבאמרה
בגמ' בהדיא נקט לה לרווחא דמילחא:ואי ק"ל להח שכחבתי דטבול למעשר שני
ומעשר עני כיון דאינו אלא בלאו רחוי למ"ע דמצה לחחות חותה וחמחי הח אפשר
דהפרשה למעשר שני או מעשר עני וכיון דאפשר לקיים שניהם הח אר"ל כל מקום
שחתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב לק"מ הח מסכחת לה
כגון שהטבל אינו שלו וא"א בהפרשה כהחניא רפ"ק דתרומו' דהתורם את שלו
אין תרומתו תרומה וה"ה למעשר כדמוכח בכמה מקומות וא"ת מ"ש ליה דאינו יוצא י"ח מצה משום דה"ל מצה גזולה וי"ל דמשכחת לה כגון שהטבל
הוא של נכרי ואפי' למ"ד מירוח נכרי פוטר כגון שנתמרח אצל ישראל ומכרו לנכרי
אחר מירוח והפרים ממנו לישראל חרומה ומעשרות חוץ ממעשר שני או מעשר
עני דהשתח אי' טבל מוכן הוא וא"א בהפרשה כיון שאינו שלו ואפ"ה לא ה"ל מצה
גזולה • לא מבעיא למ"ד גזל נכרי מותר ל"ל בה משום מצה הבחה בעבירה
אלא אפי' למ"ד גזל נכרי אסור ה"מ היכא דגזלו בידים אבל בממילא שרי כמו שפקעת
הלוחתו דשרי לכ"ע כדחמ' בפ"ב דב"ק ואפ"ה לענין תרומו' ומעשרות ה"ל אינו
שלו וא"א בהפרשה ה"ל משכחת לה דעשה דמצה ידחה ל"ת דטבל של מעשר
שני או מעשר עני וא"א בהפרשה כגון שאין שם אלא כזית מצומצם ממצה של טבל
אחם יפרים ממנו מעט למעשר שני או מעשר עני חסר ליה פירורא שהרי מעשר
שני הוה ליה ירושלים וא"א לאוכלו למ"ש שאינו אוכל אלא כזית ומשכ"ל ואין מעשר עני חיינו יוצא בו דה"ל של עניים וה"ל מצה גזולה ועיין בפ"ב
דיומא (דף פ) גבי דמי שחקנו בולמוס גבי טבל ותרומה תנאי היה דח"ר כל היכא

(א) פ"ו ע"ח ד"ה אי מיחסי

דחפסר בחולין כ"ע ל"פ כו' ותע"ג דהח מתני' דאין יוצא י"ח בטבל שלא נעלה כל
נרכו שלא נעלה ממנו מעשר שני ומעשר עני מ"ל כר"ש ור"ש הח ס"ל כ"ש למכות
חלמח דלא מ"ל לר"ש דשיעור אכילה בכזית וא"כ י"ל דה"ה אכילה מצה כגון מצה
בכ"ש שני ליה ולא בעי כזית הח מ"מ ר"ש עצמו אמ' ול"ח כזית אלא לענין קרבן
בלבד ולפי' התוספות בפ"ג דשבועות דף כ"ד ה"ה לענין עונש כרת בעי ר"ש כזית
ולא שני ליה בכל שהו ולכרת וקרבן מדמינן ליה ולא לכל אי' וכ"כ כן במ"א אין זה מקומו:
ונחזור לנדון דידן ולפ"ז למחי דלא קי"ל כר"ש וא"ת למו ללמוד מהחי הקישא דמצה
להמך דאינו יוצא י"ח במצה של חיסור חס אין לו למצה של מצה מן היכן מוחר
לאכול כזית של מצה מן החדש דאתי עשה דמצה ודוחה ל"ת דחדש ואין כאן
משום מצה הבחה בעבירה דלדרבה אפי' מצה נמי יש כאן וכמ"ש הרי מחברר
דגם משום ה"ט דמצה הבחה בעבירה ליח לן בה ומותר לאכול מצה של מצה מן
החדש חס אין לו מצה של היתר: עוך י"ל דרך ג' דחסור לאכול מצה של חיסור
ג"ע דאין לו מצה של היתר דבסמ"ק. דקדושין אמ' ויאכלו מעבור הארץ מיתרת
הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא חכול דאקריבו עומר והדר חכלו וכחבו
התוס' בירו' מקשה למה לא אכלו מצה מחדש ויבא עשה דבערב חאכלו מצות
וידחה ל"ת דחדש ותתרך אאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאחר הדיבור ע"כ
וק"ל מ"ש דיחתא להא דירו' דאין עשה דמצה דוחה ל"ת של חיסור משום
שהיא עשה דקודם הדיבור ח"כ להאי תנא דקאי כר"ש וממעט טבל של מעשר עני
מהקישא דמצה לחמץ קודם הדיבור ואי משום דעבד דאפילו עבר ואכל שלא יי"ח ת"ל
כלל מפני שהיא קודם הדיבור ואי משום מצה הבחה בעבירה והרי אבל שלא יי"ח ת"ל
משום מצה הבחה בעבירה דכיון דאינו מוחר לכחחילה לאכול מצה של חיסור חס
עבר ואכל ממילא אינו יוצא י"ח לפי' בדעבד משום מצה הבחה בעבירה וע"ל דהח
ודאי ח"ח דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת ע"כ משום מצה הבחה בעבירה אינו שלא
מדרבנן וקמ"ל דמשום הקישא דאפי' מה"ת אינו יוצא י"ח במצה של חיסור שלא
דר"ש דס"ל אין חיסור חל על חיסורי ולפ"ז למחי דלא קי"ל כר"ש מחניתין דחמץ
אבל לא בעבל כו' דל"י בהן הח חע"ג דאין רחוין לאכלן לכחחיל' אי משום לחמי'
חיסורן ואין שום עשה דוחה אותן וכמשכ"ל ואי משום דעשה דמצה קיל משום
דקודם הדיבור היא ואין שום ל"ת נדחה מפני' ע"כ הח דאינו יוצא בהם בדעבד
אינו שלא מדרבנן ומשום מצה הבחה בעבירה והרי אבל לא בעבל דחמן התם
מ"ל בגמ' בעבל דרבנן ום"מ דמיירי מחני' בדרבנן אבל מה"ת יוצא בה ה"ה י"ל
דכולה מחני' מדרבנן הוא דאינו יוצא בכל הני דחציב אבל מדאורייחא יצא י"ח
בדעבד לרבנן דפליגי עליה דר"ש והא ודאי לא מסחבר לאוקמי סחם מצה כר"ש
דלית הלכחא כוותיה: שוב רחיתי להחום' בפ"ג דסוכה (ד"ל ד"ה משום ה"ל)
שכ' חימה דבפ' כ"ש חניא דאינו יוצא ידי מצה בעבל ודרים לה מקרא חיפוק ליה
משום מצה הבחה בעבירה דקא אכיל חיסורא ונפיק ידי מצה ע"כ • וכ"ל החום'
לעצמייהו חזלי דס"ל דאין עשה דמצה דקודם הדיבור דוחה ל"ת אלא"כ לא קאי
מידי דאי לא קרא ה"א דאחא עשה דמצה דוחה ל"ת דעבל של מעשר עני ודרי
אין כאן משום מצה הבחה בעבירה אלא דדרבה אפילו מצה יש כאן כיון דעשה
דמצה דוחה אח ל"ת קמ"ל קרא אלא אאי כדאמרן • וק"מ דס"ל להחום'
דמצה הבחה בעבירה אפילו מה"ת מילחא היא אבל בפ"ק דסוכה (דף ט) כחבו
החום' דמשום זה אמעט החם סוכה גזולה מחג הסכות חעשה לך מצלך וכן הא
דאינו יוצא בחרוג הגזול משום לכם מצלכם חיפוק ליה משום מצה הבחה
בעבירה דטעמא דמצה הבחה בעבירה לאו דאורייחא אלא מדרבנן ע"כ ולפמ"ש
לעיל דטבל הוא מדאורייחא ומדרבנן אינו יוצא י"ח מצה כיון שאין
חיסורים הללו נדחין מפני מ"ע דמצה לפי' בדעבד אינו יוצא י"ח משום מצה
הבחה בעבירה מה"ט נקטי רש"י והר"ן להחי טעמח • והח דנקט רש"י נמי
להקישא אע"ג דלא חיישא אלא לר"ש דלית הלכחא כוותיה משום דבאמרה
בגמ' בהדיא נקט לה לרווחא דמילחא:ואי ק"ל להא שכחבתי דטבול למעשר שני
ומעשר עני כיון דאינו אלא בלאו רחוי למ"ע דמצה לחחות חותה וחמחי הח אפשר
דהפרשה למעשר שני או מעשר עני וכיון דאפשר לקיים שניהם הא אר"ל כל מקום
שחתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב לק"מ הא מסכחת לה
כגון שהטבל אינו שלו וא"א בהפרשה כהחניא רפ"ק דתרומו' דהתורם את שלו
אין תרומתו תרומה וה"ה למעשר כדמוכח בכמה מקומות וא"ת מ"ש ליה דאינו
יוצא י"ח מצה משום דה"ל מצה גזולה וי"ל דמשכחת לה כגון שהטבל
הוא של נכרי ואפי' למ"ד מירוח נכרי פוטר כגון שנתמרח אצל ישראל ומכרו לנכרי
אחר מירוח והפרים ממנו לישראל חרומה ומעשרות חוץ ממעשר שני או מעשר
עני דהשתח אי' טבל מוכן הוא וא"א בהפרשה כיון שאינו שלו ואפ"ה לא ה"ל מצה
גזולה • לא מבעיא למ"ד גזל נכרי מותר ל"ל בה משום מצה הבחה בעבירה
אלא אפי' למ"ד גזל נכרי אסור ה"מ היכא דגזלו בידים אבל בממילא שרי כמו שפקעת
הלוחתו דשרי לכ"ע כדחמ' בפ"ב דב"ק ואפ"ה לענין תרומו' ומעשרות ה"ל אינו
שלו וא"א בהפרשה ה"ל משכחת לה דעשה דמצה ידחה ל"ת דטבל של מעשר
שני או מעשר עני וא"א בהפרשה כגון שאין שם אלא כזית מצומצם ממצה של טבל
אחם יפרים ממנו מעט למעשר שני או מעשר עני חסר ליה פירורא שהרי מעשר
שני הוה ליה ירושלים וא"א לאוכלו למ"ש שאינו אוכל אלא כזית ומשכ"ל ואין מעשר עני חיינו יוצא בו דה"ל של עניים וה"ל מצה גזולה ועיין בפ"ב
דיומא (דף פ) גבי דמי שחקנו בולמוס גבי טבל ותרומה תנאי היה דח"ר כל היכא

מפסר לומר כן והלא כבר נ"ל לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות וחמר ור"י ההוא לקבלו חובה חפי' בז"ה הוא דאתחת ור"ש לקבלו חובה מ"ל נפקא ליה מבערב תאכלו מצות ור"י מ"ל לעותת ושניה בדרך רחוקה כו' והשתא מ"ל דהאי לא תאכל עליו חמץ מצעיא ליה לז"ה אלא דר"י דילמת להכי אתהדרי לחובת מצה בהאי קרא במצה תורה כי היכא דלהוי נשנית אחר הדיבור כי היכא דתיתי מצות עשה דמצה ותדחה לל"ת הלא ע"כ דל"ת נשנית לאחר הדיבור נמי דחיא לל"ת והלא כד' הירושלמי: ☜

ובאמת שמעתא זו צריכה ביאור דאמר קמ"ל ר"ש לר"י וכי תפסר לומר כן הרי כבר נאמר לא תאכל עליו כו' מהי ק"ל הא לר"ש מ"ל האי הקישא פליגו יונה י"ח במצה של איסור משום דלין איסורו משום של תאכל חמץ הוחיל ומ"ל דלין איסור חל על איסור בשום ענין אי משום לין הקיש לתחנה ותרוייהו ס"מ דמקשין חמץ למצה שאינו עובר עליו עד הלילה כמו שמצות מצה אינו נוהג אלא בלילה ומקשין נמי מצה לחמץ שלין איסורו אלא משום של תאכל חמץ ואינו יונה י"ח מצה בשל איסור ת"כ דאמרי' לין הקיש לתחנה מהי פריך לבתר דשני ור"י הוא לקבלו חובה חפי' בזה"ז הוא דאתחת ור"ש לקבלו חובה מ"ל הא לר"ש לין הקיש לתחנה ואם נמי תילף מינים לבזה"ז כמו שאיסור חמץ נוהג בזה"ז • ומ"ל דוקאי מהאי הקישא ס"ח אלא לומר אלא דבר אחד בלבד ור"ש לדבריו דר"י קאי לדידי מצעיא ליה להאי הקישא דאינו יונה במצ' של איסור אבל לר"י ס"ח למידרש האי הקישא להכי דמי שאיסורו משום של תאכל חמץ דהא אתעיגן לר"י בפנ"ם (דף קז) דגיד הנשה מוהג בעלמא משום דמצני יעקב נאסר גיד הנשה ובדלין בחמה טמאה מותרת להם וה"ל איסור חמור כמ"ש התוס' שם (דף קב) גבי הא דס"ל לר"י מוהג אבר מן החי בשבעתים והרי איסור הנאה דחמץ ע"פ לא גרע מת"ח כמ"ש במצה חפי' בשל איסור עובר על בל תאכל חמץ שם כן פריך שפי' הרי פבר נאמר לא תאכל עליו חמץ ולדידך ס"ל למדרש להאי הקישא אלא לבשעה שיאכו בקום אכול מצה יאכו בשל תאכל חמץ כו' כדאמר התם והא דפריך ור"ש לקבלו חובה מ"ל חפי' לר"ש אינא דנפקי' מני פריך שפיר דהא האי הקישא מצעיא ליה למני שאיסורו משום של תאכל חמץ • אבל אכתי ק"ל לר' רוב פוסקים שפסקו בלפני זמנו כר"י דעובר עליו בלאו וקי"ל דאיסור חל על איסור חפי' באיסור כולל לחוד כ"ש באיסור כולל ואיסור חמור ס"ל האי הקישא למאי חתא והרי חפי' אלא לגלות י"ח מצה בחיטי של כלאי הכרם דאסורים בהנאה נמי ס"ל שהרי חס"ם עובר על בל תאכל חמץ דאין כאן בחמץ איסור חמור כיון דכלאי הכרם נמי מאיסור הנאה הוא ת"מ הא בכולל לחוד נמי ק"ל דאיסור חל על איסור וחמץ כולל הוא שכולל לשאר חיטין שאינו של כלאי הכרם משום איסור חמץ ועוד דחמץ חפי' לגבי כלאי הכרם נמי איסור חמור הוא שכן בכרת וכלאי הכרם אינו אלא בלאו בעלמא • ואי משום לקבלו חובה בזה"ז דאמר התם מצה בזה"ז דאורייתא אלא לרבנן דר' בשלמי פסחים מצה בזה"ז דאורייתא לרבנן דאמר התם מצה בזה"ז דרבנן מאי איכא למימר • ועוד חפי' רבא דס"ל מצה בזה"ז דאורייתא לאו מהאי הקישא ילוף לה אלא מבערב תאכלו מצות כדאמר התם ושיין בתוס' אבל להפוסקי' בלפני זמנו כר"ש מאי שפיר דמצעיא ליה להאי הקישא לבשעה כו' ור"ש גופיה דס"ל דלפ"ז אינו עובר בלא כלום חב"ג דהאי הקישא מצעיא ליה למצה של איסור לק"ת דהאי קרא יתירא הילף מיני' ר"י ללפני זמנו מ"ל לדרשא אחריתא כדאמר התם ומתילף לפני זמנו אינו עובר בלא כלום כיון דלא כתי לאיסורא אבל להפוסקי' בלפני זמנו כר"י קשה לדידן הקישא ל"ל מיהו בלא"ה אינצריך להאי הקישא לחמץ ומצה לכדר"ח דלא' ר"ש ת"ש ד' מ"ג נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ כו' כל שיש בו בל תאכל חמץ יש בו מקום אכול מצה והני נשי הואיל ואיתנהו בבל תאכל חמץ יש בהו מקום אכול מצה ☜ וזה מן התימה שהרי ר"ש לית ליה הא דר"ח כדאמר להדיא בפר' החשה (ד"ג) דמתמה ור"ש לית ליה דר"ח ור"ש להאי תנא דקאי כר"ש מ"ל למעט מהאי הקישא למצה של איסור הא מצעיא ליה לכדר"ש ור"ע: ומ"ת מהיכא אתעתא מוכח אלא בד' הירו' דאל"כ מ"ל לר"י דהאי דאתהדרי קרא משום זה"ז דילמת להכי אתהדרי כי היכא דלהוי נשנית אחר הדיבור ותדחה עשה דמצה לל"ת דאיסור אלא שבהא י"ל דאם"ל דאתהדרי כי' היכא דיתדחי לל"ת למה לי לכתוב רחמנא להא קרא דשבעת ימים תאכלו ממיך לקרא דלא תאכל עליו חמץ ה"ל למכתבי' בלפי' נפקי' אלא ודאי מ"מ דלהקיש חמץ ומצה להדדי כתב רחמנא שאינם זה לזה וכה"ג פי' התוס' רפ"ק דתמורה ור"י הא' והמותר מהי עביד ליה חב"ג דלריך לאוריין מצות שריפה מ"מ לא ה"ל למכתוב שמוך לללו דלא תותירו וכמ"ש התוספו' התם אך קשה מאחי לא חשיב לעשה דמצה עשה דלאחר הדיבור לדחות ל"ת הא כיון דהאי קרא לר"י דקי"ל בותים מיירי ממצות שלילת מצה הא מתילת הרי נשנית אחר הדיבור וכן ר"ח יליף מהא דנשים חייבות בשלילת מצה ס"מ דהאי קרא ממצה של מצה נמי מיירי ומתילת הא נשנית אחר הדיבור נמי ול"ל כיון דהא דנשנית לאחר הדיבור מצעיא ליה לדרשא לר"י ולר"ש כדאיתי ליה ה"ל כלא נשנית ובהאמר בפ' ד"מ גבי כל שא אמר' לבני מי נשנית בסיני לזה ולזה נאמ"ה ופריך מתילה דנאמרה ונשנית וביום הסמיני יתול ולישראל נאמרה ולא לבני מי ומשני ההוא ביום ותפילו בשבת הוא דאתא כלומר וכיון דלישראל לדרשא ס"ל כלא נשנית וה"ק פריך הפס מפ"ו ומשני כה"ג • וה"ק נאחר גבי מצות

שנאמרה לפני הדיבור דגרע שאין דוחה לא תעשה דאף על גב דהיכא דנשנית לאחר הדיבור נמי דוחה לא תעשה אפילו הכי היכא דנשנית לעשה דבר ה"ל כלא נשנית ס"ל הדרת קושיא לדוכתא מהא דיבמות דרבה למילף ממילה דעשה דוחה ל"ת דכרת ופריך מה למילה שבן יעמו לפני הדיבור דם"ת דמעשה שנאמר לפני הדיבור חלינהו עפי מעשר עשה מאי חמרת דמילה נשנית נמי לאחר הדיבור ביום הח' יומל הא כיון דהאי מיבעיא ליה לביום חפי' בשבת ה"ל כלא נשנית כדאמר גבי מצה ובדוחק גדול אים לייישב זאת: **אבל** בשאת ים לתמוה על התוס' שכ' בשם הירו' הא דלא תאכל מצה מן החדש משום דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור ה"ט ליתא בירו' דבפ"ב דתמ' חלה איתא שם הכי ר"י בעי קמיה ר"י בשעה שבנכנסו ישראל לארץ ומלאו קמח מהו שתהא אסורה משום חדש ח"ל למה לא עד כדון להה ואפי' יבשה ואפי' קלורה משתה ואפי' חטים בעלים כך אני אומר לא תאכלו ישראל מצה בעיל פסח ר"ר יונה מן דנפקית תיתית דלא אתרית ליה שנייה היא שמ"ש דוחה את ל"ת ע"כ דר"י דו אמר שמ"ש דוחה את ל"ת עשה ואינו כתובה בידה ניחא ע"ד ר' יוסי דו אמר אין מ"ש דוחה את ל"ת עשה ואינו כתוב בידה אם שהיו תגרי נכרים מוכרים להו כו' • הרי לר' יונה אכלו מצה מן החדש ולר' יוסי דלא אכלו מן החדש הוא מצטערת דאינה כתובה בידה ולא משום קודם הדיבור • והר"ם כתב דר"י פליג אכולה גמ' דשם דוחה ל"ת עשה ואינה כתוב' בידה והק' מפ"ב דיבמו' ד' כ' דאיסו' מצוה חולנת ולא מתייבמת ואפי' מתייבמת היתה אי לאו משום גזירה דביאה ת' אינו ביאה ב' ותירץ דר"י סבר דהאי דחולנת מריבוי דיבמתו הוא וקשה לי הא איתותב שם דב תהא תתיית גבי פסוע דכא ואם בעלו קנו וחס"ד כו' • עוד פי' דקרי ביה כ' בידו מהא אלא נעשו ביאה מיהא ואחם דמצה במצרים וחדם בכניסתן לארץ והקשה על זה מפר"ח דמילה דאתר יומל בשר ערלתו חע"פ שים בהרת יקוץ דאתא עשה ודחי ל"ת ועשה דמילה קדמה ללאו דקומץ בהרתו וכו' • ואיני יודע מאי קשה לי הא בלישנא קמא דאתר התם יומל חע"פ שים בהרת משום דאתיא בק"ו מה שבת תמורה כו' וי"ל דר"ש אינא דנפקי' מני פריך שפיר דהא האי הקישא מצעיא ליה למני שאיסורו משום של תאכל חמץ • אבל אכתי ק"ל לד' רוב פוסקים שפסקו בלפני זמנו כר"י דעובר עליו בלאו וקי"ל דאיסור חל על איסור בשאינו כולל כ"ש באיסור כולל ואיסור חמור כ"ש האי הקישא למאי חתא והרי חפי' אלא לגלות י"ח מצה בחיטי של כלאי הכרם דאסורים בהנאה נמי ס"ל שהרי חס"ם עובר על בל תאכל חמץ דאין כאן בחמץ איסור חמור כיון דכלאי הכרם נמי מאיסור הנאה הוא ת"מ הא בכולל לחוד נמי ק"ל דאיסור חל על איסור וחמץ כולל הוא שכולל לשאר חיטין שאינו של כלאי הכרם משום איסור חמץ ועוד דחמץ חפי' לגבי כלאי הכרם נמי איסור חמור הוא שכן בכרת וכלאי הכרם אינו אלא בלאו בעלמא • ואי משום לקבלו חובה בזה"ז דאורייתא אלא לרבנן דר' בשלמי פסחים מצה בזה"ז דאורייתא לרבנן דאמר התם מצה בזה"ז דרבנן מאי איכא למימר • ועוד חפי' רבא דס"ל מצה בזה"ז דאורייתא לאו מהאי הקישא ילוף לה אלא מבערב תאכלו מצות כדאמר התם ושיין בתוס' אבל להפוסקי' בלפני זמנו כר"ש מאי שפיר דמצעיא ליה להאי הקישא לבשעה כו' ור"ש גופיה דס"ל דלפ"ז אינו עובר בלא כלום חב"ג דהאי הקישא מצעיא ליה למצה של איסור לק"ת דהאי קרא יתירא הילף מיני' ר"י ללפני זמנו מ"ל לדרשא אחריתא כדאמר התם ומתילף לפני זמנו אינו עובר בלא כלום כיון דלא כתי לאיסורא אבל להפוסקי' בלפני זמנו כר"י קשה לדידן הקישא ל"ל מיהו בלא"ה אינצריך להאי הקישא לחמץ ומצה לכדר"ח דלא' ר"ש ת"ש ד' מ"ג נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ כו' כל שיש בו בל תאכל חמץ יש בו מקום אכול מצה והני נשי הואיל ואיתנהו בבל תאכל חמץ יש בהו מקום אכול מצה ☜ וזה מן התימה שהרי ר"ש לית ליה הא דר"ח כדאמר להדיא בפר' החשה (ד"ג) דמתמה ור"ש לית ליה דר"ח ור"ש להאי תנא דקאי כר"ש מ"ל למעט מהאי הקישא למצה של איסור הא מצעיא ליה לכדר"ש ור"ע: ומ"ת מהיכא אתעתא מוכח אלא בד' הירו' דאל"כ מ"ל לר"י דהאי דאתהדרי קרא משום זה"ז דילמת להכי אתהדרי כי היכא דלהוי נשנית אחר הדיבור ותדחה עשה דמצה לל"ת דאיסור אלא שבהא י"ל דאם"ל דאתהדרי כי' היכא דיתדחי לל"ת למה לי לכתוב רחמנא להא קרא דשבעת ימים תאכלו ממיך לקרא דלא תאכל עליו חמץ ה"ל למכתבי' בלפי' נפקי' אלא ודאי מ"מ דלהקיש חמץ ומצה להדדי כתב רחמנא שאינם זה לזה וכה"ג פי' התוס' רפ"ק דתמורה ור"י הא' והמותר מהי עביד ליה חב"ג דלריך לאוריין מצות שריפה מ"מ לא ה"ל למכתוב שמוך לללו דלא תותירו וכמ"ש התוספו' התם אך קשה מאחי לא חשיב לעשה דמצה לל"ת דאיסור אלא שבהא י"ל דאם"ל דאתהדרי כי'

הן בהא דקודם הדיבור וה"ק למאי דמוקי לה בגיד הנשה ושיגת דר"י מכחי תקשה דחיסור' נמי ניכל דיבה עשה וידחה ל"ת והה"ל דהחי תנח ס"ל כר"י בחדא ופליג עליה בחדא כל כה"ג דרך הגמרא להקשות ולתרוי הכי בהדיא והה"נ ניכל למימר דתנ"ג דהם סבירהם לאחר הדיבור עשה דוחה ל"ת אפ"ה כל היכא דסבירהם לפני הדיבור לית דוחה לפיכך לית עשה דפסח לל"ת דגיד הנשה · והרי כה"ג קאמר רבה דהיו עשה דוחה ל"ת שבמקדש תע"ג דהעשה נמי של מקדש היה וסניהן שקולין בהו · והה ליתא דה"ק מנ"ל לרבה להוכיח דהיו עשה דוחה לל"ת שבמקדש מהיו עשה דהכילת פסח מוח הפסח דוחה ל"ת דעשה ל"ת דילמא התם ה"ט משום דעשה דהכילת פסח ה"ל עשה דקודם הדיבור ותע"ג דהל"ת דועשה לא תעבור בו דפסח רחשון ה"ל נמי דקודם הדיבור מ"מ הא אמ' אפי' בסניהם שקילין נמי ניתו דוחה ושוב הא עשה דהכילת פסח נמיני לאחר הדיבור דכתיב ובשלח והכילת וכל כה"ג אפי' התום' מודים דעשה כזו דוחה ל"ת וכמשכ"ל מהסיע דיבמות : ושוב קשה לי יותר מהא דתנן רפ"ו דחולין (ד' פט) גיד הנשה נוהג בארץ כו' ובמוקדשין ופריך בגמ' פשיטא משום דחקדשי' פקע ליה חיסור גיד מיני' ושקיל ושרי בהו טובא · ניע לתמוה מהי פריך פשיטא תחרבה ה"ל לאקשויי לגופיך נימא דחמי מוהב במוקדשים ניתי עשה דהכילת קדשים וידחה ל"ת דגיד הנשה דהה"ה ס"ל יש בגידין בג"ט כדאמר התם בגמ' וה"ל בכלל והכלו את הבשר וזה ל"ע : **ונחזור** לגיכון דיקן הרי נתברר מכל זה דעשה דמצה דחוה ל"ת דחדם והה"ה לשאר ל"ת שאין בהם מיתה כגון טבל דהעבד מהעשר שני או מעשר עני ס"ל כללי הכרם וליתא לה"ט דאין עשה דמצה דקודם הדיבור דוחה ל"ת · וכיון דליתא להאי טעמא ס"ל דמצה הבאה בעבירה הוי מה"ת והה"ל לגיעבורי הא הקישא דלא תאכל עליו חמץ להאי תנא דס"ל כר"ש דאין יוצא י"ח מצה במצה הטבול למעשר שני או מעשר עני משום דס"ד יבא עשה דמצה וידחה ל"ת של טבל זה ואין כאן משום מצה הבאה בעבירה אלא מדרבה מקיים מצות מצה בהכילתה כיון דל"ת זה נדחה מפני עשה דמצה קמ"ל הקישא דלא · ולפ"ז לדיקן דס"ל לנו ללמוד מהאי הקישא הה כיון דקי"ל חיסור חל על חיסור ס"ל אחת עשה דמצה ודוחה לל"ת דחדם ודחיסורי' הללו דחמרן ואין בזה משום מצה הבאה בעבירה : פוד כ' התום' התם דה"ט דלא אכלו מצה מן החדם בכניסתן לארץ משום דגזיר' כזית דחשון אטו כזית שני ע"כ · וא"י וכי לחלוק על גמ' ירו' אתו דלא מוקי לה הכי ותע"ג דמינו כה"ג בפ"ב דיבמות (דף יט) דחייבי לאוין תע"ג דמדאוריית' רתי ליכום משום דעשה דיבום דוחה ל"ת אפ"ה גזרו רבנן דחיבי' מתייבמת גזי' ביאה דאשה אטו ביאה שבייה אין לדמות גזיר' חכמים זה לזה · ועוד בלא"ה גבי חיסורי ביאה נפקו ל' מדם מחמתן ומתחזה להן גזרינן טפי וכדאמר בפ"ב דחגיגה ד' י"ח דמה"ט אין דורסין בסתרי עריות בשלשה משכ"כ בכל התורה כולה וה"ט לפ שייך גבי הכילת חיסור וכלא"ה זהו דוחק לומר דבימי יהושע כבר גזרו להו גזי' : מ"ת הרווחו מדברי תום' הללו דעשה דמצה דחוי לדחות ל"ת דחדם וה"ה לשאר ל"ת דכותי' והרי"ב"ח סס בפ"ק דקדושין כת' בשם התום' דחה"נ דהכלו בליל פסח לחובת מצה כזית והדר אכיל מן כל הלילה ויום ט"ו וחה"כ יום ט"ו הכלו חדם בלא הפסח וקרח לא חשיב חלא החוא דהכלו בלא הפסח ע"כ · וחע"ג דכתב כן למ"ד מושבת לאחר ירושה וישיבה משמע מ"מ י"ל דה"ה למ"ד מושבת כ"מ שאתם יושבים במשמע ומיד בכניסתן לארץ היה נוהג חיסור חדש אפ"ה הכלו מתנו בליל פסח כזית לשם חובת מצה וקרח לא חשיב חלא החוא דהכלו בלא הפסח והה דמקשה ר' יונה מעתה לא הכלו שרחל מצה בליל פסח תע"ג למ"ד מושבת לאחר ירושה וישיב' משמע ע"כ הכלו מצה כזית בליל פסח כיון דהכתי לא נהיג חיסור חדש וקרח לא חשיב חלא החוא דהכלו בלא הפסח וה"כ י"ל נמי הכי למ"ד מושבת כל מקיש שאתם יושבים דהכלו ולא חשיב ליה כ"כ בדיני חדש בתרוכה אין כאן מקומו ; והרמב"ם כ' בפ"ו מה' חמץ ומצה אין אדם יוצא ידי חובת הכילת מצה במצה שהיא חמורה לו כגון שהכל טבל ומעשר רחשון שלא נטלה תרומתו לו שגולה זה הכלל כל שמברכין עליו בה"מ יוצא בו י"ח וכל שאין מברכין עליו ב"המו אינו יוצא בו י"ח ע"כ ובפ"ק מה' ברכות כת' כל האוכל דבר חיסור בין בזדון בין בשגגה אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהן או שאכל מעשר רחשון שלא נטל תרומתו או שאכל מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אין מברכין ואע"ל אם אכל גבילות או טריפות או נסך או כיוצא בהם ע"כ וק"ל דמשמע מדבריו דבכל חיסור דשייכי לומר גבי מצה אינו יוצא בהם י"ח מצה כמו שאין מברכין עליהן ומשמע ודאי גבי ב"הת ל"ד הני דחשיב להו הוא דאין מברכין עליהם אלא ה"ה שאר חיסורי' נמי דאין אלא בלאו בלמת בכילות וטריפות דחשיב להו ושוב בלא"ה לגבי בה"מ ל"ש הני מהני דהה לא שייך לומר דחחי עשה דמצה יש כאן לדחות ל"ת דחדם והרב ז"ל כללא כייל דאם אין מברכין עליהם אין יוצאין בו ידי חובת מצה ואפי' חיסור אחינו אלא בלאו גרידא ואין בו מיתה ואמתי לא מצינת דבשעת אכילת מצה אבל י"ח בהם כיון דלא קי"ל כר"ש וכמו שפסק הוא ז"ל בפ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ב אי אפשר לנו ללמוד מהקישא דמצה שאין יוצאין בהם ידי חובתו בשעת אכילת מצה אפי' בחיסור' החמורין שחייבין עליהן מיתה ולא נתנה לדחות מפני עשה דמצה אלא לפי שהיא חובת גופו של אדם אבל חיסורין שאין בהם אלא גרידא חובת הגוף לא נתנה עשה דמצה לדחות חיסורין החמורין שחייבין עליהן מיתה דקתני דכיון דאכילת מצה חסור לאכלן לחיבת מצה כיון דאין עשה דמצה דוחה חותן חיסורין אפי' בשעת אכילת מצה והקדם שנה נפלו כיון דאין עשה דוחה חותן לכתחילה אפי' אם עבר ואכלן חיכו יוצא בהם י"ח אפי' בשעת אכילת מצה הבאה בעבירה חיסורי' לאו דוקא אפי' מעשר שני שלא נפדה לחכילה כתב ל"ל ה"ט ואין כזה משום מצה הבאה בעבירה אלא לדעת ל"ל דעשה דמצה דוחה ל"ת דחדם אבל לדעת ל"ת דעשה דמצה אינה דוחה ל"ת דחדם ומה שכתב דכיון דאין עשה דמצה דוחה ל"ת דחדם אינו יוצא בו ידי חובתו לפיכך בשעת אכילת מצה הבאה בעבירה אינו יוצא ידי חובתו מדרבנן · ולפ"ז מצה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא ל"ת מיבטל בעבד של מעשר שני או מעשר עני ל"ל דלכתחילה אלא ל"ת הקישא דאינו יוצא ידי חיבתו בעבד של מעשר שני או מעשר עני ל"ל הקישא דלא ל"ת אין עשה זו דמצה דקודם הדיבור דאוי לדחות לזו זה דטבל דלאחר הדיבור וכיון דלכתחילה לא מתלה ס"ת דחפי' דעבד נמי לא משום מצה הבאה בעבירה מ"ח אי אתי דחין עשה דמצה דקודם הדיבור דוחה ל"ת בע"כ ס"ת מצה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא וקמ"ל הקישא דחפי' בדעבד לא יצא ידי חובתו במצה של מעשר עני והרי הרמב"ם ס"ל דמצה הבאה בעבירה אלא מילתא היא ולפ"ז לדיקן דס"ל לנו ללמוד מהאי הקישא הה כיון דקי"ל חיסור חל על חיסור אי"כ אחת עשה דמצה ודוחה לל"ת דחדם ודחיסורי' הללו דחמרן ואין בזה משום מצה הבאה בעבירה : פוד כ' התום' התם דה"ט דלא אכלו מצה מן החדם בכניסתן לארץ משום דגזיר' כזית דחשון אטו כזית שני ע"כ · וא"י וכי לחלוק על גמ' ירו' אתו דלא מוקי לה הכי ותע"ג דמינו כה"ג בפ"ב דיבמות (דף יט) דחייבי לאוין תע"ג דמדאוריית' רתי ליכום משום דעשה דיבום דוחה ל"ת אפ"ה גזרו רבנן דחיבי' מתייבמת גזי' ביאה דאשה אטו ביאה שבייה אין לדמות גזיר' חכמים זה לזה · ועוד בלא"ה גבי חיסורי ביאה נפקו ל' מדם מחמתן ומתחזה להן גזרינן טפי וכדאמר בפ"ב דחגיגה ד' י"ח דמה"ט אין דורסין בסתרי עריות בשלשה משכ"כ בכל התורה כולה וה"ט לפ שייך גבי הכילת חיסור וכלא"ה זהו דוחק לומר דבימי יהושע כבר גזרו להו גזי' : מ"ת הרווחו מדברי תום' הללו דעשה דמצה דחוי לדחות ל"ת דחדם וה"ה לשאר ל"ת דכותי' והרי"ב"ח סס בפ"ק דקדושין כת' בשם התום' דחה"נ דהכלו בליל פסח לחובת מצה כזית והדר אכיל מן כל הלילה ויום ט"ו וחה"כ יום ט"ו הכלו חדם בלא הפסח וקרח לא חשיב חלא החוא דהכלו בלא הפסח והה דמקשה ר' יונה מעתה לא הכלו שרחל מצה בליל פסח תע"ג למ"ד מושבת לאחר ירושה וישיב' משמע ע"כ הכלו מצה כזית בליל פסח כיון דהכתי לא נהיג חיסור חדש וקרח לא חשיב חלא החוא דהכלו בלא הפסח וה"כ י"ל נמי הכי למ"ד מושבת כל מקיש שאתם יושבים דהכלו ולא חשיב ליה כ"כ בדיני חדש בתרוכה אין כאן מקומו ; והרמב"ם כ' בפ"ו מה' חמץ ומצה אין אדם יוצא ידי חובת הכילת מצה במצה שהיא חמורה לו כגון שהכל טבל ומעשר רחשון שלא נטלה תרומתו לו שגולה זה הכלל כל שמברכין עליו בה"מ יוצא בו י"ח וכל שאין מברכין עליו ב"המו אינו יוצא בו י"ח ע"כ ובפ"ק מה' ברכות כת' כל האוכל דבר חיסור בין בזדון בין בשגגה אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהן או שאכל מעשר רחשון שלא נטל תרומתו או שאכל מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אין מברכין ואע"ל אם אכל גבילות או טריפות או נסך או כיוצא בהם ע"כ · וק"ל דמשמע מדבריו דבכל חיסור דשייכי לומר גבי מצה אינו יוצא בהם י"ח מצה כמו שאין מברכין עליהן ומשמע ודאי גבי ב"הת ל"ד הני דחשיב להו הוא דאין מברכין עליהם אלא ה"ה שאר חיסורי' נמי דאין אלא בלאו בלמת בכילות וטריפות דחשיב להו ושוב בלא"ה לגבי בה"מ ל"ש הני מהני דהה לא שייך לומר דחחי עשה דמצה יש כאן לדחות ל"ת דחדם והרב ז"ל כללא כייל דאם אין מברכין עליהם אין יוצאין בו ידי חובת מצה ואפי' חיסור אחינו אלא בלאו בלמת בכילות וטריפות דחשיב להו ושוב בלא"ה לגבי בה"מ ל"ש הני מהני דהה לא שייך לומר דחחי עשה דמצה יש כאן לדחות ל"ת דחדם והרב ז"ל כללא כייל דאם אין מברכין עליהם אין יוצאין בו ידי חובת מצה ואפי' חיסור אחינו אלא בלאו גרידא ואין בו מיתה ואמתי לא מצינת דבשעת אכילת מצה אבל י"ח בהם כיון דלא קי"ל כר"ש וכמו שפסק הוא ז"ל בפ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ב אי אפשר לנו ללמוד מהקישא דמצה שאין יוצאין בהם ידי חובתו בשעת אכילת מצה אפי' בחיסור' החמורין שחייבין עליהן מיתה ולא נתנה לדחות מפני עשה דמצה אלא לפי שהיא חובת גופו של אדם אבל חיסורין שאין בהם אלא גרידא חובת הגוף לא נתנה עשה דמצה לדחות חיסורין החמורין שחייבין עליהן מיתה דקתני דכיון דאכילת מצה חסור לאכלן לחיבת מצה כיון דאין עשה דמצה דוחה חותן חיסורין אפי' בשעת אכילת מצה והקדם שנה נפלו כיון דאין עשה דמצה דוחה חותן לכתחילה אפי' אם עבר ואכלן חיכו יוצא בהם י"ח אפי' בשעת אכילת מצה הבאה בעבירה חיסורי' לאו דוקא אפי' מעשר שני שלא נפדה לחכילה כתב ל"ל ה"ט ואין כזה משום מצה הבאה בעבירה אלא לדעת ל"ל דעשה דמצה דוחה ל"ת דחדם אבל לדעת ל"ת דעשה דמצה אינה דוחה ל"ת דחדם ומה שכתב דכיון דאין עשה דמצה דוחה ל"ת דחדם אינו יוצא בו ידי חובתו לפיכך בשעת אכילת מצה הבאה בעבירה אינו יוצא ידי חובתו מדרבנן · ולפ"ז מצה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא ל"ת מיבטל בעבד של מעשר שני או מעשר עני ל"ל דלכתחילה אלא ל"ת הקישא דאינו יוצא ידי חיבתו בעבד של מעשר שני או מעשר עני ל"ל הקישא דלא ל"ת אין עשה

ענין חמ"כ דוחה ל"ת של כלאים דהתם תכלית עשרה הוא לבל יבשל בשפיר לעשה להתקיי בלתי דחיית ל"ת כגון הכא דהא שפיר במצה דהתירה חצ"פ שלוה לה מדמן של התיר חלה של איסור הינו דוחה לל"ת כיון דהיכא התירה הרבה בשלמת שפשר לעשה זו דמצה להתקיים ע"י וכרי בכ"מ תמרי בגמרא היכא תמ' דלתת עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציית דבשילת דמעקר לגלו מקיים לעשה וה"כ תמרי בפ"ג דכתובות (דף מ) היכא תמרי דלתת עשה ודחי לה תעשה כגון מילה בשרעת ח"כ כלאים בציית דלה שפשר לקיומי לעשה אבל הכא אי תמרה לה בשיכא מי חיתת לעשה כלל ולפ הנו נאמר היכא תמרי דלתת עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציית ח"כ מילה בשרעת דחי שפשר להתקיים מצות עשה דמילה זו בשום ענין בלתי דחיות ל"ת דשרעת אבל היכא דשפשר לעשה זו להתקיים בשום ענין בלתי דחיות ל"ת חלה שלה מזמן זוה דהתירה חלה של איסור לחול כל כה"ג כיון דלה דחי למילה בשרעת וכלאים בציית ל"ת דלתי עשה ודחי ל"ת . והה דשקיל וטרי בירוש' הם תכלו ישראל מלה מן החדש בכניסתן לחרך מצטעת דלתי עשה ודחי ל"ת משום דהירושל' לטעמיה חול דלפי' חיטי דעלי' היה לשור משום חדש בכניסתן לחרך כלומר שפ' חיטים דלשת קד וה"ה של שנים רבות נמי נאסר משום חדש משום דלה חל איסור חדש עד השתא וגם לה קרב העומר במדבר משום דבניו' כתיב ביה ואו נאסר הכל משום חדש וכ"פ הר"ש וכמכ"ל . ח"כ משומה שנה זו של כניסתן לחרך מכל השנים כולן דלה היה קודם העומר שום חבואה בעולם שלה נאסר משום חדש ושפי של יען מיושן נמי נאסר משום חדש ושפי' של ח"ל נמי דכיון דס"ל דחד נאסר מיד בכניסתן לחרך ס"ת דלה דרים מובאו דכתב רחמנ' גבי חדש לאחר ירושה וישיבה בשנית חלה מובאו כל מקום שאתם יושבין ושפי' בחו"ל כלאחמרי' בספ"ק דקדושין (דף לח) ח"כ בחותו שנה לה היה שפשר לקיים מ"ש דמנה חלה בחדש כיון דלה היה שום חבואה בעולם שלה נאסר משום חדש דמיבילה בשרעת דח"ח למ"ש דמילה זו להתקיים בשום ענין בלתי ל"ת לבל לדורו' עולם להרבה חבואה של יען היכא בשלמת ושפשר למ"ש דמנה של ליל פסח זה להתקיים בבל התיר לה ניתן ל"ת לדחות בשביל שלה מזמן לזה מנה של התיר חלה של איסור : ולכאורה יש לי להביה רחיה לזה מפ"ק דמנחות (דף ה) דחניא התם כשהוא אומר מן הבקר לאתה בשאין ת"ל חלה לה"ל את הטריפה והלה דין הוא מה בעל מום שאותר להדיוט אסור לגבוה טריפה שאסורה להדיוט חינו דין שאסור לגבוה ואם הושבתה כשהוא אומר מן הבקר כו' מלי אם הושבתה וקאמר מר ברי' דרבינא משום ד"ל שבת תוכיח דאסור להדיוט ואותר לגבוה מה לשבת שכן הותרה אפל הדיוט במילה אטו מילה לורך הדיוט הוא מילה מצוה היא חלה מה לשבת שכן מצותו בכך רב אחד בר אחבה אמ' משום ד"ל כלאים תוכיח דאסור להדיוט ואותר לגבוה מה לכלאים שכן הותר מכללו אפל בציית אטו בציית לורך הדיוט הוא ציית מצוה היא חלה מה לכלאים שכן מצותו בכך מצותו בכך דקאמר גבי שבת וכלאי' היינו שת"ח להקריב תמידי ומוספי שבת חלה בשבת ות"ח לבנדי כהונה חלה בכלאי' תאמר בטריפה להקרבה הא שפשר בקדירה . ולפום הקיטה דשתית מצות דמנחות היינו נמי לורך גבוה וכל מה שאותר לורך מצוה אותר לגבוה קרינן ליה מדקאמרי' אטו מילה וציית לורך הדיוט הוא כו' ומדבקי' פרום' מ"ל הדבר מבואר יותר כל' מה לכלאים שכן מצותו בכך אע"ג דשפשר לקיים בשלית של אמר מ"מ בשדין של פשתן שחייב בציית ח"ת לקיים בכך ע"כ . כוונתם דלכו הא בשלית של אמר ה"ל שפשר ח"כ תיכא למימר כלאים בציית תקיף שאסור להדיוט ואותר לגבוה אע"ג דשפשר חף אני חביה טריפה אע"פ שאסורה להדיוט מיתר לגבוה אע"ג דשפשר בקדירה חלה מצית דהא ה"ל לא שפשר בשדין של פשתן הילכך תיכא למיפרך מכלאים בציית הוא פירכא נופל' מה לכלאים בציית שכן מצותו בכך והשתא אם"ד דכל מ"ע שפשר להתקיים בשתירה בלתי דחיות ל"ת כגון מצה שפשר להתקיים מצותה מן הישן אם לא מזמן לו של התיר חלה של איסור לחול כגון שתין לו של ישן חלה של חדש לקוד חמרי' חלי עשה ודחי ל"ת הא השתא ח"ל חדש ושאר מל"ת תוכיח שאסור להדיוט ואותר לגבוה לורך מצה כגון חדש בשא"ת לו בשתירה כגון שתין לו ישן וכה"ג בשאר ל"ת שהותרה לגבי מ"ע דסיכא בי' בחי שפשר לו לקיים בשתירה כגון חלה מזמן לו התיר ואין בידו לקיים חלה בחיסור אע"פ שאסורה להדיוט מותר לגרכי מצות שהוא לורך גבוה אף אני חביה טריפה להדיוט מותר לגבוה בחי שפשר לו בשל בשרה כגון שתין לו בשרה לורך חמיצין ומוספין חלה טריפה בלבד ואם לא יקריבנה עבר יומו ובשל קרבנו דומיא דמצה בשתין לו שלא של חיסור ושד"ת דיביא מן הטריפה כיון דת"ת בשנין אחר כתב רחמנא מן הבקר למטה להוציא את הטריפה דלפי' בכה"ג נמי לא חלה ודחי ש"ת דכל היכא דחיכא דברים המיתרים בשולם שחילו מזמנו לו להגיע לידו היה שפשר לקיים המ"ע בהתירה בלתי דחיות הל"ת אפי' אם לא מזמנו לו חלה של חיסור אין עשה דוחה ל"ת ח"כ לומר מצה גבוה אף אני חביה טריפה אע"פ שאסור להדיוט הא חיכ' מותרת להדיוט ח"כ במקום שמצותה בכך וה"ה לה להחקיים בשעתה חלה ע"י דחיות אפל בכשרה שלא מזמן לו בשעת מצוה אחרת ושפשר לקיים בשעתה אע"פ שלא נזדמן לו בשעת מצוה אחרת

לכתחילה לכתול כזית מצה של מצוה מן המיסורין הללו ואחר שכתבתי זאת כ"ז רחיתי לה"מב"ן בס' התלחמות בפ' כ"ם סב' בתוך דבריו בזה"ל וכיוצא בו מי פשוטה מהו שתני לה ריסא בזה הפרק ולא בעבל פשיטא והא לאו פשיטא הוא אלא פלוגתא מי הוא ולא כהלכתא היא אלא מהו ריסא ע"כ . הרי שהוא ז"ל דחי לה מהלכתא . ובע"כ ה"ט מהו דח"ת לומר דלעולם יוצא י"ח במצה מסורה אלא מליבא דר"ם ס"ל אין מיסור חל של מיסור בשום ענין ואיכא למידרש מהקישא דמצה לחמץ יצא זה שאין מיסורו מהו כל תחלת חמץ . אבל לדידן דקי"ל מיסור חל על מיסור בחיסור כולל אין לנו מהאי הקישא שלעולם יוצא י"ח במצה של מיסור . ואי מהו מצוה הבאה בעבירה הא כיון דעשה דוחה ל"ת לא מבעיא לאין כאן עבירה אלא אפי' מצוה יש כאן וכמ"ש והיינו כדברי תי"ל וכיתי להסכים לדעתו ז"ל . אבל מ"מ אני תמה עליו למה דחה למשנתינו מהלכה הרי כתבתי טוב טעם לאין חל על מיסורים דמשנתינו רחוים לדחות מפני שעשה דמצה מצוה חומר שבהן וכיון דלעולם רחוי לאכלן לכתחילה למחות מצה . אפי' בעבר ולכאן לעולם יוצא י"ח מהו מצוה הבאה בעבירה . ואי מעשר שני שלא נפדה ק"ל מהו דס"ל לאין בו אלא לאו בעלמא וכדברי הרמב"ם ולדידן לית לן דר"ש רחוי לעשה דמצה לדחות אותה כיון דלעולם אלא גרידא ואינו במיתה . הא מצינו להרמב"ן בסה"מ בסוף חלק מ"ע במה שהוסיף על מנין המצות של הרמב"ם שכ' מצוה ס' שנצטווינו לאכול מעשר שני ובכורים בירושלים אפי' הא יתעלה והוא לו' ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך וזו מצוה מן המצות גדולה מאוד כו' ואני תמה על הרב הנ"ל כו' והלא הוא ז"ל מונה הלאוין מכלל עשה בחשבון מצות עשה ועוד שזו בחזקת מצוה קבועה כו' וכבר וכרה בעל הלכות חמר לאכול קדשים ומעשר שני בירושלים ע"כ הרי ס"ל ז"ל שמעשר שנים לא נפדה ה"ל ללאו הבא מכלל עשה וא"כ אין רחוי למ"ע המצה לדחות אותה ולפי"ז מצאתיו כולה תמיה שליבא דהלכתא מ"מ בעיקר הדין הרמב"ן ז"ל מסכים לדבריו דעשה דמצה רחוי לדחות ל"ת לפיכך אם אין לו מצה להתירה אלא של מיסור בלבד כגון של חדש וכיוצא בו מלאוי גרידא שאין בעונש מיתה וגם אין שמחתם עשה לוכל ממנו כזית של מצוה בליל פסח :

דיני מצה ומרור סימן צז

אחר שנתברר בסי' שלפ"ז דמ"ע דמצה דוחה ל"ת גרידא אבל לא ל"ת שעשה עשה או שעשה מיתה היכא שעבר ואכל מהן כזית מצה של מצוה יש לעיין אי יוצא ידי חובתו בדעבד משום דהוי מצוה הבאה בעבירה לדמצוה הבאה בעבירה פסיקתא היא ויש בזה מחלוקת בין הפוסקים ז"ל ויש מהן דס"ל דלמצוה הבאה בעבירה לא חיישינן כלל ואפי' מדברנן לית לן בה וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד או טעמא דמצוה הבאה בעבירה מילתא היא ואת"ל מילתא היא דלורייתא או דרבנן אבל מה"ת משום טעמא דמצוה הבאה בעבירה לית לן בה ובדעבד נמי יוצא ידי חובתו אפי' בחיסורין החמורין שאמרנו שאין נדחין לכתחלה מפני מ"ע דמצה וכ"ש כגון שם עבר ואכל לחובת מצה ש' מכל מיני חיסורים המורין שאין נדחין מפני עשה דמצה לכתחילה ואפ"כ לא מזמנו מצה של היתר אלא של חיסור מן החיסורין הקלין שמ"ע דמצה דוחה חומן כגון חדש או כיוצא בו דאי אמרי' דמצוה הבאה בעבירה מה"ת (א) לאו מלתא ומדאורייתא צדיין לא יצא ידי חובת מצה כל עיקר לוכל מצה זו של חדש להא חיסור חדש נדחה מפני מ"ע דמצה אבל אי אמרי' דמצוה הבאה בעבירה מד"ס לחו מלתא היא אלא יצא ידי חובת מצה מה"ת בדעבד דמצוה הבאה בעבירה מד"ס לחו מלתא היא חסור לאכול בפני' משל חדש להא יצא ידי חובת מצה של תורה בלכתחילה דאפשר ולא ניתן לדחות חיסור חדש של תורה מפני מצות עשה של דבריהן ולכאורה יש לי להביא ראיה דמצוה הבאה בעבירה מה"ת לאו מלתא היא ואפי' לר"י משום דסב"י דחיים לה ברפ"ג דסוכה אינו אלא מדברנן שהרי שם בפ' כל שעה (דף לח) אמרי' מצה של מצוה שבי לדר"מ כלומר דס"ל מצוה שבי אמתן גבוה הוא שיוצא ידי חובתו בפסח לדברי חכמים חדש יוצא ידי חובתו בפסח ומפרש בגמ' טעמא לר"מ אינו יוצא ידי חובתו בפסח דחיתיה לחם לחם כתיב לחם עוני וכתיב מלחם הארץ מה להלן מצה של מצוה אף כאן מצה של מצוה ולא מצה של מעבר . וכתב הטור הקשה הר"י החוליינים כיון דילפינן לחם לחם דבעינן מצה מצה דחיתיה לעיל למצוטי מי שחיסורו משום בל תחל בל כו' תפוק ליה דבעינן שלם ובעל אינו שלם דהא מחרוב של דמתי דמכשרי ב"ה בפ' לולב הגזול מפרש התם משום דלי בעי מפקר לנכסי והוי עני וחזי לי' דהשתא מי שלם דבעינן היה משמע דבעל גמור לא חזיב שלם ותירץ ר"י מחרוב של בעל לא חשיב שלו כיון דצריך ליתן ממנו לכהן ולוי ובעינן שיהא כל התחרוב שלו אבל מצה שאם אכל כ"כ שאם היה נותן ממנו תרומה או מעשר מהא שאכל אכתי אכל שיעור מצה חשיב שפיר שלו ע"כ . ולפ"ז נ"ל כי אפשר לאכול למצה של בעל לכתחילה אפי' לא בדיעבד אלא בלבד שיעשה דאכתי ואכתי לא מקיים מצה של בעל שהרי כשאכל כזית מצומצם כבר עבר על לאו דבעל ואכתי לא מקיים לעשה דמצה משום דלאו מצה מקיים הוא דהא משורב בתוך לאוו זית מעשר שני שהוא חלקו של עני וע"כ צריך לאכול יותר מכזית כדי שיעור מעשר שני שבתוכה ואם כן מה שאוכל יותר מכדי חובת מצות מצה דהייט המותר על שיעור כזית אוכל דבר חיסור בחין שעולה לו למצות מצה . והשתא הדרת קושיין לתוכיתא ליה לי מיבעי שאינו יוצא בבעל של מעשר שני דע"כ

(א) נ"ל מה"ת מילתא היא

משום לכתחלה לא צריך משום דלא יבא לעשה דמצה וידהה לא תעשה דבעל של מעשר שני הא כיון דצריך לאכול יותר מכדי מצותו של מצה דהייט יותר מכזית ה"ל עביד איסורא בלא קיום מצוה ופשיטא בחין רחוי לאכול לכתחלה משום דחיות העשה ללאו שהרי בע"כ צריך להלחת הלאו נוסף על שיעור קיום העשה אלא ע"כ כי היכי דחיין יוצא ידי חובתו במצה של בעל למעשר שני משום דבעל הוא דחיכי דחפי' עבר ואכל חין יוצא ידי חובתו בדעבד ואפ"ד דמצוה הבאה בעבירה מה"ת הוא ל"ל הקישא לדעבד תיפוק ליה דה"ל מצוה הבאה בעבירה . ואע"ג שכתבתי לעיל דבעל אלא נטלה מחמת תרומת מעשר אבל הא גרידא נסיב ליה תלת דבריית ולי"ל למצוטי משום דידיה מ"מ הא בעל מעשר שני דחני בבריית עיקר דרשא דמצוטי משום דידיה קא נסיב ליה הוי חלת יותר מכל הני חיסורים דחשיב ליה בבריית שהרי מיני קא סליק ואני אפי' מעשר שני מיון שלחת משום דידיה קא נסיב ליה לקרא למצוטי דחין יוצא ידי חובתו בבעל של מעשר שני וא"כ תקשה לך ת"ל משום מצוה הבאה בעבירה ע"כ מצוה הבאה בעבירה היינו אלא דרבנן : ועע"פ שהתוספות חי' שוב שם בשם הרשב"ם דחיטרוך קרא להיכא שחם פירות יהיה שלו כיון שם הוא כאן אז לוי אז ישראל שני ונימל ממנו כבר תרומות ומעשרות דשלכם קרינן ביה ע"כ . ולפ"ז ח"ל לאכול כ"א כזית של מצה מצומצם מן הבעל ובזה יוצא ידי חובת מצה וא"כ כיון דעשה דמצה דוחה ל"ת דמעשר שני קרי ליה תחכל עליו חמץ משום לכתחילה וחין רחיים מכחן לתצוה הבאה בעבירה לח חיישינן מה"ת : חומר חני דחמ"ל כדברי הרשב"ם דע"כ ח"ח מיבח לעולם שיהא מעשר שני לבעלים לחפי' הוא שני ח"ח לעבד המעשר שני שלו לעצמו כדחמרינן"ע דחולין (דף קלח) מעשר שני וכו' אפי' שנים שלא מוציאים חוזו מידו ויליף לה התם מקרא . חלא ע"כ היינו כתי' ר"י וה"ת דמצוה הבאה בעבירה היינו מה"ת וכדחיתיבנא . מ"מ עדיין יש לי לומר דטעמא דלא חשיב טבל והני שלכם לענין חתרוג הוחיל והוא חסור בחכילה בעודו בעבלו קודם הפרשת תרומות ומעשרות לא מיקרי שלכם דהא סם פ' ל"ה (דף לד) חתן חתרוג של ערלה פסול של תרומה טמחה פסול ומפרש בגמרא טעמא דשל תרומה טמחה פסול חליבא דכ"ע לפי שחין בו התיר חכילה ופירש"י ורחמנא חמר לכם הרחוי לכם בכל דרכי הנחתן וכ"פ התוס' והי"נ י"ל דה"ט דחתרוג של טבל פסול משום שחסור בחכילה ור"ח לכם הרחוי לכם בכל דבר הנחתו וה"ה לק"מ קושית התוס' דל"ל למעוטי לחינו יוצא ידי חובתו בטבל הא לא מיקרי לכם די"ל דחי לאו קרא ה"א שמותר לחכול מצה של טבל אם אין לו מצה אחר־משום דחפי' עשה דמצה ודחי ל"ת של מעשר שני וכיון דמדינא עשה דחי ל"ת וז"ש כ"ם דהיינו שעתא קרינן ביה מצתכם שלכם שהרי קאי לחכילה בההיא שעתא אין לו מצה אחרת וקרינן ביה מצתכם הרחוי לכם בחותו שעה משום דעשה דמצה דוחה ל"ת מעמ"כ גבי חתרוג דחפי' בשעת מצותו לא קרי שלכם משום דחכילה אין בכלילה ולא שייך גבי דידיה לומר חתי עשה ודחי ל"ת : ומ"מ הפשתן דחתינן לכבי כל החתן החיסורין החמורין שאין כח לעשה דמצה לדחות חותן חפי' חה"ל למצוה הבאה בעבירה לח חיישינן כלל חפ"ה חין יוצא בהן ידי חובת מצה מן התורה חפי' בדעבד בעבר ואכל הא כיון דחסורים בחכילה ואפי' בשאין שעתא של חובת מצה נמי רביב עלייהו חיסורא לאו מצתכם מיקרו כיון דחסורין בחכילה וחין בעין מצתכם וה"ל לי' חלת מחברי התוס' שכתבתי מעמ"ע להיות דחיסור טבל קרוי לכם ע"ג דחסור בחכילה ואי לח משום חלת מחרים המעורב בו יוצא ידי חובתו בחתרוג של טבל ולד' ז"ל מ"ה לח תירוץ נמי גבי מצה שלח לעשות י"ח מצה אפי' בשביל לתרומה גדולה ותרומת מעשר דחתירי שכן במיתה וחין נידחין לכתחלה מפני מ"ע דמצה אפ"ה בעבר ואכל מצתכם קרינן ביה: **ועתה** נניח הא שעתא דמצוה הבאה בעבירה שהתחלנו וגברר חת זה אי טבל זה מיקרי שלכם לענין מצה וחתרוג או לא ונ"ל לגבי' התוס' דס"ל לתע"ג לחתרוג של תרומה טמחה פסול משום דלא מיקרי לכם תע"ג דתרומה טמחה שרי בהנאה כדחמרי' בפ"ב דשבת (דף כה) דר"ח לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך וחינו חסור חלא בחכילה לחוד וס"מ דמשום חיסור חכילה לחוד חינו קרוי שלך ה"מ חיסור חכילה שחין־התיר לחיסורו חבל חיסור טבל שים התיר לחיסורו ע"י הפרשות תרומות ומעשרות חי לאו משום חלק הכהן ולוי ושני המעורב בו שפיר מיקרי שלכם וכ"ד הר"ן כדעת התוס' שכתב שם שאת התן ואל דמתי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין משום דלא קרינן ביה לכם לב"ש מפני שים בו חלק של כהן וה"ל כחתרוג של שותפים דלא נפיק ביה חד מינייהו ולכולי עלמא בטבל נמור חינו יוצא בו ביום ראשון ע"כ . ובשם הרמב"ן כתב עליו שהיה חומר לשל טבל קרינן ביה לכם כיון דיכול לסלק הכהן ולוי בחתרוג דעלמא שפיר ע"ז הרי דס"ל נמי דאין לפסול חתרוג של טבל משום חיסור חכילה דרכיב עליה : מ"מ רש"י ז"ל מסייע לי דהא לחתרוג של דמתי דב"ה מכשירי חמרי בגמרא מ"ט דב"ה כיון דאי בעי מפקר לנכסי כו' פרש"י מ"ט דב"ה הא ליתא בה התיר חכילה ע"כ . ש"מ לחתרוג של טבל ואפי' פסול משום חיסור חכילה דל"ל התיר חכילה תע"ג דים התיר לחיסורו : והנה התוס' בפ' ל"ה (ד' ל"ה) מביחים ראיה לסברת ר"י שכתב ומה"ט נמי ניחח דעשה של טבל מחוייבת בחלה כדחמרי' בירושלמי בפ"ה דמסכת תרומות דלא מיקרי לכם אלא לענין תרומה ותרומת מעשר וחלה בחחת בודאי מירי מדזקיק להפרים תרומה

תרומה גדולה ולא פטרינן ליה מדכתיב ערימותיכם דמיירי בים גו ה' רבעים בלח חלקו של כהן ע"כ • והא דלא לכתורה למ"ד דפי' וכדמשמע מפרש"י דשל טבל היינו קרוי לכם מפני חיסור טבל דרכיב עליה ר"ל מחמי' חיסה של טבל חייב בחלה הא לא קרינן ביה ערימותיכם דלכם דמ"מ פטרינן ליסה של מעשר שני מן החלה שיבא דר"מ • ו"ל דהיה דהרוצה להפרים תרומה ותרומת מעשר וחלה כת' מיירי מעשר שלא רשה עדיין פני הבית לר"י דאמר בפ"ו דמ"מ (דף פח) דפני הבית קובע למעשר ולר"י דאמר התם לפי' חבר קובע מיירי שלא רשה עדיין פני החבר ומ"מ שם קרא עליו שם תרומות ומעשרות אל עליו הע"פ שלא רשה עדיין פני הבית והחבר דהא לפי' מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו שם תרם תרומתו תרומה כדתנן בפ"ק דתרומות • ותע"ג דמדבר שלא נגמרה מלאכתו אין תורמין לכתחילה ואלו הכא הרוצה להפרים תרומה ותרומת מעשר וחלה כת' קתני דמשמע ברצונו תלוי ולפי' לכתחילה נמי וי"ל דלא דמי דדבר שלא נגמרה מלאכתו ה"ט לכתחילה לא משום דרחמנא אמרה כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור אבל לא משיגמור וכמ"ש המפרשים והיינו דווקא שחיגמור גמור כגון תבואה שעדיין לא נתמרחה בכרי דתמיר מעשה בגופו אבל היכא שחיגמור מחוסר מעשה בגופו כגון טבל שלא רשה פני הבית והחבר לפי' לכתחילה נמי: והכי משמע מהא מתניתין גופיה דתני רישא אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמר מלאכתו על דבר שלכ"מ דהיינו כגון תבואה שלא נתמרחה בכרי עדיין וע"כ מיירי שלא רשה פני הבית והחבר עדיין דחמ"ד דמיירי בשרשה כבר ר"ל אמאי הני סיפ' אם תרם תרומתו תרומה הא ה"ל מן הפטור על החיוב לו מן החיוב על הפטור דתנן התם לחן תרומתותרומה וכדלמרי' בפ"ק דפסחים (דף ט) ובכ"מ ר"ל מעריס הדס על תבואתו ומכניסה בתוך שלה כדי שתהא בהמתו תוכלת ופטורה מן המעשרות אלמא אם רשה פני הבית או החבר קודם מירוח פטורה לעולם ושוב אין המירוח קובעתו למעשר וה"ע פטור גמור אלא ע"כ מיירי בשלא רשה פני הבית והחבר עדיין ועשתה אלא שנגמרה מלאכתו הא שנגמרה מלאכתו הע"פ שלא רשה עדיין תורמין לפי לכתחילה • ודע שנשלם מן התו' משנה שלימה דפ"ה דתמתי דתנן הרוצה להפרים תרומה ותרומת מעשר כאחד נוטל ג' מל"ג ונותן ואומר כו' והשתא חלה ומע"ש בפיו או בדרומו ובודאי חיירי מדוקק להפרי' תרומה גדולה ומכאן ה"ל להאי להביא רשה שלא דגם מזה יש ללמוד כדלמיכ' ומ"מ עדיין קשה דהתינח לשנוי קמא שם בפ"מ פ"ו אבל לשינוי השני דאמרי' התם כי קאמר בזיתי' ועוכ' דלאו בני גורן נינהו אבל חיטי' ושעורין גורן בהדיא כתיב בהו וה"ל לרבות פני הבית והחבר והרי משנה זו ותוספ' דתמתי מדמחייב בחלה מחיטים ושעורים מיירי והרי ה קבעו למעשר ע"י מירוח לחוד ואמאי לא פטרינן להו מחלה משום חיסור טבל למ"ד ולפשיטת רש"י ולפנינו יתבאר זה בס"ד • שלא שק"ל לשיטת התוס' והרמב"ן והר"ן דטבל מיקרי שלכם ושעתה הואיל ויש היתר לחיסורו ע"י הפרשה וכמ"ש שהרי בס"פ חלק (דף קיב) לאמרי' עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר"מ וחכמי מחייבי' ור"ח מחלוק' במ"ש בירושלי' דר"מ סבר מע"ש ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא לפל בגבולין דברי הכל פטור ופרש"י אבל בגבולין לחין לה היתר לכילה בשעת חיוב שעת גלגול העיסה לא קרינן ביה רשעת עריסותיכם ולפי' פלוגתא לאחר מכאן פטור מן החלה ע"כ • הרי שמעשר שני בגבולין לא קרוי עריסותיכם שלכם משום לחין לו שם היתר לכילה ותע"ג דים היתר לחיסורו ע"י פרישה ח"י דא י בעי מיכסיל עליה והדרא לטבליה ויפרים עליו ממקום אחר ח"י יעלנה לירושלי' וכם מותר בחכיל הפ"ה כל כמה דלא הבלוהו ופדאו ואל עליו תע"ג דבידו לעשותו לא מיקרי עריסותיכם שלכם הה"נ גבי טבל לעניין תחרוג ומלה ת"ג דבידו להוציאו מידי חסרונו ע"י הפרשת תרומות ומעשרות כל כמה דלא הפרים עליו להו שלכם מיקרי ודלא כהתום' וסייעתם: ותע"ג דרש"י פי' שם בפ' חלק בלישנא ח' דה"ט דבגבולין ד"ה פטור מן החלה משום דממון גבוה הוא הא התום' בפ"ב דקדושין (דף נג) הוכיחו כפי' הא' דמשום דבגבולין לא מיקרי עריסותיכם הוא דפטורה ותע"ש שמה שהביאו רא"ם מהא דקאמר הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש ומוקי לה כר"י והיינו ע"כ בגבולין דמיירי דאי בירושלי' אין פודין בו מעשר שני ום"מ דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר"י אפילו בגבולין חיגו רשה ובחלה תאבחר כיונתם כי דבריהם מחומים וה"פ להתם לקמן הכי אמרי' הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חומש בין משלו בין שניתן לו במתנה וקאמר הש"ס מני חליתה ר"מ מי מצי יהיב ליה במתנה הא אחר מעשר שני ממון גבוה הוא אלא לאו ר"י היא מ"מ חיגו הכרה די"ל דיהיב ליה במתנה בירו ונטעמא כם וקי"ל מעשר שני בטעמא פודין חומש אפי' בירו כדלמרי' התם בפ' חלק וכ"מ: מ"מ הביאו עם עוד רשה מדתנן התם גבי קדושין לר"י במעשר שני בשוגג לא קיים במזיד קיים ומשמע התם דמהניתין מיירי בגבולין ואפ"ה במזיד קיים דממון הדיוט הוא וב"מ הא דמודה דבגבולין פטורה מן החלה ה"ט דלאו עיסה היא להתחייב בחלה הואיל וחיגו רשוי עם להכול ע"כ וה"ק קשה הא דאמרן • ומ"ת אי חיסור שים חקנה לחיסורו לא מיקרי עריסותיכם הה"ג אלא מיקרי דגנך לענין תרומו ומעשרות והא בפ' ר"י (דף סו) כתו דמתעשר מערימותיכם שלכם ואלא של הקדש ה"ג התם מדגנך שלך ואלא של הקדש המירוח הקדש פוטר וה"ג לענין של חיסור חד טעמא הוא • תם כן הקשה הא להבן בפ' ר"י במתניתין (דף ס"ו) גבי מותר העומר

לדרבנן חייב בחלה ופטור מן המעשר ולפי שקיבלו חייב במעשר ומי במעשר מעשר שלא ניתנו מעות אלא לעורך להן ואינו של הקדש אבל מקום לפטור מן המעשר הואיל ובשעת מירוח שהוקבע למעשר הוי רביע עליה אכתי חיסור חדש אלא פקע שים רו עד לאחר הקרבת העומר לא מיקרי דגנך בשעת מירוח שהיה קודם הקרבת העומר כדאמרינן לגבי מעשר שני בגבולין לענין חלה דאעלמא הא דחייב בחלה לכולי עלמא ים לומר דמיירי דנתגלגל להחר הקרבת העומר דהיה כבר בהתירה בשעת גילגול הקובע לחלה אבל ממעשר ולפי קשה להא מירוח שקובע למעשר היה קודם הקרבת העומר ולפטור • ו"ל דודאי חיסור החוזר להתיר מלילו אלא ע"י מעשה כגון חדש דלפי' ליכא עומר אין חיסורו נוהג אלא עד שקיעת החמה של יום הנף לכ"ע ומכאן ואילך חוזר להתיר מלילו לפי' בעודו עומד בחיסורו מיקרי שלכם משום התירו שלאחר מכאן דהא ודאי עבידא דאתי לפיקח מותר העומר חייב במעשר לר"ע תע"ש שנתמרח קודם שהחזיל הואיל וסופו יחזור חיסור זה להתיר מלילו בודאי שלא ע"י מעשה לפי' בלי הקרבת עומר בשקיעת החמה של יום הנף ושעתה ממילא ערכה אבל חיסור שחיגו חוזר להתיר מלילו שלא ע"י מעשה כגון מ"ש בגבולין שמ"מ לחזור להתיר אלא ע"י מעשה של שלה חופדין הו להשלותו לירושלים וקיבל חיגו בה לידי התיר אלא ע"י מעשה של הפרשת תרומו' ומעשרו' ואם לאו עומד בחיסורו לעולם כל זמן שלא הותר עדיין לת קרינן ביה עריסותיכם לענין חלה ולכם לענין לחתרוג דהרי כמו שהוא עכשיו אם לא נעשה בו מעשה המביאו לידי התירו עומד בחיסורו לעולם ומחיסר מעשה המביאו לידי התיר עדיין ולפ"ז מלה של טבל חיגו קרוי מלכם כ"ז לפי מ"ש דטבל חיגו קרוי לכם מפני חיסור חכילה דרכיב עליה מעכב עליו מלמיקרי שלכם אע"ג דאין התיר לחיסורו מלילו הואיל ומ"מ יש לו התיר לחיסורו ע"י מעשה של הפרשת תרומות ומעשרות: **ואחר** הציון כ"ל שהעיקר כדבריהם ז"ל ומשום דים לי להקשות לפי מ"ש הא לחמר בפר"י (דף סו) ובכ"מ עריסותיכם ולא עיסת נכרי ולא עיסת הקדש ומשמע דטעמא דעיסת הקדש פטורה מן החלה משו' דה"ל של גבוה ולאו עיסת ישרא' מיקרי דומיא דעיסת נכרי דפטורה נמי מה"ט ללאו עיסת ישרא היא וה"ט משמע התם מדגנך לדגן נכרי ושל הקדש ומשום דתירוח הקדש פוטר ומשמע נמי דה"ט משום דלאו דגישרא הוא ולאו משו' דכיון שהוא של הקדש ורכיב עליה לחורה ולפי' בהגהה לחור לאו שלכם מיקרי דומיא דלחתרוג של ערלה דפסול כדתנן בפ' לולב הגזול דהוי טעמא משום דודאי לא מיקרי לכם שלכם כיון דחפילו בהגהה לחור ועוד התם ד"ה דטעמא דמעטינן של הקדש מעריסותיכם ודגנך הוא משו' חיסורא דרכיב עליה ח"כ מאי מריח של הקדש דנקט ה"ל למימר עריסותיכם' דגנך ולא של חיסור דהי' כל הי"ם ריש והקדש בכלל ומ"ש דנקט של הקדש לחוד שלא של הקדש דוק ק"מר ומשו' דלאו עיסת ודגן של ישרא הוא חלה של גבוה הוא קא משמע לים ועוד דאיכא למ"ד התם בפר"י דטעמא דר"ע דמחייב למותר העומר במעשרות הוא משום דה"ל מירוח הקדש חיגו פוטר והשתא תיפוק ליה דגלגול ומירוח הקדש פוטר מחלה ומעשרות משום חיסורא דרכיב עליה ותע"ג דים התיר לחיסורו ע"י פדיון ושלא מ"מ כיון דלא פדה ושלא עדיין בשעת גלגול ומירוח הקובעים לחלה ומעשרות לאו שלכם מיקרי חלה ה"מ לחיסור שים תקנה לחיסורו לפי' מעשה מהשתא חפי' בשהו בחיסורו שלכם קרינן ביה וכדברי התום' והרמב"ן והר"ן ז"ל • ועק"ל הא תניא בפ' כ"ם (דף לב) החוכל תרומת חמץ פטור מן התשלומין ומדמי עלי' דר"ע ריב"ז מחייב וקתני סיפא בד"ה כלומר דמשכחת לה לתרומת חמץ בפסח דקושה ומפרים תרומה והחמיל חבל במפרים תרומת חמץ דברי הכל חיגה קדושה וחמ' בגמ' מנה"מ ת"ש ב"י אמר קרא תחן לו ולא לאורו כי תחת ר"ה בריה דר"י אמר ר"ק רשאית שריריה ניכרין לישראל יתה זו בת"ק ריה ניכרין ומשמע להדיא דקדושה הוא דלא חלה על תרומת חמץ אבל מכל מקום התבואה בת חיוב תרומה ומעשרות היא דאל"כ מאי חיכ"קדושה דתניא דמשמע הה"תרומה הוא דאינ"קדושה לעניין שחייב עליה הואם הא שם טבל על הכרי ותיפוק ליה דכיון דחיסור חמץ רכיב עליה חיגו קרוי דגנך שלך ובשלמא לרב הונא דמפרש טעמא דת"ק משום שאין שריה ניכרין י"ל דמיירי שבשעת מירוח הקובעו לתרומות ומעשרות לא החמיצה עדיין ת"ק שמירתה קודם הפסח דבשעת מירוח קרינן ביה דגנך שלך ואת"ק קודם הפרכה החמיצה הילכך שם טבל עליה אבל אחר התרומה חיגה קדושה משום שאין שריה ניכרין ליסראל • אבל לר"י ב"י מי חפשר ל"ל שהרי פריך התם לר"י מהא דתנן אין תורמין מן הטמוא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ואמאי ליתא לו ולא לאורו ומשני ל"ק התם היתי לו שעת הכושר הכא לא היתה לו שעת הכושר ולא ה"ל שעת הכושר ה"ד כגון דאתמין במחובר אבל מאתמין בתלוש ה"ל קדושה והשתא קשה תרתי בהאתמין במחובר מאי חיגה קדושה דתניא ול"ל קרא דתתלו ולא לאורו תיפוק ליה דהא ה"ל פטור גמור ולא חל עליו שם טבל מעולם שהרי במחובר קודם מירוח החמיצה ובשעת מירוח הקבועה למעשר לא קרינן ביה דגנך ושוב מאי קאמר אבל האתמין בתלוש ה"ל קדושה הא לפי' בהאתמין בתלוש וקודם מירוח ע"כ חיגה קדושה דהא לא חל שם טבל על הכרי דבשעת מירוח כבר רכיב עליה חיסור חמץ ולא קרינן ביה דגנך. והא ליכא למימר דהכא במאי עסקינן כגון שתרם קודם מירוח דאכתי לא הוקבע למעשר

למעשר ולי אפשר למפטריה משום חיסור חמץ דרכיב עליה דלא קרינן ביה דגנך דה"ט לא מהני לפוטרו אלא בשעת דינון שהוא מירוח הקובעו לתרומות ומעשרות ומכל מקום לפי קודם מירוח חל עליו שם תרומה וקמ"ל דלית קדושה ומשום תתן לו כתיב ולא לגורו • מ"ג כיון דחמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ת לר"ם בפרק כ"ש (דף כח) וקי"ל כותיה נמצי דחיסור חמץ חוור להתירו מאילו שלא ע"י מעשה וקרינן ביה דגנך שלך כמו חדש וחל עליו חיסור טבל בשעת מירוח דלי אפשר לומר כן שהרי היי תנא דחד"ג ב"י ע"כ ס"ל כר"י דחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ואין התיר לחיסורו ומילתא ליתא נמי לטעמא קמא דאל"כ קשה לי דבפ"ב דשבת (ד' כה) יליף ר"ג ב"י דתרומה טמאה שרי בהנאה מדכתי' תתן לו ולא לגורו מכלל דבת גורו הוא כלומר מדלינטריך קרא למכתב לו למשוטי לגורו והרי ליכא מידי דרחוי לו ואינו רחוי לגורו אלא תרומה טמאה מכלל דתרומה טמאה שרי בהנאה ובת גורו היא • ואיכא למידק מנ"ל דהא למיטב רחמנא לו ולא לגורו לתרומה טמאה תתי ומילתא ס"ת דבת גורו היא דילמא לו ולא לגורו למשוטי חדש קודש יום הגף תתי ולמימרא דאין קדושה אלא עליו דבשלמא מחמץ בפסח לא קשה מידי דאע"ג דר"נ ב"י גופי' מפרש להא דתניא אבל מפרים תרומת חמץ ד"ה היכי קדושה משום דחמץ קרא אתן לו ולא לגורו וה"ק כיון דהאי משוטי דתתן לו ליכא למוקמי אחמץ בפסח מנ"ל דתרומה טמאה שרי בהנאה די"ל הא דלינטריך למילף בפ' כ"ם דתרומת חמץ היי קדושה מתתן לו היינו למ"ד חמץ בפסח שרי בהנאה וכמ"ם שם רש"י וחוס' אבל למ"ד חמץ בפסח אסור בהנאה ל"ג קרא יתירא דלו למשוטי חמץ בפסח דמתתן לחול מתעטין ליה דכיון דאסור בהנאה אין זה נתינה וכמ"ש התוס' בשם ר"י וע"ש לק"ל קרא יתירא ולמשוטי לגורו אלא משום תרומה טמאה וס"מ דשרי בהנאה ובת גורו היא • וה"ק לא קשה דר"ג אדר"נ דבפ"ב דשבת קאמר להו למאי דקי"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ומשום דידיה ל"ל קרא דלו דהוי מתתן לחול מתעטי חמץ בפסח וע"כ כי לינטרי' לתרומה טמאה וס"מ דבת גורו היא ושרי בהנאה ובפ"ב דפסחים איבא דמ"ד חמץ בפסח אסור בהנאה ומתתן לחול לא מתעטי חמץ להו בת נתינה היא כיון דשרי בהנאה אלא אלו לגורו הוא דלא מתעטי חמץ להו אבל תרומה טמאה שרי בהנאה לגמרי דידיה יליף מתמר' תרומתי ח"נ אלא בשרתי ממנו בעמ' תמנו מי אתה מצדיק אבל אתה מצדיק אמר של תרומה שנטמאת כדאמר התם שיבול הוי ודלי קאה דילמי תתן לו ולא לגורו לאו למשוטי תרומה טמאה אתי ולמידק מינה מכלל דבת גורו היא ושרי בהנאה דתרומה טמאה ואפי' אסורה בהנאה ואלו בת גורו היא ותתן לו ולא לגורו מכלל דבת גורו היא למשוטי חדש קודש יום הגף אתי דאין קדושת תרומה אלא עליו להו חדש כדאמר בפ' כ"ם (דף דב) • ובע"כ ל"ק ח"ג למשוטי חדש קודש יום הגף אלו אלא לגורו דחדש כיון דיש התיר לחיסורו לאחר זמן חפי' בתוך זמן חיסורו קדושה חלה עליו ותתן לו קרינן ביה שהרי רוב לכהן עשו להגיע עד לאחר יום הגף ולאכלו ולא חוליון בתר השתא בהיתא שעתא של שעת הפרס אלא כיון דיש התיר לחיסורו תתן לו קרינן ביה והשתא, אכתי תקשה לת"כ התיך ממעט ר"נ ב"י בפכ"ם מתתן לו ולא לגורו חמץ בפסח למ"ד מותר בהנאה הרי חמץ בפסח נמי יש לו התיר לחיסורו לאחר הפסח מאילו דומיא דחדש ולא קרינן ביה ולא לגורו להא חזית לכהן עשו לאחר זמן ובע"כ ל"ל להא דתרומת חמץ היכא קדושה מתתן לו ולא לגורו היינו מלישנא דר"י דס"ל חמץ שע"ב הפסח אסור בהנאה מה"ת כדאמר התם בפ' כ"ם וה"כ לעולם אין לו התיר לכהן שעמו לאוכלו ואינו רחוי לעולם אלא לגורו והא דקאמר דברי הכל היינו קדושה לאו אפלוגתא דר"י ור"ם קאי אלא אפלוגתא דהני תנאי ר"ש וריב"ן ולישנא דר"י לאו קאמ' דאינו קדושה: והשתא כיון דס"ל להאי תנא דחמץ שעבר עליו הפסח לעולם אסור ה"ה דלית קדושה: קושן לדוכתא מ"ש דאינה קדושה דמשמע דקדושה הוא דלית חל עליה אבל מ"מ אסורה משום טבל ואמאי הא לא קרינן ביה דגנך בשעת מירוח שהרי בהאי תנא דהיכי תנא דאינה קדושה כלל מיהו אין לה התיר לאחר זמן • והשתא (א) משום חיסור טבל לא מיקרי שלכם לענין חתרוג ע"ג דיש תקנה לחיסורו בהפרשת תרומה ומעשר כיון דאין התיר לחיסורו מחליו לא קרינן ביה שלכם המן בפסח להאי תנא דלית ליה התיר לחיסורו כלל לעולם ע"י שום תקנה לא כ"ם דלא קרינן ביה דגנך שלך וחמץ חל עליה שם טבל וע"מ דהאוכלה לאחר הפסח חייב מיתה משום טבל דהוי במיתה כדאמרינן בפ' הנפרסין ד' פ"ד חבל חמץ לאחר הפסח חפי' לר"י אינו אלא בלאו בשלמא כדאמרי' התם ס"ע ע"מ דטבל חסור בהנאה של כלי כמ"ש התוס' שם בפ"ב דשבת חבל חמץ בפסח למ"ד מותר בהנאה שרי חפי' בהנאה של כלי והשתא אתי שפיר לישנא דחמץ בפסח הא לא קרינן ביה דגנך שלך • והשתא ליכא למידחי למיירי במפרי' תרומת חמץ קודם מירוח דשם תרומה חלה עליו חפילו קודם מירוח וכמ"ש דשלמא למאי דס"ד מעיקרא דהאי תנא דקאמר במפרים תרומת חמץ לאחר קדושה ס"ל כר"ם דחמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ת אתי שפיר ולא דמי למפרים מן העטור על החיוב או חיפכא דאין תרומתו תרומה להתם הפטור פטור לעולם ואין עליו שם טבל כלל אבל חמץ בפסח שם טבל עליו הואיל ושרי לאחר הפסח ואם לא ימרח עד לאחר הפסח הוקבע למעשר וחל עליו חיסור טבל הילכך לינטריך קרא למשוטי אלו ולא לגורו דאם קרא עליו קודם מירוח וחל עליו שם טבל שהרי בכרי בפסח ומפרים ממנו תרומה בפסח קודם מירוח וחל עליו שם טבל שהרי

(א) נ"ל אי משום.

חם לא נתמרח עד לאחר הפסח הוקבע למעשר וכדאמרן • אבל למאי שהומתי השתא דהאי תנא דקאמר במפרי' תרומת חמץ בפסח דאינה קדושה אינו אלא דר"י דלאחר חמץ שעבר עליו הפסח אסור לעולם ואין התיר לחיסורו כלל וכל חימת שמרח חפי' לאחר הפסח חיגו נקבע למעשר וא"א לחול עליו שם טבל כלל כיון לעולם אי אתה מוצא שיהא קרוי דגנך שלך בשעת מירוח ולא דמי לתורם מדבר אלא שגמרה מלאכתו דתרומתו תרומה דהתם אפשר לו לבא לידי חיוב תרומ' ומעשרות לאחר זמן כשתגמור מלאכתו • ה"ג מאי היי קדושה דהאי תנא דאפי' דתתן לו ולא לגורו למה לי תיפוק ליה דה"ל תולין גמורין ואין כאן לא שם טבל ולא שם תרומה • אלא ודאי ע"כ ס"ם דחיסור שא"א לו לבא לידי התיר לעולם מ"ש שום תקנה מ"מ שלך קרינן ביה הילכך המן בפסח שם טבל חל עליו ודגנך שלך מקרי חפי' להאי תנא דס"ל כר"י דחמץ חמץ שעבר עליו הפסח אסור מה"ת:

והשתא אחר שאתברר לנו דחפי' חיסור שא"א לו לבא לידי התיר לעולם מ"מ קרינן ביה שלכם לכל דבר מיכין לנו לייסב מאי דק"ל לעיל מהא דשמח מעשר שני פטורה מן החלה בגבולין חפי' למ"ד מעשר שני ממון הדיוט הוא ומשום חיסורא דרכיב עליה לא קרינן ביה עריסותיכם שלכם וכמ"ש התו' וחע"פי שהחיסור הוא יש לו תקנה לבא לידי התיר חפ"ה נלו שלכם מיקרי כ"ם חיסור שאין לו תקנה כלל לליפקע חיסורו מיניה דלאו שלכם מיקרי: ונ"ל דיש לחלק דוהאי חיסור שאינו אסור אלא בלכלה בלבד ושרי בהנאה כגון חדש וחמץ בפסח להאי תנא דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה וחע"ג דס"ל כר"י דחמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור מה"ת ואין התיר לחיסורו מ"מ הואיל ושרי בהנאה שלכם מיקרי שהרי יש זכות לבעלים בו להנות ממנו וממון בעלים הוא אבל דבר שאסור בהנאה חפי' יש תקנה לחיסורו כגון חמץ בפסח לדידן דקי"ל דאסור בהנאה וקי"ל נמי כר"ם דחמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור מה"ת ואין התיר לחיסורו אפ"ה בעודו עומד בחיסורו דהיינו בתוך הפסח שאסור חפי' בהנאה לא קרינן ביה שלכם חע"פ שלאחר זמן יהא מותר חפי' בלכלה בתר דהיה שעתא לוקין והואיל ושכיח לאחר הפסח בהנאה לאו אדעתא דהכי אתי ושרי בהנאה ואפי' לאו אלו הוי וכהא דאמר"ח בפ"ק דפסחים ג' דברים הין ברשותו של אדם ושאינן הכתוב כאלו הם ברשותו ואלו הן נור בית הבית"ר וחמץ מ"ם ולתעלה ושרי אלו קי"ל כר"ם ואפ"ה בשעת חיסורו הינו ברשותו לענין ביעול והמקדש בו אין מועלין לקדושין כדאמרי' התם • והשתא אתי שפיר הא דמעשר שני בגבולין הוי עריסותיכם שלכם משום דשאני מעשר שני שאסור בהנאה כדאמרי' בפ"ק דבכורות (דף ט) כי הא דילף התם אליבא דר"י דפעור תמור חסור בהנאה מטעמא דיש לך דבר שהקפיד תורה להפקיעו' לחיסורי' בשה ושריף ופריך והרי מעשר שהקפיד עליו תורה בכסף קודש ושגיא ר"י במוזיל קידש ותשני בפעור תמור נמי מיקדש כדר"ח לאחר"ח חשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה ושולה ואוכלה ביהושלי ה"נ חשה יודעת דפעור תמור חיסור"איס היא ופריקא לה בשה ומיקדשא בהך דשני ושני שאמת מעשר שני בגבולין אסורה בהנאה וכמ"ש במקו"אחר ומה"ם נמי לא חשיב ליה שלכם לגבי עיר הנדחת בפסכת סנהדרין (ד' ק"ח) ולא קרינן ביה תחסום שור בדישו בפ"ק ומעשר שני בגבולין אסור בהנאה מדכתי' (דף ג) בדא בחבותא מעשר שני וכולהו מה"ט דאמרי' דאוהיל ומעשר שני בגבולין אסור בהנאה לא מיקרי דישב שלך ולא שלך שלך דדבר האסור בהנאה לא מיקרי שלך בעלי' ואפי' נמי שפיר הוי שלכם הגזול גבי אתרוג דתנן ושל ערלה ושל תרומ' טמא"פ סגול דהא ערלה אסו"בהנאה: ושל תרומה טמאה י"ל כמ"ש הר"ן שם בר"פ לולב הגזול בשם הרמב"ן ו"ל דהא דאמרי' עלה בנגמ' מפני שאין לה היתר אכילה שכאחב שם לשיטתו בזה"ל אין כיון דאיסורי הנאה ניתנו כתותי מכת' שעורי' דערלה אין לה שום התיר אלא לצריפה היא עומדת וכן תרומה טמאה מן הנצרפים דאמרינן בפ"ב דתמורה כו' אלא מה שאמרה תורה שלך תהא להסיקה תחת תבשילך וכיון שצריפה מצוה ולצריפה היא עומדת ואסורה בהנאה אין מן הנאה בשעת צריפה שהנאתה ובישורה שוה כתותי מיכתת שיעורה הילכך פסול לכל שבשה חע"פ שיש בה דין ממון ואיתיר אכילה שהזכירו בנגמ' היינו אסור בהנאה דאמרי' בשלמא לר' יהא בה היתר אכילה ע"כ • אלמא תרומה טמאה נמי איסורי הנאה היא ולא קרינן בה לכם מפני איסור הנאה שבה והשתא אתי שפיר כל הני שמשתמי' וצ"ע קשיין להדדי: אלא דאכתי נשאר לנו דבר אחר לבאר מה שהקשינו למעלה דה"ל למיטעו עריסותיכם ולא של הקדש דמשמע דטעמא מפני שהוא ממון גבוה הוא דלא קרינן ביה עריסותיכם וכן גבי תרומה דמשמע מדנקיט ולא דגן הקדש מה"ע תיפוק ליה משום איסור הנאה של הקדש לא מיקרי שלכם חע"פ שיש התיר לאסורו ע"י שחלה ופדי' חפ"ה לאו שלו מיקרי באיסורי הנאה כדאמר במעשר שני בגבולין אחר"י: וי"ל דהא דממעט עיסת הקדש מעריסותיכם משום דממון גבוה הוא ולא ממעט משו' איסור הנאה שבו דנ"מ לענין עיסת מעשר שני בירושלי ואיבא דר"מ דפטורה נמי מן החלה מה"ט דממון גבוה הוא ואיסורא ליכא וכן הא דממעט של הקדש מדנקיט מעיסתא משום דממון גבוה הוא ולא ממעט ליה משום איסור הנאה שבו כ"מ למע"ס שהקדימו בשבלים קודם לתרומה גדולה דחפי' בשבלים נמי חל עליו שם מעשר שני כדאמר בב"מ פ"ו (ד"ל) גבי כל תחסי"ם דמעשר שני וקאמר ה"ד כגון שהקדימו בשבלים וחס הקדימו בשבלים קודם מירוח לתרומה גדולה שוב אין מירוח קובעו לתרומה משום דגנך ולא של גבוה • וכה"ג אמר בפ' כ"ג (ד' לה) ובכ"מ מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה ועיין בפ"ק ממס' תרומות גבי הא דתנן אין מפרישין מן הלקט כו' ולא מת"ס כו' בפי' הרע"ב

ואין כאן מקומו להאריך בזה וכהאי גוונא שפי' התוס' בפ"י סם גבי הא דאמר התם תרי זמני ערימותם כתיב חד ולא עיסת נכרי וחד ולא עיסת הקדש ותע"ג דממעטינן מי עיסת מעשר שני לר"מ היינו משום דהוי כעיסת הקדש לסבר ממון גבוה הוא ע"כ והיינו כמ"ש · אלא שלפי"ז שדיין קשה למאי דרלה הגמ' שם לומר דמירות הקדש היינו פוטר לר"ע הרי תע"ג דהיינו פוטר משום דה"ל ממון גבוה ח"ל דפוטר מפני חיסור הנאה שבו אלא שהיינו קושית כ"כ דלא קיימי הכי שם במסקנא · ועי"ל הא דממעט עיסת וגו הקדש מפני שהוא ממון גבוה ולא ממעט לי' מפני חיסור הנאה שבו כ"מ להה תקון בפ"ק דמס' חלה תולת ורקיקי מיר עשה לעצמו פטור למכור בשוק חייב ופי' שם הר"ש שפלו לא קדשי כלל פטורי הוא וגיגלן לקדשן ע"כ : אלמא שפי' לא הקדישן אלא שגלגלן ע"מ להקדישן פטורה מן החלה · וה"נ י"ל לענין תרומה ומעשרות שם כיון בשעת מירוח אדעתא להקדישן פטור מן המעשר מעשעת דדגך וצרימותיכם כתיב למעוטי של הקדש הילכך שם כיון בשעת גלגול ומירוח הקבוע לחלה ומעשרות אדעתא להקדישן פטור מן החלה ומן המעשרו' תע"ג דלכתי לא קדשי ושרי בהגץ'ועיין בפ' הזהב(ד'מ)גבי ריבית דהקדש ה"ד בשמיי דר"פ של בל ק' לכתי תקצי לי' דמשום חיסור הנאה שבהם מי לא קרינן דגך וצרים' בכה"ג וי"ל בדוחק לכל לתי' קמ"ל תני שפיר · והשתא תני בפיר נמי הא דאמרי' דמתניתין ותוספתה דמשמע דעיסה של עכו"ם חייב בחלה ולא פטרינן לי' משום ערימותיכם שלכם דכיון דאין טבל לאסור בהנאה ערימותיכ' קרינן ביה הרי נתברר לנו דמשום ס"ע דמתכם שלכם אם עבר ואכל מהם העבול להתרומה גדולה או לתרומת מעשר או למעשר ראשון תע"פ שהוא במיתה ואינו נהנה מפני מ"ע דמלה תפ"ה ל"ל בה דלא"ג דלאסור בתכילה הוא ואינו לאסורה בהנאה מ'תכם קרינן בה לכל בשל חיסור הנאה החמיר שאינו נהנה מפני שהוא דמי' בדעבד לא יצא י"ח ולא מתכתם לה אלא בתרומה טמאה לאסורה בהנאה ואינה נהנה מפני עשה דמלה משום דה"ל לאו הבא מכלל עשה בשעריך תאכלנו לזר ולא לאחר כדאמרי' בפ' הערל ואין עשה דוחה לעשה לבל בחיטי של בלי הכרם תע"ג דאסור בהנאה לא מתכתם לה כיון דאין בה אלא לאו מצה אחר שוכלה נידחת מפני עשה דמצה והיינו שעת מ'תכם קרינן בה ואם אין לו מצה אחר שוכלה לכתחילה ויוצא בה י"ח מצה ואפי' משום מצות הבאה בעבירה אין כאן אלא אדרבה אפי' מלוה ים לכן כיון דמ"ע דמצה דוחה אותה ומה שקשה על זה מהא דלוקב של עכו"ם לא יעול ואם נטל יצא יתבאר בדיני לולב בס"ד :

דיני מצה ומרור סימן צח

ועתה נשאר לנו לברר מה שהתחלנו בסי' הקדוש אי חייבין לה"ע במצות הבאה בעבירה או לא · דע דברפ"ג דסוכה תנן לולב הגזול והיבש פסול ובגמ' קפסיק ותני ל"ש י"ט ראשון ל"ש י"ט שני כו' אלא גזול בשלמא י"ט ראשון דכתיב לכם משלכם אלא י"ט שני אמאי לא אי משום רשב"י משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה וליקח לה מקרן ופליג דר"י ב"ג אמ' שמואל ל"ש אלא בי"ט ראשון אבל בי"ט שני מתוך שיצא בשאול יצא נמי בגזול · וכ' התוס' דווקא שהוא מדרבנן אבל חייבין למצות הבאה בעבירה · מאמר דבשל תורה כ"ע מודו דחייבין למצות הבאה בעבירה · והר"ז וה בם המאור פסק דבי"ט שני יצא י"ח בגזול ולא חייבין משום מצות הבאה בעבירה, ומדבריו נראה להדיא דאפי' בשל תורה למצות הבאה בעבירה לא חייבין שכתב והא דת"ר סוכה גזולה ר"ח פוסל וחכמים מכשירין וחוקימנא בחוקף את חבירו והוציאו מסוכתו אבל גזל עלים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עלים בלבד דעבדי רבנן תקנתא אפי תקנת השבים ומהכא ס"מ אלא ס"ל כרשב"י דפוסל בלולב הגזול משום מצות הבאה בעבירה שאם הי' כן אפילו סוכה הפסול בגזל עלים וסיכך בהן שאף היא מצות הבאה בעבירה היא ע"כ וס"מ דס"ל דאפי' בסוכה דשל תורה היא ל"ל בה משום מצות הבאה בעבירה ולא פסול ל לב הגזל בי"ט ראשון אלא בשאין לכם משלכם מ"מ ס"ל דאפי' אח"ל דשמואל מיירי בשל תורה אפי' בי"ט שני משום מצות הבאה בעבירה ס"מ דשמואל שאף הי' בשל תורה אינו נוטל לולב הגזול משום מצות הבאה בעבירה כ"ג דלית ביה משום מצות הבאה בעבירה ואפ"ה מכשיר לי בי"ט דרבנן ומדמחלק בין של תורה לשל דבריהם ס"מ מצות הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן : מ"מ אין זה ראיה אלא לפי' התוס' דשמואל אית ליה נמי עשתה המצות הבאה בעבירה אלא דשאני לי' בין של תורה לשל דבריהן ור"י לא שאני לי' ומדשאני לי' לשמואל ס"מ המצות הבאה בעבירה, אינו אלא ס"ל מצות הבאה בעבירה, אינו אלא מדרבנן ול"ל דאפי' בשל דבריהם נמי גזרו משום מצות הבאה בעבירה · אבל למה שפי' הרמב"ן והר"ן שם לשמואל לא חיישינן כלל למצות הבאה בעבירה אפי' בשל תורה והא דמכשיר לגזול בי"ט שני אפילו במקדש דניטל כל ז' מן התורה נמי מכשיר ואפ"ה קי"ל כר"י אין מכאן ראיה דס"ל לר"י אפי' מה"ת חייבין למצות הבאה בעבירה ובדיני חג הסוכות יתבאר זה העיד בס"ד והו מה שכ"ל בדיעין הללו :

דיני מצה ומרור סימן ק

שאלה בכריכה שאנו עושין זכר למקדש כהלל אם צריך ליקח כזית מרור עם המצה או אפי' בכל שהוא מרור נמי שני ליה :

תשובה בפ' ע"פ תניא הכלן לחזקין יצא ובלבד שלא יהא בין אכילה לאכילתה יותר מכדי אכילת פרס וכתי הרמ"ם מעשה דמרדכי על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה פחותה מכזית אבל בירקות הרשב"ם שמברך עליה בפה"ג בעלמא ואינו מברך עליהם לי"א אכילה ח"ל מהם כזית ולפי"ז המרור שאוכל בכריכה דאינו מברך עליו אפי' בפה"ג ח"ל כזית דהא מדינא מרור בכ"ם סגי אלא שמצוי לומר אכילה בברכה הוא לבריכה כזית ח"כ בכריכה ודאי ח"ל כזית · ולפ"ד ז"ל ל"ל דהא דכתי' על מצות ומרורים יאכלוהו מדרבנן ולכאורה יש להביא ראיה דמצות הבאה בעבירה אינו אלא מדבריהן מהא דפ' אלו עוברין דמפיק להן מבילין נסכים מן הטבל מוסקה ישראל מן המותר ליישראל ול"ל קרא תיפוק ליה משום מצות הבאה בעבירה וכמ"כ הרמב"ם ה"ט בפ"ה מה' חיסורי מזבח וכמ"ש בסי' שעבר · אלא ודאי מצות הבאה בעבירה אינו אלא בשל דבריהן דאי בשל תורה אינו עניין מצות הבאה בעבירה לכאן אלא מהרינן מצות הבאה בעבירה אלא"כ המצות עשאה שעבירה כגון ע"י עבירה גזל או ע"י אכילת חיסור בשל תורה אי דמבילין נסכים ומנחות מן הטבל אלא על ידי העבירה שעשתה בו נעשית מצות נסכים ומנחות וכה"ג כתבו התוספו' רפ"ג דסוכה שכתבו ואי"ת לקמן דפסלינן לולב של אשרה ושל עיר הנדחת משום דמיכתת שיעור' תיפוק ליה משום מצות הבאה בעבירה ותו אמאי צריכין לאוקמי אשרה דמס"ו אלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל בהא המצות שיצאו בו אבל הכי נפיק ביה ע"כ · וכן נראה מן הירו' גבי הקורט בשבת דיצא ידי קריעה ולא דמי למצה גזולה שהיינו יוצא בה משום תמן גופא עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה וכמ"ש בדיני חג הסוכות והיינו כמ"ש ומהתימה על הרמב"ם דכה"ג חשיב ליה מצות הבאה בעבירה : גם אין להביא ראיה דמצות הבאה בעבירה מדרבנן מהא שהביאו התוס' בפ"ק דסוכה (דף ט ד"ה והוה מ"ל) דמדמיעט רחמנא מחג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה ותיפוק ליה משום מצות הבאה בעבירה אלא ש"מ דמצות הבאה בעבירה אינו מה"ת אלא לדבר זה למדתי מד' הרמב"ן גם המלחמות רפ"ג דסוכה שהביא ראיה גם מהתורה לאין חיישינן לעשתה דמצות הבאה בעבירה מדרבנן ה"ה להני תוכרי שקלין וטרי למיתר ונקטי בזמני הסם ותע"ג דמצות הבאה בעבירה היא ש"מ דמשו מצות הבאה בעבירה לית לן בה כ"כ הרמב"ן ים להביא ראיה דעשתה דעכו"ם גזלי ולא יצאו לא שכיחי ומשום לכם לחתמר למתקנה מנייהו בני יהוה ומשו רשות ואינו מצות הבאה בעבירה ליכא ע"כ · וה"ל י"ל הא דממעט סוכה גזולה מלך מלכך ולא משום מצות הבאה בעבירה בגזל של עכו"ם מיירי דמה"ב ליכא ואפ"ה לית לך שלך היא · וה"נ י"ל דהא דמיעט רחמנא לגילית של גזל פסול מושבי להם משלכם ותיפוק ליה משום מצות הבאה בעבירה די"ל דמשום גזל של עכו"ם קממעט לי' : אבל מ"מ כ"ל דמצות הבאה בעבירה לא חיישינן לה אלא מדרבנן אבל מה"ת לא חיישינן לה ורחי' מהא דפ"ג דסוכה דקאמר שמואל הא לולב הגזול פסול לא שנו אלא בי"ט ראשון אבל בי"ט שני מתוך שיצא בשאול יצא נמי בגזול ופי' התוס' דהואיל והוא מדרבנן למצות הבאה בעבירה לא חיישינן · והשתא לי מתרת בשלמא דמה"ב אינו אלא מדרבנן היינו דלהיכא דאיכא בין של תורה לשל דבריהם דבשל דבריהם לא גזרינן משום מצות הבאה בעבירה אבל מי מתרת דמה"ת אפילו בשל תורה להדיא דאפי' בשל תורה למצות הבאה בעבירה לא חיישינן שכתב והא דת"ר סוכה גזולה ר"ח פוסל וחכמים מכשירין וחוקימנא בחוקף את חבירו והוציאו מסוכתו אבל גזל עלים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עלים בלבד דעבדי רבנן תקנתא מפני תקנת השבים ומהכא ס"מ אלא ס"ל כרשב"י דפוסל בלולב הגזול משום מצות הבאה בעבירה שאם הי' כן אפילו סוכה הפסול בגזל עלים וסיכך בהן שאף היא מצות הבאה בעבירה היא ע"כ וס"מ דס"ל דאפי' בסוכה דשל תורה היא ל"ל בה משום מצות הבאה בעבירה ולא פסול ל לב הגזל בי"ט ראשון אלא בשאין לכם משלכם מ"מ ס"ל דאפי' אח"ל דשמואל מיירי בשל תורה אפי' בי"ט שני משום מצות הבאה בעבירה ס"מ דשמואל שאף הי' בשל תורה אינו נוטל לולב הגזול משום מצות הבאה בעבירה כ"ג דלית ביה משום מצות הבאה בעבירה ואפ"ה מכשיר לי בי"ט דרבנן ומדמחלק בין של תורה לשל דבריהם ס"מ מצות הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן : מ"מ אין זה ראיה אלא לפי' התוס' דשמואל אית ליה נמי עשתה המצות הבאה בעבירה אלא דשאני לי' בין של תורה לשל דבריהן ור"י לא שאני לי' ומדשאני לי' לשמואל ס"מ המצות הבאה בעבירה, אינו אלא ס"ל מצות הבאה בעבירה, אינו אלא מדרבנן ול"ל דאפי' בשל דבריהם נמי גזרו משום מצות הבאה בעבירה · אבל למה שפי' הרמב"ן והר"ן שם לשמואל לא חיישינן כלל למצות הבאה בעבירה אפי' בשל תורה והא דמכשיר לגזול בי"ט שני אפילו במקדש דניטל כל ז' מן התורה נמי מכשיר ואפ"ה קי"ל כר"י אין מכאן ראיה דס"ל לר"י אפי' מה"ת חייבין למצות הבאה בעבירה ובדיני חג הסוכות יתבאר זה העיד בס"ד והו מה שכ"ל בדיעין הללו :

הה"י יכלכלו לה קלי חלה חפסח לחוד ולה לחמה ומרור שעמו וק"ל דה"כ הה דקי"ל מצה לריכה כוית ע"כ מהחי קרה נפקה לן לכתיב בערב תאכלו מלות דנחמר תאכל חלל מצה ח"כ תקשה לך ההיה דסלהי פסחים דחמר רבה מצה בזה"ז דלורייתה ומרור דרבנן לכתיב על מלות ומרורים יאכלוהו בזמן דחיכה פסח יש לנל מצה ההדריה קרה לכתיב בערב תאכלו מלות ורב חלק ב"י חמר חם, זה ות"ז דרבנן · ולכתיב בערב תאכלו מלות ההוח מיבעי ליה לטעמה ובהיה בדרך רחוקה ורבה כו', והשת'מ"ל לרבה דהה דחהדרי'קרה למלה מבערב תאכלו מלות דלזה"ז חתי ולרחב"י חהדרי'לטעמה ושהי'בדרך רחוקה דילמ'ה"ט דה"ק חהדרי'קרה מבה'שעה' חכילה בכוית דחי חעל מלות ומרורים יאכלוהו ה"ח דה"ק לחכול כוית כמו שה"ל גבי מרור כתב רחמנה בערב תאכלו מלות לשיעור חכילה בכוית · חע"כ דבלה חתי קרה דבערב תאכלו מלות מקרה דעל מלות ומרורים יאכלוהו ש"מ דחין חכילת מלה פחות מכוית דהתי יאכלוהו למלה מי קלי וח"כ הה"נ דל"ל מהתי יאכלוהו גופי' למרור דבעי כוית דכמו שקלי של מלה דכתיבה בהתי קרה הה מרור מי בהתי קרה כתיב ובלי' מי קלי · ועוד לפ"ת דהתי יאכלוהו לפסח בהתי קרה דעל מלות ומרורים יאכלוהו · והל"ל מי למלה ומרור דבעי כוית הוחיל ואיתקשו לפסח בהתי קרה דעל מלות ומרורים יאכלוהו · והל"ל למרי' בפ"פ ע"פ חמר רבה חכל מלה בזה"ז חחר חלות נרחב"ע לה יקח ידי חובתו ולמרי' פסיטה כיון דאיתקוש לפסח כפסח דמי וכיון דמהקישה לפסח כ"ל דבעי כוית הה דלהדרי' קרה בערב תאכלו מלות ע"כ לדרשה חחריטה לרבה כדה"ל ולרחב"י כדה"ל · וכיון דטעמה דמלה לריכה כוית משום דחיתקוש לפסח מרור מי לריכה כוית מה"ט גופי' : וגם מהה קשה על הרח"ש דכמו דחמר רבה בחכל מלה חחר חלות לרחב"ע לה יקח הוחיל ואיתקוש לפסח ה"נ יש ללמוד מהתי הקישה גופי' לענין כוית דהה פסח בעי כוית כדחמרי' בכ"מ בפסחים והל"נ דלה תיש התם חכלן דמזי יקח ומשמע חבל בודחי לה יקח וכתבו התוס' דה"ט משום דחיתקוש מרור למלה דל"ל חל"ת עליו חמץ יקח זה שחיסורו משום בל תחכל טבל ואיתקוש מלה לחמץ ובדמזי חפי' מלה יקח כו' : והל"מ בפ' החשה (דף ל) דנשים חייבות בחכילת מרור משום דחיתקוש למלה ונשים חייבות בחכילת מלה חע"ג דה"ל מ"ע שהז"ג מדחיתקש מלה לחמץ בקרח ל"ת עליו חמץ. וה"ל למרי' בפ' כ"ש (דף לח) בעי רמי כ"ח מהו שיעלה חדם י"ח במרור של מ"ש בירושלמי כו' במלה לחוריי'ת לה נפיק חבל במרור דרבנן נפיק הו דלמ'כל דתיקון רבנן כעין לחוריי'ת תיקון · חמר רבה מסתברה מלה ומרור · הרי דמקשין מרור למלה דלה יקח י"ח במ"ש כמו מלה ואפי' רמי ב"ח לה מיבעי ליה שלה משום דמרור דרבנן הה לח"ה חפילו חיהו פסיטה ליה דמקשין מרור למלה כל מילי והה"ל לענין כוית מקשין להו מה מלה בכוית חף מרור בכוית : וק"ק לי בהתי דמעתה מלי קחמר רבה מסתברה מלה ומרור חטו רמי ב"ח דחיכה הה מיבעי ליה לי מקשין מרור למלה הו לה הה חיהו נמי פסיטה ליה דמקשין ולה מיבעי ליה חלה מטעמה דמרור דרבנן לי תמרי' כל דתיקון רבנן כו' הו לה · ח"כ מ"ק רבה מסתבר'מלה ומרור הה רב"ח נמי פסיט'ליה הה דמלה ומרור וה"ל כטעמו חיטים והודה לו בשעורים והכי ה"ל לרבה למימר מסתברה כל דתיקון רבנן כעין דחוריי'ת תיקון וי"ל ולין זה מקומו ומחזור לע"ל : **וה"נ** משמע לי מלה ספירש"י בפ' כ"ש (דף לט) דתנן התם חלו ירקות שלדש יי"ח בפסח כו', ומלטרפים זב"ז ופירש"י הם יין לו מ"ל, מהן כוית הם יש לו מזה הלי זית ומזה חלי זית מלטרפין זה ע"ז כדי לללת י"ח ע"כ · הרי דפי' לללת י"ח משמע הה בפחות מכוית לה יי"ח ולה משום ברכה הוה : ול"ל כיון דלש"י"ח מרור בפחות מכוית ח"כ תקשה לך הה דחמרי'בפ'ע"פ (ד'קיד)פסיטה היכה דחיכה שהר ירקו, כו' היכה דליכה חלה חסא חלי חר"ה מברך מעיקרה למרור בפה"ח ואכילולבסו, מברך על חכילת מרור ואכיל · מתקיף לה ר"ח לחחר שחילת כריסו ממנו חזור ומברך עלי חלה חמר ר"ח מעיקרה מברך עליו בפה"ח ועל חכילת מרור ואכיל ולבסוף חכיל חכילת חסא בלא ברכה ואמר ר"ח בריה דרבה מהדר מהאי טעמה דלחפוקי נפשי' מפלוגתה והשת'מלי כולי הלי בתחילה יאכל פחות מכוי'כיון דלש"י"ח מרור בפחות מכוית : חלה ולה"ל יבוא בכ"ש · ולוה' חלי שמוה למ' הרמב"ם מצ"כ בפ"ח ולוקח ירק ומטבל לותו בחרוסת ולוכל כוית כו' חלמה דטיבול רחשון נמי בעי כוית לדעתו ול"ל ול"ח בפמ"כ ולפי' להחולקין עליו וס"ל דטבול רחשון דהיינו חלה משום הכירה ל"ל כוית כמ"ש שם הה"מ ול"ל דסל"ל דחפילו פחות מכשיעור מן המלה חין רחוי לחכול בלתי ברכת המלה וטעמה דמילתה ג"ל כמו דקי"ל חלי שיעור של חיסור חסר מה"ת מטעמה כיון דחזי לאיטרופי חיסור, חכיל כדה' ברפ"ב דיומה וכר"י דס"ל התם הכי ה"נ בחוכל פחו'מכשיעור מן המלות בלא ברכה לאו שפיר עביד כיון דחזי לאיטרופי ואלו הלליס לכשיעור גם התי מצהו נחשב מן המלה חע"ג דהיינו מטלימה בתוך כדי חכילת פרס ונריך לחזור לחכול כוית שלם בטיבול שני חפ"ה לה נכון לחכול פמ"כ בלי ברכה דהה ולחי חייב לברך בכל המלות כגון חכילת מלה קודם שיתחיל לחכול כלל ולה בחמצ קודם שיגיעו לשיעור כוית · ותע"ג דל"ל כ"כ דבשלמת התם הוחיל וגומר חכיל' כוית בכדי חכילת פרס נמלא מצהו הרחשון הוי נמי למפרע מן המלה הוחיל ומטעמה לכשיעור כוית חבל בין טבול רחשון לטיבול שני כיון דיש בין זה לזה יותר מחכילת פרס כיון שהתי כ"ש לה מטעמה לכשיעור היינו מחשב למלה וחש חוכלו בלא ברכה ל"ל בה · והשתא חש"ד לטבול רחשון ל"ל כוית ליכל פחות מכוית חין רחוי לחכול בלא ברכה ול"ד להה דחמר ל"ל התם לתי מלות חש"ב כוונה חש

חכלן בלא מחכוין בטבול רחשון ל"ל בה וכמ"ש התוס' דש"ה דבלא כוונה למ"ד מלות לריכות כוונה חין כחן מן המנה כלום חבל פחות מכוית כיון דחוי לחיטרופי חין נכון לחכול בלא ברכה · והרי לפי' התוס' ההם ר"ח ס"ל מלות לריכות כוונה ופש"ה חין נכון לחכול בטבול רחשון בלא ברכה בלתי כוונה ה"נ גבי פחות מכוית חמרי'הכי והרי מתבחר ברחיה ברורה דגם מרור לריך לחכול כוית דווק', מה"ת בזמן פסח ובזה יש לדחות על הרח"ש מדרבנן : ועוד יש לדחות על הרח"ש דהם"ד דמרור ס"ל כוית חלה מפני הברכה לחול שמברכים עליה לשון חכילה קשה דהי'להם לחכמי' לתקן נוסח חחר ברכה, זו ולה לשון חכילה כיון דל"ש חכילה גביה ודוחק לומר דלה רלו חכמים לשנות נוסח ברכה זו מנוסח שחר כל הברכות שלל חכילת מלה ושוד דש"כ ברכה זו מחזי כשיקרה שמברך חסר קלשהו ומזו על חכילת מרור דהיכן נלטווינו על חכילתו כיון דש"ל לחכול שיעור חכילה בכוית ומחי ניישו דקחמ' בברכתו : ועש"ל מהה דתניח חכלן לחנשין יקח ובלבד שלה יפחה כו' ומדקחט חכלן לשון דשבד ש"מ התי ובלבד שלה יפחה דמסיק היינו לומר דחש שפחה יותר מכדי ח"פ חפי' בדשבד ל"י ונריך לחזור ולחכול ומחמי הה כיון דמ"מ חפי' בשפחה כבר יי"ח הוחיל וח"ל כוית וכשחזר והוכל ע"כ ח"ח לחזור ולברך כיון דיי"ח ולמון חכילה שהוכיר בברכה ברחשונה ח"ח להתקן ע"י חכילה זו דהה לה על ידיך כוית ובשהה חלה על חכילה רחשונה ומחמי חזר ואוכל חלה ודלמ"ל ס"מ המרור לריך כוית ובשהה חין מצטרף לכוית:מ"מ חין חלו רחיות בלריכה מה"ת דש"ל דש"ל כוית שלל מדרבנן חבל הרחיות הרחשונות מכריחות דמה"ת לריכה מרור בכוית ולה כהרח"ש וכיון דחין מלות חכילת מרור פחותה מכוית מעתה הדבר ברור דבכריכה שלמו עוקר זכר למקדש כהלל תע"ג דחין מברך עליה חפ"ה חינו פחותה מכוית כן נ"ל :

דיני ראש השנה סימן קא

שאלה · חם מותר להתענות בי"ט של ר"ה חו נימח שחסור להתענות בו כמו בשחר יום טוב :

תשובה דבר זה מחלוקת הגחונים קמחי ובחרחי הן והבריהן מבוחרים בדברי הרח"ש בסוף מס' ר"ה ובשחר מחברים ז"ל ולה עוד חלה שים מהן שהפריזו על המדה לומר שמלות להתענות בר"ה · ואחי תמה עליהם ז"ל דהה בפ"ק דר"ה (דף יח) חפלנו חמוראי חי בטלה מגילת תענית חי לה ומקשין למ"ד בטלה מגילת תענית מהה לחכן בתלתה בחסרי מחמת נם שנעשה בו עשוהו ל"ט וחם"ד בטלה מגילת תענית קמ"ל בטיל לחר כניתה חוסיפי ומשני הגמ' בומן שבה"מ קיים ופריך ות"ל דה"ל יום שנהרג גדליה בן לחיקם חמר רבה ל"ל חלה לחסור חת שלפניו ופריך שלפניו נמי ת"ל דה"ל יום שלחחר ר"ח ומשני ר"ח לחוריי' ודחוריי'ת לה בעי חיזוק חלמה דהחי ר"ח של תשרי שהוה ר"ה חסור בתענית כשחר ר"ה ולדעת הלומר דמלה חו רשות להתענות בהחי ר"ח של תשרי מפני שהוה ר"ה מחי ק"ל ת"ל דה"ל יום שלחחר ר"ח דהה שחני החי ר"ח מחחר כל ר"ח ואפי' בדידיה מותר להתענות כ"ש ביום שלחחריו · ול"ל דס"ל להני רבוחה דחין חסור להתענות בר"ה חלה מטעם ר"ח ולמחי דקי"ל התם דבטלה מגילת תענית מעתה חין חיסור להתענות בר"ח בזה"ז וכ"כ ר"י הביאו הב"י בס' ת"ח ללמחי דקי"ל בטלה מגילת תענית חין חיסור להתענות בר"ח בזה"ז · הה מהה דשמעתין יש תשובה לדבריהן דחמ' ר"ח לחוריי'ת ולחורי'חן לריך חיזוק חלמה חין חיסור ר"ח כימים הכתובים במגילת תענית וזה רחיה ברורה שחין עליה תשו': חלה שלכחורה יש להביח רחיה מכחן שחין ר"ה כשחרי י"ט לחסור בו תענית משום שם י"ט חלה משום ר"ח בלבד ושלה כדברי המומר מדכתיב חלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדים זה לזה לענין חיסור תענית ור"ה נמי בכלל זה · וכ"מ להה דחמרי' בפ"ג שחכלו (דף מ"ט) דטעה ולה הזכיר של ר"ח בבה"מ חין מחזירין לותו משום דחי בעי חכיל חי בעי לה חכיל ופירש התוספות ור"פ להה חי בעי לה חכל דקחמר היינו פת שחברכין עליו בה"מ והה דקחמר התם שבחות וי"ט ולה סגי ללה חכיל היינו דחייב לחכול בהן פת · ג"כ ק"מ להה דתנן בפ"ב דתענית (דף ט"ו) חין נוזרין תענית על הלבור בר"ח בחנוכה ובפורים ושם התחילו חין מפסיקין והדבר ברור דשבת וי"ט דחמירה טפי מפסיקים והשתח ח"ח דחין חיסור תענית בר"ה חלה משום ר"ח בלבד שם התחילו חין מפסיקין וחי בעי לה חכיל פת ושם לה הזכיר של ר"ה בבה"מ חין מחזירין לותו חבל ח"ח דחסור להתענות בו משום שם י"ט חייב לחכול בו פת ושם לה הזכיר מחזירין לותו ושם התחילו מפסיקין· מ"מ ק"ל שחין זה רחיה דודחי ר"ה הוה בכלל שחר י"ט שחסור להתענות בהן מה"ת שלה דקס"ד דר"ח לחו דוקח חורייתה נמלה מומר בר"ה משחר כל י"ט שחין בהן חלה משום קדושה ח'חבל ר"ה יש בו ב' קדושות של ר"ה שהוה י"ט והיסור תענית ביה מה"ת ושל ר"ח שחסור להתענות מד"ס לפי מחי דס"ד השתח וכ"מ בשם ר"ח שעליו חיסור להתענות לפניו ולחחריו דד"ס לריכין חיזוק דלחו משום שבת וי"ט שעליו חינו חסור להתענות לפניו ולחחריו דד"ת חין לריכין חיזוק וכיון דהמקשה בח לחסור להתענות לחחריו מש"ה פריך ת"ל דה"ל יום שלחחר ר"ח דמשום לחת דר"ח דקס"ד דחינו חסור להתענות בו חלה מד"ס לריכין חיזוק ים לחסור יום שלחחריו חבל משום לחת די"ט חין לחסור יום שלחחריו דד"ת חין לריכין חיזוק גם להמקשן פשיטה ליה דבר"ה יש חיסור תענית מה"ת מפני שהוה י"ט : ות"ת כיון דהכי הוה חכתי מחי פריך ות"ל דה"ל יום שלחחר ר"ח דמשום ר"ח דמ"ס ונריך תי"ק בשחר ר"ח שחין עליו חלה קחשת

ר"ח דד"ס בלבד אבל ר"ח זה של תשרי כיון דאיכא עליו שם קדושת י"ט של תורה וד"ת אין צריכין חיזוק ובלא ר"ח אסור נמי להתענות בו מה"ת מפני שהוא י"ט של ר"ה דאין צריכין חיזוק ומותר לפניו ולאחריו מ"כ מפני שם ר"ח שעליו נמי אין צריכין חיזוק כיון דיש בו איסור של תורה להתענות בו משום קדושת י"ט שעליו ואעפי שניתוסף עליו קדושת ר"ח של ד"ס מגרע גרע דהא ה"ט דאין צריכין חיזוק משום דתמידי להו לאיכפת ולא חיישינן דלמא אתי להתענות בהם אבל ד"ס דקלי לאיכפת וחיישינן דלמא אתו להתענות בי"ט עצמו צריכין חיזוק לאסור לפניהם ולאחריהם והם כן ר"ה דתמיד יותר דניתוסף בו איסור של ד"ס על של תורה כ"ש דאין צריכין חיזוק·הא לאו קושיא היא דודאי מ"מ צריכין חיזוק לאחר לפניו ולאחריו ות"ל דה"ל יום שלפני יום שנהרג בו גדליה·בן אחיקם·ר"ל גדליה·בן אחיקם דברי קבל' הוא ול"ק כל"ת דמיא הרי חע"ג דבתלתא בתשרי מד"ק הוא שאין צריכין חיזוק לאסור לפניו ולאחריו מ"מ מפני שם שנעשה בו עשו אותו י"ט כדי לאסור יום שלפניו ולא תמרין כיון דבלא"ה אסור בתענית מד"ק שאין צריכין חיזוק משום לתא ד"ט של ד"ס שבו ביום נמי אין צריכין חיזוק לאסור יום שלפניו ואכתי מה בכך בשעשאו י"ט של ד"ס ת"ל דה"ל יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אלא ודאי ס"מ יום שים עליו ג' שמות של י"ט מ' צריכין חיזוק ומ' אין צריכין חיזוק לאסור לפניו ולאחריו משום י"ט שצריכין חיזוק כאלו משום לתא דידיה לחוד הוי י"ט ואין שמו עוד שם י"ט היום שאין צריכין חיזוק · ובגדולה מזאת מצינו בפ"ב דתענית (דף י"ו) דתמרי·התם מתמניא ביה כלומר בין סן עד סוף מועדא דיתותב חגא דשבועיא אלא למספד בהון ופריך ל"ל עד סוף מועד לימא עד המועד ומועד לאסור· תר"ץ כדתמר רבא אלא נצרכה אלא לאסור יום שלפניו הכא נמי לא נצרכה אלא לאסור יום שלאחריו · הרי על יום טוב של פסח של תורה אין צריכין חיזוק נזרו עליו י"ט של ד"ס כדי לחזק ולאסור יום שלאחריו וכדתמרן · ולפמ"ש להא דפריך ות"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח קס"ד דר"ח מד"ס הוא דצריכין חיזוק אבל הא יליע המקשן דד"ת אין צריכין חיזוק ומ"ה לא פריך ות"ל דה"ל יום שלאחר י"ט של ר"ה משום כיון דמה"ת הוא אין צריכין חיזוק לאסור לאחריו מ"כ ההיא דבריית' אמבית התם כדתני' הימים הללה הכתובים במגילת תענית אסורים לפניהן ולאחריהן שבתות וי"ט הן אסורין לפניהם ולאחריהם מותרין ומה הפרש בין זה לזה הללו ד"ת ואין ד"ת צריכין חיזוק והללו ד"ס וד"ס צריכין חיזוק לאו מדברי התורה הוא שהרי גם המקשן יודע ברייתא זו וכדאמ' אלא מתמה דגמ' הוא דמביא לגרייתא א ולפ' דברי המקשן והתרצן קאתי וכהנה רבות בגמ' ותו לא מידי הרי נתברר לנו שאסור להתענות בר"ה משום קדושת ר"ח שבו :

דיני ראש השנה סימן ק"ב

מ"מ עדיין הדבר צקול אם יש בו משום קדושת י"ט כשאר י"ט וג"ת להא דאמרן בסי' שלפני זה או לא דמה שנראה לכאורה מהאיזה דרשא השנה שאין בו איסור תענית משום קדושת י"ט כבר האיר בטוב טעם בסי"ד בסי' הקודם : ואין להביא ראיה מהא דאמר רבא רפ"ב דביצה (דף טו) דטעמא דתקינו רבנן שירוד תבשילין בי"ט שא"ל בע"ש כדי שיבורר מנה יפה לשבת ומנה יפה לי"ט והרי בי"ט של ר"ה שא"ל בע"ש תיקנו נמי רבנן לע"ת כדאמרי·התם· ביצה ואם"ד דבר"ה אין בו משום שמחת י"ט ואין בו אלא איסור תענית בלבד משום ר"ח כבר ר"ח דעלמא מ"כ כיון דטעמא דתקינו ע"ת לי"ט הוא משום כדי שיבורר מנה יפה לשבת כלומר אלא יכלה את הכל לי"ט ולא יניח לשבת כדי כבודו מה יום מיומים לתקן ע"ת בר"ח זה של תשרי יתר משאר כל ר"ח שא"ל בע"ש אלא תיקנו ע"ת ולא חיישינן לכדי שיברר מנה יפה לשבת משום שאין מצוה כ"כ להרבות בסעודה של ר"ח ומשום איסור תענית שבו בהכילה מועטת סגי ליה ולא חיישינן לשמא יכלה הכל בר"ח ולא יהיה לו לשבת כדי כבודו כמו אלא שאר כל ר"ח שא"ל בע"ש אלא תיקנו ע"ת שברכן של ב"ש לתכול בהן וה"נ בר"ה שא"ל בע"ש לשמא תיקנו ע"ת שאחשו רבנן לכדי שיברור מנה יפה לשבת ולא יכלה הכל בר"ה כיון שאין מצוה בהכילתו משום שמחת י"ט אלא משום ר"ח לאו לא שדיא משאר ר"ח · בשלמא לרב יוסי דאמרת התם טעמא דע"ת שתיקנו רבנן כדי שיזמרו אין תופין מי"ט לשבת ק"ו מי"ט לאוהל אתי שפיר דתיקנו נמי ע"ת בר"ה שא"ל בע"ש דהא ר"ה אסור בעשיית מלאכה ואין תופין בו מי"ט לאוהל כמו בשאר י"ט דאכל לרבה קשה אלא ע"כ ד"י של ר"ה שוה נמי לשאר י"ט דהא מצוה לשמוח ולהרבות בו במטעמים וחייבין לבזבז מנה יפה לשבת משא"כ בשאר ר"ח משה"ק תקנו בו ע"ת : מ"מ תע"ג לבקורה דשיא גדולה היא יש לי ללמוד זכות על הגאונים ז"ל דרבה דמפרש טעמא דע"ת כדי שיברור מ"ל נמי טעמא דר"ח דכדי שיזמרו ובר"ה דל"ש טעמא דידיה משום טעמא דרב אשי תקנו רבנן לע"ת אלא שרבה נמי להוסיף טעם אחר לע"ת שתיקנו בכל י"ט חוץ מר"ה משום כדי שיברור ומ"מ בזה כמ"ש הרמ"ק שם וירושה דמ"מ בין אלו ג' טעמים לרבה צריך לערב דוקא מעי"ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולר"ח יכול לערב הפילו קודם ע"ש ע"כ · נמצא שרבה מוסיף בטעמא דידיה צריך לערב בערב יום טוב דווקא ולא קודם לכן מה שאין כן לטעמא דר"ח ולפי זה ר"ה של בע"ש אפי' רבה מודה דיכול לערב קודם ע"י בשר"ה ל"ש טעמא דידיה כי אם טעמא של ר"ח לחוד · מ"מ עדיין ק"ל אם"ד בשר"ה ל"ש שמחת י"ט אלא כשאר ר"ח דעלמא הרי בגמרא ביצה מצינו הרבה בשרים שהיה מן הדין לאחרם בי"ט ומשום הלא אתי לאתמנויי משמחת י"ט התירו אותן ומצינו עשר הלכות בהוראת הגאונים ואריסי תגיות ולר"י התירו לשחוט בי"ט ולכבות לחפור ולכסות

שבות דאין זה פירכא דמה לי"ט דאתרו בו משום מלאכה לאו משום מלאכה הוא שהרי מלאכת י"ט הותר בכל י"ט ואע"פ שאין בהן משום מלאכה לר"ח דס"ל שמחת י"ט רשות נתיר בו משום שבות שהרי שבות שבות אל י"ט חתיר בהם מלאכה ולא נדחה מפני דבר הרשות · אבל פסח בשבת שלא נדחה מלאכת שבת מפני דבר הרשות רק משום דבר מצוה של פסח ר"ל שנדחה משום מצות פסח את השבות כיון דיפה כח מצות פסח להתיר מלאכה דחמירא כ"ש שבות דקיל מיניה ולא יוכיח שבות מצה די"ט דאתרו בו חג דחוה משום מלאכ' דחמיר ואינו דוחה משום שבות דקיל דאין לו משום יפוי כח משום מצותו להתיר משום מלאכה רק כמו דבר הרשות של שחר י"ט שדוחה משום מלאכה די"ט ואין הוא דוחה משום שבות לא יהא לו משום יפוי כח משחר י"ט שאינו דוחה משום שבות ומשחר י"ט אין לומר יוכיח לפסח דאין רחיה רשות למצה · ולמ"ש ב"י לתי' התוס' שלמ"ה שהקשו הניחא עצרת תוכיח שהיא מצה לר"ח אין זה תוכ"ח כיון דס"ל שמחת שחר י"ט הוי רשות וכדלמרן וכיון שהוכחתי שי"ח למפרך ק"ו דר"ח גבי פסח ואינמא י"ט יוכיח שם לא שנאמר דשמחת כל י"ט הוי מצוה ול"מ שהותרה מלאכת י"ט לדבר הרשות אבל שם מצינו בשום מקום שהותרה מלאכת י"ט לדבר הרשות ליכא למפרך ק"ו דר"ח לפי' ממקום מצוה שהותר מ"מ ולא הותר מ"ם שהרי מה"ט ל"ח לי"ר"ח פירכא מי"ט רשאון של חג וכדלמרן :

והשתא שם"ד די"ט של ר"ה אין בו משום מצוה של שמחת י"ט כשאר י"ט ש"מ מהי קאמר הגמ"ר' לטעמיה דאמר שמחת י"ט נמי מצוה היא כלומר משי"ה מייתי רחיה מינה למפרך ק"ו דר"ח מה בכך חג"ג דשמחת כל י"ט הוי מצוה מ"מ הואיל ושמחת ר"ה הוי רשות ואין בו אלא איסור תעניות בעלמא כמו ר"ח ואפ"ה הותרה בו לוכל נפש משום מלאכה דלמה הותרה מלאכת י"ט מפני דבר הרשות וכיון שמינו בה' מהן שהותרה בו משום מלאכה לדבר הרשות ש"ה ה"ה דשוב ש"ל יוכיח למפרכ"ו דר"ח מפי' משחר י"ט וכדאמרן אליבא דר"ח בסוכות· תע"כ לר"י דס"ל שמחת י"ט מצוה הוא ר"ה נמי בכלל ש"ש לא מינו בשום מקום שהתירה תורה מלאכת י"ט אלא במקום מצוה · וה"ת כבר כתבתי לעי' ס"ח דאינו נוהג מנו שמח בגיל י"ט רחמנן ואפ"ה לוכל נפש הותר בו תע"ג דה"ל שלא במקו' מצוה ומ"ק ר"י י"ט יוכיח תירוץ לדבר זה תמצ' לקמן בדיני ח' של חג בסי' בס"ד · ועכ"ל לה"ר לזה שהרי היתר מלאכת לוכל נפש לא נאמרה אלא בי"ט של חג המצות וילפינן לכל י"ט מיניה ואפי' ר"ה ולהאי סברא דשמחת שחר י"ט מצוה ואל ר"ה רשות היאך ילפינן לר"ה מתג המצות שנא' כה היתר לוכל נפש בה' בחג המצות שהותר בו לוכל נפש שהוא משום מצוה נתיר בר"ה שהוא משום רשות · אלא ודאי שמחת י"ט של ר"ה נמי מצוה היא כשא"י ש"ט לפיכך שפיר איכא למילף היתר לוכל נפש בר"ה מתג המצות דגלי בי' קרא היתר לוכל נפש בהדיא כיון דדמי ליה בהא דשמחתו נמי של מצוה הוא · אבל מ"מ רחיה זו יש לדחות דהא דשרי מלאכות לוכל נפש בי"ט לאו משום דנמרינן לכללו מתג המצות דכתב רחמנא לך תשר יאכל לכל נפש כו' אלא משום דכתיב בכל חד וחד כל מלאכת עבודה ל"ת ומלאכת עבודה לא מיקרי אלא מה שאינו לצורך לוכל נפש וכמ"ש ב"ה הרמב"ן בפי' התורה בפ' תמור בשם ר"ח כל מלאכת עבודה מגיד שאינו מתיר אלא במלאכת ש"ב כדכתיב בשנין זה בשנ"ש וביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם ומפני שמוכיחים כל מלאכה הצריך לפ"ח שיהא יכול לכל נפש הוא כו' פי' מלאכ' עבוד' מלאכה המשתמרת לעבודת קנין כגון זריעה וקצירה וחפירה וכיוצא בהן אבל לוכל נפש הינו מלאכת עבודה ע"כ · והסכים הוא ז"ל לדברי ר"ח והרי גבי ר"ה נמי כל מלאכת עבודה לא תעשו כתיב למעוטי לוכל נפש דשרי וא"כ חזרה לה רחיה זו להתי פי' · מ"מ רחיה דשוה גמורה היא וגם מהא דשרי לוכל נפש בי"ט של ר"ה רחיה היא למתי דפרכ"י בפ' התורה דכל מלאכת עבודה לא תעשו דכתיב רחמנא גבי כל י"ט למלאכת דבר האבוד אתי ולומר דאסור בי"ט ולא לוכל נפש אתי · הרי זכינו לדין ל"מ דאסור להתענות בר"ה אלא דשמחתו מצוה היא כשאר י"ט אלא שהין בו קרבן שלמי שמחה ל"ל קרבנות של רגלים אלא בב' רגלים בלבד אבל בשאר מילי מצות שמחת י"ט עלינו · ועוד רחיה שהרי בשורת נאמר גבי ר"ה לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לנו כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם ודרשינן בפ"ב דביצה מאי כי חדות ה' היא מעוזכם אר"י משום ר"ח בר"ש אמר הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והתירו בי ואני פורע ומקקשמר לוו עלי וקדשו קדושת היום הלמתו לכילתו מצוה היא וקדושת היום קרינן ליה והדבר ברור דמצד איסור תענית של ר"ח אין רחוי לקרותו קדושת היום וש"מ דקרוי קדושת היום בשארי י"ט והדבר פשוט לי שחייב בקידוש כשאר יום טוב ואסור לעשות כלום קודם הקידוש ואין קידוש אלא במקום סעודה וכל דין סעודת י"ט עלינו כן כ"ל :

דיני ראש השנה סימן קג

שאלה שם מותר לתקוע בר"ה שלא לצורך לתחר ס"ל ידי חובת תקיעה של מצוה הוא לא :

תשובה דבר זה מחלוקת הוא בין הפוסקים לחרונים בח"ת סי' תקצ"ו וכ"ל להכריע כדברי הת"תידין ויש לי להביא רחיה מהא דתניא בתוס' סוטה פ' כ"ה (דף פד) רי"ח כוי אין שוחטין לוחו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו מק"ו ומה מ"ל שוחה לוחה את השבת אין שפיקה לוחה את הי"ט כ"ש אבל אלו לוחה את השבת אינו דין שאין שפיקה לוחה את הי"ט ש"ל תקיעת שופר בגבולין יוכיח שאין שפיקה לוחה את שבת ושפיקה לוחה י"ט ודייק עלה הגמרא מנלי שפיקה כלומר ספ"ת ס' שלוחה י"ט תלמוד ספ' י"ט ספ"ח ואלו ואלו י"ט לחיי ס' י"ט ס' חול מבטיח חלה ס' חיים ס' חשה ור"י לטעמיה דאמ' חשה ודאית נמי תקיעה דתנן ב' י' סומכין ולא בעוז שברחל סומכ' ר"י ורש"י נסים סומכת רשית זהו סוגיות הגמ' והאי ספיק לוחה י"ט דקאמ' גבי ת"ם פי' התו"ה שאין שפיקה לוחה שבת משום גזי' דרבה שמא יעבירנו וס' לוחה י"ט תע"ג דליכא למי' חיסור דרבן בתקיעה, שהיא תכיתה ואינו מלאכה ולחה מי' זה מספק ע"כ. והשתא מש"ד דלפי' גברא דבר חיובא הוא בתקיעת שופר אפ"ה חסור לו לתקוע אלא לצורך מצוה והא מי מספקא לי' מש מספק לא תקע בע"כ חוור ותוקע מספיקא דדקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא ול"ח לספק חיסור דרבנן דילמא כבר יצא ידי חובתו וה"ל תקיעה אלא לג' דך תדע משום דמספקא לן בתרועה התמורה בתורה מי גמוחי גניח הו ילולי יליל לתקין ר' חבהו בקמרי תקיעה ג' שברים תרועה תקיעה והדר תקיעה תש"ת והדר תקיעה ת"ר כדתמרי' בפ"ב דר"ה (דף לג) ואע"ג דבחדא מהני תלתא סגי ובודאי שים מהן הוו אלא לצורך מצוה מ"מ כיון דמספקא לן תקיעה כולהו ול"ח לודאי חיסור דרבנן כ"ש מספק תקע ספק לא תקע לחייב לחזור ולתקוע ול"ח לספק חיסור דרבנן דילמא יצא כבר ידי חובתו הא ליכא נמי לספוקי דילמא ל"י י"ח ותקיעה זו לצורך מצוה היתי· וה"כ השתא מ"ק ור"י לטעמיה כו' הא מ"מ איכא למיפרך לק"ו דידיה ת"ש בגבולין יוכיח שאין שפיקה לוחה דוחה שבת וספיק ספק תקע ספק לא תקע דוחה י"ט וחוור ותוקע מספק אלא ודאי בגברא דבר חיובא הוא הואיל ואמרי ליה היום תקיעה של מצוה תקיעה דרשות נמי אמרי ליה הילכך ליכא למיפרך מספק תקע ספק לא תקע של שאר חלה מספק שאין ס' חשה דס"ל לרבנן דאין חשה סומכת רשות וש"מ דבשאר הואיל והותרה לו תקיעה לצורך מצוה הותרה לגמרי בי"ט וה"ה של ר"ה אפי' אלא לצורך ול"מ בשאר דרמי עלי' חיובא לתקוע ביום זה דאמרי' הואיל אלא אפי' בחשה סומכת רשות ואמרי להו למסתוך בחקופי יהו תע"ג דנרחה כיובד עבודה בקדשים ה"ה תקיעה דליכא אלא חיסורא דרבנן אמרי לנשים כמ"ש אם התוספות אפילו אלא לצורך אמרו משום הואיל ומצות רבה ליכא לדבר משום אלא גזרו רבנן שבות דדבריהם למקנת שבת וי"ט והואיל ומקנת י"ט זה אמרי לחנשים וכן לנשים לתקוע למ"ד נשים סומכת רשות תו ל"ג כלל חיסור שבות של תקיעה בי"ט זה של ר"ה וכ"ג לאמרי' בפ"ב דביצה (דף יח) במסקנת החומש בשינו מנעמ את החומץ ובולע אפי' אחר טיבול והואיל וקודם טיבול אמרי לאחר טיבול נמי אמרי ומצמת ל"ג על מקנת שבת אלא הואיל והותר לתקנתו הותר לגמרי וכמו שפירש"י התם : ומזה נמי נ"ל רחיה ברורה דמותר לתקוע בי"ט זה של ר"ה אפ"ג דלא לצורך משום הוא ל' וכדאמרי' בהה דהחומש בשינו אחין לצור שבות דרבנן על מקנת היום מ"מ גבי נשים למאן ל"ל נשים סומכות רשו' אחרון לתקוע בי"ט זה של ר"ה מהא דתקיעת שופר בגבולין יוכיח דפרכוהו מיני' רבנן לק"ו דר"י ול"ח הואיל ואמרי ליה אמרי לאחה דמגברי לבני ל"ח הואיל וכדתנן בני מלכים סבין שמן ורד ע"ג מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול אבל לשאר כל אדם אסור ואפי' ר"ם לא אמרי אלא משום דכל ישראל בני מלכים הן הלכך אסור לאחת אפי' מגברי לגברי ל"ח הואיל וכ"ם מגברי לבני נשים בפ"ע הן כדאמרי' בפ' ב"ח(ד' סג) לענין טבעת שים עלי' חותם לחלופי בגברי מבגברי תע"ג דתנן הרואים יוצאין בשקים ולא רואים בלבד אמרו אלא כל אדם דנשים עם בפ"ע הן ול"ח הואיל מגברי לנשי ומנשי לגברי לענין תכשיט וה"ה להא דאמרן : וא"ת למ"ל דמשום הואיל אמרי לגמרי לתקוע בי"ט זה של ר"ה אפי' אלא לצורך מצוה ש"ב בשאר י"ט נמי ליתסרי לתקוע משום הואיל ואמרי בי"ט זה של ר"ה אמרי בכל דה"ק אמרי' התם אינה דרשה דאמרי טבילת אדם בשבת תע"ג דטבילת כלים אסור משום דגרחה כמתקן אבל אדם גרחה כמיקר ואמרי' תינח שבת יה"כ מת"ל ומשני לה מינו דבשבת אמרי ובי"כ לאסור אלא הואיל ובשבת אמרי ביה"כ נמי אמרי ונויי ילף שם הגמ' דאמרי' להאי הואיל דקודם טיבול אמרי לה"ט נמי אמרי אלמא אמרי' הואיל מיום מקודם להבירו כגון מבשת ליה"כ ה"ק נימא הואיל מי' ט זה של ר"ה דאמרי ח"ם לגמרי תפילו אלא לצורך מצוה לשחר כל י"ט לתיבורי בדיהו ת"ם ו"ל ול"ל דבשלמא מבשת לי"כ ליכא אלא חד הואיל דהא בשבת גופי' אמרי טבילה לגמרי בלי שום הואיל שפיר אמרי' לי' אבל בי"ט זה של ר"ה מן הדין הי' רחוי לאסור תקיעה אלא לצורך ולא אמרית ליה אלא משום הואיל וח"ת נמי הואיל ואמרי בי"ט של ר"ה ש"ל אמרי נמי בשחר י"ט שתינו אלא לצורך דהא תקיעה של מצוה בדיהו ליתא ה"ל תרי הואיל הואיל ואמרי בר"ה לדבר הרשו' אמרי בשחר י"ט שכולו תינו אלא דבר הרשות ובר"ה גופי' לא אמרי דבר הרשו' אלא משום הואיל ואמרי לצורך מצוה ביום זה ואמרי הואיל לא אמרינן וכמו שפי' התוס' בפ' ח"ט (דף מו) גבי כיצד מפרישין חלה בשומשמין בי"ט דס"ל לר"ח התם דלא תקרח לה אם על שתפי' ואע"ג דס"ל לר"ח התם הואיל ח"ח לקרוח לה אם קודם שתפי' משום הואיל ואי בעי מיתסל עליה משום ה"ל תרי הואיל ואמרי הואיל ל"ח · ואפי' לפמ"ש בסי' ס"ג לחד אמוי של התו' דאפי' תרי הואיל נמי אמרי' מ"מ ל"ח הואיל מי"ט של ר"ח לבחר י"ט לענין תקיעת שופר הע"ג דאמרי' הואיל מבשת ליה"כ לענין טבילה' מהמיר לקל כגון מבשת שדחוי מקילה דהמיר לי"הכ בזדונו כרת דקיל מיני' שפיר אמרי' הואיל לחתיך נק"ו מה שבת דחמיר אמרי יה"כ דקיל מיני' לא כ"ש אבל הכא

הואיל דמר"ה לשאר י"ט דלא חמיר ר"ה משאר י"ט וליכא ק"ו ל"א הואיל : ודבר זה למדתי מד' רש"י שפי' התם כיון דבשבת דחמירא במלאכ' שרי משום טעמא דמיקר ביה"כ נמי שרי אע"ג דלא נראה כמקר שלא תחמיר לענין מלאכ' בי"הכ משבת ע"כ הרי שתל' טעמא דהואיל זה משום דשבת חמיר מיה"כ וכמו שפי' וא"ת לפי"ז הא דמקשה התם הגמ' למאי דס"ד דרבא למימר גבי החושש בשיניו דקודם טיבול שרי ולאחר טיבול אסור דאמאי ל"א הואיל כדאמרי' משבת ליה"כ ומחמת זה קאמר הגמ' דהדר בי' רבא וס"ל דאמרי' הואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי ואי לפירש"י מאי קושיא הא ש"ה משבת ליה"כ דה"ל מחמיר לקל הילכך אמרי' שפיר הואיל אבל מקודם טיבול לאחר טיבול דתרווייהו הוו בחד יומא והרי ביום א' ליכא חומר בקצתו על קצתו לפיכך ל"א הואיל וכ"ל דמ"ל להגמ' דתרווייהו שקולין דכמו דאמ' מיום לחבירו הואיל מחמיר לקל אף על גב דתרי יומא נינהו ה"נ בההוא יומא גופיה ממקצתו למקצתו אמ' הואיל אף על גב דליכא חומר בקצתו על קצתו כיון דמ"מ כולו חד יומא הוא וזה מוכרח לפירש"י ז"ל הילכך ה"נ לענין תקיעת שופר נמי אמרי' הכי לפיכ' בההוא יומא דר"ה גופיה אמרי' הואיל ושרי לתקוע בו לצורך מצוה שלא לצורך נמי שרי הואיל וקצתו לצורך מצוה שרי אף על גב דליכא חומר בקצתו על קצתו אבל מי"ט זה של ר"ה לשאר י"ט דה"ל מיום לחבירו ל"א הואיל כיון דאין חומר לר"ה על שאר י"ט א"נ י"ל דלענין טבילה משבת ליה"כ ה"ט דאמ' הואיל משום דשבת מצוי ותדיר ויה"כ אינו אלא פ"א בשנה בלבד הילכך אמ' הואיל ובשבת דקדושתו מצויה ותדירא שרי ול"ג על הטבילה ביה"כ נמי שרי דכיון דבכל ימי' המקודשים ל"ג על הטבילה א"א לך לגזור על יום אח' מקודש ובטל יום זה המקודש ונגרר אחר כל הימים המקודשים של כל השנה כולו והא דמדמי הגמ' האי הואיל דטיבול להאי הואיל דמשבת ליה"כ אף על גב דבהואיל דטיבול ליכא למימר להאי טעמא דאמרן משום דמ"ל להגמרא דשניהם שקולין הן וכמו שאמרינן ממצוי לשאינו מצוי הואיל אע"ג דתרי יומא נינהו ה"נ אמרי' הואיל בההוא יומא גופי' מקצתו לקצתו כגון מקודם טיבול ללאחר טיבול אע"ג דלא שייך ה"ט כיון דהכל חד יומא הוא אמרי' שפיר הואיל וכעין מה שפי' לדברי רש"י הילכך בי"ט של ר"ה גופי' אמרי' הואיל מקצתו לקצתו דהואיל ושרי לתקוע במקצתו משום מצוה שרי נמי בכולו אפי' ש"ל מצוה אע"ג דל"ל כאן ממצוי לשאינו מצוי אפ"ה כיון דחד יומא הוא שפיר אמרי' הואיל אבל מיום לחבירו הא ל"א הואיל אלא ממצוי לשאינו מצוי לפיכך ל"ל הואיל מר"ה לשאר י"ט שהרי אדרבה שאר י"ט מצויים יותר מי"ט של ר"ה וא"כ כ"ש שא"א לך לומר הואיל משא"מ למצוי ועיין בס' מלחמות להרמב"ן ז"ל בפ"ק דביצה גבי מוקצה בי"ט שכ' אבל מ"ש ומי איכא דבשבת שרי וביה"כ אסור כו' ע"ש ואין להאריך יותר בזה ובסי' שאח"ז יתברר יותר בס"ד כן נ"ל :

דיני ר"ה סימן קד

שאלה למאי שנהגו שנשים מכניסין א"ע בחיוב תקיעת שופר בי"ט של ר"ה איזה עדיף טפי אי שיתקעו הן בעצמן או שיתקעו להן אנשים בני חיובא עדיף טפי :

תשובה הרא"ש בפ"ב דר"ה כ' בשם בה"ע גבי נשים מסתברא שאין אחר תוקע להן אלא הן בעצמן ונהגו באשכנז לתקוע לנשים יולדות קודם שיתקעו בב"הכ כדי שיצא התוקע א"ע וראבי"ה כ' כיון דנשים סומכות רשות ועבדי סמיכה בהקפת ידייהו אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים ה"ה לתקיעה שהיא חכמה ואינו מלאכה מותר לתקוע להן אפי' מי שיצא כבר ע"כ ואני תמה על ראי' זו הא למ"ד נשים סומכות רשות אין מעכבין נמי את הנשים מלתקוע כמו שסומכות רשות כדאמרי' התם בגמ' אע"ג דתקיעה שלא לצורך מצוה אסורה מדרבנן ואפ"ה ס"ל לבה"ע וכן נהגו באשכנז שאין אחר תוקע להן אא"כ לא יצא ידי חובתו עדיין דה"ל תקיעה זו לצרכו אבל אם כבר יי"ח וא"צ לו עוד אסור לתקוע לצורך נשים אע"ג דנשים סומכות רשות משמע להו דהיינו דווק' הן בעצמן מותרין לתקוע ולהן ויתרו חכמים איסור דדבריהן של תקיעה שלא לצורך מצוה מפני נחת רוח דנשים כמו שנשים סומכות רשות אע"ג דדמי לעבודה בקדשים ואסירי שלא לצורך מצוה אפילו בהקפת ידיהון מפני נחת רוח דנשים שרו להו רבנן אבל אסור לאחר לתקוע ולעבור על איסור דרבנן מפני נחת רוח דנשים וא"כ מאי ראיה היא זו מהא דנשים סומכ' רשות עבדי סמיכה הן בעצמן הא גבי ת"ש נמי שרי להו בה"ע לתקוע בעצמן דומיא דסמיכה שהן עצמן סומכ' ולא אסור אלא לאיש ומזה אין ראיה מסמיכה שע"י עצמן לת"ש ע"י אחר ואי ס"ל לראבי"ה מסברא דכיון דשרינן איסורא דרבנן מפני נ"ר דנשים ע"י עצמן ה"ה ע"י אחרי' נמי ל"ש לא היה צריך להביא מהא דסמיכ' מת"ש גופי' דאיירינן ביה נמי א"ל הכי כיון דאין מעכבין את הנשים מלתקוע שוב אין לחלק בין ע"י עצמן בין ע"י אחר והכל שרי והרא"ש מסיים שם וכן נ"ל דלא גריע' אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן כדי שילמדו כ"ש לנשי' דמכוונ' למצוה ע"כ וג"ז א"ר דשאני תינוקת שסופן לבא לידי חיוב לפיכך התירו שבות דדבריהם מפניהן כדי שילמדו אבל נשים שלא יבאו לעולם לידי חיוב ת"ש לא שרינן להו לתקוע בי"ט מפני נ"ר אלא הן בעצמן אבל לאחר לא תדע דהא תנן התם אין מעכבין את התינוקת מלתקוע ודייקינן בגמ' הא נשים מעכבין ומ"ל כרי"ה דס"ל בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכו' ול"ל נשים סומכות רשות ואפ"ה קתני סיפ' אבל מתעסקים עמהם עד שילמדו ומ"ל הגמ' בקטן שלא הגיע לחינוך לפי' הרא"ש וש"מ דקטן שלא הגיע לחינוך עדיף מאשה דאלו אשה מעכבין לתנא דידן דל"ל נשים סומכות רשות ולא שרינן להו שבות זה מפני נחת רוח אע"ג דמכוונת למצוה וקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין עמו וע"כ ה"ט כדאמרן וא"כ ה"ה למ"ד נשים סומכות רשות א"ל דאשה גריעי מקטן שלא הגיע לחינוך ולא שרינן מפני נחת רוח דנשים אלא לתקוע בעצמן אבל לא לאחר וכ"ש להני רבוותא דמפ' איפכא דהא דמתעסקין עד שילמדו מיירי מקטן שהגיע כבר לחינוך דודאי עדיף מאשה דכיון שהגיע לחינוך ומצות ת"ש מוטל עליו מדרבנן לפיכך מתעסקין עמו · ותדע עוד שהרי בהאי קטן דמיירי מתני' למר בהגיע לחינוך ולמר בלא הגיע לחינוך מתעסקין עמהן כדי שילמדו אפי' בשבת כדאמרי' התם והא אפי' לאיש בר חיובא אסור לתקוע בשבת אפי' תקיעה של מצוה כדתנן י"ט של ר"ה שח"ל בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה אלא ש"מ קטן כדי שילמוד שאני ול"ג עליו איסור שבות זה של תקיעה בין בשבת בין בי"ט וכ"כ בהגמ"י בפ"ב מה"ש בשם הרבה פוסקים דלא שרינן לנשים ת"ש אלא הן בעצמן אבל לא לאיש : מ"מ לפי מש"כ בסי' הקדום דבי"ט זה של ר"ה מותר לתקוע אפילו של"ל ול"ג שבות זה בי"ט זה כל עיקר דהואיל והותר לצורך מצוה הותר לגמרי א"כ כ"ש דשרי לאיש לתקוע לצורך אשה · ומה שהביא ראיה שם בהגמ"י דאיש לצורך אשה אסור לתקוע דאפי' ר' יוסי ל"א אלא לדידהו וכן בפ' כ"ה אמרי' ור"י לטעמי' דאמ' אשה ודאה נמי תקעה דתניא נשים סומכ' כו' ע"כ מ"ל ז"ל מדקא' אשה ודאה נ"ת משמע אבל איש לאשה לא ולא היא דלאיש שרי לגמרי אפי' של"ל כלל משום הואיל והא דקא' רבנן התם ת"ש בגבולין יוכיח שאין ודאה ד"ש וספיקא דהיינו ס' איש ס' אשה דוחה י"ט ע"כ הא דשייך גבי ספיקא דחיות י"ט היינו גבי אשה או ס' אשה דאם אשה היא אסור לתקוע משום שבות דהא ל"ל בדידהו האי הואיל אבל גבי גברי אין כאן דחיות י"ט לגמרי והשתא קאמר ר"י לטעמי' דאמ' אשה ודאית נמי תקעה משום דס"ל נשים סומכות רשות וכיון דהותר אצלה לתקוע מנין של תקיעות מצוה שרי לגמרי אפי' של"ל כלל משום האי הואיל גופי' כמו איש · וכ"ל דהשתא דאתית להכי דבאיש הותרה ת"ש לגמרי בי"ט זה של ר"ה ול"ג עליו כל עיקר משום הואיל וגבי אשה איכא משום שבות למאן דל"ל נשים סומכות רשות וכמש"כ בסי' הקדום ולדידי' אין ראוי לנשים לתקוע כל עיקר משום שבות והרי הרבה פוסקים פסקו דאין נשים סומכות רשות וכמש"ל בס"ד ונהי דאין בידינו למחות להן מלתקוע דמוטב שיהו שוגגין כו' אפ"ה יותר ראוי שיתקע להן איש דליכא דררא דאיסורא בתקיעתו דהא שרי ליה לגמרי משום הואיל ואפי' של"ל ואל תתקע להן אשה ואפי' היא לעצמה נמי לא תתקע דהא מאן דל"ל נשים סומכות רשות עבדה איסורא בתקיעתה כיון דל"ל בדידה הואיל והרי ריא"ז פסק כרי"ה דל"ל נס"ר וכמש"כ בשה"ג בפ"ב דר"ה משמו וכ"פ שם בהג"א בשם א"ז וכ"ל שכ"ד הרי"ף דהא תנן התם אין מעכבין את התינוק' מלתקוע ודייק בגמ' הא נשים מעכבין והתניא אין מעכבין לא את הנשים ולא את התנוקות מלתקוע בי"ט ל"ק הא רי"ה הא ר"י ור"ש דתניא דבר אל ב"י ב"י סומכין ואין בנות י"ס ר"י (א) ור"א א' נשים סומכות רשות והרי"ף בהלכות כתב את המשנה כצורתה ולא הביא הא דתניא אין מעכבין לא את הנשים כו' ש"מ דפוסק כסתם משנ' דנשים מעכבין: וע"ג להביא ראיה שכ"ד ז"ל דהא ברפ"ב דעירובין תנן המוצא תפי' מכניסן זוג זוג ובגמ' תניא המוצא תפי' מכניסן זוג זוג א' האיש וא' האשה כו' דר"מ ומיני' דייק בגמ' דס"ל לר"מ דתפי' מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות מדשרי לאשה להכניסן ופריך ודילמא ס"ל לר"מ נשים סומכות רשות ומשני לא ס"ד דתנן אין מעכבין אה"ת מלתקוע הא נשים מעכבין וסתם משנה רבי מאיר והרי"ף השמיט הא דתניא אח' האיש ואח' האשה ולא כתב בהלכות אלא המשנה כצורתה וש"מ דס"ל דאשה המוצאת תפי' בשבת אסורה להכניסן והרי אע"ג דאנן קי"ל דשבת לאו זמן תפי' הוא וה"ל מצות עשה שהזמן גרמא אפ"ה למ"ד נשים סומכות רשות מותרת להכניסן אלא ודאי ש"מ דס"ל אין נשים סומכות רשות אלא שמזה אין ראיה כ"כ ואין זה מקומו להאריך בו מ"מ ראיה קמייתא מהא דפ"ב דר"ה מכרעת דס"ל ז"ל דלית הלכתא כמ"ד נשים סומכות רשות : ובדעת הרמב"ם אני מסופק כמאן ס"ל דממש"כ בפ"ב מהל' שופר התינוק' שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין אותן מלתקוע כו' ואלו נשים שייר ובפ"ג מהלכות מעה"ק כתב הכל סומכים חוץ מחש"ו ועבד ואשה כו' ולא כתב דאשה סומכת רשות ש"מ דפסק כר"י וכסתם משנה דאין נשים סומכת רשות והא דכתב בסוף הל' ציצית נשים ועבדים שרצו להתעטף מתעטפו' בלא ברכה וכן שאר מ"ע שהנשי' פטורו' מהן אם רצו לעשות אותן בלא ברכה א"מ בידן ע"כ לאו למימרא דפסק כמ"ד נשים סומכת רשות די"ל דהוא ז"ל אינו מפרש כפירש"י דה"ט דר"י דל"ל נשים סומכת רשו' משום דנראה כמוסיפו' על ד"ת שפטרה את הנשים מהן וכמש"כ בפ"ב דעירובין דלפי"ז כל המצות שהנשים פטורות אם רוצה לעשות אותן מוחין בידן לרי"ה דא"כ קשה דידיה אדידיה · אלא ס"ל כפי' התוס' שם דדוקא בתקיעה ותפי' וראיית פנים בעזרה הוא דמדמי ליה הגמ' לסמיכה למאן דל"ל נשים סומכת רשות משום דאית בהו דררא דאיסורא סמיכה משום דמחזי כעבודה בקדשים ותקיעה משום שבות ותפילין משום דצריכה גוף נקי ונשים אינן זהירות בזה וראיית פנים בעזרה משום ראיות פנים שלא לצורך א"נ משום דמחזי כמביאה חולין לעזרה

ע"כ

(א) נ"ל ור"ש

ע"כ • אבל בשאר מ"ע שהז"ג אפי' לר"י ח"מ בינן והא דמסייס וכן שאר מ"ע כו'
היינו דוקא דומיא דציצית דליכא למיתק מסוס דרכו לישורת בעשייתן אבל לא
בסמיכה ות"ס וסמיך על מ"ש במקומן דמ"מ דליכא סומכות ותוקעת וכמ"כ •
והא דלא כתב גבי תפילין דמוחין בינן ה"ט מסוס דלקמן בהדיא פטור נשים
מן התפילין אלא מכללא שמניחה לה שכתב בפ"ד מה"ת כל הפטור מק"ש פטור
מתפילין אלא שים לבדך להיפך מדסתם וכתב וכן שאר מ"ע וכן בהל' חגיגה לא
כתב גבי רחיית פנים דמוחין בידם ס"מ דס"ל דלחין מוחין בינן אפי' ת"ש ואפי'
ורחיית פנים מסוס דנשים סומכות רשות הלכך לא ברירה לי דעתו ז"ל : וא"ת הא
ע"כ ס"ל להרמב"ם כפי' רש"י דה"ט דר"י דל"ל נשים סומכת רשות מסוס דעובר
על בל תוסיף דלה"ט כל המצות שנשים פטורות מהן אין רשאות לעשותן לרי"ה
ואיסור תורה יש בעשייתן וכמש"ל בסי' שלח"ו בס"ד ולה"ט ע"כ מדכתב הרמב"ם
בסוף הל' ציצית דהרשות ביד נשים להתעטף וכן שאר מ"ע שהנשים פטורות מה
רצו לעשות אין מוחין בידם ס"מ דלא חייבין מסוס ב"ת אם נשים עושות מ"ע
שפטורות מעשייתן מסוס דל"ה כרי"ה דס"ל אין נשים סומכו' רשות ומעתה הרשות
בידם לתקוע נמי וכן לסמוך הרשות בינן כיון דליתא לרי"י דאמר אין נשים סומכות
רשות שהרי הרמב"ם כתב בפ"ב מהל' חגיגה גבי רחיה טומטום ואנדרוגינוס
פטורין מפני שהן כפקח • ואיכא למידק להא בפ"ק דחגיגה תניא זכר להוציא את
הנשים וכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס ופריך הטומטום תיצטריך קרא למעוטי
ספיקא ואני חביי בשבועה מבחוץ כלומר אע"ג דזכר ודאי הוא אפ"ה תיעטו קרא
ואמאי כתב הרמב"ם דטעמא דטומטום פטור מפני הספק דמשמע הא ס"ס בינינו
מבחוץ דהוי ודאי זכר חייב והא כל עצמו ל"ל קרא למעוטי אלא בשבועה מבחוץ
להא ספיקא ל"ל קרא למעוטי ספיקא דאי לא הא ודאי מספיקא ה"ל למיזל למחמרא
ולחייב דלמא זכר הוא קמ"ל קרא דפטור וכבר הרגישו בו התוס' והרבה נדחקו
בזה אלא ע"כ הכא פריך לישנא דר"י דל"ל נשים סומכות רשות ועטמא דידיה מצו'
חיסור ב"ת דתורייתא ולדידיה טומטום דספיקא הוי אין רשאי לעשות מ"ע שנשים
פטורות דלמא אשה הוא ובברה על ב"ת וקי"ל ספיקא דתורייתא לחומרא והשתא
פריך שפיר תיצטריך קרא למעוטי ספיקא דהא דלמא אשה היא ואינו רשאי לעשות
לרגל כדלמרי' התם בפ"ב דעירובין גבי חמתו של יונה שהיתה שולה לרגל ולליבא
דר"י הוא דפריך לה והל תתמה דסתמא דגמ' פריך לליבא דאחד תנא ל"ה כוותיה
דכה"ג מצינו בהרבה מקומות הכי וכמשכ"ל סי' כ"ח וכ"ש היא שנויה לחביי לליבא
דר"י תיתי לבל לדידן דלא קי"ל כרי"ה וכמו שפסק הרמב"ם בהל' ציצית וטומטום
מתעטף בציצית מספק כמש"כ הרמב"ם שם וה"ה לשאר מ"ע שנשים פטורות חייב
מספק למה וכ' הוא כיון דאפי' אם היה נקיבה ליכא לאיסורא בשעייתן ק"ל שפיר
תיצטריך קרא למעוטי טומטום דבלא קרא ה"א דחייב מספיקא והשתא ק"ל לחביי
ואמילא בינינו מבחוץ חייב דהא וכ' ודאי הוא ולא תיעטו קרא מחיובי ולא
תקשה לך על מש"כ דטומטום אין רשאי לעשות מ"ע שנשים פטורות מסוס ספק
ב"ת מהא דובחים ע"ט דהניחין מתן ל' במתן ל' דאמר ר"ח ל"ג ב"ת אלא כשהוא
בעצמו ויתן מתן ל' דה"ה דליכא חד שדינו ודאי מתן ל' משא"כ בטומטום דכולה
מילתא דידיה אינו אלא ספיקא ועוד ר"י דאמר התם יתן מתן ל' משמע דל"ל
ה"ט ל"ל בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו אלא בבל תגרע לחוד הוא דאיתא ליה התם
לה"ט וכמש"כ בכללי תו"מ סלי בס"ד מ"מ ס"מ דהרמב"ם כפירש"י ס"ל ולכאורה
נכון הוא : מ"מ כי דייקת היא הטיב אי אפשר לומר כן לדעתו ז"ל דהא ס"ל ז"ל
דספיק' דתוריית'מה"ת לקולא וכמש"כ במ"ח ח"כ דאיתיא קושית הגמ' כפשוטה
דתיצטריך קרא למעוטי ספיקא ולליבא דכ"ע ק"ל הכי דפשיטא בלא קרא נמי פטורין
ליה דכיון דספיקא הוי מה"ת ספיקא להקל וביאור דעת הרמב"ם דלא פטר
טומטום אלא מספיקא דמשמע דאם בינינו מבחוץ חייב ולא כמסקנת הגמ' נ"ל הכי
משום דאיכא למידק מאי פריך תיצטריך קרא למעוטי ספיקא הא נ"מ אם היה
טומטום ביום הרחמן מיומות הרגל ונקרע בח' מאחר ימי הרגל ומצה וזכר והרי
ס"ל לר"י בפ"ק דחגיגה (דף ט') דכולן תעלומין דרחמן דחזי בח' חזי בכולהו
דלא חזי ברחמן כגון חיגר ביו ס' ומתפשט ביום ב' פטור וה"נ אי לא מיעט קרא
לטומטום מן הרחיה ואין פטורין ליה מחמת ספיקא להקל זה שמצה וזכר ביום
שני חייב ברחיה תע"ג דכולן תעלומין דרחמן הן דהא חיגלי מילתא למפרע דחזי
בח' ובר חיובא הוי כיון שמצה וזכר מחמיו להכי כתב רחמנא וכורך להוציא את
הטומטום למיתרת דודאי לאו בר חיובא הוא כ"ז שהוא טומטום כמו חיגר ואחר
פטורי רחיה דתנן רפ"ק דחגיגה ולאו מצה' ספיקא הוא דפטו' מ"כ וה"ה דלא חזי ביום
ס' פטור לגמרי כיון דכולן תעלומין דרחמן ומאי ק"ל מיעטו קרא למעוטי ספיק'
ול"ל לאביי לעטויי בשבועה מבחוץ • ובע"כ ל"ל דהאי קושיא ושמויי לא תיתי אלא
מליבא דר"ח דאמר התם כולן תעלומין זה לזה ותע"ג דלא חזי ברחמן חזי בכולן
ולדידיה תע"ג דהשתא מיעטו קרא לטומטום תכתי חס נקרע ומצה וזכר בב' תע"ג
דלא חזי ברחמן חייב כיון דכולן תעלומין וז"ו והשתא פריך שפיר תיצטריך קרא
למעוטי ספיקא דבלא קרא הוי פטורין ליה כ"ז שהוא ספק ואי משום נקרע בב'
ומצה וזכר הפי' השתא דמיעטו קרא אפ"ה חייב תע"ג דלא חזי בח' כיון דכולן תעלומין
וז"ו והרי הרמב"ם בפ"ח מה"ח פסק כר"י דאמר כולן תעלומין דרחמן ודלא חזי
בח' לא חזי בכולן לפי' ח"מ לאוקימתי' דאביי בשבועה מבחוץ חייב דהא וכ' ודאי הוא ונקרע
משום נקרע ומצה וזכר בשני וממילא בשבועה מבחוץ חייב דהא וכ' ודאי הוא ונקרע
תיצטריך למעטו כ"ז שהוא ספק דפטור בודאי ולא משום ספיקא וכ"מ להא דאמרן
והע"ג דאכתי יש לנמנם קצת על הרמב"ם מ"מ בעיקר הדין יפה פסק דטומטום
אינו פטור אלא מפני ספק אשה ולא בשבועה מבחוץ : ומכאן ל' תוס' ע"ד התוס'
שכתבו שם בפ"ק דמס' חגיגה והטעם דלקמן דילפינן תעלומין לחג הסבעות מחג
המצות כל ז' לא מסתבר למימר תעלומין ל"ז כיון דחול גמור הוא ע"כ ואח"כ
דכיון דכ"ע מודו בחג הסבעות דכולן תעלומין דרחמן ח"כ ל"ל להוקמי בשבועה
מבחוץ הל"ל דכ"מ לנקרע בשני של ימי טבוח דחג הסבעות ומצה וזכר דלכ"ע תעלומין
דרחמן אלא ודאי ס"מ למ"ד תעלומין ז"ו בחג הסבעות נמי ס"ל הכי ולדידיה
ע"כ ל"ל בשבועה מבחוץ : **ונחזור** לעניין דדעת הרמב"ם לא מתברר לי מאי
ס"ל בהאי תרתי ח"מ ותפי' מי רשות לנשים או לא אבל מ"מ הדבר ברור
דתרוויהו חד דינא אית להו או בשתיהן אין מוחין בינן או בשתיהן מוחין בינן ואין
לחלק ביניהן דהא חד טעמא אית להו ומהתימה קצת על רמ"ה בכתב בח"מ סימן
תקפ"ט גבי שופר שהנשים מברכות עליו וכתי' ל"ח גבי תפי' כתב והם הנשים רוצות
להחמיר עליהן מוחין בינן וכבר נתבאר לדעת הרי"ף וסייעתו הלכה כר"י ומתם
מצינה לחין נשים סומכות רשות ח"כ מוטב שיתקע חיש לאשה דשריא ליה ת"ש
אלא לעולם בי"ט זה של ר"ה מסוס הוא ואל תתקע אשה דאיכא איסורא לדידה
מסוס שבות לרי"ה וזה היפך דעת בה"ע דשרי לאשה ולא לאיש • ומיהו כ"ז לפי'
התוס' שפי' הא דמתניתין ת"ש לסמיכה למתן דל"ל נשים סומכות רשות הוא מסוס
שבות אל תקיעו עלמה מבל לפירש"י דה"ט לחין נשים סומכות רשות מסוס בל תוסיף
לפי"ז אין לחלק בין שהן בעצמן תוקעות להחר תוקע להן בין חיש ביניהם בין כך
ובין כך איכא מסוס בל תוסיף וכן לשתי דפי' התוס' בפ' כ"ה לחד טירף דהא
לחסור ת"ש לנשים בי"ט של ר"ה מסוס לתת להשברת ד"ח בהר"ר לחסור בי"ט
מה"ת היכא דהוי של"ל בלל לה"ט נמי אין לחלק בין חיש תוקע להשה לאשה דהא בכל גוונא איכא למיגזר שמא תלך אצל בקי שיתקע לה וה"ל השברה של"ל
כלל : מ"מ הא בסי' שלפניו מוכיח בפ"ד דלה"ט ליכא למיחש ועיקר הטעם הוא
מסוס שבות דתקיעה עלמה ח"כ דהוי לחיש לתקוע לאשה ולא אשה לאשה וכמ"ש
וז"ת למתי דפי' דאפי' לרי"ה דל"ל נשים סומכות רשות אפ"ה שרי לחיש לתקוע
לאשה כיון דאין מצות ת"ש אלא שלא לאשה לא מסוס בל תוסיף ולא מסוס גזירה שמא
יעבירנו ל"ג דהרי"ף אלא מסוס שבות עלמה של תקיעה וגבי חיש ביו"ט זה של ר"ה
ליכא מסוס שבות דאמרי' הואיל ח"כ ל"ל לאוקמי למתני' דאפי' נשים מצטברן כרי'
דל"ל נשים סומכות רשות דלמא ר"י ור"ש נמי מודו דגבי ת"ש מצטברן דנשים דע"כ
ל"ק נשים סומכות רשות מסוס אלא דגבי ת"ש אין רוח נשים אלא נגיד סמיכה דח"ח ואם
לא תאמר בעלמה ח"ח בע"ח לפיכך מסוס אתי רוח דנשים שרו להו ואיכא מסוס
איסור דדבריהם אבל גבי ת"ש כיון דאפשר לה ע"י חיש שיתקע להו ואיכא מסוס
אתי רוח דנשים והא אפי' חיש תוקע לחיש ויי"ח למה להו לרבנן למיגזר איסור
שבות דדבריהם בחנם אלא לעורך כלל • אלא ודאי ס"מ דבחיש נמי איכא איסורא
לתקוע אלא לעורך"ח לאתי רוח לנשים בת"ש ח"כ שרו להו רבנן שבות דדבריה"
חומר אחי דלק"מ דלטעמיך אצ"ל דבחיש של"ל איסור בת"ש מסוס שבות אפ"ה למה
שרו רבנן שבות זה מסוס אתי רוח דנשים הא אפשר שיתקע להן חיש בעוד אלא
יצא בעצמו י"ח דאין כאן מסוס שבות וה"ל מכתי ח"ל דמתני' אתיא נמי כרי' ור"ש
ות"ש אחי דאפשר בבל סמיכה ח"ח בע"ח ל"ל דמתני' ור"ש דס"ל נשים
סומכות רשות גבי ת"ש שרי בכל גוונא אפי' בהיכא דאפשר ולא פלוג רבנן בין אפשר
לל"ח ח"כ לדידי נמי ת"ש ולק"מ: והדרבה מכאן כ"ל דהיה ברורה לכל היכא דהוי
ליה מקלת תקיעה לעורך הותרה לו לנמרי בי"ט זה של ר"ה מסוס הואיל כגון לחיש
שהותר לו ת"ש של מצה וה"ה לאשה למ"ד נשים סומכות רשות וכמש"כ"ל דאלת"ה
אלא הותרו אלא לעורך ח"כ מכ"ל להגמרא לדייק מדתנן חין מצטברן דנשים אתי רוח
מלתקוע דנשי מצטברן ואתיא מתני' כרי"ה דל"ל נשי' סומכות רשות דמה שנין נשים
אצל תיטוקת דהא תיטוקת אין מצטברן לגמרי ושרו לתקוע להו כל כמה שירלו ואפי'
כל היום כולו אבל נשים אפי' אתי"ל נשים סומכות רשות לא שרי להו אלא בשיעור
תקיעות מצות שהן ג' של ג"ג כדתנן בשילהי מס' ר"ה אבל יותר מכשיעור ולאי
חסור אלא עדיפא מצברי אלא שרי להו אלא ת"ש של מצות אבל שלא לעורך חסור
והרי בסמיכה גופי' לא שרינן להו אלא לסמוך פרט ת' דומיא דסמיכת מצות של
גברי אלא שרי אלא פ"ת ומכאן ואילך אסור ה"ל עבודה בקדשים של"ל מצות ה"ג
סמיכה דנשי בתוקפת ידייהו דרחוי לאסור מדרבנן משום דמתו' כעבודה בקדשים
ולא שרו להו רבנן אלא משום נ"ר דנשים לא שרי אלא פ"ת דומיא דסמיכת מצות
דגברי אבל לסמוך ולהזור ולסמוך לח וזה ברור • וח"כ הא דתנן אין מצטברן את
התיטוקות מלתקוע ליכא למידק הא נשים מצטברן הא ל"ד דתיטוקת אין מצטברן
לגמרי אבל נשים אפי' ת"ח ל"ל נשי' סומכות רשות תקיעה ג' של ג"ג דהוי שיעור תקיעת
מצוה הוא דאין מצטברן אבל יותר מזה ואלי מצטברן אלא ודאי ס"מ לגברי שרי
ת"ש לגמרי אפילו של"ל משו' הואיל וה"ה לנשי לר"י ור"ש דס"ל נשי' סומכות רשות
ושרי להו כשיעור ת"ש של מצות שרי להו לגמרי ואפילו לתקוע כל היום כולי' ס"ד
מסוס הואיל • והשתא הוי נשים דומיא דתיטוקת דאידי ואידי שרי להו לתקוע כל
היום ומתנן אין מצטברן את התיטוק מלתקוע וכ"ע של ר"ה מיירי מתניתין ולא
משבת דהא ר"ח הוא דקאמר לה בגמר' ולא תני אין מצטברן את הנשים מלתקוע
בי"ט דלדידהו נמי שרי לגמרי בין לסוחר בין של"ל מסוס הואיל למ"ד נשי ס"מ
מתני' ר"ה היא דל"ל נשי' סומכות רשות ואסורי לתקוע לגמרי דהא ל"ל דהו הואיל

וה"ג מיהא מהא דתניא התם אין מעכבין לה את הנפיחות ולא את התיעוקו' מלתקוע בי"ט ומ"ל כר"י ור"מ דס"ל כ"ס רשות והשתא תס"ד לתפי' לגברי לא הותר ת"ס אל"ל מצוה ול"ת הוחיל כ"ס ולא הותר לנשי תפילו לר"י ור"ס יותר מעיקור תקיעת מצוה ח"כ האיך שמה התקת לנשים ותיעוקות בתלת בבא לתין מעכבין הם ל"ד לתיעוקות תין מעכבין כלל כל כמה דבעו תבל נשים שיעור תקיעת מצוה הוא לתין מעכבין תבל יותר מזה מעכבין הלא ודאי כיון דס"ל להתי הכא דס"ס רשות ערי להו לתקוע כל כמה דבעו ואפילו כל היום כולו ס"ד משום הוחיל והשתא הוו נשים דומיא דתיעוקת דת"ת כלל והשתא כ"ס גברי לתייבין בת"ת אל מצוה ביום זה לתמרינן בהו הוחיל וברי להו לגמרי ואפ"ה אל"ל כלל : וכמדומה לי דזה רחיה שתין עליה תשובה והרווחנו מרחיה זו הרבה יותר מרחי' שהבהתי בסי' הקדוש דברי לתקוע תפי' אל"ל כלל מהא דקתמר ר"י לטעמי' דתמ' שמה ודאית נמי תקיעה הא תכתי ת"ל ת"ס תוכ"מ שתין שתת ודאו דוח' שבת וספיקא כגון ספק תקע ספק לא תקע דוח"י ט"ו ל"ג ס"מ דברי ת"ס לגמרי בי"ט אל ר"ה תפי' אל"ל כלל משו' הוחיל וברי לעורך תכתי נמי דים מכתן רחיה דאפילו אל"ל ברי ת"ס לתים תפ"ה ת"ל טעמא לאו משום הוחיל והותר ליה לעורך הוא דהותר' ליה נמי אל"ל אלא ט"ס כדרבה דאמר בפ"ע (ד' מו) גבי החופה מי"ט לחול דתימו לוקה משום הוחיל ומי מקלטי ליה מורחים הוי' ליה השתא נמי ת"ל וה"ג תמרינן ס"ג הוחיל ומי מקלט לי' תים בר מיובא להוציאו י"ח ברי ליה לתקוע השתא נמי ל"ם וברי ואפילו למאי דס"ל לבבא"ג וסייעתו דאפ יפלו כבר ת"מ מחרים י"ח דמהשתא ה"ל ת"מ בדבר כיון דאלא כבר וח"מ וכמאכ"ל סימן (י"ב) הא מ"מ הוכחתי שם דבדרבנן מודו דמהוייב בדבר תע"פ אילא מוציא וברי תמרי בספ"ד דר"ה דף מג. ס: ג"ג ת"ם אל ר"ה הוי מד"ם ואיכא למ"ד התם ב' מהן מד"ם ואפילו להרמב"ן דכתב בם' מלחמות בפסכת סוכה דכל הני הקיעות אל ג' הוו מה"ת הא מיכא הא דתוקעין והזורין ותוקעין כדי לערבב את השטן דהשתא הוי מד"ם ת"ל קטן שהגיע לחינוך דת"ת הלא מד"ם וה"כ בדידהו אפילו יפלו מוציא וה"ל להאי הוחיל דתמרן וה"ג דתדרבנן ל"ת הוחיל והיינו טעמא דע"ת מי"ט לשבת לרבה . י"ל דה"מ דתדרבנן ל"ת הוחיל בתילתא דבלה הוחיל הוי חיסורא דתורייתא כגון בחופה מי"ט לחול ת"ל לשבת לרבה דל"ל התם דמהתורייתא נרכי שבת נעשים בי"ט אבל ת"ם אפילו בלה הוחיל תין חיסורו אלא מדרבנן דהא הוי חכמה וחינו מלאכה כל היכא דת"ל הוחיל ברי לגמרי ואפילו מדרבנן ל"ג עליו וכ"מ בין האי הוחיל דאי מיקלטי ליה להוחיל משום דהותר ליה לעורך אי ברי ליים לתקוע בי"ט של ר"ה בלילה דחינו זמן ת"ם אל מצוה דמשום הוחיל ואי מקלט ליה ליכא ואסור ומשו' הוחיל והותר לעורך בי"ט זה היכא וברי והרי מהא דכייל לנשים ותיעוקו' בתלת בבא ותני תין מעכבין לה את הנשים ולא את התיעוקו' מלתקוע בי"ט דמשמע נשים שייך האי הוחיל ואי מקלט ליה משה אחרת מעכבין כלל ואפי' ת"ל דגבי נשים נמי שייך האי הוחיל ואי מקלט ליה משה אחרת דתוקעת לה דמשום נחת רוח דנשים ל"ג והין כאן משום תין מתוייב בדבר מ"מ תכתי הא היכא בין נשים לתיעוקת דתיעוקת תין מעכבין אפילו בלילי י"ט של ר"ה מלתקוע אבל נשים מעכבין דהא אפילו לגברי לא ברי לתקוע בלילה אלא ודאי ל"ם דבלילה נמי ברי ומ"מ בעשמא משום הוחיל והותר, לעורך הוא וכדאמרן . ועוד ים להחות דה"ט דהוחיל ואי מקלט ליה הא ר"ח ל"ל האי הוחיל התם גבי החופה מי"ט לחול ולדידיה ע"כ טעמא משום חיכך הוחיל והותרה לעורך הא"נ לרבה (א) ה"ט דהא בהא ל"פ ועוד הא כבר הוכחתי בתובה שבברה דכה"ג תמרי' הוחיל והותרה לעורך מהא דהוחיל וקודם טיבול ברי לאחר טיבול נמי ברי דנפ"ב דבילה לרבה לאחר חורה וה"ה דמ"ל התם דהדר ביה רבה מהא דכתן קודם טיבול כתן לאחר טיבול ל"ש הוחיל מהא דתין מעכבין לה את הנשים ולא את התיעוקו מלתקוע בי"ט דם"מ דתמרינן הוחיל אלא דהא בלא"ה מייתי שם מברייתא דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בע"ב בין ביה"כ והכיא ברייתא תיתי כפשוטה אלא כרבה ל"ל הוחיל וקושית הכיא ברייתא דת"מ אה"נ תיכ פשוטה כ"כ וכה"ג כתב התוספות ספ"ו דחולין (דף קב) דהא דתמר תניא אלא כרב"י דאחר תין מזמנין את הכהני על בני מעים תע"ג דמצי לדייק מתניתין דפ"ק דעדיות אלא דאותיה דתנן כל מ"ם ממנה תינו סופג את המ'ותין שהיטתה מטהרתה כ"תמר התם משום דק' המשנה תינה פשוטה כ"כ :

דיני ראש השנה סימן קה

כבר נתבאר בסי' הקדוש דיש פוסקין כרי"ה ל"ל נשים סומכות רשות והנה טעמא דרי"ה פ"רש"י בפ"ב דעירובין ובפ"ב דר"ה משום של תוספות ולפי"ז תינה רשאי לעשות משום מ"ע אהנ"ג. וק"ל הא ק"ל בפ"ב דעירובין (ד' י"ז) דאלא נזמנו לכ"ע תינו עובר על בל תוספ דחל"כ היכן נח בסוכה יקה והא אמ"ע אהנ"ג כיון אלא מפקדא כאלא נזמנו דמי ואתי עובר, בל תוספ ובע"כ ל"ל לל"ל לאלא נזמנו לתין זמן מצותו כלל כגון היכן נח בסוכה דעכשיו תינו זמנו משום אדם אבל מ"ע אהנ"ג בזמן מצותו אף ע"ג דנשים פטורות אף"ה כיון דזמן מצותו הוא לגבי נשים לפיכך נשים נמי עוברין על בל תוספ לר"י ל"ל נשים סומכות רשות ת"ל תקשה הא לתמרי' שם בעירובין (דף לו) אלא הכי תניא הוא דתניא המוצא תפילין מכניסין זוג זוג ת' הי"ת והא"ח ת'חדשות ות' ישיות אבל ל"פ אף"ה מוסר בחדש"ת ותתיר בישיות ע"כ ל"פ אלא בחדשות וישיות אבל בשאה ל"פ אף"ה מ"ע אתין הוא"ג הוא וכל מ"ע אתין הוא"ג נשים חייבות. ודלמא ס"ל לר"י

(א) ל"ל נשים עמא :

דתמ' נשים סומכו' רשו' לא ס"ד לא ר"ח ס"ל לר"י דתקנתין מעכבין תת התיעוקו' מלתקוע הא נשים מעכבין ושתם מצוה ר"ח . ולא ר"ה ס"ל לר"י כו' . והשתא מאי מוכיח מדל"פ בהא ס"ה דס"ל תפי' לאו מ"ע אהנ"ג הוא ל"ל נשים סומכו' רשות הוא תפי' ס"ל דה"ל מ"ע אהנ"ג היא הנותנת דל"פ בהא דכיון דשבת לאו זמן תפילין הוא ואין בו משום בל תוסיף תפי' לנשים ה"ל אלא בזמנו דומיא דהיכן בת' בסוכה כדתמרי' התם אין בו משום בל תוסיף להא כיון דאין זמן מצותו לשום אדם בשבת . והא אי תמרי' דתפי' ה"ל מ"ע אהנ"ג היינו אי משום דס"ל לר"ע דתמעטא לשבת וי"ט מן התפי' מוהיה לך לאות מי שהריכים אות יצאו שבתות וי"ט אבל גופן אות אי משום דס"ל כרי"ה דדרים לוסמרת את החוקה בחוקת תפילין הכתוב מדבר ומתעט מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט וע"כ ל"פ אלא בלילה דלמר זמן תפילין היא ולמר לאו זמן תפילין היא אבל שבת לכ"ע לאו זמן תפילין היא וא"כ מאי רהיה היא מדל"פ בהא ס"מ דתפי' לאו ז"ג הוא משום דס"ל תפי' לאו מ"ע אהנ"ג דילמא ס"ל נשים סומכות רשות ואין בזה משום בל תוסיף ואפ"ה מעכבין את הנשים מלתקוע ולאו משום בל תוסיף אלא משום חיסור שבות של תקיעה עצמה דכיון דנשים פטורות מת"ם י"ט זה ר"ה אוה להן להשבות ואחר י"ט אסור לתקוע בהן משום שבות. ותע"פ שרש"י פי' שם הא נשים מעכבין תע"ג אלאו חילול י"ט היא כדאמי דבי אילא יצא תקיעת שופר ורצייתי הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה מיהו נראות כמוספות ע"כ האי יצא ת"ם שהיא חכמה ואינו מלאכה דקאמר היינו מה"ת דהא מקרא דמלאכת עבודה קא ממעט ליה והא מייתי לה בפרק"ד דר"ה (דף כט) ועוד הא לאו מלאכה היא דחינטרך קרא למעוטי דתני דבי אילא כל מלאכת עבודה לא תעבדו יצא ת"ם ורבה"פ שהיא חכמה וא"מ אסור שבות ים בהו וכמש"כ שם התוספות וכדמוכח ההיא דת"ם בגבולין יוכיח שתין ואלה דוחה שבת וספיקא דוחה יום טוב ומפ' הגמרא להאי ספיקא ספ' ספ' ספק אסה ואתר ור"י לטעמי' דל"אסה ודאית נמי תקיעה הוא ס"ל נשים סומכות רשות ס"ת דבהא ת"ם בי"ט חיכא חיסורא וחילול יום טוב מלד עצמה של תקיעה ורש"י נופיה פי' התם הכי אלא ספק ים ודוחה יום טוב גמור ע"כ סומכות רשות אף על גב אלא מחייבא ול"א עובדא עבודה בקדשים ה"ל ת"ל מהאלת יום טוב היא ע"כ . וה"ג לתמרי' להדיא בספ"ב דשבת (דף לו) אין מטלטלים לא את הסופר ולא את התפורות דה"ל דבר שמלאכתו לאיסור משום ת"ם אסורה בשבת וה"ה בי"ט משום שבות וש"ג בתו' וכיון דים בת"ם משום שבות מ"ל לדייק מדמעכבין את הנשים דל"ל נשים סומכות רשות . ולפי' התוס' ניחא דאין בזה משום בל תוסיף לכ"ע אלא דבסמיכה רחוי לאסור מדרבנן ול"ג משום נחת רוח דנשים למ"ד נשים סומכות רשות וה"ג גבי תפי' ות"ם אף על גב דרחוי לאסור מדרבנן מצים נחת רוח דנשים ל"ג . וה"ה ה פכח לתמן דל"ל נשים סומכות רשות וגזר רבנן עליה ול"ח לנחת רוח דנשי' ה"ה לתפי' ות"ם רחוי להסור מדרבנן ומשום נחת רוח דנשים לא אריגן להו: ובק"ל תפי' ת"ל דגבי אסה שייך ב"ת בת"ע אהן פעורות מ"מ גבי סמיכה גופי' למתן דל"ל נשים סומכות רשות ל"ם ה"ט דב"ת אהרי תפי' למ"ד נשים סומכות רשות ה"ת להו לסמוך בכל כחם משום עבודה בקדשי אלא בחוקפיי ידייהו וכה"ג ליתי למו' סמיכ' כלל הא סמיכ' בכל כחו בעינן כדפ"ב דתניג' וח"כ מתן דל"ל נשי' סומכו' רשות ל"ל משום ב"ת קאמר הא אין כאן למצות סמיכה כל עיקר בכה"ג דסמיכות נשים תפי' לדברי המתיר וב"כ לאו משום איסור ב"ת קא אחר להו לנשים לסמוך ומכ"ל ללמוד מסמיכה לשאר מ"ע אהנ"ג דאסור לדידיה משום בל תוסיף כיון דבסמיכה עצמה ל"ם ה"ט . ועוד הא ל"ל לאיך גיסת ע"כ ל"ק ר"י ור"ש נשים סומכות רשות אלא גבי סמיכה ליכא משום בל תוסיף אבל בשאר מצות מודו דאסור משום בל תוסיף ואתאי מוקי לסתם מצה דנשים מעכבין אלא כר"י ור"ש הא י"ל לחיכא מודה בת"ם דמעכבין משום לחת דבל תוסיף ולא שרי אלא סמיכה ובתקופי ידייהו ליכא משום בל תוסיף . ועוד מ"ק בפכ"ה ור"י לטעמי' דל"אסה ודאית נמי תוקעת מדל"ל נשים סומכות רשות מאי לטעמי' ה"ת זה דאע"ג דנשים סומכות רשו' אסתי ת"ל אלא מקעי משו' בל תוסיף משו"כ בסמיכה דליכ משום בל תוסיף ולפיכך סומכות רשות . ועק"ל דע"כ כל כה"ג כמו מ"ע אהנ"ג אין בו משום ב"ת בנשים לכ"ע דדמי לבל"ב דהיכן בת' בסוכה ול"ת כיון דזמן מצותו הוא לגבי הים לחייב עלה את האסה משום בל תוסיף דבע"ג דר"ה (דף כח) אהא דל"ר מל ת' אין עובר עליהן אלא בזמן פריך עליה ר"ם ב"ת מדתניא דכהן תפי' לאחר שסיים ברכת כהנים אם מוסיף ברכה ת' משלו עובר על בל תוסיף והא הכא כיון דברייך ליה עברה לי' ומיהו וקתני דעבר ומשני ה"ה כיון דאלו מתרמי ליה ביבור' מהרינא הדר מברך כולי יומא זמני הוא ומתרי' ור"ם ב"ת כיון דאי מברך אי בעי לא מברך אלו זמני הוא וקתני דעבר ואכתי מאי קושיא אף ע"ג דברייך ועביר ליה זמניה אף"ה ת"ת אחינא דעבר על בל תוסיף לרבה אה"נ כהני טובא אינא בעלמא דאכתי אלא עלו לדוכן ואלא בירכו עדיין וכיון

דלדידהו הוי לחכתי ומן מצותה ולא עבר להו זימני לפיכך חייבו נמי עובר על כל תוקיע כדאמרי' גבי חסה כה"ג לרי"ה • והשתא חסה לדיתא בת חיובא כלל בת"ע שהז"ג ופ"ה לרי"ה ע"ש ב"ת משום דה"ל כתוך זמנו מפני חיובא דגברי כ"ש דכהן שמייס ברכיתו כבר דה"ל בר חיובא דל"ה עובר על כל תוקיע דה"ל כתוך זמנו משום כהני חזיין לחכתי לה בירכו ודילמא ההיא ברייתא ר"י היא • אלא ס"מ לענין ב"ת לכ"ע בתר דידי' חזיין וכיון דלדידי' עבר זמנו תו ליתא בב"ת משום מחריגא דלחכתי לא עבר זמנו לדידהו וכ"ש חסה במ"ע שהז"ג דחיי' עובר על כל תוקיע משום חיובא דגברי דה"ל אלא בזמנו • ות"ח למאי דפי' התוס' דחיי חיוסר ת"ם וסמיכה לנשים אלא מדרבנן לר"י דל"ל נשים סומכות רשות ח"כ החיך מוכיח מדל"פ בחסה ס"מ דס"ל לתפי' מ"ע אלא הז"ג דהא לא ס"ל לנשים סומכות רשות מה בכך הא לפילו לדידהו ליכא חיסורא לנשים בסמיכה ושופר ותפילין אלא מדרבנן משעמת שפי' התוס' וכיון דליכא חיסור של תורה בהנחת תפילין לנשים ס"ל דמשום בזיון תפילין ל"ג רבנן דהא חפי' לחים ליכא חיסור דרבנן לנחת בתפילין בשבת כדתנן בפ' במה חסה (דף ס) ופ"ה משום בזיון תפילין ל"ג רבנן ה"נ י"ל כן גבי חסה ואע"ג דגבי חים ליכא אלא חיסור ר' משום שבת וגבי חסה ליכא ב' חיסורי משום שבת ומשום הנחה תלד עלמא דחסירי לה מ"מ כיון דלא העתידו חכמים דבריהם אלא בזיון תפילין מ"ל חד חיסורא ומ"ל תרי חיסורי ומאי רמיה היא מדל"פ בחסה דמ"ע אלא הז"ג הוא : אבל לפירש"י ח"ם דלמ"ד חין נשים ס"ר לחסור להס לעשות מ"ע שהז"ג מה"ת משום ב"ת ומשום בזיון תפילין ח"ח למיחרי חיסורא לחורייתא ומדל"פ בחסה ס"מ דמ"ע אלא הז"ג הוא : והא לא מסתבר לומר לפי' התוס' כיון דטעמא למ"ד לא הוי רשות משום דתפילין לריכים גוף נקי ונשים חין זריזות ליזהר וכיון דהכי הוא ה"ל מלוה מן מלוות תפילין ליכא למיחר משום בזיון תפילין וחין רחוי לדחות בזיון תפילין בקום ועשה מפני בזיון תפילין של יד ואל תעשה דהא שמוחין מלרעא במקום שחין מסתכרין מפני גנבי וכלבי כדחמר בספ"ק דביצה ועוד אפי' לובשהן ליכא תרתי חיסורי בזיון תפילין וחיסור שבות של הוצחה מצה"כ אם מונחין ע"ג קרקע ליכא אלא משום חדא בזיון תפילין לבד • והא ודחי בורכתא היא דל"ד הנחה דחסה דחינו משום בזיון כ"כ להא למונחין ע"ג קרקע במקום שח"ם מפני גנבי וכלבי דליכא משום בזיון טובא ורחוי לדחות זה בפני זה משום שלא יבא לידי בזיון גדול וה"ל לפי' התוס' קשה הא דחמרן בחולה חני כי דייקינן בהא שפיר ים מכחן רחיה לפי' התוס' ומדרבה לפי' רש"י קשה משום דבפ' במה חסה (דף סב) ס"ל לעולה דמידי דחזי לחים לחים לא חזי לחסה דנשים עם בפ"ע הן ופריך חבי מהא דהמוצא תפילין מכניסן זוג ג' החים וה' החסה וה"ה נשים עם בפ"ע הן והא מ"ע שהז"ג הוא ומאני התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין הוא ושבת זמן תפילין הוא ה"ל מ"ע אלא הז"ג • והשתא בשלמא למאי דס"ד בפ"ב דעירובין דחפי' לר"מ מ"ע שהז"ג אלא דס"ל נשים סומכות רשות לק"מ מהא דנשים עם בפ"ע הן וכיון דחינו חייבת בחפי' לא ה"ל לדידה תכשיט אלא מאוי ואחתי מותרת להכניס זוג זוג • דיי"ל דלמאי דס"ד השתא ל"ל הא דעולה דנשים עם בפ"ע הן ומדידי דחזי לחים חזי נמי לחסה וכדחמרי' התם הרועים יוליון בשקין ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם כו' • אבל למאי דס"ד דחביי דס"ל לר"מ דחפי' מ"ע שהז"ג אלא דמידי דחזי לחים חזי לחסה • אלא תקשה לדידי' כיון דע"כ ר"מ ל"ל חסה ס"ר כדמוכיח שם בעירובין מחסה מצה דחין מעכבין ח"כ חסה לחאי מותרת להכניס זוג זוג • אלא ודאי חפי' מאן דל"ל חסה סומכת רשות מודה במולח חפי' בחול דחפי' חסה מכנסין זוג זוג מתרי טעמי חלא משום בזיון תפילין ל"ג רבנן כיון דחין חיסור הנחת תפילין לחסה אלא דרבנן וכדאמרו רבנן שבות דבריהן במקום תפילין בשבת ועוד חפי' לי העמידו דבריהם במקום בזיון תפי' הכא שרי דכיון דל"ג על הנחת תפי' לחסה משום כבוד תפי' עלמן הכא זהו כבודן שתכניסן זוג זוג משניחת שם ויבואו לידי בזיון גדול יותר מגנבי וכלבי והשתא למאי דס"ד דחביי ובעירובין מוכי' דה"ל לר"ת ור"י דלמא מ"ע שהז"ג מדל"פ בחסה דאי הוי ג"ב הוה חסור ולא מצד עלמה של הנחת אלא משום דנשים עם בפ"ע הן ואינה חיסורא משום שבת דה"ל מצוי • והא דפריך ודילמא ס"ל כר"י דת' נשים סומכות רשות ואי מוכיח מדרבנן משום ס"מ מ"ע שהז"ג דחין הז"ג הוא ס"ל לנשים סומכות רשות כיון דליכא חייבת ה"ל משום מצוי ואפילו ס"מ דלמא מ"ע שהז"ג הוא • לק"מ דאי משום נשים סומכות רשות ורשאות להניח תפי' חע"ג דליכא חייבת כיון דרשות הוא להניחם מניחו' לפעמים תפילין בחול וכיון דרגילה בהנחתן ה"ל לדידה נמי תכשיט ולא משוחי להו תכשיט ומשוחי לאו בחוב ורשות תניח מילתא לחפי' בדבר הרשות אם רגילה בהן ה"ל תכשיט ואם חינו רגילה ה"ל משוחי כדחמרי' התם בפ' ב"ח לענין טבעת שים עליה חותם ואחש הקובה קוחיל וחין דרכה של חסה לנחת בהן בחול חייבת וחין עלי' חותם ואינו נקובה פטור' קוחיל ודרכה בכך ובנים הוי להיפך זה לפי דרכו וזו לפ"ד וה"ל גבי תפילין אי ה"ל רשות לחסה דרכה לנחת בהן לפעמים בחול וכיון דרגילה בהן ה"ל תכשיט לדידה וחין בו משום משוחי כמו גבי אם חין בין חיוב לרשות כלום לענין תכשיט ומשוחי אלא בדבר הרגיל תליא מילתא ואי תפילין רשות לנבי חסה רגילה בהן וה"ל תכשיט. אבל למאן דל"ל נשים סומכות רשות ח"ג דמה"ת שריא בהנחת תפי' לפ"ה כיון דחסורה מדרבנן חיי רגילה בהן וה"ל לדידה משוחי: והשתא כולה סוגיון דעירובין ר"ח דמוכיח דמדל"פ בחסה ס"מ דלמו מ"ע שהז"ג ולא ה"ל משום משוחי לחסה ופריך דלמא מ"ל נשים סומכות רשות וכיון דרשות הוא נמי חין בו משום משוחי לכיון דרשות הוא רגילה בהן וה"ל תכשיט ומצי למימר לא ס"ד כו' וכיון דמדרבנן לאו רשות הוא משום שחיי זהירה בגוף נקי חיכה רגילה בהן וה"ל משוחי ואי משום דה"ל תכשיט לחים הא נשים עם בפ"ע הן והשתא סוגיא דשבת ועירובין לחלים הן ול"פ אהדדי:

ומיהו כ"ז לפי' התוס' אבל למה ספי' דמתחלל נשים סומכות רשות אמור מה"ת להניח תפי' משום בל תוסיף הא ודאי קשה על חביי חיך ס"ל לומר לר"י דה"ל מ"ע שהז"ג דא"כ לא מיבעיא בשבת דאסור לחסה להכניס תפי' אלא תפי' בחול נמי אסורה מה"ת להכניסן דהא חית ביה משום בל תוסיף ומשום בזיון תפילין ח"ח למיחרי חיסור של תורה אלא ע"כ ס"ל דה"ל מ"ע שהז"ג ומאי ק"ל תשולה אלא ודאי פי' התוס' עיקר • ובמאי שכתבתי ח"ם דברי התוס' שכתבו שם אבל בחסה ל"פ וח"ת דילמא משום דהוי מלבוש לחים כדאמרי' בפ' ב"ח דתפילין דרך מלבוש עביד וי"ל דהיינו דווקא לחים משום דרגיל לבגדו בחול אבל לחסה לא כדאמרי' התם וחלופיהן בחים דמידי דחזי לחים ל"ת לחסה ומידי דלחסה ל"ח לחים ע"כ • ומדק"ל ודילמא משום דהוי מלבוש לחים ס"מ דחינו ו"ל נמי מפרש הכי להוכחת הגמ' דתפי' לאו ג"כ הוא מדאמרי להכניס בשבת זוג זוג לחסה ול"ח ה"ל משוחי וכדפי' מ"מ כל הא דחמרן קשה לפירש"י שפי' לרש"י דנ"ל נשים סומכות רשות חסור מה"ת משום ב"ת • וג"ל דרש"י עלמו חזר בו דחב"ג דבפ"ב דר"ה פי' גבי הא נשים מעכבין לפטורו לגמרי במ"ע שהז"ג וכי תקשי ליכא בל תוסיף משמע דחסור מה"ת משום חיסור בל תוסיף מ"מ בפ"ב דעירובין גבי מיכל בת כותי היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים פי' ולא מיחו בה חכמים להוי כתיפסיו של ד"ת שפערה נשים ממ"ע שהז"ג ומדקת' להוי כתום על ד"ת ס"מ דחיי עוברת על בל תוסיף מה"ת ואינו מוסיף נמור ולא כמוסיף ואסור מדרבנן לרי"ה וה"ק פי' התם גבי הא נשים מעכבין חב"ג דלאו חילול י"ט הוא כו' מיהו נרחות כמוסיפים משמע דאינו מוסיפו ממש ומה"ת אלא נרחה כמוסיפו ואסור מדרבנן והשתא ניחא ול"ק הרבה מן הקושיות שהקשיתי עליו • מ"מ לכתי קשה מן הקיום' ודאי במקום שומד לפי' התוס' אבל לפי' התו' הכל ניחא דחפי' נרחה כמוסיפי' ולאסור מדרבנן לנשים במ"ע שהז"ג ליכא אלא בהני ד' מלות דאיכא סמיכה ותפי' ושופר ורחי' לר"י אסורה בה ולר"י ור"ם דחמ' נשים סומכות רשות מותרת בהן ולפירש"י לר"י כל מ"ע שהז"ג מדרבנן מיהו אסורים לרי"ה למאי דפי' בעירובין: וכבר נתבאר דשיטת התו' עיקר ל"ב תפי' ולרי"ף וסייעתו שפסקו כר"י דחין נשים סומכות רשות אין לאסור אלא בהנחת תפי' ות"ם לחוד אבל בשאר מ"ע שהז"ג כלובב וכיוצא בו ל"ל בה ואם רולה לקיימן הרשות בידם ותפי' ת"ם אם חים חוקע לה ס"ל וס"ל בה להה לנבי חים בי"ט זה של ר"ה שריא ליה הקיעה לגמרי ובלבד שלא תתקע אלא לחסה או לחסה לעלמה אבל ס"ם תפי' התוס' בפ' בנבי ת"ם בי"ט לחסה ים לגזור משום גזיר' שמא יעבירנו ולפי"ז למאן דל"ל נשים סומכות רשות חפי' אם חים חוקע לה לאו ס"ד וה"ה דלפי"ז ים לדון דאיכא רשאית ליטול לובב ביו"ט של חג להרי"ף וסייעתו דפסקו כרי"ה דל"ל נשים סומכות רשות דהא ליכא למיגזר גבי לובב נמי משום שמא יעבירנו הא מבחר לק' בסי' שלח"ו בס"ד דמחל"כ הילכך שריין ליטול לובב לכ"ע אפי' ביו"ט של חג בן כ"ל:

דיני ראש השנה סימן קו

שאלה למאי דנהגו שהבחי' תוקעו' שופר בר"ה ומוטלת לובב בהג כמנהג' מ"פ שפטורים הם"ה קבעו חובה על עלמן אם מותר להוליא שופר ולובב לנרבן בי"ט או לא:

תשובה הרמ"ם בפ"ב דר"ה כתב בשם רבינו"ה כיון דנשים סומכות רשות ובשבי סמיכה בחקפת יריחו חב"ג דחמי קלת לעבודה בקשים ה"ה בתקיעה שהיא חכמה וחינה מלאכה מוחר לתקוע להן אפי' מי שיש כבר ומוחר ממי להוליא חת השופר להה"ר כדי לתקוע להן ע"כ • ולדבריו ה"ה דמוחר להוליא חת הלובב בי"ט בחשון של חג לנרבן • מ"מ יש לדון בזה הרבה אפי' לפ"ד דאפי' מי שיש כבר מוחר לתקוע להן למאי דפסק כר"י ור"ם דאמר נשים סומכות רשות הא י"ל דע"כ לא שרי להו אלא ת"ם דאין בו חיסור אלא מדרבנן משום שבות וה"ה סמיכה בחקפת יריחו דאין בו חיסור מה"ת אלא מדרבנן משום דמי לעבודה בקשים ומשום נחת רוח דנשים לר"י ור"ם ל"ג רבנן • אבל להוליא השופר והלובב להה"ר שלא לעורך אסור מה"ת ואפי' לעורך מלוה לא שרי אלא משום דמתוך שהותרה הולאה לעורך הותרה נמי שלא לעורך וכדאמרן בפ"ק דביצה (דף יב) בפ"ק אין מוליאין לא את הקנון ולא את הלובב ולא את הס"ת לר"ה וב"ה מתירין ומסיק הגמרא דה"ט דב"ה מתוך שהותרה הולאה לעורך הותרה נמי שלא לעורך ודווקא היכא דהוי לעורך קלת הוא דאמרי' מתוך כנון קנון למולו ום"ת לקרות בו ולובב לנלות י"ח אבל לעורך חמיש נפש שרי לב"ה משום מתוך אבל היכא דהוי של כלל אסור מה"ת ולוקין עליו כמ"ש שם התוס' וכ"ד ר"פ ז"ל • ומשום נחת רוח דנשים ס"ל למיסרי חיסור דחורייתא כיון דחיכם חייבות בשופר ולובב ל"ל בדידהו מתוך דהן אין כאן משום מלוה עיקר וה"ל הולאה אל"ל לנמרי ואסורה הולאה זו מה"ת והרי דבסמיכ' גופיה ע"כ לא שרי לר"י ור"ם משום נחת רוח דנשים אלא בחקפת יריחו דאין בו חיסור אלא מדרבנן אבל בכל כחו לא משום דה"ל עבודה גמורה לחסורה בקדשים מה"ת כדחמרי' בפ"ב דחגיגה ותב"ד

דבכל כהו חיכה משום נחת רוח לנשים יותר מהשתא דלא שרי להו אלא בהקפת ידייהו לתיבת לסמיכה כלל דהה סמיכה בכל כהו בעיון וס"מ דמשום נחת רוח לנשים ס"ח למיסרי להו חיסור של תורה חפי' לדידהו עלמן כמו גבי סמיכה וזה פשוט · וס"ב הוצאת לולב ושופר לח מיבעי' לחסור לחתרים להוציא לנשים בדרכן אלא אפי' אזה לצורך עלמה כגון שיש לה בידה חיוה מן הד' מינים של לולב וה"מ גריכה להביא דרך רה"ר כיון דחיכה חייבת בהן ה"ל הוצאה של"ל לגמרי ואסורה מה"ת דהה ל"ל מתוך וה"ת לחתיר חיסור של תורה משום נחת רוח לנשים · והרח"ם מסיק שם ע"ד רחבי"ה וכ"ל דלא גרע אזה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן עד שילמדו כ"ש לנשים שמכוונות למצות · וכ"ל דהחי וכ"ל דלא גרעה אזה מקטן שכתב הרח"ם דלא קאי אלא לחתר לחוד דכתי' רחבי"ה דמותר לתקוע להן אפי' מי שיש כבר כמו שמתעסקין עם הקטן לכיבה אלא משום שבות דרבנן אבל דהה דמסיים רחבי"ה דמותר נמי להוציא את האנפר לרה"ר ל"ק דע"ז אינו רגיל מהה דמתעסקין עם הקטן אלא מיירי מהוצאה כלל וע"פ שהטור לא הביא כן בח"ח סי' תקפ"ט ואולי רחבי"ה ס"ל כד' קלת תפרסי' דלמחי דקי"ל כב"ה דאמרי' מתוך של"ל כלל נמי שרי אבל לד' ר"פ דל"ח מתוך בשל"ל כלל הה ואלי אסורי' ולכאור' יש להבי' רחי' להתיר מהה דתני' בחולין (דף פד) ר"מ כו' אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו מק"ו מה מילה שהוצאה דוחה אבת אין ספיקה דוחה י"ט כישוי שאין ודאי דוחה אבת אינו דין שאין ספיק, דוחה י"ט מ"ל ת"ש בגבולין תוכיח שאין ודאי דוחה אבת וספק דוחה י"ט ומפ' הגמ' הכי ספק ת"ש היינו ספק היש ספק אזה וכתבו התוס' ור"ת והה עלמך דשבת משום שמא יעבירנו ד"ח בר"ה והה ל"ש בי"ט ו"ל דשייך נמי ביום טוב אזה הוצאה זה העומטנט אסור להוציא לצורכה דהה לא מחייב' ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך התורה נמי אלא לצורך היינו דווקא היכא דהוי צורך היום קלת אבל הכא ליכא צורך היום כלל ע"כ · והתם אמרי' בגמ' ור"י לעלמיה דאמר אזה ודאי דקאמרי רבנן מי שיש לה פירכ' מה לה"ת שכן ודאי דוחה שבת במקדש תאמר בכיסוי דליתיה כלל ומאי פירכא הוה זה הא רבנן מהוצאה של"ל מיירי והא אפי' במקדש אינו דוחה שבת כיון דאסורה מה"ת ולא שרי במקדש אלא שבות של תקיעה עלמה משום דאין שבות במקדש·ע"כ להוציא את האפיר לר"ה לצורך אזה ודאי אסור לכ"ע אלא שרחוי לגזור מדרבנן שאסור ת"ש לאזה בי"ט של ר"ה משום גזיר' דשמא יעבירנו לכרכה ד"ח בר"ה דאסור בי"ט מה"ת כיון דליכא צורך היום כלל אלא לת"ד נשים סומכות רשות אע"ג דרחוי לאסור מדרבנן אפי' בקדקדים ידייהו משום דדמי קלת לעבודה בקדשים ומשום נחת רוח לנשים ל"ג ה"ת תקיעה דרחוי לאסור לאזה בי"ט מדרבנן משום גזירה דשמא יעבירנו לרבע לחות ברשות הרבים לכרכה משום נחת רוח לנשים ל"ג · אבל להוציא את האפר לכרכה דאסור מה"ת לכ"ע אסור וה ברור לי בכוונת התו' ומ"ש מהכא היפך מדברי הרחבי"ה ז"ל :

ודא ולאי לח מסתבר לומר לכיון דס"ל לר"י נשים סומכות רשות וע"כ ה"ט דמשום נחת רוח לנשים ל"ג אע"ג דדמי קלת לעבודה בקדשים וס"מ דשייך בזה נחת רוח במה דעבדי אע"ג דלא מפקדן וכיון דכל כה"ג יש בו משום נחת רוח הוצאת אפר לרה"ר לכרכה בי"ט וה נמי ס"ד דאע"ג דלא מפקדן אפי' הכי ה"ל הוצאה לצורך ול"ד לסמיכה בכל כוהו דלא שרי משום נחת ריח לנשים כיון שיש בו איסור של תורה דס"ה דלא הותרה סמיכה בכל כוהו דה"ל עבודה בקדשים אלא אאל מלוי סמיכה דה"ל דומיא דמחי' דכ"מ דאחי עשה ודחי ל"ת אבל לצורך דבר הרשות לא הותרה אבל הוצאה דהותרה בי"ט לגמרי אפי' לדבר הרשות היכא דאיכא צורך דהה אפי' לצחק בכדור ברה"ר ולהוציא את התיעוק לצורך טיול שרי בי"ט משום שמא יעבירנו כמ"ש התו' שם בפ"ק דביצה וכן כתבו אחרי פוסקי, ול"ל ת"ל ה"ה להוציא את האפר לכרכה שרי אע"ג דלא מיחייבה אפ"ה כיון דיש בזה משום נחת רוח לנשים לח ה"ל הוצאה אלא לצורך אלא אית בו משום שמא יעבירנו דשרי הוצאה בשבילה בי"ט וי"ל דהיה אפשר לפרש דברי התוס' נמי כפשוטה דהוצאה ממש מיירי רבנן ור"י דמכח דשבירה ליה לר"י נשים סומכות רשות ס"מ דיש בזה משום נחת רוח לנשים לפיכך שרי להוציא אפר לכרכה והיינו דקאמר ר' יוסי לטעמיה דאמר אזה ודאי משום תקיעה משום נחת רוח וכיון דתקיעה מותר להוציא אפר לכרכה דהה ה"ל הוצאה לצורך דאחל"כ דאחו רי"ה ור"י ור"ם דפליגי בנשים סומכות רשות פליגי אי יש בזה משום נחת רוח לנשים כיון אלא מיחייבה הא ל"פ אלא אי ל"ג רבנן אסור בדריהן משום נחת רוח לנשים לדר"י

ור"ם ל"ג ולרי"ה גזרו אבל ולאי לכ"ע יש בזה משום נחת רוח וא"כ מ"ק ר"י לטעמיה דאמר אזה ודאי נמי תקיעה משום דם"ל דנשים סומכות רשות ומאי לטעמיה דקאמר הא אפי' הוי ס"ל דאין סומכות רשות אע"ג דיש בו משום נחת רוח לנשים, אפ"ה לא הזירו סמיכה בקפ"י דייהו אע"ג דליכא אלא איסור דרבנן מכל מקום הוצאת שופר לצרכה שרי דכיון דיש לה נחת רוח בהא אתקנה אע"ג דלא מיחייבה יש בו משום שמחת י"ט וה"ל הוצאה לצורך דשרי בי"ט ומ"ט דרבנן דפרכוהו מהא דת"ם הא בת"ם אפי' למאי דלא נשים סומכות רשות מ"מ יש להתיר אפילו גוף ההוצאה לצרכה כ"ש שאין לגזור על ת"ם בי"ט אפי' לאזה ולאי כ"ש לקפ אזה משום שמא יעבירנו כיון דהעברה גופיה שריא לצרכה · אלא ולאי ס"ת אפי' של התוס' דהוצאה עלמה לכ"ע אסורה מה"ת לצרכה אלא ולאי ס"ת דלמאי דס"ל דלא גרעה א

שאגת אריה דיני ראש השנה סימן קז קח

לשמא יעבירנו ואפי' לרבה דאמר בפ"ב דביצה (דף יח) דה"ט דגזרו על טבילות כלים בשבת משום גזי' דשמא יעבירנו אף על גב דהתם ל"ש לומר הכל חייבין בטבילה דהא לאו דבר שבחובה הוא ואם רצה להניחו בטומאתו ל"ל בה רק שלא ישתמש בו תרומה וקדשים ואפ"ה גזרו משום שמא יעבירנו התם ה"ט דטבילת כלים שאני דאדם להוט להטבילן והרי אמרי' התם דווקא כלי שנטמא באב הטומא' הוא דאין מטבילין ביום טוב אבל אם נטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביום טוב וה"ט כיון דאינו טמא אלא מדרבנן אינו להוט כל כך להטבילו ול"ג וכן כתבתי מזה בדיני שבת סימן נ"ז כל שכן תקיע' שופר לאשה דאינה חייבת כלל אפי' מדרבנן דל"ח לשמא יעבירנו כלל :

עוד ק"ל אפילו את"ל דשייך למגזר ביום טוב ולאשה משום שמא יעבירנו היינו משום דלגבי אשה הוי ליה העברה שלא לצורך לגמרי כיון שפטורה מתקיעת שופר ולא אמרי' מתוך אבל טומטום דחייב בתקיעת שופר מספק דשמא איש הוא והוי ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא הוצאה גופיה ודאי שרי לצרכו דהא הוי ליה הוצאה לצורך כמו גבי איש כיון דעל כל פנים מחוייב בה מספק ואם כן מאי ספק' דוחה יום טוב דקאמרי רבנן גבי תקיעת שופר למפרך קל וחומר דר"י ממילה לכיסוי דאין ספק כיסוי דוחה יום טוב הא גבי תקיעת שופר כיון דספקא הוי הוא הגורם דאין כאן דחייות יום טוב דהא מחמת ספיקא שריא הוצאה גופיה לצרכו לגמרי ול"ד לכיסוי דאף על גב דודאה דוחה יום טוב אפילו הכי מן הדין הוא דספיקה א"ד יום טוב דודאי מצות כיסוי הוא דדחי יום טוב לפיכך בספיקה דאיכ' למימ' דאין כאן מצות כיסוי והרי לצורך דבר הרשות לא ניתן לחלל יום טוב בהא מילתא דכיסוי ושפיר יליף לה ר"י לכיסוי בקל וחומר ממילה דהתם נמי ה"ט דאין ספק' דוחה יו"ט דחבלה לצורך דבר הרשות אסורה ולא הותרה אלא לדבר מצוה· הילכך מספיקא אינו דוחה דילמא אין כאן מצוה·אבל הוצאה ביו"ט כל שהיא לצורך אפילו לדבר הרשות הותרה הילכך לצורך ספק מצוה נמי הותרה אף על גב דא"ל שמא אין כאן משום מצוה אפ"ה כיון דעכ"פ חייב בה משום ספיקא ה"ל לדידיה הוצאה לצורך דלא גרע מדבר הרשות גמור ומאי פירכא דרבנן לקל וחומר דר"י מספק דתקיעת שופר הא ל"ד כלל לספק דכיסוי · ולא מיבעיא למ"ד הא דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ת כיון דטומטום חייב בתקיעת שופר מה"ת מספק הוצאה לצרכו ודאי ה"ל הוצאה לצורך · וכה"ג כתב הר"ן בתשובה סימן נ' על אחד שנשבע שלא יהא בתוך העיר בשבת דרשאי להתיר לו נדרו סמוך לשקיעת החמה אף על גב דקי"ל אין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר כיון שהדבר ספק אי בכלל שבועתו שיצא משם קודם השבת ה"ל ספק דאורייתא וכיון שמה"ת מחוייב לצאת מן העיר מספיקא קודם שקה"ח חל הנדר מיקרי וה"נ דכוותיה·אלא אפי' מאן דס"ל הא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן ולפ"ז לא מיקרי מספיקא חל הנדר כמש"כ שם הר"ן · אפ"ה לד' התוספות גופייהו מותר להוציא שופר לרשות הרבים לצורך ספק כגון טומטום דבמידי דרבנן ס"ל דאמרינן נמי מתוך · כמש"כ בפ"ק דכתובות (דף ז) אהא דמוצא חמץ בביתו ביום טוב דכופה עליו את הכלי ולא שרינן משום מתוך כו' אבל אין לומר דמיירי בשביטלו הא מ"מ מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דא"ל מתוך ע"כ · וה"נ במצוה דרבנן אמרינן נמי מתוך לענין הוצאה דהני מתוך דהוצאה והבערה חדא מילתא הוא כדמוכח שם להדיא בפ"ק דביצה·ועוד הא עיקר דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת הוא כמש"כ שם הר"ן א"כ אפילו להחולקין על התוס' וס"ל דל"א מתוך במצוה דרבנן כמש"ל אפילו הכי גבי תקיעת שופר אצל טומטום אמרי' שפיר מתוך וכמש"כ וא"כ מאי פירכא דרבנן לק"ו דר"י מספיקא דת"ש לפי פי' זה של התוס' ז"ל : הרי ביארנו בפי' התוס' הא דאין ספיק' דוחה שבת דת"ש מטעם הוצאה שלא לצורך הוא תמוה · ועיקר הפי' הוא כמש"כ התוס' למעלה מזה דאין ודאה דוחה שבת משום גזיר' דרבנן שמא יעבירנו וספיקה דוחה י"ט ואע"ג דאיכא נמי איסור דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה ונדחה איסור זה מספק ע"כ · ומהתימה למה דחקו התוס' א"ע בתי' בתרא לפ' הדיחוי דת"ש בי"ט מטעם הוצאה ולא כפשוטו מצד תקיעה עצמה שאסורה משום שבות וכמש"כ הס ז"ל בעצמן רפ"ד דר"ה וספ"ב דשבת וכמשכ"ל בשמס · וכמדומה לי משום דקשיא להו מאי פירכא הוא זה מת"ש דהא דלא דחי שבת ע"כ לאו משום איסור שבות שמצד התקיעה עצמה דנהי דהא דתנן רפ"ד דר"ה י"ט של ר"ה שח"ל בשבת במקדש היו תוקעין א"ש דקי"ל אין שבות במקדש אבל סיפא קשה דתנן משחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהא תוקעין כ"מ שיש בו ב"ד · והשתא אא"ב דלא גזרו אלא משום גזי' שמא יעבירנו לחוד א"ש דבמקום ב"ד לא גזרו שאימת אזהרת ב"ד עליהן וכמש"כ הרמב"ן בס' המלחמות רפ"ד דסוכה אבל א"א דמשום שבות דתקיעה עצמה נמי גזרו אין טעם להתיר במקום ב"ד כיון שהתקיעה מצ"ע משום שבות ול"ש לחלק אלא בין מקדש לגבולין מטעמא דאין שבות במקדש וכיון דלא גזרו בשבת משום שבות של תקיעה עצמה דשייך נמי גבי י"ט אלא משום גזי' דשמא יעבירנו לחוד (א) ד"ש בי"ט א"כ מ"ק ת"ש יוכיח כו' ואין ספיקה דוחה י"ט הא ל"ש הא גזי' דשבת גבי י"ט · אבל לק"מ דהא ודאי ת"ש אסור בשבת מצ"ע משום שבות ואפי' הכי לא גזרו על ת"ש בשבת משום האי שבות כיון דשבות זה שייך נמי בי"ט גרידא אפי' ח"ל בחול · א"כ בטל מצות ת"ש לגמרי מכל הגבולין אפי' ח"ל בחול מכל ישראל לבד ממקדש והא אי אפשר לבטל ולעקור מצוה א' מה"ת לגמרי לעולם · והא נמי ל"ש למיגזר משום האי שבות לחצאין בח"ל בשבת אבל לא בי"ט גרידא דמ"ש י"ט משבת לגבי האי שבות · ואע"פ שכתבתי למעלה דלב"ש דס"ל יש עו"ה לי"ט ושייך האי גזי' דשמא יעבירנו גבי י"ט נמי אפ"ה לא גזרו שאין תוקעין אלא כ"ז שב"ד יושבין כמו שגזרו הכי ביה"כ של יובל ובר"ה שחל להיות בשבת משום די"ט קיל דאינו אלא בלאו אפ"ה ש"ה דכיון דהא גזירה דשמא יעבירנו לא שייך בי"ט כולן אלא בר"ה לחוד שיש בה ת"ש של מצוה ומתוך שהכל חייבין בה ואין הכל בקיאין איכא למיגזר משום שמא יעבירנו לפיכך בשבת ובי"הכ דחמיר גזרו אבל לא בי"ט דקיל אבל הא שבות דמצ"ע של תקיעה דגזרו רבנן נמי בכל י"ט א"כ בהא י"ט של ר"ה לחוד לא שייך לחלק בין שבת לי"ט:ועוד משום דלא ליתא לזלזולי בשבות דת"ש בכל י"ט אי גזרו בשבת של ר"ה שלא לתקוע לגמרי אפי' במקום ב"ד משום האי שבות ובי"ט של ר"ה גרידא א"א לגזור משום זה דהא א"א לעקר מצות ת"ש לגמרי אתי לזלזולי בת"ש בשאר י"ט נמי דאמרי אין איסור שבות דת"ש נוהג בשום י"ט לגמרי וביטלו האי שבות דת"ש בר"ה שח"ל בשבת ולא גזרו במקום ב"ד מפני דלא ליתי לזלזולי בהאי שבות בשאר י"ט ומתרי טעמא ביטלו הא שבות דשבת מפני שבות די"ט חדא כדי שלא לבטל ת"ש עדיף לן ועוד ביטלו קצת האי שבות דשבת דלא שכיחי דאינו אלא בר"ה שח"ל בשבת משום דלא ליתי לזלזולי בשבות דת"ש בכל י"ט דשכיחא יותר· וכה"ג אמרי' בפ"ו דעירובין (דף סז) יתר מבית סאתים דאסור לטלטולי בכולי' שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו מ"ט דילמא אמרי ר"הי גמורה היא ואתו לטלטולי בכולי' ומ"ש תוכו שכיחי מתוכו לים ומן הים לתוכו לא שכיחא בטלי הא גזי' דלא שכיחא דלא ליתי לזלזולי בהא דשכיחי אע"ג דהתם תרווייהו של שבת הן אבל הכא הא דלא שכיחא הוי של שבת ודשכיחי הוי של י"ט אפ"ה שפיר א"ל נמי דבטלו הא דלא שכיחא אע"פ שהוא של שבת דחמור דלא ליתי לזלזולי בשל י"ט דשכיחי אע"ג דקיל הילכך ל"ג על ת"ש של מצוה בשבת אלא משום שמא יעבירנו דלא שייכא כלל גבי י"ט אבל תקיעה של רשות בין בשבת בין בי"ט אסורה מצ"ע מדרבנן · והשתא א"ש הא דקאמר ת"ש בגבולין יוכיח שאין ודאה דוח' שבת משום טעמא דשייך למגזר גבי תקיעה של מצוה בשבת דהיינו משום שמא יעבירנו דאלו משום שבות דמצ"ע של תקיעה ל"ש למגזר גבי ת"ש של מצוה מטעמא דאמרן : ומ"מ ודאי שבות דשייך למגזר גבי ת"ש של מצוה גזרו ואינו דוח' שבת וספק שבות דמצ"ע של ת"ש שאסור אצל רשות דוחה י"ט בספק איש כפק אשה אע"ג דאם היא אשה ה"ל תקיעה של רשות דאסור' בי"ט מצ"ע אצל רשות וזה ברור: הילכך מסתבר לי דבספק תקע ספק לא תקע וכן טומטום דספיקא הוי מותר להוציא שופר לרה"ר לצרכם וה"ה ללולב כיון דהעיקר כדברי הרשב"א והר"ן וש"פ ורש"י ותוס' מכללן דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ת כמש"כ במ"א :

דיני ראש השנה סימן ק"ח

ואבתי יש לעיין אי שרי להוציא שופר ולולב לרה"ר לצורך קטן ולא דמי לאשה דאינה חייבת כלל במצות הללו אפילו מד"ס ול"ל מתוך אצל נשים וכמש"כ בסי' שלפני זה משא"כ קטן דאע"פ שאינו חייב מה"ת מדרבנן מיהו חייב ושפיר א"ל מתוך אפי' במצות דרבנן לדעת התוס' וכמש"כ שם בשמס גבי שריפת חמץ בי"ט אפי' ביטל יש להתיר משום מתוך · מ"מ דעת רו"פ אינו כן דלא אמרינן משו' מצו' דרבנן מתוך ולא שרי לשרפו היכ' שביטלו כמש"כ בטא"ח ובב"י סי' תמ"ו ואע"ג דמדברי התו' משמ' דאע"ג דביטלו חייב לבערו מדרבנן מיד דלא כמש"כל סי' פ"ג לדעת הר"ן וא"כ ה"ה בהוצאה נמי לא שרי משום מצוה דרבנן · ובאמת תמיהא לי ע"ד התוס' דמנ"ל הא דבמצוה דרבנן נמי אמרי' מתוך כיון דס"ל כדעת רוב פוסקי' דבשלא לצורך מה"ת ל"א מתוך אלא לצורך מצוה האיך אפשר למישרי איסור של תורה משום מצוה דרבנן כיון דמה"ת ה"ל שלא לצורך לגמרי · וכבר ראיתי דבר תימה כזה בד' התוס' ר"פ ת"נ (דף נט) דאמרי' התם כיון דלא אפשר עשאו כמי שנטמאו או שאבדו כלומר אע"פ שאסור מה"ת לאכול בשר קדשי' קודם הקטר' אימורי' כדיליף התם מקרא אפ"ה בנטמאו אימורין או שאבדו שרי כדיליף לה התם וכתבו התוס' למ"ד אין הציך מרצ' על העולין ניחא הא דנקט הכא נטמאו כו' צ"ל הואיל ומדרבנן אין מרצה ה"ל כאלו אבדו האימורין ע"כ · וזה תימה כיון דמה"ת מרצה וראוי להקטירן ואסור לאכול מה"ת הבשר קודם הקטרתן וכי משום שאין מרצה מדרבנן שרינן איסור של תורה והא ודאי רחוק מן הדעת לומר שע"י איסור או מצוה דד"ס בגרמא זו נתיר איסורי דד"ת כמו אכילת בשר קודם הקטרת אימורין ושריפת חמץ אחר שביטלו : **מ"מ** אכתי יש לדון ולהתיר להוציא שופר ולולב לרה"ר לצורך מחוייב מדרבנן מה"ט דמתוך דבפ' אלו עוברין (דף מו) אמר רבה גבי האופ' מי"ט לחול דאינו לוקה דאמרי' הואיל ומיקלע ליה אורחים חזי ליה ולדידי' ליכא איסור כלל מה"ת דא"ל רבה לר"ח לדידך דל"ל הואיל האיך אופין מי"ט לחול ע"י ע"ת כו' משמע דלדידי' א"ש ופסקו רו"פ כרבה דאמר הואיל · והרי בי"ט הללו של ר"ה וי"ט ראשון של חג שרי להוציא שופר ולולב לרה"ר לצורך מצותם א"כ אפי' המוציא' של"ל כלל בי"ט אלו אין כאן איסור של תורה כל עיקר דאמרי' הואיל ואי מיקלע ליה בר חיובא שרי להוציאם לצרכן דהא ה"ל

(א) צ"ל דלא שייך :

ל הוצאה לצורך מצוה דשרי השתא נמי שרי וליכא איסור כלל אלא מדרבנן וכמו
דמותר מה"ת להוציאם לצורך בר חיובא של תורה משום מתוך ה"נ מותר להוציאם
מכו' בר חיובא דרבנן מה"ט גופי' דאמרי' מתוך וה"ל לצורך קצת דכיון דאין בהוצאת'
איסור מה"ת בי"ט הללו משום הואיל אלא מדרבנן אתא צורך מצוה דרבנן ושרי
להו לאיסור הוצ"ה דרבנן משום מתוך כמו שלצורך מצוה של תורה שריא משום
מתוך אע"ג דהוצאה שלא לצורך שלא לדבר מצוה אסורה מה"ת : אבל אכתי י"ל
דע"כ ל"א הואיל אלא בכה"ג דהאופ' מי"ט לחול דהא אי מיקלע ליה אורחי' האפיה
שריא להדיא בלא טעמא דמתוך שהרי אוכל נפש בי"ט שרי רחמנא אבל
הוצאה לצורך דבר מצוה גופא כגון שופר ולולב לצורך תקיעתו ונטילתו דלא שרי
אלא משום מתוך בשלא לצורך מצוה לא שרי אפילו מה"ת משום הואיל · דע"כ לא
שרי מן התורה אלא היכא דל"צ אלא לטעמא דמתוך לחוד כגון לצורך מצוה א"נ
מי"ט לחול דאוכל נפש גופיה דא"צ אלא לטעמא דהואיל לחוד דהא אוכל נפש לצורך
י"ט שרי בלא שום מתוך אבל הוצאת שופר ולולב לדבר מצוה דלצורך מצוה גופיה לא
שרי אלא מטעמא דמתוך ואי אמרינן דשלא לצורך מצוה נמי שרי משום הואיל כיון
דא"א לך להביאן להתיר הוצאת שופר ולולב שלא לצורך מצוה אלא ע"י מתוך והואיל
כולי האי ל"א והוצאה זו מן התורה אסורה לרבה · והרי התוס' שם גבי הפרשת
חלה בטומאה בי"ט פי' לחד תי' דתרי הואיל לא אמרינן ואפילו להאי תי' דאפילו
תרי הואיל אמרינן י"ל דהיינו דווקא גבי הואיל דשם הואיל חד הוא
אבל מתוך והואיל דתרי מילי נינהו ודאי לכ"ע לא אמרינן · וכ"ן דהוצאת שופר
ולולב שלא לצורך מצוה אסור מה"ת משום דלא אמרינן הואיל עם מתוך ביחד אם
כן לצורך מצוה דרבנן א"א להתיר הוצאתם משום מתוך לחוד כיון דאין בו אפי'
קצת צורך מן התורה : והנה למאי דפי' התוס' להאי ספק דוחה י"ט דאמר ר"י
גבי ת"ש היינו דאם אשה הוא זה הטומטום אסור להוציא לצרכו כיון דלא מיחייבא
ואין להתיר משום מתוך דהיינו דווקא היכא דהוי צורך היום קצת אבל הכא ליכא
צורך היום כלל · ובסי' העבר פי' כוונתם ז"ל דה"ק דנגזור על ת"ש בר"ה לאשה
וטומטום משום שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים לצורך ת"ש דידהו דה"ל
הוצאה של"ל · והשתא א"א דאפי' מתוך והואיל נמי אמרי' מה"ת אם כן מאי יוכיח
הוא זה מת"ש דוחה יום טוב דשאני תקיעת שופר דאפילו ודאי אשה נמי
ראויה לתקוע ול"ש למגזר משום הוצאה של"ל מצוה כיון דאפילו של"ל מצוה ליכא
איסור מה"ת לגמרי דאמרי' נמי הואיל אי מיקלע ליה בר חיובא שרי להוציא לצרכו
שופר לרשות הרבים אף על גב דאפילו במקום הואיל איסורא דרבנן מיהו איכא
אפ"ה כיון דאיסור תורה ליכא משום איסור דרבנן ל"ש למגזר דה"ל כמו גזירה
לגזירה אבל בשבת ודאי ראוי לגזור משום שמא יעבירנו דה"ל איסור דאורייתא ·
אלא ודאי ביום טוב נמי ל"א מתוך והואיל ביחד בחד מקום אפילו מה"ת והשתא
שפיר ראוי לגזור תקיעת שופר לאשה שלא לצורך מצוה : והשתא נקטינן דלהוציא
שופר ולולב ביום טוב לרשות הרבים לצורך נשים אסור וכן לצורך קטן א"נ היכא
דתקע כבר תקיעות דמיושב דיצא ידי חובתו מה"ת ותו לא הוי ליה התקיעה שעל
סדר ברכות אלא מדרבנן נמי אסור וכן בלולב אחר הנטילה לצורך נענועי' שבהלל
אסור להוציא הלולב לרשות הרבים כיון שאינן אלא מדרבנן אבל טומטום וספק תקע
ספק לא תקע מותר להוציא השופר לצרכן : וה"ה ללולב כן נ"ל ;

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

קונטרס אחרון

סימן א

ולדבריהם ז"ל נ"ל הא דאמר אביי ההוא בדברי תורה כתיב כו'· לכאורה יש לדקדק דאי התוס' ס"ל הא דעיקר קריאת פרשה אחת בזמן שכיבה וקימה הוא מן התורה וחכמים הוא דתקנו לק"ש א"כ לא ה"ל לומר דהא דוראיתם אותו ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בו דהוי אסמכתא בעלמא דהא י"ל שפיר דהיא דרשה גמורה והיינו שיזכור לקרות פרשה אחת איזו שתהיה בשעה שיכיר בין תכלת ללבן · ורבינו כתב לקמן וז"ל ותמיהני על התוס' שכתבו דאסמכתא בעלמא היא הא מדמשני הש"ס אהא דפריך ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה מבעיא להו לכדתניא ראה מצוה זו כו' ש"מ דדרשא גמורה היא כו' ולא הקשה עליהם מהא גופא דאי עיקר קריאה היא מה"ת א"כ י"ל שפיר דדרשא גמורה היא כנ"ל · אלא שלכאורה י"ל דאין מזה קושיא כ"כ דאפשר שמסתברא להו להתוס' דכל הנהו דרשות אינם כ"א אסמכתות דומיא דכלאים דדרים התם גם כן בברייתא דמסתבר דאסמכתא היא דאין סברא לומר דהקרא מיירי מזכירת מצוה אחת שהרי וזכרתם את כל מצות ה' כתיב אלא דאי הוי קריאת שמע דאורייתא הוי אתי שפיר כיון שיש בה קבלת מלכות שמים ועול מצות שפיר קרינן בה וזכרתם את כל מצות ה' אלא כיון דקריאת שמע דרבנן ע"כ צריך לומר דאין זה כ"א אסמכתא בעלמא על זה הוכיח רבינו מהא דמשני הש"ס ההיא מיבעי' ליה לכדתניא דע"כ הוי דרשא גמורה · אך עדיין יש כאן מקום עיון על מה שכתב רבינו דהתו' במנחות כתבו בפשיטות דקריאת שמע דרבנן ומזה הוכיח דהא דרב בנדרי דאמר דקריאת שמע דאוריית' היינו רק על עיקר קריאת פ' אחת כו' הא יש לומר דהתו' לא כתבו דקריאת שמע דרבנן כי אם לשמואל דסבירא ליה קריאת שמע דרבנן וע"כ צריך לומר כן דאם לא כן תיקשי על שמואל מהך ברייתא דמוכח מינה דקריאת שמע דאורייתא יעוין תו' ברכות ד' ך' ד"ה ב"ק וד"ה ה"ג ותוס' סוטה ל"ב שלא כתבו להלכה דקריאת שמע דרבנן ואם כן יש לומר דגם התוס' דהכא לא כתבו דאסמכתא בעלמא דקריאת שמע דרבנן אלא לשמואל וכהאי גוונא אשכחן בדוכתי טובא שהתו' מפרשים בסתימות אליבא דחד מ"ד וא"כ לק"מ מהא דרב דנדרים דיש לומר דאה"נ דקי"ל כרב לגבי שמואל·אך זה אינו דאם כן תיקשי קושי' רבינו על שמואל האי וראיתם אותו מאי דרים ביה ואין לומר דשמואל כר"ש סבירא ליה אם כן ל"ל להתוס' לומר אסמכתא בעלמא כו' הא יש לומר דר"ש לית ליה כלל הך דראה מצוה זו אפי' לאסמכתא בעלמא שהרי בברכו' ד' ז' תניא אמר רשב"י פעמים שאדם קורא קריאת שמע ב' פעמים ביום ויוצא בשל שחרית מיד אחר שיעלה עמוד השחר כו' הרי דל"ל כלל הך דמשיכיר בין תכלת ללבן ולפ"ז אתי שפיר דלא פריך הש"ס שם במנחות ור"ש הך דראה מצוה זו כו' מנ"ל כדפריך שם כה"ג ש"מ דר"ש לית ליה כלל הני זמנים השנויין במשנה ובברייתא' שם בברכות דהא כולהו מהך דוראיתם אותו נפקא כדאי' בירושלמי אלא דלדידיה משעלה עמוד השחר קרינן ביה ובקומך וא"כ אי נימא דשמואל כר"ש ס"ל לא ה"ל להתוס' לומר דהוי אסמכתא וכדאמרן : ועוד דהא ע"כ מוכח דשמואל לית ליה הך דוראיתם אותו כר"ש דפרט לכסות לילה דהא לקמן בסי' י' הוכיח רבינו דהא דאמרי' במנחות רב יהודא רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה וס"ל דציצית ה"ל מ"ע שלא הז"ג ונשים חייבות ע"כ כשמואל ס"ל דהא דר"י או דרב או דשמואל היא וכיון דרב ס"ל דאין אומרים פ' ציצית בלילה ש"מ דס"ל דציצית ה"ל מ"ע שהז"ג א"כ ע"כ הא דר"י אליבא דשמואל היא יעו"ש·א"כ מוכח דשמואל לית ליה דר"ש דפרט לכסות לילה דהא לשמואל ה"ל מ"ע דציצית מ"ע שלא הז"ג וכמ"ש הרא"ש בהלק"ט דהא דר"י לית ליה דר"ש יעו"ש · ואם כן תקשי לשמואל האי וראיתם אותו מאי עביד ליה · ועוד דהא ע"כ מוכח דלשמואל עיקר קריאה לפ' אחת בזמן שכיבה וקימה היא מן התורה כמ"ש רבינו לקמן מהא דרשב"י ור' אמי במנחות דע"כ לדידהו האי ובשכבך ובקומך דקרא בקריאת פ' אחת בזמן שכיבה וקימה מיירי·ולפ"ז ניחא לי מה שקשה לכאורה מנ"ל לשמואל דקריאת שמע דרבנן ולהוציא קרא דובשכבך ובקומך מפשטיה דמיירי בקריאת שמע דהא אמרי' שם בברכות מתיב רב יוסף ובשכבך כו' משמע דקרא בק"ש מיירי ומנ"ל לאוקמיה בד"ת· אך ע"פ שהוכיח רבינו מהא דמנחות דאמרי' דבקריאת שמע או בפ' אחד שחרית וערבית קיים לא ימוש ע"כ דבשכבך ובקומך בד"ת מיירי היינו לעיקר קריאת פ' אחת וקריא' שמע דרבנן א"כ אתי שפיר דשמואל כר"ש וכר' יוסי ס"ל ור' אלעזר דפליג עליה וס"ל קריאת שמע דאור' דאיהו פוסק כרבנן דפליגי אר' יוסי שם ולדידהו לא ימוש כפשוטו וממילא דגם בשכבך ובקומך בק"ש איירי וק"ש דאו' ובזה סרה קוש' המפרש בירושלמי רפ"ק דברכות על שמואל מהא דתני תמן הקורא קודם לכן (היינו בה"ש) לא יצא ידי חובתו ודמי להא דספק קרא קריאת שמע דשמואל יעו"ש דלפ"ד לק"מ דשמואל כר"ש ור"י ס"ל והיכי דקרא איזה ד"ת אין צריך לחזור ולקרות או שהברייתא מיירי היכי שלא קרא עדיין שום ד"ת של שכיבה וקימה דגם לשמואל צריך לחזור ולקרו' כמ"ש רבינו:אך בעיקר קושיתו של רבינו במ"ש ותמיהני על התו' שהרי מוכח דדרשא גמורה היא כו' לא זכיתי להבין תמיהתו דהא י"ל דהתוס' ציינו את עצמן אהא דמסיימי בברייתא ואיזו זו ק"ש דמשמע שקריאת שמע כתיבא בקרא על זה כתבו דאסמכתא בעלמא אסמכוהו אקרא דוראיתם אותו דק"ש דרבנן וזה ודאי דמודו התוס' לרבינו דעיקר קריאת פ' אחת היא מן התורה ומוטב ליישב כן כוונת התוספות ממה שיקשה עליהם תמיהא גדולה כל כך ; ומ"מ אין להקשות על רבינו במ"ש דהתוס' כתבו בפשיטות דק"ש דרבנן והיינו דמה"ת סגי בקריאת פ' אחת בזמן שכיבה וקימה הרי התוס' ברכות י"א ע"ב ד"ה שכבר כתבו להדיא דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה כו' והיינו הך קרא דלא ימוש והרי לשמואל אליבא דר' יוסי ור"ש קיים קרא דלא ימוש בקריאת שמע או בפ' א' שחרית וערבית·ואין לומר דמכל מקום מקרא דוהגית מחוייב ללמוד תמיד דאם כן תיקשי למאי נפקא מיניה קיים לא ימוש ולמה אין מגלין אותו לעם הארץ הא עדיין חוב של והגית עליו ללמוד יום ולילה· דזה לק"מ ע"פ מה שכתבתי בסמוך בד"ה אע"כ דזה ודאי דמקרא דושננת'מחוייב ללמוד תמיד אלא מי שהוא עוסק בדרך ארץ שמה"ת מצי פטר נפשיה בקריאת שמע או בפ' א' יוצא ידי חובת לא ימוש ובשכבך ובקומך ומכל מקום אין מגלין אותו לעם הארץ כדי שלא ירגיל את בניו לדרך ארץ ולא ירגיל אותם לת"ת יעו"ש א"כ א"ש כמו דושננתם הוא עיקר המצו'של ת"ת ללמוד תמיד ובשכבך ובקומך הוא למי שנוהג בדרך ארץ אם כן ה"נ קרא דוהגית בו הוא לעיקר מצו'של תלמוד תורה ללמוד תמיד וקרא דלא ימוש הוא למי שעוסק בדרך ארץ אם כן אתי שפיר דברי התו' דבודאי מי שאינו עוסק בדרך ארץ מחוייב ללמוד תמיד מקרא דוהגית והא דלא נקטו התו'קרא דושננת'משום דוהגית בו משמע יותר דחייב ללמוד יום ולילה:

שם יש להקשות אמאי מקשה אסיפא דמלתא דשמואל ולא אריבא כו' וכן הקשה הרשב"א והוא תירץ דשאני קריאת שמע דאית בת מלכות שמים על זה קשה הא אכתי לא ידע מזה ונראה לי הא דפריך ונימא הא ולא לימא הא היינו שיאמר אמת ויציב ולא פ' ויאמר ומשני דאית בה תרתי פי' שילמוד תורה דבאמת ויציב אינו מקיי'מצות לימוד תורה דהא כתבו הפוסקי'דבאמירת דבר אפי'יש בו פסוקים מן התורה א"צ לומר ברכת התורה כן יש לפרש כוונת הרשב"א · אך בלא"ה יש לתרץ לד' הרמב"ם ז"ל דכל המצות אדם יוצא בהרהור חוץ מק"ש משום דכתיב בה דבור · והנה בעל קרי דאסור בד"ת הוא מטעם שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כו' וא"כ מסתבר דכל מה שהוא יוצא בהרהור אפי' בהרהור אסור כיון דהוי כדבור אלא מה דאינו יוצא בהרהור מותר להרהר : ובזה מדוקדק שפיר לשון המשנה בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך כו' דה"ל לומר ואינו מהרהר לפניה ולאחריה אבל לפי דברינו ניחא · דבברכות הוי הרהור כדבור לכך אמר ואינו מברך אבל בק"ש הוי רק הרהור לכך תני מהרהר ק"ש בלבו · ולפ"ז ניחא קושית רבינו והרשב"א דאק"ש לא מצי פריך כיון דהוא מדרבנן מאי איכפת לן אם מהרהר כיון דאינו יוצא בזה ידי חובת ק"ש שנתקן כנגדו ולזה פריך ואי אמת ויציב דאורייתא ובזה יוצא בהרהור נימא אמת ויציב דמקיים בזה מצוה דאורייתא ומ"מ הוי היכר כיון דאינו מוציא בפה ומשני אי משום יציאת מצרים הא אידכר לי' בק"ש ובפרשה ויאמר ג"כ יוצא בהרהור · ופריך ונימא הא כו' דבזה יאמר ג"כ ברכה על הגאולה ומשני הא עדיפא דאית בה תרתי פי' ד"ת ויציאת מצרים אע"ג דד"ת קיים בב' פרשיות הראשונות מ"מ כיון שנתקן לק"ש יקיים נמי מצוה דרבנן כדאמרינן בפ' התכלת ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה ואיזו זו ק"ש ויאמר כל הג' פרשיות ביחד : עוד אפשר דמחולקין המקשן והתרצן דהמקשן סבר דבעינן שיזכור יציאת מצרים בשבח לכך פריך דנימא אמת ויציב ומשני דסגי בהזכרה פי' ב הזכרה דהודאה שאומר אני ה' אלהיכם אבל בלא שבח ובלא הודאה אינו יוצא ופריך דעכ"פ דטפי עדיף שיאמר בשבח ומשני דבויאמר איכא תרתי פי' ד"ת ויציאת מצרים : ויותר נראה דאק"ש לא קשה כיון דאסמכוהו אקרא חמיר עיין שבת ל"ד א' :

ובמה שכתבתי מתורץ מה שקשה לי זה ימים רבים על הר"ן בר"ה שכ' דל"ת מברכה שא"צ הוא רק מדרבנן דאי מדאורייתא אמאי אמר ספק אמר אמת ויציב חוזר ואומר הא הוי ספק דאורייתא ע"ש· קשה לי הא ס"ל דספק מדאוריית'מן התור'לחומר'וא"כ שפיר חוזר ואומר מדאוריית'ולא חל ע"ז האיסור אבל במ"ש ניחא דכיון דבאומר אמת ויציב אומר ג"כ הברכה דגאולה וזה הוי דרבנן דעיקר אמת ויציב דאורייתא הוא משום יציאת מצרים אבל לא הברכה וא"ש : ובזה הסברא שכתבתי דבק"ש אינו יוצא בהרהור משא"כ בשארי מצות מתורץ מה שהקשה בס' טורי אבן על ר"ה אהא דכתבו תר"י בסוגין דפתח בדחמרא דאף דמצות א"צ כוונה הנ"מ במצוה התלויה במעשה אבל בתלויה באמירה לבד צריכה כוונה דאם לא נתכוין ולא עשה מעשה א"כ לא עשה כלל שום מצוה ומקשה ע"ז א"כ מאי פריך אמ"ד מצות א"צ כוונה מהא דהיה קורא בתורה דאם לא כיון לבו לא יצא הא ק"ש שהוא בדבור לכ"ע צריכה כוונה יעו"ש · ונ"ל דב' מיני כוונה יש א' שיכוין לצאת י"ח ק"ש ב' שיכוין למה שאומר בפשוט ונראה בד' הש"ס דודאי מי שקורא בתורה יודע מה שאומר ופריך הש"ס שפיר אמאי אם לא כיון לבו לא יצא אלא ע"כ שהכוונה היא שיכוין דווקא לצאת י"ח ק"ש ואי מצות א"צ כוונה אפי' נימא דבברכה אם מחשב בדבר אחר לא עשה כלום מ"מ כאן בק"ש הא קרא עכ"פ ואמאי לא יצא אלא ע"כ ש"מ דמצות צריכות כוונה כנ"ל פשוט·אך לפמ"ש בלא"ה לא קשה מידי דבברכ'שפיר כתבו תר"י דאם אינו מכוון למה שהוא

מברך

מברך רק שהוא לומר בפ"י על דבר הטעון ברכה לאחריה כיון שיוצא בהרהור ס"כ
יש לו לברכה לאחריה ולפ"ז עשה כלל המלוה שחייב בה לבל בק"ס כיון דלימו יוצא
בהרהור הוי הדבור מעשה גמור כמו בספר ומלה ופרוך ספיר לחמי שם לה
כיון לבו לה יפלו : הרב הגדול מוהר"ר יעקב מליר זללה"ה :

שם וה"ג כתבו התוס' גבי ספק לחמר תחת ויניב כו' לכאורה תמוה להה
התוס' כתבו שם להיפך דלהרבה יחזור לומר ויניב ולפ"ז שלפסר שתקן הכל ע"ם
לך כוונתו היה דע"כ לה כתבו התוס' לחזור לומר ויניב רק מטעם שלפסר
שתיקן הכל והיינו היכי שמסופק מויחמר ומחמת ויניב לבל היכי שברי לו שלה
לחמר לחמת ויניב ומסופק מק"ס ומפ' ויחמר דבודאי לה שני בחמ"ה שיחמר לחמת
ויניב לצאת ידי הזכרת יציאת מלרים של תורה שלה חוזר לויחמר וגורר עמי להב'
פרשיות הרחשונות ולית בהו תרתי וכמ"ש רבינו בסי' הבלים ובסימן י"ח ול"כ
כלן לל"ם הלי טעמא שתיקן הכל ולהלי מחויב לקרות ק"ס דווקא • וזה כוונתו
נ"כ לקמן בסימן ג' שכתב שם וה"ה בספק קרה ק"ס חפי' לשמועל כיון די"מ
דחורייתא חוזר לק"ס ללית בה תרתי ע"ס ובסימן י"ח כתב ג"כ כה"ג :

שם ותו תנן התם הפועלים שעשו מלאכה וכו' מכלל דק"ס חיובה לקרות
דחורייתא כו' לכאורה י"ל דדברי התוס' הללו לין מוכרחין דהה י"ל דכמו
שמתפללין לחף לתפלה דרבנן"מ חייבין מטעם דתפלה דהה לשמוע בחבירים העוסקים
בתורה מפסיקין לק"ס ואין מפסיקין לתפלה :

שם תלה ע"כ כדפרשתי דהה דמוקמינן חלוכה דשמועל דהלי קרא ובשכבך
ובקומך דב"ת כתיב תלה שלריך לעסוק בתורה בזמן שכיבה וקימה
כו' : הנה לכאורה לפי שמעתא דברי רבינו לשמועל וכן לרבי יוסי
ולרשב"י ס"ל ללמוד מה"ת כ"ק פרשה לחת בזמן שכיבה וקימה וסגי בכבי ידי
חובת ת"ת כ"ק רב לחמר בנדרים דמלי פטר בפשיה בק"ס בחרית וערבית כשמוע
ס"ל ויוכ"מ בזה ידי חובת ת"ת וזה תמוה דהה מהה דקדושין (ד' כ"ט ב) דתני ת"ר
ובשנתם שיהו ד"ת מחודדין בפיך שתם ישלוך לדם דבר חל הגמגם בו וזה ודלי
פשטא שבק"ס בחרית וערבית חו פרק לחד בחרית וערבית לה יהו ד"ת
מחודדין בפיו כ"כ • וכ"כ להדיה הר"ן שם ס"ת בנדרים דמלוה מה"ת חיכא ללמוד יום
ולילה מקרא דושננתם לל"ת כתיבה בקרא בהדיה הלה שבועה ע"ז
יש"ם וכ"כ רבינו בטורי לבן על הגיגה ד"ו ד"ה וג"ח ות"ת דמלוה מה"ת ללמוד
יום ולילה מקרא דושננתם לד"הר"ן ומשמע דלית מאן דפליג על הך דרייתא מקרא
דושננתם דל"כ לה מקשה הר"ן מידי על רב דלמר דבק"ס סגי מהה דושננתם דהה
ס"ל דרב ס"ל כהבי תנאי דפליגי על הך דושננתם שלא והלי כ"ע היכי ומהה שהביא
רבינו מהה דרשב"י בתוכו' דלמר דבק"ס בחרית וערבית קיים לא יומם קלה ג"כ
למ"ל ס"ת דקיים לא יומם ולין מגילין לותו לע"ה שלא ירגיל בניו לה"ת ולמר
בקרלית שתש סגי הרי מושננתם היינו ללמוד תמיד יום ולילה לפי כהו ועוד תקבי
לפ"ד רבינו דמה"ת לין צריך ללמוד רק פ' אחת בזמן שכיבה וקימה דוקא והל"ל
ת"ת מ"ע שהו"ג וגם כן למה לן קרא דבני כם ולא בנותיכם למטעם גשים מה"ת
הה ל"ל מ"ע שהו"ג וגשים פטורות דילף מר היה לכל מ"ע שהו"ג גשים פטורות
ומ"ע שלא הו"ג נילף נמורה דנשים חייבות ומלי לפטורות מפ"ו ופליגן הבן הה
ס"ל שני כתובים הבלים כאחד ולין מלמדין יצו"ם בסוגיא דקדושין דף ל"ד ול"ה
ע"ש : אחר וה במלתי קובלה זאת בספר הסיאות מן והירק ע"פ שכתבו הרמ"
ד"ה גברת דה"ק לחייבם בת"ת מטעם דלמטן ירבו ימיכם קלי נמי מת"ת וכבי לה
נעי היי בחמיה ולכך לריך קרא דבניכם למפטרינהו שם כוכבה נמי ים לומר דלף
הוי מ"ע שהו"ג מ"ל לחייבם מטעם דבניו היי יגו"ם מין זה מספיק
הה ולחי ידעינן מהקיסה התורה בפ"ב תפילין לת"ת ולה לחזוה מטעם שלה
נעזה להקיש לחזוה כדמלי הם"ם שם תפילין לת"ת מיתקיש בין בפ' ראשונה בין
בפ' שניה כו' שם כן ס"ל ל אחר כחי' ההשיות מן הל"ל דה"ל לחייבן מטעם דבניו
היי שם כן ע"כ גם בתפילין חייבות כמו בת"ת וזה היינו דע"כ מהקיסה התורה
תפילין ל"ת בפ"ב וכתבה תפילין קודם לת"ת לה כמו בכתבה בפ' ראשונה ס"מ
הלה דמו כילהו להדדי לפטור חו לחוד חלה שבתפילין ות"ת פטורות מהקיסה
ומזוזה חייבות יכן מוכח מד' התוס' שם ד"ה חטו שני שכתבו למטן ירבו ימיכם
קלי נמי על ת"ת ות"ת מין שברת לחייבן כיון דכתיב מיטועת דבניכם כו' ולכאורה
קשה על זה ס"כ נפטרינהו נמי ממזוז' מהקיסה לת"ת מלי לחמרת חטו שני לה בטו
היי הרי גם בת"ת פטורות ממיטועת דבניכם חף שבטו היי שם כן ניתא נמי דפטורות
ממזוזה מהיקיסה וקרא למטן ירבו לה קלי אלא מ"ע שהו"ג דל"ת ס"ל
לחקיסינהו בפ' כ"כמו בפרשה ראשונה ת"ת ותפילין ומזוזה וממילא ידעינן דפטורו,
מכולן חלה ע"כ מהקיסה דפ' שניה ידעינן דבתפילין ות"ת פטורות ובמזוזה חייבת
והה דפרך ונקיש מזוזה לת"ת ס"פ לעניין מלי הקיסה התורה מזוזה לת"ת חי לה
לפטורינהו ממזוזה וזה ת"ל כל"ל ומשני דלהכי כתוב נגיה למטן ירבו ימיכם לחייבן
במזוזה וע"כ הה דהקיסה התורה בפרשה ב' תפלין לת"ת ולה למזוז כמו בפ' ראשונה
ת"ת שבתפילין ות"ת פטורות ואלו כתבה בפ' ראשונה כמו בפ' ג' ס"ת לו לפטור
חותן מכולן חו לחייבן בכולן כל"ל ומשו כן תיקשי לי ת"ת הוי מ"ע שהו"ג נילף
ספיר מרחיה דפטורות וממילא נפטרינהו גם כן בתפילין מהקיסה דפ' שניה ובניכ'
למה לי לועוד דמשמעות הסוגיא דשם לה משמע כן דפריך ונילף מת"ת דכל מ"ע

שהן הו"ג נשים פטורות ולה לחמר הניחא לשמועל וחבי וכל הני חנחי דס"ל דת"ת
הוי מ"ע שהו"ג חלה לרבנן דפליגי חר' יוסי במסכת ולר' שעור דס"ל ק"ס דחורייתא
מלי היכא למימר כדחמר התם בס"ס טובא כה"ג חלה ודאי דלכ"ע הוי ת"ת מ"ע
שהן הו"ג ותקבי על רבינו מכ"ל זה • ועוד תקבי קושית התוס' שם ל"ה ח' ד"ה
משום ר' יהודה דחמר שני כתובים הבלים כאחד מלמדין מכ"ל דמ"ע שלה הו"ג
נשים חייבות ליתת דפטורות מפ"ו ופליגן הבן ועל זה ל"ם תירגם דה"ל ג' כתובי'
ת"ת ופ"ו ופליגן הבן ואין מלמדין הה ת"ת הוי מ"ע שהו"ג חך על זה י"ל דהה"ג
ללר' יהודה ה"ל ת"ת מ"ע שהן הו"ג כרבנן דפליגי חר' יוסי בלחם הפנים מ"מ
קובעות הרחם נות במקומם עומדות :

אמנם נרחה לייחד הכל ת"ל בדרך נכון שהרי חמרי בברכות ל"ה ח"ר ותפסת
דנהך הנהג בהן מנהג דרך חרץ דברי רבי ישמעלל הרי דרשות לחדם
לעסוק במו"מ בכדי להרויח פרנסתו ופרנסת חנשי ביתו וכל תורה שהין עמה מלחכה
סופה בטלה ובהדיה חמרי בירושלמי רפ"ב דפיחה חני רבי ישמעלל ובחרת בחיים
זו תומות וכמו שפרש"י בב"מ והודעת להם לת בית חייהם זו תומות ח"כ מי
שעוסק בדרך חרץ ופטור חו מת"ת מ"מ הטילה התורה עליו לקרות טע"פ
פרשה לחת בזמן שכיבה וקימה וזה נלמד מיתורא דובשכבך ובקומך ולחי
ספיר הה לר' יוסי קיים בקריאת פרק לחד שחרית וערבית קרא ללא ימוש היינו
בשתם ב"ס שעוסקין בתורה ותומות וזה ולחי בחי שים לו ספוק ללמוד מחויב
ללמוד תמיד וכל הנה שיחת חולין ע"ר בשבה ולית דודברת נס ולה בדברים
בטלים ולד' הסמ"ג לפי' זקן מיפלג שכבר למד כל התורה ופירם מן התורה עובר
בלאו דפן יסורו מלבבך : והנה כל זה לרבי ישמעלל דדרים להה להנהג מנהג ד"ת
לבל לרבנ"י דפליג עליה שם ולמר לפסר לדם הורם בשעת חריפה כו' תורה
מה תהה עליה ללא בזמן שיראה עושין רלונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י לחרים
כו' ה"ל תהדר קושי' לדוכתיה חך גם דה לא תברת דהה בלחת ע"כ ל"ל דגם
רשב"י ס"ל דרשות לחדם לגהוג מנהג ד"ת ופרנס דאל"כ קשה דרשב"י לדרשב"י
דהה במכות ס"ל דחפי' בק"ס בחרית וערבית קיים ג"כ לל יומם ומשמע דיוצא נמי
בזה ידי חובת ת"ת דאל"כ מלי ל"ם קיים לא יומם הה מהה דקדושין (ד' כ"ט ב) דתני ת"ר
ובשנתם שיהו ד"ת מחודדין בפיך שתם ישלוך לדם דבר חל הגמגם בו וזה ודלי
פשטא שבק"ס בחרית וערבית חו פרק לחד בחרית וערבית לה יהו ד"ת
מחודדין בפיו כ"כ • וכ"כ להדיה הר"ן שם ס"ת בנדרים דמלוה מה"ת חיכא ללמוד יום
ולילה מקרא דושננתם הלא כתיבה בקרא בהדיה הלה שבועה ע"ז
יש"ם וכ"כ רבינו בטורי לבן על הגיגה ד"ו ד"ה וג"ח ות"ת דמלוה מה"ת ללמוד
יום ולילה מקרא דושננתם לד"הר"ן ומשמע דלית מאן דפליג על הך דרייתא מקרא
דושננתם דל"כ לה מקשה הר"ן מידי על רב דלמר דבק"ס סגי מהה דושננתם דהה
ס"ל דרב ס"ל כהבי תנאי דפליגי על הך דושננתם שלא והלי כ"ע היכי ומהה שהביא
רבינו מהה דרשב"י בתוכו' דלמר דבק"ס בחרית וערבית קיים לא יומם קלה ג"כ
למ"ל ס"ת דקיים לא יומם ולין מגילין לותו לע"ה שלא ירגיל בניו לה"ת ולמר
בקרלית שתש סגי הרי מושננתם היינו ללמוד תמיד יום ולילה לפי כהו ועוד תקבי
לפ"ד רבינו דמה"ת לין צריך ללמוד רק פ' אחת בזמן שכיבה וקימה דוקא והל"ל
ת"ת מ"ע שהו"ג וגם כן למה לן קרא דבני כם ולא בנותיכם למטעם גשים מה"ת
הה ל"ל מ"ע שהו"ג וגשים פטורות דילף מר היה לכל מ"ע שהו"ג גשים פטורות
ומ"ע שלא הו"ג נילף נמורה דנשים חייבות ומלי לפטורות מפ"ו ופליגן הבן הה
ס"ל שני כתובים הבלים כאחד ולין מלמדין יצו"ם בסוגיא דקדושין דף ל"ד ול"ה
ע"ש : אחר וה במלתי קובלה זאת בספר הסיאות מן והירק ע"פ שכתבו הרמ"
ד"ה גברת דה"ק לחייבם בת"ת מטעם דלמטן ירבו ימיכם קלי נמי מת"ת וכבי לה
נעי היי בחמיה ולכך לריך קרא דבניכם למפטרינהו שם כוכבה נמי ים לומר דלף
הוי מ"ע שהו"ג מ"ל לחייבם מטעם דבניו היי יגו"ם מין זה מספיק
הה ולחי ידעינן מהקיסה התורה בפ"ב תפילין לת"ת ולה לחזוה מטעם שלה
נעזה להקיש לחזוה כדמלי הם"ם שם תפילין לת"ת מיתקיש בין בפ' ראשונה בין
בפ' שניה כו' שם כן ס"ל ל אחר כחי' ההשיות מן הל"ל דה"ל לחייבן מטעם דבניו
היי שם כן ע"כ גם בתפילין חייבות כמו בת"ת וזה היינו דע"כ מהקיסה התורה
תפילין ל"ת בפ"ב וכתבה תפילין קודם לת"ת לה כמו בכתבה בפ' ראשונה ס"מ
הלה דמו כילהו להדדי לפטור חו לחוד חלה שבתפילין ות"ת פטורות ובמזוזה חייבת
והה דפרך ונקיש מזוזה לת"ת ס"פ לעניין מלי הקיסה התורה מזוזה לת"ת חי לה
לפטורינהו ממזוזה וזה ת"ל כל"ל ומשני דלהכי כתוב נגיה למטן ירבו ימיכם לחייבן
במזוזה וע"כ הה דהקיסה התורה בפרשה ב' תפלין לת"ת ולה למזוז כמו בפ' ראשונה
ת"ת שבתפילין ות"ת פטורות ואלו כתבה בפ' ראשונה כמו בפ' ג' ס"ת לו לפטור
חותן מכולן חו לחייבן בכולן כל"ל ומשו כן תיקשי לי ת"ת הוי מ"ע שהו"ג נילף
ספיר מרחיה דפטורות וממילא נפטרינהו גם כן בתפילין מהקיסה דפ' שניה ובניכ'
למה לי לועוד דמשמעות הסוגיא דשם לה משמע כן דפריך ונילף מת"ת דכל מ"ע

הא דרשב"י בסוטה מ"ב דומיא דלהם שמע ישראל לאו דרשה גמורה וק"ס דרבנן. לפ"ז ים לייש דברי רבינו דמה שכתב דרשב"י בסוטה ס"ל דק"ס דאורייתא כוותה דמזה יצא להפיסקים דק"ס דאורייתא בר' אלעזר מטעם דס"ל להך דרשה לדרשה גמורה ולדידהו ע"כ ס"ל לרשב"י במתות ולר' יוסי שם דבק"ס יוצאין י"ח ת"ת מן התורה וק"ס דאורייתא. אבל לפ"ז אתי להא דרשב"י בסוטה הינו דרשה גמורה כ"ח משמכתא: ומ"מ אין להוכיח דר' אלעזר סובר נמי דק"ס דרבנן דמי ק"ס דאורייתא ודמי הינו יוצא בפרק אחד כ"ח בק"ס דוקא ואין לומר דהמי פרק ח' דומר הינו לבד ק"ס ות"ת וק"ס אי מצות הן דז"ח דא"כ מ"ל דיוצא בפרק ח' י"ח ת"ת הא ודמי י"ל דחייב ללמוד תדיר מקרא דוסמכתם ולא יתום כפשוטו ושוב דאם קרא כבר ק"ס לא גרע ק"ס מאשר ד"ת ולמה לו כלל לפרק ח' ושוב למ"ל לר' אלעזר יוסי פליג בזה על רשב"י דס"ל דבק"ס בלבד קיים לא יתום אלא ודאי דכשמואל ס"ל דק"ס דרבנן ומה"ת בפרק אחד סגי והיינו לק"ס לאחד התקנה. וא"כ תיקשי לפ"ז על מ"ש רבינו לעיל מצינו מי שסובר דק"ס דרבנן כ"ת שמואל בלבד ויחידאי הוא כו' הרי לפ"ד גם ר' אלעזר יוסי סובר כן: וי"ל דר' אלעזר יוסי לית להו קושיא שמדבריו של ר"י נלמד כן ומיהו גופיה י"ל דס"ל כר"ת דק"ס דאורייתא וכרבנן דפליגי אר' יוסי בלחם הפנים ואין למו אלא ת"ת בפרק אחד וממה שאמרו בירושלמי אר' יוסי אמוס רשב"י כגון אנו אלא דקריאת שמע אין מפסיקין אין הכי"ת דרשב"י ס"ל ק"ס דרבנן די"ל כיון דלדידיה עיקר חובת ק"ס שכתב רחמני הוא נלפ"ת בזה י"ח ת"ת למי שעוסק בד"ת ק"כ שפיר אין מפסיקין את"ת לק"ס:

ועוד דמסיק רבינו להלכה דק"ס דאורייתא עולה יפה סוגין דהדרים הא דאמר רב גידל אמר רב התומר מאכיס ואפונה פרק זה תו מסכתא זו נהגו בזה כבר. ופריך והא מוגבע ועומד הוא מבר סיני והיינו מקרא דוסמכתם ומצני מיגו דלמי בני פטר נפשיה בק"ס שחרית וערבית אמוס הכי מילא שבועה. ויש לדקדק למה לו לרב לתלות הדין בתומר מאכיס ואפונה ולא בתומר סתם מאחר פרק זה כו' כיון דלא מיירי מלזרוזי להא היינו דרב גידל קמייתא ועיד דמצני מיגו דלמי בני פטר נפשיה מה לו לטעם מגו דל"ל מוגבע כלל על לימוד התורה תמיד אלא דבק"ס סגי. אך למי ק"ס דאורייתא שפיר נקט מאכיס דוקא כיון דמגבע על שמה שהיו מוגבע דוקא של תורה כיון דלמו מוטל עליו מצות ק"ס מ"כ שפיר מגו דלמי בני פטר נפשיה מה לו בכל רגע על זמן ההסכמה מצות ת"ת ע"י שיקרא קו"ש וכיון דאין מוגבע מה על לימוד תורה דוקא שפיר מאכיס נגרו רווחא ואייל וחייב ללמוד תוכו הפרק שנגר עד סמוך לסוף ומן ק"ס בכדי שיקרא ק"ש ג"כ: ואין להקשות מ"כ גם בשבע אלא על ומן ההסכמה יחול שבועתו מגו דלמי בני פטר נפשיה במצוה מחרת דהא מבטלין מת"ת לכל המצות וכדלמיתא בירושלמי דמ"כ כל המצות מה תהא עליהן וכדלמיתא סוף פ"ק דקדושין דמשמה עדיף מת"ת דיחיד יעו"ש בתוס' דוה היינו דהא לי מתרמי לו מצוה אחרת מ"כ נפטר גם מבשבועתו על תוכו הפרק דמאי לומלת שבועתו מבשבועת הר סיני שמבטל מת"ת בשביל קיום המצוה מ"כ גם שבועתו לא חיילא דסוי כשבע לבטל את המתחייבין לומר דדוקא בשם שיש לפניו לעשות היוה מצוה מצוה מבשבועת הר סיני יכול לבטל לקיים היוה מצוה מאשר שהיו מוגבע כלל על תורה בהסכמה מ"כ גם לפניו לעשות היוה מצוה אחרת לא נפטר מבשבועתו דהא י"ל דלא נתכוון כלל בשבועתו לבטל את המצוה וכיון דכשדרים הולכין אחר כוונת המודר ולא היה בדעתו לבטל את המצוה שבדיפת ת"ת ודלמי לנפטר מבשבועתו מבמ"כ לעניין ק"ס דוודאי חייב בק"ס מן התורה ובלימוד זה הפרק לא יבטל עכ"פ מצות ק"ס ודלמי לחלה שבועתו. ולפ"ז יתיישב קושית הר"ן שם על הא דמצני מגו דלמי בני פטר נפשיה בק"ס הא מהא דוסמכתם מחויב ללמוד תמיד כו' ולפמ"ש דדוקא נקט מאכיס דהו אין מוגבע כלל מוסמכתם דלמי בני פטר נפשיה מן בק"ס:

אך עדיין יש מקום עיון לכאורה למ"ש נקט בזומר השנה פרק זה דוקא ולא בסתם בזומר השנה פרק אחד דחייל שבועתו וחייב ללמוד פרק אחד אך גם זה לא קשה מילי דה"ז לא פסיקא ליה שיחול שבועתו ולילקח על שבועת ביטוי מה שמחייבהו קרבן דהא הכא יכול לומר שדעתו היה על חיוב פרק זה סתם כ"כ ולפי"ז ק"ס בכלל ולפ"ז דוה נכנס לכלל מוגבע דבלמ"ה חייב בק"ס מ"מ נימא דחל"ת לקיים את המצוה ופטור מקרבן מספק לכן נקט בזומר השנה פרק זה דוקא דפסיקא ליה דחיילא שבועתו הן לענין מלקות מה קרבן. אך דמ"מ על המקצן קשה מאי פריך והלא מוגבע ועומד הוא הרי הודאי על פרק זה דוקא שנכנס עליו הינו מוגבע כלל שילמוד אותו בהסכמתה על יום מתר דוקא דהא רשות בידו ללמוד כל שעה שרצה ומצות חילת שפיר שבועתו שחייב ללמוד אותו בהסכמתה על יום מתר ונראה דגם המקצן הקד שפיר כיון דמ"מ ע"י שבועתו קיים מצות ת"ת על יום מתר שהרי בשלמוד אותו הפרק שנכנס עליו יקיים ג"כ ממילא מ"ש על ת"ת ת"כ בכלל נכנס לקיים את המצוה הוא ופטור לחזן בעינן הטעה דומיא דהרשה מה הרשה נכנס תחת הטעה רשות וכמ"ש שם הרמ"ס ומשמי דלמי בני פטר נפשיה בק"ס פ' ואיתו מצוה מו כלל על לימוד התורה ואין זה בכלל נכנס לקיים את המצוה (ומזה רמז למ"ש לייש קושית הר"ן מדנקט מאכיס דאינו מוגבע מו כלל על לימוד תורה כ"ל) ותו אמ"מ שזה היה בתה שלמוד כיון דאינו מוגבע עליו בפירוש אין זה בכלל נכנס לקיים את המצוה אלא למה זה דומה לנכנס ליכנס בסוכה בשבעת ימי הסכות לבד לילה רשמוה תחת שבשבעה שיושב בה מקיים מצוה מ"מ חילת שבועתו כיון דאינו מוגבע על ישיבת סוכה בשאר הימים

לבד מלילה הראשונה:

שם והשתא יש להקשות לפירש"י דאתי פטורי נשים מק"ס לשמואל כו', הכא בזה יסולק הוכחת הלל"ח מס בברכות שהוכיח מדפריך הש"ס פשיטא ס"ת דגם במ"ע של דבריהם שייך ומן גרמת דלל"כ מאי מקשה פשיטא והא מ"ש שמואל דס"ל ק"ס דרבנן ע"ש. ובלח"ה יש לומר נמי דהש"ס פריך לת"ד ק"ס דאורייתא דקי"ל הכי וכה"ג מצינו בכמה דוכתי דפריך לליבא דמ"ד חף לא ס"ל כוותיה. ומיושב נמי מה שהקשה המפרש בירושלמי רפ"ק דברכות דמייתי ברייתא דספק קרא ק"ס חוור וקורא של שמואל ע"ש כיון דעיקר קריאה הוא מה"ת לכך חוור וקורא לחנם יש לתמוה לכאורה לפי מה שאמרו רבינו בדעת רש"י דבכל מ"ע של דבריהם נשים חייבות מ"כ תקשי למה ליה לטעמא דדרחמי נינהו תיפוק ליה דמ"ע של דבריהם היא. ושוב דלמתרי' במגילה חף ד' דנשים חייבות במקרא מגילה אחף הן היו בחותו הנס ובפ"ב דשבת למתרי' נשים חייבות בנר חנוכה מטעם שהיו בחותו הנס ובע"פ ד' ק"ו דנשים חייבו' בד' כוסות אחף הן היו בחותו הנס תיפוק ליה בכל הני דמדרבנן ניתהו חלא ע"כ דגם רבנן כשיון דלחורייתא תיקון וכת"ש תוס' פסחים ק"ו ד"ה אחף ולא חייבוס רק היכא שנראה להם טעם בדבר לחייבם כמו כל הני מטעם שהיו בחותו הנס ותפלה מטעמא דרחמי נינהו ונשי לא בעו רחמי בתמיה לבל בל"ן אין לחייבם כמ"ש תוס' רחב הסנה ל"ג ד"ה הא להוכיח מהא דברכות ך' דפריך ח"כ בכל מ"ע שמדרבנן ליחייבינהו ובריש סוכה ג' דמשמע דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמה של דבריהם (וכן נראה מהא שלא הקשו התוס' על רש"י מדרך קושיא מכל הנ"ל ומהלל ומגילה) יוה"כ לח קשה מידי גם לשמואל מפני מה לא רצו חכמים לחייב נשי בקריאת שמע דיש לומר דלא נראה להם טעם בדבר לחייבם ואי משום קבלת מלכות שמים הרי אף למ"ד קריאת שמע דאורייתא ג"כ לא חייבו נשים בקבלת מ"מ אף שבתפלה חייבות וקבלת מ"מ בעדיפא מתפלה שהרי לשמואל בחברים העוסקין בתורה מפסיקין לק"ש משום קבלת מ"מ ואין מפסיקין לתפלה ומכל מקום נשים חייבות בתפלה מטעמי דרחמי ופטורות מק"ש אף שיש בה מ"מ ק"כ ק"ש ניתא לשמואל. ומעתה נ"ל לייש דעת רבינו ע"פ שרחיתי בכתבי הרב ה"ג מוהר יעקב מלזיר זלה"ה שכתב לייש דעת רש"י מקושית התוס' כמצע ע"ד שכתבתי בסי' י"ד והוא כיון דעיקר תפלה לא נתקנה על הזמן רק שתקנוהו מטעם דרחמי הוא ורבנן מסמכוה אקרא דתמידין דלחטו תמידין רמיזי בתפלה והא דלא שמתפללין נדבה ת"כ לא משכחת לייש דעת רש"י מקושית התוס' כמצע ע"ד שכתבתי בסי' י"ד והוא כיון דעיקר תפלה לא נתקנה על הזמן רק שתקנוהו מטעם דרחמי ומן טעמא טפל לה ע"כ. ת"כ מקשה רבינו שפיר לרש"י דסי"ל בכה"ג היכא שיון עיקר המצוה של דבריהם תלוין בזמן דנשים חייבות ת"כ לחייבו לשמוא בק"ס נמי דעיקר מצותה היא מפני קבלת מ"מ והזמן של שביבה וקימה אינו כ"ח טפל לאשמעוה לקרות דבשבבך וכל"ל:

סימן ב

מ"מ מה שדחה הפ"ח הא דלא קאמר ר"ח שפק קרא והיה אם שמוע כו' בהא דהיינו פסוק ראשון כו' אפשר לומר דגם כוונת הספר"ח אינו דלמה לו להפליג בין ק"ש לתפל' ות"ל ליפלוגי בק"ש גופיה דז"ש כתו שדחה רבינו בשמו' דנקט תפלה לאפוקי מר' יוחנן דס כוותה הוא מדקאמר אתם שפק קרא קריאת שמע משמע אפי' פרשה שתחיה אף אם ברי לו שקרא פרשה ראשונה ואינו מסופק אלא מפרשה והיה אם שמוע מ"מ חוור וקורא דלל"כ ה"ל לאיפלוגי בק"ש גופא והא"כ לליבא דר"ח דהיינו גם דלעיבא תפלה אלא ע"כ דגם פ"ב היא מן התורה ע"ז דחה דיל דמשמע דעיקר דאתם ק"ש היינו פסוק ראשון ובזה דחה ג"כ דמייתו מהיה אלמי דבשמוך דמשמע לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ל"ר אחת ק"ש דבר תורה ותפלה תיפה ד"ת דה"ל כמי ליפלוגי בין פרשה ל' לב' ואף דאתי לסיפא דתפלה תיידי דרשת מ"מ ה"ל לאיפלוגי בק"ש גופא כנ"ל ע"ז דחה ג"כ דאתם ק"ש היינו פסוק ראשון אחת"ו הבית מדאתמר אם זכר תזור וקורא את כולה דאף אי נימא דאתם ק"ש היינו פסוק ראשון מ"מ חוור את כולה קאמר וא"מ דכל הנ' פ"ות מה"ת הן ע"ז דחה דהא"כ כיון שהתחיל גומר את כולה: והנה בהא דאתם ק"ש היינו פסוק ראשון רבינו בשורי תבן על ר"ה ד' מ"ב ע"ב ד"ה אם כיון לבו דחה זה ואמר דדוקא ר"י הנשיא שהיה מלמד לתחריס פיר נפשו בפסוק ראשון מש"כ שאחר כל תחם ע"ש:

שם ע"ב דהא קידוש היום הוי מן התורה כו'. אין להקשות הא קידוש על הכוס אינו רק דרבנן וכמ"ש רבינו בהלכות קידוש ס"ב שפיר מאחרי ב"ה ברכת היין קודם. דזה אינו דהא כתב רבינו בסי' כ"ב מדפסקי ב"ה למתניתו משמע דאף היכא שלא קידש בתפלה דהו ודאי הקידוש על הכוס היה מן התורה ומ"מ ס"ל דברכת היין קודם ס"מ שאין שום מעלה לד"ת על ד"ס. אתם לפי זה קשה דאי כדברי רבי' דב"ה מיירי בלא קידש בתפלה ס"כ מאי אחרי ב"ה היין גורס לקידוש מאי גורס אינה כו הא גם בלא יין מחוייב לקדש בחינו טפח שיהיה לפחות ידי חובת קידוש של תורה אף ע"פ דמיירי בטחתת שכבר קידש בתפלה דהו הקידוש על הכוס אינו כי אם דרבנן בשביל היין שתקנו לקדש על הכוס שפיר אף

היין גורס לקידוש וכ"ה לדבריהם דב"ח קאמרי דפסקיהו למלתייהו סלעולם ברכת היום קודם לכל שאר קידוש כבר בתפלה הא לו היין גורס ולעולם היכי דהיין גורס גם ב"ה מודו דברכת היום קודם ולפסר מטעם שהוא מן התורה. תח"ו ראיתי בגליון שהקשה ג"כ להא דהיין גורס הרי הקידוש על הכוס הוא כי אם מדרבנן וכתב דבזמה היכי שאר קידוש בתפלה וכנון נשים בלא קידוש בתפלה מברכין ברכת היום קודם ע"ש ובספר פרי יהושע:

והגאון מוהרר אברה' מבלי נר"ו הביא לי על קושיתי הנ"ל ע"פ שיטת הרמ"ע בע"פ דהא דהיין קידוש אלא במקום סעודה היא מן התורה וידוע דקידוש על היין לאו דוקא אלא לפי' פת וה"ק שפיר הוי יין לו פת גורס לקידוש אם אין לו יין הו פת אם כן הוא יוצא ידי קידוש כלל ואם יש לו יין ולו פת ממהר לקדש שפיר הוי היין לו הפת גורס לקידוש ע"כ:

והנה יש לעיין מהא דמגילה דף ו' ע"ב קרלו את המגילה בחדר רחמון ותעברה השנה לרחב"ם קורין לכתחילה בחדר רחמון ומפרש שם הב"ח דמסתבר טעמו דהיין מעברין על המזות ע"ש הרי בהגיע זמן המלה הוא לו רשות להעבירה וה"ק ה"נ אי נימא דהיא הנותנת דברכה של דבריהן כדבר הרשות תשיבת לגבי ד"ת מ"מ אלא קודם בתפילה כשמוטל הכוס בידו ודעתו לקדש עליו ידי חובת תורה שהגיע זמן מצותו לזה העבירו בדבר הרשות. ולפשר דוקא היכי שמצית המזה והולך לו אז מקרי מעבר על המזה דומיא דיום ד' מעברי שפוגע בו תחלה ומעמו והולך לו וכן במגילה בחדר רחמון מעמו עתה על חדר שני משק"כ בניזון דיקן מעמו מעמו והולך לו רק שמעבירו בדבר הרשות לית לן בה ולפי מ"ש רש' בעורי לבן שם לקח בהעברת זמן בעלמא סייך אין מעבירין והיינו מעשה זריזין מקדימין למזות מ"מ הכא כיון שעיקר במזה זו ודעתו לקיים ולקדש מיד אין כזה משום זריזין מקדימין ולא מעשה הפסק כיון שעדיין לא התחיל בה:

שם שהרי כל הפרשה בלשון יחיד ומשמע כו' שמעתי מקשים הא גם דף ו' דחשונה לשון יחיד היא דקאי על הדברים האלה שלפניו והוא לשון ליחיד ובמשנת כ"ל דדברי רבי מוכרחים הם דע"כ הש"ס דדרשי להא דוקרתם לקשיר' תמה מאחר דמפרשה דחשונה דרשי דהיי מפרשה שניה ליכא למידרש מידי וע"כ מפרשה דחשונה קדרשי דהוי מלי למיכתב וקברת וכתבת הו קברת כתבם כמו בזבחי ג' הו דה"ל למיכתב וקברת אותם כהורחים דקרא בכל מקום והכיקר כ"ל דאפי' וכתבת בלא אותם נמי אתי שפיר דהא אפי' אותם של ולמדתם דפ' שניה נמי אתי לדרשא בפ"ק דקדושין ד' כ"ט לאין לו אב שחייב ללמוד תור' בעצמו דקרינן אתם ואף להיום סיפרים בב"ב ד' כ"א שנורסין ולמדתם בלא אותם היינו כמו שכ' המהרש"ל שם דהיינו ולמדתם דדברים ה' ע"ב וכ"ל מוכרח כן דשם נקוד למד בצבוע והוא מבנין פ"ל היינו שילמוד בעצמו לבל ולמדתם דפ' שניה שם נקוד למד בחירק שהוא יוצא בני והיינו שילמוד עם הבנים רק מדכתיב אותם בעינן אתם ומ"ש רבי' דה"ל למיכתב בלשון יחיד ר"ל בלא תי"ו מ"ש הרבים:

סימן ג

ועוד יש לומר כמ"ש תלמידי רבינו יונה כיון שהיה מכוון למזה להוסיף מחול על הקודש לא חיישינן לסתיכה כו' לכאורה תמוה למה כן תהדר הקושיא לתוספתא כמו שהקשה מהתלה על הרמ"ע דלמי הא דרב גלי אחר פלג המנחה בע"ש בלא שמיכת גחולה לתפלה חינו כ"ש מטעם שנתכוון למזה להוסיף מחול על הקודש הא להו הכי לאו שפיר דמי להתפלל קודם נמת הכבדים הם כן היאך תיפשקה הילכתא דעבד כמר עבד ורבנן דלתפלל אחר פלג המנחה ערבית כר"י ואמתי הא חינו יכול לסמוך גחולה לתפלה ואם כן מוכח כר' ר"ת ס"ד אחר פלג המנחה הוי מ"ג ומן ערבית לק"ש וזה גם כן קשה לפי' תר"י שכתבו שלא שקורין קריאת שמע בבה"כ עם הצבור אחר פלג המנחה בסתיכת גחולה להתפלה מ"מ עם נמת הכבדים חוזר וקורא קריאת שמע עם ברכת להבת עולם והא דרב גלי שלא בשבת בשבת משום דנתכוון למזה ע"ש ה"כ היאך תיפשקה הילכתא דעבד כמר עבד ויכול להתפלל תמיד ערבית אחר פלג המנחה כר"י הא צריך לחזור ולקרות קריאת שמע עם ברכת להבת עולם: והנה לכאורה היה נראה דר"ת הוכיח מהא גופיה דלר"י ע"כ אחר פלג המנחה הוא ומן תפלה וקריאת שמע הלל"כ אלא ומן קריאת שמע הוא דוקא עם נמת הכוכבים הם כן מכ"ל לר' יוחנן דצריך לסמוך גחולה להפלה דוקא כי אם בזמן ערבית שלא ורבנן לא פליגי בסתיכת גחולה להפלה כי אם בזמן ערבית שלא ע"כ לר"י ומן תפלה וקריאת שמע שוה ואם כן שפיר חיפשקה הלכתא דעבד כמר עבד ושפיר הוכיח ר"ת מהבל אין לומר דר"י ורבנן פליגי בהא דהתפלת ערבית רשות לר"י התפלת ערבית רשות ואין צריך לסמוך גו גחולה להפלה ורבנן ס"ל דתפלת ערבית חובה וצריך לסמוך זהה חינו דהא החום' והרמ"ם כתבו דאף רב דס"ל תפלת ערבית רשות מ"מ מודה דצריך לסמוך גחולה להפלה דהל"כ ר' יוחנן דס"ל דצריך לסמוך פליג אחרב דס"ל דת"ת רשות וקיימ הלכתא להלכתא ע"ש: וע"כ צריך לומר לדעת רבינו ותר"י דהא דחיפשקה דעבד כמר עבד היינו דוקא היכא דתפסר להתפלל בלא סתיכת גחולה להפלה כגון בשבת שמכוון להוסיף מחול על הקודש או לדבר מצוה או שרוצה להתפלל מבע"י עם הצבור לדעת תר"י ועל זה חיפשקה הלכתא דעבד כמר עבד אבל אלא לצורך מצוה גם לר"י אין להתפלל עד נמת הכוכבים בכדי שיסמוך גאולה להפלה דגם ר"י לא קאמר דאחר פלג המנחה הוי זמן ערבית אלא דאז יכול להתפלל תפלת ערבית ולעולם מטעם שמכוון גאולה לתפלה צריך להתפלל עם נ"ת הכוכבים וכ"מ להיכי שאין צריך לסמוך גאולה לתפלה כנ"ל ולפנמה דפרייתא מסייעא ליה לר' יוחנן קורא קריאת שמע ואחר כך מתפלל: **שם** וה"ה בכפק קרא קריאת שמע קורא קריאת שמע דאית דאית ליה תרתי כמ"ש התוס' שם כו' עיין במ"ש לעיל בסי' ס' ד"ה וה"ג כתבו התוס' ע"ש: **שם** בסוף הסי' ועוד נראה לי דע"כ ר"ת לאחר כו' ליתא דר"ת מחבה"ם דר' נתניה הקי כו'. שמעתי מקשים להא מוכח שם בשבת דר' יוסי ור' נחמיה לא פליגי בהתחלת הה"ם כלל רק בסופו פליגי ולר"ה מתחיל הה"ם משתשקע החמה וכן נראה מתוס' ד"ה וירד ויטעול וכ"כ הרשב"ם בחי' להדיא בהתחלת הה"ם דר"י ור"ע הוא והם כן דברי רבינו תמוהין: ונראה ברבינו מפרש דפליגי ממ"ש בהתחלת הה"ם והיינו דלר"י מתחיל למנות עד נמת הכוכבים ממש (היינו בשעה שנראין כוכבים גדולים וניכר שהוא לילה) שיעור חלף ות"ק אחה והוא הוי בה"ש ולר"ע הינו כי הם חלף אחה עד נמת כוכבים הנ"ל ולרבי יוסי הינו בה"ש כ"ח הרף עין שמוך לנמת הכוכבים נמצא שם כ"מ בהתחלת בה"ש דקודם בה"ש לכל חד כדלית ליה הוי יום ולשמואל שליש בה"ש דר"י היינו השוה לתחתון מעט קודם נמת הכוכבים דר"י יוסבכי ניחא נמי מה דפשיטא ליה להם"ס דפריך על שמואל אלא בה"ש דר"י ור' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא לכאורה קשה מאי פריך הינח דלא מספקא ליה לר' יוסי רק בחומו הרף עין שמוך החמה ומיד הוה לילה לר' יוסי ומאי פריך פשיטא ליה להרף עין שמוך לנמת הכוכבים וכן מ"ש ר"ת לר"י אלא בה"ש דר' יוסי קאי נמי קשה הינח דגם לר' יוסי מתחיל בה"ש כמו לר' יהודה וסוף סוף קשה הלא כהנים מבע"י הם טובלי אלא ודאי דפשוט הוא דפליגי בשיעור סקיעת החמה היינו שתשקע החמה הרקיע כ"כ דלמר מינן אלף ות"ק אחה משתשקע ההמה כ"כ עד נמת הכוכבים ולמר סגי דשתשקע החמה יותר בשובי הרקיע ואינו כי אם אלפחמה עד נמת הכוכבי ומקמי הכי הוי יום ור' יוסי לטעמיי אתי דעד הרף עין קודם לנמת הכוכבי הוי יום:

סימן ד

ושמ"ש לחפי' לרבנן רשאין וחייבין לקרות אחר חנות כו'. הנה לפי דרכו של רבינו היה נראה יותר מרווח לפרש דברי הירושלמי דלווקא דבר"ע אלו היה מטעמ טהרות של חכמים ס"ל היה מבטל דברי חכמים שמחבר הטהרות בידים ושורף עליהם תרומה וטהרות ובזה שעיהר קיים דברי חכמים משא"כ הכא לא היה יכול עוד לקיים דברי חכמים כיון שעבר חנות ומ"מ במה שקורא אינו מבטל דבריהם בזה לחף שלדבריהם עבר זמן שכיבה ופטור מק"ש מ"מ אלא גרע מקורא בתורה. והשתא תו לא קשה מעשה אף מסיעתא אלא ס"ה כו' זה אינו דלווקא לסיועיה קאמ' שפיר הקש' מעשה אף מסיעתא אלא שפסק דיקרא כמו שקורא בתורה ה"נ לר"ג. משא"כ לסיועיה ב' חמרינן לר"ג פליג אחכמים ולדידיה אז הוי עליון זמן ק"ש לכך הורה להן לקרות. משא"כ כשעלה ע"ה דאין אז זמן ק"ש לא היה הורה להן לקרות ומ"מ אינו מבטל בזה דברי חכמים דווקא אלו היה בא אדם קודם חנות לימלך בו היה מורה כחכמים משא"כ עכשיו שעבר חנות לדידיה חייב לקרות ולרבנן הוי מ"מ כקורא בתורה שפיר הורה ליקרות וא"כ מוכח אלא כהרמב"ם ותר"י. אלא אחר חנות רשאי לקרות לרבנן כקורא בתורה ואית לן טעמא דסייג כלל:

אמנם לכאורה קשה ע"ד רבינו דאיך אפשר דהירושלמי ליתא לו טעמא דסייג אלא דדברי לקרות דבשכבך עד חנות דווקא הא במתני' איתא להדיא אלא תאמרו עד חנות אלא כדי להרחיק אדם מן העבירה וכן לקמן בברייתא אלא יהא אדם בא מן השדה בערב מוכח דטעמא דרבנן משום סייג הוא. אך י"ל דה"ק ואלא זו בלבד תאמרו עד חנות משום דדברי לקרא דבשכבך אלא לפי שאמרו בעלמא עד חנות לית להו דרשא משום קרא מ"מ מטעם סייג החמירו. ובזה מיושב נמי הא דאמרינן לקמן ד' ד' חכמים כמלין ס"ל ועמדו מזה המפרשים הא במתני' מוכח להדיא דמטעם סייג החמירו: ולפי הנ"ל ניחא דיו"ל כסברת הירושלמי. והא דחיפשקה הלכתא כר"ג ור"ע נופל מ"ט פליג על רבנן ואלא חייש נמי לטעם סייג כבר תי' רבינו דס"ה בחיסור כרת דעתר אז במקריב קדשים פסולים ע"ג המזבח גזר משא"כ בק"ש שאינו אלא לזרז לא גזר:

שם ועוד מצד הסברא מ"מ לומר כן דבכל הני ים לחוש להסור של תורה בקום ועשה כו':

הנה התו' במנחות פ"ג כתבו דדם חינו נפסל מן התורה כ"ח בנ"ה רק שרבנן גזרו לפסול מתחילת שקיעה והשמיטו דבריהם במקום כרת דפסח דאמרן ואני כדי שיהו זריזין וממהרין לבא וזהו כדעת תר"י הכא (ורבינו מביאו לקמן בסי' י"ז וזהא דבריהם שם ע"ש) ממנם יש להביא ראיה לדעת תר"י מהא דתמרינן בהחלה רבה שם בתורם מטעמא של העהור דר"ח סבר לחפי' ההוא גריוות הדר לטיבלה למחי פשט שלא יחזור ויתרום מן העהור והרי לף שלא יתרום מן העהור מ"מ תרומתו תרומה מן התורה ומ"מ עקרו ד"ת. ומ"מ לק"מ מזה על רבינו די"ל דחיישינן שמא יפשט ויתרום פ"א מן העמא דעביד ליסורא בקום ועשה. עוד יש להביא ראיה מהא דתנן הניתנין במתן ג' שחתרבו במתן ד' כו' והקשו הא' בעיבוכין

בעירובין ד' נ"ו ליתי עשה דמתן דמים ולידחי ל"ת דב"ת ותירגו דהיכי שבח לדחות שלח ע"י פשיעה לא דחי . והדבר ברור דמדברכן הוא שלא דחי לחי מכל מלאכותייתא בכל ענין דחי (ומיושב בזה קושית רבינו בעורי חכן על ר"ס ד' כ"ח מהא דזבחי נ"ו דדייק רבא דחין עשה דוחה ל"ת שבתקדם מהא דתניא יקדש שלא פסולה היא תיפסל ואמתי יבא עשה וידחה ל"ת כו' והרי לדעת התו' חין מזה הוכחה דס"ה שבא ע"י פשיעה שנעשה פסול ע"ש . אך לפמ"ש ניחא דמה"ת בכל ענין דחי והתם קרא קאמר) והרי אם לא יבוא לידי קוס ועשה ופ"ה גזרו כדי שלא יתעללו . הרב הגדול מהור"ר יעקב מחיר זלה"ה .

שם והשתא ק"ם שאסור להקטיר קדשים פסולין ע"ג המזבח כו' לא ידעתי כוונתו דהא לאו לאו דלא יהין אב ואל תעשה הוא ואם יקטירו לתחר אחר הזבח יעשה לאחוי על מזבח ואם עלה לא ירד . מהרב הנ"ל :

סימן ה

אבל איכי יודע מפני מה דחקו התוס' לפרש הא דר"י דווקא בעשה שלישית כו' . ולולא דברי קדמו י"ל דהתו' לא סייד להא דר"י רק שניהו על דרתת בחלת שני קמייתא הקודם לזה וכ"מ מסידור דברי התוספות . הרב המובהק מוהר"ר ש"ם נר"ו :

שם אלא שים להקשות ע"ז שהרי ר"ח גופיה ס"ל דג' מצמורות חי הלילה כו' בגל"ח ברכות עמוד נם כן בזה וע"ש מה שתירך . וכתב שרשה למי שפירש והאי וגומרה עד הגלחתה לאו מדברי ר"ח הוא אבל זהו טעות גמור דהא לקמן ד'כ"ה איתא להדיא לימא תנן שתתא כר"ח דתמר וגומרה עד הנץ החמה יעו"ש שמעתי מהגאון מוה"אברהם אבלי ליישב זה דלעיל ד'י"ע ב' חיפשקא תמר שמואל הלכה כרבי יהושע . ע"ז מקשה הש"ם מתני' אי דר"ח היא הא שמואל פסק כרבי יהושע ור"ח שמותי הוא אחי תמרת דלאו ר"ח הוא אלא מדרבי שאחם שמואל בפשיטות דתיקשה יותר על שמואל שפסק נגד הסתם משנה אבל לעיל י"ל בחמת דסבר דהאי וגומרה לאו מדר"ח הוא כמו דיש לתמרי דישנ לאו ר"ח ע"ש :

סימן ו

ובאמת אחי תמה על רש"י ז"ל דהא אמרינן בפרק מ"ש ד' ג' ס"ל רבינא לרבא נשים חייבות בבה"מ דתורייתא הוא דרבנן כו' : י"ל לדעת רש"י כיון שמה"ת אפי' אינו מחוייב בדבר אחי מוציא מחבירים ידי חובתן אלא שמדרבנן אמרי' דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ע"כ דהא דמה"ת מוציא מכום אלא שהן הוא מחוייב בדבר מ"מ כיון שחבירו מוציאו מטעם ערבות (דפשיטא דגם רש"י ס"ל טעם ערבות כמו התום' ותירוץ התום' שם היינו לייש גם דעת רש"י בזה רק שמדרבנן אינו מוציא וכיון שאכל כזית דגן ונתחייב מדרבנן מוקמי' ליה מדתורייתא . וא"כ לק"מ מנשים שאף שחייבות מדרבנן מ"מ אינן מוציא להם שיוציאו רבים ידי חובתן ולוקמינהו מדתורייתא כיון שמן התורה אינן יכולות לה כי אחרי ידי חובתן אינן בערבות כלל גם חכמים לא בחו לעקור ד"ת שיוציאו אחרים ידי חובתן . ובזה מיושב נמי מה שהקשה רבינו בעורי חנן על ר"ה ספ"ג ד"ה כל הברכות על רש"י מהא דטומטום אינו מוציא את אינו אלא אינו אינו ואחתי הא ה"ל לפיקח דרבנן ולקולא כיון דלדעת רש"י הא דאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אינו אלא דרבנן כ"ז הטומטום שהוא ספק זכר יוציא לפי' לזכר וודאי ע"ש . ולפי מ"ש לדעת רש"י ז"ל כיון דמשא אבל היא ה"ל לפיקח דתורייתא ולחומרא: **והנאון** מוה' אברהם אבלי נ"י ייסב נם כדעת רש"י על פי שמקשה הרמב"ם על הבה"ג דתומה מצות לא חמוכה למלה דרבנן למה אינו מוכה נמי אחרי מצות דרבנן כמו שניות לערבית והרבה סיוגים שעשו חז"ל ותחרץ הרמב"ן שכל הסייגים ומצות דרבנן שהם בכללות בחיוב דתורייתא הם בלאו דלא תסור ומחבות למצות של תורה משא"כ נר חנוכה שכל עיקרה אינו רק דרבנן לכך מצה חוזו למלה דרבנן בפ"ב ואם כן לא קשה כלל מנשים דבשלמא בקטן שפיר היה ה"ל דיוציא אחרי כיון שיבוא לכלל גדול ויש לנזור שמא גדול ויל"ל דזה הוי לתורייתא אלא תסור משא"כ בנשים שהן מדרבנן לנשרי וזה מחוייב לשון הש"ם אם אי אחרת בשלמא לתורייתא אם כן ה"ם נמי בקטן המגרך לחביו כיון דחתי לכלל גדול ה"ל לתורייתא אלא לאו תסור והשיב לו התרגן ולטעמיך קטן בר חיובא הוא כלומר אי היה חיובו מצד עצמו שפיר י"ל דהוי סייג לכיוצא בזה כ"ש והוי כתורייתא אבל כיון דהחיוב אין רק על חביו לחנכו ל"ל כנ"ל ועכ"ל דמיירי שאכל שיעורא דרבנן אם כן ה"ה בנשים וע"ז היקשו שיוציאו למי שאינו מחוייב רק מדרבנן :

סימן ח

ועוד ק"ל נהי דלר"י כתו דם ל"ל דמפלג המנחה הוי לילה כו' ה"ל לענין יציאת מצרים כו' . הנה ברבינו יונה שם איתא מסקנא החמה וחזי לטעמייהו בר"ם תפלת השחר דעד הנרב הוי תחילת שקיעה . ה"כ לף לרבנן הוי לילה לענין יציאת מצרים . הרב המובהק המפורסם כמהו' יעקב מהיר נ"י מקאלין :

סימן ט

הלבוש נ"ל לפרש כו' דולחי עיקר תקנת חכמים לקרות פ' ג'ילית כו' בזה ניחא מה שקשה להמ' דתמרי' פ' ויאמר חינה נוהגת אלא ביום והרי מחמת יציאת מצרים נוהגת גם בלילה . ולפ"ד רבינו שלח ניחקנה משום יציאת מצרים ק"ם . ובגל"ח כתב הטעם מפני יציאת מצרים שבפרשה ויאמר חינה לנווי שכיר יציאת מצרים אלא שהכתוב נותן טעם ונווי על פרש' ג'ילית וכ"כ רבינו בסמוך . משנ"כ פרשה והיה אם שמוע נאמרה כל הפרשה בלשון ניווי :

סימן י"א

ושנב בכל זה כו' אלא דק בכל כו' . חריף אחד מופלג הקשה ע"ז שהרי המ"ח קאי אם להדיח היכי שקרא כבר ב' פרשיות ראשונות ואינו מסופק אלא מ"ז ויאמר ואחתי ויניב ע"ז כתב דמתו' ד"ה ב"ק (והיינו מהש"ס גיפא כתם"ס המחנית הזקל מאמע דק"ם עדיף דאית בה תרתי ק"כ ה"ה בנ"ד מוטב שיקרא פ' ויאמר דאית בה תרתי יציאת מצרים וקבלת עול מלות דכתיב בה ורחיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' לבל תעשו ד"ה ספק מאמע להיפך שיאמר אחת ויניב מטעם שאפשר שתיקון הכל ק"כ ה"ב מוטב שיאמר אחת ויניב לחפשר שתיקון הכל . ולא קשה מידי דהא התום' ד"ה ספק כתבו דדווקא ב"ק אלא קרא עדיין כלל ואחו רוני להחיר לו מוטב שיאמר ק"ם דאית בה תרתי משנ"כ לענין ספק אחת ויניב עדיף משנש שתיקון הכל ק"כ ה"ב אחת ויניב עדיף ולא מאמע כלל מצו ד"ה ב"ק שיקרא ק"ם היכי שמסופק בשניהם . ולא עוד אלא שכבר הוכיח רבינו לעיל בסי' ג'והוא מתר"י בשם שברי לו שקרא פרשה ראשונה ומסופק מצנייה לף אח"ל שהיא מדרבנן מ"מ כיון שהתחיל גומר את כולה ויש לו לתקן הכל ע"ם ק"כ ה"ב מחוייב לקרות פ' ויאמר ולגמור את כולה וכמו שכתב רבינו בסמוך להשיג על הב"ח שכ' דהיכי שמסופק מפ' ויאמר ומאחת ויניב אחזור וקורא את שניהם אלא אחזור ואומר פ' ויאמר ושוב אחת ויניב הינו שלא מדרבנוסופיקו להקל ע"ם לעני' בס"י : ולפי"ז אלא כהמ"ם: **שם** ושוב אין בפ' ג'ילית דברית דתורייתא כמ"ש בסי' שלפני זה : היינו בר"י סי' יו"ד דלף שאמר בוודאי אחת ויניב מ"מ כיון שהתחיל גומר את כולה ע"ם :

סימן י"ג

אבל בשל תורה לפילו מחוייב בדבר אלא שיצא בבר הינו מוציא כו' זה קאי אלקמי' דהוקש בברכות של דבריהם כו' . ותוכן דבריו הוא דרבנן כיון דתורייתא תיקון כיון שים לבהמ"ז של כזית עיקר מה"ת וכתו שמה"ת אם הכל כדי שביעה הינו מוציאו אחר שאכל רק כזית דגן ה"ב מי שאכל כזית דגן אין מוציאו מי שלא אכל כלל ודינו כמו שבד ונקון בהלל . והנה עיקר דברי רבינו כתובים הם בכ"מ בפ"ה מה' ברכות הלכה ט"ו שהרמב"ם השיב כן לחכמי לוניל שדעתו ג"כ כדעת בה"ג ע"ש אך מ"ש רבינו הטעם כיון דעיקר בה"מ של תורה ה"א לכך מחוייב בזימון חשוב הינו מחוייב ח"כ תקשה מ"ש רבינו בסמיך דמשא"ה לא תני בחתני' דר"ה רבותא יותר דאפי' גדול בר חיובא ד אם יצא הינו מוציא משום דלא פסיקא ליה דהא בתקיעות של ד"ם שפיר מוציא כו' הא גם תקיעות של ד"ם יש להם עיקר בשל תורה וגם מסתכינהו לקרא דג' תרועות כמ"ש שם ד' ל' ע"ש כמו שמסתכו לכזית דגן לקרא דואכלת ושבעת : אך יש לחלק דבשלמא אם אוכל כזית דגן דאם יאכל מעט יותר יתחייב בבה"מ מה"ת שפיר חשוב עיקרו בשל תורה משנ"כ בתקיעות של ד"ם כיון שתקע התקיעה של תורה שיב חין בתקיעות של ד"ם עיקר בשל תורה :

עור אם וההוא עובדא היכא לפרושי בשאר קידושי כו' : עיין בעורי חנן על ר"ה אם ספ"ג שכתב בפשיטות דמ"ירי מקידוש ליל שבת דלאו מקידוש של יום לא שייך שתאו מדברת . אך כתב עוד לתרץ ס"ב פפ"ו לא היה מכוין להוציא ס"ע וה"ל בעלמו בר חיובא וקסבר מצות לריכות כוונה וכה"ג הואיל ואי בעי יוצא הוא עלמו אזה לבך מוציא אחרים אבל אי אינו בר חיובא אינו מוציא ע"ם : ולכאורה דבריו תמוהין דמ"כ לא נפשט כלל היובעיא דבעי התם ברכת היין על קידוש מהו כו' הרי מהא דר"פ שהיה מוציא להם יין רהיה כלל להא אי בעי לעלמו היה יוצא לבך היצא אותם . משנ"כ אי אינו בר חיובא בקומה שיתת : ואין לומר דלף דברכת היום של קידוש לא היה מוציא ס"ע מ"מ בברכת היין הוציא ס"ע כדי שיוכל לטעום להמקדש ברוך שיטעום . זה אינו דא אמור לו לטעום קודם קידוש כיון שלא הוציא ס"ע בקידוש . אך בשמת לק"מ דתוקע בבי קידוש אחרינן שפיר כיון דאי בעי היה מוציא את עלמו והוא לא יצא עדיין ה"ל מחוייב בדבר משנ"כ לענין ברכת היין אי נימא דברכה לאו חובה הוא וה"ל כמו ברכת הנהנין לא מהני כלל אמה שהוא נופיה עדיין לא יצא ואינו ענין למחוייב בדבר בלל דברכת הנהנין לא שייך חיוב אלא לתהני ולא ליברוך . רק היכי שמברך להוציא את עלמו אחרינן בחבירו שוחט כעוכא ופיו של חבירו כפיו אמי ס"ב שפיר חיפשטת החיבעיא מהא דר"פ שהיה מוציא חותם בברכת היין ס"מ דחובה הוא ומפיק . דחלים חיך בירך ר"פ ברכת היין כיון שהיה מכוון שלא ליהוציא ס"ע וה"ל ברכה לבטלה דנזה ל"ם שהוא נופיה בר חיובא דברכת הנהנין ל"ם חיוב אלא לתהני ולא ליברוך כנ"ל :

סימן יד

וקשה לי דבפ' מי שאחזו תנן כו' והשתא ל"ל לפשוטי דרחמי תיפוק ליה דמ"ע שלא הוזכרה בתורה ופירשו בד"ק דהוה מודה להרמב"ם דהוי בכלל תורה · מ"כ י"ל דפשוט דתפלה היא מה"ת והס"ם מהו דתימא הואיל וכתיב ערב ובוקר והריס כלומר והוי פירוש על מ"ש בתורה ובשבתם בדרך שיש לה זמן קבוע מה"ת ג"פ ביום קמ"ל דרחמי ניהם פירוש דג' זמנים הללו שפרט דוד חייו למצוה בכל יום שלא שהוד היה מבקש רחמים כ"כ וזה תלוי לפי ערכי המבקש ומי שמתפלל יותר מהלו הזמנים לית עבר על בל תוסיף · ואף שלדעת הלק נחושים שבשבע תכתים בתורת תוכה בזה בכל תוסיף היינו מדרבנן היכי שמתפלל במקבע שקבעו חכמים בתורת תוכה שלא מידוע · משנ"כ מה"ת כיון שיש להפלה סוף משנה מה"ת ולי בחיוב נוסח שמתפלל אין בזה משום בל תוסיף שהרי בתורת נדבה ותחנונים הוי ע"י חידוש ערי · ולפי מ"ש התו' ר"ה ד' כ"ח ב' ד"ה ומנא הלא שייך בל תוסיף במצוה שחת לף שעשה אותה כמה פעמים ס"כ בלא"ה לית לה שייך בל תוסיף בתפלה · ויש בזה מקום עיון על הרמב"ן שהרבה להקשות על הרמב"ם בספר המצות ולעשות שתפלה היא דרבנן והרי במלחמותיו. בפ' מי שאחזו כתב על הא דלחיבעיא להו דרבנן ול"ל כתב בעל המאור והריטב"א לית לה פירש כלום שיש בבה"מ דלחורייתא הוי דרבנן לענין שם מוציאות רבים ידי חובתן · אמר הכותב והלא פירש ואמר תפלה ומזוזה ובה"מ חייבות דה"ל מ"ע שלא הזמן גרמא של מ"ע שלא הז"ג נשים חייבות הא מפורש שהן חייבות בבה"מ מן התורה כו' ס"כ מינה נמי תפלה דבר תורה לדעתו ז"ל ונשים ג"כ חייבות בה דאין לומר הא כדלחיבעיא והא דלחיבעיא ותפלה דרבנן ומ"מ נשים חייבות משום דה"ל מ"ע שלא הזמן גרמא של דבריהן דה"כ גם בבה"מ נימא הכי דמ"ם הרי"ף דה"ל מ"ע שלא הז"ג היינו לחייבם רק מדרבנן ולא מוכח מידי דהרי"ף ס"ל דנשים חייבות בבה"מ מן התורה · ועוד דרחמי כיון דהרי"ף לא הביא לפשוטי דרחמי הוא ס"ת שהוא ז"ל מפרש דמ"ם בגמרא דרחמי הוא היינו לכך לא ה"ל מ"ע שהוא ז"ג אף שהוד פירש לומנים אלו מ"ת כיון דרחמי ניהם ואלו לפי עורך רחמי המבקש אין אלו הזמנים לעיכובא ומ"ע שלא הז"ג מ"מ היא וכמ"ש בסמוך · ואי תפלה לדעתו הוא מדרבנן ח"כ אף לי הוי מ"ע שהז"ג מ"מ חייבו חוזן חכמים משום רחמים אלו נשי לא בני רחמי אלא ואי דהרמב"ם בפשיטות רבו הרי"ף מפורש דתפלה היא מה"ת תדע שאמרה בלשון רבו שכתב לפיכך נשים ועבדים חייבות הא לפי שהוא מ"ע שלא הז"ג ע"כ · ולא פירש דמ"ע שהז"ג היא רק שחכמים חייבו חוזן משום רחמים אלא וודאי שפשיטות הרי"ף תמוה · ול"כ יש לתמוה מדוע לא זכר את דברי רבינו הגדול הרי"ף בשעת שהרבה להגיה על הרמב"ם שהוא ז"ל לא זו מדבריו תמיד לפי' וז כל שהוא וכ"ל בדבריו: וירושלמי איתא להא דמפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה אמר רב אחא ק"ש ד"ת ותפלה הוקנה ד"ת ר' בא אמר ק"ש ומנה קבוע ותפלה אין ומנה קבוע ונראה לר' בא תפלה ג"כ ד"ת אלא כיון שאין לה זמן קבוע מה"ת רק שרבנן תקנו זמנים אין להפסיק · ומה שפי' שם המפרש בפי' ר' תפלה אין ומנה קבוע היינו שיכול להתפלל כל היום כולו כר' יוחנן ע"ש דזה היינו לפי מ"ש הרי"ף ובתוי גאונים דהא דאר"י הלוחש יתפלל כל היום כולו היינו דווקא בתורת נדבה ולא בתורת חובה ס"כ ק"ש נמי אף אי קורא לאחר זמנה מ"מ מקבל שכר כקורא בתורה אלא וודאי פי' הבני עיקר · עוד אמר התם תני כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ר' חנינא בן עקביא אומר כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפלה ולתפילין ולאחר כל מצוותיה של תורה משמע נמי דתפלה היא מה"ת · וק"ק לאמר אין מפסיקין לתפלה היינו משום דס"ל לקמן דתפלה דרוש"ק נאמרה דינה כשאר תורה ולא נאמרה לכפים וה"ל מ"ע שהומן גרמא ופטורות ס"כ פשיטות ללא קשה על הרמב"ם שפרש לייחב כל הסוגיות ולהכי תפלה היא מה"ת ולא גרע דברי דוד מאר רוח ה' דבר בו ממגילת אחרון ושוב שהרי בכל דברי קבלה אמרי לכל"ת דמי · וס"ל כ"ת כיון דדוד פרט לג' זמנים הללו ה"ל מ"ע שהוא ג' ופטורות קמ"ל דרחמי ניהו ולא ה"ל מ"ע שהוא ג' כנ"ל בדבריו · והסמ"ק בסי' י"ז כתב שעיקר התפלה היא מדרבנן מ"מ יש תפלה שהיא מן התורה והיינו להתפלל בעת צרה לכתיב ובקשתם משם את ה' אלקיך וע"כ · וזו דעת הרמב"ן בספר המצות אלא שלא הזכיר הך קרא דובקשתם, משם כו' ואפשר לפי"ז בזה"ז שאין ישראל פרוש על מדמתן ושם בתוך הגולה לה"ה התפלה מן התורה שהרי הקרא ובקשתם משם תמצא אם תבקשנו בכל לבבך ובכל נפשך הכי נמי הגולה יבקשו את ה' :

שם ומאי פסקא דתני גבי ק"ש מפסיקין לק"ש ובתפלה אין מפסיקין כו' · בתוי החכמה ייחב זה ע"פ דאיתא בירושלמי לכך מפסיקין לק"ש דזה שמון זה שמון יעו"ש · אך בירושלמי מייתי זה להיפך דר' תנשום רבי חייא אמר כגון אנו שאין עסוקין בתורה אלא' לק"ש אין מפסיקין ומסיק אם מעשה זה שמון וזה שמון והיה תביב עליו ד"ת יותר מק"ש : ותכס אחד אמר לייחב ע"פ דאמרי' בתורה היא חיי עולם ותפלה היא חיי שעה ואין מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה לכך אין מפסיקין לתפלה ע"כ : ומלשון רבי תשובות החלונים להגיה זה וודאי להאי

סימן טו

ואיבא למידק כו' ומ"ש הוה ליה למימר הכי השב"ם לא לשלח לדרך מביאין לו ספר ומתפלל וכשגיע ז' ק"ש קורא כו' · הנה לא זכיתי לעמוד פה על ברכי דבריו מי רשב"ם שלא בשבת דיו"ט דמתפלל קודם ח"ב ה"ל לשלחו מיהוד גדול כזה דמתפלל ג' קודם לק"ש ול מהיכו דבי"ט לא כ"ש ח"ל לסמוך גאולה לתפלה, והרי כיון דתני ומביאין לו ספר · ותוקע וע"כ הוא לאחר שעלה עמוד השחר וחף שמלת שיפר הוא מהנץ החמה מ"מ כזה כיון שבשבת מעלה ע"ה יגיע כדתנן התם במגילה ה"ל כדשבת ח"כ תפלה נמי שוה לספר שמותה עם הנץ החמה כדאמרינן בברכות ע' ב' ובדשבת מעלה ע"ה יגיע ומ"ש דתני להא דשופר ולא לתפלה · אלא וודאי דמ"ם פלוגתא לתרי בני לשמעיון דבי"ט מביאין לו שופר וק"ש יקרא ח"כ בדרך דשלשה פסוקים או הפ"ר יכול לכוין וכדאיתא בירושלמי רפ"ק דשבת מן גו דאיכא מכוון מצ"ל כוונה הרבה לא נקט משום זה אלא בפלוגתא דת"ק ורשב"ג שח"כ לת"ק מתפלל קודם משום כוונה ולרשב"ג מסתמך גאולה להפלה עדיף אבל אי הוה כלינהו בחד בבת דיו"ט ה"ל חיפכא דווקא דיו"ט ס"ל לת"ק דמתפלל ג"כ קודם משום דסבירא ליה דביום טוב אין צריך לסמוך גאולה לתפלה אבל בחול מודה לרשב"ג דצריך לסמוך גאולה לתפלה ורשב"ג ביום טוב נמי פליג ואמר דמתפלל ח"כ דס"ל דביו"ט נמי צריך לסמוך גאולה לתפלה · לכך פלגינהו בתרי בבי ותפלה לא הזכיר כלל בבבא דריש · כנ"ל :

סימן יז

אין אלו אלא דברי תימה בלא טעם כו' לולא ד"ק י"ל לדעת הרמב"ם כיון דילפי' מהא דהבוקר אור ליגע אדם בכי טוב כו' כדאי' רפ"ק דפסחים ופירש"י שם דהיינו הנץ החמה · ואם כן אתי שפיר כיון שזה הוא בדרך רחוקה חוץ ט"ו מילין מירושלים אין סברת שהתורה תחייבהו כרת על שלא הלך חמשים קודם הזמן הרחוק מן התור' ואף שבדרכים הסכים מעלות השחר לא היה כ"ש מטעם זריזות ולא מקדין ומ"ש שהלך אדם ביומי עשרה פרסאות ביום זה היינו כ"ש חשבון לפי ערך היום :

שם מ"ש ר"י היינו ת"ק כו' · ר"ל אי אמרת בשלמא ת"ק ולא עד בכלל היינו דלכיכ בין ר"י לרבנן חלק ת' מעשרים בשעה אלא אי אמרת עד ועד בכלל אם כן נשלם הזמן לכ"ע בתחלת שקיעה · ור"י היינו ת"ק :

סימן יט

מ"מ היכי דליכא שהות להתפלל שתיסס כו' · מוסף קודמת וכן כתב גם כן המ"ח בסי' רפ"ו והנה בספר דגול מרבבה תמה על זה שהרי הרא"ש ר"פ תפלת השחר כתב בשם הירושלמי דבאין להתפלל שתיהן מי מנחה קודמת יעו"ש ורלתיי בתשובת בית אפרים שכתב לתרץ להירושלמי מיירי היכי שביטל תפלת מנחה במזיד ואין למנחה תשלומין ולכך מנחה קודם · ולענ"ד אלא קשה מידי שהרי מוכח להדיא שהירושלמי לא תני כלל להך בריתא דילן מה לפליני ר' ורבנן ומה לחמר עלה ר' יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף לא משמע להם לא כן דברי הירושלמי מאחר שהוא להדיא דלר' יוחנן מנחה קודמת שהיינו מוסף קודמת הרי בבריתא דילן מוכחת להדיא דאין שהות להתפלל שתיהן לכל היא שהות מוסף קודמת ולא מנחה וגם ר' יהודה פליג על רבנן אלא מטעם כיון שלדעתיה יעבור זמן תפלת מוסף שתיהא אלא עד ז' שעות לכך ס"ל למוסף קודמת מה שאין כן להתפלל גם של מוסף ולהכי לחמר דהוה לרבנן למנחה קודמת תדירה ועוד דתיקבי מדלחותביה גם לרב טובי לחמר לפי' היא שהות מנחה קודמת מהך דתניא הקדים תפלת המנחה יפה דהיינו

דוקא בדעבד אבל לכתחלה מוסף ה"ל למיועיה מהך ברייתא דר"י ורבנן ודלמר ר"יוחנן עלה דהלכה מתפלל של מנחה תחלה ואחר כך של מוסף דמוכח דגם בימים שהוא מנחה קודמת וע"כ הך ברייתא דהקדים תפלת המנח' פליגא דהך ברייתא דר"י ורבנן דהרי לברייתא דידן ע"כ צ"ל דלא הגיע זמן מנחה קטנה מ"מ מנחה קודמת ולא כהירושלמי שהרי רבנן פליגי על ר"יהודה דס"ל דבשבת שביעי מוסף קודמת ולדידהו מנחה קודמת ושוב יש להוכיח זה מהא דזבחים ס"ח דחיבעית לן תדיר ושאינו תדיר וקדים ושכיחי לשאינו תדיר מאי מי אמרי' כיון דשכיחי מקריב ליה או דלמא יהבינן לאמר דממרם בדמו עד דמקריב ליה לתדיר כו' ופשיט מהא דאמר ר"י הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף והיינו דחיבעית להו כיון דשכיחי לשאינו תדיר והגיע זמן מצותו וזמן של התדיר עדיין לא הגיע ופשיט לי' מהא דאמר ר"י דמתפלל של מנח' תחלה הש"ס שכבר הגיע זמן מוסף מפרש כו' כמ"ש רבינו בסי' ס"ב ישו"ת והשתא לי אמרת בשלמא דר"י מיירי בלא הגיע זמן מנחה קטנה ומ"מ מנחה קודם היינו דרגא לפשוט מזה אף שעדיין לא הגיע עיקר הזמן של חיוב מנחה דהיינו מנחה קטנה ומן הקרבת התמיד בכל השנה לבד מע"פ שחל בע"ש וזמנו של מוסף שכבר הגיע מפרש ומ"מ מנחה קודם כו' והשתא לי אמרת קודם אף על פי שלא הגיע זמנה שלא לי אמרת דר"י מיירי בהגיע זמן מנחה קטנה דוקא אבל בלא הגיע מוסף קודם כהך ברייתא דהקדים תפלת המנחה משמע דלכתחלה מתפלל מוסף קודם בלא הגיע זמן מנחה קטנה וכ"ד הירושלמי אם כן לא מיפשטא דחיבעית ליכא להו ודלמא עדיף הך קרבן של תדיר שעדיין לא הגיע זמנו כלל מהך דתפלת מנחה שמעיקר הדין היא זמן מנחה ובדעבד יצא ומ"מ מוסף שהגיע כבר זמן מצותו קודמת למנחה התדירה כ"ש דמקריב ליה לשאינו תדיר שכבר הגיע זמן מצותו וזמנה של התדיר עדיין לא הגיע כלל · ועכ"ש דהש"ס דילן ליתי לה להא דירושלמי כלל והירושל' לא תני כלל להך ברייתא דילן ומה דלמאי עלה ד"ר יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף בבי מדרשא דילהו אלא שהביאו להא דר"י למלתא בפני עצמו · דהכי אמרי' התם ר"ח בר אבא בשם ר' יוחנן היו לפניו שתי תפלות של מנחה ושל מוסף של מנחה קודמת ולא הזכירו דאחר כך מתפלל של מוסף ולכך הוו בעו למימר דבתין שהות מיירי דתי בים שהות הרי מוכח מהא דתניא תפלת הקדים תפלת המנחה כו' דמשמע מינה לכתחלה מוסף קודם ורב מתנה לא פליג עלייהו אלא בהא דיל' דר"י אפי' בים שהות מיירי אבל בהא לא פליג עליו לומר דר"י מיירי דוקא בים שהות בתין שהות מוסף קודם כד' רבינו והמ"מ משום דזה לא מוכח מידי מר' יוחנן אבל הש"ס דילן שהביאו הדברייתא ודלמר ר"י עלה הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף ש"מ דוקא בים שהות להתפלל אחר כך של מוסף אז מנחה קודמת אבל בתין שהות מוסף קודמת מטעם למוסף אין לה תשלומין ולמנחה יש לה תשלומין וכדעת רבינו והמ"מ :

סימן נג

ואע"פ שהכ"מ כתבו שם כו' בשם הירושלמי ליכא מ"ד כו': **הגאון** מוה' אברהם אבלי נ"י תירץ ע"פ דברי הירושלמי הללו מה שקשה על הכ"מ בפ' ד' מה' ברכות הלכה ו' שכתב שם לת"ד עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה שם בירך על הפת בורא פרי העץ יצא ש"מ וזה תמוה דהא בש"ס גופיה מיתה להדיא דלא יצא דפריך והתנן שם בירך על פרי האדמה בורא פרי העץ לא יצא פשיטא ומשני לא נגרמה מלה לר"י דאמר חיון שאכל אדם הראשון חטה היתה וה"ק שם בירך על החטה בורא פרי העץ יצא קמ"ל דלא יצא הרי בהדיא הניחך ממ"ש הכ"מ ותירץ הגאון הנ"ל דהכא לכתורה יש להקשות על הש"ס מאי פריך פשיטא ומשני לא נגרמה מלה לרבי יהודה כו' תימה מדתניתין דתני לקמן מדר"י אך י"ל דניחא ליה לאוקמי אפי' לר"י כיון דרישא דשם בירך על פרות האילן בפה"ג יצא אתי כר"י מסתמא סיפא נמי ר"י הוא והכא שם בפ"ם הלכה י' כתב הכ"מ דהרמב"ם מפרש כהירושלמי דריש' דמתני' אתיא לר"ה ולאו דוקא ר"י הוא ק"ל הכא נמי נימא דסיפא שם בירך על פרי האדמה בפה"ע נמי לאו ר"י היא ולעולם לר"י דאמר חטה מין חיטין הוא שם בירך על פת בורא פרי העץ יצא וכדעת הכ"מ ומתני' דקתני הלא יצא לאפוקי מדר"י היא ודפ"ח :

סימן נד

והרמב"ם בפרק המצות לא מנה לברכת התורה למ"ע כו' · בגל"ח תירץ שהרמב"ם לשיטתו שפסק כרבינו דברכה הוא ולרבינו נראה הך דרב יהודה דבמתניתין תנן בעל קרי שהוא מקרא לילה ובודאי לא בירך עדיין ברכת התורה והנה הרהור ק"ש לא גרע משאר ד"ת ק"ל למה חייב מדברך לדידיה ברכת התורה אלא ודאי דמדברנן הוא ע"כ והך רוחה חיך רבינו דחה זה בעוב טעס· ורחיתי בירושלמי ר"פ שלשה שאכלו וז"ל ר' שמואל בר אבדימי לא למדו ברכת התורה מברכת הזימון אלא לרבים פי' אחד מברך לכלן ופריך ואם לרבים אפי' בינו לבין עצמו לא יברך ומשני עשאוהו כשאר מצות של תורה פי' דחכמים תיקנו עלי' ברכה כמו על כל המצות של תור"ש ופי' אם המפ"ח כל הני ק"ו ונ"מ דילפינן לבה"ת מברכת המזון חיון מן התורה אלא גילוי מלתא בעלמא הוא הטעמי הגאון כמוהר"י חג"ד דקהרלין ורחיתי להרב בעל מגילת אסתר שכתב שהסברת הרמב"ן נכונה בזה המקום ועל הרמב"ם להביא ראיה שהן תלמודות בבלתאי ועתה ע"פ הירושל' הכ"ל ראייתו נכונה ואין עליו תשובה · ובחתם הגיע בספר חיי אדם על בעל פני משה שהוכיח גם כן דברכת התורה אינו כ"א מדרבנן:

סימן נה

וקשה לי להוה ז"ל כאן בח"ח סי' תל"ב בספר כו"פ תירץ זה כיון דחיישיליד בית ריעותא וח"ת לברך קודם מברך אח"כ ואמי לברכת הטבילה לבי רב דמברך אח"כ הרב מיהרש"ם נ"י :

סימן נז

עוד אני תמה להה עילא כו' לא זכיתי להבין ד"ק דהא ודאי גם הר"ר יונה לא קאמר אלא מטעם דיעבד כיון שהכוון לשעור וכבר יצא ח"כ כשיברך שנית הו"ל חסר ברכה לבטלה ואמי לעשה בחד מינה לדעת רש"י אבל ש"ברך לכתחלה ע"מ לשעור את המין הב' גם ה"ר יונה מודה דל"ש לברך לכתחלה ברכה המבוררת לכל מין ומין עדיף מחד מינה דחף לאחרי ברך על פרי האילן בפה"ג יצא מין זה כי אם בדעבד אבל לכתחלה ודאי דמברך בפה"ג שהיא ברכה השייך לה וא"כ לא קשה מהא דעולת כיון דעולת מיירי מדין קדימה לכתחלה ואמי דמברך ע"ג וחוזר ומברך ע"ז והמקשן שהקשה מהא דחיישי היו לפנינו נמין ומין עסבר דחף לכתחלה מברך על הנמין ופוטר את הזית משום דלעמן הברייתא הכי משמע ליה אבל בהא למסק ת"י דכתבי בין לכתחלה לדעבד וכ"כ בחי' הרשב"ם ז"ל · ומה שהקשה עוד רבינו ומאי פריך הש"ס למ"ד בשלשה ברכותיהן שוות פליגי בתמי פליגי הא לר' י"ל דפליגי בתכ"ג לפטור מעשבות המינין שברכתן בפה"ג דמברך על הקלות ויפטור תפוחים או י"ל דכוונתו שיברך על הזית בפה"ג ולפטור הת הנמן אך לפמ"ש לכתחלה בוודאי צריך לברך ברכה המבוררת היך יברך לכתחלה על הזית בפה"ג שברכתו פרי העץ ומכ"ש נמוקה נפניו הנמן שברכתו פה"ח :

סימן נח

ואת תכיתי תקשה לרבו' תפסיט מהכא דחשיבות שוף בחה על הספק כו' הנמון בעל יד המלך חמה על רבינו דהא לא דמי כלל לכל הני דהא הרמב"ם לא תמר אלא כהן המכוון לבבים כלאים בשעה נפש דהו לוקה משו"כ בכל אלו שהכהן מיכוון לעבודה ולבביסה של הזר ודאי לא נרע ממוכרי כסות דמוכרין כדרכן ובלבד שלא יכוונו בחמה מפני החמה כו' אך עיינתי ברמב"ם בפי' המשנה בפ"ע דכלאים ורחיתי בכתב שם להדיא דהא דמוכרי כסות מוכרין כדרכן כו' בנוסחן על גבינן ולא דרך לביסה ולא כהר"ם שכתב דדבר שאינו מתכוון בכלאים מותר וכפיר מקשה רבינו על הרמב"ם לשיטתו :

שם והשתא לדעת הרמב"ם ש"ס כו' לא זכיתי להבין ד"ק הרי הרמב"ם כתב להדיא בפ"י מהלכו' כלי המקדש בסדר לביסת כהן הדיוט התבעו ואח"כ המגפת ע"ם ול"ל כרבינו לר' הרמב"ם דקאמר במ"ם דכלאים שלא לעורך עבודה אסור אבל לא במ"ם בסדר הלביסה ול"ע : ראיתי במעיין החכמה שמוכיח כר' רש"י דבגדי כהונה קנין הם ואין איסור בלבישתן מתא דיומתא ד"ה, כיצד הלבישן כו' ופריך למ"ם ומאי למיסבר קראי והשתא ניחא דל"ת לדיוק שהם הקפידה תורה להפסיק בין לביסת התבעו של אהרן בלבישת בניו ודאי הוא כדי שיסמוך התבעו של כלאים סמוך לעבודה ואי לא הקפידה התורה בכך שיי כלאים בכ"ך לעולם אלא ש"ם דבגדי כהונה קנין הן ע"ם ודבריו תמוהין כיון דבגדי כה"ג הי' רובן של כלאים ולמה הקפידה תורה על התבעו דוקא שיהיה סמוך לעבודה גם לעניין התבעו של בגיו ליכא נ"מ דע"כ לא"ת ל"ל דהא התבעו של בגיו הי' של בוץ כדמוכח שם בש"ס ואי"כ לא מוכח מידי : אך לכאורה קשה לפי מ"ש רבינו דהכהן הדיוט צריך ללבוש התבעו סמוך לעבודה היקו והא דכתבה התורה התבעו קודם למנפת היינו דוקא בג' בגיו"כ שהתבעו הי' של בוץ הא בפ' מילואים כתיב ויחגור אותם התבעו ויעש להם מנבעות ולר' רבינו הי' להם ללבוש התבעו אחר המנבעות כן הקשה ה"ר המלך והרב מוה' נ"ה · ונ"ל דלק"מ דהא ודאי מילואים אין רגילות דהוה בלא"ה אף שהותר מן לאהרן וביניו ללבוש בגדי כהונה אין זה לעיכוב עבודה דהא כל שבעת ימי המילואים שימש משה בתוקן לבוהלבישה לא היתה להם כ"ת לקדש אותם ואת הבגדים בשמיש הדם ואחר המשחה ואין שום עבודה סמוכה להן וא"כ לק"מ קושית ה"ר המלך וגם קושית המעיין החכמה הנ"ל

שמעתי בשם הגאון מוה' מיכ"ל מבריסק דוקא לזין שאחר בשם רבו רבינו החבר ז"ל"ה להוכיח עוד כדעת הרמב"ם מהא דיומתא דף י"ב דאמי התם מת"ל יכנס להביא מלבוש ואבעי להו להרמב"ן הטעם דברי ר' יהודה ר' יוסה תומר להביא בגדי כה"ג בי"הכ לא שכשרין לכהן הדיוט ק' אמאי לא יכנס שאינו תשמיש בדבר מלא לחבינו של כה"ג בי"הכ לא זהו מבנינו של כהן הדיוט ועוד בגדים שנשתמשו בהקדוש מחורה ישתמשו בהן קדושה קלה אלא מת"ל יכנס להביא את הבגדים כי' וקשה ל"ל לרבות בחקין וזה ג"כ לא קשה כר' יוחנן דאמי יכנס לרבות מלבוש ואבעי להרמב"ן הטעם להא ר' לא דחה אלא הך דר' יוסה ולא דר' יהודה

דקאמר שני חסידות בדבר נדחה ג"כ הא דר"י דהכא לכאורה קשה לר"י דאי אתא לרבות מצנפת והבגט הו"ל להקדים לפרט כמו שפירש לכתונת ומכנסיים אלא ע"כ דר"י סובר דהבגט של כהן הדיוט הי' של בוץ ת"כ אין נכתוב רחמנא אי נכתוב מצנפת קודם לחבגט תיקשי כיון דחבגט הי' של בוץ הו"ל ללבוש קודם למצנפת כמו שכתוב בכה"ג דיו"כ דבגדיו הי' של בוץ ולבש החבגט קודם למצנפת ואי נכתוב חבגט קודם כמו בכה"ג ניו"כ הא ודאי דחבגט של כה"ג בשאר ימות השנה הי' של כלאים לכ"ע כדאי' שם להדיא וע"כ דכה"ג אריך ללבוש בתה"ד על שאר ימות השנה החבגט לבסוף לכך רבינהו קרא למצנפת וחבגט מריבויא דלבש בשאר ימות השנה תמיהני דכל אחד ילבש כדינו כ"הד החבגט קוד' וכה"ג המגבעת קודם זהו לר' יהודה אבל ר' לטיטא אם שאתה במדינה דבכהן הדיוט החבגט לבסוף דס"ל דחבגט של כה"ד הוא של כלאים מקשה שפיר אתי תשובות בדבר אחד דחבגט של כה"ג ניו"כ לא זהו חבגט של כהן הדיוט דחבגט של כהן הדיוט הוא של כלאים ס"ל נדחה הך דר"י דילבש אחי לרבות מצנפת וחבגט להרמת הדשן דס"ל לקרא לפרושי מצנפת קודם וחבגט לבסוף דשוה בכ"ה וכה"ג אע"ג לרבות אחרן אתי ס"ל מסתברא מוכח כד' הרמב"ם דכלאים בבגדי כהונה אסור שלא לצורך עבודה וצריך הכהן להמיר החבגט לעבודה ושפתיים יושק: ורחיתי להגיהן גם הלוים בעל השלחה ז"ל בספרו פנים יפות על התורה בפ' לו שפי' ג"כ הב"ח דיומא הנ"ל כמו שפירש רבינו אך שלא הזכיר מלומה מהא דכלאים בבגדי כהונה ולהוכיח כד' הרמב"ם הנ"ל: **הנה** ע"פ דברי הגאונים הלו ניחא לי מה שקשה לי על הא דיומא קף ה' דמוכח מהא דלמ"ד שהבגדין בב"ח ע"כ ס"ל דחבגט של כ"הד הי' של בוץ ת"כ תיקשי הא ך יחלוק על רבי שהחבגט דחבגט לבסוף וס"ל דלחבגט הי' של כלאים ולפ"ז דרחב"ם פליג עליה דר' שם ביומא וס"ל דחבגט הי' של בוץ מ"מ הלכה כר' מחבירו וכן כתב התום' חגיגה ד"ט ע"ב ד"ה שני אלא דקשה לי' תינח לי' תנא דמסייע לי' מ"מ תיקשי לרבי שהלכה כרבי מחבירו ודוחק לומר דר"י הוא דאמר בבת אחת ור' יוחנן תנא ופליג ס"ל להב"ח לומר שפתיים דר"י הוא דאמר בב"ח כדרך הש"ס בכ"מ אך לפי מה שכתבו הגאונים הנ"ל להוכיח דגם ר"י סובר דחבגט של כ"הד הי' של בוץ ת"כ לפ"ז שפיר נחבב ג"כ כרבים מ"מ י"ל דס"ל כהך תנאי דהחבגט

שם ועוד קשה לי על דעת הרמב"ם כו' מלאתי בספר התשות להרמב"ם מצוה ל"ג שמונה שם ללבישת הבגדים למ"ע בפ"ע ישו"ם וז"ל הוי שפיר בעידנא דבשעה שעבר על לאו דכלאים היינו בלבישה אז מק"ם מ"ע של לבישת הבגדים וע"י זה כשאותו עליו כדדרשינן בפ"ע דסנהד' גופן שבגדיהם עליהם כשהם, עליהם ואם חסר בגד אחד כמו זר נחשב ואינו מיתה ולפ"ז אף שהבגדים אינן אלא לצורך עבודה מ"מ חשיב לבישתן למ"ע בפ"ע כנ"ל וע"ש בתשובה

אמנם רבינו בעורי מבן ריש חגיגה כתב שם ללמוד זכות על הרמב"ם דהיכי דאי"א לקיים המצוה כ"א ע"י התחלת העבירה הוי שפיר בעידנא ע"ש שכתב ע"פ פסקי התום' זבחים והנה עיקר דבר זה מבואר בגי' בפ' אלו מציאות דף ע"ו שכתב שם בשם הרמב"ר לענין הבאת הקיבה בבהן בבה"ק כיון דה"א להשיבה לבית הבעלים אם לא ע"י שומא ה"ע הוי שפיר בעידנא ע"ש שכתב ע"פ פסקי התום' זבחים והנה עיקר דבר זה מבואר בגי' בפ' אלו מציאות דף ע"ו שכתב שם בשם הרמב"ר לענין הבאת הקיבה בבהן בבה"ק כיון דה"א להשיבה לבית הבעלים אם לא ע"י שומא ה"ע

עוד דאיתי בגי' בפ' מ"ת חלק אם ע"ג שלא קמ"ל כתב ברבינו כתב זה מסברת הנפשו ולא דאה זה בהגי' הכ"ל וכ"ל פשוט דאין זה תימה למתקדק בדבריו שאין זה ענין לדברי הכ"י דדוקא כלאים בציצית דה"א לעולם להתקיים מצות עשה דציצית בלא עיטוף ושבירת עגם בפסח ג"כ מ"ה לקיים מ"ע דהכילה התוה בלא שבירת העגם וכן כלאים בבגדי כהונה דה"א לעולם לכהן לעבוד עבודה כ"א בלבישת הבגדים דמחוסר בגדים שפיסל חייב מיתה וכן מ"ע דייבום וכדומה משמ"כ הא דכהן בבה"ק להפסיד בהקיים בעולם המ"ע דהשבה בלא כהן ובלא בה"ק וגם עכשיו הי' יכול להתקיים ע"י ישראל או מצה שם הי' כאן ואין זה מענוף המצו' כלל אפשר שבהא מודה רבי לכל הני גאוני' שמביאים הני' שחולקין על הרמב"ר שם וכמ"ש רבינו שם לענין כתישה דיו"ט וקצינית בהרת הכהן כיון דאפשר להתקיים למ"ע זו של ביכורי ושל עבודה ע"י כיסוי של התר וע"י כאן בלא בהרת אין זה מענוף המצוה ע"ם ואף שרבינו דחה הב"ג בס"ם ני"ו והוכיח דאף להאפשר לקיים המצוה בעולם בלא איסור מ"מ כיון שהמצוה מזמן מלמ של איסור אחי עשה ודחי לל"ת ע"ם מ"מ לענין בעידנא שאני דמ"מ בעינן שיהא בעידנא והנה זה זמן רב אחר תמהתי על מ"ם המנ"ח בסי' תמ"ו לתרץ בשם הר"מ דלכך אסור לערוף החמץ ביו"ט אף כשלא ביטלו עדיין ולא אתי עשה דחבירתו ודחי לא"ס ר יו"ט מצוה ללאו הוי בעידנא ע"ז כתב המ"ח וכ"כ הר"ן גבי שופר דלכך אין מפקיעין עליו את הגל מצוה דחכמים עשו תיקון לדבריהם כשל תורה ואין עשה דשופר דחי לעשה ול"ת די"ט והקשה שם הש"ל גם אי לא הוי יו"ט אלא ל"ת לחוד נמי לא דחי כיון דלא הוי בעידנא ומתרץ דבעשה דרבים לא בעינן בעידנא יע"ש במ"ש ומלבד שדבריו הם קשה להבין למעיין בהר"ן עיפה לא הבחתי ג"כ רחייתו מהר"ן גבי שופר דהא לפי מ"ש בשמעתין בשם הרמב"ר הוא הר"ן דהיכי שמצינו בקיום המצוה ומתחיל בה תש"ך דאינו גומרה עד לבסוף הוי בעידנא ס"ל אף שבשם פר גם לדברי הר"ן לא הוי בעידנא כמ"ש הר"ן להדי' שפקום הגל אינו אלא מכשירי מלה ודמי לקניית שבת דכהן משמ"כ בטלטול דחמץ י"ל כיון שעל הרוב ח"ח לשרוף החמץ אלא ע"י טלטול לא מיבעי שלב' הר"ן מיחשב בעידנא

כיון שמתעסק בניף המנחה של תשביתו אלא אפילו להגי גאונים שחולקין שם על הר"ן בכהן והוה בבה"ק מ"מ מודו בשריפת החמץ דהוי בעידנא וכנ"ל:

שם תו תנן התם חיברין בחיברין בעלי מומין ר"מ אומר אם קרב רוחב אחד מהן יקרבו כל הרוחבין כולן ולא חיישינן לחיסור כלאים כו' · הרב הגדול המנוח כתוב בכתב מהיר ז"ל הפליא לתמוה על רבינו מהא דתניא ביומא ד"ם ד"ל דבעלי מומין ע"י תערובות מרעו לכ"ע מדכתיב מום בם לא ירעו הא ע"י תערובות מרעו · ושם בחו' ד"ה הא מעשה דרבין דמתניתין נמי מודו דמהוורייתא מרעו ובחו' זבחים ע"ז ד"ה הא עבר ובקף ע"ד ד"ה רב כתבו להדיא דלד"ה מדהוורייתא בעלי מומין ע"י תערובות מרעו ולכ"ע מדכתיב מום בם לא ירעו הא ע"י תערובות מרעו · ושם בחו' ד"ה הא מעשה דרבין דמתניתין נמי מודו דמ

הרמב"ם לפסק לילית חובת גברא הוא שפיר כת"ש יתכשה בה בלילה שמעתי בשם הגאון מלבוב נר"ו :

סוף סי' ל"ב הלכך ראוי לברך קודם העיטוף ולא בשעת העיטוף כו' זה לכאורה שלא כדעת הירושלמי בפ' הרואה ד' י"ד שכתב שם שיתעטף תומר בת"י תפר קב"ו להתעטף כו' : הרב מוה' נ"ה :

סימן ל"ג

ויש לי תימה רבתי להה אין עשה ביום ראוי לחוח לעשה המצרית ותדומית בתוך ג' דורות · ראיתי בעודע ביהודה מהדורת תניינא סי' קל"ח שמביא בשם הג"ל בשם הרש"ל והוא תירך כיון דהה אין עשה דוחה לא נלמד מקרא בפירוש רק מסברא תמרי, מאי חולמת דהאי עשה כו"כ שם עבר וקיים העשה אז אתרי להיפך מאי חולמת ומקיים העשה ופטיר פסק הרמב"ם להם עבר ובטל קנה · ורחיתי בשם הרב הגי' המנות כתהו יעקב מליר ג"ע שכתב דמסוגין דשלוח הקן לא משמע כן דמאי פריך שם מאי חולמת דהאי עשה כו' ולמה לוקרא דתשלח כו' הא בלאו הכי ה"א דרשות הוא לקיים חיוב מצוה משמיהן אידנא אז שלוח הקן לו טהרת מצורע כיון דשלוחת הן קמ"ל קרא לתשלח דלא ומאי פריך אלא ע"כ ל"ל כיון דשלוח הקן הוא מציה נפ"ע ועברת מצורע מצוה בפני עצמה ומפני לעברת מצורע להתקיים בלא עבירת הלאו (ולפ דלא שייך בזה הא דאמר ר"ל כ"מ שתהא מצוה עשה ולא תעשה שם אתה יכול לקיים אח שניהם כו' וכמ"ש רבינו בתשובה סימן ג"ן מהא דאמרי בשבת קל"ג לילכא אחר כו' משמע כיון דעבריו ליכא אחר אחי עשה ודחי לל"ת ו"ב כ"ש דחי ליבוש) מ"מ כיון דשלוחת הן אחור לדחות העשה דשלוח הקן ב"ב כ"ש אחור לקיים מצות יבום בדחיית עשה וצ"ע כאן מצוה כלל ואם עבר ובטל לא עשה ולא כלום · ע"כ ·

וראיתי להרב בעל פני יהושע תי' דעת הרמב"ם הנ"ל ע"פ שכתב הרשב"ם והביאו הח"ל בה' נערה דלאו הבא מכלל עשה עשה קילא ודחה מפני עשה מפורשת ב"ב כ"ב כיון שכתב הרמב"ם בפ"ו מה' איסורי ביאה מצרית ותדומית בתוך שלשה דורות הוא לאו הבא מכלל עשה · ב"ב בדין שתדחה מפני עשה דיבום · ושתה יש להעיר שלא נתן רבינו לזה להקשיב היתיה מעל הרמב"ם ונראה שתשובתה בלתה והוא מ"ש רבינו בסוף התשובה לדקדוק על הרמב"ם אם עבר ובטל לחייבי עשה קנה מפ"ש דעשה דיבום שהיא בקום ועשה דוחה לעשה דחייבי עשה שהיא בשב ואל תעשה כו' מהא דפסחים כ"ע דפריך אם מאי חולמת דעשה של תכילת קדשים מעשה דהשלמה כו' והרי עשה דתכילת קדשים הוא בקום ועשה דעשה דהשלמה היא בשב ואל תעשה כו' הרי מוכח מתלת מהא גם לא כהרשב"ם דהא עשה דהשלמה היא ג"ב לאו הבא מכלל עשה דעליה השלם תמרם תורה ולא לאחר התמיד ומה שמקריב אחר התמיד הוא בלאו הבא מכלל עשה דעליה כנ"ל ומ"מ פריך מאי חולמת ס"מ דאין עשה דוחה עשה בכל ענין ודח"ו רחיתי בספר הפלאה שלחה ג"ב ד' הפ"י הנ"ל כדברינו ת"ל · ורחיתי בספר אחד שלחה ד' רבינו כמ"ש הפ"י ולא שם לעתו למ"ש רבינו בסוף התשובה מהא דהשלמה וכנ"ל ·

שם ומ"ת מאי פריך טעמא דכתב רחמנא תשלח הא עשה ולא תעשה הוא כו' למאי קמ"ל קרא דלא יעול חפי' לצורך המשולחת כו' · לכאורה תמוה דלמה תאסור התורה ליעול לצורך המשולחת הא בטלה ע"מ לשלחה חפי' בטולה לדבר הרשות ליכא לאיסורא כדחיתא שם להדיא · וי"ל דודאי גם המקשן ידע מזה ולכך לא מסתבר לי' לאוקמי קרא דתשלח לדבר מצוה במכ"ש מדבר הרשות · ואין לומר דגזירת הכתוב הוא להסור מרבויא דתשלח את המשולחת לטהרת מצורע דהרי כתבו התוס' רפ"ק דר"ה דאין לומר דקרא דזכרון תרועה אתי לאסור תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת כיון שאתי' לדבר הרשות אין בו איסור מן התורה ע"ש ת"ב ה"ה בב"ד · ואיך כתב רבינו שם כאן איסור לאו · ועוד הא כתבו התוי' פסחים בשם הר"י דהמשלח חמץ ע"מ לבערו חיבו עובר עליו בשיבערו בפסח אם כן ה"ה ב"ב שמשלח אותה ע"מ לשלחה לבסוף חיבו עובר בולא כלום · תמצא דברי רבינו עשירים הם ממקום אחר והוא בסימן פ"ב שדרבה להזיב שם על ד' הר"י בפסחים הנ"ל והוכיח דבכל לאו הניתק לעשה אף שיקיים העשה לבסוף מ"מ איסור לאו איכא אח"ו כתב ואל תעשה מהא דשלוח הקן דמצוי התם כגון שבטלה ע"מ לשלחה ללאו ליכא עשה הוא ליכא כו' יהרי להדיא בשברת הר"י דבלאו הניתק לעשה כל היכי שבדעתו לקיים העשה אין בלאו איסור לאו הא ליתא דהא התי שיגויא קאי נמי לרבי יהודה דאמר שלח מעיקרא משמע ולדידיה שלוח הקן לאו ניתק לעשה הוא ומאי משני שלח ע"כ תוכן דברינו · והנה גם שבטלה ע"מ לשלחה לאו מעשה נתק לעשה הוא ע"כ תוכן דברינו · והנה גם לדברים אלו אין להם מוכן לכאורה דמ"מ קשה דחי ניתא דלא כהר"י אם כן מאי מצני הש"ס שבטלה ע"מ לשלחה אין הפירוש ע"מ לשלחה לבסוף דא"כ ודאי דעובר באיסור לאו וכנ"ל אלא דה"פ שבטלה ע"מ לשלחה מיד מעל הבנים ולא מיבעי' אין כאן איסור לאו אלא אמאי נמי קשיב ואין זה ענין ללאו הניתק לעשה דעלמא ובזה שפיר ה"ת דהיכי שנמלך מיד אחר שבטלה לעברת מצורע ודחי עשה דמצורע ודחי לעשה דשלוח קמ"ל תשלח דלא והשתא לתינן להכי ניחא נמי קושית רבינו הכא דאמאי דחי קרא דתשלח דחפילו לכתחלה לא יעול כיון דבטול ע"מ לשלחה לבסוף עובר באיסור לאו ולא כהר"י דפסחים הנ"ל וקמ"ל קרא דתשלח דלא אתי עשה ודחי לא תעשה דמשולחת :

אמנם יש כאן מקום שאלה הא לעורך המשולחת ודחי ל"ל קרא דתשלח דבלאו הכי יעשינן לתין לו ליעול להש של הבנים לעורך המשולחת דהא אינה רחויה כלל למשולחת להא בעינן שיהא הפיפרין שלו ושיהא לו בהן ליקוחין כדכתיב ולקח למטהר וכיון שאין רשאי לעבלה כ"ח ע"מ לשלחה לבסוף אין לו בה זכות כלל · וחכם אחד אמר שפיר כיון שצריך להחזיקו עד שעת השלוח הוי כמזומן ומבטל בזה מצות שלוח דכי יקרח פרט למזומן ועוד צריך להשה את המשולח עד שישחוט השניה ויחזור הכהן עמה בעיר וישלחנה מחיך לעיר כמ"ש התוס' קידושין ל"ג ב"ב כ"ב הוי כמזומן · וי"ל דגם מזה אין תשובה לד' רבינו דלדבריו ז"ל בשעה שנעטל מה מעל הבנים אינו עובר אלא בלאו דלא תקיף בלבד והשתא דשלוח אינו כי אם עד ל' אחר שעבלה וזה וודאי כל היכי דאתרינן דשעה דחי ל"ת לא מיבעיא כאן כאן עבירה אלא חפי' מצוה נמי ליכא ות"כ כיון שבשעת הבטלה אתי עשה דמצורע ודחי ללא תעשה אלא שוכתה הוא שוכתה לו התורה בגוף המשולחת וקרינן בו ולקח שם לו בה ליקוחין ואף שאח"כ כשבטלה חל עליו השלוח מי מ"מ אין זה ענין לשעת הבטילה דאז אינו כ"א בלאו בלבד · ומה שפרט למזומן כ"ל דבלאו הכי ה"א דלא מיקרי מזומן אלא כשמזומן מיקרו ולא חל מצות מצות שלוח על זה הקן מש"ה כשמתחייב בשלוח וזה בא להפקיעה מחמת שלוח ע"י מה שמזמינה בידים ולאו כל הימינו להפקיעה מחיובה · אך ראיתי בירושלמי דיומא ר"פ שני שעירים דדרים שם לב' ליפרין המצורע דבעינן שיהיו שוין כאן דבעינן בשעירי יו"כ שיהיו שוין וה"ב לפשר דבעינן שיהיו שתי הליפרים של השחיטה והמשולחת דאוין לדבר אחד משה"כ כשבטלה לצורך המשולחת אינה רחויה כלל להיות שחוטה דל"ב יעבור עליה בעשה ולא תעשה מ"ת אין זה מוכרח ולפשר לתין זה ענין לשון :

וראיתי בעודע ביהודה מהדורת תניינא חלק ח"ח סימן קל"ד שמביא קושית בשם הג' מעהר"ו על התוס' הולין שם שכתבו להקשות על הריב"ם בפסחים שכתב דהיכי לתין עשה דוחה עשה ול"ת הלאו כמתן לדיתך לגבי העשה ע"ז הקשו התוס' מדמצאי התם דעבר ושקליה לשם דלאו עבדיה כו' משמע דלאו ליתך גם כן ותירלו התוס' שלדעת הריב"ם י"ל דמ"מ איסורא מיהו איכא מתילה על זה הקשה הג' מוהר"ו דסש"ם תקשי כיון דאיסורא מיהא איכא מתילה הל"ת הוא שלא במקום מצוה ולילקי נמי וכתב שם שהגהות בעל נודע ביהודה תמר דזה ניחא נמי ובר נמר דיפרקינה· ויש לי לתון בזה ולומר דכוונת התוס' הוא כיון דהא לתין עשה ל"ת ועשה לא נלמד מקרא בהדיא ומהא דהרי תמר לו תבין יעמת ולא תחויר דלאו יעמת לו ליכא למימר דתין עשה דוחה ל"ת ועשה דכיבוד אמו ואביו דהא כתבו התוס' יבמות ד' ה' ד"ה לו ליגמור דשאני כבוד שכן הכתוב מצוה ע"ש רק כיון דתין לו ליעול להיפך שדחי מתילה י"ל דלא דחי ואף בדיעבד לא עשה ולא כלום ומ"מ תין לו לחייבו מלקות שהרי לא גלי רחמנא בהדיא דהלאו לגבי עשה כתתן דחיתך · וא"כ ס"ש סוגיין דחולין הנ"ל דהכי פריך הש"ס ל"ל קרא דתשלח הא בלאו"ה ידעינן דחייב לשלח ולא יעול כיון דתין לו לעשה דוחה לא תעשה ועשה כנ"ל ומשני דעבר ושקליה כו' : ותדע שכן הוא לכאורה מאי פריך הא עשה ול"ת הוא תין לו בהדיא לעשה לא דחי עשה ול"ת ת"כ י"ל דתשלח אתי לאשמעינן זה גופא דתין עשה דטהרת מצורע דוחה לעשה ול"ת דשלוח הקן ע"כ דע"ז לא צריך קרא כיון דתין לו דדחי ממילא יש לן לומר דלא דחי וחפילו בדיעבד לא עשה ולא כלום יתין לומר דתיצטריך קרא דליחייב נמי מלקות דז"א דהא ליכא למשמע מינה חיוב מלקות כלל די"ל חיפכא דגלי רחמנא דבעלמא הלאו לגבי עשה כמתן דליתך ומשמעינן כאן דהלאו כמתן דליתך · ואף זה יש לדחות כיון דמסקינן ביבמות ה' דעשה ול"ת דמיר וכהן קילי דיעשה בשלה ואינה שוה בכל ת"כ יעשינן מדתיצטריך קרא דעשה דטהרת מצורע דוחה לעשה ול"ת דמיר וכהן קילי ס"מ דבעלמא עשה אינה דוחה לעול"ת גמורים מ"מ י"ל דתשלח קמ"ל דה"ת כיון דלילפינן מכלהים דעשה דוחה ל"ת דחמיר לנקין עליה מכ"ש דדוחה לעשה דקלה קמ"ל קרא דתשלח דאף דהשלח ל"ת נידחית מ"מ העשה שעמה אינה נדחית דמאי חולמת דהאי עשה כו' וכיון דעשה דמצורע דאים משום גדול השלוח אינה דוחה לעשה דמכ"ש דעשה דעלמא אינה דוחה לעשה וליכא למשמע מידי דלעולם יש לייחד בכמה גווני : **ונראה** לתרץ קושית התוס' מעל הריב"ם דאף אי נימא דאיסורא נמי ליכא דהלאו מ"ת לק"מ מסוגין דהכא ע"פ שהקשה רבינו בטורי אבן על תניגה בחבני מילואים ד"ה כופין מאי פריך עשה ול"ת היה הרי שלחו היה כ"ת לאחר נמי לא דחי להא אין כאן בעיונא למיעקר לאו מקיים לעשה · ומתרץ דאין ה"נ דהש"ס עדיפא מיניה פריך לחפי' עשה נמי ליכא ע"ש וכ"ל דהכי פריך הש"ס בבעלמא אי לא הוי אלא עשה לאחר שפיר י"ל דה"ג דדחי מטעם דעשה דמצורע חלוקה דגדול השלוח דע"כ גם השתא ידע מהא דגדול השלוח כמ"ש בסמוך ובעשה לגבי כשה לא בעינן בעידנא כמ"ש תו' פסחים ד' ב"ט וכיון דגם לא תעשה ליכא בהדי עשה פשיטא דלא דחי כיון דליכא בעידנא ומ"כ לק"מ על הריב"ם מהך דהכא דשלחי הכא למטני בעידנא נגעו בה ועלולה בעלמא היכא דליכא בעידנא ודחי י"ל כהריב"ם דהל"ת נדחית לגבי העשה וחפילו איסורא ליכא · ורחיתי שם להרב הגדול מוהר"י פי' ז' התוס' דתין לומר שמקשים על הריב"ם מהא דקאמר הש"ס עשה ולא תעשה הוא חלוקה דהלאו כמתן דחיתיה זה יפלא דהא וודאי שם עשה ול"ת ליכא בעלמא בינ"ו ושלוח הקן רק דהל"ת נדחית מפני העשה אלא דמקשו מהא דקאמר דעבר ושקליה דלאו עבדיה ולדעת הריב"ם תין כאן לאו כלל וה"ל לומר לאו ליכא ע"ש : ואיני יודע מנ"ל זה דהש"ס מיירי דעבר ושקליה לעורך מצוה חיפך דעבר ושקליה

בחסורה וכנון שלח לעורך מלוה והש"ך בנקטו לעורך מלוה הלאו כמאן דליתא לגבי עשה יעוד שבללו הכי דברין תמוהין דמאי קאמר הא סם עשה ול"ת אינה בעלמא כו' הא מ"מ מקבו החום' שפיר דאי ניתא כדעת הריב"ם דהל"ת כמאן דליתא לגבי העשה ק"ו מאי פריך הב"ם עשה ול"ת הוא ול"ל קרא דתשלח הא ודאי אי לאו קרא דתשלח ה"א כיון דהלאו נדחית מפני העשה אתי עשה דמעורב דגדול השלום ודאי נמי לעשה דשלוח הקן דהא ע"כ ל"ל הגם השתא ידע המקנן מהא דעשה דמעורב לגמרי מטעם גדול השלום דהם לא כן מאי מצני ללאו עבדיה עשה הוא דאינא וקאמר הניחא לר"ל כו' דאי ניחא ליה הא מ"מ תיקשי מאי מולמא דהאי עשה מהאי עשה חלש ע"כ דידע לה גם המקשה ק"ק מאי פריך עשה ול"ת הוא לדעת הריב"ם דבשלמא בלא דעת הריב"ם י"ל דלא דעשה דגדול השלום דוחה לעשה מ"מ אינו דוחה לעשה ול"ת דע"כ ל"ל כן לפי המסקנא אמסיק כגון שנטלה ע"מ לשלחה ולא מוקי גם בשלח ע"מ לשלחה רק הא דעשה דגדול השלום דוחה לעשה ול"ת חלח ע"כ כנ"ל דפשיטא ללא דחי לעשה ול"ת אבל לדעת הריב"ם קשה על זה תירגו התום' דהב"ם פריך עשה ול"ת הוא מעשה כיון דמ"מ חיסורא איכא וכנ"ל בדבריגו : ואין להקשות כיון דבלאתן עשה דמעורב חלים טובא מפני גדול השלום ק"ב תדחה נמי לעשה ולא תעשה שבחי בפ"ק דיבמות דף ה' אמרינן דעשה דמעורב דוחה לעשה ול"ת דמיר ובכיון דזה חיו דע"ב התורה סתמא כתבה דבכל נווני עשה דמעורב דוחה לעשה ול"ת דגיר וכהן אף היכי לליכא גדול השלום לח"ד ימי ספירו ולח ימי חלוטו וע"כ ל"ל דהא דיבמה בשלה וחיגה שוה בכל כילי טפי ס"ב ה"ה נמי לח"ד ק"ו לימי חלוטו אף לליכא דמעורב תמיד גדול השלום מ"מ לא אמרי' דתדחה לעשה ול"ת דשלוח הקן די"ל דוקא בגיר וכהן דליכא לר' יהושע דעשה ול"ת דידהו אתי עשה דמעורב דגדול השלום ולחי להו מע"ב עשה ול"ת דשלוח הקן דלימי לא לחי להו : **ומ"ש** שם חלח ע"כ ה"פ דכולי שמעתין לריך שתי ניפרים לעקרת מעורב כו' ר"ל דח"ח לו למעוט ש"ו נפרי כ"ח ש"ו על הם על הבנים מצני קיום שהם רובות על הבני והבני קיום ראשון: **שם** אבל כי דייקינן ה"ג לומר כן כו' . כבר הרגשנו ת"ל להקשות כן והגהגו רבי במקום ר' יהודה שהוא בכוב מקומות בר פלוגתיה דר' יוסי בר' יהודה · חח"ו מלאתי כן להדיה בספרה ת"כ במעורב פרש"ג: הרב הג' מוה' ש"י: **שם** עוד ל"ל להביא ראיה כו' אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים כו' . ראיתי להגאון בעל הפלאה שהקשה ג"כ על הרמב"ם ממוגין דהכא ומ"ש רבינו אף מ"ש רבינו לדבר אין לומר לדעת הרמב"ם דמ"ש לא דחי עשה דהלאין קדשים לעשה דהשלמה מעשה דילתהו אחד גברא שהרי מ"מ איתנהו תרוייהו אלא הכהן שהמנה עליו לאכול החוה ושוב כו' אין להקשות שהרי כתבו התום' בשם ר"י בשבת ד' מ"ח ב' ד"ה כופין וניטין ד' מ"ח ד"ה כופין אומרים לו חטוח בשביל שיזכה חבירך ומה"ע כופין אחי עבד ואחי בן חורין ברבו שיחררו אף שעשוב בעשה לעולם בהם תעבודו משום דהעבד לא פקע ח"כ ה"ע כיון דהבעלים לא פקעו יעבור הכהן על עשה דהשלמה כדי שיקיימו הבעלים העשה דהלאין קדשים · ואפילו לפי דעת רבינו בעורי אבן בחבני שוהם על חנינה ד"ה כופין שכתב להקשות על התום' שהרי אפילו היו מ"ע דפ"ו וזמ"ע דלעולם בהם תעבודו אחד גברא נמי לא הוי דאי אתי עשה דלאין קדשי' איתי בקום ועשה דאי לעשה דהשלמה אתי בגד ואל תעשה י"ל שפיר דאומרים לכהן חטוח כדי שיזכו הבעלים דמ"ע דאחריה מ"מ זה ודאי דלכ"מ לא הש"ך י"ל דהרמב"ם ס"ל כאידך תירוצי של התום' · אך יש מקום עיון מ"ש רבינו והרי אפשר להאי כהן שהקריב את שלמיו שהמוה עליו לאכול את המוסף מהם להקריב נמי את כפרתו על זה יש לתמוה וכי מה ענין אכילת חזה ושוק של הכהן לכפ"ת הבעלים אטו הם לא יביאו הבעלים לא יאכל הכהן בשביל זה את המוסף והרי בכ"מ אף שהבעלים אין יכולין לאכול אמרינן הכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין כמו ערל ושמא שמאלתן קרבנותיהן כן תתה על זה הרב המובהק מוה' ש"ם ני"ו והנה אין לומר דמשכחת לה בכהן גופא שהוא מחוסר כפורים ורליך לאכול את שלמיו אז את החזה ושוק וא"כ ה"ל בחד גברא דו"ח שהרי מחוסר כפורים שפיטם חייב מיתה כרחיתא בסנהדרין דף פ"ג וע"כ לריך הכהן לחזר להביא את כפרתו ושוב סוף ליתנהו בחד גברא : ולכאורה היה עוד מקום לומר דהא דאמרינן בפסחים ס"ב דבכל הקרבנות לבד מפסח אכילתן לא מעכבא היינו טעמא משום דגלי רחמנא בקרא דאוכלו אותם אחר כופר דהם הכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין אם כן בנ"ד כיון דהבעלים הוא מחוסרי כפרה לא שייך לומר בעלים מתכפרין שהרי הם מחוסרי כפרה מלד ניתנן ולריכין דבקהל"י גוונא דלא סגי באכילת כהן לחוד אם כן לא נתקיים העשה דאכילת קדשים עד שיביאו הבעלים את כפרתן ויאכלו ג"כ הבשר ולכך שרי לכהן לעבוד על עשה דהשלמה ולא תקשה הרי טמא מטלא קרבנותיו אף שהוא גולגי מחוסר כפרה דו"ח שהרי טמא שחמרו כהן היינו טמא שרץ ולא טמא מת כדאיתא בפסחים כ"ב וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' פיחת מקדש וכ"ד התום' בח"ק ע"ו ב' ד"ה מחרי · כן היה נראה לייחב דברינו לך הא ליתא דאין עניו הכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין משא"כ בבלאתי דהכא גב"ד ל"ח אין לכפרה כל עיקר אין אכילת כהנים תיקון להבעלים וכן מוכח דברי הרמב"ם בפ"י מה' מעשה הקרבנות הלכה ג' אכילת החטאת ואשם מ"ע שחתר ואכלו אותם אחר כופר בהם הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין וה"ה לגבי קדשים שאוכלין אותם הכהנים שאכילתן מצוה ע"כ משמע להדיה דהא דהכהנים אוכלין כו' אינו אלא בחטאת ואשם אבל לא לגבי אותם אלא הכהנים · ועיעו מרחה שאף להקרא ואכלו אותם נאמר אלא שלמי מלוחים להחרן ולבניו שהיו אז הבעלים ומשה היה כהן מ"מ הא גלי קרא דאחר כופר בהם דלוקא במידי דאתא לכפרה אז אכילה מ"ע שחתר ואכלו אבל באכילה תלויה כפרה כגון בפרים" ג"כ ד' נט ע"ב ד"ה אחר כופר משא"כ אותן הקדשים שאוכלים ג"כ לבעלים ולא באין לכפרה אינן בכלל זה · אך לפי"ז תיקשי על הרמב"ם סוגין דפסחים דהכא למשמע להדיה שגם אכילת שאר השלמים לבעלי' מ"ע היא שהרי פריך מאי הולמא דהאי עשה אתי ודחי לא"ת עשה דגדול השלום דוחה לעשה ול"ת דמיר ובכיון דזה חיו אתי עשה דמעורב דגדול השלום ולא"ת עשה ול"ת דגיר וכהן אף היכי לליכא גדול השלום לח"ד ימי ספירו ולח ימי חלוטו וע"כ ל"ל דהא דיבמה בשלה וחיגה שוה בכל כילי טפי ס"ב ה"ה נמי לח"ד ק"ו לימי חלוטו אף לליכא דמעורב תמיד גדול השלום מ"מ לא אמרי' דתדחה לעשה ול"ת דשלוח הקן די"ל דוקא בגיר וכהן דליכא לר' יהושע דעשה ול"ת דידהו אתי עשה דמעורב דגדול השלום ולחי להו מע"ב עשה ול"ת דשלוח הקן דלימי לא לחי להו : **ומ"ש** שם חלח ע"כ ה"פ דכולי שמעתין לריך שתי ניפרים לעקרת מעורב כו' ר"ל דח"ח לו למעוט ש"ו נפרי כ"ח ש"ו על הם על הבנים מצני קיום שהם רובות על הבני והבני קיום ראשון: **שם** אבל כי דייקינן ה"ג לומר כן כו' . כבר הרגשנו ת"ל להקשות כן והגהגו רבי במקום ר' יהודה שהוא בכוב מקומות בר פלוגתיה דר' יוסי בר' יהודה · חח"ו מלאתי כן להדיה בספרה ת"כ במעורב פרש"ג: הרב הג' מוה' ש"י: **שם** עוד ל"ל להביא ראיה כו' אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים כו' . ראיתי להגאון בעל הפלאה שהקשה ג"כ על הרמב"ם ממוגין דהכא ומ"ש רבינו אף מ"ש רבינו לדבר אין לומר לדעת הרמב"ם דמ"ש לא דחי עשה דהלאין קדשים לעשה דהשלמה מעשה דילתהו אחד גברא שהרי מ"מ איתנהו תרוייהו אלא הכהן שהמנה עליו לאכול החוה ושוק כו' אין להקשות שהרי כתבו התום' בשם ר"י בשבת ד' מ"ח ב' ד"ה כופין וניטין ד' מ"ח ד"ה כופין אומרים לו חטוח בשביל שיזכה חבירך ומה"ע כופין אחי עבד ואחי בן חורין ברבו שיחררו אף שעשוב בעשה לעולם בהם תעבודו אחד גברא נמי לא הוי דאי אתי עשה דהלאין קדשי' איתי בקום ועשה דאי לעשה דהשלמה אתי בגד ואל תעשה י"ל שפיר דאומרים לכהן חטוח כדי שיזכו הבעלים דמ"ע דאחריה מ"מ זה ודאי דלכ"מ לא הש"ך י"ל דהרמב"ם ס"ל כאידך תירוצי של התום' · אך יש מקום עיון מ"ש רבינו והרי אפשר להאי כהן שהקריב את שלמיו שהמוה עליו לאכול את המוסף מהם להקריב נמי את כפרתו על זה יש לתמוה וכי מה ענין אכילת חזה ושוק של הכהן לכפ"ת הבעלים אטו הם לא יביאו הבעלים לא יאכל הכהן בשביל זה את המוסף והרי בכ"מ אף שהבעלים אין יכולין לאכול אמרינן הכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין כמו ערל ושמא שמאלתן קרבנותיהן כן תתה על זה הרב המובהק מוה' ש"ם ני"ו והנה אין לומר דמשכחת לה בכהן גופא שהוא מחוסר כפורים ורליך לאכול את שלמיו

לחפילה בחס שיקריבו כפרתן ע"כ לא נתקיים המצוה להכילת בשר השלמים בהכילת בהן בלבד ומצוה נמי על הכהן שיקריב כפרתו לד' הרמב"ם כדי שיתקיים על ידו המ"ע דהכילת בשר השלמים שמוטלת בין שניהם מתי תמרת למה יעשר הכהן על עשה דהשלמה בהם בשביל הכילת הבעלים והרי אין הכילת הבשר מעכבת להכילת הזה ושוק הנע בעלמך ע"כ מתי פריך הש"ס מתי חולמת דהתי עשה כו' הרי עדיפא ה"ל למפרך כיון דהכילה לא מעכבת כלל ואינה אלא נגררת אחר המצוה ע"כ כיון שהבעלים מסורים לאכול בקדשים דיעם כתו ערל ועמת לו התלבה קרבנותיו ממדיעת היה דמשלחין קרבנותיהן ח"ש שאינן אוכלין אחתי תדחה לעשה דהשלמה וה"ל למפרך בשלמא פסח דהכילה מעכבת בו שפיר דחי לעשה דהשלמה אלא עשה דהכילת שלמים אמתי תדחה להשלמה אלא ע"כ כיון שהיה מ"ע לתמוה עשה דהכילת השלמים יותר מעשה דהשלמה יותר אלא עוד אלא שבשלמו הכי ל"ל כן דהא שלמים הנאכלין לשני ימים נמי בכלל קדשים קלים הוא ואפשר להקריב למ"ע להכילה למחרתו ולמה יעבור על עשה דהשלמה בחגם וע"כ דהש"ס מיירי מיום רחשון לבחיעת שהרי אוכל בקדשים לערב ואי מיירי מיום השני לבחיעתו אי"כ כבר עבר לערב זמן הכילתו ותיקשי כי"ל אלא ע"כ כ"ל כיון דמצוה להאכל בראשון כמ"ש למעלה בשם התורת כהנים לכך דחי לעשה דהשלמה ולא מ"ש התוס' יומא כ"ח ב' דעליה השלם חיוב אלא למצוה כו' ח"כ מ"ש טפי ואי"כ פשיטא דהכא נמי כיון דמצוה היא בין הנאכלים לכהן ובין הנאכלים ליעראל ואחי אלא סני בהכילת כהן בלבד ולא נתקיים עיקר המצוה של הכילת הבשר כ"ש בשאכלו הבעלים ג"כ ומ"מ זה וודאי היכי דל"ש לעולם לבעלים לאכול הבשר כגון שרל ועמת לו התלה קרבנותיו בוודאי הכילה לא מעכבא :

והנה בעיקר הקושיא של הרמב"ם מהא דעשה דהשלמים שבשבו כיון דלדעת הרמב"ם עשה שהיא בשב ואל תעשה דיעם כלא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת אלא כ"ש בדרכה דמיעקר לאו מקיים לעשה ועיקר קושית הש"ס מתי חולמת הוא כיון דלא תלימא כ"כ כמו פסח ואחי בעינן בעידנא והא ליכא · ומופלג אחד אמר ליישב ג"כ דעת הרמב"ם ע"פ לחמרי אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש והרי כיון שלדעת הרמב"ם עשה דהשלמה דיעם כלא תעשה שם כן כיון שבמקדש היא דיעם נדחה ע"כ · ונראה אלין מכל זה תשובה כלל וודאי מה שלדעת הרמב"ם עשה דשב ואל תעשה דיעם כלא תעשה לאו למימרא שדיעם כל"ת להיות תמירת מעשה ובעינן בה בעידנא אלא אפילו עשה שבמקדש דז"ש שהרי עשמת מתי בעינן בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה מעשה לחמרי ביבמות ד' ו' אלא תעשה תמיד מעשה ופירש"י שהרי לוקין עליו וא"כ כיון שמעמידו מלקות על לא תעשה משמ"כ בעשה שפיר לחמרי דל"ת תמיד מעשה רק דגלי רחמנא שעשה דוחה ל"ת ע"פ בעינן בעידנא שהיה עבירת הלאו דמקיים העשה בב"ח משמ"כ ל"ת הבאה מכלל עשה ואחי דקילא אפי' מעשה המפורשת כמ"ש הרמב"ם כמ"ש לגיל בשמו · ומכ"ש אלא שייך בה מלקות כלל שהרי לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו ומה"ת נאמר שתמירת מעשה המפורשת וכיון דבעשה לגבי עשה לא בעינן בעידנא כמ"ש התוס' שם בשם ר"י מכ"ש לגבי לאו הבא מכלל עשה ואין לומר להרמב"ם סובר כתירוצא של התוס' דגם בעשה לגבי עשה בעינן בעידנא והקרבת הפסח חשיב בעידנא כיון שעל ידי הקרבת כפרתו הוא רחוי לאכול את הפסח יעו"ש · ומ"מ אחי פריך בשלמא לת"ק יבוא עשה דפסח שים בו כרת כו' למה לו לטעמא שים בו כרת הא עיקר הקושיא היא מהא דשלמת נפסח היכא בעידנא אלא באכילת השלמים ליכא בעידנא ועוד שהרי לתי' הראשון של התו' גם בשלמים ליכא בעידנא ופש"ט ומ"כ ואחי דבדין דעשה הלימת תדחה אותה אחי' במקדש כמו דעשה דפסח הלימת דוחה אותה אחי' במקדש וכמ"ש הלל"ח שם ע"כ:

שם והנה על רש"י ז"ל שם להמוה לחיזך גיסא כו' : הרב הגדול כמוה' יעקב מאיר זלה"ה תמה גוש על רבינו במ"ש דבמסקנא לא קיימא הך דרב דדרים ליבמתו למעוטי חייבי לאוין כו' דהא אף לבתר דמסיק רבא דעשמת מעוט גזירה אלא מיהת הך דרב דהא מיעטריך יבמתו למעוטי מלמנים מן הנשואין ליכא עשה ולא תעשה כמ"ש התוס' יבמות שם ד"ה גזירה וכמ"ש רבינו בשמו בשם הרב המגיד וכ"כ הרשב"ם בחידושיו ובזה נדקו דברי רש"י יחד דקאי רבא פסק ל"ש מן האירוסין ול"ש מן הנשואין מן האירוסין קשה ליתי עשה ולידחי לא תעשה ומן הנשואין קשה שיפטרו מן החליצה נמי כמו חייבי כריתות · על זה פירש"י בד"ה הולכת מעוט דרשא דיבמתו דלתי למלמנה מן הנשואין ובד"ה ולא מתייבמת פירש העשה מעוט גזירה דלקח מן האירוסין אינו מייבם: ומדברי רש"י אלו למדתי דמה דפריך ביבמות שם ומה רחית הוא על חייבי לאוין ועשה דמתוריית אין עולין ליבום ולפי זה פריך הש"ס על ר"י דסבר דלין קדושין תופסין בחייבי לאוין ומני לחייבי כריתות אחתי תיבעי לילף מן הנשואין דהא פסוק ותני ומה ל"ת על הפום, שם עכ"ל הרב הל' יום"ט גרסה שרבינו מקשה על לשון רש"י שכתב ואינו אלא לאוין דוקא ולפי זה אינו מיושב שם וה"ל לפרש חייבי לאוין ועשה וכ"כ התוספ"ת שם על דברי רש"י אלו ו"ל דברים מעורבבים חזינא הכא כו' וה"ל לפרש על חייבי לאוין ועשה ע"ש והן הן דברי רבינו :

סימן לז

וראיה מדאחרין בפ"ק דעירובין ואלו בפ"ק דזבחים כו' · במצוין החפצה להגיהון מהמבורג רחיתי ליישב זה ע"פ מ"ש בהגהות סמ"ק דהא

דחפלה אינו מעכב של רחש היינו דווקא בחין לו אחל בים לו מעכבין כו' ומשה יפלח דהוה נגד הש"ס שם בתמחות דאחרין להיות חיפכא דווקא בחין לו אחל בים לו מעכבות · ונראה דהסמ"ק מפרש כהרמב"ם בפי' על המצוה דבחין לו אלא אחת מעכבין זה אח זה מעשה גורה שמא יפשוט ויסמוך תמיד על החתת ו"ל ש"ס שני הסוגיות דזבחים ועירובין דמשמעין דה"ל דהכהנים אין להם להניח של רחש לבד כ"ש לאחר העבודה יניחו שתיהם מגורה שמא יפשטו ויסמכו תמיד על החתת אלא בשעת עבודה ובפסחת הרמב"ם ק"ל אלא גזרין ואין חייבין אלא בשל רחש בלד ולא גזרין בהו דהכהנים זריזין הן ומ"מ אין חייבין דווקא בשל רחש דרשות בידם שלא להניח משום עוסק במצוה רק דמשמעין שאם ירצו להניח השל רחש לא גזרין בהו אחו לאחר העבודה ובזבחים משמעין עיקר דהניח בפעורין אף משל רחש משום עוסק במצוה ו"ש : ואחרי הרב הגדול כמו' אלי' ני' תירץ ע"פ מה שכתב רבינו בה' גיניח דלד' הרמב"ד לכך הותר לכהנים ללבוש בגדי כהונה אף שלא בשע' עבודה הואיל ואי אתרמי להו עבודה חזי להו ע"ש ומ"ש י"ל דסוגי' דעירובין מיירי משלא לצורך עבוד' וכשהן לבושין בבגדי כהונ' ואו ליכא למפטריהו משום עוסק במצוה ומ"מ אין חייבין אלא בשל רחש דאלו בשל יד כיון דחוכן ואין רשאין ללבוש אז בבגדי כהונה דטעמא מאי שרינן להו שיהו לבושין בבגדי כהונה משום הואיל ואי אתרמי להו עבודה הא בשעה שלל יד עליהן ליכא למאני מהאי טעמא דהא אינן רשאין לעבודה משום חציצה אבל במנחות מיירי בשעת עבודה ממש ואו וודאי פשוטין לנתרי מעשה עוסק במצוה :

סימן לח

ואע"ג דאמר התם ר"ש היינו ת"ק כו' לפ"ז אפשר לומר כו' · הדברים האלו צריכין קצת בחור ונראה שיטור דבריו כך הוא למסקנא דלר"ש מעברין אף לכתחילה ג"כ תיקני קושיתו של הת"ק כתתן ס"ל אי כר"י דטומאה הותרה בציבור הא לדידיה אפילו בדעבד אינו מטובר ואי כר"ש הא אפילו בטומאה דרבנן מעברין לכתחילה וכ"ש בטומאה דאורייתא ודחויה דרבנן ול"ב נדחה מה שתירץ רבינו בסמוך דכר"ש ס"ל אף לכתחילה אין מעברין מ"מ בדעבד מטובר כו' הא לר"ש בתחת אפי' לכתחילה מעברין ע"ז כתב אפשר לומר והוא תירוץ כלומר לעולם בטומאה דרבנן אין מעברין לר"ש לכתחילה ומ"מ בדעבד מטובר כמו לת"ק :

שם לעולם דקאמר שעבר ניסן בניסן היינו ביום ל' של אדר ועבר אמיתרת דרחמנא כו' נראה מד' רבינו דהא דאמרינן הואיל ורחוי לקובעו ניסן הוא מן התורה ומ"מ בדעבד מטובר · וכן משין לכאורה ד' רש"י שכתב כיון דרחוי לקובעו ניסן קריוא ביה זה ניסן יתין אחר ניסן מצטע שהוא מן התורה · אך לפי"ז הדבר צריך טעם למה בדעבד מטובר הא ואחי בעיברו לאחר שקבעו לניסן גם בדעבד בטל העיבורים שהם אחם עברו אין מקדשין את החודש פירש"י אלא שתקי וכי מעת ריש ירחא אחרינא מקדשין ליה לעם ניסן ואי מן התורה אין מעברין וה"ל זה ניסן מה זו שתיקה ומה טעם יש בה · ומד' הרמב"ם בפ"ד מה' קידוש החודש ובפ"ד מה' ביאת מקדש אין הכרע ומד' המפרש בה' קידוש החודש משמע שהוא מן התורה וכלל זה ניסן ע"פ ג' אך מ"ש הרמב"ם בהלכו' קה"ח שם דאם בחו עדים אחר שעיברו והעידו על הירח הרי חלו מקדשין החודש ביום שלשים ויהיה ר"ח אחר שני כו' · לכאורה זה נגד הש"ס שם דאמר עיברו מאי אמר עולא אין מקדשין את החודש קיבלו מאי אמר רבא בעל העיבור ר"ל אמר מטובר ומקודש הרי הלר"ה אין מקדשין לכתחלה לפם אחר שני אלא שתקי עד דמטי ריש ירחא אחרינא כמו שפירש"י אם ודוחק לומר שהוא מפרש דהא דאמרינן הואיל ורחוי לקובעו ניסן היינו היכי שבאו עדים והעידו על הירח קודם שעיברו ופשיט ה"ל רחוי לקבוע ניסן אף שעדיין לא קידשו את החודש מ"מ רחוי לקבוע ניסן הוא מאחר שכבר באו עדים אחר שעיברו מקדשין את החודש דמ"ל זה : ורמ"י בברכות ד' י' ע"ב כתב דעדיין לא באו עדים ג"כ ואחי הרמב"ם פסק ע"פ הירושלמי דברכות ובפסחים ר"פ מי שהיה דחוקים עיבר ניסן בניסן מעם והיינו אחר שקידשו לפם ניסן ישו"ם : ונראה להרמב"ם חופס שעת הירושלמי לעיקר כיון דבקרא כתיב כי התפלל חזקיה עליהם כו' כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כו' ומצא' דעיבר ניסן בניסן היינו לאחר שקידשו לפם ניסן דגם בדעבד אינו מטובר אף"כ ביום שלשים שם עברו מטובר וכיון שמטובר ואינו אלא מדרבנן מקדשין נמי את החודש והא דפש"ם דילן קיבוע מקדשין היינו מטעם דם"ל שמה"ת אין מעברין ביום ל' של אדר וכ"ד רבינו מטעם זה הוי בכלל זה ניסן ומ"ש לקדשו לפם אדר שני אף"כ לדעת הירו' י"ל דזה אינו אלא מדרבנן דאו היה מה"ת גם בדעבד אינו מטובר ומ"כ כיון שמדרבנן אין מעברין לכתחלה ובדעבד מטובר מ"כ מצינו נמי לקדם החודש דהא מצוה מה"ת אינה לקדם חדשים אלא ימים וקדם חודש ימים אחה מוצה לחדשים כו' ומהרי"ק בשורש ק' כתב דכל היכי דפירוש הירו' יותר מרווח פוסק הרמב"ם כהירושלמי יוע"ש : **והנה** המהרש"ל שם בשהדרין הקשה לר' נחמן דאמר מטובר ומקודש מ"כ אחתי ביקש חזקיהו רחמי' על עלמו ואף שלכתחלה אין מעברין מ"מ כיון דבדעבד מטובר כו' ולא נחת להכ' שמה"ת אסור לכתחלה ועבר אחיתרת דרחמנ' כמ"ש רבינו ואפשר שהמהרש"ל מפרש דהאי הואיל ורחוי לקובעו ניסן אינו כ"א מדרבנן ולפ"ז אתי שפיר הא דבדעבד מטובר ואחקי עד דמטי ריש ירחא אחרינא כפירש"י ול"ק מה שכתב המהרש"ל שם לתרץ דלזה פירש"י בדר"ש דאמר ללכך בקש חזקיה רחמים מפני שעיבר ניסן בניסן היינו אחר שקידשו

בקדושה לעם ניסן דהו"ל לר"י בשל כו' וזה תמוה דלר"י תקעי קושיית הש"ס וכי ליה לחזקיה זה ניסן ואין לחלר ניסן ולד"ר יוסי אחי שפיר כיון דמ"מ עבר תמיהר' דרחמנא לבך בקש רחמים על עצמו:

סימן מא

אע"ב דמדר"ע אין רחיה מדנקט י"ט כו' · לפמ"ש רבינו בעורי חגן רפ"ק דחגיגה להוכיח ברחיות ברורות דחוה"מ חמור מה"ת במלאכה בדבר שאינו אבוד ח"כ הוי חוה"מ ג"כ בכלל יום טוב ואין להניח תפילין בחוה"מ אך רבינו כתב לקמן בסימן מ"ו דרחוי להניח תפילין בחול המועד כיון דגם בשבת ויום טוב ליכא חיסור חש מניח תפילין:

סימן מג

והרי ר"ה מסקינן לכ"ע חש תזכורון למנ"ל שובר משום בל תוסיף אפי' שלא בזמנו כו' · לקמן סימן ל' מיר דכ"מ לענין בהמ"מ דלא משום בל תוסיף בהמ"מ חייב בתפילין אבל משום קרא דומתרת חסור לא מיבעיא לדעת התוספות ספיקא דאורייתא מה"ת לחומרת וודאי חייב בהנחת תפילין ולא שייך בזה בל תוסיף ואפי' לדעת התוספות דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא רק שהרמב"ן הוא לחומרת מ"מ אין בזה בל תוסיף לפ"ז הרשב"ץ בחידושיו לר"ה דהיכי שעושה על פי מצות חכמים אין בו משום בל תוסיף אבל מקרא דומתרת ודאי לעובר בעשה ול"ת ול"ק מ"ש קושית רבינו כמו שהעיר ע"ז חכם אחד מ"מ · נראה לאין זה השובב חלא להו רבינו בשיטת הרמב"ם קאי שהתא והרמב"ם ס"ל בפ"ע מה' תלמוד תורה דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וכן דעת רבינו בעורי חגן בחבני מילואים מגיה ד"ה חילטריך ולא כהרשב"ץ וסייעתו החולקים עליו גם הוא שכת הרשב"ץ בתי' דהיכי שעושה ע"פ חלות חכמים אין בו משום בל תוסיף רבינו הרמב"ם להביא עליו בעורי חגן ד"ה ד' י"ו ד"ה למה תוקעין ול"ל שפיר י"ל לי מניח תפילין בהמ"מ עובר משום בל תוסיף : ואין להקשות הש כן היכי עושין ספיקא דיומא הא לדעת הרמב"ם לשיטת רבינו יש בזה משום בל תוסיף בשלמא לשיטת הרשב"ץ דהיכי שעושה ע"פ חכמים אין בזה משום בל תוסיף לק"מ אבל לשיטת רבינו חלא כהרשב"ץ אבל ו"ל חלא קשה מידי כיון דחסקינן בר"ה דשלא בזמנו בית כוותה חש כן בחוכל חלא בשחיטי חו שיטן בסוכה בשחיטי אין בזה משום בל תוסיף כיון שאינו מצוין לעשה חומה דהיטן בסוכה בשחיטי כמו שפירש"י בעירובין ל"ו ד"ה ושוד היטן כו' דלחי שחיטי הוא לא מכוין למצות סוכה ומה שוהב בו היטור מלאכה חלא"ה לא הוי בל תוסיף דכתה בשלמי ליכא בשוקא ושחתא יום טוב בכשות נקייה ויין יפן אף שהוא מ"ת גם בזה"ז נמי ל"ש בל תוסיף שאין זה מיוחד לשוקא ליום טוב ומי שיתה יין ולבש כשות נקייה בחול ילקה ובהכי ניחא נמי מה שהקשה תגי לרבא מהיטין בשחיטי בסוכה ילקה עדיפא ה"ל למפרך מהא דקתן דעבדין בל ספיקא דיומא אף שבאינו היו מקדמין ע"פ הרחיה מ"מ הרחוקים מירוחלים יותר מתחלך י"ל יום היו עושין שני ימים טובים מספיקא ולשיטת רבינו יש בזה משום בל תוסיף חלא ודאי דלא שייך בל תוסיף חלא שעושה מעשה מצוה של יום טוב כמו היטן בשחיטי בסוכה : ומש בהלק"ט במרדכי לחיתא שבהש"ת חייב בתפילין ולכאורה קשה הא לחמרי בש"ס ספק חשיכה חינו מניח ו"ל להמרדכי מיירי היכי שעדיין לא הגיה תפילין כל היום ובש"ס מיירי היכי שכבר הגיה תפילין:

סימן מו

והא ל"ל דקתל"ל דלחפילו בלילי חול כו' חלא וודאי לחין זה רשותא לחין זה כלום כו' · הדברים החלו קצין להולמן דהא מ"ת לדחות כל"ל דקתל"ל דבחול צריך להניח ידו עליהן דזה לא הוי שחיטין מלילי שבת והיה נראה דבמקום הא ל"ל ל"ל ו"ל ותיבות והא ל"ל שייך לק"ש מחי פריך שחש"ו ודחה שפיר דחין זה כלום דבחחת י"ל דקתל"ל דלחפילו בחול צריך להניח ידו עליהן וחין רחיה מכחן לחחר בלילה דחול כמו בשבת דהא י"ל דנקט חול משום דידעו חלוק משבת ובדוחק יש לייחב ג"כ בלא ט"ם ומה שכתב והא ל"ל קקי על לכאורה לעיל ועד חין זה כלום ממש בדרך לכאורה · וה"ה דהוה מצי לדחות דנקט חול לחשמעינן דיוקא דוקא בהיו על הראש ק"ל לחלמן חבל במחתן חחרעא חסור לו ליטלן ולהניח כיון דמנטרן מחתת כלבי דבהכי מיירי חבי הק"ק כיון דלילה זמן תפילין שרי להניחן מחי קמ"ל דלא ולעולם בלא מנטרן כלל חף מחתת כלבי שרי מחי להניחן חלא דמנופה עדיפא ליה לדחות:

סימן מט

והבי ה"ל למפרך עשו גופיה לא לחייב כו' · שמעתי מתרלים ע"פ דלחיתא בחם' חולין מ"ז בעובדא דר' חתן שהיה סתיגוק חדוש ביותר ונוה להמתין על שיבלע דמו מפי הסכנה ה"ג י"ל גבי עשו שהיה חדמוני ביותר לא היה יכול לשולטו עד שיבלע דמו : **שם** חע"ב כפי' הרמב"ם כו' חבל לשמויי בתרת חציב לה נחתרה לבני נח כו' · דבריס חלו קריכין ביותר דחי המקשן והתרנן ידעו מקרא דחתה וזרעך למעוטי ב"ל ותת בריתי הפר לרבות בני קטורה והמקשן שקשה לליחייבו ע"ב ל"ל שהבין דפטורים מדלח חציב להו גבי שבע מצות ח"ל מה יתן ומה יוסיף התירוץ של התיבעית חיתת להת גם מציקרא ידע להת ועיקר התירוץ של התיבעית חיתת להייב בני קטורה גם שתה במילה חמר מן הספר · וגרחה שיטור דברי רבינו כך הוה דחף דהתקשן ידע מקרא דחתה וזרעך לחתמעטו כל בני נח ממילה מ"מ מהת דחת בריתי הפר לרבות בני קטורה ודחי דלח ידע רק שלפי תירוץ הרחשון של למיברי שבת הוה דחתי שפיר י"ל דש"ל מהת דחת בריתי הפר לרבות בני קטורה דלא"כ הל עיקר ה"ל לתרץ מהת דפריך וליחייבו זרע חברהם במילה דלח חיתעטו מחתה וזרעך דמשמע דהבין הכל זרע חברהם חייבין ובחמת זה חינו וכמו שהוכיח רבינו ממתני' דנדרים וה"ל לתרץ הכל זרע חברהם פטורין בסימן ס"ו דרחוי להניח תפילין בחול המועד כיון דגם בשבת ויום טוב ליכא חיסור חש מניח תפילין:

סימן מג

והרי ר"ה מסקינן לכ"ע חש תזכורון למנ"ל שובר משום בל תוסיף אפי' שלא בזמנו כו' · לקמן סימן ל' מיר דכ"מ לענין בהמ"מ דלא משום בל תוסיף בהמ"מ חייב בתפילין לכל משום קרא דומתרת חסור לא מיבעיא לדעת התוספות ספיקא דאורייתא מה"ת לחומרת וודאי חייב בהנחת תפילין ולא שייך בזה בל תוסיף ואפי' לדעת התוספות דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא רק שהרמב"ן הוא לחומרת מ"מ אין בזה בל תוסיף לפ"ז הרשב"ץ בחידושיו לר"ה דהיכי שעושה על פי מצות חכמים אין בו משום בל תוסיף אבל מקרא דומתרת ודאי לעובר בעשה ול"ת ול"ק מ"ש קושית רבינו כמו שהעיר ע"ז חכם אחד מ"מ · נראה לאין זה השובב חלא להו רבינו בשיטת הרמב"ם קאי שהתא והרמב"ם ס"ל בפ"ע מה' תלמוד תורה דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וכן דעת רבינו בעורי חגן בחבני מילואים מגיה ד"ה חילטריך ולא כהרשב"ץ וסייעתו החולקים עליו גם הוא שכת הרשב"ץ בתי' דהיכי שעושה ע"פ חכמים אין בו משום בל תוסיף רבינו הרמב"ם להביא עליו בעורי חגן ד"ה ד' י"ו ד"ה למה תוקעין ול"ל שפיר י"ל לי מניח תפילין בהמ"מ עובר משום בל תוסיף : ואין להקשות הש כן היכי עושין ספיקא דיומא הא לדעת הרמב"ם לשיטת רבינו יש בזה משום בל תוסיף בשלמא לשיטת הרשב"ץ דהיכי שעושה ע"פ חכמים אין בזה משום בל תוסיף לק"מ אבל לשיטת רבינו חלא כהרשב"ץ אבל ו"ל חלא קשה מידי כיון דחסקינן בר"ה דשלא בזמנו בית כוותה חש כן בחוכל חלא בשחיטי חו שיטן בסוכה בשחיטי אין בזה משום בל תוסיף כיון שאינו מצוין לעשה חומה דהיטן בסוכה בשחיטי כמו שפירש"י בעירובין ל"ו ד"ה ושוד היטן כו' דלחי שחיטי הוא לא מכוין למצות סוכה ומה שוהב בו היטור מלאכה חלא"ה לא הוי בל תוסיף דכתה בשלמי ליכא בשוקא ושחתא יום טוב בכשות נקייה ויין יפן אף שהוא מ"ת גם בזה"ז נמי ל"ש בל תוסיף שאין זה מיוחד לשוקא ליום טוב ומי שיתה יין ולבש כשות נקייה בחול ילקה ובהכי ניחא נמי מה שהקשה תגי לרבא מהיטין בשחיטי בסוכה ילקה עדיפא ה"ל למפרך מהא דקתן דעבדין בל ספיקא דיומא אף שבאינו היו מקדמין ע"פ הרחיה מ"מ הרחוקים מירוחלים יותר מתחלך י"ל יום היו עושין שני ימים טובים מספיקא ולשיטת רבינו יש בזה משום בל תוסיף חלא ודאי דלא שייך בל תוסיף חלא שעושה מעשה מצוה של יום טוב כמו היטן בשחיטי בסוכה : ומש בהלק"ט במרדכי לחיתא שבהש"ת חייב בתפילין ולכאורה קשה הא לחמרי בש"ס ספק חשיכה חינו מניח ו"ל להמרדכי מיירי היכי שעדיין לא הגיה תפילין כל היום ובש"ס מיירי היכי שכבר הגיה תפילין:

סימן מו

והא ל"ל דקתל"ל דלחפילו בלילי חול כו' חלא וודאי לחין זה רשותא לחין זה כלום כו' · הדברים החלו קצין להולמן דהא מ"ת לדחות כל"ל דקתל"ל דבחול צריך להניח ידו עליהן וחין רחיה מכחן לחחר בלילה דחול כמו בשבת דהא י"ל דנקט חול משום דידעו חלוק משבת ובדוחק יש לייחב ג"כ בלא ט"ם ומה שכתב והא ל"ל קקי על לכאורה לעיל ועד חין זה כלום ממש בדרך לכאורה · וה"ה דהוה מצי לדחות דנקט חול לחשמעינן דיוקא דוקא בהיו על הראש ק"ל לחלמן חבל במחתן חחרעא חסור לו ליטלן ולהניח כיון דמנטרן מחתת כלבי דבהכי מיירי חבי הק"ק כיון דלילה זמן תפילין שרי להניחן מחי קמ"ל דלא ולעולם בלא מנטרן כלל חף מחתת כלבי שרי מחי להניחן חלא דמנופה עדיפא ליה לדחות:

סימן מט

והבי ה"ל למפרך עשו גופיה לא לחייב כו' · שמעתי מתרלים ע"פ דלחיתא בחם' חולין מ"ז בעובדא דר' חתן שהיה סתיגוק חדוש ביותר ונוה להמתין על שיבלע דמו מפי הסכנה ה"ג י"ל גבי עשו שהיה חדמוני ביותר לא היה יכול לשולטו עד שיבלע דמו : **שם** חע"ב כפי' הרמב"ם כו' חבל לשמויי בתרת חציב לה נחתרה לבני נח כו' · דבריס חלו קריכין ביותר דחי המקשן והתרנן ידעו מקרא דחתה וזרעך למעוטי ב"ל ותת בריתי הפר לרבות בני קטורה והמקשן שקשה לליחייבו ע"ב ל"ל שהבין דפטורים מדלח חציב להו גבי שבע מצות ח"ל

מה דלפעמר לקיים לה יומם מקיימין דגם לרבי ישמעאל לילטריך קרא דוהספת דגך להתיר לפסוק הדגן ולר"ם חייב ללמוד תמיד לזה הוצרך להוכיח מרבי יוסי ויש לעיין למה לה מפרש ר"ם ביומא ד' ו' דתמיד דכתיב גבי לין היינו שיהא על מלחו תמיד דהא התוספות בקדושין ד' ס"ה כתבו דהכא"ג היה פושט את הלין בלילה • הרב הגדול כמוהר"ר חלי' נ"י :

סימן נב

אלא לזה יש לדחות דלאו רחי' כ"כ כו' שלא ליצטרך לגמר' לה משמע הכי ודלא נרהה פשוט דלר' יוחנן זכיתי להבין ד"ק אמאי לה משמע הכי הא ולאי נרהה פשוט דלר' יוחנן ל"ל כלל שמיני ושמונת למעוטי שביעי ותשיעי דזה ידעינן מדדוחה שבת אלא כיון דלילטריך לו ביום למעוטי שבת ויומם למעוטי לילות לה סני לכתוב ביום ויומם אלא שמיני ושמונת ורחיתי לשארי הרב הגדול כמוהר"ר חלי' נרו שעמד ג"כ בזה : והר"ל תמה על מ"ם רבי דלפ"ז מילה מקיי' נמי במל לפני שבת או לאחריו מ"מ דוחה שבת אלא ילפינן מילה מתמיד כו' הרי במנחות אמרי' דלירך מצוה גרע מצורך גבוה דקרבן והרי לפי' בקרבן ליכא דוחה שבת כה"ג במקו' מצוה לה כ"ש :

שם ועוד לפי' אומר שהבעל ס"ך שגג בזה כו' לאו משום דבליעבד קיים מצות מילה כו' : הנה בגל"ח פסחים ד' ע"ב כתב ג"כ להסיג על הס"ך בסברת רבינו מעשה דמעל בחוך ח' הוי כאו נכרת הגיד ואך על הרמ"ח שכתב בי"ד דאם מל ביום ובחוך ח' יצא מעשה שיצא ידי חובת המצוה קשה דבש"ס אם קשקשה כאן אלא עבד מצוה מעשה שאין כאן מצוה כלל אך יש ליישב דיצא דקאמר הרמ"ח היינו כשיגיע שמיני נתקיימה מצות מילה למפרע ומ"מ בחוך ח' ואלי לא נתקיימה מצות מילה כלל :

סימן נג

רק מזכיר דבר אחד ואינו פליאה כשגבה כו' • לפי מ"ש הרשב"ץ בסידושין על יבמות ע"ב דיש מפרשים דזולו הם קלי למילה גופא והכי פי' הש"ס ואפילו מאן דלא דריש ואו בעלמא ואו הא דויטיו השמיני דריש לאף מילה אלא בזמנו אינו נימול אלא ביום וא"כ גבי מוהר נמי נדרוש ואו הא ע"ם ל"כ לא נתחלפו לן הדברי : אך שבחמת דחה שם הרשב"ץ זה הפי' : מהרב הג"ל

סימן נו

וכל דבריו תמוהין בעיני כו' : לכאורה היה נרהה לייסב שלא יהיו כ"כ תמוהין דה"פ לתה נקט הרי"ף טעמים שאינן שייכין אלא בכלים טמאים מה שלא שייך האידנא שאין טומאה וטהרה מוכא בינינו אח"ו כתב ועוד לדברינו היה מותר להטביל כלים חדשים בחמים כלומר ואי נימא שחפם או הטעמים לעיכר להחמינו שמותר טבילת כלים חדשים אלא שייך בהם שמא יסחוט ושמא יסחה נמי לא הא אמתני' תנן מטבילין את הכל מלפני השבת ולא לישתמיט בשום דוכתא לחוקמי מתניתין בכלים טמאים דוקא : ואין להקשות מיך יחפר לומר שלדעת הרי"ף יהיה מותר בטבילת כלים חדשים מטעם שלא שייך טומאה וטהרה האידנא והמתני' לא מסרה אלא טבילת כלים טמאים מגזירה דשמא יסחוט דמה בכך הא מ"מ נאסרו משום דבר שבמנין וכיון דלרב יוסף גזרינן אפי' בכלים דלאו בני מחיטה מטו כלים בני מחיטה ק"ל אף שבאמת לא שייך למיגזר מטו כלים בני מחיטה אחר טומאה וטהרה מהא מ"מ אף היכי שבטלה הטעם ג"כ מסור משום דבר שבמנין כדאית' ביבמה ד' ה' ועיין תוס' סנהדרין כ"ע דע"ו י"ל דגם בימיהם לה היתה הגזירה בכל מקום והרי נדה מערמת ועובלת בבגדיה וכן התירו בכלי שבאמת בולד הטומאה ודמי לגלי שבטלה האידנא כדאית' ביו"ד סימן קכ"ו ומטעם שהגזירה לא היתה בכל מקום שאין המחצים מצוין וסברת זו מצאתי ת"ל בתשובת בית אפרים דדמי לגלוי והביא שוד משם הר"ן ג"כ שכתב להם לחמרינן בשבת דקדרות שאכל בהן שחרית מדחקן ולא גזרינן אטו כלים בני מחיטה דאין הדחה אלא בכוסות ואם כן נם עכשיו אין בזה משום דבר שבמנין :

סימן נח

הרי הס"ל ז"ל דעל ידי שתיקתו נעשה איסור בידים אינו נרחה מפני כבוד הברייות לכאורה יש לדון בזה דשאני התם דהא שוטא עדות בחבירו שעל ידי שתיקתו יעשה איסור בידיסו"ל קום ועשה עליו וכבוד הברייות שלו בחד גברא ס"ל דמי להמונא כלאים בבגדו שפושטו ואפי' בשוק דקום ועשה של איסור כלאי' שעליו דחי לכבוד הברייות שעליו משא"כ בנידון דילן בא' שרואה את חבירו לבוש כלאים או שפסק אחד מציציותיו והיינו בציון דילן במקומות עומדת ד"ל לכבוד הברייות של חבירו עדיפא ואין חייב להגיד לו כיון שאין על חבירו האיסור בקום ועשה מאחר שהוא שוגג וזהו ג"כ דעת הרמ"ם שאף שאם הוא יודע בעצמו שהוא לבוש כלאים ולאי דפושטו ואפי' בשוק מ"מ אחר הרואה אינו חייב להגיד לו כיון שהוא לבוש שוגג :

סימן נט

ועוד גרסה דב' בב' עוקצין וג' בב' עוקצין הדבר פשוט וכו' : בזה י"ל פשוט לאין כוונת הש"ס והרמ"ח על גרוגרות לומר כמות שהוא הפירי בעצמו אלא שיעור גרוגרת קאמרי ומשכחת לה שפיר ג' גרוגרות בב' עוקצין כגון שבכל עוקץ גדל שני פירות שהם שיעור ח' גרוגרת ומתניה וכדומה : והרב הנ"ל מוהר"ח נחמן נ"י וזה כ"ל מוכרח דח"ח לומר דגרוגרת ממש קאמרי דהא גרוגרת היא תחינה תלושה ויבשה ולא שייך בה קירה כלל אלא ודאי דשיעור גרוגרת קאמרי :

סימן סא

ושמ קיום על היין לאו דאורי' כו' והגאון בעל הפלה בפי' על התור' הביא ג"כ דאיכא קיום על היין לאו דאורייתא מהא דפ"נ דעירובין דפריך שם אהא דמערבין לגויר ביין והא לא חזי ליה כו' ואי קיום על היין דאורייתא הא אי חזי ליה לקיום ואף שלקיום ברביעית סני ולעירוב בעינן שני רביעיות לרבנן דפליגי עליה דסומכוס מ"מ מסכחת לה היכי שים לו פת למזון סעודת לחת ורביעית אחד יין דהכי שפיר טפי דהוי קיום במקום סעודה אלא ש"מ קיום על היין אינו כ"ת לרבנן ע"כ :

סימן סא

והשתא ואלי תקשה נהי כו' ליתי עשה דמצה ולידחי לעשה ול"ת דשבועה כו' אין להקשות האיך נגמור ממצורע דעשה דוחה ל"ת ועשה ליתן בשאר הא י"ל דשאני מצורע דגדול השלום כמ"ש הש"ס יבמות ה' סוף זה אינו כיון דהאור' סתמא כתבה דעשה דמצורע דוחה לעשה ול"ת דכהן ונזיר תשמש דחף היכי לליפא גדול השלום כגון בימי חלוטו דאין ק"ל דימי חלוטו מותר בחשמיש והשתא בעל"ג דחם טעם זה למ"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו ע"ש ותוף למ"ם רבינו בפי' ל"ג דגם למ"ל ימי ספורו ולא ימי חלוטו מסכחת לה הא גדול השלום כגון שמולה לו נגע אחרת בימי ספורו של נגע הראשונה וחל"ל כשנרפא מימי ספורו של נגע ראשונה אסור מחמת ימי חלוטו של נגע השניה ע"ם מ"מ תמה רבינו שפיר דהא בתורה סתמא כתיב דעשה דמצורע דוחה לעשה ול"ת של מזיר לף אינו חלוטו מחמ והנה מצאתי בי"ב מ"ת בחלק י"ד שהלה כ"ג שתירך כן בשם הרחי"ם כתו שתירך רבינו • ובשם הרח"ה תירך דמה"ט נדרים חלין ע"ד מצוה משום דנדרים הם עשה ול"ת יעו"ש וזה תמוה דא"כ לא יתקשוגיא דמזיר דלמרי' ונילף מהכא דעשה דפי לעשה ול"ת ומצי משום דמזיר יעשו בשאלה כו' הא לחרבה נילף מנדרים דלא דחי להו העשה דמצורע אף דיעשו ג"כ בשאלה : הרב הגדול כמוהר"ר חלי' נ"י : והנה הא שכתב רבינו ליתי עשה דמצה וסוכה שאינן בשאלה ולידחו לעשה ול"ת דשבועה אין להקשות הא עשה דמצה היא עשה דקודם הליבור והרי כתבו התוס' קידושין ד' ל"ת דעשה דקודם הליבור אינם דוחה אפילו לל"ת גרידא הא רבינו הוכיח לקמן בסי' ל"ו ובטורי אבן דיש חגיגה דלא כהתוס' הנ"ל ומ"ם זה בשם הירושלמי ליתא עכשיו בירושלמי ועוד שבאמת דתלמודא דבבא"מ לא ס"ל הא דירושלמי ע"ש : אך הא שכתב דליתי עשה דסוכה ולידחי לעשה ול"ת כו' אמאי מקשים הא עשה דסוכה היא חינה שוה בכל דמקרא דהשורה דרשינן בסוכה ב"ד להוציא את הגשם וא"כ ה"ל עשה שאינה שוה בכל • אמנם ראיתי בעורי אבן על ר"ה בפ"ק ד' ט"ו שהקשה שם על מ"ם הרמב"ם דנשים אינן מצוות להיטמאות לקרובים דהוקש בני אהרן המוהרים על הטומאה בריסיה דקרא מצוים אמי להיטמאות לקרובים משא"כ נשי' דאינן מוזהרין על לאו דטומאה דבני אהרן כתיב בהו ולא בנות אהרן אינן מצוות להיטמאות לקרובים אמי ע"ו הקשה דא"כ בירושלמי אמי ניחא הכי כיון דאינן מוזהרין על הטומאה אינן בעשה דטומאת קרובים ס"ל קשה הא דאמרינן בפ"ח לחגיגה יעשה לכל מעשה הוא למת מצוה כו' דמ"ל זה להחיר את מצוה אחי חיימ לגופיה אחי דמהם דכתיב בריסיה דקרא על כל נפשות את לא יבוא ודרשינן אלו הקרובים ה"ת דוקא היכי שהגיע הוא ישראל ואינו מצוה על טומאת קרובים הוא דאינו מטמא לקרובין מש"כ אם הוא כהן דמצוה להטמא לקרובין אחי עשה דטומאת קרובין ודאי לעשה ול"ת דמזיר דיצאן בשאלה קמ"ל לאחי ולאין לומר דמהיכי אחי ה"ת דטומאת קרובים דוחה לעשה ול"ת דמזיר כיון דאינו שוה בכל היה לדחות הרמב"ם דאינה נוהגת בישראלים ובנשים • דזה אינו דהא מדאמרי' תרי קראי לנזיר וכהן ולא אמרינן חד מהני ד"ם דיש חומר בחד מה שאין בחבירו (והתוס' יבמות שם כתבו זה מהם"ם דנזיר כ"ח) מ"מ ה"ת דאינו שוה בכל חמיר ואחי עשה דטומאת קרובים ודחי לעשה ול"ת דמזיר • קת"ל קרא לקחבין דלא יטמא ע"ם • וע"פ הנ"ל יתיישב ג"כ כאן כיון דמדאלישדיך תרי קראי בכהן ונזיר ש"מ שיש חד חומר מחבירו וחפש' דאינה שוה בכל דמזיר מנזיר וא"כ תדחה העשה דסוכה שהוא בקום ועשה לעשה ול"ת דמזיר שאין בשב ואל תעשה כמו שה"ת דאחי עשה דטומאת קרובים בקום ועשה והוחה לעשה ול"ת דמזיר שהן בשב וא תעשה ומכ"ש זה קשה לפימת הרמב"ם שפסק דעשה דקום ועשה דוחה לעשה

על זב ואל תעשה והרמב"ם פסק כמי דאיכא למ"ד בהא דנעבד ע"י כולל לבטל את המצוה דה"ז שבותו ופשוט מן המצוה זכו הרי"ף ס"ל כהרמב"ם דעשה דקום ועשה דוחה לעשה דזב ואל תעשה שהרי בפ' תלו מציאות כתב וקציא לוקח בהשבת אבידה, מי איכא עשה ול"ת כו', והיינו משום דלא דחי דמשי חולמא הוי עשה כו' אלא ס"ת דקאמר הכא ע"כ גם מי לאו קרא י"ל דלא דחי דמשי חולמא הוי עשה כו' אלא ס"ת דק"ל ליתי עשה דהשב' אבידה שהוא בקום ועשה ולידחי לעומתה שהוא בזב ואל תעשה וש"ת דסבירא ליה נמי כהרמב"ם : תירוץ דיש לדון בזה שהקשה רבינו על הרמב"ם מהא דמייר דחיפת לחבירו חתי למיר והוא כהן כו' דחס כן תיקשי למ"ד חילוריך קרא דרחצו במקוה דדוחה לעשה ולא תעשה דמייר דיעבד בשאלה הא יתיבוה מדחילוריך קרא דלחבירו דטומאת קרובים דכהן חיובא דוחה לעשה ול"ת דמייר והיינו טעמא משום דעשה דטומאת קרובים חיובא שוה בכל ש"מ דבעלמא היכי דעשה שוה בכל ואיכא בשאלה דדוחה לעשה ול"ת דיעבד בשאלה דחי בעלמא עשה גמורה נמי לא דחי לעשה ול"ת דיעבד בשאלה למ"ד כתבה התורה גבי טומאת קרובים חיובא שוה בכל דלא דחי דפסיקא ה"ל ליכתוב גבי עשה גמורה דלא דחי וכ"ג כתבו התוס' ביבמות ד' ה' ע"ב ד"ה כולה אמקשו אס למ"ד חילוריך למילף מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת גילף מצריעת קדשים בי"ט דגלי רחמנא לאין שורפין קדשים בי"ט ולא אתי עשה דצריעת קדשים ודחי ל"ת דיו"ט משום דאפשר להתעסק עד למחר מכלל דהיכא דל"א להתעסק דחי ש"מ הכא נמי ניחוש הכי . תמהני זה יש לדחות דהא כיון דלא כתבה התורה אד קרא בכהן גבי מומר ש"מ דיש חומר בחמץ מה שאין בחבירו ואי כתבה התורה אד קרא ה"א דלהכי דחי דקילא משל"כ חבירו דחמיר לא דחי וא"כ י"ל דלא קשה מהא דכתי' דלחבירו דרחצו דמקורא מיותר הי"ל דהתורה קא"ל בקרא דלחבירו דהא דהיכא שוה בכל לא דחי לעשה ולכך לא דחי לעשה ול"ת דמייר ואי"כ מילתא גבי מקורא נמי י"ל דהא דיעבד בשאלה עדיפא מהיכא שוה בכל ואי לאו קרא דרחצו במקורא ה"א הא דיעבד בשאלה עדיפא מהיכא שוה בכל ודוקא לעשה ול"ת דכהן דחי חבל לא לעשה ול"ת דמייר דחלינהי שהרי בטומאת קרובים רחמנא לעשה דטומאת קרובים חיובא דוחה לעשה ול"ת דמייר ומחילה נדחה עשה דטומאת קרובים מפני עשה דמייר הכי"ת לא מצרפינן לדחות וכמ"ש הרי"ף ורש"י בפ"ב דמ"ח וה"ה ג"כ דעשה דמקורא נמי לא דחי לעשה ול"ת דמייר קמ"ל קרא דהתם במקורא דוחה אפי' לעשה ול"ת דמייר: אך לפ"ז עדיין לא פליגינן מחלוקת ר"ת ותקני דוקנו גבי מקורא אמה לי דע"כ כיון דידעינן מלחבירו דגבי טומאת קרובים דעכ"פ הא לחינו שוה בכל לא עדיפא מיעשה בשאלה ואפשר נמי דגרע מיעה וכמ"ל כיון דטומאת קרובים לא דחי לעשה ול"ת דמייר ח"כ לא נכתוב אלא רחצו במקורא ואנא ידענא כיון דעשה דמקורא דחי לעשה ול"ת דמייר ח"כ דחי בוודאי נמי לעשה ול"ת דכהן אלא עדיפא מיעה אלא ע"כ מוכח פלחבירו לא אתי כלל להא דעשה דטומאת קרובים דכהן ואפשר אלא צריך קרא להא דעשה דכהן לא דחי לעשה ול"ת דמייר דפסיקא כיון דלא ידעינן חיוב מהנאמור אי עשה דטומאת קרובים אי עשה ול"ת דמייר כל כה"ג ואתי אמרינן דאב ואל תעשה עדיף ואל יטמא וכמו שפי' השתא מקובלא לב"ת בפ"ב : ומ"מ אלא' הרמב"ם עשה דקום ועשה עדיפא מעשה דאב ואל תעשה היינו כל היכא שאין בהעשה דאב ואל תעשה לד חומר כמו הכא דחיכא במייר עשה ול"ת ומספיקא לימא הא דמייר עדיפא ולא אתי עשה ודחי לעשה ול"ת כל כה"ג אמרינן אב ואל תעשה עדיף . ועוד י"ל לדעת הרמב"ם כיון שהוא ז"ל פוסק ג"כ כהירושלמי כמו הרי"ף בנעבד לבטל את המצוה ע"י כולל דחלה שבועתו לבטל את המצוה נמי מ"ב לק"מ נמי מהא דלחבירו דחיטעריך דלא אתי העשה דטומאת קרובים ודחי לעשה ול"ת דמייר דפסיקא דלא דחי כיון דבהא שבועה מיר נחסר גם בטומאת הרשות וה"ל נעבד ע"י כולל לבטל גם טומאת מצוה של קרובים וכ"ג ודחי דחלה שבועתו לבטל את המצוה דהא מירות נמי לשבועה דמיתסר נפשיה בחפץ וכמ"ש גם רבינו לקמן בענין המיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיון דרשות וא"כ לא צריך קרא דלחבירו לא ישמא להכי אצ"ע כ"כ למת מצוה אתי : אך בעיקר הקושיא על הרי"ף ורמב"ם מהא דיבמות לא זכיתי להבין שהרי הרמב"ם כתב להדיא בפ"ו מה' נזירות דלכך הותר למייר מקורא לגלח ר"ע אף דיש כאן עשה ול"ת משום כיון דכבר נעשית המייר מצרעתו ואין כאן עוד העשה דקדוש יהיה חלח ל"ת בלבד ואתי עשה דבערת מקורא ודחי לעשה ול"ת למייר יעו"ש הרי שלדעתו אין עשה דוחה לל"ת ועשה אף שיעבן בשאלה ש"מ ה"ה דעשה דמצוה לא דחי לעשה ול"ת דנעבד והרמב"ם בפיהמ"ש הרי"פ אתמרה:

סימן סד

ואי בדיקה זו מן התורה היא אין התנא מסתם לן סתומי כו' . ולד' הר"ן י"ל דלייק לה מדקתני ואסתה מע"ל ואסתה כשרה להאי ואסתה שפת יתר הוא פשיטא דבאסתה עסקינן אלא ס"ת דלייק אתי דלאחר שאסתה ואפשר לבדקה אז הוא לכאורה משא"כ בחייה אחי אפשר לבדקה אז חלבה ובניתה אסורה משעה שבדיקה היא מן התורה הרב הגדול מוהרר חלי' נ' : ולדעת רבינו י"ל כיון שהוכיח מהא דמצעי' לר' יוחנן מהו לאסתה ביו"ט ולא אמר כיון שאריך בדיקה מן התורה פשיטא שאסור לאסתה וע"כ לדידיה בדיקה זו אינו כ"א מדרבנן ולפ"ז כתב רבינו שפיר דמשמע ליה מדמסתסלה סתומי ולא קאתי בהדיא דאריך בדיקה ואתי לאתויי כ"א מדרבנן אלא ר"י לדייק כמ"ש הר' ה"ג הנ"ל דה"ל מתי קא מבעי' לי' מהו לאסתה ביו"ט פשיטא שאסור כנ"ל ודוחק לומר דהא גופא קמבעיא ליה אי בדיקה זו מן התורה הוא ולדייק כנ"ל או לא לא"כ ה"ל למיבעי' על התשמיש כנ"ל:

סימן סו

ונ"ל דהיינו טעמא כו' והא חטאת יולדת קרבן נשים הוא ועברה בכל תאחר כו': שמעתי בשם הגאון מוהר"ר שמואל זקיקלה"ס אחין מוה' ראזרסי' שם וקאי על הבעל שהוא עובר בכל תאחר וא"כ אדרבה נראה שאשה חייבה עוברת בכל תאחר מדקאמר וקאי עבר הבעל וכדאיתא נדרים ל"ה שלשה חייבה קרבן עובר על חצתו וכל קרבנות שהיו חייבת ולכך עובר הבעל נמי בכל תאחר יו"ל לדעת רבינו שחף שהבעל חייבה קרבנו חובה של חצתו היינו מדרבנן שכל הנכסים מחרחין לו ואין לה קנין פירות כלל לכך חייבוהו להביה כל קרבנות חובה שעליה ומ"מ לענין כל תאחר ולחי אין לחייבו כיון דחיובו לא נדר וכדאמרינן בר"ה ד' ו' יורם מהו בכל תאחר מי אמרינן כיון דחיובו לא נדר כו' ומסקינן דה"ב חיוב עובר כיון דחיובו לא נדר ע"ש ח"כ ה"נ כן כיון דהבעל לא נדר לא שייך לחייבו בכל תאחר לחל"כ מאי קמיבעי' ליה ביורם הא בעל נמי עובר אע"פ שלא נדר אלא ודאי דהבעל נמי חיוב עובר ודוחק לומר כיון דכל עיקר נדרי אשה תלוי בקיום הבעל ה"ל כאלו נדר חיובו גופיה ח"כ בעודה בבית חביה לחייב הבעל בכל תאחר וזה לא שמענו ואף לפי מ"ש התוספות ניטין מ"ו ב' ד"ה ולביתך דאורחיה דקרא לאורויי מהא דהבעל זן את חצתו מ"מ אין סברת שמעתם זה תחייבהו תורה להביא קרבנותיה ולעבור בכל תאחר . ורחיתי לרבינו בעורי חבן במילואים על ר"ה ד"ה אמר רבא שכתב ג"כ לדחות זה שמצאתי ליה בל תאחר בקרבן יולדת כגון שיש אמר הרי עלי לפני ר' יהודה מחלוקת, ואו היום עובר בכל תאחר יעו"ש ורחה שלפ"ז גרס שם וקא עבר ולא ניחא ליה לפרש לפ"ז על הבעל גופא ולחה ליה לפרש בחים תחר ש"מ שאין לחייב את הבעל כיון דחיובו לא נדר וכו"ל : שם וכ"ל שהרמב"ם מפרש ולא מיטמתה לו היינו ברגל כו' . לכאורה זה תמוה דהא מ"מ תקני מתי תיריה תרומה לפיכו נטומה נמי חיה מיטמתה ליה ברגל כיון שחייבת בשלמי שמחה ואיכא מצווה להיטמאות לו לדעת הרמב"ם ואין לומר כיון דברגל מוזהרות גם נשים על הטומאה לכך מצות חג"ב להיטמאות לקרובים כיון דזה בזה תלוי לדעת הרמב"ם דזה היו דמה שייעיה לחיסור טומאת ה"גל למצות טומאת קרובים להרמב"ם לא אמר דתלו זה בזה תלוי לענין בני חברן דמזהרים ברים הפרשה על הטומאה מצוים נמי על טומאת קרובים הסמוכים לו בחומו ענין מצות ב"ב חיסור טומאת הרגל אין לו ענין לטומאת קרובים כלל . ורחה כוונת רבינו להסתת מזה להרמב"ן להה דנקט לה מטומאה בחרוסה חגב שיטפיה היה להסתת לו לה קשה אין תני מלתת לישת כלל דהא ודאי חיסורא ליכא כו' דזה היו דהא ודאי חיכא חיסורא להיטמאות ברגל וא"כ חיידי דנקט לה מיטמא לה תני נמי חיכא מיטמאה לו וה"ה נטומה נמי : שם ות"ת למתי דפרשתי דחביי דאמר מפה בעלה מסמתה כו' עיין בתורי חבן ד' ד"ה לדקות :

סימן סח

ואי בליל יו"ט דאחון מצות שמחה מוהג מן התורה כו' דאיתי בפ"ל של פסחים שם שהוכיח ג"כ מכאן כדע"ר ובכם אחד הקשה על זה דהא י"ל דהש"ס לא פריך כ"א מסיפא דאיכו יוצא בה משום חגיגת ט"ו ואי בעלת עיבה ושחטה ח"כ תיפוק ליה דחיפסלה בלינה ולעולם י"ל דמוהג שמחה בליל יו"ט דאחון דודאי נראה דמצות חגיגה אינו מוהג כ"א ביום ט"ו ולא בליל כדכתיב שבעת ימים תאכל מצות ימים ולא לילות (עיין תוספות סוכה מ"ג ושבת קל"ח ופסחים ה') : אך מדברי רבינו בעורי חבן על מגילה ד"ה ד"ה וחגיגה מוכח דדאחון דמצות חגיגה מוהג גם בליל יו"ט דאחון רק שאין מקריבין לאותו בליל מקרא דבום מוחו וחם שחטה בי"ד לשם חגיגת ט"ו מקריב חלבים ואיברי' שלה בליל יו"ט והוי חלבי יו"ט ביו"ט יעו"ש שלא כד' התוס' דהכא בפסחים ס"ל אחי שפיר ד' רבינו . אך מלחתי ביהו' חגיגה דמצות חגיגה אינו מוהג בליל יו"ט דאחון דהכי אמר התם ושמחת בחגך משמע שתחייב בחגיגה אח שתחייב בשמחה ליל יו"ט דאחון דאיכא חגיגה אינו חייב בשמחה יעו"ש . ואי כדברי רבינו דליל יו"ט דאחון הוא זמן חיובו ח"כ תקשי לחייב בשמחה נמי ובשחטן מבעי"ט יוצא נמי ידי שמחה . והנה רבינו מקשה שם על התוס' פסחים שם שכתבו דהא דאמר ר"ח שלמים ששחטן מעי"ט אינו יוצא בהלל משום שמחה ולא משו"חגיגה היינו לפי' הקדימן לשם חגיגת ט"ו נמי דיוצא אח שלא מן התחולין בניקומי שנה הרחויה לחגיגה ע"כ ע"ז כתב רבינו שם דלוקא נקט שלמים ששחטן דאלו הקדימן לשם חגיגה ודאי דש"ד כו' אבל בירושלמי פ"ק דחגיגה ה"ד אי להדיא שלמי חגיגה ששחטן כו'וכן פי' שם בעל ק"ע ומה שתמה רבינו על הרחיה שהביאו התו' מהא דאמרי' לעיל"ג השתא שבעה שמוה הוא כו' הא בחל בשבת אינו דומה כו' ואי דיכול לשחטו מע"ט אבתי ת' הוו ע"ש הגה זה ת"ת ג"כ להדיא בירושלמי ועוד תמה רבינו מהא דאמר בשניכב ושחטה ואי כש"ך דרב יוסף ששחטה בי"ד ת"כ מאי מיירי חגיגת י"ד אפי' ט"ו נמי והא חגיגת י"ד קתני כו' הגה גם זה פריך שם בירושלמי ע"ש :

סימן ע

מ"מ דבר זה נכון לדעת הרי"ף כו' . נראה לפי הטעם הרי"ף להביא ראיה דהוכ"ג עירוב והוצאה ביה"כ זה פשיטא כיון דלפי הטעם אין לאדם שום נפש ולא ש"ץ בו מתוך וכמ"ש רבי' בסמיך לפי"ז הכי"ת לפי מהני בי"הכ עירוב כלל לדוקא בשבת וי"ט דהעירוב רשות לאכילה וע"י העירוב קונה שביתה שפיר שייך תקנת עירוב משא"כ ביו"כ כיון דאינו רשות לאכילה כלל מהי מהני בזה העירוב ע"ז הביא ראיה מהא דמערבין לגבול ביה"כ דמהני עירוב ביו"כ וכיון שכן אפילו תימא דמיירי מעירובי התחומין מ"מ ממילא ידעינן דצריך נמי עירובי חצרות כנ"ל . ואין להקשות דלמא מיירי בברייתא דמערבין לגבול ביו"כ מעירב ברגלו ולעולם עירוב פת לא מהני דז"ל דהא מערבין לגבול מהאי טעמא שמערבין בשבילו והיינו ע"י פת דאי עירוב ברגלו צריך הוא בעצמו לערב ברגלו : תמ"ז שמעתי שכוונתי ת"ל לדעת הגאון מוהר"ר יהונתן בספרו תפארת ישראל להקשות לפי"ד רבי' דביו"כ אין עירוב והוצאה מטעם דלרפרם חיישינן מביום השבת ויו"כ נמי בכלל אם כן למאי דמקשה אם בשלה ליפלוגי בחביות יקשה ליפלוגי ביו"כ דל"ל היא מתוך וי"ל דמ"מ ים לשטות בד' ב"ם ה"ל דוקא גבי יו"כ מאחר ב"ם משא"כ בי"ט שרי משא"כ השתא ליכ למיטעי בב"ה דגבי יו"כ מאחר דהא ב"ה אב"ם קאי דמיירי מי"ט ולב"ה ה"נ דביום כפור שרי ממשוטה דביום השבת .

שם הלכך נ"ל לפרש הא דמסיק בכריתות כו' . כן היתה להגיה בתוספות יבמים שם . ובגל"ח תירץ בסגנון אחר כמו שתירץ רבי' יעו"ם ותין להקשות על דבריהם הא לימא תחומין לא שייך קרא דשרי לפי' בשבת כיון דבתחומין היינו כ"ת מיסור לגמ כדאמי' עירובין י"ו ע"ב וא"כ מאי עשה דשלוח ודאי ל"ת דתחומין והוי ג"כ בעידנא דבשעה שהגיע לעזה ובשלח הי"ב מילין אז הוי הכשר מצותו לדעת הפסקי תוס' זבחים ולד"הרא"ש בגיטין יוסף בפ' לולי מציחות ע"ש ותין לומר דלמ"ד בשבת תחיר ואפי' לל"ת גרידא לא דחי כדאמי' יבמות ה' שאני לאוי דשבת דחמירי ע"ש דהש"ס דהכא זה והא תנא בעלמא לא פריך . והרב בעל טעם המלך יפב ג"כ בשם התוס' ע"פ שכתבו התוס' דים שבת דהוצאה מלאכה גרוע היא מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה והמלאכה היתה דיים ואל יפא הים מתקומו והפני יהושע כתב שם דזהו דוקא למ"ד תחומין דרבנן אבל למ"ד תחומין דאורייתא י"ל דהוצאה מלאכה חשובה היא וא"כ מהשתא נמי ביו"כ לא מרב שבת מוכיח שפיר דתין הוצאה ליו"כ מלאכה מיקי קרא דשתי למיסרי תחומין ס"מ דס"ל תחומין דרבנן וב"כ הוצאה מלאכ"גריע היא ודרפרס לאו בדותא היא אבל בכריתו' קאי רפרס חברייתא גופיה דהי הש"ס שפיר דרפרס בדותא היא והכשירו בכך שאני:

שם וא"מ דים חיסור הוצאה ביו"כ מן התורה כו' . לפי שרבינו כתב לעיל לדברי רש"י בפ"ב דיבמות דתין עירוב והוצאה ליו"כ מ"מ לק"מ דשם ביומא פי' רש"י מלישנא דרב יהודה ואיהו גופיה פוסק כרפרס דבחרא הוא וע"ש בכריתות לפי ו"ל : **שם** וא"ג דאשת איש הוי חיסור מוסיף נגד אשת איש הוי חיסור מיסורה לכל העולם ובמיתת ב"ד . שמעתי מקשים על זה הרי ביבמות כ"ד ע"ב איתא להדיא דאשת איש אחת חמיר מאשת איש הרבה אין חיסורה מחיסורה משא"כ אשת איש אחת חמיר מאשת איש הרבה ואין זה כלום דהתם רצה למילף הערמה מן התורה מה הלך מנדה ואשת איש אחת חמיר ואי בחולין קאמר ע"ב דעל מה הלך פרכי כל דהו ופירש"י שם כל דבר הלמד מהלך השוו ים בו להזיב שום דבר שהמלמדין שווין בו והלמד אינו שוה בו אפילו אינו לא קל ולא חומר פרכינן ליה ע"כ.ופריך שפיר שם מה לאשת איש הרבה אין חיסורה חמיר אבל אשת איש אחת חמיר חיסורה מחיסורה כלל נגד אשת איש שבעולם ובמיתת ב"ד כמ"ש רבינו מכל מקום פרכינן כל דהו כנ"ל :

סימן עא

וי"ל כיון דהוי בכלל שאר מלאכות ושלח כדברי הריב"ח כו' . לכאורה תמוה דל"ב תיהדר קושיתו לדוכתא כמו שמקשה גבי הסי' על הריב"ח דמכ"ל להש"ס דפליגי בנדרים ונדבות אי קריבין ביו"ט דילמא לכולי עלמא אין קריבין משום שהיה אב מלאכה רק דפליגי בחיסור הבערה ביו"ט דלר' יאשעל דחית ליה מישוטא דביום השבת ת"כ שבי הבערה ביו"ט וכי חיצטריך קרא ליו"ב אבל ר"ש דמיתוקי בפסחים דלית ליה מישוטא דביום השבת וחיצטריך קרא ליו"ט שלא יבא לומר דיקין פליג על הירושלמי והבערה בכלל מלאכה היא וחייב על הבערה שלא לצורך כלל ולהירושלמי י"ל דר"י ור"ש פליגי במישוטא דביום השבת כנ"ל : **אך** בחמת לי דקשה מידי דהא כתב הלח"מ בפ"ו מהלכות יו"ט לדעת הרב המגיד דאפילו לממשטינן מביום השבת דחמת מבעיר ביו"ט היינו דחמרינן גם בהבערה מחוך דה"ה כיון שאין בו נוף אוכל נפש לא חמרינן בו מחוך דמ"ל מישוטא דביום השבת דחמרינן בו מחוך וכ"כ הגל"ח ג"כ שם בביצה י"ב יעו"ש וכן הבאתיך הב"י דברי הרב המגיד בסי' תל"ה ע"ש ובמ"ח סי' תקי"ח ודברי המ"א התמהין דע"כ ר"ש ל"ל מישוטא דביום השבת וכ"ל דדרים ליה להא דחמרינן בפסחי' דמ"ח ובמכות ד' כ"ח דחילוק מלאכות לשבת וחין חילוק מלאכות ליו"ט ונפ"ו יתיישב הא דחמר רבא ס"מ מדר"ש דס"ל דהבערה לחלק יצאה היינו כיון דלא דרים ביום השבת למיסרי הבערה ביו"ט ע"כ מיבעי' ליה לחילוק מלאכות לשבת וחין חילוק מלאכות ליו"ט וס"מ הבערה לחלק יצאת ול"ל למה שפי' התוס' הטעם מדקרי לה חב מלאכה אח"ו מצאתי בגל"ח פסחים ה' וכוונתי בזה ת"ל לדעתו וא"כ זה דוקא בגורך לדם דחמרינן בו מתוך ולד' רש"י והרבה רחשונים לא בעינן גורך כלל משא"כ גבוה לימשטו מבלכם ולא לגבוה וקאי עליו נחיסור עשה כמ"ש תום' ביצה י"ב . ומ"כ לאי שפיר דברי רבינו ולק"מ כנ"ל למאי פליגי בחיסור הבערה ביו"ט לר"י ברי הבערה ביו"ט ממשוטא דביום השבת ונדרים ונדבות חין קריבין ביו"ט וזה חינו כיון דלגורך גבוה לא חמרינן מתוך ומה"ט חין קריבין נדרים ונדבות ביו"ט לפ שהבשר נאכל לבעלים מ"מ כיון דעיקר הקרבן לגבוה סליק לא מיחסיב לכם כמ"ש תום' שבת דף כ"ה לענין חין מדליקין בשמן שריפה מ"כ ה"ה נמי דהקטרה מסורה מסום הבערה חלח ע"כ מוכח דלר"י נדרים ונדבות קריבין ביו"ט ושפיר גם הבערה הותרה בו לגורך קרבן מיקרי נמי לכם לפ"ד קריבין לחכילת הבשר חשיב לכם כמ"ש התום' שם משא"כ לדעת הריב"ח דהבערה חין בו מיסור כלל ביו"ט כיון דחין שם מלאכה עליה ופשיטא דמותר גם בגורך גבוה שפיר הקשה רבינו למחי ר"י ס"ל הבערה ללחו יצחה ומותר הבערה לגמרי ביו"ט ולקולם נדרים ונדבות חין קריבין משום שחיטה דלא חמרינן מתוך גלורך גבוה היכי שים שם מלאכה עליה וזה שכתב רבינו כיון דשם מלאכה עליה די לך למעט יו"ט דקיל והותר בו לוכל נפש כו' כלומר לחפוקי נגבוה דלא חמרי בו מתוך והח"מ החלבי שבת קריבין ביו"ט בהשלה בהן חת החור חף דלא ס"ד בהו כלל מתוך ע"כ ל"ל כיון שמתירין הבשר בחכילה מיקרי לכם כמו שחיטה : ומה שהקשה רבינו בסמוך למעט נמי ליו"כ מקרא דביום השבת רחיתי בספר פנים יפות שתירץ דיו"כ מיקרי נמי שבת דכתיב בו שבת שבתון משא"כ בחיסור מלחכה דיו"ט לח כתיב שבת ע"ש :

סימן ער

אבל הרמב"ם שכתב גבי ניר ומוריים כו' בשל יד המלך ייבב דברי הרמב"ם כיון דהני שיעור חסיר רק מעשה דחזי לחצטרופי ומרבוי לכל הלא"ה הי' מותר חפי' מחמת שחר עיונים דחל"כ כ"ל לר' יוחנן העשה דחזי לחצטרופי הא בלחו הכי חשור מחמת שחר עיונים חלח ודחי כדחמרן ולפ"ז נחומך חני שיעור מותר מחי לחמרת הא חזי לחצטרופי דחם כן יהי' שוב שלח כדרך הנחתן ומ"מ מדרבנן וודחי חסור ו"ם רב גידל לימור דחמרי דיעבד לכתחילה מדרבנן מי חמרי ולימור לחמרי פורתא היינו דגם בטובא חף בחין בו כרת מ"מ חסור מה"ת ולימור לחמרי מי מזוג מי חמרי והיינו חף בכרת ע"ו הביא הרמב"ם לחומך מי פטור מכרת ולוקה מכות מדרות דש"ת דמה"ת חסור דחי מדרבנן לח מלינו מכת מדרות בשלח כדרך הנחתן גם הביא הא דבמזוג חייב כרת אבל הא דחני שיעור חסור מדרבנן דבר פשוט הוא ול"ל לכתבו :

סימן עו

ובפ' בתרא דיומח לח פטרינן חלח באוכל אכילה גסה אבל לח שלח כדרך אכילה דאינו מזיק וודאי חייב דחיתי בב"ב מ"ת סי' קע"ו שכתב שאין מזה רחיה דהא אכילה גסה לח שמה אכילה הוי רבותא יותר דה"ח כיון דאכילה הוא וגבי אכילה אחר שאינו שבע כ"כ מיקרי אכילה ולחייב קמ"ל פרט למזיק משא"כ שלח כדרך אכילה שאינו רחוי לבוש אחד גרב טפי . ואני שמעתי ולא אבין לה מאחר דאפי' בתרומה דכתיב בה אכילה ממעטינן אכילה גסה אף שהיא אכילה לאחר מב"ם ביו"ב דקפיד רחמנא בעינוי ויקובי דשתח דיל"ל דאכילה גסה בכלל עינוי כיון דלא כתיבא אכילה חייב גם על אכילה גסה כמו בב"ח ומצילה דלא דמו לתרומה כדאי' בפ' החולץ ד"ה קמ"ל ביו"כ דפטור כיון דאפקה בלשון עינוי : **שם** והא וודאי גבי יו"כ דלא כתיבא אכילה אם אכלן שלא כדרך אכילתן חייב : הקשה המופלג השלם כמוהר"ר ל"ם ק"ב ס"י ח"כ מכ"ל להש"ס אם ד' פ"ו ללמוד מהא דשיעתה התורה ביו"כ בלשון לא תעשה דשיעורו אל יו"כ ככותבת כיון דדרשינן מיני' הא שלא כדרך אכילתו הוא דחייב אימת להא דאמר הוא דחתי ובחתת נראה לק"מ מהי שלשלה כדרך אכילתו הוא דחתי מ"מ כיון דאפקה רחמנא בלשון עינוי ותלי ביחובי דשתח קים להו להו"ל דבפחות מכ"ת אין יחובי דשתי וכן י"ל דאיכא אף דאתי לכלותות פ"מ ידעי' נמי לשלח כדרך אכילתו מעט דאלי ביחובי דשתי דאיברת דים לדון אפכח דלח מסתבר לחייב שלח כדרך אכילתו נמי בכלותות כיון דאלי ביחובי דשתי וכי אפשר דכלותות אלא מי מייבב דשתי החדש כמו כלותות בשר חו פת וכ"ש נראי לשער בדבר שאין רחוי לאכילה בשיעור היותר גדול מכלותות וזה לא שמענו ואם כן מ"ל לרבינו דחייב כלל בשלח כדרך אכילתו ול"ל דמהא דלא ממעטינן פרט לאוכל שלח כדרך אכילתו אפילו בשיעור היותר גדול ס"מ דשלח כל"ח חייב וכיון דלא ממעטינן להו לרבנן שיעור אחר היותר גדול ס"מ דהשוו חכמים מלותיהם לחייב לעולם בכלותות :

ויש להביא ראי' לדעת רבינו דשלח כדרך אכילתו חייב לאכילה יש לדייק מדאמרי' מדאיצטריך התורה במשמעה דכתיבה בלשון עינוי ואינו אכמים בשיעור

בשיטורן מכוין דמשמע דאי לא שייתה התורה למכתב בלשון עיטי אלא בלשון אכילה לא הוה ידעינן דשיטור אכילה ביו"כ אינו בכוית הא ע"כ תקצי קושיות הש"ס נכתוב רחמנא תהורה ביו"כ וע"כ ל"ל כתירוץ הש"ס דלא תפשר לכתוב לא יאכל דה"א אכילה בכוית ואי שיטור יו"כ בכוית ח"כ לא תצטי מידי ואין לדחות דהא מזה לא ידעינן להקל בכלותות דחיטת חיפכת דגם בהצי שיטור חייב ביו"כ ולכך לא כתבה התורה לא יאכל לאזהרה הא להקל בכוית זה אינו דמהיכי תיתי ה"א לחייב על הצי שיטור מה שלא מצינו בשום חיטור הכ לה אלא ע"כ ל"ל דמהא דלא נאזהרה תזרת לא יאכל אין ראיי דיל לכתוב לא יאכל הש"ס דאין חייב אלא בדרך אכילתו וביו"כ ודאי דחייב אף שלא בדרך אכילתו וע"כ הוצרך להכיח דשיטור יו"כ בכותבת מהא דשיתה התורה במשמעו • אך יש לדחות דאי לאו דשיתה התורה בלשון עיטי לא שיערו חכמים בכותבות הגסה מעשב שחייב משום אף דבכגרוגרת לא תפשר מעשב שבתגו התוס' שם דאין סברת לשער הצותות שבת ואכילה אחד קרא כיון דלהו חד עניינא נינהו מ"מ תפשר לשער בכותבות ביוטית : שם וז"ת אכתי תקצי לך הא דתר"ל כו' דהשתא נקוט תיהא פלגא בידך כו' : צריך להבין כוונתו אי כוונתו דמ"ש הש"ס ה"א אכילה בכוית היינו נם שוטע לברתי אינו כ"א בכוית כיון דאזהרה קאי על העוטע דאין עוטעין אלא ח"כ מזהירין ח"כ לא תצטי מידי דהא אי הוה כתיב לא יאכל ה"א אינו חייב כרת כ"א דרך אכילתו דווקא משא"כ השתא אף אלא כתיב אזהרה מ"מ ידעינן כרת ומקוטת ג"כ מג"ם • ואי כוונת הש"ס ה"א אכילה בכוית היינו שאזהרה היא אף על כזית ומ"מ עוטע לברתי ידעינן מחעוטה דאינו אלא בכותבות ח"כ תקצה למה נכך נקוט מיהו פלגא בידך ונכתוב אזהרה על כזית ועדיפא יותר מהשתא דלא נאזהרה אזהרה כלל • אך כוונתו הוא דוודאי אי הוה כתיב לא יאכל אלא קאי נמי אאזהרה גם על העוטע בכותבות דאלו אכילה כזית דווקא משמע ולא יותר אלא דהוה משמע מיניה נמי דגם על כזית מוזהר בלאו גרידא :

סימן עז

ואיבא למידק מאי פריך יו"ט לבתר חיסורו הוא דילמא התי תנא כריה"ג ס"ל כו' והא דלא מקשה דלמא ס"ל להאי תנא כמ"ד בהערה ללאו יצאתה והבערה ביו"ט מותר לפי מה שכתב התוס' בשם הריב"ח בפסחים ה' ב' יש לומר כיון דכבר דחה להא אי הוה כתיב לא יאכל דריב"ח לעיל נמי ע"ש לא חש לה: ומפשר דלדעת רבינו קשה מזה נמי על הריב"ח דמוכח מכאן דחף למ"ד ללאו יצאתה מ"מ שם מלאכה עליה ביו"ט וחייבין עליה בשלא לצורך אך יש בישב קושיות רבינו דאי ריה"ג היה מ"ש מאי רבותיה דיו"ט דהא לריה"ג מותר לצרוף המן ביו"ט כיון דיכול להנות ממנו אף בתחלת ביצורו וע' תו' פסחים ה' ד"ה ואומר : **שם** ובאמת קשה לי על פרש"י שהרי ר"ע בפ"ק דפסחים כו' ע"ב ברש"י ס"ל דחמץ הוי לאו שקדמו עשה דמצה עד הלילה אינו עובר בבל יראה רק על עשה דתשבותו ולא ה"ל לאו הניתק לעשה ומ"מ אפי' מצה ע"מ לבערו עובר ולא כהר"י וכמ"ש רבינו לקמן בסי' פ' מ"מ מחמת מומר חיסור מחויב לבערו בכ"ז ולא יהזר אחר עניים לשורפו אף לר' יהודה וזהו דווקא לפי הטעם דמ"ע דתשבותו קודם ללאו דבל יראה משמ"כ לפי הס"ד דר"ע תשבותו הוא ברחטון ממש והיינו ביו"ט ומ"מ הלאו דב"י בח כאחד עם העשה דתשבותו • ולא הוי כלל קדמו עשה אלא לאו הניתק לעשה וכשתשבתה ע"מ לבערו אינו עובר ולכך מחוייב לתזר אחר עניים ולשורפו ואפילו אחר ר"ע מצינו להבערה שהיה אב מלאכה • מהגהות מוה' אברהם אבלי נרו :

אך לפי מה שהוכיח רבינו בסי' פ"ב דלא כהר"י קושיתו בח"ט :

שם אבל למה שכתבתי לתיכא גוונא דלא כני בביטול כו' הגהות בעל מקור חיים תמה ע"ז דהא מ"מ קשה למאי סופו להקל הא מחוייב עכ"פ לבערו כ"ד משום בל יראה ישו"ם ורבינו בעלמו מקשה זאת בסימן פ"ג ד' סג ב' ישו"ם וכמ"ש בק"ח סס"י והנה הכלבו הוכיח מהא דיוסב ובטל והרי חייב לבטלו כו' דלא מכי ביטול לחמץ יהוי ול"ל שלרבינו לא ניחא לו בזה כיון בגדולי החחרונים הוכיחו דמהכי ביטול לחמץ יהוי וכמ"ש הר"ן בפ"ק דפסחים : ובגל"ח הוכיח ג"כ דלא נהקל בו דהא ע"כ ל"ל לרבי יהודה אין מועיל ביטול לעניין שאה התשבותו כ"א לעניין בל יראה כיון דלדידיה לא מהני אפי' ביטור בכל דבר כ"ש ביטול דלא מהני ורש"י שכתב דביטול ל"ל מחשבותו היינו לרבנן דווקא ואיתא מה שתמיימו שם והתורה תמרה תשבותו ולא השיבו התורה לתמיר אלא ודאי דמהני ביטול לעניין ב"י אפי' לחמץ יהוי יאו"ם ונספר בתר יעקב כתב לר"י אפי' לעניין ב"י לא מהני ביטול דאל"כ יש לפרוך על ק"ו מנזיר מה לנזיר שכן לא מהני ביטול • ובזה יתורץ קושית רבינו מהא דמפרישין חלה בטומאה ביו"ט כו' לחמי הא יכול לבטלו כו' דז"ש ד"ל לר"י ס"ל דלא מהני ביטול ויתורץ קושית התו' מעל רש"י בדף ה' ד"ה מהתוריית מהא דר"ע יאו"ם • ועתה יש להעיר על רבינו דהא לפ"ז נסתר הוכחתו דלא מהני ביטול עליו מחריות כיון דלר"י לא מהני ביטול לעולם • אבל הראיה בד' רבינו דלר"י כיון דביטול ל"ל מחשבותו ודאי דמהני ביטול גם לר"י והא דלא מהני לדידיה ביעור בכ"ד משום דהאי דכתב רחמנ' ביטול היינו שיוציאנו במחשבתו לגמרי מרשותו וזה תלוי בדעות בני אדם ומי שהיו מוציאו מרשותו לגמרי בביטול גזירת הכתוב הוא שיסרפנו דווקא כמ"ש הר"ן נרפ"ק דפסחים ושם כן ביעור בכ"ד לא מועיל כלל דמתמ"י אם מוציאו גם כן מרשותו על ידי ביטול אם כן ל"ל ביעור ואי אינו מוציאו במחשבתו לגמרי אף ביעור לא מהני אלא בשריפה דווקא :

והנה דעת הגאון בעל מקור חיים דהא דתר"י בפרק' אין זה מעשה תשביתו דקרא אלא דהוי מ"ע בפ"ע וכמו שאר חיסורי הגוף במצות שמצותו בשריפה דחשיב במתני' דתמורה ישו"ם וה"כ אינו מתקן בשריפה למ"ע דתשביתו וע"כ ל"ל לדבריו דהק' דר"י אינו כ"א משמתת דהל"כ תמורה כיון דמק"ו ל"ל דתשביתו פירושו שריפה ואף אאי אינו מקיים בשריפה למ"ע דתשביתו וה"ה בביטול נמי ועוד שהרי במכילתא תניא אמר ר"ע מיכאן השמתה שהיא בב"י וב"י הוי אומר זו שריפה הרי דמתשביתו גופא ג"ל בשריפה והק"ו הוא גילוי מלתא על תשביתו דקרא שפירושו שריפה ולפ"ז מיושב נמי מה שהקשו המפרשים שהא דרבא דאמר ש"מ מדר"ע דאין ביעור אחץ אלא שריפה הרי להנוסחים במשנה וחכ"א אף מפרר כו' והברייתא ג"כ בכלל תשביתו ת"כ כרבנן נמי ש"מ וכיון דה' הקשה בגל"ח בשם תורו על רש"י בד"ה וש"מ מדלא נפקא ליה ישו"ם ולפי המכילתא הנ"ל ש"מ דש"ל לר"ע דוקא שריפה כמו לר' יהודה ורבא סמך על מ"ש ר"ע במכילתא : ולפ"ז ש"מ ג"כ מה שהשיבו לר"י והתורה תמרה תשביתו ולא השיבו מבל יראה כמ"ש בגל"ח הנ"ל דגרסה לד' רש"י דכיון דמשביתו כ"ל ביטול ע"כ דהקרא מיירי מקודם זמן איסורו ומפשר למ"ד יום קודם לפסח אחל עליו מצות השבתה ביומא בשירה כמ"ש רבינו בסי' פ"ג דאי לאחר זמן איסורו לא מצי מבטיל ליה וע"כ מצות שריפה לר"י משביתו ולאי ג"כ דוקא קודם זמן איסורו דהא הקרא מחד גווני מיירי וה"פ דקרא שיהא החמץ מושבת ושותר כשיגיע שעה שמשכ לאחר זמן איסורו דאם החמץ לו ברשותו עובר על ב"י לד' רש"י בפ' המניח ואף לחייב לבעירו בכ"ד משו' ב"י ואף למ"ש רבינו לקמן דאינו עובר בב"י עד הלילה מ"מ כיון שעיקר שעה דהשביתו הינו כ"ש לפני זמן איסורו ומה שמשביתו לאחר שם הוא רק להקן הלאו דב"י שלא יעבור עליו בכניסת רגע הראשונה של לילה דמי להא שמשביתו בשעה שמצי הפסח לתקן הלאו שמשביתו בכ"ד וה"ש מה שהשיבו לר"י מתשביתו ולא מב"י כיון שאז עדיין לא חלה עליו ב"י ולכשחלה עליו ב"י גם ר"י מודה דהשבתה בכ"ד : ואין להקשות לר"י כיון דתשביתו מיירי מקודם זמן איסורו וה"ה מהני ביטול מ"ע דתשבותו מן העולם ל"ל די"ל ע"פ שכתבתי בסמוך דהיכי שאין מוציאו מן רשותו לגמרי ע"י מחשבתו לריך שריפה דווקא ופשיטא לר"י שסובר ג"כ החמץ שעבר עליו הפסח ואפי' של עכו"ם אסור בהנאה מ"ש טפי דמה לי ביטול מה לי שריפה כיון שהחמץ שיפאר לו לאחר הפסח אינו רחוי לו עוד קת"ל קרא דאם אבערו מן העולם לריך שריפה דווקא :

שם והשתא יש להקשות כו' אם החמץ עומד בעזרה לכ"ע לוקין עליו הא מני למימר כבר בטלתי את החמץ כו' י"ל לריך שיהא החמץ של בני החבורה ויתרו בו בני החבורה בעלמן וא"כ שפיר הוי התרתא וודאי דע"ז אין לומר שמא ביטל הא כיון שהחמץ שלהן ואין יבטל דבר שאינו שלו ולא עשוהו שלוחן לבטל • ועי"ל כמ"ש רבינו בסמוך שקנה חמץ אחר שם ולא קשה הא לר"ם מני לבטל גם לאחר שם וא"כ י"ל שמא ביטלו דזה אינו די"ל כמ"ש התוס' במצות ל"ט ע"ב ד"ה במאי שכל היכי שעושה האיסור בשעת התרתה אמרינן שיעמוד באיסורו ולא יחזור בו ע"ש ה"כ י"ל כן כיון שעושה מעשה איסור שקונה החמץ לאחר שם בשעת שחיטת הפסח מסתמא לא יבטלנו אח"כ : מ"ש הרמב"ם בקנה חמץ בפסח חייב אף ע"ג דבאיסורי הנאה לא שייך מכירה כמ"ש תוס' סנהדרין ד"פ ד"ה בשור ישו"ם מ"מ נראה זה הוי כקבל עליו אחריות דמאי ס"מ שם יהא מוכרח לבשם לו לבסוף או שם הקדים לו תשלומין ואף דבקבל עליו אחריות ליכא אלא חד לאו וניתק לעשה דתשביתו ואתאי לוקין מ"מ י"ל דהרמב"ם ס"ל דזה הוי לאו שקדמו עשה וכמ"ש רבינו בסי' פ"ב ע"ש מהרב הנ' מוהר"ר יעקב מחיר ז"ע • אך מ"ש בהתחמץ לו שיעה לאחר חצות להניחא לרבי יהודה דס"ל לחמץ לפני זמנו אסור בהנאה כו' ע"ז קשה הא מ"מ יכול לומר כבר בטלתי את הקמח קודם שהחמץ או קודם שם ול"ל לכוונתו הוא שהחמץ בידים בשעה שם ע"ז אין לומר שכבר ביטל את הקמח הרי אתבייה עכשיו ואתמנו בידים :

שם דגבי חזרות לא ימצא לא כתיב לך ומשמע דאפי' בכל אחריס עוברים בבל יראה כו' משמע מדברין דהא דרבינן הטן של אחרים מלא ימצא היינו מדלא כתיב לך כמו בב"י ולכאורה תמוה דהא מסקינן שם ד' ה' ע"ב דכתיב לך תרי זמני סדיוהו חד מלא ימצא ופי' שם בתו' ד"ה תשוב דמשמע דלא ימצא משמע דאף במצוי בידך בעינן לך לאפוקי עכו"ם שכשבאו ע"ש הרי דמלא ימצא מדבין לחמץ של אחרים ואף שכתוב לך גבי ישו"ם אתמם לא על רבינו הלומתו כ"א על רש"י שפי' כן להדיא בד"ה יכול יטמין כו' כיון דכתיב לך כו' ש"ל לא ימצא כו' והכא לא כתיב לך ובראה דאיתמיטתיה' דברי רש"י אלו ול' התוספות אין :

סיתרין כלל לפירש"י ופשוט :

שם ועוד ק"ל מאי קאמר לא תקרא לה שם עד שתפקה הרי יכול לבטלו כו' הנה הגאון בעל תשובת פני יהושע תמד ג"כ נזה ישו"ם והנה לכאורה יש לדקדק אף לד' ל"ל דהבעלים אין יכולין לבטל מטעם שכתב רבינו בטושע הלכה חיכה שמיירי שאין שם כהן בשיור מיל ורחיתי מי שכתב דהכהן נמי אין יכול לבטלו כיון דמשום שלו לשבור בכ"ד לא מועיל כלל דמתמ"י שם מוציאו גם כן

שריפה ע"ם • ורבינו לא הזכיר בביטול כהן כלום ונלע"ד דלד' רבינו אין הכהן יכול לבטל כלל דלאו תמורתו הוא כיון דלכל עיקר אין לו לכהן בתרומה טהורה אלא מה שהוא מתנה בשעת ביעורו וביו"ט כיון דאסור לו לבער אין שורפין קדשים ביו"ט דמי לאוכל דמפרש תרומת תמך בפסח שבאבו התוספות פסחים ל"ב דלמ"ד דס"ל תמך בפסח אסור בהנאה אין התרומה קודשה כלל כיון דאין זה ניתנה ה"נ בחלה טהורה ביו"ט כיון שאין לכהן היתר הנאה לאו תמורתו הוא ואין יכול לבטלו ואף שלאחר יו"ט יהיה גורם לתמון הא קי"ל דגורם לתמון לאו כתמון דמי ומ"ט לא מהני ביטול לתמך בפסח אף דקי"ל כר"ם דתמך לאחר הפסח מותר בהנאה והוי גורם לתמון מ"מ לדידן לאו כתמון דמי וכמ"ש רבינו בסוף סימן ע"ו : ומ"מ כיון שהעיסה חייבת בחלה לא הוי תמון בעלים וחייבין לתנו לכהן לאחר יו"ע

שם ובע"כ טובת הנאה ממון דאי אינה ממון ח"ש לקנות מעלמין אבל קרקע כו' זה לשון כתבך חו"מ סימן ר"ג סק"ח שכתב דאפי' אי טובת הנאה אינה ממון מ"מ מקני בחגב וחליפין ומ"ם הס"ם ולא היא ה"פ אפי' אי טובת הנאה אינה ממון מ"מ מקני בחגב והא דלא הקשו ר"י בסוגר מעות דכתיב ביה נתינה:

שם והרי תמך לר"ם הוי גורם לתמון דאמר התוכל תמך של הקדש במועל מעל ק"ל ליהני ביטול כו' הגאון בעל מק"ות ת"ה ע"ו איך מדמי תמך של הקדש שמותר להשהותו דאמרה רוחה של גבוה והוי שפיר גורם לתמון להתמך שלו שמוהר עליו בכל שעה להשביחו תן העולם וק"ל לא הוי כלל גורם לתמון ישו"ב • ובאמת לק"מ דכוונת רבינו הוא כך דאי ס"ד דגורם לתמון חשוב שלו מ"ל לדיון דקי"ל כר"ם דתמך לפני זמנו מותר מכ"ל דאינו יכול לבטל לאחר זמן שיסורו וע"כ יש לומר דמדר"ח אני דבריס אין ברשותו ועשאן הכתוב כאלו ברשותו וכיון דאינו שלו לכך אינו יכול לבטל דמ"ל הא אינה מדרבא כיון דקי"ל כר"ם הוי שפיר תמך בפסח ברשותו של אדם ולכך עובר בב"י ובעשה דתשביתו מעשה דהוי שלו דמהני ליה ביטול ודאי להשהותו על לאחר הפסח וגורם לתמון הוא אלא ע"כ דבזה שהוא גורם לתמון לא חשיב כלל שלו וע"כ תמך בפסח אינו ברשותו מ"כ תמך של אחרים נמי אף שהוא גורם לתמון מ"מ לא חשיב שלו ולא מהני ביטול מהגאון מהו' אברהם מבלי נ"י :

סימן עה

וביון שם בו ד' לאוין לא תאכל חמץ עשה ועקר תרי לאוין כו' : אין להקשות הא התו"ם ליף ד' כתובו להדיא דהיכא דהשני לאוין אינם מוכין אתי חד עשה ועקר להו ואתי לאוי דב"י וב"י אינן מוכין כמ"ש רבינו לקמן בסוי' פ"ב • די"ל כיון שרבינו הרמה פניס שם די"ל אלא כאחד מ"כ י"ל נמי לדעת הרמב"ם אלא אתי חד עשה ועקר ד'לאוין ליף ע"פ שאין מוכין ובמצין החכמה רלאתי מצוה בשם הר"ם בביאורו למ"ג שתמה על הרמב"ם שכתב בספר המצות שורש ע' דאין למנות לב' לאוין כשהם מענין אחד ליף ע"פ שעובר עליהן מ"כ אמאי לוקין בהן על שניהם כיון שמוגה אותם לב' לאוין ובכ"מ כתב דבאמת אינו לוקה אלא מ' וקשה דמ"כ ה"ל למנות ג' לאוין דבפ' רואה כתיב עוד לא יראה לך שאור אלא ודאי דמוגה אותם לענין מלקות ומוגה אותם לב' משום דאפשר ללאו דבל יראה בלא לאו דבל ימצא יעו"ש • ומדבי רבינו מוכח דלא נמנה למלקות רק לאחד דמ"כ בלאו"ה נסתר פירושו בדעת הרמב"ם דהה לדבריו לוקה פ' ומ"ש רבינו דהרמב"ם לא גרס כנ' ספריס דיקן דאמת הוי לאו הניתק לעשה דמ"כ אמאי לוקה בקנה אמת כו' הוה בתשובת דבר שמואל כתב לתרץ זה דאמת מלקות בקנה אמת אי באמצעו בשביעי של פסח אחל בשבת דאז אין ניתק לעשה דתשביתו דאסור לו לפרוך החמץ ביו"ט ולמחרתו מתבטל לגמרי מ"ט דהשבתה ע"ש • אך רבינו לא חש לה שכתב ע"ז בסוי' ע"ט דמ"כ לא ה"ל להרמב"ם להזכיר אלא לפרש :

סימן פ

מ"מ מדעת התום' משמע לי דלא ס"ל כהרב המגיה כו' • **הנה** בעל בית חפריס ובעל יד המלך שניהם לדבר אחד מתכוונו דיש"ל דדוקא דבהא דשמה טהורה אלין בה סי' טהרה כלל כיון שהוא גופא עשה שפיר דמרי' מזהירין מן הדין משא"כ בהא דלגי הם כיון דאם מבעי בחמי עבריה ובגלי מחמת דבר אחר ואוכל מי כל הני אינן גלי הם ומ"מ לא עבר עליהן בלאו ת"כ כי חדית לן רחמנא במבטל הני זה מחמת העשה דגלי הם דהא כל הני אינן גלי הם ומ"מ אינן בלאו כ"ת בעשה דכ"ת גלי הם וע"כ י"ל דהביטול הוא חיסור מחודש בפ"ע ובפיר מקרו התו' דהא אין מזהירין מן הדין ע"כ ויש לדון בזה :

סימן פא

ועוד ע"כ ת"ל לומר כן כו' ויעו' בתי"ז בסי' ל"ג בביאור דבריו : **שם** ובע"כ י"ל כן לפברת ר"י כו' וא"כ אין לוקין עליהם אפי' בעשה מעשה כו' לכאורה קשה הא אפשר לתשבותי מלקות לר' יהודה לכ"ע לר"ל היכ' שלא קיים העשה תוך כדי דיבור לעבירת הלאו לוקה ולר' יוחנן נמי היכי שביטלו להעשה בידים לוקה ת"כ הכ"מ אם ביערו שלא ע"י שריפה וביטל מ"ע דתשביתו בידים ודלא לוקה. ונראה כוונת רבינו ע"פ שהקשה לעיל בסוי' פ' מאי לתרי ב"ש נכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שיהא התוס' לפי היכי דליכא עשה מפורשת מ"מ אין מזהירין מן הדין ת"כ לתיעבריך שאור בלאו מלקות אלא ע"כ דב"ש ס"ל כחכמים דביעור חמץ בכל

דבר ולר' יוחנן היכי שביטלו בידים וביערו בכל דבר ממילא קיים לתי"ע דתשביתו ומ"מ לר"ל לקשה יעו"ש מ"כ מקשה הכא דמ"מ תיקבי לף אי נימא דכ"ש כחכמים ס"ל ולימא מלקות בחמץ מ"מ מס"ד דבפחות מכשיעור אימא חיסור כל שהוא ס"ם תיקבי למאי דתיעבריך שאור כו' מאי לתרת ב"ש כר' יהודה ס"ל פשיטא דתיקבי ת"כ תיעבריך שאור לגופיה שלוקין עליו דהא אין מזהירין מן הדין וכ"ל : **והרב** בעל עשה התלך כתב דגם לחכמים מצטרפת לה מלקות לרבה דס"ל בפסחים דף כ"ח דבשאר נהרות בשיקפירור דוקא ומס זרקו לשאר נהרות בלא פירור הרי ביטל העשה בידים ורחיתי בג"ב מהדורא תניינא חלק ת"ח שהשה זה בשוב טעם דטעמא מאי לתרי דבשאר נהרות בשי פרור דוקא מטעם שיכולין ליעול מעם החתנ"י ספינות קטנו' ולא הוי ביעור מעלמא ת"כ מינה מי לא מבטל העשה בידים שהרי יכול ליטלו מעם ולהשביתו כדין • גם אין לומר דמשכחת לביטול עשה כגון שאתו לו מכרו לנכרי דמ"ל אם יכול עוד להשיבו מיד הנכרי ולבערו ת"כ לא מבטל העשה ואם אינו יכול עוד להשיבו מידו ת"כ מבטל העשה ממילא ע"י הנכרי : **ומ"מ** בהא דחני ביעור דעת המ"ק והב"ח לחיסור והלל"ח כתב בזה לשון דבר נחמד ורחיתי להעתיקו הנה הרמב"ם בפ"ה מהל' ח"ומ כתב המוכל מן החמץ עלמו בפסח ה"ז בחסור מן התורה שנאמר לא יאכל כו' והכ"מ תמה בזה עליו שהרי בכל חיסורי תורה חני ביעור חסור מקרא דכל חלב אך בחמת לק"מ דהרי הא דחני ביעור חסור לר' יוחנן הוא מטעם דחזי לתיעבריפו ות"כ מי שאוכל חני ביעור חמץ בסוף ז' של פסח אין לחייבו מטעם חזי לתיעבריפו דאלו יאכל חני ביעור אחר הפסח אין בו חיסור מן התורה לכך מייתי קרא דלא יאכל לחייב בחני ביעור ע"פ מ"ם בהלכה ב' אם דלא יאכל תעמא לא יהא בו היתר אכילה ולענין הגאה חני ביעור חסור ל"ם ביעור בהגאה • והגה בעיקר הקושיא מה שהקשה רבינו מחי קאמרי ב"ם נכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שהא חיסור הא אין מזהירין מן הדין כבר עמדו בזה כמה מן המפרשים ושהרי הרב הג' כתוב' חלי' ס"ו כתב ע"ז וז"ל מאי קשיא להו להני רבוותא הא אין מזהירין מן הדין הרי כיון שהחיסור הזה היה מתחלה חמץ ות"כ חיסורים דחמץ להיכן חלא ואין זה ענין למזהירין מן הדין :

סימן פב

ולר"ל דחני קיימו ולא קיימו כו' לכאור' תמוה שלא הקשה ג"כ מר' יוחנן דס"ל ביטלו ולא ביטלו דכ"ם לדידיה מבטלת מלקות בחמץ אפי' היכי שביערו רק שלא ביערו ע"י שריפ' לכך הגהתי בהגה"ה ס"ל לר"י דחני ביטלו ולא ביטלו ולר"ל כו' :

סימן פג

ואב לר' יוסי הגלילי ור"ם היכי מבטלת לה למלות השבתה כו' ובהכי ק"ל קושיא עצומה הגה הדברים הללו עד ואי קשיא לך למאי דפירשתי תקשה לך כריבין ביאור הכרחי ויסתבכו בהן לומרים מעיינים ע"כ תשורר את המעיין מה שכ"ל ביפומ"ה לכאורה קשה הא כיון שרבי הוכיח לעיל בסי"ג דבמתני' של מחרים שקבל עליו מחריות לא מהני ביטול והוכיח זה ג"כ מדהשיבו רבנן לר' יוחנן דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה לא מצא עשה לעצמו יהא יוסף ובטל ומופו להקל והרי כיון דמן התורה מקיים נמי לת"ע דתשביתו בביטול בעלמא ת"כ אף בלא מצא עשה לין ביעור חמץ אלא ביטול ומופו להקל שרבי חייב לבטלו ומני בהכי דהא לרש"י הא דקאמ"ר אין ביעור חמץ אלא ע"י הי"ה קודם שם ואז מהני ביטול אלא ע"כ דתשביתו הוא מהמת של אחרי דל"ש בו ביטול יעו"ש וא"כ שפיר מצטרפת לה לרי"ה ור"ם מלות השבתה בחמץ כזה דאף לדידהו לא מהני בו ביטול והפקר כמ"ש רבי' לעיל בסי' ע"ו. וכן מ"ש אח"כ לדעת רש"י לא קשה מהא דתויב לבערו בכ"ד נמי לר"י משום בל יראה בשירה לא חל עליו עדיין ב"י היכול לבטלו בע"פ בכ"מ שהוא נמי קשה חדא דהא תוה גופא כבר הוכיח דע"כ מיירי מחמץ של אחרים כי"ל וכאן מוקי לה בחמץ שלו ויוצא בשירה. ושוב דהא ים לתמוה דאי מיירי מחמץ שלו אי"כ דאין כאן תשלומין כלל לר"י כיון דאז מהני ביטול כמו לרבנן ויוצא בו בביטול ודי תוכת תשביתו ה"נ כן לר"י בלא מצא עשה והיינו ממש קושייתו לעיל סי' ע"ו ודוחק לומר כיון דמדרבנן זקוק לבער דוקא ע"ז הביאו לר"י נמי מהא דסופו להקל ממלות ביעור של דבריהן דהא ק"ו ת"י ליתו רק מתשביתו של תורה ולא מביעור של דבריהן • אך מצאתי להרמב"ן בספר המצות שורש ב' שכתב בפשיטות דהא דאמרי' במגילה מפני תיקון ליערב שיהו קורין הלכות פסח בפסח כו' דבזה מודה להרמב"ם דהיינו הלל דרבנן יעו"ש וא"כ י"ל מה שכתב רבי' דמלות השבתה חל עליו תוך לת"ד ע"כ היינו שלא דרבנן והא דמייתי הס"ם רפ"ק מקרא מהא שהיה מצה עומד בפסח רחשון כו' י"ל הלא הוי כ"א מלמלות נרחה לחלק בין הא דמצה תיקן כו' ובין הא דשולין ל' יום קודם לחג • ואין לתמוה על רבי' דל"ל לכתם בדוחק הזה ה"ל לתרץ כאן ג"כ דמיירי מחמץ של אחרים כיון דלעיל ולכך סופו להקל ג"כ מביעור דב"י מהאי טעמא נמי כיון דלרש"י מיירי ביוצא בשירה בתוך ל' ואז לא חל עליו עדיין בל יראה־זה היינו דמאי טעמא לתרי' דבחמץ שלו אינו חייב לבערו משום בל יראה היינו כיון דיכול לבטלו בע"פ בכ"מ שהוא ולא יעבור בב"י כשניצל הפסח מה שאין כן בחמץ של אחרים כיון דלא יכול לבטלו בע"פ ויעבור בב"י כשניצל הפסח

ולחי דמחייב לבערו בכ"ד משום ב"ש קודם יניחנו לדרך גם לר"י"ב הוכיח רבי' לומר דמיירי בחמץ שלו ושפיר לא חל עליו עדיין ב"י אך בלפ"ו תקשי כ"ג שמותר להנ לטעול בפי' ע"ו וכן מ"ש מ"כ ולחי קשיא לך למאי דפי' מצות הבדה היכי מצכחת לה כו' ג"כ קשה לכאורה דהי היה הדר ביה רבי' מהא דל"מ ביטול לחמץ שקבל עליו לחריות מ"כ מאי קשיא ליהנ מצכחת לה למצות הבדה בחמץ כולה והא ע"כ לם"ד דהאי מקשה דביטול מהני לעולם אף לאחר זמן חיסורו מ"כ לדידיה מוכרח דלא מהני ביטול לחמץ שקבל עליו לחריות אף אי ניחא כפי' התוס' דהא דלר"י בפריפה היינו לאחר שם דע"ז אין לדחות כמו בדבה רבי לעיל בפי' ע"ז כיון דלאחר זמן לא מהני ביטול מ"כ ל"ל דגם בחמץ של לחריס מהני ביטול : והא דלחרו יוסב ובטל וסופו להקל ולא לחמרי יבטלנו כיון דלאחר זמן חיסורו לא מהני ביטול דזה לחינו דהא לפוס ס"ד דמקשה מהני ביטול לאחר זמן חיסורו ומ"כ קשה יבטלנו אלא ס"מ דמיירי מחמץ של לחריס דלא מהני ביטול ומאי קשיא ליה לרבי' הא י"ל ג"כ דמצכחת בחמץ בה"ג אך ז"א וב' חשובות בדבר אחד דהא ולחי לפוס ס"ד דמקשה דביטול מהני לעולל לפי' לאחר זמן חיסורו לא מהני ביטול דזה לחינו דהא לפוס ס"ד דמקשה מהני ביטול לאחר זמן חיסורו ומ"כ קשה יבטלנו אלא ס"מ דמיירי מחמץ של לחריס דלא מהני ביטול ומאי קשיא ליה לרבי' הא י"ל ג"כ דמצכחת בחמץ בה"ג אך ז"א וב' חשובות בדבר אחד דהא ולחי לפוס ס"ד דמקשה דביטול מהני לעולל לפי'

דשמואל עובר אלא ודאי דבעינן קבלת תוכסין יע"ש מ"כ לחד שפיר הכא דהא מלוה
על המשכון לא הוי אלא שומר שכר ופטו'מתוכסין ודאי עובר עליו ודי לאו פטטמת
דר"י דקני משכון ומ"כ הוי כאלו לקדש בו את האשה ולקנו' קרקעות כמ"ש התוס'
ומ"ת של הרמ"ם הקשה שפיר כיון דלדידיה לפי' ס"ח נמי עובר ולא כהתוס'
ס"כ עובר גם בלא הא דקני משכון ודו'ק בשיטורי הגר"א בזה שכתב לתף ד' התוס'
פסחים הנ"ל ודין סותרין למ"ש בשבועות דבעינן לחרינת תוכסין :

סימן פח

שם ומה שמשמע מדעת הר"ן שדעת רש"י נמי כהרמ"ם לא מלינו כו' ראיתי
להעתיק כאן מ"ש הגאון בעל פני מרים בתשובה ז"ל כל גאולי המפרשים
הניחו שהתוס' חולק עמהם ודעת רש"י כמו שהבין הר"ן את דברין דמ"כ לא
מקשו התוס' מידי אכל בחמת גם התוס' סוברים כן בדעת רש"י דלמ"כ דברי רש"י
סותרין זא"ז דבתחלה כתב הפקידו אצלו וקבל עליו לחריות משמע הא בלא קבל
מותר אפי' בלא יחד נמי : לחמם יגעתו ומצאתו וכבר למדנוהו ת"ל ברבים להתום'
מקשו לדעת עצמן דוקא ותחלה בבתר מכ"ל לרמ"י לפרש דיחד לו בית היינו שאמר
לו הניחהו בחת תן הזוזית ולא שייחד לו ביתו לנמרי דכן משמע יותר לומר
לו מהא דמסקינן שילחי בילא קף מ' ע"ח לחפי' רב דמ"ל כת"ק דפ' הפרה שאם
נתן לו בעה"ב רשות להכנים בסתם הוי כקבל עצרותא מ"מ אם ייחד לו קרן זוית
מודה דהוי כלומר לו כנום לרשותך והשתא לדעת רש"י כמו שהבין הר"ן ש"מ לומר
את"ק דקאמר שייחד לו כל הבית דוקא הא מבילא שם מוכח דלף יחוד קרן זוית מהני
ע"ז תיקן רש"י דלמ"כ רק בייחד לו קרן זוית סגי ודקת"ל דלף שהיערו בעצמו
היינו מייחד לו מקום רק שאמר לו הרי הקרן זוית לפניך נמי סגי וע"כ בדייקת
דלקתני דלפי' הפקידו בסתם זקוק לבער לא לתיש אלא כת"ק דפרק הפרה דמ"ל
דבסתמא נמי קבל עצרותא דאלו לר' שם בעינן דווקא שיקבל אחריות בפירוש :
והנה הדבר ברור שדעת רש"י בסוגין כדעת הרי"ף ורמב"ם שפסקו כר' דשמואל
דהלכתא כוותיה בדיני קני כוותיה חע"ג דרבא דבתרהא אקיל ועבי אליבא דת"ק
מ"מ לדינא פסקו כר' ולדבריהם הא דאמר רבא בב"מ דף מ"ט ח' דהא ביתא
קמך לא הוי אפי' ס"ח היינו טעמא דהוי כאלו מ"ל כתום לביתי : ורבא כרבי ס"ל
דאינו חייב עד שיקבל עליו בפירוש לשמור כשבר' של התוס' שם ד"ה הא ביתא
קמך אבל לת"ק דס"ל דאפי' בתיתית רשות סתם הוי ס"ח כ"א בשאר לו הא ביתא
קמך הוי ס"ח ולא מצינו לדידיה דלא הוי ס"ח אא"כ ייחד לו קרן זוית וכההיא דבילא
ות"כ ס"ם דבריתא דאמי כת"ק בעינן דווקא יחד לו מקום דאי בשאר הא ביתא
קמך הוי ס"ח . אבל הר"י לשיטתו שם שפסק שם ד"ה שמואל כרבא דבתרא הוא
וכ"כ הטור סי' ש"ח ולדעתו ש"ל הא דאמר רבא שם כל הא ביתא קמך אפי' ס"ח לא
הוי אלא דאינו גופיה פוסק כת"ק ע"כ ש"ל הא ביתא קמך גרע טפי דהוי כאלו אמר
לו שמלק מעליו חובת השמירה ואפי' ת"ק נמי מודה בהא והוא סברת הסמיה
שכתבו התו' שם ות"כ לשיטתו הוקשה לו שפיר אפי' חיריא יחד אפי' לא יחד נמי
אלא דמ"ל הא ביתא קמך נמי אינו חייב לבער אא"כ ודאי בקבל עליו אחריות מיירי :

סימן פט

ויש לתמוה עליו אמאי עיסה מותרת כו' בעל יד המלך כתב לחלק דדוק'בדברים
שאין עומדים לחלוקה אבל עצמן חמרין אין ברירה והיינו בבהמה ושדה
דטבל וחולין מעורבין זה בזה ואלו קנו יחדאל ועכו"ם תבואה בשותפות אז ודאי חלק
היחדאל חייב וחלק העכו"ם פטור וז"ש הש"ס עיסה כמתן דפליגא דמיא כלומר
כאלו מתחלקה כבר אבל בהמה אינה עומדת לחלוקה ומסורת ואין זה ענין לברירה
ולדעת רבינו קשה דלמי יש ברירה ס"כ בהמה נמי תשתרי כדאי' בפ' משילין
דף ל"ג רק דמשני שם דיינקי תחומין מהדדי הא לאו הכי בהמה נמי שרי יע"ש :

סימן צ

מ"ב דברי התוס' אין מובנים לי במה שכתבו והמותר מני מקדים ליה כו' שמעתי
שהגאון בעל חוות דעת כתב ע"ז שחיסתמיטתיה לרבינו דברי התוס' בב"ב
קל"ו ד"ה מביא שכתבו דהא דמביא אינו אלא מדרבנן יע"ש ות"כ שפיר כתבו התו'
הכא שהמותר מני מקדים שלא יהו חולין בעזרה . ורהה לי שב דהא ע"כ לא הקשו
התוס' על רש"י בב"ב אם אלא במוכר שדהו לפירות להלוקה אין לו כלל קין הגוף
והא דמביא אינו אלא דרבנן וחייב להקדים כדי שלא יהו חולין בעזר' מש"כ בחמין
שחלקו לדעת רש"י דים לכל אחד בו קין הגוף ועיקר ההבדה הוא בחיוב ודאי ש"ל
להקדים המותר ואין כאן משום חולין בעזר'דכורי'אין לה שיעו'מ"ש כדאתקפ"ב
דמסכת בכורים ותה"כ דהוה מני להקשות עליהם בפשיטות אלא הא דבקין פירות
לחוד נמי מביא אלא אפי' ודאי נימא דבקין פירות אינו מביא מ"מ כיון שחייב
להביא מחמת קין הגוף מביא נמי לחלק קין פירות כ"ש אלא דלהלומי לפרכא
אקשו הא דאפי' בקין פירות לחוד מביא כ"ש בקין הגוף נמי ואף דההבדה היא
מדרבנן מ"מ ל"ש כאן הקדש :

סימן צג

ואומר אני דאף דלא חברת כו' בספר תשובה מאהבה כתב ע"ז דלפי"ש
בירושלמי הביאו התו' יומא שם דהיה מקדש לשניה ביו"כ גופיה לאחר
שחתה האשתו הרחשונה והא דתנן מתקינין לו היינו הומנה בשלמא יעו"ש דפליג
הש"ס דילן ס"כ ע"כ לא חיים נמי לכפרת אשתו הרחשונה (ולר' רבינו י"ל דמ"ט לא
מפרש הש"ס כהירושלמי כפשוטו דהיה מקדשה ביו"כ משום דחיישינן לכפרת
אשתו השניה) והא שמקשה רבינו לדיבא למימר דכניס לה היינו ביאה שהרי אסור
לו לגעת אל אשה תוך ז'ימים כו' ע"ז י"ל כיון דהוא אשה בבתולים יקח ס"כ לא
חיישינן שתמנע ספק נדה שהרי תלינן בדם בתולים כל אותו מעל"ע של ערב יו"כ
לפי שפירש"י ותתקינין לו בעיו"כ והנה מה שמביא שם בשם אחנו הרב המחוקג
להקשות על רבי'דמ"ל כלל שאם אחה אשתו לאחר מתן דם הפר מחוייב ליתן אשה
אחרת מתקנתא דביתו הא י"ל כיון שכבר כפר על ביתו ו אשתו הרחשונה במתן
דם הפר שוב ס"ל ליתן אחרת קודם מתן דם השעיר ומדרבנן הא מה"ט י"ל
להירושלמי אינו מפרש כהש"ס דילן אלא שהיה מקדשה ביו"כ גופיה דמ"מ לעניין
שאם תמנע אשתו לאחר מתן דם הפר וקודם מתן דם השעיר שאו כבר כפר בעד
ביתו ואו המומנת לו תתכפר בשעיר כדינה משו"כ אם יקדשנה על תנאי הרי היא
מקודשת ממילא במיתת הרחשונה ותהיה מחוסרת כפרה אך זה אינו להא יכול
לקדשה על תנאי בלא שתמות הרחשונה לאחר מתן דם הפר לא תהיה מקודשת
ותתכפר בשעיר ע"ש . ונראה שלא דקדק בדברי רבינו שהרי כתב בזה"ל שתחלה
היה מזה מדם ספר לפני ולפנים ואח"כ היה שוחט את השעיר ומזה ממעו וכן
בהיכל וכן במזבח החזהב נכון היה דם הפר קודם לדם השעיר כו' וזה מבואר
להדיא שם במשנה שאחר שהזה דם השעיר בק"ק היה מזה עוד על הפרוכת ממתן
דם הפר והשעיר ולכתיב וכויעשה לאהל מועד וכן פסק הרמב"ם פ"ד מ'משה
יום הכיפורים ושם כן כוונת רבינו הוא שמא תמות לאחר מתן דם הפר שלפני
ולפנים וע"כ מחוייב ליתן אחרת להשלים ממתן דם הפר על הפרוכת ג"כ וא"כ
תהא השניה מחוסרת כפרה ממתן דם הפר שהוזה כבר לפני ולפנים והא"נ דיש
לומר שמא תמות הרחשונה לאחר מתן כל דם הפר קודם מתן מחצון של דם
השעיר : **שם** בסוף הני מילי לאחר שבל לגזלן ודאי יכול למחול כו' יתין להקשות
ס"כ אין כתב רבינו בסמוך ללאחר לקיטה לא מהני למירה דידיה כיון דאיו
ברשותו ואו אינו יכול להפקיר הא שניר יכול למחול להשני' נופייהו הלוקט'ואין
כאן משום גזל דו"ח ס"כ לא הוי הפקר אלא מתנה ואיכן בתרומה ומעשרות :

סימן צו

כתבו התו' בירושלמי מקשה למה לא אכלו מנה מן החדש כו' הגאון מורא"ר
יונתן הקשה ע"ז כיון דאמרי' שבימי שבלו של משה נשתכחו ג' הלכות
וחד מיניהו שיעורין ס"כ לא ידעו השיעור של מנה ואולי יאכלו מעט פחות או יותר
וכוי אלא במקום מנוה ותירץ דהא דאכי שיעור אסור הוא משום דחזי לאיטרופי
(וממילא משתבר למדרש קרא דכל חלב לאכי שיעור כמ"ש התוס' שם) ס"כ ס"ש
דה"ל לאכול כזית אחד מאי אחרת שמא שיעור למנה הוא ב'זיתים וה"ל אכי שיעור
אחד ו"ל כיון דאסורו של ס"ש אינו אלא משטש חזי לאיטרופי והרי כשיאכל עוד
ס"ש ממילא יקיים נמי מ"ע דמנה וה"ל לתקוני כל מה דאפשר ושמא יאכלו כשיעור
דשיעורו בכזית ע"כ דפ"ח ואף שיש לדקדק ע"ז דהא י"ל דהא דאסרינן חזי
לאיטרופי היינו דיאכל עוד ס"ש אחד ולא שאכל ס"כ יעבור באיסור אחד אלא
במקום מנוה למנה מ"מ י"ל דמסברא דהא דחזי לאיטרופי היינו שיאכל תוך
אכילת פרס מזה שמונה לפניו ואוכל עתה וזהו מן המנה דוקא : ורהיתי להגאון
בעל ערבי נחל שיצב זה ע"פ שפי' כוונת הפ"י לייצב קו'הנ"ל ע"פ דאסרינן לא
ליכול חיטים מנה ומרור בהדדי משום דאתי מורפיא דמרור ומבטל למנה ודחי לא
היא מצות אין מבטלות זא"ז ס"כ היו להם לאכול זית אי' מנה בלא מרור ואח"כ
בבדי אכילת פרס זית אי' מנה עם ג' זיתים מרור והשתא מש"כ יצאו אם השיעור
של מנה הוא זית אי' יצאו באכילה ראשונה וזית השני מתבטל במרור כיון דלאו מנוה
הוא ואם השיעור ג' זיתים ס"כ ממילא גם השיעור של מרור ג' זיתים ואין מצות
מבטלות וא"ו : **שם** ובחמת שמתת' וו לריכה ביאור כו' יש לדקדק הא איצטריך
ג"כ להך הקישא דחיטו יוצא אלא בדברי'הבאים לידי חימוץ בדאי'פסחים ל"ה וגם
לרי"בג חיטו יוצא במיני קטניות . וחא"ו מצאתי בשל"ח שעמד ג"כ בזה יע"ש וע"ל
מה ידעינן ג"כ אי לא הוה כתבה התורה שבעת ימים תאכל מצות נאי לא תאכל
פליו חמץ אלא במקום אחר כיון דהיכיר הכתוב בלאו והזהיר הכתוב בעשה מה
כשהזהיר בלאו הזהיר מדברים הבאים לידי חימוץ אף כשהזהיר בעשה דתאכלו
מצות הוא מדברי'הבאים לידי חימוץ : **שם** וזה מן התימה שהרי ר"ש חית ליה
דר"ח כו' . ראיתי בשל"ח שכתב שאין הכוונה שהקשה מיותר לפי דרבא דהא
בלא"ה לא נפיק בשבל משום מנוה הבאה בעבירה וכמ"ש רש"י בד"ה דאתי אלא
ה"פ דמילתא ס"ש נמי הך דלמ"כ לא הוי איסור אלא מדרבנן דס"ל חיסור יוצא במנה
של שבל ס"כ מאי פריך פשיטא אלא ודאי שבלא"ה חיטו יוצא משום מנוה הבאה

בעבירה יעו"ש והנה לפי מ"ש רבינו למעלה דטבל כיון שיש בו מיתה חיישה נדחית מפני עשה דמצה ספיר פריך הש"ס פשיטא לך לרבנן וכמו שתמה רבינו בסמוך על הרמב"ן ומהתימה שלא הזכיר הלל"ח את דברי הרמב"ן הללו שכתב להדיא דהא דפריך הש"ס מבל לא בטבל פשיטא לך שהוא שלא כהלכה מ"מ כיון דתני בריאה ויוליאן בדמתני פריך פשיטא דמילתא שמעת מינה דחיישו יולא בטבל כו' : והרב בעל חמדת צבי כתב דמהקישא דמצה לחמץ מי שמעינן להא דר"ח דנשים חייבות בהכילת מצה דהל"ל כלא הקישא ידעינן אלא אחי עשה דמצה שחיישה שוה בכל ודחי אלא תיעשה דטבל השוה בכל ישו"ש :

שם גם דבריו ז"ל בפרק ה' מה' חיסורי מזבח תמוהין כו' :

הרב מהור"ם בגודע ביהודה תמה ע"ז וכתב שמ"ש הרמב"ם לטעם דמלוה הבאה בעבירה היפו כ"ת מחמת ערלה וכה"כ שהם חיסורי הגאה מה שאין כן טבל וחדש ל"ש בהו מלוה הבאה בעבירה ובזה מיושב נמי מה שהקשה רבי' לקמן בסי' ל"ע דכתב למאי חיישריך הש"ס לטעם דממשקה ישראל דחין מביאין מנחות ונסכים מן הטבל תיפוק ליה מלוה הבאה בעבירה כו'ולפי הנ"ל ש"ם דטבל ל"ש מה"ב תלוי הבאה על כלוי י"ל דחיישו אף מדרבנן"כ מאי פשוט ליה להרמב"ם שכתב וא"כ מערלה וכה"כ דבערלה וכה"כ יש יותר חיסור מטבל אף ודאי דהנאת כלוי של טבל חיישו אף דרבנן והנאון בעל תשובות פני מריה כתב דמ"ש הרמב"ם לטעם דמלוה הבאה בעבירה לחבל נמי קאי וכדעת רבינו ומ"ש ואע"ל מערל וכה"כ שפשוט לו בהם יותר לחיסור חיישו כמו שהבין המ"ל דמה שלהנה מהבאה חביב הנח'דז"ל דהא מלות נלהו ליהנות נתנו אף הטעם הוא כיון דבעינן שיהא הקרבן שלו וכדמשמעותין בב"ק ס"ו ב' קרבנו ולא הגזול וחיסורי הנאה נלהו שלו הם וזהו מ"ש הרשב"ם בתשובה לחין לחם יוצא בגלוגו של המודר הנאה ממנו ביום טוב ראשון דבעינן לכם ודחי כיון שחסור בהנאה נלהו שלכם היא והא דק"ל קרהו לגזול דוקא מלוה הבאה בעבירה ולא לשאר כל הפסולין משום דגזול הוהירו הכתוב בהדיא שונא גזל בעולה וכן שארי דברי' שהזהירנו קרוי מה"ב יש"ש: והרב בעל יד המלך כתב לדבר קרו לגזל דוקא מלוה הבאה בעבירה משו'דבגזל ל"ש עשה דוחה ל"ת דגזל ויגזול מחבירו לקיים המלוה מ"ש אם עבר וגזל ה"ל מלוה הבאה בעבירה לבל בשאר חיסורין כיון דהיכי שהין לו אלא של חיסור אי עשה דוחה ל"ת מ"ש אפי' בחפשר לו לקיים בהיתר אם עבר ועשה בחיסור מ"מ נתקיים העשה כיון שהלמו ניתן להחות ומיושב בזה קו' התוס' ר"פ לולב הגזול שכתבו דחיפוק ליה משום מלוה הבאה בעבירה ישו"ש :

והנה במ"ש רבי' לפיבל אי עשה דוחה ל"ת אם בחפשר בשום להתקיי'המצו' ע"י היתר כו' הב"י בה' ניסית סי' י"ח הביא בשם רבי' יהודה דוחה והנאון תלובלין הקשה עליו מהך דפרק ר"ח דחילה דפריך ואי מיכא חאר לישבד חאר וכמ"ש רבי' :

סימן צז

אומר אני דמ"ש לומר כד' הרשב"ם כו' בירושלמי ספ"ק דפיאה מוכח להא דאפי' עני שבישראל מוליחין מידו אין חילו חלא בגדילה בחוך שדהו משמ"כ בלוקח פירות מן השוק וה' פליגי ר"י הגשיא ורבי לר"י הגשיא מוליחין מידו והיינו כ"ש מטעם קנס ור' שבר דחין מוליחין מידו (ע' ספ"ק דגיטין ויתיישב מה שקשה לכאורה היינו רבי יהודה הגשיא היינו רבי) ואפשר דלפ"ז ר"י הגשיא דאמר מוליחין מידו אינו כ"א במכר דשייך קנס משמ"כ ממתנה מודה דאין מוליחין מידו ושוב ים ליישב קו' התו' ע"ד תי' הרשב"ם דמיירי לף בעשיר אלא שהלוה לעני להיות מפרים עליו ובמכירי כהונה ע' ניטין ל' ע' ממתני' וגמ' שם הרב המובהק מהור"שם ני' : ואחר הציון נראה לא נעלם הירושלמי הל"ל מציני הפקונים שהרי בירו' פ"ה שם אמר שם שהא דאמן אמר לו שלים מה שאתה קונה שלך מותר בלקט שכחה ופיאה ואסור במעשר עני דבלקט שכחה ופיאה עיקר חיובן תלוי בשדה וכיון דאין לו חלק בגוף השדה מותר משם משמ"כ מעשר עני דעיקר חיובו הוא בבית וכשהוא בבית אז הוא של הקונה לכך מוליחין מידו אפי' הוא עני ולא גדלה בתוך שדהו . וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה' מתנות עניים . וא"כ הא דרבינן בב"ק שם לא"ע מנ"ם לגבר לגר דמוליחין מידו נמי אפי' בפירות תלושין וע"כ ל"ל דמ"ש בירו' דפ"ק דחין מוליחין מידו בפירות תלושין היינו מטעם כיון דכבר הוטבל למ"ע ביד המוכר וא"כ כשהגיע לעקר מידו זוכה בהחלק מ"ע שיש לו בה ודחי להא דחמרי' בב"ב ס"ג בן לוי שמכר שדה ליעקב ע"מ שהמעשרות שלו המעשרות שלו ה"ג נימא תיפכא להלוקח אעני קנה ע"מ שהמ"ע שלו ופשיטא שמ"ל עוד להפרים כלל שהוא בעצמו וכבה הא שמטעם קנס אחי עלה ר"י הגשיא כמו בבן לוי הל"ל דקנסינן ליה נמי מטעם שלא יחזר אחר הגרמות משמ"כ היכי שהוטבל בדרשות הגאי כמו בשלים שאתה קורר הל"ל ודאי דמוליחין מידו וא"כ מקשה רבינו שפיר על הרשב"ם דבבריית תני טבל שלא נתקן כל צרכו והיינו שחייב בהפרשה ואחי אי אתה מוצא שיהיה

סימן ק

ולפ"ז המרור שחוכלין בכריכה כו' ס"ל כזית כו' : הגאון מוהר"י לייטעלש בהגהותיו על הסמ"ק כתב שהרא"ם לא נתכוון שמרור ס"ל כזית דהא ודאי לייתקש לפסח רק משום הכבר"ת דחי אכלו לחנאין יצא והמצה הפיליו לפניו כו' מיירי בדלי"ליה שאר ירקי ולכתחל' צריכזית מרור אף בטיבול רשמוהיינו דחניא יצא דמצמע דוקא דיעבד ע"ו כתב הרא"ם דזהו דוקא אם עושה הטבול רחמון ג"כ בחורת המברך בטיבול רחמון על אכילת מרור לאכי צריך לכתחלה כזית ובדיעבד יוצא בכזית בשני הטבולין אם אכלן בבת אכילת פרס אבל בדחיק ליה שאר ירקי לטיבול רחמון ס"ל כזית אף לכתחלה ולא כהרמב"ם ז"ל ישו"ש :

סימן קא

ונרוך' מזאת מצינו בפ"ב דתענית כו' לא זכיתי להבין ד"ק דודאי יש לחלק טובא דבשלמ'לענין גדליה בן אחיקם אף שהוא כד"ת מ"מ כיון דאכמי'רצו לקבוע בן זכר לגם שאירע להם הצריכו היכר ואכתו לפניו ולאחריו בתענית להבירת שהוקב' ג"כ על הגס של דבריהן וכן י"ל גבי חגף דשבועית משל"ה ר"ה ור"ח כיון שבלה"ה אסור בתענית מד"ת שאין צריכין חיזוק ל"ל לאסור בתענית לפניו ולאחריו משום ר"ח כל"ל והו כוונת הש"ם ותיפוק ליה דה"ל יום גדליה ב"ח ל"ש מה העילו בתקנתן דהא אין היכר כלל ומשני לאסור את שלפניו ושפיר ה"ל היכר שהוקבע ג"כ לגם שאירע להם :

סימן קב

אלא שרגיל בה להוסיף טעם אחר לעירוב תבשילין שתקנו בכל יו"ט כו' : הגה רגיל רגו כן תמהו על דברי רבינו שלה דל"ל מפי פריך שם לרבנן מהא דתנן עושה אדם תבשילו מעיו"ט ואומר עליו ביו"ט מי יי"ט אין כ"כ כיון דרבה אית לי'נמי טעמא דרב אחי ודאי לריך להגיה מעיו"ם דוקא וכ"כ בפני יהושע להדיא דמה"ט ל"ל דרבה אית ליה טעמא דר"ח : וכ"ל שרבינו קיצר בכאן כדרכו תמיד לקצר במה שאינו מובן לגוף הענין והיינו דשיטת הגאונים הוא זה דרב אחי דאמר אין אופין כו' ק"ו מי"ט לחול ע"כ אליבא דר"ח אזלא דס"ל בפסחים מ"ה ל"ל הואיל וגרכי שבת נעשין בי"ט רק לרבנן הוא דגזור ותקנו ע"ת להיכירא ונריך להגיה הע"ת מעיו"ט כדי שיהא נראה כגומר וכפירש"י בביצה אם לאלו לרבה ס"ל אם לאמרי' הואיל וגרכי שבת אין נעשין בי"ט רק מטעם הואיל שרי ק"ו מחי קיימא הכא הוא מיו"ט לשבת ולחול שוין הם אלא ע"כ כר"ז אזלא ודיכא ק"ו מה יו"ט שמכין לשבת מן התורה מ"מ אין להגיה ע"ת מיו"ט לשבת

ק"ו מ"ט לחול שחינו מכין פסיעה שמסור לבשל מ"ט לחול · והנה נהוי מקן מ"ט
תקנו ע"ת לרבה דזית ליה הוחיל דהה כתבו התו' פסחים שם וברים ניעה דבשמוך
לחשיכה דלף שם יבואו תורתין לית יוכלו עוד לחכול גם לרבה חסור משום הכנה
דהה חין כחוחיל ח"כ ממ"נ מה הועילו הכמים בתקנתן להע"ת שם מבשל בעוד
ש"ל הוחיל ח"י לע"ת ושם הוא שמוך לחשיכה ל"ש לומר הוחיל ח"כ לח מהני כלל
ע"ת דלח לוקה מ"ת על בישולו · ולכחורה היה נרחה דהע"ת הוא לרבה כדי
שיברור מים יפה לבשת ורבה בסיעת רבה רבו חמרה חבל ו"ת דהה ע"כ גם לרבה
חסור לבשל מיו"ט לחול דהה ברייתה שלימה בניעה י"ו ת"ר חין חופין מיו"ט
לחבירו בו' ע"כ ורחה להגחונים דגם לרבה חיכה למגזר שלח יבשל שמוך
לחשיכה וכיון דחקנו רבנן ע"ת חית ליה היכירה דצריך להכין מבע"י וממילה לח
יבוח לבשל מיו"ט לחול ומ"מ זה ודחי לרבה ח"ל כלל להניח הע"ת בסיו"ט דוקח
דבשלמח לר"ח דחיסור תורה יש במבשל מיו"ט לחול גזרינן שלח יניח הע"ת ביו"ט
כדי שלח יחמרו יו"ט מכין גם לחול משח"כ לרבה דיו"ט מכין לחול מה"ת רק משום
גזירה שלח יבשל שמוך לשקיעת החמה כיון דמניח ע"ת חית ליה היכירה ויכור
צריך להכין על שבת מבע"י (ושפשר דצריך להזכירו מיל בכניסת יו"ט כמו שפי'
הר"ן היכירה בעירוב כמו בקילום היום של ליל שבת) ושפיר פריך הש"ס לרבה
דחויל בסיעת רבה רבו וס"ל הויל כדחי ניעה י"ו (משח"כ ר"ח ל"ל הויל בשלמח
כדחי שם כ"ח) בחר להדר ניה ני"ט חמחי לח ומקשה הש"ס על רבה
דעסיק בה בהח דדין עירוב חבשילין וה"ה לה"מ להקשות על רבה ומשני
גזירה שמח יפשע והיינו ליפשע ויניח העירוב חבשילין שמוך לחשיכה וכו' :

ועוד יש לומר דהח"ל ע"פ סיעת הגחונים דלהח לר"ח יפול להניח זמן הרבה
דגם לר"ח חיקבי מחני' דקחני בסי"ט דהה לר"ח יפול להניח זמן הרבה
קושם י"ט בש"ס הרח"ם ולד' רבי' חפי' חם מניח פ"ח בשנה סגי ח"כ מ"ש דלח נקט
סיו"ט לוקה חש"כ ל"ל לסיו"ט לחו לוקה רק לחפוקי יו"ט חחי ח"כ י"ל לרבה
נמי לק"מ דסיו"ט לחו לוקה וה"ה בי"ט רק לחפוקי זמן הרבה קושם יו"ט דהו
ליכה טעמח דכלי שיברור כמ"ש הרח"ם וע"כ ל"ל להש"ס הוי מני למימר
וליטעמיך ה"ל י"ל להמ"ל ולימעמיך חמחי חקנו ע"ת בי"ט של ר"ה לרבה וע"כ
ל"ל דש"ל נמי טעמח דר"ח חלח כיון דהוי מני לחות להה"ג לנוהג מנות שמחה
בר"ה ושפיר חקנו לרבה ע"ת לר"ה משני ליה סיעות רוקח ומ"מ לפי החמת י"ל
כיון דנרחה להו להגחונים דחיכה נוהג מנות שמחה בר"ה חם כן י"ל דלכך צריך
ע"ת לרבה בר"ה משום דחיכה ליה נמי טעמח דרב חבי · וחכם חחד חמר כיון
דלר"ח חם מניח הע"ת חפי' פ"ח בשנה סגי ולרבה ודחי לצריך להניח בכל יו"ט
כדי שיברור ולין לנס לרבה מטעמח דר"ח ח"ל עול להניח נפ"ט דוקח מקשה
ספיר הש"ס בי"ט חמחי לח :

שם והרי שני סעודות של חג דהוי מה"ת חיכה למימר כו' עדיפה ה"ל
להקשות שלמי שמחה הוחר בהן משום מלחכה ולח הוחר בהן משום שבות
ובירושלמי ס"פ ח"ל חיתח דר"י היה יכול להשיב לר"ח היה יכול להניגה לשיטתך שיכיח שהוחר
בו משום מלחכה כו' והמפרש כתב דהיינו שהוחר מלחכה בשבת ע"ם ותמוה דהה
ליכה למ"ל חניגה לומה שבת ובש"ס קרו ליה טעמח דפרוזבלי ול"ל פסוט דה"פ
חניגה וה"ה שלמי שמחה לשיטתך דאמרת חתה מתלמידי ב"ש דס"ל מביחין שלמי'
והן סומכין עליהן חע"ג דסמיכה חינו כ"ח משום שבות ונדחה הקרבתו בשביל
זה והשיב דיש לחלק בין פסח דבכרת לשבות דחניגה ושי"ש שם ח"כ הך פירכת
שייך נמי בשעורות י"ט חלח לחדח מיניהו נקט הרב הגדול כמהו' חליהו ני' :

סימן קג

והשתא חס"ל דחפי' נפרח לבר חיובח הוח וחפ"ה חסור לו לחקוע שלח לצורך
בו' יש לדקדק בזה דבשלמח מטומטום פריך שפיר חף ד"ל דחיינו
חיוב מצוה בחנות שופר שמח חשה היח וח"ת וחיבו חוחו חכמים לחקוע בעלמו
חו לחר שיגח כבר ובביד מיסורת והרי ה"ל לחקן שיוציחו חחר שלח יגח עליו
ש"ת שהותרה לגמרי י"ט חלל שפיר ח"כ ה"ה בטוי חף ש"ל שחינו בר כשוי כלל
ת"ת הותרה חלל י"ט לגמרי משח"כ בשפיר תקע כיון דלמחייב בודחי בחנות שופר
ושפיר שם נפשר חין מזה פירכה לכשוי של הכוי שלח נתחייב מטולם בודחי בחנות
כשוי וחפי' בחמונה דקיל שחני לן בין היכי דחומר חיני יודע שם נתחייבתי חפי'
היכי שחבירו טוען בדי פטור משח"כ בחומר חיני יודע שם החזרתי דחייב כיון
לנתחייב בודחי ושפיר שם פרע ודומק לחלק ומהם להתקין ר' חבוה בקסרי שלשה
סדרים נמי י"ל כיון דהי יתקע רק חדח לח מיבעיח לחפשר דשובר של חיסור
דדבריהן חלח חפי' דלח מקיים נמי לחנות שופר לכן תיקנו ג' סדרים דלח תישכר
חנות שופר של תורה לגמרי ולח דמי לטומטום ולכשוי של כוי חף שלד'הרמב"ם
לפל שפיקח דחורייתח מן התורה לקולח רק שמדברנן לחומרח וכן דעת רבינו
בעורי חבנבמילוחים להניגה ס"כ בשפיר תקע חינו חייב כלל מה"ת בחקיע שופר
ודמי לטומטום וכישוי הדם של כוי שמה"ת לקולח מ"מ כיון שמדברנן לחומר שפיר
י"ל דחין זה פירכה מספיר תקע שחייבוהו רבנן ודחו לחיסור של דבריהן משום
סהוח ודחי בר חובה משח"כ בטומטום כנ"ל :

דיני ק"ש

סי' ס"ג: לי ק"ש לתורייתא או דרבנן ות"ל לתורייתא לי פרשת שמע והיה אם שמוע תרוייהו לתורייתא או בפרשת שמע לחוד סגי או לפי בפסוק ראשון נמי סגי:

סי' ס"ד: במדינות הללו שקורין ק"ש וברכותיה ומתפללין ערבית מבע"י איך רשאי לצאת ידי חובת קריאת שמע כתיקנה ולגירסא דלהלכתא:

סי' ס"ה: לי רשאי להמתין לכתחלה לקרות ק"ש של ערבית עד שיעלה עמוד השחר:

סי' ס"ו: הא זמן ק"ש עד סלק שעות על היום לי עד בכלל והוי זמן ק"ש עד סוף שעה שלישית או לא עד בכלל:

סי' ס"ז: לסי שהיו מדבר איך יוצא ידי חובתו בק"ש ובשארי מצות התלויים בדבור וכן מדבר ושינו שומע אם יוצא ידי חובת מצות אלו על ידי דבורו או לא:

סי' ס"ח: הזכרת יציאת מצרים של יום ושל לילה מיומיתי מתחיל מתחלת ומגיד ועד מתי ממשך סוף ומגיד:

סי' ס"ט: לי יכריע היוצא להלכה מהסימנים שנזכרו:

סי' ע: אם נשים חייבות במצות הזכרת יציאת מצרים או לא:

סי' ע"א: אם יוצאין ידי חובת הזכרת יציאת מצרים של ידי הרהור:

דיני תפלה

סי' ע"ב: לי תפלה מן התורה ודעת הרמב"ם בפ"ק מהלכות תפלה:

סי' ע"ג: בדיני ומני תפלה:

סי' ע"ד: בדין שמיכת גאולה לתפלה בשבת ויו"ט:

סי' ע"ה: לי מותר להתפלל תפלת מנחה אחר התחלת שקיעת החמה, ופלפול רב בזמני ג"ז מין לדם שנפסל בשקיעת החמה • ובד' הרמב"ם בפ"ה מהלכ' קרבן פסח מי שהיה בינו ובין ירושלים ט"ו מילין עם עלות השחר ה"ז דרך רחוקה כו' עוד דרש כמין תומר בהא דפ' תפלת השחר ס"ל ר"ח לר"י התם אמר רב כהנא הלכה כר' יהודה הואיל ותנן בשחיטתא כוותיה כו' • ובד' הרמב"ם בפ"ק מהלכ' תמידין תמיד של שחרית שחטוה חוץ מזמיך הלל כו':

סי' ע"ו: אם מותר להתחיל בשמונה קודם תפלת מוסף:

סי' ע"ז: היו לפניו ב' תפלות אחת של מנח' ואחת של מוסף אין אומרים להתפלל שתיהן כאחת:

סי' ע"ח: ר' ר"ח או יום טוב אחל להיות בשבת ושכח והתחיל בברכת המזון יעלה ויבוא קודם שאמר רצה והחליצנו אם צריך להפסיק ולומר רצה או לא:

סי' ע"ט: כ"ב מי שהיה יושב ושוכל בלילה ועדיין לא קרא ק"ש של ערבית בומנה או נימי הספירה שעדיין לא ספר ספירת העומר מי יברך ברכת המזון קודם או הן קודמין לברכת המזון:

דיני ברכות

סי' פ: כ"ג אם נסתפק על דבר אם נתכוון בורא פרי האדמה או בורא פרי העץ אם יכול לברך עליו בורא פרי האדמה כו':

סי' פ"א: כ"ד אם התורה היא מצות עשה מן התורה או דרבנן ואם נסתפק בה אם חייב לחזור ולברך או לא ומי חייב לחזור ולברך כל הג' ברכו' או בברכת מזה בתר בטנו סגי ופלפל לייסד ד'הרמב"ם מה שלא מנה לבה"ת לת"ש:

סי' פ"ב: כ"ו אם לא בירך על המזונות עובר לעשייתה אם מותר לברך תחר עשייתה:

סי' פ"ג: היו לפניו פירות הארץ ופירות החילון ובירך על פירות החילון בורא פרי האדמה אם יצא ידי חובת הברכה על פרי העץ נמי או לא:

דיני ציצית

סי' פ"ד: אם רשאי להקדים תפילין לציצית או לאיפכא:

סי' פ"ה: כ"ט ל' הא דקי"ל כלאים בציצית ברי רחמנא אם הוא דוקא במקום מצוה או אפי' שלא במקום מצוה ואף שאין לבו תכלת מ"מ כ"מ ע"ז לכתה דיני ציצית שנתבאר שם ופלפול בהא דכלאים בבגדי כהונה אי ברי דוקא לעורך עבודה כל' הרמב"ם או אפילו שלא לעורך עבודה וכל' הרא"ש:

סי' פ"ו: לי להפוסקים דסדין בציצית חייב בלבן של מינו אם גם טומטום ואנדרוגינוס חייבין בציצית של מינו בסדין:

סי' פ"ז: לי אימתי רשאי לברך על העלית של ציצית אם בשת שמתעטף בו או בשעה שמחזיקו בידו ורוצה להתעטף בו:

סי' פ"ח: ל"ג פלפול רב ועצום בהא דאין עשה דוחה עשה ובד' הרמב"ם בפ"ו מה' יבום היתה היבמה תמורה על היבם חיסור לאו או עשה כו' וכסוגיא דחולין קמ"ח פשטת דכתב רחמנא תשלח הא ל"ה כו' אלו אי לוקמת דהאי עשה מהאי עשה ומתיהא בל' רש"י סנהדרין כ"ג חיסור מצוה וחיסור קדושה כו':

דיני ס"ת

סי' פ"ט: לד בדין מ"ע של כתיבת ס"ת:

סי' צ: לה אם נשים חייבות בה:

סי' צ"א: לו מאת כתיבת ס"ת בזה"ז:

דיני תפילין

סי' צ"ב: לז בהא דאמרי' במגלה מי שאין לו זרוע פטור מן התפילין לי פטור נמי מטעל ראש כו':

סי' צ"ג: לח ל"ט מ' בדין היסח הדעת בתפילין ומהו היסח הדעת ושיעור של היסח הדעת פלפול עמוק בהא דסנהדרין י"ב וזבחים ל"ג וכו' לי טומאה לחוי בלבור או הותרה היא בלבור ובדיני הרמב"ם דפס:

סי' צ"ד: מ"ח מ"ב מ"ג בדין הנחת תפילין בשבת וי"ט אם יש חיסור בהנחתן או רשות ואי ק"ל כמ"ד לילה זמן תפילין היא או לא:

סי' צ"ה: מ"ז מ"ח בדין עיבור לשמן של ס"ת תפילין ומזוזות אם עבור לקדושה חמורה מהני לקדושה קלה או לא:

דיני מילה

סי' צ"ו: מ"ט בהגריים הנמצאים במדינה זו אם מותר ומצוה לישראל למול אותן או לא ופלפול בד' הרמב"ם בזה ובס"ם סנהדרין כ"ח בהא דכל מצוה שנאמרה לב"ב כו':

סי' צ"ז: כ' אם לאחר שסילק המוהל את ידיו ממילת התינוק רואה שנשתיירו עינין שאין מעכבין את המילה אם צריך לחזור עליהן או לא:

סי' צ"ח: כ"א אם רשאין בשבת לחזור על עינין שאין מעכבין את המילה:

סי' צ"ט: כ"ב כ"ג כ"ד תינוק שנימול בתוך זמנו מפני פקוח נפש אם צריך למולו על ידי הכשרים למול דוקא או אפילו ע"י הפסולין נמי שפיר דמי ואם נימול בתוך זמנו או בלילה לאחר זמנו או בלילי שמיני אם צריך לחזור ולהטיף דם ברית או לא עיין בזה על הש"ך בי"ד סימן רס"ב בזה:

סי' ק: כ"ה בהא דמי' בי"ד סס"י רס"ד קטן שנשברו רך ומהולדל או שהיה בעל נשר הרבה כו' ובע"ז שם:

דיני שבת

סי' קא: כ"ו אם מותר להתעביל בשבת וי"ט כלים חדשים הנקחין מן העכו"ם פלפול רב בסוגיא דביצה ד' י"ז י"ט אחל להיות אחר השבת מתעבלין את הכל מלפני השבת כו' ובדברי הרמ"ם דפס:

סי' קב: כ"ח מי שנפסקו לו בשבת ברה"ר אחד מציציותיו וחבירו רואה אם חייב להגיד לו או מוטב שיהא שוקל מפני כבוד הבריות:

סימן קג: כ"ט מי שרי למול בשבת ע"י ב' מוהלין דהיינו שאחד ימול והשני יפרע:

דיני קידוש

סימן ס': לי קיומא על היין דוקא מן התורה או לפילו לאו דוקא על היין:

סי' ס"ו: כ"ח אם נשבע על דבר מצוה ועל דבר הרשות אם חלה השבועה לבטל את המצוה כו':

סי' ס"ז: ל' ויו"ט הסמוך לשבת בין לפניה בין לאחריה ואין לו יין לקידוש היום חלה רביעית אחד אם עדיף שיקדש עליו בשבת או ביו"ט עדיף:

דיני יו"ט

סי' ס"ח: ג' עיסה שילושה ביו"ט של עשרת או ר"ה וסוכות בזה"ז שנעשסה בחוקת טומאה לי צריך לקרות לה שם חלה ולהניחה על מיגלי יו"ט או הרשות בידו לאפותה כולה ולקרות שם אחר האפיה:

סי' ס"ז במדינות האלו שמווין סירכות הריאה אם מותר לשחוט בהמה ביו"ט כו':

סימן ס"ה לי אי נוהג מצות שמחה של תורה בזה"ז לילכי שלמי שמחה:

סימן ס"ו אם נשים חייבות בש"ע של שמחה פלפול אם אשה עוברת על בל תאחר והרמב"ם בפ"ג מה' חגיגה לה יעשה מצוה כו' אבל הכהנת הואיל ואין מוזהרין על הטומאה אין מצוות להיטמאות לקרובים:

סימן ס"ו במ"ם הרא"ש סוף יומא בשם ר' שבדיה המברכן על טבילת עי"כ:

סימן ס"ח אין נוהג מצות שמחה בליל י"ט ראשון והשגה על הרי"ף פ"פ היה קורא דמשמע מדברי שנוהג בו שמחה:

סימן ס"ט בדין הלל לי הוא מה"ת או דרבנן וכ"מ בשפק אם חמרו או לא כו':

דיני יום כפור

סימן ע אי נוהג איסור הנאה ביו"כ ואי יש חילוק בהיתו מלאכות בין שבת ליו"כ:

סי' ע"א לי נוהג הבערה ביו"כ

סי' ע"ב אי נוהג לאו דמחמר ביו"כ פלפול עשוי בסוגיא דחולין ק"ן שבת ויו"כ ובנג ועשה מלאכה כו':

סי' ע"ג אי נוהג ביו"כ מצות שביתת עבד ובהמה:

סי' ע"ד חוכלין אין רשאין לאכילה ומשקין אין רשאין לשתיה אי אי פטור אבל אסור אן מותר לגמרי:

סי׳ ע״ה חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות לרפואה אוכלין שאינן ראוין לאכילה :

סי׳ ע״ו שחייב ביו״כ אף באוכל שלא כדרך אכילתו :

דיני חמץ

סי׳ ע״ז יוכיח בראיות ברורות מכמה סוגיות שלא מהני ביטול לחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות פלפול בהא דטובת הנאה אינה ממון :

סי׳ ע״ח וע״ט בחמץ של אחרים שקבל עליו אחריות אם לא ביערו קודם זמן איסורו אם יש לו תקנה או לא ובהא דנוהג מצות השבתה גם בחמץ של אחרים · ואם לא ביערו קודם זמן איסורו ועשה מחיצה או יחד לו בית קודם ליל י״ט אם יש בו משום קנסא דר״ש או לא :

סי׳ פ פ״א אם לא עשה לאחד משני תקנות האלה עד תוך הפסח אי שרי בהנאה אחר הפסח או לא :

סי׳ פב יברר אי לאוי דב״י וב״י ה״ל ניתק לעש׳או לאוי שקדמו עשה :

סי׳ פ״ג חמץ שלא ביטלו קודם זמן איסורו אם יש לו תקנה בתוך הפסח מלעבור עליו על ב״י ואי מהני אם מוציאו מרשותו כדעת הרמב״ן לעשה דתשביתו ופלפול רב בדינים אלו :

סי׳ פ״ד יבאר כל מה שהעלה להלכה בדינים אלו :

סי׳ פ״ה בחמץ שקבל הנפקד אחריות ועובר בב״י אם מהני זה שהמפקיד לא יעבור עליו :

סי׳ פ״ו אם הפקיד חמצו אצל נכרי והנכרי יחד לו בית וכן בחמץ של נכרי שקבל עליו אחריות אלא שהפקידו אצל נכרי אחר והנכרי יחד לו בית מה דינו :

סי׳ פ״ז אי הלכה כר״י שאין ביעור חמץ אא שריפה או הלכה כרבנן דביעורו בכ״ד:

סי׳ פ״ח נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקיבל עליו הישראל אחריות של פשיעה לחוד ולא אחריות של גניבה ואבידה אי שרי בהנאה אחר הפסח :

סי׳ פ״ט חמץ של ב׳שותפין של אחד מהן הוי חמץ שעב׳עליו הפסח משו׳קנסא דר״ש ושל שני לית בו משום ההוא קנסא כגון שהוא של נכרי אותו חמץ מהו לאחר הפסח כו׳ והרמב״ם שכתב בפ״ד מה׳עכו״ם עיסה מחציו של עיר הנדחת מותרת והרי פסק בכ״מ דבשל תורה אין ברירה :

סי׳ ל׳ בחלק המגיע לישראל פלפול בהא דסוף פ׳ השולח ישראל ועכו״ם שלקחו שדה בשותפות עבל וחולין מעורבין זה בזה ובהא דקנין פירות כקנין הגוף שם ובד׳ הרמב״ם בזה :

סי׳ לא בחמץ ששני ישראלים שותפין בו והאחד מכר חלקו לנכרי קודם הפסח והשני לא מכר מהו לאחר הפסח :

סי׳ לב לג כמה בני אדם שאופין מצות של מצוה בתנור אחד ויש לחוש שמא נחלפו המצות של זה לזה ואין יוצא במצה גזולה מה תקנה יש לדבר פלפול רב בהא דיש ברירה או אין ברירה :

סי׳ לד הא דמצה גזולה אי פסולה משום מצוה הבאה בעבירה דאתי לחם לחם מחלה וא״כ אינו יוצא נמי במרור גזול ואי דמצה גזולה פסול אינו מקרא זה רק מדרבנן ובדרבנן לא חיישינן למצוה הבאה בעבירה :

סי׳ לה אם יוצא ידי חובתו במצה גזולה בליל יו״ט שני :

סי׳ לו אם אין לו למצה של מצוה כ״א מצה של חדש או של שאר איסור אי אמרי׳ דעשה דמצה דוחה אותן או לא :

סי׳ לז לח לט הא דמצוה הבאה בעבירה אי היא מן התורה או דרבנן :

סי׳ ק׳ בכריכה שאנו עושין זכר למקדש כהלל אי צריך כזית או לא :

סי׳ קא אי מותר להתענות ביו״ט של ר״ה או אסור :

סי׳ קב אי נוהג בו שמחה כמו בשאר יו״ט או לא :

סי׳ קג אם מותר לתקוע בר״ה שלא לצורך לאחר שיצא ידי חובת התקיעה של מצוה או לא :

סי׳ קד למאי שנהגו שהנשים מכניסות א״ע בחיוב תקיעת שופר ביו״ט של ר״ה איזהו עדיף טפי אי שיתקעו הן בעצמן או שיתקעו להן אנשים בני חיובא:

סי׳ קה פלפול בהא דנשים סומכות רשות או לא :

סי׳ קו אם מותר להוציא שופר ולולב לרה״ר לצורך נשים ביו״ט :

סי׳ קז אי שרי להוציא את השופר ואת הלולב לרה״ר לצורך איש ספק תקע ספק לא תקע או ספק נטל לולב ביו״ט ספק לא נטל כיון דהוצאתן שלא לצורך אסור מה״ת ה״ל ספיקא דאו׳ דלמא יצא כבר ואסור או שרי ·

סי׳ קח אי שרי להוציאם לצורך קטן כיון דחייב מיהת מדרבנן :

מפתחות הש״ס

ברכות

דף א׳ בענין ק״ש שעל המטה לד׳ רש״י ור״ת — דף א׳

שם א״כ למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כו׳ סי׳ד׳

דף ג׳ ארבע משמורות הוי הלילה כו׳ — דף ו׳ א׳

דף ז׳ בשעה שהחמה זורחת ומלכים מניחין כתריהן בראשיהן כו׳ — דף ה׳ ב׳

דף ט׳ רשב״י אומר פעמים שאדם קורא ק״ש ב׳ פעמים ביום כו׳ — דף יא א׳

דף י׳ אמרי לך ב״ש א״כ נימא קרא בבוקר ובערב כו׳ — דף ו׳ א׳

דף יג תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום כו׳ — דף ב׳ א׳

שם הדברים על לבבך יכול כל הפ׳ כולה צריכה כוונה כו׳ — שם ע״ב

דף ט״ז הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו כו׳ — ח׳ א׳

שם תני רב עובדי׳ ולמדתם שיהא לימודך תם כו׳ — ג׳ א׳

דף ך׳ א״ל רבינא לרבא נשים בבה״מ דאו׳ או דרבנן כו׳ — ז׳ ג׳

שם בעל קרי מהרהר בלבו כו׳ ובגמרא שם — י״ג ד׳

דף ך״ז א״ל ר״ח לר״י התם [illegible]מר רב כהנא הלכה כר״י הואיל ותנן בבחירתא כוותי׳ כו׳ — י״ט ע״א

דף כח אמר ר״א כל המתפלל תפלת שחרית לאחר ד׳ שעות כו׳ — סי׳ ט״ו

שם ת״ר היו לפניו ב׳ תפלות א׳ של מנחה וא׳ של מוסף כו׳ — סי׳ י״ט

שם בו ביום בא יהודה גר העמוני כו׳ — ד׳ נ״ט א׳

דף מ״א ת״ר היו לפניו הרבה מינים כו׳ — סי׳ כ״ג וכ״ז

דף מ״ח שמעון בן שטח לגרמי׳ עבד כו׳ — י״ד ע״ד

הרי״ף ס״פ היה קורא במ״ש דשמחת ליל יו״ט א׳ מה״ת — בסי׳ ס״ח

שבת

דף ט׳ לא ישב אדם לפני הספר כו׳ — ד׳ כ׳ ע״א

דף כ״ה תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא כו׳ — ד׳ ע״ב

דף ל״ה ת״ר מאימתי מתחיל בה״ש כו׳ — ד׳ א

קל״ג המל כל זמן שעוסק במילה חוזר על ציצין כו׳ — ל״ט ע״א

הרא״ש שם אם פירש אינו חוזר כו׳ — ד׳ מ׳ א׳

דף קל״ז קטן נימול לשמונה לתשעה ולעשרה כו׳ — שם ד׳

עירובין

דף ל״ה המוצא תפילין מכניסן זוג זוג כו׳ — ל״ג ב׳

דף ל״ו ושמרת את החוקה הזאת מימים ימימה ימים פרט ללילות כו׳ — שם

תו׳ שם דקי״ל כר״ע דלא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח — ל״ד ד׳

פסחים

דף ד׳ מדאורייתא בביטול בעלמא סגי כו׳ — ד׳ נ״ז ג׳

דף ה׳ ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה כו׳ — ס״א א׳ ודף נ״ה א׳

שם הא כיצד לרבות י״ד לביעור — סי׳ ס״ד

שם ואימא כל חד כי שחיט זמן שחיטה אמר רחמנא כו׳ — ד׳ נ״ט א׳

שם א״ל רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כו׳ — נ״ו ב׳ וס״ה ב׳

דף ו׳ עכו״ם הנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו כו׳ — ס״ב ב׳ וס״ה ד׳ וס״ה ב׳

שם שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו ברשותו כו׳ — רס״י ע״ז

שם הבודק צריך שיבטל כו׳ דלמא משכח לה לבתר איסורו כו׳ — שם ובד׳ ס׳ ע״ג

שם המוצא חמץ בביתו ביו״ט כופה עליו את הכלי כו׳ — ס״ב סוף ע״ד

דף ז׳ אמר ר״י אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן — כ״ג א׳

דף כז ר״י אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה נ״ז ב׳ — וס״ג א׳ וס״ה א׳

דף כ״ח ר״י אומר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו כו׳ — דף ס׳ א׳

שם ומנין לאוכל חמץ מש״ש ולמעלה שהוא בל״ת כו׳ — ע׳ א׳

דף כט תו׳ ד״ה רב אשי ומכאן מוכיח ר״י שהמשהה חמץ ע״מ לבערו אינו עובר כו׳ — ד׳ס׳סוף ע״ד

דף ל״א נכרי שהלוה לישראל על חמצו ובש״ס שם — דף ס״ה ג׳

דף לב האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין כו׳ — סי׳ ל״ז

דף ל״ה יכול יהא יוצא אדם ידי חובתו בעבל שלא נתקן כל צרכו כו׳ — סי׳ל״ו

דף ל״ח מצה של מ״ש לדברי ר״מ אין אדם יוצא ידי חובתו כו׳ — סי׳ ל״ז

דף ל״ט בעי רמי ב״ח מהו שיוצא אדם י״ח במרור מעשר שני בירושלי׳ סי׳ ל״ד וסי׳ק׳

דף מ״א במים אין לי אלא מים שאר משקין מנין תו׳ שם ד״ה צלי קדר — סי׳ פ׳

דף מ״ו איתמר האופה מיו״ט לחול כו׳ — דף כ״ח א׳

שם כיצד מפרישין חלה בעומאה ביו״ט כו׳ — סי׳ ס״ג וסי׳ ע״ז ופ״א

דף נ״ט אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערביים כו׳ — סס״י ל״ג

דף ס״ט א״ל ר״א מה זה יהושע מה ראיה רשות למצוה בש״ס שם — סי׳ ק״ב

שם תו׳ ד״ה שוחטין וזורקין על טמא שרץ כו׳ — סי׳ ס״ה

דף ע״א אמר ר״א שלמים ששחטן מעיו״ט אינו יוצא בהן משום שמחה סי׳ס״ה וס״ח

דף ע״ג השוחט את הפסח על החמץ עובר בל״ת כו׳ — נ״ז ד׳

דף ע״ה אלא באש למה לי למעוטי אבר מעיקרו תו׳ שם — סי׳ ל״ז

דף פ׳ איתמר היו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין כו׳ — סי׳ס״ה

דף פ״ג הני גידין היכי דמי אי גידי בשר ניכלינהו כו׳ — ע׳ א׳

דף פ״ח ה׳ שנתערבו עורות פסחיהן כו׳ — ס״סי ל״א

דף נ"ה בפרטיה מאי קא ממעט לא יראה ולא ימצא דדמי ליה סס"י פ"ב
דף קי"ד היכי דליכא אלא חסא מאי כו' ד' כ"ד א' וסי' ק'
שם אכלן לחצאין יצא הרא"ש שם שם
דף ק"ך אמר רבא מצה בזה"ז דאורייתא מרור דרבנן שם
הרי"ף שילהי פסחים שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בליל פסח כו'
דף מ"ז ב' ומ"ח ד'

יומא

דף ו' אמר רבא זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בצבור כו' ד' כ"ט ג'
דף ז' ציך בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו מרצה כו' שם
דף י"ג ומי סגי ליה תקנתא ביתו אמר רחמנא והא לאו ביתו היא כו' ד' ס"ח א'
דף ס"ו עתי ואפי' בשבת כו' אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת כו'
ריש סי' ע'

סוכה

דף כו הנכנס לישן ביום רצה חולך כו' ד' ל"ג א'
ד' כ"ז ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה כו' סי' ק"ב
דף ל"ד תו' ד"ה משום דה"ל כו' ד' ס"ט ע"ג וד' ע"ב
דף ל"ה תו' ד"ה אתיא לחם כו' שם

מגילה

דף ג' בעי רבא מקרא מגילה ומת מצוה הי מינייהו עדיף כו' ד' מ"ה א'

ביצה

ד' ז' ב"ש אומרים חמץ בכזית ושאור בככותבת כו' רס"י פ' וס"ס פ"א
דף ט"ו אמר אביי היה בא בדרך ותפילין בראשו כו' ר"ס מ"ג ומ"ו
שם ע"ב רבא אמר כדי שיברור מנה יפה לשבת כו' ר"סי ק"א
דף י"ח אלא הואיל ובשבת שרי ביו"כ נמי שרי כו' סימן ק"ג
דף י"ט אמר רבה במחשבתו נכרת מתוך מעשיו קמיפלגי כו' סימן נ"ז
הרא"ש שם בהא דטבילת כלים חדשים בי"ט ר"ס נ"ו
דף ל"ד דרסה או שטרפה בכותל ושהתה מע"ל כו' סימן ס"ד
דף ל"ז שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות כו' סי' ס"ט

ראש השנה

דף י"ח ואס"ד בטלה מגילת תענית קמייתא בטל אחרנייתא מוסיפין כו' סי' ק"א
דף כ"ח אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע כו' סי' נ"ז

יבמות

דף פ"ד ולא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש כו' ר"ס פ"ב
דף צ"ג א"ל ר' יוחנן לא משנתינו היא זו כו' ר"ס צ"ג

קידושין

דף כ"ט איהי מנ"ל דלא מיפקדה דכתיב אותו ולא אותה תוס' שם מ"א ע"ב
דף ל"ד תוס' ד"ה מעקה כו' ר"ס פ"ב
דף ל"ח תוס' ד"ה דאקריב עומר כו' ד' ס"ט ע"ד

גיטין

דף כ"ה הא ר"י ור"ש דתולה בדעת עצמו לית להו ברירה כו' ר"ס צ"ג
ס"פ השולח ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה כו'
ר"ס צ
שם אי לאו דאמר ר"י קנין פירות כקנין הגוף דמי כו' שם

נדרים

דף ז' אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים אשנה פרק זה כו' : ר"ס א' וסי' נ"א
דף פ"א הגונב טבלו של חבירו כו' אמר רבי הלכה כר"א ד' נ"ח ע"א

נזיר

דף ג' ור"ש ההוא מיבעיא ליה לאסור יין מצוה כיין רשות ר"ס ס'
דף מ' נזיר בקבר אי צריך שהייה למלקות כו' סי' ל"ב
ד' מ"ד חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ותגלחת כו' דף מ"ח א'

בבא קמא

דף ס"ט ר"י אומר שחרית בע"ה עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר כו' : סימן צ"ב

בבא מציעא

דף י"א אמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע כו' סי' ע"ז
דף ס"א לא תגזול דכתב רחמנא ל"ל הא אתי במה הצד כו' סימן פ"ב

בבא בתרא

דף כ"ו אמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה גזלן הוא כו' סי' צ'
דף פ"א א"ל רב אחא בריה דר"א לרב אשי מכדי פסוקי גופא לקרי כו' שם
שם הקונה אילן אחד בתוך שדה חבירו ר"מ אומר כו' : סימן ל"א

סנהדרין

דף י"ב אין מעברין את השנה מפני הטומאה כו' : ר"ס ל"ח
דף ל"א אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו כו' סימן ל"ד
דף נ"ג איסור מצוה ואיסור קדושה חולצות ולא מתייבמות כו' : ס"ס ל"ג
דף ס"ח כשחלה ר"א נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו כו' : ס"סי מ"ב
דף קי"ב אמר ר"ח בהמה חציו של עיר הנדחת כו' : סי' פ"ע

עכו"ם

ד"י"ג ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה הגהות אשירי שם : ס"ס פ"ג

מכות

דף כ"ב היה לבוש כלאים כל היום ואמרו לו אל תלבוש כו' : סימן ל"ב

זבחים

דף י"ב ר' אפוטריקי רמי כתיב שבעת ימים יהיה תחת אמו הא ליל ח' חזי כו' :
רס"י נ"ג
דף י"ט א"ר אמי לימוד ערוך הוא בידינו תפילין חוצצות כו' רס"י ל"ז
דף ל"ב מצורע שחל שמיני שלו בע"פ ורואה קרי בו ביום כו' דף ל"א
ד' צ"א איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשאינו תדיר כו' ד"נ ע"א

מנחות

ד"ה' כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטריפה כו' סי' צ"ז
דף מ"ג ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין ממנו מזוזה כו' סי' מ"ז ומ"ח
ד' ל"ו אמר רבה בר ר"ה חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כו' רס"י ל"ח
דף ל"ז רבינא הוה שקיל ואזיל בתריה דמר בר רב אשי איפסוק קרנא דחוטיה כו'
רס"י נ"ח
שם תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן כו' סי' מ"ג
דף מ' סדין בציצית ב"ש פוטרין כו' סימן ל'
דף מ"ג ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת ואיזו זו ק"ש כו' תוס' שם ד' א' א'
דף מ"ד הפרים והאלים והכבשים אין מעכבין זא"ז ד' מ"ט ב'
דף מ"ט צבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהן קודם שם
ד' ס"ג ע"ב ר' ישמעאל אומר עומר היה בא בשבת מג' סאין ובגמרא שם סי' נ"א
שם בעי רבא חולה שאמדוהו לב' גרוגרות כו' דף מ"ו א'
דף ס"ו ר"ע מחייב למותר העומר בחלה ומעשרות סימן צ"ז
דף ס"ז עריסותיכם ולא עיסת עכו"ם והקדש שם
דף ע"ב ואי ס"ד נקצר שלא כמצוותו כשר אמאי דחי שבת כו' סימן נ"ב

חולין

דף נ"א אמר ר"נ בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים סימן ס"ד
דף פ"ד ומה מילה שודאה דוחה שבת ספיקה דוחה יו"ט כו' סימן ק"ג
דף פ"ה הנח למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה סימן פ"ב
ד' קמ"א טעמא דכת' רחמנ' תשלח הא לא"ה כו' עשה ול"ת הוא ד' כ"ט ב' וד' ס"א א'

בכורות

דף נ"ג אמר רב הונא גזירה משום יתום סוף סימן ד'

כריתות

דף י"ד נהי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת אית ליה ד' מ"ט ד'
הרמב"ם שם בפי' המשנה טמא שאכל חלב כו'

רמב"ם הלכות ק"ש

פ"א ה"א פעמיים בכל יום קוראין ק"ש כו' ב' א'
ה' ט' ואיזו זמן ק"ש בלילה עד חצי הלילה ר"ס י"ג
דיני יציאת מצרים · בפי' על המשנה מזכירין י"מ בלילות כו' כנוי לפר' ציצית כו'
דף י"א ב'
ה' תפלה פ"א ה"א מ"ע להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם כו' רס"י י"ד
ה' תפילין פ"ו ה' ז' זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה ושו"ט אינן זמן תפילין כו' וסותר למ"ש בפי"ט מה' שבת המוצא תפילין מכניסן זוג זוג דף ל"ג ג' ל"ה מ"ו ל"ו א
שם ה' י"ד חייב אדם למשמש בתפילין כו' וזה סותר למ"ש בפ"ד מה' ביאת מקדש שטומאה דחויה בצבור דף כ"ט ג'
ה'

ה' ס"ת פ"ז הל' א' מ"ע על כל איש מישראל שיהא כ"א כותב ס"ת לעצמו כו' וב ס' המצות מצוה י"ח סימן ל"ה לו

ה' ציצית פ"א ה' ט"ו אם הטיל ציצית על ציצית אם נתכוון לבטל את הראשונה כו' דף כ"ז ד'

שם ה' ז' כסות של פשתן אין מטילין בה תכלת כו' כ"ז א'

ה' ברכות פ"א ה' ז' כל הברכות כולן צריך להשמיע לאזניו כו' וזה סותר למ"ש בפ' כ"ד ה"א מה' שבת ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר רס"י ו'

פ"ח ה' ט' בירך על פירות האילן בפה"א לא יצא כו' רס"י כ"ג מה שלא מנה לבה"ת למ"ע בפ"ע סימן כ"ב א'

פ' י"א ה' ו' אבל אם שתה בלא ברכה אינו חוזר ומברך אחר עשייתו ר"סי כ"ו

שם ה' ט"ו וכך הוא מברך על ביעור חמץ שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשה מצותו דף כ"ד ג'

ה' שבת פ"א ה' ז' הרי שחבל בחבירו ובבהמה דרך השחתה ה"ז פטור וסותר למ"ש בפ"ב מה' שגגות וכן מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת כו' מ"א א'

פ' י"ט ה' ח' כל שאסרו חכמים לצאת בשבת לרה"ר אסור לצאת בחצר שאינה מעורבת כו' דף ל"ד ג'

פ' כ"ד ה' ח' אסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי כו' וסותר למ"ש בפ"ד מה' יו"ט כלי שנטמ' מעי"ט אין מטבילין ביו"ט גזירה שמא ישהה מ"ג ג'

ה' ש"ע פ"ב ה' ד' אכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה כו' נ"ו ג'

ה' חו"מ פ"א ה' ג' אינו לוקה על החמץ אא"כ קנה חמץ בפסח כו' ס' א

פ"ד ה' ג' נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל כו' ס"ה ג'

פ"ו ה' ז' אין אדם יוצא י"ח מצה במצה שאסורה לו כו' ע' ג'

ה' מילה פ"ב ה' א' הכל כשרין למול כו' ואם מל א"צ לחזור שנית מ"ב א'

ה' אישות רפ"ז האומ' לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי כו' ס"ח א'

ה' יבום פ"ו ה' י' היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או עשה כו' אם עבר ובעל קנה כ"ט א'

ה' שחיטה פי"ג ה' י"ט אסור ליטול אם על הבנים לטהר בהן את המצורע כו' שאין עשה דוחה ל"ת ועשה דף כ"ט ג'

ה' כלאים פ"י ה' כ"ט הרואה כלאים של תורה על חבירו אפי' היה מהלך בשוק קופץ וקורע עליו מיד ולמה נדחה מפני טומאת המת מפני שפ"ט הכתוב ולאחותו כו' מ"ה ב'

שם ספ"י כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה לוקין רס"י כ"ט

ה' בכורים ה' י"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף כו' ובפי"א מה' שמיטה ה' כ' כתב האחין שחלקו לקוחות הן וזה סותר למ"ש בה' עכו"ם ס"ו ד' בהמה חציה של עיר הנדחת כו' ועיסה מותרת ס"ו א'

ה' מעה"ק פי"ד הי"ד א' האיש וא' האשה עוברים בבל תאחר רס"י ס"ו

הלכות קרבן פסח פ"א ה' י"ד וכיצד תולין ומפשיטין כו' חל להיות בשבת כמעשהו בחול כו' ובה' מילה כתב דבשבת אם פירש אינו חוזר כו':

פ"ב ה' י"ג מי שחציו עבד וחב"ח לא יאכל אפי' משל עצמו כו': דף ז' ג'

פ"ה ה' ג' מי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו לא הורצה י"ז ד'

שם ה' ט' מי שהיה בינו ובין ירושלים ביום י"ד כו' ט"ו מילין ה"ז דרך רחוקה: שם ג'

שם הלכה ו' הקטן אין מילת עבדיו מעכבתו מלהימנות על הפסח כו': מ"א ג'

ה' חגיגה פ"א ה"א הראיה האמורה בתורה הוא שנראה פנים בעזרה כו': כ"ט א'

פ"ב הלכה א' טומטום ואנדרוגינוס פטורין מפני שהן ספק אשה: ע"ה ג'

ה' תמורה פ"א ה"א ולמה לוקין על התמורה כו': נ"ט א' וס"א ג'

ה' טומאת אוכלין פי"ז הלכה י' כל ישראל מוזהרין להיות טהורין ברגל כו': רס"י ס"ז

הרמב"ם בפי' המשנ' בפ"ג דכריתות יש אוכל אכילה אחת כו' הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות כו': נ"ד ג'

ה' תמידין ומוספין פ"א תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיארי הצל כו': ד' י"ט ג'

פ"ט עבר ושכח והקריב את שאינו תדיר מקריבו ואח"כ שוחט המקודש שם ד'

ה' אבל פ"ג לה יטמא מ"ע בד"א בזכרים כו': נ"ב ג'

סליק

ברוך אל הגומר אשר ברא כל באומר

